Suttantapiṭake catunnaṁ āgamānaṁ

Sādhāraṇaṭṭhakathābhūto

Bhadantamahābuddhaghosattherena kato

VISUDDHIMAGGO

(Dutiyo bhāgo)

Buddhavasse 2552 Marammavasse 1370 AD. 2008

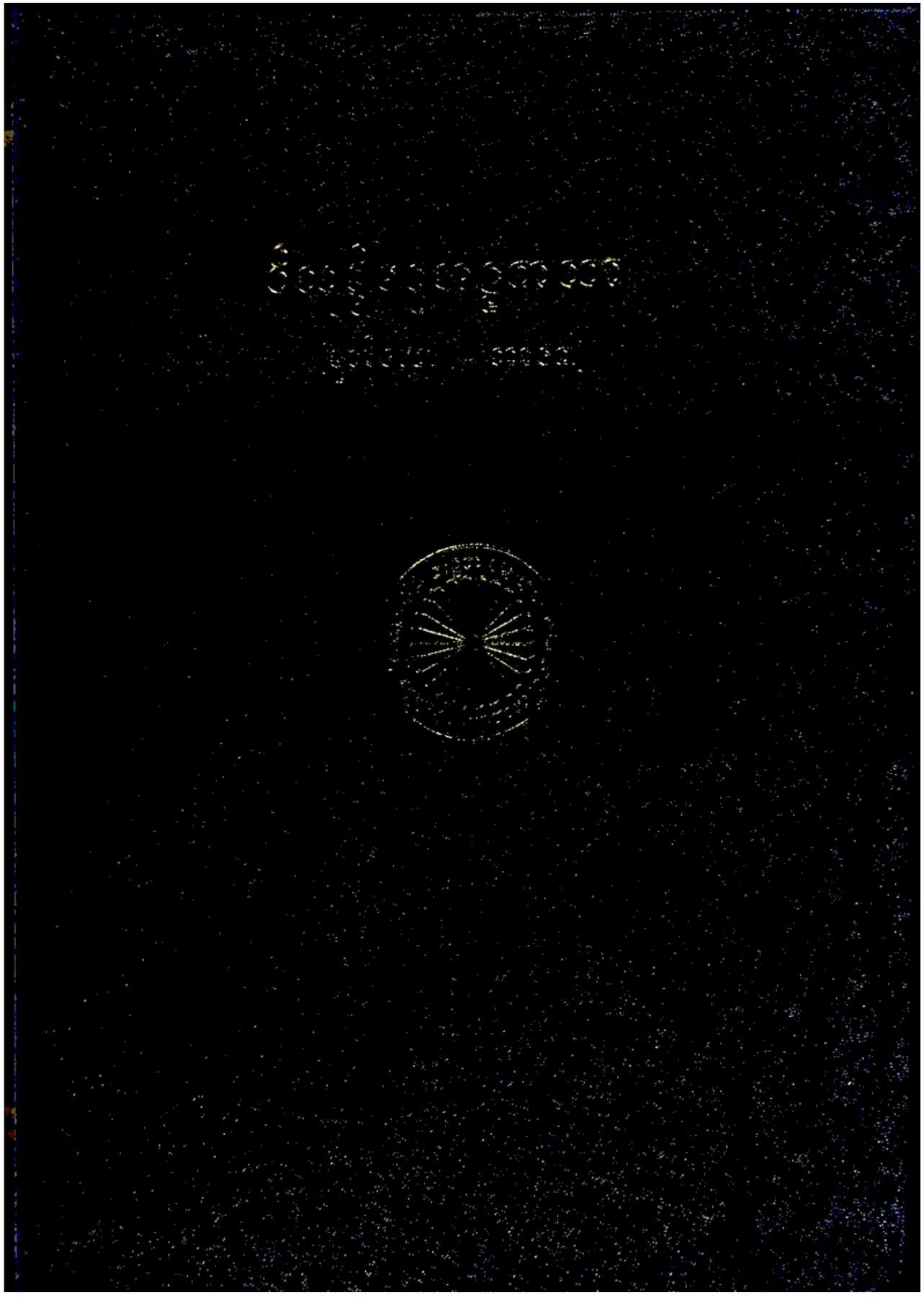

Visuddhimagga

Dutiyabhāga

———

Mātikā — Piṭṭhaṅka

12. Iddhividhaniddesa

1. Abhiññākathā 1
2. Dasa-iddhikathā 6
3. Nandopanandanāgadamanakathā 27

13. Abhiññāniddesa

1. Dibbasotadhātukathā 37
2. Cetopariyañāṇakathā 39
3. Pubbenivāsānussatiñāṇakathā 40
4. Cutūpapātañāṇakathā 53
5. Pakiṇṇakakathā 59

14. Khandhaniddesa

1. Paññākathā 66
2. Paññāpabhedakathā 68
3. Rūpakkhandhakathā 73
4. Viññāṇakkhandhakathā 82
5. Vedanākkhandhakathā 90
6. Saññākkhandhakathā 91
7. Saṅkhārakkhandhakathā 92
8. Atītādivibhāgakathā 102
9. Kamādivinicchayakathā 107

15. Āyatanadhātuniddesa

1. Āyatanavitthārakathā 112
2. Dhātuvitthārakathā 115

ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂ ဒုတိယဘာဂ

———

မာတိကာ — ဗိဇ္ဇက်

၁၂-ဣဒ္ဓိဝိဓနိဒ္ဒေသ

၁-အာဘိညာကထာ ၁
၂-ဗဟုကဋ္ဌိကထာ ၆
၃-နန္ဒောပနန္ဒနာဂဒမနကထာ ၂၇

၁၃-အာဘိညာနိဒ္ဒေသ

၁-ဒိဗ္ဗသောတဓာတုကထာ ၃၇
၂-စေတောပရိယဉာဏကထာ ၃၉
၃-ပုဗ္ဗေနိဝါသာနုဿတိဉာဏကထာ ၄၀
၄-စုတူပပါတဉာဏကထာ ၅၃
၅-ပကိဏ္ဏကကထာ ၅၉

၁၄-ခန္ဓနိဒ္ဒေသ

၁-ပညာကထာ ၆၆
၂-ပညာပဘေဒကထာ ၆၈
၃-ရူပက္ခန္ဓကထာ ၇၃
၄-ဝိညာဏက္ခန္ဓကထာ ၈၂
၅-ဝေဒနာက္ခန္ဓကထာ ၉၀
၆-သညာက္ခန္ဓကထာ ၉၁
၇-သင်္ခါရက္ခန္ဓကထာ ၉၂
၈-အတီတာဒိဝိဘာဂကထာ ၁၀၂
၉-ကမာဒိဝိနိစ္ဆယကထာ ၁၀၇

၁၅-အာယတနဓာတုနိဒ္ဒေသ

၁-အာယတနဝိတ္ထာရကထာ ၁၁၂
၂-ဓာတုဝိတ္ထာရကထာ ၁၁၅

Mātikā Piṭṭhaṅka

16. Indriyasaccaniddesa

1. Indriyavitthārakathā 122
2. Saccavitthārakathā 124
3. Dukkhaniddesakathā (Jātiniddesa) 129
4. Samudayaniddesakathā 137
5. Nirodhaniddesakathā 138
6. Magganiddesakathā 141
7. Ekavidhādivinicchayakathā 144

17. Paññābhūminiddesa

1. Paṭiccasamuppādakathā 148
2. Avijjāpaccayāsaṅkhārapadakathā 161
3. Paṭṭhānapaccayakathā 163
4. Avijjāpaccayāsaṅkhārapadavitthārakathā 173
5. Saṅkhārapaccayāviññāṇapadavitthārakathā 177
6. Viññāṇapaccayānāmarūpapadavitthārakathā 192
7. Nāmarūpapaccayāsaḷāyatanapadavitthārakathā 196
8. Saḷāyatanapaccayāphassapadavitthārakathā 199
9. Phassapaccayāvedanāpadavitthārakathā 201
10. Vedanāpaccayātaṇhāpadavitthārakathā 202
11. Taṇhāpaccayā-upādānapadavitthārakathā 203
12. Upādānapaccayābhavapadavitthārakathā 205
13. Bhavapaccayājāti-ādivitthārakathā 210
14. Bhavacakkakathā 211

18. Diṭṭhivisuddhiniddesa

1. Nāmarūpapariggahakathā 222
2. Arūpadhammānaṁ upaṭṭhānākārakathā 226
3. Sambahulasuttantasaṁsandanā 228
4. Upamāhi nāmarūpavibhāvanā 228

မာတိကာ ဝိဇ္ဇက်

၁၆-ဣန္ဒြိယသစ္စနိဒ္ဒေသ

၁-ဣန္ဒြိယဝိတ္ထာရကထာ ၁၂၂
၂-သစ္စဝိတ္ထာရကထာ ၁၂၄
၃-ဒုက္ခနိဒ္ဒေသကထာ (ဇာတိနိဒ္ဒေသ) ၁၂၉
၄-သမုဒယနိဒ္ဒေသကထာ ၁၃၇
၅-နိရောဓနိဒ္ဒေသကထာ ၁၃၈
၆-မဂ္ဂနိဒ္ဒေသကထာ ၁၄၁
၇-ဧကဝိဓာဒိဝိနိစ္ဆယကထာ ၁၄၄

၁၇-ပညာဘူမိနိဒ္ဒေသ

၁-ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒကထာ ၁၄၈
၂-အဝိဇ္ဇာပစ္စယာသင်္ခါရပဒကထာ ၁၆၁
၃-ပဋ္ဌာနပစ္စယကထာ ၁၆၃
၄-အဝိဇ္ဇာပစ္စယာသင်္ခါရပဒဝိတ္ထာရကထာ ၁၇၃
၅-သင်္ခါရပစ္စယာဝိညာဏပဒဝိတ္ထာရကထာ ၁၇၇
၆-ဝိညာဏပစ္စယာနာမရူပပဒဝိတ္ထာရကထာ ၁၉၂
၇-နာမရူပပစ္စယာသဠာယတနပဒဝိတ္ထာရကထာ ၁၉၆
၈-သဠာယတနပစ္စယာဖဿပဒဝိတ္ထာရကထာ ၁၉၉
၉-ဖဿပစ္စယာဝေဒနာပဒဝိတ္ထာရကထာ ၂၀၁
၁၀-ဝေဒနာပစ္စယာတဏှာပဒဝိတ္ထာရကထာ ၂၀၂
၁၁-တဏှာပစ္စယာဥပါဒါနပဒဝိတ္ထာရကထာ ၂၀၃
၁၂-ဥပါဒါနပစ္စယာဘဝပဒဝိတ္ထာရကထာ ၂၀၅
၁၃-ဘဝပစ္စယာဇာတိအာဒိဝိတ္ထာရကထာ ၂၁၀
၁၄-ဘဝစက္ကကထာ ၂၁၁

၁၈-ဒိဋ္ဌိဝိသုဒ္ဓိနိဒ္ဒေသ

၁-နာမရူပပရိဂ္ဂဟကထာ ၂၂၂
၂-အရူပဓမ္မာနံ ဥပဋ္ဌာနာကာရကထာ ၂၂၆
၃-သမ္ဗဟုလသုတ္တန္တသံသန္ဒနာ ၂၂၈
၄-ဥပမာဟိ နာမရူပဝိဘာဝနာ ၂၂၈

Mātikā Piṭṭhaṅka

19. Kaṅkhāvitaraṇavisuddhiniddesa

1. Paccayapariggahakathā 233

20. Maggāmaggañāṇadassanavisuddhiniddesa

1. Sammasanañāṇakathā 241
2. Cattārīsākāra-anupassanā 246
3. Indriyatikkhakāraṇanavaka 248
4. Rūpanibbattipassanākāra 249
5. Arūpanibbattipassanākāra 252
6. Rūpasattakasammasanakathā 253
7. Arūpasattakasammasanakathā 261
8. Udayabbayañāṇakathā 265
9. Vipassanupakkilesakathā 269
10. Maggāmaggavavatthānakathā 274

21. Paṭipadāñāṇadassanavisuddhiniddesa

1. Upakkilesavimutta udayabbayañāṇakathā 276
2. Bhaṅgānupassanāñāṇakathā 277
3. Bhayatupaṭṭhānañāṇakathā 282
4. Ādīnavānupassanāñāṇakathā 284
5. Nibbidānupassanāñāṇakathā 287
6. Muñcitukamyatāñāṇakathā 288
7. Paṭisaṅkhānupassanāñāṇakathā 289
8. Saṅkhārupekkhāñāṇakathā 291
9. Anulomañāṇakathā 308
10. Vuṭṭhānagāminīvipassanākathā 309

22. Ñāṇadassanavisuddhiniddesa

1. Paṭhamamaggañāṇakathā 312
2. Sotāpannapuggalakathā 315

မာတိကာ ဗိဋ္ဌ်ာ

၁၉-ကင်္ခါဝိတရဏဝိသုဒ္ဓိနိဒ္ဒေသ

၁-ပစ္စယပရိဂ္ဂဟကထာ ၂၃၃

၂၀-မဂ္ဂါမဂ္ဂဉာဏဒဿနဝိသုဒ္ဓိနိဒ္ဒေသ

၁-သမ္မသနဉာဏကထာ ၂၄၁
၂-စတ္တာရီသာကာရအနုပဿနာ ၂၄၆
၃-ဣန္ဒြိယတိက္ခကာရဏနဝက ၂၄၈
၄-ရူပနိဗ္ဗတ္တိပဿနာကာရ ၂၄၉
၅-အရူပနိဗ္ဗတ္တိပဿနာကာရ ၂၅၂
၆-ရူပသတ္တကသမ္မသနကထာ ၂၅၃
၇-အရူပသတ္တကသမ္မသနကထာ ၂၆၁
၈-ဥဒယဗ္ဗယဉာဏကထာ ၂၆၅
၉-ဝိပဿနုပက္ကိလေသကထာ ၂၆၉
၁၀-မဂ္ဂါမဂ္ဂဝဝတ္ထာနကထာ ၂၇၄

၂၁-ပဋိပဒါဉာဏဒဿနဝိသုဒ္ဓိနိဒ္ဒေသ

၁-ဥပက္ကိလေသဝိမုတ္တ ဥဒယဗ္ဗယဉာဏကထာ ၂၇၆
၂-ဘင်္ဂါနုပဿနာဉာဏကထာ ၂၇၇
၃-ဘယတုပဋ္ဌာနဉာဏကထာ ၂၈၂
၄-အာဒီနဝါနုပဿနာဉာဏကထာ ၂၈၄
၅-နိဗ္ဗိဒါနုပဿနာဉာဏကထာ ၂၈၇
၆-မုဉ္စိတုကမျတာဉာဏကထာ ၂၈၈
၇-ပဋိသင်္ခါနုပဿနာဉာဏကထာ ၂၈၉
၈-သင်္ခါရုပေက္ခာဉာဏကထာ ၂၉၁
၉-အနုလောမဉာဏကထာ ၃၀၈
၁၀-ဝုဋ္ဌာနဂါမိနီဝိပဿနာကထာ ၃၀၉

၂၂-ဉာဏဒဿနဝိသုဒ္ဓိနိဒ္ဒေသ

၁-ပဌမမဂ္ဂဉာဏကထာ ၃၁၂
၂-သောတာပန္နပုဂ္ဂလကထာ ၃၁၅

Mātikā Piṭṭhaṅka

3. Dutiyamaggañāṇakathā 316
4. Tatiyamaggañāṇakathā 317
5. Catutthamaggañāṇakathā 317
6. Arahantapuggalakathā 318
7. Bodhipakkhiyakathā 318
8. Vuṭṭhānabalasamāyogakathā 321
9. Pahātabbadhammapahānakathā 323
10. Pariññādikiccakathā 331
11. Pariññādippabhedakathā 334

23. Paññābhāvanānisaṁsaniddesa

1. Ānisaṁsapakāsanā 340
2. Nānākilesaviddhaṁsanakathā 340
3. Phalasamāpattikathā 340
4. Nirodhasamāpattikathā 344
5. Āhuneyyabhāvādisiddhikathā 352
Nigamakathā 354

Visuddhimagge dutiyabhāge mātikā niṭṭhitā.

මාතිකා පිටුතැන්

๒-දුතියමග්ගඤ්ඤකථා ๒๖๖
๔-තතියමග්ගඤ්ඤකථා ๒๗๗
ๅ-චතුත්ථමග්ගඤ්ඤකථා ๒๗๗
๖-අරහන්තපුග්ගලකථා ๒๗๑
๗-බෝධිපක්ඛියකථා ๒๗๑
๑-පුඤ්ඤානුභලසමායොගකථා ๒๗๖
้-පහාතබ්බධම්මපහානකථා ๒๗๒
๑๐-පරිඤ්ඤාදිකිච්චකථා ๒๗๖
๑๑-පරිඤ්ඤාභිසමයකථා ๒๗๙

๒๓-පඤ්ඤාභාවනානිසංසනිද්දෙස

๑-ආනිසංසපකාසනා ๒๙๐
๒-නානාකිලෙසවිද්ධංසනකථා ๒๙๐
๓-ඵලසමාපත්තිකථා ๒๙๐
๔-නිරොධසමාපත්තිකථා ๒๙๔
๕-ආහුනෙය්‍යභාවාදිසිද්ධිකථා ๒๙๗
නිගමකථා ๒๙๙

විසුද්ධිමග්ගේ දුතියභාගෙ මාතිකා නිට්ඨිතා॥

Visuddhimaggo

Namo tassa Bhagavato Arahato Sammāsambuddhassa.

12. Iddhividhaniddesa

Abhiññākathā

365. Idāni yāsaṁ lokikābhiññānaṁ vasena ayaṁ samādhibhāvanā abhiññānisaṁsāti vuttā, tā abhiññā sampādetuṁ yasmā pathavīkasiṇādīsu adhigatacatutthajjhānena yoginā yogo kātabbo. Evañhissa sā samādhibhāvanā adhigatānisaṁsā ceva bhavissati thiratarā ca, so adhigatānisaṁsāya thiratarāya samādhibhāvanāya samannāgato sukheneva paññābhāvanaṁ sampādessati. Tasmā abhiññākathaṁ tāva ārabhissāma.

Bhagavatā hi adhigatacatutthajjhānasamādhīnaṁ kulaputtānaṁ samādhibhāvanānisaṁsadassanatthañceva uttaruttaripaṇītapaṇītadhammadesanatthañca "so evaṁ samāhite citte parisuddhe pariyodāte anaṅgaṇe vigatūpakkilese mudubhūte kammaniye ṭhite āneñjappatte iddhividhāya cittaṁ abhinīharati abhininnāmeti. So anekavihitaṁ iddhividhaṁ paccanubhoti ekopi hutvā bahudhā hotī"ti-ādinā[1] nayena iddhividhaṁ, dibbasotadhātuñāṇaṁ, cetopariyañāṇaṁ, pubbenivāsānussatiñāṇaṁ, sattānaṁ cutūpapāte ñāṇanti pañca lokikābhiññā vuttā.

1. Dī 1. 73 piṭṭhādīsu.

ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂ

နမော တဿ ဘဂဝတော အရဟတော သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿ။

၁၂-ဣဒ္ဓိဝိဓနိဒ္ဒေသ

အဘိညာကထာ

၃၆၅။ ဣဒါနိ ယာသံ လောကိကာဘိညာနံ ဝသေန အယံ သမာဓိဘာဝနာ အာနိသံသာတိ ဝုတ္တာ၊ တာ အဘိညာ သမ္ပာဒေတုံ ယသ္မာ ပထဝီ-ကသိဏာဒီသု အဓိဂတစတုတ္ထဇ္ဈာနေန ယောဂိနာ ယောဂေါ ကာတဗ္ဗော။ ဧဝဥ္ဩ သာ သမာဓိဘာဝနာ အဓိဂတာနိသံသာ စေဝ ဘဝိဿတိ ထိရတရာ စ၊ သော အဓိဂတာနိသံသာယ ထိရတရာယ သမာဓိဘာဝနာယ သမန္နာဂတော သုခေနေဝ ပညာဘာဝနံ သမ္ပာဒေဿတိ။ တသ္မာ အဘိညာကထံ ဟာဝ အာရဘိဿာမ။

ဘဂဝတာ ဟိ အဓိဂတစတုတ္ထဇ္ဈာနသမာဓီနံ ကုလပုတ္တာနံ သမာဓိ-ဘာဝနာနိသံသဒဿနတ္ထဉ္စေဝ ဥတ္တရုတ္တရိပဏီတပဏီတမ္မဒေသနတ္ထဉ္စ "သော ဧဝံ သမာဟိတေ စိတ္တေ ပရိသုဒ္ဓေ ပရိယောဒါတေ အနင်္ကဏေ ဝိဂတူ-ပက္ကိလေသေ မုဒုဘူတေ ကမ္မနိယေ ဋ္ဌိတေ အာနေဉ္ဇပ္ပတ္တေ ဣဒ္ဓိဝိဓာယ စိတ္တံ အဘိနိဟရတိ အဘိနိန္နာမေတိ။ သော အနေကဝိဟိတံ ဣဒ္ဓိဝိဓံ ပစ္စနုဘောတိ၊ ဧကောပိ ဟုတွာ ဗဟုဓာ ဟောတီ"တိအာဒိနာ[1] နယေန ဣဒ္ဓိဝိဓံ, ဒိဗ္ဗသောတ-ဓာတုဉာဏံ, စေတောပရိယဉာဏံ, ပုဗ္ဗေနိဝါသာနုဿတိဉာဏံ, သတ္တာနံ စုတူပပါတေ ဉာဏန္တိ ပဉ္စ လောကိကာဘိညာ ဝုတ္တာ။

၁-ဒီ ၁-၇၃-ပိဋ္ဌာဒီသု။

Tattha ekopi hutvā bahudhā hotīti-ādikaṁ iddhivikubbanaṁ kātukāmena ādikammikena yoginā odātakasiṇapariyantesu aṭṭhasu kasiṇesu aṭṭha aṭṭha samāpattiyo nibbattetvā—

Kasiṇānulomato, kasiṇapaṭilomato, kasiṇānulomapaṭilomato, jhānānulomato, jhānapaṭilomato, jhānānulomapaṭilomato, jhānukkantikato, kasiṇukkantikato, jhānakasiṇukkantikato, aṅgasaṅkantito, ārammaṇasaṅkantito, aṅgārammaṇasaṅkantito, aṅgavavatthāpanato, ārammaṇavavatthāpanatoti.

Imehi cuddasahi ākārehi cittaṁ paridametabbaṁ.

366. Katamaṁ panettha kasiṇānulomaṁ -pa-. Katamaṁ ārammaṇavavatthāpananti. Idha bhikkhu pathavīkasiṇe jhānaṁ samāpajjati, tato āpokasiṇeti evaṁ paṭipāṭiyā aṭṭhasu kasiṇesu satakkhattumpi sahassakkhattumpi samāpajjati, idaṁ **kasiṇānulomaṁ** nāma.

Odātakasiṇato pana paṭṭhāya tatheva paṭilomakkamena samāpajjanaṁ **kasiṇapaṭilomaṁ** nāma.

Pathavīkasiṇato paṭṭhāya yāva odātakasiṇaṁ, odātakasiṇatopi paṭṭhāya yāva pathavīkasiṇanti evaṁ anulomapaṭilomavasena punappunaṁ samāpajjanaṁ **kasiṇānulomapaṭilomaṁ** nāma.

Paṭhamajjhānato pana paṭṭhāya paṭipāṭiyā yāva nevasaññānāsaññāyatanaṁ, tāva punappunaṁ samāpajjanaṁ **jhānānulomaṁ** nāma.

Nevasaññānāsaññāyatanato paṭṭhāya yāva paṭhamajjhānaṁ, tāva punappunaṁ samāpajjanaṁ **jhānapaṭilomaṁ** nāma.

Paṭhamajjhānato paṭṭhāya yāva nevasaññānāsaññāyatanaṁ, nevasaññānāsaññāyatanato paṭṭhāya yāva paṭhamajjhānanti evaṁ anulomapaṭilomavasena punappunaṁ samāpajjanaṁ **jhānānulomapaṭilomaṁ** nāma.

Pathavīkasiṇe pana paṭhamaṁ jhānaṁ samāpajjitvā tattheva tatiyaṁ samāpajjati, tato tadeva ugghāṭetvā ākāsānañcāyatanaṁ, tato

တတ္ထ ကောဝိ ဟုတ္ဝာ ဗဟုဝေ ဟောတိတ္တိအာဒိကံ ဣဒ္ဓိဝိကုဗ္ဗနံ ကာတုကာမေန အာဒိကမ္မိကေန ယောဂိနာ သြဒါတကသိဏပရိယန္တေသု အဋ္ဌသု ကသိဏေသု အဋ္ဌ အဋ္ဌ သမာပတ္တိယော နိဗ္ဗတ္တေတွာ—

ကသိဏာနုလောမတော, ကသိဏပဋိလောမတော, ကသိဏာနုလောမပဋိလောမတော, ဈာနာနုလောမတော, ဈာနပဋိလောမတော, ဈာနာနုလောမပဋိလောမတော, ဈာနုက္ကန္တိကတော, ကသိဏုက္ကန္တိကတော, ဈာနကသိဏုက္ကန္တိကတော, အင်္ဂသင်္ကန္တိတော, အာရမ္မဏာဝသင်္ကန္တိတော, အင်္ဂါရမ္မဏာဝသင်္ကန္တိတော, အင်္ဂဝဝတ္ထာပနတော, အာရမ္မဏဝဝတ္ထာပနတောတိ။

ဣမေဟိ စုဒ္ဒသဟိ အာကာရေဟိ စိတ္တံ ပရိဒမေတဗ္ဗံ။

၃၆၆။ ကတမံ ပနေတ္ထ ကသိဏာနုလောမံ။ပ။ ကတမံ အာရမ္မဏဝဝတ္ထာပနန္တိ။ ဣဓ ဘိက္ခု ပထဝီကသိဏေ ဈာနံ သမာပဇ္ဇတိ၊ တတော အာပေါကသိဏေတိ ဧဝံ ပဋိပါဋိယာ အဋ္ဌသု ကသိဏေသု သတက္ခတ္တုမ္ပိ သဟဿက္ခတ္တုမ္ပိ သမာပဇ္ဇတိ၊ ဣဒံ **ကသိဏာနုလောမံ** နာမ။

သြဒါတကသိဏတော ပန ပဋ္ဌာယ တထေဝ ပဋိလောမက္ကမေန သမာပဇ္ဇနံ **ကသိဏပဋိလောမံ** နာမ။

ပထဝီကသိဏတော ပဋ္ဌာယ ယာဝ သြဒါတကသိဏံ၊ သြဒါတကသိဏတောပိ ပဋ္ဌာယ ယာဝ ပထဝီကသိဏန္တိ ဧဝံ အနုလောမပဋိလောမဝသေန ပုနပ္ပုနံ သမာပဇ္ဇနံ **ကသိဏာနုလောမပဋိလောမံ** နာမ။

ပဌမဈာနတော ပန ပဋ္ဌာယ ပဋိပါဋိယာ ယာဝ နေဝသညာနာသညာယတနံ၊ တာဝ ပုနပ္ပုနံ သမာပဇ္ဇနံ **ဈာနာနုလောမံ** နာမ။

နေဝသညာနာသညာယတနတော ပဋ္ဌာယ ယာဝ ပဌမဈာနံ၊ တာဝ ပုနပ္ပုနံ သမာပဇ္ဇနံ **ဈာနပဋိလောမံ** နာမ။

ပဌမဈာနတော ပဋ္ဌာယ ယာဝ နေဝသညာနာသညာယတနံ၊ နေဝသညာနာသညာယတနတော ပဋ္ဌာယ ယာဝ ပဌမဈာနန္တိ ဧဝံ အနုလောမပဋိလောမဝသေန ပုနပ္ပုနံ သမာပဇ္ဇနံ **ဈာနာနုလောမပဋိလောမံ** နာမ။

ပထဝီကသိဏေ ပန ပဌမံ ဈာနံ သမာပဇ္ဇိတ္ဝာ တတ္ထေဝ တတိယံ သမာပဇ္ဇတိ၊ တတော တတ္ထေဝ ဥဂ္ဃါဋေတွာ အာကာသာနဉ္စာယတနံ၊ တတော

ākiñcaññāyatananti evaṁ kasiṇaṁ anukkamitvā jhānasseva ekantarikabhāvena ukkamanaṁ **jhānukkantikaṁ** nāma. Evaṁ āpokasiṇādimūlikāpi yojanā kātabbā.

Pathavīkasiṇe paṭhamaṁ jhānaṁ samāpajjitvā puna tadeva tejokasiṇe, tato nīlakasiṇe, tato lohitakasiṇeti iminā nayena jhānaṁ anukkamitvā kasiṇasseva ekantarikabhāvena ukkamanaṁ **kasiṇukkantikaṁ** nāma.

Pathavīkasiṇe paṭhamaṁ jhānaṁ samāpajjitvā tato tejokasiṇe tatiyaṁ, nīlakasiṇaṁ ugghāṭetvā ākāsānañcāyatanaṁ, lohitakasiṇato ākiñcaññāyatananti iminā nayena jhānassa ceva kasiṇassa ca ukkamanaṁ **jhānakasiṇukkantikaṁ** nāma.

Pathavīkasiṇe pana paṭhamaṁ jhānaṁ samāpajjitvā tattheva itaresampi samāpajjanaṁ **aṅgasaṅkantikaṁ** nāma.

Pathavīkasiṇe paṭhamaṁ jhānaṁ samāpajjitvā tadeva āpokasiṇe -pa- tadeva odātakasiṇeti evaṁ sabbakasiṇesu ekasseva jhānassa samāpajjanaṁ **ārammaṇasaṅkantikaṁ** nāma.

Pathavīkasiṇe paṭhamaṁ jhānaṁ samāpajjitvā āpokasiṇe dutiyaṁ, tejokasiṇe tatiyaṁ, vāyokasiṇe catutthaṁ, nīlakasiṇaṁ ugghāṭetvā ākāsānañcāyatanaṁ, pītakasiṇato viññāṇañcāyatanaṁ, lohitakasiṇato ākiñcaññāyatanaṁ, odātakasiṇato nevasaññānāsaññāyatananti evaṁ ekantarikavasena aṅgānañca ārammaṇānañca saṅkamanaṁ **aṅgārammaṇasaṅkantikaṁ** nāma.

Paṭhamaṁ jhānaṁ pana pañcaṅgikanti vavatthapetvā[1] dutiyaṁ tivaṅgikaṁ, tatiyaṁ duvaṅgikaṁ, tathā catutthaṁ ākāsānañcāyatanaṁ -pa- nevasaññānāsaññāyatananti evaṁ jhānaṅgamattasseva vavatthāpanaṁ **aṅgavavatthāpanaṁ** nāma.

Tathā idaṁ pathavīkasiṇanti vavatthapetvā idaṁ āpokasiṇaṁ -pa- idaṁ odātakasiṇanti evaṁ ārammaṇamattasseva vavatthāpanaṁ **ārammaṇavavatthāpanaṁ**

1. Vavaṭṭhāpetvā (Syā)

အာကိဉ္စညာယတနန္တိ ဧဝံ ကသိဏံ အနုက္ကမိတ္ဝာ ဈာနဿေဝ ကန္တရိကဘာဝေန ဥက္ကမနံ **ဈာနုက္ကန္တိကံ** နာမ။ ဧဝံ အာပေါကသိဏာဒိမူလိကာပိ ယောဇနာ ကာတဗ္ဗာ။

ပထဝီကသိဏေ ပဌမံ ဈာနံ သမာပဇ္ဇိတ္ဝာ ပုန တဒေဝ တေဇောကသိဏေ၊ တတော နီလကသိဏေ၊ တတော လောဟိတကသိဏေတိ ဣမိနာ နယေန ဈာနံ အနုက္ကမိတ္ဝာ ကသိဏဿေဝ ကန္တရိကဘာဝေန ဥက္ကမနံ **ကသိဏုက္ကန္တိကံ** နာမ။

ပထဝီကသိဏေ ပဌမံ ဈာနံ သမာပဇ္ဇိတ္ဝာ တတော တေဇောကသိဏေ တတိယံ၊ နီလကသိဏံ ဥဂ္ဃါဋေတ္ဝာ အာကာသာနဉ္စာယတနံ၊ လောဟိတကသိဏတော အာကိဉ္စညာယတနန္တိ ဣမိနာ နယေန ဈာနဿ စေဝ ကသိဏဿ စ ဥက္ကမနံ **ဈာနကသိဏုက္ကန္တိကံ** နာမ။

ပထဝီကသိဏေ ပန ပဌမံ ဈာနံ သမာပဇ္ဇိတ္ဝာ တတ္ထေဝ ဣတရေသမ္ပိ သမာပဇ္ဇနံ **အင်္ဂသင်္ကန္တိကံ** နာမ။

ပထဝီကသိဏေ ပဌမံ ဈာနံ သမာပဇ္ဇိတ္ဝာ တဒေဝ အာပေါကသိဏေ။ ပ။ တဒေဝ ဩဒါတကသိဏေတိ ဧဝံ သဗ္ဗကသိဏေသု ကေဿေဝ ဈာနဿ သမာပဇ္ဇနံ **အာရမ္မဏသင်္ကန္တိကံ** နာမ။

ပထဝီကသိဏေ ပဌမံ ဈာနံ သမာပဇ္ဇိတ္ဝာ အာပေါကသိဏေ ဒုတိယံ၊ တေဇောကသိဏေ တတိယံ၊ ဝါယောကသိဏေ စတုတ္ထံ၊ နီလကသိဏံ ဥဂ္ဃါဋေတ္ဝာ အာကာသာနဉ္စာယတနံ၊ ဝိတကသိဏတော ဝိညာဏဉ္စာယတနံ၊ လောဟိတကသိဏတော အာကိဉ္စညာယတနံ၊ ဩဒါတကသိဏတော နေဝသညာနာသညာယတနန္တိ ဧဝံ ကန္တရိကဝသေန အင်္ဂါနဉ္စ အာရမ္မဏာနဉ္စ သင်္ကမနံ **အင်္ဂါရမ္မဏသင်္ကန္တိကံ** နာမ။

ပဌမံ ဈာနံ ပန ပဉ္စင်္ဂိကန္တိ ဝဝတ္ထပေတ္ဝာ[1] ဒုတိယံ တိဝင်္ဂိကံ၊ တတိယံ ဒုဝင်္ဂိကံ၊ တထာ စတုတ္ထံ အာကာသာနဉ္စာယတနံ။ ပ။ နေဝသညာနာသညာယတနန္တိ ဧဝံ ဈာနင်္ဂမတ္တဿေဝ ဝဝတ္ထာပနံ **အင်္ဂဝဝတ္ထာပနံ** နာမ။

တထာ ဣဒံ ပထဝီကသိဏန္တိ ဝဝတ္ထပေတ္ဝာ ဣဒံ အာပေါကသိဏန္တိ။ ပ။ ဣဒံ ဩဒါတကသိဏန္တိ ဧဝံ အာရမ္မဏမတ္တဿေဝ ဝဝတ္ထာပနံ **အာရမ္မဏဝဝတ္ထာပနံ**

၁-ဝဝတ္ထာပေတ္ဝာ (သျာ)

nāma. Aṅgārammaṇavavatthāpanampi eke icchanti. Aṭṭhakathāsu pana anāgatattā addhā taṁ bhāvanāmukhaṁ na hoti.

367. Imehi[1] pana cuddasahi ākārehi cittaṁ aparidametvā pubbe abhāvitabhāvano ādikammiko yogāvacaro iddhivikubbanaṁ sampādessatīti netaṁ ṭhānaṁ vijjati. Ādikammikassa hi kasiṇaparikammampi bhāro, satesu sahassesu vā ekova sakkoti. Katakasiṇaparikammassa nimittuppādanaṁ bhāro, satesu sahassesu vā ekova sakkoti. Uppanne nimitte taṁ vaḍḍhetvā appanādhigamo bhāro, satesu sahassesu vā ekova sakkoti. Adhigatappanassa cuddasahākārehi cittaparidamanaṁ bhāro, satesu sahassesu vā ekova sakkoti. Cuddasahākārehi paridamitacittassāpi iddhivikubbanaṁ nāma bhāro, satesu sahassesu vā ekova sakkoti. Vikubbanappattassāpi[2] khippanisantibhāvo nāma bhāro, satesu sahassesu vā ekova khippanisantī hoti. Therambatthale[3] Mahārohaṇaguttattherassa gilānupaṭṭhānaṁ āgatesu timsamattesu iddhimantasahassesu upasampadāya aṭṭhavassiko Rakkhitatthero viya. Tassānubhāvo Pathavīkasiṇaniddese[4] vuttoyeva. Tampanassānubhāvaṁ disvā thero āha "āvuso sace rakkhito nābhavissa sabbe garahappattā assāma 'nāgarājānaṁ rakkhituṁ nāsakkhiṁsū'ti. Tasmā attanā[5] gahetvā vicaritabbaṁ āvudhaṁ nāma malaṁ sodhetvāva gahetvā vicarituṁ vaṭṭatī"ti. Te therassa ovāde ṭhatvā timsasahassāpi bhikkhū khippanisantino ahesuṁ.

Khippanisantiyāpi ca sati parassa patiṭṭhābhāvo bhāro, satesu sahassesu vā ekova hoti[6], giribhaṇḍavāhanapūjāya mārena aṅgāravasse pavattite ākāse pathaviṁ māpetvā aṅgāravassaparittārako thero viya.

Balavapubbayogānaṁ pana Buddhapaccekabuddha-aggasāvakādīnaṁ vināpi iminā vuttappakārena bhāvanānukkamena arahattapaṭilābheneva[7] idañca iddhivikubbanaṁ

1. Iti imehi (Syā) 2. Iddhivikubbanappattassāpi (Syā) 3. Therampattaleṇe (Ka)
4. Visuddhi 1. 150 piṭṭhe. 5. Attanova (Syā)
6. Sakkoti (Sī, Syā), parassa patiṭṭhā hoti (?) 7. Paṭilābhavaseneva (Syā)

နာမ။ အင်္ဂါရမ္မဏဝဝတ္ထာပနမ္ပိ ကေ ဣစ္ဆန္တိ။ အဋ္ဌကထာသု ပန အနာဂတတ္တာ အဒ္ဓါ တံ ဘာဝနာမုခံ န ဟောတိ။

၃၆၇။ ဣမေဟိ[1] ပန စုဒ္ဒသဟိ အာကာရေဟိ စိတ္တံ အပရိဒမေတ္ဝာ ပုဗ္ဗေ အဘာဝိတဘာဝနော အာဒိကမ္မိကော ယောဂါဝစရော ဣဒ္ဓိဝိကုဗ္ဗနံ သမ္ပာ-ဒေဿတီတိ နေတံ ဌာနံ ဝိဇ္ဇတိ။ အာဒိကမ္မိကဿ ဟိ ကသိဏပရိကမ္မမ္ပိ ဘာရော၊ သတေသု သဟဿေသု ဝါ ဧကောဝ သက္ကောတိ။ ကတကသိဏ-ပရိကမ္မဿ နိမိတ္တုပ္ပါဒနံ ဘာရော၊ သတေသု သဟဿေသု ဝါ ဧကောဝ သက္ကောတိ။ ဥပ္ပန္နေ နိမိတ္တေ တံ ဝဍ္ဎေတ္ဝာ အပ္ပနာဓိဂမော ဘာရော၊ သတေသု သဟဿေသု ဝါ ဧကောဝ သက္ကောတိ။ အဓိဂတပ္ပနဿ စုဒ္ဒသဟာကာရေဟိ စိတ္တပရိဒမနံ ဘာရော၊ သတေသု သဟဿေသု ဝါ ဧကောဝ သက္ကောတိ။ စုဒ္ဒသဟာကာရေဟိ ပရိဒမိတစိတ္တဿာပိ ဣဒ္ဓိဝိကုဗ္ဗနံ နာမ ဘာရော၊ သတေသု သဟဿေသု ဝါ ဧကောဝ သက္ကောတိ။ ဝိကုဗ္ဗနုပ္ပတ္တိဿာပိ[2] ခိပ္ပနိသန္တိ-ဘာဝေါ နာမ ဘာရော၊ သတေသု သဟဿေသု ဝါ ဧကောဝ ခိပ္ပနိသန္တိ ဟောတိ။ ထေရမ္ဗတ္ထလေ[3] မဟာရောဟဏဂုတ္တထေရဿ ဂိလာနုပဋ္ဌာနံ အာဂတေသု တိံသမတ္တေသု ဣဒ္ဓိမန္တသဟဿေသု ဥပသမ္ပဒါယ အဒ္ဓ-ဝဿိကော ရက္ခိတတ္ထေရော ဝိယ။ တဿာနုဘာဝေါ ပထဝီကသိဏနိဒ္ဒေသေ[4] ဝုတ္တောယေဝ။ တမ္ပနဿာနုဘာဝံ ဒိသွာ ထေရော အာဟ "အာဝုသော သစေ ရက္ခိတော နာဘဝိဿ သဗ္ဗေ ဂရဟပ္ပတ္တာ အဿာမ 'နာဂရာဇာနံ ရက္ခိတုံ နာသက္ခိ'သူ'တိ။ တသ္မာ အတ္တနာ[5] ဂဟေတ္ဝာ ဝိစရိတဗ္ဗံ အာဝုဓံ နာမ မလံ သောဓေတ္ဝာဝ ဂဟေတ္ဝာ ဝိစရိတုံ ဝဋ္ဋတီ"တိ။ တေ ထေရဿ ဩဝါဒေ ဋ္ဌတ္ဝာ တိံသသဟဿာပိ ဘိက္ခူ ခိပ္ပနိသန္တိနော အဟေသုံ။

ခိပ္ပနိသန္တိယာပိ စ သတိ ပရဿ ပတိဋ္ဌာဘာဝေါ ဘာရော၊ သတေသု သဟဿေသု ဝါ ဧကောဝ ဟောတိ[6]၊ ဂိရိဘဏ္ဍဝါဟနပူဇာယ မာရေန အင်္ဂါရဝဿေ ပဝတ္တိတေ အာကာသေ ပထဝိံ မာပေတ္ဝာ အင်္ဂါရဝဿပရိတ္တာ-ရကော ထေရော ဝိယ။

ဗလဝပုဗ္ဗယောဂါနံ ပန ဗုဒ္ဓပစ္စေကဗုဒ္ဓအဂ္ဂသာဝကာဒီနံ ဝိနာပိ ဣမိနာ ဝုတ္တပ္ပကာရေန ဘာဝနာနုက္ကမေန အရဟတ္တပဋိလာဘေနေဝ[7] ဣဒဉ္စ ဣဒ္ဓိဝိကုဗ္ဗနံ

၁-ဣတိ ဣမေဟိ (သျာ) ၂-ဣဒ္ဓိဝိကုဗ္ဗနုပ္ပတ္တိဿာပိ (သျာ) ၃-ထေရမ္ဗတ္ထလေဏေ (က)
၄-ဝိသုဒ္ဓိ ၁-၁၅၀-ပိဋ္ဌေ။ ၅-အတ္တနောဝ (သျာ)
၆-သက္ကောတိ (သီ၊ သျာ)၊ ပရဿ ပတိဋ္ဌာ ဟောတိ (?) ၇-ပဋိလာဘဝသေနေဝ (သျာ)

aññe ca paṭisambhidādibhedā guṇā ijjhanti. Tasmā yathā piḷandhanavikatiṁ kattukāmo suvaṇṇakāro aggidhamanādīhi suvaṇṇaṁ muduṁ kammaññaṁ katvāva karoti, yathā ca bhājanavikatiṁ kattukāmo kumbhakāro mattikaṁ suparimadditaṁ muduṁ katvā karoti, evameva ādikammikena imehi cuddasahākārehi cittaṁ paridametvā chandasīsacittasīsavīriyasīsavīmaṁsāsīsasamāpajjanavasena ceva āvajjanādivasībhāvavasena ca muduṁ kammaññaṁ katvā iddhividhāya yogo karaṇīyo. Pubbahetusampannena pana kasiṇesu catutthajjhānamatte ciṇṇavasināpi kātuṁ vaṭṭati. Yathā panettha yogo kātabbo, taṁ vidhiṁ dassento Bhagavā “so evaṁ samāhite citte”ti-ādimāha.

368. Tatrāyaṁ Pāḷinayānusāreneva vinicchayakathā. Tattha **so**ti so adhigatacatutthajjhāno yogī. **Evan**ti catutthajjhānakkamanidassanametaṁ. Iminā paṭhamajjhānādhigamādinā kamena catutthajjhānaṁ paṭilabhitvāti vuttaṁ hoti. **Samāhite**ti iminā catutthajjhānasamādhinā samāhite. **Citte**ti rūpāvacaracitte. **Parisuddhe**ti-ādīsu pana upekkhāsatipārisuddhibhāvena parisuddhe. Parisuddhattāyeva **pariyodāte,** pabhassareti vuttaṁ hoti. Sukhādīnaṁ paccayānaṁ ghātena vihatarāgādi-aṅgaṇattā **anaṅgaṇe.** Anaṅgaṇattāyeva **vigatūpakkilese.** Aṅgaṇena hi taṁ cittaṁ upakkilissati. Subhāvitattā **mudubhūte,** vasībhāvappatteti vuttaṁ hoti. Vase vattamānaṁ hi cittaṁ mudunti vuccati. Muduttāyeva ca **kammaniye,** kammakkhame kammayoggeti vuttaṁ hoti. Muduṁ hi cittaṁ kammaniyaṁ hoti sudantamiva suvaṇṇaṁ, tañca ubhayampi subhāvitattāyevāti. Yathāha “nāhaṁ bhikkhave aññaṁ ekadhammampi samanupassāmi, yaṁ evaṁ bhāvitaṁ bahulīkataṁ muduñca hoti kammaniyañca, yathayidaṁ bhikkhave cittan”ti[1].

Etesu parisuddhabhāvādīsu ṭhitattā **ṭhite.** Ṭhitattāyeva **āneñjappatte,** acale niriñjaneti vuttaṁ hoti. Mudukammaññabhāvena vā attano vase ṭhitattā **ṭhite.** Saddhādīhi pariggahitattā **āneñjappatte.** Saddhāpariggahitaṁ hi cittaṁ assaddhiyena na iñjati. Vīriyapariggahitaṁ kosajjena na iñjati. Satipariggahitaṁ pamādena na iñjati. Samādhipariggahitaṁ uddhaccena na

1. Aṁ 1. 4 piṭṭhe.

အညေ ဓ ပဋိသန္ဓိဒါဒိဘေဒါ ဂုဏာ ဇုဗ္ဘန္တိ။ တသ္မာ ယထာ ပိဋ္ဌန္ဓနဝိကတိ ကတ္တုကာမော သုဝဏ္ဏကာရော အဂ္ဂိဓမနာဒီဟိ သုဝဏ္ဏံ မုဒုံ ကမ္မညံ ကတ္ဝာ ကရောတိ၊ ယထာ စ ဘာဇနဝိကတိ ကတ္တုကာမော ကုမ္ဘကာရော မတ္တိကံ သုပရိမဒ္ဒိတံ မုဒုံ ကတ္ဝာ ကရောတိ၊ ဧဝမေဝ အာဒိကမ္မိကေန ဇုမေဟိ စုဒ္ဒသဟာကာရေဟိ စိတ္တံ ပရိဒမေတ္ဝာ ဆန္ဒသီသစိတ္တသီသဝီရိယသီသဝီမံသာသီသသမာပဇ္ဇနဝသေန စေဝ အာဝဇ္ဇနာဒိဝသီဘာဝဝသေန စ မုဒုံ ကမ္မညံ ကတ္ဝာ ဇုဗ္ဘိဘာဝယ ယောဂေါ ကရဏီယော။ ပုဗ္ဗဟေတုသမ္ပန္နေန ပန ကသိဏေသု စတုတ္ထဇ္ဈာနမတ္တေ ဗိဏ္ဍဝသိနာပိ ကာတုံ ဝဋ္ဋတိ။ ယထာ ပနေတ္ထ ယောဂေါ ကာတဗ္ဗော, တံ ဝိဓိ ဒဿေန္တော ဘဂဝါ “သော ဧဝံ သမာဟိတေ စိတ္တေ”တိအာဒိမာဟ။

၃၆၈။ တတြာယံ ပါဠိနယာနုသာရေနေဝ ဝိနိစ္ဆယကထာ။ တတ္ထ **သော**တိ ယော အဓိဂတစတုတ္ထဇ္ဈာနော ယောဂီ။ **ဧဝ**န္တိ စတုဿ္ဇ္ဈာနက္ကမနိဒဿနမေတံ၊ ဣမိနာ ပဌမဇ္ဈာနာဓိဂမာဒိနာ ကမေန စတုတ္ထဇ္ဈာနံ ပဋိလဘိတ္ဝာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **သမာဟိတေ**တိ ဣမိနာ စတုတ္ထဇ္ဈာနသမာဓိနာ သမာဟိတေ။ **စိတ္တေ**တိ ရူပါဝစရစိတ္တေ။ **ပရိသုဒ္ဓေ**တိအာဒီသု ပန ဥပေက္ခာသတိပါရိသုဒ္ဓိဘာဝေန ပရိသုဒ္ဓေ။ ပဝိသုဒ္ဓတ္တာယေဝ **ပရိယောဒါတေ၊** ပဘဿရေတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ သုခါဒိနံ ပစ္စယာနံ ဃာတေန ဝိဟတရာဂါဒိအင်္ဂဏတ္တာ **အနင်္ဂဏေ**။ အနင်္ဂဏတ္တာယေဝ **ဝိဂတူပက္ကိလေသေ**။ အင်္ဂဏေန ဟိ တံ စိတ္တံ ဥပက္ကိလိဿတိ။ သုဘာဝိတတ္တာ **မုဒုဘူတေ**၊ ဝသီဘာဝပ္ပတ္တေတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ဝသေ ဝတ္တမာနံ ဟိ စိတ္တံ မုဒုန္တိ ဝုစ္စတိ။ မုဒုတ္တာယေဝ **စ ကမ္မနိယေ**၊ ကမ္မက္ခမေ ကမ္မယောဂ္ဂေတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ မုဒုံ ဟိ စိတ္တံ ကမ္မနိယံ ဟောတိ သုဒန္တမိဝ သုဝဏ္ဏံ၊ တဒုဘယမ္ပိ သုဘာဝိတတ္တာယေဝါတိ။ ယထာဟ “နာဟံ ဘိက္ခဝေ အညံ ဧကဓမ္မမ္ပိ သမနုပဿာမိ၊ ယံ ဧဝံ ဘာဝိတံ ဗဟုလီကတံ မုဒုဉ္စ ဟောတိ ကမ္မနိယဉ္စ၊ ယထယိဒံ ဘိက္ခဝေ စိတ္တ”န္တိ[1]။

ဧတေသု ပရိသုဒ္ဓဘာဝါဒိသု ဌိတတ္တာ **ဌိတေ**။ ဌိတတ္တာယေဝ **အာနေဉ္ဇပ္ပတ္တေ၊** အစလေ နိရိဉ္ဇနေတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ မုဒုကမ္မညဘာဝေန ဝါ အတ္တနော ဝသေ ဌိတတ္တာ **ဌိတေ**။ သဒ္ဓါဒိဟိ ပရိဂ္ဂဟိတတ္တာ **အာနေဉ္ဇပ္ပတ္တေ**။ သဒ္ဓါပရိဂ္ဂဟိတံ ဟိ စိတ္တံ အဿဒ္ဓိယေန န ဣဉ္ဇတိ။ ဝီရိယပရိဂ္ဂဟိတံ ကောသဇ္ဇေန န ဣဉ္ဇတိ။ သတိပရိဂ္ဂဟိတံ ပမာဒေန န ဣဉ္ဇတိ။ သမာဓိပရိဂ္ဂဟိတံ ဥဒ္ဓစ္စေန န

၁-အံ ၁-၄-ပိဋ္ဌေ။

iñjati. Paññāpariggahitaṁ avijjāya na iñjati. Obhāsagataṁ kilesandhakārena na iñjati. Imehi chahi dhammehi pariggahitaṁ āneñjappattaṁ hoti. Evaṁ aṭṭhaṅgasamannāgataṁ cittaṁ abhinīhārakkhamaṁ hoti abhiññāsacchikaraṇīyānaṁ dhammānaṁ abhiññāsacchikiriyāya.

Aparo nayo, catutthajjhānasamādhinā **samāhite.** Nīvaraṇadūrabhāvena **parisuddhe.** Vitakkādisamatikkamena **pariyodāte.** Jhānapaṭilābhapaccayānaṁ icchāvacarānaṁ abhāvena **anaṅgaṇe.** Abhijjhādīnaṁ cittassa upakkilesānaṁ vigamena **vigatūpakkilese.** Ubhayampi cetaṁ Anaṅgaṇasuttavatthasuttānusārena[1] veditabbaṁ. Vasippattiyā **mudubhūte.** Iddhipādabhāvūpagamena **kammaniye.** Bhāvanāpāripūriyā paṇītabhāvūpagamena **ṭhite āneñjappatte.** Yathā āneñjappattaṁ hoti, evaṁ ṭhiteti attho. Evampi aṭṭhaṅgasamannāgataṁ cittaṁ abhinīhārakkhamaṁ hoti abhiññāsacchikaraṇīyānaṁ dhammānaṁ abhiññāsacchikiriyāya pādakaṁ padaṭṭhānabhūtanti.

Dasa-iddhikathā

369. **Iddhividhāya cittaṁ abhinīharati abhininnāmetī**ti ettha ijjhanaṭṭhena **iddhi,** nipphatti-atthena paṭilābhaṭṭhena cāti vuttaṁ hoti. Yañhi nipphajjati paṭilabbhati ca, taṁ ijjhatīti vuccati. Yathāha "kāmaṁ kāmayamānassa, tassa cetaṁ samijjhatī"ti[2]. Tathā "nekkhammaṁ ijjhatīti iddhi, paṭiharatīti pāṭihāriyaṁ. Arahattamaggo ijjhatīti iddhi, paṭiharatīti pāṭihāriyan"ti[3].

Aparo nayo, ijjhanaṭṭhena iddhi. Upāyasampadāyetamadhivacanaṁ. Upāyasampadā hi ijjhati adhippetaphalappasavanato. Yathāha "ayaṁ kho Citto gahapati sīlavā kalyāṇadhammo sace paṇidahissati 'anāgatamaddhānaṁ rājā assaṁ cakkavattī'ti, tassa kho ayaṁ ijjhissati sīlavato cetopaṇidhi visuddhattā"ti[4].

Aparo nayo, etāya sattā ijjhantīti iddhi. **Ijjhantī**ti iddhā vuddhā ukkaṁsagatā hontīti vuttaṁ hoti. Sā dasavidhā. Yathāha **"kati iddhiyo**ti[5] dasa iddhiyo". Puna caparaṁ āha "katamā dasa

1. Ma 1. 29, 43 piṭṭhesu. 2. Khu 1. 399 piṭṭhe. 3. Paṭisaṁ 404 piṭṭhe.
4. Saṁ 2. 491 piṭṭhe. 5. Yathāha iddhiyoti (sabbattha) 6. Paṭisaṁ 3. 83 piṭṭhe.

ဗျူတိ။ ပညာပရိဂ္ဂဟိတံ အဝိဇ္ဇာယ န ဗျူတိ။ ဩဘာသဂတံ ကိလေသန္ဓကာရေန န ဗျူတိ။ ဗျမေဟိ ဆဟိ ဓမ္မေဟိ ပရိဂ္ဂဟိတံ အာနေဉ္ဇပ္ပတ္တံ ဟောတိ။ ဧဝံ အဋ္ဌင်္သမန္နာဂတံ စိတ္တံ အဘိနီဟာရက္ခမံ ဟောတိ အဘိညာသစ္ဆိကရဏီယာနံ ဓမ္မာနံ အဘိညာသစ္ဆိကိရိယာယ။

အပရော နယော၊ စတုတ္ထဇ္ဈာနသမာဓိနာ **သမာဟိတေ**။ နိဝရဏဒူရဘာဝေန **ပရိသုဒ္ဓေ**။ ဝိတက္ကာဒိသမတိက္ကမေန **ပရိယောဒါတေ**။ ဈာနပဋိလာဘပစ္စယာနံ ဣစ္ဆာဝစရာနံ အဘာဝေန **အနင်္ဃဏေ**။ အဘိဇ္ဈာဒီနံ စိတ္တဿ ဥပက္ကိလေသာနံ ဝိဂမေန **ဝိဂတူပက္ကိလေသေ**။ ဥဘယမ္ပိ စေတံ အနင်္ဃဏသုတ္တဝတ္ထုသုတ္တာနုသာရေန[1] ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဝသိပ္ပတ္တိယာ **မုဒုဘူတေ**။ ဣဒ္ဓိပါဒဘာဝူပဂမေန **ကမ္မနိယေ**။ ဘာဝနာပါရိပူရိယာ ပဏီတဘာဝူပဂမေန **ဋ္ဌိတေ အာနေဉ္ဇပ္ပတ္တေ**။ ယထာ အာနေဉ္ဇပ္ပတ္တံ ဟောတိ၊ ဧဝံ ဋ္ဌိတေတိ အတ္ထော။ ဧဝမ္ပိ အဋ္ဌင်္သမန္နာဂတံ စိတ္တံ အဘိနီဟာရက္ခမံ ဟောတိ အဘိညာသစ္ဆိကရဏီယာနံ ဓမ္မာနံ အဘိညာသစ္ဆိကိရိယာယ ပါဒကံ ပဒဋ္ဌာနဘူတန္တိ။

ဒသဣဒ္ဓိကထာ

၃၆၉။ **ဣဒ္ဓိဝိဓာယ** စိတ္တံ **အဘိနီဟရတိ အဘိနိန္နာမေတီ**တိ ထြေ ဣဇ္ဈနဋ္ဌေန **ဣဒ္ဓိ**၊ နိပ္ဖတ္တိအတ္ထေန ပဋိလာဘဋ္ဌေန စာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ယဉ္ဟိ နိပ္ဖဇ္ဇတိ ပဋိလဘ္ဘတိ စ၊ တံ ဣဇ္ဈတီတိ ဝုစ္စတိ။ ယထာဟ "ကာမံ ကာမယမာနဿ၊ တဿ စေတံ သမိဇ္ဈတိ"တိ[2]။ တထာ "နေက္ခမ္မံ ဣဇ္ဈတီတိ ဣဒ္ဓိ၊ ပဋိဟရတီတိ ပါဋိဟာရိယံ။ အရဟတ္တမဂ္ဂေါ ဣဇ္ဈတီတိ ဣဒ္ဓိ၊ ပဋိဟရတီတိ ပါဋိဟာရိယ"န္တိ[3]။

အပရော နယော၊ ဣဇ္ဈနဋ္ဌေန ဣဒ္ဓိ။ ဥပါယသမ္ပဒါယေတမဓိဝစနံ။ ဥပါယသမ္ပဒါ ဟိ ဣဇ္ဈတိ အဓိပ္ပေတဖလပ္ပသဝနတော။ ယထာဟ "အယံ ခေါ စိတ္တော ဂဟပတိ သီလဝါ ကလ္လာဏဓမ္မော သစေ ပဏိဓဟိဿတိ 'အနာဂတမဒ္ဓါနံ ရာဇာ အဿံ စက္ကဝတ္တီ'တိ၊ တဿ ခေါ အယံ ဣဇ္ဈိဿတိ သီလဝတော စေတောပဏိဓိ ဝိသုဒ္ဓတ္တာ"တိ[4]။

အပရော နယော၊ တောယ သတ္တာ ဣဇ္ဈန္တီတိ ဣဒ္ဓိ။ **ဣဇ္ဈန္တီ**တိ ဣဒ္ဓါ ဝုဒ္ဓါ ဥက္ကံသဂတာ ဟောန္တီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ သာ ဒသဝိဓာ။ ယထာဟ "**ကတိ ဣဒ္ဓိယော**တိ[5] ဒသ ဣဒ္ဓိယော" ။ ပုန စပရံ အာဟ "ကတမာ ဒသ

.၁-မ-၁ ၂၉-၄၃-ပိဋ္ဌေသု၊ ၂-ခု ၁-၃၉၉-ပိဋ္ဌေ။ ၃-ပဋိသံ ၄၀၄-ပိဋ္ဌေ။
၄-သံ ၂-၄၉၁-ပိဋ္ဌေ။ ၅-ယထာဟ ဣဒ္ဓိယောတိ (သမ္ဗတ္ထ) ၆-ပဋိသံ ၃-၈၃-ပိဋ္ဌေ။

iddhiyo. Adhiṭṭhānā iddhi, vikubbanā iddhi, manomayā iddhi, ñāṇavipphārā iddhi, samādhivipphārā iddhi, ariyā iddhi, kammavipākajā iddhi, puññavato iddhi, vijjāmayā iddhi, tattha tattha sammāpayogapaccayā ijjhanaṭṭhena iddhī"ti[1].

370. Tattha "pakatiyā eko bahukaṁ āvajjati. Sataṁ vā sahassaṁ vā satasahassaṁ vā āvajjitvā ñāṇena adhiṭṭhāti 'bahuko homī'ti"[2] evaṁ vibhajitvā dassitā iddhi adhiṭṭhānavasena nipphannattā **adhiṭṭhānā iddhi** nāma. (1)

371. "So pakativaṇṇaṁ vijahitvā kumārakavaṇṇaṁ vā dasseti nāgavaṇṇaṁ vā -pa- vividhampi senābyūhaṁ dassetī"ti[3] evaṁ āgatā iddhi pakativaṇṇavijahanavikāravasena pavattattā **vikubbanā iddhi** nāma. (2)

372. "Idha bhikkhu imamhā kāyā aññaṁ kāyaṁ abhinimminmāti rūpiṁ manomayan"ti[4] iminā nayena āgatā iddhi sarīrabbhantare aññasseva manomayassa sarīrassa nipphattivasena pavattattā **manomayā iddhi** nāma. (3)

373. Ñāṇuppattito[5] pana pubbe vā pacchā vā taṁkhaṇe vā ñāṇānubhāvanibbatto viseso **ñāṇavipphārā iddhi** nāma. Vuttañhetaṁ "aniccānupassanāya niccasaññāya pahānaṭṭho ijjhatīti ñāṇavipphārā iddhi -pa- arahattamaggena sabbakilesānaṁ pahānaṭṭho ijjhatīti ñāṇavipphārā iddhi. Āyasmato Bākkulassa ñāṇavipphārā iddhi. Āyasmato Saṁkiccassa ñāṇavipphārā iddhi. Āyasmato Bhūtapālassa ñāṇavipphārā iddhī"ti[6].

Tattha **āyasmā Bākkulo** daharova maṅgaladivase nadiyā nhāpiyamāno dhātiyā pamādena sote patito. Tamenaṁ maccho gilitvā Bārāṇasītitthaṁ agamāsi. Tatra taṁ macchabandho gahetvā seṭṭhibhariyāya vikkiṇi. Sā macche sinehaṁ uppādetvā ahameva naṁ pacissāmīti phālentī macchakucchiyaṁ suvaṇṇabimbaṁ viya dārakaṁ disvā putto me laddhoti somanassajātā ahosi. Iti macchakucchiyaṁ arogabhāvo āyasmato

1. Paṭisaṁ 383 piṭṭhe. 2. Paṭisaṁ 385 piṭṭhe. 3. Paṭisaṁ 388 piṭṭhe.
4. Paṭisaṁ 389 piṭṭhe. 5. Ñāṇappavattito (Ka-Sī, Syā) 6. Paṭisaṁ 389 piṭṭhe.

ဋ္ဌိယော။ အဓိဋ္ဌာနာ ဋ္ဌိ, ဝိကုဗ္ဗနာ ဋ္ဌိ, မနောမယာ ဋ္ဌိ, ဉာဏဝိပ္ပါရာ ဋ္ဌိ, သမာဓိဝိပ္ဖါရာ ဋ္ဌိ, အရိယာ ဋ္ဌိ, ကမ္မဝိပါကဇာ ဋ္ဌိ, ပုညဝတော ဋ္ဌိ, ဝိဇ္ဇာမယာ ဋ္ဌိ, တတ္ထ တတ္ထ သမ္မာပယောဂပစ္စယာ ဇ္ဈန်ဋ္ဌေန ဋ္ဌိ''တိ။

၃၇၀။ တတ္ထ ''ပကတိယာ ဧကော ဗဟုကံ အာဝဇ္ဇတိ။ သတံ ဝါ သဟဿံ ဝါ သတသဟဿံ ဝါ အာဝဇ္ဇိတ္ဝာ ဉာဏေန အဓိဋ္ဌာတိ 'ဗဟုကော ဟောမီ'တိ''၂ ဧဝံ ဝိဘဇိတ္ဝာ ဒဿိတာ ဋ္ဌိ အဓိဋ္ဌာနဝသေန နိပ္ဖန္နတ္တာ **အဓိဋ္ဌာနာ ဋ္ဌိ** နာမ။ (၁)

၃၇၁။ ''သော ပကတိဝဏ္ဏံ ဝိဇဟိတ္ဝာ ကုမာရကဝဏ္ဏံ ဝါ ဒဿေတိ နာဂဝဏ္ဏံ ဝါ။ပ။ ဝိဝိဓမ္ပိ သေနာဗျူဟံ ဒဿေတီ''တိ? ဧဝံ အာဂတာ ဋ္ဌိ ပကတိဝဏ္ဏဝိဇဟနဝိကာရဝသေန ပဝတ္တတ္တာ **ဝိကုဗ္ဗနာ ဋ္ဌိ** နာမ။ (၂)

၃၇၂။ ''ဋ္ဌ ဘိက္ခု ဋ္ဌမမှာ ကာယာ အညံ ကာယံ အဘိနိမ္မိနာတိ ရူပိံ မနောမယ''န္တိ? ဌမိနာ နယေန အာဂတာ ဋ္ဌိ သရီရဗ္ဘန္တရေ အညဿေဝ မနောမယဿ သရီရဿ နိပ္ဖတ္တိဝသေန ပဝတ္တတ္တာ **မနောမယာ ဋ္ဌိ** နာမ။ (၃)

၃၇၃။ ဉာဏုပ္ပတ္တိတော[1] ပန ပုဗ္ဗေ ပါ ပစ္ဆာ ဝါ တံခဏေ ဝါ ဉာဏာနုဘာဝနိဗ္ဗတ္တော ဝိသေသော **ဉာဏဝိပ္ဖါရာ ဋ္ဌိ** နာမ။ ဝုတ္တဉ္ဧတံ "အနိစ္စာနုပဿနာယ နိစ္စသညာယ ပဟာနဋ္ဌော ဋ္ဌေတိတိ ဉာဏဝိပ္ဖါရာ ဋ္ဌိ။ပ။ အရဟတ္တမဂ္ဂေန သမ္မကိလေသာနံ ပဟာနဋ္ဌော ဋ္ဌေတိတိ ဉာဏဝိပ္ဖါရာ ဋ္ဌိ။ အာယသ္မတော ဗာက္ကုလဿ ဉာဏဝိပ္ဖါရာ ဋ္ဌိ။ အာယသ္မတော သံကိစ္စဿ ဉာဏဝိပ္ဖါရာ ဋ္ဌိ။ အာယသ္မတော ဘူတပါလဿ ဉာဏဝိပ္ဖါရာ ဋ္ဌိ''တိ[2]။

တတ္ထ **အာယသ္မာ ဗာက္ကုလော** ဒဟရောဝ မင်္ဂလဒိဝသေ နဒိယာ နှာယိယမာနော ဓာတိယာ ပမာဒေန သောတေ ပတိတော။ တမေနံ မစ္ဆော ဂိလိတ္ဝာ ဗာရာဏသိတိတ္ထံ အဂမာသိ။ တတြ တံ မစ္ဆဗန္ဓော ဂဟေတ္ဝာ သေဋ္ဌိဘရိယာယ ဝိက္ကိဏိ။ သာ မစ္ဆေ သိနေဟံ ဥပ္ပါဒေတ္ဝာ အဟမေဝ နံ ပစိဿာမီတို့ ဖာလေန္တီ မစ္ဆကုစ္ဆိယံ သုဝဏ္ဏဗိမ္ဗံ ဝိယ ဒါရကံ ဒိသ္ဝာ ပုတ္တော မေ လဒ္ဓေါတိ သောမနဿံ ဇာတာ အဟောသိ။ ဋ္ဌတိ မစ္ဆကုစ္ဆိယံ အရောဂဘာဝေါ အာယသ္မတော

၁-ပဋိသံ ၃၈၃-ဝိဇ္ဇေ။ ၂-ပဋိသံ ၃၈၅-ဝိဇ္ဇေ။ ၃-ပဋိသံ ၃၈၈-ဝိဇ္ဇေ။
၄-ပဋိသံ ၃၈၉-ဝိဇ္ဇေ။ ၅-ဉာဏပ္ပဝတ္တိတော (က-သီ၊ သျာ) ၆-ပဋိသံ ၃၈၉-ဝိဇ္ဇေ။

Bākkulassa pacchimabhavikassa tena attabhāvena paṭilabhitabba-arahattamaggañāṇānubhāvena nibbattattā ñāṇavipphārā iddhi nāma. Vatthu pana vitthārena kathetabbaṁ[1].

Saṁkiccattherassa pana gabbhagatasseva mātā kālamakāsi. Tassā citakaṁ āropetvā sūlehi vijjhitvā jhāpiyamānāya dārako sūlakoṭiyā akkhikūṭe pahāraṁ labhitvā saddaṁ akāsi. Tato dārako jīvatīti otāretvā kucchiṁ phāletvā dārakaṁ ayyikāya adaṁsu. So tāya paṭijaggito vuddhimanvāya pabbajitvā saha paṭisambhidāhi arahattaṁ pāpuṇi[2]. Iti vuttanayeneva dārucitakāya arogabhāvo āyasmato Saṁkiccassa ñāṇavipphārā iddhi nāma.

Bhūtapāladārakassa pana pitā Rājagahe daliddamanusso. So dārūnaṁ atthāya sakaṭena aṭaviṁ gantvā dārubhāraṁ katvā sāyaṁ nagaradvārasamīpaṁ patto. Athassa goṇā yugaṁ ossajjitvā nagaraṁ pavisiṁsu. So sakaṭamūle puttakaṁ nisīdāpetvā goṇānaṁ anupadaṁ gacchanto nagarameva pāvisi. Tassa anikkhantasseva dvāraṁ pihitaṁ. Dārakassa vāḷayakkhānucaritepi bahinagare tiyāmarattiṁ arogabhāvo vuttanayeneva ñāṇavipphārā iddhi nāma. Vatthu[3] pana vitthāretabbaṁ. (4)

374. Samādhito pubbe vā pacchā vā taṁkhaṇe vā samathānubhāvanibbatto viseso **samādhivipphārā iddhi.** Vuttañhetaṁ "paṭhamajjhānena nīvaraṇānaṁ pahānaṭṭho ijjhatīti samādhivipphārā iddhi -pa- nevasaññānāsaññāyatanasamāpattiyā ākiñcaññāyatanasaññāya pahānaṭṭho ijjhatīti samādhivipphārā iddhi. Āyasmato Sāriputtassa samādhivipphārā iddhi, āyasmato Sañjīvassa, āyasmato Khāṇukoṇḍaññassa, Uttarāya upāsikāya, Sāmāvatiyā upāsikāya samādhivipphārā iddhī"ti[4].

Tattha yadā **āyasmato Sāriputtassa** Mahāmoggallānattherena saddhiṁ Kapotakandarāyaṁ viharato juṇhāya rattiyā navoropitehi kesehi ajjhokāse nisinnassa eko duṭṭhayakkho sahāyakena yakkhena vāriyamānopi sīse pahāramadāsi. Yassa meghassa viya

1. Ma-Ṭṭha 3. 135; Aṁ-Ṭṭha 1 Etadaggavaggepi.
2. Dhamma-Ṭṭha 8 vagge vitthāro.
3. Dhamma-Ṭṭha 21 vagge.
4. Paṭisaṁ 389 piṭṭhe.

ဗာက္ကုလဿ ပစ္ဆိမဘဝိကဿ တေန အတ္တဘာဝေန ပဋိလဘိတဗ္ဗအရဟတ္တ-မဂ္ဂဉာဏာနုဘာဝေန နိဗ္ဗတ္တတ္တာ ဉာဏဝိပ္ဖာရာ ဣဒ္ဓိ နာမ။ ဝတ္ထု ပန ဝိတ္ထာရေန ကထေတဗ္ဗံ[၁]။

သံကိစ္စတ္ထေရဿ ပန ဂဗ္ဘဂတဿေဝ မာတာ ကာလမကာသိ။ တဿာ စိတကံ အာရောပေတ္ဝာ သူလေဟိ ဝိဇ္ဈိတ္ဝာ ဈာပိယမာနာယ ဒါရကော သူလကောဋိယာ အက္ကိုဋ္ဌေ ပဟာရံ လဘိတ္ဝာ သဒ္ဒံ အကာသိ။ တတော ဒါရကော ဇီဝတီတိ ဩတာရေတ္ဝာ ကုစ္ဆိ ဖာလေတ္ဝာ ဒါရကံ အယျိကာယ အဒံသု။ သော တာယ ပဋိဇဂ္ဂိတော ဝုဒ္ဓိမန္ဝါယ ပမုခိတ္ဝာ သဟ ပဋိသမ္ဘိဒါဟိ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ ၂။ ဣတိ ဝုတ္တနယေနေဝ ဒါဋိစိတကာယ အရောဂဘာဝေါ အာယသ္မတော သံကိစ္စဿ ဉာဏဝိပ္ဖာရာ ဣဒ္ဓိ နာမ။

ဘူတပါလဒါရကဿ ပန ပိတာ ရာဇဂဟေ ဒလိဒ္ဒမနုဿော။ သော ဒါရူနံ အတ္ထာယ သကဋေန အဋဝိံ ဂန္ဓာ ဒါရုဘာရံ ကတ္ဝာ သာယံ နဂရဒ္ဝါရသမီပံ ပတ္တော။ အထဿ ဂေါဏာ ယုဂံ ဩဿဇ္ဇိတ္ဝာ နဂရံ ပဝိသိံသု။ သော သကဋ-မူလေ ပုတ္တကံ နိသီဒါပေတ္ဝာ ဂေါဏာနံ အနုပဒံ ဂန္ဆန္တော နဂရမေဝ ပါဝိသိ။ တဿ အနိက္ခန္တဿေဝ ဒ္ဝါရံ ပိဟိတံ။ ဒါရကဿ ဝါဠယက္ခာနုဝဋ္ဋိတေဝိ ဗဟိနဂရေ တိယာမရတ္တိံ အရောဂဘာဝေါ ဝုတ္တနယေနေဝ ဉာဏဝိပ္ဖာရာ ဣဒ္ဓိ နာမ။ ဝတ္ထု[၃] ပန ဝိတ္ထာရေတဗ္ဗံ။ (၄)

၃၇၄။ သမာဓိတော ပုဗ္ဗေ ဝါ ပစ္ဆာ ဝါ တံခဏေ ဝါ သမထာနု-ဘာဝနိဗ္ဗတ္တော ဝိသေသော **သမာဓိဝိပ္ဖာရာ ဣဒ္ဓိ**။ ဝုတ္တဉ္ဟေတံ "ပဌမဇ္ဈာနေန နီဝရဏာနံ ပဟာနဋ္ဌော ဣဒ္ဓိတိ သမာဓိဝိပ္ဖာရာ ဣဒ္ဓိ။ပ။ နေဝသညာနာ-သညာယတနသမာပတ္တိယာ အာကိဉ္စညာယတနသညာယ ပဟာနဋ္ဌော ဣဒ္ဓိတိ သမာဓိဝိပ္ဖာရာ ဣဒ္ဓိ။ အာယသ္မတော သာရိပုတ္တဿ သမာဓိဝိပ္ဖာရာ ဣဒ္ဓိ၊ အာယသ္မတော သဉ္ဇီဝဿ၊ အာယသ္မတော ခါဏုကောဏ္ဍညဿ၊ ဥတ္တရာယ ဥပါသိကာယ၊ သာမာဝတိယာ ဥပါသိကာယ သမာဓိဝိပ္ဖာရာ ဣဒ္ဓိ''တိ[၄]။

တတ္ထ ယဒါ **အာယသ္မတော သာရိပုတ္တဿ** မဟာမောဂ္ဂလ္လာနတ္ထေရေန သဒ္ဓိံ ကပေါတကန္ဒရာယံ ဝိဟရတော ဇုဏ္ဏာယ ရတ္တိယာ နဝေါရောပိတေဟိ ကေသေဟိ အစ္ဆောကာသေ နိသိန္နဿ ကော ဒုဋ္ဌယက္ခော သဟာယကေန ယက္ခေန ဝါရိယမာနောပိ သီသေ ပဟာရမဒါသိ။ ယဿ မေဃဿ ဝိယ

၁-မ ဋ္ဌ ၃-၁၃၅၊ အံ ဋ္ဌ ၁-တေဘဏ္ဍဝဂ္ဂေပိ။
၂-ဓမ္မ ဋ္ဌ ၈ ဝဂ္ဂေ ဝိတ္ထာရော။
၃-ဓမ္မ ဋ္ဌ ၂၁-ဝဂ္ဂေ။
၄-ပဋိသံ ၃၈၉-ပိဋ္ဌေ။

gajjato[1] saddo ahosi. Tadā thero tassa paharaṇasamaye samāpattiṁ appesi. Athassa tena pahārena na koci ābādho ahosi. Ayaṁ tassāyasmato samādhivipphārā iddhi. Vatthu pana Udāne[2] āgatameva.

Sañjīvattheraṁ pana nirodhasamāpannaṁ kālakatoti[3] sallakkhetvā gopālakādayo tiṇakaṭṭhagomayāni saṅkaḍḍhetvā aggiṁ adaṁsu. Therassa cīvare aṁsumattampi najjhāyittha. Ayamassa anupubbasamāpattivasena pavattasamathānubhāvanibbattattā samādhivipphārā iddhi. Vatthu pana sutte[4] āgatameva.

Khāṇukoṇḍaññatthero pana pakatiyāva samāpattibahulo. So aññatarasmiṁ araññe rattiṁ samāpattiṁ appetvā nisīdi. Pañcasatā corā bhaṇḍakaṁ thenetvā gacchantā "idāni amhākaṁ anupathaṁ āgacchantā natthī"ti vissamitukāmā bhaṇḍakaṁ oropayamānā "khāṇuko ayan"ti maññamānā therasseva upari sabbabhaṇḍakāni ṭhapesuṁ. Tesaṁ vissamitvā gacchantānaṁ paṭhamaṁ ṭhapitabhaṇḍakassa gahaṇakāle kālaparicchedavasena thero vuṭṭhāsi. Te therassa calanākāraṁ disvā bhītā viraviṁsu. Thero "mā bhāyittha upāsakā, bhikkhu ahan"ti āha. Te āgantvā vanditvā theragatena pasādena pabbajitvā saha paṭisambhidāhi arahattaṁ pāpuṇiṁsu[5]. Ayamettha pañcahi bhaṇḍakasatehi ajjhotthaṭassa therassa ābādhābhāvo samādhivipphārā iddhi.

Uttarā pana upāsikā Puṇṇaseṭṭhissa[6] dhītā. Tassā Sirimā nāma gaṇikā issāpakatā tattatelakaṭāhaṁ sīse āsiñci. Uttarā taṁkhaṇaññeva mettaṁ samāpajji. Telaṁ pokkharapattato udakabindu viya vivaṭṭamānaṁ agamāsi. Ayamassā samādhivipphārā iddhi. Vatthu[7] pana vitthāretabbaṁ.

Sāmāvatī nāma Udenassa rañño aggamahesī. Māgaṇḍiya[8] brāhmaṇo attano dhītāya aggamahesiṭṭhānaṁ patthayamāno tassā vīṇāya

1. Gajjayato (Sī), gajjito (Syā, Ka)
2. Khu 1. 123 piṭṭhe.
3. Kālaṅkatoti (Ka)
4. Ma 1. 409 piṭṭhe.
5. Dhamma-Ṭṭha 8 vagge.
6. Puṇṇakaseṭṭhissa (sabbattha)
7. Dhamma-Ṭṭha 17 vagge; Aṁ-Ṭṭha 1 Etadaggavaggepi.
8. Māgandiya (Sī, I)

ဂဇ္ဇတော[1] သဒ္ဒေါ အဟောသိ။ တဒါ ထေရော တဿ ပဟရဏသမယေ သမာပတ္တိံ အပ္ပေသိ။ အထဿ တေန ပဟာရေန န ကောစိ အာဗာဓော အဟောသိ။ အယံ ဝါဿာယသ္မတော သမာဓိဝိပ္ဖါရာ ဣဒ္ဓိ။ ဝတ္ထု ပန ဥဒါနေ[2] အာဂတမေဝ။

သဉ္ဇီဝတ္ထေရံ ပန နိရောဓသမာပန္နံ ကာလကတောတိ[3] သလ္လက္ခေတ္ဝာ ဂေါပါလကာဒယော တိဏကဋ္ဌဂေါမယာနိ သင်္ကဍ္ဎိတ္ဝာ အဂ္ဂိံ အဒံသု။ ကေရဿ စီဝရေ အံသုမတ္တမ္ပိ နဇ္ဈာယိတ္ထ။ အယမဿ အနုပုဗ္ဗသမာပတ္တိဝသေန ပဝတ္တသမထာနုဘာဝနိဗ္ဗတ္တတ္တာ သမာဓိဝိပ္ဖါရာ ဣဒ္ဓိ။ ဝတ္ထု ပန သုတ္တေ[4] အာဂတမေဝ။

ခါဏုကောဏ္ဍညတ္ထေရော ပန ပကတိယာဝ သမာပတ္တိဗဟုလော။ သော အညတရသ္မိံ အရညေ ရတ္တိံ သမာပတ္တိံ အပ္ပေတ္ဝာ နိသီဒိ။ ပဉ္စသတာ စောရာ ဘဏ္ဍကံ ထေနေတ္ဝာ ဂစ္ဆန္တာ "ဣဒါနိ အမှာကံ အနုပထံ အာဂစ္ဆန္တာ နတ္ထိ"တိ ဝိဿမိတုကာမာ ဘဏ္ဍကံ ဩရောပယမာနာ "ခါဏုကော အယ"န္တိ မညမာနာ ထေရဿေဝ ဥပရိ သဗ္ဗဘဏ္ဍကာနိ ဌပေသုံ။ တေသံ ဝိဿမိတ္ဝာ ဂစ္ဆန္တာနံ ပဌမံ ဌပိတဘဏ္ဍကဿ ဂဟဏကာလေ ကာလပရိစ္ဆေဒဝသေန ထေရော ဝုဋ္ဌာသိ။ တေ ထေရဿ စလနာကာရံ ဒိသ္ဝာ ဘီတာ ဝိရဝိံသု။ ထေရော "မာ ဘာယိတ္ထ ဥပါသကာ၊ ဘိက္ခု အဟ"န္တိ အာဟ။ တေ အာဂန္ဒ္ဝာ ဝန္ဒိတ္ဝာ ထေရဂတေန ပသာဒေန ပဗ္ဗဇိတ္ဝာ သဟ ပဋိသမ္ဘိဒါဟိ အရဟတ္တံ ပါပုဏိံသု[5]။ အယမေတ္ထ ပဋ္ဌဟိ ဘဏ္ဍကသတေဟိ အဇ္ဈောတ္ထဋ္ဌဿ ထေရဿ အာဗာဓာဘာဝေါ သမာဓိဝိပ္ဖါရာ ဣဒ္ဓိ။

ဥတ္တရာ ပန ဥပါသိကာ ပုဏ္ဏသေဋ္ဌိဿ[6] ဓီတာ။ တဿာ သိရိမာ နာမ ဂဏိကာ ဣဿာပကတာ တတ္တတေလကဋာဟံ သီသေ အာသိဉ္စိ။ ဥတ္တရာ တံခဏညေဝ မေတ္တံ သမာပဇ္ဇိ။ တေလံ ပေက္ခရပတ္တတော ဥဒကဗိန္ဒု ဝိယ ဝိဝဋ္ဋမာနံ အဂမာသိ။ အယမဿာ သမာဓိဝိပ္ဖါရာ ဣဒ္ဓိ။ ဝတ္ထု[7] ပန ဝိတ္ထာရေတဗ္ဗံ။

သာမာဝတီ နာမ ဥဒေနဿ ရညော အဂ္ဂမဟေသိ။ မာဂဏ္ဍိယ[8] ဗြာဟ္မဏော အတ္တနော ဓီတာယ အဂ္ဂမဟေသိဋ္ဌာနံ ပတ္ထယမာနော တဿာ ဝီဏာယ

၁-ဂဇ္ဇယတော (သီ)၊ ဂဇ္ဇိတော (သျာ၊ က)
၂-ခု ၁-၁၂၃-ဝိဇ္ဇေ။
၃-ကာလင်္ကတောတိ (က)
၄-မ ၁-၄၀၉-ဝိဇ္ဇေ။
၅-မွေ ဋ္ဌ ဂ-ဝဇ္ဇေ၊
၆-ပုဏ္ဏကသေဋ္ဌိဿ (သမ္ဗတ္ထ)
၇-မွေ ဋ္ဌ ၁၇-ဝဇ္ဇေ၊ အံ ဋ္ဌ ၁-တေဘဋ္ဌဝဇ္ဇေဝိ။
၈-မာဂဏ္ဍိယ (သီ၊ ဋ္ဌ)

āsīvisaṁ pakkhipāpetvā rājānaṁ āha “mahārāja Sāmāvatī taṁ māretukāmā vīṇāya āsīvisaṁ gahetvā pariharatī”ti. Rājā taṁ disvā kupito Sāmāvatiṁ vadhissāmīti dhanuṁ āropetvā visapītaṁ khurappaṁ sannayhi. Sāmāvatī saparivārā rājānaṁ mettāya phari. Rājā neva saraṁ khipituṁ na oropetuṁ sakkonto vedhamāno aṭṭhāsi. Tato naṁ devī āha “kiṁ mahārāja kilamasī”ti. Āma kilamāmīti. Tena hi dhanuṁ oropehīti. Saro rañño pādamūleyeva pati. Tato naṁ devī “mahārāja appaduṭṭhassa nappadussitabban”ti ovadi[1]. Iti rañño saraṁ muñcituṁ avisahanabhāvo Sāmāvatiyā upāsikāya samādhivipphārā iddhīti. (5)

375. Paṭikkūlādīsu appaṭikkūlasaññivihārādikā pana **ariyā iddhi** nāma. Yathāha “katamā ariyā iddhi, idha bhikkhu sace ākaṅkhati ‘paṭikkūle appaṭikkūlasaññī vihareyyan’ti, appaṭikkūlasaññī tattha viharati -pa- upekkhako tattha viharati sato sampajāno”ti[2]. Ayañhi cetovasippattānaṁ ariyānaṁyeva sambhavato **ariyā iddhī**ti vuccati.

Etāya hi samannāgato khīṇāsavo bhikkhu paṭikkūle aniṭṭhe vatthusmiṁ metthāpharaṇaṁ vā dhātumanasikāraṁ vā karonto appaṭikkūlasaññī viharati. Appaṭikkūle iṭṭhe vatthusmiṁ asubhapharaṇaṁ vā aniccanti manasikāraṁ vā karonto paṭikkūlasaññī viharati. Tathā paṭikkūlāpaṭikkūlesu tadeva mettāpharaṇaṁ vā dhātumanasikāraṁ vā karonto appaṭikkūlasaññī viharati. Appaṭikkūlapaṭikkūlesu ca tadeva asubhapharaṇaṁ vā aniccanti manasikāraṁ vā karonto paṭikkūlasaññī viharati. Cakkhunā rūpaṁ disvā neva sumano hotīti-ādinā nayena vuttaṁ pana chaḷaṅgupekkhaṁ pavattayamāno paṭikkūle ca appaṭikkūle ca tadubhayaṁ abhinivajjitvā upekkhako viharati sato sampajāno. Paṭisambhidāyañhi “kathaṁ paṭikkūle appaṭikkūlasaññī viharati. Aniṭṭhasmiṁ vatthusmiṁ mettāya vā pharati dhātuso vā upasaṁharatī”ti-ādinā[2] nayena ayameva attho vibhatto. Ayaṁ[3] cetovasippattānaṁ ariyānaṁyeva sambhavato ariyā iddhīti vuccati. (6)

1. Dhamma-Ṭṭha 2 vagge; Aṁ-Ṭṭha 1 Etadaggavaggepi. 2. Paṭisaṁ 390 piṭṭhe.
3. Iti (Syā, I), iti ayaṁ (?)

အာသီဝိသံ ပက္ခိပါပေတ္ဝာ ရာဇာနံ အာဟ “မဟာရာဇ သာမာဝတီ တံ မာရေတုကာမာ ဝိဇာယ အာသီဝိသံ ဂဟေတ္ဝာ ပဋိဟရတီ”တိ။ ရာဇာ တံ ဒိသ္ဝာ ကုပိတော သာမာဝတိံ ဝဓိဿာမီတိ ဓနုံ အာရောပေတ္ဝာ ဝိသဓိတံ ခုရပ္ပံ သန္နယ္ဟိ။ သာမာဝတီ သပရိဝါရာ ရာဇာနံ မေတ္တာယ ဖရိ။ ရာဇာ နေဝ သရံ နိပိတုံ န ဩရောပေတုံ သက္ကောန္တော ဝေဓမာနော အဋ္ဌာသိ။ တတော နံ ဒေဝီ အာဟ “ကိံ မဟာရာဇ ကိလမသီ”တိ။ အာမ ကိလမာမီတိ။ တေန ဟိ ဓနုံ ဩရောပေဟီတိ။ သရော ရညော ပါဒမူလေယေဝ ပတိ။ ပတော နံ ဒေဝီ “မဟာရာဇ အပ္ပဒုဋ္ဌဿ နပ္ပဒူသိကဿ”ပ္ပ ဩဝဒိ။ ဣတိ ဂဒ္ဒြော သရံ မုဉ္စိတုံ အဓိသဟနဘာဝေါ သာမာဝတိယာ ဥပါသိကာယ သမာဓိဝိပ္ဖါရာ ဣဒ္ဓိတိ။ (၅)

၃၇၅။ ပဋိက္ကူလာဒီသု အပ္ပဋိက္ကူလသညိဝိဟာရာဒိကာ ပန **အရိယာ ဣဒ္ဓိ** နာမ။ ယထာဟ “ကတမာ အရိယာ ဣဒ္ဓိ၊ ဣဓ ဘိက္ခု သစေ ဗာကင်္ခတိ ‘ပဋိက္ကူလေ အပ္ပဋိက္ကူလသညီ ဝိဟရေယ္ယ’န္တိ၊ အပ္ပဋိက္ကူလသညီ တတ္ထ ဝိဟရတိ။ ပ ။ ဥပေက္ခကော တတ္ထ ဝိဟရတိ သတော သမ္ပဇာနော”တိ[၂]။ အယဉ္စ စေတောဝသိပ္ပတ္တာနံ အရိယာနံယေဝ သမ္ဘဝတော **အရိယာ ဣဒ္ဓိ**တိ ဝုစ္စတိ။

တေယေဝ ဟိ သမန္နာဂတော ခီဏာသဝေါ ဘိက္ခု ပဋိက္ကူလေ အနိဋ္ဌေ ဝတ္ထုသ္မိံ မေတ္တာဖရဏံ ဝါ ဓာတုမနသိကာရံ ဝါ ကရောန္တော အပ္ပဋိက္ကူလ-သညီ ဝိဟရတိ။ အပ္ပဋိက္ကူလေ ဣဋ္ဌေ ဝတ္ထုသ္မိံ အသုဘဖရဏံ ဝါ အနိစ္စန္တိ မနသိကာရံ ဝါ ကရောန္တော ပဋိက္ကူလသညီ ဝိဟရတိ။ တထာ ပဋိက္ကူလာ-ပဋိက္ကူလေသု တဒေဝ မေတ္တာဖရဏံ ဝါ ဓာတုမနသိကာရံ ဝါ ကရောန္တော အပ္ပဋိက္ကူလသညီ ဝိဟရတိ။ အပ္ပဋိက္ကူလပဋိက္ကူလေသု စ တဒေဝ အသုဘဖရဏံ ဝါ အနိစ္စန္တိ မနသိကာရံ ဝါ ကရောန္တော ပဋိက္ကူလသညီ ဝိဟရတိ။ စက္ခုနာ ရူပံ ဒိသ္ဝာ နေဝ သုမနော ဟောတီတိအာဒိနာ နယေန ဝုတ္တံ ပန ဆဠင်္ဂုပေက္ခံ ပဝတ္တယမာနော ပဋိက္ကူလေ စ အပ္ပဋိက္ကူလေ စ တဒုဘယံ အဘိနိဝဇ္ဇေတ္ဝာ ဥပေက္ခကော ဝိဟရတိ သတော သမ္ပဇာနော။ ပဋိသမ္ဘိဒါယဉ္စိ “ကထံ ပဋိက္ကူလေ အပ္ပဋိက္ကူလသညီ ဝိဟရတိ။ အနိဋ္ဌသ္မိံ ဝတ္ထုသ္မိံ မေတ္တာယ ဝါ ဖရတိ ဓာတုသော ဝါ ဥပသံဟရတိ”တိအာဒိနာ[၂] နယေန အယမေဝ အတ္ထော ဝိဘတ္တော။ အယံ[၃] စေတောဝသိပ္ပတ္တာနံ အရိယာနံယေဝ သမ္ဘဝတော အရိယာ ဣဒ္ဓိတိ ဝုစ္စတိ။ (၆)

၁-ဓမ္မ ၆ ၂-ဝဂ္ဂေ၊ အံ ၆ ၁-တေဒ္ဓဝဂ္ဂေဝိ။ ၂-ပဋိသံ ၃၉၀-ပိဋ္ဌေ။ ၃-ဣတိ(သျာ၊ ဣ)၊ ဣတိ အယံ(?)

376. Pakkhī-ādīnaṁ pana vehāsagamanādikā **kammavipākajā iddhi** nāma. Yathāha “katamā kammavipākajā iddhi. Sabbesaṁ pakkhīnaṁ sabbesaṁ devānaṁ ekaccānaṁ manussānaṁ ekaccānañca vinipātikānaṁ ayaṁ kammavipākajā iddhī”ti[1]. Ettha hi sabbesaṁ pakkhīnaṁ jhānaṁ vā vipassanaṁ vā vināyeva ākāsena gamanaṁ. Tathā sabbesaṁ devānaṁ paṭhamakappikānañca ekaccānaṁ manussānaṁ. Tathā Piyaṅkaramātā[2] yakkhinī Uttaramātā[2] Phussamittā Dhammaguttāti evamādīnaṁ ekaccānaṁ vinipātikānaṁ ākāsena gamanaṁ kammavipākajā iddhīti. (7)

377. Cakkavatti-ādīnaṁ vehāsagamanādikā pana **puññavato iddhi** nāma. Yathāha “katamā puññavato iddhi. Rājā cakkavattī vehāsaṁ gacchiti saddhiṁ caturaṅginiyā senāya antamaso assabandhagobandhapurise upādāya. Jotikassa gahapatissa puññavato iddhi. Jaṭilakassa gahapatissa puññavato iddhi. Ghositassa[3] gahapatissa puññavato iddhi. Meṇḍakassa gahapatissa puññavato iddhi. Pañcannaṁ mahāpuññānaṁ puññavato iddhī”ti[1]. Saṅkhepato pana paripākaṁ gate puññasambhāre ijjhanakaviseso puññavato iddhi.

Ettha ca **Jotikassa**[4] gahapatissa pathaviṁ bhinditvā maṇipāsādo uṭṭhahi. Catusaṭṭhi ca kapparukkhāti ayamassa puññavato iddhi. **Jaṭilakassa**[4] asītihattho suvaṇṇapabbato nibbatti. **Ghositassa** sattasu ṭhānesu māraṇatthāya upakkame katepi arogabhāvo puññavato iddhi. **Meṇḍakassa**[5] ekakarīsamatte[6] padese sattaratanamayānaṁ Meṇḍakānaṁ pātubhāvo puññavato iddhi. Pañcamahāpuññā nāma Meṇḍakaseṭṭhi, tassa bhariyā Candapadumasirī, putto Dhanañcayaseṭṭhi, suṇisā Sumanadevī, dāso Puṇṇo nāmāti. Tesu seṭṭhissa sīsaṁ nhātassa ākāsaṁ ullokanakāle aḍḍhateḷasakoṭṭhasahassāni ākāsato rattasālīnaṁ pūrenti. Bhariyāya nāḷikodanamattampi gahetvā sakalajambudīpavāsike parivisamānāya bhattaṁ na khīyati. Puttassa sahassatthavikaṁ gahetvā sakalajambudīpavāsikānampi dentassa kahāpaṇā na khīyanti. Suṇisāya

1. Paṭisaṁ 391 piṭṭhe.
2. Saṁ 1. 211, 212 piṭṭhesu.
3. Ghosakassa (Syā), Ghosikassa (Ka)
4. Vitthāravatthu Dhamma-Ṭṭha 26 vagge.
5. Vitthāravatthu Dhamma-Ṭṭha 18 vagge; Vi 3. 337 piṭṭhepi.
6. Ekakasitamatte (Syā, Ka) aṭṭhakarīsamatte (Dhamma-Ṭṭha)

၃၇၆။ ပက္ခီအာဒီနံ ပန ဝေဟာသဂမနာဒိကာ **ကမ္မဝိပါကဇာ ဣဒ္ဓိ** နာမ။ ယထာဟ “ကတာမာ ကမ္မဝိပါကဇာ ဣဒ္ဓိ။ သဗ္ဗေသံ ပက္ခီနံ သဗ္ဗေသံ ဒေဝါနံ ကေစိဉာနံ မနုဿာနံ ကေစိဉာနဉ္စ ဝိနိပါတိကာနံ အယံ ကမ္မဝိပါကဇာ ဣဒ္ဓိ”တိ[1]။ ထေ ဟိ သဗ္ဗေသံ ပက္ခီနံ ဈာနံ ဝါ ဝိပဿနံ ဝါ ဝိနာယေဝ အာကာသေန ဂမနံ။ တထာ သဗ္ဗေသံ ဒေဝါနံ ပဌမကပ္ပိကာနဉ္စ ကေစိဉာနံ မနုဿာနံ။ တထာ ပိယင်္ကရမာတာ၂ ယက္ခိနိ ဥတ္တရမဓုတာ၂ ဖုဿမိတ္တာ ဓမ္မဂုတ္တာတိ ဧဝမာဒီနံ ကေစိဉာနံ ဝိနိပါတိကာနံ အာကာသေန ဂမနံ ကမ္မဝိပါကဇာ ဣဒ္ဓိတိ။ (၇)

၃၇၇။ စက္ကဝတ္တိအာဒီနံ ဝေဟာသဂမနာဒိကာ ပန **ပုညဝတော ဣဒ္ဓိ** နာမ။ ယထာဟ “ကတမာ ပုညဝတော ဣဒ္ဓိ။ ရာဇာ စက္ကဝတ္တီ ဝေဟာသံ ဂစ္ဆတိ သဒ္ဓိံ စတုရင်္ဂိနိယာ သေနာယ ဒန္တမယော အဿဗန္ဓဂေါဗန္ဓပုရိသေ ဥပါဒါယ။ ဇောတိကဿ ဂဟပတိဿ ပုညဝတော ဣဒ္ဓိ။ ဇဋိလကဿ ဂဟပတိဿ ပုညဝတော ဣဒ္ဓိ။ ဃောသိတဿ[2] ဂဟပတိဿ ပုညဝတော ဣဒ္ဓိ။ မေဏ္ဍကဿ ဂဟပတိဿ ပုညဝတော ဣဒ္ဓိ။ ပဉ္စန္နံ မဟာပုညာနံ ပုညဝတော ဣဒ္ဓိ”တိ[3]။ သန်ဧပတော ပန ပရိပါကံ ဂတေ ပုညသမ္ဘာရေ ဣဒ္ဓိနကဝိသေသော ပုညဝတော ဣဒ္ဓိ။

ထေ ဇ ဇောတိကဿ[4] ဂဟပတိဿ ပထဝိံ ဘိန္ဒိတ္ဝာ မဏိပါသာဒေါ ဥဋ္ဌဟိ။ စတုသဋ္ဌိ စ ကပ္ပရုက္ခာတိ အယမဿ ပုညဝတော ဣဒ္ဓိ။ **ဇဋိလကဿ**[4] အသီတိဟတ္ထော သုဝဏ္ဏပဗ္ဗတော နိဗ္ဗတ္တိ။ **ဃောသိတဿ** သတ္တသု ဌာနေသု မာရဏတ္ထာယ ဥပက္ကမေ ကတေပိ အရောဂဘာဝေါ ပုညဝတော ဣဒ္ဓိ။ **မေဏ္ဍကဿ**[5] ကေကရီသမတ္တေ[6] ပဒေသေ သတ္တရတနမယာနံ မေဏ္ဍကာနံ ပါတုဘာဝေါ ပုညဝတော ဣဒ္ဓိ။ ပဉ္စမဟာပုညာ နာမ မေဏ္ဍကသေဋ္ဌိ, တဿ ဘရိယာ စန္ဒပဒုမသိရီ, ပုတ္တော ဓနဉ္ဇယသေဋ္ဌိ, သုဏိသာ သုမနဒေဝီ, ဒါသော ပုဏ္ဏော နာမာတိ။ တေသု သေဋ္ဌိဿ သီသံ နှာတဿ အာကာသံ ဥလ္လောကနကာလေ အဍ္ဎတေဠသကောဋ္ဌာသဟဿာနိ အာကာသတော ရတ္တသာလိနံ ပူရေန္တိ။ ဘရိယာယ နာဠိကောဒနမတ္တမ္ပိ ဂဟေတ္ဝာ သကလဇမ္ဗုဒီပဝါသိကေ ပရိဝိသမာနာယ ဘတ္တံ န ခီယတိ။ ပုတ္တဿ သဟဿတ္ထဝိကံ ဂဟေတ္ဝာ သကလဇမ္ဗုဒီပဝါသိကာနမ္ပိ ဒေန္တဿ ကဟာပဏာ န ခီယန္တိ။ သုဏိသာယ

၁-ပဋိသံ ၃၉၁-ပိဋ္ဌေ။
၂-ဃောသကဿ (သျာ)၊ ဃောသိကဿ (က)
၃-ဝိဘ္ဘာဂဝတ္ထု ဓမ္မ-ဋ္ဌ ၁၈-ဝဂ္ဂေ၊ ဝိ ၃-၃၃၇-ပိဋ္ဌေပိ။
၄-ကေကသိတမတ္တေ (သျာ၊ က) အဋ္ဌကရီသမတ္တေ (ဓမ္မ-ဋ္ဌ)
၅-ဝိဘ္ဘာဂဝတ္ထု ဓမ္မ-ဋ္ဌ ၂၆-ဝဂ္ဂေ၊
၆-ဝိဘ္ဘာဂဝတ္ထု ဓမ္မ-ဋ္ဌ ၂၁-၂၃၇-ပိဋ္ဌေသု။

ekaṁ vīhitumbaṁ gahetvā sakalajambudīpavāsikānampi bhājayamānāya dhaññaṁ na khīyati. Dāsassa ekena naṅgalena kasato ito satta ito sattāti cuddasa maggā honti[1]. Ayaṁ nesaṁ puññavato iddhi. (8)

378. Vijjādharādīnaṁ vehāsagamanādikā pana **vijjāmayā iddhi.** Yathāha "katamā vijjāmayā iddhi. Vijjādharā vijjaṁ parijapitvā[2] vehāsaṁ gacchanti. Ākāse antalikkhe hatthimpi dassenti -pa- vividhampi senābyūhaṁ dassentī"ti[3]. (9)

379. Tena tena pana sammāpayogena tassa tassa kammassa ijjhanaṁ **tattha tattha sammāpayogapaccayā ijjhanaṭṭhena iddhi.** Yathāha "nekkhammena kāmacchandassa pahānaṭṭho ijjhatīti tattha tattha sammāpayogapaccayā ijjhanaṭṭhena iddhi -pa- arahattamaggena sabbakilesānaṁ pahānaṭṭho ijjhatīti tattha tattha sammāpayogapaccayā ijjhanaṭṭhena iddhī"ti[4]. Ettha ca paṭipattisaṅkhātasseva sammāpayogassa dīpanavasena purimapāḷisadisāva Pāḷi āgatā. Aṭṭhakathāyaṁ pana sakaṭabyūhādikaraṇavasena yaṁkiñci sippakammaṁ yaṁkiñci vejjakammaṁ tiṇṇaṁ bedānaṁ uggahaṇaṁ tiṇṇaṁ piṭakānaṁ uggahaṇaṁ antamaso kasanavapanādīni upādāya taṁ taṁ kammaṁ katvā nibbattaviseso tattha tattha sammāpayogapaccayā ijjhanaṭṭhena iddhīti āgatā. (10)

Iti imāsu dasasu iddhīsu iddhividhāyāti imasmiṁ pade adhiṭṭhānā iddhiyeva āgatā. Imasmiṁ panatthe vikubbanā manomayā iddhiyopi icchitabbā eva.

380. **Iddhividhāyā**ti iddhikoṭṭhāsāya, iddhivikappāya vā. **Cittaṁ abhinīharati abhininnāmetī**ti so bhikkhu vuttappakāravasena tasmiṁ citte abhiññāpādake jāte iddhividhādhigamatthāya parikammacittaṁ abhinīharati kasiṇārammaṇato apanetvā iddhividhābhimukhaṁ peseti. **Abhininnāmetī**ti adhigantabba-iddhipoṇaṁ iddhipabbhāraṁ karoti. **So**ti so evaṁ katacittābhinīhāro bhikkhu. **Anekavihitan**ti anekavidhaṁ nānappakārakaṁ. **Iddhividhan**ti iddhikoṭṭhāsaṁ. **Paccanubhotī**ti paccanubhavati,

1. Vitthāravatthu Dhamma-Ṭṭha 18 vagge; Vi 3. 337 piṭṭhepi.
2. Parijappitvā (Syā), parijappetvā (Ka) 3. Paṭisaṁ 391 piṭṭhe. 4. Paṭisaṁ 391 piṭṭhe.

ကေ ဝိဟိတုမ္ဗံ ဂဟေတ္ဝာ သကလဇမ္ဗုဒီပဝါသိကာနမ္ပိ ဘာဇယမာနာယ ဓညံ န ခီယတိ။ ဒါသဿ ဧကေန နင်္ဂလေန ကသတော ဣတော ဝါ သတ္တ ဣတော သတ္တာတိ စုဒ္ဒသ မဂ္ဂါ ဟောန္တိ[၁]။ အယံ နေသံ ပုည်ဝတော ဣဒ္ဓိ။ (၈)

၃၇၈။ ဝိဇ္ဇာဓရာဒီနံ ဝေဟာသဂမနာဒိကာ ပန **ဝိဇ္ဇာမယာ ဣဒ္ဓိ**။ ယထာဟ "ကတမာ ဝိဇ္ဇာမယာ ဣဒ္ဓိ။ ဝိဇ္ဇာဓရာ ဝိဇ္ဇံ ပရိဇပိတ္ဝာ[၂] ဝေဟာသံ ဂစ္ဆန္တိ။ အာကာသေ အန္တလိက္ခေ ဟတ္ထိမ္ပိ ဒဿေန္တိ။ပ။ ဝိဝိဓမ္ပိ သေနာဗျူဟံ ဒဿေန္တီ"တိ[၃]။ (၉)

၃၇၉။ တေန တေန ပန သမ္မာပယောဂေန တဿ တဿ ကမ္မဿ ဣဇ္ဈနံ **တတ္ထ တတ္ထ သမ္မာပယောဂပစ္စယာ ဣဇ္ဈနဋ္ဌေန ဣဒ္ဓိ**။ ယထာဟ "နေက္ခမ္မေန ကာမစ္ဆန္ဒဿ ပဟာနဋ္ဌော ဣဇ္ဈတီတိ တတ္ထ တတ္ထ သမ္မာပယောဂပစ္စယာ ဣဇ္ဈနဋ္ဌေန ဣဒ္ဓိ။ပ။ အရဟတ္တမဂ္ဂေန သဗ္ဗကိလေသာနံ ပဟာနဋ္ဌော ဣဇ္ဈတီတိ တတ္ထ တတ္ထ သမ္မာပယောဂပစ္စယာ ဣဇ္ဈနဋ္ဌေန ဣဒ္ဓိ"တိ[၄]။ ဣဒ္ဓေ စ ပဋိပတ္တိသဒိ-တသော သမ္မာပယောဂဿ ဒီပနဝသေန ပုရိမပါဠိသဒိသာဝ ပါဠိ အာဂတာ။ အဋ္ဌကထာယံ ပန သကဋဗျူဟာဒိကရဏဝသေန ယံကိဉ္စိ သိပ္ပကမ္မံ ယံကိဉ္စိ ဝေဇ္ဇကမ္မံ တိဏ္ဏံ ဝေဒါနံ ဥဂ္ဂဟဏံ တိဏ္ဏံ ပိဋကာနံ ဥဂ္ဂဟဏံ အန္တမသော ကသနဝပနာဒီနိ ဥပါဒါယ တံ တံ ကမ္မံ ကတ္ဝာ နိဗ္ဗတ္တဝိသေသော တတ္ထ တတ္ထ သမ္မာပယောဂပစ္စယာ ဣဇ္ဈနဋ္ဌေန ဣဒ္ဓိတိ အာဂတာ။ (၁၀)

ဣတိ ဣမာသု ဒသသု ဣဒ္ဓီသု ဣဒ္ဓိဝိဓာယာတိ ဣမသ္မိံ ပဒေ အဓိဋ္ဌာနာ ဣဒ္ဓိယေဝ အာဂတာ။ ဣမသ္မိံ ပနတ္ထေ ဝိကုဗ္ဗနာ မနောမယာ ဣဒ္ဓိယောပိ ဣစ္ဆိတဗ္ဗာ ဧဝ။

၃၈၀။ **ဣဒ္ဓိဝိဓာယာ**တိ ဣဒ္ဓိကောဋ္ဌာသာယ၊ ဣဒ္ဓိဝိကပ္ပါယ ဝါ။ **စိတ္တံ အဘိနီဟရတိ အဘိနိန္နာမေတီ**တိ သော ဘိက္ခု ဝုတ္တပ္ပကာရဝသေန တသ္မိံ စိတ္တေ အဘိညာပါဒကေ ဇာတေ ဣဒ္ဓိဝိဓာဓိဂမတ္ထာယ ပရိကမ္မစိတ္တံ အဘိ-နီဟရတိ ကသိဏာရမ္မဏတော အပနေတ္ဝာ ဣဒ္ဓိဝိဓာဘိမုခံ ပေသေတိ။ **အဘိနိန္နာမေတီ**တိ အဓိဂန္တဗ္ဗဣဒ္ဓိပေါဏံ ဣဒ္ဓိပဋ္ဌာနံ ကရောတိ။ **သော**တိ သော ဧဝံ ကတစိတ္တာဘိနီဟာရော ဘိက္ခု။ **အနေကဝိဟိတန္တိ** အနေကဝိဓံ နာနပ္ပကာရကံ။ **ဣဒ္ဓိဝိဓ**န္တိ ဣဒ္ဓိကောဋ္ဌာသံ။ **ပစ္စနုဘောတီ**တိ ပဋိစ္စနုဘဝတိ၊

၁-ဗိဇ္ဇာဓရဝဂ္ဂေ၊ ဓမ္မ ဋ္ဌ-၁၈-ဝဂ္ဂေ၊ ဗိ ၃-၃၃၇-ဗိဋ္ဌေ။ ၂-ပရိဇပ္ပိတ္ဝာ (သျာ)၊ ပရိဇပ္ပေတ္ဝာ (က)
၃-ပဋိသံ ၃၉၁-ဗိဋ္ဌေ။ ၄-ပဋိသံ ၃၉၁-ဗိဋ္ဌေ။

phusati sacchikaroti pāpuṇātīti attho. Idānissa anekavihitabhāvaṁ dassento “ekopi hutvā”ti-ādimāha. Tattha **ekopi hutvā**ti iddhikaraṇato pubbe[1] pakatiyā ekopi hutvā. **Bahudhā hotī**ti bahūnaṁ santike caṅkamitukāmo vā sajjhāyaṁ vā kattukāmo pañhaṁ vā pucchitukāmo hutvā satampi sahassampi hoti. Kathampanāyamevaṁ hoti. Iddhiyā catasso bhūmiyo cattāro pādā aṭṭha padāni soḷasa ca mūlāni sampādetvā ñāṇena adhiṭṭhahanto.

381. Tattha **catasso bhūmiyo**ti cattāri jhānāni veditabbāni. Vuttañhetaṁ Dhammasenāpatinā “iddhiyā katamā catasso bhūmiyo. Vivekajabhūmi paṭhamaṁ jhānaṁ. Pītisukhabhūmi dutiyaṁ jhānaṁ. Upekkhāsukhabhūmi tatiyaṁ jhānaṁ. Adukkhamasukhabhūmi catutthaṁ jhānaṁ. Iddhiyā imā catasso bhūmiyo iddhilābhāya iddhipaṭilābhāya iddhivikubbanatāya iddhivisavitāya iddhivasitāya iddhivesārajjāya saṁvattantī”ti[2]. Ettha ca purimāni tīṇi jhānāni yasmā pītipharaṇena ca sukhapharaṇena ca sukhasaññañca lahusaññañca okkamitvā lahumudukammaññakāyo iddhiṁ pāpuṇāti, tasmā iminā pariyāyena iddhilābhāya saṁvattanato sambhārabhūmiyoti veditabbāni. Catutthajjhānampana iddhilābhāya pakatibhūmiyeva.

382. **Cattāro pādā**ti cattāro iddhipādā veditabbā. Vuttañhetaṁ “iddhiyā katame cattāro pādā. Idha bhikkhu chandasamādhipadhānasaṅkhārasamannāgataṁ iddhipādaṁ bhāveti. Vīriya. Citta. Vīmaṁsāsamādhipadhānasaṅkhārasamannāgataṁ iddhipādaṁ bhāveti. Iddhiyā ime cattāro pādā iddhilābhāya -pa- iddhivesārajjāya saṁvattantī”ti[3]. Ettha ca chandahetuko chandādhiko vā samādhi **chandasamādhi.** Kattukamyatāchandaṁ adhipatiṁ karitvā paṭiladdhasamādhissetaṁ adhivacanaṁ. Padhānabhūtā saṅkhārā **padhānasaṅkhārā.** Catukiccasādhakassa sammappadhānavīriyassetaṁ adhivacanaṁ. **Samannāgatan**ti chandasamādhinā ca padhānasaṅkhārehi ca upetaṁ. **Iddhipādan**ti nipphattipariyāyena vā ijjhanaṭṭhena,[4] ijjhanti etāya sattā iddhā vuddhā ukkaṁsagatā hontīti iminā vā pariyāyena iddhīti saṅkhaṁ gatānaṁ abhiññācittasampayuttānaṁ

1. Pubbeva (Sī, Syā, Ka)
2. Paṭisaṁ 384 piṭṭhe.
3. Paṭisaṁ 384 piṭṭhe.
4. Ijjhanaṭṭhena iddhi, (Syā)

ဖုသတိ သစ္ဆိကရောတိ ပါပုဏာတီတိ အတ္ထော။ ဋဒါနိဿ အနေကဝိဟိတဘာဝံ ဒဿေန္တော “ကောပိ ဟုတ္ဝာ”တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **ကောပိ ဟုတ္ဝာ**တိ ဋ္ဌိကရဏတော ပုဗ္ဗေ[1] ပကတိယာ ကောပိ ဟုတ္ဝာ။ **ဗဟုဓာ ဟောတီ**တိ ဗဟူနံ သန္တိကေ စင်္ကမိတုကာမော ဝါ သဇ္ဈာယံ ဝါ ကတ္တုကာမော ပဉှံ ဝါ ပုစ္ဆိတုကာမော ဟုတ္ဝာ သတမ္ပိ သဟဿမ္ပိ ဟောတိ။ ကထမ္ပနာယမေဝံ ဟောတိ။ ဋ္ဌိယာ စတဿော ဘူမိယော စတ္တာရော ပါဒါ ဒ့ဋ္ဌ ပဒါနိ သောဠသ စ မူလာနိ သမ္ပာဒေတ္ဝာ ဉာဏေန အဓိဋ္ဌဟန္တော။

၃၈၁။ တတ္ထ **စတဿော ဘူမိယော**တိ စတ္တာရိ ဈာနာနိ ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။ ဝုတ္တဉ္ဟေတံ ဓမ္မသေနာပတိနာ “ဋ္ဌိယာ ကတမာ စတဿော ဘူမိယော။ ဝိဝေကဇဘူမိ ပဌမံ ဈာနံ။ ပီတိသုခဘူမိ ဒုတိယံ ဈာနံ။ ဥပေက္ခာသုခဘူမိ တတိယံ ဈာနံ။ အဒုက္ခမသုခဘူမိ စတုတ္ထံ ဈာနံ။ ဣဒ္ဓိယာ ဣမာ စတဿော ဘူမိယော ဣဒ္ဓိလာဘာယ ဣဒ္ဓိပဋိလာဘာယ ဣဒ္ဓိဝိကုဗ္ဗနတာယ ဣဒ္ဓိဝိသဝိတာယ ဣဒ္ဓိဝသိတာယ ဣဒ္ဓိဝေသာရဇ္ဇာယ သံဝတ္တန္တီ”တိ[2]။ တတ္ထ စ ပုရိမာနိ တီဏိ ဈာနာနိ ယသ္မာ ပီတိဖရဏေန စ သုခဖရဏေန စ သုခသညာ့ လဟုသညာ့ သြက္ကမိတ္ဝာ လဟုမုဒုကမ္မညကာယော ဣဒ္ဓိံ ပါပုဏာတိ၊ တသ္မာ ဣမိနာ ပရိယာယေန ဣဒ္ဓိလာဘာယ သံဝတ္တနတော သမ္ဖာရဘူမိယောတိ ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။ စတုတ္ထဇ္ဈာနမ္ပန ဣဒ္ဓိလာဘာယ ပကတိဘူမိယေဝ။

၃၈၂။ **စတ္တာရော ပါဒါ**တိ စတ္တာရော ဣဒ္ဓိပါဒါ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ဝုတ္တဉ္ဟေတံ “ဋ္ဌိယာ ကတမေ စတ္တာရော ပါဒါ။ ဣဓ ဘိက္ခု ဆန္ဒသမာဓိပဓာနသင်္ခါရ-သမန္နာဂတံ ဣဒ္ဓိပါဒံ ဘာဝေတိ။ ဝီရိယ။ စိတ္တ။ ဝီမံသာသမာဓိပဓာနသင်္ခါရ-သမန္နာဂတံ ဣဒ္ဓိပါဒံ ဘာဝေတိ။ ဣဒ္ဓိယာ ဣမေ စတ္တာရော ပါဒါ ဣဒ္ဓိလာဘာယ။ပ။ ဣဒ္ဓိဝေသာရဇ္ဇာယ သံဝတ္တန္တီ”တိ[3]။ တတ္ထ စ ဆန္ဒဟေတုကော ဆန္ဒာဓိကော ဝါ သမာဓိ **ဆန္ဒသမာဓိ**။ ကတ္တုကမ္မတာဆန္ဒံ အဓိပတိံ ကရိတ္ဝာ ပဋိလဒ္ဓသမာဓိဿေတံ အဓိဝစနံ။ ပဓာနဘူတာ သင်္ခါရာ **ပဓာနသင်္ခါရာ**။ စတုကိစ္စသာဓကဿ သမ္မပ္ပဓာနဝီရိယဿေတံ အဓိဝစနံ။ **သမန္နာဂတန္တိ** ဆန္ဒသမာဓိနာ စ ပဓာနသင်္ခါရေဟိ စ ဥပေတံ။ **ဣဒ္ဓိပါဒန္တိ** နိပ္ဖတ္တိပရိယာယေန ဝါ ဣဇ္ဈနဋ္ဌေန,[4] ဣဇ္ဈန္တိ တောယ သတ္တာ ဣဒ္ဓါ ဝုဒ္ဓါ ဥက္ကံသဂတာ ဟောန္တီတိ ဣမိနာ ဝါ ပရိယာယေန ဣဒ္ဓီတိ သင်္ခံ ဂတာနံ အဘိညာစိတ္တသမ္ပယုတ္တာနံ

၁-ပုဗ္ဗေဝ (သီ၊သျာ၊က)
၂-ပဋိသံ ၃၈၄-ပိဋ္ဌေ။
၃-ပဋိသံ ၃၈၄-ပိဋ္ဌေ။
၄-ဣဇ္ဈနဋ္ဌေန ဣဒ္ဓိ,(သျာ)

chandasamādhipadhānasaṅkhārānaṁ adhiṭṭhānaṭṭhena pādabhūtaṁ sesacittacetasikarāsinti attho. Vuttañhetaṁ "iddhipādoti tathābhūtassa vedanākkhandho -pa- viññāṇakkhandho"ti[1].

Atha vā pajjate anenāti pādo. Pāpuṇīyatīti attho. Iddhiyā pādo iddhipādo. Chandādīnametaṁ adhivacanaṁ. Yathāha "chandañce bhikkhave bhikkhu nissāya labhati samādhiṁ, labhati cittassekaggataṁ, ayaṁ vuccati chandasamādhi. So anuppannānaṁ pāpakānaṁ -pa- padahati, ime vuccanti padhānasaṅkhārā. Iti ayañca chando ayañca chandasamādhi ime ca padhānasaṅkhārā, ayaṁ vuccati bhikkhave chandasamādhipadhānasaṅkhārasamannāgato iddhipādo"ti[2]. Evaṁ sesiddhipādesupi attho veditabbo.

383. **Aṭṭha padānī**ti chandādīni aṭṭha veditabbāni. Vuttañhetaṁ "iddhiyā katamāni aṭṭha padāni. Chandañce bhikkhu nissāya labhati samādhiṁ, labhati cittassekaggataṁ, chando na samādhi, samādhi na chando. Añño chando. Añño samādhi. Vīriyañce bhikkhu. Cittañce bhikkhu. Vīmaṁsañce bhikkhu nissāya labhati samādhiṁ, labhati cittassekaggataṁ. Vīmaṁsā na samādhi, samādhi na vīmaṁsā. Aññā vīmaṁsā. Añño samādhi. Iddhiyā imāni aṭṭha padāni iddhilābhāya -pa- iddhivesārajjāya saṁvattantī"ti[3]. Ettha hi iddhimuppādetukāmatāchando samādhinā ekato niyuttova iddhilābhāya saṁvattati. Tathā vīriyādayo. Tasmā imāni aṭṭhapadāni vuttānīti veditabbāni.

384. **Soḷasa mūlānī**ti soḷasahi ākārehi āneñjatā cittassa veditabbā. Vuttañhetaṁ "iddhiyā kati mūlāni, soḷasa mūlāni anonataṁ[4] cittaṁ kosajje na iñjatīti āneñja, anannataṁ[5] cittaṁ uddhacce na iñjatīti āneñjaṁ, anabhinataṁ cittaṁ rāge na iñjatīti āneñjaṁ, anapanataṁ cittaṁ byāpāde na iñjatīti āneñjaṁ, anissitaṁ cittaṁ diṭṭhiyā na iñjatīti āneñjaṁ, appaṭibaddhaṁ cittaṁ chandarāge na iñjatīti āneñjaṁ, vippamuttaṁ cittaṁ kāmarāge na iñjatīti āneñjaṁ, visaṁyuttaṁ cittaṁ kilese na iñjatīti āneñjaṁ, vimariyādikataṁ cittaṁ kilesamariyāde na iñjatīti āneñjaṁ, ekattagata cittaṁ nānattakilese na iñjatīti āneñjaṁ, saddhāya

1. Vibhaṅga 226 piṭṭhe. 2. Saṁ 3. 234 piṭṭhe. 3. Paṭisaṁ 384 piṭṭhe.
4. Anoṇataṁ (I, Ka) 5. Anuṇṇataṁ (I, Ka)

ဆန္ဒသမာဓိပဓာနသင်္ခါရာနံ အဓိဋ္ဌာနဋ္ဌေန ပါဒဘူတံ သေသစိတ္တစေတသိကရာ-သိန် အတ္ထော။ ဝုတ္တဉ္ဉေတံ "ဣဒ္ဓိပါဒေါတိ တထာဘူတဿ ဝေဒနာက္ခန္ဓော။ပ။ ဝိညာဏက္ခန္ဓော"တိ[1]။

အထ ဝါ ပဇ္ဇတေ အနေနာတိ ပါဒေါ။ ပါပုဏီယတီတိ အတ္ထော။ ဣဒ္ဓိယာ ပါဒေါ ဣဒ္ဓိပါဒေါ။ ဆန္ဒာဒိနမေတံ အဓိဝစနံ။ ယထာဟ "ဆန္ဒဉ္စေ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု နိဿာယ လဘတိ သမာဓိံ၊ လဘတိ စိတ္တဿေကဂ္ဂတံ၊ အယံ ဝုစ္စတိ ဆန္ဒသမာဓိ။ သော အနုပ္ပန္နာနံ ပါပကာနံ။ပ။ ပဒဟတိ, ဣမေ ဝုစ္စန္တိ ပဓာနသင်္ခါရာ။ ဣတိ အယဉ္စ ဆန္ဒော အယဉ္စ ဆန္ဒသမာဓိ ဣမေ စ ပဓာနသင်္ခါရာ၊ အယံ ဝုစ္စတိ ဘိက္ခဝေ ဆန္ဒသမာဓိပဓာနသင်္ခါရသမန္နာဂတော ဣဒ္ဓိပါဒေါ"တိ[2]။ ဧဝံ သေသိဒ္ဓိပါဒေသုပိ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။

၃၈၃။ **အဋ္ဌ ပဒါနီ**တိ ဆန္ဒာဒီနိ အဋ္ဌ ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။ ဝုတ္တဉ္ဉေတံ "ဣဒ္ဓိယာ ကတမာနိ အဋ္ဌ ပဒါနိ။ ဆန္ဒဉ္စေ ဘိက္ခု နိဿာယ လဘတိ သမာဓိံ၊ လဘတိ စိတ္တဿေကဂ္ဂတံ၊ ဆန္ဒော န သမာဓိ၊ သမာဓိ န ဆန္ဒော။ အညော ဆန္ဒော။ အညော သမာဓိ။ ဝီရိယဉ္စေ ဘိက္ခု။ စိတ္တဉ္စေ ဘိက္ခု။ ဝီမံသဉ္စေ ဘိက္ခု နိဿာယ လဘတိ သမာဓိံ၊ လဘတိ စိတ္တဿေကဂ္ဂတံ။ ဝီမံသာ န သမာဓိ၊ သမာဓိ န ဝီမံသာ။ အညာ ဝီမံသာ။ အညော သမာဓိ။ ဣဒ္ဓိယာ ဣမာနိ အဋ္ဌ ပဒါနိ ဣဒ္ဓိလာဘာယ။ပ။ ဣဒ္ဓိဝေသာရဇ္ဇာယ သံဝတ္တန္တိ"တိ[3]။ တတ္ထ ဟိ ဣဒ္ဓိမုပ္ပါဒေတု-ကာမတာဆန္ဒော သမာဓိနာ ကေတော နိယုတ္တောဝ ဣဒ္ဓိလာဘာယ သံဝတ္တတိ။ တထာ ဝီရိယာဒယော။ တသ္မာ ဣမာနိ အဋ္ဌ ပဒါနိ ဝုတ္တာနိတိ ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။

၃၈၄။ **သောဠသ မူလာနီ**တိ သောဠသဟိ အာကာရေဟိ အာနေဉ္ဇတာ စိတ္တဿ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ဝုတ္တဉ္ဉေတံ "ဣဒ္ဓိယာ ကတိ မူလာနိ၊ သောဠသ မူလာနိ အနောနတံ[4] စိတ္တံ ကောသဇ္ဇေ န ဣဉ္ဇတီတိ အာနေဉ္ဇံ၊ အနုန္နတံ[5] စိတ္တံ ဥဒ္ဓစ္စေ န ဣဉ္ဇတီတိ အာနေဉ္ဇံ၊ အနဘိနတံ စိတ္တံ ရာဂေ န ဣဉ္ဇတီတိ အာနေဉ္ဇံ၊ အနပနတံ စိတ္တံ ဗျာပါဒေ န ဣဉ္ဇတီတိ အာနေဉ္ဇံ၊ အနိဿိတံ စိတ္တံ ဒိဋ္ဌိယာ န ဣဉ္ဇတီတိ အာနေဉ္ဇံ၊ အပ္ပဋိဗဒ္ဓံ စိတ္တံ ဆန္ဒရာဂေ န ဣဉ္ဇတီတိ အာနေဉ္ဇံ၊ ဝိပ္ပမုတ္တံ စိတ္တံ ကာမရာဂေ န ဣဉ္ဇတီတိ အာနေဉ္ဇံ၊ ဝိသံယုတ္တံ စိတ္တံ ကိလေသေ န ဣဉ္ဇတီတိ အာနေဉ္ဇံ၊ ဝိမရိယာဒိကတံ စိတ္တံ ကိလေသမရိယာဒေ န ဣဉ္ဇတီတိ အာနေဉ္ဇံ၊ ကေတ္တဂတံ စိတ္တံ နာနတ္တကိလေသေ န ဣဉ္ဇတီတိ အာနေဉ္ဇံ၊ သဒ္ဓါယ

၁-ဝိဘင် ၂၂၆-ဝိဇ္ဇေ။ ၂-သံ ၃-၂၃၄-ဝိဇ္ဇေ။ ၃-ပဋိသံ ၃၈၄-ဝိဇ္ဇေ။
၄-အနောဏတံ (ဣ၊ က) ၅-အနုန္နတံ (ဣ၊ က)

pariggahitaṁ cittaṁ assaddhiye na iñjatīti āneñjaṁ, vīriyena pariggahitaṁ cittaṁ kosajje na iñjatīti āneñjaṁ, satiyā pariggahitaṁ cittaṁ pamāde na iñjatīti āneñjaṁ, samādhinā pariggahitaṁ cittaṁ uddhacce na iñjatīti āneñjaṁ, paññāya pariggahitaṁ cittaṁ avijjāya na iñjatīti āneñjaṁ, obhāsagataṁ cittaṁ avijjandhakāre na iñjatīti āneñjaṁ, iddhiyā imāni soḷasa mūlāni iddhilābhāya -pa- iddhivesārajjāya saṁvattantī"ti[1].

Kāmañca esa attho evaṁ samāhite citteti-ādināpi siddhoyeva, paṭhamajjhānādīnaṁ pana iddhiyā bhūmipāda pada mūlabhāvadassanatthaṁ puna vutto. Purimo ca suttesu āgatanayo. Ayaṁ Paṭisambhidāyaṁ. Iti ubhayattha asammohatthampi puna vutto.

385. **Ñāṇena adhiṭṭhahanto**ti svāyamete iddhiyā bhūmi pāda padabhūte dhamme sampādetvā abhiññāpādakaṁ jhānaṁ samāpajjitvā vuṭṭhāya sace sataṁ icchati "sataṁ homi sataṁ homī"ti parikammaṁ katvā puna abhiññāpādakaṁ jhānaṁ samāpajjitvā vuṭṭhāya adhiṭṭhāti, adhiṭṭhānacittena saheva sataṁ hoti. Sahassādīsupi eseva nayo. Sace evaṁ na ijjhati puna parikammaṁ katvā dutiyampi samāpajjitvā vuṭṭhāya adhiṭṭhātabbaṁ. Saṁyuttaṭṭhakathāyaṁ hi ekavāraṁ dvevāraṁ samāpajjituṁ vaṭṭatīti vuttaṁ. Tattha pādakajjhānacittaṁ nimittārammaṇaṁ. Parikammacittāni satārammaṇāni vā sahassārammaṇāni vā, tāni ca kho vaṇṇavasena, no paṇṇattivasena. Adhiṭṭhānacittampi tatheva satārammaṇaṁ vā sahassārammaṇaṁ vā. Taṁ pubbe vuttaṁ appanācittamiva gotrabhu-anantaraṁ ekameva uppajjati rūpāvacaracatutthajjhānikaṁ.

386. Yampi Paṭisambhidāyaṁ vuttaṁ "pakatiyā eko bahukaṁ āvajjati sataṁ vā sahassaṁ vā satasahassaṁ vā, āvajjitvā ñāṇena adhiṭṭhāti 'bahuko homī'ti, bahuko hoti, yathā **āyasmā Cūḷapanthako"**ti[2]. Tatrāpi **āvajjatī**ti parikammavaseneva vuttaṁ. **Āvajjitvā ñāṇena adhiṭṭhātī**ti abhiññāñāṇavasena vuttaṁ. Tasmā bahukaṁ āvajjati, tato tesampi parikammacittānaṁ avasāne samāpajjati, samāpattito vuṭṭhahitvā puna bahuko homīti āvajjitvā tato paraṁ pavattānaṁ tiṇṇaṁ catunnaṁ vā pubbabhāgacittānaṁ anantarā uppannena sanniṭṭhāpanavasena

1. Paṭisaṁ 384 piṭṭhe.
2. Paṭisaṁ 385 piṭṭhe.

ပရိဂ္ဂဟိတံ စိတ္တံ အဿဒ္ဓိယေ န ဋ္ဌာတီတိ အာနေဉ္ဇံ၊ ဝီရိယေန ပရိဂ္ဂဟိတံ စိတ္တံ ကောသဇ္ဇေ န ဋ္ဌာတီတိ အာနေဉ္ဇံ၊ သတိယာ ပရိဂ္ဂဟိတံ စိတ္တံ ပမာဒေ န ဋ္ဌာတီတိ အာနေဉ္ဇံ၊ သမာဓိနာ ပရိဂ္ဂဟိတံ စိတ္တံ ဥဒ္ဓစ္စေ န ဋ္ဌာတီတိ အာနေဉ္ဇံ၊ ပညာယ ပရိဂ္ဂဟိတံ စိတ္တံ အဝိဇ္ဇာယ န ဋ္ဌာတီတိ အာနေဉ္ဇံ၊ ဩဘာသဂတံ စိတ္တံ အဝိဇ္ဇန္ဓကာရေ န ဋ္ဌာတီတိ အာနေဉ္ဇံ၊ ဋ္ဌိယာ ဋ္ဌာနိ သောဋသ_မူလာနိ ဋ္ဌိလာဘာယ။ ပ ။ ဋ္ဌိဝေသာရဇ္ဇာယ သံဝတ္တန္တီ"တိ[1]။

ကာမဉ္စ ဧသော အတ္ထော ဧဝံ သမာဟိတေ စိတ္တေတိအာဒိနာပိ သိဒ္ဓေါယေဝ၊ ပဌမဈာနာဒိနံ ပန ဋ္ဌိယာ ဥပဝိစာရဘာဝဒဿနတ္ထံ ပုန ဝုတ္တော။ ပုရိမော စ သုတ္တေသု အာဂတနယော။ အယံ ပဋိသမ္ဘိဒါယံ။ ဋ္ဌတိ ဥဘယတ္ထ အသမ္မောဟတ္ထမ်ိ ပုန ဝုတ္တော။

၃၈၅။ **ညာဏေန အဓိဋ္ဌဟန္တော**တိ သွာယမေတေ ဋ္ဌိယာ ဘူမိပါဒပဒ-ဘူတေ ဓမ္မေ သမ္ပာဒေတွာ အဘိညာပါဒကံ စျာနံ သမာပဇ္ဇိတွာ ဝုဋ္ဌာယ သစေ သတံ ဋ္ဆတိ "သတံ ဟောမိ သတံ ဟောမီ"တိ ပရိကမ္မံ ကတွာ ပုန အဘိညာပါဒကံ စျာနံ သမာပဇ္ဇိတွာ ဝုဋ္ဌာယ အဓိဋ္ဌာတိ၊ အဓိဋ္ဌာနစိတ္တေန သဟေဝ သတံ ဟောတိ။ သဟဿာဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။ သစေ ဧဝံ န ဋ္ဆတိ ပုန ပရိကမ္မံ ကတွာ ဒုတိယမ်ိ သမာပဇ္ဇိတွာ ဝုဋ္ဌာယ အဓိဋ္ဌာတဗ္ဗံ။ သံယုတ္တဋ္ဌကထာယံ ဟိ ကေဝါရံ ဒွေဝါရံ သမာပဇ္ဇိတုံ ဝဋ္ဋတီတိ ဝုတ္တံ။ တတ္ထ ပါဒကစျာနစိတ္တံ နိမိတ္တာရမ္မဏံ။ ၂ ပရိကမ္မစိတ္တာနိ သတာရမ္မဏာနိ ဝါ သဟဿာရမ္မဏာနိ ဝါ၊ တာနိ စ ခေါ ဝဏ္ဏဝသေန၊ နော ပဏ္ဏတ္တိဝသေန။ အဓိဋ္ဌာနစိတ္တမ်ိ တထေဝ သတာရမ္မဏံ ဝါ သဟဿာရမ္မဏံ ဝါ။ တံ ပုဗ္ဗေ ဝုတ္တံ အပုနာစိတ္တမိဝ ဂေါတြဘုအနန္တရံ ကေမေဝ ဥပ္ပဇ္ဇတိ ရူပါဝစရစတုတ္ထဈာနိကံ။

၃၈၆။ ယမ်ိ ပဋိသမ္ဘိဒါယံ ဝုတ္တံ "ပကတိယာ ဧကော ဗဟုကံ အာဝဇ္ဇတိ သတံ ဝါ သဟဿံ ဝါ သတသဟဿံ ဝါ၊ အာဝဇ္ဇိတွာ ဉာဏေန အဓိဋ္ဌာတိ 'ဗဟုကော ဟောမီ'တိ၊ ဗဟုကော ဟောတိ၊ ယထာ **အာယသ္မာ စူဠပန္ထ-ကော**"တိ[2]။ တတြာပိ **အာဝဇ္ဇတီ**တိ ပရိကမ္မဝသေနေဝ ဝုတ္တံ။ **အာဝဇ္ဇိတွာ ဉာဏေန အဓိဋ္ဌာတီ**တိ အဘိညာဉာဏဝသေန ဝုတ္တံ။ တသ္မာ ဗဟုကံ အာဝဇ္ဇတိ၊ တတော တေသမ်ိ ပရိကမ္မစိတ္တာနံ အဝသာနေ သမာပဇ္ဇတိ၊ သမာပတ္တိတော ဝုဋ္ဌဟိတွာ ပုန ဗဟုကော ဟောမီတိ အာဝဇ္ဇိတွာ တတော ပရံ ပဝတ္တာနံ တိဏ္ဏံ စတုန္နံ ဝါ ပုဗ္ဗဘာဂစိတ္တာနံ အနန္တရာ ဥပ္ပန္နေန သန္နိဋ္ဌာပနဝသေန

1. ပဋိသံ ၃၈၄-ပိဋ္ဌေ။
2. ပဋိသံ ၃၈၅-ပိဋ္ဌေ။

adhiṭṭhānanti laddhanāmena ekeneva abhiññāñāṇena adhiṭṭhātīti evamettha attho daṭṭhabbo.

Yaṁ pana vuttaṁ “yathā **āyasmā Cūḷapanthako”**ti, taṁ bahudhābhāvassa kāyasakkhidassanatthaṁ vuttaṁ. Taṁ pana vatthunā dīpetabbaṁ. Te kira dvebhātaro panthe jātattā panthakāti nāmaṁ labhiṁsu. Tesaṁ jeṭṭho Mahāpanthako, so pabbajitvā saha paṭisambhidāhi arahattaṁ pāpuṇi. Arahā hutvā Cūḷapanthakaṁ pabbājetvā—

> Padumaṁ[1] yathā kokanadaṁ sugandhaṁ,
> Pāto siyā phullamavītagandhaṁ.
> Aṅgīrasaṁ passa virocamānaṁ,
> Tapantamādiccamivantalikkheti[2]—

Imaṁ gāthaṁ adāsi. So taṁ catūhi māsehi paguṇaṁ kātuṁ nāsakkhi. Atha naṁ thero abhabbo tvaṁ sāsaneti vihārato nīhari. Tasmiñca kāle thero bhattuddesako hoti. Jīvako theraṁ upasaṅkamitvā sve bhante Bhagavatā saddhiṁ pañcabhikkhusatāni gahetvā amhākaṁ gehe bhikkhaṁ gaṇhathāti āha. Theropi ṭhapetvā Cūḷapanthakaṁ sesānaṁ adhivāsemīti adhivāsesi.

Cūḷapanthako dvārakoṭṭhake ṭhatvā rodati. Bhagavā dibbacakkhunā disvā taṁ upasaṅkamitvā kasmā rodasīti āha. So taṁ pavattimācikkhi. Bhagavā na sajjhāyaṁ kātuṁ asakkonto mama sāsane abhabbo nāma hoti, mā soci bhikkhūti taṁ bāhāyaṁ gahetvā vihāraṁ pavisitvā iddhiyā pilotikakhaṇḍaṁ abhinimminitvā adāsi, handa bhikkhu imaṁ parimajjanto rajoharaṇaṁ rajoharaṇanti punappunaṁ sajjhāyaṁ karohīti. Tassa tathā karoto taṁ kāḷavaṇṇaṁ ahosi. So parisuddhaṁ vatthaṁ, natthettha doso, attabhāvassa panāyaṁ dosoti saññaṁ paṭilabhitvā pañcasu khandhesu ñāṇaṁ otāretvā vipassanaṁ vaḍḍhetvā anulomato gotrabhusamīpaṁ pāpesi. Athassa Bhagavā obhāsagāthā abhāsi—

> “Rāgo rajo na ca pana reṇu vuccati,
> Rāgassetaṁ adhivacanaṁ rajoti.
> Etaṁ rajaṁ vippajahitvā paṇḍitā,
> Viharanti te vigatarajassa[3] sāsane.

1. Padmaṁ (Syā, Ka) 2. Aṁ 2. 209 piṭṭhe. 3. Vītarajassa (Ka)

အဓိဋ္ဌာနန္တိ လဒ္ဓနာမေန ကေနေဝ အဘိညာဉ်ာဏေန အဓိဋ္ဌာတီတိ ဝေမေတ္ထ အတ္ထော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။

ယံ ပန ဝုတ္တံ “ယထာ **အာယသ္မာ စူဠပန္ထကော**”တိ၊ တံ ဗဟုဓာဘာဝဿ ကာယသက္ခိဒဿနတ္ထံ ဝုတ္တံ။ တံ ပန ဝတ္ထုနာ ဒီပေတဗ္ဗံ။ တေ ကိရ ဒ္ဝေဘာတရော ပန္ထေ ဇာတတ္တာ ပန္ထကာတိ နာမံ လဘိံသု။ တေသံ ဇေဋ္ဌော မဟာပန္ထကော၊ သော ပဗ္ဗဇိတ္ဝာ သဟ ပဋိသမ္ဘိဒါဟိ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ အရဟာ ဟုတ္ဝာ စူဠပန္ထကံ ပဗ္ဗာဇေတ္ဝာ—

> ပဒုမံ[1] ယထာ ကောကနဒံ သုဂန္ဓံ၊ ပါတော သိယာ ဖုလ္လမဝီတဂန္ဓံ။
> အင်္ဂီရသံ ပဿ ဝိရောစမာနံ၊ တပန္တမာဒိစ္စမိဝန္တလိက္ခေတိ[2]—

ဣမံ ဂါထံ အဒါသိ။ သော တံ စတူဟိ မာသေဟိ ပဂုဏံ ကာတုံ နာသက္ခိ။ အထ နံ ထေရော အဘဗ္ဗော တွံ သာသနေတိ ဝိဟာရတော နီဟရိ။ တသ္မိဉ္စ ကာလေ ထေရော ဘတ္တုဒ္ဒေသကော ဟောတိ။ ဇီဝကော ထေရံ ဥပသင်္ကမိတ္ဝာ သွေ ဘတ္တေ ဘဂဝတာ သဒ္ဓိံ ပဉ္စဘိက္ခုသတာနိ ဂဟေတ္ဝာ အမှာကံ ဂေဟေ ဘိက္ခံ ဂဏှထာတိ အာဟ။ ထေရောပိ ဌပေတ္ဝာ စူဠပန္ထကံ သေသာနံ အဓိဝါသေမီတိ အဓိဝါသေသိ။

စူဠပန္ထကော ဒ္ဝါရကောဋ္ဌကေ ဌတ္ဝာ ရောဒတိ။ ဘဂဝါ ဒိဗ္ဗစက္ခုနာ ဒိသ္ဝာ တံ ဥပသင်္ကမိတ္ဝာ ကသ္မာ ရောဒသီတိ အာဟ။ သော တံ ပဝတ္တိမာစိက္ခိ။ ဘဂဝါ နု ခ၀ တ္ဝာယံ ကာတုံ အသက္ကောန္တော မမ သာသနေ ဗာဟိရော ဟောတီ၊ မာ သောစိ ဘိက္ခူတိ တံ ဗာဟာယံ ဂဟေတ္ဝာ ဝိဟာရံ ပဝိသိတ္ဝာ ဣဒ္ဓိယာ ဝိလောတိကခဏ္ဍံ အဘိနိမ္မိနိတ္ဝာ အဒါသိ၊ ဟန္ဒ ဘိက္ခု ဣမံ ပရိမဇ္ဇန္တော ရဇောဟရဏံ ရဇောဟရဏန္တိ ပုနပ္ပုနံ သဇ္ဈာယံ ကရောဟီတိ။ တဿ တထာ ကရောတော တံ ကာဠဝဏ္ဏံ အဟောသိ။ သော ပရိသုဒ္ဓံ ဝတ္ထံ၊ နတ္ထေတ္ထ ဒေါသော၊ အတ္တဘာဝဿ ပနာယံ ဒေါသောတိ သညံ ပဋိလဘိတ္ဝာ ပဉ္စသု ခန္ဓေသု ဉာဏံ သြတာရေတ္ဝာ ဝိပဿနံ ဝဍ္ဎေတ္ဝာ အနုလောမတော ဂေါတြဘုသမီပံ ပါပေသိ။ အထဿ ဘဂဝါ သြဘာသဂါထာ အဘာသိ—

> “ရာဂေါ ရဇော နု စ ပန ရေဏု ဝုစ္စတိ၊
> ရာဂဿေတံ အဓိဝစနံ ရဇောတိ။
> တေံ ရဇံ ဝိပ္ပဇဟိတ္ဝာ ပဏ္ဍိတာ၊
> ဝိဟရန္တိ တေ ဝိဂတရဇဿ[3] သာသနေ။

၁-ပဒ္မံ (သျာ၊ က) ၂-အံ ၂-၂၀၉-ပိဋ္ဌေ။ ၃-ဝိတရဇဿ (က)

Doso -pa-.

Moho rajo na ca pana reṇu vuccati,
Mohassetaṁ adhivacanaṁ rajoti.
Etaṁ rajaṁ vippajahitvā paṇḍitā,
Viharanti te vigatarajassa sāsane”ti[1].

Tassa gāthāpariyosāne catupaṭisambhidāchaḷabhiññāparivārā navalokuttaradhammā hatthagatāva ahesuṁ.

Satthā dutiyadivase Jīvakassa gehaṁ agamāsi saddhiṁ bhikkhusaṁghena. Atha dakkhiṇodakāvasāne yāguyā diyyamānāya hatthena pattaṁ pidahi. Jīvako kiṁ bhanteti pucchi. Vihāre eko bhikkhu atthīti. So purisaṁ pesesi “gaccha ayyaṁ gahetvā sīghaṁ ehī”ti. Vihārato nikkhante pana Bhagavati,

Sahassakkhattumattānaṁ, nimminitvāna Panthako.
Nisīda’mbavane ramme, yāva kālappavedanāti[2].

Atha so puriso gantvā kāsāvehi ekapajjotaṁ ārāmaṁ disvā āgantvā bhikkhūhi bharito bhante ārāmo, nāhaṁ jānāmi katamo so ayyoti āha. Tato naṁ Bhagavā āha “gaccha yaṁ paṭhamaṁ passasi, taṁ cīvarakaṇṇe gahetvā ‘Satthā taṁ āmantetī’ti vatvā ānehī”ti. So taṁ gantvā therasseva cīvarakaṇṇe aggahesi. Tāvadeva sabbepi nimmitā antaradhāyiṁsu. Thero “gaccha tvan”ti taṁ uyyojetvā mukhadhovanādisarīrakiccaṁ niṭṭhapetvā paṭhamatarāṁ gantvā pattāsane nisīdi. Idaṁ sandhāya vuttaṁ”yathā āyasmā Cūḷapanthako”ti.

Tatra ye te bahū nimmitā te aniyametvā nimmitattā iddhimatā sadisāva honti. Ṭhānanisajjādīsu vā bhāsitatuṇhībhāvādīsu vā yaṁ yaṁ iddhimā karoti, taṁ tadeva karonti. Sace pana nānāvaṇṇe kātukāmo hoti, keci paṭhamavaye, keci majjhimavaye, keci pacchimavaye,

1. Mahāni 406 piṭṭhe. 2. Thera 304 piṭṭhe.

ဒေါသော။ပ။

မောဟော ရဇော နော စ ပန ရေဏု ဝုစ္စတိ၊
မောဟဿေတံ အဓိဝစနံ ရဇောတိ။
တေ ရဇံ ဝိပ္ပဇဟိတ္ဝာ ပဏ္ဍိတာ၊
ဝိဟရန္တိ တေ ဝိဂတရဇဿ သာသနေ”တိ[1]။

တဿ ဂါထာပရိယောသာနေ စတုပဋိသမ္ဘိဒါဆဠဘိညာပရိဝါရာ နဝလောကုတ္တရဓမ္မာ ဟတ္ထဂတာဝ အဟေသုံ။

သတ္ထာ ဒုတိယဒိဝသေ ဇီဝကဿ ဂေဟံ အဂမာသိ သဒ္ဓိံ ဘိက္ခုသံဃန။ အထ ဒက္ခိဏောဒကာဝသာနေ ယာဂုယာ ဒိယျမာနာယ ဟတ္ထေန ပတ္တံ ပိဒဟိ။ ဇီဝကော ကိံ ဘန္တေတိ ပုစ္ဆိ။ ဝိဟာရေ ဧကော ဘိက္ခု အတ္ထီတိ။ သော ပုဂ္ဂိသံ ပေသေသိ “ဂစ္ဆ အယ္ယံ ဂဟေတ္ဝာ သီဃံ ဧဟီ”တိ။ ဝိဟာရတော နိက္ခန္တေ ပန ဘဂဝတိ,

သဟဿက္ခတ္တုမတ္တာနံ၊ နိမ္မိနိတ္ဝာန ပဉ္စကော။
နိသီဒ’မ္ဗဝနေ ရမ္မေ၊ ယာဝ ကာလပ္ပဝေဒနာတိ[2]။

အထ သော ပုရိသော ဂန္ဓာ ကာသာဝေဟိ ကေပဇ္ဇောတံ အာရာမံ ဒိသွာ အာဂန္ဓာ ဘိက္ခူဟိ ဘရိတော ဘန္တေ အာရာမော၊ နာဟံ ဇာနာမိ ကတမော သော အယျောတိ အာဟ။ တတော နံ ဘဂဝါ အာဟ “ဂစ္ဆ ယံ ပဌမံ ပဿသိ၊ တံ စီဝရကဏ္ဏေ ဂဟေတ္ဝာ ‘သတ္ထာ တံ အာမန္တေတီ’တိ ဝတ္ဝာ အာနေဟီ”တိ။ သော တံ ဂန္ဓာ ထေရဿေဝ စီဝရကဏ္ဏေ အဂ္ဂဟေသိ။ တာဝဒေဝ သဗ္ဗေပိ နိမ္မိတာ အန္တရဓာယိံသု။ ထေရော “ဂစ္ဆ တွ”န္တိ တံ ဥယျောဇေတ္ဝာ မုခဓောဝနာဒိသရီရကိစ္စံ နိဋ္ဌပေတ္ဝာ ပဌမတရံ ဂန္ဓာ ပတ္တာသနေ နိသီဒိ။ ဣဒံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ “ယထာ အာယသ္မာ စူဠပန္ထကော”တိ။

တတြ ယေ တေ ဗဟူ နိမ္မိတာ တေ အနိယမေတ္ဝာ နိမ္မိတတ္တာ ဣဒ္ဓိမတာ သဒိသာဝ ဟောန္တိ။ ဌာနနိသဇ္ဇာဒိသု ဝါ ဘာသိတတုဏှီဘာဝါဒိသု ဝါ ယံ ယံ ဣဒ္ဓိမာ ကုရောတိ၊ တံ တဒေဝ ကရောန္တိ။ သစေ ပန နာနာဝဏ္ဏေ ကာတုကာမော ဟောတိ၊ ကေစိ ပဌမဝယေ၊ ကေစိ မဇ္ဈိမဝယေ၊ ကေစိ ပစ္ဆိမဝယေ၊

၁-မဟာနိ ၄၀၆-ဝိဒ္ဓေ။ ၂-ထေရ ၃၀၄-ဝိဒ္ဓေ။

tathā dīghakese, upaḍḍhamuṇḍe, muṇḍe, missakese, upaḍḍharattacīvare, paṇḍukacīvare, padabhāṇa dhammakathāsarabhañña pañhapucchana pañhavissajjana rajanapacana cīvarasibbana dhovanādīni karonte aparepi vā nānappakārake kātukāmo hoti, tena pādakajjhānato vuṭṭhāya ettakā bhikkhū paṭhamavayā hontūti-ādinā nayena parikammaṁ katvā puna samāpajjitvā vuṭṭhāya adhiṭṭhātabbaṁ. Adhiṭṭhānacittena saddhiṁ icchiticchitappakārāyeva hontīti. Esa nayo bahudhāpi hutvā eko hotīti-ādīsu.

Ayampana viseso, iminā bhikkhunā evaṁ bahubhāvaṁ nimminitvā puna "ekova hutvā caṅkamissāmi, sajjhāyaṁ karissāmi, pañhaṁ pucchissāmī"ti cintetvā vā, "ayaṁ vihāro appabhikkhuko, sace keci āgamissanti 'kuto ime ettakā ekasadisā bhikkhū, addhā therassa esa ānubhāvo'ti maṁ jānissantī"ti appicchatāya vā antarāva "eko homī"ti icchantena pādakajjhānaṁ samāpajjitvā vuṭṭhāya "eko homī"ti parikammaṁ katvā puna samāpajjitvā vuṭṭhāya "eko homī"ti adhiṭṭhātabbaṁ. Adhiṭṭhānacittena saddhiṁyeva eko hoti. Evaṁ akaronto pana yathāparicchinnakālavasena sayameva eko hoti.

387. **Āvibhāvaṁ tirobhāvan**ti ettha āvibhāvaṁ karoti tirobhāvaṁ karotīti ayamattho. Idameva hi sandhāya Paṭisambhidāyaṁ vuttaṁ "āvibhāvanti kenaci anāvaṭaṁ hoti appaṭicchannaṁ vivaṭaṁ pākaṭaṁ. Tirobhāvanti kenaci āvaṭaṁ hoti paṭicchannaṁ pihitaṁ paṭikujjitan"ti[1]. Tatrāyaṁ iddhimā āvibhāvaṁ kātukāmo andhakāraṁ vā ālokaṁ karoti, paṭicchannaṁ vā vivaṭaṁ, anāpāthaṁ vā āpāthaṁ karoti. Kathaṁ? Ayañhi yathā paṭicchannopi dūre ṭhitopi vā dissati, evaṁ attānaṁ vā paraṁ vā kātukāmo pādakajjhānato vuṭṭhāya idaṁ andhakāraṭṭhānaṁ ālokajātaṁ hotūti vā, idaṁ paṭicchannaṁ vivaṭaṁ hotūti vā, idaṁ anāpāthaṁ āpāthaṁ hotūti vā āvajjitvā parikammaṁ katvā vuttanayeneva adhiṭṭhāti, saha adhiṭṭhānacittena[2] yathādhiṭṭhitameva hoti. Pare dūre ṭhitāpi passanti. Sayampi passitukāmo passati.

1. Paṭisaṁ 386 piṭṭhe.
2. Saha adhiṭṭhānā (Sī, I, Ka)

တထာ ဒီဃကေသေ၊ ဥပနုမုဏ္ဍေ၊ မုဏ္ဍေ၊ မိဿကေသေ၊ ဥပနုရတ္တစီဝရေ၊ ပဏ္ဍုကစီဝရေ၊ ပဒဘာဏ ဓမ္မကထာသရဘညဗျဥ္ဇနပုစ္ဆန ပဉ္ဍိဿဇ္ဇန ရဇနပစန စီဝရသိဗ္ဗန စောဝနာဒီနိ ကရောန္တေ အပရေပိ ဝါ နာနပ္ပကာရကေ ကာတုကာမော ဟောတိ၊ တေန ပါဒကဇ္ဈာနတော ဝုဋ္ဌာယ ဧတ္တကာ ဘိက္ခူ ပဌမဝယာ ဟောန္တူတိအာဒိနာ နယေန ပရိကမ္မံ ကတ္ဝာ ပုန သမာပဇ္ဇိတ္ဝာ ဝုဋ္ဌာယ အဓိဋ္ဌာတဗ္ဗံ။ အဓိဋ္ဌာနစိတ္တေန သဒ္ဓိံ ဧကိဿိတိစ္ဆိတပတ္ထနာရာယေဝ ဟောန္တိတိ။ ဧသ နယော ဗဟုဓာပိ ဟုတ္ဝာ ဧကော ဟောတီတိအာဒိသု။

အယမ္ပန ဝိသေသော၊ ဣမိနာ ဘိက္ခုနာ ဧဝံ ဗဟုဘာဝံ နိမ္မိနိတ္ဝာ ပုန "ကောဝ ဟုတ္ဝာ စင်္ကမိဿာမိ၊ သဇ္ဈာယံ ကရိဿာမိ၊ ပဉ္ဟံ ပုစ္ဆိဿာမီ"တိ စိန္တေတ္ဝာ ဝါ, "အယံ ဝိဟာရော အပ္ပဘိက္ခုကော၊ သစေ ကေစိ အာဂမိဿန္တိ 'ကုတော ဣမေ ဧတ္တကာ ကေသဒိသာ ဘိက္ခူ၊ အဒ္ဓါ ထေရဿ သော အာနုဘာဝေါ'တိ မံ ဇာနိဿန္တိ"တိ အပ္ပိစ္ဆတာယ ဝါ အန္တရာဝ "ကောဟောမီ"တိ ဣစ္ဆန္တေန ပါဒကဇ္ဈာနံ သမာပဇ္ဇိတ္ဝာ ဝုဋ္ဌာယ "ကော ဟောမီ"တိ ပရိကမ္မံ ကတ္ဝာ ပုန သမာပဇ္ဇိတ္ဝာ ဝုဋ္ဌာယ "ကော ဟောမီ"တိ အဓိဋ္ဌာတဗ္ဗံ။ အဓိဋ္ဌာနစိတ္တေန သဒ္ဓိံယေဝ ကော ဟောတိ။ ဧဝံ အကရောန္တော ပန ယထိစ္ဆိတပရိစ္ဆိန္နကာလဝသေန သယမေဝ ကော ဟောတိ။

၃၀၇။ **အာဝိဘာဝံ တိရောဘာဝန္တိ** ထ္ဍေ အာဝိဘာဝံ ကရောတိ တိရောဘာဝံ ကရောတီတိ အယမတ္ထော။ ဣဒမေဝ ဟိ သန္ဓာယ ပဋိသမ္ဘိဒါယံ ဝုတ္တံ "အာဝိဘာဝန္တိ ကေနစိ အနာဝဋံ ဟောတိ အပ္ပဋိစ္ဆန္နံ ဝိဝဋံ ပါကဋံ။ တိရောဘာဝန္တိ ကေနစိ အာဝဋံ ဟောတိ ပဋိစ္ဆန္နံ ပိဟိတံ ပဋိကုဇ္ဇိတ"န္တိ[၁]။ တတြာယံ ဣဒ္ဓိမာ အာဝိဘာဝံ ကာတုကာမော အန္ဓကာရံ ဝါ အာလောကံ ကရောတိ၊ ပဋိစ္ဆန္နံ ဝါ ဝိဝဋံ၊ အနာပါထံ ဝါ အာပါထံ ကရောတိ။ ကထံ? အယဉ္ဟိ ယထာ ပဋိစ္ဆန္နောပိ ဒူရေ ဋ္ဌိတောပိ ဝါ ဒိဿတိ၊ ဧဝံ အတ္တာနံ ဝါ ပရံ ဝါ ကာတုကာမော ပါဒကဇ္ဈာနတော ဝုဋ္ဌာယ ဣဒံ အန္ဓကာရဋ္ဌာနံ အာလောကဇာတံ ဟောတ္ဝူတိ ဝါ, ဣဒံ ပဋိစ္ဆန္နံ ဝိဝဋံ ဟောတ္ဝူတိ ဝါ, ဣဒံ အနာပါထံ အာပါထံ ဟောတ္ဝူတိ ဝါ အာဝဇ္ဇိတ္ဝာ ပရိကမ္မံ ကတ္ဝာ ဝုတ္တနယေနေဝ အဓိဋ္ဌာတိ၊ သဟ အဓိဋ္ဌာနစိတ္တေန[၂] ယထာဓိဋ္ဌိတမေဝ ဟောတိ။ ပရေ ဒူရေ ဋ္ဌိတာပိ ပဿန္တိ။ သယမ္ပိ ပဿိတုကာမော ပဿတိ။

၁-ပဋိသံ ၂၀၆-ပိဋ္ဌေ။
၂-သဟ အဓိဋ္ဌာနာ (သီ၊ ဣ၊ က)

388. Etaṁ pana pāṭihāriyaṁ kena katapubbanti? Bhagavatā. Bhagavā hi Cūḷasubhaddāya nimantito Vissakammunā[1] nimmitehi pañcahi kūṭāgārasatehi Sāvatthito sattayojanabbhantaraṁ Sāketaṁ gacchanto yathā Sāketanagaravāsino Sāvatthivāsike,[2] Sāvatthivāsino ca Sāketavāsike passanti, evaṁ adhiṭṭhāsi. Nagaramajjhe ca otaritvā pathaviṁ dvidhā bhinditvā yāva Avīciṁ ākāsañca dvidhā viyūhitvā yāva brahmalokaṁ dassesi.

Devorohaṇenapi ca ayamattho vibhāvetabbo. Bhagavā kira yamakapāṭihāriyaṁ katvā caturāsītipāṇasahassāni bandhanā pamocetvā atītā Buddhā yamakapāṭihāriyāvasāne kuhiṁ gatāti āvajjitvā Tāvatiṁsabhavanaṁ gatāti addasa. Athekena pādena pathavītalaṁ akkamitvā dutiyaṁ Yugandharapabbate patiṭṭhapetvā puna purimapādaṁ uddharitvā Sinerumatthakaṁ akkamitvā tattha Paṇḍukambalasilātale vassaṁ upagantvā sannipatitānaṁ dasasahassacakkavāḷadevatānaṁ ādito paṭṭhāya abhidhammakathaṁ ārabhi. Bhikkhācāravelāya nimmitabuddhaṁ māpesi. So dhammaṁ deseti. Bhagavā nāgalatādantakaṭṭhaṁ khāditvā Anotattadahe mukhaṁ dhovitvā Uttarakurūsu piṇḍapātaṁ gahetvā Anotattadahatīre paribhuñjati. Sāriputtatthero tattha gantvā Bhagavantaṁ vandati. Bhagavā ajja ettakaṁ dhammaṁ desesinti therassa nayaṁ deti. Evaṁ tayo māse abbocchinnaṁ abhidhammakathaṁ kathesi. Taṁ sutvā asītikoṭidevatānaṁ dhammābhisamayo ahosi.

Yamakapāṭihāriye sannipatitāpi dvādasayojanā parisā Bhagavantaṁ passitvāva gamissāmāti khandhāvāraṁ bandhitvā aṭṭhāsi. Taṁ Cūḷa-anāthapiṇḍikaseṭṭhiyeva sabbapaccayehi upaṭṭhāsi. Manussā kuhiṁ Bhagavāti jānanatthāya Anuruddhattheraṁ yāciṁsu. Thero ālokaṁ vaḍḍhetvā addasa dibbena cakkhunā tattha vassūpagataṁ Bhagavantaṁ disvā ārocesi.

Te Bhagavato vandanatthāya Mahāmoggallānattheraṁ yāciṁsu. Thero parisamajjheyeva mahāpathaviyaṁ nimujjitvā Sinerupabbataṁ nibbijjhitvā[3]

1. Vissukammunā (Syā), Visukammunā (Ka)
2. Sāvatthivāsike passanti (Syā)
3. Vinibbijjhitvā (Syā)

၃၈၈။ ဧတံ ပန ပါဋိဟာရိယံ ကေန ကတပုဗ္ဗန္တိ? ဘဂဝတာ။ ဘဂဝါ ဟိ စူဠသုဘဒ္ဒါယ နိမန္တိတော ဝိဿကမ္မုနာ[1] နိမ္မိတေဟိ ပဉ္စဟိ ကူဋာဂါရ-သတေဟိ သာဝတ္ထိတော သတ္တယောဇနဗ္ဘန္တရံ သာကေတံ ဂစ္ဆန္တော ယထာ သာကေတနဂရဝါသိနော သာဝတ္ထိဝါသိကေ,[2] သာဝတ္ထိဝါသိနော စ သာကေတဝါသိကေ ပဿန္တိ၊ ဧဝံ အဓိဋ္ဌာသိ။ နဂရမဇ္ဈေ စ ဩတရိတ္ဝာ ပထဝိံ ဒ္ဝိဓာ ဘိန္ဒိတ္ဝာ ယာဝ အဝီစိံ အာကာသဉ္စ ဒ္ဝိဓာ ဝိယူဟိတ္ဝာ ယာဝ ဗြဟ္မလောကံ ဒဿေသိ။

ဒေဝေါရောဟဏေနပိ စ ဧတမတ္ထံ ဝိဘာဝေတဗ္ဗော။ ဘဂဝါ ကိရ ယမကပါဋိဟာရိယံ ကတ္ဝာ စတုရာသီတိပါဏသဟဿာနိ ဗန္ဓနာ ပမော-စေတ္ဝာ အတီတာ ဗုဒ္ဓါ ယမကပါဋိဟာရိယာဝသာနေ ကုဟိံ ဂတာတိ အာဝဇ္ဇိတ္ဝာ တာဝတိံသဘဝနံ ဂတာတိ အဒ္ဒသ။ အထေကေန ပါဒေန ပထဝိတလံ အက္ကမိတ္ဝာ ဒုတိယံ ယုဂန္ဓရပဗ္ဗတေ ပတိဋ္ဌပေတ္ဝာ ပုန ပုရိမပါဒံ ဥဒ္ဓရိတ္ဝာ သိနေရုမတ္ထကံ အက္ကမိတ္ဝာ တတ္ထ ပဏ္ဍုကမ္ဗလသိလာတလေ ဝဿံ ဥပဂန္တ္ဝာ သန္နိပတိတာနံ ဒသသဟဿစက္ကဝါဠဒေဝတာနံ အာဒိတော ပဋ္ဌာယ အဘိဓမ္မကထံ အာရဘိ။ ဘိက္ခာစာရဝေလာယ နိမ္မိတဗုဒ္ဓံ မာပေသိ။ သော ဓမ္မံ ဒေသေတိ။ ဘဂဝါ နာဂလတာဒန္တကဋ္ဌံ ခါဒိတ္ဝာ အနောတတ္တ-ဒဟေ မုခံ ဓောဝိတ္ဝာ ဥတ္တရကုရုသု ပိဏ္ဍပါတံ ဂဟေတ္ဝာ အနောတတ္တဒဟ-တီရေ ပရိဘုဉ္ဇတိ။ သာဂိပုတ္တတ္ထေရော တတ္ထ ဂန္ဒ္ဝာ ဘဂဝန္တံ ဝန္ဒတိ။ ဘဂဝါ အဇ္ဇ တ္တေကံ ဓမ္မံ ဒေသေသိန္တိ ထေရဿ နယံ ဒေတိ။ ဧဝံ တယော မာသေ အဗ္ဘောစ္ဆိန္နံ အဘိဓမ္မကထံ ကထေသိ။ တံ သုတ္ဝာ အသီတိကောဋိဒေဝတာနံ ဓမ္မာဘိသမယော အဟောသိ။

ယမကပါဋိဟာရိယေ သန္နိပတိတာပိ ဒ္ဝါဒသယောဇနာ ပရိသာ ဘဂဝန္တံ ဒိသွာဝ ဂမိဿာမာတိ ခန္ဓာဝါရံ ဗန္ဓိတ္ဝာ အဋ္ဌာသိ။ တံ စူဠအနာထ-ပိဏ္ဍိကသေဋ္ဌိယေဝ သဗ္ဗပစ္စယေဟိ ဥပဋ္ဌာသိ။ မနုဿာ ကုဟိံ ဘဂဝါတိ ဇာနနတ္ထာယ အနုရုဒ္ဓတ္ထေရံ ယာစိံသု။ ထေရော အာလောကံ ဝဍ္ဎေတ္ဝာ အဒ္ဒသ ဒိဗ္ဗေန စက္ခုနာ တတ္ထ ဝဿူပဂတံ ဘဂဝန္တံ ဒိသွာ အာရောစေသိ။

တေ ဘဂဝတော ဝန္ဒနတ္ထာယ မဟာမောဂ္ဂလ္လာနတ္ထေရံ ယာစိံသု။ ထေရော ပရိသမဇ္ဈေယေဝ မဟာပထဝိယံ နိမုဇ္ဇိတ္ဝာ သိနေရုပဗ္ဗတံ နိဗ္ဗိဇ္ဈိတ္ဝာ[3]

၁-ဝိဿုကမ္မုနာ (သျာ)၊ ဝိသုကမ္မုနာ (က)
၂-သာဝတ္ထိဝါသိကေ ပဿန္တိ (သျာ)
၃-ဝိနိဗ္ဗိဇ္ဈိတ္ဝာ (သျာ)

Tathāgatapādamūle Bhagavato pāde vandamānova ummujjitvā Bhagavantaṁ etadavoca “Jambudīpavāsino bhante Bhagavato pāde vanditvā passitvāva gamissāmāti vadantī”ti. Bhagavā āha “kuhiṁ pana te Moggallāna etarahi jeṭṭhabhātā Dhammasenāpatī”ti. Saṅkassanagare bhanteti. Moggallāna maṁ daṭṭhukāmā sve Saṅkassanagaraṁ āgacchantu, ahaṁ sve mahāpavāraṇapuṇṇamāsī-uposathadivase Saṅkassanagare otarissāmīti. “Sādhu bhante”ti thero Dasabalaṁ vanditvā āgatamaggeneva oruyha manussānaṁ santikaṁ sampāpuṇi. Gamanāgamanakāle ca yathā naṁ manussā passanti, evaṁ adhiṭṭhāsi. Idaṁ tāvettha Mahāmoggallānatthero āvibhāvapāṭihāriyaṁ akāsi.

So evaṁ āgato taṁ pavattiṁ ārocetvā “dūranti saññaṁ akatvā katapātarāsāva nikkhamathā”ti āha. Bhagavā Sakkassa devarañño ārocesi “mahārāja sve manussalokaṁ gacchāmī”ti. Devarājā Vissakammaṁ[1] āṇāpesi “tāta sve Bhagavā manussalokaṁ gantukāmo, tisso sopānapantiyo māpehi ekaṁ kanakamayaṁ, ekaṁ rajatamayaṁ, ekaṁ maṇimayan”ti. So tathā akāsi. Bhagavā dutiyadivase Sinerumuddhani ṭhatvā puratthimalokadhātuṁ olokesi, anekāni cakkavāḷasahassāni vivaṭāni hutvā ekaṅgaṇaṁ viya pakāsiṁsu. Yathā ca puratthimena, evaṁ pacchimenapi uttarenapi dakkhiṇenapi sabbaṁ vivaṭamaddasa. Heṭṭhāpi[2] yāva Avīci, upari[3] yāva Akaniṭṭhabhavanaṁ, tāva addasa.

Taṁ divasaṁ kira lokavivaraṇaṁ nāma ahosi. Manussāpi deve passanti, devāpi manusse. Tattha neva manussā uddhaṁ ullokenti, na devā adho olokenti, sabbe sammukhāva aññamaññaṁ passanti. Bhagavā majjhe maṇimayena sopānena otarati, chakāmāvacaradevā vāmapasse kanakamayena, suddhāvāsā ca Mahābrahmā ca dakkhiṇapasse rajatamayena. Devarājā pattacīvaraṁ aggahesi, Mahābrahmā tiyojanikaṁ setacchattaṁ, Suyāmo vāḷabījaniṁ, Pañcasikho Gandhabbaputto tigāvutamattaṁ beḷuvapaṇḍuvīṇaṁ gahetvā Tathāgatassa pūjaṁ karonto otarati. Taṁdivasaṁ Bhagavantaṁ disvā Buddhabhāvāya pihaṁ anuppādetvā ṭhitasatto nāma natthi. Idamettha Bhagavā āvibhāvapāṭihāriyaṁ akāsi.

1. Vissukammaṁ (Syā), Visukammaṁ (Ka) 2. Heṭṭhā ca (Sī) 3. Upari ca (Sī)

တထာဂတပါဒမူလေ ‘ဘဂဝတော ပါဒေ ဝန္ဒမာနောဝ’ဥမ္မုဇ္ဇိတ္ဝာ ဘဂဝန္တံ တေဒဝေါစ ‘‘ဇမ္ဗုဒီပဝါသိနော ဘန္တေ ဘဂဝတော ပါဒေ ဝန္ဒိတ္ဝာ ပသိတ္ဝာဝ ဂမိဿာမာတိ ဝဒန္တီ’’တိ။ ဘဂဝါ အာဟ ‘‘ကုဟိ’ ပန တေ မောဂ္ဂလ္လာန တေရဟိ ဇေဋ္ဌဘာတာ ဓမ္မသေနာပတီ’’တိ။ သင်္ကဿနဂရေ ဘန္တေတိ။ မောဂ္ဂလ္လာန မံ ဒဋ္ဌုကာမာ သွေ သင်္ကဿနဂရံ အာဂစ္ဆန္တု၊ အဟံ သွေ မဟာပဝါရဏပုဏ္ဏမာသီဥပေါသထဒိဝသေ သင်္ကဿနဂရေ ဩတရိဿာမီတိ။ ‘‘သာဓု ဘန္တေ’’တိ ထေရော ဒသဗလံ ဝန္ဒိတ္ဝာ အာဂတမဂ္ဂေနေဝ ဩရုယှ မနုဿာနံ သန္တိကံ သမ္ပာပုဏိ။ ဂမနာဂမနကာလေ စ ယထာ နံ မနုဿာ ပဿန္တိ၊ ဧဝံ အဓိဋ္ဌာသိ။ ဣဒံ တာဝေတ္ထ မဟာမောဂ္ဂလ္လာနတ္ထေရော အာဝိဘာဝပါဋိဟာရိယံ အကာသိ။

သော ဧဝံ အာဂတော တံ ပဝတ္တိံ အာရောစေတ္ဝာ “ဒူရန္တိ သညံ အကတ္ဝာ ကတပါတရာသာဝ နိက္ခမထာ”တိ အာဟ။ ဘဂဝါ သက္ကဿ ဒေဝရညော အာရောစေသိ “မဟာရာဇ သွေ မနုဿလောကံ ဂစ္ဆာမီ”တိ။ ဒေဝရာဇာ ဝိဿကမ္မံ[1] အာဏာပေသိ ‘‘တာတ သွေ ဘဂဝါ မနုဿလောကံ ဂန္တုကာမော၊ တိဿော သောပါနပန္တိယော မာပေဟိ ဧကံ ကနကမယံ, ဧကံ ရဇတမယံ, ဧကံ မဏိမယ’’န္တိ။ သော တထာ အကာသိ။ ဘဂဝါ ဒုတိယဒိဝသေ သိနေရုမုဒ္ဓနိ ဌတ္ဝာ ပုရတ္ထိမလောကဓာတုံ ဩလောကေသိ၊ အနေကာနိ စက္ကဝါဠသဟဿာနိ ဝိဝဋာနိ ဟုတ္ဝာ ဧကင်္ဃဏံ ဝိယ ပကာသိ’ သု။ ယထာ စ ပုရတ္ထိမေန၊ ဧဝံ ပစ္ဆိမေနပိ ဥတ္တရေနပိ ဒက္ခိဏေနပိ သဗ္ဗံ ဝိဝဋမဒ္ဒသ။ ဟေဋ္ဌာပိ[2] ယာဝ အဝီစိ၊ ဥပရိ[3] ယာဝ အကနိဋ္ဌဘဝနံ၊ တာဝ အဒ္ဒသ။

တံ ဒိဝသံ ကိရ လောကဝိဝရဏံ နာမ အဟောသိ။ မနုဿာပိ ဒေဝေ ပဿန္တိ၊ ဒေဝါပိ မနုဿေ။ တတ္ထ နေဝ မနုဿာ ဥဒ္ဓံ ဥလ္လောကေန္တိ၊ နာ ဒေဝါ အဓော ဩလောကေန္တိ၊ သဗ္ဗေ သမ္မုခါဝ အညမညံ ပဿန္တိ။ ဘဂဝါ မဇ္ဈေ မဏိမယေန သောပါနေန ဩတရတိ၊ ဆကာမာဝစရဒေဝါ ဝါမပဿေ ကနကမယေန၊ သုဒ္ဓါဝါသာ စ မဟာဗြဟ္မာ စ ဒက္ခိဏပဿေ ရဇတမယေန။ ဒေဝရာဇာ ပတ္တစီဝရံ အဂ္ဂဟေသိ၊ မဟာဗြဟ္မာ တိယောဇနိကံ သေတစ္ဆတ္တံ၊ သုယာမော ဝါဠဗီဇနိံ၊ ပဉ္စသိခေါ ဂန္ဓဗ္ဗပုတ္တော တိဂါဝုတမတ္တံ ဗေဠုဝပဏ္ဍု-ဝီဏံ ဂဟေတ္ဝာ တထာဂတဿ ပူဇံ ကရောန္တော ဩတရတိ။ တံဒိဝသံ ဘဂဝန္တံ ဒိသ္ဝာ ဗုဒ္ဓဘာဝါယ ပိဟံ အနုပ္ပါဒေတ္ဝာ ဌိတသတ္တော နာမ နတ္ထိ။ ဣဒမေတ္ထ ဘဂဝါ အာဝိဘာဝပါဋိဟာရိယံ အကာသိ။

၁-ဝိဿုကမ္မံ၊(သျာ)၊ ဝိသုကမ္မံ (က) ၂-ဟေဋ္ဌာ စ (သီ) ၃-ဥပရိ စ (သီ)

Apica Tambapaṇṇidīpe Talaṅgaravāsī[1] Dhammadinnattheropi Tissamahāvihāre cetiyaṅgaṇasmiṁ nisīditvā “tīhi bhikkhave dhammehi samannāgato bhikkhu apaṇṇakapaṭipadaṁ paṭipanno hotī”ti Apaṇṇakasuttaṁ[2] kathento heṭṭhāmukhaṁ bījaniṁ akāsi, yāva Avīcito ekaṅgaṇaṁ ahosi. Tato uparimukhaṁ akāsi, yāva brahmalokā ekaṅgaṇaṁ ahosi. Thero nirayabhayena tajjetvā saggasukhena ca palobhetvā dhammaṁ desesi. Keci sotāpannā ahesuṁ, keci sakadāgāmī anāgāmī arahantoti.

389. Tirobhāvaṁ kātukāmo pana ālokaṁ vā andhakāraṁ karoti, appaṭicchannaṁ vā paṭicchannaṁ, āpāthaṁ vā anāpāthaṁ karoti. Kathaṁ? Ayañhi yathā appaṭicchannopi samīpe ṭhitopi vā na dissati, evaṁ attānaṁ vā paraṁ vā kātukāmo pādakajjhānato vuṭṭhāya “idaṁ ālokaṭṭhānaṁ andhakāraṁ hotū”ti vā, “idaṁ appaṭicchannaṁ paṭicchannaṁ hotū”ti vā, “idaṁ āpāthaṁ anāpāthaṁ hotū”ti vā āvajjitvā parikammaṁ katvā vuttanayeneva adhiṭṭhāti. Saha adhiṭṭhānacittena[3] yathādhiṭṭhitameva hoti. Pare samīpe ṭhitāpi na passanti. Sayampi apassitukāmo na passati.

390. Etaṁ pana pāṭihāriyaṁ kena katapubbanti? Bhagavatā. Bhagavā hi yasaṁ kulaputtaṁ samīpe nisinnaṁyeva yathā naṁ pitā na passati, evamakāsi[4]. Tathā vīsayojanasataṁ Mahākappinassa paccuggamanaṁ katvā taṁ anāgāmiphale, amaccasahassañcassa sotāpattiphale patiṭṭhāpetvā, tassa anumaggaṁ āgatā sahassitthiparivārā Anojādevī āgantvā samīpe nisinnāpi yathā saparisaṁ rājānaṁ na passati, tathā katvā “api bhante rājānaṁ passathā”ti vutte “kiṁ pana te rājānaṁ gavesituṁ varaṁ, udāhu attānan”ti. “Attānaṁ bhante”ti vatvā nisinnāya tassā tathā dhammaṁ desesi, yathā sā saddhiṁ itthisahassena sotāpattiphale patiṭṭhāsi, amaccā anāgāmiphale, rājā arahatteti[5]. Apica

1. Taḷaṅgaravāsī (Syā, I), Vāḷaṅgaravāsī (Ka)
2. Aṁ 1. 111 piṭṭhe.
3. Ettha pana natthi pāṭhabhedo.
4. Vi 3. 22 piṭṭhe.
5. Dhamma-Ṭṭha 6 vagge; Aṁ-Ṭṭha 1 Etadaggavaggepi.

အပိစ တမ္ဗပဏ္ဏိဒီပေ တလင်္ဂရဝါသိနာ ဓမ္မဒိန္နထေရောပိ တိဿမဟာဝိဟာရေ စေတိယင်္ဂဏသ္မိံ နိသီဒိတ္ဝာ “တီဟိ ဘိက္ခဝေ ဓမ္မေဟိ သမန္နာဂတော ဘိက္ခု အပဏ္ဏကပဋိပဒံ ပဋိပန္နော ဟောတီ”တိ အပဏ္ဏကသုတ္တံ ကထေန္တော ဟေဋ္ဌာမုခံ ဗီဇနိံ အကာသိ၊ ယာဝ အဝီစိတော ကေဏ်ဏံ အဟောသိ။ တတော ဥပရိမုခံ အကာသိ၊ ယာဝ ဗြဟ္မလောကာ ကေဏ်ဏံ အဟောသိ။ ထေရော နိရယဘယေန တဇ္ဇေတ္ဝာ သဂ္ဂသုခေန စ ပလောဘေတ္ဝာ ဓမ္မံ ဒေသေသိ။ ကေစိ သောတာပန္နာ အဟေသုံ၊ ကေစိ သကဒါဂါမိ အနာဂါမိ အရဟန္တော တိ။

၃၈၉။ တိရောဘာဝံ ကာတုကာမော ပန အာလောကံ ဝါ အန္ဓကာရံ ကရောတိ၊ အပ္ပဋိစ္ဆန္နံ ဝါ ပဋိစ္ဆန္နံ၊ အာပါထံ ဝါ အနာပါထံ ကရောတိ။ ကထံ? အယဉ္ဟိ ယထာ အပ္ပဋိစ္ဆန္နောပိ သမီပေ ဋ္ဌိတောပိ ဝါ န ဒိဿတိ၊ ဧဝံ အတ္တာနံ ဝါ ပရံ ဝါ ကာတုကာမော ပါဒကဇ္ဈာနတော ဝုဋ္ဌာယ “ဣဒံ အာလောကဋ္ဌာနံ အန္ဓကာရံ ဟောတူ”တိ ဝါ, “ဣဒံ အပ္ပဋိစ္ဆန္နံ ပဋိစ္ဆန္နံ ဟောတူ”တိ ဝါ, “ဣဒံ အာပါထံ အနာပါထံ ဟောတူ”တိ ဝါ အာဝဇ္ဇိတ္ဝာ ပရိကမ္မံ ကတ္ဝာ ဝုတ္တနယေနေဝ အဓိဋ္ဌာတိ။ သဟ အဓိဋ္ဌာနစိတ္တေန ယထာဓိဋ္ဌိတမေဝ ဟောတိ။ ပရေ သမီပေ ဋ္ဌိတာပိ န ပဿန္တိ။ သယမ္ပိ အပဿိတုကာမော န ပဿတိ။

၃၉၀။ တံ ပန ပါဋိဟာရိယံ ကေန ကတပုဗ္ဗန္တိ? ဘဂဝတာ။ ဘဂဝါ ဟိ ယသံ ကုလပုတ္တံ သမီပေ နိသိန္နံယေဝ ယထာ နံ ပိတာ န ပဿတိ၊ ဧဝမကာသိ[၅]။ တထာ ဝိသယောဇနသတံ မဟာကပ္ပိနဿ ပစ္စုဂ္ဂမနံ ကတ္ဝာ တံ အနာဂါမိဖလေ, အမစ္စသဟဿဉ္စ သောတာပတ္တိဖလေ ပတိဋ္ဌာပေတ္ဝာ, တဿ အနုမဂ္ဂံ အာဂတာ သဟဿိတ္ထိပရိဝါရာ အနောဇာဒေဝီ အာဂန္ဒ္ဝာ သမီပေ နိသိန္နာပိ ယထာ သပရိသံ ရာဇာနံ န ပဿတိ၊ တထာ ကတ္ဝာ “အပိ ဘန္တေ ရာဇာနံ ပဿထာ”တိ ဝုတ္တေ “ကိံ ပန တေ ရာဇာနံ ဂဝေသိတုံ ဝုရံ၊ ဥဒါဟု အတ္တာန”န္တိ။ “အတ္တာနံ ဘန္တေ”တိ ဝတ္ဝာ နိသိန္နာယ တဿာ တထာ ဓမ္မံ ဒေသေသိ၊ ယထာ သာ သဒ္ဓိံ ဣတ္ထိသဟဿေန သောတာပတ္တိဖလေ ပတိဋ္ဌာသိ၊ အမစ္စာ အနာဂါမိဖလေ၊ ရာဇာ အရဟတ္တေတိ[၅]။ အပိစ

၁-တဋ္ဌင်္ဂရဝါသီ (သျာ၊ဋ္ဌ)၊ ဝါဋင်္ဂရဝါသီ (က)
၂-ဏ္ဍေ ပန နတ္ထိ ပါဋိဘေဒေါ။
၃-ဓမ္မ-ဋ္ဌ ၆-ဝဂ္ဂေ၊ အံ ဋ္ဌ ၁-တေဒဋ္ဌဝဂ္ဂေဝိ။
၄-အံ ၁-၁၁၁-ပိဋ္ဌေ။
၅-ဒိ ၃-၂၂-ပိဋ္ဌေ။

Tambapaṇṇidīpaṁ āgatadivase yathā attanā saddhiṁ āgate avasese rājā na passati, evaṁ karontena Mahindattherenāpi idaṁ katameva[1].

391. Apica sabbampi pākaṭaṁ pāṭihāriyaṁ āvibhāvaṁ nāma. Apākaṭapāṭihāriyaṁ tirobhāvaṁ nāma. Tattha pākaṭapāṭihāriye iddhipi paññāyati iddhimāpi. Taṁ yamakapāṭihāriyena dīpetabbaṁ. Tatra hi "idha Tathāgato yamakapāṭihāriyaṁ karoti asādhāraṇaṁ sāvakehi. Uparimakāyato aggikkhandho pavattati, heṭṭhimakāyato udakadhārā pavattatī"ti[2] evaṁ ubhayaṁ paññāyittha. Apākaṭapāṭihāriye iddhiyeva paññāyati, na iddhimā. Taṁ Mahakasuttena[3] ca Brahmanimantanikasuttena[4] ca dīpetabbaṁ. Tatra hi āyasmato ca Mahakassa, Bhagavato ca iddhiyeva paññāyittha, na iddhimā.

Yathāha—

"Ekamantaṁ nisinno kho Citto gahapati āyasmantaṁ Mahakaṁ etadavoca "sādhu me bhante ayyo Mahako uttarimanussadhammā iddhipāṭihāriyaṁ dassetū"ti. Tena hi tvaṁ gahapati āḷinde uttarāsaṅgaṁ paññāpetvā tiṇakalāpaṁ okāsehīti. 'Evaṁ bhante'ti kho Citto gahapati āyasmato Mahakassa paṭissutvā āḷinde uttarāsaṅgaṁ paññāpetvā tiṇakalāpaṁ okāsesi. Atha kho āyasmā Mahako vihāraṁ pavisitvā[5] tathārūpaṁ iddhābhisaṅkhāraṁ abhisaṅkhāsi, yathā tālacchiggaḷena ca aggaḷantarikāya ca acci nikkhamitvā tiṇāni jhāpesi, uttarāsaṅgaṁ na jhāpesī"ti[3].

Yathā cāha—

"Atha khvāhaṁ bhikkhave tathārūpaṁ iddhābhisaṅkhāraṁ abhisaṅkhāsiṁ 'ettāvatā brahmā ca brahmaparisā ca brahmapārisajjā ca saddañca me sossanti, na ca maṁ dakkhissantī"ti antarahito imaṁ gāthaṁ abhāsiṁ—

1. Vi-Ṭṭha 1. 55 piṭṭhe. 2. Paṭisaṁ 120 piṭṭhe. 3. Saṁ 2. 481 piṭṭhe.
4. Ma 1. 405 piṭṭhe. 5. Pavisitvā sūcighaṭikaṁ datvā (Ma 1. 405 Pāḷi)

တမ္ဗပဏ္ဏိဒီပံ အာဂတဒိဝသေ ယထာ အတ္တနာ သဒ္ဓိံ အာဂတေ အဝသေသေ ရာဇာ န ပဿတိ၊ ဧဝံ ကရောန္တေန မဟိန္ဒတ္ထေရေနာပိ ဣဒံ ကတမေဝ[၁]။

၃၉၁။ အပိစ သဗ္ဗမ္ပိ ပါကဋံ ပါဋိဟာရိယံ အာဝိဘာဝံ နာမ။ အပါကဋ-ပါဋိဟာရိယံ တိရောဘာဝံ နာမ။ တတ္ထ ပါကဋပါဋိဟာရိယေ ဣဒ္ဓိပိ ပညာယတိ ဣဒ္ဓိမာပိ။ တံ ယမကပါဋိဟာရိယေန ဒီပေတဗ္ဗံ။ တတြ ဟိ "ဣဓ တထာဂတော ယမကပါဋိဟာရိယံ ကရောတိ အသာဓာရဏံ သာဝကေဟိ။ ဥပရိမကာယတော အဂ္ဂိက္ခန္ဓော ပဝတ္တတိ၊ ဟေဋ္ဌိမကာယတော ဥဒကဓာရာ ပဝတ္တတီ"တိ၂ ဧဝံ ဥဘယံ ပညာယိတ္ထ။ အပါကဋပါဋိဟာရိယေ ဣဒ္ဓိယေဝ ပညာယတိ၊ န ဣဒ္ဓိမာ။ တံ မဟာသုတ္တေန[၃] စ ဗြဟ္မနိမန္တနိကသုတ္တေန[၄] စ ဒီပေတဗ္ဗံ။ တတြ ဟိ အာယသ္မတော စ မဟာကဿ, ဘဂဝတော စ ဣဒ္ဓိယေဝ ပညာယိတ္ထ၊ န ဣဒ္ဓိမာ။

ယထာဟ—

"ကေမန္တံ နိသိန္နော ခေါ စိတ္တော ဂဟပတိ အာယသ္မန္တံ မဟကံ ဧတဒဝေါစ 'သာဓု မေ ဘန္တေ အယ္യော မဟကော ဥတ္တရိမနုဿဓမ္မာ ဣဒ္ဓိပါဋိဟာရိယံ ဒဿေတူ'တိ။ တေန ဟိ တွံ ဂဟပတိ အာဠိန္ဒေ ဥတ္တရာသင်္ဃံ ပညာပေတ္ဝာ တိဏကလာပံ သြကာသေဟီတိ။ 'ဧဝံ ဘန္တေ'တိ ခေါ စိတ္တော ဂဟပတိ အာယသ္မတော မဟကဿ ပဋိဿုတ္ဝာ အာဠိန္ဒေ ဥတ္တရာသင်္ဃံ ပညာပေတ္ဝာ တိဏကလာပံ သြကာသေသိ။ အထ ခေါ အာယသ္မာ မဟကော ဝိဟာရံ ပဝိသိတ္ဝာ[၅] တထာရူပံ ဣဒ္ဓာဘိသင်္ခါရံ အဘိသင်္ခါသိ၊ ယထာ တာလစ္ဆိဂ္ဂဠေန စ အဂ္ဂဠန္တရိကာယ စ အဂ္ဂိ နိက္ခမိတ္ဝာ တိဏာနိ ဈာပေသိ၊ ဥတ္တရာသင်္ဃံ န ဈာပေသီ"တိ[၆]။

ယထာ စာဟ—

"အထ ခွါဟံ ဘိက္ခဝေ တထာရူပံ ဣဒ္ဓာဘိသင်္ခါရံ အဘိသင်္ခါသိံ 'ဧတ္တာဝတာ ဗြဟ္မာ စ ဗြဟ္မပရိသာ စ ဗြဟ္မပါရိသဇ္ဇာ စ သဒ္ဒဉ္စ မေ သောဿန္တိ၊ န စ မံ ဒက္ခိဿန္တီ'တိ အန္တရဟိတော ဣမံ ဂါထံ အဘာသိံ—

၁-ဗိ ၆ ၁-၅၅-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ပဋိသံ ၁၂၀-ပိဋ္ဌေ။ ၃-သံ ၂-၄၈၁-ပိဋ္ဌေ။
၄-မ ၁-၄၀၅-ပိဋ္ဌေ။ ၅-ပဝိသိတွာ သူစိဃဋိကံ ဒတ္ဝာ (မ ၁-၄၀၅-ပါဠိ)

‘Bhave vāhaṁ bhayaṁ disvā, bhavañca vibhavesinaṁ.
Bhavaṁ nābhivadiṁ kiñci, nandiñca na upādiyin’ti”[1].

392. Tirokuṭṭaṁ[2] tiropākāraṁ tiropabbataṁ asajjamāno gacchati seyyathāpi ākāseti ettha **tirokuṭṭan**ti parakuṭṭaṁ, kuṭṭassa parabhāganti vuttaṁ hoti. Esa nayo itaresu. **Kuṭṭo**ti ca gehabhittiyā etamadhivacanaṁ. **Pākāro**ti gehavihāragāmādīnaṁ parikkhepapākāro. **Pabbato**ti paṁsupabbato vā pāsāṇapabbato vā. **Asajjamāno**ti alaggamāno. **Seyyathāpi ākāse**ti ākāse viya. Evaṁ gantukāmena pana ākāsakasiṇaṁ samāpajjitvā vuṭṭhāya kuṭṭaṁ vā pākāraṁ vā Sinerucakkavāḷesupi aññataraṁ pabbataṁ vā āvajjitvā kataparikammena ākāso hotūti adhiṭṭhātabbo. Ākāsoyeva hoti. Adho otaritukāmassa, uddhaṁ vā ārohitukāmassa susiro hoti, vinivijjhitvā gantukāmassa chiddo. So tattha asajjamāno gacchati.

Tipiṭakacūḷābhayatthero panetthāha, ākāsakasiṇasamāpajjanaṁ āvuso kimatthiyaṁ, kiṁ hatthi-assādīni abhinimminitukāmo hatthi-assādi kasiṇāni samāpajjati, nanu yattha katthaci kasiṇe parikammaṁ katvā aṭṭhasamāpattivasībhāvoyeva pamāṇaṁ. Yaṁ yaṁ icchati, taṁ tadeva hotīti. Bhikkhū āhaṁsu, Pāḷiyā bhante ākāsakasiṇaṁyeva āgataṁ, tasmā avassametaṁ vattabbanti. Tatrāyaṁ Pāḷi—

> “Pakatiyā ākāsakasiṇasamāpattiyā lābhī hoti. Tirokuṭṭaṁ tiropākāraṁ tiropabbataṁ āvajjati. Āvajjitvā ñāṇena adhiṭṭhāti ākāso hotūti, ākāso hoti. Tirokuṭṭaṁ tiropākāraṁ tiropabbataṁ asajjamāno gacchati. Yathā manussā pakatiyā aniddhimanto kenaci anāvaṭe aparikkhitte asajjamānā gacchanti, evameva so iddhimā cetovasippatto tirokuṭṭaṁ tiropākāraṁ tiropabbataṁ asajjamāno gacchati seyyathāpi ākāse”ti[3].

1. Ma 1. 405 piṭṭhe. 2. Tirokuḍḍaṁ (Sī, Syā, I) 3. Paṭisaṁ 386 piṭṭhe.

“ဘဝေ ဝါဟံ ဘယံ ဒိသ္ဝာ၊ ဘဝဉ္စ ဝိဘဝေသိနံ။
ဘဝံ နာဘိဝဒိံ ကိဉ္စိ၊ နန္ဒိဉ္စ န ဥပါဒိယိ’န္တိ”[1]။

၃၉၂။ တိရောကုဋ္ဋံ၂ တိရောပါကာရံ တိရောပဗ္ဗတံ အသဇ္ဇမာနော ဂစ္ဆတီ သေယျထာပိ အာကာသေတိ ထွေ **တိရောကုဋ္ဋ**န္တိ ပရကုဋ္ဋံ၊ ကုဋ္ဋဿ ပရဘာဂန္တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ သေ နယော ဣတရေသု။ **ကုဋ္ဋော**တိ စ ဂေဟဘိတ္တိယာ ဧတမဓိဝစနံ။ **ပါကာရော**တိ ဂေဟဝိဟာရဂါမာဒီနံ ပရိက္ခေပပါကာရော။ **ပဗ္ဗတော**တိ ပံသုပဗ္ဗတော ဝါ ပါသာဏပဗ္ဗတော ဝါ။ **အသဇ္ဇမာနော**တိ အလဂ္ဂမာနော။ **သေယျထာပိ အာကာသေ**တိ အာကာသေ ဝိယ။ ဧဝံ ဂန္တုကာမေန ပန အာကာသကသိဏံ သမာပဇ္ဇိတ္ဝာ ဝုဋ္ဌာယ ကုဋ္ဋံ ဝါ ပါကာရံ ဝါ သိနေရုစက္ကဝါဠေသုပိ အညတရံ ပဗ္ဗတံ ဝါ အာဝဇ္ဇိတ္ဝာ ကတပရိကမ္မေန အာကာသော ဟောတူတိ အဓိဋ္ဌာတဗ္ဗော။ အာကာသောယေဝ ဟောတိ။ အဓော ဂန္တုကာမဿ, ဥဒ္ဓံ ဝါ အာရောဟိတုကာမဿ သုသိရော ဟောတိ၊ ပိနိဒ္ဓိတ္ဝာ ဂန္တုကာမဿ ဆိဒ္ဒော။ သော တတ္ထ အသဇ္ဇမာနော ဂစ္ဆတိ။

တိဝိဒ္ဓကူဋဂိရိဘယတ္ထေရော ပနေတ္ထာဟ၊ အာကာသကသိဏသမာပဇ္ဇနံ အာဝုသော ကိမတ္ထိယံ၊ ကိं ဟတ္ထိအဿာဒီနိ အဘိနိမ္မိနိတုကာမော ဟတ္ထိ-အဿာဒိ ကသိဏာနိ သမာပဇ္ဇတိ၊ နနု ယတ္ထ ကတ္ထစိ ကသိဏေ ပရိကမ္မံ ကတ္ဝာ အဋ္ဌသမာပတ္တိဝသီဘာဝေါယေဝ ပမာဏံ။ ယံ ယံ ဣစ္ဆတိ၊ တံ တဒေဝ ဟောတီတိ။ ဘိက္ခူ။ အာဟံသု၊ ပါဠိယာ ဘန္တေ အာကာသကသိဏံယေဝ အာဂတံ၊ တသ္မာ အဝဿမေတံ ဝတ္တဗ္ဗန္တိ။ တတြာယံ ပါဠိ—

> “ပကတိယာ အာကာသကသိဏသမာပတ္တိယာ လာဘီ ဟောတိ။ တိရောကုဋ္ဋံ တိရောပါကာရံ တိရောပဗ္ဗတံ အာဝဇ္ဇတိ။ အာဝဇ္ဇိတ္ဝာ ဉာဏေန အဓိဋ္ဌာတိ အာကာသော ဟောတူတိ၊ အာကာသော ဟောတိ။ တိရောကုဋ္ဋံ တိရောပါကာရံ တိရောပဗ္ဗတံ အသဇ္ဇမာနော ဂစ္ဆတိ။ ယထာ မနုဿာ ပကတိယာ အနိဒ္ဓိမန္တော ကေနစိ အနာဝဋေ အပရိက္ခိတ္တေ အသဇ္ဇမာနာ ဂစ္ဆန္တိ၊ ဧဝမေဝ သော ဣဒ္ဓိမာ စေတောဝသိပ္ပတ္တော တိရောကုဋ္ဋံ တိရောပါကာရံ တိရော-ပဗ္ဗတံ အသဇ္ဇမာနော ဂစ္ဆတိ သေယျထာပိ အာကာသေ”တိ[3]။

၁-မ ၁-၄၀၅-ပိဋ္ဌေ။ ၂-တိရောကုဋ္ဋံ (သီ၊ သျာ၊ ဥ) ၃-ပဋိသံ ၃၈၆-ပိဋ္ဌေ။

Sace panassa bhikkhuno adhiṭṭhahitvā gacchantassa antarā pabbato vā rukkho vā uṭṭheti, kiṁ puna samāpajjitvā adhiṭṭhātabbanti? Doso natthi. Puna samāpajjitvā adhiṭṭhānaṁ hi upajjhāyassa santike nissayaggahaṇasadisaṁ hoti. Iminā ca pana bhikkhunā ākāso hotūti adhiṭṭhitattā ākāso hotiyeva. Purimādhiṭṭhānabaleneva cassa antarā añño pabbato vā rukkho vā utumayo uṭṭhahissatīti aṭṭhānamevetaṁ. Aññena iddhimatā nimmite pana paṭhamanimmānaṁ balavaṁ hoti. Itarena tassa uddhaṁ vā adho vā gantabbaṁ.

393. **Pathaviyāpi ummujjanimujjan**ti ettha ummujjanti uṭṭhānaṁ vuccati. Nimujjanti saṁsīdanaṁ. Ummujjañca nimujjañca ummujjanimujjaṁ. Evaṁ kātukāmena āpokasiṇaṁ samāpajjitvā uṭṭhāya ettake ṭhāne pathavī udakaṁ hotūti paricchinditvā parikammaṁ katvā vuttanayeneva adhiṭṭhātabbaṁ. Saha adhiṭṭhānena yathā paricchinne ṭhāne pathavī udakameva hoti. So tattha ummujjanimujjaṁ karoti. Tatrāyaṁ Pāḷi—

> "Pakatiyā āpokasiṇasamāpattiyā lābhī hoti. Pathaviṁ āvajjati. Āvajjitvā ñāṇena adhiṭṭhāti udakaṁ hotūti, udakaṁ hoti. So pathaviyā ummujjanimujjaṁ karoti. Yathā manussā pakatiyā aniddhimanto udake ummujjanimujjaṁ karonti. Evameva so iddhimā cetovasippatto pathaviyā ummujjanimujjaṁ karoti seyyathāpi udake"ti[1].

Na kevalañca ummujjanimujjameva, nhānapānamukhadhovana-bhaṇḍakadhovanādīsu yaṁ yaṁ icchati, taṁ taṁ karoti. Na kevalañca udakameva, sappitelamadhuphāṇitādīsupi yaṁ yaṁ icchati, taṁ taṁ idañcidañca ettakaṁ hotūti āvajjitvā parikammaṁ katvā adhiṭṭhahantassa yathādhiṭṭhitameva hoti. Uddharitvā bhājanagataṁ karontassa sappi sappimeva hoti. Telādīni telādīniyeva. Udakaṁ udakameva. So tattha temitukāmova temeti, na temitukāmo na temeti. Tasseva ca sā pathavī udakaṁ hoti sesajanassa pathavīyeva. Tattha manussā pattikāpi gacchanti, yānādīhipi gacchanti, kasikammādīnipi karontiyeva. Sace panāyaṁ tesampi udakaṁ

1. Paṭisaṁ 386 piṭṭhe.

သစေ ပနဿ ဘိက္ခုနော အဓိဋ္ဌဟိတ္ဝာ ဂစ္ဆန္တဿ အန္တရာ ပဗ္ဗတော ဝါ ရုက္ခော ဝါ ဥဋ္ဌေတိ၊ ကိံ ပုန သမာပဇ္ဇိတ္ဝာ အဓိဋ္ဌာတဗ္ဗန္တိ? ဒေါသော နတ္ထိ။ ပုန သမာပဇ္ဇိတ္ဝာ အဓိဋ္ဌာနံ ဟိ ဥပဇ္ဈာယဿ သန္တိကေ နိဿယဂ္ဂဟဏသဒိသံ ဟောတိ။ ဣမိနာ စ ပန ဘိက္ခုနာ အာကာသော ဟောတူတိ အဓိဋ္ဌိတတ္တာ အာကာသော ဟောတိယေဝ။ ပုရိမာဓိဋ္ဌာနဗလေနေဝ စဿ အန္တရာ အညော ပဗ္ဗတော ဝါ ရုက္ခော ဝါ ဥတုမယော ဥဋ္ဌဟိဿတီတိ အဋ္ဌာနမေတံ။ အညေန ဣဒ္ဓိမတာ နိမ္မိတေ ပန ပဌမနိမ္မာနံ ဗလဝံ ဟောတိ။ ဣတရေန တဿ ဥဒ္ဓံ ဝါ အဓော ဝါ ဂန္တဗ္ဗံ။

၃၉၃။ **ပထဝိယာပိ ဥမ္မုဇ္ဇနိမုဇ္ဇန္တိ** ဣထ ဥမ္မုဇ္ဇံ ဥဋ္ဌာနံ ဝုစ္စတိ။ နိမုဇ္ဇန္တိ သံသီဒနံ။ ဥမ္မုဇ္ဇဉ္စ နိမုဇ္ဇဉ္စ ဥမ္မုဇ္ဇနိမုဇ္ဇံ။ ဧဝံ ကာတုကာမေန အာပေါကသိဏံ သမာပဇ္ဇိတ္ဝာ ဥဋ္ဌာယ ဣတ္တကေ ဌာနေ ပထဝိ ဥဒကံ ဟောတူတိ ပရိစ္ဆိန္ဒိတ္ဝာ ပရိကမ္မံ ကတ္ဝာ ဝုတ္တနယေနေဝ အဓိဋ္ဌာတဗ္ဗံ။ သဟ အဓိဋ္ဌာနေန ယထာ ပရိစ္ဆိန္နေ ဌာနေ ပထဝိ ဥဒကမေဝ ဟောတိ။ သော တတ္ထ ဥမ္မုဇ္ဇနိမုဇ္ဇံ ကရောတိ။ တတြာယံ ပါဠိ—

> "ပကတိယာ အာပေါကသိဏသမာပတ္တိယာ လာဘီ ဟောတိ။ ပထဝိံ အာဝဇ္ဇတိ။ အာဝဇ္ဇိတ္ဝာ ဉာဏေန အဓိဋ္ဌာတိ ဥဒကံ ဟောတူတိ၊ ဥဒကံ ဟောတိ။ သော ပထဝိယာ ဥမ္မုဇ္ဇနိမုဇ္ဇံ ကရောတိ။ ယထာ မနုဿာ ပကတိယာ အနိဒ္ဓိမန္တော ဥဒကေ ဥမ္မုဇ္ဇနိမုဇ္ဇံ ကရောန္တိ။ ဧဝမေဝ သော ဣဒ္ဓိမာ စေတောဝသိပ္ပတ္တော ပထဝိယာ ဥမ္မုဇ္ဇနိမုဇ္ဇံ ကရောတိ သေယျထာပိ ဥဒကေ"တိ[1]။

န ကေဝလဉ္စ ဥမ္မုဇ္ဇနိမုဇ္ဇမေဝ၊ နှာနပါနမုခဓောဝနဘဏ္ဍကဓောဝနာဒီသု ယံ ယံ ဣစ္ဆတိ၊ တံ တံ ကရောတိ။ န ကေဝလဉ္စ ဥဒကမေဝ၊ သပ္ပိတေလမဓု-ဖာဏိတာဒီသုပိ ယံ ယံ ဣစ္ဆတိ၊ တံ တံ ဣဒ္ဓိဗဟုဉ္စ တ္တေကံ ဟောတူတိ အာဝဇ္ဇိတ္ဝာ ပရိကမ္မံ ကတ္ဝာ အဓိဋ္ဌဟန္တဿ ယထာဓိဋ္ဌိတမေဝ ဟောတိ။ ဥဒ္ဓရိတ္ဝာ ဘာဇနဂတံ ကရောန္တဿ သပ္ပိ သပ္ပိမေဝ ဟောတိ။ တေလာဒီနိ တေလာဒီနိ-ယေဝ။ ဥဒကံ ဥဒကမေဝ။ သော တတ္ထ တေမိတုကာမောဝ တေမေတိ၊ န တေမိတုကာမော န တေမေတိ။ တဿေဝ စ သာ ပထဝီ ဥဒကံ ဟောတိ သေသဇနဿ ပထဝိယေဝ။ တတ္ထ မနုဿာ ပတ္တိကာပိ ဂစ္ဆန္တိ၊ ယာနာဒီဟိပိ ဂစ္ဆန္တိ၊ ကသိကမ္မာဒီနိပိ ကရောန္တိယေဝ။ သစေ ပနာယံ တေသမ္ပိ ဥဒကံ

၁-ဟိုသံ ၃၀၆-ဒိဋ္ဌေ။

hotūti icchati, hotiyeva. Paricchinnakālaṁ pana atikkamitvā yaṁ pakatiyā ghaṭataḷākādīsu udakaṁ, taṁ ṭhapetvā avasesaṁ paricchinnaṭṭhānaṁ pathavīyeva hoti.

394. **Udakepi abhijjamāne**ti ettha yaṁ udakaṁ akkamitvā saṁsīdati, taṁ bhijjamānanti vuccati. Viparītaṁ abhijjamānaṁ. Evaṁ gantukāmena pana pathavīkasiṇaṁ samāpajjitvā vuṭṭhāya ettake ṭhāne udakaṁ pathavī hotūti paricchinditvā parikammaṁ katvā vuttanayeneva adhiṭṭhātabbaṁ. Saha adhiṭṭhānena yathā paricchinnaṭṭhāne udakaṁ pathavīyeva hoti. So tattha gacchati, tatrāyaṁ Pāḷi—

> "Pakatiyā pathavīkasiṇasamāpattiyā lābhī hoti. Udakaṁ āvajjati. Āvajjitvā ñāṇena adhiṭṭhāti pathavī hotūti, pathavī hoti. So abhijjamāne udake gacchati. Yathā manussā pakatiyā aniddhimanto abhijjamānāya pathaviyā gacchanti, evameva so iddhimā cetovasippatto abhijjamāne udake gacchati seyyathāpi pathaviyan"ti[1].

Na kevalañca gacchati, yaṁ yaṁ iriyāpathaṁ icchati, taṁ taṁ karoti. Na kevalañca pathavimeva karoti, maṇisuvaṇṇapabbatarukkhādīsupi yaṁ yaṁ icchati, taṁ taṁ vuttanayeneva āvajjitvā adhiṭṭhāti, yathādhiṭṭhitameva hoti. Tasseva ca taṁ udakaṁ pathavī hoti, sesajanassa udakameva, macchakacchapā ca udakakākādayo ca yathāruci vicaranti. Sace panāyaṁ aññesampi manussānaṁ taṁ pathaviṁ kātuṁ icchati, karotiyeva. Paricchinnakālātikkamena[2] pana udakameva hoti.

395. **Pallaṅkena kamatī**ti pallaṅkena gacchati. **Pakkhī sakuṇo**ti pakkhehi yuttasakuṇo. Evaṁ kātukāmena pana pathavīkasiṇaṁ samāpajjitvā vuṭṭhāya sace nisinno gantumicchati, pallaṅkappamāṇaṁ ṭhānaṁ paricchinditvā parikammaṁ katvā vuttanayeneva adhiṭṭhātabbaṁ. Sace nipanno gantukāmo hoti mañcappamāṇaṁ, sace padasā gantukāmo hoti maggappamāṇanti evaṁ yathānurūpaṁ ṭhānaṁ paricchinditvā vuttanayeneva pathavī hotūti adhiṭṭhātabbaṁ, saha adhiṭṭhānena pathavīyeva hoti. Tatrāyaṁ Pāḷi—

1. Paṭisaṁ 386 piṭṭhe. 2. Paricchinnakālātikkame (I)

ဟောတူတိ ဣစ္ဆတိ၊ ဟောတိယေဝ။ ပရိစ္ဆိန္နကာလ ပန အတိက္ကမိတ္ဝာ ယံ ပကတိယာ ဃဋတဠာကာဒီသု ဥဒကံ၊ တံ ဌပေတ္ဝာ ဒါဒသေသံ ပရိစ္ဆိန္နဋ္ဌာနံ ပထဝိယေဝ ဟောတိ။

၃၉၄။ **ဥဒကေပိ အဘိဇ္ဇမာနေ**တိ ယ္ထေ ယံ ဥဒကံ အက္ကမိတ္ဝာ သံသီဒတိ၊ တံ ဘိဇ္ဇမာနန္တိ ဝုစ္စတိ။ ဝိပရိတံ အဘိဇ္ဇမာနံ။ ဧဝံ ဂန္တုကာမေန ပန ပထဝီကသိဏံ သမာပဇ္ဇိတ္ဝာ ဝုဋ္ဌာယ ယ္ထေကေ ဋာနေ ဥဒကံ ပထဝိ ဟောတူတိ ပရိစ္ဆိန္ဒိတ္ဝာ ပရိကမ္မံ ကတ္ဝာ ဝုတ္တနယေနေဝ အဓိဋ္ဌာတဗ္ဗံ။ သဟ အဓိဋ္ဌာနေန ယထာ ပရိစ္ဆိန္နဋ္ဌာနေ ဥဒကံ ပထဝိယေဝ ဟောတိ။ သော တတ္ထ ဂစ္ဆတိ၊ တတြာယံ ပါဠိ—

> "ပကတိယာ ပထဝီကသိဏသမာပတ္တိယာ လာဘီ ဟောတိ။ ဥဒကံ အာဝဇ္ဇတိ။ အာဝဇ္ဇိတ္ဝာ ဉာဏေန အဓိဋ္ဌာတိ ပထဝီ ဟောတူတိ၊ ပထဝိ ဟောတိ။ သော အဘိဇ္ဇမာနေ ဥဒကေ ဂစ္ဆတိ။ ယထာ မနုဿာ ပကတိယာ အနိဒ္ဓိမန္တော အဘိဇ္ဇမာနာယ ပထဝိယာ ဂစ္ဆန္တိ၊ ဧဝမေဝ သော ဣဒ္ဓိမာ စေတောဝသိပ္ပတ္တော အဘိဇ္ဇမာနေ ဥဒကေ ဂစ္ဆတိ သေယ္ယထာပိ ပထဝိယ"န္တိ[1]။

န ကေဝလဉ္စ ဂစ္ဆတိ၊ ယံ ယံ ဣရိယာပထံ ဣစ္ဆတိ၊ ဘံ တံ ကရောတိ။ န ကေဝလဉ္စ ပထဝိမေဝ ကရောတိ၊ မဏိသုဝဏ္ဏပဗ္ဗတရုက္ခာဒီသုပိ ယံ ယံ ဣစ္ဆတိ၊ တံ တံ ဝုတ္တနယေနေဝ အာဝဇ္ဇိတ္ဝာ အဓိဋ္ဌာတိ၊ ယထာဓိဋ္ဌိတမေဝ ဟောတိ။ တဿေဝ စ တံ ဥဒကံ ပထဝိ ဟောတိ၊ သေသဇနဿ ဥဒကမေဝ၊ မစ္ဆကစ္ဆပါ စ ဥဒကကာကာဒယော စ ယထာရုစိ ဝိစရန္တိ။ သစေ ပနာယံ အညေသမ္ပိ မနုဿာနံ တံ ပထဝိံ ကာတုံ ဣစ္ဆတိ၊ ကရောတိယေဝ။ ပရိစ္ဆိန္နကာလာတိက္ကမေန ၂ ပန ဥဒကမေဝ ဟောတိ။

၃၉၅။ **ပလ္လင်္ကေန ကမတီ**တိ ပလ္လင်္ကေန ဂစ္ဆတိ။ **ပက္ခီ သကုဏော**တိ ပက္ခေဟိ ယုတ္တသကုဏော။ ဧဝံ ကာတုကာမေန ပန ပထဝီကသိဏံ သမာပဇ္ဇိတ္ဝာ ဝုဋ္ဌာယ သစေ နိသိန္နော ဂန္တုမိစ္ဆတိ၊ ပလ္လင်္ကပ္ပမာဏံ ဋာနံ ပရိစ္ဆိန္ဒိတ္ဝာ ပရိကမ္မံ ကတ္ဝာ ဝုတ္တနယေနေဝ အဓိဋ္ဌာတဗ္ဗံ။ သစေ နိပန္နော ဂန္တုကာမော ဟောတိ မဉ္စပ္ပမာဏံ၊ သစေ ပဒသာ ဂန္တုကာမော ဟောတိ မဂ္ဂပ္ပမာဏန္တိ ဧဝံ ယထာနုရူပံ ဋာနံ ပရိစ္ဆိန္ဒိတ္ဝာ ဝုတ္တနယေနေဝ ပထဝီ ဟောတူတိ အဓိဋ္ဌာတဗ္ဗံ၊ သဟ အဓိဋ္ဌာနေန ပထဝိယေဝ ဟောတိ။ တတြာယံ ပါဠိ—

၁-ပဋိသံ ၃၈၆-ဝိဋ္ဌေ။ ၂-ပရိစ္ဆိန္နကာလာတိက္ကမေ (ဋ္ဌ)

"Ākāsepi pallaṅkena kamati seyyathāpi pakkhī sakuṇoti pakatiyā pathavīkasiṇasamāpattiyā lābhī hoti, ākāsaṁ āvajjati. Āvajjitvā ñāṇena adhiṭṭhāti pathavī hotūti, pathavī hoti. So ākāse antalikkhe caṅkamatipi tiṭṭhatipi nisīdatipi seyyampi kappeti. Yathā manussā pakatiyā aniddhimanto pathaviyaṁ caṅkamantipi -pa- seyyampi kappenti. Evameva so iddhimā cetovasippatto ākāse antalikkhe caṅkamatipi -pa- seyyampi kappetī"ti[1].

Ākāse gantukāmena ca bhikkhunā dibbacakkhulābhināpi bhavitabbaṁ. Kasmā? Antare utusamuṭṭhānā vā pabbatarukkhādayo honti, nāgasupaṇṇādayo vā usūyantā māpenti, nesaṁ dassanatthaṁ. Te pana disvā kiṁ kātabbanti? Pādakajjhānaṁ samāpajjitvā vuṭṭhāya ākāso hotūti parikammaṁ katvā adhiṭṭhātabbaṁ. Thero panāha "samāpattisamāpajjanaṁ āvuso kimatthiyaṁ, nanu samāhitamevassa cittaṁ, tena yaṁ yaṁ ṭhānaṁ ākāso hotūti adhiṭṭhāti, ākāsoyeva hotī"ti. Kiñcāpi evamāha, atha kho tirokuṭṭapārihāriye vuttanayeneva paṭipajjitabbaṁ.

Apica okāse orohaṇatthampi iminā dibbacakkhulābhinā bhavitabbaṁ, ayañhi sace anokāse nhānatitthe vā gāmadvāre vā orohati. Mahājanassa pākaṭo hoti. Tasmā dibbacakkhunā passitvā anokāsaṁ vajjetvā okāse otaratīti.

396. Imepi candimasūriye[2] evaṁmahiddhike evamahānubhāve pāṇinā parāmasati parimajjatīti ettha candimasūriyānaṁ dvācattālīsayojanasahassassa upari caraṇena mahiddhikatā, tīsu dīpesu ekakkhaṇe ālokakaraṇena mahānubhāvatā veditabbā. Evaṁ upari caraṇa-ālokakaraṇehi vā mahiddhike teneva mahānubhāve. **Parāmasatī**ti parigganhati[3] ekadese vā chupati. **Parimajjatī**ti samantato ādāsatalaṁ viya parimajjati. Ayampanassa iddhi abhiññāpādakajjhānavaseneva ijjhati, natthettha kasiṇasamāpattiniyamo. Vuttañhetaṁ Paṭisambhidāyaṁ—

1. Paṭisaṁ 386 piṭṭhe. 2. Candimasuriye (Sī, Syā, I) 3. Gaṇhati (I)

"အာကာသေပိ ပလ္လင်္ကေန ကမတိ သေယ္ယထာပိ ပက္ခီ သကုဏော‌တိ ပကတိယာ ပထဝီကသိဏသမာပတ္တိယာ လာဘီ ဟောတိ၊ အာကာသံ အာဝဇ္ဇတိ။ အာဝဇ္ဇိတ္ဝာ ဉာဏေန အဓိဋ္ဌာတိ ပထဝီ ဟောတ္ဝူတိ၊ ပထဝီ ဟောတိ။ သော အာကာသေ အန္တလိက္ခေ စင်္ကမတိပိ တိဋ္ဌတိပိ နိသီဒတိပိ သေယ္ယမ္ပိ ကပ္ပေတိ။ ယထာ မနုဿာ ပကတိယာ အနိဒ္ဓိမန္တော ပထဝိယံ စင်္ကမန္တိပိ။ပ။ သေယ္ယမ္ပိ ကပ္ပေန္တိ။ ဧဝမေဝ သော ဣဒ္ဓိမာ စေတောဝသိပ္ပတ္တော အာကာသေ အန္တလိက္ခေ စင်္ကမတိပိ။ပ။ သေယ္ယမ္ပိ ကပ္ပေတိ"တိ[1]။

အာကာသေ ဥန္တုကာမေန စ ဘိက္ခုနာ ဒိဗ္ဗစက္ခုလာဘိနာပိ ဘဝိတဗ္ဗံ။ ကသ္မာ[2] အန္တရေ ဥတုသမုဋ္ဌာနာ ဝါ ပဗ္ဗတရုက္ခာဒယော ဟောန္တိ၊ နာဂ-သုပဏ္ဏာဒယော ဝါ ဥသူယန္တာ မာပေန္တိ၊ နေသံ ဒဿနတ္ထံ။ တေ ပန ဒိသ္ဝာ ကိံ ကာတဗ္ဗန္တိ? ပါဒကဇ္ဈာနံ သမာပဇ္ဇိတ္ဝာ ဝုဋ္ဌာယ အာကာသော ဟောတ္ဝူတိ ပရိကမ္မံ ကတ္ဝာ အဓိဋ္ဌာတဗ္ဗံ။ ထေရော ပနာဟ "သမာပတ္တိသမာပဇ္ဇနံ အာဝုသော ကိမတ္ထိယံ၊ နနု သမာဟိတမေဝဿ စိတ္တံ၊ တေန ယံ ယံ ဋ္ဌာနံ အာကာသော ဟောတ္ဝူတိ အဓိဋ္ဌာတိ၊ အာကာသောယေဝ ဟောတိ"တိ။ ကိဉ္စာပိ ဧဝမာဟ၊ အထ ခေါ တိရောကုဋ္ဋပါရိဟာရိယေ ဝုတ္တနယေနေဝ ပဋိပဇ္ဇိတဗ္ဗံ။

အဝိစ သြကာသေ သြရောဟဏတ္ထမ္ပို ဣမိနာ ဒိဗ္ဗစက္ခုလာဘိနာ ဘဝိတဗ္ဗံ၊ အယဉ္ဟိ သစေ အနောကာသေ နာနတိတ္ထေ ဝါ ဂါမဒ္ဝါရေ ဝါ သြရောဟတိ။ မဟာဇနဿ ပါကဋော ဟောတိ။ တသ္မာ ဒိဗ္ဗစက္ခုနာ ပဿိတ္ဝာ အနောကာသံ ဝဇ္ဇေတ္ဝာ သြကာသေ သြတရတီတိ။

၃၉၆။ ဣမေပိ စန္ဒိမသူရိယေ[3] ဧဝံမဟိဿိကေ ဧဝံမဟာနုဘာဝေ ပါဏိနာ ပရာမသတိ ပရိမဇ္ဇတီတိ ထေ စန္ဒိမသူရိယာနံ ဒ္ဝါစတ္တာလီသယောဇန-သဟဿဿ ဥပရိ စရဏေန မဟိဿိကတာ, တီသု ဒီပေသု ဧကက္ခဏေ အာလောကကရဏေန မဟာနုဘာဝတာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ဧဝံ ဥပရိ စရဏ-အာလောကကရဏေဟိ ဝါ မဟိဿိကေ တေနေဝ မဟာနုဘာဝေ။ **ပရာမသတီ**တိ ပရိဂ္ဂဏှတိ[4] ဧကဒေသေ ဝါ ဆုပတိ။ **ပရိမဇ္ဇတီ**တိ သမန္တတော အာဒါသတလံ ဝိယ ပရိမဇ္ဇတိ။ အယမ္ပနဿ ဣဒ္ဓိ အဘိညာပါဒကဇ္ဈာနဝသေနေဝ ဣဇ္ဈတိ၊ နတ္ထေတ္ထ ကသိဏသမာပတ္တိနိယမော။ ဝုတ္တဉ္ဟေတံ ပဋိသမ္ဘိဒါယံ—

၁-ပဋိသံ ၁၈၆-ဝိဇ္ဇေ။ ၂-စန္ဒိမသုရိယေ (သီ၊ သျာ၊ ဣ) ၃-ဂဏှတိ (ဣ)

"Imepi candimasūriye -pa- parimajjatīti idha so iddhimā cetovasippatto candimasūriye āvajjati, āvajjitvā ñāṇena adhiṭṭhāti hatthapāse hotūti, hatthapāse hoti. So nisinnako vā nipannako vā candimasūriye pāṇinā āmasati parāmasati parimajjati. Yathā manussā pakatiyā aniddhimanto kiñcideva rūpagataṁ hatthapāse āmasanti parāmasanti parimajjanti, evameva so iddhimā -pa- parimajjatī"ti[1].

Svāyaṁ yadi icchati gantvā parāmasituṁ, gantvā parāmasati, yadi pana idheva nisinnako vā nipannako vā parāmasitukāmo hoti, hatthapāse hotūti adhiṭṭhāti, adhiṭṭhānabalena vaṇṭā muttatālaphalaṁ viya āgantvā hatthapāse ṭhite vā parāmasati, hatthaṁ vā vaḍḍhetvā. Vaḍḍhentassa pana kiṁ upādiṇṇakaṁ[2] vaḍḍhati, anupādiṇṇakanti. Upādiṇṇakaṁ nissāya anupādiṇṇakaṁ vaḍḍhati.

Tattha **Tipiṭakacūḷanāgatthero** āha "kiṁ panāvuso upādiṇṇakaṁ khuddakampi mahantampi na hoti, nanu yadā bhikkhu tālacchiddādīhi nikkhamati, tadā upādiṇṇakaṁ khuddakaṁ hoti. Yadā mahantaṁ attabhāvaṁ karoti, tadā mahantaṁ hoti Mahāmoggallānattherassa viyā"ti.

Nandopanandanāgadamanakathā

Ekasmiṁ kira samaye Anāthapiṇḍiko gahapati Bhagavato dhammadesanaṁ sutvā sve bhante pañcahi bhikkhusatehi saddhiṁ amhākaṁ gehe bhikkhaṁ gaṇhathāti nimantetvā pakkami. Bhagavā adhivāsetvā taṁdivasāvasesaṁ rattibhāgañca vītināmetvā paccūsasamaye dasasahassilokadhātuṁ olokesi. Athassa **Nandopanando** nāma nāgarājā ñāṇamukhe āpāthamāgacchi. Bhagavā "ayaṁ nāgarājā mayhaṁ ñāṇamukhe āpāthamāgacchi, atthi nu kho assa upanissayo"ti āvajjento "ayaṁ micchādiṭṭhiko tīsu ratanesu appasannoti disvā ko nu kho imaṁ micchādiṭṭhito viveceyyā"ti āvajjento Mahāmoggallānattheraṁ addasa.

1. Paṭisaṁ 387 piṭṭhe. 2. Upādinnakaṁ (Sī, Syā)

"ဣမေပိ စန္ဒိမသူရိယေ။ပ။ ပရိမဇ္ဇတီတိ ဣဒ ယော ဣဒ္ဓိမာ စေတောဝသိပ္ပတ္တော စန္ဒိမသူရိယေ အာဝဇ္ဇတိ၊ အာဝဇ္ဇိတ္ဝာ ဉာဏေန အဓိဋ္ဌာတိ ဟတ္ထပါသေ ဟောတူတိ၊ ဟတ္ထပါသေ ဟောတိ ယော နိသိန္နကော ဝါ နိပန္နကော ဝါ စန္ဒိမသူရိယေ ပါဏိနာ ဩမသတိ ပရာမသတိ ပရိမဇ္ဇတိ။ ယထာ မနုဿာ ပကတိယာ အဒ္ဓိမန္တော ကိဉ္စိဒေဝ ရူပဂတံ ဟတ္ထပါသေ အာမသန္တိ ပရာမသန္တိ ပရိမဇ္ဇန္တိ ဧဝမေဝ ယော ဣဒ္ဓိမာ။ပ။ ပရိမဇ္ဇတီ"တိ[1]။

သွာယံ ယဒိ ဣစ္ဆတိ ဂန္တွာ ပရာမသိတုံ၊ ဂန္တွာ ပရာမသတိ၊ ယဒိ ပန ဣဓေဝ နိသိန္နကော ဝါ နိပန္နကော ဝါ ပရာမသိတုကာမော ဟောတိ ဟတ္ထပါသေ ဟောတူတိ အဓိဋ္ဌာတိ၊ အဓိဋ္ဌာနဗလေန ဝန္ဒာ မုတ္တတာလဖလံ ဝိယ ဩဂန္တွာ ဟတ္ထပါသေ ဋ္ဌိတေ ဝါ ပရာမသတိ၊ ဟတ္ထံ ဝါ ဝဍ္ဎေတွာ။ ဝဍ္ဎေန္တဿ ပန ကိ ဥပါဒိဏ္ဏကံ[2] ဝဍ္ဎတိ၊ အနုပါဒိဏ္ဏကန္တိ။ ဥပါဒိဏ္ဏကံ နိဿာယ အနုပါဒိဏ္ဏကံ ဝဍ္ဎတိ။

တတ္ထ **တိပိဋကစူဠနာဂတ္ထေရော** အာဟ "ကိံ ပနာဝုသော ဥပါဒိဏ္ဏကံ ခုဒ္ဒကမ္ပိ မဟန္တမ္ပိ န ဟောတိ၊ နနု ယဒါ ဘိက္ခု တာလစ္ဆိဒ္ဒါဒီဟိ နိက္ခမတိ တဒါ ဥပါဒိဏ္ဏကံ ခုဒ္ဒကံ ဟောတိ။ ယဒါ မဟန္တံ အတ္တဘာဝံ ကရောတိ၊ တဒါ မဟန္တံ ဟောတိ မဟာမောဂ္ဂလ္လာနတ္ထေရဿ ဝိယာ"တိ။

နန္ဒောပနန္ဒနာဂဒမနကထာ

ကေသ္မိံ ကိရ သမယေ အနာထပိဏ္ဍိကော ဂဟပတိ ဘဂဝတော သန္တိကေ ဓမ္မဒေသနံ သုတ္ဝာ သွေ ဘတ္တေ ပဋိဇ္ဇိတွာ ဘိက္ခုသတေဟိ သဒ္ဓိံ အမှာကံ ဃရေ ဘိက္ခံ ဂဏှထာတိ နိမန္တေတွာ ပက္ကာမိ။ ဘဂဝါ အဓိဝါသေတွာ တံဒိဝသာဝသေသံ ရတ္တိဘာဂဉ္စ ဝိတိနာမေတွာ ပစ္စူသသမယေ ဒသသဟဿီလောကဓာတုံ ဩလောကေသိ။ အထဿ **နန္ဒောပနန္ဒော** နာမ နာဂရာဇာ ဉာဏမုခေ အာပါထမာဂစ္ဆိ။ ဘဂဝါ "အယံ နာဂရာဇာ မယှံ ဉာဏမုခေ အာပါထမာဂစ္ဆိ အတ္ထိ နု ခေါ အဿ ဥပနိဿယော"တိ အာဝဇ္ဇေန္တော "အယံ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိကော တီသု ရတနေသု အပ္ပသန္နောတိ ဒိသွာ ကော နု ခေါ ဣမံ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိကော ဝိဝေစေယျာ"တိ အာဝဇ္ဇေန္တော မဟာမောဂ္ဂလ္လာနတ္ထေရံ အဒ္ဒသ။

၁-ပဋိသံ ၃၈၇-ဝိဇ္ဇေ။ ၂-ဥပါဒိန္နကံ (သီ သျာ)

Tato pabhātāya rattiyā sarīrapaṭijagganaṁ katvā āyasmantaṁ Ānandaṁ āmantesi, Ānanda pañcannaṁ bhikkhusatānaṁ ārocehi Tathāgato devacārikaṁ gacchatīti. Taṁ divasañca Nandopanandassa āpānabhūmiṁ sajjayiṁsu. So dibbaratanapallaṅke dibbena setacchattena dhāriyamānena tividhanāṭakehi ceva nāgaparisāya ca parivuto dibbabhājanesu upaṭṭhāpitaṁ annapānavidhiṁ olokayamāno nisinno hoti. Atha Bhagavā yathā nāgarājā passati, tathā katvā tassa vitānamatthakeneva[1] pañcahi bhikkhusatehi saddhiṁ Tāvatiṁsadevalokābhimukho pāyāsi.

Tena kho pana samayena Nandopanandassa nāgarājassa evarūpaṁ pāpakaṁ diṭṭhigataṁ uppannaṁ hoti, ime hi nāma muṇḍakā samaṇakā amhākaṁ uparūparibhavanena devānaṁ Tāvatiṁsānaṁ bhavanaṁ pavisantipi nikkhamantipi, na dāni ito paṭṭhāya imesaṁ amhākaṁ matthake pādapaṁsuṁ okirantānaṁ gantuṁ dassāmīti uṭṭhāya Sinerupādaṁ gantvā taṁ attabhāvaṁ vijahitvā Sineruṁ sattakkhattuṁ bhogehi parikkhipitvā upari phaṇaṁ katvā Tāvatiṁsabhavanaṁ avakujjena phaṇena gahetvā adassanaṁ gamesi.

Atha kho āyasmā Raṭṭhapālo Bhagavantaṁ etadavoca "pubbe bhante imasmiṁ padese ṭhito Sineruṁ passāmi, Sineruparibhaṇḍaṁ passāmi, Tāvatiṁsaṁ passāmi, Vejayantaṁ passāmi, Vejayantassa pāsādassa upari dhajaṁ passāmi. Ko nu kho bhante hetu ko paccayo, yaṁ etarahi neva Sineruṁ passāmi -pa- na Vejayantassa pāsādassa upari dhajaṁ passāmī"ti, ayaṁ Raṭṭhapāla Nandopanando nāma nāgarājā tumhākaṁ kupito Sineruṁ sattakkhattuṁ bhogehi parikkhipitvā upari phaṇena paṭicchādetvā andhakāraṁ katvā ṭhitoti. "Damemi naṁ bhante"ti. Na Bhagavā anujāni. Atha kho āyasmā Bhaddiyo āyasmā rāhuloti anukkamena sabbepi bhikkhū uṭṭhahiṁsu. Na Bhagavā anujāni.

Avasāne Mahāmoggallānatthero "ahaṁ bhante damemi nan"ti āha. "Damehi Moggallānā"ti Bhagavā anujāni. Thero attabhāvaṁ vijahitvā mahantaṁ nāgarājavaṇṇaṁ abhinimminitvā Nandopanandaṁ cuddasakkhattuṁ bhogehi parikkhipitvā tassa phaṇamatthake attano phaṇaṁ ṭhapetvā

1. Vimānamatthakeneva (Sī)

တတော ပဘာတာယ ရတ္တိယာ သရီရပဋိဇဂ္ဂနံ ကတ္ဝာ အာယသ္မန္တံ အာနန္ဒံ အာမန္တေသိ၊ အာနန္ဒ ပဉ္စန္နံ ဘိက္ခုသတာနံ အာရောစေဟိ တထာဂတော ဒေဝစာရိကံ ဂစ္ဆတီတိ။ တံ ဒိဝသဉ္စ နန္ဒောပနန္ဒဿ အာပါနဘူမိ သဇ္ဇယိံသု။ သော ဒိဗ္ဗရတနပလ္လင်္ကေ ဒိဗ္ဗေန သေတစ္ဆတ္တေန ဓာရိယမာနေန တိဝိဓနာ-ဋကေဟိ စေဝ နာဂပရိသာယ စ ပရိဝုတော ဒိဗ္ဗဘာဇနေသု ဥပဋ္ဌာပိတံ အန္နပါနဝိဓိံ ဩလောကယမာနော နိသိန္နော ဟောတိ။ အထ ဘဂဝါ ယထာ နာဂရာဇာ ပဿတိ၊ တထာ ကတ္ဝာ တဿ ဝိတာနမတ္ထကေနေဝ[1] ပဉ္စဟိ ဘိက္ခုသတေဟိ သဒ္ဓိံ တာဝတိံသဒေဝလောကာဘိမုခေါ ပါယာသိ။

တေန ခေါ ပန သမယေန နန္ဒောပနန္ဒဿ နာဂရာဇဿ ဧဝရူပံ ပါပကံ ဒိဋ္ဌိဂတံ ဥပ္ပန္နံ ဟောတိ၊ ဣမေ ဟိ နာမ မုဏ္ဍကာ သမဏကာ အမှာကံ ဥပရူပရိ-ဘဝနေန ဒေဝါနံ တာဝတိံသာနံ ဘဝနံ ပဝိသန္တိပိ နိက္ခမန္တိပိ၊ န ဒါနိ ဣတော ပဋ္ဌာယ ဣမေသံ အမှာကံ မတ္ထကေ ပါဒပံသုံ ဩကိရန္တာနံ ဂန္တုံ ဒဿာမီတိ ဥဋ္ဌာယ သိနေရုပါဒံ ဂန္ဓာ တံ အတ္တဘာဝံ ဝိဇဟိတ္ဝာ သိနေရုံ သတ္တက္ခတ္တုံ ဘောဂေဟိ ပရိက္ခိပိတ္ဝာ ဥပရိ ဖဏံ ကတ္ဝာ တာဝတိံသဘဝနံ အဝကုဇ္ဇေန ဖဏေန ဂဟေတ္ဝာ အဒဿနံ ဂမေသိ။

အထ ခေါ အာယသ္မာ ရဋ္ဌပါလော ဘဂဝန္တံ တေဒဝေါစ "ပုဗ္ဗေ ဘန္တေ ဣမသ္မိံ ပဒေသေ ဋိတော သိနေရုံ ပဿာမိ၊ သိနေရုပရိဘဏ္ဍံ ပဿာမိ၊ တာဝတိံသံ ပဿာမိ၊ ဝေဇယန္တံ ပဿာမိ၊ ဝေဇယန္တဿ ပါသာဒဿ ဥပရိ ဓဇံ ပဿာမိ။ ကော နု ခေါ ဘန္တေ ဟေတု ကော ပစ္စယော၊ ယံ ဧတရဟိ နေဝ သိနေရုံ ပဿာမိ။ပ။ န ဝေဇယန္တဿ ပါသာဒဿ ဥပရိ ဓဇံ ပဿာမိ"တိ၊ အယံ ရဋ္ဌပါလ နန္ဒောပနန္ဒော နာမ နာဂရာဇာ တုမှာကံ ကုပိတော သိနေရုံ သတ္တက္ခတ္တုံ ဘောဂေဟိ ပရိက္ခိပိတ္ဝာ ဥပရိ ဖဏေန ပဋိစ္ဆာဒေတ္ဝာ အန္ဓကာရံ ကတ္ဝာ ဋိတောတိ။ "ဒမေမိ နံ ဘန္တေ"တိ။ န ဘဂဝါ အနုဇာနိ။ အထ ခေါ အာယသ္မာ ဘဒ္ဒိယော အာယသ္မာ ရာဟုလောတိ အနုက္ကမေန သဗ္ဗေပိ ဘိက္ခူ ဥဋ္ဌဟိံသု။ န ဘဂဝါ အနုဇာနိ။

အဝသာနေ မဟာမောဂ္ဂလ္လာနတ္ထေရော "အဟံ ဘန္တေ ဒမေမိ နံ"န္တိ အာဟ။ "ဒမေဟိ မောဂ္ဂလ္လာနာ"တိ ဘဂဝါ အနုဇာနိ။ ထေရော အတ္တဘာဝံ ဝိဇဟိတ္ဝာ မဟန္တံ နာဂရာဇဝဏ္ဏံ အဘိနိမ္မိနိတ္ဝာ နန္ဒောပနန္ဒံ ဆဋ္ဌက္ခတ္တုံ ဘောဂေဟိ ပရိက္ခိပိတ္ဝာ တဿ ဖဏမတ္ထကေ အတ္တနော ဖဏံ ဌပေတ္ဝာ

၁-ဝိမာနမတ္ထကေနေဝ (သီ)

Sinerunā saddhiṁ abhinippīḷesi. Nāgarājā padhūmāyi[1]. Theropi na tuyhaṁyeva sarīre dhūmo atthi, mayhampi atthīti padhūmāyi. Nāgarājassa dhūmo theraṁ na bādhati. Therassa pana dhūmo nāgarājānaṁ bādhati. Tato nāgarājā pajjali. Theropi na tuyhaṁyeva sarīre aggi atthi, mayhampi atthīti pajjali. Nāgarājassa tejo theraṁ na bādhati. Therassa pana tejo nāgarājānaṁ bādhati. Nāgarājā ayaṁ maṁ Sinerunā abhinippīḷetvā dhūmāyati ceva pajjalati cāti cintetvā "bho tvaṁ kosī"ti paṭipucchi. Ahaṁ kho Nanda Moggallānoti. Bhante attano bhikkhubhāvena tiṭṭhāhīti[2].

Thero taṁ attabhāvaṁ vijahitvā tassa dakkhiṇakaṇṇasotena pavisitvā vāmakaṇṇasotena nikkhami, vāmakaṇṇasotena pavisitvā dakkhiṇakaṇṇasotena nikkhami, tathā dakkhiṇanāsa[3] sotena pavisitvā vāmanāsasotena nikkhami, vāmanāsasotena pavisitvā dakkhiṇanāsasotena nikkhami. Tato nāgarājā mukhaṁ vivari. Thero mukhena pavisitvā antokucchiyaṁ pācīnena ca pacchimena ca caṅkamati. Bhagavā "Moggallāna[4] manasikarohi mahiddhiko esa nāgo"ti āha. Thero "mayhaṁ kho bhante cattāro iddhipādā bhāvitā bahulīkatā yānīkatā vatthukatā anuṭṭhitā paricitā susamāraddhā, tiṭṭhatu bhante Nandopanando, ahaṁ Nandopanandasadisānaṁ nāgarājānaṁ satampi sahassampi satasahassampi dameyyan"ti āha.

Nāgarājā cintesi "pavisanto tāva me na diṭṭho, nikkhamanakāle dāni naṁ dāṭhantare pakkhipitvā saṅkhādissāmī"ti cintetvā nikkhama bhante, mā maṁ antokucchiyaṁ aparāparaṁ caṅkamanto bādhayitthāti āha. Thero nikkhamitvā bahi aṭṭhāsi. Nāgarājā ayaṁ soti disvā nāsavātaṁ[5] vissajji. Thero catutthaṁ jhānaṁ samāpajji. Lomakūpampissa vāto cāletuṁ nāsakkhi. Avasesā bhikkhū kira ādito paṭṭhāya sabbapāṭihāriyāni kātuṁ sakkuṇeyyuṁ, imaṁ pana ṭhānaṁ patvā evaṁ khippanisantino hutvā samāpajjituṁ na sakkhissantīti tesaṁ Bhagavā nāgarājadamanaṁ nānujāni.

1. Dhūmāsi (Syā), padhūpāsi (I), padhūmāsi (Ka)
2. Patiṭṭhāhīti (I, Ka)
3. Dakkhiṇanāsā (Sī, I)
4. Moggallāna Moggallāna (Sī, I)
5. Nāsāvātaṁ (Sī, I)

သိနေရုနာ သဒ္ဓိံ အဘိနိပ္ပီဠေသိ။ နာဂရာဇာ ပဓူမာယိ[1]။ ထေရောပိ နဲ ဘုယ်ံ-
ယေဝ သရီရေ ဓူမော အတ္ထိ၊ မယှမ္ပိ အတ္ထီတိ ပဓူမာယိ။ နာဂရာဇဿ ဓူမော
ထေရံ နဲ ဗာဓတိ။ ထေရဿ ပန ဓူမော နာဂရာဇာနံ် ဗာဓတိ။ တတော
နာဂရာဇာ ပဇ္ဇလိ။ ထေရောပိ နဲ တုယ်ံယေဝ သရီရေ အဂ္ဂိ အတ္ထိ၊ မယှမ္ပိ အဋ္ဌိတိ
ပဇ္ဇလိ။ နာဂရာဇဿ တေဇော ထေရံ် နဲ ဗာဓတိ။ ထေရဿ ပန တေဇော
နာဂရာဇာနံ် ဗာဓတိ။ နာဂရာဇာ အယံ် မံ် သိနေရုနာ အဘိနိပ္ပီဠေဘွာ
ဓူမာယတိ စေဝ ပဇ္ဇလတိ စာတိ စိန္တေတွာ "ဘော တွံ် ကောသီ"တိ ပဋိပုစ္ဆိ၊
အဟံ ခေါ နန္ဒ မောဂ္ဂလ္လာနောတိ။ ဘန္တေ အတ္တနော ဘိက္ခုဘာဝေန
တိဋ္ဌာဟီတိ ၂။

ထေရော တံ် အတ္တဘာဝံ ဝိဇဟိတွာ တဿ ဒက္ခိဏကဏ္ဏသောတေန
ပဝိသိတွာ ဝါမကဏ္ဏသောတေန နိက္ခမိ၊ ဝါမကဏ္ဏသောတေန ပဝိသိတွာ
ဒက္ခိဏကဏ္ဏသောတေန နိက္ခမိ၊ တထာ ဒက္ခိဏနာသ[2]သောတေန ပဝိသိတွာ
ဝါမနာသသောတေန နိက္ခမိ၊ ဝါမနာသသောတေန ပဝိသိတွာ ဒက္ခိဏနာသ-
သောတေန နိက္ခမိ။ တတော နာဂရာဇာ မုခံ ဝိဝရိ။ ထေရော မုခေန ပဝိသိတွာ
အန္တောကုစ္ဆိယံ ပါစိနေန စ ပစ္ဆိမေန စ စင်္ကမတိ။ ဘဂဝါ "မောဂ္ဂလ္လာန[3]
မနသိကရောဟိ မဟိဒ္ဓိကော ဧသ နာဂေါ"တိ အာဟ။ ထေရော "မယှံ် ခေါ
ဘန္တေ စတ္တာရော ဣဒ္ဓိပါဒါ ဘာဝိတာ ဗဟုလီကတာ ယာနီကတာ ဝတ္ထုကတာ
အနုဋ္ဌိတာ ပရိစိတာ သုသမာရဒ္ဓါ၊ တိဋ္ဌတု ဘန္တေ နန္ဒောပနန္ဒော' အဟံ
နန္ဒောပနန္ဒသဒိသာနံ် နာဂရာဇာနံ် သတမ္ပိ သဟဿမ္ပိ သတသဟဿမ္ပိ
ဒမေယျ"န္တိ အာဟ။

နာဂရာဇာ စိန္တေသိ "ပဝိသန္တော တာဝ မေ န ဒိဋ္ဌော၊ နိက္ခမနကာလေ
ဒါနိ နံ ဒါဋ္ဌန္တရေ ပက္ခိပိတွာ သင်္ခါဒိဿာမိ"တိ စိန္တေတွာ နိက္ခမ ဘန္တေ မာ မံ
အန္တောကုစ္ဆိယံ အပရာပရံ စင်္ကမန္တော ဗာဓယိတ္ထာတိ အာဟ။ ထေရော
နိက္ခမိတွာ ဗဟိ အဋ္ဌာသိ။ နာဂရာဇာ အယံ သောတိ ဒိသွာ နာသဝါတံ်
ဝိဿဇ္ဇိ။ ထေရော စတုတ္ထံ ဈာနံ သမာပဇ္ဇိ။ လောမကူပမ္ပိဿ ဝါတော
စာလေတုံ နာသက္ခိ။ အဝသေသာ ဘိက္ခူ ကိရ အာဒိတော ပဋ္ဌာယ သဗ္ဗ-
ပါဋိဟာရိယာနိ ကာတုံ သက္ကုဏေယ္ယုံ၊ ဣမံ ပန ဌာနံ ပတ္တာ ဧဝံ ခိပ္ပနိသန္တိနော
ဟုတ္ဝာ သမာပဇ္ဇိတုံ န သက္ခိဿန္တီတိ တေသံ ဘဂဝါ နာဂရာဇဒမနံ် နာနုဇာနီ၊

၁–ဓူမာသိ (သျာ)၊ ပဓူပါသိ (ဋ္ဌ)၊ ပဓူမာသိ (က)
၂–ဒက္ခိဏနာသာ (သီ၊ဋ္ဌ)
၃–မောဂ္ဂလ္လာန မောဂ္ဂလ္လာန (သီ၊ဋ္ဌ)
၄–ဘဂဝါ (သီ၊ဋ္ဌ)
၅–နာသာဝါတံ် (သီ၊ဋ္ဌ)

Nāgarājā “ahaṁ imassa samaṇassa nāsavātena lomakūpampi cāletuṁ nāsakkhiṁ, mahiddhiko samaṇo”ti cintesi. Thero attabhāvaṁ vijahitvā supaṇṇarūpaṁ abhinimminitvā supaṇṇavātaṁ dassento nāgarājānaṁ anubandhi. Nāgarājā taṁ attabhāvaṁ vijahitvā māṇavakavaṇṇaṁ abhinimminitvā “bhante tumhākaṁ saraṇaṁ gacchāmī”ti vadanto therassa pāde vandi. Thero “Satthā Nanda āgato, ehi gamissāmā”ti nāgarājānaṁ damayitvā nibbisaṁ katvā gahetvā Bhagavato santikaṁ agamāsi. Nāgarājā Bhagavantaṁ vanditvā “bhante tumhākaṁ saraṇaṁ gacchāmī”ti āha. Bhagavā “sukhī hoti nāgarājā”ti vatvā bhikkhusaṁghaparivuto Anāthapiṇḍikassa nivesanaṁ agamāsi.

Anāthapiṇḍiko “kiṁ bhante atidivā āgatatthā”ti āha. Moggallānassa ca Nandopanandassa ca saṅgāmo ahosīti. Kassa bhante jayo, kassa parājayoti. Moggallānassa jayo, Nandassa parājayoti. Anāthapiṇḍiko “adhivāsetu me bhante Bhagavā sattāhaṁ ekapaṭipāṭiyā bhattaṁ, sattāhaṁ therassa sakkāraṁ karissāmī”ti vatvā sattāhaṁ Buddhapamukhānaṁ pañcannaṁ bhikkhusatānaṁ mahāsakkāraṁ akāsi. Iti imaṁ imasmiṁ Nandopanandadamane kataṁ mahantaṁ attabhāvaṁ sandhāyetaṁ vuttaṁ “yadā mahantaṁ attabhāvaṁ karoti, tadā mahantaṁ hoti Mahāmoggallānattherassa viyā”ti. Evaṁ vuttepi bhikkhū upādiṇṇakaṁ nissāya anupādiṇṇakameva vaḍḍhatīti āhaṁsu. Ayameva cettha yutti.

So evaṁ katvā na kevalaṁ candimasūriye parāmasati. Sace icchati pādakathalikaṁ katvā pāde ṭhapeti, pīṭhaṁ katvā nisīdati, mañcaṁ katvā nipajjati, apassenaphalakaṁ katvā apassayati. Yathā ca eko, evaṁ aparopi. Anekesupi hi bhikkhusatasahassesu evaṁ karontesu tesañca ekamekassa tatheva ijjhati. Candimasūriyānañca gamanampi ālokakaraṇampi tatheva hoti. Yathā hi pātisahassesu udakapūresu sabbapātīsu ca candamaṇḍalāni dissanti. Pākatikameva ca candassa gamanaṁ ālokakaraṇañca hoti. Tathūpamametaṁ pāṭihāriyaṁ.

397. **Yāva brahmalokāpī**ti brahmalokampi paricchedaṁ katvā. **Kāyena vasaṁ vattetī**ti tattha brahmaloke kāyena attano vasaṁ vatteti. Tassattho Pāḷiṁ anugantvā veditabbo. Ayañhettha Pāḷi—

နာဂရာဇာ “အဟံ ဣမဿ သမဏဿ နာသဝါတေန လောမကူပမ္ပိ စာလေတုံ နာသက္ခိं၊ မဟိဒ္ဓိကော သမဏော”တိ စိန္တေသိ။ ထေရော အတ္တဘာဝံ ဝိဇဟိတ္ဝာ သုပဏ္ဏရူပံ အဘိနိမ္မိနိတ္ဝာ သုပဏ္ဏဝါတံ ဒဿေန္တော နာဂရာဇာနံ အနုဗန္ဓိ။ နာဂရာဇာ တံ အတ္တဘာဝံ ဝိဇဟိတ္ဝာ မာဏဝကဝဏ္ဏံ အဘိနိမ္မိနိတ္ဝာ “ဘန္တေ တုမှာကံ သရဏံ ဂစ္ဆာမီ”တိ ဝဒန္တော ထေရဿ ပါဒေ ဝန္ဒိ။ ထေရော “သတ္ထာ နန္ဒ အာဂတော၊ ဧဟိ ဂမိဿာမာ”ဂိ နာဂ-ရာဇာနံ ဒမယိတ္ဝာ နိဗ္ဗိသံ ကတ္ဝာ ဂဟေတ္ဝာ ဘဂဝတော သန္တိကံ အဂမာသိ။ နာဂရာဇာ ဘဂဝန္တံ ဝန္ဒိတ္ဝာ “ဘန္တေ တုမှာကံ သရဏံ ဂစ္ဆာမီ”တိ အာဟ။ ဘဂဝါ “သုခီ ဟောဟိ နာဂရာဇာ”တိ ဝတ္ဝာ ဘိက္ခုသံဃပရိဝုတော အနာထပိဏ္ဍိကဿ နိဝေသနံ အဂမာသိ။

အနာထပိဏ္ဍိကော “ကိံ ဘန္တေ အတိဒိဝါ အာဂတတ္ထာ”တိ အာဟ။ မောဂ္ဂလ္လာနဿ စ နန္ဒောပနန္ဒဿ စ သင်္ဂါမော အဟောသီတိ။ ကဿ ဘန္တေ ဇယော၊ ကဿ ပရာဇယောတိ။ မောဂ္ဂလ္လာနဿ ဇယော၊ နန္ဒဿ ပရာ-ဇယောတိ။ အနာထပိဏ္ဍိကော “အဓိဝါသေတု မေ ဘန္တေ ဘဂဝါ သတ္ထာဟံ ဧကပဋိပါဋိယာ ဘတ္တံ၊ သတ္ထာဟံ ထေရဿ သက္ကာရံ ကရိဿာမီ”တိ ဝတ္ဝာ သတ္ထာဟံ ဗုဒ္ဓပမုခါနံ ပဉ္စန္နံ ဘိက္ခုသတာနံ မဟာသက္ကာရံ အကာသိ။ ဣတိ ဣမံ ဣဒ္ဓိဝိဓိံ နန္ဒောပနန္ဒဒမနေ ကတံ မဟန္တံ အတ္တဘာဝံ သန္ဓာယေတံ ဝုတ္တံ “ယဒါ မဟန္တံ အတ္တဘာဝံ ကရောတိ၊ တဒါ မဟန္တံ ဟောတိ မဟာ-မောဂ္ဂလ္လာနတ္ထေရဿ ဝိယာ”တိ။ ဧဝံ ဝုတ္တေပိ ဘိက္ခူ ဥပါဒိဏ္ဏကံ နိဿာယ အနုပါဒိဏ္ဏကမေဝ ဝဍ္ဎတီတိ အာဟံသု။ အယမေဝ စေတ္ထ ယုတ္တိ။

သော ဧဝံ ကတ္ဝာ န ကေဝလံ စန္ဒိမသူရိယေ ပရာမသတိ။ သစေ ဣစ္ဆတိ ပါဒကထလိကံ ကတ္ဝာ ပါဒေ ဌပေတိ၊ ပီဌံ ကတ္ဝာ နိသီဒတိ၊ မဉ္စံ ကတ္ဝာ နိပဇ္ဇတိ၊ အပဿေနဖလကံ ကတ္ဝာ အပဿယတိ။ ယထာ စ ဧကော၊ ဧဝံ အပရောပိ။ အနေကေသုပိ ဟိ ဘိက္ခုသတသဟဿေသု ဧဝံ ကရောန္တေသု တေသဉ္စ ကေမေကဿ တထေဝ ဣဇ္ဈတိ။ စန္ဒိမသူရိယာနဉ္စ ဂမနပို အာလောက-ကရဏမ္ပိ တထေဝ ဟောတိ။ ယထာ ဟိ ပါတိသဟဿေသု ဥဒကပူရေသု သဗ္ဗပါတီသု စ စန္ဒမဏ္ဍလာနိ ဒိဿန္တိ။ ပါကတိကမေဝ စ စန္ဒဿ ဂမနံ အာလောကကရဏဉ္စ ဟောတိ။ တထူပမမေတံ ပါဋိဟာရိယံ။

၃၉၇။ **ယာဝ ဗြဟ္မလောကာပီ**တိ ဗြဟ္မလောကမ္ပိ ပရိစ္ဆေဒံ ကတ္ဝာ။ **ကာယေန ဝသံ ဝတ္တေတီ**တိ တတ္ထ ဗြဟ္မလောကေ ကာယေန အတ္တနော ဝသံ ဝတ္တေတိ။ တဿတ္ထော ပါဠိံ အနုဂန္ဏာ ဝေဒိတဗ္ဗော။ အယဉ္ပေတ္ထ ပါဠိ—

"Yāva brahmalokāpi kāyena vasaṁ vattetīti sace so iddhimā cetovasippatto brahmalokaṁ gantukāmo hoti, dūrepi santike adhiṭṭhāti santike hotūti, santike hoti. Santikepi dūre adhiṭṭhāti dūre hotūti, dūre hoti. Bahukampi thokanti adhiṭṭhāti thokaṁ hotūti, thokaṁ hoti. Thokampi bahukanti adhiṭṭhāti bahukaṁ hotūti, bahukaṁ hoti. Dibbena cakkhunā tassa brahmuno rūpaṁ passati. Dibbāya sotadhātuyā tassa brahmuno saddaṁ suṇāti. Cetopariyañāṇena tassa brahmuno cittaṁ pajānāti. Sace so iddhimā cetovasippatto dissamānena kāyena brahmalokaṁ gantukāmo hoti, kāyavasena cittaṁ pariṇāmehi, kāyavasena cittaṁ adhiṭṭhāti, kāyavasena cittaṁ pariṇāmetvā kāyavasena cittaṁ adhiṭṭhahitvā sukhasaññañca lahusaññañca okkamitvā dissamānena kāyena brahmalokaṁ gacchati. Sace so iddhimā cetovasippatto adissamānena kāyena brahmalokaṁ gantukāmo hoti, cittavasena kāyaṁ pariṇāmeti, cittavasena kāyaṁ adhiṭṭhāti. Cittavasena kāyaṁ pariṇāmetvā cittavasena kāyaṁ adhiṭṭhahitvā sukhasaññañca lahusaññañca okkamitvā adissamānena kāyena brahmalokaṁ gacchati. So tassa brahmuno purato rūpaṁ abhinimminātī manomayaṁ sabbaṅgapañcaṅgiṁ ahīnindriyaṁ. Sace so iddhimā caṅkamati, nimmitopi tattha caṅkamati. Sace so iddhimā tiṭṭhati, nisīdati, seyyaṁ kappeti, nimmitopi tattha seyyaṁ kappeti. Sace so iddhimā dhūmāyati, pajjalati, dhammaṁ bhāsati, pañhaṁ pucchati, pañhaṁ puṭṭho vissajjeti, nimmitopi tattha pañhaṁ puṭṭho vissajjeti. Sace so iddhimā tena brahmunā saddhiṁ santiṭṭhati, sallapati, sākacchaṁ samāpajjati, nimmitopi tattha tena brahmunā saddhiṁ santiṭṭhati, sallapati, sākacchaṁ samāpajjati. Yaṁ yadeva hi so iddhimā karoti, kaṁ tadeva nimmito karotī"ti[1].

1. Paṭisaṁ 387 piṭṭhe.

"ယာဝ ဗြဟ္မလောကာပိ ကာယေန ဝသံ ဝတ္တေတီတိ သစေ သော ဋ္ဌဒ္ဓိမာ စေတောဝသိပ္ပတ္တော ဗြဟ္မလောကံ ဂန္တုကာမော ဟောတိ၊ ဒူရေပိ သန္တိကေ အဓိဋ္ဌာတိ သန္တိကေ ဟောတူတိ၊ သန္တိကေ ဟောတိ။ သန္တိကေပိ ဒူရေ အဓိဋ္ဌာတိ ဒူရေ ဟောတူတိ၊ ဒူရေ ဟောတိ။ ဗဟုကမ္ပိ ထောကန္တိ အဓိဋ္ဌာတိ ထောကံ ဟောတူတိ၊ ထောကံ ဟောတိ။ ထောကမ္ပိ ဗဟုကန္တိ အဓိဋ္ဌာတိ ဗဟုကံ ဟောတူတိ၊ ဗဟုကံ ဟောတိ။ ဒိဗ္ဗေန စက္ခုနာ ပသ္သ ဗြဟ္မုနော ရူပံ ပဿတိ။ ဒိဗ္ဗာယ သောတဓာတုယာ တဿ ဗြဟ္မုနော သဒ္ဒံ သုဏာတိ။ စေတောပရိယဉာဏေန တဿ ဗြဟ္မုနော စိတ္တံ ပဇာနာတိ။ သစေ သော ဋ္ဌဒ္ဓိမာ စေတောဝသိပ္ပတ္တော ဒိဿမာနေန ကာယေန ဗြဟ္မလောကံ ဂန္တုကာမော ဟောတိ၊ ကာယဝသေန စိတ္တံ ပရိဏာမေတိ၊ ကာယဝသေန စိတ္တံ အဓိဋ္ဌာတိ၊ ကာယဝသေန စိတ္တံ ပရိဏာမေတ္ဝာ ကာယဝသေန စိတ္တံ အဓိဋ္ဌဟိတ္ဝာ သုခသညဉ္စ လဟုသညဉ္စ ဩက္ကမိတ္ဝာ ဒိဿမာနေန ကာယေန ဗြဟ္မလောကံ ဂစ္ဆတိ။ သစေ သော ဋ္ဌဒ္ဓိမာ စေတောဝသိပ္ပတ္တော အဒိဿမာနေန ကာယေန ဗြဟ္မလောကံ ဂန္တုကာမော ဟောတိ၊ စိတ္တဝသေန ကာယံ ပရိဏာမေတိ၊ စိတ္တဝသေန ကာယံ အဓိဋ္ဌာတိ။ စိတ္တဝသေန ကာယံ ပရိဏာမေတ္ဝာ စိတ္တဝသေန ကာယံ အဓိဋ္ဌဟိတ္ဝာ သုခသညဉ္စ လဟုသညဉ္စ ဩက္ကမိတ္ဝာ အဒိဿမာနေန ကာယေန ဗြဟ္မလောကံ ဂစ္ဆတိ။ သော တဿ ဗြဟ္မုနော ပုရတော ဧဝံ အဘိနိမ္မိနာတိ မနောမယံ သဗ္ဗင်္ဂပစ္စင်္ဂိံ အဟီနိန္ဒြိယံ။ သစေ သော ဋ္ဌဒ္ဓိမာ စင်္ကမတိ၊ နိမ္မိတောပိ တတ္ထ စင်္ကမတိ။ သစေ သော ဋ္ဌဒ္ဓိမာ တိဋ္ဌတိ၊ နိသီဒတိ၊ သေယျံ ကပ္ပေတိ၊ နိမ္မိတောပိ တတ္ထ သေယျံ ကပ္ပေတိ။ သစေ သော ဋ္ဌဒ္ဓိမာ ဓူမာယတိ၊ ပဇ္ဇလတိ၊ ဓမ္မံ ဘာသတိ၊ ပဉှံ ပုစ္ဆတိ၊ ပဉှံ ပုဋ္ဌော ဝိဿဇ္ဇေတိ၊ နိမ္မိတောပိ တတ္ထ ပဉှံ ပုဋ္ဌော ဝိဿဇ္ဇေတိ။ သစေ သော ဋ္ဌဒ္ဓိမာ တေန ဗြဟ္မုနာ သဒ္ဓိံ သန္တိဋ္ဌတိ၊ သလ္လပတိ၊ သာကစ္ဆံ သမာပဇ္ဇတိ၊ နိမ္မိတောပိ တတ္ထ တေန ဗြဟ္မုနာ သဒ္ဓိံ သန္တိဋ္ဌတိ၊ သလ္လပတိ၊ သာကစ္ဆံ သမာပဇ္ဇတိ။ ယံ ယဒေဝ ဟိ သော ဋ္ဌဒ္ဓိမာ ကရောတိ၊ တံ တဒေဝ နိမ္မိတော ကရောတီ"တိ[1]။

၁-ပဋိသံ ၃၈၇-ပိဋ္ဌေ။

Tattha **dūrepi santike adhiṭṭhātī**ti pādakajjhānato vuṭṭhāya dūre devalokaṁ vā brahmalokaṁ vā āvajjati santike hotūti. Āvajjitvā parikammaṁ katvā puna samāpajjitvā ñāṇena adhiṭṭhāti santike hotūti, santike hoti. Esa nayo sesapadesupi.

Tattha ko dūraṁ gahetvā santikaṁ akāsīti? Bhagavā. Bhagavā hi yamakapāṭihāriyāvasāne devalokaṁ gacchanto Yugandharañca Sineruñca santike katvā pathavītalato ekapādaṁ Yugandhare patiṭṭhapetvā dutiyaṁ Sinerumatthake ṭhapesi. Añño ko akāsi? Mahāmoggallānatthero. Thero hi Sāvatthito bhattakiccaṁ katvā nikkhantaṁ dvādasayojanikaṁ parisaṁ tiṁsayojanaṁ Saṅkassanagaramaggaṁ saṅkhipitvā taṅkhaṇaññeva sampāpesi.

Apica Tambapaṇṇidīpe **Cūḷasamuddattthero**pi akāsi. Dubbhikkhasamaye kira therassa santikaṁ pātova satta bhikkhusatāni āgamaṁsu. Thero "mahā bhikkhusaṁgho kuhiṁ bhikkhācāro bhavissatī"ti cintento sakalatambapaṇṇidīpe adisvā "paratīre Pāṭaliputte bhavissatī"ti disvā bhikkhū pattacīvaraṁ gāhāpetvā "ethāvuso bhikkhācāraṁ gamissāmā"ti pathaviṁ saṅkhipitvā Pāṭaliputtaṁ gato. Bhikkhū "kataraṁ bhante imaṁ nagaran"ti pucchiṁsu. Pāṭaliputtaṁ āvusoti. Pāṭaliputtaṁ nāma dūre bhanteti. Āvuso mahallakattherā nāma dūrepi gahetvā santike karontīti. Mahāsamuddo kuhiṁ bhanteti. Nanu āvuso antarā ekaṁ nīlamātikaṁ atikkamitvā āgatatthāti. Āma bhante. Mahāsamuddo pana mahantoti. Āvuso mahallakattherā nāma mahantampi khuddakaṁ karontīti.

Yathā cāyaṁ, evaṁ **Tissadatta**[1]**ttthero**pi sāyanhasamaye nhāyitvā katuttarāsaṅgo mahābodhiṁ vandissāmīti citte uppannesantike akāsi. Santikaṁ pana gahetvā ko dūramakāsīti? Bhagavā. Bhagavā hi attano ca Aṅgulimālassa ca antaraṁ santikampi dūramakāsīti[2].

Atha ko bahukaṁ thokaṁ akāsīti? **Mahākassapatthero.** Rājagahe kira nakkhattadivase pañcasatā kumāriyo candapūve gahetvā nakkhattakīḷanatthāya gacchantiyo Bhagavantaṁ disvā kiñci nādaṁsu. Pacchato āgacchantaṁ pana theraṁ disvā amhākaṁ thero eti pūvaṁ dassāmāti sabbā

1. Tissagutta (Sī), Tissa (Ka)
2. Ma 2. 302 piṭṭhe.

တတ္ထ **ဒူရေပိ သန္တိကေ အဓိဋ္ဌာတီ**တိ ပါဒကဇ္ဈာနတော ဝုဋ္ဌာယ ဒူရေ ဒေဝလောကံ ဝါ ဗြဟ္မလောကံ ဝါ အာဝဇ္ဇတိ သန္တိကေ ဟောတူတိ။ အာဝဇ္ဇိတ္ဝာ ပရိကမ္မံ ကတ္ဝာ ပုန သမာပဇ္ဇိတ္ဝာ ဉာဏေန အဓိဋ္ဌာတိ သန္တိကေ ဟောတူတိ၊ သန္တိကေ ဟောတိ။ ဧသ နယော သေသပဒေသုပိ။

တတ္ထ ကော ဒူရံ ဂဟေတ္ဝာ သန္တိကံ အကာသီတိ? ဘဂဝါ။ ဘဂဝါ ဟိ ယမကပါဋိဟာရိယာဝသာနေ ဒေဝလောကံ ဂန္ဆန္တော ယုဂန္ဓရဉ္စ သိနေရုဉ္စ သန္တိကေ ကတ္ဝာ ပထဝီတလတော ကေပါဒံ ယုဂန္ဓရေ ပတိဋ္ဌပေတ္ဝာ ဒုတိယံ သိနေရုမတ္ထကေ ဌပေသိ။ အညော ကော အကာသိ? မဟာမောဂ္ဂလ္လာနတ္ထေရော။ ထေရော ဟိ သာဝတ္ထိတော ဘတ္တကိစ္စံ ကတ္ဝာ နိက္ခန္တံ ဒွါဒသယောဇနိကံ ပရိသံ တိံသယောဇနံ သင်္ကဿနဂရမဂ္ဂံ သင်္ခိပိတ္ဝာ တင်ခဏညေဝ သမ္ပာပေသိ။

အဝိစ တမ္ဗပဏ္ဏိဒီပေ **ဂူဠသမုဒ္ဒတ္ထေရော**ပိ အကာသိ။ ဒုဿ္သသမယေ ကိရ ထေရဿ သန္တိကံ ပါတောဝ သတ္တ ဘိက္ခုသတာနိ အာဂမံသု။ ထေရော "မဟာ ဘိက္ခုသံဃော ကုဟိံ ဘိက္ခာစာရော ဘဝိဿတီ"တိ စိန္တေန္တော သကလတမ္ဗပဏ္ဏိဒီပေ အဒိသ္ဝာ "ပရတီရေ ပါဋလိပုတ္တေ ဘဝိဿတီ"တိ ဒိသ္ဝာ ဘိက္ခု။ ပတ္တစီဝရံ ဂါဟာပေတ္ဝာ "ထောဝသော ဘိက္ခာစာရံ ဂမိဿာမာ"တိ ပထဝိံ သင်္ခိပိတ္ဝာ ပါဋလိပုတ္တံ ဂတော။ ဘိက္ခု။ "ကတရံ ဘန္တေ ဌာနံ နဂရ"န္တိ ပုစ္ဆိံသု။ ပါဋလိပုတ္တံ အာဝုသောတိ။ ပါဋလိပုတ္တံ နာမ ဒူရေ ဘန္တေတိ။ အာဝုသော မဟလ္လကတ္ထေရာ နာမ ဒူရေပိ ဂဟေတ္ဝာ သန္တိကေ ကရောန္တီတိ။ မဟာသမုဒ္ဒေါ ကုဟိံ ဘန္တေတိ။ နနု အာဝုသော အန္တရာ ကေ နီလမာတိကံ အတိက္ကမိတ္ဝာ အာဂတတ္ထာတိ။ အာမ ဘန္တေ။ မဟာသမုဒ္ဒေါ ပန မဟန္တောတိ။ အာဝုသော မဟလ္လကတ္ထေရာ နာမ မဟန္တမ္ပိ ခုဒ္ဒကံ ကရောန္တီတိ။

ယထာ စာယံ၊ ဧဝံ **တိဿဒတ္တ**[1]**တ္ထေရော**ပိ သာယန္ဟသမယေ နှာယိတ္ဝာ ကတုတ္တရာသင်္ဂေါ မဟာဗောဓိံ ဝန္ဒိဿာမီတိ စိတ္တေ ဥပ္ပန္နေ သန္တိကေ အကာသိ။

သန္တိကံ ပန ဂဟေတ္ဝာ ကော ဒူရမကာသီတိ? ဘဂဝါ။ ဘဂဝါ ဟိ အတ္တနော စ အင်္ဂလိမာလဿ စ အန္တရံ သန္တိကမ္ပိ ဒူရမကာသီတိ[2]။

အထ ကော ဗဟုကံ ထောကံ အကာသီတိ? **မဟာကဿပတ္ထေရော**။ ရာဇဂဟေ ကိရ နက္ခတ္တဒိဝသေ ပဉ္စသတာ ကုမာရိယော စန္ဒပူဝေ ဂဟေတ္ဝာ နက္ခတ္တကီဠနတ္ထာယ ဂစ္ဆန္တိယော ဘဂဝန္တံ ဒိသ္ဝာ ကိဉ္စိ နာဒံသု။ ပစ္ဆတော အာဂစ္ဆန္တံ ပန ထေရံ ဒိသ္ဝာ အမှာကံ ထေရော တေ ပူဝံ ဒဿာမာတိ သဗ္ဗာ

၁-တိဿဂုတ္တ (သီ)၊ တိဿ (က) ၂-မ ၂-၃၀၂-ဖိဒ္ဓေ။

pūve gahetvā theraṁ upasaṅkamiṁsu. Thero pattaṁ nīharitvā sabbaṁ ekapattapūramattamakāsi. Bhagavā theraṁ āgamayamāno purato nisīdi. Thero āharitvā Bhagavato adāsi.

Illisaseṭṭhivatthusmiṁ[1] pana **Mahāmoggallānatthero** thokaṁ bahukamakāsi, **Kākavaliya**[2] **vatthusmiñca**[3] Bhagavā. Mahākassapatthero kira sattāhaṁ samāpattiyā vītināmetvā daliddasaṅgahaṁ karonto Kākavaliyassa nāma duggatamanussassa gharadvāre aṭṭhāsi. Tassa jāyā theraṁ disvā patino pakkaṁ aloṇambilayāguṁ patte ākiri. Thero taṁ gahetvā Bhagavato hatthe ṭhapesi. Bhagavā mahābhikkhusaṁghassa pahonakaṁ katvā adhiṭṭhāsi. Ekapattena ābhatā sabbesaṁ pahosi. Kākavaliyopi sattame divase seṭṭhiṭṭhānaṁ alatthāti.

Na kevalañca thokassa bahukaraṇaṁ, madhuraṁ amadhuraṁ, amadhuraṁ madhuranti-ādīsupi yaṁ yaṁ icchati, sabbaṁ iddhimato ijjhati. Tathā hi **Mahā-anuḷatthero** nāma sambahule bhikkhū piṇḍāya caritvā sukkhabhattameva[4] labhitvā Gaṅgātīre nisīditvā paribhuñjamāne disvā Gaṅgāya udakaṁ sappimaṇḍanti adhiṭṭhahitvā sāmaṇerānaṁ saññaṁ adāsi. Te thālakehi āharitvā bhikkhusaṁghassa adaṁsu. Sabbe madhurena sappimaṇḍena bhuñjiṁsūti.

Dibbena cakkhunāti idheva ṭhito ālokaṁ vaḍḍhetvā tassa brahmuno rūpaṁ passati. Idheva ca ṭhito sabbaṁ tassa bhāsato saddaṁ suṇāti. Cittaṁ pajānāti. **Kāyavasena cittaṁ pariṇāmetī**ti karajakāyassa vasena cittaṁ pariṇāmeti. Pādakajjhānacittaṁ gahetvā kāye āropeti. Kāyānugatikaṁ karoti dandhagamanaṁ. Kāyagamanaṁ hi dandhaṁ hoti. **Sukhasaññañca lahusaññañca okkamatī**ti pādakajjhānārammaṇena iddhicittena sahajātaṁ sukhasaññañca lahusaññañca okkamati pavisati phasseti[5] sampāpuṇāti. **Sukhasaññā** nāma upekkhāsampayuttasaññā. Upekkhā hi santaṁ sukhanti vuttā. Sāyeva ca saññā nīvaraṇehi ceva vitakkādīhi paccanīkehi ca vimuttattā **lahusaññā**tipi veditabbā. Taṁ okkantassa panassa karajakāyopi tūlapicu viya sallahuko hoti. So evaṁ vāyukkhitta[6]

1. Dhamma-Ṭṭha 4 vagge, 5 vatthumhi Jātakepi.
2. Kākavaḷiya (Syā, I)
3. Ma-Ṭṭha 3. 4 piṭṭhe.
4. Lūkhabhattameva (Syā)
5. Phusati (Syā)
6. Vātakkhitta (Sī, I)

ပူဝေ ဂဟေတ္ဝာ ထေရံ ဥပသင်္ကမိံသု။ ထေရော ပတ္တံ နီဟရိတ္ဝာ သဗ္ဗံ ကေပတ္တပူရမတ္တမကာသိ။ ဘဂဝါ ထေရံ အာဂမယမာနော ပုရတော နိသီဒိ။ ထေရော အာဟရိတ္ဝာ ဘဂဝတော အဒါသိ။

ဣလ္လိသလေဋ္ဌိဝတ္ထုသ္မိ[1]ံ ပန **မဟာမောဂ္ဂလ္လာနတ္ထေရော** ထောကံ ဗဟုကမကာသိ၊ **ကာကဝလိယ**[2]ဝတ္ထုသ္မိဉ္စ[3]? ဘဂဝါ။ မဟာကဿပတ္ထေရော ကိရ သတ္တာဟံ သမာပတ္တိယာ ဝီတိနာမေတ္ဝာ ဒလိဒ္ဒသင်္ဂဟံ ကရောန္တော ကာကဝလိယဿ နာမ ဒုဂ္ဂတမနုဿဿ ဃရဒ္ဝါရေ အဋ္ဌာသိ။ တဿ ဇာယာ ထေရံ ဒိသ္ဝာ ပတိနော ပက္ကံ အလောဏမ္ဗိလယာဂုံ ပတ္တေ အာကိရိ။ ထေရော တံ ဂဟေတ္ဝာ ဘဂဝတော ဟတ္ထေ ဒတ္ဝေသိ။ ဘဂဝါ မဟာဘိက္ခုသံဃဿ ပဟောနကံ ကတ္ဝာ အဓိဋ္ဌာသိ။ ကေပတ္တေန အာဘတာ သဗ္ဗေသံ ပဟောသိ။ ကာကဝလိယောပိ သတ္တမေ ဒိဝသေ သေဋ္ဌိဋ္ဌာနံ အလတ္ထာတိ။

န ကေဝလဉ္စ ထောကဿ ဗဟုကရဏံ၊ မဓုရံ အမဓုရံ, အမဓုရံ မဓုရန္တိ-အာဒီသုပိ ယံ ယံ ဣစ္ဆတိ၊ သဗ္ဗံ ဣဒ္ဓိမတော ဣဇ္ဈတိ။ တထာ ဟိ **မဟာ-အနုဠတ္ထေရော** နာမ သမ္ဗဟုလေ ဘိက္ခူ။ ပိဏ္ဍာယ စရိတ္ဝာ သုက္ခဘတ္တမေဝ[4] လဘိတ္ဝာ ဂင်္ဂါတီရေ နိသီဒိတ္ဝာ ပရိဘုဉ္ဇမာနေ ဒိသ္ဝာ ဂင်္ဂါယ ဥဒကံ သပ္ပိမဏ္ဍန္တိ အဓိဋ္ဌဟိတ္ဝာ သာမဏေရာနံ သညံ အဒါသိ။ တေ ထာလကေဟိ အာဟရိတ္ဝာ ဘိက္ခုသံဃဿ အဒံသု။ သဗ္ဗေ မဓုရေန သပ္ပိမဏ္ဍေန ဘုဉ္ဇိံသူတိ။

ဒိဗ္ဗေန စက္ခုနာတိ ဣဓေဝ ဋ္ဌိတော အာလောကံ ဝဍ္ဎေတ္ဝာ တဿ ဗြဟ္မုနော ရူပံ ပဿတိ။ ဣဓေဝ စ ဋ္ဌိတော သဗ္ဗံ တဿ ဘာသတော သဒ္ဒံ သုဏာတိ။ စိတ္တံ ပဇာနာတိ။ **ကာယဝသေန စိတ္တံ ပရိဏာမေတီ**တိ ကရဇကာယဿ ဝသေန စိတ္တံ ပရိဏာမေတိ။ ပါဒကဇ္ဈာနစိတ္တံ ဂဟေတ္ဝာ ကာယေ အာရောပေတိ။ ကာယာနုဂတိကံ ကရောတိ ဒန္ဓဂမနံ။ ကာယဂမနံ ဟိ ဒန္ဓံ ဟောတိ။ **သုခသညဉ္စ လဟုသညဉ္စ ဩက္ကမတီ**တိ ပါဒကဇ္ဈာနာရမ္မဏေန ဣဒ္ဓိစိတ္တေန သဟဇာတံ သုခသညဉ္စ လဟုသညဉ္စ ဩက္ကမတိ ပဝိသတိ ဖသ္သေတိ[5] သမ္ပာပုဏာတိ။ **သုခသညာ** နာမ ဥပေက္ခာသမ္ပယုတ္တသညာ။ ဥပေက္ခာ ဟိ သန္တံ သုခန္တိ ဝုတ္တာ။ သာယေဝ စ သညာ နီဝရဏေဟိ စေဝ ဝိတက္ကာဒီဟိ ပစ္စနီကေဟိ စ ဝိမုတ္တတ္တာ **လဟုသညာ**တိပိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ တံ ဩက္ကန္တဿ ပနဿ ကရဇကာယော်ပိ တူလပိစု ဝိယ သလ္လဟုကော ဟောတိ။ သော ဧဝံ ဝါယုက္ခိတ္တ[6]

၁-ဓမ္မ-ဋ္ဌ ၄-ဝဂ္ဂေ၊ ၅-ဝတ္ထုမ္ဟိ၊ ဇာတကေပိ။ ၂-ကာကဝဠိယ (သျာ၊ ဋ္ဌ) ၃-မ ဋ္ဌ-၃-၄-ဝိဇ္ဇေ။
၄-လူခဘတ္တမေဝ (သျာ) ၅-ဖုသတိ (သျာ) ၆-ဝါတက္ခိတ္တ (သီ၊ ဋ္ဌ)

tūlapicunā viya sallahukena dissamānena kāyena brahmalokaṁ gacchati. Evaṁ gacchanto ca sace icchati pathavīkasiṇavasena ākāse maggaṁ nimminitvā padasā gacchati. Sace icchati vāyokasiṇavasena vāyuṁ[1] adhiṭṭhahitvā tūlapicu viya vāyunā gacchati. Apica gantukāmatā eva ettha pamāṇaṁ. 'Sati hi gantukāmatāya' evaṁ katacittādhiṭṭhāno adhiṭṭhānavegukkhittova so issāsakhittasaro viya dissamāno gacchati.

Cittavasena kāyaṁ pariṇāmetīti kāyaṁ gahetvā citte āropeti. Cittānugatikaṁ karoti sīghagamanaṁ. Cittagamanaṁ hi sīghaṁ hoti. **Sukhasaññañca lahusaññañca okkamatī**ti rūpakāyārammaṇena iddhicittena sahajātaṁ sukhasaññañca lahusaññañca okkamatīti. Sesaṁ vuttanayeneva veditabbaṁ. Idaṁ pana cittagamanameva hoti. Evaṁ adissamānena kāyena gacchanto panāyaṁ kiṁ tassa adhiṭṭhānacittassa uppādakkhaṇe gacchati, udāhu ṭhitikkhaṇe bhaṅgakkhaṇe vāti vutte tīsupi khaṇesu gacchatīti thero āha. Kiṁ pana so sayaṁ gacchati nimmitaṁ pesetīti. Yathāruci karoti. Idha panassa sayaṁ gamanameva āgataṁ.

Manomayanti adhiṭṭhānamanena nimmitattā manomayaṁ. **Ahīnindriyan**ti idaṁ cakkhusotādīnaṁ saṇṭhānavasena vuttaṁ. Nimmitarūpe pana pasādo nāma natthi. Sace iddhimā caṅkamati nimmitopi tattha caṅkamatīti-ādi sabbaṁ sāvakanimmitaṁ sandhāya vuttaṁ. Buddhanimmito pana yaṁ yaṁ Bhagavā karoti, taṁ tampi karoti. Bhagavato rucivasena aññampi karotīti. Ettha ca yaṁ so iddhimā idheva ṭhito dibbena cakkhunā rūpaṁ passati, dibbāya sotadhātuyā saddaṁ suṇāti, cetopariyañāṇena cittaṁ pajānāti, na ettāvatā kāyena vasaṁ vatteti. Yampi so idheva ṭhito tena brahmunā saddhiṁ santiṭṭhati sallapati sākacchaṁ samāpajjati, ettāvatāpi na kāyena vasaṁ vatteti. Yampissa dūrepi santike adhiṭṭhātīti-ādikaṁ adhiṭṭhānaṁ, ettāvatāpi na kāyena vasaṁ vatteti. Yampi so dissamānena vā adissamānena vā kāyena brahmalokaṁ gacchati, ettāvatāpi na kāyena vasaṁ vatteti. Yañca kho so tassa brahmuno purato rūpaṁ abhinimminātīti-ādinā

1. Vāyaṁ (I, Ka)

တူလပိစုနာ ဝိယ 'သလ္လဟုကေန ဒိဿမာနေန ကာယေန ဗြဟ္မလောကံ ဂစ္ဆတိ။ ဧဝံ ဂစ္ဆန္တော စ သစေ ဣစ္ဆတိ ပထဝီကသိဏဝသေန အာကာသေ မဂ္ဂံ နိမ္မိနိတ္ဝာ ပဒသာ ဂစ္ဆတိ။ သစေ ဣစ္ဆတိ ဝါယောကသိဏဝသေန ဝါယုံ[1] အဓိဋ္ဌဟိတ္ဝာ တူလပိစု ဝိယ ဝါယုနာ ဂစ္ဆတိ။ အပိစ ဂန္တုကာမတာ ဧဝ ဣထ ပမာဏံ။ 'သတိ ဟိ ဂန္တုကာမတာယ' ဧဝံ ကတစိတ္တာဓိဋ္ဌာနော အဓိဋ္ဌာနဝေဂက္ခိတ္တောဝ သော ဣဿာသခိတ္တသရော ဝိယ ဒိဿမာနော ဂစ္ဆတိ။

စိတ္တဝသေန ကာယံ ပရိဏာမေတီတိ ကာယံ ဂဟေတ္ဝာ စိတ္တေ အာရောပေတိ။ စိတ္တာနုဂတိကံ ကရောတိ သီဃဂမနံ။ စိတ္တဂမနံ ဟိ သီဃံ ဟောတိ။ **သုခသညဉ္စ လဟုသညဉ္စ ဩက္ကမတီ**တိ ရူပကာယာရမ္မဏေန ဣဒ္ဓိစိတ္တေန သဟဇာတံ သုခသညဉ္စ လဟုသညဉ္စ ဩက္ကမတီတိ။ သေသံ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဣဒံ ပန စိတ္တဂမနမေဝ ဟောတိ။ ဧဝံ အဒိဿမာနေန ကာယေန ဂစ္ဆန္တော ပနာယံ ကိံ တဿ အဓိဋ္ဌာနစိတ္တဿ ဥပ္ပါဒက္ခဏေ ဂစ္ဆတိ၊ ဥဒါဟု ဌိတိက္ခဏေ ဘင်္ဂက္ခဏေ ဝါတိ ဝုတ္တေ တီသုပိ ခဏေသု ဂစ္ဆတီတိ ထေရော အာဟ။ ကိံ ပန သော သယံ ဂစ္ဆတိ နိမ္မိတံ ပေသေတီတိ။ ယထာရုစိ ကရောတိ။ ဣဓ ပနဿ သယံ ဂမနမေဝ အာဂတံ။

မနောမယန္တိ အဓိဋ္ဌာနမနေန နိမ္မိတတ္တာ မနောမယံ။ **အဟီနိန္ဒြိယန္တိ** ဣဒံ စက္ခုသောတာဒီနံ သဏ္ဌာနဝသေန ဝုတ္တံ။ နိမ္မိတရူပေ ပန ပသာဒေါ နာမ နတ္ထိ။ သစေ ဣဒ္ဓိမာ စင်္ကမတိ နိမ္မိတောပိ တတ္ထ စင်္ကမတီတိအာဒိ သဗ္ဗံ သာဝကနိမ္မိတံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။ ဗုဒ္ဓနိမ္မိတော ပန ယံ ယံ ဘဂဝါ ကရောတိ၊ တံ တမ္ပိ ကရောတိ။ ဘဂဝတော ရုစိဝသေန အညမ္ပိ ကရောတီတိ။ ထေရော စ ယံ သော ဣဒ္ဓိမာ ဣဇ္ဈေဝ ဌိတော ဒိဗ္ဗေန စက္ခုနာ ရူပံ ပဿတိ၊ ဒိဗ္ဗာယ သောတဓာတုယာ သဒ္ဒံ သုဏာတိ၊ စေတောပရိယဉာဏေန စိတ္တံ ပဇာနာတိ၊ န ထေရော ဝတော ကာယေန ဝသံ ဝတ္တေတိ။ ယမ္ပိ သော ဣဇ္ဈေ ဌိတော တေန ဗြဟ္မုနာ သဒ္ဓိံ သန္တိဋ္ဌတိ သလ္လပတိ သာကစ္ဆံ သမာပဇ္ဇတိ၊ ထေရော ဝတာပိ နှ ကာယေန ဝသံ ဝတ္တေတိ။ ယမ္ပိဿ ဒူရေပိ သန္တိကေ အဓိဋ္ဌာတိတိအာဒိကံ အဓိဋ္ဌာနံ၊ ထေရော ဝတာပိ နှ ကာယေန ဝသံ ဝတ္တေတိ။ ယမ္ပိ သော ဒိဿမာနေန ဝါ အဒိဿမာနေန ဝါ ကာယေန ဗြဟ္မလောကံ ဂစ္ဆတိ၊ ထေရော ဝတာပိ နှ ကာယေန ဝသံ ဝတ္တေတိ။ ယဉ္စ ခေါ သော တဿ ဗြဟ္မုနော ပုရတော ရူပံ အဘိနိမ္မိနာတီတိအာဒိနာ

၁-ဝါယံ (ဋ၊က)

nayena vuttavidhānaṁ āpajjati, ettāvatā kāyena vasaṁ vatteti nāma. Sesaṁ panettha kāyena vasaṁ vattanāya pubbabhāgadassanatthaṁ vuttanti ayaṁ tāva adhiṭṭhānā iddhi.

398. **Vikubbanāya** pana manomayāya ca idaṁ nānākaraṇaṁ. Vikubbanaṁ tāva karontena "so pakativaṇṇaṁ vijahitvā kumārakavaṇṇaṁ vā dasseti, nāgavaṇṇaṁ vā dasseti, supaṇṇavaṇṇaṁ vā dasseti, asuravaṇṇaṁ vā dasseti, indavaṇṇaṁ vā dasseti, devavaṇṇaṁ vā dasseti, brahmavaṇṇaṁ vā dasseti, samuddavaṇṇaṁ vā dasseti, pabbatavaṇṇaṁ vā dasseti, sīhavaṇṇaṁ vā dasseti, byagghavaṇṇaṁ vā dasseti, dīpivaṇṇaṁ vā dasseti, hatthimpi dasseti, assampi dasseti, rathampi dasseti, pattimpi dasseti, vividhampi senābyūhaṁ dassetī"ti[1] evaṁ vuttesu kumārakavaṇṇādīsu yaṁ yaṁ ākaṅkhati, taṁ taṁ adhiṭṭhātabbaṁ. Adhiṭṭhahantena ca pathavīkasiṇādīsu aññatarārammaṇato abhiññāpādakajjhānato vuṭṭhāya attano kumārakavaṇṇo āvajjitabbo. Āvajjitvā parikammāvasāne puna samāpajjitvā vuṭṭhāya evarūpo nāma kumārako homīti adhiṭṭhātabbaṁ. Saha adhiṭṭhānacittena kumārako hoti Devadatto viya[2]. Esa nayo sabbattha.

Hatthimpi dassetīti-ādi panettha bahiddhāpi hatthi-ādidassanavasena vuttaṁ. Tattha hatthī homīti anadhiṭṭhahitvā hatthī hotūti adhiṭṭhātabbaṁ, assādīsupi eseva nayoti. Ayaṁ vikubbanā iddhi.

399. **Manomayaṁ** kātukāmo pana pādakajjhānato vuṭṭhāya kāyaṁ tāva āvajjitvā vuttanayeneva susiro hotūti adhiṭṭhāti, susiro hoti. Athassa abbhantare aññaṁ kāyaṁ āvajjitvā parikammaṁ katvā vuttanayeneva adhiṭṭhāti, tassa abbhantare añño kāyo hotūti. So taṁ muñjamhā īsikaṁ viya kosiyā asiṁ viya karaṇḍāya ahiṁviya ca abbāhati. Tena vuttaṁ "idha bhikkhu imamhā kāyā aññaṁ kāyaṁ abhinimminā ti rūpiṁ manomayaṁ sabbaṅgapaccaṅgiṁ ahīnindriyaṁ. Seyyathāpi puriso muñjamhā īsikaṁ pavāheyya, tassa evamassa ayaṁ muñjo ayaṁ

1. Paṭisaṁ 388 piṭṭhe. 2. Vi 4. 341; Dhamma-Ṭṭha 12 vatthumhipi.

နယေန ဝုတ္တဝိဓာနံ အာပဇ္ဇတိ၊ တ္ထောဝတာ ကာယေန ဝသံ ဝတ္တေတိ နာမ။ သေသံ ပနေတ္ထ ကာယေန ဝသံ ဝတ္တနာယ ပုဗ္ဗဘာဂဒဿနတ္ထံ ဝုတ္တန္တိ ဒဿိတာဝ အဓိဋ္ဌာနာ ဣဒ္ဓိ။

၃၉၈။ **ဝိကုဗ္ဗနာယ** ပန မနောမယာယ စ ဣဒံ နာနာကရဏံ။ ဝိကုဗ္ဗနံ တာဝ ကရောန္တေန "သော ပကတိဝဏ္ဏံ ဝိဇဟိတ္ဝာ ကုမာရကဝဏ္ဏံ ဝါ ဒဿေတိ၊ နာဂဝဏ္ဏံ ဝါ ဒဿေတိ၊ သုပဏ္ဏဝဏ္ဏံ ဝါ ဒဿေတိ၊ အသုရဝဏ္ဏံ ဝါ ဒဿေတိ၊ ဣန္ဒဝဏ္ဏံ ဝါ ဒဿေတိ၊ ဒေဝဝဏ္ဏံ ဝါ ဒဿေတိ၊ ဗြဟ္မဝဏ္ဏံ ဝါ ဒဿေတိ၊ သမုဒ္ဒဝဏ္ဏံ ဝါ ဒဿေတိ၊ ပဗ္ဗတဝဏ္ဏံ ဝါ ဒဿေတိ၊ သီဟဝဏ္ဏံ ဝါ ဒဿေတိ၊ ဗျဂ္ဃဝဏ္ဏံ ဝါ ဒဿေတိ၊ ဒီပိဝဏ္ဏံ ဝါ ဒဿေတိ၊ ဟတ္ထိမ္ပိ ဒဿေတိ၊ အဿမ္ပိ ဒဿေတိ၊ ရထမ္ပိ ဒဿေတိ၊ ပတ္တိမ္ပိ ဒဿေတိ၊ ဝိဝိဓမ္ပိ သေနာဗျူဟံ ဒဿေတီ"တိ[1] ဧဝံ ဝုတ္တေသု ကုမာရကဝဏ္ဏာဒီသု ယံ ယံ အာကင်္ခတိ၊ တံ တံ အဓိဋ္ဌာတဗ္ဗံ။ အဓိဋ္ဌဟန္တေန စ ပထဝီကသိဏာဒီသု အညတရာရမ္မဏတော အာဘိဉ္ဉာပါဒကဈာနတော ဝုဋ္ဌာယ အတ္တနော ကုမာရကဝဏ္ဏော အာဝဇ္ဇိတဗ္ဗော။ အာဝဇ္ဇိတ္ဝာ ပရိကမ္မာဝသာနေ ပုန သမာပဇ္ဇိတ္ဝာ ဝုဋ္ဌာယ ဧဝရူပော နာမ ကုမာရကော ဟောမီတိ အဓိဋ္ဌာတဗ္ဗံ။ သဟ အဓိဋ္ဌာနစိတ္တေန ကုမာရကော ဟောတိ ဒေဝဒတ္တော ဝိယ[2]။ သေ နယော သဗ္ဗတ္ထ။

ဟတ္ထိမ္ပိ ဒဿေတီတိအာဒိ ပနေတ္ထ ဗဟိဒ္ဓါပိ ဟတ္ထိအာဒိဒဿနဝသေန ဝုတ္တံ။ တတ္ထ ဟတ္ထိ ဟောမီတိ အနဓိဋ္ဌဟိတ္ဝာ ဟတ္ထိ ဟောတူတိ အဓိဋ္ဌာတဗ္ဗံ၊ အဿာဒီသုပိ ဧသေဝ နယောတိ။ အယံ ဝိကုဗ္ဗနာ ဣဒ္ဓိ။

၃၉၉။ **မနောမယံ** ကာတုကာမော ပန ပါဒကဈာနတော ဝုဋ္ဌာယ ကာယံ တာဝ အာဝဇ္ဇိတ္ဝာ ဝုတ္တနယေနေဝ သုသိရော ဟောတူတိ အဓိဋ္ဌာတိ၊ သုသိရော ဟောတိ။ အထဿ အဘ္ယန္တရေ အညံ ကာယံ အာဝဇ္ဇိတ္ဝာ ပရိကမ္မံ ကတ္ဝာ ဝုတ္တနယေနေဝ အဓိဋ္ဌာတိ၊ တဿ အဘ္ယန္တရေ အညော ကာယော ဟောတူတိ။ သော တံ မုဉ္ဇမှာ ဣသိကံ ဝိယ ကောသိယာ အသိံ ဝိယ ကရဏ္ဍာယ အဟိံ ဝိယ စ အဗ္ဘာဟတိ။ တေန ဝုတ္တံ "ဣဒ ဘိက္ခဝေ ဣမမှာ ကာယာ အညံ ကာယံ အဘိနိမ္မိနာတိ ရူပိံ မနောမယံ သဗ္ဗင်္ဂပစ္စင်္ဂိံ အဟီနိန္ဒြိယံ။ သေယျထာပိ ပုရိသော မုဉ္ဇမှာ ဣသိကံ ပဝါဟေယျ၊ တဿ ဧဝမဿ အယံ မုဉ္ဇော အယံ

၁-ပဋိသံ ၃၈၈-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ဝိ ၄-၃၄၁၊ ဓမ္မ-ဋ္ဌ ၁၂-ဝတ္ထုမ္ဟိပိ။

īsikā, añño muñjo aññā īsikā, muñjamhātveva īsikā pavāḷhā”ti-ādi[1]. Ettha ca yathā īsikādayo muñjādīhi sadisā honti, evaṁ manomayarūpaṁ iddhimatāsadisameva hotīti dassanatthaṁ etā upamā vuttāti. Ayaṁ manomayā iddhi.

Iti sādhujanapāmojjatthāyakate Visuddhimagge

Iddhividhaniddeso nāma dvādasamo paricchedo.

ဤသိကာ၊ အညော မုဉ္ဇော အညာ ဤသိကာ၊ မုဉ္ဇမ္ဟာဧဝ ဤသိကာ ပဝါဠှာ”တိအာဒိ[1]။ ဣတ္ထေ စ ယထာ ဤသိကာဒယော မုဉ္ဇာဒီဟိ သဒိသာ ဟောန္တိ၊ ဧဝံ မနောမယရူပံ ဣဒ္ဓိမတာသဒိသမေဝ ဟောတီတိ ဒဿနတ္ထံ ဣမာ ဥပမာ ဝုတ္တာတိ။ အယံ မနောမယာ ဣဒ္ဓိ။

ဣတိ သာဓုဇနပါမောဇ္ဇတ္ထာယ ကတေ ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ

ဣဒ္ဓိဝိဓနိဒ္ဒေသော နာမ ဒွါဒသမော ပရိစ္ဆေဒေါ။

1. Paṭisaṁ 389 piṭṭhe.

၁-ပဋိသံ ၃၈၉-ပိဋ္ဌေ။

13. Abhiññāniddesa

Dibbasotadhātukathā

400. Idāni dibbasotadhātuyā niddesakkamo anuppatto. Tattha tato parāsu ca tīsu abhiññāsu **so evaṁ samāhite citte**ti-ādīnaṁ[1] attho vuttanayeneva veditabbo. Sabbattha pana visesamattameva vaṇṇayissāma. Tatra **dibbāya sotadhātuyā**ti ettha dibbasadisattā dibbā. Devānaṁ hi sucaritakammanibbattā pittasemharuhirādīhi apalibuddhā upakkilesavimuttatāya dūrepi ārammaṇaṁ sampaṭicchanasamatthā dibbapasādasotadhātu hoti. Ayañcāpi imassa bhikkhuno vīriyabhāvanābalanibbattā ñāṇasotadhātu tādisāyevāti dibbasadisattā dibbā. Apica dibbavihāravasena paṭiladdhattā attanā ca dibbavihārasannissitattāpi dibbā. Savanaṭṭhena nijjīvaṭṭhena ca sotadhātu. Sotadhātukiccakaraṇena ca sotadhātu viyātipi sotadhātu. Tāya dibbāya sotadhātuyā.

Visuddhāyāti parisuddhāya nirupakkilesāya. **Atikkantamānusikāyā**ti manussūpacāraṁ atikkamitvā saddasavanena mānusikaṁ maṁsasotadhātuṁ atikkantāya vītivattitvā ṭhitāya. **Ubho sadde suṇātī**ti dve sadde suṇāti. Katame dve. Dibbe ca mānuse ca, devānañca manussānañca saddeti vuttaṁ hoti. Etena padesapariyādānaṁ veditabbaṁ. **Ye dūre santike cā**ti ye saddā dūre paracakkavāḷepi ye ca santike antamaso sadehasannissitapāṇaka-saddāpi, te suṇātīti vuttaṁ hoti. Etena nippadesapariyādānaṁ veditabbaṁ.

Kathaṁ panāyaṁ uppādetabbāti? Tena bhikkhunā abhiññāpādakajjhānaṁ samāpajjitvā vuṭṭhāya [2]parikammasamādhicittena paṭhamataraṁ pakatisotapathe dūre oḷāriko arañña[2] sīhādīnaṁ saddo āvajjitabbo. Vihāre ghaṇḍisaddo, bherisaddo, saṅkhasaddo, sāmaṇeradaharabhikkhūnaṁ sabbathāmena sajjhāyantānaṁ sajjhāyanasaddo, pakatikathaṁ kathentānaṁ "kiṁ bhante, kimāvuso"ti-ādisaddo, sakuṇasaddo, vātasaddo, padasaddo,

1. Dī 1. 74 piṭṭhādīsu.
2-2. Parikammasamādhicittena araññe (I)

၁၃–အဘိညာနိဒ္ဒေသ

ဒိဗ္ဗသောတဓာတုကထာ

၄၀၀။ ဣဒါနိ ဒိဗ္ဗသောတဓာတုယာ နိဒ္ဒေသက္ကမော အနုပ္ပတ္တော။ တတ္ထ တတော ပရာသု စ တီသု အဘိညာသု **သော ဧဝံ သမာဟိတေ စိတ္တေ**တိ-အာဒိနံ[1] အတ္ထော ပုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗော။ သဗ္ဗတ္ထ ပန ဝိသေသမတ္တမေဝ ဝက္ခယိဿာမ။ တတြ **ဒိဗ္ဗာယ သောတဓာတုယာ**တိ ဒေဝေ ဒိဗ္ဗသဒိသတ္တာ ဒိဗ္ဗာ။ ဒေဝါနံ ဟိ သုစရိတကမ္မနိဗ္ဗတ္တာ ပိတ္တသေမ္ဟရုဟိရာဒီဟိ အပလိဗုဒ္ဓါ ဥပက္ကိ-လေသဝိမုတ္တတာယ ဒူရေပိ အာရမ္မဏံ သမ္ပဋိစ္ဆနသမတ္ထာ ဒိဗ္ဗပသာဒသောတ-ဓာတု ဟောတိ။ အယဉ္စာပိ ဣမဿ ဘိက္ခုနော ဝီရိယဘာဝနာဗလနိဗ္ဗတ္တာ ဉာဏသောတဓာတု တာဒိသာယေဝါတိ ဒိဗ္ဗသဒိသတ္တာ ဒိဗ္ဗာ။ အပိစ ဒိဗ္ဗ-ဝိဟာရဝသေန ပဋိလဒ္ဓတ္တာ အတ္တနာ စ ဒိဗ္ဗဝိဟာရသန္နိဿိတတ္တာပိ ဒိဗ္ဗာ။ သဝနဋ္ဌေန နိဇ္ဇီဝဋ္ဌေန စ သောတဓာတု။ သောတဓာတုကိစ္စကရဏေန စ သောတဓာတု ဝိယာတိပိ သောတဓာတု။ တာယ ဒိဗ္ဗာယ သောတဓာတုယာ။

ဝိသုဒ္ဓိယာတိ ပရိသုဒ္ဓါယ နိရုပက္ကိလေသာယ။ **အတိက္ကန္တမာနုသိ-ကာယာ**တိ မနုဿူပစာရံ အတိက္ကမိတ္ဝာ သဒ္ဒသဝဏေန မာနုသိကံ မံသ-သောတဓာတုံ အကိက္ကန္တာယ ဝီတိဝတ္တိတ္ဝာ ဌိတာယ။ **ဥဘော သဒ္ဒေ သုဏာတီ**တိ ဒွေ သဒ္ဒေ သုဏာတိ။ ကတမေ ဒွေ။ ဒိဗ္ဗေ စ မာနုသေ စ၊ ဒေဝါနဉ္စ မနုဿာနဉ္စ သဒ္ဒေတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ဧတေန ပဒေသပရိယာဒါနံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ **ယေ ဒူရေ သန္တိကေ စာ**တိ ယေ သဒ္ဒါ ဒူရေ ပရစက္ကဝါဠေပိ ယေ စ သန္တိကေ အန္တမသော သဒေဟသန္နိဿိတပါဏကသဒ္ဒါပိ၊ တေ သုဏာ-တီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ဧတေန နိပ္ပဒေသပရိယာဒါနံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

ကထံ ပနာယံ ဥပ္ပါဒေတဗ္ဗာတိ? တေန ဘိက္ခုနာ အဘိညာပါဒကဈာနံ သမာပဇ္ဇိတ္ဝာ ဝုဋ္ဌာယ [2]ပရိကမ္မသမာဓိစိတ္တေန ပဌမတရံ ပကတိသောတ-ပထေ ဒူရေ သြဠာရိကော အရညေ[2] သီဟာဒီနံ သဒ္ဒေါ အာဝဇ္ဇိတဗ္ဗော။ ဝိဟာရေ ဃဏ္ဍိသဒ္ဒေါ, ဘေရိသဒ္ဒေါ, သင်္ခသဒ္ဒေါ, သာမဏေရဒဟရဘိက္ခူနံ သဗ္ဗတ္ထာမေန် သဇ္ဈာယန္တာနံ သဇ္ဈာယနသဒ္ဒေါ, ပကတိကထံ ကထေန္တာနံ "ကိံ ဘန္တေ, ကိမာဝုသော"တိအာဒိသဒ္ဒေါ, သကုဏသဒ္ဒေါ, ဝါတသဒ္ဒေါ, ပဒသဒ္ဒေါ,

၁-၌ ၁-၇၄–ဝိဘင်္ဂဋီသု။
၂-၂-ပရိကမ္မသမာဓိစိတ္တေန အရညေ (ဈ)

pakkuthita-udakassa[1] cicciṭāyanasaddo, ātape sussamānatālapaṇṇasaddo, kunthakipillikādisaddoti evaṁ sabboḷārikato pabhuti yathākkamena[2] sukhumasaddā āvajjitabbā. Tena puratthimāya disāya saddānaṁ saddanimittaṁ manasikātabbaṁ. Pacchimāya, uttarāya, dakkhiṇāya, heṭṭhimāya, uparimāya disāya, puratthimāya anudisāya, pacchimāya, uttarāya, dakkhiṇāya anudisāya saddānaṁ saddanimittaṁ manasikātabbaṁ. Oḷārikānampi sukhumānampi saddānaṁ saddanimittaṁ manasikātabbaṁ. Tassa te saddā pākatikacittassāpi pākaṭā honti. Parikammasamādhicittassa pana ativiya pākaṭā.

Tassevaṁ saddanimittaṁ manasikaroto idāni dibbasotadhātu uppajjissatīti tesu saddesu aññataraṁ ārammaṇaṁ katvā manodvārāvajjanaṁ uppajjati. Tasmiṁ niruddhe cattāri pañca vā javanāni javanti, yesaṁ purimāni tīṇi cattāri vā parikamma-upacārānulomagotrabhunāmakāni, kāmāvacarāni, catutthaṁ pañcamaṁ vā appanācittaṁ rūpāvacaraṁ catutthajjhānikaṁ. Tattha yaṁ tena appanācittena saddhiṁ uppannaṁ ñāṇaṁ, ayaṁ dibbasotadhātūti veditabbā. [3]Tato paraṁ tasmiṁ sote patito[4] hoti[3]. Taṁ thāmajātaṁ karontena "etthantare saddaṁsuṇāmī"ti ekaṅgulamattaṁ paricchinditvā vaḍḍhetabbaṁ. Tato dvaṅgula caturaṅgula-aṭṭhaṅgula vidatthi ratana antogabbha pamukha pāsāda pariveṇa saṁghārāmagocaragāmajanapadādivasena yāva cakkavāḷaṁ tato vā bhiyyopi paricchinditvā paricchinditvā vaḍḍhetabbaṁ.

Evaṁ adhigatābhiñño esa pādakajjhānārammaṇena phuṭṭhokāsabbhantaragatepi [5]sadde puna pādakajjhānaṁ asamāpajjitvāpi abhiññāñāṇena suṇātiyeva[5]. Evaṁ suṇanto ca[6] sacepi yāva brahmalokā saṅkhabheripaṇavādisaddehi ekakolāhalaṁ hoti, pāṭiyekkaṁ vavatthapetukāmatāya sati ayaṁ saṅkhasaddo ayaṁ bherisaddoti vavatthapetuṁ sakkotiyevāti.

Dibbasotadhātukathā niṭṭhitā.

1. Pakkaṭṭhita-udakassa (Sī), pakkuṭṭhita-udakassa (Syā, I) 2. Yathānukkamena (Syā)
3-3. Paṭisaṁ-aṭṭhakathāyaṁ pana idaṁ vākyameva na dissati.
4. Patitā (Syā, I) 5-5. Sadde suṇātiyeva (Syā, I) 6. Evaṁ suṇantova (Sī, Ṭī)

ပက္ကုထိတဥဒကဿ [၁] 'စိစ္စိဋာယနသဒ္ဒေါ, အာတပေ သုဿမာနတာလပဏ္ဏ-သဒ္ဒေါ, ကုန္ထကိပိလ္လိကာဒိသဒ္ဒေါတိ ဧဝံ သဗ္ဗောဠာရိကတော ပဘုတိ ယထာက္က-မေန [၂] သုခုမသဒ္ဒါ အာဝဇ္ဇိတဗ္ဗာ။ တေန ပုရတ္ထိမာယ ဒိသာယ သဒ္ဒါနံ သဒ္ဒနိမိတ္တံ မနသိကာတဗ္ဗံ။ ပစ္ဆိမာယ, ဥတ္တရာယ, ဒက္ခိဏာယ, ဟေဋ္ဌိမာယ, ဥပရိမာယ ဒိသာယ၊ ပုရတ္ထိမာယ အနုဒိသာယ, ပစ္ဆိမာယ, ဥတ္တရာယ, ဒက္ခိဏာယ အနုဒိသာယ သဒ္ဒါနံ သဒ္ဒနိမိတ္တံ မနသိကာတဗ္ဗံ။ ဩဠာရိကာနမ္ပိ သုခုမာနမ္ပိ သဒ္ဒါနံ သဒ္ဒနိမိတ္တံ မနသိကာတဗ္ဗံ။ တဿ တေ သဒ္ဒါ ပါကတိကစိတ္တဿာပိ ပါကဋာ ဟောန္တိ။ ပရိကမ္မသမာဓိစိတ္တဿ ပန အတိဝိယ ပါကဋာ။

တဿေဝံ သဒ္ဒနိမိတ္တံ မနသိကရောတော ဣဒါနိ ဒိဗ္ဗသောတဓာတု ဥပ္ပဇ္ဇိဿ-တီတိ တေသု သဒ္ဒေသု အညတရံ အာရမ္မဏံ ကတ္ဝာ မနောဒ္ဝါရာဝဇ္ဇနံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ တသ္မိံ နိရုဒ္ဓေ စတ္တာရိ ပဉ္စ ဝါ ဇဝနာနိ ဇဝန္တိ၊ ယေသံ ပုရိမာနိ တီဏိ စတ္တာရိ ဝါ ပရိကမ္မဥပစာရာနုလောမဂေါတြဘုနာမကာနိ ကာမာဝစရာနိ၊ စတုတ္ထံ ပဉ္စမံ ဝါ အပ္ပနာစိတ္တံ ရူပါဝစရံ စတုတ္ထဈာနိကံ။ တတ္ထ ယံ တေန အပ္ပနာစိတ္တေန သဒ္ဓိံ ဥပ္ပန္နံ ဉာဏံ၊ အယံ ဒိဗ္ဗသောတဓာတူတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ [၃]တတော ပရံ တသ္မိံ သောတေ ပတိတော [၄] ဟောတိ [၃]။ တံ ထာမဇာတံ ကရောန္တေန "ဏ္ဍေန္တရေ သဒ္ဒံ သုဏာမီ"တိ ကေဏ်လမတ္တံ ပရိစ္ဆိန္ဒိတ္ဝာ ဝဍ္ဎေတဗ္ဗံ။ တတော ဒွင်္ဂုလ စတုရင်္ဂုလ-အဋ္ဌင်္ဂုလ ဝိဒတ္ထိ ရတန အန္တောဂဗ္ဘ ပမုခ ပါသာဒ ပရိဝေဏ သံဃာရာမ-ဂေါစရဂါမဇနပဒါဒိဝသေန ယာဝ စက္ကဝါဠံ တတော ဝါ ဘိယ္ယောပိ ပရိစ္ဆိန္ဒိတ္ဝာ ပရိစ္ဆိန္ဒိတ္ဝာ ဝဍ္ဎေတဗ္ဗံ။

ဧဝံ အဓိဂတာဘိညော သေ ပါဒကဈာနာရမ္မဏေန ဖုဋ္ဌောကာသန္တရ-ဂတေပိ [၅]သဒ္ဒေ ပုန ပါဒကဈာနံ အသမာပဇ္ဇိတ္ဝာပိ အဘိညာဉာဏေန သုဏာတိယေဝ [၅]။ ဧဝံ သုဏန္တော စ [၆] သစေပိ ယာဝ ဗြဟ္မလောကာ သဒ္ဒေါရိပဏဝါဒိသဒ္ဒေဟိ ဧကောလာဟလံ ဟောတိ၊ ပါဋိယေက္ကံ ဝဝတ္ထပေတုကာမတာယ သတိ အယံ သင်္ခသဒ္ဒေါ အယံ ဘေရိသဒ္ဒေါတိ ဝဝတ္ထပေတုံ သက္ကောတိယေဝါတိ။

ဒိဗ္ဗသောတဓာတုကထာ နိဋ္ဌိတာ။

၁-၁-ပက္ကဋ္ဌိတဥဒကဿ (သီ)၊ ပက္ကုဋ္ဌိတဥဒကဿ (သျာ၊ ဋ္ဌ) ၂-ယထာနုက္ကမေန (သျာ)
၂-၃-ပဋိသံ-အဋ္ဌကထာသံ ပန ဋီကံ ဝါကျမေဝ န ဒိဿတိ။ ၄-ပတိတာ (သျာ၊ ဋ္ဌ)
၅-၅-သဒ္ဒေ သုဏာတိယေဝ (သျာ၊ ဋ္ဌ) ၆-ဧဝံ သုဏန္တောဝ (သီ၊ ဋ္ဌ)

Cetopariyañāṇakathā

401. Cetopariyañāṇakathāya **cetopariyañāṇāyā**ti ettha pariyātīti pariyaṁ, paricchindatīti attho. Cetaso pariyaṁ cetopariyaṁ. Cetopariyañca taṁ ñāṇañcāti cetopariyañāṇaṁ. Tadatthāyāti vuttaṁ hoti. **Parasattānan**ti attānaṁ ṭhapetvā sesasattānaṁ. **Parapuggalānan**ti idampi iminā ekatthameva. Veneyyavasena pana desanāvilāsena ca byañjananānattaṁ kataṁ. **Cetasā ceto**ti attano cittena tesaṁ cittaṁ. **Paricca pajānātī**ti paricchinditvā sarāgādivasena nānappakārato jānāti.

Kathaṁ panetaṁ ñāṇaṁ uppādetabbanti. Etañhi dibbacakkhuvasena ijjhati, taṁ etassa parikammaṁ. Tasmā tena bhikkhunā ālokaṁ vaḍḍhetvā dibbena cakkhunā parassa hadayarūpaṁ nissāya vattamānassa lohitassa vaṇṇaṁ passitvā cittaṁ pariyesitabbaṁ. Yadā hi somanassacittaṁ vattati, tadā rattaṁ nigrodhapakkasadisaṁ hoti. Yadā domanassacittaṁ vattati, tadā kāḷakaṁ jambupakkasadisaṁ. Yadā upekkhācittaṁ vattati, tadā pasannatilatelasadisaṁ. Tasmā tena "idaṁ rūpaṁ somanassindriyasamuṭṭhānaṁ, idaṁ domanassindriyasamuṭṭhānaṁ, idaṁ upekkhindriyasamuṭṭhānan"ti parassa hadayalohitavaṇṇaṁ passitvā cittaṁ pariyesantena cetopariyañāṇaṁ thāmagataṁ kātabbaṁ. Evaṁ thāmagate hi tasmiṁ anukkamena sabbampi kāmāvacaracittaṁ rūpāvacarārūpāvacaracittañca pajānāti cittā cittameva saṅkamanto vināpi hadayarūpadassanena. Vuttampi cetaṁ Aṭṭhakathāyaṁ "āruppe parassa cittaṁ jānitukāmo kassa hadayarūpaṁ passati, kassindriyavikāraṁ oloketīti. Na kassaci. Iddhimato visayo esa yadidaṁ yattha katthaci cittaṁ āvajjanto soḷasappabhedaṁ cittaṁ jānāti. Akatābhinivesassa pana vasena ayaṁ kathā"ti.

Sarāgaṁ vā cittanti-ādīsu pana aṭṭhavidhaṁ lobhasahagataṁ cittaṁ **sarāgaṁ cittan**ti veditabbaṁ. Avasesaṁ catubhūmakaṁ kusalābyākataṁ cittaṁ **vītarāgaṁ.** Dve domanassacittāni dve vicikicchuddhaccacittānīti imāni pana cattāri cittāni imasmiṁ duke saṅgahaṁ na gacchanti. Keci pana therā tānipi saṅgaṇhanti. Duvidhaṁ pana domanassacittaṁ **sadosaṁ cittaṁ** nāma. Sabbampi catubhūmakaṁ kusalābyākataṁ **vītadosaṁ.** Sesāni dasākusalacittāni imasmiṁ duke saṅgahaṁ na gacchanti. Keci pana therā tānipi saṅgaṇhanti.

စေတောပရိယဉာဏကထာ

၄၀၁။ စေတောပရိယဉာဏကထာယ **စေတောပရိယဉာဏာယာ**တိ ထ္ထေ ပရိယာတီတိ ပရိယံ၊ ပရိစ္ဆိန္ဒတီတိ အတ္ထော။ စေတသော ပရိယံ စေတောပရိယံ။ စေတောပရိယဿ တံ ဉာဏဉ္စာတိ စေတောပရိယဉာဏံ။ တဒတ္ထာယာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **ပရသတ္တာန**န္တိ အတ္တာနံ ဌပေတ္ဝာ သေသသတ္တာနံ။ **ပရပုဂ္ဂလာန**န္တိ ဣဒမ္ပိ ဣမိနာ ကေတ္ထမေဝ။ ဝေနေယျဝသေန ပန ဒေသနာဝိလာသေန စ ဗျဉ္ဇနနာနတ္တံ ကတံ။ **စေတသာ စေတော**တိ အတ္တနော စိတ္တေန တေသံ စိတ္တံ။ **ပရိစ္စ ပဇာနာတီ**တိ ပရိစ္ဆိန္ဒိတ္ဝာ သရာဂါဒိဝသေန နာနပ္ပကာရတော ဇာနာတိ။

ကထံ ပနေတံ ဉာဏံ ဥပ္ပါဒေတဗ္ဗန္တိ။ တေဩ ဒိဗ္ဗစက္ခုဝသေန ဥပ္ပါဒေတဗ္ဗံ။ တသ္မာ တေန ဘိက္ခုနာ အာလောကံ ဝဍ္ဎေတ္ဝာ ဒိဗ္ဗေန စက္ခုနာ ပရဿ ဟဒယရူပံ နိဿာယ ဝတ္တမာနဿ လောဟိတဿ ဝဏ္ဏံ ပဿိတ္ဝာ စိတ္တံ ပရိယေသိတဗ္ဗံ။ ယဒါ ဟိ သောမနဿစိတ္တံ ဝတ္တတိ၊ တဒါ ရတ္တံ နိဂ္ရောဓရုက္ခ-သဒိသံ ဟောတိ။ ယဒါ ဒောမနဿစိတ္တံ ဝတ္တတိ၊ တဒါ ကာဠကံ ဇမ္ဗုပက္က-သဒိသံ။ ယဒါ ဥပေက္ခာစိတ္တံ ဝတ္တတိ၊ တဒါ ပသန္နတိလတေလသဒိသံ။ တသ္မာ တေန "ဣဒံ ရူပံ သောမနဿိန္ဒြိယသမုဋ္ဌာနံ၊ ဣဒံ ဒောမနဿိန္ဒြိယသမုဋ္ဌာနံ၊ ဣဒံ ဥပေက္ခိန္ဒြိယသမုဋ္ဌာန"န္တိ ပရဿ ဟဒယလောဟိတဝဏ္ဏံ ပဿိတ္ဝာ စိတ္တံ ပရိယေသန္တေန စေတောပရိယဉာဏံ ထာမဂတံ ကာတဗ္ဗံ။ ဧဝံ ထာမဂတေ ဟိ တသ္မိံ အနုက္ကမေန သဗ္ဗမ္ပိ ကာမာဝစရစိတ္တံ ရူပါဝစရာရူပါဝစရစိတ္တဉ္စ ပဇာနာတိ စိတ္တာ စိတ္တမေဝ သင်္ကမ္တေါ ဝိနာပိ ဟဒယရူပဒဿနေန။ ဝုတ္တမ္ပိ စေတံ အဋ္ဌကထာယံ "အာရုပ္ပေ ပရဿ စိတ္တံ ဇာနိတုကာမော ကဿ ဟဒယရူပံ ပဿတိ၊ ကဿိန္ဒြိယဝိကာရံ ဩလောကေတီတိ။ န ကဿစိ။ ဣဒ္ဓိမတော ဝိသယော သေ ယဒိဒံ ယတ္ထ ကတ္ထစိ စိတ္တံ အာဝဇ္ဇန္တော သောဠသပ္ပဘေဒံ စိတ္တံ ဇာနာတီ။ အကတာဘိနိဝေသဿ ပန ဝသေန အယံ ကထာ"တိ။

သရာဂံ ဝါ စိတ္တန္တိအာဒိသု ပန အဋ္ဌဝိဓံ လောဘသဟဂတံ စိတ္တံ **သရာဂံ စိတ္တ**န္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ အဝသေသံ စတုဘူမကံ ကုသလာဗျာကတံ စိတ္တံ **ဝီတရာဂံ**။ ဒ္ဝေ ဒောမနဿစိတ္တာနိ ဒ္ဝေ ဝိစိကိစ္ဆာဥဒ္ဓစ္စစိတ္တာနိတိ ဣမာနိ ပန စတ္တာရိ စိတ္တာနိ ဣမသ္မိံ ဒုကေ သင်္ဂဟံ န ဂစ္ဆန္တိ။ ကေစိ ပန ထေရာ တာနိပိ သင်္ဂဏှန္တိ။ ဒုဒိဓံ ပန ဒောမနဿစိတ္တံ **သဒောသံ စိတ္တံ** နာမ။ သဗ္ဗမ္ပိ စတုဘူမကံ ကုသလာဗျာကတံ **ဝီတဒောသံ**။ သေသာနိ ဒသာကုသလစိတ္တာနိ ဣမသ္မိံ ဒုကေ သင်္ဂဟံ န ဂစ္ဆန္တိ။ ကေစိ ပန ထေရာ တာနိပိ သင်္ဂဏှန္တိ။

Samohaṁ vītamohanti ettha pana pāṭipuggalikanayena vicikicchuddhaccasahagatadvayameva **samohaṁ,** mohassa pana sabbākusalesu sambhavato dvādasavidhampi akusalacittaṁ **samohaṁ cittan**ti veditabbaṁ. Avasesaṁ **vītamohaṁ.** Thinamiddhānugataṁ pana **saṁkhittaṁ.** Uddhaccānugataṁ **vikkhittaṁ.** Rūpāvacarārūpāvacaraṁ **mahaggataṁ.** Avasesaṁ **amahaggataṁ.** Sabbampi tebhūmakaṁ **sa-uttaraṁ.** Lokuttaraṁ **anuttaraṁ.** Upacārappattaṁ appanāppattañca **samāhitaṁ.** Ubhayamapphattaṁ **asamāhitaṁ.** Tadaṅgavikkhambhanasamuccheda-paṭipassaddhinissaraṇavimuttippattaṁ **vimuttaṁ.** Pañcavidhampi etaṁ vimuttimappattaṁ **avimuttan**ti veditabbaṁ. Iti cetopariyañāṇalābhī bhikkhu sabbappakārampi idaṁ sarāgaṁ vā cittaṁ -pa- avimuttaṁ vā cittaṁ avimuttaṁ cittanti pajānātīti.

Cetopariyañāṇakathā niṭṭhitā.

Pubbenivāsānussatiñāṇakathā

402. Pubbenivāsānussatiñāṇakathāyaṁ **pubbenivāsānussatiñāṇāyā**ti[1] pubbenivāsānussatimhi yaṁ ñāṇaṁ, tadatthāya. **Pubbenivāso**ti pubbe atītajātīsu nivutthakkhandhā. **Nivutthā**ti ajjhāvutthā anubhūtā attano santāne uppajjitvā niruddhā. Nivutthadhammā vā. **Nivutthā**ti gocaranivāsena nivutthā attano viññāṇena viññātā paricchinnā, paraviññāṇaviññātāpi vā chinnavaṭumakānussaraṇādīsu, te Buddhānaṁyeva labbhanti. **Pubbenivāsānussatī**ti yāya satiyā pubbenivāsaṁ anussarati, sā pubbenivāsānussati. **Ñāṇan**ti tāya satiyā sampayuttañāṇaṁ. Evamimassa pubbenivāsānussatiñāṇassa atthāya pubbenivāsānussatiñāṇāya. Etassa ñāṇassa adhigamāya pattiyāti vuttaṁ hoti.

Anekavihitanti anekavidhaṁ, anekehi vā pakārehi pavattitaṁ, saṁvaṇṇibhanti attho. **Pubbenivāsan**ti samanantarātītabhavaṁ ādiṁ katvā tattha tattha nivutthasantānaṁ. **Anussaratī**ti khandhapaṭipāṭivasena cutipaṭisandhivasena vā anugantvā anugantvā sarati. Imañhi pubbenivāsaṁ cha janā anussaranti titthiyā, pakatisāvakā, mahāsāvakā, aggasāvakā, Paccekabuddhā, Buddhāti.

1. Dī 1. 76 piṭṭhe.

သမောဟံ ဝိတမောဟန္တိ ထွေ ပန ပါဋိပုဂ္ဂလိကနံယေန ဝိစိကိစ္ဆုဒ္ဓစ္စ-သဟဂတဒ္ဒယမေဝ **သမောဟံ**၊ မောဟဿ ပန သဗ္ဗာကုသလေသု သမ္ဘဝတော ဒွါဒသဝိဓမ္ပိ အကုသလစိတ္တံ **သမောဟံ စိတ္တန္တိ** ဝေဒိတဗ္ဗံ။ အဝသေသံ **ဝိတ-မောဟံ**။ ထိနမိဒ္ဓါနုဂတံ ပန **သံခိတ္တံ**။ ဥဒ္ဓစ္စာနုဂတံ **ဝိက္ခိတ္တံ**။ ရူပါဝစရာရူပါဝစရံ **မဟဂ္ဂတံ**။ အဝသေသံ **အမဟဂ္ဂတံ**။ သဗ္ဗမ္ပိ တေဘူမကံ **သဥ္ဇ္ဈရံ**။ လောကုတ္တရံ **အနုတ္တရံ**။ ဥပစာရပ္ပတ္တံ အပ္ပနာပ္ပတ္တဉ္စ **သမာဟိတံ**။ ဥဘယမပ္ပတ္တံ **အသမာဟိတံ**။ တဒင်္ဂဝိက္ခမ္ဘနသမုစ္ဆေဒပဋိပဿဒ္ဓိနိဿရဏဝိမုတ္တိပ္ပတ္တံ **ဝိမုတ္တံ**။ ပဉ္စဝိဓမ္ပိ တေံ ဝိမုတ္တိမပ္ပတ္တံ **အဝိမုတ္တန္တိ** ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဣတိ စေတောပရိယဉာဏလာဘီ ဘိက္ခု သဗ္ဗပ္ပကာရမ္ပိ ဣဒံ သရာဂံ ဝါ စိတ္တံ။ပ။ အဝိမုတ္တံ ဝါ စိတ္တံ အဝိမုတ္တံ စိတ္တန္တိ ပဇာနာတီတိ။

စေတောပရိယဉာဏကထာ နိဋ္ဌိတာ။

ပုဗ္ဗေနိဝါသာနုဿတိဉာဏကထာ

၄၀၂။ ပုဗ္ဗေနိဝါသာနုဿတိဉာဏကထာယံ **ပုဗ္ဗေနိဝါသာနုဿတိဉာဏာ-ယာ**တိ[2] ပုဗ္ဗေနိဝါသာနုဿတိမ္ဟိ ယံ ဉာဏံ၊ တဒတ္ထာယ။ **ပုဗ္ဗေနိဝါသော**တိ ပုံဗ္ဗေ အတီတဇာတိသု နိဝုတ္ထက္ခန္ဓာ။ **နိဝုတ္ထာ**တိ အဇ္ဈာဝုတ္ထာ အနုဘူတာ အတ္တနော သန္တာနေ ဥပ္ပဇ္ဇိတ္ဝာ နိရုဒ္ဓါ။ နိဝုတ္ထမ္မာ ဝါ။ **နိဝုတ္ထာ**တိ ဂေါစရ-နိဝါသေန နိဝုတ္ထာ အတ္တနော ဝိညာဏေန ဝိညာတာ ပရိစ္ဆိန္နာ, ပရဝိညာဏ-ဝိညာတာပိ ဝါ ဆိန္နဝဋုမကာနုဿရဏာဒီသု၊ တေ ဗုဒ္ဓါနံယေဝ လဗ္ဘန္တိ။ **ပုဗ္ဗေနိဝါသာနုဿတိ**တိ ယာယ သတိယာ ပုဗ္ဗေနိဝါသံ အနုဿရတိ၊ သာ ပုဗ္ဗေနိဝါသာနုဿတိ။ **ဉာဏန္တိ** တာယ သတိယာ သမ္ပယုတ္တဉာဏံ။ ဧဝမိမဿ ပုဗ္ဗေနိဝါသာနုဿတိဉာဏဿ အတ္ထာယ ပုဗ္ဗေနိဝါသာနုဿတိဉာဏာယ။ ဧတဿ ဉာဏဿ အဓိဂမာယ ပတ္တိယာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။

အနေကဝိဟိတန္တိ အနေကဝိဓံ၊ အနေကေဟိ ဝါ ပကာရေဟိ ပဝတ္တိတံ၊ သံဝဏ္ဏိတန္တိ အတ္ထော။ **ပုဗ္ဗေနိဝါသ**န္တိ သမနန္တရာတီတဘဝံ အာဒိံ ကတ္ဝာ တတ္ထ တတ္ထ နိဝုတ္ထသန္တာနံ။ **အနုဿရတီ**တိ ခန္ဓပဋိပါဋိဝသေန စုတိပဋိသန္ဓိ-ဝသေန ဝါ အနုဂန္ဓာ အနုဂန္ဓာ သရတိ။ ဣမဉ္စိ ပုဗ္ဗေနိဝါသံ ဆ ဇနာ အနုဿ-ရန္တိ တိတ္ထိယာ, ပကတိသာဝကာ, မဟာသာဝကာ, အဂ္ဂသာဝကာ, ပစ္စေကဗုဒ္ဓါ, ဗုဒ္ဓါတိ။

၁-ဒီ ၁-၇၆-ပိဋ္ဌေ။

Tattha **titthiyā** cattālīsaṁyeva kappe anussaranti, na tato paraṁ. Kasmā, dubbalapaññattā. Tesañhi nāmarūpaparicchedavirahitattā dubbalā paññā hoti. **Pakatisāvakā** kappasatampi kappasahassampi anussarantiyeva, balavapaññattā. **Asītimahāsāvakā** satasahassakappe anussaranti. **Dve aggasāvakā** ekaṁ asaṅkhyeyyaṁ satasahassañca. **Paccekabuddhā** dve asaṅkhyeyyāni satasahassañca. Ettako hi etesaṁ abhinīhāro. **Buddhānaṁ** pana paricchedo nāma natthi.

Titthiyā ca khandhapaṭipāṭimeva saranti, paṭipāṭiṁ muñcitvā cutipaṭisandhivasena sarituṁ na sakkonti. Tesañhi andhānaṁ viya icchitapadesokkamanaṁ natthi. Yathā pana andhā yaṭṭhiṁ amuñcitvāva gacchanti, evaṁ te khandhānaṁ paṭipāṭiṁ amuñcitvāva saranti. Pakatisāvakā khandhapaṭipāṭiyāpi anussaranti cutipaṭisandhivasenapi saṅkamanti. Tathā asītimahāsāvakā. Dvinnaṁ pana aggasāvakānaṁ khandhapaṭipāṭikiccaṁ natthi. Ekassa attabhāvassa cutiṁ disvā paṭisandhiṁ passanti, puna aparassa cutiṁ disvā paṭisandhinti evaṁ cutipaṭisandhivaseneva saṅkamantā gacchanti. Tathā Paccekabuddhā.

Buddhānaṁ pana neva khandhapaṭipāṭikiccaṁ, na cutipaṭisandhivasena[1] saṅkamanakiccaṁ atthi. Tesañhi anekāsu kappakoṭīsu heṭṭhā vā upari vā yaṁ yaṁ ṭhānaṁ icchanti, taṁ taṁ pākaṭameva hoti. Tasmā anekāpi kappakoṭiyo peyyālapāḷiṁ viya saṁkhipitvā yaṁ yaṁ icchanti, tatra tatreva okkamantā sīhokkantavasena gacchanti. Evaṁ gacchantānañca nesaṁ ñāṇaṁ yathā nāma katavālavedhaparicayassa sarabhaṅgasadisassa dhanuggahassa khitto saro antarā rukkhalatādīsu asajjamāno lakkheyeva patati, na sajjati, na virajjhati, evaṁ antarantarāsu jātīsu na sajjati, na virajjhati, asajjamānaṁ avirajjhamānaṁ icchiticchitaṭṭhānaṁyeva gaṇhāti.

Imesu ca pana pubbenivāsaṁ anussaraṇasattesu titthiyānaṁ pubbenivāsadassanaṁ khajjupanakapabhāsadisaṁ hutvā upaṭṭhāti. Pakatisāvakānaṁ dīpappabhāsadisaṁ. Mahāsāvakānaṁ ukkāpabhāsadisaṁ. Aggasāvakānaṁ osadhitārakappabhāsadisaṁ. Paccekabuddhānaṁ candappabhāsadisaṁ. Buddhānaṁ rasmisahassapaṭimaṇḍitasaradasūriya-maṇḍalasadisaṁ hutvā upaṭṭhāti.

1. Na cutipaṭisandhi (Ka)

တတ္ထ **တိတ္ထိယာ** စတ္တာလီသံယေဝ ကပ္ပေ အနုဿရန္တိ၊ န တတော ပရံ။ ကသ္မာ၊ ဒုဗ္ဗလပညတ္တာ။ တေသဉ္ဟိ နာမရူပပရိစ္ဆေဒဝိရဟိတတ္တာ ဒုဗ္ဗလာ ပညာ ဟောတိ။ **ပကတိသာဝကာ** ကပ္ပသတမ္ပိ ကပ္ပသဟဿမ္ပိ အနုဿရန္တိယေဝ၊ ဗလဝပညတ္တာ။ **အသီတိမဟာသာဝကာ** သတသဟဿကပ္ပေ အနုဿရန္တိ။ **ဒွေ အဂ္ဂသာဝကာ** ဧကံ အသင်္ခ္ယေယ္ယံ သတသဟဿဉ္စ။ **ပစ္စေကဗုဒ္ဓါ** ဒွေ အသင်္ခ္ယေယ္ယာနိ သတသဟဿဉ္စ။ တ္ထေကော ဟိ ဧတေသံ အဘိနီဟာရော။ **ဗုဒ္ဓါနံ** ပန ပရိစ္ဆေဒေါ နာမ နတ္ထိ။

တိတ္ထိယာ စ ခန္ဓပဋိပါဋိမေဝ သရန္တိ၊ ပဋိပါဋိံ မုဉ္စိတ္ဝာ စုတိပဋိသန္ဓိဝသေန သရိတုံ န သက္ကောန္တိ။ တေသဉ္ဟိ အန္ဓာနံ ဝိယ ဣစ္ဆိတပဒေသောက္ကမနံ နတ္ထိ။ ယထာ ပန အန္ဓာ ယဋ္ဌိံ အမုဉ္စိတ္ဝာဝ ဂစ္ဆန္တိ၊ ဧဝံ တေ ခန္ဓာနံ ပဋိပါဋိံ အမုဉ္စိတ္ဝာဝ သရန္တိ။ ပကတိသာဝကာ ခန္ဓပဋိပါဋိယာပိ အနုဿရန္တိ စုတိ-ပဋိသန္ဓိဝသေနပိ သင်္ကမန္တိ။ တထာ အသီတိမဟာသာဝကာ။ ဒွိန္နံ ပန အဂ္ဂသာဝကာနံ ခန္ဓပဋိပါဋိကိစ္စံ နတ္ထိ။ ကေဿ အတ္တဘာဝဿ စုတိံ ဒိသ္ဝာ ပဋိသန္ဓိံ ပဿန္တိ၊ ပုန အပရဿ စုတိံ ဒိသ္ဝာ ပဋိသန္ဓိန္တိ ဧဝံ စုတိပဋိသန္ဓိ-ဝသေနေဝ သင်္ကမန္တာ ဂစ္ဆန္တိ။ တထာ ပစ္စေကဗုဒ္ဓါ။

ဗုဒ္ဓါနံ ပန နေဝ ခန္ဓပဋိပါဋိကိစ္စံ၊ န စုတိပဋိသန္ဓိဝသေန[1] သင်္ကမနကိစ္စံ အတ္ထိ။ တေသဉ္ဟိ အနေကာသု ကပ္ပကောဋီသု ဟေဋ္ဌာ ဝါ ဥပရိ ဝါ ယံ ယံ ဌာနံ ဣစ္ဆန္တိ၊ တံ တံ ပါကဋမေဝ ဟောတိ။ တ္ထသ္မာ အနေကာသုပိ ကပ္ပကောဋိယော ပေယျာလ-ပါဋိံ ဝိယ သံခိပိတ္ဝာ ယံ ယံ ဌာနံ ဣစ္ဆန္တိ၊ တတြ တတြေဝ သြက္ကမန္တာ သီဟောက္ကန္တ-ဝသေန ဂစ္ဆန္တိ။ ဧဝံ ဂစ္ဆန္တာနဉ္စ နေသံ ဉာဏံ ယထာ နာမ ကတဝါလဝေဓ-ပရိစယဿ သရဘင်္ဂသဒိသဿ ဓနုဂ္ဂဟဿ ခိတ္တော သရော အန္တရာ ရုက္ခလတာ-ဒီသု အသဇ္ဇမာနော လက္ခေယေဝ ပတတိ၊ န သဇ္ဇတိ၊ န ဝိရဇ္ဈတိ၊ ဧဝံ အန္တရန္တရာသု ဇာတီသု န သဇ္ဇတိ၊ န ဝိရဇ္ဈတိ၊ အသဇ္ဇမာနံ အဝိရဇ္ဈမာနံ ဣစ္ဆိတိစ္ဆိတဋ္ဌာနံယေဝ ဂဏှာတိ။

ဣမေသု စ ပန ပုဗ္ဗေနိဝါသံ အနုဿရဏာသင်္ခေသု တိတ္ထိယာနံ ပုဗ္ဗေနိဝါသ-ဒဿနံ ခဇ္ဇုပနကပဘာသဒိသံ ဟုတ္ဝာ ဥပဋ္ဌာတိ။ ပကတိသာဝကာနံ ဒီပပ္ပ-ဘာသဒိသံ။ မဟာသာဝကာနံ ဥက္ကာပဘာသဒိသံ။ အဂ္ဂသာဝကာနံ သြသ-ဓိတာရကပ္ပဘာသဒိသံ။ ပစ္စေကဗုဒ္ဓါနံ စန္ဒပ္ပဘာသဒိသံ။ ဗုဒ္ဓါနံ ရသ္မိသဟဿ-ပဋိမဏ္ဍိတသရဒသူရိယမဏ္ဍလသဒိသံ ဟုတ္ဝာ ဥပဋ္ဌာတိ။

၁-န စုတိပဋိသန္ဓိ (က)

Titthiyānañca pubbenivāsānussaraṇaṁ andhānaṁ yaṭṭhikoṭigamanaṁ viya hoti. Pakatisāvakānaṁ daṇḍakasetugamanaṁ viya. Mahāsāvakānaṁ jaṅghasetugamanaṁ viya. Aggasāvakānaṁ sakaṭasetugamanaṁ viya. Paccekabuddhānaṁ mahājaṅghamaggagamanaṁ viya. Buddhānaṁ mahāsakaṭamaggagamanaṁ viya.

Imasmiṁ pana adhikāre sāvakānaṁ pubbenivāsānussaraṇaṁ adhippetaṁ. Tena vuttaṁ "anussaratīti khandhapaṭipāṭivasena cutipaṭisandhivasena vā anugantvā anugantvā saratī"ti.

403. Tasmā evamanussaritukāmena ādikammikena bhikkhunā pacchābhattaṁ piṇḍapātapaṭikkantena rahogatena paṭisallinena paṭipāṭiyā cattāri jhānāni samāpajjitvā abhiññāpādakacatutthajjhānato vuṭṭhāya sabbapacchimā nisajjā āvajjitabbā. Tato āsanapaññāpanaṁ, senāsanappavesanaṁ, pattacīvarapaṭisāmanaṁ, bhojanakālo, gāmato āgamanakālo, gāme piṇḍāya caritakālo, gāmaṁ piṇḍāya paviṭṭhakālo, vihārato nikkhamanakālo, cetiyaṅgaṇabodhiyaṅgaṇavandanakālo, pattadhovanakālo, pattapaṭiggahaṇakālo, pattapaṭiggahaṇato yāva mukhadhovanā katakiccaṁ, paccūsakāle katakiccaṁ, majjhimayāme katakiccaṁ, paṭhamayāme katakiccanti evaṁ paṭilomakkamena sakalaṁ rattindivaṁ katakiccaṁ āvajjitabbaṁ. Ettakaṁ pana pakaticittassapi pākaṭaṁ hoti. Parikammasamādhicittassa pana atipākaṭameva[1].

Sace panettha kiñci na pākaṭaṁ hoti, puna pādakajjhānaṁ samāpajjitvā vuṭṭhāya āvajjitabbaṁ. Ettakena dīpe jalite viya pākaṭaṁ hoti. Evaṁ paṭilomakkameneva dutiyadivasepi tatiyacatutthapañcamadivasepi dasāhepi aḍḍhamāsepi māsepi yāva saṁvaccharāpi katakiccaṁ āvajjitabbaṁ. Eteneva upāyena dasavassāni vīsativassānīti yāva imasmiṁ bhave attano paṭisandhi, tāva āvajjantena purimabhave cutikkhaṇe pavattitanāmarūpaṁ āvajjitabbaṁ. Pahoti hi paṇḍito bhikkhu paṭhamavāreneva paṭisandhiṁ ugghāṭetvā cutikkhaṇe nāmarūpamārammaṇaṁ kātuṁ.

Yasmā pana purimabhave nāmarūpaṁ asesaṁ niruddhaṁ aññaṁ uppannaṁ, tasmā taṁ ṭhānaṁ āhundarikaṁ andhatamamiva hoti duddasaṁ duppaññena. Tenāpi "na

1. Ativiya pākaṭameva (Syā, I, Ka)

တိဏ္ဍိယာနဉ္စ ပုဗ္ဗေနိဝါသာနုဿရဏံ အန္ဓာနံ ယဋ္ဌိကောဋိဂမနံ ဝိယ ဟောတိ။ ပကတိသာဝကာနံ ဒဏ္ဍကသေတုဂမနံ ဝိယ။ မဟာသာဝကာနံ ဇင်္ဃသေတုဂမနံ ဝိယ။ အဂ္ဂသာဝကာနံ သကဋသေတုဂမနံ ဝိယ။ ပစ္စေကဗုဒ္ဓါနံ မဟာဇင်္ဃမဂ္ဂဂမနံ ဝိယ။ ဗုဒ္ဓါနံ မဟာသကဋမဂ္ဂဂမနံ ဝိယ။

ဤမသ္မိံ ပန အဓိကာရေ သာဝကာနံ ပုဗ္ဗေနိဝါသာနုဿရဏံ အဓိပ္ပေတံ။ တေန ဝုတ္တံ "အနုဿရတီတိ ခန္ဓပဋိပါဋိဝသေန စုတိပဋိသန္ဓိဝသေန ဝါ အနုဂန္တွာ အနုဂန္တွာ သရတီ"တိ။

၄၀၃။ တသ္မာ ဧဝမနုဿရိတုကာမေန အာဒိကမ္မိကေန ဘိက္ခုနာ ပစ္ဆာ-ဘတ္တံ ပိဏ္ဍပါတပဋိက္ကန္တေန ရဟောဂတေန ပဋိသလ္လိနေန ပဋိပါဋိယာ စတ္တာရိ ဈာနာနိ သမာပဇ္ဇိတ္ဝာ အဘိညာပါဒကစတုတ္ထဇ္ဈာနတော ဝုဋ္ဌာယ သမ္ဗပ္ဗိမာ-နိသဇ္ဇာ အာဝဇ္ဇိတဗ္ဗာ။ တတော အာသနပညာပနံ၊ သေနာသနပဝေသနံ၊ ပတ္တ-စီဝရပဋိသာမနံ၊ ဘောဇနကာလော၊ ဂါမတော အာဂမနကာလော၊ ဂါမေ ပိဏ္ဍာယ စရိတကာလော၊ ဂါမံ ပိဏ္ဍာယ ပဝိဋ္ဌကာလော၊ ဝိဟာရတော နိက္ခမနကာလော၊ စေတိယင်္ဃဗောဓိယင်္ဃဝန္ဒနကာလော၊ ပတ္တဓောဝန-ကာလော၊ ပတ္တပဋိဂ္ဂဟဏကာလော၊ ပတ္တပဋိဂ္ဂဟဏတော ယာဝ မုခဓောဝနာ ကတကိစ္စံ၊ စဋ္ဌသကာလေ ကတကိစ္စံ၊ မဇ္ဈိမယာမေ ကတကိစ္စံ၊ ပဌမယာမေ ကတကိစ္စန္တိ ဧဝံ ပဋိလောမက္ကမေန သကလံ ရတ္တိန္ဒိဝံ ကတကိစ္စံ အာဝဇ္ဇိတဗ္ဗံ။ ဤကံ ပန ပကတိစိတ္တဿပိ ပါကဋံ ဟောတိ။ ပရိကမ္မသမာဓိစိတ္တဿ ပန အတိပါကဋမေဝ[1]။

သစေ ပနေတ္ထ ကိဉ္စိ န ပါကဋံ ဟောတိ၊ ပုန ပါဒကဇ္ဈာနံ သမာပဇ္ဇိတ္ဝာ ဝုဋ္ဌာယ အာဝဇ္ဇိတဗ္ဗံ။ ဤကေန ဒိဝေ ဇလိတေ ဝိယ ပါကဋံ ဟောတိ။ ဧဝံ ပဋိလောမက္ကမေနေဝ ဒုတိယဒိဝသေပိ တတိယစတုတ္ထပဉ္စမဒိဝသေပိ ဒသာ-ဟေပိ အဒ္ဓမာသေပိ မာသေပိ ယာဝ သံဝစ္ဆရာပိ ကတကိစ္စံ အာဝဇ္ဇိတဗ္ဗံ။ ဧတေနေဝ ဥပါယေန ဒသဝဿာနိ ဝီသတိဝဿာနီတိ ယာဝ ဤမသ္မိံ ဘဝေ အတ္တနော ပဋိသန္ဓိ၊ တာဝ အာဝဇ္ဇနေန ပုရိမဘဝေ စုတိက္ခဏေ ပဝတ္တိတ-နာမရူပံ အာဝဇ္ဇိတဗ္ဗံ။ ပဟောတိ ဟိ ပဏ္ဍိတော ဘိက္ခု ပဌမဝါရေနေဝ ပဋိသန္ဓိံ ဥဿါဒေတ္ဝာ စုတိက္ခဏေ နာမရူပမာရမ္မဏံ ကာတုံ။

ယသ္မာ ပန ပုရိမဘဝေ နာမရူပံ အသေသံ နိရုဒ္ဓံ အညံ ဥပ္ပန္နံ၊ တသ္မာ တံ ဌာနံ အာဟုန္ဒရိကံ အန္ဓတမမိဝ ဟောတိ ဒုဒ္ဒသံ ဒုပ္ပညေန။ တေနာပိ "န

၁–အတိဝိယ ပါကဋမေဝ (သျာ၊ ဋီ၊ က)

sakkomahaṁ paṭisandhiṁ ugghāṭetvā cutikkhaṇe pavattitanāmarūpamārammaṇaṁ kātun”ti dhuranikkhepo na kātabbo. Tadeva pana pādakajjhānaṁ punappunaṁ samāpajjitabbaṁ. Tato ca vuṭṭhāya vuṭṭhāya taṁ ṭhānaṁ āvajjitabbaṁ.

Evaṁ karonto hi seyyathāpi nāma balavā puriso kūṭāgārakaṇṇikatthāya mahārukkhaṁ chindanto sākhāpalāsacchedanamatteneva pharasudhārāya vipannāya mahārukkhaṁ chindituṁ asakkontopi dhuranikkhepaṁ akatvāva kammārasālaṁ gantvā tikhiṇaṁ pharasuṁ kārāpetvā puna āgantvā chindeyya, puna vipannāya ca punapi tatheva kāretvā chindeyya. So evaṁ chindanto chinnassa chinnassa puna chetabbābhāvato[1] acchinnassa ca chedanato nacirasseva mahārukkhaṁ pāteyya, evamevaṁ pādakajjhānā vuṭṭhāya pubbe āvajjitaṁ anāvajjitvā paṭisandhimeva āvajjanto nacirasseva paṭisandhiṁ ugghāṭetvā cutikkhaṇe pavattitanāmarūpaṁ ārammaṇaṁ kareyyāti. Kaṭṭhaphālakakesohārakādīhipi ayamattho dīpetabbo.

Tattha pacchimanisajjato pabhuti yāva paṭisandhito ārammaṇaṁ katvā pavattaṁ ñāṇaṁ pubbenivāsañāṇaṁ nāma na hoti. Taṁ pana parikammasamādhiñāṇaṁ nāma hoti. Atītaṁsañāṇantipi eke vadanti. Taṁ rūpāvacaraṁ sandhāya na yujjati. Yadā panassa bhikkhuno paṭisandhiṁ atikkamma cutikkhaṇe pavattitanāmarūpaṁ ārammaṇaṁ katvā manodvārāvajjanaṁ uppajjati, tasmiñca niruddhe tadevārammaṇaṁ katvā cattāri pañca vā javanāni javanti. Sesaṁ pubbe vuttanayeneva purimāni parikammādināmakāni kāmāvacarāni honti. Pacchimaṁ rūpāvacaraṁ catutthajjhānikaṁ appanācittaṁ. Tadāssa yaṁ tena cittena saha ñāṇaṁ uppajjati, idaṁ **pubbenivāsānussatiñāṇaṁ** nāma. Tena ñāṇena sampayuttāya satiyā anekavihitaṁ pubbenivāsaṁ anussarati. Seyyathidaṁ, ekampi jātiṁ dvepi jātiyo -pa- iti sākāraṁ sa-uddesaṁ anekavihitaṁ pubbenivāsaṁ anussaratīti[2].

404. Tattha **ekampi jātin**ti ekampi paṭisandhimūlaṁ cutipariyosānaṁ ekabhavapariyāpannaṁ khandhasantānaṁ. Esa nayo **dvepi jātiyo**ti-ādīsupi. **Anekepi saṁvaṭṭakappe**ti-ādīsu pana parihāyamāno kappo **saṁvaṭṭakappo,** vaḍḍhamāno **vivaṭṭakappo**ti veditabbo. Tattha saṁvaṭṭena

1. Chedetabbābhāvato (Sī, I), chinditabbābhāvato (?)
2. Dī 1. 76 piṭṭhe.

သက္ကောမဟံ ပဋိသန္ဓိံ ဥဋ္ဌါဒေတွာ စုတိကွဏ္ဍေ ပဝတ္တိတနာမရူပမာရမ္မဏံ ကာတု”န္တိ ဓုရနိက္ခေပေါ န ကာတဗ္ဗော။ တဒေဝ ပန ပါဒကဇ္ဈာနံ ပုနပ္ပုနံ သမာပဇ္ဇိတဗ္ဗံ။ တတော စ ဝုဋ္ဌာယ ဝုဋ္ဌာယ တံ ဌာနံ အာဝဇ္ဇိတဗ္ဗံ။

ဧဝံ ကရောန္တော ဟိ သေယ္ယထာပိ နာမ ဗလဝါ ပုရိသော ကူဋာဂါရကဏ္ဏိကတ္ထာယ မဟာရုက္ခံ ဆိန္ဒန္တော သာခါပလာသစ္ဆေဒနမတ္တေနေဝ ဖရသုဓာရာယ ဝိပန္နာယ မဟာရုက္ခံ ဆိန္ဒိတုံ အသက္ကောန္တော ဖရသုံ ကာရာပေတွာ ပုန အာဂန္ဒွာ ဆိန္ဒေယျ၊ ပုန ဝိပန္နာယ စ ပုနပိ တထေဝ ကာရေတွာ ဆိန္ဒေယျ။ သော ဧဝံ ဆိန္ဒန္တော ဆိန္နဿ ဆိန္နဿ ပုန ဆေတဗ္ဗာဘာဝတော[1] အစ္ဆိန္နဿ စ ဆေဒနတော နစိရဿေဝ မဟာရုက္ခံ ပါတေယျ၊ ဧဝမေဝံ ပါဒကဇ္ဈာနာ ဝုဋ္ဌာယ ပုဗ္ဗေ အာဝဇ္ဇိတံ အနာဝဇ္ဇိတွာ ပဋိသန္ဓိမေဝ အာဝဇ္ဇန္တော နစိရဿေဝ ပဋိသန္ဓိံ ဥဋ္ဌါဒေတွာ စုတိကွဏ္ဍေ ပဝတ္တိတနာမရူပံ အာရမ္မဏံ ကရေယျာတိ။ ကဋ္ဌဖာလကကေသောဟာရကာဒီဟိပိ အယမတ္ထော ဒီပေတဗ္ဗော။

တတ္ထ ပစ္ဆိမနိသဇ္ဇတော ပဘုတိ ယာဝ ပဋိသန္ဓိတော အာရမ္မဏံ ကတ္ဝာ ပဝတ္တံ ဉာဏံ ပုဗ္ဗေနိဝါသဉာဏံ နာမ န ဟောတိ။ တံ ပန ပရိကမ္မသမာဓိဉာဏံ နာမ ဟောတိ။ အတီတံသဉာဏန္တိပိ ကေ ဝဒန္တိ။ တံ ရူပါဝစရံ သန္ဓာယ န ယုဇ္ဇတိ။ ယဒါ ပနဿ ဘိက္ခုနော ပဋိသန္ဓိံ အတိက္ကမ္မ စုတိကွဏ္ဍေ ပဝတ္တိတနာမရူပံ အာရမ္မဏံ ကတ္ဝာ မနောဒွါရာဝဇ္ဇနံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ တသ္မိဉ္စ နိရုဇ္ဈိတဒေဝါရမ္မဏံ ကတ္ဝာ စတ္တာရိ ပဉ္စ ဝါ ဇဝနာနိ ဇဝန္တိ။ သေသံ ပုဗ္ဗေ ဝုတ္တနယေနေဝ ပုရိမာနိ ပရိကမ္မာဒိနာမကာနိ ကာမာဝစရာနိ ဟောန္တိ။ ပစ္ဆိမံ ရူပါဝစရံ စတုတ္ထဇ္ဈာနိကံ အပ္ပနာစိတ္တံ။ တဒါဿ ယံ တေန စိတ္တေန သဟ ဉာဏံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ ဣဒံ **ပုဗ္ဗေနိဝါသာနုဿတိဉာဏံ** နာမ။ တေန ဉာဏေန သမ္ပယုတ္တာယ သတိယာ အနေကဝိဟိတံ ပုဗ္ဗေနိဝါသံ အနုဿရတိ။ သေယျထိဒံ၊ ကေမို ဇာတိ ဒ္ဝေပိ ဇာတိယော။ပ။ ဣတိ သာကာရံ သဥ္ဇ္ဒေသံ အနေကဝိဟိတံ ပုဗ္ဗေနိဝါသံ အနုဿရတီတိ[2]။

၄၀၄။ တတ္ထ **ကေမို ဇာတိ**န္တိ ကေမို ပဋိသန္ဓိမူလံ စုတိပရိယောသာနံ့ ကေဘုဝပရိယာပန္နံ ခန္ဓသန္တာနံ။ သေ နယော **ဒ္ဝေပိ ဇာတိယော**တိအာဒီသုပိ။ **အနေကေပိ သံဝဋ္ဋကပ္ပေ**တိအာဒီသု ပန ပရိဟာယမာနော ကပ္ပေါ **သံဝဋ္ဋကပ္ပေါ**, ဝဍ္ဎမာနော **ဝိဝဋ္ဋကပ္ပေါ**တိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ တတ္ထ သံဝဋ္ဋေန

1. ဆေဒေတဗ္ဗာဘာဝတော (သီ၊ ဋ္ဌ)၊ ဆိန္နိတဗ္ဗာဘာဝတော (?)
2. ဒီ ၁-၇၆-ပိဋ္ဌေ။

saṁvaṭṭaṭṭhāyī gahito hoti, taṁmūlakattā. Vivaṭṭena ca **vivaṭṭaṭṭhāyī,** evañhi sati yāni tāni "cattārimāni bhikkhave kappassa asaṅkhyeyyāni. Katamāni cattāri. Saṁvaṭṭo, saṁvaṭṭaṭṭhāyī, vivaṭṭo, vivaṭṭaṭṭhāyīti[1] vuttāni, tāni pariggahitāni honti.

Tattha tayo saṁvaṭṭā āposaṁvaṭṭo, tejosaṁvaṭṭo, vāyosaṁvaṭṭoti. Tisso saṁvaṭṭasīmā Ābhassarā, Subhakiṇhā, Vehapphalāti.

Yadā kappo tejena saṁvaṭṭati, Ābhassarato heṭṭhā agginā ḍayhati. Yadā āpena saṁvaṭṭati, Subhakiṇhato heṭṭhā udakena vilīyati. Yadā vāyunā saṁvaṭṭati, Vehapphalato heṭṭhā vātena viddhaṁsati. Vitthārato pana sadāpi ekaṁ Buddhakhettaṁ vinassati.

Buddhakhettaṁ nāma tividhaṁ hoti jātikhettaṁ, āṇākhettaṁ, visayakhettañca. Tattha **jātikhettaṁ** dasasahassacakkavāḷapariyantaṁ hoti. Yaṁ Tathāgatassa paṭisandhigahaṇādīsu kampati. **Āṇākhettaṁ** koṭisatasahassacakkavāḷapariyantaṁ, yattha Ratanasuttaṁ[2] Khandhaparittaṁ[3] Dhajaggaparittaṁ[4] Āṭānāṭiyaparittaṁ[5] Moraparittanti[6] imesaṁ parittānaṁ ānubhāvo vattati. **Visayakhettaṁ** anantamaparimāṇaṁ. Yaṁ "yāvatā vā pana ākaṅkheyyā"ti[7] vuttaṁ, yattha yaṁ yaṁ Tathāgato ākaṅkhati, taṁ taṁ jānāti. Evametesu tīsu Buddhakhettesu ekaṁ āṇākhettaṁ vinassati. Tasmiṁ pana vinassante jātikhettampi vinaṭṭhameva hoti. Vinassantañca ekatova vinassati, saṇṭhahantampi-ekato saṇṭhahati. Tassevaṁ vināso ca saṇṭhahanañca veditabbaṁ.

405. Yasmiṁhi samaye kappo agginā nassati, āditova kappavināsakamahāmegho vuṭṭhahitvā koṭisatasahassacakkavāḷe ekaṁ mahāvassaṁ vassati. Manussā tuṭṭhahaṭṭhā sabbabījāni nīharitvā vapanti. Sassesu pana gokhāyitakamattesu jātesu gadrabharavaṁ ravanto ekabindumpi na vassati, tadā pacchinnaṁ pacchinnameva vassaṁ hoti. Idaṁ sandhāya hi Bhagavatā "hoti kho so bhikkhave samayo yaṁ bahūni vassāni bahūni

1. Aṁ 1. 460 piṭṭhe, Pāḷisaṁkhittā. 2. Ratanaparittaṁ (Syā); Khu 1. 4 piṭṭhe.
3. Vi 4. 245; Aṁ 1. 384 piṭṭhesu. 4. Saṁ 1. 220 piṭṭhe.
5. Dī 3. 158 piṭṭhe. 6. Jā 1. 38 piṭṭhe. 7. Aṁ 1. 229 piṭṭhe.

သံဝဋ္ဋာယီ ဂဟိတော ဟောတိ၊ တံမူလကတ္တာ။ ဝိဝဋ္ဋေန စ **ဝိဝဋ္ဋာယီ၊** ဧဝဉ္စိ သတိ ယာနိ တာနိ "စတ္တာရိမာနိ ဘိက္ခဝေ ကပ္ပဿ အသင်္ခ်ေယျာနိ။ ကတမာနိ စတ္တာရိ။ သံဝဋ္ဋော, သံဝဋ္ဋဋ္ဌာယီ, ဝိဝဋ္ဋော, ဝိဝဋ္ဋဋ္ဌာယီတိ[၁] ဝုတ္တာနိ၊ တာနိ ပရိဂ္ဂဟိတာနိ ဟောန္တိ။

တတ္ထ တယော သံဝဋ္ဋာ အာပေါသံဝဋ္ဋော, တေဇောသံဝဋ္ဋော, ဝါယော-သံဝဋ္ဋောတိ။ တိဿော သံဝဋ္ဋသီမာ အာဘဿရာ, သုဘကိဏ္ဟာ, ဝေ-ဟပ္ဖလာတိ။

ယဒါ ကပ္ပေါ တေဇေန သံဝဋ္ဋတိ၊ အာဘဿရတော ဟေဋ္ဌာ အဂ္ဂိနာ ဍယ္ဟတိ။ ယဒါ အာပေန သံဝဋ္ဋတိ၊ သုဘကိဏ္ဟတော ဟေဋ္ဌာ ဥဒကေန ဝိလီယတိ။ ယဒါ ဝါယုနာ သံဝဋ္ဋတိ၊ ဝေဟပ္ဖလတော ဟေဋ္ဌာ ဝါတေန ဝိဒ္ဓံသတိ။ ဝိတ္ထာရတော ပန သဒါပိ ဧကံ ဗုဒ္ဓခေတ္တံ ဝိနဿတိ။

ဗုဒ္ဓခေတ္တံ နာမ တိဝိဓံ ဟောတိ ဇာတိခေတ္တံ, အာဏာခေတ္တံ, ဝိသယခေတ္တဉ္စ။ တတ္ထ **ဇာတိခေတ္တံ** ဒသသဟဿစက္ကဝါဠပရိယန္တံ ဟောတိ။ ယံ တထာဂတဿ ပဋိသန္ဓိဂဟဏာဒီသု ကမ္ပတိ။ **အာဏာခေတ္တံ** ကောဋိသတသဟဿစက္ကဝါဠ-ပရိယန္တံ၊ ယတ္ထ ရတနသုတ္တံ[၂] ခန္ဓပရိတ္တံ[၃] ဓဇဂ္ဂပရိတ္တံ[၄] အာဋာနာဋိယပရိတ္တံ[၅] မောရပရိတ္တန္တိ[၆] ဣမေသံ ပရိတ္တာနံ အာနုဘာဝေါ ဝတ္တတိ။ **ဝိသယခေတ္တံ** အနန္တ-ပရိမာဏံ။ ယံ "ယာဝတာ ဝါ ပန အာကင်္ခေယျာ"တိ[၇] ဝုတ္တံ၊ ယတ္ထ ယံ ယံ တထာဂတော အာကင်္ခတိ၊ တံ တံ ဇာနာတိ။ ဧဝမေတေသု တီသု ဗုဒ္ဓခေတ္တေသု ကေ အာဏာခေတ္တံ ဝိနဿတိ။ တသ္မိံ ပန ဝိနဿန္တေ ဇာတိခေတ္တမ္ပိ ဝိနဋ္ဌမေဝ ဟောတိ။ ဝိနဿန္တမ္ပိ ကေတော၀ ဝိနဿတိ၊ သဏ္ဌာဟန္တမ္ပိ ကေတော သဏ္ဌာဟတိ။ တသ္မေဝံ ဝိနာသော စ သဏ္ဌာဟနမ္ပိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

၄၀၅။ ယသ္မိံ ဟိ သမယေ ကပ္ပေါ အဂ္ဂိနာ နဿတိ၊ အာဒိတော၀ ကပ္ပဝိနာ-သကမဟာမေဃော ဝုဋ္ဌဟိတ္ဝာ ကောဋိသတသဟဿစက္ကဝါဠေ ဧကံ မဟာဝဿံ ဝဿတိ။ မနုဿာ တုဋ္ဌဟဋ္ဌာ သဗ္ဗဗီဇာနိ နီဟရိတ္ဝာ ဝပန္တိ။ သဿေသု ပန ဂေါခါယိတကမတ္တေသု ဇာတေသု ဂဒြဘရဝံ ရဝန္တော ဧကဗိန္ဒုမ္ပိ န ဝဿတိ၊ တဒါ ပစ္ဆိန္နံ ပစ္ဆိန္နမေဝ ဝဿံ ဟောတိ။ ဣဒံ သန္ဓာယ ဟိ ဘဂဝတာ "ဟောတိ ခေါ သော ဘိက္ခဝေ သမယော ယံ ဗဟူနိ ဝဿာနိ ဗဟူနိ

၁-အံ ၁-၄၆၀-ပိဋ္ဌေ၊ ပါဠိသံခိတ္တာ။ ၂-ရတနပရိတ္တံ (သျာ)၊ ခု ၁-၄-ပိဋ္ဌေ။
၃-ဝိ ၄-၂၄၅၊ အံ ၁-၃၀၄-ပိဋ္ဌေသု။ ၄-သံ ၁-၂၂၀-ပိဋ္ဌေ။
၅-ဒီ ၃-၁၅၈-ပိဋ္ဌေ။ ၆-ဇာ ၁-၃၀-ပိဋ္ဌေ။ ၇-အံ ၁-၂၂၉-ပိဋ္ဌေ။

vassasatāni bahūni vassasahassāni bahūni vassasatasahassāni devo na vassatī”ti[1] vuttaṁ. Vassūpajīvino sattā kālaṅkatvā brahmaloke nibbattanti, pupphaphalūpajīviniyo ca devatā. Evaṁ dīghe addhāne vītivatte tattha tattha udakaṁ parikkhayaṁ gacchati, athānupubbena macchakacchapāpi kālaṅkatvā brahmaloke nibbattanti, nerayikasattāpi. Tattha nerayikā sattamasūriyapātubhāve vinassantīti eke.

Jhānaṁ vinā natthibrahmaloke nibbatti, etesañca keci dubbhikkhapīḷitā keci abhabbā jhānādhigamāya, te kathaṁ tattha nibbattantīti. Devaloke paṭiladdhajjhānavasena. Tadā hi “vassasatasahassassaccayena kappuṭṭhānaṁ bhavissatī”ti lokabyūhā nāma kāmāvacaradevā muttasirā vikiṇṇakesā rudamukhā assūni hatthehi puñchamānā rattavatthanivatthā ativiya virūpavesadhārino hutvā manussapathe vicarantā evaṁ ārocenti “mārisā[2] ito vassasatasahassassaccayena kappavuṭṭhānaṁ bhavissati, ayaṁ loko vinassissati, mahāsamuddopi ussussissati, ayañca mahāpathavī Sineru ca pabbatarājā uddayhissanti vinassissanti. Yāva brahmalokā lokavināso bhavissati. Mettaṁ mārisā bhāvetha, karuṇaṁ, muditaṁ, upekkhaṁ mārisā bhāvetha, mātaraṁ upaṭṭhahatha, pitaraṁ upaṭṭhahatha, kule jeṭṭhāpacāyino hothā”ti.

Tesaṁ vacanaṁ sutvā yebhuyyena manussā ca bhummadevatā ca saṁvegajātā aññamaññaṁ muducittā hutvā mettādīni puññāni karitvā devaloke nibbattanti. Tattha dibbasudhābhojānaṁ bhuñjitvā vāyokasiṇe parikammaṁ katvā jhānaṁ paṭilabhanti. Tadaññe pana aparāpariyavedanīyena kammena devaloke nibbattanti. Aparāpariyavedanīyakammarahito hi saṁsāre saṁsaramāno satto nāma natthi. Tepi tattha tatheva jhānaṁ paṭilabhanti. Evaṁ devaloke paṭiladdhajjhānavasena sabbepi brahmaloke nibbattantīti.

Vassūpacchedato pana uddhaṁ dīghassa addhuno accayena dutiyo sūriyo pātubhavati. Vuttampi cetaṁ Bhagavatā “hoti kho so bhikkhave samayo”ti **sattasūriyaṁ**[3] vitthāretabbaṁ. Pātubhūte ca pana tasmiṁ

1. Aṁ 2. 474 piṭṭhe. 2. Mārisā mārisā (Sī) 3. Aṁ 2. 474 piṭṭhe.

ဝဿသတာနိ ဗဟူနိ ဝဿသဟဿာနိ ဗဟူနိ ဝဿသတသဟဿာနိ ဒေဝေါ န ဝဿတီ”တိ[1] ဝုတ္တံ။ ဝဿူပဇီဝိနော သတ္တာ ကာလင်္ကတ္ဝာ ဗြဟ္မလောကေ နိဗ္ဗတ္တန္တိ၊ ပုပ္ဖဖလူပဇီဝိနိယော စ ဒေဝတာ။ ဧဝံ ဒီဃေ အဒ္ဓါနေ ဝီတိဝတ္တေ တတ္ထ တတ္ထ ဥဒကံ ပရိက္ခယံ ဂစ္ဆတိ၊ အာနုပုဗ္ဗေန မစ္ဆကစ္ဆပါပိ ကာလင်္ကတ္ဝာ ဗြဟ္မလောကေ နိဗ္ဗတ္တန္တိ၊ နေရယိကသတ္တာပိ။ တတ္ထ နေရယိကာ သတ္တမသူရိယ-ပါတုဘာဝေ ဝိနဿန္တီတိ ဧကေ။

ဈာနံ ဝိနာ နတ္ထိ ဗြဟ္မလောကေ နိဗ္ဗတ္တိ၊ တေသဉ္စ ကေစိ ဒုဒ္ဒိကွဝိဒ္ဓိတာ ကေဝိ အဘာဗွာ ဈာနာဓိဂမာယ၊ ဟေ ကထံ တတ္ထ နိဗ္ဗတ္တန္တီတိ။ ဒေဝလောကေ ပဋိလဒ္ဓဈာနဝသေန။ တဒါ ဟိ “ဝဿသတသဟဿဿစ္စယေန ကပ္ပုဋ္ဌာနံ ဘဝိဿတီ”တိ လောကဗျူဟာ နာမ ကာမာဝစရဒေဝါ မုတ္တသိရာ ဝိကိဏ္ဏ-ကေသာ ရုဒမုခါ အဿူနိ ဟတ္ထေဟိ ပုဉ္ဆမာနာ ရတ္တဝတ္ထနိဝတ္ထာ အတိဝိယ ဝိရူပဝေသဓာရိနော ဟုတ္ဝာ မနုဿပထေ ဝိစရန္တာ ဧဝံ အာရောစေန္တိ “မာရိသာ၂ ဣတော ဝဿသတသဟဿဿစ္စယေန ကပ္ပဝုဋ္ဌာနံ ဘဝိဿတိ၊ အယံ လောကော ဝိနသ္သိဿတိ၊ မဟာသမုဒ္ဒေါပိ ဥဿုသ္သိဿတိ၊ အယဉ္စ မဟာပထဝီ သိနေရု စ ပဗ္ဗတရာဇာ ဥဒ္ဒယှိဿန္တိ ဝိနသ္သိဿန္တိ။ ယာဝ ဗြဟ္မလောကာ လောကဝိနာသော ဘဝိဿတိ။ မေတ္တံ မာရိသာ ဘာဝေထ၊ ကရုဏံ၊ မုဒိတံ၊ ဥပေက္ခံ မာရိသာ ဘာဝေထ၊ မာတရံ ဥပဋ္ဌဟထ၊ ပိတရံ ဥပဋ္ဌဟထ၊ ကုလေ ဇေဋ္ဌာပစာယိနော ဟောထာ”တိ။

တေသံ ဝစနံ သုတ္ဝာ ယေဘုယ္ယေန မနုဿာ စ ဘုမ္မဒေဝတာ စ သံဝေဂဇာတာ အညမညံ မုဒုစိတ္တာ ဟုတ္ဝာ မေတ္တာဒီနိ ပုညာနိ ကရိတ္ဝာ ဒေဝလောကေ နိဗ္ဗတ္တန္တိ။ တတ္ထ ဒိဗ္ဗသုဓာဘောဇနံ ဘုဉ္ဇိတ္ဝာ ဝါယောကသိဏေ ပရိကမ္မံ ကတ္ဝာ ဈာနံ ပဋိလဘန္တိ။ တဒညေ ပန အပရာပရိယဝေဒနီယေန ကမ္မေန ဒေဝလောကေ နိဗ္ဗတ္တန္တိ။ အပရာပရိယဝေဒနီယကမ္မရဟိတော ဟိ သံသာရေ သံသရမာနော သတ္တော နာမ နတ္ထိ။ တေပိ တတ္ထ တထေဝ ဈာနံ ပဋိလဘန္တိ။ ဧဝံ ဒေဝလောကေ ပဋိလဒ္ဓဈာနဝသေန သဗ္ဗေပိ ဗြဟ္မလောကေ နိဗ္ဗတ္တန္တီတိ။

ဝဿူပစ္ဆေဒတော ပန ဥဒ္ဓံ ဒီဃဿ အဒ္ဓုနော အစ္စယေန ဒုတိယော သူရိယော ပါတုဘဝတိ။ ဝုတ္တမ္ပိ စေတံ ဘဂဝတာ “ဟောတိ ခေါ သော ဘိက္ခဝေ သမယော”တိ **သတ္တသူရိယံ**[3] ဝိတ္ထာရေတဗ္ဗံ။ ပါတုဘူတေ စ ပန တသ္မိံ

၁-အံ ၂-၄၇၄-ပိဋ္ဌေ။ ၂-မာရိသာ မာရိသာ (သီ) ၃-အံ ၂-၄၇၄-ပိဋ္ဌေ။

neva rattiparicchedo, na divāparicchedo paññāyati. Eko sūriyo uṭṭheti, eko attha gacchati. Avicchinnasūriyasantāpova loko hoti. Yathā ca pakatisūriye sūriyadevaputto hoti, evaṁ kappavināsakasūriye natthi. Tattha pakatisūriye vattamāne ākāse valāhakāpi dhūmasikhāpi caranti. Kappavināsakasūriye vattamāne vigatadhūmavalāhakaṁ ādāsamaṇḍalaṁ viya nimmalaṁ nabhaṁ hoti. Ṭhapetvā pañca mahānadiyo sesakunnadī-ādīsu udakaṁ sussati.

Tatopi dīghassa addhuno accayena tatiyo sūriyo pātubhavati. Yassa pātubhāvā mahānadiyopi sussanti.

Tatopi dīghassa addhuno accayena catuttho sūriyo pātubhavati. Yassa pātubhāvā Himavati mahānadīnaṁ pabhavā "Sīhapapāto[1] Haṁsapātano[2] Kaṇṇamuṇḍako Rathakāradaho Anotattadaho Chaddantadaho Kuṇāladaho"ti ime satta mahāsarā sussanti.

Tatopi dīghassa addhuno accayena pañcamo sūriyo pātubhavati. Yassa pātubhāvā anupubbena mahāsamudde aṅgulipabbatemanamattampi udakaṁ na saṇṭhāti.

Tatopi dīghassa addhuno accayena chaṭṭho sūriyo pātubhavati. Yassa pātubhāvā sakalacakkavāḷaṁ ekadhūmaṁ hoti. Pariyādiṇṇasinehaṁ dhūmena. Yathā cidaṁ, evaṁ koṭisatasahassacakkavāḷānipi.

Tatopi dīghassa addhuno accayena sattamo sūriyo pātubhavati. Yassa pātubhāvā sakalacakkavāḷaṁ ekajālaṁ hoti saddhiṁ koṭisatasahassacakkavāḷehi. Yojanasatikādibhedāni Sinerukūṭānipi palujjitvā ākāseyeva antaradhāyanti. Sā aggijālā uṭṭhahitvā Cātumahārājike gaṇhāti. Tattha kanakavimānaratanavimānamaṇivimānāni jhāpetvā Tāvatiṁsabhavanaṁ gaṇhāti. Eteneva upāyena yāva paṭhamajjhānabhūmiṁ gaṇhāti. Tattha tayopi brahmaloke jhāpetvā Ābhassare āhacca tiṭṭhati. Sā yāva aṇumattampi saṅkhāragataṁ atthi, tāva na nibbāyati. Sabbasaṅkhāraparikkhayā pana sappitelajhāpanaggisikhā viya

1. Sīhapapātano (Ka-Sī, I), sīhapātano (Syā, Ka)
2. Haṁsapapāto (Sī)

နေဝ ရတ္တိပရိစ္ဆေဒေါ၊ န ဒိဝါပရိစ္ဆေဒေါ ပညာယတိ။ ဧကော သူရိယော ဥဒ္ဂေတိ၊ ဧကော အတ္ထံ ဂစ္ဆတိ။ အဝိစ္ဆိန္နသူရိယသန္တာပေါ၀ လောကော ဟောတိ။ ယထာ စ ပကတိသူရိယေ သူရိယဒေဝပုတ္တော ဟောတိ၊ ဧဝံ ကပ္ပဝိနာသကသူရိယေ နတ္ထိ။ တတ္ထ ပကတိသူရိယေ ဝတ္တမာနေ အာကာသေ ဝလာဟကာပိ ဓူမသိခါပိ စရန္တိ။ ကပ္ပဝိနာသကသူရိယေ ဝတ္တမာနေ ဝိဂတဓူမဝလာဟကံ အာဒါသမဏ္ဍလံ ဝိယ နိမ္မလံ နဘံ ဟောတိ။ ဌပေတ္ဝာ ပဉ္စ မဟာနဒိယော သေသကုန္နဒီအာဒီသု ဥဒကံ သုသ္သတိ။

တတောပိ ဒီဃသ အဒ္ဓုနော အစ္စယေန တတိယော သူရိယော ပါတုဘဝတိ။ ယဿ ပါတုဘာ၀ေါ မဟာနဒိယောပိ သုသ္သန္တိ။

တတောပိ ဒီဃသ အဒ္ဓုနော အစ္စယေန စတုတ္ထော သူရိယော ပါတုဘဝတိ။ ယဿ ပါတုဘာ၀ေါ ဟိမ၀တိ မဟာနဒီနံ ပဘ၀ေါ "သီဟပပါတော[1] ဟံသပါတနော[2] ကဏ္ဏမုဏ္ဍကော ရထကာရဒဟော အနောတတ္တဒဟော ဆဒ္ဒန္တဒဟော ကုဏာလဒဟော"တိ ဣမေ သတ္တ မဟာသရာ သုသ္သန္တိ။

တတောပိ ဒီဃသ အဒ္ဓုနော အစ္စယေန ပဉ္စမော သူရိယော ပါတုဘဝတိ။ ယဿ ပါတုဘာ၀ေါ အနုပုဗ္ဗေန မဟာသမုဒ္ဒေ အင်္ဂုလိပဗ္ဗတေမနမတ္တမ္ပိ ဥဒကံ န သဏ္ဌာတိ။

တတောပိ ဒီဃသ အဒ္ဓုနော အစ္စယေန ဆဋ္ဌော သူရိယော ပါတုဘဝတိ။ ယဿ ပါတုဘာ၀ေါ သကလစက္ကဝါဠံ ဧကဓူမံ ဟောတိ။ ပရိယာဒိဏ္ဏသိနေဟံ ဓူမေန။ ယထာ စိဒံ၊ ဧဝံ ကောဋိသတသဟဿစက္ကဝါဠာနိပိ။

တတောပိ ဒီဃသ အဒ္ဓုနော အစ္စယေန သတ္တမော သူရိယော ပါတုဘဝတိ။ ယဿ ပါတုဘာ၀ေါ သကလစက္ကဝါဠံ ဧကဇာလံ ဟောတိ သဒ္ဓိံ ကောဋိသတသဟဿစက္ကဝါဠေဟိ။ ယောဇနသတိကာဒိဘေဒါနိ သိနေရုကူဋာနိပိ ပလုဇ္ဇိတ္ဝာ အာကာသေယေ၀ အန္တရဓာယန္တိ။ သာ အဂ္ဂိဇာလာ ဥဋ္ဌဟိတ္ဝာ စာတုမဟာရာဇိကေ ဂဏှာတိ။ တတ္ထ ကနကဝိမာနရတနဝိမာနမဏိဝိမာနာနိ ဈာပေတ္ဝာ တာ၀တိံသဘဝနံ ဂဏှာတိ။ ဧတေနေ၀ ဥပါယေန ယာဝ ပဌမဇ္ဈာနဘူမိံ ဂဏှာတိ။ တတ္ထ တယောပိ ဗြဟ္မလောကေ ဈာပေတ္ဝာ အာဘဿရေ အာဟစ္စ တိဋ္ဌတိ။ သာ ယာ၀ အဏုမတ္တမ္ပိ သင်္ခါရဂတံ အတ္ထိ၊ တာ၀ န နိဗ္ဗာယတိ။ သဗ္ဗသင်္ခါရပရိက္ခယာ ပန သပ္ပိတေလဈာပနဂ္ဂိသိခါ ဝိယ

၁-သီဟပပါတနော (က-သီ၊ ဇ)၊ သီဟပါတနော (သျာ၊ က) ၂-ဟံသပပါတော (သီ)

chārikampi anavasesetvā nibbāyati. Heṭṭhā-ākāsena saha upari-ākāso eko hoti mahandhakāro.

406. Atha dīghassa addhuno accayena mahāmegho uṭṭhahitvā paṭhamaṁ sukhumaṁ sukhumaṁ vassati. Anupubbena kumudanāḷayaṭṭhimusalatālakkhandhādippamāṇāhi dhārāhi vassanto koṭisatasahassacakkavāḷesu sabbaṁ daḍḍhaṭṭhānaṁ pūretvā antaradhāyati. Taṁ udakaṁ heṭṭhā ca tiriyañca vāto samuṭṭhahitvā ghanaṁ karoti parivaṭumaṁ paduminipatte udakabindusadisaṁ. Kathaṁ tāva mahantaṁ udakarāsiṁ ghanaṁ karotīti ce. Vivarasampadānato. Tañhissa tamhi tamhi vivaraṁ deti. Taṁ evaṁ vātena sampiṇḍiyamānaṁ ghanaṁ kariyamānaṁ parikkhayamānaṁ anupubbena heṭṭhā otarati. Otiṇṇe otiṇṇe udake brahmalokaṭṭhāne brahmalokā, upari[1] catukāmāvacaradevalokaṭṭhāne ca devalokā pātubhavanti.

Purimapathaviṭṭhānaṁ otiṇṇe pana balavavātā uppajjanti. Te taṁ pihitadvāre dhamakaraṇe ṭhita-udakamiva nirassāsaṁ[2] katvā rundhanti[3]. Madhurodakaṁ parikkhayaṁ gacchamānaṁ upari rasapathaviṁ samuṭṭhāpeti. Sā vaṇṇasampannā ceva hoti gandharasasampannā ca nirudakapāyāsassa upari paṭalaṁ viya.

Tadā ca Ābhassarabrahmaloke paṭhamatarābhinibbattā sattā āyukkhayā vā puññakkhayā vā tato cavitvā idhūpapajjanti. Te honti sayampabhā antalikkhacarā. Te **Aggaññasutte**[4] vuttanayena taṁ rasapathaviṁ sāyitvā taṇhābhibhūtā āluppakārakaṁ paribhuñjituṁ upakkamanti. Atha nesaṁ sayampabhā antaradhāyati, andhakāro hoti. Te andhakāraṁ disvā bhāyanti.

Tato nesaṁ bhayaṁ nāsetvā sūrabhāvaṁ janayantaṁ paripuṇṇapaṇṇāsayojanaṁ sūriyamaṇḍalaṁ pātubhavati, te taṁ disvā "ālokaṁ paṭilabhimhā"ti haṭṭhatuṭṭhā hutvā "amhākaṁ bhītānaṁ bhayaṁ nāsetvā sūrabhāvaṁ janayanto uṭṭhito, tasmā "**sūriyo** hotū"ti sūriyotvevassa nāmaṁ karonti.

1. Uparito (Ka)
2. Nirussāhaṁ (Sī), nirussāsaṁ (I, Ka)
3. Rumbhenti (Sī), rumbhanti (Syā, I), rujjhanti (Ka)
4. Dī 3. 70 piṭṭhe.

ဆာရိကမွိ အနဝသေသေတွာ နိဗ္ဗာယတိ။ ဟေဋ္ဌာအာကာသေန သဟ ဥပရိ-အာကာသော ဧကော ဟောတိ မဟန္ဓကာရော။

၄၀၆။ အထ ဒီဃဿ အဒ္ဓုနော အစ္စယေန မဟာမေဃော ဥဋ္ဌဟိတွာ ပဌမံ သုခုမံ သုခုမံ ဝဿတိ။ အနုပုဗ္ဗေန ကုမုဒနာဠယဋ္ဌိမုသလတာလက္ခန္ဓာ-ဒိပ္ပမာဏာဟိ ဓာရာဟိ ဝဿန္တော ကောဋိသတသဟဿစက္ကဝါဠေသု သဗ္ဗံ ဒဿုဋ္ဌာနံ ပူရေတွာ အန္တရဓာယတိ။ တံ ဥဒကံ ဟေဋ္ဌာ စ တိရိယဉ္စ ဝါတော သမုဋ္ဌဟိတွာ ဃနံ ကရောတိ ပဒုမိနိပတ္တေ ဥဒကဗိန္ဒုသဒိသံ၊ ကထံ တာဝ မဟန္တံ ဥဒကရာသိ ဃနံ ကရောတီတိ စေ။ ဝိဝရသမ္ပဒါနတော။ တဿ တမှိ တမှိ ဝိဝရေ ဒေတိ။ တံ ဧဝံ ဝါတေန သမ္ပိဏ္ဍိယမာနံ ဃနံ ကရိယမာနံ ပရိက္ခယမာနံ အနုပုဗ္ဗေန ဟေဋ္ဌာ ဩတရတိ။ ဩတိဏ္ဏေ ဩဘိဏ္ဏေ ဥဒကေ ဗြဟ္မလောကဋ္ဌာနေ ဗြဟ္မလောကာ, ဥပရိ[1] စတုကာမာဝစရဒေဝ-လောကဋ္ဌာနေ စ ဒေဝလောကာ ပါတုဘဝန္တိ။

ပုရိမပထဝိဋ္ဌာနံ ဩတိဏ္ဏေ ပန ဗလဝဝါတာ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ။ တေ ဘံ ငါဘိတ-ဋ္ဌါရေ ဓမကရဏေ ဌိတဥဒကမိဝ နိရဿာသံ[2] ကတွာ ရုန္ဓန္တိ[3]။ မဓုဒကံ ပရိက္ခယံ ဂစ္ဆမာနံ ဥပရိ ရသပထဝိံ သမုဋ္ဌာပေတိ။ သာ ဝဏ္ဏသမ္ပန္နာ စေဝ ဟောတိ ဂန္ဓရသသမ္ပန္နာ စ နိရုဒကပါယာသဿ ဥပရိ ပဋလံ ဝိယ။

တဒါ စ အာဘဿရဗြဟ္မလောကေ ပဌမတရာဘိနိဗ္ဗတ္တာ သတ္တာ အာယုက္ခ-ယာ ဝါ ပုညက္ခယာ ဝါ တတော စဝိတွာ ဣဓူပပဇ္ဇန္တိ။ တေ ဟောန္တိ သယံပဘာ အန္တလိက္ခစရာ။ တေ **အဂ္ဂညသုတ္တေ**[4] ဝုတ္တနယေန တံ ရသပထဝိံ သာယိတွာ တဏှာဘိဘူတာ အာလုပ္ပကာရကံ ပရိဘုဉ္ဇိတုံ ဥပက္ကမန္တိ။ အထ နေသံ သယမ္ဘာ အန္တရဓာယတိ၊ အန္ဓကာရော ဟောတိ။ တေ အန္ဓကာရံ ဒိသွာ ဘာယန္တိ။

တတော နေသံ ဘယံ နာသေတွာ သူရဘာဝံ ဇနယန္တံ ပရိပုဏ္ဏပဉ္စာသ-ယောဇနံ သူရိယမဏ္ဍလံ ပါတုဘဝတိ၊ တေ တံ ဒိသွာ "အာလောကံ ပဋိ-လဘိမှာ"တိ ဟဋ္ဌတုဋ္ဌာ ဟုတွာ "အမှာကံ ဘီတာနံ ဘယံ နာသေတွာ သုရဘာဝံ ဇနယန္တော ဥဋ္ဌိတော၊ တသ္မာ **"သူရိယော** ဟောတူ"တိ သူရိယောဿေဝံ နာမံ ကရောန္တိ။

၁–ဥပရိတော (က)
၂–နိရုဿာဟံ (သီ)၊ နိရုဿာသံ (ဥ၊ က)
၃–ရုမ္ဘန္တိ (သီ)၊ ရုမ္ဘန္တိ (သျာ၊ ဇ)၊ ရုဇ္ဈန္တိ (က)
၄–ဒီ ၃-၇၀-ဝိဋ္ဌေ။

Atha sūriye divasaṁ ālokaṁ katvā atthaṅgate yampi ālokaṁ labhimhā, sopi no naṭṭhoti puna bhītā honti. Tesaṁ evaṁ hoti "sādhu vatassa sace aññaṁ ālokaṁ labheyyāmā"ti. Tesaṁ cittaṁ ñatvā viya ekūnapaṇṇāsayojanaṁ **candamaṇḍalaṁ** pātubhavati. Te taṁ disvā bhiyyoso mattāya haṭṭhatuṭṭhā hutvā "amhākaṁ chandaṁ ñatvā viya uṭṭhito, tasmā **cando**[1] hotū"ti candotvevassa nāmaṁ karonti. Evaṁ candimasūriyesu pātubhūtesu nakkhattāni tārakarūpāni pātubhavanti.

Tato pabhuti rattindivā paññāyanti, anukkamena ca māsaddhamāsa-utusaṁvaccharā. Candimasūriyānaṁ pana pātubhūtadivaseyeva Sinerucakkavāḷahimavantapabbatā pātubhavanti. Te ca kho apubbaṁ acarimaṁ phagguṇapuṇṇamadivaseyeva pātubhavanti. Kathaṁ? Yathā nāma kaṅgubhatte paccamāne ekappahāreneva pupphuḷakāni uṭṭhahanti. Eke padesā thūpathūpā honti, eke ninnaninnā, eke samasamā. Evamevaṁ thūpathūpaṭṭhāne pabbatā honti, ninnaninnaṭṭhāne samuddā, samasamaṭṭhāne dīpāti.

Atha tesaṁ sattānaṁ rasapathaviṁ paribhuñjantānaṁ kamena ekacce vaṇṇavanto, ekacce dubbaṇṇā honti. Tattha vaṇṇavanto dubbaṇṇe atimaññanti. Tesaṁ atimānapaccayā sāpi **rasapathavī** antaradhāyati. **Bhūmipappaṭako** pātubhavati. Atha nesaṁ teneva nayena sopi antaradhāyati. **Padālatā**[2] pātubhavati. Teneva nayena sāpi antaradhāyati. Akaṭṭhapāko **sāli** pātubhavati akaṇo athuso suddho sugandho taṇḍulapphalo.

Tato nesaṁ bhājanāni uppajjanti. Te sāliṁ bhājane ṭhapetvā pāsāṇapiṭṭhiyā ṭhapenti, sayameva jālasikhā uṭṭhahitvā taṁ pacati. So hoti odano sumanajātipupphasadiso, na tassa sūpena vā byañjanena vā karaṇīyaṁ atthi. Yaṁ yaṁ rasaṁ bhuñjitukāmā honti, taṁ taṁ rasova hoti. Tesaṁ taṁ oḷārikaṁ āhāraṁ āharayataṁ tato pabhuti muttakarīsaṁ sañjāyati. Atha nesaṁ tassa nikkhamanatthāya vaṇamukhāni pabhijjanti, purisassa purisabhāvo, itthiyāpi itthibhāvo pātubhavati.

1. Chando (Ka) 2. Badālatā (Sī, I)

အထ သူရိယေ ဒိဝသံ အာလောကံ ကတ္ဝာ အတ္ထင်္ဂတေ ယမ္ပိ အာလောကံ လဘိမှာ၊ သောပိ နော 'နဋ္ဌောတိ ပုန ဘီတာ ဟောန္တိ။ တေသံ ဧဝံ ဟောတိ "သာဓု ဝတဿ သစေ အညံ အာလောကံ လဘေယျာမာ''တိ။ တေသံ စိတ္တံ ဉတ္ဝာ ဝိယ ကေနပဏ္ဏာသယောဇနံ **စန္ဒမဏ္ဍလံ** ပါတုဘဝတိ။ တေ တံ ဒိသ္ဝာ ဘိယ္ယောသော မတ္တာယ ဟဋ္ဌတုဋ္ဌာ ဟုတ္ဝာ "အမှာကံ ဆန္ဒံ ဉတ္ဝာ ဝိယ ဥဋ္ဌိတော၊ တသ္မာ **စန္ဒော**[1] ဟောတူ"တိ စန္ဒောတ္ဝေဝဿ နာမံ ကရောန္တိ။ ဧဝံ စန္ဒိမသူရိယေသု ပါတုဘူတေသု နက္ခတ္တာနိ တာရကရူပါနိ ပါတုဘဝန္တိ။

တတော ပဘုတိ ရတ္တိန္ဒိဝါ ပညာယန္တိ၊ အနုက္ကမေန စ မာသဒ္ဓမာသဥတု-သံဝစ္ဆရာ။ စန္ဒိမသူရိယာနံ ပန ပါတုဘူတဒိဝသေယေဝ သိနေရုစက္ကဝါဠ-ဟိမဝန္တပဗ္ဗတာ ပါတုဘဝန္တိ။ တေ စ ခေါ အပုဗ္ဗံ အစရိမံ ဖဂ္ဂုဏပုဏ္ဏမ-ဒိဝသေယေဝ ပါတုဘဝန္တိ။ ကထံ? ယထာ နာမ ကင်္ဂုဘတ္တေ ပစ္စမာနေ ကေပ္ပဟာရေနေဝ ပုပ္ဖုဠကာနိ ဥဋ္ဌဟန္တိ။ ကေ ပဒေသာ ထူပထူပါ ဟောန္တိ၊ ကေ နိန္နနိန္နာ၊ ကေ သမသမာ။ ဧဝမေဝံ ထူပထူပဋ္ဌာနေ ပဗ္ဗတာ ဟောန္တိ၊ နိန္နနိန္နဋ္ဌာနေ သမုဒ္ဒါ၊ သမသမဋ္ဌာနေ ဒီပါတိ။

အထ္ ေတသံ သတ္တာနံ ရသပထဝိ် ပရိဘုဉ္ဇန္တာနံ ကမေန ကေစ္ဆေ ဝဏ္ဏ-ဝန္တော၊ ကေစ္ဆေ ဒုဗ္ဗဏ္ဏာ ဟောန္တိ။ တတ္ထ ဝဏ္ဏဝန္တော ဒုဗ္ဗဏ္ဏေ အတိမညန္တိ။ တေသံ အတိမာနပစ္စယာ သာပိ **ရသပထဝီ** အန္တရဓာယတိ။ **ဘူမိပပ္ပဋကော** ပါတုဘဝတိ။ အထ နေသံ တေနေဝ နယေန သောပိ အန္တရဓာယတိ။ **ပဒါလတာ**[2] ပါတုဘဝတိ။ တေနေဝ နယေန သာပိ အန္တရဓာယတိ။ အကဋ္ဌ-ပါကော **သာလိ** ပါတုဘဝတိ အကဏ္ဏော အထုသော သုဒ္ဓေါ သုဂန္ဓော တဏ္ဍုလပ္ဖလော။

တတော နေသံ ဘာဇနာနိ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ။ တေ သာလိ် ဘာဇနေ ဌပေတ္ဝာ ပါသာဏပိဋ္ဌိယာ ဌပေန္တိ၊ သယမေဝ ဇာလသိခါ ဥဋ္ဌဟိတ္ဝာ တံ ပစတိ။ သော ဟောတိ သြဒနော သုမနဇာတိပုပ္ဖသဒိသော၊ န တဿ သူပေန ဝါ ဗျဉ္ဇနေန ဝါ ကရဏီယံ အတ္ထိ။ ယံ ယံ ရသံ ဘုဉ္ဇိတုကာမာ ဟောန္တိ၊ တံ တံ ရသောဝ ဟောတိ။ တေသံ တံ သြဋ္ဌာရိကံ အာဟာရံ အာဟရယတံ တတော ပဘုတိ မုတ္တကရီသံ သဉ္ဇာယတိ။ အထ နေသံ တဿ နိက္ခမနတ္ထာယ ဝဏ်မုခါနိ ပဘိဇ္ဇန္တိ၊ ပုရိသဿ ပုရိသဘာဝေါ၊ ဣတ္ထိယာပိ ဣတ္ထိဘာဝေါ ပါတုဘဝတိ။

၁-ဆန္ဒော (က) ၂-ဗဒါလတာ (သီ၊ ဋ္ဌ)

Tatra sudaṁ itthī purisaṁ, puriso ca itthiṁ ativelaṁ upanijjhāyati. Tesaṁ ativelaṁ upanijjhāyanapaccayā kāmapariḷāho uppajjati. Tato **methunadhammaṁ** paṭisevanti. Te asaddhammapaṭisevanapaccayā viññūhi garahiyamānā viheṭhiyamānā tassa asaddhammassa paṭicchādanahetu **agārāni** karonti. Te agāraṁ ajjhāvasamānā anukkamena aññatarassa alasajātikassa sattassa diṭṭhānugatiṁ āpajjantā sannidhiṁ karonti. Tato pabhuti kaṇopi thusopi taṇḍulaṁ pariyonandhati, lāyitaṭṭhānampi na paṭivirūhati.

Te sannipatitvā anutthunanti "pāpakā vata bho dhammā sattesu pātubhūtā, mayaṁ hi pubbe manomayā ahumhā"ti **Aggaññasutte**[1] vuttanayena vitthāretabbaṁ. Tato mariyādaṁ ṭhapenti. Atha aññataro satto aññassa bhāgaṁ adinnaṁ ādiyati. Taṁ dvikkhattuṁ[2] paribhāsetvā tatiyavāre pāṇileṭṭudaṇḍehi paharanti. Te evaṁ adinnādānagarahamusāvāda-daṇḍādānesu uppannesu sannipatitvā cintayanti "yaṁnūna mayaṁ ekaṁ sattaṁ sammanneyyāma, yo no sammā khīyitabbaṁ khīyeyya, garahitabbaṁ garaheyya, pabbājetabbaṁ pabbājeyya, mayaṁ panassa sālīnaṁ bhāgaṁ anuppadassāmā"ti.

Evaṁ katasanniṭṭhānesu pana sattesu imasmiṁ tāva kappe ayameva Bhagavā bodhisattabhūto tena samayena tesu sattesu abhirūpataro ca dassanīyataro ca mahesakkhataro ca buddhisampanno paṭibalo niggahapaggahaṁ kātuṁ. Te taṁ upasaṅkamitvā yācitvā sammanniṁsu. So tena mahājanena sammatoti **mahāsammato,** khettānaṁ adhipatīti **khattiyo,** dhammena samena pare rañjetīti **rājā**ti tīhi nāmehi paññāyittha. Yañhi[3] loke acchariyaṭṭhānaṁ, bodhisattova tattha ādipurisoti evaṁ bodhisattaṁ ādiṁ katvā khattiyamaṇḍale saṇṭhite anupubbena brāhmaṇādayopi vaṇṇā saṇṭhahiṁsu.

Tattha kappavināsakamahāmeghato yāva jālupacchedo, idamekaṁ asaṅkhyeyyaṁ **saṁvaṭṭo**ti vuccati.

1. Dī 3. 75 piṭṭhe. 2. Dvitikkhattuṁ (Ka) 3. Yañhi yaṁ (Ka)

တတြ သုဒံ ဣတ္ထိ ပုရိသံ, ပုရိသော စ ဣတ္ထိံ အတိဝေလံ ဥပနိဇ္ဈာယတိ။ တေသံ အတိဝေလံ ဥပနိဇ္ဈာယနပစ္စယာ ကာမပရိဠာဟော ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ တတော **မေထုနဓမ္မံ** ပဋိသေဝန္တိ။ တေ အသဒ္ဓမ္မပဋိသေဝနပစ္စယာ ဝိညူဟိ ဂရဟိယမာနာ ဝိဟေဋိယမာနာ တဿ အသဒ္ဓမ္မဿ ပဋိစ္ဆာဒနဟေတု **အဂါရာနိ** ကရောန္တိ။ တေ အဂါရံ အဇ္ဈာဝသမာနာ အနုက္ကမေန အညတရဿ အလသဇာတိကဿ သတ္တဿ ဒိဋ္ဌာနုဂတိံ အာပဇ္ဇန္တာ သန္နိဓိံ ကရောန္တိ။ တတော ပဘုတိ ကဏောပိ ထုသောပိ တဏ္ဍုလံ ပရိယောနန္ဓတိ၊ လာယိတဋ္ဌာနမ္ပိ န ပဋိဝိရူဟတိ။

တေ သန္နိပတိတ္တာ အနုတ္ထုနန္တိ "ပါပကာ ဝတ ဘော ဓမ္မာ သတ္တေသု ပါတုဘူတာ၊ မယံ ဟိ ပုဗ္ဗေ မနောမယာ အဟုမှာ"တိ **အဂ္ဂညသုတ္တေ**[1] ဝုတ္တနယေန ဝိတ္ထာရေတဗ္ဗံ။ တတော မရိယာဒံ ဌပေန္တိ။ အထ အညတရော သတ္တော အညဿ ဘာဂံ အဒိန္နံ အာဒိယတိ။ တံ ဒ္ဝိက္ခတ္တုံ[2] ပရိဘာသေတ္ဝာ တတိယဝါရေ ပါဏိလေခ္ဍုဒ္ဏ္ဍေဟိ ပဟရန္တိ။ တေ ဧဝံ အဒိန္နာဒါနဂရဟမုသာဝါဒဒဏ္ဍာဒါနေသု ဥပ္ပန္နေသု သန္နိပတိတ္ဝာ စိန္တယန္တိ "ယံနූန မယံ ကေ သတ္တံ သမ္မန္နေယျာမ၊ ယော နော သမ္မာ ခီယိတဗ္ဗံ ခီယေယျ၊ ဂရဟိတဗ္ဗံ ဂရဟေယျ၊ ပဗ္ဗာဇေတဗ္ဗံ ပဗ္ဗာဇေယျ၊ မယံ ပနဿ သာလီနံ ဘာဂံ အနုပ္ပဒဿာမာ"တိ။

ဧဝံ ကတသန္နိဋ္ဌာနေသု ပန သတ္တေသု ဣမသ္မိံ တာဝ ကပ္ပေ အယမေဝ ဘဂဝါ ဗောဓိသတ္တဘူတော တေန သမယေန တေသု သတ္တေသု အဘိရူပတရော စ ဒဿနီယတရော စ မဟေသက္ခတရော စ ပုဒ္ဓိသမ္ပန္နော ပဋိဗလော နိဂ္ဂဟ-ပဂ္ဂဟံ ကာတုံ။ တေ တံ ဥပသင်္ကမိတ္ဝာ ယာစိတ္ဝာ သမ္မန္နိံသု။ သော တေန မဟာဇနေန သမ္မတောတိ **မဟာသမ္မတော၊** ခေတ္တာနံ အဓိပတီတိ **ခတ္တိယော၊** ဓမ္မေန သမေန ပရေ ရဉ္ဇေတီတိ **ရာဇာ**တိ တီဟိ နာမေဟိ ပညာယိတ္ထ။ ယဠိ[3] လောကေ အစ္ဆရိယဋ္ဌာနံ၊ ဗောဓိသတ္တောဝ တတ္ထ အာဒိပုရိသောတိ ဧဝံ ဗောဓိသတ္တံ အာဒိံ ကတ္ဝာ ခတ္တိယမဏ္ဍလေ သဏ္ဌိတေ အနုပုဗ္ဗေန ဗြာဟ္မဏာဒယောပိ ဝဏ္ဏာ သဏ္ဌဟိံသု။

တတ္ထ: ကပ္ပဝိနာသကမဟာမေဃတော ယာဝ ဇာလုပစ္ဆေဒေါ၊ ဣဒမေကံ အသင်္ချေယျံ **သံဝဋ္ဋော**တိ ဝုစ္စတိ။

၁-ဒီ ၃-၇၅-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ဒ္ဝိတိက္ခတ္တုံ (က) ၃-ယဠိ ယံ (က)

Kappavināsakajālupacchedato yāva koṭisatasahassacakkavāḷaparipūrako sampattimahāmegho, idaṁ dutiyaṁ asaṅkhyeyyaṁ **saṁvaṭṭaṭṭhāyī**ti vuccati.

Sampattimahāmeghato yāva candimasūriyapātubhāvo, idaṁ tatiyaṁ asaṅkhyeyyaṁ **vivaṭṭo**ti vuccati.

Candimasūriyapātubhāvato yāva punā kappavināsakamahāmegho, idaṁ catutthaṁ asaṅkhyeyyaṁ **vivaṭṭaṭṭhāyī**ti vuccati. Imāni cattāri asaṅkhyeyyāni eko mahākappo hoti. Evaṁ tāva agginā vināso ca saṇṭhahanañca veditabbaṁ.

407. Yasmiṁ pana samaye kappo udakena nassati, āditova kappavināsakamahāmegho uṭṭhahitvāti pubbe vuttanayeneva vitthāretabbaṁ. Ayaṁ pana viseso, yathā tattha dutiyasūriyo, evamidha kappavināsako khārudakamahāmegho vuṭṭhāti. So ādito sukhumaṁ sukhumaṁ vassanto anukkamena mahādhārāhi koṭisatasahassacakkavāḷānaṁ[1] pūrento vassati. Khārudakena phuṭṭhaphuṭṭhā pathavīpabbatādayo vilīyanti, udakaṁ samantato vātehi dhāriyati. Pathavito yāva dutiyajjhānabhūmiṁ udakaṁ gaṇhāti. Tattha tayopi brahmaloke vilīyāpetvā Subhakiṇhe āhacca tiṭṭhati. Taṁ yāva aṇumattampi saṅkhāragataṁ atthi, tāva na vūpasammati. Udakānugataṁ pana sabbasaṅkhāragataṁ abhibhavitvā sahasā vūpasammati antaradhānaṁ gacchati. Heṭṭhā-ākāsena saha upari-ākāso eko hoti mahandhakāroti sabbaṁ vuttasadisaṁ. Kevalaṁ panidha Ābhassarabrahmalokaṁ ādiṁ katvā loko pātubhavati. Subhakiṇhato ca cavitvā Ābhassaraṭṭhānādīsu sattā nibbattanti.

Tattha kappavināsakamahāmeghato yāva kappavināsakudakūpacchedo, idamekaṁ asaṅkhyeyyaṁ. Udakūpacchedato yāva sampattimahāmegho, idaṁ dutiyaṁ asaṅkhyeyyaṁ. Sampattimahāmeghato -pa-. Imāni cattāri asaṅkhyeyyāni eko mahākappo hoti. Evaṁ udakena vināso ca saṇṭhahanañca veditabbaṁ.

1. ...cakkavāḷaṁ (I)

ကပ္ပဝိနာသကဇာလုပစ္ဆေဒတော ယာဝ ကောဋိသတသဟဿစက္ကဝါဠ-ပရိပူရကော သမ္ပတ္တိမဟာမေဃော၊ ဣဒံ ဒုတိယံ အသင်္ခ္ယေယ္ယံ **သံဝဋ္ဋဋ္ဌာယီ**တိ ဝုစ္စတိ။

သမ္ပတ္တိမဟာမေဃတော ယာဝ စန္ဒိမသူရိယပါတုဘာဝော၊ ဣဒံ တတိယံ အသင်္ခ္ယေယ္ယံ **ဝိဝဋ္ဋော**တိ ဝုစ္စတိ။

စန္ဒိမသူရိယပါတုဘာဝတော ယာဝ ပုန ကပ္ပဝိနာသကမဟာမေဃော၊ ဣဒံ စတုတ္ထံ အသင်္ခ္ယေယ္ယံ **ဝိဝဋ္ဋဋ္ဌာယီ**တိ ဝုစ္စတိ။ ဣမာနိ စတ္တာရိ အသင်္ခ္ယေယ္ယာနိ ကော မဟာကပ္ပော ဟောတိ။ ဧတေ တာဝ အဂ္ဂိနာ ဝိနာသော စ သဏ္ဌာနဉ္စ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

၄၀၇။ ယသ္မိံ ပန သမယေ ကပ္ပော ဥဒကေန နဿတိ၊ အာဒိတောဝ ကပ္ပဝိနာသကမဟာမေဃော ဥဋ္ဌဟိတ္ဝာတိ ပုဗ္ဗေ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝိတ္ထာရေတဗ္ဗံ။ အယံ ပန ဝိသေသော၊ ယထာ တတ္ထ ဒုတိယသူရိယော၊ ဧဝမိဓ ကပ္ပဝိနာ-သကော ခါရဥကမဟာမေဃော ဝုဋ္ဌာတိ။ သော အာဒိတော သုခုမံ သုခုမံ ဝဿန္တော အနုက္ကမေန မဟာဓာရာဟိ ကောဋိသတသဟဿစက္ကဝါဠာနံ ပူရေန္တော ဝဿတိ။ ခါရဥကေန ဖုဋ္ဌဖုဋ္ဌာ ပထဝီပဗ္ဗတာဒယော ဝိလီယန္တိ၊ ဥဒကံ သမန္တတော ဝါတေဟိ ဓာရိယတိ။ ပထဝိတော ယာဝ ဒုတိယဈာန-ဘူမိံ ဥဒကံ ဂစ္ဆာတိ။ တတ္ထ တယောပိ ဗြဟ္မလောကေ ဝိလီယာပေတ္ဝာ သုဘကိဏ္ဏေ အာဟစ္စ တိဋ္ဌတိ။ တံ ယာဝ အဏုမတ္တမ္ပိ သင်္ခါရဂတံ အတ္ထိ၊ တာဝ န ဝူပသမ္မတိ။ ဥဒကာနုဂတံ ပန သဗ္ဗသင်္ခါရဂတံ အဘိဘဝိတ္ဝာ သဟသာ ဝူပသမ္မတိ အန္တရဓာနံ ဂစ္ဆတိ။ ဟေဋ္ဌာအာကာသေန သဟ ဥပရိ-အာကာသော ဧကော ဟောတိ မဟန္ဓကာရောတိ သဗ္ဗံ ဝုတ္တသဒိသံ။ ကေဝလံ ပနိဓ အာဘဿရဗြဟ္မလောကံ အာဒိံ ကတ္ဝာ လောကော ပါတုဘဝတိ။ သုဘကိဏ္ဏတော စ စဝိတ္ဝာ အာဘဿရဋ္ဌာနာဒီသု သတ္တာ နိဗ္ဗတ္တန္တိ။

တတ္ထ ကပ္ပဝိနာသကမဟာမေဃတော ယာဝ-ကပ္ပဝိနာသကုဒကူပစ္ဆေဒေါ၊ ဣဒမေကံ အသင်္ခ္ယေယ္ယံ။ ဥဒကူပစ္ဆေဒတော ယာဝ သမ္ပတ္တိမဟာမေဃော၊ ဣဒံ ဒုတိယံ အသင်္ခ္ယေယ္ယံ။ သမ္ပတ္တိမဟာမေဃတော။ ပ ။ ဣမာနိ စတ္တာရိ အသင်္ခ္ယေယ္ယာနိ ကော မဟာကပ္ပော ဟောတိ။ ဧဝံ ဥဒကေန ဝိနာသော စ သဏ္ဌာနဉ္စ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

၁-....စက္ကဝါဠံ (ဋီ)

408. Yasmiṁ samaye kappo vātena vinassati, āditova kappavināsakamahāmegho uṭṭhahitvāti pubbe vuttanayeneva vitthāretabbaṁ. Ayaṁ pana viseso, yathā tattha dutiyasūriyo, evamidha kappavināsanatthaṁ vāto samuṭṭhāti. So paṭhamaṁ thūlarajaṁ uṭṭhāpeti. Tato saṇharajaṁ sukhumavālikaṁ thūlavālikaṁ sakkharapāsāṇādayoti yāva kūṭāgāramatte pāsāṇe visamaṭṭhāne ṭhitamahārukkhe ca uṭṭhāpeti. Te pathavito nabhamuggatā na ca puna patanti. Tattheva cuṇṇavicuṇṇā hutvā abhāvaṁ gacchanti.

Athānukkamena heṭṭhā mahāpathaviyā vāto samuṭṭhahitvā pathaviṁ parivattetvā uddhaṁ mūlaṁ katvā ākāse khipati. Yojanasatappamāṇāpi pathavippadesā dviyojanatiyojanacatuyojanapañcayojanasatappamāṇāpi bhijjitvā vātavegena khittā ākāseyeva cuṇṇavicuṇṇā hutvā abhāvaṁ gacchanti. Cakkavāḷapabbatampi Sinerupabbatampi vāto ukkhipitvā ākāse khipati. Te aññamaññaṁ abhihantvā cuṇṇavicuṇṇā hutvā vinassanti. Eteneva upāyena bhummaṭṭhakavimānāni ca ākāsaṭṭhakavimānāni ca vināsento chakāmāvacaradevaloke vināsetvā koṭisatasahassacakkavāḷāni[1] vināseti. Tattha cakkavāḷā cakkavāḷehi Himavantā Himavantehi Sinerū Sinerūhi aññamaññaṁ samāgantvā cuṇṇavicuṇṇā hutvā vinassanti. Pathavito yāva tatiyajjhānabhūmiṁ vāto gaṇhāti. Tattha tayopi brahmaloke vināsetvā Vehapphalaṁ āhacca tiṭṭhāti. Evaṁ sabbasaṅkhāragataṁ vināsetvā sayampi vinassati. Heṭṭhā-ākāsena saha upari-ākāso eko hoti mahandhakāroti sabbaṁ vuttasadisaṁ. Idha pana Subhakiṇhabrahmalokaṁ ādiṁ katvā loko pātubhavati. Vehapphalato ca cavitvā Subhakiṇhaṭṭhānādīsu sattā nibbattanti.

Tattha kappavināsakamahāmeghato yāva kappavināsakavātūpacchedo, idamekaṁ asaṅkhyeyyaṁ. Vātūpacchedato yāva sampattimahāmegho, idaṁ dutiyaṁ asaṅkhyeyyaṁ -pa-. Imāni cattāri asaṅkhyeyyāni eko mahākappo hoti. Evaṁ vātena vināso ca saṇṭhahanañca veditabbaṁ.

1. ...cakkavāḷaṁ (Sī, I)

၄၀၈။ ယသ္မိံ သမယေ ကပ္ပော ဝါတေန ဝိနဿတိ၊ အာဒိတောဝ ကပ္ပဝိနာသကမဟာမေဃော ဥဋ္ဌဟိတ္ဝာတိ ပုဗ္ဗေ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝိတ္ထာရေတဗ္ဗံ။ အယံ ပန ဝိသေသော၊ ယထာ တတ္ထ ဒုတိယသူရိယော၊ ဧဝမိဓ ကပ္ပဝိနာသနတ္ထံ ဝါတော သမုဋ္ဌာတိ။ သော ပဌမံ ထူလရဇံ ဥဋ္ဌာပေတိ။ တတော သဏှရဇံ သုခုမဝါလိကံ ထူလဝါလိကံ သက္ခရပါသာဏာဒယောတိ ယာဝ ကူဋာဂါရမတ္တေ ပါသာဏေ ဝိသမဋ္ဌာနေ ဋ္ဌိတမဟာရုက္ခေ စ ဥဋ္ဌာပေတိ။ တေ ပထဝိတော နဘမုဂ္ဂတာ န စ ပုန ပတန္တိ။ တတ္ထေဝ စုဏ္ဏဝိစုဏ္ဏာ ဟုတ္ဝာ အဘာဝံ ဂစ္ဆန္တိ။

အထာနုက္ကမေန ဟေဋ္ဌာ မဟာပထဝိယာ ဝါတော သမုဋ္ဌဟိတ္ဝာ ပထဝိံ ပရိဝတ္တေတ္ဝာ ဥဒ္ဓံ မူလံ ကတ္ဝာ အာကာသေ ခိပတိ။ ယောဇနသတပ္ပမာဏာပိ ပထဝိပ္ပဒေသာ ဒ္ဝိယောဇနတိယောဇနစတုယောဇနပဉ္စယောဇနသတပ္ပမာဏာပိ ဘိဇ္ဇိတ္ဝာ ဝါတဝေဂေန ခိတ္တာ အာကာသေယေဝ စုဏ္ဏဝိစုဏ္ဏာ ဟုတ္ဝာ အဘာဝံ ဂစ္ဆန္တိ။ စက္ကဝါဠပဗ္ဗတမ္ပိ သိနေရုပဗ္ဗတမ္ပိ ဝါတော ဥက္ခိပိတ္ဝာ အာကာသေ ခိပတိ။ တေ အညမညံ အဘိဟန်္ဒ်ာ စုဏ္ဏဝိစုဏ္ဏာ ဟုတ္ဝာ ဝိနဿန္တိ။ ဧတေနေဝ ဥပါယေန ဘုမ္မဋ္ဌကဝိမာနာနိ စ အာကာသဋ္ဌကဝိမာနာနိ စ ဝိနာသေန္တော ဆကာမာဝစရဒေဝလောကေ ဝိနာသေတ္ဝာ ကောဋိသတသဟဿစက္ကဝါဠာနိ ဝိနာသေတိ။ တတ္ထ စက္ကဝါဠာ စက္ကဝါဠေဟိ ဟိမဝန္တော ဟိမဝန္တေဟိ သိနေရု သိနေရုဟိ အညမညံ သမာဂန်္ဆာ စုဏ္ဏဝိစုဏ္ဏာ ဟုတ္ဝာ ဝိနဿန္တိ။ ပထဝိတော ယာဝ တတိယဇ္ဈာနဘူမိ ဝါတော ဂဏှာတိ။ တတ္ထ တယောပိ ဗြဟ္မလောကေ ဝိနာသေတ္ဝာ ဝေဟပ္ဖလံ အာဟစ္စ တိဋ္ဌတိ။ ဧဝံ သမ္ဘသမ်ဘာရဂတံ ဝိနာသေတ္ဝာ သယပ္ပိ ဝိနဿတိ။ ဟေဋ္ဌာအာကာသေန သဟ ဥပရိအာကာသော ဧကော ဟောတိ မဟန္ဓကာရောတိ သဗ္ဗံ ဝုတ္တသဒိသံ။ ဣမ ပန သုဘကိဏှဗြဟ္မလောကံ အာဒိံ ကတ္ဝာ လောကော ပါတုဘဝတိ၊ ဝေဟပ္ဖလတော စ စုတိတ္ဝာ သုဘကိဏှဋ္ဌာနာဒီသု သတ္တာ နိဗ္ဗတ္တန္တိ။

တတ္ထ `ကပ္ပဝိနာသကမဟာမေဃတော ယာဝ ကပ္ပဝိနာသကဝါတူပစ္ဆေဒေါ၊ ဣဒမေကံ အသင်္ချေယျံ။ ဝါတူပစ္ဆေဒတော ယာဝ သမ္ပတ္တိမဟာမေဃော၊ ဣဒံ ဒုတိယံ အသင်္ချေယျံ။ပ။ ဣမာနိ စတ္တာရိ အသင်္ချေယျာနိ ကော မဟာကပ္ပေါ ဟောတိ။ ဧဝံ ဝါတေန ဝိနာသော စ သဏ္ဌာနဉ္စ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

၁-....စက္ကဝါဠံ (သီ၊ ဣ)

409. Kiṁkāraṇā evaṁ loko vinassati. Akusalamūlakāraṇā. Akusalamūlesu hi ussannesu evaṁ loko vinassati. So ca kho rāge ussannatare agginā vinassati. Dose ussannatare udakena vinassati. Keci pana dose ussannatare agginā. Rāge ussannatare udakenāti vadanti. Mohe ussannatare vātena vinassati. Evaṁ vinassantopi ca nirantarameva sattavāre agginā vinassati. Aṭṭhame vāre udakena. Puna sattavāre agginā. Aṭṭhame vāre udakenāti evaṁ aṭṭhame aṭṭhame vāre vinassanto sattakkhattuṁ udakena vinassitvā puna sattavāre agginā nassati. Ettāvatā tesaṭṭhi kappā atītā honti. Etthantare udakena nassanavāraṁ sampattampi paṭibāhitvā laddhokāso vāto paripuṇṇacatusaṭṭhikappāyuke Subhakiṇhe viddhaṁsento lokaṁ vināseti.

410. Pubbenivāsaṁ anussarantopi ca kappānussaraṇako bhikkhu etesu kappesu anekepi saṁvaṭṭakappe anekepi vivaṭṭakappe anekepi saṁvaṭṭavivaṭṭakappe anussarati. Kathaṁ? "Amutrāsin"ti-ādinā[1] nayena.

Tattha **amutrāsin**ti amumhi saṁvaṭṭakappe ahaṁ amumhi bhave vā yoniyā vā gatiyā vā viññāṇaṭṭhitiyā vā sattāvāse vā sattanikāye vā āsiṁ. **Evaṁnāmo**ti Tisso vā Phusso vā. **Evaṁgotto**ti Kaccāno vā Kassapo vā. Idamassa atītabhave attano nāmagottānussaraṇavasena vuttaṁ. Sace pana tasmiṁ kāle attano vaṇṇasampattiṁ vā lūkhapaṇītajīvikabhāvaṁ[2] vā sukhadukkhabahulataṁ vā appāyukadīghāyukabhāvaṁ vā anussaritukāmo hoti, tampi anussaratiyeva. Tenāha "evaṁvaṇṇo -pa- evamāyupariyanto"ti.

Tattha **evaṁvaṇṇo**ti odāto vā sāmo vā. **Evamāhāro**ti sālimaṁsodanāhāro vā pavattaphalabhojano vā. **Evaṁ sukhadukkhapaṭisaṁvedī**ti anekappakārena kāyikacetasikānaṁ sāmisanirāmisādippabhedānaṁ vā sukhadukkhānaṁ paṭisaṁvedī. **Evamāyupariyanto**ti evaṁ vassasataparimāṇāyupariyanto vā caturāsītikappasatasahassāyupariyanto vā. **So tato cuto amutra udapādin**ti sohaṁ

1. Dī 1. 76 piṭṭhādīsu.
2. ...jīvitabhāvaṁ (I, Ka)

၄၀၉။ ကိံကာရဏာ ဧဝံ လောကော ဝိနဿတိ။ အကုသလမူလ-ကာရဏာ။ အကုသလမူလေသု ဟိ ဥဿန္နေသု ဧဝံ လောကော ဝိနဿတိ။ သော စ ခေါ ရာဂေ ဥဿန္နတရေ အဂ္ဂိနာ ဝိနဿတိ။ ဒောသေ ဥဿန္နတရေ ဥဒကေန ဝိနဿတိ။ ကေစိ ပန ဒောသေ ဥဿန္နတရေ အဂ္ဂိနာ။ ရာဂေ ဥဿန္နတရေ ဥဒကေနာတိ ဝဒန္တိ။ မောဟေ ဥဿန္နတရေ ဝါတေန ဝိနဿတိ။ ဧဝံ ဝိနဿန္တောပိ စ နိရန္တရမေဝ သတ္တဝါရေ အဂ္ဂိနာ ဝိနဿတိ။ အဋ္ဌမေ ဝါရေ ဥဒကေန။ ပုန သတ္တဝါရေ အဂ္ဂိနာ။ အဋ္ဌမေ ဝါရေ ဥဒကေ-နာတိ ဧဝံ အဋ္ဌမေ အဋ္ဌမေ ဝါရေ ဝိနဿန္တော သတ္တက္ခတ္တုံ ဥဒကေန ဝိနဿိတ္ဝာ ပုန သတ္တဝါရေ အဂ္ဂိနာ နဿတိ။ ဧတ္တာဝတာ တေသဋ္ဌိ ကပ္ပါ အတီတာ ဟောန္တိ။ ထေန္တရေ ဥဒကေန နဿနဝါရံ သမ္ပတ္တမ္ပိ ပဋိဗာဟိတ္ဝာ လဒ္ဓေါကာသော ဝါတော ပရိပုဏ္ဏစတုသဋ္ဌိကပ္ပါယုကေ သုဘကိဏ္ဟေ ဝိဒ္ဒံ-သေန္တော လောကံ ဝိနာသေတိ။

၄၁၀။ ပုဗ္ဗေနိဝါသံ အနုဿရန္တောပိ စ ကပ္ပါနုဿရဏကော ဘိက္ခု ဧတေသု ကပ္ပေသု အနေကေပိ သံဝဋ္ဋကပ္ပေ အနေကေပိ ဝိဝဋ္ဋကပ္ပေ အနေကေပိ သံဝဋ္ဋဝိဝဋ္ဋကပ္ပေ အနုဿရတိ။ ကထံ? "အမုတြာသိ"န္တိအာဒိနာ[1] နယေန။

တတ္ထ **အမုတြာသိ**န္တိ အမုမှိ သံဝဋ္ဋကပ္ပေ အဟံ အမုမှိ ဘဝေ ဝါ ယောနိယာ ဝါ ဂတိယာ ဝါ ဝိညာဏဋ္ဌိတိယာ ဝါ သတ္တာဝါသေ ဝါ သတ္တနိကာယေ ဝါ အာသိံ။ **ဧဝံနာမော**တိ တိဿော ဝါ ဖုဿော ဝါ။ **ဧဝံဂေါတ္တော**တိ ကစ္စာနော ဝါ ကဿပေါ ဝါ။ ဣဒမဿ အတီတဘဝေ အတ္တနော နာမ-ဂေါတ္တာနုဿရဏဝသေန ဝုတ္တံ။ သစေ ပန တသ္မိံ ကာလေ အတ္တနော ဝဏ္ဏ-သမ္ပတ္တိံ ဝါ လူခပဏီတဇီဝိကဘာဝံ[2] ဝါ သုခဒုက္ခဗဟုလတံ ဝါ အပ္ပါယုက-ဒီဃာယုကဘာဝံ ဝါ အနုဿရိတုကာမော ဟောတိ၊ တမ္ပိ အနုဿရတိယေဝ။ တေနာဟ "ဧဝံဝဏ္ဏော။ပ။ ဧဝမာယုပရိယန္တော"တိ။

တတ္ထ **ဧဝံဝဏ္ဏော**တိ သြဒါတော ဝါ သာမော ဝါ။ **ဧဝမာဟာရော**တိ သာလိမံသောဒနာဟာရော ဝါ ပဝတ္တဖလဘောဇနော ဝါ။ **ဧဝံ သုခဒုက္ခ-ပဋိသံဝေဒီ**တိ အနေကပ္ပကာရေန ကာယိကစေတသိကာနံ သာမိသနိရာမိသာ-ဒိပ္ပဘေဒါနံ ဝါ သုခဒုက္ခာနံ ပဋိသံဝေဒီ။ **ဧဝမာယုပရိယန္တော**တိ ဧဝံ ဝဿသတပရိမာဏာယုပရိယန္တော ဝါ စတုရာသီတိကပ္ပသတသဟဿာ-ယုပရိယန္တော ဝါ။ **သော တတော စုတော အမုတြ ဥဒပါဒိ**န္တိ သောဟံ

· ၁-ဒီ ၁-၇၆–ဝိဋ္ဌာဒီသု။
၂-....ဇီဝိတဘာဝံ (ဋ္ဌ၊က)

tato bhavato yonito gatito viññāṇaṭṭhitito sattāvāsato sattanikāyato vā cuto puna amukasmiṁ nāma bhave yoniyā gatiyā viññāṇaṭṭhitiyā sattāvāse sattanikāye vā udapādiṁ. **Tatrāpāsin**ti atha tatrāpi bhave yoniyā gatiyā viññāṇaṭṭhitiyā sattāvāse sattanikāye vā puna ahosiṁ. **Evaṁnāmo**ti-ādi vuttanayameva.

Apica yasmā **amutrāsin**ti idaṁ anupubbena ārohantassa yāvadicchakaṁ anussaraṇaṁ. **So tato cuto**ti paṭinivattantassa paccavekkhaṇaṁ, tasmā "idhūpapanno"ti imissā idhūpapattiyā anantaramevassa upapattiṭṭhānaṁ sandhāya "amutra udapādin"ti idaṁ vuttanti veditabbaṁ. **Tatrāpāsin**ti evamādi panassa tatra imissā upapattiyā anantare upapattiṭṭhāne nāmagottādīnaṁ anussaraṇadassanatthaṁ vuttaṁ. **So tato cuto idhūpapanno**ti svāhaṁ tato anantarūpapattiṭṭhānato cuto idha asukasmiṁ nāma khattiyakule vā brāhmaṇakule vā nibbattoti. **Itī**ti evaṁ. **Sākāraṁ sa-uddesan**ti nāmagottavasena sa-uddesaṁ, vaṇṇādivasena sākāraṁ. Nāmagottena hi satto Tisso Kassapoti uddisīyati. Vaṇṇādīhi sāmo odātoti nānattato paññāyati. Tasmā nāmagottaṁ uddeso, itare ākārā. **Anekavihitaṁ pubbenivāsamanussaratī**ti idaṁ uttānatthamevāti.

Pubbenivāsānussatiñāṇakathā niṭṭhitā.

Cuthūpapātañāṇakathā

411. Sattānaṁ cutūpapātañāṇakathāya **cutūpapātañāṇāyā**ti[1] cutiyā ca upapāte ca ñāṇāya. Yena ñāṇena sattānaṁ cuti ca upapāto ca ñāyati, tadatthaṁ dibbacakkhuñāṇatthanti vuttaṁ hoti. **Cittaṁ abhinīharati abhininnāmetī**ti parikammacittaṁ abhinīharati ceva abhininnāmeti ca. **So**ti so katacittābhinīhāro bhikkhu. **Dibbenā**ti-ādīsu pana dibbasadisattā dibbaṁ. Devatānañhi sucaritakammanibbattaṁ pittasemharuhirādīhi apalibuddhaṁ upakkilesavimuttatāya dūrepi ārammaṇaṁ sampaṭicchanasamatthaṁ dibbaṁ pasādacakkhu hoti. Idañcāpi vīriyabhāvanābalanibbattaṁ

1. Dī 1. 78 piṭṭhādīsu.

တတော ဘဝတော ယောနိတော ဂတိတော ဝိညာဏဋ္ဌိတိတော သတ္တာ-ဝါသတော သတ္တနိကာယတော ဝါ စုတော ပုန အမုကသ္မိံ နာမ ဘဝေ ယောနိယာ ဂတိယာ ဝိညာဏဋ္ဌိတိယာ သတ္တာဝါသေ သတ္တနိကာယေ ဝါ ဥဒပါဒिं။ **တတြာပါသိ**န္တိ အထ တတြာပိ ဘဝေ ယောနိယာ ဂတိယာ ဝိညာဏဋ္ဌိတိယာ သတ္တာဝါသေ သတ္တနိကာယေ ဝါ ပုန အဟောသိं။ **ဧဝံ-နာမော**တိအာဒိ ဝုတ္တနယမေဝ။

အဝိစ ယသ္မာ **အမုတြာသိ**န္တိ ဣဒံ အနုပုဗ္ဗေန အာရောဟန္တဿ ယာဝဒိစ္ဆကံ အနုဿရဏံ။ **သော တတော စုတော**တိ ပဋိနိဝတ္တန္တဿ ပစ္စဝေက္ခဏံ၊ တသ္မာ "ဣဓူပပန္နော"တိ ဣမိဿာ ဣဓူပပတ္တိယာ အနန္တရမေဝဿ ဥပပတ္တိဋ္ဌာနံ သန္ဓာယ "အမုတြ ဥဒပါဒိ" န္တိ ဣဒံ ဝုတ္တန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ **တတြာပါသိ**န္တိ ဧဝမာဒိ ပနဿ တတြ ဣမိဿာ ဥပပတ္တိယာ အနန္တရေ ဥပပတ္တိဋ္ဌာနေ နာမဂေါတ္တာဒိနံ အနုဿရဏဒဿနတ္ထံ ဝုတ္တံ။ **သော တတော စုတော ဣဓူပပန္နော**တိ သ္မာဟံ တတော အနန္တရူပပတ္တိဋ္ဌာနတော စုတော ဣဓ အသုကသ္မိံ နာမ ခတ္တိယကုလေ ဝါ ဗြာဟ္မဏကုလေ ဝါ နိဗ္ဗတ္တောတိ။ **ဣတိ**တိ ဧဝံ။ **သာကာရံ သဥဒ္ဒေသ**န္တိ နာမဂေါတ္တဝသေန သဥဒ္ဒေသံ၊ ဝဏ္ဏာဒိဝသေန သာကာရံ။ နာမဂေါတ္တေန ဟိ သတ္တော တိဿော ကဿပေါတိ ဥဒ္ဒိသီယတိ။ ဝဏ္ဏာဒီဟိ သာမော သြဒါတောတိ နာနတ္တတော ပညာယတိ။ တသ္မာ နာမဂေါတ္တံ ဥဒ္ဒေသော၊ ဣတရေ အာကာရာ။ **အနေကဝိဟိတံ ပုဗ္ဗေနိဝါသမနုဿရတီ**တိ ဣဒံ ဥတ္တာ-နတ္ထမေဝါတိ။

ပုဗ္ဗေနိဝါသာနုဿတိဉာဏကထာ နိဋ္ဌိတာ။

စုတူပပါတဉာဏကထာ

၄၁၁။ သတ္တာနံ စုတူပပါတဉာဏကထာယ **စုတူပပါတဉာဏာယာ**တိ[1] စုတိယာ စ ဥပပါတေ စ ဉာဏာယ။ ယေန ဉာဏေန သတ္တာနံ စုတိ စ ဥပပါတော စ ဉာယတိ၊ တဒတ္ထံ ဒိဗ္ဗစက္ခုဉာဏတ္ထန္တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **စိတ္တံ အဘိနီဟရတိ အဘိနိန္နာမေတီ**တိ ပရိကမ္မစိတ္တံ အဘိနီဟရတိ စေဝ အဘိ-နိန္နာမေတိ စ။ **သော**တိ သော ကတစိတ္တာဘိနီဟာရော ဘိက္ခု။ **ဒိဗ္ဗေနာ**တိ-အာဒီသု ပန ဒိဗ္ဗသဒိသတ္တာ ဒိဗ္ဗံ။ ဒေဝတာနဉ္ဒိ သုစရိတကမ္မနိဗ္ဗတ္တံ ပိတ္တသေမ္ဘ-ရုဟိရာဒီဟိ အပလိဗုဒ္ဓံ ဥပက္ကိလေသဝိမုတ္တတာယ ဒူရေပိ အာရမ္မဏံ သမ္ပဋိစ္ဆန-သမတ္ထံ ဒိဗ္ဗံ ပသာဒစက္ခု ဟောတိ။ ဣဒ္ဓာပိ ဝိရိယဘာဝနာဗလနိဗ္ဗတ္တံ

၁-ဒီ ၁-၇၈-ပိဋ္ဌာဒီသု။

ñāṇacakkhu tādisamevāti dibbasadisattā dibbaṁ. Dibbavihāravasena paṭiladdhattā attanā ca dibbavihārasannissitattāpi dibbaṁ. Ālokapariggahena mahājutikattāpi dibbaṁ. Tirokuṭṭādigatarūpadassanena mahāgatikattāpi dibbaṁ. Taṁ sabbaṁ saddasatthānusāreneva veditabbaṁ.

Dassanaṭṭhena **cakkhu.** Cakkhukiccakaraṇena cakkhumivātipi **cakkhu.** Cutūpapātadassanena diṭṭhivisuddhihetuttā **visuddhaṁ.** Yo hi cutimattameva passati, na upapātaṁ. So ucchedadiṭṭhiṁ gaṇhāti. Yo upapātamattameva passati, na cutiṁ, so navasattapātubhāvadiṭṭhaṁ gaṇhāti. Yo pana tadubhayaṁ passati, so yasmā duvidhampi taṁ diṭṭhigataṁ ativattati. Tasmāssa taṁ dassanaṁ diṭṭhivisuddhihetu hoti. Ubhayampi cetaṁ Buddhaputtā passanti. Tena vuttaṁ "cutūpapātadassanena diṭṭhivisuddhihetuttā visuddhan"ti.

Manussūpacāraṁ atikkamitvā rūpadassanena **atikkantamānusakaṁ,** mānusakaṁ vā maṁsacakkhuṁ atikkantattā atikkantamānusakanti veditabbaṁ. Tena dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena. **Satte passatī**ti manussānaṁ maṁsacakkhunā viya satte oloketi.

Cavamāne upapajjamāneti ettha cutikkhaṇe upapattikkhaṇe vā dibbacakkhunā daṭṭhuṁ na sakkā. Ye pana āsannacutikā idāni cavissanti, te cavamānā. Ye ca gahitapaṭisandhikā sampatinibbattāva, te upapajjamānāti adhippetā. Te evarūpe cavamāne ca upapajjamāne ca passatīti dasseti.

Hīneti mohanissandayuttattā hīnānaṁ jātikulabhogādīnaṁ vasena hīḷite ohīḷite oññāte avaññāte. **Paṇīte**ti amohanissandayuttattā tabbiparīte. **Suvaṇṇe**ti adosanissandayuttattā iṭṭhakantamanāpavaṇṇayutte. **Dubbaṇṇe**ti dosanissandayuttattā aniṭṭhākanta-amanāpavaṇṇahutte. Anabhirūpe virūpetipi attho. **Sugate**ti sugatigate. Alobhanissandayuttattā vā aḍḍhe mahaddhane. **Duggate**ti duggatigate. Lobhanissandayuttattā vā dalidde appannapāne.

Yathākammupageti yaṁ yaṁ kammaṁ upacitaṁ, tena tena upagate. Tattha purimehi cavamāneti-ādīhi dibbacakkhukiccaṁ vuttaṁ. Iminā pana padena yathākammupagañāṇakiccaṁ. Tassa ca ñāṇassa ayamuppattikkamo, idha bhikkhu heṭṭhā

ဉာဏစက္ခု တာဒိသမေဝါတိ ဒိဗ္ဗသဒိသတ္တာ ဒိဗ္ဗံ။ ဒိဗ္ဗဝိဟာရဝသေန ပဋိလဒ္ဓတ္တာ အတ္တနာ စ ဒိဗ္ဗဝိဟာရသန္နိဿိတတ္တာပိ ဒိဗ္ဗံ။ အာလောကပရိဂ္ဂဟေန မဟာ-ဇုတိကတ္တာပိ ဒိဗ္ဗံ။ တိရောကုဋ္ဋာဒိဂတရူပဒဿနေန မဟာဂတိကတ္တာပိ ဒိဗ္ဗံ။ တံ သဗ္ဗံ သဒ္ဒသတ္ထာနုသာရေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

ဒဿနဋ္ဌေန **စက္ခု**။ စက္ခုကိစ္စကရဏေန စက္ခုမိဝါတိပိ **စက္ခု**။ စုတူပပါတ-ဒဿနေန ဒိဋ္ဌိဝိသုဒ္ဓိဟေတုတ္တာ **ဝိသုဒ္ဓံ**။ ယော ဟိ စုတိမတ္တမေဝ ပဿတိ၊ န ဥပပါတံ။ သော ဥစ္ဆေဒဒိဋ္ဌိံ ဂဏှာတိ။ ယော ဥပပါတမတ္တမေဝ ပဿတိ၊ န စုတိံ၊ သော နဝသတ္တပါတုဘာဝဒိဋ္ဌိံ ဂဏှာတိ။ ယော ပန တဒုဘယံ ပဿတိ၊ သော ယသ္မာ ဒုဝိဓမ္ပိ တံ ဒိဋ္ဌိဂတံ အတိဝတ္တတိ။ တသ္မာဿ တံ ဒဿနံ ဒိဋ္ဌိဝိသုဒ္ဓိဟေတု ဟောတိ။ ဥဘယမ္ပိ စေတံ ဗုဒ္ဓပုတ္တာ ပဿန္တိ။ တေန ဝုတ္တံ "စုတူပပါတဒဿနေန ဒိဋ္ဌိဝိသုဒ္ဓိဟေတုတ္တာ ဝိသုဒ္ဓ"န္တိ။

မနုဿူပစာရံ အတိက္ကမိတ္တာ ရူပဒဿနေန **အတိက္ကန္တမာနုသကံ၊** မာနုသကံ ဝါ မံသစက္ခုံ အတိက္ကန္တတ္တာ အတိက္ကန္တမာနုသကန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ တေန ဒိဗ္ဗေန စက္ခုနာ ဝိသုဒ္ဓေန အတိက္ကန္တမာနုသကေန။ **သတ္တေ ပဿတီ**တိ မနုဿာနံ မံသစက္ခုနာ ဝိယ သတ္တေ ဩလောကေတိ။

စဝမာနေ ဥပပဇ္ဇမာနေတိ ဣဓ စုတိက္ခဏော ဥပပတ္တိက္ခဏော ဝါ ဒိဗ္ဗစက္ခုနာ ဒဋ္ဌုံ န သက္ကာ။ ယေ ပန အာသန္နစုတိကာ ဋ္ဌာနိံ စဝိဿန္တိ၊ တေ စဝမာနာ။ ယေ စ ဂဟိတပဋိသန္ဓိကာ သမ္ပတိနိဗ္ဗတ္တာဝ၊ တေ ဥပပဇ္ဇမာနာတိ အဓိပ္ပေတာ။ တေ ဧဝရူပေ စဝမာနေ စ ဥပပဇ္ဇမာနေ စ ပဿတီတိ ဒဿေတိ။

ဟီနေတိ မောဟနိဿန္ဒယုတ္တတ္တာ ဟီနာနံ ဇာတိကုလဘောဂါဒီနံ ဝသေန ဟီဠိတေ ဩဟီဠိတေ ဩညာတေ အဝဇာနာတေ။ **ပဏီတေ**တိ အမောဟနိဿန္ဒ-ယုတ္တတ္တာ တဒ္ဝိပရီတေ။ **သုဝဏ္ဏေ**တိ အဒေါသနိဿန္ဒယုတ္တတ္တာ ဋ္ဌဋ္ဌကန္တမနာပ-ဝဏ္ဏယုတ္တေ။ **ဒုဗ္ဗဏ္ဏေ**တိ ဒေါသနိဿန္ဒယုတ္တတ္တာ အနိဋ္ဌာကန္တအမနာပဝဏ္ဏ-ယုတ္တေ။ အနဘိရူပေ ဝိရူပေတိပိ အတ္ထော။ **သုဂတေ**တိ သုဂတိဂတေ။ အလောဘနိဿန္ဒယုတ္တတ္တာ ဝါ အမေ မဟဒ္ဓနေ။ **ဒုဂ္ဂတေ**တိ ဒုဂ္ဂတိဂတေ။ လောဘနိဿန္ဒယုတ္တတ္တာ ဝါ ဒလိဒ္ဒေ အပ္ပန္နပါနေ။

ယထာကမ္မုပဂေတိ ယံ ယံ ကမ္မံ ဥပစိတံ၊ တေန တေန ဥပဂတေ။ တတ္ထ ပုရိမေဟိ စဝမာနေတိအာဒီဟိ ဒိဗ္ဗစက္ခုကိစ္စံ ဝုတ္တံ။ ဋ္ဌမိနာ ပန ပဒေန ယထာ-ကမ္မုပဂဉာဏကိစ္စံ။ တဿ စ ဉာဏဿ အယမုပ္ပတ္တိက္ကမော၊ ဋ္ဌ ဘိက္ခု ဟေဋ္ဌာ

nirayābhimukhaṁ ālokaṁ vaḍḍhetvā nerayike satte passati mahādukkhamanubhavamāne. Taṁ dassanaṁ dibbacakkhukiccameva. So evaṁ manasikaroti “kiṁ nu kho kammaṁ katvā ime sattā etaṁ dukkhaṁ anubhavantī”ti. Athassa idaṁ nāma katvāti taṁkammārammaṇaṁ ñāṇaṁ uppajjati. Tathā uparidevalokābhimukhaṁ ālokaṁ vaḍḍhetvā Nandanavana Missakavana Phārusakavanādīsu satte passati mahāsampattiṁ anubhavamāne. Tampi dassanaṁ dibbacakkhukiccameva. So evaṁ manasikaroti “kiṁ nu kho kammaṁ katvā ime sattā etaṁ sampattiṁ anubhavantī”ti. Athassa idaṁ nāma katvāti taṁkammārammaṇaṁ ñāṇaṁ uppajjati. Idaṁ yathākammupagañāṇaṁ nāma. Imassa visuṁ parikammaṁ nāma natthi, yathā cimassa, evaṁ anāgataṁsañāṇassāpi. Dibbacakkhupādakāneva hi imāni dibbacakkhunā saheva ijjhanti.

Kāyaduccaritenāti-ādīsu duṭṭhu[1] caritaṁ, duṭṭhaṁ[2] vā caritaṁ kilesapūtikattāti duccaritaṁ. Kāyena duccaritaṁ, kāyato vā uppannaṁ duccaritanti kāyaduccaritaṁ, itaresupi eseva nayo. **Samannāgatā**ti samaṅgībhūtā. **Ariyānaṁ upavādakā**ti Buddhapaccekabuddhasāvakānaṁ ariyānaṁ antamaso gihisotāpannānampi anatthakāmā hutvā antimavatthunā vā guṇaparidhaṁsanena vā upavādakā akkosakā garahakāti vuttaṁ hoti. Tattha natthi imesaṁ samaṇadhammo, assamaṇā eteti vadanto antimavatthunā upavadati. Natthi imesaṁ jhānaṁ vā vimokkho vā maggo vā phalaṁ vāti-ādīni vadanto guṇaparidhaṁsanavasena upavadatīti veditabbo. So ca jānaṁ vā upavadeyya ajānaṁ vā, ubhayathāpi ariyūpavādova hoti. Bhāriyaṁ kammaṁ ānantariyasadisaṁ saggāvaraṇañca maggāvaraṇañca, satekicchaṁ pana hoti. Tassa āvibhāvatthaṁ idaṁ vatthu veditabbaṁ.

Aññatarasmiṁ kira gāme eko thero ca daharabhikkhu ca piṇḍāya caranti. Te paṭhamaghareyeva uḷuṅkamattaṁ uṇhayāguṁ labhiṁsu. Therassa ca kucchivāto rujjhati. So cintesi “ayaṁ yāgu mayhaṁ sappāyā, yāva na sītalā hoti, tāva naṁ pivāmī”ti. So manussehi ummāratthāya āhaṭe dārukhaṇḍe nisīditvā pivi. Itaro taṁ jigucchanto “atikhuddābhibhūto[3] mahallako amhākaṁ lajjitabbakaṁ akāsī”ti āha.

1. Duṭṭhuṁ (Sī, Syā, Ka) 2. Duṭṭhu (Sī, Ka) 3. Atikhudābhibhūto (Sī, I)

နိရယာဘိမုခံ အာလောကံ ဝဍ္ဎေတ္ဝာ နေရယိကေ သတ္တေ ပဿတိ မဟာ-ဒုက္ခမနုဘဝမာနေ။ တံ ဒဿနံ ဒိဗ္ဗစက္ခုကိစ္စမေဝ။ သော ဧဝံ မနသိကရောတိ “ကိံ နု ခေါ ကမ္မံ ကတ္ဝာ ဣမေ သတ္တာ ဧတံ ဒုက္ခံ အနုဘဝန္တီ”တိ။ အထဿ ဣဒံ နာမ ကတ္ဝာတိ တံကမ္မာရမ္မဏံ ဉာဏံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ တထာ ဥပရိဒေဝ-လောကာဘိမုခံ အာလောကံ ဝဍ္ဎေတ္ဝာ နန္ဒနဝန မိဿကဝန ဖာရုသကဝနာဒီသု သတ္တေ ပဿတိ မဟာသမ္ပတ္တိံ အနုဘဝမာနေ။ တမ္ပိ ဒဿနံ ဒိဗ္ဗစက္ခုကိစ္စမေဝ။ သော ဧဝံ မနသိကရောတိ “ကိံ နု ခေါ ကမ္မံ ကတ္ဝာ ဣမေ သတ္တာ ဧတံ သမ္ပတ္တိံ အနုဘဝန္တီ”တိ။ အထဿ ဣဒံ နာမ ကတ္ဝာတိ တံကမ္မာရမ္မဏံ ဉာဏံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ဣဒံ ယထာကမ္မူပဂဉာဏံ နာမ။ ဣမဿ ဝိသုံ ပရိကမ္မံ နာမ နတ္ထိ၊ ယထာ စိမဿ၊ ဧဝံ အနာဂတံသဉာဏဿာပိ။ ဒိဗ္ဗစက္ခုပါဒကာနေဝ ဟိ ဣမာနိ ဒိဗ္ဗစက္ခုနာ သဟေဝ ဣဇ္ဈန္တိ။

ကာယဒုစ္စရိတေနာတိအာဒီသု ဒုဋ္ဌု[1] စရိတံ၊ ဒုဋ္ဌံ[2] ဝါ စရိတံ ကိလေသပူတိ-ကတ္တာတိ ဒုစ္စရိတံ။ ကာယေန ဒုစ္စရိတံ၊ ကာယတော ဝါ ဥပ္ပန္နံ ဒုစ္စရိတန္တိ ကာယဒုစ္စရိတံ၊ ဣတရေသုပိ ဧသေဝ နယော။ **သမန္နာဂတာ**တိ သမင်္ဂီဘူတာ။ **အရိယာနံ ဥပဝါဒကာ**တိ ဗုဒ္ဓ ပစ္စေကဗုဒ္ဓ သာဝကာနံ အရိယာနံ အန္တမသော ဂိဟိသောတာပန္နာနမ္ပိ အနတ္ထကာမာ ဟုတ္ဝာ အန္တိမဝတ္ထုနာ ဝါ ဂဏ္ဌပရိဓံ-သနေန ဝါ ဥပဝါဒကာ အက္ကောသကာ ဂရဟကာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ တတ္ထ နတ္ထိ ဣမေသံ သမဏဓမ္မော၊ အဿမဏာ ဧတေတိ ဝဒန္တော အန္တိမဝတ္ထုနာ ဥပဝဒတိ။ နတ္ထိ ဣမေသံ ဈာနံ ဝါ ဝိမောက္ခော ဝါ မဂ္ဂေါ ဝါ ဖလံ ဝါတိအာဒီနိ ဝဒန္တော ဂဏ္ဌပရိဓံသနဝသေန ဥပဝဒတီတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ သော စ ဇာနံ ဝါ ဥပဝဒေယျ အဇာနံ ဝါ၊ ဥဘယထာပိ အရိယူပဝါဒေါ ဟောတိ။ ဘာရိယံ ကမ္မံ အာနန္တရိယသဒိသံ သဂ္ဂါဝရဏဉ္စ မဂ္ဂါဝရဏဉ္စ၊ သတေကိစ္ဆံ ပန ဟောတိ။ တဿ အာဝိဘာဝတ္ထံ ဣဒံ ဝတ္ထု ဝေဒိတဗ္ဗံ။

အညတရသ္မိံ ကိရ ဂါမေ ဧကော ထေရော စ ဒဟရဘိက္ခု စ ပိဏ္ဍာယ စရန္တိ။ တေ ပဌမဃရေယေဝ ဥဠုင်္ကမတ္တံ ဥဏှယာဂုံ လဘိံသု။ ထေရဿ စ ကုစ္ဆိဝါတော ရုဇ္ဈတိ။ သော စိန္တေသိ “အယံ ယာဂု မယှံ သပ္ပါယာ၊ ယာဝ နံ သီတုလာ ဟောတိ၊ တာဝ နံ ပိဝါမီ”တိ။ သော မနုဿေဟိ ဥမ္မာရတ္ထာယ အာဟရိတွေ ဒါရုခဏ္ဍေ နိသီဒိတ္ဝာ ပိဝိ။ ဣတရော တံ ဇိဂုစ္ဆန္တော “အတိ-ခုဒ္ဒါဘိဘူတော[3] မဟလ္လကော အမှာကံ လဇ္ဇိတဗ္ဗကံ အကာသီ”တိ အာဟ။

၁-ဒုဋ္ဌုံ (သီ၊ သျာ၊ က) ၂-ဒုဋ္ဌု (သီ၊ က) ၃-အတိခုဒ္ဒါဘိဘူတော (သီ၊ ဣ)

Thero gāme caritvā vihāraṁ gantvā daharabhikkhuṁ āha “atthi te āvuso imasmiṁ sāsane patiṭṭhā”ti. Āma bhante sotāpanno ahanti. Tena hāvuso-uparimaggatthāya vāyāmaṁ mā akāsi. Khīṇāsavo tayā upavaditoti. So taṁ khamāpesi. Tenassa taṁ kammaṁ pākatikaṁ ahosi.

Tasmā yo aññopi ariyaṁ upavadati, tena gantvā sace attanā vuḍḍhataro hoti, ukkuṭikaṁ nisīditvā “ahaṁ āyasmantaṁ idañcidañca avacaṁ, taṁ me khamāhī”ti khamāpetabbo. Sace navakataro hoti, vanditvā ukkuṭikaṁ nisīditvā añjaliṁ paggahetvā “ahaṁ bhante tumhe idañcidañca avacaṁ, taṁ me khamathā”ti khamāpetabbo. Sace disāpakkanto hoti, sayaṁ vā gantvā saddhivihārikādike vā pesetvā khamāpetabbo.

Sace ca nāpi gantuṁ, na pesetuṁ sakkā hoti, ye tasmiṁ vihāre bhikkhū vasanti, tesaṁ santikaṁ gantvā sace navakatarā honti, ukkuṭikaṁ nisīditvā, sace vuḍḍhatarā, vuḍḍhe vuttanayeneva paṭipajjitvā “ahaṁ bhante asukaṁ nāma āyasmantaṁ idañcidañca avacaṁ, khamatu me so āyasmā”ti vatvā khamāpetabbaṁ. Sammukhā akhamantepi etadeva kattabbaṁ.

Sace ekacārikabhikkhu hoti, nevassa vasanaṭṭhānaṁ, na gataṭṭhānaṁ paññāyati, ekassa paṇḍitassa bhikkhuno santikaṁ gantvā “ahaṁ bhante asukaṁ nāma āyasmantaṁ idañcidañca avacaṁ, taṁ me anussarato vippaṭisāro hoti, kiṁ karomī”ti vattabbaṁ. So vakkhati “tumhe mā cintayittha, thero tumhākaṁ khamati, cittaṁ vūpasamethā”ti. Tenāpi ariyassa gatadisābhimukhena añjaliṁ paggahetvā khamatūti vattabbaṁ. Sace so parinibbuto hoti, parinibbutamañcaṭṭhānaṁ gantvā yāvasivathikaṁ gantvāpi khamāpetabbaṁ. Evaṁ kate neva saggāvaraṇaṁ, na maggāvaraṇaṁ hoti, pākatikameva hotīti.

Micchādiṭṭhikāti viparītadassanā. **Micchādiṭṭhikammasamādānā**ti micchādiṭṭhivasena samādinnanānāvidhakammā, ye ca picchādiṭṭhimūlakesu kāyakammādīsu aññepi samādapenti. Ettha ca vacīduccaritaggahaṇeneva ariyūpavāde manoduccaritaggahaṇena ca micchādiṭṭhiyā saṅgahitāyapi imesaṁ dvinnaṁ puna

ထေရော ဂါမေ စရိတွာ ဝိဟာရံ ဂန္ဓာ ဒဟရဘိက္ခုံ အာဟ “အတ္ထိ တေ အာဝုသော ဣမသ္မိံ သာသနေ ပတိဋ္ဌာ”တိ။ အာမ ဘန္တေ သောတာပန္နော အဟန္တိ။ တေန ဟာဝုသော ဥပရိမဂ္ဂတ္ထာယ ဝါယာမံ မာ အကာသိ။ ခီဏာသဝေါ တယာ ဥပဝဒိတောတိ။ သော တံ ခမာပေသိ။ တေနဿ တံ ကမ္မံ ပါကတိကံ အဟောသိ။

တသ္မာ ယော အညောပိ အရိယံ ဥပဝဒတိ၊ တေန ဂန္ဓာ သစေ အတ္တနာ ဝုဠ္ဍတရော ဟောတိ၊ ဥက္ကုဋိကံ နိသီဒိတွာ ‘‘အဟံ အာယသ္မန္တံ ဣဒ္ဓိဘဉ္ဇ အဝစံ၊ တံ မေ ခမာဟီ’’တိ ခမာပေတဗ္ဗော။ သစေ နဝကတရော ဟောတိ၊ ဝန္ဒိတွာ ဥက္ကုဋိကံ နိသီဒိတွာ အဉ္ဇလိံ ပဂ္ဂဟေတွာ “အဟံ ဘန္တေ တုမှေ ဣဒ္ဓိဘဉ္ဇ အဝစံ၊ တံ မေ ခမထာ”တိ ခမာပေတဗ္ဗော။ သစေ ဒိသာပက္ကန္တော ဟောတိ၊ သယံ ဝါ ဂန္ဓာ သဒ္ဓိဝိဟာရိကာဒိကေ ဝါ ပေသေတွာ ခမာပေတဗ္ဗော။

သစေ စ နာဝါ ဂန္တုံ၊ န ပေသေတုံ သက္ကာ ဟောတိ၊ ယေ တသ္မိံ ဝိဟာရေ ဘိက္ခူ ဝသန္တိ၊ တေသံ သန္တိကံ ဂန္ဓာ သစေ နဝကတရာ ဟောန္တိ၊ ဥက္ကုဋိကံ နိသီဒိတွာ၊ သစေ ဝုဠ္ဍတရာ, ဝုဠ္ဍေ ဝုတ္တနယေနေဝ ပဋိပဇ္ဇိတွာ “အဟံ ဘန္တေ အမုကံ နာမ အာယသ္မန္တံ ဣဒ္ဓိဘဉ္ဇ အဝစံ၊ ခမတု မေ သော အာယသ္မာ”တိ ဝတ္တွာ ခမာပေတဗ္ဗံ။ သမ္ဗဟုလာ အခမန္တေပိ တေဒေဝ ကတ္တဗ္ဗံ။

သစေ ကေစာရိကဘိက္ခု ဟောတိ၊ နေဝဿ ဝသနဋ္ဌာနံ၊ န ဂတဋ္ဌာနံ ပညာယတိ၊ ကေဿ ပတ္တိတဿ ဘိက္ခုနော သန္တိကံ ဂန္ဓာ “အဟံ ဘန္တေ အမုကံ နာမ အာယသ္မန္တံ ဣဒ္ဓိဘဉ္ဇ အဝစံ၊ တံ မေ အနုဿရတော ဝိပ္ပဋိသာရော ဟောတိ၊ ကိံ ကရောမီ’’တိ ဝတ္တဗ္ဗံ။ သော ဝက္ခတိ ‘‘တုမှေ မာ စိန္တယိတ္ထ၊ ထေရော တုမှာကံ ခမတိ၊ စိတ္တံ ဥပသမေထာ’’တိ။ တေနာပိ အရိယဿ ဂတဒိသာဘိမုခေန အဉ္ဇလိံ ပဂ္ဂဟေတွာ ခမတူတိ ဝတ္တဗ္ဗံ။ သစေ သော ပရိနိဗ္ဗုတော ဟောတိ၊ ပရိနိဗ္ဗုတမဉ္စဋ္ဌာနံ ဂန္ဓာ ယာဝသိဝထိကံ ဂန္ဓာပိ ခမာပေတဗ္ဗံ။ ဧဝံ ကတေ နေဝ သဂ္ဂါဝရဏံ၊ န မဂ္ဂါဝရဏံ ဟောတိ၊ ပါကတိကမေဝ ဟောတီတိ။

မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိကာတိ ဝိပရီတဒဿနာ။ **မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိကမ္မသမာဒါနာ**တိ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိဝသေန သမာဒိန္နနာနာဝိဓကမ္မာ၊ ယေ စ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိမူလကေသု ကာယကမ္မာဒီသု အညေပိ သမာဒပေန္တိ။ ဣဓ စ ဝစီဒုစ္စရိတဂ္ဂဟဏေနေဝ အရိယူပဝါဒေ မနောဒုစ္စရိတဂ္ဂဟဏေန စ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိယာ သင်္ဂဟိတာယပိ ဣမေသံ ဒ္ဝိန္နံ ပုန

vacanaṁ mahāsāvajjabhāvadassanatthanti veditabbaṁ. Mahāsāvajjo hi ariyūpavādo, ānantariyasadisattā. Vuttampi cetaṁ “seyyathāpi Sāriputta bhikkhu sīlasampanno samādhisampanno paññāsampanno diṭṭheva dhamme aññaṁ ārādheyya, evaṁsampadamidaṁ Sāriputta vadāmi taṁ vācaṁ appahāya taṁ cittaṁ appahāya taṁ diṭṭhiṁ appaṭinissajjitvā yathābhataṁ nikkhitto, evaṁ niraye”ti[1]. Micchādiṭṭhito ca mahāsāvajjataraṁ nāma aññaṁ natthi. Yathāka “nāhaṁ bhikkhave aññaṁ ekadhammampi samanupassāmi, yaṁ evaṁ mahāsāvajjaṁ[2], yathayidaṁ bhikkhave micchādiṭṭhi. Micchādiṭṭhiparamāni bhikkhave vajjānī”ti[3].

Kāyassa bhedāti upādiṇṇakkhandhapariccāgā. **Parammaraṇā**ti tadanantaraṁ abhinibbattikkhandhaggahaṇe. Atha vā kāyassa bhedāti jīvitindriyassa upacchedā. Parammaraṇāti cuticittato uddhaṁ. **Apāyan**ti evamādi sabbaṁ nirayavevacanameva.

Nirayo hi saggamokkhahetubhūtā puññasammatā ayā apetattā, sukhānaṁ vā āyassa abhāvā **apāyo.** Dukkhassa gati paṭisaraṇanti **duggati,** dosabahulatāya vā duṭṭhena kammunā nibbattā gatīti **duggati.** Vivasā nipatanti ettha dukkaṭakārinoti **vinipāto.** Vinassantā vā ettha patanti saṁbhijjamānaṅgapaccaṅgātipi **vinipāto**. Natthi ettha assādasaññito ayoti **nirayo.**

Atha vā **apāya**ggahaṇena tiracchānayoniṁ dīpeti. Tiracchānayoni hi apāyo sugatito apetattā, na duggati mahesakkhānaṁ nāgarājādīnaṁ sambhavato. **Duggati**ggahaṇena pettivisayaṁ. So hi apāyo ceva duggati ca, sugatito apetattā dukkhassa ca gatibhūtattā. Na tu vinipāto asurasadisaṁ avinipatitattā[4]. **Vinipāta**ggahaṇena asurakāyaṁ. So hi yathāvuttena atthena apāyo ceva duggati ca sabbasamussayehi ca vinipatitattā[5] vinipātoti vuccati. **Niraya**ggahaṇena Avīci-ādi-anekappakāraṁ nirayamevāti. **Upapannā**ti upagatā, tattha abhinibbattāti adhippāyo. Vuttavipariyāyena sukkapakkho veditabbo.

1. Ma 1. 102 piṭṭhe. 2. Mahāsāvajjataraṁ (sabbattha) 3. Aṁ 1. 35 piṭṭhe.
4. Avinipātattā (Sī, I, Ka), avinipātitattā (Syā)
5. Vinipātattā (Sī, Ka), vinipātitattā (Syā)

ဝစနံ မဟာသာဝဇ္ဇဘာဝဒဿနတ္ထန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ မဟာသာဝဇ္ဇော ဟိ အရိယူပဝါဒေါ၊ အာနန္တရိယသဒိသတ္တာ။ ဝုတ္တမ္ပိ စေတံ “သေယျထာပိ သာရိပုတ္တ ဘိက္ခု သီလသမ္ပန္နော သမာဓိသမ္ပန္နော ပညာသမ္ပန္နော ဒိဋ္ဌေဝ ဓမ္မေ အညံ အာရာဓေယျ၊ ဧဝံသမ္ပဒမိဒံ သာရိပုတ္တ ဝဒါမိ တံ ဝါစံ အပဟာယ တံ စိတ္တံ အပ္ပ-ဟာယ တံ ဒိဋ္ဌိံ အပ္ပဋိနိဿဇ္ဇိတ္ဝာ ယထာဘတံ နိက္ခိတ္တော၊ ဧဝံ နိရယေ”တိ[1]။ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌတော စ မဟာသာဝဇ္ဇတရံ နာမ အညံ နတ္ထိ။ ယထာဟ“နာဟံ ဘိက္ခဝေ အညံ ဧကဓမ္မမ္ပိ သမနုပဿာမိ၊ ယံ ဧဝံ မဟာသာဝဇ္ဇံ[2]၊ ယထယိဒံ ဘိက္ခဝေ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိ။ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိပရမာနိ ဘိက္ခဝေ ဝဇ္ဇာနီ”တိ[3]။

ကာယဿ ဘေဒါတိ ဥပါဒိဏ္ဏက္ခန္ဓပရိစ္စာဂါ။ **ပရမ္မရဏာ**တိ တဒနန္တရံ အဘိနိဗ္ဗတ္တိက္ခန္ဓဂ္ဂဟဏေ။ အထ ဝါ ကာယဿ ဘေဒါတိ ဇီဝိတိန္ဒြိယဿ ဥပစ္ဆေဒါ။ ပရမ္မရဏာတိ စုတိစိတ္တတော ဥဒ္ဓံ။ **အပါယန္တိ** ဧဝမာဒိ သဗ္ဗံ နိရယဝေဝစနမေဝ။

နိရယော ဟိ သဂ္ဂမောက္ခဟေတုဘူတာ ပုညသမ္မတာ အယာ အပေတတ္တာ၊ သုခါနံ ဝါ အာယဿ အဘာဝါ **အပါယော**။ ဒုက္ခဿ ဂတိ ပဋိသရဏန္တိ **ဒုဂ္ဂတိ၊** ဒေါသဗဟုလတာယ ဝါ ဒုဋ္ဌေန ကမ္မုနာ နိဗ္ဗတ္တာ ဂတိတိ **ဒုဂ္ဂတိ။** ဝိဝသာ နိပတန္တိ ဧတ္ထ ဒုက္ကဋကာရိနောတိ **ဝိနိပါတော**။ ဝိနဿန္တာ ဝါ ဧတ္ထ ပတန္တိ သံဘိဇ္ဇမာနင်္ဂပစ္စင်္ဂါတိပိ **ဝိနိပါတော**။ နတ္ထိ ဧတ္ထ အဿာဒသညိတော အယောတိ **နိရယော**။

အထ ဝါ **အပါယဂ္ဂဟဏေန** တိရစ္ဆာနယောနိံ ဒီပေတိ။ တိရစ္ဆာနယောနိ ဟိ အပါယော သုဂတိတော အပေတတ္တာ၊ န ဒုဂ္ဂတိ မဟေသက္ခာနံ နာဂ-ရာဇာဒီနံ သမ္ဘဝတော။ **ဒုဂ္ဂတိဂ္ဂဟဏေန** ပေတ္တိဝိသယံ။ သော ဟိ အပါယော စေဝ ဒုဂ္ဂတိ စ၊ သုဂတိတော အပေတတ္တာ ဒုက္ခဿ စ ဂတိဘူတတ္တာ။ န တု ဝိနိပါတော အသုရသဒိသံ အဝိနိပတိတတ္တာ[4]။ **ဝိနိပါတဂ္ဂဟဏေန** အသုရ-ကာယံ။ သော ဟိ ယထာဝုတ္တေန အတ္ထေန အပါယော စေဝ ဒုဂ္ဂတိ စ သဗ္ဗ-သမုဿယေဟိ စ ဝိနိပတိတတ္တာ[5] ဝိနိပါတောတိ ဝုစ္စတိ။ **နိရယဂ္ဂဟဏေန** အဝီစိအာဒိအနေကပ္ပကာရံ နိရယမေဝါတိ။ **ဥပပန္နာ**တိ ဥပဂတာ၊ တတ္ထ အဘိနိဗ္ဗတ္တာတိ အဓိပ္ပါယော။ ဝုတ္တဝိပရိယာယေန သုက္ကပက္ခော ဝေဒိတဗ္ဗော။

၁-မ ၁-၁၀၂-ပိဋ္ဌေ။ ၂-မဟာသာဝဇ္ဇတရံ (သဗ္ဗတ္ထ) ၃-အံ ၁-၃၅-ပိဋ္ဌေ။
၄-အဝိနိပါတတ္တာ (သီ၊ ဈ၊ က)၊ အဝိနိပါတိတတ္တာ (သျာ)
၅-ဝိနိပါတတ္တာ (သီ၊ က)၊ ဝိနိပါတိတတ္တာ (သျာ)

Ayaṁ pana viseso, tattha sugatiggahaṇena manussagatipi saṅgayhati. Saggaggahaṇena devagatiyeva. Tattha sundarā gatīti **sugati.** Rūpādīhi visayehi suṭṭhu aggoti **saggo**. So sabbopi lujjanapalujjanaṭṭhena **loko**ti ayaṁ vacanattho.

"Iti dibbena cakkhunā"ti-ādisabbaṁ nigamanavacanaṁ. Evaṁ dibbena cakkhunā -pa- passatīti ayamettha saṅkhepattho.

412. Evaṁ passitukāmena pana ādikammikena kulaputtena kasiṇārammaṇaṁ abhiññāpādakajjhānaṁ sabbākārena abhinīhārakkhamaṁ katvā "tejokasiṇaṁ, odātakasiṇaṁ, ālokakasiṇan"ti imesu tīsu kasiṇesu aññataraṁ āsannaṁ kātabbaṁ. Upacārajjhānagocaraṁ katvā vaḍḍhetvā ṭhapetabbaṁ. Na tattha appanā uppādetabbāti adhippāyo. Sace hi uppādeti, pādakajjhānanissayaṁ hoti, na parikammanissayaṁ. Imesu ca pana tīsu ālokakasiṇaṁyeva seṭṭhataraṁ. Tasmā taṁ vā itaresaṁ vā aññataraṁ kasiṇaniddese vuttanayena uppādetvā upacārabhūmiyaṁyeva ṭhatvā vaḍḍhetabbaṁ. Vaḍḍhanānayopi cassa tattha vuttanayeneva veditabbo.

Vaḍḍhitaṭṭhānassa[1] antoyeva rūpagataṁ passitabbaṁ. Rūpagataṁ passato panassa parikammassa vāro abhikkamati. Tato āloko antaradhāyati. Tasmiṁ antarahite rūpagatampi na dissati. Athānena punappunaṁ pādakajjhānameva pavisitvā tato vuṭṭhāya āloko pharitabbo. Evaṁ anukkamena āloko thāmagato hotīti ettha āloko hotūti yattakaṁ ṭhānaṁ paricchindati, tattha āloko tiṭṭhatiyeva. Divasampi nisīditvā passato rūpadassanaṁ hoti. Rattiṁ tiṇukkāya maggapaṭipanno cettha puriso opammaṁ.

Eko kira rattiṁ tiṇukkāya maggaṁ paṭipajji. Tassa sā tiṇukkā vijjhāyi. Athassa samavisamāni na paññāyiṁsu. So taṁ tiṇukkaṁ bhūmiyaṁ ghaṁsitvā tiṇukkā puna ujjālesi. Sā pajjalitvā purimālokato mahantataraṁ ālokaṁ akāsi. Evaṁ punappunaṁ vijjhātaṁ[2] ujjālayato kamena sūriyo uṭṭhāsi. Sūriye uṭṭhite ukkāya kammaṁ natthīti taṁ chaḍḍetvā divasampi agamāsi. Tattha ukkāloko viya parikammakāle kasiṇāloko.

1. Vaḍḍhitavaḍḍhitaṭṭhānassa (Sī)
2. Vijjhātaṁ vijjhātaṁ (Sī)

အယံ ပန ဝိသေသော၊ တတ္ထ သုဂတိဂ္ဂဟဏေန မနုဿဂတိပိ သင်္ဂယှတိ။ သဂ္ဂဂ္ဂဟဏေန ဒေဝဂတိယေဝ။ တတ္ထ သုန္ဒရာ ဂတီတိ **သုဂတိ**။ ရူပါဒီဟိ ဝိသယေဟိ သုဋ္ဌု အဂ္ဂေါတိ **သဂ္ဂေါ**။ သော သဗ္ဗောပိ လုဇ္ဇနပလုဇ္ဇနဋ္ဌေန **လောကော**တိ အယံ ဝစနတ္ထော။

"ဋ္ဌတိ ဒိဗ္ဗေန စက္ခုနာ"တိအာဒိသဒ္ဒံ နိဂမနဝစနံ။ ဧဝံ ဒိဗ္ဗေန စက္ခုနာ။ပ။ ပဿတီတိ အယမေတ္ထ သင်္ခေပတ္ထော။

၄၁၂။ ဧဝံ ပဿိတုကာမေန ပန အာဒိကမ္မိကေန ကုလပုတ္တေန ကသိဏာရမ္မဏံ အဘိညာပါဒကဈာနံ သမ္ဘာကာရေန အဘိနိဟာရက္ခမံ ကတ္ဝာ "တေဇောကသိဏံ, ဩဒါတကသိဏံ, အာလောကကသိဏ"န္တိ ဋ္ဌမေသု တီသု ကသိဏေသု အညတရံ အာသန္နံ ကာတဗ္ဗံ။ ဥပစာရဈာနဂေါစရံ ကတ္ဝာ ဝဍ္ဎေတ္ဝာ ဌပေတဗ္ဗံ။ န တတ္ထ အပ္ပနာ ဥပ္ပါဒေတဗ္ဗာတိ အဓိပ္ပါယော။ သစေ ဟိ ဥပ္ပါဒေတိ၊ ပါဒကဈာနနိဿယံ ဟောတိ၊ န ပရိကမ္မနိဿယံ။ ဋ္ဌမေသု စ ပန တီသု အာလောကကသိဏံယေဝ သေဋ္ဌတရံ။ တသ္မာ တံ ဝါ ဋ္ဌတရေသံ ဝါ အညတရံ ကသိဏနိဒ္ဒေသေ ဝုတ္တနယေန ဥပ္ပါဒေတ္ဝာ ဥပစာရဘူမိယံယေဝ ဌတ္ဝာ ဝဍ္ဎေတဗ္ဗံ။ ဝဍ္ဎနာနယောပိ စဿ တတ္ထ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗော။

ဝ[1]ဍ္ဎိတဋ္ဌာနဿ[2] အန္တောယေဝ ရူပဂတံ ပဿိတဗ္ဗံ။ ရူပဂတံ ပဿတော ပနဿ ပရိကမ္မဿ ဝါရော အတိက္ကမတိ။ တတော အာလောကော အန္တရဓာယတိ။ တသ္မိံ အန္တရဟိတေ ရူပဂတမ္ပိ န ဒိဿတိ။ အထာနေန ပုနပ္ပုနံ ပါဒကဈာနမေဝ ပဝိသိတ္ဝာ တတော ဝုဋ္ဌာယ အာလောကော ဖရိတဗ္ဗော။ ဧဝံ အနုက္ကမေန အာလောကော ထာမဂတော ဟောတီတိ ဇ္ဈာ အာလောကော ဟောတူတိ ယတ္တကံ ဌာနံ ပရိစ္ဆိန္ဒတိ၊ တတ္ထ အာလောကော တိဋ္ဌတိယေဝ။ ဒိဝသမ္ပိ နိသီဒိတ္ဝာ ပဿတော ရူပဒဿနံ ဟောတိ။ ရတ္တိံ တိဏုက္ကာယ မဂ္ဂပဋိပန္နော စေတ္ထ ပုရိသော ဩပမ္မံ။

ဧကော ကိရ ရတ္တိံ တိဏုက္ကာယ မဂ္ဂံ ပဋိပဇ္ဇိ။ တဿ သာ တိဏုက္ကာ ဝိဇ္ဈာယိ။ အထဿ သမဝိသမာနိ န ပညာယိံသု။ သော တံ တိဏုက္ကံ ဘူမိယံ ဃံသိတ္ဝာ တိဏုက္ကာ ပုန ဇ္ဇလာလေသိ။ သာ ပဇ္ဇလိတ္ဝာ ပုရိမာလောကတော မဟန္တတရံ အာလောကံ အကာသိ။ ဧဝံ ပုနပ္ပုနံ ဝိဇ္ဈာတံ[3] ဇ္ဇလာလယတော ကမေန သူရိယော ဥဋ္ဌာသိ။ သူရိယေ ဥဋ္ဌိတေ ဥက္ကာယ ကမ္မံ နတ္ထိတိ တံ ဆဍ္ဍေတ္ဝာ ဒိဝသမ္ပိ အဂမာသိ။ တတ္ထ ဥက္ကာလောကော ဝိယ ပရိကမ္မကာလေ ကသိဏာလောကော။

၁-ဝနိတဝနိတဋ္ဌာနဿ (သီ)
၂-ဝိဇ္ဈာတံ ဝိဇ္ဈာတံ (သီ)

Ukkāya vijjhātāya samavisamānaṁ adassanaṁ viya rūpagataṁ passato parikammassa vārātikkamena āloke antarahite rūpagatānaṁ adassanaṁ. Ukkāya ghaṁsanaṁ viya punappunaṁ pavesanaṁ. Ukkāya purimālokato mahantatarālokakaraṇaṁ viya puna parikammaṁ karoto balavatarālokapharaṇaṁ. Sūriyuṭṭhānaṁ viya thāmagatālokassa yathāparicchedena ṭhānaṁ. Tiṇukkaṁ chaḍḍetvā divasampi gamanaṁ viya parittālokaṁ chaḍḍetvā thāmagatenālokena divasampi rūpadassanaṁ.

Tattha yadā tassa bhikkhuno maṁsacakkhussa anāpāthagataṁ antokucchigataṁ hadayavatthunissitaṁ heṭṭhāpathavītalanissitaṁ tirokuṭṭapabbatapākāragataṁ paracakkavāḷagatanti idaṁ rūpaṁ ñāṇacakkhussa āpāthaṁ āgacchati, maṁsacakkhunā dissamānaṁ viya hoti, tadā dibbacakkhu uppannaṁ hotīti veditabbaṁ. Tadeva cettha rūpadassanasamatthaṁ, na pubbabhāgacittāni.

Taṁ panetaṁ puthujjanassa paribandho[1] hoti. Kasmā? So hi yasmā yattha yattha āloko hotūti adhiṭṭhāti, taṁ taṁ pathavīsamuddapabbate vinivijjhitvāpi ekālokaṁ hoti, athassa tattha bhayānakāni yakkharakkhasādirūpāni passato bhayaṁ uppajjati. Yena cittavikkhepaṁ patvā jhānavibbhantako hoti, tasmā rūpadassane appamattena bhavitabbaṁ.

Tatrāyaṁ dibbacakkhuno uppattikkamo. Vuttappakārametaṁ rūpamārammaṇaṁ katvā manodvārāvajjane uppajjitvā niruddhe tadeva rūpaṁ ārammaṇaṁ katvā cattāri pañca vā javanāni uppajjantīti sabbaṁ purimanayeneva veditabbaṁ. Idhāpi pubbabhāgacittāni savitakkasavicārāni kāmāvacarāni. Pariyosāne atthasādhakacittaṁ catutthajjhānikaṁ rūpāvacaraṁ. Tena sahajātaṁ ñāṇaṁ sattānaṁ cutūpapāte ñāṇantipi dibbacakkhuñāṇantipi vuccatīti.

Cutūpapātañāṇakathā niṭṭhitā.

Pakiṇṇakakathā

413. Iti Pañcakkhandhavidū, pañca abhiññā avoca yā Nātho.
Tā ñatvā tāsu ayaṁ, pakiṇṇakakathāpi viññeyyā.

---

1. Paripantho (Sī, Syā, I)

ဥက္ကာယ ဝိဇ္ဈာတာယ သမဝိသမာနံ အဒဿနံ ဝိယ ရူပဂတံ ပသ္သေတော ပရိကမ္မဿ ဝါရာတိက္ကမေန အာလောကေ အန္တရဓာနေ ရူပဂတာနံ အဒဿနံ။ ဥက္ကာယ ဃံသနံ ဝိယ ပုနပ္ပုနံ ပဝေသနံ။ ဥက္ကာယ ပုရိမာလောကတော မဟန္တတရာလောကကရဏံ ဝိယ ပုန ပရိကမ္မံ ကရောတော ဝိသဋတရာလောကဖရဏံ။ သူရိယုဋ္ဌာနံ ဝိယ ဆာမဂတာလောကဿ ယထာပရိစ္ဆေဒေန ဋ္ဌာနံ။ တိဏုက္ကံ ဆဍ္ဍေတွာ ဒိဝသမ္ပိ ဂမနံ ဝိယ ပရိတ္တာလောကံ ဆဍ္ဍေတွာ ထာမဂတေနာလောကေန ဒိဝသမ္ပိ ရူပဒဿနံ။

တတ္ထ ယဒါ တဿ ဘိက္ခုနော မံသစက္ခုဿ အာပါထဂတံ ဟောတိ အန္တောကုစ္ဆိဂတံ ဟဒယဝတ္ထုနိဿိတံ ဟေဋ္ဌာပထဝီတလနိဿိတံ တိရောကုဋ္ဋပဗ္ဗတပါကာရဂတံ ပရစက္ကဝါဠဂတန္တိ ဣဒံ ရူပံ ဉာဏစက္ခုဿ အာပါထံ အာဂစ္ဆတိ၊ မံသစက္ခုနာ ဒိဿမာနံ ဝိယ ဟောတိ၊ တဒါ ဒိဗ္ဗစက္ခု ဥပ္ပန္နံ ဟောတီတိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ တဒေဝ စေတ္ထ ရူပဒဿနသမတ္ထံ၊ နော ပုဗ္ဗဘာဂစိတ္တာနိ၊

တံ ပနေတံ ပုထုဇ္ဇနဿ ပရိဗန္ဓော[1] ဟောတိ။ ကသ္မာ? သော ဟိ ယသ္မာ ယတ္ထ ယတ္ထ အာလောကော ဟောတူတိ အဓိဋ္ဌာတိ၊ တံ တံ ပထဝီသမုဒ္ဒပဗ္ဗတေ ဝိနိဝိဇ္ဈိတ္ဝာပိ ကောလောကံ ဟောတိ၊ အထဿ တတ္ထ ဘယာနကာနိ ယက္ခရက္ခသာဒိရူပါနိ ပဿတော ဘယံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ယေန စိတ္တဝိက္ခေပံ ပတ္ဝာ ဈာနဝိဗ္ဘန္တကော ဟောတိ၊ တသ္မာ ရူပဒဿနေ အပ္ပမတ္တေန ဘဝိတဗ္ဗံ၊

တတြာယံ ဒိဗ္ဗစက္ခုနော ဥပ္ပတ္တိက္ကမော။ ဝုတ္တပ္ပကာရမေတံ ဧဝမာဝဇ္ဇနံ ကတ္ဝာ မနောဒ္ဝါရာဝဇ္ဇနေ ဥပ္ပဇ္ဇိတ္ဝာ နိရုဇ္ဈေ တဒေဝ ရူပံ အာရမ္မဏံ ကတ္ဝာ စတ္တာရိ ပဉ္စ ဝါ ဇဝနာနိ ဥပ္ပဇ္ဇန္တီတိ သဗ္ဗံ ပုရိမနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဣဓာပိ ပုဗ္ဗဘာဂစိတ္တာနိ သဝိတက္ကသဝိစာရာနိ ကာမာဝစရာနိ။ ပရိယောသာနေ အတ္ထသာဓကစိတ္တံ စတုတ္ထဇ္ဈာနိကံ ရူပါဝစရံ။ တေန သဟဇာတံ ဉာဏံ သတ္တာနံ စုတူပပါတေ ဉာဏန္တိပိ ဒိဗ္ဗစက္ခုဉာဏန္တိပိ ဝုစ္စတီတိ။

စုတူပပါတဉာဏကထာ နိဋ္ဌိတာ။

ပကိဏ္ဏကကထာ

၄၁၃။ ဣတိ ပဉ္စက္ခန္ဓဝိဒူ၊ ပဉ္စ အဘိညာ အဝေါစ ယာ နာထော။
တာ ဉတ္ဝာ တာသု အယံ၊ ပကိဏ္ဏကကထာပိ ဝိညေယ္ယာ။

၁-ပရိပန္ထော (သီ၊ သျာ၊ ဣ)

Etāsu hi yadetaṁ cutūpapātañāṇasaṅkhātaṁ dibbacakkhu, tassa anāgataṁsañāṇañca yathākammupagañāṇañcāti dvepi paribhaṇḍañāṇāni honti. Iti imāni ca dve iddhividhādīni ca pañcāti satta abhiññāñāṇāni idhāgatāni. Idāni tesaṁ ārammaṇavibhāge asammohatthaṁ—

Ārammaṇattikā vuttā, ye cattāro Mahesinā.
Sattannamapi ñāṇānaṁ[1], pavattiṁ tesu dīpaye.

Tatrāyaṁ dīpanā. Cattāro hi ārammaṇattikā Mahesinā vuttā. Katame cattāro. Parittārammaṇattiko, maggārammaṇattiko, atītārammaṇattiko, ajjhattārammaṇattikoti[2].

414. Tattha **iddhividhañāṇaṁ** parittamahaggata-atītānāgatapaccuppanna-ajjhattabahiddhārammaṇavasena sattasu ārammaṇesu pavattati. Kathaṁ? Tañhi yadā kāyaṁ cittasannissitaṁ katvā adissamānena kāyena gantukāmo cittavasena kāyaṁ pariṇāmeti, mahaggatacitte samodahati samāropeti, tadā upayogaladdhaṁ ārammaṇaṁ hotīti katvā rūpakāyārammaṇato parittārammaṇaṁ hoti. Yadā cittaṁ kāyasannissitaṁ katvā dissamānena kāyena gantukāmo kāyavasena cittaṁ pariṇāmeti, pādakajjhānacittaṁ rūpakāye samodahati samāropeti, tadā upayogaladdhaṁ ārammaṇaṁ hotīti katvā mahaggatacittārammaṇato mahaggatārammaṇaṁ hoti.

Yasmā pana tadeva cittaṁ atītaṁ niruddhaṁ ārammaṇaṁ karoti, tasmā atītārammaṇaṁ hoti. Mahādhātunidhāne Mahākassapattherādīnaṁ viya anāgataṁ adhiṭṭhahantānaṁ anāgatārammaṇaṁ hoti. **Mahākassapatthero** kira mahādhātunidhānaṁ karonto "anāgate aṭṭhārasavassādhikāni dvevassasatāni ime gandhā mā sussiṁsu, pupphāni mā milāyiṁsu, dīpā mā nibbāyiṁsū"ti adhiṭṭhahi[3]. Sabbaṁ tatheva ahosi. **Assaguttatthero** vattaniyasenāsane bhikkhusaṁghaṁ sukkhabhattaṁ bhuñjamānaṁ disvā udakasoṇḍiṁ divase divase purebhatte dadhirasaṁ hotūti adhiṭṭhāsi. Purebhatte gahitaṁ dadhirasaṁ hoti. Pacchābhatte pākatika-udakameva[4]. Kāyaṁ pana

1. Sattannamabhiññāṇānaṁ (Syā, I)
2. Abhi 1. 2, 3 piṭṭhesu.
3. Dī-Ṭṭha 2. 204 piṭṭhe; Abhi-Ṭṭha 1. 444 piṭṭhepi.
4. Abhi-Ṭṭha 1. 444 piṭṭhe.

တေသု ဟိ ယဒေတံ စုတူပပါတဉာဏသင်္ခါတံ ဒိဗ္ဗစက္ခု၊ တဿ အနာဂတံသဉာဏဉ္စ ယထာကမ္မူပဂဉာဏဉ္စာတိ ဒ္ဝေပိ ပရိဘဏ္ဍဉာဏာနိ ဟောန္တိ။ ဣတိ ဣမာနိ စ ဒ္ဝေ ဣဒ္ဓိဝိဓာဒီနိ စ ပဉ္စာတိ သတ္တ အဘိညာဉာဏာနိ ဣဓာဂတာနိ။ ဣဒါနိ တေသံ အာရမ္မဏဝိဘာဂေ အသမ္မောဟတ္ထံ—

အာရမ္မဏတ္တိကာ ဝုတ္တာ၊ ယေ စတ္တာရော မဟေသိနာ။
သတ္တန္နမပိ ဉာဏာနံ[1]၊ ပဝတ္တိံ တေသု ဒီပယေ။

တတြာယံ ဒီပနာ။ စတ္တာရော ဟိ အာရမ္မဏတ္တိကာ မဟေသိနာ ဝုတ္တာ။ ကတမေ စတ္တာရော။ ပရိတ္တာရမ္မဏတ္တိကော၊ မဂ္ဂါရမ္မဏတ္တိကော၊ အတီတာရမ္မဏတ္တိကော၊ အဇ္ဈတ္တာရမ္မဏတ္တိကောတိ[2]။

၄၁၄။ တတ္ထ **ဣဒ္ဓိဝိဓဉာဏံ** ပရိတ္တမဟဂ္ဂတအတီတာနာဂတပစ္စုပ္ပန္နအဇ္ဈတ္တဗဟိဒ္ဓါရမ္မဏဝသေန သတ္တသု အာရမ္မဏေသု ပဝတ္တတိ။ ကထံ? တဉ္ဩ ယဒါ ကာယံ စိတ္တသန္နိဿိတံ ကတ္ဝာ အဒိဿမာနေန ကာယေန ဂန္တုကာမော စိတ္တဝသေန ကာယံ ပရိဏာမေတိ၊ မဟဂ္ဂတစိတ္တေ သမောဒဟတိ သမာရောပေတိ၊ တဒါ ဥပယောဂလဒ္ဓံ အာရမ္မဏံ ဟောတီတိ ကတ္ဝာ ရူပကာယာရမ္မဏတော ပရိတ္တာရမ္မဏံ ဟောတိ။ ယဒါ စိတ္တံ ကာယသန္နိဿိတံ ကတ္ဝာ ဒိဿမာနေန ကာယေန ဂန္တုကာမော ကာယဝသေန စိတ္တံ ပရိဏာမေတိ၊ ပါဒကဇ္ဈာနစိတ္တံ ရူပကာယေ သမောဒဟတိ သမာရောပေတိ၊ တဒါ ဥပယောဂလဒ္ဓံ အာရမ္မဏံ ဟောတီတိ ကတ္ဝာ မဟဂ္ဂတစိတ္တာရမ္မဏတော မဟဂ္ဂတာရမ္မဏံ ဟောတိ။

ယသ္မာ ပန တဒေဝ စိတ္တံ အတီတံ နိရုဒ္ဓံ အာရမ္မဏံ ကရောတိ၊ တသ္မာ အတီတာရမ္မဏံ ဟောတိ။ မဟာဓာတုနိဓာနေ မဟာကဿပတ္ထေရာဒီနံ ဝိယ အနာဂတံ အဓိဋ္ဌဟန္တာနံ အနာဂတာရမ္မဏံ ဟောတိ။ **မဟာကဿပတ္ထေရော** ကိရ မဟာဓာတုနိဓာနံ ကရောန္တော "အနာဂတေ အဋ္ဌာရသဝဿာဓိကာနိ ဒ္ဝေဝဿသတာနိ ဣမေ ဂန္ဓာ မာ သုသ္သိံသု၊ ပုပ္ဖာနိ မာ မိလာယိံသု၊ ဒီပါ မာ နိဗ္ဗာယိံသူ"တိ အဓိဋ္ဌဟိ[3]။ သဗ္ဗံ တထေဝ အဟောသိ။ **အဿဂုတ္တထေရော** ဝတ္တနိယသေနာသနေ ဘိက္ခုသံဃံ သုက္ခဘတ္တံ ဘုဉ္ဇမာနံ ဒိသ္ဝာ ဥဒကသောဏ္ဍိံ ဒိဝသေ ဒိဝသေ ပုရေဘတ္တေ ဒဓိရသံ ဟောတူတိ အဓိဋ္ဌာသိ။ ပုရေဘတ္တေ ဂဟိတံ ဒဓိရသံ ဟောတိ။ ပစ္ဆာဘတ္တေ ပါကတိကဥဒကမေဝ[4]။ ကာယံ ပန

၁-သတ္တန္နမဘိညာဏာနံ (သျာ၊ ဣ)
၂-ဒီ-ဋ္ဌ ၂-၂၀၄-ပိဋ္ဌေ၊ အဘိ-ဋ္ဌ ၁-၄၄၄-ပိဋ္ဌေပိ။
၃-အဘိ ၁-၂-၃-ပိဋ္ဌေသု။
၄-အဘိ-ဋ္ဌ ၁-၄၄၄-ပိဋ္ဌေ။

cittasannissitaṁ katvā adissamānena kāyena gamanakāle paccuppannārammaṇaṁ hoti.

Kāyavasena cittaṁ, cittavasena vā kāyaṁ pariṇāmanakāle attano kumārakavaṇṇādinimmānakāle ca sakāyacittānaṁ ārammaṇakaraṇato ajjhattārammaṇaṁ hoti. Bahiddhā hatthi-assādidassanakāle pana bahiddhārammaṇanti evaṁ tāva iddhividhañāṇassa sattasu ārammaṇesu pavatti veditabbā.

415. **Dibbasotadhātuñāṇaṁ** parittapaccuppanna-ajjhattabahiddhārammaṇavasena catūsu ārammaṇesu pavattati. Kathaṁ? Tañhi yasmā saddaṁ ārammaṇaṁ karoti, saddo ca paritto, tasmā parittārammaṇaṁ hoti. Vijjamānaṁyeva pana saddaṁ ārammaṇaṁ katvā pavattanato paccuppannārammaṇaṁ hoti. Taṁ attano kucchisaddasavanakāle ajjhattārammaṇaṁ. Paresaṁ saddasavanakāle bahiddhārammaṇanti evaṁ dibbasotadhātuñāṇassa catūsu ārammaṇesu pavatti veditabbā.

416. **Cetopariyañāṇaṁ** parittamahaggata-appamāṇamagga-atītānāgatapaccuppannabahiddhārammaṇavasena aṭṭhasu ārammaṇesu pavattati. Kathaṁ? Tañhi paresaṁ kāmāvacaracittajānanakāle parittārammaṇaṁ hoti. Rūpāvacara-arūpāvacaracittajānanakāle mahaggatārammaṇaṁ hoti. Maggaphalajānanakāle appamāṇārammaṇaṁ hoti.

Ettha ca puthujjano sotāpannassa cittaṁ na jānāti. Sotāpanno vā sakadāgāmissāti evaṁ yāva arahato netabbaṁ. Arahā pana sabbesaṁ cittaṁ jānāti. Aññopi ca uparimo heṭṭhimassāti ayaṁ viseso veditabbo. Maggacittārammaṇakāle maggārammaṇaṁ hoti. Yadā pana atīte sattadivasabbhantare ca anāgate sattadivasabbhantare ca paresaṁ cittaṁ jānāti, tadā atītārammaṇaṁ anāgatārammaṇañca hoti.

Kathaṁ paccuppannārammaṇaṁ hoti. Paccuppannaṁ nāma tividhaṁ khaṇapaccuppannaṁ santatipaccuppannaṁ addhāpaccuppannañca. Tattha uppādaṭṭhitibhaṅgappattaṁ **khaṇapaccuppannaṁ.** Ekadvesantativārapariyāpannaṁ **santatipaccuppannaṁ.** Tattha

andhakārenisīditvā ālokaṭṭhānaṁ gatassa na tāva ārammaṇaṁ pākaṭaṁ hoti, yāva pana taṁ pākaṭaṁ

စိတ္တသန္နိဿိတံ ကတ္ဝာ အဒိဿမာနေန ကာယေန ဂမနကာလေ ပစ္စုပ္ပန္နာရမ္မဏံ ဟောတိ။

ကာယဝသေန စိတ္တံ၊ စိတ္တဝသေန ဝါ ကာယံ ပရိဏာမနကာလေ အတ္တနော ကုမာရကဝဏ္ဏာဒိနိမ္မာနကာလေ စ သကာယစိတ္တာနံ အာရမ္မဏကရဏတော အဇ္ဈတ္တာရမ္မဏံ ဟောတိ။ ဗဟိဒ္ဓါ ဟတ္ထိအဿာဒိဒဿနကာလေ ပန ဗဟိဒ္ဓါရမ္မဏန္တိ ဣဒံ တာဝ ဇဋ္ဌိဝိညာဏာဿ သတ္တသု အာရမ္မဏေသု ပဝတ္တိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

၄၁၅။ **ဒိဗ္ဗသောတဓာတုဉာဏံ** ပရိတ္တပစ္စုပ္ပန္နအဇ္ဈတ္တဗဟိဒ္ဓါရမ္မဏဝသေန စတူသု အာရမ္မဏေသု ပဝတ္တတိ။ ကထံ? တဋ္ဌိ ယသ္မာ သဒ္ဒံ အာရမ္ဗဏံ ကရောတိ၊ သဒ္ဒေါ စ ပရိတ္တော၊ တသ္မာ ပရိတ္တာရမ္မဏံ ဟောတိ။ ဝိဇ္ဇမာနံယေဝ ပန သဒ္ဒံ အာရမ္မဏံ ကတ္ဝာ ပဝတ္တနတော ပစ္စုပ္ပန္နာရမ္မဏံ ဟောတိ။ တံ အတ္တနော ကုစ္ဆိသဒ္ဒသဝနကာလေ အဇ္ဈတ္တာရမ္မဏံ။ ပရေသံ သဒ္ဒသဝနကာလေ ဗဟိဒ္ဓါရမ္မဏန္တိ ဧဝံ ဒိဗ္ဗသောတဓာတုဉာဏဿ စတူသု အာရမ္မဏေသု ပဝတ္တိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

၄၁၆။ **စေတောပရိယဉာဏံ** ပရိတ္တမဟဂ္ဂတအပ္ပမာဏမဂ္ဂအတီတာနာဂတပစ္စုပ္ပန္နဗဟိဒ္ဓါရမ္မဏဝသေန အဋ္ဌသု အာရမ္မဏေသု ပဝတ္တတိ။ ကထံ? တဋ္ဌိ ပရေသံ ကာမာဝစရစိတ္တဇာနနကာလေ ပရိတ္တာရမ္မဏံ ဟောတိ။ ရူပါဝစရအရူပါဝစရစိတ္တဇာနနကာလေ မဟဂ္ဂတာရမ္မဏံ ဟောတိ။ မဂ္ဂဖလဇာနနကာလေ အပ္ပမာဏာရမ္မဏံ ဟောတိ။

ဏ္ဍေ စ ပုထုဇ္ဇနော သောတာပန္နဿ စိတ္တံ န ဇာနာတိ။ သောတာပန္နော ဝါ သကဒါဂါမိဿာတိ ဧဝံ ယာဝ အရဟတော နေတဗ္ဗံ။ အရဟာ ပန သဗ္ဗေသံ စိတ္တံ ဇာနာတိ။ အညောပိ စ ဥပရိမော ဟေဋ္ဌိမဿာတိ အယံ ဝိသေသော ဝေဒိတဗ္ဗော။ မဂ္ဂစိတ္တာရမ္မဏကာလေ မဂ္ဂါရမ္မဏံ ဟောတိ။ ယဒါ ပန အတီတေ သတ္တဒိဝသဗ္ဘန္တရေ စ အနာဂတေ သတ္တဒိဝသဗ္ဘန္တရေ စ ပရေသံ စိတ္တံ ဇာနာတိ၊ တဒါ အတီတာရမ္မဏံ အနာဂတာရမ္မဏဉ္စ ဟောတိ။

ကထံ ပစ္စုပ္ပန္နာရမ္မဏံ ဟောတိ။ ပစ္စုပ္ပန္နံ နာမ တိဝိဓံ ခဏပစ္စုပ္ပန္နံ သန္တတိပစ္စုပ္ပန္နံ အဒ္ဓါပစ္စုပ္ပန္နဉ္စ။ တတ္ထ ဥပ္ပါဒဋ္ဌိတိဘင်္ဂပ္ပတ္တံ **ခဏပစ္စုပ္ပန္နံ**။ ကေဝ္ဍေသန္တတိဝါရပရိယာပန္နံ **သန္တတိပစ္စုပ္ပန္နံ**။ တတ္ထ အန္ဓကာရေ နိသီဒိတ္ဝာ အာလောကဋ္ဌာနံ ဂတဿ နာဝ အာရမ္မဏံ ပါကဋံ ဟောတိ၊ ယာဝ ပန တံ ပါကဋံ

hoti, etthantare ekadvesantativārā veditabbā. Ālokaṭṭhāne vicaritvā ovarakaṁ paviṭṭhassāpi na tāva sahasā rūpaṁ pākaṭaṁ hoti, yāva pana taṁ pākaṭaṁ hoti, etthantare ekadvesantativārā veditabbā. Dūre ṭhatvā pana rajakānaṁ hatthavikāraṁ, ghaṇḍibherī-ākoṭanavikārañca disvāpi na tāva saddaṁ suṇāti, yāva pana[1] taṁ suṇāti, etasmimpi[2] antare ekadvesantativārā veditabbā. Evaṁ tāva **Majjhimabhāṇakā.**

Saṁyuttabhāṇakā pana rūpasantati arūpasantatīti dve santatiyo vatvā udakaṁ akkamitvā gatassa yāva tīre akkanta-udakalekhā na vippasīdati, addhānato āgatassa yāva kāye usumabhāvo na vūpasammati, ātapā āgantvā gabbhaṁ paviṭṭhassa yāva andhakārabhāvo na vigacchati, antogabbhe kammaṭṭhānaṁ manasi karitvā divā vātapānaṁ vivaritvā olokentassa yāva akkhīnaṁ phandanabhāvo na vūpasammati, ayaṁ **rūpasantati** nāma. Dve tayo javanavārā **arūpasantati** nāmāti vatvā tadubhayampi **santatipaccuppannaṁ** nāmāti vadanti.

Ekabhavaparicchinnaṁ pana **addhāpaccuppannaṁ** nāma. Yaṁ sandhāya **Bhaddekarattasutte** "yo cāvuso mano ye ca dhammā ubhayametaṁ paccuppannaṁ, tasmiṁ ce paccuppanne chandarāgappaṭibaddhaṁ hoti viññāṇaṁ, chandarāgappaṭibaddhattā viññāṇassa tadabhinandati, tadabhinandanto paccuppannesu dhammesu saṁhīratī"ti[3] vuttaṁ. Santatipaccuppannañcettha Aṭṭhakathāsu āgataṁ. Addhāpaccuppannaṁ sutte.

Tattha keci khaṇapaccuppannaṁ cittaṁ cetopariyañāṇassa ārammaṇaṁ hotīti vadanti. Kiṁ kāraṇā? Yasmā iddhimato ca parassa ca ekakkhaṇe cittaṁ uppajjatīti. Idañca nesaṁ opammaṁ, yathā ākāse khitte pupphamuṭṭhimhi avassaṁ ekaṁ pupphaṁ ekassa vaṇṭena vaṇṭaṁ paṭivijjhati, evaṁ parassa cittaṁ jānissāmīti rāsivasena mahājanassa citte āvajjite avassaṁ ekassa cittaṁ ekena cittena uppādakkhaṇe vā ṭhitikkhaṇe vā bhaṅgakkhaṇe vā paṭivijjhatīti. Taṁ pana vassasatampi vassasahassampi āvajjanto yena ca cittena āvajjati, yena ca jānāti. Tesaṁ dvinnaṁ saha ṭhānābhāvato āvajjanajavanānañca aniṭṭhaṭṭhāne nānārammaṇabhāvappattidosato ayuttanti Aṭṭhakathāsu paṭikkhittaṁ.

1. Yāva ca pana (Sī, I, Ka) 2. Tasmimpi (Syā, I, Ka) 3. Ma 3. 237 piṭṭhe.

ဟောတိ၊ ထွေန္တရေ ကေဒ္ဓေသန္တတိဝါရာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ အာလောကဋ္ဌာနေ ဝိစရိတ္တာ ဩဝရကံ ပဝိဋ္ဌဿာပိ နု တာဝ သဟသာ ရူပံ ပါကဋံ ဟောတိ၊ ယာဝ ပန တံ ပါကဋံ ဟောတိ၊ ထွေန္တရေ ကေဒ္ဓေသန္တတိဝါရာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ဒူရေ ဌတွာ ပန ရဇကာနံ ဟတ္ထဝိကာရံ, ဃန္တိဘေရိအာကောဋနဝိကာရဉ္စ ဒိသွာပိ နု တာဝ သဒ္ဒံ သုဏာတိ၊ ယာဝ ပန[3] တံ သုဏာတိ၊ တေသ္ဝိမိဿ အန္တရေ ကေဒ္ဓေသန္တတိဝါရာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ဧဝံ တာဝ **မဇ္ဈိမဘာဏကာ**။

သံယုတ္တဘာဏကာ ပန ရူပသန္တတိ အရူပသန္တတီတိ ဒွေ သန္တတိယော ဝတ္ဝာ ဥဒကံ အက္ကမိတ္ဝာ ဂတဿ ယာဝ တီရေ အက္ကန္တဥဒကလေခါ နပ္ပသီဒတိ၊ အဒ္ဓါနတော အာဂတဿ ယာဝ ကာယေ ဥသုမဘာဝေါ နူပသမ္မတိ၊ အာတပါ အာဂန္ဘာ ဂဇ္ဘံ ပဝိဋ္ဌဿ ယာဝ အန္ဓကာရဘာဝေါ နဝိဂစ္ဆတိ၊ အန္တောဂဗ္ဘေ ကမ္မဋ္ဌာနံ မနသိ ကရိတ္ဝာ ဒိဝါ ဝါတပါနံ ဝိဝရိတ္ဝာ ဩလောကေန္တဿ ယာဝ အက္ခီနံ ဖန္ဒနဘာဝေါ နူပသမ္မတိ၊ အယံ **ရူပသန္တတိ** နာမ။ ဒွေ တယော ဇဝနဝါရာ **အရူပသန္တတိ** နာမာတိ ဝတ္ဝာ တဒုဘယမ္ပိ **သန္တတိပစ္စုပ္ပန္နံ** နာမာတိ ဝဒန္တိ။

ကောဘဝရိစ္ဆိန္နံ ပန **အဒ္ဓါပစ္စုပ္ပန္နံ** နာမ။ ယံ သန္ဓာယ **ဘဒ္ဒေကရတ္တသုတ္တေ** "ယော စာဝုသော မနော ယေ စ ဓမ္မာ ဥဘယမေတံ ပစ္စုပ္ပန္နံ၊ တသ္မိံ စေ ပစ္စုပ္ပန္နေ ဆန္ဒရာဂပဋိဗဒ္ဓံ ဟောတိ ဝိညာဏံ၊ ဆန္ဒရာဂပဋိဗဒ္ဓတ္တာ ဝိညာဏဿ တဒဘိနန္ဒတိ၊ တဒဘိနန္ဒန္တော ပစ္စုပ္ပန္နေသု ဓမ္မေသု သံဟီရတီ"တိ? ဝုတ္တံ။ သန္တတိပစ္စုပ္ပန္နဥ္စေတ္ထ အဋ္ဌကထာသု အာဂတံ။ အဒ္ဓါပစ္စုပ္ပန္နံ သုတ္တေ။

တတ္ထ ကေစိ ခဏပစ္စုပ္ပန္နံ စိတ္တံ စေတောပရိယဉာဏဿ အာရမ္မဏံ ဟောတီတိ ဝဒန္တိ။ ကိံ ကာရဏာ? ယသ္မာ ဣဒ္ဓိမတော စ ပရဿ စ ကေဋ္ဌကေ စိတ္တံ ဥပ္ပဇ္ဇတီတိ။ ဣဒ္ဓိ နေသံ ဩပမ္မံ၊ ယထာ အာကာသေ ခိတ္တေ ပုပ္ဖမုဋ္ဌိမ္ပိ အဝဿံ ဧကံ ပုပ္ဖံ ကေဿ ဝဏ္ဏေန ဝဏ္ဏံ ပဋိဝိဒ္ဓတိ၊ ဧဝံ ပရဿ စိတ္တံ ဇာနိဿာမီတိ ရာသိဝသေန မဟာဇနဿ စိတ္တေ အာဝဇ္ဇိတေ အဝဿံ ကေဿ စိတ္တံ ကေန စိတ္တေန ဥပ္ပါဒက္ခဏော ဝါ ဒ္ဝိတိက္ခဏော ဝါ ဘင်္ဂက္ခဏော ဝါ ပဋိဝိဒ္ဓတီတိ။ တံ ပန ဝဿသတမ္ပိ ဝဿသဟဿမ္ပိ အာဝဇ္ဇန္တော ယေန စ စိတ္တေန အာဝဇ္ဇတိ၊ ယေန စ ဇာနာတိ။ တေသံ ဒ္ဝိန္နံ သဟ ဌာနာဘာဝတော အာဝဇ္ဇနဇဝနာနဉ္စ အနိဋ္ဌဋ္ဌာနေ နာနာရမ္မဏဘာဝပ္ပတ္တိဒေါသတော အယုတ္တန္တိ အဋ္ဌကထာသု ပဋိက္ခိတ္တံ။

၁-ယာဝ စ ပန(သီ၊ ဇ၊က) ၂-တသ္မိမ္ပိ(သျာ၊ ဇ၊က) ၃-မ ၃-၂၃၇-ပိဋ္ဌေ။

Santatipaccuppannaṁ pana addhāpaccuppannañca ārammaṇaṁ hotīti veditabbaṁ. Tattha yaṁ vattamānajavanavīthito atītānāgatavasena dvitti[1]javanavīthiparimāṇe kāle parassa cittaṁ, taṁ sabbampi santatipaccuppannaṁ nāma. "Addhāpaccuppannaṁ pana javanavārena dīpetabban"ti **Saṁyuttaṭṭhakathāyaṁ** vuttaṁ. Taṁ suṭṭhu vuttaṁ.

Tatrāyaṁ dīpanā, iddhimā parassa cittaṁ jānitukāmo āvajjati, āvajjanaṁ khaṇapaccuppannaṁ ārammaṇaṁ katvā teneva saha nirujjhati. Tatho cattāri pañca vā javanāni. Yesaṁ pacchimaṁ iddhicittaṁ, sesāni kāmāvacarāni, tesaṁ sabbesampi tadeva niruddhaṁ cittamārammaṇaṁ hoti, na ca tāni nānārammaṇāni honti, addhāvasena paccuppannārammaṇattā. Ekārammaṇattepi ca iddhicittameva parassa cittaṁ jānāti, na itarāni. Yathā cakkhudvāre cakkhuviññāṇameva rūpaṁ passati, na itarānīti. Iti idaṁ santatipaccuppannassa ceva addhāpaccuppannassa ca vasena paccuppannārammaṇaṁ hoti. Yasmā vā santatipaccuppannampi addhāpaccuppanneyeva patati, tasmā addhāpaccuppannavasenevetaṁ[2] paccuppannārammaṇanti veditabbaṁ. Parassa cittārammaṇattāyeva pana bahiddhārammaṇaṁ hotīti evaṁ cetopariyañāṇassa aṭṭhasu ārammaṇesu pavatti veditabbā.

417. **Pubbenivāsañāṇaṁ** parittamahaggata-appamāṇamagga-atīta-ajjhattabahiddhānavattabbārammaṇavasena aṭṭhasu ārammaṇesu pavattati. Kathaṁ? Tañhi kāmāvacarakkhandhānussaraṇakāle parittārammaṇaṁ hoti. Rūpāvacarārūpāvacarakkhandhānussaraṇakāle mahaggatārammaṇaṁ. Atīte attanā parehi vā bhāvitamaggaṁ sacchikataphalañca anussaraṇakāle appamāṇārammaṇaṁ. Bhāvitamaggameva anussaraṇakāle maggārammaṇaṁ. Niyamato panetaṁ atītārammaṇameva.

Tattha kiñcāpi cetopariyañāṇayathākammupagañāṇānipi atītārammaṇāni honti, atha kho tesaṁ cetopariyañāṇassa sattadivasabbhantarātītaṁ cittameva ārammaṇaṁ. Tañhi aññaṁ khandhaṁ vā khandhapaṭibaddhaṁ vā na jānāti. Maggasampayuttacittārammaṇattā pana pariyāyato maggārammaṇanti vuttaṁ. Yathākammupagañāṇassa ca atītaṁ cetanāmattameva ārammaṇaṁ. Pubbenivāsañāṇassa pana atītā khandhā khandhapaṭibaddhañca kiñci anārammaṇaṁ nāma

1. Dvatti (?)
2. Vaseneva cetaṁ (Sī), vaseneva taṁ (I, Ka)

သန္တတိပစ္စုပ္ပန္နံ ပန အဒ္ဓါပစ္စုပ္ပန္နဉ္စ အာရမ္မဏံ ဟောတီတိ ဝေဒိတဗ္ဗံ၊ ဘဏ္ဍယံ ဝတ္တမာနဇဝနဝီထိတော အတီတာနာဂတဝသေန ဒ္ဝိတ္တိ[1]ဇဝနဝီထိပရိမာဏေ ကာလေ ပရဿ စိတ္တံ၊ တံ သမ္ဗမ္ပိ သန္တတိပစ္စုပ္ပန္နံ နာမ။ "အဒ္ဓါပစ္စုပ္ပန္နံ ပန ဇဝနဝါရေန ဒီပေတဗ္ဗ"န္တိ **သံယုတ္တဋ္ဌကထာယံ** ဝုတ္တံ။ တံ သုဋ္ဌု ဝုတ္တံ။

တတြာယံ ဒီပနာ၊ ဣဒ္ဓိမာ ပရဿ စိတ္တံ ဇာနိတုကာမော အာဝဇ္ဇတိ၊ အာဝဇ္ဇနံ ခဏပစ္စုပ္ပန္နံ အာရမ္မဏံ ကတ္ဝာ တေနေဝ သဟ နိရုဇ္ဈတိ။ တတော ဇဝါ ပဉ္စ ဝါ ဆဝနာနိ။ ယေသံ ပစ္ဆိမံ ဣဒ္ဓိစိတ္တံ၊ သေသာနိ ကာမာဝစရာနိ၊ ဧတေသံ သမ္ဗေသမ္ပိ တဒေဝ နိရုဒ္ဓံ စိတ္တမာရမ္မဏံ ဟောတိ၊ န စ တာနိ နာနာရမ္မဏာနိ ဟောန္တိ၊ အဒ္ဓါဝသေန ပစ္စုပ္ပန္နာရမ္မဏတ္တာ။ ယောရမ္မဏတ္တေပိ စ ဣဒ္ဓိမတော ပရဿ စိတ္တံ ဇာနာတိ၊ န ဣတရာနိ။ ယထာ စက္ခုဒ္ဝါရေ စက္ခုဝိညာဏေ ရူပံ ပဿတိ၊ န ဣတရာနိတိ။ ဣတိ ဣဒံ သန္တတိပစ္စုပ္ပန္နဿ စေဝ အဒ္ဓါပစ္စုပ္ပန္နဿ စ ဝသေန ပစ္စုပ္ပန္နာရမ္မဏံ ဟောတိ။ ယသ္မာ ဝါ သန္တတိပစ္စုပ္ပန္နမ္ပိ အဒ္ဓါပစ္စုပ္ပန္နေယေဝ ပတတိ၊ တသ္မာ အဒ္ဓါပစ္စုပ္ပန္နဝသေနေဝတံ ပစ္စုပ္ပန္နာရမ္မဏန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ပရဿ စိတ္တာရမ္မဏတ္တာယေဝ ပန ဗဟိဒ္ဓါရမ္မဏံ ဟောတီတိ ဧဝံ စေတောပရိယဉာဏဿ အဋ္ဌသု အာရမ္မဏေသု ပဝတ္တိ ဝေဒိတဗ္ဗာ၊

၄၁၇။ **ပုဗ္ဗေနိဝါသဉာဏံ** ပရိတ္တမဟဂ္ဂတအပ္ပမာဏမဂ္ဂအတီတဇ္ဈတ္တဗဟိဒ္ဓါနဝတ္တဗ္ဗာရမ္မဏဝသေန အဋ္ဌသု အာရမ္မဏေသု ပဝတ္တတိ။ ကထံ? တဋ္ဌ ကာမာဝစရက္ခန္ဓာနုဿရဏကာလေ ပရိတ္တာရမ္မဏံ ဟောတိ။ ရူပါဝစရာရူပါဝစရက္ခန္ဓာနုဿရဏကာလေ မဟဂ္ဂတာရမ္မဏံ။ အတီတေ အတ္တနာ ပဋိဝေဓဘာဝိတမဂ္ဂံ သစ္ဆိကတဖလဉ္စ အနုဿရဏကာလေ အပ္ပမာဏာရမ္မဏံ၊ ဘာဝိတမဂ္ဂမေဝ အနုဿရဏကာလေ မဂ္ဂါရမ္မဏံ။ နိယမတော ပနေတံ အတီတာရမ္မဏမေဝ။

တတ္ထ ကိဉ္စာပိ စေတောပရိယဉာဏယထာကမ္မူပဂဉာဏာနိပိ အတီတာရမ္မဏာနိ ဟောန္တိ၊ အထ ခေါ တေသံ စေတောပရိယဉာဏဿ သတ္တဒိဝသဗ္ဘန္တရာတီတံ စိတ္တမေဝ အာရမ္မဏံ။ တဋ္ဌ အညံ ခန္ဓံ ဝါ ခန္ဓပဋိဗဒ္ဓံ ဝါ နဇာနာတိ။ မဂ္ဂံသမ္ပယုတ္တစိတ္တာရမ္မဏတ္တာ ပန ပရိယာယတော မဂ္ဂါရမ္မဏန္တိ ဝုတ္တံ။ ယထာကမ္မူပဂဉာဏဿ စ အတီတံ စေတနာမတ္တမေဝ ဇာနာရမ္မဏံ၊ ပုဗ္ဗေနိဝါသဉာဏဿ ပန အတီတာ ခန္ဓာ ခန္ဓပဋိဗဒ္ဓဉ္စ ကိဉ္စိ အနာရမ္မဏံ နာဒိ

၁-ဒ္ဝတ္တိ (?)
၂-ဝသေနေဝ စေတံ (သီ)၊ ဝသေနေဝ တံ (ဥ၊ က)

natthi. Tañhi atītakkhandhakhandhapaṭibaddhesu dhammesu sabbaññutaññāṇagatikaṁ[1] hotīti ayaṁ viseso veditabbo[2]. Ayamettha Aṭṭhakathānayo. Yasmā pana "kusalā khandhā iddhividhañāṇassa cetopariyañāṇassa pubbenivāsānussatiñāṇassa yathākammupagañāṇassa anāgataṁsañāṇassa ārammaṇapaccayena paccayo"ti[3] paṭhāne vuttaṁ. Tasmā cattāropi khandhā cetopariyañāṇayathākammupagañāṇānaṁ ārammaṇā honti. Tatrāpi yathākammupagañāṇassa kusalākusalā evāti.

Attano khandhānussaraṇakāle panetaṁ ajjhattārammaṇaṁ. Parassa khandhānussaraṇakāle bahiddhārammaṇaṁ. "Atīte Vipassī Bhagavā ahosi. Tassa mātā Bandhumatī, pitā Bandhumā"ti-ādinā[4] nayena nāmagottapathavīnimittādi-anussaraṇakāle navattabbārammaṇaṁ hoti. **Nāmagottan**ti cettha khandhūpanibandho sammutisiddho byañjanattho daṭṭhabbo, na byañjanaṁ. Byañjanañhi saddāyatanasaṅgahitattā parittaṁ hoti. Yathāha "niruttipaṭisambhidā parittārammaṇā"ti[5]. Ayamettha amhākaṁ khanti. Evaṁ pubbenivāsañāṇassa aṭṭhasu ārammaṇesu pavatti veditabbā.

418. **Dibbacakkhuñāṇaṁ** parittapaccuppanna-ajjhattabahiddhārammaṇavasena catūsu ārammaṇesu pavattati. Kathaṁ? Tañhi yasmā rūpaṁ ārammaṇaṁ karoti, rūpañca parittaṁ, tasmā parittārammaṇaṁ hoti. Vijjamāneyeva ca rūpe pavattattā paccuppannārammaṇaṁ. Attano kucchigatādirūpadassanakāle ajjhattārammaṇaṁ. Parassa rūpadassanakāle bahiddhārammaṇanti evaṁ dibbacakkhuñāṇassa catūsu ārammaṇesu pavatti veditabbā.

419. **Anāgataṁsañāṇaṁ** parittamahaggata-appamāṇamagga-anāgata-ajjhattabahiddhānavattabbārammaṇavasena aṭṭhasu ārammaṇesu pavattati. Kathaṁ? Tañhi "ayaṁ anāgate kāmāvacare nibbattissatī"ti jānanakāle parittārammaṇaṁ hoti. "Rūpāvacare arūpāvacare vā nibbattissatī"ti jānanakāle mahaggatārammaṇaṁ. "Maggaṁ bhāvessati, phalaṁ sacchikarissatī"ti jānanakāle appamāṇārammaṇaṁ. "Maggaṁ bhāvessati"cceva jānanakāle maggārammaṇaṁ. Niyamako pana taṁ anāgatārammaṇameva.

1. ...samānagatikaṁ (Syā), ...samagatikaṁ (I)
2. Veditabboti (Syā)
3. Abhi 8. 133 piṭṭhe.
4. Dī 2. 6 piṭṭhe.
5. Abhi 2. 320 piṭṭhe.

နတ္ထိ။ တဉ္ဍိ အတီတကွန္ဓန္ဓပဋိဗဒ္ဓေသု ဓမ္မေသု သမ္မညုတညာဏဂတိကံ[၁] ဟောတီတိ အယံ ဝိသေသော ဝေဒိတဗ္ဗော[၂]။ အယမေတ္ထ အဋ္ဌကထာနယော။ ယသ္မာ ပန "ကုသလာ ခန္ဓာ ဣဒ္ဓိဝိဓဉာဏာယ စေတောပရိယဉာဏာယ ပုဗ္ဗေနိဝါသာနုဿတိဉာဏာယ ယထာကမ္မူပဂဉာဏာယ အနာဂတံသဉာဏာယ အာရမ္မဏပစ္စယေန ပစ္စယော"တိ[၃] ပဋ္ဌာနေ ဝုတ္တံ။ တသ္မာ စတ္တာရောပိ ခန္ဓာ စေတောပရိယဉာဏယထာကမ္မူပဂဉာဏာနံ အာရမ္မဏာ ဟောန္တိ။ တတြာပိ ယထာကမ္မူပဂဉာဏဿ ကုသလာကုသလာ ဧဝါတိ။

အတ္တနော ခန္ဓာနုဿရဏကာလေ ပနေတံ အဇ္ဈတ္တာရမ္မဏံ။ ပရဿ ခန္ဓာနုဿရဏကာလေ ဗဟိဒ္ဓါရမ္မဏံ။ "အတီတေ ဝိပဿီ ဘဂဝါ အဟောသိ။ တဿ မာတာ ဗန္ဓုမတီ၊ ပိတာ ဗန္ဓုမာ"တိအာဒိနာ[၄] နယေန နာမဂေါတ္တ-ပထဝီနိမိတ္တာဒိအနုဿရဏကာလေ နဝတ္တဗ္ဗာရမ္မဏံ ဟောတိ။ **နာမဂေါတ္တန္တိ** စေတ္ထ ခန္ဓူပနိဗန္ဓော သမ္မုတိသိဒ္ဓေါ ဗျဉ္ဇနတ္ထော ဒဋ္ဌဗ္ဗော၊ န ဗျဉ္ဇနံ။ ဗျဉ္ဇနဉ္ဟိ သဒ္ဒါယတနသင်္ဂဟိတတ္တာ ပရိတ္တံ ဟောတိ။ ယထာဟ "နိရုတ္တိပဋိသမ္ဘိဒါ ပရိတ္တာရမ္မဏာ"တိ[၅]။ အယမေတ္ထ အမှာကံ ခန္တိ။ ဧဝံ ပုဗ္ဗေနိဝါသဉာဏဿ အဋ္ဌသု အာရမ္မဏေသု ပဝတ္တိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

၄၁၈။ **ဒိဗ္ဗစက္ခုဉာဏံ** ပရိတ္တပစ္စုပ္ပန္နအဇ္ဈတ္တဗဟိဒ္ဓါရမ္မဏဝသေန စတူသု အာရမ္မဏေသု ပဝတ္တတိ။ ကထံ? တဉ္ဍိ ယသ္မာ ရူပံ အာရမ္မဏံ ကရောတိ၊ ရူပဉ္စ ပရိတ္တံ၊ တသ္မာ ပရိတ္တာရမ္မဏံ ဟောတိ။ ဝိဇ္ဇမာနေယေဝ စ ရူပေ ပဝတ္တတ္တာ ပစ္စုပ္ပန္နာရမ္မဏံ။ အတ္တနော ကုစ္ဆိဂတာဒိရူပဒဿနကာလေ အဇ္ဈတ္တာရမ္မဏံ။ ပရဿ ရူပဒဿနကာလေ ဗဟိဒ္ဓါရမ္မဏန္တိ ဧဝံ ဒိဗ္ဗစက္ခုဉာဏဿ စတူသု အာရမ္မဏေသု ပဝတ္တိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

၄၁၉။ **အနာဂတံသဉာဏံ** ပရိတ္တမဟဂ္ဂတအပ္ပမာဏမဂ္ဂအနာဂတအဇ္ဈတ္တ-ဗဟိဒ္ဓါနဝတ္တဗ္ဗာရမ္မဏဝသေန အဋ္ဌသု အာရမ္မဏေသု ပဝတ္တတိ။ ကထံ? တဉ္ဍိ "အယံ အနာဂတေ ကာမာဝစရေ နိဗ္ဗတ္တိဿတီ"တိ ဇာနနကာလေ ပရိတ္တာ-ရမ္မဏံ ဟောတိ။ "ရူပါဝစရေ အရူပါဝစရေ ဝါ နိဗ္ဗတ္တိဿတီ"တိ ဇာနနကာလေ မဟဂ္ဂတာရမ္မဏံ။ "မဂ္ဂံ ဘာဝေဿတိ၊ ဖလံ သစ္ဆိကရိဿတီ"တိ ဇာနနကာလေ အပ္ပမာဏာရမ္မဏံ။ "မဂ္ဂံ ဘာဝေဿတီ"စ္စေဝ ဇာနနကာလေ မဂ္ဂါရမ္မဏံ။ နိယမတော ပန တံ အနာဂတာရမ္မဏမေဝ။

၁-....သမာနဂတိကံ (သျာ)၊ ....သမဂတိကံ (ဋ္ဌ) ၂-ဝေဒိတဗ္ဗောတိ (သျာ)
၃-အဘိ ဂ-၁၃၃-ပိဋ္ဌေ။ ၄-ဒီ ၂-၆-ပိဋ္ဌေ။ ၅-အဘိ ၂-၃၂၀-ပိဋ္ဌေ။

Tattha kiñcāpi cetopariyañāṇampi anāgatārammaṇaṁ hoti, atha kho tassa sattadivasabbhantarānāgataṁ cittameva ārammaṇaṁ. Taññhi aññaṁ khandhaṁ vā khandhapaṭibaddhaṁ vā na jānāti. Anāgataṁsañāṇassa pubbenivāsañāṇe vuttanayena anāgate anārammaṇaṁ nāma natthi. "Ahaṁ amutra nibbattissāmī"ti jānanakāle ajjhattārammaṇaṁ. "Asuko amutra nibbattissatī"ti jānanakāle bahiddhārammaṇaṁ. "Anāgate Metteyyo Bhagavā uppajjissati. Subrahmā nāmassa brāhmaṇo pitā bhavissati. Brahmavatī nāma brāhmaṇī mātā"ti-ādinā[1] pana nayena nāmagottajānanakāle pubbenivāsañāṇe vuttanayeneva na vattabbārammaṇaṁ hotīti evaṁ anāgataṁsañāṇassa aṭṭhasu ārammaṇesu pavatti veditabbā.

420. **Yathākammupagañāṇaṁ** parittamahaggata-atīta-ajjhattabahiddhārammaṇavasena pañcasu ārammaṇesu pavattati. Kathaṁ? Taññhi kāmāvacarakammajānanakāle parittārammaṇaṁ hoti. Rūpāvacarārūpāvacarakammajānanakāle mahaggatārammaṇaṁ. Atītameva jānātīti atītārammaṇaṁ. Attano kammaṁ jānanakāle ajjhattārammaṇaṁ. Parassa kammaṁ jānanakāle bahiddhārammaṇaṁ hoti. Evaṁ yathākammupagañāṇassa pañcasu ārammaṇesu pavatti veditabbā. Yañcettha ajjhattārammaṇañceva bahiddhārammaṇañcāti vuttaṁ, taṁ kālena ajjhattaṁ kālena bahiddhā jānanakāle ajjhattabahiddhārammaṇampi hotiyevāti.

Iti sādhujanapāmojjatthāya kate Visuddhimagge

Abhiññāniddeso nāma terasamo paricchedo.

1. Dī 3. 63 piṭṭhe.

တတ္ထ ကိဉ္စာပိ စေတောပရိယဉာဏမ္ပိ အနာဂတာရမ္မဏံ ဟောတိ၊ အထ ခေါ တဿ သတ္တဒိဝသဗ္ဘန္တရာနာဂတံ စိတ္တမေဝ အာရမ္မဏံ။ တဋ္ဌိ အညံ ခန္ဓံ ဝါ ခန္ဓပဋိဗဒ္ဓံ ဝါ န ဇာနာတိ။ အနာဂတံသဉာဏဿ ပုဗ္ဗေနိဝါသဉာဏေ ဝုတ္တနယေန အနာဂတေ အနာရမ္မဏံ နာမ နတ္ထိ။ "အဟံ အမုတြ နိဗ္ဗတ္တိဿာမီ"တိ ဇာနနကာလေ အဗ္ဘန္တရာရမ္မဏံ။ "အသုကော အမုတြ နိဗ္ဗတ္တိဿတီ"တိ ဇာနနကာလေ ဗဟိဒ္ဓါရမ္မဏံ။ "အနာဂတေ မေတ္တေယ္ယော ဘဂဝါ ဥပ္ပဇ္ဇိဿတိ။ သုဗြဟ္မာ နာမဿ ဗြာဟ္မဏော ပိတာ ဘဝိဿတိ။ ဗြဟ္မဝတီ နာမ ဗြာဟ္မဏီ မာတာ"တိအာဒိနာ[1] ပန နယေန နာမဂေါတ္တဇာနနကာလေ ပုဗ္ဗေနိဝါသဉာဏေ ဝုတ္တနယေနေဝ န ဝတ္တဗ္ဗာရမ္မဏံ ဟောတီတိ ဧဝံ အနာဂတံသဉာဏဿ အဋ္ဌသု အာရမ္မဏေသု ပဝတ္တိ ပေဒိတဗ္ဗာ။

၄၂၀။ **ယထာကမ္မူပဂဉာဏံ** ပရိတ္တမဟဂ္ဂတအတီတအဗ္ဘန္တရဗဟိဒ္ဓါရမ္မဏဝသေန ပဉ္စသု အာရမ္မဏေသု ပဝတ္တတိ။ ကထံ? တဋ္ဌိ ကာမာဝစရကမ္မဇာနနကာလေ ပရိတ္တာရမ္မဏံ ဟောတိ။ ရူပါဝစရာရူပါဝစရကမ္မဇာနနကာလေ မဟဂ္ဂတာရမ္မဏံ။ အတီတမေဝ ဇာနာတီတိ အတီတာရမ္မဏံ။ အတ္တနော ကမ္မံ ဇာနနကာလေ အဗ္ဘန္တရာရမ္မဏံ။ ပရဿ ကမ္မံ ဇာနနကာလေ ဗဟိဒ္ဓါရမ္မဏံ ဟောတိ။ ဧဝံ ယထာကမ္မူပဂဉာဏဿ ပဉ္စသု အာရမ္မဏေသု ပဝတ္တိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ယဉ္စေတ္ထ အဗ္ဘန္တရာရမ္မဏဉ္စေဝ ဗဟိဒ္ဓါရမ္မဏဉ္စာတိ ဝုတ္တံ၊ တံ ကာလေန အဗ္ဘန္တံ ကာလေန ဗဟိဒ္ဓါ ဇာနနကာလေ အဗ္ဘန္တရဗဟိဒ္ဓါရမ္မဏန္တိ ဟောတိယေဝါတိ။

ဣတိ သာဓုဇနပါမောဇ္ဇတ္ထာယ ကတေ ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ

အဘိညာဉာဏဒ္ဒေသော နာမ တေရသမော ပရိစ္ဆေဒေါ။

၁-၌ ၃-၆၃-ပိဋ္ဌေ။

14. Khandhaniddesa

Paññākathā

421. Idāni yasmā evaṁ abhiññāvasena adhigatānisaṁsāya thiratarāya samādhibhāvanāya samannāgatena bhikkhunā **sīle patiṭṭhāya naro sapañño, cittaṁ paññañca bhāvayan**ti ettha cittasīsena niddiṭṭho **samādhi** sabbākārena bhāvito hoti.

Tadanantarā[1] pana paññā bhāvetabbā. Sā ca atisaṅkhepadesitattā viññātumpi tāva na sukarā, pageva bhāvetuṁ. Tasmā tassā vitthāraṁ bhāvanānayañca dassetuṁ idaṁ pañhākammaṁ hoti.

Kā paññā, kenaṭṭhena paññā, kānassā lakkhaṇarasapaccupaṭṭhāna padaṭṭhānāni, katividhā paññā, kathaṁ bhāvetabbā, paññābhāvanāya ko ānisaṁsoti.

422. Tatridaṁ vissajjanaṁ, **kā paññā**ti paññā bahuvidhā nānappakārā. Taṁ sabbaṁ vibhāvayituṁ ārabbhamānaṁ vissajjanaṁ adhippetañceva atthaṁ na sādheyya, uttari ca vikkhepāya saṁvatteyya, tasmā idha adhippetameva sandhāya vadāma. Kusalacittasampayuttaṁ vipassanāñāṇaṁ paññā.

423. **Kenaṭṭhena paññā**ti pajānanaṭṭhena paññā. Kimidaṁ **pajānanaṁ** nāma? Sañjānanavijānanākāravisiṭṭhaṁ nānappakārato jānanaṁ. Saññāviññāṇapaññānaṁ hi samānepi jānanabhāve, saññā "nīlaṁ pītakan"ti ārammaṇasañjānanamattameva hoti. "Aniccaṁ dukkhamanattā"ti lakkhaṇapaṭivedhaṁ pāpetuṁ na sakkoti. Viññāṇaṁ "nīlaṁ pītakan"ti ārammaṇañca jānāti, lakkhaṇapaṭivedhañca pāpeti. Ussakkitvā pana maggapātubhāvaṁ pāpetuṁ na sakkoti. Paññā vuttanayavasena ārammaṇañca jānāti, lakkhaṇapaṭivedhañca pāpeti, ussakkitvā maggapātubhāvañca pāpeti.

Yathā hi heraññikaphalake ṭhapitaṁ kahāpaṇarāsiṁ eko ajātabuddhidārako, eko gāmikapuriso, eko heraññikoti tīsu janesu

1. Tadanantaraṁ (I)

၁၄—ခန္ဓနိဒ္ဒေသ

ပညာကထာ

၄၂၁။ ဣဒါနိ ယသ္မာ ဧဝံ အဘိညာဝသေန အဓိဂတာနိသံသာယ ထိရ-တရာယ သမာဓိဘာဝနာယ သမန္နာဂတေန ဘိက္ခုနာ **သီလေ ပတိဋ္ဌာယ နရော သပညော၊ စိတ္တံ ပညဉ္စ ဘာဝယံ**န္တိ ဣတ္ထေ စိတ္တသီသေန နိဒ္ဒိဋ္ဌော **သမာဓိ** သဗ္ဗာကာရေန ဘာဝိတော ဟောတိ။

တဒနန္တရာ[1] ပန ပညာ ဘာဝေတဗ္ဗာ။ သာ ဧ အတိသင်္ခေပဒေသိတတ္တာ ဝိညာကုဗ္ဗိ တာဝ န သုကရာ၊ ပဂေဝ ဘာဝေတုံ။ တသ္မာ တဿာ ဝိတ္ထာရံ ဘာဝနာနယဉ္စ ဒဿေတုံ ဣဒံ ပဉ္ဉာကမ္မံ ဟောတိ။

ကာ ပညာ၊ ကေနဋ္ဌေန ပညာ၊ ကာနဿာ လက္ခဏရသပစ္စုပဋ္ဌာန ပဒဋ္ဌာနာနိ၊ ကတိဝိဓာ ပညာ၊ ကထံ ဘာဝေတဗ္ဗာ၊ ပညာဘာဝနာယ ကော အာနိသံသောတိ။

၄၂၂။ တတြိဒံ ဝိဿဇ္ဇနံ၊ **ကာ ပညာ**တိ ပညာ ဗဟုဝိဓာ နာနပ္ပကာရာ။ တံ သဗ္ဗံ ဝိဘာဝယိတုံ ဣာရဗ္ဘမာနံ ဝိဿဇ္ဇနံ အဓိပ္ပေတဉ္စေဝ အတ္ထံ န သာဓေယ္ယ၊ ဥတ္တရိ စ ဝိက္ခေပါယ သံဝတ္တေယ္ယ၊ တသ္မာ ဣဓ အဓိပ္ပေတမေဝ .သန္ဓာယ ဝဒါမ။ ကုသလစိတ္တသမ္ပယုတ္တံ ဝိပဿနာဉာဏံ ပညာ။

၄၂၃။ **ကေနဋ္ဌေန ပညာ**တိ ပဇာနနဋ္ဌေန ပညာ။ ကိမိဒံ **ပဇာနနံ** နာမ? သဉ္ဇာနနဝိဇာနနာကာရဝိသိဋ္ဌံ နာနပ္ပကာရတော ဇာနနံ။ သညာဝိညာဏ-ပညာနံ ဟိ သမာနေပိ ဇာနနဘာဝေ, သညာ "နီလံ ပီတက"န္တိ အာရမ္မဏ-သဉ္ဇာနနမတ္တမေဝ ဟောတိ။ "အနိစ္စံ ဒုက္ခမနတ္တာ"တိ လက္ခဏပဋိဝေဓံ ပါပေတုံ န သက္ကောတိ။ ဝိညာဏံ "နီလံ ပီတက"န္တိ အာရမ္မဏဉ္စ ဇာနာတိ၊ လက္ခဏပဋိဝေဓဉ္စ ပါပေတိ။ ဥဿက္ကိတ္ဝာ ပန မဂ္ဂပါတုဘာဝံ ပါပေတုံ န သက္ကောတိ။ ပညာ ဝုတ္တနယဝသေန အာရမ္မဏဉ္စ ဇာနာတိ၊ လက္ခဏပဋိဝေဓဉ္စ ပါပေတိ၊ ဥဿက္ကိတ္ဝာ မဂ္ဂပါတုဘာဝဉ္စ ပါပေတိ။

ယထာ ဟိ ဟေရညိကဖလကေ ဌပိတံ ကဟာပဏရာသိ ံ ကော အဇာတ-ဗုဒ္ဓိဒါရကော, ကော ဂါမိကပုရိသော, ကော ဟေရညိကောတိ တီသု ဇနေသု

၁-တဒနန္တရံ (ဍ)

passamānesu ajātabuddhidārako kahāpaṇānaṁ cittavicittadīghacaturassaparimaṇḍalabhāvamattameva jānāti, “idaṁ manussānaṁ upabhogaparibhogaṁ ratanasammatan”ti na jānāti. Gāmikapuriso cittavicittādibhāvaṁ jānāti, “idaṁ manussānaṁ upabhogaparibhogaṁ ratanasammatan”ti ca. “Ayaṁ cheko, ayaṁ kūṭo, ayaṁ addhasāro”ti imaṁ pana vibhāgaṁ na jānāti. Heraññiko sabbepi te pakāre jānāti, jānanto ca kahāpaṇaṁ oloketvāpi jānāti, ākoṭitassa saddaṁ sutvāpi, gandhaṁ ghāyitvāpi, rasaṁ sāyitvāpi, hatthena dhārayitvāpi, asukasmiṁ nāma gāme vā nigame vā nagare vā pabbate vā nadītīre vā katotipi, asukācariyena katotipi jānāti, evaṁsampadamidaṁ veditabbaṁ.

Saññā hi ajātabuddhino dārakassa kahāpaṇadassanaṁ viya hoti, nīlādivasena ārammaṇassa upaṭṭhānākāramattagahaṇato. Viññāṇaṁ gāmikassa purisassa kahāpaṇadassanamiva hoti, nīlādivasena ārammaṇākāragahaṇato, uddhaṁpi ca lakkhaṇapaṭivedhasampāpanato. Paññā heraññikassa kahāpaṇadassanamiva hoti, nīlādivasena ārammaṇākāraṁ gahetvā, lakkhaṇapaṭivedhañca pāpetvā, tato uddhampi maggapātubhāvapāpanato. Tasmā yadetaṁ sañjānanavijānanākāravisiṭṭhaṁ nānappakārato jānanaṁ. Idaṁ pajānananti veditabbaṁ. Idaṁ sandhāya hi etaṁ vuttaṁ “pajānanaṭṭhena paññā”ti.

Sā panesā yattha saññāviññāṇāni, na tattha ekaṁsena hoti. Yadā pana hoti, tadā avinibbhuttā tehi dhammehi “ayaṁ saññā, idaṁ viññāṇaṁ, ayaṁ paññā”ti vinibbhujjitvā alabbhaneyyanānattā sukhumā duddasā. Tenāha āyasmā Nāgaseno “dukkaraṁ mahārāja Bhagavatā katan”ti. Kiṁ bhante Nāgasena Bhagavatā dukkaraṁ katanti. “Dukkaraṁ mahārāja Bhagavatā kataṁ yaṁ arūpīnaṁ cittacetasikānaṁ dhammānaṁ ekārammaṇe pavattamānānaṁ vavatthānaṁ akkhātaṁ ayaṁ phasso, ayaṁ vedanā, ayaṁ saññā, ayaṁ cetanā, idaṁ cittan”ti[1].

1. Khu 11. 94 Milindapañhe.

ပဿမာနေသု အဇာတဗုဒ္ဓဒါရကော ကဟာပဏာနံ စိတ္တဝိစိတ္တဒီဃစတုရဿ-ပရိမဏ္ဍလဘာဝမတ္တမေဝ ဇာနာတိ၊ “ဣဒံ မနုဿာနံ ဥပဘောဂပရိဘောဂံ ရတနသမ္မတ”န္တိ န ဇာနာတိ။ ဂါမိကပုရိသော စိတ္တဝိစိတ္တာဒိဘာဝံ ဇာနာတိ၊ “ဣဒံ မနုဿာနံ ဥပဘောဂပရိဘောဂံ ရတနသမ္မတ”န္တိ စ။ “အယံ ဆေကော, အယံ ကူဋော, အယံ အဒ္ဓသာရော”တိ ဣမံ ပန ဝိဘာဂံ န ဇာနာတိ။ ဟေရညိကော သဗ္ဗေပိ တေ ပကာရေ ဇာနာတိ၊ ဇာနန္တော စ ကဟာပဏံ သြလောကေတ္ဝာပိ ဇာနာတိ၊ အာကောဋိတဿ သဒ္ဒံ သုတ္ဝာပိ, ဂန္ဓံ ဃာယိတ္ဝာပိ, ရသံ သာယိတ္ဝာပိ ဟတ္ထေန ဓာရယိတ္ဝာပိ, အသုကသ္မိံ နာမ ဂါမေ ဝါ နိဂမေ ဝါ နဂရေ ဝါ ပဗ္ဗတေ ဝါ နဒီတီရေ ဝါ ကတောတိပိ, အသုကာစရိယေန ကတောတိပိ ဇာနာတိ၊ ဧဝံသမ္ပဒမိဒံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

သညာ ဟိ အဇာတဗုဒ္ဓိနော ဒါရကဿ ကဟာပဏဒဿနံ ဝိယ ဟောတိ၊ နီလာဒိဝသေန အာရမ္မဏဿ ဥပဋ္ဌာနာကာရမတ္တဂဟဏတော။ ဝိညာဏံ ဂါမိကဿ ပုရိသဿ ကဟာပဏဒဿနမိဝ ဟောတိ၊ နီလာဒိဝသေန အာရမ္မဏာကာရဂဟဏတော, ဥဒ္ဓံပိ စ လက္ခဏပဋိဝေဓသမ္ပာပနတော။ ပညာ ဟေရညိကဿ ကဟာပဏဒဿနမိဝ ဟောတိ၊ နီလာဒိဝသေန အာရမ္မဏာကာရံ ဂဟေတ္ဝာ, လက္ခဏပဋိဝေဓဉ္စ ပါပေတ္ဝာ, တတော ဥဒ္ဓမ္ပိ မဂ္ဂပါတုဘာဝပါပနတော။ တသ္မာ ယဒေတံ သဉ္ဇာနနဝိဇာနနာကာရဝိသိဋ္ဌံ ဇာနနံ။ ဣဒံ ပဇာနနန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဣဒံ သန္ဓာယ ဟိ တေံ ဝုတ္တံ “ပဇာနနဋ္ဌေန ပညာ”တိ။

သာ ပနေသာ ယတ္ထ သညာဝိညာဏာနိ၊ န တတ္ထ ကေဝလေန ဟောတိ။ ယဒါ ပန ဟောတိ၊ တဒါ အဝိနိဗ္ဘုတ္တာ တေဟိ ဓမ္မေဟိ “အယံ သညာ, ဣဒံ ဝိညာဏံ, အယံ ပညာ”တိ ဝိနိဗ္ဘုဇ္ဇိတ္ဝာ အလဗ္ဘနေယျနာနတ္တာ သုခုမာ ဒုဒ္ဒသာ။ တေနာဟ အာယသ္မာ နာဂသေနော “ဒုက္ကရံ မဟာရာဇ ဘဂဝတာ ကတ”န္တိ။ ကိံ ဘန္တေ နာဂသေန ဘဂဝတာ ဒုက္ကရံ ကတန္တိ။ “ဒုက္ကရံ မဟာရာဇ ဘဂဝတာ ကတံ ယံ အရူပီနံ စိတ္တစေတသိကာနံ ဓမ္မာနံ ကောရမ္မဏေ ပဝတ္တမာနာနံ ဝဝတ္ထာနံ အက္ခာတံ အယံ ဖဿော၊ အယံ ဝေဒနာ၊ အယံ သညာ၊ အယံ စေတနာ၊ ဣဒံ စိတ္တ”န္တိ[1]။

၁–ခု ၁၁-၉၄-မိလိန္ဒပဉ္ဉေ။

424. **Kānassā lakkhaṇarasapaccupaṭṭhānapadaṭṭhānānī**ti ettha pana dhammasabhāvapaṭivedhalakkhaṇā paññā, dhammānaṁ sabhāvapaṭicchādakamohandhakāraviddhaṁsanarasā, asammohapaccupaṭṭhānā. "Samāhito yathābhūtaṁ jānāti passatī"ti[1] vacanato pana samādhi tassā padaṭṭhānaṁ.

Paññāpabhedakathā

425. **Katividhā paññā**ti dhammasabhāvapaṭivedhalakkhaṇena tāva ekavidhā. Lokiyalokuttaravasena duvidhā. Tathā sāsavānāsavādivasena, nāmarūpavavatthāpanavasena, somanassupekkhāsahagatavasena, dassanabhāvanābhūmivasena ca. Tividhā cintāsutabhāvanāmayavasena. Tathā parittamahaggata-appamāṇārammaṇavasena, āyāpāya-upāyakosallavasena, ajjhattābhinivesādivasena ca. Catubbidhā catūsu saccesu ñāṇavasena catupaṭisambhidāvasena cāti.

426. Tattha **ekavidhakoṭṭhāso** uttānatthoyeva. **Duvidhakoṭṭhāse** lokiyamaggasampayuttā **lokiyā.** Lokuttaramaggasampayuttā **lokuttarā**ti evaṁ lokiyalokuttaravasena duvidhā.

Dutiyaduke āsavānaṁ ārammaṇabhūtā **sāsavā.** Tesaṁ anārammaṇā **anāsavā.** Atthato panesā lokiyalokuttarāva hoti. Āsavasampayuttā sāsavā. Āsavavippayuttā anāsavāti-ādīsupi eseva nayo. Evaṁ sāsavānāsavādivasena duvidhā.

Tatiyaduke yā vipassanaṁ ārabhitukāmassa catunnaṁ arūpakkhandhānaṁ vavatthāpane paññā, ayaṁ **nāmavavatthāpanapaññā.** Yā rūpakkhandhassa vavatthāpane paññā, ayaṁ **rūpavavatthāpanapaññā**ti evaṁ nāmarūpavavatthāpanavasena duvidhā.

Catutthaduke dvīsu kāmāvacarakusalacittesu soḷasasu ca pañcakanayena catukkajjhānikesu maggacittesu paññā **somanassasahagatā.** Dvīsu kāmāvacarakusalacittesu catūsu ca pañcamajjhānikesu maggacittesu paññā **upekkhāsahagatā**ti evaṁ somanassupekkhāsahagatavasena duvidhā.

1. Aṁ 3. 259 piṭṭhe.

၄၂၄။ **ကာနဿာ လက္ခဏရသပစ္စုပဋ္ဌာနပဒဋ္ဌာနာနီ**တိ ဣတ္ထေ ပန ဓမ္မသဘာဝပဋိဝေဓလက္ခဏာ ပညာ၊ ဓမ္မာနံ သဘာဝပဋိစ္ဆာဒကမောဟန္ဓကာရဝိဒ္ဓံသနရသာ၊ အသမ္မောဟပစ္စုပဋ္ဌာနာ။ "သမာဟိတော ယထာဘူတံ ဇာနာတိ ပဿတီ"တိ ဝစနတော ပန သမာဓိ တဿာ ပဒဋ္ဌာနံ။

ပညာပဘေဒကထာ

၄၂၅။ **ကတိဓာ ပညာ**တိ ဓမ္မသဘာဝပဋိဝေဓလက္ခဏေန တာဝ ဧကဓာ။ လောကိယလောကုတ္တရဝသေန ဒုဓာ။ တထာ သာသဝါနာသဝါဒိဝသေန၊ နာမရူပဝဝတ္ထာပနဝသေန၊ သောမနဿုပေက္ခာသဟဂတဝသေန၊ ဒဿနဘာဝနာဘူမိဝသေန စ။ တိဓာ စိန္တာသုတဘာဝနာမယဝသေန။ တထာ ပရိတ္တမဟဂ္ဂတအပ္ပမာဏာရမ္မဏဝသေန၊ အာယာပါယဥပါယကောသလ္လဝသေန၊ အဇ္ဈတ္တာဘိနိဝေသာဒိဝသေန စ။ စတုဒ္ဓာ စတူသု သစ္စေသု ဉာဏဝသေန စတုပဋိသမ္ဘိဒါဝသေန စာတိ။

၄၂၆။ တတ္ထ **ကေစိ ဧကေဒ္ဓာသော** ဥတ္တာနတ္ထောယေဝ။ **ဒုဓာ ကေဒ္ဓာသေ** လောကိယမဂ္ဂသမ္ပယုတ္တာ **လောကိယာ**။ လောကုတ္တရမဂ္ဂသမ္ပယုတ္တာ **လောကုတ္တရာ**တိ ဧဝံ လောကိယလောကုတ္တရဝသေန ဒုဓာ။

ဒုတိယဒုကေ အာသဝါနံ အာရမ္မဏဘူတာ **သာသဝါ**။ တေသံ အနာရမ္မဏာ **အနာသဝါ**။ အတ္ထတော ပနေသာ လောကိယလောကုတ္တရာဝ ဟောတိ။ အာသဝသမ္ပယုတ္တာ သာသဝါ။ အာသဝဝိပ္ပယုတ္တာ အနာသဝါတိအာဒိသုပိ ဧသေဝ နယော။ ဧဝံ သာသဝါနာသဝါဒိဝသေန ဒုဓာ။

တတိယဒုကေ ယာ ဝိပဿနံ အာရဘိတုကာမဿ စတုန္နံ အရူပက္ခန္ဓာနံ ဝဝတ္ထာပနေ ပညာ၊ အယံ **နာမဝဝတ္ထာပနပညာ**။ ယာ ရူပက္ခန္ဓဿ ဝဝတ္ထာပနေ ပညာ၊ အယံ **ရူပဝဝတ္ထာပနပညာ**တိ ဧဝံ နာမရူပဝဝတ္ထာပနဝသေန ဒုဓာ။

စတုတ္ထဒုကေ ဒ္ဝီသု ကာမာဝစရကုသလစိတ္တေသု သောဠသသု စ ပဉ္စကနယေန စတုက္ကဇ္ဈာနိကေသု မဂ္ဂစိတ္တေသု ပညာ **သောမနဿသဟဂတာ**။ ဒ္ဝီသု ကာမာဝစရကုသလစိတ္တေသု စတူသု စ ပဉ္စမဇ္ဈာနိကေသု မဂ္ဂစိတ္တေသု ပညာ **ဥပေက္ခာသဟဂတာ**တိ ဧဝံ သောမနဿုပေက္ခာသဟဂတဝသေန ဒုဓာ။

၁-အံ ၃-၂၅၉-ပိဋ္ဌေ။

Pañcamaduke paṭhamamaggapaññā **dassanabhūmi.** Avasesamaggattaya-paññā **bhāvanābhūmī**ti evaṁ dassanabhāvanābhūmivasena duvidhā.

427. **Tikesu** paṭhamattike parato assutvā paṭiladdhapaññā attano cintāvasena nipphannattā **cintāmayā.** Parato sutvā paṭiladdhapaññā sutavasena nipphannattā **sutamayā.** Yathā tathā vā bhāvanāvasena nipphannā appanāppattā paññā **bhāvanāmayā.** Vuttañhetaṁ—

> "Tattha katamā cintāmayā paññā. Yogavihitesu vā kammāyatanesu yogavihitesu vā sippāyatanesu yogavihitesu vā vijjāṭṭhānesu kammassakataṁ vā saccānulomikaṁ vā rūpaṁ aniccanti vā vedanā -pa- saññā. Saṅkhārā. Viññāṇaṁ aniccanti vā, yaṁ evarūpiṁ anulomikaṁ khantiṁ diṭṭhiṁ ruciṁ mutiṁ pekkhaṁ dhammanijjhānakhantiṁ parato assutvā paṭilabhati, ayaṁ vuccati cintāmayā paññā -pa- sutvā paṭilabhati, ayaṁ vuccati sutamayā paññā. Sabbāpi samāpannassa paññā bhāvanāmayā paññā"ti[1].

Evaṁ cintāsutabhāvanāmayavasena tividhā.

Dutiyattike kāmāvacaradhamme ārabbha pavattā paññā **parittārammaṇā.** Rūpāvacarārūpāvacare ārabbha pavattā **mahaggatārammaṇā.** Sā lokiyavipassanā. Nibbānaṁ ārabbha pavattā **appamāṇārammaṇā.** Sā lokuttaravipassanāti evaṁ parittamahaggatāppamāṇārammaṇavasena tividhā.

Tatiyattike **āyo** nāma vuddhi, sā duvidhā anatthahānito atthuppattito ca. Tattha kosallaṁ **āyakosallaṁ.** Yathāha—

> "Tattha katamaṁ āyakosallaṁ, ime me dhamme manasikaroto anuppannā ceva akusalā dhammā na uppajjanti, uppannā ca akusalā dhammā pahīyanti, ime vā panime dhamme manasikaroto anuppannā ceva kusalā dhammā uppajjanti. Uppannā ca kusalā dhammā bhiyyobhāvāya vepullāya bhāvanāya pāripūriyā saṁvattantīti, yā tattha paññā pajānanā -pa- amoho dhammavicayo sammādiṭṭhi, idaṁ vuccati āyakosallan"ti[2].

---

1. Abhi 2. 337 Vibhaṅge.
2. Abhi 2. 338 Vibhaṅge.

ပဉ္စမဒုကေ ပဌမမဂ္ဂပညာ **ဒဿနဘူမိ**။ အဝသေသမဂ္ဂတ္တယပညာ **ဘာဝနာ-ဘူမိ**တိ ဧဝံ ဒဿနဘာဝနာဘူမိဝသေန ဒုဝိဓာ။

၄၂၇။ **တိကေသု** ပဌမတ္တိကေ ပရတော အဿုတ္ဝာ ပဋိလဒ္ဓပညာ အတ္တနော စိန္တာဝသေန နိပ္ဖန္နတ္တာ **စိန္တာမယာ**။ ပရတော သုတ္ဝာ ပဋိလဒ္ဓပညာ သုတ-ဝသေန နိပ္ဖန္နတ္တာ **သုတမယာ**။ ယထာ တထာ ဝါ ဘာဝနာဝသေန နိပ္ဖန္နာ အပ္ပနာပတ္တာ ပညာ **ဘာဝနာမယာ**။ ဝုတ္တဉ္ဧတံ—

> "တတ္ထ ကတမာ စိန္တာမယာ ပညာ။ ယောဂဝိဟိတေသု ဝါ ကမ္မာယတနေသု ယောဂဝိဟိတေသု ဝါ သိပ္ပါယတနေသု ယောဂဝိ-ဟိတေသု ဝါ ဝိဇ္ဇာဋ္ဌာနေသု ကမ္မဿကတံ ဝါ သစ္စာနုလောမိကံ ဝါ ရူပံ အနိစ္စန္တိ ဝါ ဝေဒနာ။ပ။ သညာ။ သင်္ခါရာ။ ဝိညာဏံ အနိစ္စန္တိ ဝါ၊ ယံ ဧဝရူပိံ အနုလောမိကံ ခန္တိံ ဒိဋ္ဌိံ ရုစိံ မုတိံ ပေက္ခံ ဓမ္မနိဇ္ဈာနခန္တိံ ပရတော အဿုတ္ဝာ ပဋိလဘတိ၊ အယံ ဝုစ္စတိ စိန္တာမယာ ပညာ။ပ။ သုတ္ဝာ ပဋိလဘတိ၊ အယံ ဝုစ္စတိ သုတမယာ ပညာ။ သဗ္ဗာပိ သမာပန္နဿ ပညာ ဘာဝနာမယာ ပညာ"တိ[1]။

ဧဝံ စိန္တာသုတဘာဝနာမယဝသေန တိဝိဓာ။

ဒုတိယတ္တိကေ ကာမာဝစရဓမ္မေ အာရဗ္ဘ ပဝတ္တာ ပညာ **ပရိတ္တာရမ္မဏာ**။ ရူပါဝစရာရူပါဝစရေ အာရဗ္ဘ ပဝတ္တာ **မဟဂ္ဂတာရမ္မဏာ**။ သာ လောကိယ-ဝိပဿနာ။ နိဗ္ဗာနံ အာရဗ္ဘ ပဝတ္တာ **အပ္ပမာဏာရမ္မဏာ**။ သာ လောကုတ္တရ-ဝိပဿနာတိ ဧဝံ ပရိတ္တမဟဂ္ဂတာပ္ပမာဏာရမ္မဏာဝသေန တိဝိဓာ။

တတိယတ္တိကေ **အာယော** နာမ ဝုဒ္ဓိ၊ သာ ဒုဝိဓာ အနတ္ထဟာနိတော အတ္ထုပ္ပတ္တိတော စ။ တတ္ထ ကောသလ္လံ **အာယကောသလ္လံ**။ ယထာဟ—

> "တတ္ထ ကတမံ အာယကောသလ္လံ၊ ဣမေ မေ ဓမ္မေ မနသိ-ကရောတော အနုပ္ပန္နာ စေဝ အကုသလာ ဓမ္မာ န ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ ဥပ္ပန္နာ စ အကုသလာ ဓမ္မာ ပဟီယန္တိ၊ ဣမေ ဝါ ပနိမေ ဓမ္မေ မနသိ-ကရောတော အနုပ္ပန္နာ စေဝ ကုသလာ ဓမ္မာ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ။ ဥပ္ပန္နာ စ ကုသလာ ဓမ္မာ ဘိယ္ယောဘာဝါယ ဝေပုလ္လာယ ဘာဝနာယ ပါရိ-ပူရိယာ သံဝတ္တန္တိတိ၊ ယာ တတ္ထ ပညာ ပဇာနနာ။ပ။ အမောဟော ဓမ္မဝိစယော သမ္မာဒိဋ္ဌိ၊ ဣဒံ ဝုစ္စတိ အာယကောသလ္ల"န္တိ[2]။

၁-အဘိ ၂-၃၃၇-ဝိဘင်္ဂေ။
၂-အဘိ ၂-၃၃၈-ဝိဘင်္ဂေ။

Apāyoti pana avuddhi, sāpi duvidhā atthahānito ca anatthuppattito ca. Tattha kosallaṁ **apāyakosallaṁ.** Yathāha "tattha katamaṁ apāyakosallaṁ, ime dhamme manasikaroto anuppannā ceva kusalā dhammā na uppajjantī"ti-ādi[1].

Sabbattha pana tesaṁ tesaṁ dhammānaṁ upāyesu nibbattikāraṇesu taṁkhaṇappavattaṁ ṭhānuppattikaṁ kosallaṁ upāyakosallaṁ nāma. Yathāha "sabbāpi tatrupāyā paññā upāyakosallan"ti[1]. Evaṁ āyāpāya-upāyakosallavasena tividhā.

Catutthattike attano khandhe gahetvā āraddhā vipassanā paññā **ajjhattābhinivesā.** Parassa khandhe bāhiraṁ vā anindriyabaddharūpaṁ gahetvā āraddhā **bahiddhābhinivesā.** Ubhayaṁ gahetvā āraddhā **ajjhattabahiddhābhinivesā**ti evaṁ ajjhattābhinivesādivasena tividhā.

428. **Catukkesu** paṭhamacatukke dukkhasaccaṁ ārabbha pavattaṁ ñāṇaṁ **dukkhe ñāṇaṁ.** Dukkhasamudayaṁ ārabbha pavattaṁ ñāṇaṁ **dukkhasamudaye ñāṇaṁ.** Dukkhanirodhaṁ ārabbha pavattaṁ ñāṇaṁ **dukkhanirodhe ñāṇaṁ.** Dukkhanirodhagāminiṁ paṭipadaṁ ārabbha pavattaṁ ñāṇaṁ **dukkhanirodhagāminiyā paṭipadāya ñāṇan**ti evaṁ catūsu saccesu ñāṇavasena catubbidhā.

Dutiyacatukke catasso paṭisambhidā nāma atthādīsu pabhedagatāni cattāri ñāṇāni. Vuttañhetaṁ "atthe ñāṇaṁ atthapaṭisambhidā. Dhamme ñāṇaṁ dhammapaṭisambhidā. Tatra[2]dhammaniruttābhilāpe ñāṇaṁ niruttipaṭisambhidā. Ñāṇesu ñāṇaṁ paṭibhānapaṭisambhidā"ti[3].

Tattha **attho**ti saṅkhepato hetuphalassetaṁ adhivacanaṁ. Hetuphalaṁ hi yasmā hetu-anusārena ariyati adhigamiyati sampāpuṇiyati, tasmā atthoti vuccati. Pabhedato pana yaṁ kiñci paccayasambhūtaṁ, nibbānaṁ, bhāsitattho, vipāko, kiriyāti ime pañca dhammā atthoti veditabbā. Taṁ atthaṁ paccavekkhantassa tasmiṁ atthe pabhedagataṁ ñāṇaṁ **atthapaṭisambhidā. Dhammo**tipi saṅkhepato paccayassetaṁ adhivacanaṁ. Paccayo hi yasmā taṁ taṁ dahati pavatteti vā sampāpuṇituṁ vā deti tasmā dhammoti vuccati.

1. Abhi 2. 338 Vibhaṅge.
2. Tattha (Sī, Ka), attha (Syā, I, Ka)
3. Abhi 2. 307 Vibhaṅge.

အပါယောတိ ပန အဝုဒ္ဓိ၊ သာပိ ဒုဝိဓာ အတ္ထဟာနိတော စ အနတ္ထုပ္ပတ္တိတော စ။ တတ္ထ ကောသလ္လံ **အပါယကောသလ္လံ**။ ယထာဟ "တတ္ထ ကတမံ အပါယကောသလ္လံ၊ ဣမေ ဓမ္မေ မနသိကရောတော အနုပ္ပန္နာ စေဝ ကုသလာ ဓမ္မာ န ဥပ္ပဇ္ဇန္တီ"တိအာဒိ[၁]။

သမ္ဘတ္ထ ပန တေသံ တေသံ ဓမ္မာနံ ဥပါယေသု နိဗ္ဗတ္တိကာရဏေသု တံ-ခဏုပဂတ္တံ ဌာနုပ္ပတ္တိကံ ကောသလ္လံ ဥပါယကောသလ္လံ နာမ။ ယထာဟ "သမ္ဘာဝိ တတြုပါယာ ပညာ ဥပါယကောသလ္လ"န္တိ[၁]။ ဧဝံ အာယာပါယဥပါယ-ကောသလ္လဝသေန တိဝိဓာ။

စတုတ္ထတ္တိကေ အတ္တနော ခန္ဓေ ဂဟေတ္ဝာ အာရဒ္ဓါ ဝိပဿနာ ပညာ **အဇ္ဈတ္တာဘိနိဝေသော**။ ပရဿ ခန္ဓေ ဗာဟိရံ ဝါ အနိန္ဒြိယဗဒ္ဓရူပံ ဂဟေတ္ဝာ အာရဒ္ဓါ **ဗဟိဒ္ဓါဘိနိဝေသော**။ ဥဘယံ ဂဟေတ္ဝာ အာရဒ္ဓါ **အဇ္ဈတ္တဗဟိဒ္ဓါ-ဘိနိဝေသော**တိ ဧဝံ အဇ္ဈတ္တာဘိနိဝေသာဒိဝသေန တိဝိဓာ။

၄၂၈။ **စတုက္ကေသု** ပဌမစတုက္ကေ ဒုက္ခသစ္စံ အာရဗ္ဘ ပဝတ္တံ ဉာဏံ **ဒုက္ခေ ဉာဏံ**။ ဒုက္ခသမုဒယံ အာရဗ္ဘ ပဝတ္တံ ဉာဏံ **ဒုက္ခသမုဒယေ ဉာဏံ**။ ဒုက္ခနိရောဓံ အာရဗ္ဘ ပဝတ္တံ ဉာဏံ **ဒုက္ခနိရောဓေ ဉာဏံ**။ ဒုက္ခနိရောဓဂါမိနိံ ပဋိပဒံ အာရဗ္ဘ ပဝတ္တံ ဉာဏံ **ဒုက္ခနိရောဓဂါမိနိယာ ပဋိပဒါယ** ဉာဏန္တိ ဧဝံ စတူသု သစ္စေသု ဉာဏဝသေန စတုဓိဓာ။

ဒုတိယစတုက္ကေ စတဿော ပဋိသမ္ဘိဒါ နာမ အတ္ထာဒီသု ပဘေဒဂတာနိ စတ္တာရိ ဉာဏာနိ။ ဝုတ္တဉ္ဟေတံ "အတ္ထေ ဉာဏံ အတ္ထပဋိသမ္ဘိဒါ။ ဓမ္မေ ဉာဏံ ဓမ္မပဋိသမ္ဘိဒါ။ တတြ[၂]ဓမ္မနိရုတ္တာဘိလာပေ ဉာဏံ နိရုတ္တိပဋိသမ္ဘိဒါ။ ဉာဏေသု ဉာဏံ ပဋိဘာနပဋိသမ္ဘိဒါ"တိ[၃]။

တတ္ထ **အတ္ထော**တိ သင်္ခေပတော ဟေတုဖလသင်္ခါတံ အဓိဝစနံ။ ဟေတုဖလံ ဟိ ယသ္မာ ဟေတုအနုသာရေန အရိယတိ အဓိဂမိယတိ သမ္ပာပုဏိယတိ၊ တသ္မာ အတ္ထောတိ ဝုစ္စတိ။ ပဘေဒတော ပန ယံ ကိဉ္စိ ပစ္စယသမ္ဘူတံ, နိဗ္ဗာနံ, ဘာသိတတ္ထော, ဝိပါကော, ကိရိယာတိ ဣမေ ပဉ္စ ဓမ္မာ အတ္ထောတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ တံ အတ္ထံ ပစ္စဝေက္ခန္တဿ တသ္မိံ အတ္ထေ ပဘေဒဂတံ ဉာဏံ **အတ္ထပဋိသမ္ဘိဒါ**။ **ဓမ္မော**တိပိ သင်္ခေပတော ပစ္စယဿေတံ အဓိဝစနံ။ ပစ္စယော ဟိ ယသ္မာ တံ တံ ဒဟတိ ပဝတ္တေတိ ဝါ သမ္ပာပုဏိတုံ ဝါ ဒေတိ၊ တသ္မာ ဓမ္မောတိ ဝုစ္စတိ။

၁-အဘိ ၂-၃၃၈-ဝိဘင်္ဂေ။ ၂-တတ္ထ (သီ၊က)၊ အတ္ထ (သျာ၊ ဋ္ဌ၊က) ၃-အဘိ ၂-၃၀၇-ဝိဘင်္ဂေ။

pabhedato pana yo koci phalanibbattako hetu, ariyamaggo, bhāsitaṁ, kusalaṁ, akusalanti ime pañca dhammā dhammoti veditabbā. Taṁ dhammaṁ paccavekkhantassa tasmiṁ dhamme pabhedagataṁ ñāṇaṁ **dhammapaṭisambhidā.**

Ayameva hi attho abhidhamme—

"Dukkhe ñāṇaṁ atthapaṭisambhidā. Dukkhasamudaye ñāṇaṁ dhammapaṭisambhidā. Hetumhi ñāṇaṁ dhammapaṭisambhidā. Hetuphale ñāṇaṁ atthapaṭisambhidā. Ye dhammā jātā bhūtā sañjātā nibbattā abhinibbattā pātubhūtā. Imesu dhammesu ñāṇaṁ atthapaṭisambhidā. Yamhā dhammā te dhammā jātā bhūtā sañjātā nibbattā abhinibbattā pātubhūtā, tesu dhammesu ñāṇaṁ dhammapaṭisambhidā. Jarāmaraṇe ñāṇaṁ atthapaṭisambhidā. Jarāmaraṇasamudaye ñāṇaṁ dhammapaṭisambhidā -pa- saṅkhāranirodhe ñāṇaṁ atthapaṭisambhidā. Saṅkhāranirodhagāminiyā paṭipadāya ñāṇaṁ dhammapaṭisambhidā. Idha bhikkhu dhammaṁ jānāti Suttaṁ Geyyaṁ -pa- Vedallaṁ. Ayaṁ vuccati dhammapaṭisambhidā. So tassa tasso bhāsitassa atthaṁ jānāti 'ayaṁ imassa bhāsitassa attho, ayaṁ imassa bhāsitassa attho'ti. Ayaṁ vuccati atthapaṭisambhidā. Katame dhammā kusalā. Yasmiṁ samaye kāmāvacaraṁ kusalaṁ cittaṁ uppannaṁ hoti -pa-. Ime dhammā kusalā. Imesu dhammesu ñāṇaṁ dhammapaṭisambhidā. Tesaṁ vipāke ñāṇaṁ atthapaṭisambhidā"ti-ādinā[1] nayena vibhajitvā dassito.

Tatradhammaniruttābhilāpe ñāṇanti tasmiṁ atthe ca dhamme ca yā sabhāvanirutti abyabhicārī vohāro. Tadabhilāpe tassa bhāsane udīraṇe taṁ bhāsitaṁ lapitaṁ udīritaṁ sutvāva ayaṁ sabhāvanirutti, ayaṁ na sabhāvaniruttīti evaṁ tassā dhammaniruttisaññitāya sabhāvaniruttiyā māgadhikāya sabbasattānaṁ mūlabhāsāya pabhedagataṁ ñāṇaṁ **niruttipaṭisambhidā.** Niruttipaṭisambhidāppatto hi phasso vedanāti evamādivacanaṁ sutvāva ayaṁ sabhāvaniruttīti jānāti. Phassā vedanoti evamādikaṁ pana ayaṁ na sabhāvaniruttīti.

1. Abhi 2. 307, 308 Vibhaṅge.

ပဘေဒတော ပန ယော ကောစိ ဖလနိဗ္ဗတ္တကော ဟေတု, အရိယမဂ္ဂော, ဘာသိတံ, ကုသလံ, အကုသလန္တိ ဣမေ ပဉ္စ ဓမ္မာ ဓမ္မောတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ တံ ဓမ္မံ ပစ္စဝေက္ခန္တဿ တဿိံ ဓမ္မေ ပဘေဒဂတံ ဉာဏံ **ဓမ္မပဋိသမ္ဘိဒါ**။

အယမေဝ ဟိ အတ္ထော အဘိဓမ္မေ—

"ဒုက္ခေ ဉာဏံ အတ္ထပဋိသမ္ဘိဒါ။ ဒုက္ခသမုဒယေ ဉာဏံ ဓမ္မပဋိသမ္ဘိဒါ။ ဟေတုမှိ ဉာဏံ ဓမ္မပဋိသမ္ဘိဒါ။ ဟေတုဖလေ ဉာဏံ အတ္ထပဋိသမ္ဘိဒါ။ ယေ ဓမ္မာ ဇာတာ ဘူတာ သင်္ဇာတာ နိဗ္ဗတ္တာ အဘိနိဗ္ဗတ္တာ ပါတုဘူတာ။ ဣမေသု ဓမ္မေသု ဉာဏံ အတ္ထပဋိသမ္ဘိဒါ။ ယမှာ ဓမ္မာ တေ ဓမ္မာ ဇာတာ ဘူတာ သင်္ဇာတာ နိဗ္ဗတ္တာ အဘိနိဗ္ဗတ္တာ ပါတုဘူတာ၊ တေသု ဓမ္မေသု ဉာဏံ ဓမ္မပဋိသမ္ဘိဒါ။ ဇရာမရဏေ ဉာဏံ အတ္ထပဋိသမ္ဘိဒါ။ ဇရာမရဏသမုဒယေ ဉာဏံ ဓမ္မပဋိသမ္ဘိဒါ။ ပ။ သင်္ခါရနိရောဓေ ဉာဏံ အတ္ထပဋိသမ္ဘိဒါ။ သင်္ခါရနိရောဓဂါမိနိယာ ပဋိပဒါယ ဉာဏံ ဓမ္မပဋိသမ္ဘိဒါ။ ဣဓ ဘိက္ခု ဓမ္မံ ဇာနာတိ သုတ္တံ ဂေယျံ။ ပ။ ဝေဒလ္လံ။ အယံ ဝုစ္စတိ ဓမ္မပဋိသမ္ဘိဒါ။ သော တဿ တဿေဝ ဘာသိတဿ အတ္ထံ ဇာနာတိ 'အယံ ဣမဿ ဘာသိတဿ အတ္ထော, အယံ ဣမဿ ဘာသိတဿ အတ္ထော'တိ။ အယံ ဝုစ္စတိ အတ္ထပဋိသမ္ဘိဒါ။ ကတမေ ဓမ္မာ ကုသလာ။ ယသ္မိံ သမယေ ကာမာဝစရံ ကုသလံ စိတ္တံ ဥပ္ပန္နံ ဟောတိ။ ပ။ ဣမေ ဓမ္မာ ကုသလာ။ ဣမေသု ဓမ္မေသု ဉာဏံ ဓမ္မပဋိသမ္ဘိဒါ။ တေသံ ဝိပါကေ ဉာဏံ အတ္ထပဋိသမ္ဘိဒါ"တိအာဒိနာ[1] နယေန ဝိဘင်္ဂေ ဒဿိတော။

တတြဓမ္မနိရုတ္တာဘိလာပေ ဉာဏန္တိ တသ္မိံ အတ္ထေ စ ဓမ္မေ စ ယာ သဘာဝနိရုတ္တိ အဗျဘိစာရိ ဝေါဟာရော။ တဒဘိလာပေ တဿ ဘာသနေ ဥဒီရဏေ တံ ဘာသိတံ လပိတံ ဥဒီရိတံ သုတ္ဝာဝ အယံ သဘာဝနိရုတ္တိ၊ အယံ န သဘာဝနိရုတ္တိတိ ဧဝံ တဿာ ဓမ္မနိရုတ္တိသညိတာယ သဘာဝနိရုတ္တိယာ မာဂဓိကာယ သဗ္ဗသတ္တာနံ မူလဘာသာယ ပဘေဒဂတံ ဉာဏံ **နိရုတ္တိပဋိသမ္ဘိဒါ**။ နိရုတ္တိပဋိသမ္ဘိဒါပတ္တော ဟိ ဖဿော ဝေဒနာတိ ဧဝမာဒိဝစနံ သုတ္ဝာဝ အယံ သဘာဝနိရုတ္တိတိ ဇာနာတိ။ ဖဿော ဝေဒနောတိ ဧဝမာဒိကံ ပန အယံ န သဘာဝနိရုတ္တိတိ။

၁-အဘိ ၂-၃၀၇-၃၀၈-ဗိဘင်္ဂေ။

Ñāṇesu ñāṇanti sabbattha ñāṇamārammaṇaṁ katvā paccavekkhantassa ñāṇārammaṇaṁ ñāṇaṁ, yathāvuttesu vā tesu ñāṇesu sagocarakiccādivasena vitthārato ñāṇaṁ **paṭibhānapaṭisambhidā**ti attho.

429. Catassopi cetā paṭisambhidā dvīsu ṭhānesu pabhedaṁ gacchanti sekkhabhūmiyañca asekkhabhūmiyañca.

Tattha aggasāvakānaṁ mahāsāvakānañca asekkhabhūmiyaṁ pabhedagatā. Ānandatthera Cittagahapati Dhammika-upāsaka Upāligahapati Khujjuttarā-upāsikādīnaṁ sekkhabhūmiyaṁ. Evaṁ dvīsu bhūmīsu pabhedaṁ gacchantiyopi cetā adhigamena pariyattiyā savanena paripucchāya pubbayogena cāti imehi pañcahākārehi visadā honti.

Tattha **adhigamo** nāma arahattappatti. **Pariyatti** nāma Buddhavacanassa pariyāpuṇanaṁ. **Savanaṁ** nāma sakkaccaṁ atthiṁ katvā dhammassavanaṁ. **Paripucchā** nāma Pāḷi-aṭṭhakathādīsu gaṇṭhipada-atthapadavinicchayakathā, **pubbayogo** nāma pubbabuddhānaṁ sāsane gatapaccāgatikabhāvena yāva anulomaṁ gotrabhusamīpaṁ, tāva vipassanānuyogo.

Apare āhu—

> “Pubbayogo bāhusaccaṁ, desabhāsā ca āgamo.
> Paripucchā adhigamo, garusannissayo tathā.
> Mittasampatti cevāti, paṭisambhidapaccayā”ti.

Tattha **pubbayogo** vuttanayova. **Bāhusaccaṁ** nāma tesu tesu satthesu ca sippāyatanesu ca kusalatā. **Desabhāsā** nāma ekasatavohārakusalatā. Visesena pana māgadhike kosallaṁ. **Āgamo** nāma antamaso opammavaggamattassapi Buddhavacanassa pariyāpuṇanaṁ. **Paripucchā** nāma ekagāthāyapi atthavinicchayapucchanaṁ. **Adhigamo** nāma sotāpannatā vā -pa- arahattaṁ vā. **Garusannissayo** nāma sutapaṭibhānabahulānaṁ garūnaṁ santike vāso. **Mittasampatti** nāma tathārūpānaṁyeva mittānaṁ paṭilābhoti.

Tattha Buddhā ca Paccekabuddhā ca pubbayogañceva adhigamañca nissāya paṭisambhidā pāpuṇanti. Sāvakā sabbānipi etāni kāraṇāni. Paṭisambhidāppattiyā ca

ညာဏေသု ညာနန္တိ သမ္ဗဏ္ဍ ညာဏမာရမ္မဏံ ကတွာ ပစ္စဝေက္ခန္တဿ ညာဏာရမ္မဏံ ညာဏံ, ယထာဝုတ္တေသု ဝါ တေသု ညာဏေသု, သဝေါစရ-ကိစ္စာဒိဝသေန ဝိတ္ထာရတော ညာဏံ **ပဋိဘာနပဋိသမ္ဘိဒါ**တိ အတ္ထော။

၄၂၉။ စတဿောပိ စေတာ ပဋိသမ္ဘိဒါ ဒွီသု ဌာနေသု ပဘေဒံ ဂစ္ဆန္တိ သေက္ခဘူမိယဉ္စ အသေက္ခဘူမိယဉ္စ။

တတ္ထ အဂ္ဂသာဝကာနံ မဟာသာဝကာနဉ္စ အသေက္ခဘူမိယံ ပဘေဒဂတာ။ အာနန္ဒတ္ထေရ စိတ္တဂဟပတိ ဓမ္မိကဥပါသက ဥပါလိဂဟပတိ ခုဇ္ဇုတ္တရာဥပါသိ-ကာဒီနံ သေက္ခဘူမိယံ။ ဧဝံ ဒွီသု ဘူမီသု ပဘေဒံ ဂစ္ဆန္တိယောပိ စေတာ အဓိဂမေန ပရိယတ္တိယာ သဝနေန ပရိပုစ္ဆာယ ပုဗ္ဗယောဂေန စာတိ ဣမေဟိ ပဉ္စဟာကာရေဟိ ဝိသဒါ ဟောန္တိ။

တတ္ထ **အဓိဂမော** နာမ အရဟတ္တပ္ပတ္တိ။ **ပရိယတ္တိ** နာမ ဗုဒ္ဓဝစနဿ ပရိယာပုဏနံ။ **သဝနံ** နာမ သက္ကစ္စံ အတ္ထိံ ကတွာ ဓမ္မဿဝနံ။ **ပရိပုစ္ဆာ** နာမ ပါဠိအဋ္ဌကထာဒီသု ဂဏ္ဌိပဒအတ္ထပဒဝိနိစ္ဆယကထာ၊ **ပုဗ္ဗယောဂေါ** နာမ ပုဗ္ဗဗုဒ္ဓါနံ သာသနေ ဂတပစ္စာဂတိကဘာဝေန ယာဝ အနုလောမံ ဂေါတြဘု-သမီပံ၊ တာဝ ဝိပဿနာနုယောဂေါ။

အပရေ အာဟု—

> “ပုဗ္ဗယောဂေါ ဗာဟုသ္စံ၊ ဒေသဘာသာ စ အာဂမော။
> ပရိပုစ္ဆာ အဓိဂမော၊ ဂရုသန္နိဿယော တထာ။
> မိတ္တသမ္ပတ္တိ စေဝါတိ၊ ပဋိသမ္ဘိဒပစ္စယာ”တိ။

တတ္ထ **ပုဗ္ဗယောဂေါ** ဝုတ္တနယော်ဝ။ **ဗာဟုသ္စံ** နာမ တေသု တေသု သတ္ထေသု စ သိပ္ပါယတနေသု စ ကုသလတာ။ **ဒေသဘာသာ** နာမ ကေသတ-ဝေါဟာရကုသလတာ။ ဝိသေသေန ပန မာဂဓိကေ ကောသလ္လံ။ **အာဂမော** နာမ အန္တမသော ဩပမ္မဝဂ္ဂမတ္တဿပိ ဗုဒ္ဓဝစနဿ ပရိယာပုဏနံ။ **ပရိပုစ္ဆာ** နာမ ကေဂါထာယပိ အတ္ထဝိနိစ္ဆယပုစ္ဆနံ။ **အဓိဂမော** နာမ သောတာပန္နတာ ဝါ။ ပ။ အရဟတ္တံ ဝါ။ **ဂရုသန္နိဿယော** နာမ သုတပဋိဘာနဗဟုလာနံ ဂရူနံ သန္တိကေ ဝါသော။ **မိတ္တသမ္ပတ္တိ** နာမ တထာရူပါနံယေဝ မိတ္တာနံ ပဋိလာဘော်တိ။

တတ္ထ ဗုဒ္ဓါ စ ပစ္စေကဗုဒ္ဓါ စ ပုဗ္ဗယောဂဉ္စေဝ အဓိဂမဉ္စ နိဿာယ ပဋိသမ္ဘိဒါ ပါပုဏန္တိ။ သာဝကာ သဗ္ဗာနိပိ တောနိ ကာရဏာနိ။ ပဋိသမ္ဘိဒါပတ္တိယာ စ

pāṭiyekko kammaṭṭhānabhāvanānuyogo nāma natthi. Sekkhānaṁ pana sekkhaphalavimokkhantikā. Asekkhānaṁ asekkhaphalavimokkhantikāva paṭisambhidāppatti hoti. Tathāgatānaṁ hi Dasabalāni viya ariyānaṁ ariyaphaleneva paṭisambhidā ijjhantīti imā paṭisambhidā sandhāya vuttaṁ catupaṭisambhidāvasena catubbidhāti.

Paññābhūmi-mūla-sarīravavatthāna

430. Kathaṁ **bhāvetabbā**ti ettha pana yasmā imāya paññāya khandhāyatanadhātu-indriyasaccapaṭiccasamuppādādibhedā dhammā **bhūmi.** Sīlavisuddhi ceva cittavisuddhi cāti imā dve visuddhiyo **mūlaṁ.** Diṭṭhivisuddhi, kaṅkhāvitaraṇavisuddhi, maggāmagga ñāṇa dassanavisuddhi, paṭipadā ñāṇa dassana visuddhi, ñāṇadassanavisuddhīti imā pañca visuddhiyo **sarīraṁ.** Tasmā tesu bhūmibhūtesu dhammesu uggahaparipucchāvasena ñāṇaparicayaṁ katvā mūlabhūtā dve visuddhiyo sampādetvā sarīrabhūtā pañca visuddhiyo sampādentena bhāvetabbā. Ayamettha saṅkhepo.

431. Ayaṁ pana vitthāro, yaṁ tāva vuttaṁ "khandhāyatanadhātu-indriyasaccapaṭiccasamuppādādibhedā dhammā bhūmī"ti, ettha **khandhā**ti pañca khandhā rūpakkhandho vedanākkhandho saññākkhandho saṅkhārakkhandho viññāṇakkhandhoti.

Rūpakkhandhakathā

432. Tattha yaṁ kiñci sītādīhi ruppanalakkhaṇaṁ dhammajātaṁ, sabbaṁ taṁ ekato katvā **rūpakkhandho**ti veditabbaṁ.

Tadetaṁ ruppanalakkhaṇena ekavidhampi bhūtopādāyabhedato duvidhaṁ.

Tattha bhūtarūpaṁ catubbidhaṁ pathavīdhātu āpodhātu tejodhātu vāyodhātūti. Tāsaṁ lakkhaṇarasapaccupaṭṭhānāni catudhātuvavatthāne vuttāni. Padaṭṭhānato pana tā sabbāpi avasesadhātuttayapadaṭṭhānā.

Upādārūpaṁ catuvīsatividhaṁ cakkhu, sotaṁ, ghānaṁ, jivhā, kāyo, rūpaṁ, saddo, gandho, raso, itthindriyaṁ, purisindriyaṁ, jīvitindriyaṁ, hadayavatthu, kāyaviññatti, vacīviññatti, ākāsadhātu, rūpassa lahutā, rūpassa

ပါဠိယေက္ကော ကမ္မဋ္ဌာနဘာဝနာနုယောဂေါ နာမ နတ္ထိ။ သေက္ခာနံ ပန သေက္ခဖလဝိမောက္ခန္တိကာ။ အသေက္ခာနံ အသေက္ခဖလဝိမောက္ခန္တိကာဝ ပဋိသမ္ဘိဒါပတ္တိ ဟောတိ။ တထာဂတာနံ ဟိ ဒသဗလာနိ ဝိယ အရိယာနံ အရိယဖလေနေဝ ပဋိသမ္ဘိဒါ ဣဇ္ဈန္တီတိ ဣမာ ပဋိသမ္ဘိဒါ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ စတုပဋိသမ္ဘိဒါဝသေန စတုဗ္ဗိဓာတိ။

ပညာဘူမိ-မူလ-သရီရဝဝတ္ထာန

၄၃၀။ ကထံ **ဘာဝေတဗ္ဗာ**တိ ဣတ္ထေ ပန ယသ္မာ ဣမာယ ပညာယ ခန္ဓာ-ယတနဓာတုဣန္ဒြိယသစ္စပဋိစ္စသမုပ္ပါဒါဒိဘေဒါ ဓမ္မာ **ဘူမိ**။ သီလဝိသုဒ္ဓိ စေဝ စိတ္တဝိသုဒ္ဓိ စာတိ ဣမာ ဒွေ ဝိသုဒ္ဓိယော **မူလံ**။ ဒိဋ္ဌိဝိသုဒ္ဓိ,ကင်္ခါဝိတရဏဝိသုဒ္ဓိ, မဂ္ဂါမဂ္ဂဉာဏဒဿနဝိသုဒ္ဓိ, ပဋိပဒါဉာဏဒဿနဝိသုဒ္ဓိ, ဉာဏဒဿနဝိသုဒ္ဓိတိ ဣမာ ပဉ္စ ဝိသုဒ္ဓိယော **သရီရံ**။ တသ္မာ တေသု ဘူမိဘူတေသု ဓမ္မေသု ဥဂ္ဂဟ-ပရိပုစ္ဆာဝသေန ဉာဏပရိစယံ ကတ္ဝာ မူလဘူတာ ဒွေ ဝိသုဒ္ဓိယော သမ္ပာဒေတ္ဝာ သရီရဘူတာ ပဉ္စ ဝိသုဒ္ဓိယော သမ္ပာဒေန္တေန ဘာဝေတဗ္ဗာ။ အယမေတ္ထ သင်္ခေပေါ။

၄၃၁။ အယံ ပန ဝိတ္ထာရော၊ ယံ တာဝ ဝုတ္တံ "ခန္ဓာယတနဓာတုဣန္ဒြိယ-သစ္စပဋိစ္စသမုပ္ပါဒါဒိဘေဒါ ဓမ္မာ ဘူမိ"တိ၊ ဣတ္ထေ **ခန္ဓာ**တိ ပဉ္စ ခန္ဓာ ရူပက္ခန္ဓော ဝေဒနာက္ခန္ဓော သညာက္ခန္ဓော သင်္ခါရက္ခန္ဓော ဝိညာဏက္ခန္ဓောတိ။

ရူပက္ခန္ဓကထာ

၄၃၂။ တတ္ထ ယံ ကိဉ္စိ သီတာဒီဟိ ရုပ္ပနလက္ခဏံ မေဇ္ဈာတံ၊ သဗ္ဗံ တံ ကေတော ကတ္ဝာ **ရူပက္ခန္ဓော**တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

တဒေတံ ရုပ္ပနလက္ခဏေန ကေဝိဓမ္ပိ ဘူတောပါဒါယဘေဒတော ဒုဝိဓံ။

တတ္ထ ဘူတရူပံ စတုဗ္ဗိဓံ ပထဝီဓာတု အာပေါဓာတု တေဇောဓာတု ဝါယောဓာတူတိ။ တာသံ လက္ခဏရသပစ္စုပဋ္ဌာနာနိ စတုဓာတုဝဝတ္ထာနေ ဝုတ္တာနိ။ ပဒဋ္ဌာနတော ပန တာ သဗ္ဗာပိ အဝသေသဓာတုတ္တယပဒဋ္ဌာနာ။

ဥပါဒါရူပံ စတုဝီသတိဝိဓံ စက္ခု, သောတံ, ဃာနံ, ဇိဝှါ, ကာယော, ရူပံ, သဒ္ဒေါ, ဂန္ဓော, ရသော, ဣတ္ထိန္ဒြိယံ, ပုရိသိန္ဒြိယံ, ဇီဝိတိန္ဒြိယံ, ဟဒယဝတ္ထု, ကာယဝိညတ္တိ, ဝစီဝိညတ္တိ, အာကာသဓာတု, ရူပဿ လဟုတာ, ရူပဿ

mudutā, rūpassa kammaññatā, rūpassa upacayo, rūpassa santati, rūpassa jaratā, rūpassa aniccatā, kabaḷīkāro āhāroti.

433. Tattha rūpābhighātārahatappasādalakkhaṇaṁ daṭṭhukāmatānidānakammasamuṭṭhānabhūtappasādalakkhaṇaṁ vā **cakkhu,** rūpesu āviñchanarasaṁ, cakkhuviññāṇassa ādhārabhāvapaccupaṭṭhānaṁ, daṭṭhukāmatānidānakammajabhūtapadaṭṭhānaṁ.

Saddābhighātārahabhūtappasādalakkhaṇaṁ, sotukāmatānidānakammasamuṭṭhānabhūtappasādalakkhaṇaṁ vā **sotaṁ,** saddesu āviñchanarasaṁ, sotaviññāṇassa ādhārabhāvapaccupaṭṭhānaṁ, sotukāmatānidānakammajabhūtapadaṭṭhānaṁ.

Gandhābhighātārahabhūtappasādalakkhaṇaṁ, ghāyitukāmatānidānakammasamuṭṭhānabhūtappasādalakkhaṇaṁ vā **ghānaṁ,** gandhesu āviñchanarasaṁ, ghānaviññāṇassa ādhārabhāvapaccupaṭṭhānaṁ, ghāyitukāmatānidānakammajabhūtapadaṭṭhānaṁ.

Rasābhighātārahabhūtappasādalakkhaṇā, sāyitukāmatānidānakammasamuṭṭhānabhūtappasādalakkhaṇā vā **jivhā,** rasesu āviñchanarasā, jivhāviññāṇassa ādhārabhāvapaccupaṭṭhānā, sāyitukāmatānidānakammajabhūtapadaṭṭhānā.

Phoṭṭhabbābhighātārahabhūtappasādalakkhaṇo, phusitukāmatānidānakammasamuṭṭhānabhūtappasādalakkhaṇo vā **kāyo,** phoṭṭhabbesu āviñchanaraso, kāyaviññāṇassa ādhārabhāvapaccupaṭṭhāno, phusitukāmatānidānakammajabhūtapadaṭṭhāno.

434. Keci pana "tejādhikānaṁ bhūtānaṁ pasādo cakkhu, vāyupathavī-āpādhikānaṁ bhūtānaṁ pasādā[1] sotaghānajivhā, kāyo sabbesampī"ti vadanti. Apare "tejādhikānaṁ pasādo cakkhu, vivaravāyu-āpapathavādhikānaṁ sotaghānajivhākāyā"ti vadanti. Te vattabbā "suttaṁ āharathā"ti. Addhā suttameva na dakkhissanti. Keci panettha "tejādīnaṁ guṇehi rūpādīhi anugayhabhāvato"ti kāraṇaṁ **dassenti**[2]. Te vattabbā "ko panevamāha'rūpādayo tejādīnaṁ guṇā'ti. Avinibbhogavuttīsu hi bhūtesu ayaṁ imassa guṇo ayaṁ imassa guṇoti na labbhā vattun"ti. Atāpi vadeyyuṁ "yathā tesu tesu sambhāresu tassa

1. Pasādo (Syā, I, Ka) 2. Vadanti (Sī)

မုဒုတာ, ရူပဿ ကမ္မညတာ, ရူပဿ ဥပစယော, ရူပဿ သန္တတိ, ရူပဿ ဇရတာ, ရူပဿ အနိစ္စတာ, ကဗဠီကာရော အာဟာရောတိ။

၄၃၃။ တတ္ထ ရူပါဘိဃာတာရဟတပ္ပသာဒလက္ခဏံ ဒဋ္ဌုကာမတာနိဒါန-ကမ္မသမုဋ္ဌာနဘူတပ္ပသာဒလက္ခဏံ ဝါ **စက္ခု**၊ ရူပေသု အာဝိဉ္ဆနရသံ၊ စက္ခု-ဝိညာဏဿ အာဓာရဘာဝပစ္စုပဋ္ဌာနံ၊ ဒဋ္ဌုကာမတာနိဒါနကမ္မဇဘူတပဒဋ္ဌာနံ။

သဒ္ဒါဘိဃာတာရဟဘူတပ္ပသာဒလက္ခဏံ၊ သောတုကာမတာနိဒါနကမ္မသ-မုဋ္ဌာနဘူတပ္ပသာဒလက္ခဏံ ဝါ **သောတံ၊** သဒ္ဒေသု အာဝိဉ္ဆနရသံ၊ သောတ-ဝိညာဏဿ အာဓာရဘာဝပစ္စုပဋ္ဌာနံ၊ သောတုကာမတာနိဒါနကမ္မဇဘူတ-ပဒဋ္ဌာနံ။

ဂန္ဓာဘိဃာတာရဟဘူတပ္ပသာဒလက္ခဏံ၊ ဃာယိတုကာမတာနိဒါနကမ္မသ-မုဋ္ဌာနဘူတပ္ပသာဒလက္ခဏံ ဝါ **ဃာနံ**၊ ဂန္ဓေသု အာဝိဉ္ဆနရသံ၊ ဃာနဝိညာဏဿ အာဓာရဘာဝပစ္စုပဋ္ဌာနံ၊ ဃာယိတုကာမတာနိဒါနကမ္မဇဘူတပဒဋ္ဌာနံ။

ရသာဘိဃာတာရဟဘူတပ္ပသာဒလက္ခဏာ၊ သာယိတုကာမတာနိဒါနကမ္မ-သမုဋ္ဌာနဘူတပ္ပသာဒလက္ခဏာ ဝါ **ဇိဝှာ**၊ ရသေသု အာဝိဉ္ဆနရသာ၊ ဇိဝှာ-ဝိညာဏဿ အာဓာရဘာဝပစ္စုပဋ္ဌာနာ၊ သာယိတုကာမတာနိဒါနကမ္မဇဘူတ-ပဒဋ္ဌာနာ။

ဖောဋ္ဌဗ္ဗာဘိဃာတာရဟဘူတပ္ပသာဒလက္ခဏော၊ ဖုသိတုကာမတာနိဒါန-ကမ္မသမုဋ္ဌာနဘူတပ္ပသာဒလက္ခဏော ဝါ **ကာယော**၊ ဖောဋ္ဌဗ္ဗေသု အာဝိဉ္ဆန-ရသော၊ ကာယဝိညာဏဿ အာဓာရဘာဝပစ္စုပဋ္ဌာနော၊ ဖုသိတုကာမတာနိ-ဒါနကမ္မဇဘူတပဒဋ္ဌာနော။

၄၃၄။ ကေစိ ပန "တေဇောဓိကာနံ ဘူတာနံ ပသာဒေါ စက္ခု၊ ဝါယု-ပထဝီအာပါဓိကာနံ ဘူတာနံ ပသာဒါ[1] သောတဃာနဇိဝှါ၊ ကာယော သဗ္ဗေသဗ္ဗီ"တိ ဝဒန္တိ။ အပရေ "တေဇောဓိကာနံ ပသာဒေါ စက္ခု၊ ဝိဝရဝါယု-အာပပထဝီဓိကာနံ သောတဃာနဇိဝှါကာယာ"တိ ဝဒန္တိ။ တေ ဝတ္တဗ္ဗာ "သုတ္တံ အာဟရထာ"တိ။ အဒ္ဓါ သုတ္တမေဝ န ဒက္ခိဿန္တိ။ ကေစိ ပနေတ္ထ "တေဇာဒီနံ ဂုဏေဟိ ရူပါဒီဟိ အနုဂယ္ဟဘာဝတော"တိ ကာရဏံ **ဒဿေန္တိ**[2]။ တေ ဝတ္တဗ္ဗာ "ကော ပနေဝမာဟ'ရူပါဒယော တေဇာဒီနံ ဂုဏာ'တိ။ အဝိနိဗ္ဘောဂဝုတ္တိသု ဟိ ဘူတေသု အယံ ဋ္ဌမဿ ဂုဏော အယံ ဋ္ဌမဿ ဂုဏောတိ န လဗ္ဘာ ဝတ္တုံ"။ အထာပိ ဝဒေယ္ယုံ "ယထာ တေသု တေသု သမ္ဘာရေသု တဿ

၁-ပသာဒေါ (သျာ၊ ဋီ၊ က) ၂-ဝဒန္တိ (သီ)

tassa bhūtassa adhikatāya pathavī-ādīnaṁ sandhāraṇādīni kiccāni icchatha, evaṁ tejādi-adhikesu sambhāresu rūpādīnaṁ adhikabhāvadassanato icchitabbametaṁ rūpādayo tesaṁ guṇā"ti. Te vattabbā "iccheyyāma, yadi āpādhikassa āsavassa gandhato pathavī-adhike kappāse gandho adhikataro siyā, tejādhikassa ca uṇhodakassa vaṇṇato sītudakassa vaṇṇo parihāyetha"[1]. Yasmā panetaṁ ubhayampi natthi, tasmā pahāyetaṁ[2] etesaṁnissayabhūtānaṁ visesakappanaṁ, yathā avisesepi ekakalāpe bhūtānaṁ rūparasādayo aññamaññaṁ visadisā honti, evaṁ cakkhupasādādayo avijjamānepi aññasmiṁ visesakāraṇe"ti gahetabbametaṁ.

Kiṁ pana taṁ yaṁ aññamaññassa asādhāraṇaṁ? Kammameva nesaṁ visesakāraṇaṁ. Tasmā kammavisesato etesaṁ viseso, na bhūtavisesato. Bhūtavisese hi sati pasādova na uppajjati. Samānānañhi pasādo, na visamānānanti porāṇā.

435. Evaṁ kammavisesato visesavantesu ca etesu cakkhusotāni **asampattavisayagāhakāni,** attano nissayaṁ anallīnanissaye eva visaye viññāṇahetuttā. Ghānajivhākāyā **sampattavisayagāhakā,** nissayavasena ceva, sayañca, attano nissayaṁ allīneyeva visaye viññāṇahetuttā.

436. **Cakkhu** cettha yadetaṁ loke nīlapakhumasamākiṇṇakaṇhasukkamaṇḍalavicittaṁ nīluppaladalasannitaṁ cakkhūti vuccati. Tassa sasambhāracakkhuno setamaṇḍalaparikkhittassa kaṇhamaṇḍalassa majjhe abhimukhe ṭhitānaṁ sarīrasaṇṭhānuppattipadese[3] sattasu picupaṭalesu āsittatelaṁ picupaṭalāni viya satta akkhipaṭalānibyāpetvā dhāraṇanhāpanamaṇḍanabījanakiccāhi catūhi dhātīhi khattiyakumāro viya sandhāraṇabandhanaparivācanasamudīraṇakiccāhi catūhi dhātūhi katūpakāraṁ utucittāhārehi upatthambhiyamānaṁ āyunā

1. Parihāyethā"ti (?)
2. Pahāyethetaṁ (Sī, Ka), ettha etaṁ visesakappanaṁ pahāya "yathā -pa- visesakāraṇe"ti etaṁ gahetabbanti yojanā.
3. ...dese (I)

တဿ ဘူတဿ အဓိကတာယ ပထဝိအာဒီနံ သန္ဓာရဏာဒီနိ ကိစ္စာနိ ဣစ္ဆထ၊ ဧဝံ တေဇာဒိအဓိကေသု သမ္ဘာရေသု ရူပါဒီနံ အဓိကဘာဝဒဿနတော ဣစ္ဆိတဗ္ဗမေတံ ရူပါဒယော တေသံ ဂုဏာ"တိ။ တေ ဝတ္တဗ္ဗာ "ဣစ္ဆေယျာမ, ယဒိ အာပါဓိကဿ အာသဝဿ ဂန္ဓတော ပထဝိအဓိကေ ကပ္ပာသေ ဂန္ဓော အဓိကတရော သိယာ၊ တေဇာဓိကဿ စ ဥဏှောဒကဿ ဝဏ္ဏတော သီတောဒကဿ ဝဏ္ဏော ပရိဟာယေထ"[1]။ ယသ္မာ ပနေတံ ဥဘယမ္ပိ နတ္ထိ၊ တသ္မာ ပဟာယေတံ[2] တေသံ နိဿယဘူတာနံ ဝိသေသကပ္ပနံ, "ယထာ အဝိသေသေပိ ကေကလာပေ ဘူတာနံ ရူပရသာဒယော အညမညံ ဝိသဒိသာ ဟောန္တိ၊ ဧဝံ စက္ခုပသာဒါဒယော အဝိဇ္ဇမာနေပိ အညသ္မိံ ဝိသေသကာရဏေ"တိ ဂဟေတဗ္ဗမေတံ။

ကိံ ပန တံ ယံ အညမညဿ အသာဓာရဏံ? ကမ္မမေဝ နေသံ ဝိသေသကာရဏံ။ တသ္မာ ကမ္မဝိသေသတော ဧတေသံ ဝိသေသော၊ န ဘူတဝိသေသတော။ ဘူတဝိသေသေ ဟိ သတိ ပသာဒေါ န ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ သမာနာနဉ္ဍိ ပသာဒေါ၊ န ဝိသမာနာနန္တိ ပေါရာဏာ။

၄၃၅။ ဧဝံ ကမ္မဝိသေသတော ဝိသေသဝန္တေသု စ ဧတေသု စက္ခုသောတာနိ **အသမ္ပတ္တဝိသယဂါဟကာနိ၊** အတ္တနော နိဿယံ အနလ္လိနနိဿယေ ဧဝ ဝိသယေ ဝိညာဏဟေတုတ္တာ။ ဃာနဇိဝှါကာယာ **သမ္ပတ္တဝိသယဂါဟကာ၊** နိဿယဝသေန ဧဝ, သယဉ္စ, အတ္တနော နိဿယံ အလ္လိနေယေဝ ဝိသယေ ဝိညာဏဟေတုတ္တာ။

၄၃၆။ **စက္ခု** စေတ္ထ ယဒေတံ လောကေ နီလပခုမသမာကိဏ္ဏကဏှသုက္ကမဏ္ဍလဝိစိတ္တံ နီလုပ္ပလဒလသန္နိဘံ စက္ခူတိ ဝုစ္စတိ။ တဿ သသမ္ဘာရစက္ခုနော သေတမဏ္ဍလပရိက္ခိတ္တဿ ကဏှမဏ္ဍလဿ မဇ္ဈေ အဘိမုခေ ဋ္ဌိတာနံ သဏ္ဌာနုပ္ပတ္တိပဒေသေ[3] သတ္တသု ဝိစုပဋလေသု အာသိတ္တတေလံ ဝိစုပဋလာနိ ဝိယ သတ္တ အက္ခိပဋလာနိ မျာပေတွာ ဓာရဏနှာပနမဏ္ဍနဇိဇနကိစ္စာဟိ စတူဟိ ဓာတီဟိ ခတ္တိယကုမာရော ဝိယ သန္ဓာရဏဗန္ဓနပရိပါစနသမုဒီရဏကိစ္စာဟိ စတူဟိ ဓာတူဟိ ကတူပကာရံ ဥတုစိတ္တာဟာရေဟိ ဥပတ္ထမ္ဘိယမာနံ အာယုနာ

၁-ပရိဟာယေထာ''တိ (?)
၂-ပဟာယေထေတံ (သီ၊ က)၊ ဇ္ဈေ တေ ဝိသေသကပ္ပနံ ပဟာယ ''ယထာ-ပ-ဝိသေသကာဒေ-ဏေ''တိ ဧတေ ဂဟေတဗ္ဗန္တိ ယောဇနာ။
၃-....ဒေသေ (ဋ္ဌ)

anupāliyamānaṁ vaṇṇagandharasādīhi parivutaṁ pamāṇato ūkāsiramattaṁ cakkhuviññāṇādīnaṁ yathārahaṁ vatthudvārabhāvaṁ sādhayamānaṁ tiṭṭhati. Vuttampi cetaṁ Dhammasenāpatinā—

> "Yena cakkhupasādena, rūpāni manupassati.
> Parittaṁ sukhumaṁ etaṁ, ūkāsirasamūpaman"ti.

Sasambhārasotabilassa anto tanutambalomācite aṅgulivedhaka[1] saṇṭhāne padese **sotaṁ** vuttappakārāhi dhātūhi katūpakāraṁ utucittāhārehi upatthambhiyamānaṁ āyunā anupāliyamānaṁ vaṇṇādīhi parivutaṁ sotaviññāṇādīnaṁ yathārahaṁ vatthudvārabhāvaṁ sādhayamānaṁ tiṭṭhati.

Sasambhāraghānabilassa anto ajapadasaṇṭhāne padese **ghānaṁ** yathāvuttappakārupakārupatthambhanānupālanaparivāraṁ ghānaviññāṇādīnaṁ yathārahaṁ vatthudvārabhāvaṁ sādhayamānaṁ tiṭṭhati.

Sasambhārajivhāmajjhassa upari uppaladalaggasaṇṭhāne padese **jivhā** yathāvuttappakārupakārupatthambhanānupālanaparivārā jivhāviññāṇādīnaṁ yathārahaṁ vatthudvārabhāvaṁ sādhayamānā tiṭṭhati.

Yāvatā pana imasmiṁ kāye upādiṇṇarūpaṁ nāma atthi. Sabbattha **kāyo** kappāsapaṭale sneho viya vuttappakārupakārupatthambhanānupālanaparivārova hutvā kāyaviññāṇādīnaṁ yathārahaṁ vatthudvārabhāvaṁ sādhayamāno tiṭṭhati.

Vammika udakākāsa gāma sivathikasaṅkhāta sagocaraninnā viya ca ahisusumāra[2] pakkhī kukkura siṅgālā rūpādisagocaraninnāva ete cakkhādayoti daṭṭhabbā.

437. Tato paresu pana rūpādīsu cakkhupaṭihananalakkhaṇaṁ **rūpaṁ,** cakkhuviññāṇassa visayabhāvarasaṁ, tasseva gocarapaccupaṭṭhānaṁ, catumahābhūtapadaṭṭhānaṁ. Yathā cetaṁ tathā sabbānipi upādārūpāni. Yattha pana viseso atthi, tattha vakkhāma. Tayidaṁ nīlaṁ pītakantiādivasena anekavidhaṁ.

1. Aṅguliveṭhaka (Sī, I) 2. Suṁsumāra (Sī, I), saṁsumāra (Ka)

အနုပါလိယမာနံ ဝဏ္ဏဂန္ဓရသာဒီဟိ ပရိဝုတံ ပမာဏတော ဥကာသိရမတ္တံ စက္ခုဝိညာဏာဒီနံ ယထာရဟံ ဝတ္ထုဒ္ဒါရဘာဝံ သာဓယမာနံ တိဋ္ဌတိ။ ဝုတ္တမ္ပိ စေတံ ဓမ္မသေနာပတိနာ—

> "ယေန စက္ခုပသာဒေန၊ ရူပါနိ မနုပဿတိ။
> ပရိတ္တံ သုခုမံ တံ၊ ဥကာသိရသမူပမ"န္တိ။

သသမ္ဘာရသောတဗိလဿ အန္တော တနုတမ္ဗလောမာစိတေ အင်္ဂုလိဝေဓက[၁]-သဏ္ဌာနေ ပဒေသေ **သောတံ** ဝုတ္တပ္ပကာရာဟိ ဓာတူဟိ ကဘူပကာရံ ဥတု-စိတ္တာဟာရေဟိ ဥပတ္ထမ္ဘိယမာနံ အာယုနာ အနုပါလိယမာနံ ဝဏ္ဏာဒီဟိ ပရိဝုတံ သောတဝိညာဏာဒီနံ ယထာရဟံ ဝတ္ထုဒ္ဒါရဘာဝံ သာဓယမာနံ တိဋ္ဌတိ။

သသမ္ဘာရဃာနဗိလဿ အန္တော အဇပဒသဏ္ဌာနေ ပဒေသေ **ဃာနံ** ယထာ-ဝုတ္တပ္ပကာရူပကာရူပတ္ထမ္ဘနာနုပါလနပရိဝါရံ ဃာနဝိညာဏာဒီနံ ယထာရဟံ ဝတ္ထုဒ္ဒါရဘာဝံ သာဓယမာနံ တိဋ္ဌတိ။

သသမ္ဘာရဇိဝှါမဇ္ဈဿ ဥပရိ ဥပ္ပလဒဠလဂ္ဂသဏ္ဌာနေ ပဒေသေ **ဇိဝှါ** ယထာဝုတ္တပ္ပကာရူပကာရူပတ္ထမ္ဘနာနုပါလနပရိဝါရာ ဇိဝှါဝိညာဏာဒီနံ ယထာ-ရဟံ ဝတ္ထုဒ္ဒါရဘာဝံ သာဓယမာနာ တိဋ္ဌတိ။

ယာဝတာ ပန ဣမသ္မိံ ကာယေ ဥပါဒိဏ္ဏရူပံ နာမ အတ္ထိ။ သဗ္ဗတ္ထ **ကာယော** ကပ္ပါသပဋလေ သ္နေဟော ဝိယ ဝုတ္တပ္ပကာရူပကာရူပတ္ထမ္ဘနာနု-ပါလနပရိဝါရော ဟုတ္ဝာ ကာယဝိညာဏာဒီနံ ယထာရဟံ ဝတ္ထုဒ္ဒါရဘာဝံ သာဓယမာနော တိဋ္ဌတိ။

ဝမ္မိက ဥဒကာကာသ ဂါမ သိဝထိကသင်္ခါတ သဂေါစရနိန္နာ ဝိယ စ အဟိ-သုသုမာရ[၂]ပက္ခီ ကုက္ကုရ သိင်္ဂါလာ ရူပါဒိသဂေါစရနိန္နာဝ ဧတေ စက္ခာဒယောတိ ဒဋ္ဌဗ္ဗာ။

၄၃၇။ တတော ပရေသု ပန ရူပါဒီသု စက္ခုပဋိဟနနလက္ခဏံ **ရူပံ၊** စက္ခုဝိညာဏဿ ဝိသယဘာဝရသံ၊ တဿေဝ ဂေါစရပစ္စုပဋ္ဌာနံ၊ စတု-မဟာဘူတပဒဋ္ဌာနံ။ ယထာ စေတံ တထာ သဗ္ဗာနိပိ ဥပါဒါရူပါနိ။ ယတ္ထ ပန ဝိသေသော အတ္ထိ၊ တတ္ထ ဝက္ခာမ။ တယိဒံ နီလံ ပီတကန္တိအာဒိဝသေန အနေကဝိဓံ။

၁-အင်္ဂုလိဝေဋ္ဌက (သီ၊ ဋ္ဌ) ၂-သုံသုမာရ (သီ၊ ဋ္ဌ)၊ သံသုမာရ (က)

Sotapaṭihananalakkhaṇo **saddo,** sotaviññāṇassa visayabhāvaraso, tasseva gocarapaccupaṭṭhāno. Bherisaddo mudiṅgasaddoti-ādinā nayena anekavidho.

Ghānapaṭihananalakkhaṇo **gandho,** ghānaviññāṇassa visayabhāvaraso, tasseva gocarapaccupaṭṭhāno. Mūlagandho sāragandhoti-ādinā nayena anekavidho.

Jivhāpaṭihananalakkhaṇo **raso,** jivhāviññāṇassa visayabhāvaraso, tasseva gocarapaccupaṭṭhāno. Mūlaraso khandharasoti-ādinā nayena anekavidho.

438. Itthibhāvalakkhaṇaṁ **itthindriyaṁ,** itthīti pakāsanarasaṁ, itthiliṅganimittakuttākappānaṁ kāraṇabhāvapaccupaṭṭhānaṁ. Purisabhāvalakkhaṇaṁ **purisindriyaṁ,** purisoti pakāsanarasaṁ, purisaliṅganimittakuttākappānaṁ kāraṇabhāvapaccupaṭṭhānaṁ. Tadubhayampi kāyappasādo viya sakalasarīraṁ[1] byāpakameva, na ca kāyapasādena ṭhitokāse ṭhitanti vā aṭṭhitokāse ṭhitanti[2] vāti vattabbataṁ āpajjati, rūparasādayo viya aññamaññaṁ saṅkaro natthi.

439. Sahajarūpānupālanalakkhaṇaṁ **jīvitindriyaṁ,** tesaṁ pavattanarasaṁ, tesaññeva ṭhapanapaccupaṭṭhānaṁ, yāpayitabbabhūtapadaṭṭhānaṁ. Santepi ca anupālanalakkhaṇādimhi vidhāne atthikkhaṇeyeva taṁ sahajarūpāni anupāleti udakaṁ viya uppalādīni. Yathāsakaṁ paccayuppannepi ca dhamme pāleti dhāti viya kumāraṁ. Sayaṁ pavattitadhammasambandheneva ca pavattati niyāmako viya. Na bhaṅgato uddhaṁ pavattati, attano ca pavattayitabbānañca abhāvā. Na bhaṅgakkhaṇe ṭhapeti, sayaṁ bhijjamānattā. Khīyamāno viya vaṭṭisneho dīpasikhaṁ. Na ca anupālanapavattanaṭṭhapanānubhāvavirahitaṁ, yathāvuttakkhaṇe tassa tassa sādhanatoti daṭṭhabbaṁ.

440. Manodhātumanoviññāṇadhātūnaṁ nissayalakkhaṇaṁ **hadayavatthu,** tāsaññeva dhātūnaṁ ādhāraṇarasaṁ, ubbahanapaccupaṭṭhānaṁ. Hadayassa anto

1. Sakalasarīra- (I) 2. Aṭṭhitanti (Sī, Ka)

သောတပဋိဟနနလက္ခဏော **သဒ္ဒေါ**၊ သောတဝိညာဏဿ ဝိသယဘာဝရသော၊ တဿေဝ ဂေါစရပစ္စုပဋ္ဌာနော။ ဘေရိသဒ္ဒေါ မုဒिင်္ဂသဒ္ဒေါတိအာဒိနာ နယေန အနေကဝိဓော။

ဃာနပဋိဟနနလက္ခဏော **ဂန္ဓော**၊ ဃာနဝိညာဏဿ ဝိသယဘာဝရသော၊ တဿေဝ ဂေါစရပစ္စုပဋ္ဌာနော။ မူလဂန္ဓော သာရဂန္ဓောတိအာဒိနာ နယေန အနေကဝိဓော။

ဇိဝှါပဋိဟနနလက္ခဏော **ရသော**၊ ဇိဝှါဝိညာဏဿ ဝိသယဘာဝရသော၊ တဿေဝ ဂေါစရပစ္စုပဋ္ဌာနော။ မူလရသော ခန္ဓရသောတိအာဒိနာ နယေန အနေကဝိဓော။

၄၃၈။ ဣတ္ထိဘာဝလက္ခဏံ **ဣတ္ထိန္ဒြိယံ**၊ ဣတ္ထီတိ ပကာသနရသံ၊ ဣတ္ထိလိင်္ဂ-နိမိတ္တကုတ္တာကပ္ပါနံ ကာရဏဘာဝပစ္စုပဋ္ဌာနံ။ ပုရိသဘာဝလက္ခဏံ **ပုရိ-သိန္ဒြိယံ**၊ ပုရိသောတိ ပကာသနရသံ၊ ပုရိသလိင်္ဂနိမိတ္တကုတ္တာကပ္ပါနံ ကာရဏ-ဘာဝပစ္စုပဋ္ဌာနံ။ တဒုဘယမ္ပိ ကာယပ္ပသာဒေါ ဝိယ သကလသရီရံ[1] ဗျာပက-မေဝ၊ န စ ကာယပသာဒေန ဋ္ဌိတောကာသေ ဋ္ဌိတန္တိ ဝါ အဋ္ဌိတောကာသေ ဋ္ဌိတန္တိ[2] ဝါတိ ဝတ္တဗ္ဗတံ အာပဇ္ဇတိ၊ ရူပရသာဒယော ဝိယ အညမညံ သင်္ကရော နတ္ထိ။

၄၃၉။ သဟဇာတရူပါနုပါလနလက္ခဏံ **ဇီဝိတိန္ဒြိယံ**၊ တေသံ ပဝတ္တနရသံ၊ တေသညေဝ ဌပနပစ္စုပဋ္ဌာနံ၊ ယာပယိတဗ္ဗဘူတပဒဋ္ဌာနံ။ သန္တေပိ စ အနု-ပါလနလက္ခဏာဒိမှိ ဝိဓေနေ အတ္ထိက္ခဏေယေဝ တံ သဟဇာတရူပါနိ အနုပါလေတိ ဥဒကံ ဝိယ ဥပ္ပလာဒီနိ။ ယထာသကံ ပစ္စယုပ္ပန္နေပိ စ ဓမ္မေ ပါလေတိ ဓေတိ ဝိယ ကုမာရံ။ သယံ ပဝတ္တိတဓမ္မသမ္ဗန္ဓေနေဝ စ ပဝတ္တတိ နိယာမကော ဝိယ။ န ဘင်္ဂတော ဥဒ္ဓံ ပဝတ္တတိ၊ အတ္တနော စ ပဝတ္တယိတဗ္ဗာနဉ္စ အဘာဝါ။ န ဘင်္ဂက္ခဏေ ဌပေတိ၊ သယံ ဘိဇ္ဇမာနတ္တာ။ ခီယမာနော ဝိယ ဝဋ္ဋိသ္နေဟော ဒီပသိခံ။ န စ အနုပါလနပဝတ္တနဋ္ဌပနာနုဘာဝဝိရဟိတံ၊ ယထာဝုတ္တက္ခဏေ တဿ တဿ သာဓနတောတိ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။

၄၄၀။ မနောဓာတုမနောဝိညာဏဓာတူနံ နိဿယလက္ခဏံ **ဟဒယဝတ္ထု**၊ တာသညေဝ ဓာတူနံ အာဓာရဏရသံ၊ ဥဗ္ဗဟနပစ္စုပဋ္ဌာနံ။ ဟဒယဿ အန္တော

၁-သကလသရီရ-(ဇ) ၂-အဋ္ဌိတန္တိ (သီ၊က)

kāyagatāsatikathāyaṁ vuttappakāraṁ lohitaṁ nissāya sandhāraṇādikiccehi bhūtehi katūpakāraṁ utucittāhārehi upatthambhiyamānaṁ āyunā anupāliyamānaṁ manodhātumanoviññāṇadhātūnañceva taṁsampayuttadhammānañca vatthubhāvaṁ sādhayamānaṁ tiṭṭhati.

441. Abhikkamādipavattakacittasamuṭṭhānavāyodhātuyā sahajarūpakāyathambhanasandhāraṇacalanassa paccayo ākāravikāro **kāyaviññatti,** adhippāyapakāsanarasā, kāyavipphandanahetubhāva-paccupaṭṭhānā, cittasamuṭṭhānavāyodhātupadaṭṭhānā. Sā panesā kāyavipphandanena adhippāyaviññāpanahetuttā, sayañca tena kāyavipphandanasaṅkhātena kāyena viññeyyattā "kāyaviññattī"ti vuccati. Tāya ca pana calitehi cittajarūpehi abhisambandhānaṁ utujādīnampi calanato abhikkamādayo[1] pavattantīti veditabbā.

Vacībhedapavattakacittasamuṭṭhānapathavīdhātuyā upādiṇṇaghaṭṭanassa paccayo ākāravikāro **vacīviññatti,** adhippāyappakāsanarasā, vacīghosahetubhāvapaccupaṭṭhānā, cittasamuṭṭhānapathavīdhātupadaṭṭhānā. Sā panesā vacīghosena adhippāyaviññāpanahetuttā, sayañca tāya vacīghosasaṅkhātāya vācāya viññeyyattā "vacīviññattī"ti vuccati. Yathā hi araññe ussāpetvā bandhagosīsādi-udakanimittaṁ disvā udakamettha atthīti viññāyati, evaṁ kāyavipphandanañceva vacīghosañca gahetvā kāyavacīviññattiyopi viññāyanti.

442. Rūpaparicchedalakkhaṇā **ākāsadhātu,** rūpapariyantappakāsanarasā, rūpamariyādāpaccupaṭṭhānā, asamphuṭṭhabhāvacchiddavivarabhāva-paccupaṭṭhānā vā, paricchinnarūpapadaṭṭhānā. Yāya paricchinnesu rūpesu idamito uddhamadho tiriyanti ca hoti.

443. Adandhatālakkhaṇā **rūpassa lahutā,** rūpānaṁ garubhāvavinodanarasā, lahuparivattitā paccupaṭṭhānā, lahurūpapadaṭṭhānā. Athaddhatālakkhaṇā **rūpassa mudutā,** rūpānaṁ thaddhabhāvavinodanarasā, sabbakiriyāsu avirodhitāpaccupaṭṭhānā, mudurūpapadaṭṭhānā. Sarīrakiriyānukūlakammaññabhāvalakkhaṇā

1. Abhikkamapaṭikkamādayo (Sī)

ကာယဂတာသတိကထာယံ ဝုတ္တပ္ပကာရံ လောဟိတံ နိဿာယ သန္ဓာရဏာဒိ-ကိစ္စေဟိ ဘူတေဟိ ကတူပကာရံ ဥတုစိတ္တာဟာရေဟိ ဥပတ္ထမ္ဘိယမာနံ အာယုနာ အနုပါလိယမာနံ မနောဓာတုမနောဝိညာဏဓာတူနဉ္စေဝ တံ-သမ္ပယုတ္တဓမ္မာနဉ္စ ဝတ္ထုဘာဝံ သာဓယမာနံ တိဋ္ဌတိ။

၄၄၁။ အဘိက္ကမာဒိပဝတ္တကစိတ္တသမုဋ္ဌာနဝါယောဓာတုယာ သဟဇရူပ-ကာယထမ္ဘနသန္ဓာရဏစလနဿ ပစ္စယော အာကာရဝိကာရော **ကာယဝိညတ္တိ၊** အဓိပ္ပါယပကာသနရသာ၊ကာယဝိပ္ဖန္ဒနဟေတုဘာဝပစ္စုပ္ဌာနာ၊ဇနကစိတ္တသမုဋ္ဌာန-ဝါယောဓာတုပဒဋ္ဌာနာ။ သာ ပနေသာ ကာယဝိပ္ဖန္ဒနေန အဓိပ္ပါယဝိညာပန-ဟေတုတ္တာ, သယဉ္စ တေန ကာယဝိပ္ဖန္ဒနသင်္ခါတေန ကာယေန ဝိညေယျတ္တာ "ကာယဝိညတ္တိ"တိ ဝုစ္စတိ။ တာယ စ ပန စလိတေဟိ စိတ္တဇရူပေဟိ အဘိ-သမ္ဗန္ဓာနံ ဥတုဇာဒီနမ္ပိ စလနတော အဘိက္ကမာဒယော[1] ပဝတ္တန္တီတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

ဝစီဘေဒပဝတ္တကစိတ္တသမုဋ္ဌာနပထဝီဓာတုယာ ဥပါဒိဏ္ဏဃဋ္ဋနဿ ပစ္စယော အာကာရဝိကာရော **ဝစီဝိညတ္တိ၊** အဓိပ္ပါယပကာသနရသာ၊ ဝစီဃောသဟေတု-ဘာဝပစ္စုပဋ္ဌာနာ၊ စိတ္တသမုဋ္ဌာနပထဝီဓာတုပဒဋ္ဌာနာ။ သာ ပနေသာ ဝစီ-ဃောသေန အဓိပ္ပါယဝိညာပနဟေတုတ္တာ, သယဉ္စ တာယ ဝစီဃောသ-သင်္ခါတာယ ဝါစာယ ဝိညေယျတ္တာ "ဝစီဝိညတ္တိ"တိ ဝုစ္စတိ။ ယထာ ဟိ အရညေ ဥဿာပေတ္ဝာ ဗန္ဓဂေါသီသာဒိဥဒကနိမိတ္တံ ဒိသ္ဝာ ဥဒကမေတ္ထ အတ္ထီတိ ဝိညာယတိ၊ ဧဝံ ကာယဝိပ္ဖန္ဒနဉ္စေဝ ဝစီဃောသဉ္စ ဂဟေတ္ဝာ ကာယဝစီ-ဝိညတ္တိယောပိ ဝိညာယန္တိ။

၄၄၂။ ရူပပရိစ္ဆေဒလက္ခဏာ **အာကာသဓာတု၊** ရူပပရိယန္တပ္ပကာသနရသာ၊ ရူပမရိယာဒါပစ္စုပဋ္ဌာနာ၊ အသမ္ဖုဋ္ဌဘာဝစ္ဆိဒ္ဒဝိဝရဘာဝပစ္စုပဋ္ဌာနာ ဝါ၊ ပရိစ္ဆိန္နရူပပဒဋ္ဌာနာ။ ယာယ ပရိစ္ဆိန္နေသု ရူပေသု ဇဒမိတော ဥဒ္ဓမဓော တိရိယန္တိ စ ဟောတိ။

၄၄၃။ အဒန္ဓတာလက္ခဏာ **ရူပဿ လဟုတာ၊** ရူပါနံ ဂရုဘာဝဝိနောဒ-နရသာ၊ လဟုပရိဝတ္တိတာ ပစ္စုပဋ္ဌာနာ၊ လဟုရူပပဒဋ္ဌာနာ။ အထဒ္ဓတာလက္ခဏာ **ရူပဿ မုဒုတာ၊** ရူပါနံ ထဒ္ဓဘာဝဝိနောဒနရသာ၊သဗ္ဗကိရိယာသု အဝိရောဓိတာ-ပစ္စုပဋ္ဌာနာ၊ မုဒုရူပပဒဋ္ဌာနာ။ သရီရကိရိယာနုကူလကမ္မညဘာဝလက္ခဏာ

၁–အဘိက္ကမပဋိက္ကမာဒယော (သီ)

rūpassa kammaññatā, akammaññatāvinodanarasā, adubbalabhāvapaccupaṭṭhānā, kammaññarūpapadaṭṭhānā.

Etā pana tisso na aññamaññaṁ vijahanti, evaṁ santepi yo arogino viya rūpānaṁ lahubhāvo adandhatā lahuparivattippakāro rūpadandhattakaradhātukkhobhapaṭipakkhapaccayasamuṭṭhāno, so rūpavikāro **rūpassa lahutā.** Yo pana suparimadditacammasseva rūpānaṁ mudubhāvo sabbakiriyāvisesesu vasavattanabhāvamaddavappakāro rūpatthaddhattakaradhātukkhobhapaṭipakkhapaccayasamuṭṭhāno, so rūpavikāro **rūpassa mudutā.** Yo pana sudantasuvaṇṇasseva rūpānaṁ kammaññabhāvo sarīrakiriyānukūlabhāvappakāro sarīrakiriyānaṁ ananukūlakaradhātukkhobhapaṭipakkhapaccayasamuṭṭhāno, so rūpavikāro **rūpassa kammaññatā**ti evametāsaṁ viseso veditabbo.

444. Ācayalakkhaṇo **rūpassa upacayo,** pubbantato rūpānaṁ ummujjāpanaraso, niyyātanapaccupaṭṭhāno, paripuṇṇabhāvapaccupaṭṭhāno vā, upacitarūpapadaṭṭhāno. Pavattilakkhaṇā **rūpassa santati,** anuppabandhanarasā, anupacchedapaccupaṭṭhānā, anuppabandhaka[1] rūpapadaṭṭhānā. Ubhayampetaṁ jātirūpassevādhivacanaṁ, ākāranānattato pana veneyyavasena ca "upacayo santatī"ti[2] uddesadesanā katā. Yasmā panettha atthato nānattaṁ natthi, tasmā imesaṁ padānaṁ niddese "yo āyatanānaṁ ācayo, so rūpassa upacayo. Yo rūpassa upacayo, sā rūpassa santatī"ti[2] vuttaṁ. Aṭṭhakathāyampi "ācayo nāma nibbatti, upacayo nāma vaḍḍhi, santati nāma pavattī"ti[3] vatvā "nadītīre khatakūpakamhi udakuggamanakālo viya ācayo nibbatti, paripuṇṇakālo viya upacayo vaḍḍhi, ajjhottharitvā gamanakālo viya santati pavattī"ti[3] upamā katā.

Upamāvasāne ca "evaṁ kiṁ kathitaṁ hoti. Āyatanena ācayo kathito, ācayena āyatanaṁ kathitan"ti[3] vuttaṁ. Tasmā yā rūpānaṁ paṭhamābhinibbatti, sā ācayo. Yā tesaṁ upari aññesampi nibbattamānānaṁ nibbatti, sā vaḍḍhi-ākārena upaṭṭhānato upacayo. Yā tesampi upari

1. Anuppabandhakara (Sī, Ka), anuppabandhanaka (Syā)
2. Abhi 1. 171, 178 piṭṭhesu. 3. Abhi-Ṭṭha 1. 363 piṭṭhe.

ရူပဿ ကမ္မညတာ၊ အကမ္မညတာဝိနောဒနရသာ၊ အဒုဗ္ဗလဘာဝပစ္စုပဋ္ဌာနာ၊ ကမ္မညရူပပဒဋ္ဌာနာ။

တော ပန တိဿော န အညမညံ ဝိဇဟန္တိ၊ ဧဝံ သန္တေပိ ဧသော အရောဂိနော ဝိယ ရူပါနံ လဟုဘာဝေါ အဒန္ဓတာ လဟုပရိဝတ္တိပ္ပကာရော ရူပဒန္ဓတ္တကရဓာတုက္ခောဘပဋိပက္ခပစ္စယသမုဋ္ဌာနော၊ သော ရူပဿကာရော **ရူပဿ လဟုတာ**။ ယော ပန သုပရိမဒ္ဒိတစမ္မဿေဝ ရူပါနံ မုဒုဘာဝေါ သဗ္ဗကိရိယာဝိသေသေသု ဝသဝတ္တနဘာဝမဒ္ဒဝပ္ပကာရော ရူပတ္ထဒ္ဓတ္တကရဓာတုက္ခောဘပဋိပက္ခပစ္စယသမုဋ္ဌာနော၊ သော ရူပဿကာရော **ရူပဿ မုဒုတာ**။ ယော ပန သုဒန္တသုဝဏ္ဏဿေဝ ရူပါနံ ကမ္မညဘာဝေါ သရီရကိရိယာနုကူလဘာဝပ္ပကာရော သရီရကိရိယာနံ အနနုကူလကရဓာတုက္ခောဘပဋိပက္ခပစ္စယသမုဋ္ဌာနော၊ သော ရူပဿကာရော **ရူပဿ ကမ္မညတာ**တိ ဧဝမေတာသံ ဝိသေသော ဝေဒိတဗ္ဗော။

၄၄၄။ အာစယလက္ခဏော **ရူပဿ ဥပစယော**၊ ပုဗ္ဗန္တတော ရူပါနံ ဥမ္မုဇ္ဇာပနရသော၊ နိယျာတနပစ္စုပဋ္ဌာနော၊ ပရိပုဏ္ဏဘာဝပစ္စုပဋ္ဌာနော ဝါ၊ ဥပစိတရူပပဒဋ္ဌာနော။ ပဝတ္တိလက္ခဏာ **ရူပဿ သန္တတိ**၊ အနုပ္ပဗန္ဓနရသာ၊ အနုပစ္ဆေဒပစ္စုပဋ္ဌာနာ၊ အနုပ္ပဗန္ဓက[2] ရူပပဒဋ္ဌာနာ။ ဥဘယမ္ပေတံ ဇာတိရူပဿေဝါဓိဝစနံ၊ အာကာရနာနတ္တတော ပန ဝေနေယျဝသေန စ "ဥပစယော သန္တတိ"တိ[1] ဥဒ္ဒေသဒေသနာ ကတာ။ ယသ္မာ ပနေတ္ထ အတ္ထတော နာနတ္တံ နတ္ထိ၊ တသ္မာ ဣမေသံ ပဒါနံ နိဒ္ဒေသေ "ယော အာယတနာနံ အာစယော၊ သော ရူပဿ ဥပစယော။ ယော ရူပဿ ဥပစယော၊ သာ ရူပဿ သန္တတိ"[1]တိ ဝုတ္တံ။ အဋ္ဌကထာယမ္ပိ "အာစယော နာမ နိဗ္ဗတ္တိ၊ ဥပစယော နာမ ဝဍ္ဎိ၊ သန္တတိ နာမ ပဝတ္တိ"တိ? ဝတ္ဝာ "နဒီတီရေ ခတကူပကမ္ပိ ဥဒကုဂ္ဂမနကာလော ဝိယ အာစယော နိဗ္ဗတ္တိ၊ ပရိပုဏ္ဏကာလော ဝိယ ဥပစယော ဝဍ္ဎိ၊ အဇ္ဈောတ္ထရိတ္ဝာ ဂမနကာလော ဝိယ သန္တတိ ပဝတ္တီ"တိ? ဥပမာ ကတာ။

ဥပမာဝသာနေ စ "ဧဝံ ကိံ ကထိတံ ဟောတိ။ အာယတနေန အာစယော ကထိတော၊ အာစယေန အာယတနံ ကထိတ"န္တိ? ဝုတ္တံ။ တသ္မာ ယာ ရူပါနံ ပဌမာဘိနိဗ္ဗတ္တိ၊ သာ အာစယော။ ယာ တေသံ ဥပရိ အညေသမ္ပိ နိဗ္ဗတ္တမာနာနံ နိဗ္ဗတ္တိ၊ သာ ဝဍ္ဎိအာကာရေန ဥပဋ္ဌာနတော ဥပစယော။ ယာ တေသဉ္စ ဥပရိ

၁-အနုပ္ပဗန္ဓကရ (သီ၊ က)၊ အနုပ္ပဗန္ဓနက (သျာ) ၂-အဘိ ၁-၁၇၁-၁၇၈-ပိဋ္ဌေသု၊ ၃-အဘိ ဋ္ဌ ၁-၃၆၃-ပိဋ္ဌေ။

punappunaṁ aññesaṁ nibbattamānānaṁ nibbatti, sā anupabandhākārena upaṭṭhānato santatīti ca pavuccatīti veditabbā.

Rūpaparipākalakkhaṇā **jaratā,** upanayanarasā, sabhāvānapagamepi navabhāvāpagamapaccupaṭṭhānā vīhipurāṇabhāvo viya, paripaccamānarūpapadaṭṭhānā. Khaṇḍiccādibhāvena dantādīsu vikāradassanato idaṁ pākaṭajaraṁ sandhāya vuttaṁ. Arūpadhammānaṁ pana paṭicchannajarā nāma hoti, tassā esa vikāro natthi, yā ca pathavī udakapabbatacandimasūriyādīsu avīcijarā nāma.

Paribhedalakkhaṇā **rūpassa aniccatā,** saṁsīdanarasā, khayavayapaccupaṭṭhānā, paribhijjamānarūpapadaṭṭhānā.

445. Ojālakkhaṇo **kabaḷīkāro āhāro,** rūpāharaṇaraso, upatthambhanapaccupaṭṭhāno, kabaḷaṁ katvā āharitabbavatthupadaṭṭhāno. Yāya ojāya sattā yāpenti, tassā etaṁ adhivacanaṁ.

446. Imāni tāva Pāḷiyaṁ āgatarūpāneva. Aṭṭhakathāyaṁ pana balarūpaṁ sambhavarūpaṁ jātirūpaṁ rogarūpaṁ ekaccānaṁ matena middharūpanti evaṁ aññānipi rūpāni āharitvā "addhā munīsi sambuddho, natthi nīvaraṇā tavā"ti-ādīni[1] vatvā middharūpaṁ tāva natthiyevāti paṭikkhittaṁ. Itaresu rogarūpaṁ jaratā-aniccatāggahaṇena gahitameva, jātirūpaṁ upacayasantatiggahaṇena, sambhavarūpaṁ āpodhātuggahaṇena, balarūpaṁ vāyodhātuggahaṇena gahitameva. Tasmā tesu ekampi visuṁ natthīti sanniṭṭhānaṁ kataṁ.

Iti idaṁ catuvīsatividhaṁ upādārūpaṁ pubbe vuttaṁ catubbidhaṁ bhūtarūpañcāti aṭṭhavīsatividhaṁ rūpaṁ hoti anūnamanadhikaṁ.

447. Taṁ sabbampi na hetu ahetukaṁ hetuvippayuttaṁ sappaccayaṁ lokiyaṁ sāsavamevāti-ādinā[2] nayena **ekavidhaṁ.**

Ajjhattikaṁ bāhiraṁ, oḷārikaṁ sukhumaṁ, dūre santike, nipphannaṁ anipphannaṁ, pasādarūpaṁ napasādarūpaṁ, indriyaṁ anindriyaṁ, upādiṇṇaṁ anupādiṇṇanti-ādivasena **duvidhaṁ.**

1. Khu 1. 362 piṭṭhe.
2. Abhi 1. 145 piṭṭhe.

ပုနပ္ပုနံ အညေသံ နိဗ္ဗတ္တမာနာနံ နိဗ္ဗတ္တိ၊ သာ အနုပဗန္ဓာကာရေန ဥပဋ္ဌာနတော သန္တတိတိ စ ပဝုစ္စတီတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

ရူပပရိပါကလက္ခဏာ **ဇရတာ၊** ဥပနယနရသာ၊ သဘာဝါနပဂမေပိ နဝဘာဝါပဂမပစ္စုပဋ္ဌာနာ ဝိဟိပုရာဏဘာဝေါ ဝိယ၊ ပရိပစ္စမာနရူပပဒဋ္ဌာနာ။ ခဏ္ဍိစ္စာဒိဘာဝေန ဒန္တာဒီသု ဝိကာရဒဿနတော ဣဒံ ပါကဋဇရံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။ အရူပဓမ္မာနံ ပန ပဋိစ္ဆန္နဇရာ နာမ ဟောတိ၊ တဿာ ဧသ ဝိကာရော နတ္ထိ၊ ယာ စ ပထဝီ ဥဒကပဗ္ဗတစန္ဒိမသူရိယာဒီသု အဝီစိဇရာ နာမ။

ပရိဘေဒလက္ခဏာ **ရူပဿ အနိစ္စတာ၊** သံသီဒနရသာ၊ ခယဝယပစ္စုပ-ဋ္ဌာနာ၊ ပရိဘိဇ္ဇမာနရူပပဒဋ္ဌာနာ။

၄၄၅။ ဩဇာလက္ခဏော **ကဗဠီကာရော အာဟာရော၊** ရူပါဟရဏ-ရသော၊ ဥပတ္ထမ္ဘနပစ္စုပဋ္ဌာနော၊ ကဗဠံ ကတ္ဝာ အာဟရိတဗ္ဗဝတ္ထုပဒဋ္ဌာနော။ ယာယ ဩဇာယ သတ္တာ ယာပေန္တိ၊ တဿာ ဧတံ အဓိဝစနံ။

၄၄၆။ ဣမာနိ တာဝ ပါဠိယံ အာဂတရူပါနေဝ။ အဋ္ဌကထာယံ ပန ဗလရူပံ သမ္ဘဝရူပံ ဇာတိရူပံ ရောဂရူပံ ကေစ္စာနံ မတေန မိဒ္ဓရူပန္တိ ဧဝံ အညာနိပိ ရူပါနိ အာဟရိတ္ဝာ "အဒ္ဓါ မုနိသိ သမ္ဗုဒ္ဓေါ၊ နတ္ထိ နီဝရဏာ တဝါ"တိအာဒိနိ ဝတ္ဝာ မိဒ္ဓရူပံ တာဝ နတ္ထိယေဝါတိ ပဋိက္ခိတ္တံ။ ဣတရေသု ရောဂရူပံ ဇရတာ-အနိစ္စတာဂဟဏေန ဂဟိတမေဝ၊ ဇာတိရူပံ ဥပစယသန္တတိဂဟဏေန၊ သမ္ဘဝရူပံ အာပေါဓာတုဂဟဏေန၊ ဗလရူပံ ဝါယောဓာတုဂဟဏေန ဂဟိတ-မေဝ။ တသ္မာ တေသု ကေမ္ပိ ဝိသုံ နတ္ထိတိ သန္နိဋ္ဌာနံ ကတံ။

ဣတိ ဣဒံ စတုဝိသတိဝိဓံ ဥပါဒါရူပံ ပုဗ္ဗေ ဝုတ္တံ စတုဗ္ဗိဓံ ဘူတရူပဉ္စာတိ အဋ္ဌဝိသတိဝိဓံ ရူပံ ဟောတိ အနူနမနဓိကံ။

၄၄၇။ တံ သဗ္ဗမ္ပိ န ဟေတု အဟေတုကံ ဟေတုဝိပ္ပယုတ္တံ သပ္ပစ္စယံ လောကိယံ သာသဝမေဝါတိအာဒိနာ ၂ နယေန **ဧကဝိဓံ။**

အဇ္ဈတ္တိကံ ဗာဟိရံ၊ သြဠာရိကံ သုခုမံ၊ ဒူရေ သန္တိကေ၊ နိပ္ပန္နံ အနိပ္ပန္နံ၊ ပသာဒရူပံ နပသာဒရူပံ၊ ဣန္ဒြိယံ အနိန္ဒြိယံ၊ ဥပါဒိဏ္ဏံ အနုပါဒိဏ္ဏန္တိ အာဒိဝသေန **ဒုဝိဓံ။**

၁-ခု ၁-၃၆၂-ပိဋ္ဌေ။ ၂-အဘိ ၁-၁၄၅-ပိဋ္ဌေ။

Tattha cakkhādipañcavidhaṁ attabhāvaṁ adhikicca pavattattā **ajjhattikaṁ,** sesaṁ tato bāhirattā **bāhiraṁ.** Cakkhādīni nava āpodhātuvajjitā tisso dhātuyo cāti dvādasavidhaṁ ghaṭṭanavasena gahetabbato **oḷārikaṁ,** sesaṁ tato viparītattā **sukhumaṁ.** Yaṁ sukhumaṁ tadeva duppaṭivijjhasabhāvattā **dūre,** itaraṁ suppaṭivijjhasabhāvattā **santike.** Catasso dhātuyo, cakkhādīni terasa, kabaḷīkārāhāro cāti aṭṭhārasavidhaṁ rūpaṁ paricchedavikāralakkhaṇabhāvaṁ atikkamitvā sabhāveneva pariggahetabbato **nipphannaṁ,** sesaṁ tabbiparītatāya **anipphannaṁ.** Cakkhādipañcavidhaṁ rūpādīnaṁ gahaṇapaccayabhāvena ādāsatalaṁ viya vippasannattā **pasādarūpaṁ,** itaraṁ tato viparītattā **napasādarūpaṁ.** Pasādarūpameva itthindriyādittayena saddhiṁ adhipatiyaṭṭhena **indriyaṁ,** sesaṁ tato viparītattā **anindriyaṁ.** Yaṁ kammajanti parato vakkhāma, taṁ kammena upādiṇṇattā **upādiṇṇaṁ,** sesaṁ tato viparītattā anupādiṇṇaṁ.

448. Puna sabbameva rūpaṁ sanidassanakammajādīnaṁ tikānaṁ vasena **tividhaṁ** hoti. Tattha oḷārike rūpaṁ **sanidassanasappaṭighaṁ,** sesaṁ **anidassanasappaṭighaṁ.** Sabbampi sukhumaṁ **anidassana-appaṭighaṁ.** Evaṁ tāva sanidassanattikavasena tividhaṁ. Kammajādittikavasena pana kammato jātaṁ **kammajaṁ,** tadaññapaccayajātaṁ **akammajaṁ,** nakutocijātaṁ **neva kammajaṁ nākammajaṁ.** Cittato jātaṁ **cittajaṁ,** tadaññapaccayajātaṁ **acittajaṁ,** nakutocijātaṁ **neva cittajaṁ nācittajaṁ,** āhārato jātaṁ **āhārajaṁ,** tadaññapaccayajātaṁ **anāhārajaṁ,** nakutocijātaṁ **neva āhārajaṁ na-anāhārajaṁ.** Ututo jātaṁ **utujaṁ,** tadaññapaccayajātaṁ **anutujaṁ,** nakutocijātaṁ **neva utujaṁ na-anutujan**ti evaṁ kammajādittikavasena tividhaṁ.

449. Puna diṭṭhādirūparūpādivatthādicatukkavasena **catubbidhaṁ.** Tattha rūpāyatanaṁ **diṭṭhaṁ** nāma dassanavisayattā, saddāyatanaṁ **sutaṁ** nāma savanavisayattā, gandharasaphoṭṭhabbattayaṁ **mutaṁ** nāma sampattagāhaka-indriyavisayattā, sesaṁ **viññātaṁ** nāma viññāṇasseva visayattāti evaṁ tāva diṭṭhādicatukkavasena catubbidhaṁ.

Nipphannarūpaṁ panettha **rūparūpaṁ** nāma, ākāsadhātu **paricchedarūpaṁ** nāma, kāyaviññatti-ādikammaññatāpariyantaṁ **vikārarūpaṁ** nāma, jātijarābhaṅgaṁ **lakkhaṇarūpaṁ** nāmāti evaṁ rūparūpādicatukkavasena catubbidhaṁ.

တတ္ထ စက္ခာဒိပဉ္စဝိဓံ အတ္တဘာဝံ အဓိကိစ္စ ပဝတ္တတ္တာ **အဇ္ဈတ္တိကံ၊** သေသံ တဒတာ ဗာဟိရတ္တာ **ဗာဟိရံ**။ စက္ခာဒီနိ နဝ အာပေါဓာတုဝဇ္ဇိတာ တိဿော ဓာတုယော စာတိ ဒွါဒသဝိဓံ ဃဋ္ဋနဝသေန ဂဟေတဗ္ဗတော **သြဠာရိကံ၊** သေသံ တတော ဝိပရီတတ္တာ **သုခုမံ**။ ယံ သုခုမံ တဒေဝ ဒုပ္ပဋိဝိဇ္ဈသဘာဝတ္တာ **ဒူရေ၊** ဣတရံ သုပ္ပဋိဝိဇ္ဈသဘာဝတ္တာ **သန္တိကေ**။ စတဿော ဓာတုယော, စက္ခာဒိနိ တေရသ, ကဗဠီကာရာဟာရော စာတိ အဋ္ဌာရသဝိဓံ ရူပံ ပရိစ္ဆေဒဝိကာရ-လက္ခဏဘာဝံ အတိက္ကမိတ္ဝာ သဘာဝေနေဝ ပရိဂ္ဂဟေတဗ္ဗတော **နိပ္ဖန္နံ၊** သေသံ တဗ္ဗိပရီတတာယ **အနိပ္ဖန္နံ**။ စက္ခာဒိပဉ္စဝိဓံ ရူပါဒိနံ ဂဟဏပစ္စယဘာဝေန အာဒါသတလံ ဝိယ ပိဿန္နတ္တာ **ပသာဒရူပံ၊** ဣတရံ တတော ဝိပရီတတ္တာ **နပသာဒရူပံ**။ ပသာဒရူပမေဝ ဣတ္ထိန္ဒြိယာဒိတ္တယေန သဒ္ဓိံ အဓိပတိယဋ္ဌေန **ဣန္ဒြိယံ၊** သေသံ တတော ဝိပရီတတ္တာ **အနိန္ဒြိယံ**။ ယံ ကမ္မဇန္တိ ပရတော ဝက္ခာမ၊ တံ ကမ္မေန ဥပါဒိဏ္ဏတ္တာ **ဥပါဒိဏ္ဏံ၊** သေသံ တတော ဝိပရီတတ္တာ အနုပါဒိဏ္ဏံ။

၄၄၈။ ပုန သမ္ဗမေဝ ရူပံ သနိဒဿနကမ္မဇာဒီနံ တိကာနံ ဝသေန **တိဝိဓံ** ဟောတိ။ တတ္ထ သြဠာရိကေ ရူပံ **သနိဒဿနသပ္ပဋိဃံ၊** သေသံ **အနိဒဿန-သပ္ပဋိဃံ**။ သမ္ဗမ္ပိ သုခုမံ **အနိဒဿနအပ္ပဋိဃံ**။ ဧဝံ တာဝ သနိဒဿနတ္တိကဝသေန တိဝိဓံ။ ကမ္မဇာဒိတ္တိကဝသေန ပန ကမ္မတော ဇာတံ **ကမ္မဇံ၊** တဒညပစ္စယဇာတံ **အကမ္မဇံ၊** နကုတောစိဇာတံ **နော ကမ္မဇံ နာကမ္မဇံ**။ စိတ္တတော ဇာတံ **စိတ္တဇံ၊** တဒညပစ္စယဇာတံ **အစိတ္တဇံ၊** နကုတောစိဇာတံ **နော စိတ္တဇံ နာစိတ္တဇံ၊** အာဟာရတော ဇာတံ **အာဟာရဇံ၊** တဒညပစ္စယဇာတံ **အနာ-ဟာရဇံ၊** နကုတောစိဇာတံ **နော အာဟာရဇံ နအနာဟာရဇံ**။ ဥတုတော ဇာတံ **ဥတုဇံ၊** တဒညပစ္စယဇာတံ **အနုတုဇံ၊** နကုတောစိဇာတံ **နော ဥတုဇံ နအနုတုဇန္တိ** ဧဝံ ကမ္မဇာဒိတ္တိကဝသေန တိဝိဓံ။

၄၄၉။ ပုန ဒိဋ္ဌာဒိရူပရူပါဒိဝတ္ထာဒိစတုက္ကဝသေန **စတုဗ္ဗိဓံ**။ တတ္ထ ရူပါယတနံ **ဒိဋ္ဌံ** နာမ ဒဿနဝိသယတ္တာ၊ သဒ္ဒါယတနံ **သုတံ** နာမ သဝနဝိသယတ္တာ၊ ဂန္ဓ-ရသဖောဋ္ဌဗ္ဗတ္တယံ **မုတံ** နာမ သမ္ပတ္တဂါဟကဣန္ဒြိယဝိသယတ္တာ၊ သေသံ **ဝိညာတံ** နာမ ဝိညာဏဿေဝ ဝိသယတ္တာတိ ဧဝံ တာဝ ဒိဋ္ဌာဒိစတုက္ကဝသေန စတုဗ္ဗိဓံ။

နိပ္ဖန္နရူပ ပနေတ္ထ **ရူပရူပ**နာမ၊ အာကာသဓာတု **ပရိစ္ဆေဒရူပံ** နာမ၊ ကာယ-ဝိညတ္တိအာဒိကမ္မညတာပရိယန္တံ **ဝိကာရရူပံ** နာမ၊ ဇာတိဇရာဘင်္ဂံ **လက္ခဏ-ရူပံ** နာမာတိ ဧဝံ ရူပရူပါဒိစတုက္ကဝသေန စတုဗ္ဗိဓံ။

Yaṁ panettha hadayarūpaṁ nāma, taṁ **vatthu** na dvāraṁ. Viññattidvayaṁ **dvāraṁ** na vatthu. Pasādarūpaṁ **vatthu** ceva **dvārañca.** Sesaṁ **neva vatthu nadvāran**ti evaṁ vatthādicatukkavasena catubbidhaṁ.

450. Puna ekajaṁ, dvijaṁ, tijaṁ, catujaṁ, nakutocijātanti imesaṁ vasena pañcavidhaṁ. Kattha kammajameva cittajameva ca **ekajaṁ** nāma. Tesu saddhiṁ hadayavatthunā indriyarūpaṁ **kammaja**meva. Viññattidvayaṁ **cittaja**meva. Yaṁ pana cittato ca ututo ca jātaṁ, taṁ **dvijaṁ** nāma, taṁ saddāyatanameva. Yaṁ utucittāhārehi jātaṁ, taṁ **tijaṁ** nāma, taṁ pana lahutādittayameva. Yaṁ catūhipi kammādīhi jātaṁ, taṁ **catujaṁ** nāma, taṁ lakkhaṇarūpavajjaṁ avasesaṁ hoti. Lakkhaṇarūpaṁ pana **nakutocijātaṁ.** Kasmā? Na hi uppādassa uppādo atthi, uppannassa ca paripākabhedamattaṁ itaradvayaṁ. Yampi "rūpāyatanaṁ saddāyatanaṁ gandhāyatanaṁ rasāyatanaṁ phoṭṭhabbāyatanaṁ ākāsadhātu āpodhātu rūpassa lahutā, rūpassa mudutā, rūpassa kammaññatā, rūpassa upacayo, rūpassa santati, kabaḷīkāro āhāro, ime dhammā cittasamuṭṭhānā"ti-ādīsu[1] jātiyā kutocijātattaṁ anuññātaṁ, taṁ pana rūpajanakapaccayānaṁ kiccānubhāvakkhaṇe diṭṭhattāti veditabbaṁ.

Idaṁ tāva rūpakkhandhe vitthārakathāmukhaṁ.

Viññāṇakkhandhakathā

451. Itaresu pana yaṁkiñci vedayitalakkhaṇaṁ, sabbaṁ taṁ ekato katvā vedanākkhandho, yaṁkiñci sañjānanalakkhaṇaṁ, sabbaṁ taṁ ekato katvā saññākkhandho, yaṁkiñci abhisaṅkharaṇalakkhaṇaṁ, sabbaṁ taṁ ekato katvā saṅkhārakkhandho, yaṁkiñci vijānanalakkhaṇaṁ, sabbaṁ taṁ ekato katvā viññāṇakkhandho veditabbo. Tattha yasmā viññāṇakkhandhe viññāte itare suviññeyyā honti, tasmā viññāṇakkhandhaṁ ādiṁ katvā vaṇṇanaṁ karissāma.

Yaṁkiñci vijānanalakkhaṇaṁ sabbaṁ taṁ ekato katvā viññāṇakkhandho veditabboti hi vuttaṁ. Kiñca vijānanalakkhaṇaṁ viññāṇaṁ. Yathāha "vijānāti vijānātīti kho āvuso tasmā viññāṇanti vuccatī"ti[2]. Viññāṇaṁ cittaṁ manoti atthato ekaṁ. Tadetaṁ vijānanalakkhaṇena

1. Abhi 1. 239 piṭṭhe. 2. Ma 1. 366 piṭṭhe.

ယံ ပနေတ္ထ ဟဒယရူပံ နာမ၊ တံ **ဝတ္ထု** နာ ဒ္ဝါရံ။ ဝိညတ္တိဒ္ဝယံ ဒ္ဝါရံ နာ ဝတ္ထု။ ပသာဒရူပံ **ဝတ္ထု** စေဝ **ဒ္ဝါရဉ္စ**။ သေသံ **နေဝ ဝတ္ထု နာ ဒ္ဝါရန္တိ** ဧဝံ ဝတ္ထာဒိစတုက္ကဝသေန စတုဗ္ဗိဓံ။

၄၅၀။ ပုန ဧကဇံ, ဒ္ဝိဇံ, တိဇံ, စတုဇံ, နကုတောစိဇာတန္တိ ဣမေသံ ဝသေန ပဉ္စဝိဓံ။ တတ္ထ ကမ္မဇမေဝ စိတ္တဇမေဝ စ **ဧကဇံ** နာမ။ တေသု သဒ္ဓိံ ဟဒယ-ဝတ္ထုနာ ဣန္ဒြိယရူပံ **ကမ္မဇမေဝ**။ ဝိညတ္တိဒ္ဝယံ **စိတ္တဇမေဝ**။ ယံ ပန စိတ္တတော စ ဥတုတော စ ဇာတံ၊ တံ **ဒ္ဝိဇံ** နာမ၊ တံ သဒ္ဒါယတနမေဝ။ ယံ ဥတုစိတ္တာ-ဟာရေဟိ ဇာတံ၊ တံ **တိဇံ** နာမ၊ တံ ပန လဟုတာဒိတ္တယမေဝ။ ယံ စတူဟိပိ ကမ္မာဒီဟိ ဇာတံ၊ တံ **စတုဇံ** နာမ၊ တံ လက္ခဏရူပဝဇ္ဇံ အဝသေသံ ဟောတိ။ လက္ခဏရူပံ ပန **နကုတောစိဇာတံ**။ ကသ္မာ? န ဟိ ဥပ္ပါဒဿ ဥပ္ပါဒေါ အတ္ထိ၊ ဥပ္ပန္နဿ စ ပရိပါကဘေဒမတ္တံ ဣတရဒ္ဝယံ။ ယဒိ "ရူပါယတနံ သဒ္ဒါယတနံ ဂန္ဓာယတနံ ရသာယတနံ ဖောဋ္ဌဗ္ဗာယတနံ အာကာသဓာတု အာပေါဓာတု ရူပဿ လဟုတာ, ရူပဿ မုဒုတာ, ရူပဿ ကမ္မညတာ, ရူပဿ ဥပစယော, ရူပဿ သန္တတိ, ကဗဠီကာရော အာဟာရော၊ ဣမေ ဓမ္မာ စိတ္တသမုဋ္ဌာနာ"တိ-အာဒီသု[၁] ဇာတိယာ ကုတောစိဇာတတ္တံ အနုညာတံ၊ တံ ပန ရူပဇနကပစ္စယာနံ ကိစ္စာနုဘာဝက္ခဏေ ဒိဋ္ဌတ္တာတိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

ဣဒံ တာဝ ရူပက္ခန္ဓေ ဝိတ္ထာရကထာမုခံ။

ဝိညာဏက္ခန္ဓကထာ

၄၅၁။ ဣတရေသု ပန ယံကိဉ္စိ ဝေဒယိတလက္ခဏံ၊ သဗ္ဗံ တံ ကေတော ကတ္ဝာ ဝေဒနာက္ခန္ဓော၊ ယံကိဉ္စိ သဉ္ဇာနနလက္ခဏံ၊ သဗ္ဗံ တံ ကေတော ကတ္ဝာ သညာက္ခန္ဓော၊ ယံကိဉ္စိ အဘိသင်္ခရဏလက္ခဏံ၊ သဗ္ဗံ တံ ကေတော ကတ္ဝာ သင်္ခါရက္ခန္ဓော၊ ယံကိဉ္စိ ဝိဇာနနလက္ခဏံ၊ သဗ္ဗံ တံ ကေတော ကတ္ဝာ ဝိညာဏက္ခန္ဓော ဝေဒိတဗ္ဗော။ တတ္ထ ယသ္မာ ဝိညာဏက္ခန္ဓေ ဝိညာတေ ဣတရေ သုဝိညေယျာ ဟောန္တိ၊ တသ္မာ ဝိညာဏက္ခန္ဓံ အာဒိံ ကတ္ဝာ ဝဏ္ဏနံ ကရိဿာမ။

ယံကိဉ္စိ ဝိဇာနနလက္ခဏံ သဗ္ဗံ တံ ကေတော ကတ္ဝာ ဝိညာဏက္ခန္ဓော ဝေဒိတဗ္ဗောတိ ဟိ ဝုတ္တံ။ ကိဉ္စ ဝိဇာနနလက္ခဏံ ဝိညာဏံ။ ယထာဟ "ဝိဇာနာတိ ဝိဇာနာတီတိ ခေါ အာဝုသော တသ္မာ ဝိညာဏန္တိ ဝုစ္စတီ"တိ[၂]။ ဝိညာဏံ စိတ္တံ မနောတိ အတ္ထတော ဧကံ။ တဒေတံ ဝိဇာနနလက္ခဏေန

၁-အဘိ ၁-၂၃၉-ပိဋ္ဌေ။ ၂-မ ၁-၃၆၆-ပိဋ္ဌေ။

sabhāvato ekavidhampi jātivasena tividhaṁ kusalaṁ, akusalaṁ, abyākatañca.

452. Tattha **kusalaṁ** bhūmibhedato catubbidhaṁ kāmāvacaraṁ rūpāvacaraṁ arūpāvacaraṁ lokuttarañca. Tattha **kāmāvacaraṁ** somanassupekkhāñāṇasaṅkhārabhedato aṭṭhavidhaṁ. Seyyathidaṁ. Somanassasahagataṁ ñāṇasampayuttaṁ asaṅkhāraṁ sasaṅkhārañca, tathā ñāṇavippayuttaṁ. Upekkhāsahagataṁ ñāṇasampayuttaṁ asaṅkhāraṁ sasaṅkhārañca, tathā ñāṇavippayuttaṁ.

Yadā hi deyyadhammapaṭiggāhakādisampattiṁ aññaṁ vā somanassahetuṁ āgamma haṭṭhapahaṭṭho "atthi dinnan"ti[1]ādinayappavattaṁ sammādiṭṭhiṁ purakkhatvā[2] asaṁsīdanto anussāhito parehi dānādīni puññāni karoti, tadāssa somanassasahagataṁ ñāṇasampayuttaṁ cittaṁ asaṅkhāraṁ hoti. Yadā pana vuttanayena haṭṭhatuṭṭho sammādiṭṭhiṁ purakkhatvā amuttacāgatādivasena saṁsīdamāno vā parehi vā ussāhito karoti, tadāssa tadeva cittaṁ sasaṅkhāraṁ hoti. Imasmiñhi atthe saṅkhāroti etaṁ attano vā paresaṁ vā vasena pavattassa pubbapayogassādhivacanaṁ. Yadā pana ñāti janassa paṭipattidassanena jātaparicayā bāladārakā bhikkhū disvā somanassajātā sahasā kiñcideva hatthagataṁ dadanti vā vandanti vā, tadā tatiyaṁ cittaṁ uppajjati. Yadā pana "detha vandathāti" ñātīhi ussāhitā evaṁ paṭipajjanti, tadā catutthaṁ cittaṁ uppajjati. Yadā pana deyyadhammapaṭiggāhakādīnaṁ asampattiṁ aññesaṁ vā somanassahetūnaṁ abhāvaṁ āgamma catūsupi vikappesu somanassarahitā honti, tadā sesāni cattāri upekkhāsahagatāni uppajjantīti. Evaṁ somanassupekkhāñāṇasaṅkhārabhedato aṭṭhavidhaṁ kāmāvacarakusalaṁ veditabbaṁ.

Rūpāvacaraṁ pana jhānaṅgayogabhedato pañcavidhaṁ hoti. Seyyathidaṁ. Vitakkavicārapītisukhasamādhiyuttaṁ paṭhamaṁ, atikkantavitakkaṁ dutiyaṁ, tato atikkantavicāraṁ tatiyaṁ, tato virattapītikaṁ catutthaṁ, atthaṅgatasukhaṁ upekkhāsamādhiyuttaṁ pañcamanti.

Arūpāvacaraṁ catunnaṁ āruppānaṁ yogavasena catubbidhaṁ. Vuttappakārena hi ākāsānañcāyatanajjhānena sampayuttaṁ paṭhamaṁ, viññāṇañcāyatanādīhi

1. Ma 1. 358 piṭṭhādīsu.
2. Purakkhitvā (Syā), purekkhitvā (Ka)

သဘာဝတော ကေဝိဓမ္မိ ဇာတိဝသေန တိဝိဓံ ကုသလံ, အကုသလံ, အဗ္ယာကတဉ္စ။

၄၅၂။ တတ္ထ **ကုသလံ** ဘူမိဘေဒတော စတုဗ္ဗိဓံ ကာမာဝစရံ ရူပါဝစရံ အရူပါဝစရံ လောကုတ္တရဉ္စ။ တတ္ထ **ကာမာဝစရံ** သောမနဿုပေက္ခာဉာဏသမ္ပယုတ္တာသင်္ခါရဘေဒတော အဋ္ဌဝိဓံ။ သေယ္ယထိဒံ။ သောမနဿသဟဂတံ ဉာဏသမ္ပယုတ္တံ အသင်္ခါရံ သသင်္ခါရဉ္စ၊ တထာ ဉာဏဝိပ္ပယုတ္တံ။ ဥပေက္ခာသဟဂတံ ဉာဏသမ္ပယုတ္တံ အသင်္ခါရံ သသင်္ခါရဉ္စ၊ တထာ ဉာဏဝိပ္ပယုတ္တံ။

ယဒါ ဟိ ဒေယျဓမ္မပဋိဂ္ဂါဟကာဒိသမ္ပတ္တိံ အညံ ဝါ သောမနဿဟေတုံ အာဂမ္မ ဟဋ္ဌပဟဋ္ဌော "အတ္ထိ ဒိန္နံ"န္တိအာဒိနယပ္ပဝတ္တံ သမ္မာဒိဋ္ဌိံ ပုရက္ခတ္ဝာ အသံသီဒန္တော အနုဿာဟိတော ပရေဟိ ဒါနာဒီနိ ပုညာနိ ကရောတိ၊ တဒါဿ သောမနဿသဟဂတံ ဉာဏသမ္ပယုတ္တံ စိတ္တံ အသင်္ခါရံ ဟောတိ၊ ယဒါ ပန ဝုတ္တနယေန ဟဋ္ဌတုဋ္ဌော သမ္မာဒိဋ္ဌိံ ပုရက္ခတ္ဝာ အမုတ္တစာဂတာဒိဝသေန သံသီဒမာနော ဝါ ပရေဟိ ဝါ ဥဿာဟိတော ကရောတိ၊ တဒါဿ တဒေဝ စိတ္တံ သသင်္ခါရံ ဟောတိ။ ဣမသ္မိဉ္ဍိ အတ္ထေ သင်္ခါရောတိ ဧတေ အတ္တနော ဝါ ပရေသံ ဝါ ဝသေန ပဝတ္တဿ ပုဗ္ဗပယောဂဿာဓိဝစနံ။ ယဒါ ပန ဉာတိဇနဿ ပဋိပတ္တိဒဿနေန ဇာတပရိစယာ ဗာလဒါရကာ ဘိက္ခူ။ ဒိသွာ သောမနဿဇာတာ သဟသာ ကိဉ္စိဒေဝ ဟတ္ထဂတံ ဒဒန္တိ ဝါ ဝန္ဒန္တိ ဝါ၊ တဒါ တတိယံ စိတ္တံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ယဒါ ပန "ဒေထ ဝန္ဒထာတိ" ဉာတိဟိ ဥဿာဟိတာ ဧဝံ ပဋိပဇ္ဇန္တိ၊ တဒါ စတုတ္ထံ စိတ္တံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ယဒါ ပန ဒေယျဓမ္မပဋိဂ္ဂါဟကာဒီနံ အသမ္ပတ္တိံ အညေသံ ဝါ သောမနဿဟေတူနံ အဘာဝံ အာဂမ္မ စတူသုပိ ဝိကပ္ပေသု သောမနဿရဟိတာ ဟောန္တိ၊ တဒါ သေသာနိ စတ္တာရိ ဥပေက္ခာသဟဂတာနိ ဥပ္ပဇ္ဇန္တီတိ။ ဧဝံ သောမနဿုပေက္ခာဉာဏသင်္ခါရဘေဒတော အဋ္ဌဝိဓံ ကာမာဝစရကုသလံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

ရူပါဝစရံ ပန ဈာနင်္ဂယောဂဘေဒတော ပဉ္စဝိဓံ ဟောတိ။ သေယ္ယထိဒံ၊ ဝိတက္ကဝိစာရပီတိသုခသမာဓိယုတ္တံ ပဌမံ၊ အတိက္ကန္တဝိတက္ကံ ဒုတိယံ၊ တတော အတိက္ကန္တဝိစာရံ တတိယံ၊ တတော ဝိရတ္တပီတိကံ စတုတ္ထံ၊ အတ္ထင်္ဂတသုခံ ဥပေက္ခာသမာဓိယုတ္တံ ပဉ္စမန္တိ။

အရူပါဝစရံ စတုန္နံ အာရုပ္ပါနံ ယောဂဝသေန စတုဗ္ဗိဓံ။ ဝုတ္တပ္ပကာရေန ဟိ အာကာသာနဉ္စာယတနဈာနေန သမ္ပယုတ္တံ ပဌမံ၊ ဝိညာဏဉ္စာယတနာဒီဟိ

၁-မ ၁-၃၅၈-ဝိဋ္ဌာဒီသု။ ၂-ပုရက္ခိတ္ဝာ (သျာ)၊ ပုရေက္ခိတ္ဝာ (က)

dutiyatatiyacatutthāni. Lokuttaraṁ catumaggasampayogato catubbidhanti evaṁ tāva kusalaviññāṇameva ekavīsatividhaṁ hoti.

453. **Akusalaṁ** pana bhūmito ekavidhaṁ kāmāvacarameva, mūlato tividhaṁ lobhamūlaṁ dosamūlaṁ mohamūlañca.

Tattha **lobhamūlaṁ** somanassupekkhādiṭṭhigatasaṅkhārabhedato aṭṭhavidhaṁ. Seyyathidaṁ. Somanassasahagataṁ diṭṭhigatasampayuttaṁ asaṅkhāraṁ sasaṅkhārañca, tathā diṭṭhigatavippayuttaṁ. Upekkhāsahagataṁ diṭṭhigatasampayuttaṁ asaṅkhāraṁ sasaṅkhārañca, tathā diṭṭhigatavippayuttaṁ.

Yadā hi "natthi kāmesu ādīnavo"ti[1] ādinā nayena micchādiṭṭhiṁ purakkhatvā haṭṭhatuṭṭho kāme vā paribhuñjati, diṭṭhamaṅgalādīni vā sārato pacceti sabhāvatikkheneva anussāhitena cittena, tadā paṭhamaṁ akusalacittaṁ uppajjati. Yadā mandena samussāhitena cittena, tadā dutiyaṁ. Yadā micchādiṭṭhiṁ apurakkhatvā kevalaṁ haṭṭhatuṭṭho methunaṁ vā sevati, parasampattiṁ vā abhijjhāyati, parabhaṇḍaṁ vā harati sabhāvatikkheneva anussāhitena cittena, tadā tatiyaṁ. Yadā mandena samussāhitena cittena, tadā catutthaṁ. Yadā pana kāmānaṁ vā asampattiṁ āgamma aññesaṁ vā somanassahetūnaṁ ābhāvena catūsupi vikappesu somanassarahitā honti, tadā sesāni cattāri upekkhāsahagatāni uppajjantīti evaṁ somanassupekkhādiṭṭhigatasaṅkhārabhedato aṭṭhavidhaṁ lobhamūlaṁ veditabbaṁ.

Dosamūlaṁ pana domanassasahagataṁ paṭighasampayuttaṁ asaṅkhāraṁ sasaṅkhāranti duvidhameva hoti, tassa pāṇātipātādīsu tikkhamandappavattikāle pavatti veditabbā.

Mohamūlaṁ upekkhāsahagataṁ vicikicchāsampayuttaṁ uddhaccasampayuttañcāti duvidhaṁ. Tassa sanniṭṭhānavikkhepakāle pavatti veditabbāti evaṁ akusalaviññāṇaṁ dvādasavidhaṁ hoti.

454. **Abyākataṁ** jātibhedato duvidhaṁ vipākaṁ kiriyañca. Tattha **vipākaṁ** bhūmito catubbidhaṁ kāmāvacaraṁ rūpāvacaraṁ arūpāvacaraṁ lokuttarañca.

1. Ma 1. 380 piṭṭhe passitabbaṁ.

ဒုတိယတတိယစတုတ္ထာနိ။ လောကုတ္တရံ စတုမဂ္ဂသမ္ပယောဂတော စတုဗ္ဗိဓန္တိ ဧဝံ တာဝ ကုသလဝိညာဏမေဝ ကေဝိသတိဝိဓံ ဟောတိ။

၄၅၃။ **အကုသလံ** ပန ဘူမိတော ကေဝိဓံ ကာမာဝစရမေဝ၊ မူလတော တိဝိဓံ လောဘမူလံ ဒေါသမူလံ မောဟမူလဉ္စ။

တတ္ထ **လောဘမူလံ** သောမနဿုပေက္ခာဒိဋ္ဌိဂတသမ္ပယုတ္တာဒိဘေဒတော အဋ္ဌဝိဓံ။ သေယျထိဒံ။ သောမနဿသဟဂတံ ဒိဋ္ဌိဂတသမ္ပယုတ္တံ အသင်္ခါရံ သသင်္ခါရဉ္စ၊ တထာ ဒိဋ္ဌိဂတဝိပ္ပယုတ္တံ။ ဥပေက္ခာသဟဂတံ ဒိဋ္ဌိဂတသမ္ပယုတ္တံ အသင်္ခါရံ သသင်္ခါရဉ္စ၊ တထာ ဒိဋ္ဌိဂတဝိပ္ပယုတ္တံ။

ယဒါ ဟိ "နတ္ထိ ကာမေသု အာဒီနဝေါ"ကိ္ဝ အာဒိနာ နယေန မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိံ ပုရက္ခတ္ဝာ ဟဋ္ဌတုဋ္ဌော ကာမေ ဝါ ပရိဘုဉ္ဇတိ၊ ဒိဋ္ဌမင်္ဂလာဒီနိ ဝါ သာရတော ပစ္စေတိ သဘာဝတိက္ခေနေဝ အနုဿာဟိတေန စိတ္တေန၊ တဒါ ပဌမံ အကုသလစိတ္တံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ယဒါ မန္ဒေန သမုဿာဟိတေန စိတ္တေန၊ တဒါ ဒုတိယံ။ ယဒါ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိံ အပုရက္ခတ္ဝာ ကေဝလံ ဟဋ္ဌတုဋ္ဌော မေထုနံ ဝါ သေဝတိ၊ ပရသမ္ပတ္တိံ ဝါ အဘိဇ္ဈာယတိ၊ ပရဘဏ္ဍံ ဝါ ဟရတိ သဘာဝတိက္ခေနေဝ အနုဿာဟိတေန စိတ္တေန၊ တဒါ တတိယံ။ ယဒါ မန္ဒေန သမုဿာဟိတေန စိတ္တေန၊ တဒါ စတုတ္ထံ။ ယဒါ ပန ကာမာနံ ဝါ အသမ္ပတ္တိံ အာဂမ္ဘ အညေသံ ဝါ သောမနဿဟေတူနံ အဘာဝေန စတူသုပိ ဝိကပ္ပေသု သောမနဿရဟိတာ ဟောန္တိ၊ တဒါ သေသာနိ စတ္တာရိ ဥပေက္ခာသဟဂတာနိ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ ဧဝံ သောမနဿုပေက္ခာဒိဋ္ဌိဂတသမ္ပယုတ္တာဒိဘေဒတော အဋ္ဌဝိဓံ လောဘမူလံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

ဒေါသမူလံ ပန ဒေါမနဿသဟဂတံ ပဋိဃသမ္ပယုတ္တံ အသင်္ခါရံ သသင်္ခါရန္တိ ဒုဝိဓမေဝ ဟောတိ၊ တဿ ပါဏာတိပါတာဒီသု တိက္ခမန္ဒပ္ပဝတ္တိကာလေ ပဝတ္တိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

မောဟမူလံ ဥပေက္ခာသဟဂတံ ဝိစိကိစ္ဆာသမ္ပယုတ္တံ ဥဒ္ဓစ္စသမ္ပယုတ္တဉ္စာတိ ဒုဝိဓံ။ တဿ သန္နိဋ္ဌာနဝိက္ခေပကာလေ ပဝတ္တိ ဝေဒိတဗ္ဗာတိ ဧဝံ အကုသလ-ဝိညာဏံ ဒွါဒသဝိဓံ ဟောတိ။

၄၅၄။ **အဗ္ယာကတံ** ဇာတိဘေဒတော ဒုဝိဓံ ဝိပါကံ ကိရိယဉ္စ။ တတ္ထ **ဝိပါကံ** ဘူမိတော စတုဗ္ဗိဓံ ကာမာဝစရံ ရူပါဝစရံ အရူပါဝစရံ လောကုတ္တရဉ္စ။

၁-မ ၁-၃၈၀-ပိဋ္ဌေ ပဿိတဗ္ဗံ။

tattha kāmāvacaraṁ duvidhaṁ kusalavipākaṁ akusalavipākañca. Kusalavipākampi duvidhaṁ ahetukaṁ sahetukañca.

Tattha alobhādivipākahetuvirahitaṁ ahetukaṁ, taṁ cakkhuviññāṇaṁ, sota, ghāna, jivhā, kāyaviññāṇaṁ, sampaṭicchanakiccā manodhātu, santīraṇādikiccā dve manoviññāṇadhātuyo cāti aṭṭhavidhaṁ.

Tattha cakkhusannissitarūpavijānanalakkhaṇaṁ **cakkhuviññāṇaṁ,** rūpamattārammaṇarasaṁ, rūpābhimukhabhāvapaccupaṭṭhānaṁ, rūpārammaṇāya kiriyamanodhātuyā apagamapadaṭṭhānaṁ. Sotādisannissitasaddādivijānanalakkhaṇāni **sota ghāna jīvhā kāyaviññāṇāni,** saddādimattārammaṇarasāni, saddādi-abhimukhabhāvapaccupaṭṭhānāni, saddārammaṇādīnaṁ kiriyamanodhātūnaṁ apagamapadaṭṭhānāni.

Cakkhuviññāṇādīnaṁ anantaraṁ rūpādivijānanalakkhaṇā **manodhātu,** rūpādisampaṭicchanarasā, tathābhāvapaccupaṭṭhānā, cakkhuviññāṇādi-apagamapadaṭṭhānā.

Ahetukavipākā saḷārammaṇavijānanalakkhaṇā duvidhāpi santīraṇādikiccā **manoviññāṇadhātu,** santīraṇādirasā, tathābhāvapaccupaṭṭhānā, hadayavatthupadaṭṭhānā. Somanassupekkhāyogato pana dvipañcaṭṭhānabhedato ca tassā bhedo. Etāsu hi ekā ekantamiṭṭhārammaṇe pavattisabbhāvato somanassasampayuttā hutvā santīraṇatadārammaṇavasena pañcadvāre ceva javanāvasāne ca pavattanato dviṭṭhānā hoti. Ekā iṭṭhamajjhattārammaṇe pavattisabbhāvato upekkhāsampayuttā hutvā santīraṇatadārammaṇapaṭisandhibhavaṅgacutivasena pavattanato pañcaṭṭhānā hoti.

Aṭṭhavidhampi cetaṁ ahetukavipākaviññāṇaṁ niyatāniyatārammaṇattā duvidhaṁ. Upekkhāsukhasomanassabhedato tividhaṁ. Viññāṇapañcakaṁ hettha niyatārammaṇaṁ yathākkamaṁ rūpādīsuyeva pavattito, sesaṁ aniyatārammaṇaṁ. Tatra hi manodhātu pañcasupi rūpādīsu pavattati, manoviññāṇadhātudvayaṁ chasūti. Kāyaviññāṇaṁ panettha sukhayuttaṁ, dviṭṭhānā manoviññāṇadhātu somanassayuttā, sesaṁ upekkhāyuttanti. Evaṁ tāva **kusalavipākāhetukaṁ** aṭṭhavidhaṁ veditabbaṁ.

Alobhādivipākahetusampayuttaṁ pana **sahetukaṁ,** taṁ kāmāvacarakusalaṁ viya somanassādibhedato aṭṭhavidhaṁ. Yathā pana kusalaṁ

တတ္ထ ကာမာဝစရံ ဒ္ဝိဓံ ကုသလဝိပါကံ အကုသလဝိပါကဉ္စ။ ကုသလဝိပါကမ္ပိ ဒ္ဝိဓံ အဟေတုကံ သဟေတုကဉ္စ။

တတ္ထ အလောဘာဒိဝိပါကဟေတုဝိရဟိတံ အဟေတုကံ၊ တံ စက္ခုဝိညာဏံ၊ သောတ, ဃာန, ဇိဝှါ, ကာယဝိညာဏံ၊ သမ္ပဋိစ္ဆနကိစ္စာ မနောဓာတု၊ သန္တီ-ရဏာဒိကိစ္စာ ဒ္ဝေ မနောဝိညာဏဓာတုယော စာတိ အဋ္ဌဝိဓံ။

တတ္ထ စက္ခုသန္နိဿိတရူပဝိဇာနနလက္ခဏံ **စက္ခုဝိညာဏံ၊** ရူပမတ္တာရမ္မဏ-ရသံ၊ ရူပါဘိမုခဘာဝပစ္စုပဋ္ဌာနံ၊ ရူပါရမ္မဏာယ ကိရိယမနောဓာတုယာ ဒ္ဝါရပဒပဋ္ဌာနံ။ သောတာဒိသန္နိဿိတသဒ္ဒါဒိဝိဇာနနလက္ခဏာနိ **သောတ-ဃာန ဇိဝှါ ကာယဝိညာဏာနိ၊** သဒ္ဒါဒိမတ္တာရမ္မဏရသာနိ၊ သဒ္ဒါဒိအဘိမုခ-ဘာဝပစ္စုပဋ္ဌာနာနိ၊ သဒ္ဒါရမ္မဏာဒီနံ ကိရိယမနောဓာတူနံ အပဂမပဒဋ္ဌာ-နာနိ။

စက္ခုဝိညာဏာဒိနံ အနန္တရံ ရူပါဒိဝိဇာနနလက္ခဏာ **မနောဓာတု၊** ရူပါဒိ-သမ္ပဋိစ္ဆနရသာ၊ တထာဘာဝပစ္စုပဋ္ဌာနာ၊ စက္ခုဝိညာဏာဒိအပဂမပဒဋ္ဌာနာ။

အဟေတုကဝိပါကာ သဋ္ဌာရမ္မဏဝိဇာနနလက္ခဏာ ဒ္ဝိဓာပိ သန္တီရဏာဒိ-ကိစ္စာ **မနောဝိညာဏဓာတု၊** သန္တီရဏာဒိရသာ၊ တထာဘာဝပစ္စုပဋ္ဌာနာ၊ ဟဒယဝတ္ထုပဒဋ္ဌာနာ။ သောမနဿုပေက္ခာယောဂတော ပန ဒ္ဝိပဉ္စဋ္ဌာန-ဘေဒတော စ ဟသ်ာ ဘေဒေါ။ တောသု ဟိ ကော ကေန္တမိဋ္ဌာရမ္မဏေ ပဝတ္တိသဗ္ဘာဝတော သောမနဿသမ္ပယုတ္တာ ဟုတ္ဝာ သန္တီရဏတဒါရမ္မဏ-ဝသေန ပဉ္စဒ္ဝါရေ စေဝ ဇဝနာဝသာနေ စ ပဝတ္တနတော ဒ္ဝိဋ္ဌာနာ ဟောတိ။ ကော ဣဋ္ဌမဇ္ဈတ္တာရမ္မဏေ ပဝတ္တိသဗ္ဘာဝတော ဥပေက္ခာသမ္ပယုတ္တာ ဟုတ္ဝာ သန္တီရဏတဒါရမ္မဏပဋိသန္ဓိဘဝင်္ဂစုတိဝသေန ပဝတ္တနတော ပဉ္စဋ္ဌာနာ ဟောတိ။

အဋ္ဌဝိဓမ္ပိ စေတံ အဟေတုကဝိပါကဝိညာဏံ နိယတာနိယတာရမ္မဏတ္တာ ဒ္ဝိဓံ။ ဥပေက္ခာသုခသောမနဿဘေဒတော တိဝိဓံ။ ဝိညာဏပဉ္စကံ ဟေတ္ထ နိယတာရမ္မဏံ ယထာက္ကမံ ရူပါဒိသုယေဝ ပဝတ္တိတော၊ သေသံ အနိယတာ-ရမ္မဏံ။ တတြ ဟိ မနောဓာတု ပဉ္စသုပိ ရူပါဒိသု ပဝတ္တတိ၊ မနောဝိညာဏ-ဓာတုဒ္ဝယံ ဆသ္ဝတိ။ ကာယဝိညာဏံ ပနေတ္ထ သုခယုတ္တံ၊ ဒ္ဝိဋ္ဌာနာ မနော-ဝိညာဏဓာတု ဥပေက္ခာယုတ္တာ၊ သေသံ ဥပေက္ခာယုတ္တန္တိ။ ဧဝံ တာဝ **ကုသလဝိပါကာဟေတုကံ** အဋ္ဌဝိဓံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

အလောဘာဒိဝိပါကဟေတုသမ္ပယုတ္တံ ပန **သဟေတုကံ၊** တံ ကာမာဝစရ-ကုသလံ ဝိယ သောမနဿာဒိဘေဒတော အဋ္ဌဝိဓံ။ ယထာ ပန ကုသလံ

dānādivasena chasu ārammaṇesu pavattati, na idaṁ tathā. Idañhi paṭisandhibhavaṅgacutitadārammaṇavasena parittadhammapariyāpannesuyeva chasu ārammaṇesu pavattati. Saṅkhārāsaṅkhārabhāvo panettha āgamanādivasena veditabbo. Sampayuttadhammānañca visese asatipi ādāsatalādīsu mukhanimittaṁ viya nirussāhaṁ vipākaṁ, mukhaṁ viya sa-ussāhaṁ kusalanti veditabbaṁ.

Kevalaṁ hi akusalavipākaṁ ahetukameva, taṁ cakkhuviññāṇaṁ, sota ghāna jivhā kāyaviññāṇaṁ, sampaṭicchanakiccā manodhātu, santīraṇādikiccā pañcaṭṭhānā manoviññāṇadhātūti sattavidhaṁ. Taṁ lakkhaṇādito kusalāhetukavipāke vuttanayeneva veditabbaṁ.

Kevalañhi kusalavipākāni iṭṭha-iṭṭhamajjhattārammaṇāni, imāni aniṭṭha-aniṭṭhamajjhattārammaṇāni. Tāni ca upekkhāsukhasomanassabhedato tividhāni, imāni dukkha-upekkhāvasena duvidhāni. Ettha hi kāyaviññāṇaṁ dukkhasahagatameva, sesāni upekkhāsahagatāni. Sā ca tesu upekkhā hīnā dukkhaṁ viya nātitikhiṇā, itaresu upekkhā paṇītā sukhaṁ viya nātitikhiṇā. Iti imesaṁ sattannaṁ akusalavipākānaṁ purimānañca soḷasannaṁ kusalavipākānaṁ vasena kāmāvacaraṁ vipākaviññāṇaṁ tevīsatividhaṁ.

Rūpāvacaraṁ pana kusalaṁ viya pañcavidhaṁ. Kusalaṁ pana samāpattivasena javanavīthiyaṁ pavattati. Idaṁ upapattiyaṁ paṭisandhibhavaṅgacutivasena. Yathā ca rūpāvacaraṁ, evaṁ **arūpāvacarampi** kusalaṁ viya catubbidhaṁ. Pavattibhedopissa rūpāvacare vuttanayo eva. **Lokuttaravipākaṁ** catumaggayuttacittaphalattā catubbidhaṁ, taṁ maggavīthivasena ceva samāpattivasena ca dvidhā pavattati. Evaṁ sabbampi catūsu bhūmīsu chattiṁsavidhaṁ vipākaviññāṇaṁ hoti.

Kiriyaṁ pana bhūmibhedato tividhaṁ kāmāvacaraṁ rūpāvacaraṁ arūpāvacarañca. Tattha kāmāvacaraṁ duvidhaṁ ahetukaṁ sahetukañca. Tattha alobhādikiriyahetuvirahitaṁ ahetukaṁ, taṁ manodhātumanoviññāṇadhātubhedato duvidhaṁ.

Tattha cakkhuviññāṇādipurecararūpādivijānanalakkhaṇā **manodhātu,** āvajjanarasā, rūpādi-abhimukhabhāvapaccupaṭṭhānā, bhavaṅgavicchedapadaṭṭhānā, sā upekkhāyuttāva hoti.

ဒါနာဒိဝသေန ဆသု အာရမ္မဏေသု ပဝတ္တတိ၊ န ဣဒံ တထာ။ ဣဒဉ္�hi ပဋိသန္ဓိဘဝင်္ဂစုတိတဒါရမ္မဏဝသေန ပရိတ္တဓမ္မပရိယာပန္နေသုယေဝ ဆသု အာရမ္မဏေသု ပဝတ္တတိ။ သင်္ခါရာသင်္ခါရဘာဝေါ ပနေတ္ထ အာဂမနာဒိဝသေန ဝေဒိတဗ္ဗော။ သမ္ပယုတ္တဓမ္မာနဉ္စ ဝိသေသေ အသတိပိ အာဒါသတလာဒီသု မုခနိမိတ္တံ ဝိယ နိရုဿာဟံ ဝိပါကံ၊ မုခံ ဝိယ သဉ္ဇဿာဟံ ကုသလန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

ကေဝလံ ဟိ အကုသလဝိပါကံ အဟေတုကမေဝ၊ တံ စက္ခုဝိညာဏံ, သောတ ဃာန ဇိဝှါ ကာယဝိညာဏံ, သမ္ပဋိစ္ဆနကိစ္စာ မနောဓာတု, သန္တီရဏာဒိကိစ္စာ ပဉ္စဋ္ဌာနာ မနောဝိညာဏဓာတူတိ သတ္တဝိဓံ။ တံ လက္ခဏာဒိတော ကုသလာဟေတုကဝိပါကေ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

ကေဝလဉ္hi ကုသလဝိပါကာနိ ဣဋ္ဌဣဋ္ဌမဇ္ဈတ္တာရမ္မဏာနိ၊ ဣမာနိ အနိဋ္ဌ-အနိဋ္ဌမဇ္ဈတ္တာရမ္မဏာနိ။ တာနိ စ ဥပေက္ခာသုခသောမနဿဘေဒတော တိဝိဓာနိ၊ ဣမာနိ ဒုက္ခဥပေက္ခာဝသေန ဒုဝိဓာနိ။ ဣတ္ထေ ဟိ ကာယဝိညာဏံ ဒုက္ခသဟဂတမေဝ၊ သေသာနိ ဥပေက္ခာသဟဂတာနိ။ သာ စ တေသု ဥပေက္ခာ ဟီနာ ဒုက္ခံ ဝိယ နာတိတိခိဏာ၊ ဣတရေသု ဥပေက္ခာ ပဏီတာ သုခံ ဝိယ နာတိတိခိဏာ။ ဣတိ ဣမေသံ သတ္တန္နံ အကုသလဝိပါကာနံ ပုရိမာနဉ္စ သောဠသန္နံ ကုသလဝိပါကာနံ ဝသေန ကာမာဝစရံ ဝိပါကဝိညာဏံ တေဝိသတိဝိဓံ။

ရူပါဝစရံ ပန ကုသလံ ဝိယ ပဉ္စဝိဓံ။ ကုသလံ ပန သမာပတ္တိဝသေန ဇဝနဝီထိယံ ပဝတ္တတိ။ ဣဒံ ဥပပတ္တိယံ ပဋိသန္ဓိဘဝင်္ဂစုတိဝသေန။ ယထာ စ ရူပါဝစရံ၊ ဧဝံ **အရူပါဝစရမ္pိ** ကုသလံ ဝိယ စတုဗ္ဗိဓံ။ ပဝတ္တိဘေဒေါ-ပိဿ ရူပါဝစရေ ဝုတ္တနယော ဧဝ။ **လောကုတ္တရဝိပါကံ** စတုမဂ္ဂယုတ္တစိတ္တ-ဖလတ္တာ စတုဗ္ဗိဓံ၊ တံ မဂ္ဂဝီထိဝသေန စေဝ သမာပတ္တိဝသေန စ ဒွိဓာ ပဝတ္တတိ။ ဧဝံ သဗ္ဗမ္pိ စတူသု ဘူမီသု ဆတ္တိံသဝိဓံ ဝိပါကဝိညာဏံ ဟောတိ။

ကိရိယံ ပန ဘူမိဘေဒတော တိဝိဓံ ကာမာဝစရံ ရူပါဝစရံ အရူပါဝစရဉ္စ။ တတ္ထ ကာမာဝစရံ ဒုဝိဓံ အဟေတုကံ သဟေတုကဉ္စ။ တတ္ထ အလောဘာဒိ-ကိရိယဟေတုဝိရဟိတံ အဟေတုကံ၊ တံ မနောဓာတုမနောဝိညာဏဓာတု-ဘေဒတော ဒုဝိဓံ။

တတ္ထ စက္ခုဝိညာဏာဒိပုရေစရရူပါဒိဝိဇာနနလက္ခဏာ **မနောဓာတု၊** အာဝဇ္ဇနရသာ၊ ရူပါဒိအဘိမုခဘာဝပစ္စုပဋ္ဌာနာ၊ ဘဝင်္ဂဆ္ဒေဒပဒဋ္ဌာနာ၊ သာ ဥပေက္ခာယုတ္တာဝ ဟောတိ။

Manoviññāṇadhātu pana duvidhā sādhāraṇā asādhāraṇā ca. Tattha sādhāraṇā upekkhāsahagatāhetukakiriyā saḷārammaṇavijānanalakkhaṇā, kiccavasena pañcadvāramanodvāresu voṭṭhabbanāvajjanarasā, tathābhāvapaccupaṭṭhānā, ahetukavipākamanoviññāṇadhātu bhavaṅgānaṁ aññatarāpagamapadaṭṭhānā.

Asādhāraṇā somanassasahagatāhetukakiriyā saḷārammaṇavijānanalakkhaṇā, kiccavasena arahataṁ anuḷāresu vatthūsu hasituppādanarasā, tathābhāvapaccupaṭṭhānā, ekantato hadayavatthupadaṭṭhānāti. Iti kāmāvacarakiriyaṁ ahetukaṁ tividhaṁ.

Sahetukaṁ pana somanassādibhedato kusalaṁ viya aṭṭhavidhaṁ. Kevalañhi kusalaṁ sekkhaputhujjanānaṁ uppajjati, idaṁ arahataṁyevāti ayamettha viseso. Evaṁ tāva kāmāvacaraṁ ekādasavidhaṁ.

Rūpāvacaraṁ pana arūpāvacarañca kusalaṁ viya pañcavidhaṁ catubbidhañca hoti. Arahataṁ uppattivaseneva cassa kusalato viseso veditabboti. Evaṁ sabbampi tīsu bhūmīsu vīsatividhaṁ kiriyaviññāṇaṁ hoti.

455. Iti ekavīsati kusalāni dvādasākusalāni chattiṁsavipākāni vīsatikiriyānīti sabbānipi **ekūnanavutiviññāṇāni** honti. Yāni paṭisandhi bhavaṅgā'vajjana dassana savana ghāyana sāyana phusana sampaṭicchanasantīraṇa voṭṭhabbana javana tadārammaṇa cutivasena cuddasahi ākārehi pavattanti.

Kathaṁ? Yadā hi aṭṭhannaṁ kāmāvacarakusalānaṁ ānubhāvena devamanussesu sattā nibbattanti, tadā nesaṁ maraṇakāle paccupaṭṭhitaṁ kamma kammanimitta gatinimittānaṁ aññataraṁ ārammaṇaṁ katvā aṭṭha sahetukakāmāvacaravipākāni, manussesu paṇḍakādibhāvaṁ āpajjamānānaṁ dubbaladvihetukakusalavipāka upekkhāsahagatāhetukavipākamanoviññāṇadhātu cāti paṭisandhivasena nava vipākacittāni pavattanti. Yadā rūpāvacarārūpāvacarakusalānubhāvena rūpārūpabhavesu nibbattanti, tadā nesaṁ maraṇakāle paccupaṭṭhitaṁ kammanimittameva ārammaṇaṁ katvā nava rūpārūpāvacaravipākāni paṭisandhivasena pavattanti.

မနောဝိညာဏဓာတု ပန ဒုဝိဓာ သာဓာရဏာ အသာဓာရဏာ စ။ တတ္ထ သာဓာရဏာ ဥပေက္ခာသဟဂတာဟေတုကကိရိယာ သဠာရမ္မဏဝိဇာနနလက္ခဏာ၊ ကိစ္စဝသေန ပဉ္စဒ္ဝါရမနောဒ္ဝါရေသု ဝေါဋ္ဌပ္ပနာဝဇ္ဇနရသာ၊ တထာဘာဝပစ္စုပဋ္ဌာနာ၊ အဟေတုကဝိပါကမနောဝိညာဏဓာတု ဘဝင်္ဂါနံ အညတရာပဂမပဒဋ္ဌာနာ။

အသာဓာရဏာ သောမနဿသဟဂတာဟေတုကကိရိယာ သဠာရမ္မဏဝိဇာနနလက္ခဏာ၊ ကိစ္စဝသေန အရဟတံ အနုဠာရေသု ဝတ္ထူသု ဟသိတုပ္ပါဒနရသာ၊ တထာဘာဝပစ္စုပဋ္ဌာနာ၊ ကေန္တေ ဟဒယဝတ္ထုပဒဋ္ဌာနာတိ။ ဣတိ ကာမာဝစရကိရိယံ အဟေတုကံ တိဝိဓံ။

သဟေတုကံ ပန သောမနဿာဒိဘေဒတော ကုသလံ ဝိယ အဋ္ဌဝိဓံ။ ကေဝလဉ္ဩိ ကုသလံ သေက္ခပုထုဇ္ဇနာနံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ ဣဒံ အရဟတံယေဝါတိ အယမေတ္ထ ဝိသေသော။ ဧဝံ တာဝ ကာမာဝစရံ ဧကာဒသဝိဓံ။

ရူပါဝစရံ ပန အရူပါဝစရဉ္စ ကုသလံ ဝိယ ပဉ္စဝိဓံ စတုဗ္ဗိဓဉ္စ ဟောတိ။ အရဟတံ ဥပ္ပတ္တိဝသေနေဝ စဿ ကုသလတော ဝိသေသော ဝေဒိတဗ္ဗောတိ။ ဧဝံ သတ္တဝိ တီသု ဘူမီသု ဝီသတိဝိဓံ ကိရိယဝိညာဏံ ဟောတိ။

၄၅၅။ ဣတိ ဧကဝီသတိ ကုသလာနိ ဒွါဒသာကုသလာနိ ဆတ္တိံသဝိပါကာနိ ဝီသတိကိရိယာနိတိ သဗ္ဗာနိပိ **ဧကူနနဝုတိဝိညာဏာနိ** ဟောန္တိ။ ယာနိ ပဋိသန္ဓိ ဘဝင်္ဂါ' ဝဇ္ဇန ဒဿန သဝန ဃာယန သာယန ဖုသန သမ္ပဋိစ္ဆန-သန္တီရဏ ဝေါဋ္ဌပ္ပန ဇဝန တဒါရမ္မဏ စုတိဝသေန စုဒ္ဒသဟိ အာကာရေဟိ ပဝတ္တန္တိ။

ကထံ? ယဒါ ဟိ အဋ္ဌန္နံ ကာမာဝစရကုသလာနံ အာနုဘာဝေန ဒေဝမနုဿေသု သတ္တာ နိဗ္ဗတ္တန္တိ၊ တဒါ နေသံ မရဏကာလေ ပစ္စုပဋ္ဌိတံ ကမ္မ ကမ္မနိမိတ္တ ဂတိနိမိတ္တာနံ အညတရံ အာရမ္မဏံ ကတ္ဝာ အဋ္ဌ သဟေတုက-ကာမာဝစရဝိပါကာနိ, မနုဿေသု ပဏ္ဍကာဒိဘာဝံ အာပဇ္ဇမာနာနံ ဒုဗ္ဗလ-ဒ္ဝိဟေတုကကုသလဝိပါက ဥပေက္ခာသဟဂတာဟေတုကဝိပါကမနောဝိညာဏ-ဓာတု စာတိ ပဋိသန္ဓိဝသေန နဝ ဝိပါကစိတ္တာနိ ပဝတ္တန္တိ။ ယဒါ ရူပါဝစရာ-ရူပါဝစရကုသလာနုဘာဝေန ရူပါရူပဘဝေသု နိဗ္ဗတ္တန္တိ၊ တဒါ နေသံ မရဏ-ကာလေ ပစ္စုပဋ္ဌိတံ ကမ္မနိမိတ္တမေဝ အာရမ္မဏံ ကတ္ဝာ နဝ ရူပါရူပါဝစရ-ဝိပါကာနိ ပဋိသန္ဓိဝသေန ပဝတ္တန္တိ။

Yadā pana akusalānubhāvena apāye nibbattanti, tadā nesaṁ maraṇakāle paccupaṭṭhitaṁ kamma kammanimitta gatinimittānaṁ aññataraṁ ārammaṇaṁ katvā ekā akusalavipākāhetukamanoviññāṇadhātu paṭisandhivasena pavattatīti evaṁ tāvettha ekūnavīsatiyā vipākaviññāṇānaṁ **paṭisandhivasena** pavatti veditabbā.

Paṭisandhiviññāṇe pana niruddhe taṁ taṁ paṭisandhiviññāṇamanubandhamānaṁ tassa tasseva kammassa vipākabhūtaṁ tasmiññeva ārammaṇe tādisameva bhavaṅgaviññāṇaṁ nāma pavattati, punapi tādisanti evaṁ asati santānavinivattake aññasmiṁ cittuppāde nadīsotaṁ viya supinaṁ apassato niddokkamanakālādīsu aparimānasaṅkhyampi pavattatiyevāti evaṁ tesaññeva viññāṇānaṁ **bhavaṅgavasenā**pi pavatti veditabbā.

Evaṁ pavatte pana bhavaṅgasantāne yadā sattānaṁ indriyāni ārammaṇagahaṇakkhamāni honti, tadā cakkhussāpāthagate rūpe rūpaṁ paṭicca cakkhupasādassa ghaṭṭanā hoti, tato ghaṭṭanānubhāvena bhavaṅgacalanaṁ hoti, atha niruddhe bhavaṅge tadevarūpaṁ ārammaṇaṁ katvā bhavaṅgaṁ vicchindamānā viya āvajjanakiccaṁ sādhayamānā kiriyamanodhātu uppajjati. Sotadvārādīsupi eseva nayo. Manodvāre pana chabbidhepi ārammaṇe āpāthagate bhavaṅgacalanānantaraṁ bhavaṅgaṁ vicchindamānā viya āvajjanakiccaṁ sādhayamānā ahetukakiriyamanoviññāṇadhātu uppajjati upekkhāsahagatāti evaṁ dvinnaṁ kiriyaviññāṇānaṁ **āvajjanavasena** pavatti veditabbā.

Āvajjanānantaraṁ pana cakkhudvāre tāva dassanakiccaṁ sādhayamānaṁ cakkhupasādavatthukaṁ cakkhuviññāṇaṁ, sotadvārādīsu savanādikiccaṁ sādhayamānāni sotaghānajivhākāyaviññāṇāni pavattanti. Tāni iṭṭha-iṭṭhamajjhattesu visayesu kusalavipākāni, aniṭṭha-aniṭṭhamajjhattesu visayesu akusalavipākānīti evaṁ dasannaṁ vipākaviññāṇānaṁ **dassana savana ghāyanasāyana phusanavasena** pavatti veditabbā.

"Cakkhuviññāṇadhātuyā uppajjitvā niruddhasamanantarā uppajjati cittaṁ mano mānasaṁ tajjā manodhātū"ti-ādi[1]vacanato pana cakkhuviññāṇādīnaṁ

1. Abhi 2. 91 Vibhaṅge.

ယဒါ ပန အကုသလာနုဘာဝေန အပါယေ နိဗ္ဗတ္တန္တိ၊ တဒါ နေသံ မရဏကာလေ ပစ္စုပဋ္ဌိတံ ကမ္မ ကမ္မနိမိတ္တ ဂတိနိမိတ္တာနံ အညတရံ အာရမ္မဏံ ကတ္ဝာ ကော အကုသလဝိပါကာဟေတုကမနောဝိညာဏဓာတု ပဋိသန္ဓိဝသေန ပဝတ္တတီ‌ဘိ ဧဝံ တာဝေတ္ထ ကေနဝိသတိယာ ဝိပါကဝိညာဏာနံ **ပဋိသန္ဓိဝသေန** ပဝတ္တိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

ပဋိသန္ဓိဝိညာဏေ ပန နိရုဒ္ဓေ တံ တံ ပဋိသန္ဓိဝိညာဏမနုဗန္ဓမာနံ တဿ တဿေဝ ကမ္မဿ ဝိပါကဘူတံ ဘဿိညေဝ အာရမ္မဏေ တာဒိသမေဝ ဘဝင်္ဂဝိညာဏံ နာမ ပဝတ္တတိ၊ ပုနပိ တာဒိသန္တိ ဧဝံ အသတိ သန္တာနဝိနိဝတ္တကေ အညသ္မိံ စိတ္တုပ္ပါဒေ နဒီသောတံ ဝိယ သုပိနံ အပဿတော နိဒ္ဒောက္ကမန-ကာလာဒီသု အပရိမာနသင်္ခ်မ္ပိ ပဝတ္တတိယေဝါတိ ဧဝံ တေသညေဝ ဝိညာဏာနံ **ဘဝင်္ဂဝသေနာပိ** ပဝတ္တိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

ဧဝံ ပဝတ္တေ ပန ဘဝင်္သန္တာနေ ယဒါ သတ္တာနံ ဣန္ဒြိယာနိ အာရမ္မဏ-ဂဟဏက္ခမာနိ ဟောန္တိ၊ တဒါ စက္ခွါဿာပါထဂတေ ရူပေ ရူပံ ပဋိစ္စ စက္ခု-ပသာဒဿ ဃဋ္ဋနာ ဟောတိ၊ တတော ဃဋ္ဋနာနုဘာဝေန ဘဝင်္စလနံ ဟောတိ၊ အထ နိရုဒ္ဓေ ဘဝင်ေ တဒေဝရူပံ အာရမ္မဏံ ကတ္ဝာ ဘဝင်ံ ဝိစ္ဆိန္ဒမာနာ ဝိယ အာဝဇ္ဇနကိစ္စံ သာဓေယမာနာ ကိရိယမနောဓာတု ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ သောတဒ္ဝါရာဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။ မနောဒ္ဝါရေ ပန ဆဒ္ဒေဓေပိ အာရမ္မဏေ အာပါထဂတေ ဘဝင်္စလနာနန္တရံ ဘဝင်ံ ဝိစ္ဆိန္ဒမာနာ ဝိယ အာဝဇ္ဇနကိစ္စံ သာဓယမာနာ အဟေတုကကိရိယမနောဝိညာဏဓာတု ဥပ္ပဇ္ဇတိ ဥပေက္ခာ-သဟဂတာတိ ဧဝံ ဒ္ဝိန္နံ ကိရိယဝိညာဏာနံ **အာဝဇ္ဇနဝသေန** ပဝတ္တိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

အာဝဇ္ဇနာနန္တရံ ပန စက္ခွါဒ္ဝါရေ တာဝ ဒဿနကိစ္စံ သာဓယမာနံ စက္ခု-ပသာဒဝတ္ထုကံ စက္ခုဝိညာဏံ၊ သောတဒ္ဝါရာဒီသု သဝနာဒိကိစ္စံ သာဓယ-မာနာနိ သောတဃာနဇိဝှါကာယဝိညာဏာနိ ပဝတ္တန္တိ။ တာနိ ဋ္ဌဋ္ဌမဇ္ဈတ္တေသု ဝိသယေသု ကုသလဝိပါကာနိ၊ အနိဋ္ဌအနိဋ္ဌမဇ္ဈတ္တေသု ဝိသယေသု အကုသလဝိပါကာနီတိ ဧဝံ ဒသန္နံ ဝိပါကဝိညာဏာနံ **ဒဿနသဝန ဃာယန-သာယန ဖုသနဝသေန** ပဝတ္တိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

"စက္ခုဝိညာဏဓာတုယာ ဥပ္ပဇ္ဇိတ္ဝာ နိရုဒ္ဓသမနန္တရာ ဥပ္ပဇ္ဇတိ စိတ္တံ မနော မာနသံ တဇ္ဇာ မနောဓာတူ"တိအာဒိ[1]ဝစနတော ပန စက္ခုဝိညာဏာဒီနံ

၁-အဘိ ၂-၉၁-ဝိဘင်ေ။

anantarā tesaññeva visayaṁ sampaṭicchamānā kusalavipākānantaraṁ kusalavipākā, akusalavipākānantaraṁ akusalavipākā manodhātu uppajjati. Evaṁ dvinnaṁ vipākaviññāṇānaṁ **sampaṭicchanavasena** pavatti veditabbā.

"Manodhātuyāpi uppajjitvā niruddhasamanantarā uppajjati cittaṁ mano mānasaṁ tajjāmanoviññāṇadhātū"ti[1] vacanato pana manodhātuyā sampaṭicchitameva visayaṁ santīrayamānā akusalavipākamanodhātuyā anantarā akusalavipākā, kusalavipākāya anantarā iṭṭhārammaṇe somanassasahagatā, iṭṭhamajjhatte upekkhāsahagatā uppajjati vipākāhetukamanoviññāṇadhātūti evaṁ tiṇṇaṁ vipākaviññāṇānaṁ **santīraṇavasena** pavatti veditabbā.

Santīraṇānantaraṁ pana tameva visayaṁ vavatthāpayamānā uppajjati kiriyāhetukamanoviññāṇadhātu upekkhāsahagatāti evaṁ ekasseva kiriyaviññāṇassa **voṭṭhabbanavasena** pavatti veditabbā.

Voṭṭhabbanānantaraṁ pana sace mahantaṁ hoti rūpādi-ārammaṇaṁ, atha yathāvavatthāpite visaye aṭṭhannaṁ vā kāmāvacarakusalānaṁ dvādasannaṁ vā akusalānaṁ navannaṁ vā avasesakāmāvacarakiriyānaṁ aññataravasena cha satta vā javanāni javanti eso tāva pañcadvāre nayo.

Manodvāre pana manodvārāvajjanānantaraṁ tāniyeva. Gotrabhuto uddhaṁ rūpāvacarato pañca kusalāni pañca kiriyāni, arūpāvacarato cattāri kusalāni cattāri kiriyāni, lokuttarato cattāri maggacittāni cattāri phalacittānīti imesu yaṁ yaṁ laddhapaccayaṁ hoti, taṁ taṁ javatīti evaṁ pañcapaññāsāya kusalākusalakiriyavipākaviññāṇānaṁ **javanavasena** pavatti veditabbā.

Javanāvasāne pana sace pañcadvāre atimahantaṁ, manodvāre ca vibhūtamārammaṇaṁ hoti, atha kāmāvacarasattānaṁ kāmāvacara-javanāvasāne iṭṭhārammaṇādīnaṁ purimakammajavanacittādīnañca vasena yo yo paccayo laddho hoti, tassa tassa vasena aṭṭhasu sahetukakāmāvacaravipākesu tīsu vipākāhetukamanoviññāṇadhātūsu ca aññataraṁ paṭisotagataṁ nāvaṁ anubandhamānaṁ kiñci antaraṁ udakamiva bhavaṅgassārammaṇato aññasmiṁ

1. Abhi 2. 92 piṭṭhe.

အနန္တရာ တေသညေဝ ဝိသယံ သမ္ပဋိစ္ဆမာနာ ကုသလဝိပါကာနန္တရံ ကုသလ-ဝိပါကာ၊ အကုသလဝိပါကာနန္တရံ အကုသလဝိပါကာ မနောဓာတု ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ဧဝံ ဒ္ဝိန္နံ ဝိပါကဝိညာဏာနံ **သမ္ပဋိစ္ဆနဝသေန** ပဝတ္တိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

"မနောဓာတုယာပိ ဥပ္ပဇ္ဇိတ္ဝာ နိရုဒ္ဓသမနန္တရာ ဥပ္ပဇ္ဇတိ စိတ္တံ မနော မာနသံ တဇ္ဇာမနောဝိညာဏဓာတု"တိ[1] ဇနကတော ပန မနောဓာတုယာ သမ္ပဋိစ္ဆိတ-မေဝ ဝိသယံ သန္တီရယမာနာ အကုသလဝိပါကမနောဓာတုယာ အနန္တရာ အကုသလဝိပါကာ၊ ကုသလဝိပါကာယ အနန္တရာ ဣဋ္ဌာရမ္မဏော သောမနဿ-သဟဂတာ, ဣဋ္ဌမဇ္ဈတ္တေ ဥပေက္ခာသဟဂတာ ဥပ္ပဇ္ဇတိ ဝိပါကာဟေတု-ကမနောဝိညာဏဓာတုတိ ဧဝံ တိဏ္ဏံ ဝိပါကဝိညာဏာနံ **သန္တီရဏဝသေန** ပဝတ္တိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

သန္တီရဏာနန္တရံ ပန တမေဝ ဝိသယံ ဝဇ္ဇာပယမာနာ ဥပ္ပဇ္ဇတိ ကိရိယာ-ဟေတုကမနောဝိညာဏဓာတု ဥပေက္ခာသဟဂတာတိ ဧဝံ ကေသဥ ကိရိယဝိညာဏဿ **ဝောဋ္ဌဗ္ဗနဝသေန** ပဝတ္တိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

ဝောဋ္ဌဗ္ဗနာနန္တရံ ပန သစေ မဟန္တံ ဟောတိ ရူပါဒိအာရမ္မဏံ၊ အထ ယထာဝဝတ္ထာပိတေ ဝိသယေ အဋ္ဌန္နံ ဝါ ကာမာဝစရကုသလာနံ ဒ္ဝါဒသန္နံ ဝါ အကုသလာနံ နဝန္နံ ဝါ အဝသေသကာမာဝစရကိရိယာနံ အညတရဝသေန ဆ သတ္တ ဝါ ဇဝနာနိ ဇဝန္တိ သော တာဝ ပဉ္စဒ္ဝါရေ နယော။

မနောဒ္ဝါရေ ပန မနောဒ္ဝါရာဝဇ္ဇနာနန္တရံ တာနိယေဝ။ ဂေါတြဘုတော ဥဒ္ဓံ ရူပါဝစရတော ပဉ္စ ကုသလာနိ ပဉ္စ-ကိရိယာနိ၊ အရူပါဝစရတော စတ္တာရိ ကုသလာနိ စတ္တာရိ ကိရိယာနိ၊ လောကုတ္တရတော စတ္တာရိ မဂ္ဂစိတ္တာနိ စတ္တာရိ ဖလစိတ္တာနိတိ ဣမေသု ယံ ယံ လဒ္ဓပစ္စယံ ဟောတိ၊ တံ တံ ဇဝတီတိ ဧဝံ ပဉ္စ-ပညာသာယ ကုသလာကုသလကိရိယဝိပါကဝိညာဏာနံ **ဇဝနဝသေန** ပဝတ္တိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

ဇဝနာဝသာနေ ပန သစေ ပဉ္စဒ္ဝါရေ အတိမဟန္တံ, မနောဒ္ဝါရေ စ ဝိဘူ-တမာရမ္မဏံ ဟောတိ၊ အထ ကာမာဝစရသတ္တာနံ ကာမာဝစရဇဝနာဝသာနေ ဣဋ္ဌာရမ္မဏာဒီနံ ပုရိမကမ္မဇဝနစိတ္တာဒီနဉ္စ ဝသေန ယော ယော ပစ္စယော လဒ္ဓော ဟောတိ၊ တဿ တဿ ဝသေန အဋ္ဌသု သဟေတုကကာမာဝစရဝိပါကေသု တီသု ဝိပါကာဟေတုကမနောဝိညာဏဓာတူသု စ အညတရံ ပဋိသောတဂတံ နာဝံ အနုဗန္ဓမာနံ ကိဉ္စိ အန္တရံ ဥဒကမိဝ ဘဝင်္ဂဿာရမ္မဏတော အညတ္ထိ

၁-အဘိ ၂-၉၂ ၂-ဒိဋ္ဌေ။

ārammaṇe javitaṁ javanamanubandhaṁ dvikkhattuṁ sakiṁvā vipākaviññāṇaṁ uppajjati. Tadetaṁ javanāvasāne bhavaṅgassa ārammaṇe pavattanāraha ṁ samānaṁ tassa javanassa ārammaṇaṁ ārammaṇaṁ katvā pavattattā tadārammaṇanti vuccati. Evaṁ ekādasannaṁ vipākaviññāṇānaṁ **tadārammaṇavasena** pavatti veditabbā.

Tadārammaṇāvasāne pana puna bhavaṅgameva pavattati, bhavaṅge vicchinne puna āvajjanādīnīti evaṁ laddhapaccayacittasantānaṁ bhavaṅgānantaraṁ āvajjanaṁ āvajjanānantaraṁ dassanādīnīti cittaniyamavaseneva punappunaṁ tāva pavattati, yāva ekasmiṁ bhave bhavaṅgassa parikkhayo. Ekasmiṁ hi bhave yaṁ sabbapacchimaṁ bhavaṅgacittaṁ, taṁ tato cavanattā cutīti vuccati. Tasmā tampi ekūnavīsatividhameva hoti. Evaṁ ekūnavīsatiyā vipākaviññāṇānaṁ **cutivasena** pavatti veditabbā.

Cutito pana puna paṭisandhi, paṭisandhito puna bhavaṅganti evaṁ bhavagatiṭhitinivāsesu saṁsaramānānaṁ sattānaṁ avicchinnaṁ cittasantānaṁ pavattatiyeva. Yo panettha arahattaṁ pāpuṇāti, tassa cuticitte niruddhe niruddhameva hotīti.

Idaṁ viññāṇakkhandhe vitthārakathāmukhaṁ.

Vedanākkhandhakathā

456. Idāni yaṁ vuttaṁ "yaṁkiñci vedayitalakkhaṇaṁ sabbaṁ taṁ ekato katvā vedanākkhandho veditabbo"ti, etthāpi vedayitalakkhaṇaṁ nāma vedanāva. Yathāha "vedayati vedayatīti kho āvuso, tasmā vedanāti vuccatī"ti[1]. Sā pana vedayitalakkhaṇena sabhāvato ekavidhāpi jātivasena tividhā hoti kusalā, akusalā, abyākatā cāti.

Tattha kāmāvacaraṁ somanassupekkhāñāṇasaṅkhārabhedato aṭṭhavidhanti-ādinā nayena vuttena kusalaviññāṇena sampayuttā kusalā, akusalena sampayuttā akusalā, abyākatena sampayuttā abyākatāti veditabbā. Sā sabhāvabhedato pañcavidhā hoti sukhaṁ dukkhaṁ somanassaṁ domanassaṁ upekkhāti.

1. Ma 1. 367 piṭṭhe.

အာရမ္မဏေ ဇဝိတံ ဇဝနမနုဗန္ဓံ ဒ္ဝိက္ခတ္တုံ သကိံဝါ ဝိပါကဝိညာဏံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ တဒေတံ ဇဝနာဝသာနေ ဘဝင်္ဃ အာရမ္မဏေ ပဝတ္တနာရဟံ သမာနံ တဿ ဇဝနဿ အာရမ္မဏံ အာရမ္မဏံ ကတ္ဝာ ပဝတ္တတ္တာ တဒါရမ္မဏန္တိ ဝုစ္စတိ။ ဧဝံ ကောဒ္ဓသန္ဒံ ဝိပါကဝိညာဏာနံ **တဒါရမ္မဏဝသေန** ပဝတ္တိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

တဒါရမ္မဏာဝသာနေ ပန ပုန ဘဝင်္ဂမေဝ ပဝတ္တတိ၊ ဘဝင်္ဂေ ဝိစ္ဆိန္နေ ပုန အာဝဇ္ဇနာဒီနိတိ ဧဝံ လဒ္ဓပစ္စယစိတ္တသန္တာနံ ဘဝင်္ဂါနန္တရံ အာဝဇ္ဇနံ အာဝဇ္ဇနာနန္တရံ ဒဿနာဒီနိတိ စိတ္တနိယမဝသေနေဝ ပုနပ္ပုနံ တာဝ ပဝတ္တတိ၊ ယာဝ ဧကသ္မိံ ဘဝေ ဘဝင်္ဂဿ ပရိက္ခယော။ ဧကသ္မိံ ဟိ ဘဝေ ယံ သဗ္ဗပစ္ဆိမံ ဘဝင်္ဂစိတ္တံ၊ တံ တတော စဝနတ္တာ စုတီတိ ဝုစ္စတိ။ တသ္မာ တမ္ပိ ဧကူနဝီ-သတိဝိဓမေဝ ဟောတိ။ ဧဝံ ဧကူနဝီသတိယာ ဝိပါကဝိညာဏာနံ **စုတိဝသေန** ပဝတ္တိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

စုတိတော ပန ပုန ပဋိသန္ဓိ၊ ပဋိသန္ဓိတော ပုန ဘဝင်္ဂန္တိ ဧဝံ ဘဝဂတိဋ္ဌိတိ-နိဝါသေသု သံသရမာနာနံ သတ္တာနံ အဝိစ္ဆိန္နံ စိတ္တသန္တာနံ ပဝတ္တတိယေဝ။ ယော ပနေတ္ထ အရဟတ္တံ ပါပုဏာတိ၊ တဿ စုတိစိတ္တေ နိရုဒ္ဓေ နိရုဒ္ဓမေဝ ဟောတီတိ။

ဣဒံ ဝိညာဏက္ခန္ဓေ ဝိတ္ထာရကထာမုခံ။

ဝေဒနာက္ခန္ဓကထာ

၄၅၆။ ဣဒါနိ ယံ ဝုတ္တံ "ယံကိဉ္စိ ဝေဒယိတလက္ခဏံ သဗ္ဗံ တံ ဧကတော ကတ္ဝာ ဝေဒနာက္ခန္ဓော ဝေဒိတဗ္ဗော"တိ၊ ဏ္ဍောပိ ဝေဒယိတလက္ခဏံ နာမ ဝေဒနာဝ။ ယထာဟ "ဝေဒယတိ ဝေဒယတီတိ ခေါ အာဝုသော၊ တသ္မာ ဝေဒနာတိ ဝုစ္စတီ"တိ[1]။ သာ ပန ဝေဒယိတလက္ခဏေန သဘာဝတော ကေ-ဝိဓာပိ ဇာတိဝသေန တိဝိဓာ ဟောတိ ကုသလာ, အကုသလာ, အဗ္ယာကတာ စာတိ။

တတ္ထ ကာမာဝစရံ သောမနဿုပေက္ခာဉာဏသမ္ပယုတ္တာဒိဘေဒတော အဋ္ဌဝိဓန္တိ-အာဒိနာ နယေန ဝုတ္တေန ကုသလဝိညာဏေန သမ္ပယုတ္တာ ကုသလာ၊ အကု-သလေန သမ္ပယုတ္တာ အကုသလာ၊ အဗ္ယာကတေန သမ္ပယုတ္တာ အဗ္ယာကတာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ သာ သဘာဝဘေဒတော ပဉ္စဝိဓာ ဟောတိ သုခံ ဒုက္ခံ သောမနဿံ ဒေါမနဿံ ဥပေက္ခာတိ။

၁-မ-၁-၃၆၇-ဝိဇ္ဇေ။

Tattha kusalavipākena kāyaviññāṇena sampayuttaṁ sukhaṁ. Akusalavipākena dukkhaṁ. Kāmāvacarato catūhi kusalehi, catūhi sahetukavipākehi, ekena ahetukavipākena, catūhi sahetukakiriyehi, ekena ahetukakiriyena, catūhi akusalehi, rūpāvacarato ṭhapetvā pañcamajjhānaviññāṇaṁ catūhi kusalehi, catūhi vipākehi, catūhi kiriyehi, lokuttaraṁ pana yasmā ajhānikaṁ nāma natthi, tasmā aṭṭha lokuttarāni pañcannaṁ jhānānaṁ vasena cattālīsaṁ honti. Tesu ṭhapetvā aṭṭha pañcamajjhānikāni sesehi dvattiṁsāya kusalavipākehīti evaṁ somanassaṁ dvāsaṭṭhiyā viññāṇehi sampayuttaṁ. Domanassaṁ dvīhi akusalehi. Upekkhā avasesapañcapaññāsāya viññāṇehi sampayuttā.

Tattha iṭṭhaphoṭṭhabbānubhavanalakkhaṇaṁ **sukhaṁ,** sampayuttānaṁ upabrūhanarasaṁ, kāyika-assādapaccupaṭṭhānaṁ, kāyindriyapadaṭṭhānaṁ.

Aniṭṭhaphoṭṭhabbānubhavanalakkhaṇaṁ **dukkhaṁ,** sampayuttānaṁ milāpanarasaṁ, kāyikābādhapaccupaṭṭhānaṁ. Kāyindriyapadaṭṭhānaṁ.

Iṭṭhārammaṇānubhavanalakkhaṇaṁ **somanassaṁ,** yathā tathā vā iṭṭhākārasambhogarasaṁ, cetasika-assādapaccupaṭṭhānaṁ. Passaddhipadaṭṭhānaṁ.

Aniṭṭhārammaṇānubhavanalakkhaṇaṁ **domanassaṁ,** yathā tathā vā aniṭṭhākārasambhogarasaṁ, cetasikābādhapaccupaṭṭhānaṁ, ekanteneva hadayavatthupadaṭṭhānaṁ.

Majjhattavedayitalakkhaṇā upekkhā, sampayuttānaṁ nāti-upabrūhana-milāpanarasā, santabhāvapaccupaṭṭhānā, nippītikacittapadaṭṭhānāti.

Idaṁ vedanākkhandhe vitthārakathāmukhaṁ.

Saññākkhandhakathā

457. Idāni yaṁ vuttaṁ “yaṁkiñci sañjānanalakkhaṇaṁ sabbaṁ taṁ ekato katvā saññākkhandho veditabbo”ti, etthāpi sañjānanalakkhaṇaṁ nāma saññāva. Yathāha “sañjānāti sañjānātīti kho āvuso, tasmā saññāti

တတ္ထ ကုသလဝိပါကေန ကာယဝိညာဏေန သမ္ပယုတ္တံ သုခံ။ အကုသလ-ဝိပါကေန ဒုက္ခံ။ ကာမာဝစရတော စတူဟိ ကုသလေဟိ, စတူဟိ သဟေတုက-ဝိပါကေဟိ, ဧကေန အဟေတုကဝိပါကေန, စတူဟိ သဟေတုကကိရိယေဟိ, ဧကေန အဟေတုကကိရိယေန, စတူဟိ အကုသလေဟိ, ရူပါဝစရတော ဌပေတွာ ပဉ္စမဇ္ဈာနဝိညာဏံ စတူဟိ ကုသလေဟိ, စတူဟိ ဝိပါကေဟိ, စတူဟိ ကိရိယေဟိ၊ လောကုတ္တရံ ပန ယသ္မာ အတ္ထာနိကံ နာဓ နတ္ထိ၊ တသ္မာ အဋ္ဌ လောကုတ္တရာနိ ပဉ္စန္နံ ဈာနာနံ ဝသေန စတ္တာလီသံ ဟောန္တိ။ တေသု ဌပေတွာ အဋ္ဌ ပဉ္စမဇ္ဈာနိကာနိ သေသေဟိ ဒွတ္တိံသာယ ကုသလဝိပါကေဟိတိ ဧဝံ သောမနဿံ ဒ္ဝါသဋ္ဌိယာ ဝိညာဏေဟိ သမ္ပယုတ္တံ။ ဒေါမနဿံ ဒွီဟိ အကုသလေဟိ။ဥပေက္ခာ အဝသေသပဉ္စပညာသာယ ဝိညာဏေဟိ သမ္ပယုတ္တာ။

တတ္ထ ဣဋ္ဌဖောဋ္ဌဗ္ဗာနုဘဝနလက္ခဏံ **သုခံ**၊ သမ္ပယုတ္တာနံ ဥပဗြူဟနရသံ၊ ကာယိကအဿာဒပစ္စုပဋ္ဌာနံ၊ ကာယိန္ဒြိယပဒဋ္ဌာနံ။

အနိဋ္ဌဖောဋ္ဌဗ္ဗာနုဘဝနလက္ခဏံ **ဒုက္ခံ**၊ သမ္ပယုတ္တာနံ မိလာပနရသံ၊ ကာယိကာဗာဓပစ္စုပဋ္ဌာနံ။ ကာယိန္ဒြိယပဒဋ္ဌာနံ။

ဣဋ္ဌာရမ္မဏာနုဘဝနလက္ခဏံ **သောမနဿံ**၊ ယထာ တထာ ဝါ ဣဋ္ဌာကာရ-သမ္ဘောဂရသံ၊ စေတသိကအဿာဒပစ္စုပဋ္ဌာနံ။ ပဿဒ္ဓိပဒဋ္ဌာနံ။

အနိဋ္ဌာရမ္မဏာနုဘဝနလက္ခဏံ **ဒေါမနဿံ**၊ ယထာ တထာ ဝါ အနိဋ္ဌာ-ကာရသမ္ဘောဂရသံ၊ စေတသိကာဗာဓပစ္စုပဋ္ဌာနံ၊ ကေနစ္ဆိနေဝ ဟဒယ-ဝတ္ထုပဒဋ္ဌာနံ။

မဇ္ဈတ္တဝေဒယိတလက္ခဏာ ဥပေက္ခာ၊ သမ္ပယုတ္တာနံ နာတိဥပဗြူဟနမိလာ-ပနရသာ၊ သန္တဘာဝပစ္စုပဋ္ဌာနာ၊ နိပ္ပီတိကစိတ္တပဒဋ္ဌာနာတိ။

ဣဒံ ဝေဒနာက္ခန္ဓေ ဝိတ္ထာရကထာမုခံ။

သညာက္ခန္ဓကထာ

၄၅၇။ ဣဒါနိ ယံ ဝုတ္တံ “ယံကိဉ္စိ သဉ္ဇာနနလက္ခဏံ သဗ္ဗံ တံ ကေတော ကတ္ဝာ သညာက္ခန္ဓော ဝေဒိတဗ္ဗော”တိ၊ တ္ထောပိ သဉ္ဇာနနလက္ခဏံ နာမ သညာဝ။ ယထာဟ “သဉ္ဇာနာတိ သဉ္ဇာနာတီတိ ခေါ အာဝုသော၊ တသ္မာ သညာတိ

vuccatī”ti[1]. Sā panesā sañjānanalakkhaṇena sabhāvato ekavidhāpi jātivasena tividhā hoti kusalā, akusalā, abyākatā ca.

Tattha kusalaviññāṇasampayuttā kusalā, akusalasampayuttā akusalā, abyākatasampayuttā abyākatā. Na hi taṁ viññāṇaṁ atthi, yaṁ saññāya vippayuttaṁ, tasmā yattako viññāṇassa bhedo, tattako saññāyāti.

Sā panesā evaṁ viññāṇena samappabhedāpi lakkhaṇādito sabbāva sañjānanalakkhaṇā, tadevetanti puna sañjānanapaccayanimittakaraṇarasā dāru-ādīsu tacchakādayo viya, yathāgahitanimittavasena abhinivesakaraṇapaccupaṭṭhānā hatthidassaka-andhā[2] viya, yathā-upaṭṭhitavisayapadaṭṭhānā tiṇapurisakesu migapotakānaṁ purisāti uppannasaññā viyāti.

Idaṁ saññākkhandhe vitthārakathāmukhaṁ.

Saṅkhārakkhandhakathā

458. Yaṁ pana vuttaṁ yaṁkiñci abhisaṅkharaṇalakkhaṇaṁ sabbaṁ taṁ ekato katvā saṅkhārakkhandho veditabboti, ettha abhisaṅkharaṇalakkhaṇaṁ nāma rāsikaraṇalakkhaṇaṁ. Kiṁ pana tanti, saṅkhārāyeva. Yathāha “saṅkhatamabhisaṅkharontīti kho bhikkhave tasmā saṅkhārāti vuccantī”ti[3]. Te abhisaṅkharaṇalakkhaṇā, āyūhanarasā, vipphārapaccupaṭṭhānā, sesakhandhattayapadaṭṭhānā.

Evaṁ lakkhaṇādito ekavidhāpi ca jātivasena tividhā kusalā, akusalā, abyākatāti. Tesu kusalaviññāṇasampayuttā kusalā. Akusalasampayuttā akusalā. Abyākatasampayuttā abyākatā.

Tattha kāmāvacarapaṭhama kusalaviññāṇasampayuttā tāva niyatā sarūpena āgatā sattavīsati, yevāpanakā cattāro, aniyatā pañcāti chattiṁsa. Tattha phasso, cetanā, vitakko, vicāro, pīti, vīriyaṁ, jīvitaṁ, samādhi, saddhā, sati, hirī, ottappaṁ, alobho, adoso, amoho, kāyapassaddhi, cittapassaddhi, kāyalahutā, cittalahutā, kāyamudutā, cittamudutā, kāyakammaññatā, cittakammaññatā, kāyapāguññatā, cittapāguññatā, kāyujukatā, cittujukatāti ime

1. Ma 1. 367 piṭṭhe. 2. Khu 1. 160 Udāne. 3. Saṁ 2. 72 piṭṭhe.

ဝုစ္စတီ”တိ[1]။ သာ ပနေသာ သဉ္ဇာနနလက္ခဏေန သဘာဝတော ကေဝိဓာပိ ဇာတိဝသေန တိဝိဓာ ဟောတိ ကုသလာ, အကုသလာ, အဗ္ယာကတာ စ။

တတ္ထ ကုသလဝိပ္ပယုတ္တာ ကုသလာ၊ အကုသလသမ္ပယုတ္တာ အကုသလာ၊ အဗ္ယာကတသမ္ပယုတ္တာ အဗ္ယာကတာ။ န ဟိ တံ ဝိညာဏံ အတ္ထိ၊ ယံ သညာယ ဝိပ္ပယုတ္တံ၊ တသ္မာ ယတ္တကော ဝိညာဏဿ ဘေဒေါ၊ တတ္တကော သညာယာတိ။

သာ ပနေသာ ဧဝံ ဝိညာဏေန သမ္ပယုတ္တာပိ လက္ခဏာဒိတော သဗ္ဗာဝ သဉ္ဇာနနလက္ခဏာ၊ တဒေဝေတန္တိ ပုန သဉ္ဇာနနပစ္စယနိမိတ္တကရဏရသာ ဒါရု-အာဒိသု တစ္ဆကာဒယော ဝိယ၊ ယထာဂဟိတနိမိတ္တဝသေန အဘိနိဝေသ-ကရဏပစ္စုပဋ္ဌာနာ ဟတ္ထိဒဿကအန္ဓာ[2] ဝိယ၊ ယထာဥပဋ္ဌိတဝိသယပဒဋ္ဌာနာ တိဏပုရိသကေသု မိဂပေါတကာနံ ပုရိသာတိ ဥပ္ပန္နသညာ ဝိယာတိ။

ဣဒံ သညာက္ခန္ဓေ ဝိတ္ထာရကထာမုခံ။

သင်္ခါရက္ခန္ဓကထာ

၄၅၈။ ယံ ပန ဝုတ္တံ ယံကိဉ္စိ အဘိသင်္ခရဏလက္ခဏံ သဗ္ဗံ တံ ဧကတော ကတ္ဝာ သင်္ခါရက္ခန္ဓော ဝေဒိတဗ္ဗောတိ၊ ထ္ထေ အဘိသင်္ခရဏလက္ခဏံ နာမ ရာသိကရဏလက္ခဏံ။ ကိံ ပန တန္တိ၊ သင်္ခါရာယေဝ။ ယထာဟ “သင်္ခတမဘိ-သင်္ခရောန္တီတိ ခေါ ဘိက္ခဝေ တသ္မာ သင်္ခါရာတိ ဝုစ္စန္တိ”တိ[3]။ တေ အဘိသင်္ခရဏ-လက္ခဏာ၊ အာယူဟနရသာ၊ ဝိပ္ဖါရပစ္စုပဋ္ဌာနာ၊ သေသခန္ဓတ္တယပဒဋ္ဌာနာ။

ဧဝံ လက္ခဏာဒိတော ကေဝိဓာပိ စ ဇာတိဝသေန တိဝိဓေ ကုသလာ, အကုသလာ, အဗ္ယာကတာတိ။ တေသု ကုသလဝိပ္ပယုတ္တာ ကုသလာ။ အကုသလသမ္ပယုတ္တာ အကုသလာ။ အဗ္ယာကတသမ္ပယုတ္တာ အဗ္ယာကတာ။

တတ္ထ ကာမာဝစရပဋ္ဌမ ကုသလဝိပ္ပယုတ္တာ တာဝ နိယတာ သရူပေန အာဂတာ သတ္တဝီသတိ၊ ယေဝါပနကာ စတ္တာရော၊ အနိယတာ ပဉ္စာတိ ဆတ္တိံသ။ တတ္ထ ဖဿော၊ စေတနာ၊ ဝိတက္ကော၊ ဝိစာရော၊ ပီတိ၊ ဝီရိယံ၊ ဇီဝိတံ၊ သမာဓိ၊ သဒ္ဓါ၊ သတိ၊ ဟိရီ၊ ဩတ္တပ္ပံ၊ အလောဘော၊ အဒေါ-သော၊ အမောဟော၊ ကာယပဿဒ္ဓိ၊ စိတ္တပဿဒ္ဓိ၊ ကာယလဟုတာ၊ စိတ္တ-လဟုတာ၊ ကာယမုဒုတာ၊ စိတ္တမုဒုတာ၊ ကာယကမ္မညတာ၊ စိတ္တကမ္မညတာ၊ ကာယပါဂုညတာ၊ စိတ္တပါဂုညတာ၊ ကာယုဇုကတာ၊ စိတ္တုဇုကတာတိ ဣမေ

၁-မ ၁-၃၆၇-ဒိဋ္ဌေ။ ၂-ခု ၁-၁၆၀-ဉဒါနေ။ ၃-သံ ၂-၇၂-ပိဋ္ဌေ။

sarūpena āgatā sattavīsati[1]. Chando, adhimokkho, manasikāro, tatramajjhattatāti ime yevāpanakā cattāro[2]. Karuṇā, muditā, kāyaduccaritavirati, vacīduccaritavirati, micchājīvaviratīti ime aniyatā pañca[3]. Ete hi kadāci uppajjanti, uppajjamānāpi ca na ekato uppajjanti.

459. Tattha phusatīti **phasso.** Svāyaṁ phusanalakkhaṇo. Saṅghaṭṭanaraso, sannipātapaccupaṭṭhāno, āpāthagatavisayapadaṭṭhāno. Ayañhi arūpadhammopi samāno ārammaṇe phusanākāreneva pavattati. Ekadesena ca analliyamānopi rūpaṁ viya cakkhu, saddo viya ca sotaṁ cittaṁ ārammaṇañca saṅghaṭṭeti, tikasannipātasaṅkhātassa attano kāraṇassa vasena paveditattā sannipātapaccupaṭṭhāno. Tajjāsamannāhārena ceva indriyena ca parikkhate visaye anantarāyeneva[4] uppajjanato āpāthagatavisayapadaṭṭhānoti vuccati. Vedanādhiṭṭhānabhāvato pana niccammagāvī[5] viya daṭṭhabbo.

460. Cetayatīti **cetanā.** Abhisandahatīti attho. Sā cetanābhāvalakkhaṇā, āyūhanarasā, saṁvidahanapaccupaṭṭhānā sakiccaparakiccasādhikā jeṭṭhasissamahāvaḍḍhakī-ādayo viya. Accāyikakammānussaraṇādīsu ca panāyaṁ sampayuttānaṁ ussahanabhāvena pavattamānā pākaṭā hoti.

Vitakkavicārapītīsu yaṁ vattabbaṁ siyā, taṁ sabbaṁ Pathavīkasiṇaniddese paṭhamajjhānavaṇṇanāyaṁ[6] vuttameva.

461. Vīrabhāvo **vīriyaṁ.** Taṁ ussahanalakkhaṇaṁ, sahajātānaṁ upatthambhanarasaṁ, asaṁsīdanabhāvapaccupaṭṭhānaṁ. "Saṁviggo yoniso padahatī"ti[7] vacanato saṁvegapadaṭṭhānaṁ, vīriyārambhavatthupadaṭṭhānaṁ vā, sammā āraddhaṁ sabbasampattīnaṁ mūlaṁ hotīti daṭṭhabbaṁ.

462. Jīvanti tena, sayaṁ vā jīvati, jīvanamattameva vā tanti **jīvitaṁ.** Lakkhaṇādīni panassa rūpajīvite[8] vuttanayeneva veditabbāni. Tañhi rūpadhammānaṁ jīvitaṁ, idaṁ arūpadhammānanti idamevettha nānākaraṇaṁ.

1. Abhi 1. 17; Abhiṭṭha 1. 178 piṭṭhesu passitabbaṁ.
2-3. Abhi-Ṭṭha 1. 176 piṭṭhe.
4. Anantarāyena (Ka)
5. Saṁ 1. 323 piṭṭhe.
6. Visuddhi 1. 138 piṭṭhe.
7. Aṁ 1. 430 piṭṭhe.
8. Idheva 77 piṭṭhe.

သရူပေန အာဂတာ သတ္တဝီသတိ[1]။ ဆန္ဒော၊ အဓိမောက္ခော၊ မနသိကာရော၊ တတြမဇ္ဈတ္တတာတိ ဣမေ ယေဝါပနကာ စတ္တာရော[2]။ ကရုဏာ၊ မုဒိတာ၊ ကာယဒုစ္စရိတဝိရတိ၊ ဝစီဒုစ္စရိတဝိရတိ၊ မိစ္ဆာဇီဝဝိရတိတိ ဣမေ အနိယတာ ပဉ္စ[3]။ ဧတေ ဟိ ကဒါစိ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ ဥပ္ပဇ္ဇမာနာပိ စ န ကေတော ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ။

၄၅၉။ တတ္ထ ဖုသတီတိ **ဖဿော**။ သ္စာယံ ဖုသနလက္ခဏော။ သင်္ဃ်ဋ္ဌနရသော၊ သန္နိပါတပစ္စုပဋ္ဌာနော၊ အာပါထဂတဝိသယပဒဋ္ဌာနော။ အယဉ္ဟိ အရူပဓမ္မောပိ သမာနော အာရမ္မဏေ ဖုသနာကာရေနေဝ ပဝတ္တတိ။ ကေဒေသေန စ အနလ္လိယမာနောပိ ရူပံ ဝိယ စက္ခု,သဒ္ဒေါ ဝိယ စ သောတံ စိတ္တံ အာရမ္မဏဉ္စ သင်္ဃ်ဋ္ဌေတိ၊ တိကသန္နိပါတသင်္ခါတဿ အတ္တနော ကာရဏဿ ဝသေန ပဝေဒိတတ္တာ သန္နိပါတပစ္စုပဋ္ဌာနော။ တဇ္ဇာသမန္နာဟာရေန စေဝ ဣန္ဒြိယေန စ ပရိက္ခတေ ဝိသယေ အနန္တရာယေနေဝ[4] ဥပ္ပဇ္ဇနတော အာပါထဂတဝိသယပဒဋ္ဌာနောတိ ဝုစ္စတိ။ ဝေဒနာဓိဋ္ဌာနဘာဝတော ပန နိစ္စမ္မဂါဝိ[5]ဝိယ ဒဋ္ဌဗ္ဗော။

၄၆၀။ စေတယတီတိ **စေတနာ**။ အဘိသန္ဓဟတီတိ အတ္ထော။ သာ စေတနာဘာဝလက္ခဏာ၊ အာယူဟနရသာ၊ သံဝိဒဟနပစ္စုပဋ္ဌာနာ သကိစ္စပရကိစ္စသာဓိကာ ဇေဋ္ဌသိဿမဟာဝဍ္ဎကီအာဒယော ဝိယ။ အစ္ဆာယိကကမ္မာနုဿရဏာဒီသု စ ပနာယံ သမ္ဗယုတ္တာနံ ဥဿဟနဘာဝေန ပဝတ္တမာနာ ပါကဋာ ဟောတိ။

ဇိတက္ကဇိစ္စာရဇီတီသု ယံ ဝတ္တဗ္ဗံ သိယာ၊ တံ သဗ္ဗံ ပထဝီကသိဏနိဒ္ဒေသေ ပဌမဇ္ဈာနဝဏ္ဏနာယံ[6] ဝုတ္တမေဝ။

၄၆၁။ ဝိရဘာဝေါ **ဝီရိယံ**။ တံ ဥဿဟနလက္ခဏံ၊ သဟဇာတာနံ ဥပတ္ထမ္ဘနရသံ၊ အသံသီဒနဘာဝပစ္စုပဋ္ဌာနံ။ "သံဝိဂ္ဂေါ ယောနိသော ပဒဟတီ"တိ[7] ဝစနတော သံဝေဂပဒဋ္ဌာနံ၊ ဝိရိယာရမ္ဘဝတ္ထုပဒဋ္ဌာနံ ဝါ၊ သမ္မာ အာရဒ္ဓံ သဗ္ဗသမ္ပတ္တီနံ မူလံ ဟောတီတိ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။

၄၆၂။ ဇီဝန္တိ တေန၊ သယံ ဝါ ဇီဝတိ၊ ဇီဝနမတ္တမေဝ ဝါ တန္တိ **ဇီဝိတံ**။ လက္ခဏာဒီနိ ပနဿ ရူပဇီဝိတေ[8] ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။ တဉ္စိ ရူပဓမ္မာနံ ဇီဝိတံ၊ ဣဒံ အရူပဓမ္မာနန္တိ ဣဒမေဝေတ္ထ နာနာကရဏံ။

၁-အာဘိ ၁-၁၇၊ အာဘိဋ္ဌ ၁-၁၇၈-ပိဋ္ဌေသု ပဿိတဗ္ဗံ။
၂-၃-အာဘိ ဋ္ဌ ၁-၁၇၆-ပိဋ္ဌေ။
၄-အနန္တရာယေန (က)
၅-သံ ၁-၃၂၃-ပိဋ္ဌေ။
၆-ဝိသုဒ္ဓိ ၁-၁၃၈-ပိဋ္ဌေ။
၇-အံ ၁-၄၃၀-ပိဋ္ဌေ။
၈-ဣဓေဝ ၇၇-ပိဋ္ဌေ။

463. Ārammaṇe cittaṁ samaṁ ādhiyati, sammā vā ādhiyati, samādhānamattameva vā etaṁ cittassāti **samādhi.** So avisāralakkhaṇo, avikkhepalakkhaṇo vā, sahajātānaṁ sampiṇḍanaraso nhāniyacuṇṇānaṁ udakaṁ viya, upasamapaccupaṭṭhāno, visesato sukhapadaṭṭhāno, nivāte dīpaccīnaṁ ṭhiti viya cetaso ṭhitīti daṭṭhabbo.

464. Saddahanti etāya, sayaṁ vā saddahati, saddahanamattameva vā esāti **saddhā.** Sā saddahanalakkhaṇā, okappanalakkhaṇā vā, pasādanarasā udakappasādakamaṇi viya, pakkhandanarasā vā oghuttaraṇo viya. Akālussiyapaccupaṭṭhānā, adhimuttipaccupaṭṭhānā vā, saddheyyavatthupadaṭṭhānā, saddhammassavanādisotāpattiyaṅga[1] padaṭṭhānā vā, hatthavittabījāni[2] viya daṭṭhabbā.

465. Saranti tāya, sayaṁ vā sarati saraṇamattameva vā esāti **sati.** Sā apilāpanalakkhaṇā, asammosarasā, ārakkhapaccupaṭṭhānā, visayābhimukhabhāvapaccupaṭṭhānā vā, thirasaññāpadaṭṭhānā, kāyādisatipaṭṭhānapadaṭṭhānā vā. Ārammaṇe daḷhapatiṭṭhitattā pana esikā viya, cakkhudvārādirakkhaṇato dovāriko viya ca daṭṭhabbā.

466. Kāyaduccaritādīhi hiriyatīti **hirī.** Lajjāyetaṁ adhivacanaṁ. Tehiyeva ottappatīti **ottappaṁ.** Pāpato ubbegassetaṁ adhivacanaṁ. Tattha pāpato jigucchanalakkhaṇā hirī. Uttāsanalakkhaṇaṁ ottappaṁ. Lajjākārena pāpānaṁ akaraṇarasā hirī. Uttāsākārena ottappaṁ. Vuttappakāreneva ca pāpato saṅkocanapaccupaṭṭhānā etā, attagāravaparagāravapadaṭṭhānā. Attānaṁ garuṁ katvā hiriyā pāpaṁ jahāti kulavadhū viya. Paraṁ garuṁ katvā ottappena pāpaṁ jahāti vesiyā viya. Ime ca pana dve dhammā lokapālakāti[3] daṭṭhabbā.

467. Na lubbhanti tena, sayaṁ vā na lubbhati, alubbhanamattameva vā tanti **alobho.** Adosāmohesupi eseva nayo. Tesu alobho ārammaṇe cittassa agedhalakkhaṇo, alaggabhāvalakkhaṇo vā kamaladale jalabindu viya. Apariggaharaso muttabhikkhu viya, anallīnabhāvapaccupaṭṭhāno asucimhi patitapuriso viya.

1. Dī 3. 190; Saṁ 3. 302 piṭṭhesu. 2. Saṁ 1. 175, 216; Khu 1. 291, 306 piṭṭhesu.
3. Aṁ 1. 53 piṭṭhe.

၄၆၃။ အာရမ္မဏေ စိတ္တံ သမံ အာဓိယတိ၊ သမ္မာ ဝါ အာဓိယတိ၊ သမာဓာနမတ္တမေဝ ဝါ ဧတံ စိတ္တဿာတိ **သမာဓိ**။ သော အဝိသာရလက္ခဏော၊ အဝိက္ခေပလက္ခဏော ဝါ၊ သဟဇာတာနံ သမ္ပိဏ္ဍနရသော နာနတ္တိယဓုတ္တာနံ ဥဒကံ ဝိယ၊ ဥပသမပစ္စုပဋ္ဌာနော၊ ဝိသေသတော သုခပဒဋ္ဌာနော၊ နိဝါတေ ဒီပစ္စိနံ ဌိတိ ဝိယ စေတသော ဌိတီတိ ဒဋ္ဌဗ္ဗော၊

၄၆၄။ သဒ္ဒဟန္တိ တာယ၊ သယံ ဝါ သဒ္ဒဟတိ၊ သဒ္ဒဟနမတ္တမေဝ ဝါ သောတိ **သဒ္ဓါ**။ သာ သဒ္ဒဟနလက္ခဏာ၊ ပြကပ္ပနလက္ခဏာ ဇ၊ ပသာဒနရသာ ဥဒကပ္ပသာဒကမဏိ ဝိယ၊ ပက္ခန္ဒနရသာ ဝါ ပြဿဒ္ဓိရဏော ဝိယ။ အကာလုသိယပစ္စုပဋ္ဌာနာ၊ အဓိမုတ္တိပစ္စုပဋ္ဌာနာ ဝါ၊ သဒ္ဓေယျဝတ္ထုပဒဋ္ဌာနာ၊ သဒ္ဓမ္မဿဝနာဒိသောတာပတ္တိယင်္ဂ[၁]ပဒဋ္ဌာနာ ဝါ၊ ဟတ္ထဝိတ္ထဗီဇာနိ[၂] ဝိယ ဒဋ္ဌဗ္ဗာ။

၄၆၅။ သရန္တိ တာယ၊ သယံ ဝါ သရတိ သရဏမတ္တမေဝ ဝါ သောတိ **သတိ**။ သာ အပိလာပနလက္ခဏာ၊ အသမ္မောသရသာ၊ အာရက္ခပစ္စုပဋ္ဌာနာ၊ ဝိသယာဘိမုခဘာဝပစ္စုပဋ္ဌာနာ ဝါ၊ ထိရသညာပဒဋ္ဌာနာ၊ ကာယာဒိသတိပဋ္ဌာနပဒဋ္ဌာနာ ဝါ။ အာရမ္မဏေ ဒဠှပတိဋ္ဌိတတ္တာ ပန သေကာ ဝိယ, စက္ခုဒ္ဝါရာဒိရက္ခဏတော ဒေါဝါရိကော ဝိယ စ ဒဋ္ဌဗ္ဗာ။

၄၆၆။ ကာယဒုစ္စရိတာဒီဟိ ဟိရိယတီတိ **ဟိရီ**။ လဇ္ဇာယေတံ အဓိဝစနံ။ တေဟိယေဝ ပြတ္တပ္ပတီတိ **ပြတ္တပ္ပံ**။ ပါပတော ဥဗ္ဗေဂဿေတံ အဓိဝစနံ။ တတ္ထ ပါပတော ဇိဂုစ္ဆနလက္ခဏာ ဟိရီ။ ဥတ္တာသနလက္ခဏံ ပြတ္တပ္ပံ။ လဇ္ဇာကာရေန ပါပါနံ အကရဏရသာ ဟိရီ။ ဥတ္တာသာကာရေန ပြတ္တပ္ပံ။ ဝုတ္တပ္ပကာရေနေဝ စ ပါပတော သင်္ကောစနပစ္စုပဋ္ဌာနာ ဧတေ၊ အတ္တဂါရဝပရဂါရဝပဒဋ္ဌာနာ။ အတ္တာနံ ဂရုံ ကတ္ဝာ ဟိရိယာ ပါပံ ဇဟာတိ ကုလဝဓူ ဝိယ။ ပရံ ဂရုံ ကတ္ဝာ ပြတ္တပ္ပေန ပါပံ ဇဟာတိ ဝေသိယာ ဝိယ။ ဣမေ စ ပန ဒွေ ဓမ္မာ လောကပါလကာတိ[၃] ဒဋ္ဌဗ္ဗာ။

၄၆၇။ န လုဗ္ဘန္တိ တေန၊ သယံ ဝါ န လုဗ္ဘတိ၊ အလုဗ္ဘနမတ္တမေဝ ဝါ တန္တိ **အလောဘော**။ အဒေါသာမောဟေသုပိ ဧသေဝ နယော။ တေသု အလောဘော အာရမ္မဏေ စိတ္တဿ အဂေဓလက္ခဏော၊ အလဂ္ဂဘာဝလက္ခဏော ဝါ၊ ကမလဒလေ ဇလဗိန္ဒု ဝိယ။ အပရိဂ္ဂဟရသော မုတ္တဘိက္ခု ဝိယ၊ အနလ္လီနဘာဝပစ္စုပဋ္ဌာနော အသုစိမ္ဟိ ပတိတပုရိသော ဝိယ။

၁-ဒီ ၃-၁၉၀၊ သံ ၃-၃၀၂-ဝိဇ္ဇေသု။ ၂-သံ ၁-၂၁၆-၁၇၅၊ ခု ၁-၃၀၆-၂၉၁-ဝိဇ္ဇေသု။
၃-အံ ၁-၅၃-ဝိဇ္ဇေ။

468. **Adoso** acaṇḍikkalakkhaṇo, avirodhalakkhaṇo vā anukūlamitto viya, āghātavinayaraso, pariḷāhavinayaraso vā candanaṁ viya, sommabhāvapaccupaṭṭhāno puṇṇacando viya.

469. **Amoho** yathāsabhāvapaṭivedhalakkhaṇo, akkhalitapaṭivedhalakkhaṇo vā kusalissāsakhitta-usupaṭivedho viya, visayobhāsanaraso padīpo viya. Asammohapaccupaṭṭhāno araññagatasudesako viya. Tayopi cete sabbakusalānaṁ mūlabhūtāti daṭṭhabbā.

470. Kāyassa passambhanaṁ **kāyapassaddhi.** Cittassa passambhanaṁ **cittapassaddhi. Kāyo**ti cettha vedanādayo tayo khandhā. Ubhopi panetā ekato katvā kāyacittadarathavūpasamalakkhaṇā kāyacittapassaddhiyo, kāyacittadarathanimaddanarasā, kāyacittānaṁ aparipphandanasītibhāvapaccupaṭṭhānā, kāyacittapadaṭṭhānā. Kāyacittānaṁ avūpasamakara-uddhaccādikilesapaṭipakkhabhūtāti daṭṭhabbā.

Kāyassa lahubhāvo **kāyalahutā.** Cittassa lahubhāvo **cittalahutā.** Tā kāyacittagarubhāvavūpasamalakkhaṇā, kāyacittagarubhāvanimaddanarasā, kāyacittānaṁ adandhatāpaccupaṭṭhānā, kāyacittapadaṭṭhānā. Kāyacittānaṁ garubhāvakarathinamiddhādikilesapaṭipakkhabhūtāti daṭṭhabbā.

Kāyassa mudubhāvo **kāyamudutā.** Cittassa mudubhāvo **cittamudutā.** Tā kāyacittatthambhavūpasamalakkhaṇā, kāyacittathaddhabhāvanimaddanarasā, appaṭighātapaccupaṭṭhānā, kāyacittapadaṭṭhānā. Kāyacittānaṁ thaddhabhāvakaradiṭṭhimānādikilesapaṭipakkhabhūtāti daṭṭhabbā.

Kāyassa kammaññabhāvo **kāyakammaññatā.** Cittassa kammaññabhāvo **cittakammaññatā.** Tā kāyacittākammaññabhāvavūpasamalakkhaṇā, kāyacittākammaññabhāvanimaddanarasā, kāyacittānaṁ ārammaṇakaraṇasampattipaccupaṭṭhānā, kāyacittapadaṭṭhānā. Kāyacittānaṁ akammaññabhāvakarāvasesanīvaraṇādipaṭipakkhabhūtā, pasādanīyavatthūsu pasādāvahā, hitakiriyāsu viniyogakkhamabhāvāvahā suvaṇṇavisuddhi vihāti daṭṭhabbā.

၄၆၈။ **အဒောသော** အစဏ္ဍိက္ကလက္ခဏော၊ အဝိရောလေက္ခဏော ဝါ အနုကူလမိတ္တော ဝိယ၊ အာဃာတဝိနယရသော၊ ပရိဠာဟဝိနယရသော ဝါ စန္ဒနံ ဝိယ၊ သောမ္မဘာဝပစ္စုပဋ္ဌာနော ပုဏ္ဏစန္ဒော ဝိယ။

၄၆၉။ **အမောဟော** ယထာသဘာဝပဋိဝေလေက္ခဏော၊ အက္ခလိတပဋိဝေလေက္ခဏော ဝါ ကုသလိဿာသဓိတ္တဥသုပဋိဝေဓော ဝိယ၊ ဝိသယောဘာသနရသော ပဒီပေါ ဝိယ။ အသမ္မောဟပစ္စုပဋ္ဌာနော အရညဂတသုဒေသကော ဝိယ။ တယောပိ ဧတေ သဗ္ဗကုသလာနံ မူလဘူတာတိ ဒဋ္ဌဗ္ဗာ။

၄၇၀။ ကာယဿ ပဿမ္ဘနံ **ကာယပဿဒ္ဓိ**။ စိတ္တဿ ပဿမ္ဘနံ **စိတ္တပဿဒ္ဓိ**။ **ကာယော**တိ စေတ္ထ ဝေဒနာဒယော တယော ခန္ဓာ။ ဥဘောပိ ပနေတာ ကေတော ကတ္ဝာ ကာယစိတ္တဒရထဝူပသမလက္ခဏာ ကာယစိတ္တပဿဒ္ဓိယော၊ ကာယစိတ္တဒရထနိမဒ္ဒနရသာ၊ ကာယစိတ္တာနံ အပရိပ္ဖန္ဒနသီတိဘာဝပစ္စုပဋ္ဌာနာ၊ ကာယစိတ္တပဒဋ္ဌာနာ။ ကာယစိတ္တာနံ အဂူပသမကရဥဒ္ဓစ္စာဒိကိလေသပဋိပက္ခဘူတာတိ ဒဋ္ဌဗ္ဗာ။

ကာယဿ လဟုဘာဝေါ **ကာယလဟုတာ**။ စိတ္တဿ လဟုဘာဝေါ **စိတ္တလဟုတာ**။ တာ ကာယစိတ္တဂရုဘာဝဝူပသမလက္ခဏာ၊ ကာယစိတ္တဂရုဘာဝနိမဒ္ဒနရသာ၊ ကာယစိတ္တာနံ အဒန္ဓတာပစ္စုပဋ္ဌာနာ၊ ကာယစိတ္တပဒဋ္ဌာနာ။ ကာယစိတ္တာနံ ဂရုဘာဝကရထိနမိဒ္ဓါဒိကိလေသပဋိပက္ခဘူတာတိ ဒဋ္ဌဗ္ဗာ။

ကာယဿ မုဒုဘာဝေါ **ကာယမုဒုတာ**။ စိတ္တဿ မုဒုဘာဝေါ **စိတ္တမုဒုတာ**။ တာ ကာယစိတ္တထမ္ဘဝူပသမလက္ခဏာ၊ ကာယစိတ္တထဒ္ဓဘာဝနိမဒ္ဒနရသာ၊ အပ္ပဋိဃာတပစ္စုပဋ္ဌာနာ၊ ကာယစိတ္တပဒဋ္ဌာနာ။ ကာယစိတ္တာနံ ထဒ္ဓဘာဝကရဒိဋ္ဌိမာနာဒိကိလေသပဋိပက္ခဘူတာတိ ဒဋ္ဌဗ္ဗာ။

ကာယဿ ကမ္မညဘာဝေါ **ကာယကမ္မညတာ**။ စိတ္တဿ ကမ္မညဘာဝေါ **စိတ္တကမ္မညတာ**။ တာ ကာယစိတ္တာကမ္မညဘာဝဝူပသမလက္ခဏာ၊ ကာယစိတ္တာကမ္မညဘာဝနိမဒ္ဒနရသာ၊ ကာယစိတ္တာနံ အာရမ္မဏကရဏသမ္ပတ္တိပစ္စုပဋ္ဌာနာ၊ ကာယစိတ္တပဒဋ္ဌာနာ။ ကာယစိတ္တာနံ အကမ္မညဘာဝကရာဝေသနီဝရဏာဒိပဋိပက္ခဘူတာ၊ ပသာဒနီယဝတ္ထူသု ပသာဒါဝဟာ၊ ဟိတကိရိယာသု ဝိနိယောဂက္ခမဘာဝါဝဟာ သုဝဏ္ဏဝိသုဒ္ဓိ ဝိယာတိ ဒဋ္ဌဗ္ဗာ။

Kāyassa pāguññabhāvo **kāyapāguññatā.** Cittassa pāguññabhāvo **cittapāguññatā.** Tā kāyacittānaṁ agelaññabhāvalakkhaṇā, kāyacittagelaññanimaddanarasā, nirādīnavapaccupaṭṭhānā, kāyacittapadaṭṭhānā. Kāyacittānaṁ gelaññakara-asaddhiyādipaṭipakkhabhūtāti daṭṭhabbā.

Kāyassa ujukabhāvo **kāyujukatā.** Cittassa ujukabhāvo **cittujukatā.** Tā kāyacitta-ajjavalakkhaṇā, kāyacittakuṭilabhāvanimaddanarasā, ajimhatāpaccupaṭṭhānā, kāyacittapadaṭṭhānā. Kāyacittānaṁ kuṭilabhāvakaramāyāsāṭheyyādipaṭipakkhabhūtāti daṭṭhabbā.

471. **Chando**ti kattukāmatāyetaṁ adhivacanaṁ. Tasmā so kattukāmatālakkhaṇo chando, ārammaṇapariyesanaraso, ārammaṇena atthikatāpaccupaṭṭhāno, tadevassa padaṭṭhānaṁ. Ārammaṇaggahaṇe ayaṁ cetaso hatthappasāraṇaṁ viya daṭṭhabbo.

472. Adhimuccanaṁ **adhimokkho.** So sanniṭṭhānalakkhaṇo, asaṁsappanaraso, nicchayapaccupaṭṭhāno, sanniṭṭheyyadhammapadaṭṭhāno, ārammaṇe niccalabhāvena indakhīlo viya daṭṭhabbo.

473. Kiriyā kāro. Manamhi kāro **manasikāro.** Purimamanato visadisamanaṁ karotīti manasikāro. Svāyaṁ ārammaṇapaṭipādako, vīthipaṭipādako, javanapaṭipādakoti tippakāro.

Tattha **ārammaṇapaṭipādako** manamhi kāroti manasikāro. So sāraṇalakkhaṇo, sampayuttānaṁ ārammaṇe saṁyojanaraso, ārammaṇābhimukhabhāvapaccupaṭṭhāno, ārammaṇapadaṭṭhāno. Saṅkhārakkhandhapariyāpanno, ārammaṇapaṭipādakattena sampayuttānaṁ sārathi viya daṭṭhabbo. **Vīthipaṭipādako**ti pana pañcadvārāvajjanassetaṁ adhivacanaṁ. **Javanapaṭipādako**ti manodvārāvajjanassetaṁ adhivacanaṁ. Na te idha adhippetā.

474. Tesu dhammesu majjhattatā **tatramajjhattatā.** Sā cittacetasikānaṁ samavāhitalakkhaṇā, ūnādhikatānivāraṇarasā, pakkhapātupacchedanarasā vā, majjhattabhāvapaccupaṭṭhānā, cittacetasikānaṁ ajjhupekkhanabhāvena samappavattānaṁ ājānīyānaṁ ajjhupekkhakasārathi viya daṭṭhabbā.

ကာယဿ ပါဂုညဘာဝေါ **ကာယပါဂုညတာ**။ စိတ္တဿ ပါဂုညဘာဝေါ **စိတ္တပါဂုညတာ**။ တာ ကာယစိတ္တာနံ ဧကေလညဘာဝလက္ခဏာ၊ ကာယစိတ္တ-ဧကေလညမ်ိမဒ္ဒနရသာ၊ နိရာဒီနဝပစ္စုပဋ္ဌာနာ၊ ကာယစိတ္တပဒဋ္ဌာနာ။ ကာယ-စိတ္တာနံ ဧကေလညကရအသဒ္ဓိယာဒိပဋိပက္ခဘူတာတိ ဒဋ္ဌဗ္ဗာ။

ကာယဿ ဥဇုကဘာဝေါ **ကာယုဇုကတာ**။ စိတ္တဿ ဥဇုကဘာဝေါ **စိတ္တုဇုကတာ**။ တာ ကာယစိတ္တအဇ္ဇဝလက္ခဏာ၊ ကာယစိတ္တကုဋိလဘာဝ-နိမဒ္ဒနရသာ၊ အဇိမ္ဟတာပစ္စုပဋ္ဌာနာ၊ ကာယစိတ္တပဒဋ္ဌာနာ။ ကာယစိတ္တာနံ ကုဋိလဘာဝကရမာယာသာဌေယျာဒိပဋိပက္ခဘူတာတိ ဒဋ္ဌဗ္ဗာ။

၄၇၁။ **ဆန္ဒော**တိ ကတ္တုကာမတာယေတံ အဓိဝစနံ။ တသ္မာ သော ကတ္တုကာမတာလက္ခဏော ဆန္ဒော၊ အာရမ္မဏပရိယေသနရသော၊ အာရမ္မ-ဏေန အတ္ထိကတာပစ္စုပဋ္ဌာနော၊ တဒေဝဿ ပဒဋ္ဌာနံ။ အာရမ္မဏဂ္ဂဟဏေ အယံ စေတသော ဟတ္ထပ္ပသာရဏံ ဝိယ ဒဋ္ဌဗ္ဗော။

၄၇၂။ အဓိမုစ္စနံ **အဓိမောက္ခော**။ သော သန္နိဋ္ဌာနလက္ခဏော၊ အသံ-သပ္ပနရသော၊ နိစ္ဆယပစ္စုပဋ္ဌာနော၊ သန္နိဋ္ဌေယျဓမ္မပဒဋ္ဌာနော၊ အာရမ္မဏေ နိစ္စလဘာဝေန ဣန္ဒခီလော ဝိယ ဒဋ္ဌဗ္ဗော။

၄၇၃။ ကိရိယာ ကာရော။ မနမ္ဟိ ကာရော **မနသိကာရော**။ ပုရိမမနကော ဝိသဒိသမနံ ကရောတီတိပိ မနသိကာရော။ သ္ဝာယံ အာရမ္မဏပဋိပါဒကော၊ ဝီထိပဋိပါဒကော၊ ဇဝနပဋိပါဒကောတိ တိပ္ပကာရော။

တတ္ထ **အာရမ္မဏပဋိပါဒကော** မနမ္ဟိ ကာရောတိ မနသိကာရော။ သော သာရဏလက္ခဏော၊ သမ္ပယုတ္တာနံ အာရမ္မဏေ သံယောဇနရသော၊ အာရမ္မဏာဘိမုခဘာဝပစ္စုပဋ္ဌာနော၊ အာရမ္မဏပဒဋ္ဌာနော။ သခ်ိရက္ခန္ဓ-ပရိယာပန္နော၊ အာရမ္မဏပဋိပါဒကတ္တေန သမ္ပယုတ္တာနံ သာရထိ ဝိယ ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ **ဝီထိပဋိပါဒကော**တိ ပန ပဉ္စဒ္ဝါရာဝဇ္ဇနဿေတံ အဓိဝစနံ။ **ဇဝနပဋိပါဒ-ကော**တိ မနောဒ္ဝါရာဝဇ္ဇနဿေတံ အဓိဝစနံ။ န တေ ဣဓ အဓိပ္ပေတာ။

၄၇၄။ တေသု ဓမ္မေသု မဇ္ဈတ္တတာ **တတြမဇ္ဈတ္တတာ**။ သာ စိတ္တစေတသိ-ကာနံ သမဝါဟိတလက္ခဏာ၊ ဦနာဓိကတာနိဝါရဏရသာ၊ ပက္ခပါတုပစ္ဆေဒန-ရသာ ဝါ၊ မဇ္ဈတ္တဘာဝပစ္စုပဋ္ဌာနာ၊ စိတ္တစေတသိကာနံ အဇ္ဈုပေက္ခနဘာဝေန သမ္ပဝတ္တာနံ အာဇာနီယာနံ အဇ္ဈုပေက္ခကသာရထိ ဝိယ ဒဋ္ဌဗ္ဗာ။

Karuṇāmuditā ca brahmavihāraniddese[1] vuttanayeneva veditabbā. Kevalañhi tā appanāppattā rūpāvacarā, imā kāmāvacarāti ayameva viseso.

Keci pana mettupekkhāyopi aniyatesu icchanti, taṁ na gahetabbaṁ. Atthato hi adosoyeva mettā, tatramajjhattupekkhāyeva upekkhāti.

475. Kāyaduccaritato virati **kāyaduccaritavirati.** Esa nayo sesāsupi. Lakkhaṇādito panetā tissopi kāyaduccaritādivatthūnaṁ avītikkamalakkhaṇā, amaddanalakkhaṇāti vuttaṁ hoti. Kāyaduccaritādivatthuto saṅkocanarasā, akiriyapaccupaṭṭhānā, saddhāhirottappa-appicchatādiguṇapadaṭṭhānā, pāpakiriyato cittassa vimukhabhāvabhūtāti daṭṭhabbā.

476. Iti imeva chattiṁsa saṅkhārā paṭhamena kāmāvacarakusalaviññāṇena sampayogaṁ gacchantīti veditabbā. Yathā ca paṭhamena, evaṁ dutiyenāpi. Sasaṅkhārabhāvamattameva hettha viseso.

Tatiyena pana ṭhapetvā amohaṁ avasesā veditabbā. Tathā catutthena. Sasaṅkhārabhāvamattameva hettha viseso.

Paṭhame vuttesu pana ṭhapetvā pītiṁ avasesā pañcamena sampayogaṁ gacchanti. Yathā ca pañcamena, evaṁ chaṭṭhenāpi. Sasaṅkhārabhāvamattameva hettha viseso. Sattamena ca pana ṭhapetvā amohaṁ avasesā veditabbā. Tathā aṭṭhamena. Sasaṅkhārabhāvamattameva hettha viseso.

Paṭhame vuttesu ṭhapetvā viratittayaṁ sesā rūpāvacarakusalesu paṭhamena sampayogaṁ gacchanti. Dutiyena tato vitakkavajjā. Tatiyena tato vicāravajjā. Catutthena tato pītivajjā. Pañcamena tato aniyatesu karuṇāmuditāvajjā. Teyeva catūsu āruppakusalesu. Arūpāvacarabhāvoyeva hi ettha viseso.

Lokuttaresu paṭhamajjhānike tāva maggaviññāṇe paṭhamarūpāvacaraviññāṇe vuttanayena, dutiyajjhānikādibhede dutiyarūpāvacaraviññāṇādīsu vuttanayeneva veditabbā. Karuṇāmuditānaṁ pana abhāvo,

1. Visuddhi 1. 311 piṭṭhe.

ကရုဏာမုဒိတာ စ ဗြဟ္မဝိဟာရနိဒ္ဒေသေ[1] ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ကေဝလဉ္ဩ တာ အပ္ပနာပ္ပတ္တာ ရူပါဝစရာ၊ ဣမာ ကာမာဝစရာတိ အယမေဝ ဝိသေသော။

ကေစိ ပန မေတ္တုပေက္ခာယောပိ အနိယတေသု ဣစ္ဆန္တိ၊ တံ န ဂဟေတဗ္ဗံ။ အတ္ထတော ဟိ အဒေါသောယေဝ မေတ္တာ၊ တတြမဇ္ဈတ္တုပေက္ခာယေဝ ဥပေက္ခာတိ။

၄၇၅။ ကာယဒုစ္စရိတတော ဝိရတိ **ကာယဒုစ္စရိတဝိရတိ**။ ဧသ နယော သေသာသုပိ။ လက္ခဏာဒိဘေဒေါ ပနေတာ တိဿောပိ ကာယဒုစ္စရိတာဒိဝတ္ထုံ အဝိတိက္ကမလက္ခဏာ၊ အမဒ္ဒနလက္ခဏာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ကာယဒုစ္စရိုတာဒိ-ဝတ္ထုတော သင်္ကောစနရသာ၊ အကိရိယပစ္စုပဋ္ဌာနာ၊ သဒ္ဓါဟိရောတ္တပ္ပအပ္ပိစ္ဆ-တာဒိဂုဏပဒဋ္ဌာနာ၊ ပါပကိရိယတော စိတ္တဿ ဝိမုခဘာဝဘူတာတိ ဒဋ္ဌဗ္ဗာ။

၄၇၆။ ဣတိ ဣမေဝ ဆတ္တိံသ သင်္ခါရာ ပဌမေန ကာမာဝစရကုသလဝိညာ-ဏေန သမ္ပယောဂံ ဂစ္ဆန္တီတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ယထာ စ ပဌမေန၊ ဧဝံ ဒုတိယေနာပိ။ သသင်္ခါရဘာဝမတ္တမေဝ ဟေတ္ထ ဝိသေသော။

တတိယေန ပန ဌပေတ္ဝာ အမောဟံ အဝသေသာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ တထာ စတုတ္ထေန။ သသင်္ခါရဘာဝမတ္တမေဝ ဟေတ္ထ ဝိသေသော။

ပဌမေ ဝုတ္တေသု ပန ဌပေတ္ဝာ ၊ဝိတိ် အဝသေသာ ပဉ္စမေန သမ္ပယောဂံ ဂစ္ဆန္တိ။ ယထာ စ ပဉ္စမေန၊ ဧဝံ ဆဋ္ဌေနာပိ။ သသင်္ခါရဘာဝမတ္တမေဝ ဟေတ္ထ ဝိသေသော။ သ့တ္တမေန စ ပန ဌပေတ္ဝာ အမောဟံ အဝသေသာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ တထာ အဋ္ဌမေန။ သသင်္ခါရဘာဝမတ္တမေဝ ဟေတ္ထ ဝိသေသော။

ပဌမေ ဝုတ္တေသု ဌပေတ္ဝာ ဝိရတိတ္တယံ သေသာ ရူပါဝစရကုသလေသု ပဌမေန သမ္ပယောဂံ ဂစ္ဆန္တိ။ ဒုတိယေန တတော ဝိတက္ကဝဇ္ဇာ။ တတိယေန တတော ဝိစာရဝဇ္ဇာ။ စတုတ္ထေန တတော ပီတိဝဇ္ဇာ။ ပဉ္စမေန တတော အနိယတေသု ကရုဏာမုဒိတာဝဇ္ဇာ။ တေယေဝ စတူသု အာရုပ္ပကုသလေသု။ အရူပါဝစရဘာဝေါယေဝ ဟိ ဇ္ဈာ ဝိသေသော။

လောကုတ္တရေသု ပဌမဇ္ဈာနိကေ တာဝ မဂ္ဂဝိညာဏော ပဌမရူပါဝစရ-ဝိညာဏော ဝုတ္တနယေန၊ ဒုတိယဇ္ဈာနိကာဒိဘေဒေ ဒုတိယရူပါဝစရဝိညာဏာဒီသု ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ကရုဏာမုဒိတာနံ ပန အဘာဝေါ,

၁-ဝိသုဒ္ဓိ ၁-၃၁၁-ဝိဒ္ဓေ။

niyataviratitā, lokuttaratā cāti ayamettha viseso. Evaṁ tāva kusalāyeva saṅkhārā veditabbā.

477. Akusalesu lobhamūle paṭhamākusalasampayuttā tāva niyatā sarūpena āgatā terasa, yevāpanakā cattāroti sattarasa. Tattha phasso, cetanā, vitakko, vicāro, pīti, vīriyaṁ, jīvitaṁ, samāvi, ahirikaṁ, anottappaṁ, lobho, moho, micchādiṭṭhīti ime sarūpena āgatā terasa[1]. Chando, adhimokkho, uddhaccaṁ, manasikāroti ime yevāpanakā cattāro[2].

478. Tattha na hiriyatīti ahiriko. Ahirikassa bhāvo **ahirikaṁ.** Na otappatīti **anottappaṁ.** Tesu **ahirikaṁ** kāyaduccaritādīhi ajigucchanalakkhaṇaṁ, alajjālakkhaṇaṁ vā. **Anottappaṁ** teheva asārajjalakkhaṇaṁ, anuttāsalakkhaṇaṁ vā. Ayamettha saṅkhepo. Vitthāro pana hirottappānaṁ vuttapaṭipakkhavasena veditabbo.

479. Lubbhanti tena, sayaṁ vā lubbhati, lubbhanamattameva vā tanti **lobho.** Muyhanti tena, sayaṁ vā muyhati, muyhanamattameva vā tanti **moho.** Tesu **lobho** ārammaṇaggahaṇalakkhaṇo makkaṭālepo viya, abhisaṅgaraso tattakapāle khittamaṁsapesi viya. Apariccāgapaccupaṭṭhāno telañjanarāgo viya. Saṁyojaniyadhammesu assādadassanapadaṭṭhāno. Taṇhānadībhāvena vaḍḍhamāno sīghasotā nadī iva mahāsamuddaṁ apāyameva gahetvā gacchatīti daṭṭhabbo.

480. **Moho** cittassa andhabhāvalakkhaṇo, aññāṇalakkhaṇo vā, asampaṭivedharaso, ārammaṇasabhāvacchādanaraso vā, asammāpaṭipattipaccupaṭṭhāno, andhakārapaccupaṭṭhāno vā, ayonisomanasikārapadaṭṭhāno, sabbākusalānaṁ mūlanti daṭṭhabbo.

481. Micchā passanti tāya, sayaṁ vā micchā passati, micchādassanamattaṁ vā esāti **micchādiṭṭhi.** Sā ayoniso abhinivesalakkhaṇā, parāmāsarasā, micchābhinivesapaccupaṭṭhānā, ariyānaṁ adassanakāmatādipadaṭṭhānā, paramaṁ vajjanti daṭṭhabbā.

1. Abhi 1. 90; Abhi-Ṭṭha 1. 293 piṭṭhesu.
2. Abhi-Ṭṭha 1. 292 piṭṭhe.

နိယတဝိရတိတာ, လောကုတ္တရတာ စာတိ အယမေတ္ထ ဝိသေသော။ ဧဝံ တာဝ ကုသလာယေဝ သင်္ခါရာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

၄၇၇။ အကုသလေသု လောဘမူလေ ပဌမာကုသလသမ္ပယုတ္တာ တာဝ နိယတာ သရူပေန အာဂတာ တေရသ၊ ယေဝါပနကာ စတ္တာရောတိ သတ္တရသ။ တတ္ထ ဖဿော, စေတနာ, ဝိတက္ကော, ဝိစာရော, ပီတိ, ဝီရိယံ, ဇီဝိတံ, သမာဓိ, အဟိရိကံ, အနောတ္တပ္ပံ, လောဘော, မောဟော, မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိတိ ဣမေ သရူပေန အာဂတာ တေရသ[1]။ ဆန္ဒော, အဓိမောက္ခော, ဥဒ္ဓစ္စံ, မနသိကာရောတိ ဣမေ ယေဝါပနကာ စတ္တာရော[2]။

၄၇၈။ တတ္ထ န ဟိရိယတီတိ အဟိရိကော။ အဟိရိကဿ ဘာဝေါ **အဟိရိကံ**။ န ဩတပ္ပတီတိ **အနောတ္တပ္ပံ**။ တေသု **အဟိရိကံ** ကာယဒုစ္စရိတာဒီဟိ အဇိဂုစ္ဆနလက္ခဏံ၊ အလဇ္ဇာလက္ခဏံ ဝါ။ **အနောတ္တပ္ပံ** တေဟေဝ အသာရဇ္ဇလက္ခဏံ၊ အနုတ္တာသလက္ခဏံ ဝါ။ အယမေတ္ထ သင်္ခေပေါ။ ဝိတ္ထာရော ပန ဟိရောတ္တပ္ပါနံ ဝုတ္တပဋိပက္ခဝသေန ဝေဒိတဗ္ဗော။

၄၇၉။ လုဇ္ဈနံ တေန၊ သယံ ဝါ လုဇ္ဈတိ၊ လုဇ္ဈနမတ္တမေဝ ဝါ တန္တိ **လောဘော**။ မုယ္ဟနံ တေန၊ သယံ ဝါ မုယ္ဟတိ၊ မုယ္ဟနမတ္တမေဝ ဝါ တန္တိ **မောဟော**။ တေသု **လောဘော** အာရမ္မဏဂ္ဂဟဏလက္ခဏော မက္ကဋာလေပေါ ဝိယ၊ အဘိသင်္ဂရသော တတ္ထကပါလေ ဒိတ္တမံသပေသိ ဝိယ။ အပရိစ္စာဂပစ္စုပဋ္ဌာနော တေလဉ္ဇနရာဂေါ ဝိယ။ သံယောဇနိယဓမ္မေသု အဿာဒဒဿနပဒဋ္ဌာနော။ တဏှာနဒီဘာဝေန ဝဍ္ဎမာနော သီဃသောတာ နဒီ ဗဟု မဟာသမုဒ္ဒံ အပါယမေဝ ဂဟေတွာ ဂစ္ဆတီတိ ဒဋ္ဌဗ္ဗော။

၄၈၀။ **မောဟော** စိတ္တဿ အန္ဓဘာဝလက္ခဏော၊ အညာဏလက္ခဏော ဝါ၊ အသမ္ပဋိဝေဓရသော၊ အာရမ္မဏသဘာဝစ္ဆာဒနရသော ဝါ၊ အသမ္မာပဋိပတ္တိပစ္စုပဋ္ဌာနော၊ အန္ဓကာရပစ္စုပဋ္ဌာနော ဝါ၊ အယောနိသောမနသိကာရပဒဋ္ဌာနော၊ သမ္မာကုသလာနံ မူလန္တိ ဒဋ္ဌဗ္ဗော။

၄၈၁။ မိစ္ဆာ ပဿန္တိ တာယ၊ သယံ ဝါ မိစ္ဆာ ပဿတိ၊ မိစ္ဆာဒဿနမတ္တံ ဝါ သောတိ **မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိ**။ သာ အယောနိသော အဘိနိဝေသလက္ခဏာ၊ ပရာမာသရသာ၊ မိစ္ဆာဘိနိဝေသပစ္စုပဋ္ဌာနာ၊ အရိယာနံ အဒဿနကာမတာဒိပဒဋ္ဌာနာ၊ ပရမံ ဝဇ္ဇန္တိ ဒဋ္ဌဗ္ဗာ။

၁-အဘိ ၁-၉၀၊ အဘိ-ဋ္ဌ ၁-၂၉၃-ပိဋ္ဌေသု။ ၂-အဘိ-ဋ္ဌ ၁-၂၉၂-ပိဋ္ဌေ။

482. Uddhatabhāvo **uddhaccaṁ.** Taṁ avūpasamalakkhaṇaṁ vātābhighātacalajalaṁ viya, anavaṭṭhānarasaṁ vātābhighātacaladhajapaṭākā viya, bhantattapaccupaṭṭhānaṁ pāsāṇābhighātasamuddhatabhasmaṁ viya, cetaso avūpasame ayonisomanasikārapadaṭṭhānaṁ, cittavikkhepoti daṭṭhabbaṁ. Sesā kusale vuttanayeneva veditabbā. Akusalabhāvoyeva hi akusalabhāvena ca lāmakattaṁ etesaṁ tehi viseso.

483. Iti ime sattarasa saṅkhārā paṭhamena akusalaviññāṇena sampayogaṁ gacchantīti veditabbā. Yathā ca paṭhamena, evaṁ dutiyenāpi. Sasaṅkhāratā panettha thinamiddhassa[1] ca aniyatatā viseso.

Tattha thinanatā **thinaṁ**[2]**.** Middhanatā[3] **middhaṁ.** Anussāhasaṁhananatā asattivighāto cāti attho. Thinañca middhañca thinamiddhaṁ. Tattha **thinaṁ** anussāhalakkhaṇaṁ, vīriyavinodanarasaṁ, saṁsīdanapaccupaṭṭhānaṁ. **Middhaṁ** akammaññatālakkhaṇaṁ, onahanarasaṁ, līnatāpaccupaṭṭhānaṁ, pacalāyikāniddāpaccupaṭṭhānaṁ vā. Ubhayampi arativijambhikādīsu ayonisomanasikārapadaṭṭhānaṁ.

Tatiyena paṭhame vuttesu ṭhapetvā micchādiṭṭhiṁ avasesā veditabbā. **Māno** panettha aniyato hoti. Ayaṁ viseso, so uṇṇatilakkhaṇo, sampaggaharaso, ketukamyatāpaccupaṭṭhāno, diṭṭhivippayuttalobhapadaṭṭhāno, ummādo viya daṭṭhabbo.

Catutthena dutiye vuttesu ṭhapetvā micchādiṭṭhiṁ avasesā veditabbā. Etthāpi ca māno aniyatesu hotiyeva. Paṭhame vuttesu pana ṭhapetvā pītiṁ avasesā pañcamena sampayogaṁ gacchanti. Yathā ca pañcamena, evaṁ chaṭṭhenāpi. Sasaṅkhāratā panettha thinamiddhassa ca aniyatabhāvo viseso. Sattamena pañcame vuttesu ṭhapetvā diṭṭhiṁ avasesā veditabbā. Māno panettha aniyato hoti. Aṭṭhamena chaṭṭhe vuttesu ṭhapetvā diṭṭhiṁ avasesā veditabbā. Etthāpi ca māno aniyatesu hotiyevāti.

484. Dosamūlesu pana dvīsu paṭhamasampayuttā tāva niyatā sarūpena āgatā ekādasa, yevāpanakā cattāro, aniyatā tayoti

1. Thīnamiddhassa (Sī, Syā, I)
2. Thīnanatā thīnaṁ (Sī, Syā, I)
3. Mijjhanatā (Syā), middhatā (I)

၄၈၂။ ဥဒ္ဓတဘာဝေါ **ဥဒ္ဓစ္စံ**။ တံ အဂူပသမလက္ခဏံ ဝါတာဘိဃာတစလဇလံ ဝိယ၊ အနဝဋ္ဌာနရသံ ဝါတာဘိဃာတစလဓဇပဋာကာ ဝိယ၊ ဘန္တဋ္ဌပစ္စုပဋ္ဌာနံ ပါသာဏာဘိဃာတသမုဋ္ဌတဘသ္မံ ဝိယ၊ စေတသော အဂူပသမေ အယောနိသောမနသိကာရပဒဋ္ဌာနံ၊ စိတ္တဝိက္ခေပေါတိ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ သေသာ ကုသလေ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ အကုသလဘာဝေါယေဝ ဟိ အကုသလဘာဝေန စ လာမကတ္တံ ဧတေသံ တေဟိ ဝိသေသော။

၄၈၃။ ဣတိ ဣမေ သတ္တရသ သင်္ခါရာ ပဌမေန အကုသလဝိညာဏေန သမ္ပယောဂံ ဂစ္ဆန္တီတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ယထာ စ ပဌမေန၊ ဧဝံ ဒုတိယေနာပိ။ သသင်္ခါရတာ ပနေတ္ထ ထိနမိဒ္ဓဿ[1] စ အနိယတတာ ဝိသေသော။

တတ္ထ ထိနနတာ **ထိနံ**[2]။ မိဒ္ဓနတာ[3] **မိဒ္ဓံ**။ အနုဿာဟသံဟနနတာ အသတ္တိဝိဃာတော စာတိ အတ္ထော။ ထိနဉ္စ မိဒ္ဓဉ္စ ထိနမိဒ္ဓံ။ တတ္ထ **ထိနံ** အနုဿာဟလက္ခဏံ၊ ဝီရိယဝိနောဒနရသံ၊ သံသီဒနပစ္စုပဋ္ဌာနံ။ **မိဒ္ဓံ** အကမ္မညတာလက္ခဏံ၊ ဩနဟနရသံ၊ လီနတာပစ္စုပဋ္ဌာနံ၊ ပစလာယိကာနိဒ္ဒါပစ္စုပဋ္ဌာနံ ဝါ။ ဥဘယမ္ပိ အရတိဝိဇမ္ဘိကာဒီသု အယောနိသောမနသိကာရပဒဋ္ဌာနံ။

တတိယေန ပဌမေ ဝုတ္တေသု ဒ္ဝေတ္ထာ မိဆ္ဆာဒိဋ္ဌိံ အဝသေသာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ **မာနော** ပနေတ္ထ အနိယတော ဟောတိ။ အယံ ဝိသေသော၊ သော ဥန္နတိလက္ခဏော၊ သမ္ပဂ္ဂဟရသော၊ ကေတုကမျတာပစ္စုပဋ္ဌာနော၊ ဒိဋ္ဌိဝိပ္ပယုတ္တလောဘပဒဋ္ဌာနော၊ ဥမ္မာဒေါ ဝိယ ဒဋ္ဌဗ္ဗော။

စတုတ္ထေန ဒုတိယေ ဝုတ္တေသု ဒ္ဝေတ္ထာ မိဆ္ဆာဒိဋ္ဌိံ အဝသေသာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ဒ္ဝေါပိ စ မာနော အနိယတေသု ဟောတိယေဝ။ ပဌမေ ဝုတ္တေသု ပန ဒ္ဝေတ္ထာ ဝိတိ အဝသေသာ ပဉ္စမေန သမ္ပယောဂံ ဂစ္ဆန္တိ။ ယထာ စ ပဉ္စမေန၊ ဧဝံ ဆဋ္ဌေနာပိ။ သသင်္ခါရတာ ပနေတ္ထ ထိနမိဒ္ဓဿ စ အနိယတဘာဝေါ ဝိသေသော။ သတ္တမေန ပဉ္စမေ ဝုတ္တေသု ဒ္ဝေတ္ထာ ဒိဋ္ဌိံ အဝသေသာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ မာနော ပနေတ္ထ အနိယတော ဟောတိ။ အဋ္ဌမေန ဆဋ္ဌေ ဝုတ္တေသု ဒ္ဝေတ္ထာ ဒိဋ္ဌိံ အဝသေသာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ဒ္ဝေါပိ စ မာနော အနိယတေသု ဟောတိယေဝါတိ။

၄၈၄။ ဒေါသမူလေသု ပန ဒ္ဝီသု ပဌမသမ္ပယုတ္တာ တာဝ နိယတာ သရူပေန အာဂတာ ဧကာဒသ၊ ယေဝါပနကာ စတ္တာရော၊ အနိယတာ တယောတိ

၁-ထိနမိဒ္ဓဿ (သီ၊ သျာ၊ ဂ္ဂ) ၂-ထိနနတာ ထိနံ (သီ၊ သျာ၊ ဂ္ဂ) ၃-မိဇ္ဈနတာ (သျာ)၊ မိဒ္ဓတာ (ဂ္ဂ)

aṭṭhārasa. Tattha phasso, cetanā, vitakko, vicāro, vīriyaṁ, jīvitaṁ, samādhi, ahirikaṁ, anoppattaṁ, doso, mohoti ime sarūpena āgatā ekādasa[1]. Chando, adhimokkho, uddhaccaṁ, manasikāroti ime yevāpanakā cattāro[2]. Issā, macchariyaṁ, kukkuccanti ime aniyatā tayo[3].

485. Tattha dussanti tena, sayaṁ **vā** dussati, dussanamattameva vā tanti **doso.** So caṇḍikkalakkhaṇo pahaṭāsīviso viya, visappanaraso visanipāto viya, attano nissayadahanaraso vā dāvaggi viya. Dūsanapaccupaṭṭhāno laddhokāso viya sapatto, āghātavatthupadaṭṭhāno, visasaṁsaṭṭhapūtimuttaṁ viya daṭṭhabbo.

486. Issāyanā **issā.** Sā parasampattīnaṁ usūyanalakkhaṇā. Tattheva anabhiratirasā, tato vimukhabhāvapaccupaṭṭhānā, parasampattipadaṭṭhānā, saṁyojananti daṭṭhabbā.

487. Maccharabhāvo **macchariyaṁ.** Taṁ laddhānaṁ vā labhitabbānaṁ vā attano sampattīnaṁ nigūhanalakkhaṇaṁ, tāsaṁyeva parehi sādhāraṇabhāva-akkhamanarasaṁ, saṅkocanapaccupaṭṭhānaṁ, kaṭukañcukatāpaccupaṭṭhānaṁ vā, attasampattipadaṭṭhānaṁ, cetaso virūpabhāvoti daṭṭhabbaṁ.

488. Kucchitaṁ kataṁ kukataṁ. Tassa bhāvo **kukkuccaṁ.** Taṁ pacchānutāpalakkhaṇaṁ, katākatānusocanarasaṁ, vippaṭisārapaccupaṭṭhānaṁ, katākatapadaṭṭhānaṁ, dāsabyamiva daṭṭhabbaṁ. Sesā vuttappakārāyevāti.

Iti ime aṭṭhārasa saṅkhārā paṭhamena dosamūlena sampayogaṁ gacchantīti veditabbā. Yathā ca paṭhamena, evaṁ dutiyenāpi. Sasaṅkhāratā pana aniyatesu ca thinamiddhasambhavova viseso.

489. Mohamūlesu dvīsu vicikicchāsampayuttena tāva phasso, cetanā, vitakko, vicāro, vīriyaṁ, jīvitaṁ, cittaṭṭhiti, ahirikaṁ,

1. Abhi 1. 100; Abhi-Ṭṭha 1. 299 piṭṭhesu. 2-3. Abhi-Ṭṭha 1. 299 piṭṭhe.

အဋ္ဌာရသ။ တတ္ထ ဖဿော, စေတနာ, ဝိတက္ကော, ဝိစာရော, ဝီရိယံ, ဇီဝိတံ, သမာဓိ, အဟိရိကံ, အနောပ္ပတ္တံ, ဒေါသော, မောဟောတိ ဣမေ သရူပေန အာဂတာ ကောဒသ[1]။ ဆန္ဒော, အဓိမောက္ခော, ဥဒ္ဓစ္စံ, မနသိကာရောတိ ဣမေ ယေဝါပနကာ စတ္တာရော[2]။ ဣဿာ, မစ္ဆရိယံ, ကုက္ကုစ္စန္တိ ဣမေ အနိယတာ တယော[3]။

၄၈၅။ တတ္ထ ဒုဿန္တိ တေန၊ သယံ ဝါ ဒုဿတိ၊ ဒုဿနမတ္တမေဝ ဝါ တန္တိ **ဒေါသော**။ သော စဏ္ဍိက္ကလက္ခဏော ပဟဋာသီဝိသော ဝိယ၊ ဝိသပ္ပနရသော ဝိသနိပါတော ဝိယ၊ အတ္တနော နိဿယဒဟနရသော ဝါ ဒါဝဂ္ဂိ ဝိယ။ ဒူသနပစ္စုပဋ္ဌာနော လဒ္ဓောကာသော ဝိယ သပတ္တော၊ အာဃာတဝတ္ထုပဒဋ္ဌာနော၊ ဝိသသံသဋ္ဌပူတိမုတ္တံ ဝိယ ဒဋ္ဌဗ္ဗော။

၄၈၆။ ဣဿာယနာ **ဣဿာ**။ သာ ပရသမ္ပတ္တီနံ ဥသူယနလက္ခဏာ။ တတ္ထေဝ အနဘိရတိရသာ၊ တတော ဝိမုခဘာဝပစ္စုပဋ္ဌာနာ၊ ပရသမ္ပတ္တိ-ပဒဋ္ဌာနာ၊ သံယောဇနန္တိ ဒဋ္ဌဗ္ဗာ။

၄၈၇။ မစ္ဆရဘာဝေါ **မစ္ဆရိယံ**။ တံ လဒ္ဓါနံ ဝါ လဘိတဗ္ဗာနံ ဝါ အတ္တနော သမ္ပတ္တီနံ နိဂူဟနလက္ခဏံ၊ တာသံယေဝ ပရေဟိ သာဓာရဏဘာဝ-အက္ခမနရသံ၊ သင်္ကောစနပစ္စုပဋ္ဌာနံ၊ ကဋုကဉ္စုကတာပစ္စုပဋ္ဌာနံ ဝါ၊ အတ္တ-သမ္ပတ္တိပဒဋ္ဌာနံ၊ စေတသော ဝိရူပဘာဝေါတိ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။

၄၈၈။ ကုစ္ဆိတံ ကတံ ကုကတံ။ တဿ ဘာဝေါ **ကုက္ကုစ္စံ**။ တံ ပစ္ဆာနု-တာပလက္ခဏံ၊ ကတာကတာနုသောစနရသံ၊ ဝိပ္ပဋိသာရပစ္စုပဋ္ဌာနံ၊ ကတာ-ကတပဒဋ္ဌာနံ၊ ဒါသျမိဝ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ သေသာ ဝုတ္တပ္ပကာရာယေဝါတိ။

ဣတိ ဣမေ အဋ္ဌာရသ သင်္ခါရာ ပဌမေန ဒေါသမူလေန သမ္ပယောဂံ ဂစ္ဆန္တီတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ယထာ စ ပဌမေန၊ ဧဝံ ဒုတိယေနာပိ။ သသင်္ခါရတာ ပန အနိယတေသု စ ထိနမိဒ္ဓသမ္ဘဝေါဝ ဝိသေသော။

၄၈၉။ မောဟမူလေသု ဒ္ဝီသု ဝိစိကိစ္ဆာသမ္ပယုတ္တေန တာဝ ဖဿော, စေတနာ, ဝိတက္ကော, ဝိစာရော, ဝီရိယံ, ဇီဝိတံ, စိတ္တဋ္ဌိတိ, အဟိရိကံ,

1. Abhi 1. 100; Abhi-Ṭṭha 1. 299 piṭṭhesu. 2-3. Abhi-Ṭṭha 1. 299 piṭṭhe.

anottappaṁ, moho, vicikicchāti sarūpena āgatā ekādasa[1], uddhaccaṁ, manasikāroti yevāpanakā dve[2] cāti terasa.

490. Tattha **cittaṭṭhitī**ti pavattiṭṭhitimatto dubbalo samādhi. Vigatā cikicchāti **vicikicchā.** Sā saṁsayalakkhaṇā, kampanarasā, anicchayapaccupaṭṭhānā, anekaṁsagāhapaccupaṭṭhānā vā, vicikicchāyaṁ ayonisomanasikārapadaṭṭhānā, paṭipatti-antarāyakarāti daṭṭhabbā. Sesā vuttappakārāyeva.

Uddhaccasampayuttena vicikicchāsampayutte vuttesu ṭhapetvā vicikicchaṁ sesā dvādasa. Vicikicchāya abhāvena panettha adhimokkho uppajjati. Tena saddhiṁ teraseva, adhimokkhasabbhāvato ca balavataro samādhi hoti. Yañcettha uddhaccaṁ, taṁ sarūpeneva āgataṁ. Adhimokkhamanasikārā yevāmanakavasenāti evaṁ akusalasaṅkhārā veditabbā.

491. Abyākatesu vipākābyākatā tāva ahetukasahetukabhedato duvidhā. Tesu ahetukavipākaviññāṇasampayuttā ahetukā. Tattha kusalākusalavipākacakkhuviññāṇasampayuttā tāva phasso, cetanā, jīvitaṁ, cittaṭṭhitīti sarūpena āgatā cattāro[3], yevāpanako manasikāroyevāti[3] pañca. Sotaghānajivhākāyaviññāṇasampayuttāpi eteyeva. Ubhayavipāka-manodhātuyā ete ceva vitakkavicārādhimokkhā cāti aṭṭha, tathā tividhāyapi ahetukamanoviññāṇadhātuyā. Yā panettha somanassasahagatā, tāya saddhiṁ pīti adhikā hotīti veditabbā.

Sahetukavipākaviññāṇasampayuttā pana sahetukā. Tesu aṭṭhakāmāvacaravipākasampayuttā tāva aṭṭhahi kāmāvacarakusalehi sampayuttasaṅkhārasadisāyeva. Yā pana tā aniyatesu karuṇāmuditā, tā sattārammaṇattā vipākesu na santi. Ekantaparittārammaṇā hi kāmāvacaravipākā. Na kevalañca karuṇāmuditā, viratiyopi vipākesu na santi. "Pañcasikkhāpadā kusalāyevā"ti[3] hi vuttaṁ.

1-2. Abhi 1. 102; Abhi-Ṭṭha 1. 300 piṭṭhesu. 3. Abhi 1. 104; Abhi-Ṭṭha 1. 303 piṭṭhe.

အနောတ္တပ္ပံ, မောဟော, ဝိစိကိစ္ဆာတိ သရူပေန အာဂတာ ကောဒသ[1]၊ ဥဒ္ဓစ္စံ, မနသိကာရောတိ ယေဝါပနကာ ဒွေ[2] စာတိ တေရသ။

၄၉၀။ တတ္ထ **စိတ္တဋ္ဌိတီ**တိ ပဝတ္တိဋ္ဌိတိမတ္တော ဒုဗ္ဗလော သမာဓိ။ ဝိဂတော စိကိစ္ဆာတိ **ဝိစိကိစ္ဆာ**။ သာ သံသယလက္ခဏာ၊ ကမ္ပနရသာ၊ အနိစ္ဆယပစ္စုပ-ဋ္ဌာနာ၊ အနေကံသဂါဟပစ္စုပဋ္ဌာနာ ဝါ၊ ဝိစိကိစ္ဆာယံ အယောနိသောမနသိကာရပဒဋ္ဌာနာ၊ ပဋိပတ္တိအန္တရာယကရာတိ ဒဋ္ဌဗ္ဗာ။ သေသာ ဝုတ္တပ္ပကာရာ-ယေဝ။

ဥဒ္ဓစ္စသမ္ပယုတ္တေန ဝိစိကိစ္ဆာသမ္ပယုတ္တေ ဝုတ္တေသု ဌပေတ္ဝာ ဝိစိကိစ္ဆံ သေသာ ဒွါဒသ။ ဝိစိကိစ္ဆာယ အဘာဝေန ပနေတ္ထ အဓိမောက္ခော ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ဇောန သဒ္ဓိံ တေရသေဝ၊ အဓိမောက္ခသဗ္ဘာဝတော စ ဗလဝတရော သမာဓိ ဟောတိ။ ယဉ္စေတ္ထ ဥဒ္ဓစ္စံ၊ တံ သရူပေနေဝ အာဂတံ။ အဓိမောက္ခမနသိကာရာ ယေဝါပနကဝသေနာတိ ဧဝံ အကုသလသင်္ခါရာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

၄၉၁။ အဗျာကတေသု ဝိပါကာဗျာကတာ တာဝ အဟेတုကသဟेတုကဘေဒတော ဒုဝိဓာ။ တေသု အဟेတုကဝိပါကဝိညာဏသမ္ပယုတ္တာ အဟेတုကာ။ တတ္ထ ကုသလာကုသလဝိပါကစက္ခုဝိညာဏသမ္ပယုတ္တာ တာဝ ဖဿော, စေတနာ, ဇီဝိတံ, စိတ္တဋ္ဌိတီတိ သရူပေန အာဂတာ စတ္တာရော[3]၊ ယေဝါပနကော မနသိကာရောယေဝါတိ[3] ပဉ္စ။ သောတဃာနဇိဝှါကာယ-ဝိညာဏသမ္ပယုတ္တာပိ ဧတေယေဝ။ ဥဘယဝိပါကမနောဓာတုယာ ဧဝေ စေဝ ဝိတက္ကဝိစာရာဓိမောက္ခာ စာတိ အဋ္ဌ၊ တထာ တိဝိဓာယပိ အဟेတုက-မနောဝိညာဏဓာတုယာ။ ယာ ပနေတ္ထ သောမနဿသဟဂတာ၊ တာယ သဒ္ဓိံ ဝီတိ အဓိကာ ဟောတီတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

သဟेတုကဝိပါကဝိညာဏသမ္ပယုတ္တာ ပန သဟेတုကာ။ တေသု အဋ္ဌ-ကာမာဝစရဝိပါကသမ္ပယုတ္တာ တာဝ အဋ္ဌဟိ ကာမာဝစရကုသလေဟိ သမ္ပ-ယုတ္တသဒိသာယေဝ။ ယာ ပန တာ အနိယတေသု ကရုဏာမုဒိတာ၊ တာ သတ္တာရမ္မဏတ္တာ ဝိပါကေသု န သန္တိ။ ကေနစိပရိတ္တာရမ္မဏာ ဟိ ကာမာ-ဝစရဝိပါကာ။ န ကေဝလဉ္စ ကရုဏာမုဒိတာ၊ ဝိရတိယောပိ ဝိပါကေသု န သန္တိ။ "ပဉ္စသိက္ခာပဒါ ကုသလာယေဝါ"တိ[3] ဟိ ဝုတ္တံ။

၁-၂-အဘိ ၁-၁၀၂၊ အဘိ-ဋ္ဌ ၁-၃၀၀-ပိဋ္ဌေသု။ ၃-အဘိ ၁-၁၀၄၊ အဘိ-ဋ္ဌ ၁-၃၀၃-ပိဋ္ဌေ။

Rūpāvacarārūpāvacaralokuttaravipākaviññāṇasampayuttā pana tesaṁ kusalaviññāṇasampayuttasaṅkhārehi sadisā eva.

492. Kiriyābyākatāpi ahetukasahetukabhedato duvidhā. Tesu ahetukakiriyaviññāṇasampayuttā ahetukā. Te ca kusalavipākamanodhātu-ahetukamanoviññāṇadhātudvayayuttehi samānā. Manoviññāṇadhātudvaye pana vīriyaṁ adhikaṁ. Vīriyasabbhāvato balappatto samādhi hoti. Ayamettha viseso.

Sahetukakiriyaviññāṇasampayuttā pana sahetukā. Tesu aṭṭhakāmāvacarakiriyaviññāṇasampayuttā tāva ṭhapetvā viratiyo aṭṭhahi kāmāvacarakusalehi sampayuttasaṅkhārasadisā. Rūpāvacarārūpāvacarakiriyasampayuttā pana sabbākārenapi tesaṁ kusalaviññāṇasampayuttasadisāyevāti evaṁ abyākatāpi saṅkhārā veditabbāti.

Idaṁ saṅkhārakkhandhe vitthārakathāmukhaṁ.

Idaṁ tāva abhidhamme padabhājanīyanayena khandhesu vitthārakathāmukhaṁ.

Atītādivibhāgakathā

493. Bhagavatā pana—

> "Yaṁkiñci rūpaṁ atītānāgatapaccuppannaṁ ajjhattaṁ vā bahiddhā vā oḷārikaṁ vā sukhumaṁ vā hīnaṁ vā paṇītaṁ vā yaṁ dūre santike vā, tadekajjhaṁ abhisaṁyūhitvā abhisaṅkhipitvā ayaṁ vuccati rūpakkhandho. Yā kāci vedanā. Yā kāci saññā. Ye keci saṅkhārā. Yaṁkiñci viññāṇaṁ atītānāgatapaccuppannaṁ -pa- abhisaṅkhipitvā ayaṁ vuccati viññāṇakkhandho"ti[1]—

Evaṁ khandhā vitthāritā.

Tattha **yaṁkiñcī**ti anavasesapariyādānaṁ. **Rūpan**ti atippasaṅganiyamanaṁ. Evaṁ padadvayenāpi rūpassa anavasesapariggaho kato hoti. Athassa

1. Abhi 2. 1, 10 piṭṭhesu.

ရူပါဝစရာရူပါဝစရလောကုတ္တရဝိပါကဝိညာဏသမ္ပယုတ္တာ ပန တေသံ ကုသလဝိညာဏသမ္ပယုတ္တသဒိသာ ဧဝ။

၄၉၂။ ကိရိယာဗျာကတာပိ အဟေတုကသဟေတုကဘေဒတော ဒုဝိဓာ။ တေသု အဟေတုကကိရိယဝိညာဏသမ္ပယုတ္တာ အဟေတုကာ။ တေ စ ကုသလဝိပါကမနောဓာတုအဟေတုကမနောဝိညာဏဓာတုဒ္ဝယယုတ္တေဟိ သမာနာ။ မနောဝိညာဏဓာတုဒ္ဝယေ ပန ဝီရိယံ အဓိကံ။ ဝီရိယသဘ္ဘာဝတော ဗလပ္ပတ္တော သမာဓိ ဟောတိ။ အယမေတ္ထ ဝိသေသော။

သဟေတုကကိရိယဝိညာဏသမ္ပယုတ္တာ ပန သဟေတုကာ။ တေသု အဋ္ဌကာမာဝစရကိရိယဝိညာဏသမ္ပယုတ္တာ တာဝ ဌပေတ္ဝာ ဝိရတိယော အဋ္ဌဟိ ကာမာဝစရကုသလေဟိ သမ္ပယုတ္တသဒိသာ။ ရူပါဝစရာရူပါဝစရ-ကိရိယသမ္ပယုတ္တာ ပန သဗ္ဗာကာရေနပိ တေသံ ကုသလဝိညာဏသမ္ပယုတ္တ-သဒိသာယေဝါတိ ဧဝံ အဗျာကတာပိ သဒ္ဓါရာ ဝေဒိတဗ္ဗာတိ။

ဣဒံ သဒ္ဓါရက္ခန္ဓေ ဝိတ္ထာရကထာမုခံ။

ဣဒံ တာဝ အဘိဓမ္မေ ပဒဘာဇနီယနယေန ခန္ဓေသု ဝိတ္ထာရကထာမုခံ။

အတီတာဒိဝိဘာဂကထာ

၄၉၃။ ဘဂဝတာ ပန—

> "ယံကိဉ္စိ ရူပံ အတီတာနာဂတပစ္စုပ္ပန္နံ အဇ္ဈတ္တံ ဝါ ဗဟိဒ္ဓါ ဝါ ဩဠာရိကံ ဝါ သုခုမံ ဝါ ဟီနံ ဝါ ပဏီတံ ဝါ ယံ ဒူရေ သန္တိကေ ဝါ၊ တဒေကဇ္ဈံ အဘိသံယူဟိတ္ဝာ အဘိသင်္ခိပိတ္ဝာ အယံ ဝုစ္စတိ ရူပက္ခန္ဓော။ ယာ ကာစိ ဝေဒနာ။ ယာ ကာစိ သညာ။ ယေ ကေစိ သင်္ခါရာ။ ယံကိဉ္စိ ဝိညာဏံ အတီတာနာဂတပစ္စုပ္ပန္နံ။ပ။ အဘိသင်္ခိပိတ္ဝာ အယံ ဝုစ္စတိ ဝိညာဏက္ခန္ဓော"တိ[1]—

ဧဝံ ခန္ဓာ ဝိတ္ထာရိတာ။

တတ္ထ **ယံကိဉ္စီ**တိ အနဝသေသပရိယာဒါနံ။ **ရူပ**န္တိ အတိပ္ပသင်္ဂနိယမနံ။ ဧဝံ ပဒဒ္ဝယေနာပိ ရူပဿ အနဝသေသပရိဂ္ဂဟော ကတော ဟောတိ။ အထဿ

၁-အဘိ ၂-၁-၁၀-ဝိဘ္ဂေသု။

atītādinā vibhāgaṁ ārabhati. Tañhi kiñci atītaṁ, kiñci anāgatādibhedanti. Esa nayo vedanādīsu.

494. Tattha rūpaṁ tāva addhāsantatisamayakhaṇavasena catudhā atītaṁ nāma hoti. Tathā anāgatapaccuppannaṁ.

Tattha **addhāvasena** tāva ekassa ekasmiṁ bhave paṭisandhito pubbe atītaṁ, cutito uddhaṁ anāgataṁ, ubhinnamantare paccuppannaṁ.

Santativasena sabhāga-eka-utusamuṭṭhānaṁ ekāhārasamuṭṭhānañca pubbāpariyavasena vattamānampi paccuppannaṁ, tato pubbe visabhāga-utu-āhārasamuṭṭhānaṁ atītaṁ, pacchā anāgataṁ. Cittajaṁ ekavīthi-ekajavana-ekasamāpattisamuṭṭhānaṁ paccuppannaṁ, tato pubbe atītaṁ, pacchā anāgataṁ. Kammasamuṭṭhānassa pāṭiyekkaṁ santativasena atītādibhedo natthi, tesaññeva pana utu-āhāracittasamuṭṭhānānaṁ upatthambhakavasena tassa atītādibhāvo veditabbo.

Samayavasena ekamuhuttapubbaṇhasāyanharattindivādīsu samayesu santānavasena pavattamānaṁ taṁ taṁ samayaṁ paccuppannaṁ nāma, tato pubbe atītaṁ, pacchā anāgataṁ.

Khaṇavasena uppādādikhaṇattayapariyāpannaṁ paccuppannaṁ, tato pubbe anāgataṁ, pacchā atītaṁ. Apica atikkantahetupaccayakiccaṁ atītaṁ, niṭṭhitahetukiccaṁ aniṭṭhitapaccayakiccaṁ paccuppannaṁ, ubhayakiccaṁ asampattaṁ anāgataṁ. Sakiccakkhaṇe vā paccuppannaṁ, tato pubbe anāgataṁ, pacchā atītaṁ. Ettha ca khaṇādikathāva nippariyāyā. Sesā sapariyāyā.

495. Ajjhattabahiddhābhedo vuttanayo eva. Apica idha niyakajjhattampi ajjhattaṁ parapuggalikampi ca bahiddhāti veditabbaṁ.
Oḷārikasukhumabhedo vuttanayova.

496. Hīnapaṇītabhedo duvidho pariyāyato nippariyāyato ca. Tattha Akaniṭṭhānaṁ rūpato Sudassīnaṁ rūpaṁ hīnaṁ. Tadeva Sudassānaṁ rūpato paṇītaṁ. Evaṁ yāva narakasattānaṁ rūpaṁ, tāva pariyāyato hīnapaṇītatā veditabbā. Nippariyāyato pana yattha akusalavipākaṁ uppajjati, taṁ hīnaṁ. Yattha kusalavipākaṁ, taṁ paṇītaṁ.

အတီတာဒိနာ ဝိဘာဂံ အာရဘတိ။ တဉ္ဍိ ကိဉ္စိ အတီတံ၊ ကိဉ္စိ အနာဂတာဒိဘေဒန္တိ။ သေ နယော ဝေဒနာဒီသု။

၄၉၄။ တတ္ထ ရူပံ တာဝ အဒ္ဓါသန္တတိသမယခဏဝသေန စတုဓာ အတီတံ နာမ ဟောတိ။ တထာ အနာဂတပစ္စုပ္ပန္နံ။

တတ္ထ **အဒ္ဓါဝသေန** တာဝ ကေဿ ကေသ္မိံ ဘဝေ ပဋိသန္ဓိတော ပုဗ္ဗေ အတီတံ၊ စုတိတော ဥဒ္ဓံ အနာဂတံ၊ ဥဘိန္နမန္တရေ ပစ္စုပ္ပန္နံ။

သန္တတိဝသေန သဘာဂကေဥတုသမုဋ္ဌာနံ ကောဟာရသမုဋ္ဌာနဉ္စ ပုဗ္ဗာပရိယဝသေန ပဝတ္တမာနမ္ပိ ပစ္စုပ္ပန္နံ၊ တတော ပုဗ္ဗေ ဝိသဘာဂဥတုအာဟာရသမုဋ္ဌာနံ အတီတံ၊ ပစ္ဆာ အနာဂတံ။ စိတ္တဇံ ဧကဝီထိဧကဇဝနဧကသမာပတ္တိသမုဋ္ဌာနံ ပစ္စုပ္ပန္နံ၊ တတော ပုဗ္ဗေ အတီတံ၊ ပစ္ဆာ အနာဂတံ။ ကမ္မသမုဋ္ဌာနဿ ပါဋိယေက္ကံ သန္တတိဝသေန အတီတာဒိဘေဒေါ နတ္ထိ၊ တေသညေဝ ပန ဥတုအာဟာရစိတ္တသမုဋ္ဌာနာနံ ဥပတ္ထမ္ဘကဝသေန တဿ အတီတာဒိဘာဝေါ ဝေဒိတဗ္ဗော။

သမယဝသေန ကေမုဟုတ္တပုဗ္ဗဏှသာယန္ဟရတ္တိန္ဒိဝါဒိသု သမယေသု သန္တာနဝသေန ပဝတ္တမာနံ တံ တံ သမယံ ပစ္စုပ္ပန္နံ နာမ၊ တတော ပုဗ္ဗေ အတီတံ၊ ပစ္ဆာ အနာဂတံ။

ခဏဝသေန ဥပ္ပါဒါဒိခဏတ္တယပရိယာပန္နံ ပစ္စုပ္ပန္နံ၊ တတော ပုဗ္ဗေ အနာဂတံ၊ ပစ္ဆာ အတီတံ။ အဝိစ အတိက္ကန္တဟေတုပစ္စယကိစ္စံ အတီတံ၊ နိဋ္ဌိတဟေတုကိစ္စံ အနိဋ္ဌိတပစ္စယကိစ္စံ ပစ္စုပ္ပန္နံ၊ ဥဘယကိစ္စံ အသမ္ပတ္တံ အနာဂတံ။ သကိစ္ဆက္ခဏော ဝါ ပစ္စုပ္ပန္နံ၊ တတော ပုဗ္ဗေ အနာဂတံ၊ ပစ္ဆာ အတီတံ။ ဣတ္ထေ စ ခဏာဒိကထာဝ နိပ္ပရိယာယာ။ သေသာ သပရိယာယာ။

၄၉၅။ အဇ္ဈတ္တဗဟိဒ္ဓါဘေဒေါ ဝုတ္တနယော ဧဝ။ အဝိစ ဣဓ နိယကဇ္ဈတ္တမ္ပိ အဇ္ဈတ္တံ ပရပုဂ္ဂလိကမ္ပိ စ ဗဟိဒ္ဓါတိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ သြဠာရိကသုခုမဘေဒေါ ဝုတ္တနယောဝ။

၄၉၆။ ဟီနပဏီတဘေဒေါ ဒုဝိဓော ပရိယာယတော နိပ္ပရိယာယတော စ။ တတ္ထ အကနိဋ္ဌာနံ ရူပတော သုဒဿီနံ ရူပံ ဟီနံ။ တဒေဝ သုဒဿာနံ ရူပတော ပဏီတံ။ ဧဝံ ယာဝ နရကသတ္တာနံ ရူပံ၊ တာဝ ပရိယာယတော်ဝ ဟီနပဏီတတာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ နိပ္ပရိယာယတော ပန ယတ္ထ အကုသလဝိပါကံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ တံ ဟီနံ။ ယတ္ထ ကုသလဝိပါကံ၊ တံ ပဏီတံ။

Dūre santiketi idampi vuttanayameva. Apica okāsatopettha upādāyupādāya dūrasantikatā veditabbā.

497. **Tadekajjhaṁ abhisaṁyūhitvā abhisaṅkhipitvā**ti taṁ atītādīhi padehi visuṁ visuṁ niddiṭṭhaṁ rūpaṁ sabbaṁ ruppanalakkhaṇasaṅkhāte ekavidhabhāve paññāya rāsiṁ katvā rūpakkhandhoti vuccatīti ayamettha attho. Etena sabbampi rūpaṁ ruppanalakkhaṇe rāsibhāvūpagamanena rūpakkhandhoti dassitaṁ hoti. Na hi rūpato aññho rūpakkhandho nāma atthi.

498. Yathā ca rūpaṁ, evaṁ vedanādayopi vedayitalakkhaṇādīsu rāsibhāvūpagamanena. Na hi vedanādīhi aññe vedanākkhandhādayo nāma atthi.

Atītādivibhāge panettha santativasena khaṇādivasena ca vedanāya atītānāgatapaccuppannabhāvo veditabbo. Tattha **santativasena** ekavīthi-ekajavana-ekasamāpattipariyāpannā ekavīthivisayasamāyogappavattā ca paccuppannā, tato pubbe atītā, pacchā anāgatā. **Khaṇādivasena** khaṇattayapariyāpannā pubbantāparantamajjhattagatā sakiccañca kurumānā vedanā paccuppannā, tato pubbe atītā, pacchā anāgatā. Ajjhattabahiddhābhedo niyakajjhattavasena veditabbo.

499. Oḷārikasukhumabhedo “akusalā vedanā oḷārikā, kusalābyākatā vedanā sukhumā”ti-ādinā nayena Vibhaṅge[1] vuttena jātisabhāvapuggalalokiyalokuttaravasena veditabbo. **Jātivasena** tāva akusalā vedanā sāvajjakiriyahetuto, kilesasantāpabhāvato ca avūpasantavuttīti kusalavedanāya oḷārikā, sabyāpārato, sa-ussāhato, savipākato, kilesasantāpabhāvato, sāvajjato ca vipākābyākatāya oḷārikā, savipākato, kilesasantāpabhāvato, sabyābajjhato[2], sāvajjato ca kiriyābyākatāya oḷārikā. Kusalābyākatā pana vuttavipariyāyato akusalāya sukhumā. Dvepi kusalākusalavedanā sabyāpārato, sa-ussāhato, savipākato ca yathāyogaṁ duvidhāyapi abyākatāya

1. Abhi 2. 4 piṭṭhe.
2. Sabyāpajjato (Sī, Ka), sabyāpajjhato (Syā, I)

ဒူရေ သန္တိကေတိ 'ဣဒမ္ပိ ဝုတ္တနယမေဝ။ အပိစ ဩကာသတောပေတ္ထ ဥပါဒါယုပါဒါယ ဒူရသန္တိကတာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

၄၉၇။ **တဒေကဇ္ဈံ အဘိသံယူဟိတ္ဝာ အဘိသင်္ခိပိတ္ဝာ**တိ တံ အတီတာဒိဘိ ပဒေဟိ ဝိသုံ ဝိသုံ နိဒ္ဒိဋ္ဌံ ရူပံ သဗ္ဗံ ရူပ္ပနလက္ခဏသင်္ခါတေ ကေဝိဘာဝေ ပညာယ ရာသိံ ကတ္ဝာ ရူပက္ခန္ဓောတိ ဝုစ္စတီတိ အယမေတ္ထ အတ္ထောဒနာ။ တေန သဗ္ဗမ္ပိ ရူပံ ရူပ္ပနလက္ခဏော ရာသိဘာဝူပဂမနေန ရူပက္ခန္ဓောတိ ဒဿိတံ ဟောတိ။ နဟိ ရူပတော အညော ရူပက္ခန္ဓော နာမ အတ္ထိ။

၄၉၈။ ယထာ စ ရူပံ၊ ဧဝံ ဝေဒနာဒယောပိ ဝေဒယိတလက္ခဏာဒိသု ရာသိဘာဝူပဂမနေန။ နဟိ ဝေဒနာဒီဟိ အညော် ဝေဒနာက္ခန္ဓာဒယော နာမ အတ္ထိ။

အတီတာဒိဝိဘာဂေ ပနေတ္ထ သန္တတိဝသေန ခဏာဒိဝသေန စ ဝေဒနာယ အတီတာနာဂတပစ္စုပ္ပန္နဘာဝေါ ဝေဒိတဗ္ဗော။ တတ္ထ **သန္တတိဝသေန** ကေဝိထိ-ကေဇဝနကေသမာပတ္တိပရိယာပန္နာ ကေဝိထိဝိသယသမာယောဂပ္ပဝတ္တာ စ ပစ္စုပ္ပန္နာ၊ တတော ပုရေ အတီတာ၊ ပစ္ဆာ အနာဂတာ။ **ခဏာဒိဝသေန** ခဏတ္တယပရိယာပန္နာ ပုရိမာပရန္တမဇ္ဈတ္တဂတာ သကိစ္စာ ကုရုမာနာ ဝေဒနာ ပစ္စုပ္ပန္နာ၊ တတော ပုရေ အတီတာ၊ ပစ္ဆာ အနာဂတာ။ အဇ္ဈတ္တဗဟိဒ္ဓါဘေဒေါ နိယကဇ္ဈတ္တဝသေန ဝေဒိတဗ္ဗော။

၄၉၉။ ဩဠာရိကသုခုမဘေဒေါ “အကုသလာ ဝေဒနာ ဩဠာရိကာ၊ ကုသလာဗျာကတာ ဝေဒနာ သုခုမာ”တိအာဒိနာ နယေန ဝိဘင်္ဂေ[1] ဝုတ္တေန ဇာတိသဘာဝပုဂ္ဂလလောကိယလောကုတ္တရဝသေန ဝေဒိတဗ္ဗော။ **ဇာတိ-ဝသေန** တာဝ အကုသလာ ဝေဒနာ သာဝဇ္ဇကိရိယဟေတုတော, ကိလေသ-သန္တာပဘာဝတော စ အဂူပသန္တဝုတ္တိတိ ကုသလဝေဒနာယ ဩဠာရိကာ၊ သဗျာပါရတော, သဥဿာဟတော, သဝိပါကတော, ကိလေသသန္တာပဘာဝ-တော, သာဝဇ္ဇတော စ ဝိပါကာဗျာကတာယ ဩဠာရိကာ၊ သဝိပါကတော, ကိလေသသန္တာပဘာဝတော, သဗျာဗဇ္ဈတော[2], သာဝဇ္ဇတော စ ကိရိယာ-ဗျာကတာယ ဩဠာရိကာ။ ကုသလာဗျာကတာ ပန ဝုတ္တဝိပရိယ်ာယတော အကုသလာယ သုခုမာ။ ဒွေပိ ကုသလာကုသလဝေဒနာ သဗျာပါရတော, သဥဿာဟတော, သဝိပါကတော စ ယထာယောဂံ ဒုဝိဓာယပိ အဗျာကတာယ

၁–အဘိ ၂-၄-ဝိဇ္ဇေ။ ၂-သဗျာပဇ္ဇတော (သီ၊က)၊ သဗျာပဇ္ဈတော (သျာ၊ဋ္ဌ)

oḷārikā, vuttavipariyāyena duvidhāpi abyākatā tāhi sukhumā. Evaṁ tāva jātivasena oḷārikasukhumatā veditabbā.

500. **Sabhāvavasena** pana dukkhā vedanā nirassādato, savipphārato, khobhakaraṇato, ubbejanīyato, abhibhavanato ca itarāhi dvīhi oḷārikā, itarā pana dve sātato, santato, paṇītato, manāpato, majjhattato ca yathāyogaṁ dukkhāya sukhumā. Ubho pana sukhadukkhā savipphārato, khobhakaraṇato, pākaṭato ca adukkhamasukhāya oḷārikā, sā vuttavipariyāyena tadubhayato sukhumā. Evaṁ sabhāvavasena oḷārikasukhumatā veditabbā.

501. **Puggalavasena** pana asamāpannassa vedanā nānārammaṇe vikkhittabhāvato samāpannassa vedanāya oḷārikā, vipariyāyena itarā sukhumā. Evaṁ puggalavasena oḷārikasukhumatā veditabbā.

Lokiyalokuttaravasena pana sāsavā vedanā lokiyā, sā āsavuppattihetuto, oghaniyato, yoganiyato, ganthaniyato, nīvaraṇiyato, upādāniyato, saṁkilesikato, puthujjanasādhāraṇato ca anāsavāya oḷārikā. Sā vipariyāyena sāsavāya sukhumā. Evaṁ lokiyalokuttaravasena oḷārikasukhumatā veditabbā.

502. Tattha jāti-ādivasena sambhedo pariharitabbo. Akusalavipākakāyaviññāṇasampayuttā hi vedanā jātivasena abyākatattā sukhumāpi samānā sabhāvādivasena oḷārikā hoti. Vuttañhetaṁ “abyākatā vedanā sukhumā. Dukkhā vedanā oḷārikā. Samāpannassa vedanā sukhumā. Asamāpannassa vedanā oḷārikā. Sāsavā vedanā oḷārikā. Anāsavā vedanā sukhumā”ti[1]. Yathā ca dukkhā vedanā, evaṁ sukhādayopi jātivasena oḷārikā sabhāvādivasena sukhumā honti. Tasmā yathā jāti-ādivasena sambhedo na hoti, tathā vedanānaṁ oḷārikasukhumatā veditabbā. Seyyathidaṁ. Abyākatā jātivasena kusalākusalāhi sukhumā. Tattha katamā abyākatā? Kiṁ dukkhā? Kiṁ sukhā? Kiṁ samāpannassa? Kiṁ asamāpannassa? Kiṁ

1. Abhi 2. 4 piṭṭhe.

သြဋ္ဌာရိကာ၊ ဝုတ္တဝိပရိယာယေန ဒုဝိဓေပိ အဗျာကတာ တာဟိ သုခုမာ။ ဧဝံ တာဝ ဇာတိဝသေန သြဋ္ဌာရိကသုခုမတာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

၅၀၀။ **သဘာဝဝသေန** ပန ဒုက္ခာ ဝေဒနာ နိရဿာဒတော, သဝိပ္ဖါရတော, ခေါဘကရဏတော, ဥဗ္ဗေဇနီယတော, အဘိဘဝနတော စ ဣတရာဟိ ဒ္ဝီဟိ သြဋ္ဌာရိကာ၊ ဣတရာ ပန ဒွေ သာတတော, သန္တတော, ပဏီတတော, မနာပတော, မဇ္ဈတ္တတော စ ယထာယောဂံ ဒုက္ခာယ သုခုမာ။ ဥဘော ပန သုခဒုက္ခာ သဝိပ္ဖါရတော, ခေါဘကရဏတော, ပါကဋတော စ အဒုက္ခမသုခါယ သြဋ္ဌာရိကာ၊ သာ ဝုတ္တဝိပရိယာယေန တဒုဘယတော သုခုမာ။ ဧဝံ သဘာဝဝသေန သြဋ္ဌာရိကသုခုမတာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

၅၀၁။ **ပုဂ္ဂလဝသေန** ပန အသမာပန္နဿ ဝေဒနာ နာနာရမ္မဏေ ဝိက္ခိတ္တ-ဘာဝတော သမာပန္နဿ ဝေဒနာယ သြဋ္ဌာရိကာ၊ ဝိပရိယာယေန ဣတရာ သုခုမာ။ ဧဝံ ပုဂ္ဂလဝသေန သြဋ္ဌာရိကသုခုမတာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

လောကိယလောကုတ္တရဝသေန ပန သာသဝါ ဝေဒနာ လောကိယာ၊ သာ အာသဝုပ္ပတ္တိဟေတုတော, ဩဃနီယတော, ယောဂနီယတော, ဂန္ထနီယတော, နိဝရဏီယတော, ဥပါဒါနီယတော, သံကိလေသိကတော, ပုထုဇ္ဇနသာဓာ-ရဏတော စ အနာသဝါယ သြဋ္ဌာရိကာ။ သာ ဝိပရိယာယေန သာသဝါယ သုခုမာ။ ဧဝံ လောကိယလောကုတ္တရဝသေန သြဋ္ဌာရိကသုခုမတာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

၅၀၂။ တတ္ထ ဇာတိအာဒိဝသေန သမ္ဘေဒေါ ပရိဟရိတဗ္ဗော။ အကုသလ-ဝိပါကကာယဝိညာဏသမ္ပယုတ္တာ ဟိ ဝေဒနာ ဇာတိဝသေန အဗျာကတတ္တာ သုခုမာပိ သမာနာ သဘာဝါဒိဝသေန သြဋ္ဌာရိကာ ဟောတိ။ ဝုတ္တဉ္ဧတံ “အဗျာကတာ ဝေဒနာ သုခုမာ။ ဒုက္ခာ ဝေဒနာ သြဋ္ဌာရိကာ။ သမာပန္နဿ ဝေဒနာ သုခုမာ။ အသမာပန္နဿ ဝေဒနာ သြဋ္ဌာရိကာ။ သာသဝါ ဝေဒနာ သြဋ္ဌာရိကာ။ အနာသဝါ ဝေဒနာ သုခုမာ''တိ။ ယထာ စ ဒုက္ခာ ဝေဒနာ၊ ဧဝံ သုခါဒယောပိ ဇာတိဝသေန သြဋ္ဌာရိကာ သဘာဝါဒိဝသေန သုခုမာ ဟောန္တိ။ တသ္မာ ယထာ ဇာတိအာဒိဝသေန သမ္ဘေဒေါ န ဟောတိ၊ တထာ ဝေဒနာနံ သြဋ္ဌာရိကသုခုမတာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ သေယျထိဒံ။ အဗျာကတာ ဇာတိဝသေန ကုသလာကုသလာဟိ သုခုမာ။ တတ္ထ ကတမာ အဗျာကတာ? ကိံ ဒုက္ခာ? ကိံ သုခါ? ကိံ သမာပန္နဿ? ကိံ အသမာပန္နဿ? ကိံ

၁-အဘိ ၂-၄-ဝိဘင်္ဂေ။

sāsavā? Kiṁ anāsavāti? Evaṁ sabhāvādibhedo na parāmasitabbo. Esa nayo sabbattha.

Apica taṁ taṁ vā pana vedanaṁ upādāyupādāya vedanā oḷārikasukhumā daṭṭhabbāti vacanato akusalādīsupi lobhasahagatāya dosasahagatā vedanā aggi viya attano nissayadahanato oḷārikā, lobhasahagatā sukhumā. Dosasahagatāpi niyatā oḷārikā, aniyatā sukhumā. Niyatāpi kappaṭṭhitikā oḷārikā, itarā sukhumā. Kappaṭṭhitikāsupi asaṅkhārikā oḷārikā, itarā sukhumā. Lobhasahagatā pana diṭṭhisampayuttā oḷārikā, itarā sukhumā. Sāpi niyatā kappaṭṭhitikā asaṅkhārikā oḷārikā, itarā sukhumā. Avisesena ca akusalā bahuvipākā oḷārikā, appavipākā sukhumā. Kusalā pana appavipākā oḷārikā, bahuvipākā sukhumā.

Apica kāmāvacarakusalā oḷārikā. Rūpāvacarā sukhumā. Tato arūpāvacarā. Tato lokuttarā. Kāmāvacarā dānamayā oḷārikā. Sīlamayā sukhumā. Tato bhāvanāmayā. Bhāvanāmayāpi duhetukā oḷārikā. Tihetukā sukhumā. Tihetukāpi sasaṅkhārikā oḷārikā. Asaṅkhārikā sukhumā. Rūpāvacarā ca paṭhamajjhānikā oḷārikā -pa-. Pañcamajjhānikā sukhumā. Arūpāvacarā ca ākāsānañcāyatanasampayuttā oḷārikā -pa-. Nevasaññānāsaññāyatanasampayuttā sukhumāva. Lokuttarā ca sotāpattimaggasampayuttā oḷārikā -pa-. Arahattamaggasampayuttā sukhumāva. Esa nayo taṁ taṁ bhūmivipākakiriyavedanāsu ca dukkhādi-asamāpannādisāsavādivasena vuttavedanāsu ca.

Okāsavasena cāpi niraye dukkhā oḷārikā. Tiracchānayoniyaṁ sukhumā -pa-. Paranimmitavasavattīsu sukhumāva. Yathā ca dukkhā, evaṁ sukhāpi sabbattha yathānurūpaṁ yojetabbā. Vatthuvasena cāpi hīnavatthukā yā kāci vedanā oḷārikā, paṇītavatthukā sukhumā.

Hīnapaṇītabhede yā oḷārikā, sā hīnā. Yā ca sukhumā, sā paṇītāti daṭṭhabbā.

503. Dūrapadaṁ pana “akusalā vedanā kusalābyākatāhi vedanāhi dūre”. Santikepadaṁ “akusalā vedanā akusalāya vedanāya

သာသဝါ? ကိ'အနာသဝါတိ? ဧဝံ သဘာဝါဒိဘေဒေါ န ပရာမသိတဗ္ဗော။ ဧသေ နယော သဗ္ဗတ္ထ။

အပိစ တံ တံ ဝါ ပန ဝေဒနံ ဥပါဒါယုပါဒါယ် ဝေဒနာ ဩဠာရိကသုခုမာ ဒဋ္ဌဗ္ဗာတိ ဝစနတော အကုသလာဒီသုပိ လောဘသဟဂတာဃ ဒေါသသဟဂတာ ဝေဒနာ အဂ္ဂိ ဝိယ အတ္တနော နိဿယဒဟနတော ဩဠာရိကာ၊ လောဘသဟဂတာ သုခုမာ။ ဒေါသသဟဂတာပိ နိယတာ ဩဠာရိကာ၊ အနိယတာ သုခုမာ။ နိယတာပိ ကပ္ပဋ္ဌိတိကာ ဩဠာရိကာ၊ ဣတရာ သုခုမာ။ ကပ္ပဋ္ဌိတိကာသုပိ အသင်္ခါရိကာ ဩဠာရိကာ၊ ဣတရာ သုခုမာ။ လောဘသဟဂတာ ပန ဒိဋ္ဌိသမ္ပယုတ္တာ ဩဠာရိကာ၊ ဣတရာ သုခုမာ။ သာပိ နိယတာ ကပ္ပဋ္ဌိတိကာ အသင်္ခါရိကာ ဩဠာရိကာ၊ ဣတရာ သုခုမာ။ ဧဝိသေသေန စ အကုသလာ ဗဟုဝိပါကာ ဩဠာရိကာ၊ အပ္ပဝိပါကာ သုခုမာ။ ကုသလာ ပန အပ္ပဝိပါကာ ဩဠာရိကာ၊ ဗဟုဝိပါကာ သုခုမာ။

အပိစ ကာမာဝစရကုသလာ ဩဠာရိကာ။ ရူပါဝစရာ သုခုမာ။ တတော အရူပါဝစရာ။ တတော် လောကုတ္တရာ။ ကာမာဝစရာ ဒါနမယာ ဩဠာရိကာ။ သီလမယာ သုခုမာ။ တတော ဘာဝနာမယာ။ ဘာဝနာမယာပိ ဒုဟေတုကာ ဩဠာရိကာ။ တိဟေတုကာ သုခုမာ။ တိဟေတုကာပိ သသင်္ခါရိကာ ဩဠာရိကာ။ အသင်္ခါရိကာ သုခုမာ။ ရူပါဝစရာ စ ပဌမဇ္ဈာနိကာ ဩဠာရိကာ။ ပ။ ပဉ္စမဇ္ဈာနိကာ သုခုမာ။ အရူပါဝစရာ စ အာကာသာနဉ္စာယတနသမ္ပယုတ္တာ ဩဠာရိကာ။ ပ။ နေဝသညာနာသညာယတနသမ္ပယုတ္တာ သုခုမာဝ။ လောကုတ္တရာ စ သောတာပတ္တိမဂ္ဂသမ္ပယုတ္တာ ဩဠာရိကာ။ ပ။ အရဟတ္တမဂ္ဂသမ္ပယုတ္တာ သုခုမာဝ။ ဧသေ နယော တံ တံ ဘူမိဝိပါကကိရိယဝေဒနာသု စ ဒုက္ခာဒိအသမာပန္နာဒိသာသဝါဒိဝသေန ဝုတ္တဝေဒနာသု စ။

ဩကာသဝသေန စာပိ နိရယေ ဒုက္ခာ ဩဠာရိကာ။ တိရစ္ဆာနယောနိယံ သုခုမာ။ ပ။ ပရနိမ္မိတဝသဝတ္တီသု သုခုမာဝ။ ယထာ စ ဒုက္ခာ၊ ဧဝံ သုခါပိ သဗ္ဗတ္ထ ယထာနုရူပံ ယောဇေတဗ္ဗာ။ ဝတ္ထုဝသေန စာပိ ဟီနဝတ္ထုကာ ယာ ကာစိ ဝေဒနာ ဩဠာရိကာ၊ ပဏီတဝတ္ထုကာ သုခုမာ။

ဟီနပဏီတဘေဒေ ယာ ဩဠာရိကာ၊ သာ ဟီနာ။ ယာ စ သုခုမာ၊ သာ ပဏီတာတိ-ဒဋ္ဌဗ္ဗာ။

၅၀၃။ ဒူရပဒံ ပန “အကုသလာ ဝေဒနာ ကုသလာဗျာကတာဟိ ဝေဒနာဟိ ဒူရေ”။ သန္တိကေပဒံ “အကုသလာ ဝေဒနာ အကုသလာယ ဝေဒနာယ

santike”ti-ādinā nayena Vibhaṅge[1] vibhattaṁ. Tasmā akusalā vedanā visabhāgato, asaṁsaṭṭhato, asarikkhato ca kusalābyākatāhi dūre, tathā kusalābyākatā akusalāya. Esa nayo sabbavāresu. Akusalā pana vedanā sabhāgato, sarikkhato ca akusalāya santiketi. Idaṁ vedanākkhandhassa atītādivibhāge vitthārakathāmukhaṁ. Taṁ taṁ vedanāsampayuttānaṁ pana saññādīnampi evameva veditabbaṁ.

Kamādivinicchayakathā

504. Evaṁ viditvā ca puna etesveva—

Khandhesu ñāṇabhedatthaṁ, kamato’tha visesato.
Anūnādhikato ceva, upamāto tatheva ca.

Daṭṭhabbato dvidhā evaṁ, passantassa’tthasiddhito.
Vinicchayanayo sammā, viññātabbo vibhāvinā.

Tattha **kamato**ti idha uppattikkamo, pahānakkamo, paṭipattikkamo, bhūmikkamo, desanākkamoti bahuvidho kamo.

Tattha “paṭhamaṁ kalalaṁ hoti, kalalā hoti abbudan”ti[2] evamādi uppattikkamo. “Dassanena pahātabbā dhammā, bhāvanāya pahātabbā dhammā”ti[3] evamādi pahānakkamo. “Sīlavisuddhi, cittavisuddhī”ti[4] evamādi paṭipattikkamo. “Kāmāvacarā, rūpāvacarā”ti[5] evamādi bhūmikkamo. “Cattāro satipaṭṭhānā, cattāro sammappadhānā”ti[6] vā, “dānakathaṁ, sīlakathan”ti[7] vā evamādi desanākkamo. Tesu idha uppattikkamo tāva na yujjati, kalalādīnaṁ viya khandhānaṁ pubbāpariyavavatthānena anuppattito. Na pahānakkamo, kusalābyākatānaṁ appahātabbato. Napaṭipattikkamo, akusalānaṁ appaṭipajjanīyato. Na bhūmikkamo, vedanādīnaṁ catubhūmipariyāpannattā. Desanākkamo pana yujjati.

Abhedena hi pañcasu khandhesu attagāhapatitaṁ veneyyajanaṁ samūhaghanavinibbhogadassanena attagāhato mocetukāmo Bhagavā

1. Abhi-Ṭṭha 1. 4 piṭṭhe. 2. Saṁ 1. 208 piṭṭhe. 3. Abhi 1. 2 piṭṭhe.
4. Ma 1. 204; Paṭisaṁ 416 piṭṭhesu. 5. Abhi 1. 205 piṭṭhādīsu. 6. Dī 3. 84 piṭṭhe.
7. Dī 1. 102 piṭṭhādīsu.

သန္တိကေ”တိအာဒိနာ နယေန ဝိဘင်္ဂေ[၁] ဝိဘတ္တံ။ တသ္မာ အကုသလာ ဝေဒနာ ဝိသဘာဂတော, အသံသဋ္ဌတော, အသရိက္ခတော စ ကုသလာဗျာကတာဟိ ဒူရေ၊ တထာ ကုသလာဗျာကတာ အကုသလာယ။ သေ နယော သဗ္ဗဝါရေသု။ အကုသလာ ပန ဝေဒနာ သဘာဂတော, သရိက္ခတော စ အကုသလာယ သန္တိကေတိ။ ဣဒံ ဝေဒနာက္ခန္ဓဿ အတီတာဒိဝိဘာဂေ ဝိတ္ထာရကထာမုခံ။ တံ တံ ဝေဒနာသမ္ပယုတ္တာနံ ပန သညာဒီနမ္ပိ ဧဝမေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

ကမာဒိဝိနိစ္ဆယကထာ

၅၀၄။ ဧဝံ ဝိဒိတ္ဝာ စ ပုန ဧတေသ္ဝေဝ—

ခန္ဓေသု ဉာဏဘေဒတ္ထံ၊ ကမတော’ထ ဝိသေသတော။
အနူနာဓိကတော စေဝ၊ ဥပမာတော တထေဝ စ။

ဒဋ္ဌဗ္ဗတော ဒွိဓာ ဧဝံ၊ ပဿန္တဿ’တ္ထသိဒ္ဓိတော။
ဝိနိစ္ဆယနယော သမ္မာ၊ ဝိညာတဗ္ဗော ဝိဘာဝိနာ။

တတ္ထ **ကမတော**တိ ဣဓ ဥပ္ပတ္တိက္ကမော၊ ပဟာနက္ကမော၊ ပဋိပတ္တိက္ကမော၊ ဘူမိက္ကမော၊ ဒေသနာက္ကမောတိ ဗဟုဝိဓော ကမော။

တတ္ထ “ပဌမံ ကလလံ ဟောတိ၊ ကလလာ ဟောတိ အဗ္ဗုဒ”န္တိ[၂] ဧဝမာဒိ ဥပ္ပတ္တိက္ကမော။ “ဒဿနေန ပဟာတဗ္ဗာ ဓမ္မာ၊ ဘာဝနာယ ပဟာတဗ္ဗာ ဓမ္မာ”တိ[၃] ဧဝမာဒိ ပဟာနက္ကမော။ “သီလဝိသုဒ္ဓိ၊ စိတ္တဝိသုဒ္ဓိ”တိ[၄] ဧဝမာဒိ ပဋိပတ္တိက္ကမော။ “ကာမာဝစရာ၊ ရူပါဝစရာ”တိ[၅] ဧဝမာဒိ ဘူမိက္ကမော။ “စတ္တာရော သတိပဋ္ဌာနာ၊ စတ္တာရော သမ္မပ္ပဓာနာ”တိ[၆] ဝါ, “ဒါနကထံ၊ သီလကထ”န္တိ[၇] ဝါ ဧဝမာဒိ ဒေသနာက္ကမော။ တေသု ဣဓ ဥပ္ပတ္တိက္ကမော တာဝ န ယုဇ္ဇတိ၊ ကလလာဒီနံ ဝိယ ခန္ဓာနံ ပုဗ္ဗာပရိယဝဝတ္ထာနေန အနုပ္ပတ္တိတော။ န ပဟာနက္ကမော၊ ကုသလာဗျာကတာနံ အပ္ပဟာတဗ္ဗတော။ နပဋိပတ္တိက္ကမော၊ အကုသလာနံ အပ္ပဋိပဇ္ဇနီယတော။ န ဘူမိက္ကမော၊ ဝေဒနာဒီနံ စတုဘူမိ-ပရိယာပန္နတ္တာ။ ဒေသနာက္ကမော ပန ယုဇ္ဇတိ။

အဘေဒေန ဟိ ပဉ္စသု ခန္ဓေသု အတ္တဂါဟပတိတံ ဝေနေယျဇနံ သမ်ူဟဃနဝိနိဗ္ဘောဂဒဿနေန အတ္တဂါဟတော မောစေတုကာမော ဘဂဝါ

၁-အဘိ-ဋ္ဌ ၁-၄-ဝိဘင်္ဂေ။ ၂-သံ ၁-၂၀၈-ဝိဘင်္ဂေ။ ၃-အဘိ ၁-၂-ဝိဘင်္ဂေ။
၄-မ ၁-၂၀၄၊ ပဋိသံ ၄၁၆-ဝိဘင်္ဂေသု။ ၅-အဘိ ၁-၂၀၅-ဝိဘင်္ဂာဒီသု။ ၆-ဒီ ၃-၈၄-ဒီဃေ။
၇-ဒီ ၁-၁၀၂-ဝိဘင်္ဂာဒီသု။

hitakāmo tassa tassa janassa sukhagahaṇatthaṁ cakkhu-ādīnampi visayabhūtaṁ oḷārikaṁ paṭhamaṁ rūpakkhandhaṁ desesi. Tato iṭṭhāniṭṭharūpasaṁvedanikaṁ vedanaṁ. "Yaṁ vedayati, taṁ sañjānātī"ti evaṁ vedanāvisayassa ākāragāhikaṁ saññaṁ. Saññāvasena abhisaṅkhārake saṅkhāre. Tesaṁ vedanādīnaṁ nissayaṁ adhipatibhūtañca nesaṁ viññāṇanti evaṁ tāva kamato vinicchayanayo viññātabbo.

505. **Visesato**ti khandhānañca upādānakkhandhānañca visesato. Ko pana nesaṁ viseso, khandhā tāva avisesato vuttā. Upādānakkhandhā sāsava-upādāniyabhāvena visesetvā. Yathāha—

> "Pañca ceva vo bhikkhave[1] khandhe desessāmi pañcupādānakkhandhe ca, taṁ suṇātha. Katame ca bhikkhave pañcakkhandhā, yaṁkiñci bhikkhave rūpaṁ atītānāgatapaccuppannaṁ -pa- santike vā, ayaṁ vuccati bhikkhave rūpakkhandho. Yā kāci vedanā -pa- Yaṁkiñci viññāṇaṁ -pa- santike vā, ayaṁ vuccati bhikkhave viññāṇakkhandho. Ime vuccanti bhikkhave pañcakkhandhā. Katame ca bhikkhave pañcupādānakkhandhā. Yaṁkiñci bhikkhave rūpaṁ -pa- santike vā sāsavaṁ upādāniyaṁ, ayaṁ vuccati bhikkhave rūpupādānakkhandho. Yā kāci vedanā -pa-. Yaṁkiñci viññāṇaṁ -pa- santike vā sāsavaṁ upādāniyaṁ, ayaṁ vuccati bhikkhave viññāṇupādānakkhandho. Ime vuccanti bhikkhave pañcupādānakkhandhā"ti[2].

Ettha ca yathā vedanādayo anāsavāpi atthi, na evaṁ rūpaṁ. Yasmā panassa rāsaṭṭhena khandhabhāvo yujjati, tasmā khandhesu vuttaṁ. Yasmā rāsaṭṭhena ca sāsavaṭṭhena ca upādānakkhandhabhāvo[3] yujjati, tasmā upādānakkhandhesu vuttaṁ. Vedanādayo pana anāsavāva khandhesu vuttā. Sāsavā upādānakkhandhesu. **Upādānakkhandhā**ti cettha upādānagocarā khandhā upādānakkhandhāti evamattho daṭṭhabbo. Idha pana sabbepete ekajjhaṁ katvā khandhāti adhippetā. .

506. **Anūnādhikato**ti kasmā pana Bhagavatā pañceva khandhā vuttā anūnā anadhikāti. Sabbasaṅkhatasabhāgekasaṅgahato attatthaniyagāhavatthussa ekaparamato aññesañca tadavarodhato. Anekappabhedesu hi

1. Pañca ca bhikkhave (I), pañca bhikkhave (Saṁ 2. 39 Pāḷi)
2. Saṁ 2. 39 piṭṭhe. 3. ...bhāvova (Sī, Ka)

ဟိတကာမော တဿ တဿ ဇနဿ သုခဂဟဏတ္ထံ စက္ခ္vအာဒီနမ္pပိ ဝိသယဘူတံ ဩဠာရိကံ ပဌမံ ရူပက္ခန္ဓံ ဒေသေသိ။ တတော ဋ္ဌာနိဋ္ဌရူပသံဝေဒနိကံ ဝေဒနံ။ "ယံ ဝေဒယတိ၊ တံ သဉ္ဇာနာတီ"တိ ဧဝံ ဝေဒနာဝိသယဿ အာကာရဂါဟိကံ သညံ။ သညာဝသေန အဘိသင်္ခရိဏေ သင်္ခါရေ။ တေသံ ဝေဒနာဒီနံ နိဿယံ အဓိပတိဘူတဉ္စ နေသံ ဝိညာဏန္တိ ဧဝံ တာဝ ကမတော ဝိနိစ္ဆယနယော ဝိညာတဗ္ဗော။

၅၀၅။ **ဝိသေသတော**တိ ခန္ဓာနဉ္စ ဥပါဒါနက္ခန္ဓာနဉ္စ ဝိသေသတော။ ကော ပန နေသံ ဝိသေသော၊ ခန္ဓာ တာဝ အဝိသေသတော ဝုတ္တာ။ ဥပါဒါနက္ခန္ဓာ-သာသဝဥပါဒါနိယဘာဝေန ဝိသေသေတွာ။ ယထာဟ—

> "ပဉ္စ ခေဝ ဝော ဘိက္ခဝေ[1] ခန္ဓေ ဒေသေဿာမိ ပဉ္စုပါဒါနက္ခန္ဓေ စ၊ တံ သုဏာထ။ ကတမေ စ ဘိက္ခဝေ ပဉ္စက္ခန္ဓာ၊ ယံကိဉ္စိ ဘိက္ခဝေ ရူပံ အတီတာနာဂတပစ္စုပ္ပန္နံ။ ပ။ သန္တိကေ ဝါ၊ အယံ ဝုစ္စတိ ဘိက္ခဝေ ရူပက္ခန္ဓော။ ယာ ကာစိ ဝေဒနာ။ ပ။ ယံကိဉ္စိ ဝိညာဏံ။ ပ။ သန္တိကေ ဝါ၊ အယံ ဝုစ္စတိ ဘိက္ခဝေ ဝိညာဏက္ခန္ဓော။ ဣမေ ဝုစ္စန္တိ ဘိက္ခဝေ ပဉ္စက္ခန္ဓာ။ ကတမေ စ ဘိက္ခဝေ ပဉ္စုပါဒါနက္ခန္ဓာ။ ယံကိဉ္စိ ဘိက္ခဝေ ရူပံ။ ပ။ သန္တိကေ ဝါ သာသဝံ ဥပါဒါနိယံ၊ အယံ ဝုစ္စတိ ဘိက္ခဝေ ရူပုပါဒါနက္ခန္ဓော။ ယာ ကာစိ ဝေဒနာ။ ပ။ ယံကိဉ္စိ ဝိညာဏံ။ ပ။ သန္တိကေ ဝါ သာသဝံ ဥပါဒါနိယံ၊ အယံ ဝုစ္စတိ ဘိက္ခဝေ ဝိညာဏုပါဒါနက္ခန္ဓော။ ဣမေ ဝုစ္စန္တိ ဘိက္ခဝေ ပဉ္စုပါဒါနက္ခန္ဓာ"တိ[2]။

ဣတ္ထေ စ ယထာ ဝေဒနာဒယော အနာသဝါပိ အတ္ထိ၊ န ဧဝံ ရူပံ။ ယသ္မာ ပနဿ ရာသဋ္ဌေန ခန္ဓဘာဝေါ ယုဇ္ဇတိ၊ တသ္မာ ခန္ဓေသု ဝုတ္တံ။ ယသ္မာ ရာသဋ္ဌေန စ သာသဝဋ္ဌေန စ ဥပါဒါနက္ခန္ဓဘာဝေါ? ယုဇ္ဇတိ၊ တသ္မာ ဥပါဒါနက္ခန္ဓေသု ဝုတ္တံ။ ဝေဒနာဒယော ပန အနာသဝါပိ ခန္ဓေသု ဝုတ္တာ။ သာသဝါ ဥပါဒါနက္ခန္ဓေသု။ **ဥပါဒါနက္ခန္ဓာ**တိ စေတ္ထ ဥပါဒါနဉ္စေါစရာ ခန္ဓာ ဥပါဒါနက္ခန္ဓာတိ ဧဝမတ္ထော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ ဣဓ ပန သဗ္ဗေပေတေ ကေဇ္ဈံ ကတွာ ခန္ဓာတိ အဓိပ္ပေတာ။ ။

၅၀၆။ **အနူနာဓိကတော**တိ ကသ္မာ ပန ဘဂဝတာ ပဉ္စေဝ ခန္ဓာ ဝုတ္တာ အနူနာ အနဓိကာတိ။ သဗ္ဗသင်္ခတသဘာဂေကသင်္ဂဟတော အတ္တတ္တနိယဂါဟ-ဝတ္ထုဿ တေပရိမတော အညေသဉ္စ တဒဝရောဓတော။ အနေကပ္ပဘေဒေသု ဟိ

၁-ပဉ္စ ခေါ ဘိက္ခဝေ (ဣ)၊ ပဉ္စ ဘိက္ခဝေ (သံ ၂-၃၉-ပါဠိ)
၂-သံ ၂-၃၉-ပိဋ္ဌေ။ ၃-....ဘာဝေါ (သီ၊ က)

saṅkhatadhammesu sabhāgavasena saṅgayhamānesu rūpampi rūpasabhāgekasaṅgahavasena eko khandho hoti. Vedanā vedanāsabhāgekasaṅgahavasena eko khandho hoti. Esa nayo saññādīsu. Tasmā sabbasaṅkhatasabhāgekasaṅgahato pañceva vuttā. Etaparamañcetaṁ attattaniyagāhavatthu yadidaṁ rūpādayo pañca. Vuttañhetaṁ "rūpe kho bhikkhave sati rūpaṁ upādāya rūpaṁ abhinivissa evaṁ diṭṭhi uppajjati 'etaṁ mama, esohamasmi, eso me attā'ti. Vedanāya, saññāya, saṅkhāresu, viññāṇe sati viññāṇaṁ upādāya viññāṇaṁ abhinivissa evaṁ diṭṭhi uppajjati 'etaṁ mama, esohamasmi, eso me attā'ti"[1]. Tasmā attattaniyagāhavatthussa etaparamatopi pañceva vuttā. Yepi caññe sīlādayo pañca dhammakkhandhā vuttā, tepi saṅkhārakkhandhe pariyāpannattā ettheva avarodhaṁ gacchanti. Tasmā aññesaṁ tadavarodhatopi pañceva vuttāti evaṁ anūnādhikato vinicchayanayo viññātabbo. .

507. **Upamāto**ti ettha hi gilānasālupamo rūpupādānakkhandho, gilānupamassa viññāṇupādānakkhandhassa vatthudvārārammaṇavasena nivāsaṭṭhānato. Gelaññupamo vedanupādānakkhandho, ābādhakattā. Gelaññasamuṭṭhānupamo saññupādānakkhandho, kāmasaññādivasena rāgādisampayuttavedanāsabbhāvā. Asappāyasevanupamo saṅkhārupādānakkhandho, vedanāgelaññassa nidānattā. "Vedanaṁ vedanatthāya abhisaṅkharontī"ti[2] hi vuttaṁ. Tathā "akusalassa kammassa katattā upacitattā vipākaṁ kāyaviññāṇaṁ uppannaṁ hoti dukkhasahagatan"ti[3]. Gilānupamo viññāṇupādānakkhandho, vedanāgelaññena aparimuttattā. Apica cāraka kāraṇa aparādha kāraṇakāraka aparādhikupamā ete bhājana bhojana byañjana parivesaka bhuñjakūpamā cāti evaṁ upamāto vinicchayanayo viññātabbo.

508. **Daṭṭhabbato dvidhā**ti saṅkhepato vitthārato cāti evaṁ dvidhā daṭṭhabbatopettha vinicchayanayo viññātabbo. **Saṅkhepato** hi pañcupādānakkhandhā āsīvisūpame[4] vuttanayena ukkhittāsikapaccatthikato, Bhārasuttavasena[5] bhārato, khajjanīyapariyāyavasena[6] khādakato, Yamakasuttavasena[7] aniccadukkhānattasaṅkhatavadhakato daṭṭhabbā. **Vitthārato** panettha pheṇapiṇḍo viya rūpaṁ daṭṭhabbaṁ, parimaddanāsahanato. Udakapubbuḷaṁ[8]

1. Saṁ 2. 167 piṭṭhe. 2. Saṁ 2. 72 piṭṭhe. 3. Abhi 1. 136 piṭṭhe.
4. Saṁ 2. 381 piṭṭhe. 5. Saṁ 2. 21 piṭṭhe. 6. Saṁ 2. 71 piṭṭhe.
7. Saṁ 2. 89 piṭṭhe. 8. Udakabubbuḷaṁ (Sī, Syā, I)

သန်တမ္မေသု သဘာဂဝသေန သင်္ဂယ္ဟမာနေသု ရူပမ္ပိ ရူပသဘာဂေကသင်္ဂဟ-
ဝသေန ဧကော ခန္ဓော ဟောတိ။ ဝေဒနာ ဝေဒနာသဘာဂေကသင်္ဂဟဝသေန
ဧကော ခန္ဓော ဟောတိ။ သေ နယော သညာဒီသု။ တသ္မာ သဗ္ဗသန်တ-
သဘာဂေကသင်္ဂဟတော ပဉ္စေဝ ဝုတ္တာ။ တေပရမဉ္စေတံ အတ္တတ္တနိယဂါဟဝတ္ထု
ယဒိဒံ ရူပါဒယော ပဉ္စ။ ဝုတ္တဉ္ဟေတံ "ရူပေ ခေါ ဘိက္ခဝေ သတိ ရူပံ ဥပါဒါယ ရူပံ
အဘိနိဝိဿ ဧဝံ ဒိဋ္ဌိ ဥပ္ပဇ္ဇတိ 'ဧတံ မမ၊ ဧသောဟမသ္မိ၊ ဧသော မေ အတ္တာ'တိ။
ဝေဒနာယ၊ သညာယ၊ သင်္ခါရေသု၊ ဝိညာဏေ သတိ ဝိညာဏံ ဥပါဒါယ
ဝိညာဏံ အဘိနိဝိဿ ဧဝံ ဒိဋ္ဌိ ဥပ္ပဇ္ဇတိ 'ဧတံ မမ၊ ဧသောဟမသ္မိ၊ ဧသော မေ
အတ္တာ'တိ"[1]။ တသ္မာ အတ္တတ္တနိယဂါဟဝတ္ထုဿ တေပရမတောပိ ပဉ္စေဝ
ဝုတ္တာ။ ယေပိ စညေ သီလာဒယော ပဉ္စ ဓမ္မက္ခန္ဓာ ဝုတ္တာ၊ တေပိ သင်္ခါရက္ခန္ဓေ
ပရိယာပန္နတ္တာ ဧတ္ထေဝ အဝရောဓံ ဂစ္ဆန္တိ။ တသ္မာ အညေသံ တဒဝရောတောပိ
ပဉ္စေဝ ဝုတ္တာတိ ဧဝံ အနူနာဓိကတော ဝိနိစ္ဆယနယော ဝိညာတဗ္ဗော။ ။

၅၀၇။ **ဥပမာတော**တိ ဣဓ ဟိ ဂိလာနသာလုပမော ရူပုပါဒါနက္ခန္ဓော၊ ဂိလာနုပမဿ ဝိညာဏုပါဒါနက္ခန္ဓဿ ဝတ္ထုဒ္ဒါရာရမ္မဏဝသေန နိဝါသ-
ဋ္ဌာနတော။ ဝေလည္ဗုပမော ဝေဒနုပါဒါနက္ခန္ဓော၊ အာဗာဓကတ္တာ။ ဝေလည္ဗ-
သမုဋ္ဌာနုပမော သညုပါဒါနက္ခန္ဓော၊ ကာမသညာဒိဝသေန ဂုဂါဒိသမုယုတ္တ-
ဝေဒနာသဇ္ဇဝါ။ အသပ္ပါယသေဝနုပမော သင်္ခါရုပါဒါနက္ခန္ဓော၊ ဝေဒနာ-
ဝေလည္ဗဿ နိဒါနတ္တာ။ "ဝေဒနံ ဝေဒနတ္ထာယ အဘိသင်္ခရောတီ"[၂] ဟိ ဝုတ္တံ။
တထာ "အကုသလဿ ကမ္မဿ ကတတ္တာ ဥပစိတတ္တာ ဝိပါကံ ကာယဝိညာဏံ
ဥပ္ပန္နံ ဟောတိ ဒုက္ခသဟဂတ"န္တိ[၃]။ ဂိလာနုပမော ဝိညာဏုပါဒါနက္ခန္ဓော၊
ဝေဒနာဝေလည္ဗေန အပရိမုတ္တတ္တာ။ အပိစ စာရက ကာရက အပရာဓ ကာရက-
ကာရက အပရာဓိကုပမာ ဧတေ ဘာဇန ဘောဇန ဗျဉ္ဇန ပရိဝေသက ဘုဉ္ဇကုပမာ
စာတိ ဧဝံ ဥပမာတော ဝိနိစ္ဆယနယော ဝိညာတဗ္ဗော။

၅၀၈။ **ဒဋ္ဌဗ္ဗတော** ဒ္ဝေါတိ သခေ်ပတော ဝိတ္ထာရတော စာတိ ဧဝံ
ဒ္ဝိဓာ ဒဋ္ဌဗ္ဗတောပေတ္ထ ဝိနိစ္ဆယနယော ဝိညာတဗ္ဗော။ **သခေ်ပတော** ဟိ
ပဉ္စုပါဒါနက္ခန္ဓာ အာသီဝိသူပမေ[၄] ဝုတ္တနယေန ဥက္ခိတ္တာသိကပစ္စတ္ထိကတော၊
ဘာရသုတ္တဝသေန[၅] ဘာရတော၊ ခဇ္ဇနီယပရိယာယဝသေန[၆] ခါဒကတော၊
ယမကသုတ္တဝသေန[၇] အနိစ္စဒုက္ခာနတ္တသင်္ခတဝဓကတော ဒဋ္ဌဗ္ဗာ။ **ဝိတ္ထာရတော**
ပနေတ္ထ ဖေဏပိဏ္ဍော ဝိယ ရူပံ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ၊ ပရိမဒ္ဒနာသဟနတော။ ဥဒကပုဗ္ဗုဠံ[၈]

၁-သံ ၂-၁၆၇-ဝိဋ္ဌေ။ ၂-သံ ၂-၇၂-ဝိဋ္ဌေ။ ၃-အဘိ ၁-၁၃၆-ဝိဋ္ဌေ။ ၄-သံ ၂-၃၈၁-ဝိဋ္ဌေ၊
၅-သံ ၂-၂၁-ဝိဋ္ဌေ။ ၆-သံ ၂-၇၁-ဝိဋ္ဌေ။ ၇-သံ ၂-၈၉-ဝိဋ္ဌေ။ ၈-ဥဒကပုဗ္ဗုဠံ (သီ၊ သျာ၊ ဣ)

viya vedanā, muhuttaramaṇīyato. Marīcikā viya saññā, vippalambhanato. Kadalikkhandho viya saṅkhārā, asārakato. Māyā viya viññāṇaṁ, vañcakato[1]. Visesato ca suḷārampi ajjhattikaṁ rūpaṁ asubhanti daṭṭhabbaṁ. Vedanā tīhi dukkhatāhi avinimuttato dukkhāti. Saññāsaṅkhārā avidheyyato anattāti. Viññāṇaṁ udayabbayadhammato aniccanti daṭṭhabbaṁ.

509. **Evaṁ passantassatthasiddhito**ti evañca saṅkhepavitthāravasena dvidhā passato yā atthasiddhi hoti, tatopi vinicchayanayo viññātabbo. Seyyathidaṁ. Saṅkhepato tāva pañcupādānakkhandhe ukkhittāsikapaccatthikādibhāvena passanto khandhehi na vihaññati. Vitthārato pana rūpādīni pheṇapiṇḍādisadisabhāvena passanto na asāresu sāradassī hoti,

Visesato ca **ajjhattikarūpaṁ asubhato** passanto kabaḷīkārāhāraṁ parijānāti, asubhe subhanti vipallāsaṁ pajahati. Kāmoghaṁ uttarati, kāmayogena visaṁyujjati, kāmāsavena anāsavo hoti, abhijjhākāyaganthaṁ bhindati, kāmupādānaṁ na upādiyati.

Vedanaṁ dukkhato passanto phassāhāraṁ parijānāti, dukkhe sukhanti vipallāsaṁ pajahati, bhavoghaṁ uttarati, bhavayogena visaṁyujjati, bhavāsavena anāsavo hoti, byāpādakāyaganthaṁ bhindati, sīlabbatupādānaṁ na upādiyati.

Saññaṁ saṅkhāre ca anattato passanto manosañcetanāhāraṁ parijānāti, anattani attāti vipallāsaṁ pajahati, diṭṭhoghaṁ uttarati, diṭṭhiyogena visaṁyujjati, diṭṭhāsavena anāsavo hoti. Idaṁsaccābhinivesakāyaganthaṁ bhindati, attavādupādānaṁ na upādiyati.

Viññāṇaṁ aniccato passanto viññāṇāhāraṁ parijānāti, anicce niccanti vipallāsaṁ pajahati, avijjoghaṁ uttarati, avijjāyogena visaṁyujjati, avijjāsavena anāsavo hoti, sīlabbataparāmāsakāyaganthaṁ bhindati, diṭṭhupādānaṁ na upādiyati.

1. Saṁ 2. 116 piṭṭhe passitabbaṁ.

ဝိယ ဝေဒနာ၊ မုဟုတ္တရမဏီယတော။ မရီစိကာ ဝိယ သညာ၊ ဝိပ္ပလမ္ဘနတော။ ကဒလိက္ခန္ဓော ဝိယ သင်္ခါရာ၊ အသာရကတော။ မာယာ ဝိယ ဝိညာဏံ၊ ဝဉ္စကတော[1]။ ဝိသေသတော စ သုဋ္ဌာရမ္ပိ အဇ္ဈတ္တိကံ ရူပံ အသုဘန္တိ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ ဝေဒနာ တီဟိ ဒုက္ခတာဟိ အဝိနိမုတ္တတော ဒုက္ခာတိ။ သညာသင်္ခါရာ အဝိဓေယ္ယတော အနတ္တာတိ။ ဝိညာဏံ ဥဒယဗ္ဗယဓမ္မတော အနိစ္စန္တိ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။

၅၀၉။ **ဧဝံ ပဿန္တဿတ္ထသိဒ္ဓီ**တေ၁တိ ဧဝဉ္စ သင်္ခေပဝိတ္ထာရဝသေန ဒွိဓာ ပဿတော ယာ အတ္ထသိဒ္ဓိ ဟောတိ၊ တတော၁ပိ ဝိနိစ္ဆယနယော ဝိညာတဗ္ဗော။ သေယျထိဒံ။ သင်္ခေပတော တာဝ ပဉ္စုပါဒါနက္ခန္ဓေ ဥက္ခိတ္တာသိကပစ္စတ္ထိကာဒိ-ဘာဝေန ပဿန္တော ခန္ဓေဟိ န ဝိဟညတိ။ ဝိတ္ထာရတော ပန ရူပါဒိနိ ဖေဏ-ပိဏ္ဍာဒိသဒိသဘာဝေန ပဿန္တော န အသာရေသု သာရဒဿီ ဟောတိ၊

ဝိသေသတော စ **အဇ္ဈတ္တိကရူပံ အသုဘတော** ပဿန္တော ကဗဠီကာရာ-ဟာရံ ပရိဇာနာတိ၊ အသုဘေ သုဘန္တိ ဝိပလ္လာသံ ပဇဟတိ။ ကာမောဃံ ဥတ္တရတိ၊ ကာမယောဂေန ဝိသံယုဇ္ဇတိ၊ ကာမာသဝေန အနာသဝေါ ဟောတိ၊ အဘိဇ္ဈာကာယဂန္ထံ ဘိန္ဒတိ၊ ကာမုပါဒါနံ န ဥပါဒိယတိ။

ဝေဒနံ ဒုက္ခတော ပဿန္တော ဖဿာဟာရံ ပရိဇာနာတိ၊ ဒုက္ခေ သုခန္တိ ဝိပလ္လာသံ ပဇဟတိ၊ ဘဝေါဃံ ဥတ္တရတိ၊ ဘဝယောဂေန ဝိသံယုဇ္ဇတိ၊ ဘဝါသဝေန အနာသဝေါ ဟောတိ၊ ဗျာပါဒကာယဂန္ထံ ဘိန္ဒတိ၊ သီလဗ္ဗတုပါ-ဒါနံ န ဥပါဒိယတိ။

သညံ သင်္ခါရေ စ အနတ္တတော ပဿန္တော မနောသဉ္စေတနာဟာရံ ပရိဇာနာတိ၊ အနတ္တနိ အတ္တာတိ ဝိပလ္လာသံ ပဇဟတိ၊ ဒိဋ္ဌောဃံ ဥတ္တရတိ၊ ဒိဋ္ဌိယောဂေန ဝိသံယုဇ္ဇတိ၊ ဒိဋ္ဌာသဝေန အနာသဝေါ ဟောတိ။ ဇုဒ်သစ္စာ-ဘိနိဝေသကာယဂန္ထံ ဘိန္ဒတိ၊ အတ္တဝါဒုပါဒါနံ န ဥပါဒိယတိ။

ဝိညာဏံ အနိစ္စတော ပဿန္တော ဝိညာဏာဟာရံ ပရိဇာနာတိ၊ အနိစ္စေ နိစ္စန္တိ ဝိပလ္လာသံ ပဇဟတိ၊ အဝိဇ္ဇောဃံ ဥတ္တရတိ၊ အဝိဇ္ဇာယောဂေန ဝိသံယုဇ္ဇတိ၊ အဝိဇ္ဇာသဝေန အနာသဝေါ ဟောတိ၊ သီလဗ္ဗတပရာမာသကာယဂန္ထံ ဘိန္ဒတိ၊ ဒိဋ္ဌုပါဒါနံ န ဥပါဒိယတိ။

၁-သံ ၂-၁၁၆-ပိဋ္ဌေ ပဿိတဗ္ဗံ။

Evaṁ mahānisaṁsaṁ, vadhakādivasena dassanaṁ yasmā.
Tasmā khandhe dhīro, vadhakādivasena passeyyāti.

Iti sādhujanapāmojjatthāya kate Visuddhimagge

Paññābhāvanādhikāre

Khandhaniddeso nāma cuddasamo paricchedo.

ဧဝံ မဟာနိသံသံ၊ ဝဓကာဒိဝသေန ဒဿနံ ယသ္မာ။
တသ္မာ ခန္ဓေ ဓီရော၊ ဝဓကာဒိဝသေန ပဿေယ္ယာတိ။

ဣတိ သာဓုဇနပါမောဇ္ဇတ္ထာယ ကတေ ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ
ပညာဘာဝနာဓိကာရေ

ခန္ဓနိဒ္ဒေသော နာမ

စုဒ္ဒသမော ပရိစ္ဆေဒေါ။

15. Āyatanadhātuniddesa

Āyatanavitthārakathā

510. **Āyatanānī**ti dvādasāyatanāni cakkhāyatanaṁ, rūpāyatanaṁ, sotāyatanaṁ, saddāyatanaṁ, ghānāyatanaṁ, gandhāyatanaṁ, jivhāyatanaṁ, rasāyatanaṁ, kāyāyatanaṁ, phoṭṭhabbāyatanaṁ, manāyatanaṁ, dhammāyatananti. Tattha—

Attha lakkhaṇa tāvatva, kama saṅkhepa vitthārā.
Tathā daṭṭhabbato ceva, viññātabbo vinicchayo.

Tattha visesato tāva cakkhatīti **cakkhu,** rūpaṁ assādeti vibhāveti cāti attho. Rūpayatīti **rūpaṁ,** vaṇṇavikāraṁ āpajjamānaṁ hadayaṅgatabhāvaṁ pakāsetīti attho. Suṇātīti **sotaṁ.** Sappatīti **saddo,** udāhariyatīti attho. Ghāyatīti **ghānaṁ.** Gandhayatīti **gandho.** Attano vatthuṁ sūcayatīti attho. Jīvitaṁ avhayatīti **jivhā.** Rasanti taṁ sattāti **raso,** assādentīti attho. Kucchitānaṁ sāsavadhammānaṁ āyoti **kāyo. Āyo**ti uppattideso. Phusiyatīti **phoṭṭhabbaṁ.** Munātīti **mano.** Attano lakkhaṇaṁ dhārentīti **dhammā.**

511. Avisesato pana āyatanato, āyānaṁ tananato, āyatassa ca nayanato **āyatanan**ti veditabbaṁ. Cakkhurūpādīsu hi taṁ taṁ dvārārammaṇā cittacetasikā dhammā sena sena anubhavanādinā kiccena āyatanti uṭṭhahanti ghaṭanti, vāyamantīti vuttaṁ hoti. Te ca āyabhūte dhamme etāni tanonti, vitthārentīti vuttaṁ hoti, idañca anamatagge saṁsāre pavattaṁ atīva āyataṁ saṁsāradukkhaṁ yāva na nivattati, tāva nayanteva, pavattayantīti vuttaṁ hoti. Iti sabbepime dhammā āyatanato, āyānaṁ tananato, āyatassa ca nayanato āyatanaṁ āyatananti vuccanti.

512. Apica nivāsaṭṭhānaṭṭhena ākaraṭṭhena samosaraṇaṭṭhānaṭṭhena sañjātidesaṭṭhena kāraṇaṭṭhena ca **āyatanaṁ** veditabbaṁ. Tathā hi loke "issarāyatanaṁ vāsudevāyatanan"ti-ādīsu nivāsaṭṭhānaṁ

၁၅—အာယတနဓာတုနိဒ္ဒေသ

အာယတနဝိတ္ထာရကထာ

၅၁၀။ **အာယတနာနီ**တိ ဒွါဒသာယတနာနိ စက္ခာယတနံ, ရူပါယတနံ, သောတာယတနံ, သဒ္ဒါယတနံ, ဃာနာယတနံ, ဂန္ဓာယတနံ, ဇိဝှါယတနံ, ရသာယတနံ, ကာယာယတနံ, ဖောဋ္ဌဗ္ဗာယတနံ, မနာယတနံ, ဓမ္မာယတနန္တိ။ တတ္ထ—

အတ္ထ လက္ခဏ တာဝတ္ထ၊ ကမ သင်္ခေပ ဝိတ္ထာရာ။
တထာ ဒဋ္ဌဗ္ဗတော စေဝ၊ ဝိညာဏဗ္ဗော ဝိနိစ္ဆယော။

တတ္ထ ဝိသေသတော တာဝ စက္ခတီတိ **စက္ခု**၊ ရူပံ အဿာဒေတိ ဝိဘာဝေတိ စာတိ အတ္ထော။ ရူပယတီတိ **ရူပံ**၊ ဝဏ္ဏဝိကာရံ အာပဇ္ဇမာနံ ဟဒယင်္ဂတဘာဝံ ပကာသေတီတိ အတ္ထော။ သုဏာတီတိ **သောတံ**။ သပ္ပတီတိ **သဒ္ဒေါ**၊ ဥဒါဟရီယတီတိ အတ္ထော။ ဃာယတီတိ **ဃာနံ**။ ဂန္ဓယတီတိ **ဂန္ဓော**။ အတ္တနော ဝတ္ထုံ သူစယတီတိ အတ္ထော။ ဇိဝိတံ အဝှယတီတိ **ဇိဝှါ**။ ရသန္တိ တံ သတ္တာတိ **ရသော**၊ အဿာဒေန္တီတိ အတ္ထော။ ကုစ္ဆိတာနံ သာသဝဓမ္မာနံ အာယောတိ **ကာယော**။ **အာယော**တိ ဥပ္ပတ္တိဒေသော။ ဖုသီယတီတိ **ဖောဋ္ဌဗ္ဗံ**။ မုနာတီတိ **မနော**။ အတ္တနော လက္ခဏံ ဓာရေန္တီတိ **ဓမ္မာ**။

၅၁၁။ အဝိသေသတော ပန အာယတနတော၁, အာယာနံ တနနတော၁, အာယတဿ စ နယနတော **အာယတန**န္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ စက္ခုရူပါဒိသု ဟိ တံ တံ ဒွါရာရမ္မဏာ စိတ္တစေတသိကာ ဓမ္မာ သေန သေန အနုဘဝနာဒိနာ ကိစ္စေန အာယတန္တိ ဥဋ္ဌဟန္တိ ဃဋ္ဋန္တိ၊ ဝါယမန္တီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ တေ စ အာယဘူတေ ဓမ္မေ တောနိ တာ်နေ်ာ်န္တိ၊ ဝိတ္ထာရေန္တိတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ၊ ဣဒ္ဓ အနုမတ္ထေ သံသာရေ ပဝတ္တံ အတီဝ အာယတံ သံသာရဒုက္ခံ ယာဝ နိဝတ္တတိ၊ တာဝ နယန္တေ၀၊ ပဝတ္တယန္တီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ဣတိ သဗ္ဗေပိမေ ဓမ္မာ အာယတနတော၁, အာယာနံ တနနတော၁, အာ်ယတဿ စ နယနတော အာ်ယတနံ အာ်ယတနန္တိ ဝုစ္စန္တိ။

၅၁၂။ အဝိစ နိဝါသဋ္ဌာနဋ္ဌေန အာကရဋ္ဌေန သမောသရဏဋ္ဌာနဋ္ဌေန သဉ္ဇာတိဒေသဋ္ဌေန ကာရဏဋ္ဌေန စ **အာယတနံ** ဝေဒိတဗ္ဗံ။ တထာ ဟိ လောကေ "ဣဿရာယတနံ ဝါသုဒေဝါယတန"န္တိအာဒီသု နိဝါသဋ္ဌာနံ

āyatananti vuccati. “Suvaṇṇāyatanaṁ rajatāyatanan”ti-ādīsu ākaro. Sāsane pana “manoramme āyatane sevanti naṁ vihaṅgamā”ti-ādīsu[1] samosaraṇaṭṭhānaṁ. “Dakkhiṇāpatho gunnaṁ āyatanan”ti-ādīsu sañjātideso. “Tatra tatreva sakkhibhabbataṁ pāpuṇāti sati sati-āyatane”ti-ādīsu[2] kāraṇaṁ.

Cakkhu-ādīsu cāpi te te cittacetasikā dhammā nivasanti tadāyattavuttitāyāti cakkhādayo ca nesaṁ nivāsaṭṭhānaṁ. Cakkhādīsu ca te ākiṇṇā tannissitattā tadārammaṇattā cāti cakkhādayo nesaṁ ākaro. Cakkhādayo ca nesaṁ samosaraṇaṭṭhānaṁ, tattha tattha vatthudvārārammaṇavasena samosaraṇato. Cakkhādayo ca nesaṁ sañjātideso, tannissayārammaṇabhāvena tattheva uppattito. Cakkhādayo ca nesaṁ kāraṇaṁ, tesaṁ abhāve abhāvatoti. Iti nivāsaṭṭhānaṭṭhena, ākaraṭṭhena, samosaraṇaṭṭhānaṭṭhena, sañjātidesaṭṭhena, kāraṇaṭṭhena cāti imehipi kāraṇehi ete dhammā āyatanaṁ āyatananti vuccanti.

Tasmā yathāvuttena atthena cakkhu ca taṁ āyatanañcāti **cakkhāyatanaṁ -pa-** dhammā ca te āyatanañcāti **dhammāyatanan**ti evaṁ tāvettha **atthato** viññātabbo vinicchayo.

513. **Lakkhaṇā**ti cakkhādīnaṁ lakkhaṇatopettha viññātabbo vinicchayo. Tāni ca pana tesaṁ lakkhaṇāni Khandhaniddese vuttanayeneva veditabbāni.

Tāvatvatoti tāvabhāvato. Idaṁ vuttaṁ hoti—cakkhādayopi hi dhammā eva, evaṁ sati dhammāyatanamicceva avatvā kasmā dvādasāyatanānīti vuttānīti ce. Chaviññāṇakāyuppattidvārārammaṇavavatthānato idha channaṁ viññāṇakāyānaṁ dvārabhāvena ārammaṇabhāvena ca vavatthānato ayametesaṁ bhedo hotīti dvādasa vuttāni, cakkhuviññāṇavīthi-pariyāpannassa hi viññāṇakāyassa cakkhāyatanameva uppattidvāraṁ, rūpāyatanameva cārammaṇaṁ, tathā itarāni itaresaṁ. Chaṭṭhassa pana bhavaṅgamanasaṅkhāto manāyatanekadesova uppattidvāraṁ, asādhāraṇameva ca dhammāyatanaṁ

1. Aṁ 2. 36 piṭṭhe. 2. Aṁ 1. 256 piṭṭhādīsu.

အာယတနန္တိ ဝုစ္စတိ။ “သုဝဏ္ဏာယတနံ ရဇတာယတန”န္တိအာဒီသု အာကရော။ သာသနေ ပန “မနောရမ္မေ အာယတနေ သေဝန္တိ နံ ဝိဟင်္ဂမာ”တိအာဒီသု[1] သမောသရဏဋ္ဌာနံ။ “ဒက္ခိဏာပထော ဂုန္နံ အာယတန”န္တိအာဒီသု သဉ္ဇာတိဒေသော။ “ဓာတြေ တတြေဝ သက္ခိဘဗ္ဗတံ ပါပုဏာတိ သတိ သတိ-အာယတနေ”တိအာဒီသု[2] ကာရဏံ။

စက္ခ္वာဒီသု စာပိ တေ တေ စိတ္တစေတသိကာ ဓမ္မာ နိဝသန္တိ တဒါယတ္တ-ဝုတ္တိတာယာတိ ဝတ္ထာဒယော စ နေသံ နိဝါသဋ္ဌာနံ။ စက္ခာဒီသု စ တေ အာကိဏ္ဏာ တန္နိဿိတတ္တာ တဒါရမ္မဏတ္တာ စာတိ စက္ခာဒယော နေသံ အာကရော။ စက္ခာဒယော စ နေသံ သမောသရဏဋ္ဌာနံ၊ တတ္ထ တတ္ထ ဝတ္ထု-ဒ္ဝါရာရမ္မဏဝသေန သမောသရဏတော။ စက္ခာဒယော စ နေသံ သဉ္ဇာတိ-ဒေသော၊ တန္နိဿယာရမ္မဏဘာဝေန တတ္ထေဝ ဥပ္ပတ္တိတော။ စက္ခာဒယော စ နေသံ ကာရဏံ၊ တေသံ အဘာဝေ အဘာဝတောတိ။ ဣတိ နိဝါသဋ္ဌာနဋ္ဌေန, အာကရဋ္ဌေန, သမောသရဏဋ္ဌာနဋ္ဌေန, သဉ္ဇာတိဒေသဋ္ဌေန, ကာရဏဋ္ဌေန စာတိ ဣမေဟိပိ ကာရဏေဟိ ဧတေ ဓမ္မာ အာယတနံ အာယတနန္တိ ဝုစ္စန္တိ။

တသ္မာ ယထာဝုတ္တေန အတ္ထေန စက္ခု စ တံ အာယတနဉ္စာတိ **စက္ခာယတနံ**။ပ။ ဓမ္မာ စ တေ အာယတနဉ္စာတိ **ဓမ္မာယတန**န္တိ ဧဝံ တာဝေတ္ထ **အတ္ထတော** ဝိညာ-တဗ္ဗော ဝိနိစ္ဆယော။

၅၁၃။ **လက္ခဏာ**တိ စက္ခာဒီနံ လက္ခဏတောပေတ္ထ ဝိညာတဗ္ဗော ဝိနိစ္ဆ-ယော။ တာနိ စ ပန တေသံ လက္ခဏာနိ ခန္ဓနိဒ္ဒေသေ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။

တာဝတ္ဘတောတိ တာဝဘာဝတော။ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ—- စက္ခာဒယောပိ ဟိ ဓမ္မာ ဧဝ၊ ဧဝံ သတိ ဓမ္မာယတနမိစ္စေဝ အဝတ္ဝာ ကသ္မာ ဒ္ဝါဒသာယတနာ-နီတိ ဝုတ္တာနီတိ စေ။ ဆဝိညာဏကာယုပ္ပတ္တိဒ္ဝါရာရမ္မဏဝဝတ္ထာနတော ဣဒ-ဆန္နံ ဝိညာဏကာယာနံ ဒ္ဝါရဘာဝေန အာရမ္မဏဘာဝေန စ ဝဝတ္ထာနတော အယမေတေသံ ဘေဒေါ ဟောတီတိ ဒ္ဝါဒသ ဝုတ္တာနိ၊ စက္ခုဝိညာဏဝီထိ-ပရိယာပန္နဿ ဟိ ဝိညာဏကာယဿ စက္ခာယတနမေဝ ဥပ္ပတ္တိဒ္ဝါရံ, ရူပါယတန-မေဝ ဝိသယံ၊ တထာ ဣတရာနိ ဣတရေသံ။ ဆဋ္ဌဿ ပန ဘဝင်္ဂမနံသင်္ခါတော မနာယတနေကဒေသောဝ ဥပ္ပတ္တိဒ္ဝါရံ, အသာဓာရဏမေဝ စ ဓမ္မာယတနံ

၁-အံ ၂-၃၆-ဝိဋ္ဌေ။ ၂-အံ ၁-၂၅၆-ဝိဋ္ဌာဒီသု၊
ဝိသုဒ္ဓိ ၂-၈

ārammaṇanti. Iti channaṁ viññāṇakāyānaṁ uppattidvārārammaṇavavatthānato dvādasa vuttānīti evamettha tāvatvato viññātabbo vinicchayo.

514. **Kamato**ti idhāpi pubbe vuttesu uppattikkamādīsu desanākkamova yujjati. Ajjhattikesu hi āyatanesu sanidassanasappaṭighavisayattā cakkhāyatanaṁ pākaṭanti paṭhamaṁ desitaṁ, tato anidassanasappaṭighavisayāni sotāyatanādīni. Atha vā dassanānuttariyasavanānuttariyahetubhāvena bahūpakārattā ajjhattikesu cakkhāyatanasotāyatanāni paṭhamaṁ desitāni, tato ghānāyatanādīni tīṇi, pañcannampi gocaravisayattā ante manāyatanaṁ, cakkhāyatanādīnaṁ pana gocarattā tassa tassa antarantarāni bāhiresu rūpāyatanādīni. Apica viññāṇuppattikāraṇavavatthānatopi ayametesaṁ kamo veditabbo. Vuttañhetaṁ "cakkhuñca paṭicca rūpe ca uppajjati cakkhuviññāṇaṁ -pa- manañca paṭicca dhamme ca uppajjati manoviññāṇan"ti[1]. Evaṁ kamatopettha viññātabbo vinicchayo.

515. **Saṅkhepavitthārā**ti saṅkhepato hi manāyatanassa ceva dhammāyatanekadesassa ca nāmena tadavasesānañca āyatanānaṁ rūpena saṅgahitattā dvādasāpi āyatanāni nāmarūpamattameva honti. **Vitthārato** pana ajjhattikesu tāva cakkhāyatanaṁ jātivasena cakkhupasādamattameva, paccayagatinikāyapuggalabhedato pana anantappabhedaṁ. Tathā sotāyatanādīni cattāri. Manāyatanaṁ kusalākusalavipākakiriyaviññāṇabhedena ekūnanavutippabhedaṁ ekavīsuttarasatappabhedañca. Vatthupaṭipadādibhedato pana anantappabhedaṁ. Rūpasaddagandharasāyatanāni visabhāgapaccayādibhedato anantappabhedāni. Phoṭṭhabbāyatanaṁ pathavīdhātutejodhātuvāyodhātuvasena tippabhedaṁ. Paccayādibhedato anekappabhedaṁ. Dhammāyatanaṁ vedanāsaññāsaṅkhārakkhandhasukhumarūpanibbānānaṁ sabhāvanānattakedato anekappabhedanti. Evaṁ saṅkhepavitthārā viññātabbo vinicchayo.

516. **Daṭṭhabbato**ti ettha pana sabbāneva saṅkhatāni āyatanāni anāgamanato aniggamanato ca daṭṭhabbāni. Na hi tāni pubbe udayā kutoci āgacchanti, napi uddhaṁ vayā kuhiñci gacchanti, atha kho pubbe udayā

1. Ma 3. 328; Saṁ 1. 300 piṭṭhādīsu.

အာရမ္မဏန္တိ။ ဣတိ ဆန္နံ ဝိညာဏကာယာနံ ဥပ္ပတ္တိဒ္ဝါရာရမ္မဏဝဝတ္ထာနတော ဒွါဒသ ဝုတ္တာနီတိ ဧဝမေတ္ထ တာဝတ္တတော ဝိညာ᳓တမ္ဗော ဝိနိစ္ဆယော။

၅၁၄။ **ကမတော**တိ ဣဓေဝိ ပုဗ္ဗေ ဝုတ္တေသု ဥပ္ပတ္တိက္ကမာဒီသု ဒေသနာက္ကမေဝ ယုဇ္ဇတိ။ အဇ္ဈတ္တိကေသု ဟိ အာယတနေသု သနိဒဿနသပ္ပဋိဃဝိသယတ္တာ စက္ခာယတနံ ပါကဋန္တိ ပဌမံ ဒေသိတံ၊ တတော အနိဒဿနသပ္ပဋိဃဝိသယာနိ သောတာယတနာဒီနိ။ အထ ဝါ ဒဿနာနုတ္တရိယသဝနာနုတ္တရိယဟေတုဘာဝတော ဗဟူပကာရတ္တာ အဇ္ဈတ္တိကေသု စက္ခာယတနသောတာယတနာနိ ပဌမံ ဒေသိတာနိ၊ တတော ဃာနာယတနာဒီနိ တီဏိ၊ ပဉ္စန္နမ္ပိ ဂေါစရဝိသယတ္တာ အန္တေ မနာယတနံ၊ ဓမ္မာယတနာဒီနံ ပန ဂေါစရတ္တာ တဿ တဿ အန္တရန္တရာနိ ဗာဟိရေသု ရူပါယတနာဒီနိ။ အဝိစ ဝိညာဏုပ္ပတ္တိကာရဏဝဝတ္ထာနတောပိ အယမေတေသံ ကမော ဝေဒိတမ္ဗော။ ဝုတ္တဉ္ဧတံ "စက္ခုဉ္စ ပဋိစ္စ ရူပေ စ ဥပ္ပဇ္ဇတိ စက္ခုဝိညာဏံ။ပ။ မနဉ္စ ပဋိစ္စ ဓမ္မေ စ ဥပ္ပဇ္ဇတိ မနောဝိညာဏ"န္တိ[1]။ ဧဝံ ကမတောပေတ္ထ ဝိညာတမ္ဗော ဝိနိစ္ဆယော။

၅၁၅။ **သင်္ခေပဝိတ္ထာရာ**တိ သင်္ခေပတော ဟိ မနာယတနဿ စေဝ ဓမ္မာယတနေကဒေသဿ စ နာမေန တဒဝယဝသာနုဘူ အာယတနာနံ ရူပေန သင်္ဂဟိတတ္တာ ဒွါဒသာပိ အာယတနာနိ နာမရူပမတ္တမေဝ ဟောန္တိ။ **ဝိတ္ထာရတော** ပန အဇ္ဈတ္တိကေသု တာဝ စက္ခာယတနံ ဇာတိဝသေန စက္ခုပသာဒမတ္တမေဝ၊ ပစ္စယဂတိနိကာယပုဂ္ဂလဘေဒတော ပန အနန္တပ္ပဘေဒံ။ တထာ သောတာယတနာဒီနိ စတ္တာရိ။ မနာယတနံ ကုသလာကုသလဝိပါကကိရိယဝိညာဏဘေဒေန ကျေနနဝုတိပ္ပဘေဒံ ကေစိ သုတ္တရသတပ္ပဘေဒဉ္စ။ ဝတ္ထုပဋိပဒါဒိဘေဒတော ပန အနန္တပ္ပဘေဒံ။ ရူပသဒ္ဒဂန္ဓရသာယတနာနိ ဝိသဘာဂပစ္စယာဒိဘေဒတော အနန္တပ္ပဘေဒါနိ။ ဖောဋ္ဌဗ္ဗာယတနံ ပထဝီဓာတုတေဇောဓာတုဝါယောဓာတုဝသေန တိပ္ပဘေဒံ။ ပစ္စယာဒိဘေဒတော အနေကပ္ပဘေဒံ။ ဓမ္မာယတနံ ဝေဒနာသညာသင်္ခါရက္ခန္ဓသုခုမရူပနိဗ္ဗာနာနံ သဘာဝနာနတ္တဘေဒတော အနေကပ္ပဘေဒန္တိ။ ဧဝံ သင်္ခေပဝိတ္ထာရာ ဝိညာတမ္ဗော ဝိနိစ္ဆယော။

၅၁၆။ **ဒဋ္ဌဗ္ဗတော**တိ ဣဟ ပန သဗ္ဗာနေဝ သင်္ခတာနိ အာ᳓ယတနာနိ အနာဂမနတော အနိဂ္ဂမနတော စ ဒဋ္ဌဗ္ဗာနိ။ န ဟိ တာနိ ပုဗ္ဗေ ဥဒယာ ကုတောစိ အာဂစ္ဆန္တိ၊ နပိ ဥဒ္ဓံ ဝယာ ကုဟိဉ္စိ ဂစ္ဆန္တိ၊ အထ ခေါ ပုဗ္ဗေ ဥဒယာ

၁-မ ၃-၃ ၂၈၁သံ ၁-၃၀၀-ဒိဋ္ဌာဒီသု။

appaṭiladdhasabhāvāni, uddhaṁ vayā paribhinnasabhāvāni, pubbantāparantavemajjhe paccayāyattavuttitāya avasāni pavattanti. Tasmā anāgamanato aniggamanato ca daṭṭhabbāni. Tathā nirīhakato abyāpārato ca. Na hi cakkhurūpādīnaṁ evaṁ hoti "aho vata amhākaṁ sāmaggiyaṁ viññāṇaṁ nāma uppajjeyyā"ti, na ca tāni viññāṇuppādanatthaṁ dvārabhāvena vatthubhāvena ārammaṇabhāvena vā īhanti, na byāpāramāpajjanti, atha kho dhammatāvesā, yaṁ cakkhurūpādisāmaggiyaṁ cakkhuviññāṇādīni sambhavantīti. Tasmā nirīhakato abyāpārato ca daṭṭhabbāni. Apica ajjhattikāni suññagāmo viya daṭṭhabbāni, dhuvasubhasukhattabhāvavirahitattā. Bāhirāni gāmaghātakacorā viya, ajjhattikānaṁ abhighātakattā. Vuttañhetaṁ "cakkhu bhikkhave haññati manāpāmanāpehi rūpehī"ti[1] vitthāro. Apica ajjhattikāni cha pāṇakā viya[2] daṭṭhabbāni, bāhirāni tesaṁ gocarā viyāti. Evamettha daṭṭhabbato viññātabbo vinicchayo.

Idaṁ tāva āyatanānaṁ vitthārakathāmukhaṁ.

Dhātuvitthārakathā

517. Tadanantarā pana **dhātuyo**ti aṭṭhārasa dhātuyo. Cakkhudhātu, rūpadhātu, cakkhuviññāṇadhātu, sotadhātu, saddadhātu, sotaviññāṇadhātu, ghānadhātu, gandhadhātu, ghānaviññāṇadhātu, jivhādhātu, rasadhātu, jivhāviññāṇadhātu, kāyadhātu, phoṭṭhabbadhātu, kāyaviññāṇadhātu, manodhātu, dhammadhātu, manoviññāṇadhātūti. Tattha—

Atthato lakkhaṇādīhi, kama tāvatva saṅkhato.
Paccayā atha daṭṭhabbā, veditabbo vinicchayo.

Tattha **atthato**ti cakkhatīti cakkhu. Rūpayatīti rūpaṁ. Cakkhussa viññāṇaṁ cakkhuviññāṇanti evamādinā tāva nayena cakkhādīnaṁ visesatthato veditabbo vinicchayo. Avisesena pana vidahati, dhīyate, pidhānaṁ, vidhīyate etāya, ettha vā dhīyatīti dhātu. Lokiyā hi dhātuyo kāraṇabhāvenavavatthitā hutvā suvaṇṇarajatādidhātuyo viya suvaṇṇarajatādiṁ, anekappakāraṁ saṁsāradukkhaṁ vidahanti. Bhārahārehi ca bhāro viya,

1. Manāpāmanāpesu rūpesu (Saṁ 2. 383)
2. Saṁ 2. 402 piṭṭhe.

အပ္ပဋိလဒ္ဓသဘာဝါနိ၊ ဥဒ္ဓံ ဝယာ ပရိဘိန္နသဘာဝါနိ၊ ပုဗ္ဗန္တာပရန္တဝေမဇ္ဈေ ပစ္စယာယတ္တဝုတ္တိတာယ အဝသာနိ ပဝတ္တန္တိ။ တသ္မာ အနာဂမနတော အနိဂ္ဂမနတော စ ဒဋ္ဌဗ္ဗာနိ။ တထာ နိရီဟကတော အဗ္ယာပါရတော စ။ နှ ဟိ စက္ခုရူပါဒီနံ ဧဝံ ဟောတိ "အဟော ဝတ အမှာကံ သာမဂ္ဂိယံ ဝိညာဏံ နာမ ဥပ္ပဇ္ဇေယ္ယာ"တိ၊ နှ စ တာနိ ဝိညာဏုပ္ပါဒနတ္ထံ ဒ္ဝါရဘာဝေန ဝတ္ထုဘာဝေန အာရမ္မဏဘာဝေန ဝါ ဣဟန္တိ၊ နှ ဗျာပါရမာပဇ္ဇန္တိ၊ အထ ခေါ စက္ခုရူပါဒိသာမဂ္ဂိယံ စက္ခုဝိညာဏာဒီနိ သမ္ဘဝန္တိ။ တသ္မာ နိရီဟကတော အဗ္ယာပါရတော စ ဒဋ္ဌဗ္ဗာနိ။ အပိစ အဋ္ဌတ္ထိကာနိ သုညဂါမော ဝိယ ဒဋ္ဌဗ္ဗာနိ၊ ဓုဝသုဘသုခဘာဝဝိရဟိကတ္တာ။ ဗာဟိရာနိ ဂါမဃာတကစောရာ ဝိယ အဋ္ဌတ္ထိကာနံ အဘိဃာတကတ္တာ။ ဝုတ္တဉ္ဟေတံ "စက္ခု၊ ဘိက္ခဝေ ဟညတိ မနာပါမနာပေဟိ ရူပေဟီ"တိ[1] ဝိတ္ထာရော။ အပိစ အဋ္ဌတ္ထိကာနိ ဆ ပါဏကာ ဝိယ၂ ဒဋ္ဌဗ္ဗာနိ၊ ဗာဟိရာနိ တေသံ ဂေါစရာ ဝိယာတိ။ ဧဝမေတ္ထ ဒဋ္ဌဗ္ဗတော ဝိညာတဗ္ဗော ဝိနိစ္ဆယော။

ဣဒံ တာဝ အာယတနာနံ ဝိတ္ထာရကထာမုခံ။

ဓာတုဝိတ္ထာရကထာ

၅၁၇။ တဒနန္တရာ ပန **ဓာတုယော**တိ အဋ္ဌာရသ ဓာတုယော။ စက္ခုဓာတု, ရူပဓာတု, စက္ခုဝိညာဏဓာတု၊ သောတဓာတု, သဒ္ဒဓာတု, သောတဝိညာဏဓာတု၊ ဃာနဓာတု, ဂန္ဓဓာတု, ဃာနဝိညာဏဓာတု၊ ဇိဝှါဓာတု, ရသဓာတု, ဇိဝှါဝိညာဏဓာတု၊ ကာယဓာတု, ဖောဋ္ဌဗ္ဗဓာတု, ကာယဝိညာဏဓာတု၊ မနောဓာတု, ဓမ္မဓာတု, မနောဝိညာဏဓာတုတိ။ တတ္ထ—

အတ္ထတော လက္ခဏာဒီဟိ၊ ကမ တာဝတ္တ သခ်္ခတော။
ပစ္စယာ အထ ဒဋ္ဌဗ္ဗာ၊ ဝေဒိတဗ္ဗော ဝိနိစ္ဆယော။

တတ္ထ **အတ္ထတော**တိ စက္ခတီတိ စက္ခု။ ရူပယတီတိ ရူပံ။ စက္ခုဿ ဝိညာဏံ စက္ခုဝိညာဏန္တိ ဧဝမာဒီနာ တာဝ နယေန စက္ခာဒီနံ ဝိသေသတ္ထတော ဝေဒိတဗ္ဗော ဝိနိစ္ဆယော။ အဝိသေသေန ပန ဝိဒဟတိ, ဓီယတေ, ဝိဓာနံ, ဝိဓီယတေ ဘောယ, တ္ထေ ဝါ ဓီယတီတိ ဓာတု။ လောကိယာ ဟိ ဓာတုယော ကာရဏာဘာဝေန ဝဝတ္ထိတာ ဟုတ္ဝာ သုဝဏ္ဏရဇတာဒိဓာတုယော ဝိယ သုဝဏ္ဏရဇတာဒီ, အနေကပ္ပကာရံ သံသာရဒုက္ခံ ဝိဒဟန္တိ။ ဘာရဟာရေဟိ စ ဘာရော ဝိယ,

၁-မနာပါမနာပေသု ရူပေသု (သံ ၂-၃၈၃) ၂-သံ ၂-၄၀၂-ပိဋ္ဌေ။

sattehi dhīyante, dhāriyantīti attho. Dukkhavidhānamattameva cesā, avasavattanato. Etāhi ca karaṇabhūtāhi saṁsāradukkhaṁ sattehi anuvidhīyati. Tathāvihitañca taṁ etāsveva dhīyati, ṭhapiyatīti attho. Iti cakkhādīsu ekeko dhammo yathāsambhavaṁ vidahati, dhīyatīti-ādinā atthavasena dhātūti vuccati.

518. Apica yathā titthiyānaṁ attā nāma sabhāvato natthi, na evametā, etā pana attano sabhāvaṁ dhārentīti dhātuyo. Yathā loke vicittā haritālamanosilādayo selāvayavā dhātuyoti vuccanti, evametāpi dhātuyo viya dhātuyo. Vicittā hete ñāṇañeyyāvayavāti. Yathā vā sarīrasaṅkhātassa samudāyassa avayavabhūtesu rasasoṇitādīsu aññamaññavisabhāgalakkhaṇaparicchinnesu dhātusamaññā, evametesupi pañcakkhandhasaṅkhātassa attabhāvassa avayavesu dhātusamaññā veditabbā. Aññamaññavisabhāgalakkhaṇaparicchinnā hete cakkhādayoti. Apica dhātūti nijjīvamattassevetaṁ adhivacanaṁ. Tathā hi Bhagavā "cha dhāturo ayaṁ bhikkhu puriso"ti-ādīsu[1] jīvasaññāsamūhananatthaṁ dhātudesanaṁ akāsīti.

Tasmā yathāvuttena atthena cakkhu ca taṁ dhātu ca cakkhudhātu -pa- manoviññāṇañca taṁ dhātu ca manoviññāṇadhātūti. Evaṁ tāvettha atthato veditabbo vinicchayo.

519. **Lakkhaṇāditoti** cakkhādīnaṁ lakkhaṇāditopettha veditabbo vinicchayo. Tāni ca pana nesaṁ lakkhaṇādīni Khandhaniddese vuttanayeneva veditabbāni.

Kamatoti idhāpi pubbe vuttesu uppattikkamādīsu desanākkamova yujjati. So ca panāyaṁ hetuphalānupubbavavatthānavasena vutto. Cakkhudhātu rūpadhātūti idañhi dvayaṁ hetu, cakkhuviññāṇadhātūti phalaṁ. Evaṁ sabbattha.

1. Ma 1. 282 piṭṭhe.

သတ္တေဟိ ဓိယန္တေ၊ ဓာရိယန္တီတိ အတ္ထော။ ဒုက္ခဝိဓေနမတ္တမေဝ စေသာ၊ အဝသဝတ္တနတော။ တောဟိ စ ကရဏဘူတာဟိ သံသာရဒုက္ခံ သတ္တေဟိ အနုဝိဓီယတိ။ တထာဝိဟိတဉ္စ တံ တောသ္မေဝ ဓီယတိ၊ ဌပီယတီတိ အတ္ထော။ ဧတိ စက္ခာဒီသု ဧကေကော ဓမ္မော ယထာသမ္ဘဝံ ဝိဒဟတိ, ဓီယတီတိအာဒိနာ အတ္ထဝသေန ဓာတူတိ ဝုစ္စတိ။

၅၁၈။ အပိစ ယထာ တိတ္ထိယာနံ အတ္တာ နာမ သဘာဝတော နတ္ထိ၊ န ဧဝမေတာ၊ တော ပန အတ္တနော သဘာဝံ ဓာရေန္တီတိ ဓာတုယော။ ယထာ လောကေ ဝိဗိတ္တာ ဟရိတာလမနောသိလာဒယော သေလာဝယဝါ ဓာတု-ယောတိ ဝုစ္စန္တိ၊ ဧဝမေတာပိ ဓာတုယော ဝိယ မာတုယော။ ဝိဗိတ္တာ ဟေတေ ဉာဏ္ဉေယျာဝယဝါတိ။ ယထာ ဝါ သရီရသင်္ခါတဿ သမုဒါယဿ အဝယဝ-ဘူတေသု ရသသောဏိတာဒီသု အညမညဝိသဘာဂလက္ခဏပရိစ္ဆိန္နေသု ဓာတု-သမညာ၊ ဧဝမေတေသုပိ ပဉ္စက္ခန္ဓသင်္ခါတဿ အတ္တဘာဝဿ အဝယဝေသု ဓာတုသမညာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ အညမညဝိသဘာဂလက္ခဏပရိစ္ဆိန္နာ ဟေတေ စက္ခာဒယောတိ။ အပိစ ဓာတူတိ နိဇ္ဇီဝမတ္တဿေဝေတံ အဓိဝစနံ။ တထာ ဟိ ဘဂဝါ "ဆ ဓာတုရော အယံ ဘိက္ခု ပုရိသော"တိအာဒိသု[1] ဇီဝသညာ-သမူဟနနတ္ထံ ဓာတုဒေသနံ အကာသီတိ။

တသ္မာ ယထာဝုတ္တေန အတ္ထေန စက္ခု စ တံ ဓာတု စ စက္ခုဓာတု။ပ။ မနောဝိညာဏမ္ပိ တံ ဓာတု စ မနောဝိညာဏဓာတူတိ။ ဧဝံ တာဝေတ္ထ အတ္ထတော ဝေဒိတဗ္ဗော ဝိနိစ္ဆယော။

၅၁၉။ **လက္ခဏာဒိတော**တိ စက္ခာဒိနံ လက္ခဏာဒိတောပေတ္ထ ဝေဒိတဗ္ဗော ဝိနိစ္ဆယော။ တာနိ စ ပန နေသံ လက္ခဏာဒီနိ ခန္ဓနိဒ္ဒေသေ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။

ကမတောတိ ဣဓာပိ ပုဗ္ဗေ ဝုတ္တေသု ဥပ္ပတ္တိက္ကမာဒီသု ဒေသနာက္ကမောဝ ယုဇ္ဇတိ။ သော စ ပနာယံ ဟေတုဖလာနုပုဗ္ဗဝဝတ္ထာနဝသေန ဝုတ္တော။ စက္ခုဓာတု ရူပဓာတူတိ ဣဒဉ္�hိ ဒွယံ ဟေတု၊ စက္ခုဝိညာဏဓာတူတိ ဖလံ။ ဧဝံ သဗ္ဗတ္ထ။

520. **Tāvatvato**ti tāvabhāvato. Idaṁ vuttaṁ hoti—tesu tesu hi suttābhidhammappadesesu “ābhādhātu, subhadhātu, ākāsānañcāyatanadhātu, viññāṇañcāyatanadhātu, ākiñcaññāyatanadhātu, nevasaññānāsaññāyatanadhātu, saññāvedayitanirodhadhātu”[1], “kāmadhātu, byāpādadhātu, vihiṁsādhātu, nekkhammadhātu, abyāpādadhātu, avihiṁsādhātu”[2], “sukhadhātu, dukkhadhātu, somanassadhātu, domanassadhātu, upekkhādhātu, avijjādhātu”[3], “ārambhadhātu, nikkamadhātu, parakkamadhātu”[4], “hīnadhātu, majjhimadhātu, paṇītadhātu”[5], “pathavīdhātu, āpodhātu, tejodhātu, vāyodhātu[6], ākāsadhātu, viññāṇadhātu”[7], “saṅkhatadhātu, asaṅkhatadhātu”[8], “anekadhātunānādhātu loko”[9]ti evamādayo aññāpi dhātuyo dissanti. Evaṁ sati sabbāsaṁ vasena paricchedaṁ akatvā kasmā aṭṭhārasāti ayameva paricchedo katoti ce. Sabhāvato vijjamānānaṁ sabbadhātūnaṁ tadantogadhattā.

Rūpadhātuyeva hi ābhādhātu, subhadhātu pana rūpādipaṭibaddhā. Kasmā, subhanimittattā. Subhanimittañhi subhadhātu. Tañca rūpādivinimuttaṁ na vijjati. Kusalavipākārammaṇā vā rūpādayo eva subhadhātūti rūpādimattamevesā. Ākāsānañcāyatanadhātu-ādīsu cittaṁ manoviññāṇadhātuyeva, sesā dhammadhātu. Saññāvedayitanirodhadhātu pana sabhāvato natthi. Dhātudvayanirodhamattameva hi sā.

Kāmadhātu dhammadhātumattaṁ vā hoti. Yathāha “tattha katamā kāmadhātu, kāmapaṭisaṁyutto takko vitakko micchāsaṅkappo”ti[10]. Aṭṭhārasāpi vā dhātuyo. Yathāha “heṭṭhato Avīcinirayaṁ pariyantaṁ karitvā uparito Paranimmitavasavattī deve antokaritvā yaṁ etasmiṁ antare etthāvacarā ettha pariyāpannā khandhadhātu-āyatanā rūpā vedanā saññā saṅkhārā viññāṇaṁ, ayaṁ vuccati kāmadhātū”ti[10].

---

1. Saṁ 1. 364 piṭṭhe.
2. Abhi 2. 88; Dī 3. 181; Ma 3. 108 piṭṭhesu.
3. Abhi 2. 87; Ma 3. 108 piṭṭhesu.
4. Saṁ 3. 60 piṭṭhe.
5. Dī 3. 181 piṭṭhe.
6. Dī 3. 190 piṭṭhādīsu.
7. Ma 3. 107; Abhi 2. 84 piṭṭhādīsu.
8. Ma 3. 108 piṭṭhe.
9. Dī 2. 225; Ma 1. 100 piṭṭhādīsu.
10. Abhi 2. 88 piṭṭhe.

၅၂၀။ **တာဝတ္ထတော**တိ တာဝဘာဝတော။ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ—တေသု တေသု ဟိ သုတ္တာဘိဓမ္မပ္ပဒေသေသု ‘‘အာဘာဓာတု၊ သုဘဓာတု၊ အာကာသာနဉ္စာယတနဓာတု၊ ဝိညာဏဉ္စာယတနဓာတု၊ အာကိဉ္စညာယတနဓာတု နေဝသညာနာသညာယတနဓာတု၊ သညာဝေဒယိတနိရောဓဓာတု’’[၁]၊ ‘‘ကာမဓာတု၊ ဗျာပါဒဓာတု၊ ဝိဟိံသာဓာတု၊ နေက္ခမ္မဓာတု၊ အဗျာပါဒဓာတု အဝိဟိံသာဓာတု’’[၂]၊ ‘‘သုခဓာတု၊ ဒုက္ခဓာတု၊ သောမနဿဓာတု၊ ဒေါမနဿဓာတု၊ ဥပေက္ခာဓာတု၊ အဝိဇ္ဇာဓာတု’’[၃]၊ ‘‘အာရမ္ဘဓာတု၊ နိက္ကမဓာတု၊ ပရက္ကမဓာတု’’[၄]၊ ‘‘ဟီနဓာတု၊ မဇ္ဈိမဓာတု၊ ပဏီတဓာတု’’[၅]၊ ‘‘ပထဝီဓာတု၊ အာပေါဓာတု၊ တေဇောဓာတု၊ ဝါယောဓာတု[၆]၊ အာကာသဓာတု၊ ဝိညာဏဓာတု’’[၇]၊ ‘‘သင်္ခတဓာတု၊ အသင်္ခတဓာတု’’[၈]၊ ‘‘အနေကဓာတုနာနာဓာတု လောကော’’[၉]တိ ဧဝမာဒယော အညာပိ ဓာတုယော ဒိဿန္တိ။ ဧဝံ သတိ သဗ္ဗာသံ ဝသေန ပရိစ္ဆေဒံ အကတ္ဝာ ကသ္မာ အဋ္ဌာရသာတိ အယမေဝ ပရိစ္ဆေဒေါ ကတောတိ စေ။ သဘာဝတော ဝိဇ္ဇမာနာနံ သဗ္ဗဓာတူနံ် တဒန္တောဂဓတ္တာ။

ရူပဓာတုယေဝ ဟိ အာဘာဓာတု၊ သုဘဓာတု ပန ရူပါဒိပဋိပဒ္ဒါ။ ကသ္မာ၊ သုဘနိမိတ္တတ္တာ။ သုဘနိမိတ္တဉ္ဧိ သုဘဓာတု။ တဉ္စ ရူပါဒိဝိနိမုတ္တံ် န ဝိဇ္ဇတိ။ ကုသလဝိပါကာရမ္မဏာ ဝါ ရူပါဒယော ဧဝ သုဘဓာတူတိ ရူပါဒိမတ္တမေဝေသာ။ အာကာသာနဉ္စာယတနဓာတုအာဒီသု စိတ္တံ် မနောဝိညာဏဓာတုယေဝ၊ သေသာ ဓမ္မဓာ့တု။ သညာဝေဒယိတနိရောဓမတ္တမေဝ ဟိ သာ။

ကာမဓာ့တု ဓမ္မဓာတုမတ္တံ် ဝါ ဟောတိ။ ယထာဟ ‘‘တတ္ထ ကတမာ ကာမဓာတု၊ ကာမပဋိသံယုတ္တော တက္ကော ဝိတက္ကော မိစ္ဆာသင်္ကပ္ပေါ’’တိ[၁၀]။ အဋ္ဌာရသာပိ ဝါ ဓာတုယော။ ယထာဟ “ဟေဋ္ဌတော အဝီစိနိရယံ ပရိယန္တံ် ကရိတ္ဝာ ဥပရိတော ပရနိမ္မိတဝသဝတ္တိ ဒေဝေ အန္တောကရိတ္ဝာ ယံ တေသ္ဝိ အန္တရေ ထ္ဍောဝစရာ ထ္ဍေ ပရိယာပန္နာ ခန္ဓဓာတုအာယတနာ ရူပါ ဝေဒနာ သညာ သင်္ခါရာ ဝိညာဏံ၊ အယံ ဝုစ္စတိ ကာမဓာတူ”တိ[၁၀]။

၁-သီ ၁-၃၆၄-ဝိဇ္ဇေ။
၂-အဘိ ၂-၈၇၊ မ ၃-၁၀၈-ဝိဇ္ဇေသု။
၃-ဒီ ၃-၁၈၁-ဝိဇ္ဇေ။
၄-မ ၃-၁၀၇၊ အဘိ ၂-၈၄-ဝိဇ္ဇာဒီသု။
၅-ဒီ ၃-၂၂၅၊ မ ၁-၁၀၀-ဝိဇ္ဇာဒီသု။
၆-ဒီ ၃-၁၉၀-ဝိဇ္ဇာဒီသု။
၇-ဒီ ၃-၁၈၁-ဝိဇ္ဇာဒီသု။
၈-မ ၃-၁၀၈-ဝိဇ္ဇေ။
၉-ဒီ ၂-၂၂၅၊ မ ၁-၁၀၀-ဝိဇ္ဇာဒီသု။
၁၀-အဘိ ၂-၈၈-ဝိဇ္ဇေ။

Nekkhammadhātu dhammadhātu eva, "sabbepi kusalā dhammā nekkhammadhātū"ti[1] vacanato manoviññāṇadhātupi hotiyeva. Byāpādavihiṁsā-abyāpāda-avihiṁsāsukhadukkhasomanassa-domanassupekkhā-avijjā-ārambhanikkamaparakkamadhātuyo dhammadhātuyeva.

Hīnamajjhimapaṇītadhātuyo aṭṭhārasadhātumattameva. Hīnā hi cakkhādayo hīnā dhātu, majjhimapaṇītā majjhimā ceva paṇītā ca. Nippariyāyena pana akusalā dhammadhātumanoviññāṇadhātuyo hīnadhātu, lokiyā kusalābyākathā ubhopi cakkhudhātu-ādayo ca majjhimadhātu, lokuttarā pana dhammadhātumanoviññāṇadhātuyo paṇītadhātu.

Pathavītejovāyodhātuyo phoṭṭhabbadhātuyeva, āpodhātu ākāsadhātu ca dhammadhātuyeva. Viññāṇadhātu cakkhuviññāṇādisattaviññāṇadhātu-saṅkhepoyeva.

Sattarasa dhātuyo dhammadhātu-ekadeso ca saṅkhatadhātu, asaṅkhatā pana dhātu dhammadhātu-ekadesova. Anekadhātunānādhātu loko pana aṭṭhārasa dhātuppabhedamattamevāti. Iti sabhāvato vijjamānānaṁ sabbadhātūnaṁ tadantogadhattā aṭṭhāraseva vuttāti.

521. Apica vijānanasabhāve viññāṇe jīvasaññīnaṁ saññāsamūhananatthampi aṭṭhāraseva vuttā. Santi hi sattā vijānanasabhāve viññāṇe jīvasaññino, tesaṁ cakkhusotaghānajivhākāyamanodhātumanoviññāṇadhātubhedena tassa anekataṁ cakkhurūpādipaccayāyattavuttitāya aniccatañca pakāsetvā dīgharattānusayitaṁ jīvasaññaṁ samūhanitukāmena Bhagavatā aṭṭhārasa dhātuyo pakāsitā. Kiñca bhiyyo tathā veneyyajjhāsayavasena ca. Ye ca imāya anatisaṅkhepavitthārāya desanāya veneyyasattā, tadajjhāsayavasena ca aṭṭhāraseva pakāsitā.

Saṅkhepavitthāranayena tathā tathā hi,
Dhammaṁ pakāsayati esa yathā yathāssa.
Saddhammatejavihataṁ vilayaṁ khaṇena,
Veneyyasattahadayesu tamo payātīti.

Evamettha tāvatvato veditabbo vinicchayo.

1. Abhi 2. 88 piṭṭhe.

နေက္ခမ္မဓာတု ဓမ္မဓာတု ဧဝ၊ ''သဗ္ဗေပိ ကုသလာ ဓမ္မာ နေက္ခမ္မဓာတူ''တိ ဝစနတော မနောဝိညာဏဓာတုပိ ဟောတိယေဝ။ ဗျာပါဒဝိဟိံသာ-အဗျာပါဒ-အဝိဟိံသာ-သုခ-ဒုက္ခ-သောမနဿ-ဒေါမနဿုပေက္ခာ-အဝိဇ္ဇာ-အာရမ္ဘ-နိက္ကမ-ပရက္ကမဓာတုယော ဓမ္မဓာတုယေဝ။

ဟီနမဇ္ဈိမပဏီတဓာတုယော အင်္ဂါရသဓာတုမတ္တမေဝ။ ဟီနာ ဟိ စက္ခာဒယော ဟီနာ ဓာတု၊ မဇ္ဈိမပဏီတာ မဇ္ဈိမာ ဧဝ ပဏီတာ စ။ နိပ္ပရိယာယေန ပန အကုသလာ ဓမ္မဓာတုမနောဝိညာဏဓာတုယော ဟီနဓာတု၊ လောကိယာ ကုသလာဗျာကတာ ဥဘောပိ စက္ခုဓာတုအာဒယော စ မဇ္ဈိမဓာတု၊ လောကုတ္တရာ ပန ဓမ္မဓာတုမနောဝိညာဏဓာတုယော ပဏီတဓာတု။

ပထဝီတေဇောဝါယောဓာတုယော ဖောဋ္ဌဗ္ဗဓာတုယေဝ၊ အာပေါဓာတု အာကာသဓာတု စ ဓမ္မဓာတုယေဝ။ ဝိညာဏဓာတု စက္ခုဝိညာဏာဒိသတ္တ-ဝိညာဏဓာတုသင်္ခေပေါယေဝ။

သတ္တရသ ဓာတုယော ဓမ္မဓာတုကေဒေသော စ သင်္ခတဓာတု၊ အသင်္ခတာ ပန ဓာတု ဓမ္မဓာတုကေဒေသောဝ။ အနေကဓာတုနာနာဓာတု လောကော ပန အင်္ဂါရသ ဓာတုပဘေဒမတ္တမေဝါတိ။ ဣတိ သဘာဝတော ဝိဇ္ဇမာနာနံ သဗ္ဗဓာတူနံ တဒန္တောဂဓတ္တာ အင်္ဂါရသေဝ ဝုတ္တာတိ။

၅၂၁။ အပိစ ဝိဇာနနသဘာဝေ ဝိညာဏေ ဇီဝသညိနံ သညာသမူဟနနတ္ထမ္ပိ အင်္ဂါရသေဝ ဝုတ္တာ။ သန္တိ ဟိ သတ္တာ ဝိဇာနနသဘာဝေ ဝိညာဏေ ဇီဝ-သညိနော၊ တေသံ စက္ခုသောတဃာနဇိဝှါကာယမနောဓာတုမနောဝိညာဏ-ဓာတုဘေဒေန တဿ အနေကတံ စက္ခုရူပါဒိပစ္စယာယတ္တဝုတ္တိတာယ အနိစ္စတ္တ ပကာသေတွာ ဒီဃရတ္တာနုသယိတံ ဇီဝသညံ သမူဟနိတုကာမေန ဘဂဝတာ အင်္ဂါရသ ဓာတုယော ပကာသိတာ။ ကိဉ္စ ဘိယျော တထာ ဝေနေယျဇ္ဈာ-သယဝသေန စ။ ယေ စ ဣမာယ အနုတ္တိသင်္ခေပဝိတ္ထာရာယ ဒေသနာယ ဝေနေယျသတ္တာ၊ တဒဇ္ဈာသယဝသေန စ အင်္ဂါရသေဝ ပကာသိတာ။

သင်္ခေပဝိတ္ထာရနယေန တထာ တထာ ဟိ၊
ဓမ္မံ ပကာသယတိ ဧသ ယထာ ယထာဿ။
သဒ္ဓမ္မတေဇဝိဟတံ ဝိလယံ ခဏေန၊
ဝေနေယျသတ္တဟဒယေသု တမော ပယာတီတိ။

ဧဝမေတ္ထ တာဝတ္တတော ဝေဒိတဗ္ဗော ဝိနိစ္ဆယော။

၁-အဘိ ၂-၈၈-ဝိဋ္ဌေ။

522. **Saṅkhato**ti cakkhudhātu tāva jātito eko dhammotveva saṅkhaṁ gacchati cakkhupasādavasena, tathā sotaghānajivhākāyarūpasadda-gandharasadhātuyo sotappasādādivasena, phoṭṭhabbadhātu pana pathavītejovāyovasena tayo dhammāti saṅkhaṁ gacchati. Cakkhuviññāṇadhātu kusalākusalavipākavasena dve dhammāti saṅkhaṁ gacchati, tathā sotaghānajivhākāyaviññāṇadhātuyo. Manodhātu pana pañcadvārāvajjanakusalākusalavipākasampaṭicchanavasena tayo dhammāti saṅkhaṁ gacchati. Dhammadhātu tiṇṇaṁ arūpakkhandhānaṁ soḷasannaṁ sukhumarūpānaṁ asaṅkhatāya ca dhātuyā vasena vīsati dhammāti saṅkhaṁ gacchati. Manoviññāṇadhātu sesakusalākusalābyākataviññāṇavasena chasattati dhammāti saṅkhaṁ gacchati. Evamettha saṅkhatopi veditabbo vinicchayo.

523. **Paccayā**ti ettha ca cakkhudhātu tāva cakkhuviññāṇadhātuyā vippayuttapurejāta-atthi-avigatanissayindriyapaccayānaṁ vasena chahi paccayehi paccayo hoti, rūpadhātu purejāta-atthi-avigatārammaṇa-paccayānaṁ vasena catūhi paccayehi paccayo hoti. Evaṁ sotaviññāṇadhātu-ādīnaṁ sotadhātusaddadhātu-ādayo. Pañcannaṁ pana nesaṁ āvajjanamanodhātu anantarasamanantaranatthivigatānantarūpanissayavasena pañcahi paccayehi paccayo hoti, tā ca pañcapi sampaṭicchanamanodhātuyā. Tathā sampaṭicchanamanodhātu santīraṇamanoviññāṇadhātuyā, sā ca voṭṭhabbanamanoviññāṇadhātuyā, voṭṭhabbanamanoviññāṇadhātu ca javanamanoviññāṇadhātuyā. Javanamanoviññāṇadhātu pana anantarāya javanamanoviññāṇadhātuyā tehi ceva pañcahi āsevanapaccayena cāti chahi paccayehi paccayo hoti. Esa tāva pañcadvāre nayo.

Manodvāre pana bhavaṅgamanoviññāṇadhātu āvajjanamanoviññāṇa-dhātuyā. Āvajjanamanoviññāṇadhātu ca javanamanoviññāṇadhātuyā purimehi pañcahi paccayehi paccayo hoti. Dhammadhātu pana sattannampi viññāṇadhātūnaṁ sahajāta-aññamaññanissayasampayutta-atthi-avigatādīhi bahudhā paccayo hoti. Cakkhudhātu-ādayo pana ekaccā ca dhammadhātu ekaccāya manoviññāṇadhātuyā ārammaṇapaccayādītipi paccayā honti. Cakkhuviññāṇadhātu-ādīnañca na kevalaṁ cakkhurūpādayo paccayā honti, atha kho ālokādayopi. Tenāhu pubbācariyā—

၅၂၂။ **သင်္ခတော**တိ စက္ခုဓာတု တာဝ ဇာတိတော ဧကော ဓမ္မောတ္ဝေဝ သင်္ခံ ဂစ္ဆတိ စက္ခုပသာဒဝသေန၊ တထာ သောတဃာနဇိဝှါကာယရူပသဒ္ဒ-ဂန္ဓရသဓာတုယော သောတပ္ပသာဒါဒိဝသေန၊ ဖောဋ္ဌဗ္ဗဓာတု ပန ပထဝီ-တေဇောဝါယောဝသေန တယော ဓမ္မာတိ သင်္ခံ ဂစ္ဆတိ။ စက္ခုဝိညာဏဓာတု ကုသလာကုသလဝိပါကဝသေန ဒွေ ဓမ္မာတိ သင်္ခံ ဂစ္ဆတိ၊ တထာ သောတ-ဃာနဇိဝှါကာယဝိညာဏဓာတုယော။ မနောဓာတု ပန ပဉ္စဒ္ဝါရာဝဇ္ဇန-ကုသလာကုသလဝိပါကသမ္ပဋိစ္ဆနဝသေန တယော ဓမ္မာတိ သင်္ခံ ဂစ္ဆတိ။ ဓမ္မဓာတု တိဏ္ဏံ အရူပက္ခန္ဓာနံ သောဠသန္နံ သုခုမရူပါနံ အသင်္ခတာယ စ ဓာတုယာ ဝသေန ဧကသတ္တိ ဓမ္မာတိ သင်္ခံ ဂစ္ဆတိ။ မနောဝိညာဏဓာတု သေသကုသလာကုသလာဗျာကတပဋိသန္ဓိဘဝသေန ဆသတ္တတိ ဓမ္မာတိ သင်္ခံ ဂစ္ဆတိ။ ဧဝမေတ္ထ သင်္ခတောပိ ဝေဒိတဗ္ဗော ဝိနိစ္ဆယော။

၅၂၃။ **ပစ္စယာ**တိ ဣတ္ထေ စ စက္ခုဓာတု တာဝ စက္ခုဝိညာဏဓာတုယာ ဝိပ္ပယုတ္တပုရေဇာတအတ္ထိအဝိဂတနိဿယိန္ဒြိယပစ္စယာနံ ဝသေန ဆဟိ ပစ္စယေဟိ ပစ္စယော ဟောတိ၊ ရူပဓာတု ပုရေဇာတအတ္ထိအဝိဂတာရမ္မဏပစ္စယာနံ ဝသေန စတူဟိ ပစ္စယေဟိ ပစ္စယော ဟောတိ။ ဧဝံ သောတဝိညာဏဓာတု-အာဒိနံ သောတဓာတုသဒ္ဒဓာတုအာဒယော။ ပဉ္စန္နံ ပန နေသံ အာဝဇ္ဇ-နမနောဓာတု အနန္တရသမနန္တရနတ္ထိဝိဂတာနန္တရူပနိဿယဝသေန ပဉ္စဟိ ပစ္စယေဟိ ပစ္စယော ဟောတိ၊ တာ စ ပဉ္စပိ သမ္ပဋိစ္ဆနမနောဓာတုယာ။ တထာ သမ္ပဋိစ္ဆနမနောဓာတု သန္တီရဏမနော့ဝိညာဏဓာတုယာ၊ သာ စ ဝေါဋ္ဌဗ္ဗန-မနောဝိညာဏဓာတုယာ၊ ဝေါဋ္ဌဗ္ဗနမနောဝိညာဏဓာတု စ ဇဝနမနော-ဝိညာဏဓာတုယာ။ ဇဝနမနောဝိညာဏဓာတု ပန အနန္တရာယ ဇဝနမနော-ဝိညာဏဓာတုယာ တေဟိ ဧဝဝ ပဉ္စဟိ အာသေဝနပစ္စယေန စာတိ ဆဟိ ပစ္စယေဟိ ပစ္စယော ဟောတိ။ ဧသ တာဝ ပဉ္စဒ္ဝါရေ နယော။

မနောဒ္ဝါရေ ပန ဘဝင်္ဂမနောဝိညာဏဓာတု အာဝဇ္ဇနမနောဝိညာဏ-ဓာတုယာ။ အာဝဇ္ဇနမနောဝိညာဏဓာတု စ ဇဝနမနောဝိညာဏဓာတုယာ ပုရိမေဟိ ပဉ္စဟိ ပစ္စယေဟိ ပစ္စယော ဟောတိ။ ဓမ္မဓာတု ပန သတ္တန္နမ္ပိ ဝိညာဏဓာတူနံ သဟဇာတအညမညနိဿယသမ္ပယုတ္တအတ္ထိအဝိဂတာဒီဟိ ဗဟုဓာ ပစ္စယော ဟောတိ။ စက္ခုဓာတုအာဒယော ပန ကေစ္စာ စ ဓမ္မဓာတု ကေစ္စာယ မနောဝိညာဏဓာတုယာ အာရမ္မဏပစ္စယာဒီဟိပိ ပစ္စယာ ဟောန္တိ။ စက္ခုဝိညာဏဓာတုအာဒိနဉ္စ န ကေဝလံ စက္ခုရူပါဒယော ပစ္စယာ ဟောန္တိ၊ အထ ခေါ အာလောကာဒယောပိ။ တေနာဟု ပုဗ္ဗာစရိယာ—

“Cakkhurūpālokamanasikāre paṭicca uppajjati cakkhuviññāṇaṁ.
Sotasaddavivaramanasikāre paṭicca uppajjati sotaviññāṇaṁ.
Ghānagandhavāyumanasikāre paṭicca uppajjaki ghānaviññāṇaṁ.
Jivhārasa-āpamanasikāre paṭicca uppajjati jivhāviññāṇaṁ.
Kāyaphoṭṭhabbapathavīmanasikāre paṭicca uppajjati kāyaviññāṇaṁ.
Bhavaṅgamanadhammamanasikāre paṭicca uppajjati manoviññāṇan”ti.

Ayamettha saṅkhepo. Vitthārato pana paccayappabhedo Paṭiccasamuppādaniddese āvibhavissatīti evamettha paccayatopi veditabbo vinicchayo.

524. **Daṭṭhabbato**ti daṭṭhabbatopettha vinicchayo veditabboti attho. Sabbā eva hi saṅkhatadhātuyo pubbantāparantavivittato dhuvasubhasukhattabhāvasuññato paccayāyattavuttito ca daṭṭhabbā.

Visesato panettha bheritalaṁ viya cakkhudhātu daṭṭhabbā, daṇḍo viya rūpadhātu, saddo viya cakkhuviññāṇadhātu. Tathā ādāsatalaṁ viya cakkhudhātu, mukhaṁ viya rūpadhātu, mukhanimittaṁ viya cakkhuviññāṇadhātu. Atha vā ucchutilā viya cakkhudhātu, yantacakkayaṭṭhi viya rūpadhātu, ucchurasatelāni viya cakkhuviññāṇadhātu. Tathā adharāraṇī viya cakkhudhātu, uttarāraṇī viya rūpadhātu, aggi viya cakkhuviññāṇadhātu. Esa nayo sotadhātu-ādīsu.

Manodhātu pana yathāsambhavato cakkhuviññāṇadhātu-ādīnaṁ purecarānucarā viya daṭṭhabbā.

Dhammadhātuyā vedanākkhandho sallamiva sūlamiva ca daṭṭhabbo. Saññāsaṅkhārakkhandhā vedanāsallasūlayogā āturā viya, puthujjanānaṁ vā saññā-āsādukkhajananato rittamuṭṭhi viya. Ayathābhuccanimittagāhakato vanamigo viya. Saṅkhārā paṭisandhiyaṁ pakkhipanato aṅgārakāsuyaṁ khipanakapurisā viya. Jāti dukkhānubandhato rājapurisānubandhacorā viya. Sabbānatthāvahassa khandhasantānassa hetuto visarukkhabījāni viya. Rūpaṁ nānāvidhupaddavanimittato khuracakkaṁ viya daṭṭhabbaṁ. Asaṅkhatā pana dhātu amatato santato khemato ca daṭṭhabbā. Kasmā, sabbānatthāvahassa paṭipakkhabhūtattā.

“စက္ခုရူပါလောကမနသိကာရေ ပဋိစ္စ ဥပ္ပဇ္ဇတိ စက္ခုဝိညာဏံ။ သောတသဒ္ဒဝိဝရမနသိကာရေ ပဋိစ္စ ဥပ္ပဇ္ဇတိ သောတဝိညာဏံ။ ဃာနဂန္ဓဝါယုမနသိကာရေ ပဋိစ္စ ဥပ္ပဇ္ဇတိ ဃာနဝိညာဏံ။ ဇိဝှါရသ-အာပမနသိကာရေ ပဋိစ္စ ဥပ္ပဇ္ဇတိ ဇိဝှါဝိညာဏံ။ ကာယဖောဋ္ဌဗ္ဗပထဝီ-မနသိကာရေ ပဋိစ္စ ဥပ္ပဇ္ဇတိ ကာယဝိညာဏံ။ ဘဝင်္ဂမနဓမ္မမနသိကာရေ ပဋိစ္စ ဥပ္ပဇ္ဇတိ မနောဝိညာဏ”န္တိ။

အယမေတ္ထ သင်္ခေပေါ။ ဝိတ္ထာရတော ပန ပစ္စယပ္ပဘေဒေါ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ-နိဒ္ဒေသေ အာဝိဘဝိဿတီတိ ဧဝမေတ္ထ ပစ္စယတောပိ ဝေဒိတဗ္ဗော ဝိနိစ္ဆယော။

၅၂၄။ **ဒဋ္ဌဗ္ဗတော**တိ ဒဋ္ဌဗ္ဗတောပေတ္ထ ဝိနိစ္ဆယော ဝေဒိတဗ္ဗောတိ အတ္ထော။ သဗ္ဗာ ဧဝ ဟိ သင်္ခတဓာတုယော ပုဗ္ဗန္တာပရန္တဝိဝိတ္တတော ဓုဝသုဘ-သုခတ္တဘာဝသုညတော ပစ္စယာယတ္တဝုတ္တိတော စ ဒဋ္ဌဗ္ဗာ။

ဝိသေသတော ပနေတ္ထ ဘေရိတလံ ဝိယ စက္ခုဓာတု ဒဋ္ဌဗ္ဗာ၊ ဒဏ္ဍော ဝိယ ရူပဓာတု၊ သဒ္ဒေါ ဝိယ စက္ခုဝိညာဏဓာတု။ တထာ အာဒါသတလံ ဝိယ စက္ခုဓာတု၊ မုခံ ဝိယ ရူပဓာတု၊ မုခနိမိတ္တံ ဝိယ စက္ခုဝိညာဏဓာတု။ အထ ဝါ ဥစ္ဆုတိလာ ဝိယ စက္ခုဓာတု၊ ယန္တစက္ကယဋ္ဌိ ဝိယ ရူပဓာတု၊ ဥစ္ဆုရသ-တေလာနိ ဝိယ စက္ခုဝိညာဏဓာတု။ တထာ အဓရာရဏီ ဝိယ စက္ခုဓာတု၊ ဥတ္တရာရဏီ ဝိယ ရူပဓာတု၊ အဂ္ဂိ ဝိယ စက္ခုဝိညာဏဓာတု။ သေ နယော သောတဓာတုအာဒီသု။

မနောဓာတု ပန ယထာသမ္ဘဝတော စက္ခုဝိညာဏဓာတုအာဒီနံ ပုရေ-စာရနုစာရ ဝိယ ဒဋ္ဌဗ္ဗာ။

ဓမ္မဓာတုယာ ဝေဒနာက္ခန္ဓော သလ္လမိဝ သူလမိဝ စ ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ သညာ-သင်္ခါရက္ခန္ဓာ ဝေဒနာသလ္လသူလယောဂါ အာတုရ ဝိယ၊ ပုထုဇ္ဇနာနံ ဝါ သညာအာသာဒုက္ခဇနနတော ရိတ္တမုဋ္ဌိ ဝိယ။ အယထာဘူတနိမိတ္တဂါဟကတော ဝနမိဂေါ ဝိယ။ သင်္ခါရာ ပဋိသန္ဓိယံ ပက္ခိပနတော အင်္ဂါရကာသုယံ ခိပနကပုရိသော ဝိယ။ ဇာတိ ဒုက္ခာနုဗန္ဓတော ရာဇပုရိသာနုဗန္ဓကောရ ဝိယ။ သဗ္ဗာနတ္ထာဝဟသန္တာန-သ္သ ဟေတုတော ဝိသရုက္ခဗီဇာနိ ဝိယ။ ရူပံ နာနာဝိဓုပဒ္ဒဝ-နိမိတ္တတော ခုရစက္ကံ ဝိယ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ အသင်္ခတာ ပန ဓာတု အမတတော သန္တတော ခေမိတော စ ဒဋ္ဌဗ္ဗာ။ ကသ္မာ၊ သဗ္ဗာနတ္ထာဝဟသ ပဋိပက္ခဘူတတ္တာ။

Manoviññāṇadhātu ārammaṇesu vavatthānābhāvato araññamakkaṭo viya, duddamanato assakhaḷuṅko viya, yatthakāmanipātito pehāsakkhittadaṇḍo viya, lobhadosādinānappakārakilesavesayogato raṅganaṭo viya daṭṭhabbāti. ( )[1]

Iti sādhujanapāmojjatthāya kate Visuddhimagge

Paññābhāvanādhikāre

Āyatanadhātuniddeso nāma pannarasamo paricchedo.

1. (Idaṁ dhātūnaṁ vitthārakathāmukhaṁ.) (Sī)

မနောဝိညာဏဓာတု အာရမ္မဏေသု ဝဝတ္ထာနာဘာဝတော အရညမက္ကဋော ဝိယ, ဒုဒ္ဒမနတော အဿခဠုင်္ကော ဝိယ, ယတ္ထကာမနိပါတိတော ဝေဟာသက္ခိတ္တဒဏ္ဍော ဝိယ, လောဘဒေါသာဒိနာနပ္ပကာရကိလေသဝေသ-ယောဂတော ရင်္ဂနဋော ဝိယ ဒဋ္ဌဗ္ဗာတိ။( )[၁]

ဣတိ သာဓုဇနပါမောဇ္ဇတ္ထာယ ကတေ ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ

ပညာဘာဝနာဓိကာရေ

အာယတနဓာတုနိဒ္ဒေသော နာမ

ပန္နရသမော ပရိစ္ဆေဒေါ။

၁–(ဣဒံ ဓာတူနံ ဝိတ္ထာရကထာမုခံ။) (သီ)

16. Indriyasaccaniddesa

Indriyavitthārakathā

525. Dhātūnaṁ anantaraṁ uddiṭṭhāni pana **indriyānī**ti bāvīsatindriyāni cakkhundriyaṁ sotindriyaṁ ghānindriyaṁ jivhindriyaṁ kāyindriyaṁ manindriyaṁ itthindriyaṁ purisindriyaṁ jīvitindriyaṁ sukhindriyaṁ dukkhindriyaṁ somanassindriyaṁ domanassindriyaṁ upekkhindriyaṁ saddhindriyaṁ vīriyindriyaṁ satindriyaṁ samādhindriyaṁ paññindriyaṁ anaññātaññassāmītindriyaṁ aññindriyaṁ aññātāvindriyanti. Tattha—

Atthato lakkhaṇādīhi, kamato ca vijāniyā.
Bhedābhedā tathā kiccā, bhūmito ca vinicchayaṁ.

Tattha cakkhādīnaṁ tāva cakkhatīti cakkhūti-ādinā nayena attho pakāsito. Pacchimesu pana tīsu paṭhamaṁ pubbabhāge anaññātaṁ amataṁ padaṁ catusaccadhammaṁ vā jānissāmīti evaṁ paṭipannassa uppajjanato indriyaṭṭhasambhavato ca anaññātaññassāmītindriyanti vuttaṁ. Dutiyaṁ ājānanato indriyaṭṭhasambhavato ca aññindriyaṁ. Tatiyaṁ aññātāvino catūsu saccesu niṭṭhitaññāṇakiccassa khīṇāsavassa uppajjanato indriyaṭṭhasambhavato ca aññātāvindriyaṁ.

Ko pana nesaṁ **indriyaṭṭho** nāmāti. Indaliṅgaṭṭho indriyaṭṭho. Indadesitaṭṭho indriyaṭṭho. Indadiṭṭhaṭṭho indriyaṭṭho. Indasiṭṭhaṭṭho indriyaṭṭho. Indajuṭṭhaṭṭho indriyaṭṭho. So sabbopi idha yathāyogaṁ yujjati. Bhagavā hi Sammāsambuddho paramissariyabhāvato indo. Kusalākusalañca kammaṁ, kammesu kassaci issariyābhāvato. Tenevettha kammasañjanitāni tāva indriyāni kusalākusalakammaṁ ulliṅgenti. Tena ca siṭṭhānīti indaliṅgaṭṭhena indasiṭṭhaṭṭhena ca indriyāni. Sabbāneva panetāni Bhagavatā yathābhūtato pakāsitāni abhisambuddhāni cāti indadesitaṭṭhena indadiṭṭhaṭṭhena ca indriyāni. Teneva Bhagavatā munindena kānici gocarāsevanāya kānici bhāvanāsevanāya sevitānīti indajuṭṭhaṭṭhenāpi indriyāni.

၁၆-ဣန္ဒြိယသစ္စနိဒ္ဒေသ

ဣန္ဒြိယဝိတ္ထာရကထာ

၅၂၅။ ဓာတူနံ အနန္တရံ ဥဒ္ဒိဋ္ဌာနိ ပန **ဣန္ဒြိယာနီ**တိ ဗာဝီသတိန္ဒြိယာနိ စက္ခုန္ဒြိယံ သောတိန္ဒြိယံ ဃာနိန္ဒြိယံ ဇိဝှိန္ဒြိယံ ကာယိန္ဒြိယံ မနိန္ဒြိယံ ဣတ္ထိန္ဒြိယံ ပုရိသိန္ဒြိယံ ဇီဝိတိန္ဒြိယံ သုခိန္ဒြိယံ ဒုက္ခိန္ဒြိယံ သောမနဿိန္ဒြိယံ ဒေါမနဿိန္ဒြိယံ ဥပေက္ခိန္ဒြိယံ သဒ္ဓိန္ဒြိယံ ဝိရိယိန္ဒြိယံ သတိန္ဒြိယံ သမာဓိန္ဒြိယံ ပညိန္ဒြိယံ အနညာ-တညဿာမီတိန္ဒြိယံ အညိန္ဒြိယံ အညာတာဝိန္ဒြိယန္တိ။ တတ္ထ—

အတ္ထတော လက္ခဏာဒီဟိ၊ ကမတော ဝ ဝိဇာနိယာ။
ဘေဒါဘေဒါ တထာ ကိစ္စာ၊ ဘူမိတော စ ဝိနိစ္ဆယံ။

တတ္ထ စက္ခာဒီနံ တာဝ စက္ခတီတိ စက္ခူတိအာဒိနာ နယေန အတ္ထော ပကာသိတော။ ပစ္ဆိမေသု ပန တီသု ပဌမံ ပုဗ္ဗဘာဂေ အနညာတံ အမတံ ပဒံ စတုသစ္စဓမ္မံ ဝါ ဇာနိဿာမီတိ ဧဝံ ပဋိပန္နဿ ဥပ္ပဇ္ဇနတော ဣန္ဒြိယဋ္ဌ-သမ္ဘဝတော စ အနညာတညဿာမီတိန္ဒြိယန္တိ ဝုတ္တံ။ ဒုတိယံ အာဇာနနတော ဣန္ဒြိယဋ္ဌသမ္ဘဝတော စ အညိန္ဒြိယံ။ တတိယံ အညာတာဝိနော စတူသု သစ္စေသု နိဋ္ဌိတညာဏကိစ္စဿ ခီဏာသဝဿ ဥပ္ပဇ္ဇနတော ဣန္ဒြိယဋ္ဌသမ္ဘဝတော စ အညာတာဝိန္ဒြိယံ။

ကော ပန နေသံ **ဣန္ဒြိယဋ္ဌော** နာမာတိ။ ဣန္ဒလိင်္ဂော ဣန္ဒြိယဋ္ဌော။ ဣန္ဒဒေသိတဋ္ဌော ဣန္ဒြိယဋ္ဌော။ ဣန္ဒဒိဋ္ဌဋ္ဌော ဣန္ဒြိယဋ္ဌော။ ဣန္ဒသိဋ္ဌဋ္ဌော ဣန္ဒြိယဋ္ဌော။ ဣန္ဒဇုဋ္ဌဋ္ဌော ဣန္ဒြိယဋ္ဌော။ သော သဗ္ဗောပိ ဣဓ ယထာယောဂံ ယုဇ္ဇတိ။ ဘဂဝါ ဟိ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ ပရမိဿရိယဘာဝတော ဣန္ဒော။ ကုသလာကုသလာ ကမ္မံ၊ ကမ္မေသု ကဿစိ ဣဿရိယာဘာဝတော။ တေနေ-ဝေတ္ထ ကမ္မသမ္ဘူနိတာနိ တာဝ ဣန္ဒြိယာနိ ကုသလာကုသလကမ္မံ ဥလ္လိင်္ဂန္တိ။ တေန စ သိဋ္ဌာနိတိ ဣန္ဒလိင်္ဂဋ္ဌေန ဣန္ဒသိဋ္ဌဋ္ဌေန စ ဣန္ဒြိယာနိ။ သဗ္ဗာနေဝ ပနေတာနိ ဘဂဝတာ ယထာဘူတတော ပကာသိတာနိ အဘိသမ္ဗုဒ္ဓါနိ စာတိ ဣန္ဒဒေသိတဋ္ဌေန ဣန္ဒဒိဋ္ဌဋ္ဌေန စ ဣန္ဒြိယာနိ။ တေနေဝ ဘဂဝတာ မုနိန္ဒေန ကာနိစိ ဂေါစရာသေဝနာယ ကာနိစိ ဘာဝနာသေဝနာယ သေဝိတာနီတိ ဣန္ဒဇုဋ္ဌေနာပိ ဣန္ဒြိယာနိ။

Apica ādhipaccasaṅkhātena issariyaṭṭhenāpi etāni indriyāni. Cakkhuviññāṇādippavattiyañhi cakkhādīnaṁ siddhaṁ ādhipaccaṁ, tasmiṁ tikkhe tikkhattā mande ca mandattāti. Ayaṁ tāvettha atthato vinicchayo.

Lakkhaṇādīhīti lakkhaṇarasapaccupaṭṭhānapadaṭṭhānehipi cakkhādīnaṁ vinicchayaṁ vijāniyāti attho. Tāni ca nesaṁ lakkhaṇādīni Khandhaniddese vuttāneva. Paññindriyādīni hi cattāri atthato amohoyeva. Sesāni tattha sarūpeneva āgatāni.

526. **Kamato**ti ayampi desanākkamova. Tattha ajjhattadhamme pariññāya ariyabhūmipaṭilābho hotīti attabhāvapariyāpannāni cakkhundriyādīni paṭhamaṁ desitāni. So pana attabhāvo yaṁ dhammaṁ upādāya itthīti vā purisoti vā saṅkhaṁ gacchati, ayaṁ soti nidassanatthaṁ tato itthindriyaṁ purisindriyañca. So duvidhopi jīvitindriyapaṭibaddhavuttīti ñāpanatthaṁ tato jīvitindriyaṁ. Yāva tassa pavatti, tāva etesaṁ vedayitānaṁ anivatti. Yañca kiñci vedayitaṁ, sabbaṁ taṁ dukkhanti ñāpanatthaṁ tato sukhindriyādīni. Taṁ nirodhatthaṁ pana ete dhammā bhāvetabbāti paṭipattidassanatthaṁ tato saddhādīni. Imāya paṭipattiyā esa dhammo paṭhamaṁ attani pātubhavatīti paṭipattiyā amoghabhāvadassanatthaṁ tato anaññātaññassāmītindriyaṁ. Tasseva phalattā tato anantaraṁ bhāvetabbato ca tato aññindriyaṁ. Tato paraṁ bhāvanāya imassa adhigamo, adhigate ca pana imasmiṁ natthi kiñci uttari karaṇīyanti ñāpanatthaṁ ante paramassāsabhūtaṁ aññātāvindriyaṁ desitanti ayamettha kamo.

Bhedābhedāti jīvitindriyasseva cettha bhedo. Tañhi rūpajīvitindriyaṁ arūpajīvitindriyanti duvidhaṁ hoti. Sesānaṁ abhedoti evamettha bhedābhedato vinicchayaṁ vijāniyā.

527. **Kiccā**ti kiṁ indriyānaṁ kiccanti ce. Cakkhundriyassa tāva "cakkhāyatanaṁ[1] cakkhuviññāṇadhātuyā taṁsampayuttakānañca dhammānaṁ indriyapaccayena paccayo"ti vacanato yaṁ taṁ indriyapaccayabhāvena sādhetabbaṁ attano tikkhamandādibhāvena cakkhuviññāṇādidhammānaṁ tikkhamandādisaṅkhātaṁ attākārānuvattāpanaṁ, idaṁ kiccaṁ. Evaṁ sotaghānajivhākāyānaṁ. Manindriyassa

1. Cakkhundriyaṁ (Paṭṭhāna 1. 7 piṭṭhe.)

အပိစ အာဓိပစ္စသင်္ခါတေန ဣဿရိယဋ္ဌေနာပိ တောနိ ဣန္ဒြိယာနိ။ စက္ခု-ဝိညာဏာဒိပ္ပဝတ္တိယဉ္ဍိ စက္ခာဒီနံ သိဒ္ဓံ အာဓိပစ္စံ၊ တသ္မိံ တိက္ခေ တိက္ခတ္တာ မန္ဒေ စ မန္ဒတ္တာတိ။ အယံ တာဝေတ္ထ အတ္ထတော ဝိနိစ္ဆယော။

လက္ခဏာဒီဟီတိ လက္ခဏရသပစ္စုပဋ္ဌာနပဒဋ္ဌာနေဟိပိ စက္ခာဒီနံ ဝိနိစ္ဆယံ ဝိဇာနိယာတိ အတ္ထော။ တာနိ စ နေသံ လက္ခဏာဒိနိ ခန္ဓနိဒ္ဒေသေ ဝုတ္တာနေဝ။ ပညိန္ဒြိယာဒီနိ ဟိ စိတ္တာရိ အတ္ထတော အမောဟော်ယေဝ။ သေသာနိ တတ္ထ သရူပေနေဝ အာဂတာနိ။

၅၂၆။ **ကမတော**တိ အယမ္ပိ ဒေသနာက္ကမော်ဝ။ တတ္ထ အဇ္ဈတ္တဓမ္မေ ပရိညာဿ အရိယဘူမိပဋိလာဘော ဟောတီတိ အတ္တဘာဝပရိယာပန္နာနိ စက္ခုန္ဒြိယာဒီနိ ပဌမံ ဒေသိတာနိ။ သော ပန အတ္တဘာဝေါ ယံ ဓမ္မံ ဥပါဒါယ ဣတ္ထိတိ ဝါ ပုရိသောတိ ဝါ သဒ်ံ ဂစ္ဆတိ၊ အယံ သောတိ နိဒ္ဒိသနတ္ထံ တတော ဣတ္ထိန္ဒြိယံ ပုရိသိန္ဒြိယဉ္စ။ သော ဒုဝိဓောပိ ဇီဝိတိန္ဒြိယပဋိဗဒ္ဓဝုတ္တိတာ ဉာပနတ္ထံ တတော ဇီဝိတိန္ဒြိယံ။ ယာဝ တဿ ပဝတ္တိ၊ တာဝ ဧတေသံ ဝေဒယိတာနံ အနိဝတ္တိ။ ယဉ္စ ကိဉ္စိ ဝေဒယိတံ၊ သဗ္ဗံ တံ ဒုက္ခန္တိ ဉာပနတ္ထံ တတော သုခိန္ဒြိယာဒိနိ။ တံ နိရောဓတ္ထံ ပန ဧတေ ဓမ္မာ ဘာဝေတဗ္ဗာတိ ပဋိပတ္တိဒဿနတ္ထံ တတော သဒ္ဓါဒိနိ။ ဣမာယ ပဋိပတ္တိယာ သေ ဓမ္မော ပဌမံ အတ္တနိ ပါတုဘဝတ်ဘိ ပဋိပတ္တိယာ အမောဃဘာဝဒဿနတ္ထံ တတော အနညာတညဿာမီတိန္ဒြိယံ။ တသ္သေဝ ဖလတ္တာ တတော အနန္တရံ ဘာဝေတဗ္ဗတော စ တတော အညိန္ဒြိယံ။ တတော ပရံ ဘာဝနာ်ယ ဣမဿ အဓိဂမော၊ အဓိဂတေ စ ပန ဣမသ္မိံ နတ္ထိ ကိဉ္စိ ဥတ္တရိ ကရဏီယန္တိ ဉာပနတ္ထံ အန္တေ ပရမဿာသဘူတံ အညာတာဝိန္ဒြိယံ ဒေသိတန္တိ အယမေတ္ထ ကမော။

ဘေဒါဘေဒါတိ ဇီဝိတိန္ဒြိယဿေဝ စေတ္ထ ဘေဒေါ။ တဉ္ဍိ ရူပဇီဝိတိန္ဒြိယံ အရူပဇီဝိတိန္ဒြိယန္တိ ဒုဝိဓံ ဟောတိ။ သေသာနံ အဘေဒေါတိ ဧဝမေတ္ထ ဘေဒါဘေဒတော ဝိနိစ္ဆယံ ဝိဇာနိယာ။

၅၂၇။ **ကိစ္စာ**တိ ကိံ ဣန္ဒြိယာနံ ကိစ္စန္တိ စေ။ စက္ခုန္ဒြိယဿ တာဝ "စက္ခာ-ယတနံ[1] စက္ခုဝိညာဏဓာတုယာ တံသမ္ပယုတ္တကာနဉ္စ ဓမ္မာနံ ဣန္ဒြိယပစ္စယေန ပစ္စယော"တိ ဝစနတော ယံ တံ ဣန္ဒြိယပစ္စယဘာဝေန သာဓေတဗ္ဗံ အတ္တနော တိက္ခမန္ဒာဒိဘာဝေန စက္ခုဝိညာဏာဒိဓမ္မာနံ တိက္ခမန္ဒာဒိသင်္ခါတံ အဇ္ဈာ-ကာရာနုဝတ္တာပနံ၊ ဣဒံ ကိစ္စံ။ ဧဝံ သောတဃာနဇိဝှါကာယာနံ။ မနိန္ဒြိယဿ

၁-စက္ခာယတနံ (ပဋ္ဌာန ၁-၇-ပိဋ္ဌေ။)

pana sahajātadhammānaṁ attano vasavattāpanaṁ. Jīvitindriyassa sahajātadhammānupālanaṁ. Itthindriyapurisindriyānaṁ itthipurisaliṅganimittakuttākappākārānuvidhānaṁ. Sukhadukkhasomanassadomanassindriyānaṁ sahajātadhamme abhitavitvā yathāsakaṁ oḷārikākārānupāpanaṁ. Upekkhindriyassa santapaṇītamajjhattākārānupāpanaṁ. Saddhādīnaṁ paṭipakkhābhibhavanaṁ sampayuttadhammānañca pasannākārādibhāvasampāpanaṁ. Anaññātaññassāmītindriyassa saṁyojanattayappahānañceva sampayuttānañca tappahānābhimukhabhāvakaraṇaṁ. Aññindriyassa kāmarāgabyāpādāditanukaraṇappahānañceva sahajātānañca attano vasānuvattāpanaṁ. Aññātāvindriyassa sabbakiccesu ussukkappahānañceva amatābhimukhabhāvapaccayatā ca sampayuttānanti evamettha kiccato vinicchayaṁ vijāniyā.

528. **Bhūmito**ti cakkhusotaghānajivhākāya-itthipurisasukhadukkhadomanassindriyāni cettha kāmāvacarāneva. Manindriyajīvitindriya-upekkhindriyāni saddhāvīriyasatisamādhipaññindriyāni ca catubhūmipariyāpannāni. Somanassindriyaṁ kāmāvacararūpāvacaralokuttaravasena bhūmittayapariyāpannaṁ. Avasāne tīṇi lokuttarānevāti evamettha bhūmitopi vinicchayaṁ vijāneyya. Evaṁ hi vijānanto—

Saṁvegabahulo bhikkhu, ṭhito indriyasaṁvare.
Indriyāni pariññāya, dukkhassantaṁ karissatīti.

Idaṁ indriyānaṁ vitthārakathāmukhaṁ.

Saccavitthārakathā

529. Tadanantarāni pana **saccānī**ti cattāri ariyasaccāni dukkhaṁ ariyasaccaṁ, dukkhasamudayo[1] ariyasaccaṁ, dukkhanirodho[2] ariyasaccaṁ, dukkhanirodhagāminī paṭipadā ariyasaccanti. Tattha—

1. Dukkhasamudayaṁ (Sī, I, Ka), Visuddhimaggaṭīkāyaṁ hi upari ādīnavānupassanāñāṇavaṇṇanāyaṁ "Satipi dvinnaṁ padānaṁ samānādhikaraṇabhāve liṅgabhedo gahito, yathā dukkhasamudayo ariyasaccan"ti vuttaṁ. Taṁ "dukkhanirodhagāminī paṭipadā ariyasaccan"ti vacanena ca sameti.
2. Dukkhanirodhaṁ (Sī, I)

ပန သဟဇာတဓမ္မာနံ အတ္တနော ဝသဝတ္တာပနံ။ ဇီဝိတိန္ဒြိယဿ သဟဇာတဓမ္မာနုပါလနံ။ ဣတ္ထိန္ဒြိယပုရိသိန္ဒြိယာနံ ဣတ္ထိပုရိသလိင်္ဂနိမိတ္တကုတ္တာကပ္ပါကာရာနုဝိဓာနံ။ သုခဒုက္ခသောမနဿဒေါမနဿိန္ဒြိယာနံ သဟဇာတဓမ္မေ အဘိဘဝိတ္ဝာ ယထာသကံ သြဠာရိကာကာရာနုပါပနံ။ ဥပေက္ခိန္ဒြိယဿ သန္တပဏီတမဇ္ဈတ္တာကာရာနုပါပနံ။ သဒ္ဓါဒီနံ ပဋိပက္ခာဘိဘဝနံ သမ္ပယုတ္တဓမ္မာနဉ္စ ပသန္နာကာရာဒိဘာဝသမ္ပာပနံ။ အနညာတညဿာမီတိန္ဒြိယဿ သံယောဇနတ္တယပဟာနဉ္စေဝ သမ္ပယုတ္တာနဉ္စ တပ္ပဟာနာဘိမုခဘာဝကရဏံ။ အညိန္ဒြိယဿ ကာမရာဂဗျာပါဒါဒိတနုကရဏပ္ပဟာနဉ္စေဝ သဟဇာတာနဉ္စ အတ္တနော ဝသာနုဝတ္တာပနံ။ အညာတာဝိန္ဒြိယဿ သမ္ဗကိစ္စေသု ဥဿုက္ကပ္ပဟာနဉ္စေဝ အမတာဘိမုခဘာဝပစ္စယတာ စ သမ္ပယုတ္တာနန္တိ ဧဝမေတ္ထ ကိစ္စတော ဝိနိစ္ဆယံ ဝိဇာနိယာ။

၅၂၀။ **ဘူမိတော**တိ စက္ခုသောတဃာနဇိဝှါကာယဣတ္ထိပုရိသသုခဒုက္ခဒေါမနဿိန္ဒြိယာနိ စေတ္ထ ကာမာဝစရာနေဝ။ မနိန္ဒြိယဇီဝိတိန္ဒြိယဥပေက္ခိန္ဒြိယာနိ သဒ္ဓါဝီရိယသတိသမာဓိပညိန္ဒြိယာနိ စ စတုဘူမိပရိယာပန္နာနိ။ သောမနဿိန္ဒြိယံ ကာမာဝစရရူပါဝစရလောကုတ္တရဝသေန ဘူမိတ္တယပရိယာပန္နံ။ အဝသေသေ တီဏိ လောကုတ္တရာနေဝါတိ ဧဝမေတ္ထ ဘူမိတောပိ ဝိနိစ္ဆယံ ဝိဇာနေယျ။ ဧဝံ ဟိ ဝိဇာနန္တော—

သံဝေဂဗဟုလော ဘိက္ခု၊ ဌိတော ဣန္ဒြိယသံဝရေ။
ဣန္ဒြိယာနိ ပရိညာယ၊ ဒုက္ခဿန္တံ ကရိဿတီတိ။

ဣဒံ ဣန္ဒြိယာနံ ဝိတ္ထာရကထာမုခံ။

သစ္စဝိတ္ထာရကထာ

၅၂၉။ တဒနန္တရာနိ ပန **သစ္စာနိ**တိ စတ္တာရိ အရိယသစ္စာနိ ဒုက္ခံ အရိယသစ္စံ၊ ဒုက္ခသမုဒယော[2] အရိယသစ္စံ၊ ဒုက္ခနိရောဓော[1] အရိယသစ္စံ၊ ဒုက္ခနိရောဓဂါမိနိ ပဋိပဒါ အရိယသစ္စန္တိ။ တတ္ထ—

၁-ဒုက္ခသမုဒယံ (သီ၊ ဈ၊ က)၊ ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂဋီကာယံ ဟိ ဥပရိ အာဒီနဝါနုပဿနာဉာဏဝဏ္ဏနာယံ "သတိပိ ဒ္ဝိန္နံ ပဒါနံ သမာနာဓိကရဏ္ဏာဘာဝေ လိင်္ဂဘေဒေါ ဂဟိတော, ယထာ ဒုက္ခသမုဒယော အရိယသစ္စ"န္တိ ဝုတ္တံ။ တံ "ဒုက္ခနိရောဓဂါမိနိ ပဋိပဒါ အရိယသစ္စ"န္တိ ဝစနေန စ သမေတိ။

၂-ဒုက္ခနိရောဓံ (သီ၊ ဈ)

Vibhāgato nibbacana, lakkhaṇādippabhedato.
Atthatthuddhārato ceva, anūnādhikato tathā.

Kamato jāti-ādīnaṁ, nicchayā ñāṇakiccato.
Antogadhānaṁ pabhedā, upamāto catukkato.

Suññatekavidhādīhi, sabhāgavisabhāgato.
Vinicchayo veditabbo, viññunā sāsanakkame.

Tattha **vibhāgato**ti dukkhādīnaṁ hi cattāro cattāro atthā vibhattā tathā avitathā anaññathā, ye dukkhādīni abhisamentehi abhisametabbā. Yathāha "dukkhassa pīḷanaṭṭho saṅkhataṭṭho santāpaṭṭho vipariṇāmaṭṭho, ime cattāro dukkhassa dukkhaṭṭhā tathā avitathā anaññathā. Samudayassa āyūhanaṭṭho nidānaṭṭho saṁyogaṭṭho palibodhaṭṭho. Nirodhassa nissaraṇaṭṭho vivekaṭṭho asaṅkhataṭṭho amataṭṭho. Maggassa niyyānaṭṭho hetuṭṭho dassanaṭṭho adhipateyyaṭṭho. "Ime cattāro maggassa maggaṭṭhā tathā avitathā anaññathā"ti[1]. Tathā "dukkhassa pīḷanaṭṭho saṅkhataṭṭho santāpaṭṭho vipariṇāmaṭṭho abhisamayaṭṭho"ti[2] evamādi. Iti evaṁ vibhattānaṁ catunnaṁ catunnaṁ atthānaṁ vasena dukkhādīni veditabbānīti. Ayaṁ tāvettha vibhāgato vinicchayo.

530. Nibbacanalakkhaṇādippabhedatoti ettha pana **nibbacanato** tāva idha **du**-iti ayaṁ saddo kucchite dissati. Kucchitaṁ hi puttaṁ dupputtoti vadanti. **Khaṁ**-saddo pana tucche. Tucchaṁ hi ākāsaṁ "khan"ti vuccati. Idañca paṭhamasaccaṁ kucchitaṁ aneka-upaddavādhiṭṭhānato. Tucchaṁ bālajanaparikappitadhuvasubhasukhattabhāvavirahitato. Tasmā kucchitattā tucchattā ca **dukkhan**ti vuccati.

Saṁ-iti ca ayaṁ saddo "samāgamo sametan"ti-ādīsu[3] saṁyogaṁ dīpeti. **U**-iti ayaṁ "uppannaṁ uditan"ti-ādīsu[4] uppattiṁ. **Aya**-saddo kāraṇaṁ dīpeti. Idañcāpi dutiyasaccaṁ avasesapaccayasamāyoge sati dukkhassuppattikāraṇaṁ. Iti dukkhassa saṁyoge uppattikāraṇattā **dukkhasamudayan**ti[5] vuccati.

1. Paṭisaṁ 293, 294 piṭṭhesu.
2. Paṭisaṁ 296 piṭṭhe.
3. Dī 2. 245; Abhi 2. 105 piṭṭhādīsu.
4. Abhi 1. 17; Vi 3. 92 piṭṭhādīsu.
5. Dukkhasamudayoti (?)

ဝိဘာဂတော နိဗ္ဗစန၊ လက္ခဏာဒိပ္ပဘေဒတော။
အတ္ထတ္ထုဒ္ဓါရတော စေဝ၊ အနူနာဓိကတော တထာ။

ကမတော ဇာတိအာဒီနံ၊ နိစ္ဆယာ ဉာဏကိစ္စတော။
ဥန္တောဂဓာနံ ပဘေဒါ၊ ဥပမာတော စတုက္ကတော။

သုညတေကဝိဓာဒီဟိ၊ သဘာဂဝိသဘာဂတော။
ဝိနိစ္ဆယော ဝေဒိတဗ္ဗော၊ ဝိညုနာ သာသနက္ကမေ။

တတ္ထ **ဝိဘာဂတော**တိ ဒုက္ခာဒီနံ ဟိ စတ္တာရော စတ္တာရော အတ္ထာ ဝိဘတ္တာ တထာ အဝိတထာ အနညထာ၊ ယေ ဒုက္ခာဒီနိ အဘိသမေတ္တေ့ဟိ အဘိသမေတဗ္ဗာ။ ယထာဟ "ဒုက္ခဿ ပီဠနဋ္ဌော သင်္ခတဋ္ဌော သန္တာပဋ္ဌော ဝိပရိဏာမဋ္ဌော၊ ဣမေ စတ္တာရော ဒုက္ခဿ ဒုက္ခဋ္ဌာ တထာ အဝိတထာ အနညထာ၊ သမုဒယဿ အာယူဟနဋ္ဌော နိဒါနဋ္ဌော သံယောဂဋ္ဌော ပလိဗောဓဋ္ဌော၊ နိရောဓဿ နိဿရဏဋ္ဌော ဝိဝေကဋ္ဌော အသင်္ခတဋ္ဌော အမတဋ္ဌော။ မဂ္ဂဿ နိယျာနဋ္ဌော ဟေတုဋ္ဌော ဒဿနဋ္ဌော အဓိပတေယျဋ္ဌော။ "ဣမေ စတ္တာရော မဂ္ဂဿ မဂ္ဂဋ္ဌာ တထာ အဝိတထာ အနညထာ"တိ[2]။ တထာ "ဒုက္ခဿ ပီဠနဋ္ဌော သင်္ခတဋ္ဌော သန္တာပဋ္ဌော ဝိပရိဏာမဋ္ဌော အဘိသမယဋ္ဌော"တိ[3] ဧဝမာဒိ။ ဣတိ ဧဝံ ဝိဘတ္တာနံ စတုန္နံ စတုန္နံ အတ္ထာနံ ဝသေန ဒုက္ခာဒီနိ ဝေဒိတဗ္ဗာနိတိ။ အယံ တာဝေတ္ထ ဝိဘာဂတော ဝိနိစ္ဆယော။

၅၃၀။ **နိဗ္ဗစနလက္ခဏာဒိပ္ပဘေဒ**တော**တိ** ဣဿ ပန **နိဗ္ဗစနတော** တာဝ ဣဓ ဒု-ဣတိ အယံ သဒ္ဒေါ ကုစ္ဆိတေ ဒိဿတိ။ ကုစ္ဆိတံ ဟိ ပုတ္တံ ဒုပ္ပုတ္တောတိ ဝဒန္တိ။ ခံ-သဒ္ဒေါ ပန တုစ္ဆေ။ တုစ္ဆံ ဟိ အာကာသံ "ခ"န္တိ ဝုစ္စတိ။ ဣဒဉ္စ ပဌမသစ္စံ ကုစ္ဆိတံ အနေကဥပဒ္ဒဝါဓိဋ္ဌာနတော။ တုစ္ဆံ ဗာလဇနပရိကပ္ပိတ-ဓုဝသုဘသုခတ္တဘာဝဝိရဟိတတော။ တသ္မာ ကုစ္ဆိတတ္တာ တုစ္ဆတ္တာ စ **ဒုက္ခ**န္တိ ဝုစ္စတိ။

သံ-ဣတိ စ အယံ သဒ္ဒေါ "သမာဂမော သမေတ"န္တိအာဒီသု[4] သံယောဂ်ဒီပေတိ။ ဥ-ဣတိ အယံ "ဥပ္ပန္နံ ဥဒိတ"န္တိအာဒီသု[5] ဥပ္ပတ္တိံ။ **အယ**-သဒ္ဒေါ ကာရဏံ ဒီပေတိ။ ဣဒဉ္စာပိ ဒုတိယသစ္စံ အဝသေသပစ္စယသမာယောဂေ သတိ ဒုက္ခသ္သုပ္ပတ္တိကာရဏံ။ ဣတိ ဒုက္ခဿ သံယောဂေ ဥပ္ပတ္တိကာရဏတ္တာ **ဒုက္ခသမုဒယော**တိ[6] ဝုစ္စတိ။

၁-ပဋိသံ ၂၉၃-၂၉၄-ပိဋ္ဌေသု။ ၂-ပဋိသံ ၂၉၆-ပိဋ္ဌေ။ ၃-ဒီ ၂-၂၄၅၊ အဘိ ၂-၁၀၅-ပိဋ္ဌာဒီသု၊ ၄-အဘိ ၁-၁၇၊ ဝိ ၃-၉၂ ၂-ပိဋ္ဌာဒီသု။ ၅-ဒုက္ခသမုဒယောတိ (?)

Tatiyasaccaṁ pana yasmā **ni**-saddo abhāvaṁ, **rodha**-saddo ca cārakaṁ dīpeti. Tasmā abhāvo ettha saṁsāracārakasaṅkhātassa dukkharodhassa sabbagatisuññattā, samadhigate vā tasmiṁ saṁsāracārakasaṅkhātassa dukkharodhassa abhāvo hoti, tappaṭipakkhattātipi **dukkhanirodhan**ti[1] vuccati. Dukkhassa vā anuppādanirodhapaccayattā dukkhanirodhanti.

Catutthasaccaṁ pana yasmā etaṁ dukkhanirodhaṁ gacchati ārammaṇavasena tadabhimukhabhūtattā, paṭipadā ca hoti dukkhanirodhappattiyā. Tasmā dukkhanirodhagāminī paṭipadāti vuccati.

531. Yasmā panetāni Buddhādayo ariyā paṭivijjhanti, tasmā **ariyasaccānī**ti vuccanti. Yathāha "cattārimāni bhikkhave ariyasaccāni. Katamāni -pa-. Imāni kho bhikkhave cattāri ariyasaccāni. Ariyā imāni paṭivijjhanti, tasmā ariyasaccānīti vuccantī"ti[2]. Apica ariyassa saccānītipi ariyasaccāni. Yathāha "sadevake bhikkhave loke -pa- manussāya Tathāgato ariyo, tasmā ariyasaccānīti vuccantī"ti[3]. Atha vā etesaṁ abhisambuddhattā ariyabhāvasiddhitopi ariyasaccāni. Yathāha "imesaṁ kho bhikkhave catunnaṁ ariyasaccānaṁ yathābhūtaṁ abhisambuddhattā Tathāgato Arahaṁ Sammāsambuddho ariyoti vuccatī"ti[4]. Apica kho pana ariyāni saccānītipi ariyasaccāni. Ariyānīti tathāni avitathāni avisaṁvādakānīti attho. Yathāha "imāni kho bhikkhave cattāri ariyasaccāni tathāni avitathāni anaññathāni, tasmā ariyasaccānīti vuccantī"ti[5] evamettha nibbacanato vinicchayo veditabbo.

532. Kathaṁ **lakkhaṇādippabhedato?** Ettha hi bādhanalakkhaṇaṁ **dukkhasaccaṁ,** santāpanarasaṁ, pavattipaccupaṭṭhānaṁ. Pabhavalakkhaṇaṁ **samudayasaccaṁ,** anupacchedakaraṇarasaṁ, palibodhapaccupaṭṭhānaṁ. Santilakkhaṇaṁ **nirodhasaccaṁ,** accutirasaṁ, animittapaccupaṭṭhānaṁ. Niyyānalakkhaṇaṁ **maggasaccaṁ,** kilesappahānarasaṁ, vuṭṭhānapaccupaṭṭhānaṁ. Apica pavatti pavattana nivatti nivattanalakkhaṇāni paṭipāṭiyā. Tathā saṅkhatataṇhā asaṅkhata dassana lakkhaṇāni cāti evamettha lakkhaṇādippabhedato vinicchayo veditabbo.

1. Dukkhanirodhoti (?) 2. Esitabbaṁ. 3. Saṁ 3. 381 piṭṭhe.
4. Arahaṁ Sammāsambuddhoti vuccati (Saṁ 3. 379 piṭṭhe) 5. Saṁ 3. 381 piṭṭhe.

တတိယသစ္စံ ပန ယသ္မာ **နိ**-သဒ္ဒေါ အဘာဝံ၊ **ရောဓ**-သဒ္ဒေါ စ စာရကံ ဒီပေတိ။ တသ္မာ အဘာဝေါ ဣတ္ထ သံသာရစာရကသင်္ခါတဿ ဒုက္ခရောဓဿ သမ္ဘဝတိသုညတ္တာ၊ သမဓိဂတေ ဝါ တသ္မိံ သံသာရစာရကသင်္ခါတဿ ဒုက္ခရောဓဿ အဘာဝေါ ဟောတိ၊ တပ္ပဋိပက္ခတ္တာတိပိ **ဒုက္ခနိရောဓန္တိ**ဿ ဝုစ္စတိ။ ဒုက္ခဿ ဝါ အနုပ္ပါဒနိရောဓပစ္စယတ္တာ ဒုက္ခနိရောဓန္တိ။

စတုတ္ထသစ္စံ ပန ယသ္မာ ဧတံ ဒုက္ခနိရောဓံ ဂစ္ဆတိ အာရမ္မဏဝသေန တဒဘိမုခဘူတတ္တာ၊ ပဋိပဒါ စ ဟောတိ ဒုက္ခနိရောဓပ္ပတ္တိယာ။ တသ္မာ ဒုက္ခနိရောဓဂါမိနီ ပဋိပဒါတိ ဝုစ္စတိ။

၅၃၁။ ယသ္မာ ပနေတာနိ ဗုဒ္ဓါဒယော အရိယာ ပဋိဝိဇ္ဈန္တိ၊ တသ္မာ **အရိယသစ္စာနီ**တိ ဝုစ္စန္တိ။ ယထာဟ "စတ္တာရိမာနိ ဘိက္ခဝေ အရိယသစ္စာနိ။ ကတမာနိ။ပ။ ဣမာနိ ခေါ ဘိက္ခဝေ စတ္တာရိ အရိယသစ္စာနိ။ အရိယာ ဣမာနိ ပဋိဝိဇ္ဈန္တိ၊ တသ္မာ အရိယသစ္စာနီတိ ဝုစ္စန္တိ"တိ[1]။ အပိစ အရိယဿ သစ္စာနီတိပိ အရိယသစ္စာနိ။ ယထာဟ "သဒေဝကေ ဘိက္ခဝေ လောကေ။ပ။ မနုဿာယ တထာဂတော အရိယော၊ တသ္မာ အရိယသစ္စာနီတိ ဝုစ္စန္တိ"တိ[2]။ အထ ဝါ ဧတေသံ အဘိသမ္ဗုဇ္ဈတ္တာ အရိယဘာဝသိဒ္ဓိတောပိ အရိယသစ္စာနိ။ ယထာဟ "ဣမေသံ ခေါ ဘိက္ခဝေ စတုန္နံ အရိယသစ္စာနံ ယထာဘူတံ အဘိသမ္ဗုဇ္ဈတ္တာ တထာဂတော အရဟံ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ အရိယောတိ ဝုစ္စတိ''တိ[3]။ အပိစ ခေါ ပန အရိယာနိ သစ္စာနိတိပိ အရိယသစ္စာနိ။ အရိယာနိတိ ပဃာနိ အဝိတထာနိ အဝိသံဝါဒကာနိတိ အတ္ထော။ ယထာဟ "ဣမာနိ ခေါ ဘိက္ခဝေ စတ္တာရိ အရိယသစ္စာနိ တထာနိ အဝိတထာနိ အနညထာနိ၊ တသ္မာ အရိယသစ္စာနီတိ ဝုစ္စန္တိ"တိ[3] ဧဝမေတ္ထ နိဒ္ဒေသတော ဝိနိစ္ဆယော ဝေဒိတဗ္ဗော။

၅၃၂။ ကထံ **လက္ခဏာဒိပ္ပဘေဒတော**? ဣဒ္ဓေ ဟိ ဗာဓနလက္ခဏံ **ဒုက္ခသစ္စံ**၊ သန္တာပနရသံ၊ ပဝတ္တိပစ္စုပဋ္ဌာနံ။ ပဘဝလက္ခဏံ **သမုဒယသစ္စံ**၊ အနုပစ္ဆေဒကရဏရသံ၊ ပလိဗောဓပစ္စုပဋ္ဌာနံ။ သန္တိလက္ခဏံ **နိရောဓသစ္စံ**၊ အစ္စုတိရသံ၊ အနိမိတ္တပစ္စုပဋ္ဌာနံ။ နိယျာနလက္ခဏံ **မဂ္ဂသစ္စံ**၊ ကိလေသပ္ပဟာနရသံ၊ ဝုဋ္ဌာနပစ္စုပဋ္ဌာနံ။ အပိစ ပဝတ္တိ ပဝတ္တန နိဝတ္တိ နိဝတ္တနလက္ခဏာနိ ပဋိပါဋိယာ။ တထာ သဒ်တဏှာ အသဒ်တ ဒဿန လက္ခဏာနိ စာတိ ဧဝမေတ္ထ လက္ခဏာဒိပ္ပဘေဒတော ဝိနိစ္ဆယော ဝေဒိတဗ္ဗော။

1. ခ-ဒုက္ခနိရောဓောတိ (?) ၂-ဧသိတဗ္ဗံ။ ၃-သံ ၃-၃၈၁-ပိဋ္ဌေ။
4. ၄-အရဟံ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါတိ ဝုစ္စတိ(သံ ၃-၃၇၉-ပိဋ္ဌေ) ၅-သံ ၃-၃၈၁-ပိဋ္ဌေ။

533. **Atthatthuddhārato cevā**ti ettha pana atthato tāva ko saccaṭṭhoti ce. Yo paññācakkhunā upaparikkhamānānaṁ māyāva viparīto, marīciva visaṁvādako, titthiyānaṁ attāva anupalabbhasabhāvo ca na hoti, atha kho bādhana ppabhava santi niyyāna ppakārena tacchāviparītabhūtabhāvena ariyañāṇassa gocaro hotiyeva. Esa aggilakkhaṇaṁ viya, lokapakati viya ca tacchāviparītabhūtabhāvo saccaṭṭhoti veditabbo. Yathāha "idaṁ dukkhanti bhikkhave tathametaṁ avitathametaṁ anaññathametan"ti[1] vitthāro. Apica—

Nābādhakaṁ yato dukkhaṁ, dukkhā aññaṁ na bādhakaṁ.
Bādhakattaniyāmena, tato saccamidaṁ mataṁ.

Taṁ vinā nāññato dukkhaṁ, na hoti na ca taṁ tato.
Dukkhahetuniyāmena, iti saccaṁ visattikā.

Nāññā nibbānato santi, santaṁ na ca na taṁ yato.
Santabhāvaniyāmena, tato saccamidaṁ mataṁ.

Maggā aññaṁ na niyyānaṁ, aniyyāno na cāpi so.
Tacchaniyyānabhāvattā, iti so saccasammato.

Iti tacchāvipallāsa, bhūtabhāvaṁ catūsvapi.
Dukkhādīsvavisesena, saccaṭṭhaṁ āhu paṇḍitāti.

Evaṁ atthato vinicchayo veditabbo.

534. Kathaṁ **atthuddhārato.** Idhāyaṁ **sacca-**saddo anekesu atthesu dissati. Seyyathidaṁ "saccaṁ bhaṇe na kujjheyyā"ti-ādīsu[2] vācāsacce. "Sacce ṭhitā samaṇabrāhmaṇā cā"ti-ādīsu[3] viratisacce. "Kasmā nu saccāni vadanti nānā pavādiyāse kusalāvadānā"ti-ādīsu[4] diṭṭhisacce. "Ekaṁ hi saccaṁ na dutiyan"ti-ādīsu[5] paramatthasacce nibbāne ceva magge ca. "Catunnaṁ ariyasaccānaṁ kati kusalā"ti-ādīsu[6] ariyasacce. Svāyamidhāpi ariyasacce vattatīti evamettha atthuddhāratopi vinicchayo veditabbo.

1. Saṁ 3. 377 piṭṭhe. 2. Khu 1. 46 piṭṭhe. 3. Jā 2. 140 piṭṭhe.
4-5. Khu 1. 416 piṭṭhe. 6. Abhi 2. 118 piṭṭhe.

၅၃၃။ **အတ္ထတ္ထုဒ္ဓါရတော စေဝါ**တိ ထွေ ပန အတ္ထတော တာဝ ကော သစ္စဋ္ဌောတိ စေ။ ယော ပညာစက္ခုနာ ဥပပရိက္ခမာနာနံ မာယာဝ ဝိပရီတော, မရီစိဝ ဝိသံဝါဒကော, တိတ္ထိယာနံ အတ္တာဝ အနုပလဗ္ဘသဘာဝေါ စ န ဟောတိ၊ အထ ခေါ ဗာဓန ပဘဝ သန္တိ နိယျာန ပကာရေန တစ္ဆာဝိပရီတ-ဘူတဘာဝေန အရိယဉာဏဿ ဂေါစရော ဟောတိယေဝ။ သေ အဂ္ဂိလက္ခဏံ ဝိယ, လောကပကတိ ဝိယ စ တစ္ဆာဝိပရီတဘူတဘာဝေါ သစ္စဋ္ဌောတိ ဝေဒိ-တဗ္ဗော။ ယထာဟ "ဣဒံ ဒုက္ခန္တိ ဘိက္ခဝေ တထမေတံ အဝိတထမေတံ အနညထမေတ"န္တိ ဝိတ္ထာရော။ အပိစ—

နာဗာဓကံ ယတော ဒုက္ခံ၊ ဒုက္ခာ အညံ န ဗာဓကံ။
ဗာဓကတ္တနိယာမေန၊ တတော သစ္စမိဒံ မတံ။

တံ ဝိနာ နာညတော ဒုက္ခံ၊ န ဟောတိ န စ တံ တတော။
ဒုက္ခဟေတုနိယာမေန၊ ဣတိ သစ္စံ ဝိသတ္တိကာ။

နာညာ နိဗ္ဗာနတော သန္တိ၊ သန္တံ န စ န တံ ယတော။
သန္တဘာဝနိယာမေန၊ တတော် သစ္စမိဒံ မတံ။

မဂ္ဂါ အညံ န နိယျာနံ၊ အနိယျာနော န စာပိ သော။
တစ္ဆနိယျာနဘာဝတ္ထာ၊ ဣတိ သော သစ္စသမ္မတော။

ဣတိ တစ္ဆာဝိပလ္လာသ၊ ဘူတဘာဝံ စတူသ္ဝပိ။
ဒုက္ခာဒီသ္ဝဝိသေသေန၊ သ်စ္စဋ္ဌံ အာဟု ပဏ္ဍိတာတိ။

ဧဝံ အတ္ထတော ဝိနိစ္ဆယော ဝေဒိတ်ဗ္ဗော။

၅၃၄။ ကထံ **အတ္ထုဒ္ဓါရတော**။ ဣဓာယံ **သစ္စ**-သဒ္ဒေါ အနေကေသု အတ္ထေသု ဒိဿတိ။ သေယျထိဒံ "သစ္စံ ဘဏေ န ကုဇ္ဈေယ္ယာ"တိအာဒီသု[1] ဝါစာသစ္စေ။ "သစ္စေ ဋိတာ သမဏဗြာဟ္မဏာ စာ"တိအာဒီသု[2] ဝိရတိသစ္စေ။ "ကသ္မာ နု သစ္စာနိ ဝဒန္တိ နာနာ ပဝါဒိယာသေ ကုသလာဝဒါနာ"တိအာဒီသု[3] ဒိဋ္ဌိသစ္စေ။ "ကေ ဟိ သစ္စံ နာ ဒုတိယ"န္တိအာဒီသု[4] ပရမတ္ထသစ္စေ နိဗ္ဗာနေ စေဝ မဂ္ဂေ စ။ "စတုန္နံ အရိယသစ္စာနံ ကတိ ကုသလာ"တိအာဒီသု[5] အရိယသစ္စေ။ သွာယမိဓဝုဒ္ဓိ အရိယသစ္စေ ဝတ္တတီတိ ဧဝမေတ္ထ အတ္ထုဒ္ဓါရတောပိ ဝိနိစ္ဆယော ဝေဒိတဗ္ဗော။

၁-သံ ၃-၃၇၇-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ခု ၁-၄၆-ဝိဋ္ဌေ။ ၃-ဇာ ၂-၁၄၀-ဝိဋ္ဌေ။
၄-၅-ခု ၁-၄၁၆-ဝိဋ္ဌေ။ ၆-အဘိ ၂-၁၁၈-ဝိဋ္ဌေ။

535. **Anūnādhikato**ti kasmā pana cattāreva ariyasaccāni vuttāni anūnāni anadhikānīti ce. Aññassāsambhavato aññatarassa ca apaneyyābhāvato. Na hi etehi aññaṁ adhikaṁ vā, etesaṁ vā ekampi apanetabbaṁ sambhoti. Yathāha "idha bhikkhave āgaccheyya samaṇo vā brāhmaṇo vā 'netaṁ dukkhaṁ ariyasaccaṁ, aññaṁ dukkhaṁ ariyasaccaṁ. Ahametaṁ dukkhaṁ ariyasaccaṁ ṭhapetvā aññaṁ dukkhaṁ ariyasaccaṁ paññapessāmī'ti netaṁ ṭhānaṁ vijjatī"ti-ādi[1]. Yathā cāha "yo hi koci bhikkhave samaṇo vā brāhmaṇo vā evaṁ vadeyya 'netaṁ dukkhaṁ paṭhamaṁ ariyasaccaṁ yaṁ samaṇena Gotamena desitaṁ, ahametaṁ dukkhaṁ paṭhamaṁ ariyasaccaṁ paccakkhāya aññaṁ dukkhaṁ paṭhamaṁ ariyasaccaṁ paññapessāmī'ti netaṁ ṭhānaṁ vijjatī"ti-ādi[2].

Apica pavattimācikkhanto Bhagavā sahetukaṁ ācikkhi, nivattiñca saupāyaṁ. Iti pavattinivatthi tadubhayahetūnaṁ etaparamato[3] cattāreva vuttāni. Tathā pariññeyya pahātabba sacchikātabba bhāvetabbānaṁ, taṇhāvatthu taṇhā taṇhānirodha taṇhānirodhupāyānaṁ, ālaya ālayārāmatā ālayasamugghāta ālayasamugghātupāyānañca vasenāpi cattāreva vuttānīti evamettha anūnādhikato vinicchayo veditabbo.

536. **Kamato**ti ayampi desanākkamova. Ettha ca oḷārikattā, sabbasattasādhāraṇattā ca suviññeyyanti dukkhasaccaṁ paṭhamaṁ vuttaṁ. Tasseva hetudassanatthaṁ tadanantaraṁ samudayasaccaṁ. Hetunirodhā phalanirodhoti ñāpanatthaṁ tato nirodhasaccaṁ. Tadadhigamupāyadassanatthaṁ ante maggasaccaṁ. Bhavasukhassādagadhitānaṁ vā sattānaṁ saṁvegajananatthaṁ paṭhamaṁ dukkhamāha. Taṁ neva akataṁ āgacchati, na issaranimmānādito hoti, ito pana hotīti ñāpanatthaṁ tadanantaraṁ samudayaṁ. Tato sahetukena dukkhena abhibhūtattā saṁviggamānasānaṁ dukkhanissaraṇagavesīnaṁ nissaraṇadassanena assāsajananatthaṁ nirodhaṁ. Tato nirodhādhigamatthaṁ nirodhasampāpakaṁ magganti evamettha kamato vinicchayo veditabbo.

537. **Jāti-ādīnaṁ nicchayā**ti ye te ariyasaccāni niddisantena Bhagavatā "jātipi dukkhā, jarāpi dukkhā, maraṇampi dukkhaṁ, sokaparidevadukkhadomanassupāyāsāpi dukkhā, appiyehi sampayogo dukkho,

1. Esitabbaṁ. 2. Saṁ 3. 375 piṭṭhe. 3. Etaṁparamato (Ka)

၅၃၅။ **အနူနာဓိကတော**တိ ကသ္မာ ပန စတ္တာရေဝ အရိယသစ္စာနိ ဝုတ္တာနိ အနူနာနိ အနဓိကာနိတိ စေ။ အညဿာသမ္ဘဝတော အညတရဿ စ အပနေယျာဘာဝတော။ န ဟိ တေဟိ အညံ အဓိကံ ဝါ, တေသံ ဝါ ကေဉ္စိ အပနေတဗ္ဗံ သမ္ပဇ္ဇတိ။ ယထာဟ "ဣဓ ဘိက္ခဝေ အာဂစ္ဆေယ္ယ သမဏော ဝါ ဗြာဟ္မဏော ဝါ 'နေတံ ဒုက္ခံ အရိယသစ္စံ၊ အညံ ဒုက္ခံ အရိယသစ္စံ။ အဟမေတံ ဒုက္ခံ အရိယသစ္စံ ဌပေတ္ဝာ အညံ ဒုက္ခံ အရိယသစ္စံ ပညပေဿာမီ'တိ နေတံ ဌာနံ ဝိဇ္ဇတီ"တိအာဒိ[1]။ ယထာ စာဟ "ယော ဟိ ကောစိ ဘိက္ခဝေ သမဏော ဝါ ဗြာဟ္မဏော ဝါ ဧဝံ ဝဒေယ္ယ 'နေတံ ဒုက္ခံ ပဌမံ အရိယသစ္စံ ယံ သမဏေန ဂေါတမေန ဒေသိတံ၊ အဟမေဝ ဒုက္ခံ ပဌမံ အရိယသစ္စံ ပစ္စက္ခာယ အညံ ဒုက္ခံ ပဌမံ အရိယသစ္စံ ပညပေဿာမီ'တိ နေတံ ဌာနံ ဝိဇ္ဇတီ"တိအာဒိ[2]။

အပိစ ပဝတ္တိမာစိက္ခန္တော ဘဂဝါ သဟေတုကံ အာစိက္ခိ၊ နိဝတ္တိဉ္စ သဥပါယံ။ ဣတိ ပဝတ္တိနိဝတ္တိ တဒုဘယဟေတူနံ တေပရမတော[2] စတ္တာရေဝ ဝုတ္တာနိ။ တထာ ပရိညေယ္ယ ပဟာတဗ္ဗ သစ္ဆိကာတဗ္ဗ ဘာဝေတဗ္ဗာနံ, တဏှာဝတ္ထု တဏှာ တဏှာနိရောဓ တဏှာနိရောဓုပါယာနံ, အာလယ အာလယာရာမတာ အာလယသမုဂ္ဃါတ အာလယသမုဂ္ဃါတုပါယာနဉ္စ ဝသေနာပိ စတ္တာရေဝ ဝုတ္တာနီတိ ဧဝမေတ္ထ အနူနာဓိကတော ဝိနိစ္ဆယော ဝေဒိတဗ္ဗော။

၅၃၆။ **ကမတော**တိ အယမ္ပိ ဒေသနာက္ကမော၀။ ဣဒ္ဓေ စ သြဠာရိကတ္တာ, သဗ္ဗသတ္တသာဓာရဏတ္တာ စ သုပိညေယ္ယန္တိ ဒုက္ခသစ္စံ ပဌမံ ဝုတ္တံ။ တဿေဝ ဟေတုဒဿနတ္ထံ တဒနန္တရံ သမုဒယသစ္စံ။ ဟေတုနိရောဓာ ဖလနိရောဓောတိ ဉာပနတ္ထံ တတော နိရောဓသစ္စံ။ တဒဓိဂမုပါယဒဿနတ္ထံ အန္တေ မဂ္ဂသစ္စံ။ ဘဝသုခဿာဒဂဓိတာနံ ဝါ သတ္တာနံ သံဝေဂဇနနတ္ထံ ပဌမံ ဒုက္ခမာဟ။ တံ နေဝ အကတံ အာဂစ္ဆတိ၊ န ဣဿရနိမ္မာနာဒိတော ဟောတိ၊ ဣတော ပန ဟောတီတိ ဉာပနတ္ထံ တဒနန္တရံ သမုဒယံ။ တတော သဟေတုကေန ဒုက္ခေန အဘိဘူတတ္တာ သံဝိဂ္ဂမာနသာနံ ဒုက္ခနိဿရဏဂဝေသီနံ နိဿရဏဒဿနေန အဿာသဇနနတ္ထံ နိရောဓံ။ တတော နိရောဓာဓိဂမတ္ထံ နိရောဓသမ္ပာပကံ မဂ္ဂန္တိ ဧဝမေတ္ထ ကမတော ဝိနိစ္ဆယော ဝေဒိတဗ္ဗော။

၅၃၇။ **ဇာတိအာဒီနံ နိစ္ဆယာ**တိ ယေ တေ အရိယသစ္စာနိ နိဒ္ဒိသန္တေန ဘဂဝတာ "ဇာတိပိ ဒုက္ခာ၊ ဇရာပိ ဒုက္ခာ၊ မရဏမ္ပိ ဒုက္ခံ၊ သောကပရိဒေဝဒုက္ခဒောမနဿုပါယာသာပိ ဒုက္ခာ၊ အပ္ပိယေဟိ သမ္ပယောဂေါ ဒုက္ခော

၁-သေတဗ္ဗံ။ ၂-သံ ၃-၃၇၅-ပိဋ္ဌေ။ ၃-တေံပရမတော (က)

piyehi vippayogo dukkho, yampicchaṁ na labhati tampi dukkhaṁ, saṁkhittena pañcupādānakkhandhā dukkhā”ti[1] dukkhaniddese dvādasa dhammā, “yāyaṁ taṇhā ponobbhavikā nandīrāgasahagatā tatra tatrābhinandinī. Seyyathidaṁ, kāmataṇhā, bhavataṇhā, vibhavataṇhā”ti[2] samudayaniddese tividhā taṇhā, “yo tassāyeva taṇhāya asesavirāganirodho cāgo paṭinissaggo mutti anālayo”ti[3] evaṁ nirodhaniddese atthato ekameva nibbānaṁ, “katamaṁ dukkhanirodhagāminīpaṭipadā ariyasaccaṁ, ayameva ariyo aṭṭhaṅgiko maggo. Seyyathidaṁ. Sammādiṭṭhi -pa- sammāsamādhī”ti[4] evaṁ magganiddese aṭṭha dhammāti iti catunnaṁ saccānaṁ niddese jāti-ādayo dhammā vuttā, tesaṁ jāti-ādīnaṁ nicchayāpi ettha vinicchayo veditabbo.

Dukkhaniddesakathā

Jātiniddesa

Seyyathidaṁ. Ayañhi **jāti**-saddo anekattho. Tathā hesa “ekampi jātiṁ dvepi jātiyo”ti[5] ettha bhave āgato. “Atthi Visākhe niganṭhā nāma samaṇajātī”ti[6] ettha nikāye. “Jāti dvīhi khandhehi saṅgahitā”ti[7] ettha saṅkhatalakkhaṇe. “Yaṁ mātukucchismiṁ paṭhamaṁ cittaṁ uppannaṁ, paṭhamaṁ viññāṇaṁ pātubhūtaṁ, tadupādāya sāvassa jātī”ti[8] ettha paṭisandhiyaṁ. “Sampatijāto Ānanda bodhisatto”ti[9] ettha pasūtiyaṁ. “Akkhitto anupakuṭṭho jātivādenā”ti[10] ettha kule. “Yatohaṁ bhagini ariyāya jātiyā jāto”ti[11] ettha ariyasīle.

538. Svāyamidha gabbhaseyyakānaṁ paṭisandhito paṭṭhāya yāva mātukucchimhā nikkhamanaṁ, tāva pavattesu khandhesu. Itaresaṁ paṭisandhikhandhesvevāti daṭṭhabbo. Ayampi ca pariyāyakathāva. Nippariyāyato pana tattha tattha nibbattamānānaṁ sattānaṁ ye ye khandhā pātubhavanti, tesaṁ tesaṁ paṭhamapātubhāvo jāti nāma.

1. Abhi 2. 104 piṭṭhādīsu. 2. Abhi 2. 106 piṭṭhādīsu. 3. Abhi 2. 108 piṭṭhādīsu.
4. Abhi 2. 110 piṭṭhe. 5. Dī 1. 76; Vi 1. 5 piṭṭhādīsu. 6. Aṁ 1. 206 piṭṭhe.
7. Abhi 3. 13 piṭṭhe. 8. Vi 3. 129 piṭṭhe. 9. Ma 3. 164 piṭṭhe.
10. Dī 1. 122 piṭṭhe. 11. Ma 2. 306 piṭṭhe.

ဝိယေဟိ ဝိပ္ပယောဂေါ ဒုက္ခော၊ ယမ္ပိစ္ဆံ န လဘတိ တမ္ပိ ဒုက္ခံ၊ သံခိတ္တေန ပဉ္စုပါဒါနက္ခန္ဓာ ဒုက္ခာ''တိ[1] ဒုက္ခနိဒ္ဒေသေ ဒွါဒသ ဓမ္မာ၊ ''ယာယံ တဏှာ ပေါနောဘဝိကာ နန္ဒိရာဂသဟဂတာ တတြ တတြာဘိနန္ဒိနီ။ သေယျထိဒံ၊ ကာမတဏှာ, ဘဝတဏှာ, ဝိဘဝတဏှာ''တိ[2] သမုဒယနိဒ္ဒေသေ တိဝိဓာ တဏှာ၊ ''ယော တဿာယေဝ တဏှာယ အသေသဝိရာဂနိရောဓော စာဂေါ ပဋိနိဿဂ္ဂေါ မုတ္တိ အနာလယော''တိ[3] ဧဝံ နိရောဓနိဒ္ဒေသေ အတ္ထတော ဧကမေဝ နိဗ္ဗာနံ၊ ''ကတမံ ဒုက္ခနိရောဓဂါမိနိပဋိပဒါ အရိယသစ္စံ၊ အယမေဝ အရိယော အဋ္ဌင်္ဂိကော မဂ္ဂေါ။ သေယျထိဒံ။ သမ္မာဒိဋ္ဌိ။ပ။ သမ္မာသမာဓိ''တိ[4] ဧဝံ မဂ္ဂနိဒ္ဒေသေ အဋ္ဌ ဓမ္မာတိ ဣတိ စတုန္နံ သစ္စာနံ နိဒ္ဒေသေ ဇာတိအာဒယော ဓမ္မာ ဝုတ္တာ၊ တေသံ ဇာတိအာဒီနံ နိဿယာပိ ဣဓ ဝိနိစ္ဆယော ဝေဒိတဗ္ဗော။

ဒုက္ခနိဒ္ဒေသကထာ

ဇာတိနိဒ္ဒေသ

သေယျထိဒံ။ အယဉ္hိ **ဇာတိ**-သဒ္ဒေါ အနေကတ္ထော။ တထာ ဟေသ ''ဧကမ္pိ ဇာတိံ ဒွေပိ ဇာတိယော''တိ[5] ဇာတေ ဘဝေ အာဂတော။ ''အတ္ထိ ဝိသာခေ နိဂဏ္ဌာ နာမ သမဏဇာတီ''တိ[6] ဇာတေ နိကာယေ။ ''ဇာတိ ဒ္ဝီဟိ ခန္ဓေဟိ သင်္ဂဟိတာ''တိ[7] ဇာတေ သင်္ခတလက္ခဏေ။ ''ယံ မာတုကုစ္ဆိသ္မိံ ပဌမံ စိတ္တံ ဥပ္ပန္နံ၊ ပဌမံ ဝိညာဏံ ပါတုဘူတံ၊ တဒုပါဒါယ သာဝဿ ဇာတိ''တိ[8] ဇာတေ ပဋိသန္ဓိယံ။ ''သမ္ဗတိဇာတော အာနန္ဒ ဗောဓိသတ္တော''တိ[9] ဇာတေ ပသူတိယံ။ ''အက္ခိတ္တော အနုပကုဋ္ဌော ဇာတိဝါဒေနာ''တိ[10] ဇာတေ ကုလေ။ ''ယတောဟံ ဘဂိနိ အရိယာယ ဇာတိယာ ဇာတော''တိ[11] ဇာတေ အရိယသီလေ။

၅၃၈။ သွာယမိဓ ဂဗ္ဘသေယျကာနံ ပဋိသန္ဓိတော ပဋ္ဌာယ ယာဝ မာတုကုစ္ဆိမှာ နိက္ခမနံ၊ တာဝ ပဝတ္တေသု ခန္ဓေသု။ ဣတရေသံ ပဋိသန္ဓိခန္ဓေသ္ဝေဝါတိ ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ အယဉ္စ ပရိယာယကထာဝ။ နိပ္ပရိယာယတော ပန တတ္ထ တတ္ထ နိဗ္ဗတ္တမာနာနံ သတ္တာနံ ယေ ယေ ခန္ဓာ ပါတုဘဝန္တိ၊ တေသံ တေသံ ပဌမပါတုဘာဝေါ ဇာတိ နာမ။

ဝ-အဘိ ၂-၁၀၄-ပိဋ္ဌာဒီသု။ ၂-အဘိ ၂-၁၀၆-ပိဋ္ဌာဒီသု။ ၃-အဘိ ၂-၁၀၈-ပိဋ္ဌာဒီသု။
၄-အဘိ ၂-၁၁၀-ပိဋ္ဌေ။ ၅-ဒီ ၁-၇၆၊ ဝိ ၁-၅-ပိဋ္ဌာဒီသု။ ၆-အံ ၁-၂၀၆-ပိဋ္ဌေ။
၇-အဘိ ၃-၁၃-ပိဋ္ဌေ။ ၈-ဝိ ၃-၁၂၉-ပိဋ္ဌေ။ ၉-မ ၃-၁၆၄-ပိဋ္ဌေ။
၁၀-ဒီ ၁-၁၂၂-ပိဋ္ဌေ။ ၁၁-မ ၂-၃၀၆-ပိဋ္ဌေ။

Sā panesā tattha tattha bhave paṭhamābhinibbattilakkhaṇā, niyyātanarasā, atītabhavato idha ummujjanapaccupaṭṭhānā, dukkhavicittatāpaccupaṭṭhānā vā.

539. Kasmā panesā dukkhāti ce. Anekesaṁ dukkhānaṁ vatthubhāvato. Anekāni hi dukkhāni. Seyyathidaṁ. Dukkhadukkhaṁ, vipariṇāmadukkhaṁ, saṅkhāradukkhaṁ, paṭicchannadukkhaṁ, appaṭicchannadukkhaṁ, pariyāyadukkhaṁ, nippariyāyadukkhanti.

Tattha kāyikacetasikā dukkhā vedanāsabhāvato ca nāmato ca dukkhattā **dukkhadukkhan**ti vuccati.

Sukhā vedanā vipariṇāmena dukkhuppattihetuto **vipariṇāmadukkhaṁ.**

Upekkhā vedanā ceva avasesā ca tebhūmakā saṅkhārā udayabbaya-ppaṭipīḷitattā[1] **saṅkhāradukkhaṁ.** Kaṇṇasūla dantasūla rāgajapariḷāha dosajapariḷāhādi kāyika cetasiko ābādho pucchitvā jānitabbato upakkamassa ca apākaṭabhāvato **paṭicchannadukkhaṁ** nāma. Apākaṭadukkhantipi vuccati.

Dvattiṁsakammakāraṇādisamuṭṭhāno ābādho apucchitvāva jānitabbato upakkamassa ca pākaṭabhāvato **appaṭicchannadukkhaṁ** nāma. Pākaṭadukkhantipi vuccati.

Ṭhapetvā dukkhadukkhaṁ sesaṁ Dukkhasaccavibhaṅge āgataṁ jāti-ādisabbampi tassa tassa dukkhassa vatthubhāvato **pariyāyadukkhaṁ.** Dukkhadukkhaṁ pana **nippariyāyadukkhan**ti vuccati.

Tatrāyaṁ jāti yaṁ taṁ Bālapaṇḍitasuttādīsu[2] Bhagavatāpi upamāvasena pakāsitaṁ āpāyikaṁ dukkhaṁ, yañca sugatiyampi manussaloke gabbhokkantimūlakādibhedaṁ dukkhaṁ uppajjati, tassa vatthubhāvato dukkhā.

540. Tatridaṁ gabbhokkantimūlakādibhedaṁ dukkhaṁ—ayaṁ hi satto mātukucchimhi nibbattamāno na uppalapadumapuṇḍarīkādīsu nibbattati, atha kho heṭṭhā āmāsayassa upari pakkāsayassa udarapaṭalapiṭṭhikaṇṭakānaṁ vemajjhe varamasambādhe tibbandhakārenānākuṇapagandhaparibhāvita-paramaduggandhapavanavicarite adhimattajegucche kucchipadese pūti-maccha pūtikummāsa candanikādīsu kimi viya nibbattati. So tattha nibbatto dasamāse mātukucchisambhavena usmanā[3] puṭapātaṁ viya paccamāno piṭṭhapiṇḍi viya sediyamāno samiñjanapasāraṇādirahito adhimattaṁ dukkhamanubhotīti, idaṁ tāva **gabbhokkantimūlakaṁ** dukkhaṁ.

1. Udayabbayaparivīḷitattā (Sī, I) 2. Ma 3. 203 piṭṭhādīsu. 3. Usmānā (Syā, Ka)

သာ ပနေသာ တတ္ထ တတ္ထ ဘဝေ ပဌမာဘိနိဗ္ဗတ္တိလက္ခဏာ၊ နိယျာတနရသာ၊ အတီတဘာဝတော ဣဓ ဥမ္မုဇ္ဇနပစ္စုပဋ္ဌာနာ၊ ဒုက္ခဝိစိတ္တတာပစ္စုပဋ္ဌာနာ ဝါ။

၅၃၉။ ကသ္မာ ပနေသာ ဒုက္ခာတိ စေ။ အနေကေသံ ဒုက္ခာနံ ဝတ္ထု-ဘာဝတော။ အနေကာနိ ဟိ ဒုက္ခာနိ။ သေယ္ယထိဒံ။ ဒုက္ခဒုက္ခံ, ဝိပရိဏာမဒုက္ခံ, သင်္ခါရဒုက္ခံ, ပဋိစ္ဆန္နဒုက္ခံ, အပ္ပဋိစ္ဆန္နဒုက္ခံ, ပရိယာယဒုက္ခံ, နိပ္ပရိယာယဒုက္ခန္တိ။

တတ္ထ ကာယိကစေတသိကာ ဒုက္ခာ ဝေဒနာသဘာဝတော စ နာမတော စ ဒုက္ခတ္တာ **ဒုက္ခဒုက္ခန္တိ** ဝုစ္စတိ။

သုခါ ဝေဒနာ ဝိပရိဏာမေန ဒုက္ခုပ္ပတ္တိဟေတုတော **ဝိပရိဏာမဒုက္ခံ**။

ဥပေက္ခာ ဝေဒနာ စေဝ အဝသေသာ စ တေဘူမကာ သင်္ခါရာ ဥဒယဗ္ဗယပ္ပဋိ-ပီဠိတတ္တာ[1] **သင်္ခါရဒုက္ခံ**။ ကဏ္ဏသူလ ဒန္တသူလ ရာဂဇပရိဠာဟ ဒေါသဇပရိဠာ-ဟာဒိ ကာယိက စေတသိကော အာဗာဓော ပုစ္ဆိတ္ဝာ ဇာနိတဗ္ဗတော ဥပက္ကမဿ စ အပါကဋဘာဝတော **ပဋိစ္ဆန္နဒုက္ခံ** နာမ။ အပါကဋဒုက္ခန္တိပိ ဝုစ္စတိ။

ဒွတ္တိံသကမ္မကာရဏာဒိသမုဋ္ဌာနော အာဗာဓော အပုစ္ဆိတ္ဝာဝ ဇာနိတဗ္ဗ-တော ဥပက္ကမဿ စ ပါကဋဘာဝတော **အပ္ပဋိစ္ဆန္နဒုက္ခံ** နာမ။ ပါကဋဒုက္ခန္တိပိ ဝုစ္စတိ။

ဌပေတ္ဝာ ဒုက္ခဒုက္ခံ သေသံ ဒုက္ခသစ္စဝိဘင်္ဂေ အာဂတံ ဇာတိအာဒိသမ္ဘဝိ တဿ တဿ ဒုက္ခဿ ဝတ္ထုဘာဝတော **ပရိယာယဒုက္ခံ**။ ဒုက္ခဒုက္ခံ ပန **နိပ္ပရိယာယဒုက္ခန္တိ** ဝုစ္စတိ။

တတြာယံ ဇာတိ ယံ တံ ဗာလပဏ္ဍိတသုတ္တာဒီသု[2] ဘဂဝတာပိ ဥပမာ-ဝသေန ပကာသိတံ အာပါယိကံ ဒုက္ခံ, ယဉ္စ သုဂတိယမ္ပိ မနုဿလောကေ ဂဗ္ဘောက္ကန္တိမူလကာဒိဘေဒံ ဒုက္ခံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ တဿ ဝတ္ထုဘာဝတော ဒုက္ခာ။

၅၄၀။ တတြိဒံ ဂဗ္ဘောက္ကန္တိမူလကာဒိဘေဒံ ဒုက္ခံ—အယံ ဟိ သတ္တော မာတုကုစ္ဆိမ္ပိ နိဗ္ဗတ္တမာနော န ဥပ္ပလပဒုမပုဏ္ဍရီကာဒီသု နိဗ္ဗတ္တတိ၊ အထ ခေါ ဟေဋ္ဌာ အာမာသယဿ ဥပရိ ပက္ကာသယဿ ဥဒရပဋလပိဋ္ဌိကဏ္ဏကာနံ ဝေမဇ္ဈေ ပရမသမ္ဗာဓေ တိဗ္ဗန္ဓကာရေနာနာကုဏပဂန္ဓပရိဘာဝိတပရမဒုဂ္ဂန္ဓပဝနဝိစရိတေ အမေဓ္ယဇေဂုစ္ဆေ ကုစ္ဆိပဒေသေ ပူတိမစ္ဆ ပူတိကုမ္မာသ စန္ဒနိကာဒီသု ကိမိ ဝိယ နိဗ္ဗတ္တတိ။ သော တတ္ထ နိဗ္ဗတ္တော ဒသမာသေ မာတုကုစ္ဆိသမ္ဘဝေန ဥသ္မနာ[3] ပုဋ-ပါကံ ဝိယ ပစ္စမာနော ဝိဋပိဏ္ဍိ ဝိယ သေဒိယမာနော သမိဉ္ဇနပသာရဏာဒိ-ရဟိတော အမေဓ္ယံ ဒုက္ခမနုဘောတိတိ၊ ဣဒံ တာဝ **ဂဗ္ဘောက္ကန္တိမူလကံ** ဒုက္ခံ။

၁-ဥဒယဗ္ဗယပရိဝီဠိတတ္တာ (သီ၊ ဣ) ၂-မ ၃-၂၀၃-ဝိဋ္ဌာဒီသု။ ၃-ဥသ္မာနာ (သျာ၊ က)

Yaṁ pana so mātu sahasā upakkhalanagamananisīdanavuṭṭhānaparivattanādīsu surādhuttahatthagato eḷako viya ahituṇḍikahatthagato sappapotako viya ca ākaḍḍhana parikaḍḍhana odhūnana niddhūnanādinā upakkamena adhimattaṁ dukkhamanubhavati, yañca mātu sītūdakapānakāle sītanarakupapanno viya, uṇhayāgubhattādi-ajjhoharaṇakāle aṅgāravuṭṭhisamparikiṇṇo viya, loṇambilādi-ajjhoharaṇakāle khārāpaṭicchakādikammakāraṇapatto viya tibbaṁ dukkhamanubhoti, idaṁ **gabbhapariharaṇamūlakaṁ** dukkhaṁ.

Yaṁ panassa mūḷhagabbhāya mātuyā mittāmaccasuhajjādīhipi adassanārahe dukkhuppattiṭṭhāne chedanaphālanādīhi dukkhaṁ uppajjati, idaṁ **gabbhavipattimūlakaṁ** dukkhaṁ.

Yaṁ vijāyamānāya mātuyā kammajehi vātehi parivattetvā narakapapātaṁ viya atibhayānakaṁ yonimaggaṁ paṭipātiyamānassa[1] paramasambādhena yonimukhena tāḷacchiggaḷena viya nikkaḍḍhiyamānassa mahānāgassa narakasattassa viya ca saṅghātapabbatehi vicuṇṇiyamānassa dukkhaṁ uppajjati, idaṁ **vijāyanamūlakaṁ** dukkhaṁ.

Yaṁ pana jātassa taruṇavaṇasadisasukhumālasarīrassa hatthagahaṇanahāpanadhovanacoḷaparimajjanādikāle sūcimukhakhuradhārāhi vijjhanaphālanasadisaṁ dukkhaṁ uppajjati, idaṁ mātukucchito **bahinikkhamanamūlakaṁ** dukkhaṁ.

Yaṁ tato paraṁ pavattiyaṁ attanāva attānaṁ vadhentassa acelakavatādivasena ātāpanaparitāpanānuyogamanuyuttassa, kodhavasena abhuñjantassa, ubbandhantassa ca dukkhaṁ uppajjati, idaṁ **attūpakkamamūlakaṁ** dukkhaṁ. Yaṁ pana parato vadhabandhanādīni anubhavantassa uppajjati, idaṁ **parūpakkamamūlakaṁ** dukkhanti.

Iti imassa sabbassāpi dukkhassa ayaṁ jāti vatthumeva hoti.

541. Tenetaṁ vuccati—

Jāyetha no ce narakesu satto,
Tatta'ggidāhādika'mappasayhaṁ.
Labhetha dukkhaṁ nu kuhiṁ patiṭṭhaṁ,
Iccāha dukkhāti munīdha jātiṁ.

1. Paṭipādiyamānassa (Sī, I)

ယံ ပန သော မာတု သဟသာ ဥပက္ခလနဂမနနိသီဒနဥဋ္ဌာနပရိဝတ္တ-နာဒီသု သုရာဓုတ္တဟတ္ထဂတော ဧဠကော ဝိယ အဟိတုဏ္ဍိကဟတ္ထဂတော သပ္ပပေါတကော ဝိယ စ အာကဍ္ဎန ပရိကဍ္ဎန ဩဓုနန နိဒ္ဓုနနာဒီနာ ဥပက္ကမေန အဓိမတ္တံ ဒုက္ခမနုဘဝတိ၊ ယဉ္စ မာတု သီတူဒကပါနကာလေ သီတနရကုပပန္နော ဝိယ, ဥဏှယာဂုဘတ္တာဒိအဇ္ဈောဟရဏကာလေ အင်္ဂါရဝုဋ္ဌိသမ္ဗရိကိဏ္ဏော ဝိယ, လောဏမ္ဗိလာဒိအဇ္ဈောဟရဏကာလေ ခါရာပဋိစ္ဆကာဒိကမ္မကာရဏ-ပတ္တော ဝိယ တိဗ္ဗံ ဒုက္ခမနုဘောတိ၊ ဣဒံ **ဂဗ္ဘပရိဟရဏမူလကံ** ဒုက္ခံ။

ယံ ပနဿ မူဠှဂဗ္ဘာယ မာတုယာ မိတ္တာမစ္စသုဟဇ္ဇာဒီဟိပိ အဒဿနာရဟေ ဒုက္ခုပ္ပတ္တိဋ္ဌာနေ ဆေဒနဖာလနာဒီဟိ ဒုက္ခံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ ဣဒံ **ဂဗ္ဘဝိပတ္တိမူလကံ** ဒုက္ခံ။

ယံ ဝိဇာယမာနာယ မာတုယာ ကမ္မဇေဟိ ဝါတေဟိ ပရိဝတ္တေတ္ဝာ နရက-ပပါတံ ဝိယ အတိဘယာနကံ ယောနိမဂ္ဂံ ပဋိပါတိယမာနဿ[1] ပရမသမ္ဗာဓေန ယောနိမုခေန တာဠစ္ဆိဂ္ဂဠေန ဝိယ နိက္ကဍ္ဎိယမာနဿ မဟာနာဂဿ နရက-သတ္တဿ ဝိယ စ သင်္ဃာတပဗ္ဗတေဟိ ဝိစုဏ္ဏိယမာနဿ ဒုက္ခံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ ဣဒံ **ဝိဇာယနမူလကံ** ဒုက္ခံ။

ယံ ပန ဇာတဿ တရုဏဝဏသဒိသသုခုမာလသရီရဿ ဟတ္ထဂဟဏ-နဟာပနဓောဝနစောဠပရိမဇ္ဇနာဒိကာလေ သူစိမုခခုရဓာရာဟိ ဝိဗ္ဘနဖာလန-သဒိသံ ဒုက္ခံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ ဣဒံ မာတုကုစ္ဆိတော **ဗဟိနိက္ခမနမူလကံ** ဒုက္ခံ။

ယံ တတော ပရံ ပဝတ္တိယံ အတ္တနာဝ အတ္တာနံ ဝဓေန္တဿ အစေလက-ဝတာဒိဝသေန အာတာပနပရိတာပနာနုယောဂမနုယုတ္တဿ, ကောဓဝသေန အဘုဉ္ဇန္တဿ, ဥဗ္ဗန္ဓန္တဿ စ ဒုက္ခံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ ဣဒံ **အတ္တူပက္ကမမူလကံ** ဒုက္ခံ။ ယံ ပန ပရတော ဝဓဗန္ဓနာဒီနိ အနုဘဝန္တဿ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ ဣဒံ **ပရူပက္ကမမူလကံ** ဒုက္ခန္တိ။

ဣတိ ဣမဿ သမ္ဗဿာပိ ဒုက္ခဿ အယံ ဇာတိ ဝတ္ထုမေဝ ဟောတိ။

၅၄၁။ တေဓနတံ ဝုစ္စတိ—

ဇာယေထ နော စေ နရကေသု သတ္တော၊
တတ္တ'ဂ္ဂိဒါဟာဒိက'မပ္ပသယှံ။
လဘေထ ဒုက္ခံ နု ကုဟိံ ပတိဋ္ဌံ၊
ဣစ္စာဟ ဒုက္ခာတိ မုနိဓ ဇာတိံ။

၁-ပဋိပါဒိယမာနဿ (သီ၊ ဣ)

Dukkhaṁ tiracchesu kasāpatoda-
Daṇḍābhighātādibhavaṁ anekaṁ.
Yaṁ taṁ kathaṁ tattha bhaveyya jātiṁ,
Vinā tahiṁ jāti tatopi dukkhā.

Petesu dukkhaṁ pana khuppipāsā-
Vātātapādippabhavaṁ vicittaṁ.
Yasmā ajātassa na tattha atthi,
Tasmāpi dukkhaṁ Muni jātimāha.

Tibbandhakāre ca asayhasīte,
Lokantare yaṁ asuresu dukkhaṁ.
Na taṁ bhave tattha na ca'ssa jāti,
Yato ayaṁ jāti tatopi dukkhā.

Yañcāpi gūthanarake viya mātugabbhe,
Satto vasaṁ ciramato bahi nikkhamañca.
Pappoti dukkhamatighoramidampi natthi,
Jātiṁ vinā itipi jāti ayañhi[1] dukkhā.

Kiṁ bhāsitena bahunā nanu yaṁ kuhiñci,
Atthīdha kiñcidapi[2] dukkhamidaṁ kadāci.
Nevatthi jātivirahena yato[3] Mahesi,
Dukkhāti sabbapaṭhamaṁ imamāha jātinti.

Ayaṁ tāva jātiyaṁ vinicchayo.

Jarāniddesa

542. **Jarāpi dukkhā**ti ettha duvidhā jarā saṅkhatalakkhaṇañca, khaṇḍiccādisammato santatiyaṁ ekabhavapariyāpannakhandhapurāṇabhāvo ca, sā idha adhippetā. Sā panesā jarā khandhaparipākalakkhaṇā, maraṇūpanayanarasā, yobbanavināsapaccupaṭṭhānā. Dukkhā saṅkhāradukkhabhāvato ceva dukkhavatthuto

1. Jātirayañhi (Sī, Abhi-Ṭṭha 2. 92)
2. Kiñcirapi (Sī, Ka)
3. Jātivirahe yadato (Syā, I, Abhi-Ṭṭha 2. 92)

ဒုက္ခံ တိရစ္ဆာနေသု ကသာပတောဒ-
ဒဏ္ဍာဘိဃာတာဒိဘဝံ အနေကံ။
ယံ တံ ကထံ တတ္ထ ဘဝေယ္ယ ဇာတိ၊
ဝိနာ တဟိံ ဇာတိ တတောပိ ဒုက္ခာ။

ပေတေသု ဒုက္ခံ ပန ခုပ္ပိပါသာ-
ဝါတာတပါဒိပ္ပဘဝံ ဝိစိတ္တံ။
ယသ္မာ အဇာတဿ န တတ္ထ အတ္ထိ၊
တသ္မာပိ ဒုက္ခံ မုနိ ဇာတိမာဟ။

တိမ္မန္ဓကာရေ စ အသယ္ဟသီတေ၊
လောကန္တရေ ယံ အသုရေသု ဒုက္ခံ။
န တံ ဘဝေ တတ္ထ န စ'ဿ ဇာတိ၊
ယတော အယံ ဇာတိ တတောပိ ဒုက္ခာ။

ယဉ္စာပိ ဂူထနရကေ ဝိယ မာတုဂဗ္ဘေ၊
သတ္တော ဝသံ စိရမတော ဗဟိ နိက္ခမဉ္စ။
ပပ္ပေါတိ ဒုက္ခမတိဃောရမိဒမ္ပိ နတ္ထိ၊
ဇာတိ ဝိနာ ဋ္ဌတိပိ ဇာတိ အယဉ္စိ ဒုက္ခာ။

ကိံ ဘာသိတေန ဗဟုနာ နနု ယံ ကုဟိဉ္စိ၊
အတ္ထိဓ ကိဉ္စိဒပိ ဒုက္ခမိဒံ ကဒါစိ။
နေဝတ္ထိ ဇာတိဝိရဟေန ယတော ? မဟေသိ၊
ဒုက္ခာတိ သဗ္ဗပဌမံ ဋ္ဌမဘာဟ ဇာတိန္တိ။
အယံ တာဝ ဇာတိယံ ဝိနိစ္ဆယော။

ဇရာနိဒ္ဒေသ

၅၄၂။ ဇရာပိ ဒုက္ခာတိ ထ္ထေ ဒုဝိဓာ ဇရာ သင်္ခတလက္ခဏဉ္စ, ခဏ္ဍိစ္စာဒိ-သမ္မတော သန္တတိယံ ကေဘဝပရိယာပန္နခန္ဓပုရာဏဘာဝေါ စ၊ သာ ဋ္ဌ အဓိပ္ပေတာ။ သာ ပနေသာ ဇရာ ခန္ဓပရိပါကလက္ခဏာ၊ မရဏူပနယနရသာ၊ ယော်ဗ္ဗနဝိနာသပစ္စုပဋ္ဌာနာ။ ဒုက္ခာ သင်္ခါရဒုက္ခဘာဝတော စေဝ ဒုက္ခဝတ္ထုတော

ca. Yaṁ hi aṅgapaccaṅgasithilībhāva-indriyavikāra virūpatā yobbanavināsabalūpaghāta satimativippavāsa paraparibhavādi-anekapaccayaṁ kāyikacetasikadukkhaṁ uppajjati, jarā tassa vatthu. Tenetaṁ vuccati—

“Aṅgānaṁ sithilībhāvā, indriyānaṁ vikārato.
Yobbanassa vināsena, balassa upaghātato.

Vippavāsā satādīnaṁ, puttadārehi attano.
Apasādanīyato ceva, bhiyyo bālattapattiyā.

Pappoti dukkhaṁ yaṁ macco, kāyikaṁ mānasaṁ tathā.
Sabbametaṁ jarāhetu, yasmā tasmā jarā dukhā”ti.

Ayaṁ jarāyaṁ vinicchayo.

Maraṇaniddesa

543. **Maraṇampi dukkhan**ti etthāpi duvidhaṁ maraṇaṁ saṅkhatalakkhaṇañca, yaṁ sandhāya vuttaṁ “jarāmaraṇaṁ dvīhi khandhehi saṅgahitan”ti[1]. Ekabhavapariyāpannajīvitindriyappabandhavicchedo ca, yaṁ sandhāya vuttaṁ “niccaṁ maraṇato bhayan”ti[2]. Taṁ idha adhippetaṁ. Jātipaccayā maraṇaṁ upakkamamaraṇaṁ sarasamaraṇaṁ āyukkhayamaraṇaṁ puññakkhayamaraṇantipi tasseva nāmaṁ. Tayidaṁ cutilakkhaṇaṁ, viyogarasaṁ, gativippavāsapaccupaṭṭhānaṁ. Dukkhassa pana vatthubhāvato dukkhanti veditabbaṁ. Tenetaṁ vuccati—

“Pāpassa pāpakammādi-nimittamanupassato.
Bhaddassā’pasahantassa, viyogaṁ piyavatthukaṁ.
Mīyamānassa yaṁ dukkhaṁ, mānasaṁ avisesato.

Sabbesañcāpi yaṁ sandhi-bandhanacchedanādikaṁ.
Vitujjamānamammānaṁ, hoti dukkhaṁ sarīrajaṁ.

Asayhamappatikāraṁ, dukkhassetassidaṁ yato.
Maraṇaṁ vatthu tenetaṁ, dukkhamicceva bhāsitan”ti.

Ayaṁ maraṇe vinicchayo.

---

1. Abhi 3. 13 piṭṭhe.
2. Khu 1. 371 piṭṭhe.

စ။ ယံ ဟိ အင်္ဂပစ္စင်္ဂသိထိလီဘာဝဇ္ဈိန္ဒြိယဝိကာရဝိရူပတာ ယောဗ္ဗနဝိနာသဗလူပ-ဃာတ သတိမတိဝိပ္ပဝါသ ပရပရိဘဝါဒိအနေကပစ္စယံ ကာယိကစေတသိကဒုက္ခံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ ဇရာ တဿ ဝတ္ထု။ တေနေတံ ဝုစ္စတိ—

“အင်္ဂါနံ သိထိလီဘာဝါ၊ ဣန္ဒြိယာနံ ဝိကာရတော။
ယောဗ္ဗနဿ ဝိနာသေန၊ ဗလဿ ဥပဃာတတော။

ဝိပ္ပဝါသာ သတာဒီနံ၊ ပုတ္တဒါရေဟိ အတ္တနော။
အပသာဒနီယတော စေဝ၊ ဘိယ္ယော ဗာလတ္တပတ္တိယာ။

ပပ္ပေါတိ ဒုက္ခံ ယံ မစ္စော၊ ကာယိကံ မာနသံ တထာ။
သဗ္ဗမေတံ ဇရာဟေတု၊ ယသ္မာ တသ္မာ ဇရာ ဒုခါ”တိ။

အယံ ဇရာယံ ဝိနိစ္ဆယော။

မရဏနိဒ္ဒေသ

၁၄၃။ **မရဏမ္ပိ ဒုက္ခန်္တ** ဣတ္ထောပိ ဒုဝိဓံ မရဏံ သင်္ခတလက္ခဏဉ္စ၊ ယံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ “ဇရာမရဏံ ဒ္ဝီဟိ ခန္ဓေဟိ သင်္ဂဟိတ”န္တိ[1]။ ဧကဘဝပရိယာပန္နဇီဝိတိန္ဒြိယ-ပ္ပဗန္ဓဝိစ္ဆေဒေါ စ၊ ယံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ “နိစ္စံ မရဏတော ဘယ”န္တိ[2]။ တံ ဣဓ အဓိပ္ပေတံ။ ဇာတိပစ္စယာ မရဏံ ဥပက္ကမမရဏံ သရသမရဏံ အာယုက္ခယမရဏံ ပုညက္ခယမရဏန္တိပိ တဿေဝ နာမံ။ တယိဒံ စုတိလက္ခဏံ၊ ဝိယောဂရသံ၊ ဂတိဝိပ္ပဝါသပစ္စုပဋ္ဌာနံ။ ဒုက္ခဿ ပန ဝတ္ထုဘာဝတော ဒုက္ခန္တိ ဧဝဒိတဗ္ဗံ။ တေနေတံ ဝုစ္စတိ—

“ပါပဿ ပါပကမ္မာဒိ-နိမိတ္တမနုပဿတော။
ဘဒ္ဒဿာ’ပသဟန္တဿ၊ ဝိယောဂံ ပိယဝတ္ထုကံ။
မီယမာနဿ ယံ ဒုက္ခံ၊ မာနသံ အဝိသေသတော။

သဗ္ဗေသဉ္စာပိ ယံ သန္ဓိ-ဗန္ဓနစ္ဆေဒနာဒိကံ။
ဝိတုဇ္ဇမာနမမ္မာနံ၊ ဟောတိ ဒုက္ခံ သရီရဇံ။

အသယ္ဟမပ္ပတိကာရံ၊ ဒုက္ခမေတဿိဒံ ယတော။
မံရဏံ ဝတ္ထု တေနေတံ၊ ဒုက္ခမိစ္စေဝ ဘာသိတ”န္တိ။

အယံ မရဏေ ဝိနိစ္ဆယော။

၁-အဘိ ၃-၁၃-ဝိဘ္ဂေ။ ၂-ခု ၁-၃၇၁-ဝိဘ္ဂေ။

Sokādiniddesa

544. Sokādīsu **soko** nāma ñātibyasanādīhi phuṭṭhassa cittasantāpo. So kiñcāpi atthato domanassameva hoti. Evaṁ santepi anto nijjhānalakkhaṇo, cetaso parijjhāpanaraso, anusocanapaccupaṭṭhāno. Dukkho pana dukkhadukkhato dukkhavatthuto ca. Tenetaṁ vuccati—

"Sattānaṁ hadayaṁ soko, visasallaṁva tujjati.
Aggitattova nārāco, bhusaṁva dahate puna.

Samāvahati ca byādhi-jarāmaraṇabhedanaṁ.
Dukkhampi vividhaṁ yasmā, tasmā dukkhoti vuccatī"ti.

Ayaṁ soke vinicchayo.

Parideva

545. **Paridevo** nāma ñātibyasanādīhi phuṭṭhassa vacīpalāpo. So lālappanalakkhaṇo, guṇadosakittanaraso, sambhamapaccupaṭṭhāno. Dukkho pana saṅkhāradukkhabhāvato dukkhavatthuto ca. Tenetaṁ vuccati—

"Yaṁ sokasallavihato paridevamāno,
Kaṇṭhoṭṭhatālutalasosajamappasayhaṁ.
Bhiyyodhimattamadhigacchatiyeva dukkhaṁ,
Dukkhoti tena Bhagavā paridevamāhā"ti.

Ayaṁ parideve vinicchayo.

Dukkha

546. **Dukkhaṁ** nāma kāyikaṁ dukkhaṁ, taṁ kāyapīḷanalakkhaṇaṁ, duppaññānaṁ domanassakaraṇarasaṁ, kāyikābādhapaccupaṭṭhānaṁ. Dukkhaṁ pana dukkhadukkhato mānasadukkhāvahanato ca. Tenetaṁ vuccati—

"Pīḷeti kāyikamidaṁ, dukkhañca mānasaṁ bhiyyo.
Janayati yasmā tasmā, dukkhanti visesato vuttan"ti.

Ayaṁ dukkhe vinicchayo.

သောကာဒိနိဒ္ဒေသ

၅၄၄။ သောကာဒီသု **သောကော** နာမ ဉာတိဗျသနာဒီဟိ ဖုဋ္ဌဿ စိတ္တသန္တာပေါ။ သော ကိဉ္စာပိ အတ္ထတော ဒေါမနဿမေဝ ဟောတိ။ ဧဝံ သန္တေပိ အန္တော နိဇ္ဈာနလက္ခဏော၊ စေတသော ပရိဒ္ဍာပနရသော၊ အနုသောစန-ပစ္စုပဋ္ဌာနော။ ဒုက္ခော ပန ဒုက္ခဒုက္ခတော ဒုက္ခဝတ္ထုတော စ။ တေနေတံ ဝုစ္စတိ—

"သတ္တာနံ ဟဒယံ သောကော၊ ဝိသသလ္လံဝ တုဇ္ဇတိ။
အဂ္ဂိတတ္တောဝ နာရာစော၊ ဘုသံဝ ဒဟတေ ပုန။

သမာဝဟတိ စ ဗျာဓိ-ဇရာမရဏဘေဒနံ။
ဒုက္ခမ္ပိ ဝိဝိဓံ ယသ္မာ၊ တသ္မာ ဒုက္ခောတိ ဝုစ္စတိ"တိ။

အယံ သောကေ ဝိနိစ္ဆယော။

ပရိဒေဝ

၅၄၅။ **ပရိဒေဝေါ** နာမ ဉာတိဗျသနာဒီဟိ ဖုဋ္ဌဿ ဝစီပလာပေါ။ သော လာလပ္ပနလက္ခဏော၊ ဂုဏဒေါသကိတ္တနရသော၊ သမ္ဘ့မပစ္စုပဋ္ဌာနော။ ဒုက္ခော ပန သင်္ခါရဒုက္ခဘာဝတော ဒုက္ခဝတ္ထုတော စ။ တေနေတံ ဝုစ္စတိ—

"ယံ သောကသလ္လဝိဟတော ပရိဒေဝမာနော၊
ကဏ္ဌောဋ္ဌတာလုတလသောသမပ္ပသယ္ဟံ။
ဘိယ္ယောမိမတ္တမဓိဂစ္ဆတိယေဝ ဒုက္ခံ၊
ဒုက္ခောတိ တေန ဘဂဝါ ပရိဒေဝမာဟာ"တိ။

အယံ ပရိဒေဝေ ဝိနိစ္ဆယော။

ဒုက္ခ

၅၄၆။ **ဒုက္ခံ** နာမ ကာယိကံ ဒုက္ခံ၊ တံ ကာယပီဠနလက္ခဏံ၊ ဒုပ္ပညာနံ ဒေါမနဿကရဏရသံ၊ ကာယိကာဗာဓပစ္စုပဋ္ဌာနံ။ ဒုက္ခံ ပန ဒုက္ခဒုက္ခတော မာနသဒုက္ခာဝဟနတော စ။ တေနေတံ ဝုစ္စတိ—

"ပီဠေတိ ကာယိကမိဒံ၊ ဒုက္ခဉ္စ မာနသံ ဘိယ္ယော။
ဇနယတိ ယသ္မာ တသ္မာ၊ ဒုက္ခန္တိ ဝိသေသတော ဝုတ္တ"န္တိ။

အယံ ဒုက္ခေ ဝိနိစ္ဆယော။

Domanassa

547. **Domanassaṁ** nāma mānasaṁ dukkhaṁ. Taṁ cittapīḷanalakkhaṇaṁ, manovighātarasaṁ, mānasabyādhipaccupaṭṭhānaṁ. Dukkhaṁ pana dukkhadukkhato kāyikadukkhāvahanato ca. Cetodukkhasamappitā hi kese pakiriya[1] kandanti, urāni paṭipisanti[2], āvaṭṭanti, vivaṭṭanti, uddhaṁpādaṁ papatanti, satthaṁ āharanti, visaṁ khādanti, rajjuyā ubbandhanti, aggiṁ pavisantīti taṁ nānappakārakaṁ dukkhamanubhavanti. Tenetaṁ vuccati—

"Pīḷeti yato cittaṁ, kāyassa ca pīḷanaṁ samāvahati.
Dukkhanti domanassaṁ, vidomanassā tato āhū"ti.

Ayaṁ domanasse vinicchayo.

Upāyāsa

548. **Upāyāso** nāma ñātibyasanādīhi phuṭṭhassa adhimattacetodukkhappabhāvito dosoyeva. **Saṅkhārakkhandhapariyāpanno eko dhammoti eke.** So cittaparidahanalakkhaṇo, nitthunanaraso, visādapaccupaṭṭhāno. Dukkho pana saṅkhāradukkhabhāvato cittaparidahanato kāyavisādanato ca.
Tenetaṁ vuccati—

"Cittassa ca paridahanā, kāyassa visādanā ca adhimattaṁ.
Yaṁ dukkhamupāyāso, janeti dukkho tato vutto"ti.

Ayaṁ upāyāse vinicchayo.

Ettha ca mandagginā antobhājane pāko viya **soko.** Tikkhagginā paccamānassa bhājanato bahinikkhamanaṁ viya **paridevo.** Bahinikkhantāvasesassa nikkhamituṁ appahontassa antobhājaneyeva yāva parikkhayā pāko viya **upāyāso** daṭṭhabbo.

Appiyasampayoga

549. **Appiyasampayogo** nāma amanāpehi sattasaṅkhārehi samodhānaṁ. So aniṭṭhasamodhānalakkhaṇo, cittavighātakaraṇaraso, anatthabhāvapaccupaṭṭhāno. Dukkho pana dukkhavatthuto. Tenetaṁ vuccati—

1. Vikiriya (Sī, Syā)
2. Paṭipiṁsanti (Sī, Syā, I)

ဒေါမနဿ

၅၄၇။ **ဒေါမနဿံ** နာမ မာနသံ ဒုက္ခံ။ တံ စိတ္တပီဠနလက္ခဏံ၊ မနောဝိဃာတရသံ၊ မာနသဗျာဓိပစ္စုပဋ္ဌာနံ။ ဒုက္ခံ ပန ဒုက္ခဒုက္ခတော ကာယိကဒုက္ခာဝဟနတော စ။ စေတောဒုက္ခသမပ္ပိတာ ဟိ ကေသေ ပကိရိယ[1] ကန္ဒန္တိ၊ ဥရာနိ ပဋိပိသန္တိ[2]၊ အာဝဋ္ဋန္တိ၊ ဝိဝဋ္ဋန္တိ၊ ဥဒ္ဓံပါဒံ ပပတန္တိ၊ သတ္ထံ အာဟရန္တိ၊ ဝိသံ ခါဒန္တိ၊ ရဇ္ဇုယာ ဥဗ္ဗန္ဓန္တိ၊ အဂ္ဂိံ ပဝိသန္တီတိ တံ နာနပ္ပကာရကံ ဒုက္ခမနုဘဝန္တိ။ တေနေတံ ဝုစ္စတိ—

"ပီဠေတိ ယတော စိတ္တံ၊ ကာယဿ စ ပီဠနံ သမာဝဟတိ။
ဒုက္ခန္တိ ဒေါမနဿံ၊ ဝိဒေါမနဿာ တတော အာဟူ"တိ။

အယံ ဒေါမနဿေ ဝိနိစ္ဆယော။

ဥပါယာသ

၅၄၈။ **ဥပါယာသော** နာမ ဉာတိဗျသနာဒီဟိ ဖုဋ္ဌဿ အဓိမတ္တစေတော-ဒုက္ခပ္ပဘာဝိတော ဒေါသောယေဝ။ **သင်္ခါရက္ခန္ဓပရိယာပန္နော ဧကော ဓမ္မောတိ ဧကေ။** သော စိတ္တပရိဒဟနလက္ခဏော၊ နိတ္ထုနနရသော၊ ဝိသာဒပစ္စုပဋ္ဌာနော၊ ဒုက္ခော ပန သင်္ခါရဒုက္ခဘာဝတော စိတ္တပရိဒဟနတော ကာယဝိသာဒနတော စ။ တေနေတံ ဝုစ္စတိ—

"စိတ္တဿ စ ပရိဒဟနာ၊ ကာယဿ ဝိသာဒနာ စ အဓိမတ္တံ။
ယံ ဒုက္ခမုပါယာသော၊ ဇနေတိ ဒုက္ခော တတော ဝုတ္တော"တိ။

အယံ ဥပါယာသေ ဝိနိစ္ဆယော။

ထွေ စ မန္ဒဂ္ဂိနာ အန္တောဘာဇနေ ပါကော ဝိယ **သောကော**။ တိက္ခဂ္ဂိနာ ပစ္စမာနဿ ဘာဇနတော ဗဟိနိက္ခမနံ ဝိယ **ပရိဒေဝေါ**။ ဗဟိနိက္ခန္တာဝသေသဿ နိက္ခမိတုံ အပ္ပဟောန္တဿ အန္တောဘာဇနေယေဝ ယာဝ ပရိက္ခယာ ပါကော ဝိယ **ဥပါယာသော** ဒဋ္ဌဗ္ဗော။

အပ္ပိယသမ္ပယောဂ

၅၄၉။ **အပ္ပိယသမ္ပယောဂေါ** နာမ အမနာပေဟိ သတ္တသင်္ခါရေဟိ သမောဓာနံ။ သော အနိဋ္ဌသမောဓာနလက္ခဏော၊ စိတ္တဝိဃာတကရဏရသော၊ အနတ္ထဘာဝပစ္စုပဋ္ဌာနော။ ဒုက္ခော ပန ဒုက္ခဝတ္ထုတော။ တေနေတံ ဝုစ္စတိ—

၁-ဝိကိရိယ (သီ၊ သျာ)
၂-ပဋိပိံသန္တိ (သီ၊ သျာ၊ ဣ)

"Disvāva appiye dukkhaṁ, paṭhamaṁ hoti cetasi.
Tadupakkamasambhūta-mathakāye yato idha.

Tato dukkhadvayassāpi, vatthuto so Mahesinā.
Dukkho vuttoti viññeyyo, appiyehi samāgamo"ti.

Ayaṁ appiyasampayoge vinicchayo.

Piyavippayoga

550. **Piyavippayogo** nāma manāpehi sattasaṅkhārehi vinābhāvo. So iṭṭhavatthuviyogalakkhaṇo, sokuppādanaraso, byasanapaccupaṭṭhāno. Dukkho pana sokadukkhassa vatthuto. Tenetaṁ vuccati—

"Ñātidhanādiviyogā,
Sokasarasamappitā vitujjanti.
Bālā yato tato yaṁ,
Dukkhoti mato piyavippayogo"ti.

Ayaṁ piyavippayoge vinicchayo.

Icchitālābha

551. **Yampiccharn na labhatī**ti ettha "aho vata mayaṁ na jātidhammā assāmā"ti-ādīsu[1] alabbhaneyyavatthūsu icchāva yampiccharn na labhati, tampi dukkhanti vuttā. Sā alabbhaneyyavatthu-icchanalakkhaṇā, tappariyesanarasā, tesaṁ appattipaccupaṭṭhānā. Dukkhā pana dukkhavatthuto. Tenetaṁ vuccati—

"Taṁ taṁ patthayamānānaṁ, tassa tassa alābhato.
Yaṁ vighātamayaṁ dukkhaṁ, sattānaṁ idha jāyati.

Alabbhaneyyavatthūnaṁ, patthanā tassa kāraṇaṁ.
Yasmā tasmā jino dukkhaṁ, icchitālābhamabravī"ti.

Ayaṁ icchitālābhe vinicchayo.

1. Dī 2. 245; Abhi 2. 106 piṭṭhesu.

"ဒိသွာဝ အပ္ပိယေ ဒုက္ခံ၊ ပဌမံ ဟောတိ စေတသိ။
တဒုပက္ကမသမ္ဘူတ-မထကာယေ ယထော ဣဓ။

တတော ဒုက္ခဒ္ဝယဿာပိ၊ ဝတ္ထုတော သော မဟေသိနာ။
ဒုက္ခော ဝုတ္တောတိ ဝိညေယ္ယော၊ အပ္ပိယေဟိ သမာဂမော"တိ။

အယံ အပ္ပိယသမ္ပယောဂေ ဝိနိစ္ဆယော။

ဝိယဝိပ္ပယောဂ

၅၅၀။ **ဝိယဝိပ္ပယောဂေါ** နာမ မနာပေဟိ သတ္တသင်္ခါရေဟိ ဝိနာဘာဝေါ။ သော ဣဋ္ဌဝတ္ထုဝိယောဂလက္ခဏော၊ သောကုပ္ပါဒနရသော၊ ဗျသနပစ္စုပဋ္ဌာနော။ ဒုက္ခော ပန သောကဒုက္ခဿ ဝတ္ထုတော။ တေနေတံ ဝုစ္စတိ—

"ဉာတိဓနာဒိဝိယောဂါ၊
သောကသရသမပ္ပိတာ ဝိတုဒ္ဒန္တိ။
ဗာလာ ယတော တတော ယံ၊
ဒုက္ခောတိ မတော ဝိယဝိပ္ပယောဂေါ"တိ။

အယံ ဝိယဝိပ္ပယောဂေ ဝိနိစ္ဆယော။

ဣစ္ဆိတာလာဘ

၅၅၁။ **ယမ္ပိစ္ဆံ န လဘတီ**တိ ထွေ "အဟော ဝတ မယံ နာဇာတိဓမ္မာ အဿာမာ"တိအာဒီသု[1] အလဗ္ဘနေယျဝတ္ထူသု ဣစ္ဆာဝ ယမ္ပိစ္ဆံ န လဘတိ၊ တမ္ပိ ဒုက္ခန္တိ ဝုတ္တာ။သာ အလဗ္ဘနေယျဝတ္ထုဣစ္ဆနလက္ခဏာ၊ တပ္ပရိယေသနရသာ၊ တေသံ အပ္ပတ္တိပစ္စုပဋ္ဌာနာ။ ဒုက္ခာ ပန ဒုက္ခဝတ္ထုတော။ တေနေတံ ဝုစ္စတိ—

"တံ တံ ပတ္ထယမာနာနံ၊ တဿ တဿ အလာဘတော။
ယံ ဝိဃာတမယံ ဒုက္ခံ၊ သတ္တာနံ ဣဓ ဇာယတိ။

အလဗ္ဘနေယျဝတ္ထူနံ၊ ပတ္ထနာ တဿ ကာရဏံ။
ယသ္မာ တသ္မာ ဇိနော ဒုက္ခံ၊ ဣစ္ဆိတာလာဘမဗြဝီ"တိ။

အယံ ဣစ္ဆိတာလာဘေ ဝိနိစ္ဆယော။

၁-ဒီ ၂-၂၄၅၊ အဘိ ၂-၁၀၆-ဝိဋ္ဌေသု။

Pañcupādānakkhandha

552. **Saṁkhittena pañcupādānakkhandhā dukkhā**ti ettha pana—

Jātippabhutikaṁ dukkha, yaṁ vuttamidha tādinā.
Avuttaṁ yañca taṁ sabbaṁ, vinā ete na vijjati.

Yasmā tasmā upādāna-kkhandhā saṅkhepato ime.
Dukkhāti vuttā dukkhanta-desakena Mahesinā.

Tathā hi indhanamiva pāvako, lakkhamiva paharaṇāni, gorūpaṁ viya ḷaṁsamakasādayo, khettamiva lāyakā, gāmaṁ viya gāmaghātakā upādānakkhandhapañcakameva jāti-ādayo nānappakārehi vibādhentā tiṇalatādīni viya bhūmiyaṁ, pupphaphalapallavāni viya rukkhesu upādānakkhandhesuyeva nibbattanti. Upādānakkhandhānañca ādidukkhaṁ jāti, majjhedukkhaṁ jarā, pariyosānadukkhaṁ maraṇaṁ, māraṇantikadukkhābhighātena pariḍayhanadukkhaṁ soko, tadasahanato lālappanadukkhaṁ paridevo, tato dhātukkhobhasaṅkhāta-aniṭṭhaphoṭṭhabbasamāyogato kāyassa ābādhanadukkhaṁ dukkhaṁ, tena bādhiyamānānaṁ puthujjanānaṁ tattha paṭighuppattito cetobādhanadukkhaṁ[1] domanassaṁ, sokādivuddhiyā janitavisādānaṁ anutthunanadukkhaṁ upāyāso, manorathavighātappattānaṁ icchāvighātadukkhaṁ icchitālābhoti evaṁ nānappakārato upaparikkhiyamānā upādānakkhandhāva dukkhāti. Yadetaṁ ekamekaṁ dassetvā vuccamānaṁ anekehipi kappehi na sakkā asesato vattuṁ, tasmā taṁ sabbampi dukkhaṁ ekajalabindumhi sakalasamuddajalarasaṁ viya yesu kesuci pañcasu upādānakkhandhesu saṁkhipitvā dassetuṁ "saṁkhittena pañcupādānakkhandhā dukkhā"ti Bhagavā avocāti. Ayaṁ upādānakkhandhesu vinicchayo.

Ayaṁ tāva dukkhaniddese nayo.

Samudayaniddesakathā

553. Samudayaniddese pana **yāyaṁ taṇhā**ti yā ayaṁ taṇhā. **Ponobbhavikā**[2]ti punabbhavakaraṇaṁ punobbhavo[3], punobbhavo

1. ...bādhanakaṁ dukkhaṁ (Sī, Ka)
2. Ponobhavikā (Sī)
3. Punabbhavo (Sī, Syā, I), punobhavo (?)

ပဉ္စုပါဒါနက္ခန္ဓ

၅၅၂။ **သံခိတ္တေန ပဉ္စုပါဒါနက္ခန္ဓာ ဒုက္ခာ**တိ ဣတ္ထေ ပန—

ဇာတိပ္ပဘုတိကံ ဒုက္ခံ၊ ယံ ဝုတ္တမိဓ တာဒိနာ။
အဝုတ္တံ ယဉ္စ တံ သဗ္ဗံ၊ ဝိနာ ဧတေ န ဝိဇ္ဇတိ။

ယသ္မာ တသ္မာ ဥပါဒါန-က္ခန္ဓာ သင်္ခေပတော ဣမေ။
ဒုက္ခာတိ ဝုတ္တာ ဒုက္ခန္တ-ဒေသကေန မဟေသိနာ။

တထာ ဟိ ဣန္ဓနမိဝ ပါဝကော, လက္ခဏမိဝ ပဟရဏာနိ, ဂေါရူပံ ဝိယ ဍံသမကသာဒယော, ခေတ္တမိဝ လာယကာ, ဂါမံ ဝိယ ဂါမဃာတကာ ဥပါဒါနက္ခန္ဓပဉ္စကမေဝ ဇာတိအာဒယော နာနပ္ပကာရေဟိ ဝိဗာဓေန္တာ တိဏလတာဒီနိ ဝိယ ဘူမိယံ,ပုပ္ဖဖလပလ္လဝါနိ ဝိယ ရုက္ခေသု ဥပါဒါနက္ခန္ဓေသုယေဝ နိဗ္ဗတ္တန္တိ။ ဥပါဒါနက္ခန္ဓာနဉ္စ အာဒိဒုက္ခံ ဇာတိ၊ မဇ္ဈေဒုက္ခံ ဇရာ၊ ပရိယောသာနဒုက္ခံ မရဏံ၊ မာရဏန္တိကဒုက္ခာဘိဃာတေန ပရိဍယှနဒုက္ခံ သောကော၊ တဒသဟနတော လာလပ္ပနဒုက္ခံ ပရိဒေဝေါ၊ တတော ဓာတုက္ခောဘသမ္ဘိတအနိဋ္ဌဖောဋ္ဌဗ္ဗသမာယောဂတော ကာယဿ အာဗာဓနဒုက္ခံ ဒုက္ခံ၊ တေန ဗာဓိယမာနာနံ ပုထုဇ္ဇနာနံ တတ္ထ ပဋိဃုပ္ပတ္တိတော စေတောဗာဓနဒုက္ခံ[2] ဒေါမနဿံ၊ သောကာဒိဝုဋ္ဌိယာ ဇနိတဝိသာဒါနံ အနုတ္ထုနနဒုက္ခံ ဥပါယာသော၊ မနောရထဝိဃာတပ္ပတ္တာနံ ဣစ္ဆာဝိဃာတဒုက္ခံ ဣစ္ဆိတာလာဘောတိ ဧဝံ နာနပ္ပကာရတော ဥပဓရိက္ခိယမာနာ ဥပါဒါနက္ခန္ဓာဝ ဒုက္ခာတိ။ ယဒေတံ ဧကမေကံ ဒဿေတွာ ဝုစ္စမာနံ အနေကေဟိပိ ကပ္ပေဟိ န သက္ကာ အဝေသေသတော ဝတ္တုံ၊ တသ္မာ တံ သဗ္ဗမ္ပိ ဒုက္ခံ ကေဇလမိဒ္ဓုမ္ပိ သကလသမုဒ္ဒဇလရသံ ဝိယ ယေသု ကေသုစိ ပဉ္စသု ဥပါဒါနက္ခန္ဓေသု သံခိပိတ္တာ ဒဿေတုံ "သံခိတ္တေန ပဉ္စုပါဒါနက္ခန္ဓာ ဒုက္ခာ"တိ ဘဂဝါ အဝေါစာတိ။ အယံ ဥပါဒါနက္ခန္ဓေသု ဝိနိစ္ဆယော။

အယံ တာဝ ဒုက္ခနိဒ္ဒေသေ နယော။

သမုဒယနိဒ္ဒေသကထာ

၅၅၃။ သမုဒယနိဒ္ဒေသေ ပန **ယာယံ တဏှာ**တိ ယာ အယံ တဏှာ။ **ပေါနောဘဝိကာ**[1]တိ ပုနဗ္ဘဝကရဏံ ပုနောဘဝေါ[2]၊ ပုနဗ္ဘဝေါ

၁-....ဗာဓနကံ ဒုက္ခံ (သီ၊ က)
၂-ပုနဗ္ဘဝေါ (သီ၊ သျာ၊ ဣ)၊ ပုနောဘဝေါ (?)
၂-ပေါနောဘဝိကာ (သီ)

sīlametissāti ponobbhavikā[1]. **Nandīrāgena sahagatā**ti nandīrāgasahagatā, nandīrāgena saddhiṁ atthato ekattameva gatāti vuttaṁ hoti. **Tatra tatrābhinandinī**ti yatra yatra attabhāvo nibbattati, tatra tatrābhinandinī. **Seyyathidan**ti nipāto, tassa sā katamā[2]ti ceti attho. Kāmataṇhā bhavataṇhā vibhavataṇhāti imā Paṭiccasamuppādaniddese āvibhavissanti. Idha panāyaṁ tividhāpi dukkhasaccassā nibbattakaṭṭhena ekattaṁ upanetvā dukkhasamudayaṁ ariyasaccanti vuttāti veditabbā.

Nirodhaniddesakathā

554. Dukkhanirodhaniddese yo tassāyeva taṇhāyāti-ādinā nayena samudayanirodho vutto, so kasmāti ce. Samudayanirodhena dukkhanirodho. Samudayanirodhena hi dukkhaṁ nirujjhati, na aññathā. Tenāha—

> “Yathāpi mūle anupaddave daḷhe,
> Chinnopi rukkho punadeva rūhati.
> Evampi taṇhānusaye anūhate,
> Nibbattatī dukkhamidaṁ punappunan”ti[3].

Iti yasmā samudayanirodheneva dukkhaṁ nirujjhati, tasmā Bhagavā dukkhanirodhaṁ desento samudayanirodheneva desesi. Sīhasamānavuttino hi Tathāgatā. Te dukkhaṁ nirodhentā dukkhanirodhañca desentā hetumhi paṭipajjanti, na phale. Suvānavuttino pana titthiyā. Te dukkhaṁ nirodhentā dukkhanirodhañca desentā attakilamathānuyogadesanādīhi phale paṭipajjanti, na hetumhīti. Evaṁ tāva dukkhanirodhassa samudayanirodhavasena desanāya payojanaṁ veditabbaṁ.

555. Ayaṁ panattho—**tassāyeva taṇhāyā**ti tassā “ponobbhavikā”ti vatvā kāmataṇhādivasena vibhattataṇhāya. **Virāgo** vuccati maggo. “Virāgā vimuccatī”ti[4] hi vuttaṁ. Virāgena nirodho virāganirodho. Anusayasamugghātato aseso virāganirodho **asesavirāganirodho.** Atha vā **virāgo**ti pahānaṁ vuccati, tasmā

---

1. Ponobhavikā (Sī)
2. Katarā (sabbattha) Dī-Ṭṭha 2. 389 piṭṭhādīhi saṁsandetabbaṁ.
3. Khu 1. 62 Dhammapade.
4. Ma 1. 192; Saṁ 2. 18 piṭṭhādīsu.

သီလမေတိဿာတိ ပေါနောဘ္ဘဝိကာ[1]။ **နန္ဒိရာဂေန သဟဂတာ**တိ နန္ဒိရာဂ-သဟဂတာ၊ နန္ဒိရာဂေန သဒ္ဓိံ အတ္ထတော ကေတ္တုမေဝ ဂတာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **တတြ တတြာဘိနန္ဒိနီ**တိ ယတြ ယတြ အတ္တဘာဝေါ နိဗ္ဗတ္တတိ၊ တတြ တတြာဘိနန္ဒိနီ။ **သေယ္ယထိဒ**န္တိ နိပါတော၊ တဿ သာ ကတမာ၂တိ စေတိ အတ္ထော။ကာမတဏှာ ဘဝတဏှာ ဝိဘဝတဏှာတိ ဣမာ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒနိဒ္ဒေသေ အာဝိဘဝိဿန္တိ။ ဣဒ ပနာယံ တိဝိဓေပိ ဒုက္ခသစ္စဿ နိဗ္ဗတ္တကဋ္ဌေန ကေတ္တုံ ဥပနေတွာ ဒုက္ခသမုဒယံ အရိယသစ္စန္တိ ဝုတ္တာတိ ဝေဒိတမ္ဗာ။

နိရောဓနိဒ္ဒေသကထာ

၅၅၄။ ဒုက္ခနိရောဓနိဒ္ဒေသေ ယော တဿာယေဝ တဏှာယာတိအာဒိနာ နယေန သမုဒယနိရောဓော ဝုတ္တော၊ သော ကသ္မာတိ စေ။ သမုဒယနိရောဓေန ဒုက္ခနိရောဓော။ သမုဒယနိရောဓေန ဟိ ဒုက္ခံ နိရုဇ္ဈတိ၊ န အညထာ။ တေနာဟ—

> “ယထာပိ မူလေ အနုပဒ္ဒဝေ ဒဠှေ၊
> ဆိန္နောပိ ရုက္ခော ပုနဒေဝ ရုဟတိ။
> ဧဝမ္ပိ တဏှာနုသယေ အနူဟတေ၊
> နိဗ္ဗတ္တတိ ဒုက္ခမိဒံ ပုနပ္ပုန”န္တိ[2]။

ဤတိ ယသ္မာ သမုဒယနိရောဓေနေဝ ဒုက္ခံ နိရုဇ္ဈတိ၊ တသ္မာ ဘဂဝါ ဒုက္ခနိရောဓံ ဒေသေန္တော သမုဒယနိရောဓေနေဝ ဒေသေသိ။ သီဟသမာန-ဝုတ္တိနော ဟိ တထာဂတာ။ တေ ဒုက္ခံ နိရောဓေန္တော ဒုက္ခနိရောဓဿ ဒေသေန္တော ဟေတုမှိ ပဋိပဇ္ဇန္တိ၊ န ဖလေ။ သုဝါနဝုတ္တိနော ပန တိတ္ထိယာ။ တေ ဒုက္ခံ နိရောဓေန္တော ဒုက္ခနိရောဓဿ ဒေသေန္တော အတ္တကိလမထာနုယောဂဒေသနာဒိဟိ ဖလေ ပဋိပဇ္ဇန္တိ၊ န ဟေတုမှိတိ။ ဧဝံ တာဝ ဒုက္ခနိရောဓဿ သမုဒယနိရော-ဓေန ဒေသနာယ ပယောဇနံ ဝေဒိတမ္ဗံ။

၅၅၅။ အယံ ပနတ္ထော—**တဿာယေဝ တဏှာယာ**တိ တဿာ “ပေါ-နောဘ္ဘဝိကာ”တိ ဝတွာ ကာမတဏှာဒိဝသေန ဝိဘတ္တတဏှာယ။ **ဝိရာဂေါ** ဝုစ္စတိ မဂ္ဂေါ။ “ဝိရာဂါ ဝိမုစ္စတီ”တိ[3] ဟိ ဝုတ္တံ။ ဝိရာဂေန နိရောဓော ဝိရာဂနိရောဓော။ အနုသယသမုဂ္ဃါတတော အသေသော ဝိရာဂနိရောဓော **အသေသဝိရာဂနိရောဓော**။ အထ ဝါ **ဝိရာဂေါ**တိ ပဟာနံ ဝုစ္စတိ၊ တသ္မာ

၁-ပေါနောဘဝိကာ (သီ)
၂-ခ ၁-၆ ၂-ဓမ္မပဒေ။
၂-ကတရာ (သမ္ဗဟ္ထ) ဒီ-ဋ္ဌ ၂-၃၈၉-ပိဋ္ဌာဒီဟိ သံသန္ဒေတဗ္ဗံ။
၄-မ ၁-၁၉၂၊ သံ ၂-၁၈-ပိဋ္ဌာဒီသု။

aseso virāgo aseso nirodhoti evampettha yojanā daṭṭhabbā. Atthato pana sabbāneva etāni nibbānassa vevacanāni. Paramatthato hi dukkhanirodho[1] ariyasaccanti nibbānaṁ vuccati. Yasmā pana taṁ āgamma taṇhā virajjati ceva nirujjhati ca, tasmā virāgoti ca nirodhoti ca vuccati. Yasmā ca tadeva āgamma tassā cāgādayo honti, kāmaguṇālayesu cettha ekopi ālayo natthi, tasmā "cāgo paṭinissaggo mutti anālayo"ti vuccati.

556. Tayidaṁ santilakkhaṇaṁ, accutirasaṁ, assāsakaraṇarasaṁ vā, animittapaccupaṭṭhānaṁ, nippapañcapaccupaṭṭhānaṁ vā.

Nibbānakathā

557. Nattheva nibbānaṁ, sasavisāṇaṁ viya anupalabbhanīyatoti ce. Na, upāyena upalabbhanīyato. Upalabbhati hi taṁ tadanurūpapaṭipattisaṅkhātena upāyena, cetopariyañāṇena paresaṁ lokuttaracittaṁ viya, tasmā "anupalabbhanīyato natthī"ti na vattabbaṁ. Na hi "yaṁ bālaputhujjanā na upalabhanti, taṁ natthī"ti vattabbaṁ.

558. Apica nibbānaṁ natthīti na vattabbaṁ, kasmā? Paṭipattiyā vañjhabhāvāpajjanato. Asati hi nibbāne sammādiṭṭhipurejavāya sīlādikhandhattayasaṅgahāya sammāpaṭipattiyā vañjhabhāvo āpajjati. Na cāyaṁ vañjhā, nibbānapāpanatoti. Na paṭipattiyā vañjhabhāvāpatti, abhāvapāpakattāti ce. Na, atītānāgatābhāvepi nibbānapattiyā abhāvato. Vattamānānampi abhāvo nibbānanti ce. Na, tesaṁ abhāvāsambhavato, abhāve ca avattamānabhāvāpajjanato, vattamānakkhandhanissitamaggakkhaṇe ca sopādisesanibbānadhātuppattiyā abhāvadosato. Tadā kilesānaṁ avattamānattā na dosoti ce. Na, ariyamaggassa niratthakabhāvāpajjanato. Evañhi sati ariyamaggakkhaṇato pubbepi kilesā na santīti ariyamaggassa niratthakabhāvo āpajjati. Tasmā akāraṇametaṁ.

559. "Yo kho āvuso rāgakkhayo"ti-ādivacanato[2] "khayo nibbānan"ti ce. Na, arahattassāpi khayamattāpajjanato. Tampi

---

1. Dukkhanirodhaṁ (sabbattha) 2. Saṁ 2. 447 piṭṭhe.

အသေသော ဝိရာဂေါ အသေသော နိရောဓောတိ ဧဝမေတ္ထ ယောဇနာ ဒဋ္ဌဗ္ဗာ။ အတ္ထတော ပန သဗ္ဗာနေဝ ဧတာနိ နိဗ္ဗာနဿ ဝေဝစနာနိ။ ပရမတ္ထတော ဟိ ဒုက္ခနိရောဓော[1] အရိယသစ္စန္တိ နိဗ္ဗာနံ ဝုစ္စတိ။ ယသ္မာ ပန တံ အာဂမ္မ ဌာနာဂမနဝိရဇ္ဈနာဒယော ဟောန္တိ၊ တသ္မာ ဝိရာဂေါတိ စ နိရောဓောတိ စ ဝုစ္စတိ။ ယသ္မာ စ တဒေဝ အာဂမ္မ တဿာ စာဂါဒယော ဟောန္တိ၊ ကာမဂုဏာလယေသု စေတ္ထ ကောပိ အာလယော နတ္ထိ၊ တသ္မာ "စာဂေါ ပဋိနိဿဂ္ဂေါ မုတ္တိ အနာလယော"တိ ဝုစ္စတိ။

၅၅၆။ တယိဒံ သန္တိလက္ခဏံ၊ အစ္စုတိရသံ၊ အဿာသကရဏရသံ ဝါ၊ အနိမိတ္တပစ္စုပဋ္ဌာနံ၊ နိပ္ပပဉ္စပစ္စုပဋ္ဌာနံ ဝါ။

နိဗ္ဗာနကထာ

၅၅၇။ နတ္ထေဝ နိဗ္ဗာနံ, သသဝိသာဏံ ဝိယ အနုပလဗ္ဘနီယတောတိ စေ။ န၊ ဥပါယေန ဥပလဗ္ဘနီယတော။ ဥပလဗ္ဘတိ ဟိ တံ တဒနုရူပပဋိပတ္တိသင်္ခါတေန ဥပါယေန, စေတောပရိယဉာဏေန ပရေသံ လောကုတ္တရစိတ္တံ ဝိယ၊ ယသ္မာ "အနုပလဗ္ဘနီယတော နတ္ထီ"တိ န ဝတ္တဗ္ဗံ။ န ဟိ "ယံ ဗာလပုထုဇ္ဇနာ နုပလဘန္တိ၊ တံ နတ္ထီ"တိ ဝတ္တဗ္ဗံ။

၅၅၈။ အပိစ နိဗ္ဗာနံ နတ္ထီတိ န ဝတ္တဗ္ဗံ၊ ကသ္မာ? ပဋိပတ္တိယာ ဝဉ္ဈဘာဝပ္ပသင်္ဂတော။ အသတိ ဟိ နိဗ္ဗာနေ သမ္မာဒိဋ္ဌိပုရေဂမကာယ သီလာဒိခန္ဓတ္တယသင်္ဂဟာယ သမ္မာပဋိပတ္တိယာ ဝဉ္ဈဘာဝေါ အာပဇ္ဇတိ။ န စာယံ ဒေါသော၊ နိဗ္ဗာနပဋိပနတ္ထောတိ။ န ပဋိပတ္တိယာ ဝဉ္ဈဘာဝပတ္တိ, အဘာဝပဋိပကဇ္ဈာတိ စေ။ န၊ အတီတာနာဂတာဘာဝေပိ နိဗ္ဗာနပတ္တိယာ အဘာဝတော။ ဝတ္တမာနဘာဝနိမိ အဘာဝေါ နိဗ္ဗာနန္တိ စေ။ န၊ တေသံ အဘာဝါသမ္ဘဝတော, အဘာဝေ စ အဝတ္ထမာနဘာဝပဋိပတ္တိတော, ဝတ္တမာနက္ခန္ဓနိဿိတမဂ္ဂက္ခဏေ စ သောဠသဝိဓသေသနိဗ္ဗာနဓာတုပ္ပတ္တိယာ အဘာဝဒေါသတော။ တဒါ ကိလေသာနံ အဝတ္ထမာနတ္တာ န ဒေါသောတိ စေ။ န၊ အရိယမဂ္ဂဿ နိရတ္ထကဘာဝပဋိဇ္ဈနေဿ။ ဧဝဉ္စိ သတိ အရိယမဂ္ဂက္ခဏတော ပုဗ္ဗေပိ ကိလေသာ န သန္တီတိ အနိယမဇ္ဈာသယ နိရတ္ထကဘာဝေါ အာပဇ္ဇတိ။ တသ္မာ အကာရဏမေတံ။

၅၅၉။ "ယော ခေါ အာဝုသော ရာဂက္ခယော"တိအာဒိဝစနေဿ "ခယော နိဗ္ဗာန"န္တိ စေ။ န၊ အရဟတ္တဿာပိ ခယမတ္တာပဇ္ဇနတော။ တမ္ပိ

hi “yo kho āvuso rāgakkhayo”ti-ādinā[1] nayena niddiṭṭhaṁ. Kiñca bhiyyo nibbānassa ittarakālādippattidosato. Evañhi sati nibbānaṁ ittarakālaṁ, saṅkhatalakkhaṇaṁ, sammāvāyāmanirapekkhādhigamanīyabhāvañca āpajjati. Saṅkhatalakkhaṇattāyeva ca saṅkhatapariyāpannaṁ, saṅkhatapariyāpannattā rāgādīhi aggīhi ādittaṁ, ādittattā[2] dukkhañcātipi āpajjati. Yasmā khayā paṭṭhāya na bhiyyo pavatti nāma hoti, tassa nibbānabhāvato na dosoti ce. Na, tādisassa khayassa abhāvato. Bhāvepi cassa vuttappakāradosānativattanato, ariyamaggassa ca nibbānabhāvāpajjanato. Ariyamaggo hi dose khīṇeti, tasmā khayoti vuccati. Tato ca paṭṭhāya na bhiyyo dosānaṁ pavattīti.

Anuppattinirodhasaṅkhātassa pana khayassa pariyāyena upanissayattā, yassa upanissayo hoti tadupacārena “khayo”ti vuttaṁ. Sarūpeneva kasmā na vuttanti ce. Atisukhumattā. Atisukhumatā cassa Bhagavato apposukkabhāvāvahanato, ariyena cakkhunā passitabbato ca siddhāti.

560. Tayidaṁ maggasamaṅginā pattabbato **asādhāraṇaṁ,** purimakoṭiyā abhāvato **appabhavaṁ.** Maggabhāve bhāvato na appabhavanti ce. Na, maggena anuppādanīyato. Pattabbameva hetaṁ maggena, na uppādetabbaṁ. Tasmā appabhavameva. Appabhavattā **ajarāmaraṇaṁ.** Pabhavajarāmaraṇānaṁ abhāvato **niccaṁ.**

Nibbānasseva aṇu-ādīnampi niccabhāvāpattīti ce. Na, hetuno abhāvā. Nibbānassa niccattā te niccāti ce. Na, hetulakkhaṇassa anupapattito. Niccā uppādādīnaṁ abhāvato nibbānaṁ viyāti ce. Na, aṇu-ādīnaṁ asiddhattā.

561. Yathāvuttayuttisabbhāvato pana idameva niccaṁ, rūpasabhāvātikkamato **arūpaṁ.** Buddhādīnaṁ niṭṭhāya visesābhāvato **ekāva niṭṭhā.** Yena bhāvanāya pattaṁ, tassa kilesavūpasamaṁ, upādisesañca upādāya paññāpanīyattā saha upādisesena paññāpiyatīti **sa-upādisesaṁ.** Yo cassa samudayappahānena upahatāyatikammaphalassa carimacittato ca uddhaṁ pavattikhandhānaṁ anuppādanato, uppannānañca antaradhānato

1. Saṁ 2. 447 piṭṭhe. 2. Ādittattā ca (Sī, Ka)

ဟိ ‘‘ယော ခေါ အာဝုသော ရာဂက္ခယော’’တိ အာဒိနာ[၁] နယေန နိဋ္ဌံ။ ကိဉ္စ ဘိယ္ယော နိဗ္ဗာနဿ ဇုတ္တရကာလာဒိပ္ပတ္တိဒေါသတော။ ဧဝဉ္ဩ သတိ နိဗ္ဗာနံ ဇုတ္တရကာလံ, သခ်တလက္ခဏံ, သမ္မာဝါယာမနိရပေက္ခာဓိဂမနီယဘာဝဉ္ဩ အာပဇ္ဇတိ။ သခ်တလက္ခဏတ္တာယေဝ စ သခ်တပရိယာပန္နံ, သခ်တပရိယာပန္နတ္တာ ရာဂါဒီဟိ အဂ္ဂိဟိ အာဒိတ္တံ, အာဒိတ္တတ္တာ[၂] ဒုက္ခဉ္စာတိပိ အာပဇ္ဇတိ။ ယသ္မာ ခ္ဩယာ ပဋ္ဌာယ နာ ဘိယ္ယော ပဝတ္တိ နာမ ဟောတိ၊ တသ္မာ နိဗ္ဗာနဘာဝတော နာ ဒေါသောတိ စေ။ နာ၊ တာဒိသဿ ခယဿ အဘာဝတော။ ဘာဝေပိ စဿ ဝုတ္တပ္ပကာရဒေါသာနတိဝတ္တနတော၊ အရိယမဂ္ဂဿ စ နိဗ္ဗာနဘာဝါပဇ္ဇနတော။ အရိယမဂ္ဂေါ ဟိ ဒေါသေ ခီဏေတိ၊ တသ္မာ ခယောတိ ဝုစ္စတိ။ တတော စ ပဋ္ဌာယ နာ ဘိယ္ယော ဒေါသာနံ ပဝတ္တိတိ။

အနုပ္ပတ္တိနိရောဓသင်္ခါတဿ ပန ခယဿ ပရိယာယေန ဥပနိဿယတ္တာ, ယဿ ဥပနိဿယ္ယော ဟောတိ တဒုပစာရေန “ခယော”တိ ဝုတ္တံ။ သရူပေနေဝ ကသ္မာ နာ ဝုတ္တန္တိ စေ။ အတိသုခုမတ္တာ။ အတိသုခုမတာ စဿ ဘဂဝတော အပ္ပေါသုက္ကဘာဝါဝဟနတော, အရိယေန စက္ခုနာ ပဿိတဗ္ဗတော စ သိဒ္ဓါတိ။

၅၆၀။ တယိဒံ မဂ္ဂသမင်္ဂိနာ ပတ္တဗ္ဗတော **အသာဓာရဏံ**၊ ပုရိမကောဋိယာ အဘာဝတော **အပ္ပဘဝံ**။ မဂ္ဂဘာဝေ ဘာဝတော နာ အပ္ပဘဝန္တိ စေ။ နာ၊ မဂ္ဂေန အနုပ္ပါဒနီယတော။ ပတ္တဗ္ဗမေဝ ဟေတံ မဂ္ဂေန၊ နာ ဥပ္ပါဒေတဗ္ဗံ။ တသ္မာ အပ္ပဘဝမေဝ။ အပ္ပဘဝတ္တာ **အဇရာမရဏံ**။ ပဘဝဇရာမရဏာဘာဝတော **နိစ္စံ**။

နိဗ္ဗာနဿေဝ အဏုအာဒိနဓ္မိ နိစ္စဘာဝါပတ္တီတိ စေ။ နာ၊ ဟေတုနော အဘာဝါ။ နိဗ္ဗာနဿ နိစ္စတ္တာ တေ နိစ္စာတိ စေ။ နာ၊ ဟေတုလက္ခဏဿ အနုပပတ္တိတော။ နိစ္စာ ဥပ္ပါဒါဒီနံ အဘာဝတော နိဗ္ဗာနံ ဝိယာတိ စေ။ နာ၊ အဏုအာဒိနံ အသိဒ္ဓတ္တာ။

၅၆၁။ ယထာဝုတ္တယုတ္တိသဗ္ဘာဝတော ပန ဇာဒမေဝ နိစ္စံ၊ ရူပသဘာဝါတိက္ကမတော **အရူပံ**။ ဗုဒ္ဓါဒီနံ နိဋ္ဌာယ ဝိသေသာဘာဝတော **ကေဝ နိဋ္ဌာ**။ ယေန ဘာဝနာယ ပတ္တံ၊ တသ္မာ ကိလေသဝူပသမံ, ဥပါဒိသေသဉ္စ ဥပါဒါယ ပညာပနီယတ္တာ သဟ ဥပါဒိသေသေန ပညာပိယတီတိ **သဥပါဒိသေသံ**။ ယော စဿ သမုဒယပ္ပဟာနေန ဥပဟတာယတိကမ္မဖလဿ စရိမစိတ္တတော စ ဥဒ္ဓံ ပဝတ္တိခန္ဓာနံ အနုပ္ပါဒနတော, ဥပ္ပန္နာနဉ္စ အန္တရဓာနတော

၁-သံ ၂-၄၄၇-ပိဋ္ဌေ။ ၂-အာဒိတ္တတ္တာ စ (သီ၊က)

upādisesābhāvo, taṁ upādāya paññāpanīyato natthi ettha upādisesoti **anupādisesaṁ.**

Asithilaparakkamasiddhena ñāṇavisesena adhigamanīyato, sabbaññuvacanato ca paramatthena sabhāvato nibbānaṁ nāvijjamānaṁ. Vuttañhetaṁ "atthi bhikkhave ajātaṁ abhūtaṁ akataṁ asaṅkhatan"ti.

Idaṁ dukkhanirodhaniddese vinicchayakathāmukhaṁ.

Magganiddesakathā

562. Dukkhanirodhagāminipaṭipadāniddese vuttā pana aṭṭha dhammā kāmaṁ Khandhaniddesepi atthato pakāsitāyeva, idha pana nesaṁ ekakkhaṇe pavattamānānaṁ visesāvabodhanatthaṁ vadāma. Saṅkhepato hi catusaccapaṭivedhāya paṭipannassa yogino nibbānārammaṇaṁ avijjānusayasamugghātakaṁ paññācakkhu **sammādiṭṭhi.** Sā sammā dassanalakkhaṇā, dhātuppakāsanarasā, avijjandhakāraviddhaṁsanapaccupaṭṭhānā. Tathā sampannadiṭṭhino taṁ sampayuttaṁ micchāsaṅkappanighātakaṁ cetaso nibbānapadābhiniropanaṁ **sammāsaṅkappo.** So sammā cittābhiniropanalakkhaṇo, appanāraso, micchāsaṅkappappahānapaccupaṭṭhāno.

Tathā passato vitakkayato ca taṁsampayuttāva vacīduccaritasamugghātikā micchāvācāya virati **sammāvācā** nāma. Sā pariggahalakkhaṇā, viramaṇarasā, micchāvācāppahānapaccupaṭṭhānā. Tathā viramato taṁsampayuttāva micchākammantasamucchedikā pāṇātipātādivirati **sammākammanto** nāma. So samuṭṭhāpanalakkhaṇo, viramaṇaraso, micchākammantappahānapaccupaṭṭhāno. Yā panassa tesaṁ sammāvācākammantānaṁ visuddhibhūtā taṁsampayuttāva kuhanādi-upacchedikā micchājīvavirati, so **sammā-ājīvo** nāma. So vodānalakkhaṇo, ñāyājīvapavattiraso, micchājīvappahānapaccupaṭṭhāno.

Athassa yo tassā sammāvācākammantājīvasaṅkhātāya sīlabhūmiyaṁ patiṭṭhitassa tadanurūpo taṁsampayuttova kosajjasamucchedako vīriyārambho, esa **sammāvāyāmo** nāma. So paggahalakkhaṇo, anuppanna-akusalānuppādanādiraso, micchāvāyāmappahānapaccupaṭṭhāno. Tassevaṁ vāyamato taṁsampayuttova micchāsativiniddhunano cetaso

ဥပါဒိသေသာဘာဝေါ၊ တံ ဥပါဒာယ ပညာပနီယတော နတ္ထိ ဣဒ္ဓေ ဥပါဒိ-သေသောတိ **အနုပါဒိသေသံ**။

အသိထိလပရက္ကမသိဒ္ဓေန ဉာဏဝိသေသေန အဓိဂမနီယတော, သဗ္ဗည္ဍု-ဝစနတော စ ပရမတ္ထေန သဘာဝတော နိဗ္ဗာနံ နာဝိဇ္ဇမာနံ။ ဝုတ္တဉ္ဟေတံ "အတ္ထိ ဘိက္ခဝေ အဇာတံ အဘူတံ အကတံ အသင်္ခတ"န္တိ။

ဣတိ ဒုက္ခနိရောဓနိဒ္ဒေသေ ဝိနိစ္ဆယကထာမုခံ။

မဂ္ဂနိဒ္ဒေသကထာ

၅၆၂။ ဒုက္ခနိရောဓဂါမိနိပဋိပဒါနိဒ္ဒေသေ ဝုတ္ထာ ပန အဋ္ဌ ဓမ္မာ ကာမံ ခန္ဓနိဒ္ဒေသေပိ အတ္ထတော ပကာသိတာယေဝ၊ ဣဓ ပန နေသံ ကေဂ္ဟဏေ ပဝတ္တမာနာနံ ဝိသေသာဝဗောဓတ္ထံ ဝဒါမ။ သင်္ခေပတော ဟိ စတုသစ္စပဋိ-ဝေဓာယ ပဋိပန္နဿ ယောဂိနော နိဗ္ဗာနာရမ္မဏံ အဝိဇ္ဇာနုသယသမုဂ္ဃါတကံ ပညာစက္ခု **သမ္မာဒိဋ္ဌိ**။ သာ သမ္မာ ဒဿနလက္ခဏာ၊ ဓာတုပ္ပကာသနရသာ၊ အဝိဇ္ဇန္ဓကာရဝိဓ္ဓံသနပစ္စုပဋ္ဌာနာ။ တထာ သမ္မဒ္ဓိဋ္ဌိနော တံ သမ္မယုတ္တံ မိစ္ဆာသင်္ကပ္ပနိဃာတကံ စေတသော နိဗ္ဗာနပဒါဘိနိရောပနံ **သမ္မာသင်္ကပ္ပေါ**။ သော သမ္မာ စိတ္တာဘိနိရောပနလက္ခဏော၊ အပ္ပနာရသော၊ မိစ္ဆာသင်္ကပ္ပပ္ပ-ဟာနပစ္စုပဋ္ဌာနော။

တထာ ပဿတော ဝိတက္ကယတော စ တံသမ္မယုတ္တာဝ ဝစီဒုစ္စရိတ-သမုဂ္ဃါတိကာ မိစ္ဆာဝါစာယ ဝိရတိ **သမ္မာဝါစာ** နာမ။ သာ ပရိဂ္ဂဟ-လက္ခဏာ၊ ဝိရမဏရသာ၊ မိစ္ဆာဝါစာပဟာနပစ္စုပဋ္ဌာနာ။ တထာ ဝိရမတော တံသမ္မယုတ္တာဝ· မိစ္ဆာကမ္မန္တသမုဋ္ဌာပိကာ ပါဏာတိပါတာဒိဝိရတိ **သမ္မာ-ကမ္မန္တော** နာမ။ သော သမုဋ္ဌာပနလက္ခဏော၊ ဝိရမဏရသော၊ မိစ္ဆာ-ကမ္မန္တပဟာနပစ္စုပဋ္ဌာနော။ ယာ ပနဿ တေသံ သမ္မာဝါစာကမ္မန္တာနံ ဝိသုဒ္ဓိဘူတာ တံသမ္မယုတ္တာဝ ကုဟနာဒိဥပဋ္ဌေဒိကာ မိစ္ဆာဇီဝဝိရတိ၊ သော **သမ္မာအာဇီဝေါ** နာမ။ သော ဝေါဒါနလက္ခဏော၊ ဉာယာဇီဝပဝတ္တိရသော၊ မိစ္ဆာဇီဝပဟာနပစ္စုပဋ္ဌာနော။

အထဿ ယော တဿာ သမ္မာဝါစာကမ္မန္တာဇီဝသင်္ခါတာယ သီလဘူမိယံ ပတိဋ္ဌိတဿ တဒနုရူပေါ တံသမ္မယုတ္တော်ဝ ကောသဇ္ဇသမုဋ္ဌာပကော ဝီရိယာရမ္ဘော၊ သေ **သမ္မာဝါယာမော** နာမ။ သော ပဂ္ဂဟလက္ခဏော၊ အနုပ္ပန္နအကုသလာနုပ္ပါဒနာဒိရသော၊ မိစ္ဆာဝါယာမပဟာနပစ္စုပဋ္ဌာနော။ တသ္သေဝံ ဝါယမတော တံသမ္မယုတ္တော်ဝ မိစ္ဆာသတိဝိနိဗ္ဘုနနော စေတသော

asammoso **sammāsati** nāma. Sā upaṭṭhānalakkhaṇā, asammussanarasā, micchāsatippahānapaccupaṭṭhānā. Evaṁ anuttarāya satiyā saṁrakkhiyamānacittassa taṁsampayuttāva micchāsamādhividdhaṁsikā cittekaggatā **sammāsamādhi** nāma. So avikkhepalakkhaṇo, samādhānaraso, micchāsamādhippahānapaccupaṭṭhānoti. Ayaṁ dukkhanirodhagāmini-paṭipadāniddese nayo. Evamettha jāti-ādīnaṁ vinicchayo veditabbo.

563. **Ñāṇakiccato**ti saccañāṇassa kiccatopi vinicchayo veditabbo. Duvidhaṁ hi saccañāṇaṁ anubodhañāṇaṁ paṭivedhañāṇañca. Tattha anubodhañāṇaṁ lokiyaṁ anussavādivasena nirodhe magge ca pavattati. Paṭivedhañāṇaṁ lokuttaraṁ nirodhamārammaṇaṁ katvā kiccato cattāri saccāni paṭivijjhati. Yathāha "yo bhikkhave dukkhaṁ passati, dukkhasamudayampi so passati, dukkhanirodhampi passati, dukkhanirodhagāminiṁ paṭipadampi passatī"ti[1] sabbaṁ vattabbaṁ. Taṁ panassa kiccaṁ ñāṇadassanavisuddhiyaṁ āvibhavissati.

Yaṁ panetaṁ lokiyaṁ, tattha dukkhañāṇaṁ pariyuṭṭhānābhibhava-vasena pavattamānaṁ sakkāyadiṭṭhiṁ nivatteti. Samudayañāṇaṁ ucchedadiṭṭhiṁ. Nirodhañāṇaṁ sassatadiṭṭhiṁ. Maggañāṇaṁ akiriyadiṭṭhiṁ. Dukkhañāṇaṁ vā dhuvasubhasukhattabhāvavirahitesu khandhesu dhuvasubhasukhattabhāvasaññāsaṅkhātaṁ phale vippaṭipattiṁ. Samudayañāṇaṁ issara padhāna kāla sabhāvādīhi loko pavattatīti akāraṇe kāraṇābhimānappavattaṁ hetumhi vippaṭipattiṁ. Nirodhañāṇaṁ arūpalokalokathūpikādīsu apavaggagāhabhūtaṁ nirodhe vippaṭipattiṁ. Maggañāṇaṁ kāmasukhallika-attakilamathānuyogappabhede avisuddhimagge Visuddhimaggagāhavasena pavattaṁ upāye vippaṭipattiṁ nivatteti. Tenetaṁ vuccati—

> "Loke lokappabhave, lokatthagame sive ca tadupāye.
> Sammuyhati tāva naro, na vijānāti yāva saccānī"ti.
> Evamettha ñāṇakiccatopi vinicchayo veditabbo.

564. **Antogadhānaṁ pabhedā**ti dukkhasaccasmiṁ hi ṭhapetvā taṇhañceva anāsavadhamme ca sesā sabbadhammā antogadhā. Samudayasacce chattiṁsa taṇhāvicaritāni. Nirodhasaccaṁ asammissaṁ. Maggasacce sammādiṭṭhimukhena vīmaṁsiddhipādapaññindriyapaññā-baladhammavicayasambojjhaṅgāni. Sammapasaṅkappāpadesena

1. Saṁ 3. 382 piṭṭhe.

အသမ္မောသော **သမ္မာသတိ** နာမ။ သာ ဥပဋ္ဌာနလက္ခဏာ၊ အသမ္မုဿနရသာ၊ မိစ္ဆာသတိပဟာနပစ္စုပဋ္ဌာနာ။ ဧဝံ အနုတ္တရာယ သတိယာ သံရက္ခိယမာန-စိတ္တဿ တံသမ္ပယုတ္တာဝ မိစ္ဆာသမာဓိဝိဒ္ဓံသိကာ စိတ္တေကဂ္ဂတာ **သမ္မာသမာဓိ** နာမ။ သော အဝိက္ခေပလက္ခဏော၊ သမာဓာနရသော၊ မိစ္ဆာသမာဓိပဟာန-ပစ္စုပဋ္ဌာနော'တိ။ အယံ ဒုက္ခနိရောဓဂါမိနိပဋိပဒါနိဒ္ဒေသေ နယော။ ဧဝမေတ္ထ ဇာတိအာဒီနံ ဝိနိစ္ဆယော ဝေဒိတဗ္ဗော။

၅၆၃။ **ဉာဏကိစ္စတော**တိ သစ္စဉာဏဿ ကိစ္စတောပိ ဝိနိစ္ဆယော ဝေဒိ-တဗ္ဗော။ ဒုဝိဓံ ဟိ သစ္စဉာဏံ အနုဗောဓဉာဏံ ပဋိဝေဓဉာဏဉ္စ။ တတ္ထ အနုဗောဓဉာဏံ လောကိယံ အနုဿဝါဒိဝသေန နိရောဓေ မဂ္ဂေ စ ပဝတ္တတိ။ ပဋိဝေဓဉာဏံ လောကုတ္တရံ နိရောဓမာရမ္မဏံ ကတ္ဝာ ကိစ္စတော စတ္တာရိ သစ္စာနိ ပဋိဝိဇ္ဈတိ။ ယထာဟ "ယော ဘိက္ခဝေ ဒုက္ခံ ပဿတိ၊ ဒုက္ခသမုဒယမ္ပိ သော ပဿတိ၊ ဒုက္ခနိရောဓမ္ပိ ပဿတိ၊ ဒုက္ခနိရောဓဂါမိနိံ ပဋိပဒမ္ပိ ပဿတီ"တိ သဗ္ဗံ ဝတ္တဗ္ဗံ။ တံ ပနဿ ကိစ္စံ ဉာဏဒဿနဝိသုဒ္ဓိယံ အာဝိဘဝိဿတိ။

ယံ ပနေတံ လောကိယံ၊ တတ္ထ ဒုက္ခဉာဏံ ပရိယုဋ္ဌာနာဘိဘဝဝသေန ပဝတ္တမာနံ သက္ကာယဒိဋ္ဌိံ နိဝတ္တေတိ။ သမုဒယဉာဏံ ဥစ္ဆေဒဒိဋ္ဌိံ။ နိရောဓဉာဏံ သဿတဒိဋ္ဌိံ။ မဂ္ဂဉာဏံ အကိရိယဒိဋ္ဌိံ။ ဒုက္ခဉာဏံ ဝါ ဓုဝသုဘသုခတ္တဘာဝ-ဝိရဟိတေသု ခန္ဓေသု ဓုဝသုဘသုခတ္တဘာဝသညာသင်္ခါတံ ဖလေ ဝိပ္ပဋိပတ္တိံ။ သမုဒယဉာဏံ ဋ္ဌာနရ ပဓာန ကာလ သဘာဝါဒိဟိ လောကော ပဝတ္တတီတိ အကာရဏေ ကာရဏာဘိမာနပ္ပဝတ္တံ ဟေတုမ္ပိ ဝိပ္ပဋိပတ္တိံ။ နိရောဓဉာဏံ အရူပ-လောကလောကထူပိကာဒီသု အပဝဂ္ဂဂါဟဘူတံ နိရောဓေ ဝိပ္ပဋိပတ္တိံ။ မဂ္ဂဉာဏံ ကာမသုခလ္လိကအတ္တကိလမထာနုယောဂပ္ပဘေဒေ အဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂ-ဂါဟဝသေန ပဝတ္တံ ဥပါယေ ဝိပ္ပဋိပတ္တိံ နိဝတ္တေတိ။ တေနေတံ ဝုစ္စတိ—

> "လောကေ လောကပ္ပဘဝေ၊ လောကတ္ထဂမေ သိဝေ စ တဒုပါယေ။
> သမ္မုယ္ဟတိ တာဝ နရော၊ န ဇာနာတိ ယာဝ သစ္စာနီ"တိ။
> ဧဝမေတ္ထ ဉာဏကိစ္စတောပိ ဝိနိစ္ဆယော ဝေဒိတဗ္ဗော။

၅၆၄။ **အန္တောဂဓာနံ ပဘေဒါ**တိ ဒုက္ခသစ္စသ္မိံ ဟိ ဌပေတွာ တဏှဉ္စေဝ အနာသဝဓမ္မေ စ သေသာ သဗ္ဗဓမ္မာ အန္တောဂဓာ။ သမုဒယသစ္စေ ဆတ္တိံသ တဏှာဝိစရိတာနိ။ နိရောဓသစ္စံ အသမ္မိဿံ။ မဂ္ဂသစ္စေ သမ္မာဒိဋ္ဌိမုခေန ဝိမံသိဒ္ဓိပါဒပညိန္ဒြိယပညာဗလဓမ္မဝိစယသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂါနိ။ သမ္မာသင်္ကပ္ပါပဒေသေန

tayo nekkhammavitakkādayo. Sammāvācāpadesena cattāri vacīsucaritāni. Sammākammantāpadesena tīṇi kāyasucaritāni. Sammājīvamukhena appicchatā santuṭṭhitā ca. Sabbesaṁyeva vā etesaṁ sammāvācākammantājīvānaṁ ariyakantasīlattā ariyakantasīlassa ca saddhāhatthena paṭiggahetabbattā tesaṁ atthitāya atthibhāvato saddhindriyasaddhābalachandiddhipādā. Sammāvāyāmāpadesena catubbidhasammappadhānavīriyindriyavīriyabalavīriyasambojjhaṅgāni. Sammāsati-apadesena catubbidhasatipaṭṭhānasatindriyasatibalasati-sambojjhaṅgāni. Sammāsamādhi-apadesena savitakkasavicārādayo tayo samādhī cittasamādhi samādhindriya samādhibala pīti passaddhi samādhi upekkhāsambojjhaṅgāni antogadhānīti evamettha antogadhānaṁ pabhedatopi vinicchayo veditabbo.

565. **Upamāto**ti bhāro viya hi dukkhasaccaṁ daṭṭhabbaṁ, bhārādānamiva samudayasaccaṁ, bhāranikkhepanamiva nirodhasaccaṁ, bhāranikkhepanupāyo viya maggasaccaṁ. Rogo viya ca dukkhasaccaṁ, roganidānamiva samudayasaccaṁ, rogavūpasamo viya nirodhasaccaṁ, bhesajjamiva maggasaccaṁ. Dubbhikkhamiva vā dukkhasaccaṁ, dubbuṭṭhi viya samudayasaccaṁ, subhikkhamiva nirodhasaccaṁ, suvuṭṭhi viya maggasaccaṁ. Apica verīveramūlaverasamugghātaverasamugghātupāyehi, visarukkharukkhamūlamūlupacchedatadupacchedupāyehi, bhayabhayamūlanibbhayatadadhigamupāyehi, orimatīramahoghapārimatīrataṁsampāpakavāyāmehi ca yojetvāpetāni upamāto veditabbānīti evamettha upamāto vinicchayo veditabbo.

566. **Catukkato**ti atthi cettha dukkhaṁ na ariyasaccaṁ, atthi ariyasaccaṁ na dukkhaṁ, atthi dukkhañceva ariyasaccañca, atthi neva dukkhaṁ na ariyasaccaṁ. Esa nayo samudayādīsu. Tattha maggasampayuttā dhammā sāmaññaphalāni ca "yadaniccaṁ taṁ dukkhan"ti[1] vacanato saṅkhāradukkhatāya dukkhaṁ, na ariyasaccaṁ. Nirodho ariyasaccaṁ, na dukkhaṁ. Itaraṁ pana ariyasaccadvayaṁ siyā dukkhaṁ aniccato, na pana yassa pariññāya Bhagavati brahmacariyaṁ vussati tathattena[2]. Sabbākārena pana upādānakkhandhapañcakaṁ dukkhañceva ariyasaccañca aññatra taṇhāya. Maggasampayuttā dhammā sāmaññaphalāni ca yassa pariññatthaṁ Bhagavati brahmacariyaṁ vussati tathattena[2] neva dukkhaṁ na ariyasaccaṁ. Evaṁ samudayādīsupi yathāyogaṁ yojetvā catukkatopettha vinicchayo veditabbo.

1. Saṁ 2. 19 piṭṭhe.
2. Tasatthena (Sī), tathaṭṭhena (Ka), tathabhāvena pariññeyyabhāvena (Taṁsaṁvaṇṇanā)

တယော နေက္ခမ္မဝိတက္ကာဒယော။ သမ္မာဝါစာပဒေသေန စတ္တာရိ ဝစီသုစရိတာနိ။ သမ္မာကမ္မန္တာပဒေသေန တီဏိ ကာယသုစရိတာနိ။ သမ္မာဇီဝမုခေန အပ္ပိစ္ဆတာ သန္တုဋ္ဌိတာ စ။ သဗ္ဗေသံယေဝ ဝါ တေသံ သမ္မာဝါစာကမ္မန္တာဇီဝါနံ အဒါယကန္တသီလတ္တာ အရိယကန္တသီလဿ စ သဒ္ဓါဟတ္ထေန ပဋိဂ္ဂဟေတဗ္ဗတ္တာ ဘေသံ အတ္ထိတာယ အတ္ထိဘာဝတော သဒ္ဓိန္ဒြိယသဒ္ဓါဗလဆန္ဒိဒ္ဓိပါဒါ။ သမ္မာဝါယာမာပဒေသေန စတုဗ္ဗိဓသမ္မပ္ပဓာနဝီရိယိန္ဒြိယဝီရိယဗလဝီရိယသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂါနိ။ သမ္မာသတိအပဒေသေန စတုဗ္ဗိဓသတိပဋ္ဌာနသတိန္ဒြိယသတိဗလသတိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂါနိ။ သမ္မာသမာဓိအပဒေသေန သဝိတက္ကသဝိစာရာဒယော တယော သမာဓိ စိတ္တသမာဓိ သမာဓိန္ဒြိယ သမာဓိဗလ ပီတိ ပဿဒ္ဓိ သမာဓိ ဥပေက္ခာသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂါနိ အန္တောဂဓာနိကိ ဇဝမေတ္ထ အန္တောဂဓာနံ ပဘေဒတောပိ ဝိနိစ္ဆယော ဝေဒိတဗ္ဗော။

၅၆၅။ **ဥပမာတော**တိ ဘာရော ဝိယ ဟိ ဒုက္ခသစ္စံ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ၊ ဘာရာဒါနံဝိယ သမုဒယသစ္စံ၊ ဘာရနိက္ခေပနမိဝ နိရောဓသစ္စံ၊ ဘာရနိက္ခေပနုပါယော ဝိယ မဂ္ဂသစ္စံ။ ရောဂေါ ဝိယ စ ဒုက္ခသစ္စံ၊ ရောဂနိဒါနမိဝ သမုဒယသစ္စံ၊ ရောဂူပသမော ဝိယ နိရောဓသစ္စံ၊ ဘေသဇ္ဇမိဝ မဂ္ဂသစ္စံ။ ဒုဗ္ဘိက္ခမိဝ ဝါ ဒုက္ခသစ္စံ၊ ဒုဗ္ဘုဋ္ဌိ ဝိယ သမုဒယသစ္စံ၊ သုဘိက္ခမိဝ နိရောဓသစ္စံ၊ သုဝုဋ္ဌိ ဝိယ မဂ္ဂသစ္စံ။ အပိစ ဝေရီ-ဝေရမူလ-ဝေရသမုဂ္ဃာတ-ဝေရသမုဂ္ဃာတုပါယေဟိ, ဝိသရုက္ခ-ရုက္ခမူလ-မူလုပစ္ဆေဒ-တဒုပစ္ဆေဒုပါယေဟိ, ဘယ-ဘယမူလ-နိဗ္ဘယ-တဒဓိဂမုပါယေဟိ, သြရိမတီရ-မဟောဃပါရိမတီရ-တံသမ္ပာပကဝါယာမေဟိ စ ယောဇေတ္ဝာပေတာနိ ဥပမာတော ဝေဒိတဗ္ဗာနိတိ ဧဝမေတ္ထ ဥပမာတော ဝိနိစ္ဆယော ဝေဒိတဗ္ဗော။

၅၆၆။ **စတုက္ကတော**တိ အတ္ထိ စေတ္ထ ဒုက္ခံ န အရိယသစ္စံ၊ အတ္ထိ အရိယသစ္စံ န ဒုက္ခံ၊ အတ္ထိ ဒုက္ခဉ္စေဝ အရိယသစ္စဉ္စ၊ အတ္ထိ နေဝ ဒုက္ခံ န အရိယသစ္စံ။ သေ နယော သမုဒယာဒီသု။ တတ္ထ မဂ္ဂသမ္ပယုတ္တာ ဓမ္မာ သာမညဖလာနိ စ "ယဒနိစ္စံ တံ ဒုက္ခ"န္တိ[1] ဝစနတော သင်္ခါရဒုက္ခတာယ ဒုက္ခံ၊ န အရိယသစ္စံ။ နိရောဓော အရိယသစ္စံ၊ နာ ဒုက္ခံ။ ဣတရံ ပန အရိယသစ္စဉ္စေဝ သိယာ ဒုက္ခံ အနိစ္စတော၊ နာ ပန ယဿ ပရိညာယ ဘဂဝတိ ဗြဟ္မစရိယံ ဝုဿတိ တထာဂတေန[2]။ သမ္ဘာကာရေန ပန ဥပါဒါနက္ခန္ဓပဉ္စကံ ဒုက္ခဉ္စေဝ အရိယသစ္စဉ္စ အညတြ တဏှာယ။ မဂ္ဂသမ္ပယုတ္တာ ဓမ္မာ သာမညဖလာနိ စ ယဿ ပရိညာတ္ထံ ဘဂဝတိ ဗြဟ္မစရိယံ ဝုဿတိ တထာဂတေန[2] နေဝ ဒုက္ခံ န အရိယသစ္စံ။ ဧဝံ သမုဒယာဒီသုပိ ယထာယောဂံ ယောဇေတ္ဝာ စတုက္ကတောပေတ္ထ ဝိနိစ္ဆယော ဝေဒိတဗ္ဗော။

၁-သံ ၂-၁၉-ဒိဋ္ဌေ၊ ၂-တာဒတ္ထေန(သီ)၊တထဋ္ဌေန(က)၊တထဘာဝေန ပရိညေယျဘာဝေန(တံသံဝဏ္ဏနာ)

567. Suññatekavidhādīhīti-ettha **suññato** tāva paramatthena hi sabbāneva saccāni vedakakārakanibbutagamakābhāvato suññānīti veditabbāni. Tenesaṁ vuccati—

> “Dukkhameva hi, na koci dukkhito.
> Kārako na, kiriyāva vijjati.
> Atthi nibbuti, na nibbuto pumā,
> Maggamatthi, gamako na vijjatī”ti.

Atha vā,

> Dhuvasubhasukhattasuññaṁ,
> Purimadvaya’mattasuñña’mamatapadaṁ.
> Dhuvasukha-attavirahito, maggo-iti suññatā tesu.

Nirodhasuññāni vā tīṇi, nirodho ca sesattayasuñño. Phalasuñño vā ettha hetu samudaye dukkhassābhāvato, magge ca nirodhassa, na phalena sagabbho pakativādīnaṁ pakati viya. Hetusuññañca phalaṁ dukkhasamudayānaṁ nirodhamaggānañca asamavāyā, na hetusamavetaṁ hetuphalaṁ samavāyavādīnaṁ dvi-aṇukādi viya. Tenetaṁ vuccati—

> “Tayamidha nirodhasuññaṁ, tayena tenāpi nibbuti suññā.
> Suñño phalena hetu, phalampi taṁhetunā suññan”ti.

Evaṁ tāva suññato vinicchayo veditabbo.

Ekavidhādivinicchayakathā

568. **Ekavidhādīhī**ti sabbameva cettha dukkhaṁ ekavidhaṁ pavattibhāvato. Duvidhaṁ nāmarūpato. Tividhaṁ kāmarūpārūpūpapattibhavabhedato. Catubbidhaṁ catu-āhārabhedato. Pañcavidhaṁ pañcupādānakkhandhabhedato.

Samudayopi ekavidho pavattakabhāvato. Duvidho diṭṭhisampayuttāsampayuttato. Tividho kāmabhavavibhavataṇhābhedato. Catubbidho catumaggappaheyyato. Pañcavidho rūpābhinandanādibhedato. Chabbidho chataṇhākāyabhedato.

၅၆၇။ သုညတေကဝိဓာဒီဟီတိထ္ထေ **သုညတော** တာဝ ပရမတ္ထေန ဟိ သဗ္ဗာနေဝ သစ္စာနိ ဝေဒကကာရကနိဗ္ဗုတဂမကာဘာဝတော သုညာနီတိ ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။ တေနေတံ ဝုစ္စတိ—

> “ဒုက္ခမေဝ ဟိ, န ကောစိ ဒုက္ခိတော။
> ကာရကော န, ကိရိယာဝ ဝိဇ္ဇတိ။
> အတ္ထိ နိဗ္ဗုတိ, န နိဗ္ဗုတော ပုမာ၊
> မဂ္ဂမတ္ထိ, ဂမကော န ဝိဇ္ဇတီ”တိ။

အထ ဝါ,

> ဓုဝသုဘသုခတ္တသုညံ၊ ပုရိမဒ္ဝယ’မတ္တသုည’မမတပဒံ။
> ဓုဝသုခအတ္တဝိရဟိတော၊ မဂ္ဂေါ္ဏတိ သုညတာ တေသု။

နိရောဓသုညာနိ ဝါ တီဏိ၊ နိရောဓော စ သေသတ္တယသုညော။ ဖလ-သုညော ဝါ ထ္ထေ ဟေတု သမုဒယေ ဒုက္ခဿာဘာဝတော, မဂ္ဂေ စ နိရောဓဿ၊ န ဖလေန သဂဗ္ဘော ပကတိဝါဒိနံ ပကတိ ဝိယ။ ဟေတုသုညဉ္စ ဖလံ ဒုက္ခ-သမုဒယာနံ နိရောဓမဂ္ဂါနဉ္စ အသမဝါယာ၊ န ဟေတုသမဝေတံ ဟေတုဖလံ သမဝါယဝါဒိနံ ဒ္ဝိအဏုကာဒိ ဝိယ။ တေနေတံ ဝုစ္စတိ—

> “တယမိဓ နိရောဓသုညံ၊ တယေန တေနာပိ နိဗ္ဗုတိ သုညာ။
> သုညော ဖလေန ဟေတု၊ ဖလမ္ပိ တံဟေတုနာ သုည”န္တိ။

ဧဝံ တာဝ သုညတော ဝိနိစ္ဆယော ဝေဒိတဗ္ဗော။

ကေဝိဓာဒိဝိနိစ္ဆယကထာ

၅၆၈။ **ကေဝိဓာဒီဟီ**တိ သဗ္ဗမေဝ စေတ္ထ ဒုက္ခံ ကေဝိဓံ ပဝတ္တိဘာဝတော။ ဒုဝိဓံ နာမရူပတော။ တိဝိဓံ ကာမရူပါရူပူပပတ္တိဘဝဘေဒတော။ စတုဗ္ဗိဓံ စတုအာဟာရဘေဒတော။ ပဉ္စဝိဓံ ပဉ္စုပါဒါနက္ခန္ဓဘေဒတော။

သမုဒယောပိ ကေဝိဓော ပဝတ္တကဘာဝတော။ ဒုဝိဓော ဒိဋ္ဌိသမ္ပယုတ္တာ-သမ္ပယုတ္တတော။ တိဝိဓော ကာမဘဝဝိဘဝတဏှာဘေဒတော။ စတုဗ္ဗိဓော စတုမဂ္ဂပ္ပဟေယ္ယတော။ ပဉ္စဝိဓော ရူပါဘိနန္ဒနာဒိဘေဒတော။ ဆဗ္ဗိဓော ဆတဏှာကာယဘေဒတော။

Nirodhopi ekavidho asaṅkhatadhātubhāvato. Pariyāyena pana duvidho sa-upādisesa-anupādisesabhedato. Tividho bhavattayavūpasamato. Catubbidho catumaggādhigamanīyato. Pañcavidho pañcābhinandanavūpasamato. Chabbidho chataṇhākāyakkhayabhedato.

Maggopi ekavidho bhāvetabbato. Duvidho samathavipassanābhedato, dassanabhāvanābhedato vā. Tividho khandhattayabhedato. Ayañhi sappadesattā nagaraṁ viya rajjena nippadesehi tīhi khandhehi saṅgahito. Yathāya—

> "Na kho āvuso Visākha ariyena aṭṭhaṅgikena maggena tayo khandhā saṅgahitā, tīhi ca kho āvuso Visākha khandhehi ariyo aṭṭhaṅgiko maggo saṅgahito. Yā cāvuso Visākha sammāvācā, yo sa sammākammanto, yo ca sammā-ājīvo, ime dhammā sīlakkhandhe saṅgahitā. Yo ca sammāvāyāmo, yā ca sammāsati, yo ca sammāsamādhi, ime dhammā samādhikkhandhe saṅgahitā. Yā ca sammādiṭṭhi, yo ca sammāsaṅkappo, ime dhammā paññākkhandhe saṅgahitā"ti[1].

Ettha hi sammāvācādayo tayo sīlameva, tasmā te sajātito sīlakkhandhena saṅgahitā. Kiñcāpi hi Pāḷiyaṁ sīlakkhandheti bhummena niddeso kato, attho pana karaṇavaseneva veditabbo. Sammāvāyāmādīsu pana tīsu samādhi attano dhammatāya ārammaṇe ekaggabhāvena appetuṁ na sakkoti, vīriye pana paggahakiccaṁ sādhente satiyā ca apilāpanakiccaṁ sādhentiyā laddhupakāro hutvā sakkoti.

Tatrāyaṁ upamā—yathā hi nakkhattaṁ kīḷissāmāti uyyānaṁ paviṭṭhesu tīsu sahāyesu eko supupphitaṁ campakarukkhaṁ disvā hatthaṁ ukkhipitvā gahetumpi na sakkuṇeyya, athassa dutiyo onamitvā piṭṭhiṁ dadeyya, so tassa piṭṭhiyaṁ ṭhatvāpi kampamāno gahetuṁ na sakkuṇeyya, athassa itaro aṁsakūṭaṁ upanāmeyya, so ekassa piṭṭhiyaṁ ṭhatvā ekassa aṁsakūṭaṁ olubbha yathāruci pupphāni ocinitvā piḷandhitvā nakkhattaṁ kīḷeyya. Evaṁsampadamidaṁ daṭṭhabbaṁ.

1. Ma 1. 375 piṭṭhe.

နိရောဓောပိ ဧကဝိဓော အသင်္ခတဓာတုဘာဝတော်။ ပရိယာယေန ပန ဒ္ဝိဓော သဥပါဒိသေသအနုပါဒိသေသဘေဒတော။ တိဝိဓော ဘဝတ္တယဝူပသမတော။ စတုဗ္ဗိဓော စတုမဂ္ဂါဓိဂမနိယတော။ ပဉ္စဝိဓော ပဉ္စာဘိနန္ဒနဝူပသမတော။ ဆဗ္ဗိဓော် ဆတဏှာကာယက္ခယဘေဒတော။

မဂ္ဂေါပိ ဧကဝိဓော ဘာဝေတဗ္ဗတော။ ဒ္ဝိဓော သမထဝိပဿနာဘေဒတော, ဒဿနဘာဝနာဘေဒတော၎ ဝါ။ တိဝိဓော ခန္ဓတ္တယဘေဒတော။ အယဉ္ဟိ သပ္ပဒေသတ္တာ နဂရံ ဝိယ ရဇ္ဇေန နိပ္ပဒေသေဟိ တီဟိ ခန္ဓေဟိ သင်္ဂဟိတော။ ယထာဟ—

> "န ခေါ အာဝုသော ဝိသာခ အရိယေန အဋ္ဌင်္ဂိကေန မဂ္ဂေန တယော ခန္ဓာ သင်္ဂဟိတာ၊ တီဟိ စ ခေါ အာဝုသော ဝိသာခ ခန္ဓေဟိ အရိယော အဋ္ဌင်္ဂိကော မဂ္ဂေါ သင်္ဂဟိတော။ ယာ စာဝုသော ဝိသာခ သမ္မာဝါစာ, ယော စ သမ္မာကမ္မန္တော, ယော စ သမ္မာအာဇီဝေါ၊ ဣမေ ဓမ္မာ သီလက္ခန္ဓေ သင်္ဂဟိတာ။ ယော စ သမ္မာဝါယာမော, ယာ စ သမ္မာသတိ, ယော စ သမ္မာသမာဓိ၊ ဣမေ ဓမ္မာ သမာဓိက္ခန္ဓေ သင်္ဂဟိတာ။ ယာ စ သမ္မာဒိဋ္ဌိ, ယော စ သမ္မာသင်္ကပ္ပေါ၊ ဣမေ ဓမ္မာ ပညာက္ခန္ဓေ သင်္ဂဟိတာ"တိ[1]။

ဏ္ဍေ ဟိ သမ္မာဝါစာဒယော တယော သီလမေဝ၊ တသ္မာ တေ သဇာတိတော သီလက္ခန္ဓေန သင်္ဂဟိတာ။ ကိဉ္စာပိ ဟိ ပါဠိယံ သီလက္ခန္ဓေတိ ဘုမ္မေန နိဒ္ဒေသော ကတော၊ အတ္ထော ပန ကရဏဝသေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗော။ သမ္မာဝါယာမာဒီသု ပန တီသု သမာဓိ အတ္တနော ဓမ္မတာယ အာရမ္မဏေ ကေဠာဘာဝေန အပ္ပေတုံ န သက္ကောတိ၊ ဝိရိယေ ပန ပဂ္ဂဟကိစ္စံ သာဓေန္တေ သတိယာ စ အပိလာပနကိစ္စံ သာဓေန္တိယာ လဒ္ဓူပကာရော ဟုတ္ဝာ သက္ကောတိ။

တတြာယံ ဥပမာ—ယထာ ဟိ နက္ခတ္တံ ကီဠိဿာမာတိ ဥယ္ယာနံ ပဝိဋ္ဌေသု တီသု သဟာယေသု ဧကော သုပုပ္ဖိတံ စမ္ပကရုက္ခံ ဒိသ္ဝာ ဟတ္ထံ ဥက္ခိပိတ္ဝာ ဂဟေတုမ္ပိ န သက္ကုဏေယ္ယ၊ အထဿ ဒုတိယော သြနမိတ္ဝာ ပိဋ္ဌိံ ဒဒေယ္ယ၊ သော တဿ ပိဋ္ဌိယံ ဌတ္ဝာပိ ကမ္ပမာနော ဂဟေတုံ န သက္ကုဏေယ္ယ၊ အထဿ ဣတရော အံသကူဋံ ဥပနာမေယ္ယ၊ သော ဧကဿ ပိဋ္ဌိယံ ဌတ္ဝာ ဧကဿ အံသကူဋံ သြလုဗ္ဘ ယထာရုစိ ပုပ္ဖာနိ သြစိနိတ္ဝာ ပိဠန္ဓိတ္ဝာ နက္ခတ္တံ ကီဠေယ္ယ။ ဧဝံသမ္ပဒမိဒံ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။

၁-မ ၁-၃၇၅-ဖွဲ့။

Ekato uyyānaṁ paviṭṭhā tayo sahāyā viya hi ekato jātā sammāvāyāmādayo tayo dhammā. Supupphitacampako viya ārammaṇaṁ. Hatthaṁ ukkhipitvāpi gahetuṁ asakkonto viya attano dhammatāya ārammaṇe ekaggabhāvena appetuṁ asakkonto samādhi. Piṭṭhiṁ datvā onatasahāyo viya vāyāmo. Aṁsakūṭaṁ datvā ṭhitasahāyo viya sati. Yathā tesu ekassa piṭṭhiyaṁ ṭhatvā ekassa aṁsakūṭaṁ olubbha itaro yathāruci pupphaṁ gahetuṁ sakkoti, evameva vīriye paggahakiccaṁ sādhente satiyā sa apilāpanakiccaṁ sādhentiyā laddhupakāro samādhi sakkoti ārammaṇe ekaggabhāvena appetuṁ. Tasmā samādhiyevettha sajātito samādhikkhandhena saṅgahito, vāyāmasatiyo pana kiriyato saṅgahitā honti.

Sammādiṭṭhisammāsaṅkappesupi paññā attano dhammatāya aniccaṁ dukkhamanattāti ārammaṇaṁ nicchetuṁ na sakkoti. Vitakke pana ākoṭetvā ākoṭetvā dente sakkoti. Kathaṁ? Yathā hi heraññiko kahāpaṇaṁ hatthe ṭhapetvā sabbabhāgesu oloketukāmo samānopi na cakkhutaleneva parivattetuṁ sakkoti. Aṅgulipabbehi pana parivattetvā parivattetvā ito cito ca oloketuṁ sakkoti, evameva na paññā attano dhammatāya aniccādivasena ārammaṇaṁ nicchetuṁ sakkoti. Abhiniropanalakkhaṇena pana āhananapariyāhananarasena vitakkena ākoṭentena viya parivattentena viya ca ādāyādāya dinnameva nicchetuṁ sakkoti. Tasmā idhāpi sammādiṭṭhiyeva sajātito paññākkhandhena saṅgahitā, sammāsaṅkappo pana kiriyavasena saṅgahito hoti.

Iti imehi tīhi khandhehi maggo saṅgahaṁ gacchati. Tena vuttaṁ "tividho khandhattayabhedato"ti. Catubbidho sotāpattimaggādivaseneva.

Apica sabbāneva saccāni ekavidhāni avitathattā, abhiññeyyattā vā. Duvidhāni lokiyalokuttarato, saṅkhatāsaṅkhatato vā. Tividhāni dassanabhāvanāhi pahātabbato, appahātabbato ( )[1] ca. Catubbidhāni pariññeyyādibhedatoti evamettha ekavidhādīhi vinicchayo veditabbo.

1. (Nevapahātabbanāpahātabbato) (Abhi-Ṭṭha 2. 86), dassanattikena saṁsandetabbaṁ.

ကေတော ဥယျာနံ, ပဝိဋ္ဌာ တယော သဟာယာ ဝိယ ဟိ ကေတော ဇာတာ သမ္မာဝါယာမာဒယော တယော ဓမ္မာ။ သုပုပ္ဖိတစမ္ပကော ဝိယ အာရမ္မဏံ။ ဟတ္ထံ ဥက္ခိပိတ္ဝာပိ ဂဟေတုံ အသက္ကောန္တော ဝိယ အတ္တနော ဓမ္မတာယ အာရမ္မဏေ ကေဂ္ဂဘာဝေန အပ္ပေတုံ အသက္ကောန္တော သမာဓိ။ ပိဋ္ဌိံ ဒတ္ဝာ ဩနတသဟာယော ဝိယ ဝါယာမော။ အံသကူဋံ ဒတ္ဝာ ဌိတ-သဟာယော ဝိယ သတိ။ ယထာ တေသု ကေဩ ပိဋ္ဌိယံ ဌတ္ဝာ ကေဩ အံသကူဋံ ဩလုဗ္ဘ ဥုတရော ယထာရုစိ ပုပ္ဖံ ဂဟေတုံ သက္ကောတိ၊ ဧဝမေဝ ဝိရိယေ ပဂ္ဂဟကိစ္စံ သာဓေန္တေ သတိယာ စ အပိလာပနကိစ္စံ သာဓေန္တိယာ လဒ္ဓုပကာရော သမာဓိ သက္ကောတိ အာရမ္မဏေ ကေဂ္ဂဘာဝေန အပ္ပေတုံ။ တသ္မာ သမာဓိယေဝေတ္ထ သဇာတိတော သမာဓိက္ခန္ဓေန သင်္ဂဟိတော၊ ဝါယာမသတိယော ပန ကိရိယတော သင်္ဂဟိတာ ဟောန္တိ။

သမ္မာဒိဋ္ဌိသမ္မာသင်္ကပ္ပေသုပိ ပညာ အတ္တနော ဓမ္မတာယ အနိစ္စံ ဒုက္ခ-မနတ္တာတိ အာရမ္မဏံ နိဗ္ဗေဋုံ န သက္ကောတိ။ ဝိတက္ကေ ပန အာကောဋေတ္ဝာ အာကောဋေတ္ဝာ ဒေန္တေ သက္ကောတိ။ ကထံ? ယထာ ဟိ ဟေရညိကော ကဟာ-ပဏံ ဟတ္ထေ ဌပေတ္ဝာ သဗ္ဗဘာဂေသု ဩလောကေတုကာမော သမာနောပိ န စက္ခုတလေနေဝ ပရိဝတ္တေတုံ သက္ကောတိ။ အင်္ဂုလိပဗ္ဗေဟိ ပန ပရိဝတ္တေတ္ဝာ ပရိဝတ္တေတ္ဝာ ဗုတော စိတော စ ဩလောကေတုံ သက္ကောတိ၊ ဧဝမေဝ န ပညာ အတ္တနော ဓမ္မတာယ အနိစ္စာဒိဝသေန အာရမ္မဏံ နိဗ္ဗေဋုံ သက္ကောတိ။ အဘိ-နိရောပနလက္ခဏေန ပန အာဟနနပရိယာဟနနရသေန ဝိတက္ကေန အာကော-ဋေန္တေန ဝိယ ပရိဝတ္တေန္တေန ဝိယ စ အာဒါယာဒါယ ဒိန္နမေဝ နိဗ္ဗေဋုံ သက္ကောတိ။ တသ္မာ ဗုဓဝိ သမ္မာဒိဋ္ဌိယေဝ သဇာတိတော ပညာက္ခန္ဓေန သင်္ဂဟိတာ၊ သမ္မာသင်္ကပ္ပေါ ပန ကိရိယဝသေန သင်္ဂဟိတော ဟောတိ။

ဗုတိ ဗုမေဟိ တိဟိ ခန္ဓေဟိ မဂ္ဂေါ သင်္ဂဟံ ဂစ္ဆတိ။ တေန ဝုတ္တံ "တိဝိဓော ခန္ဓတ္တယဘေဒတော"တိ။ စတုဗ္ဗိဓော သောတာပတ္တိမဂ္ဂါဒိဝသေနေဝ။

အပိစ သဗ္ဗာနေဝ သစ္စာနိ ကေဝိဓာနိ အဝိတထတ္တာ၊ အဘိညေယျတ္တာ ဝါ။ ဒုဝိဓာနိ လောကိယလောကုတ္တရတော၊ သင်္ခတာသင်္ခတတော ဝါ။ တိဝိဓာနိ ဒဿန-ဘာဝနာဟိ ပဟာတဗ္ဗတော, အပဟာတဗ္ဗတော ( )[3] စ။ စတုဗ္ဗိဓာနိ ပရိညေယျာဒိဘေဒတောတိ ဧဝမေတ္ထ ကေဝိဓာဒီဟိ ဝိနိစ္ဆယော ဝေဒိတဗ္ဗော။

၁-(နေဝပဟာတဗ္ဗ-နာပဟာတဗ္ဗတော) (အဘိ-ဋ္ဌ ၂-၀၆)၊ ဒဿနတ္တိကေန သံသန္ဒေတဗ္ဗံ။

569. **Sabhāgavisabhāgato**ti sabbāneva saccāni aññamaññaṁ sabhāgāni avitathato attasuññato dukkarapaṭivedhato ca. Yathāya—

> "Taṁ kiṁ maññasi Ānanda katamaṁ nu kho dukkarataraṁ vā durabhisambhavataraṁ vā, yo vā dūratova sukhumena tāḷacchiggaḷena asanaṁ atipāteyya poṅkhānuposkhaṁ avirādhitaṁ, yo vā satadhā[1] bhinnassa vālassa koṭiyā koṭiṁ paṭivijjheyyāti. Etadeva bhante dukkarataraṅceva durabhisambhavataraṅca, yo vā satadhā bhinnassa vālassa koṭiyā koṭiṁ paṭivijjheyyāti. Tato kho te Ānanda duppaṭivijjhataraṁ paṭivijjhanti. Ye idaṁ dukkhanti yathābhūtaṁ paṭivijjhanti -pa- ayaṁ dukkhanirodhagāminī paṭipadāti yathābhūtaṁ paṭivijjhantī"ti[2].

Visabhāgāni salakkhaṇavavatthānato. Purimāni ca dve sabhāgāni duravagāhatthena gambhīrattā lokiyattā sāsavattā ca. Visabhāgāni phalahetubhedato pariññeyyappahātabbato ca. Pacchimānipi dve sabhāgāni gambhīrattena duravagāhattā lokuttarattā anāsavattā ca. Visabhāgāni visayavisayībhedato sacchikātabbabhāvetabbato ca. Paṭhamatatiyāni cāpi sabhāgāni phalāpadesato. Visabhāgāni saṅkhatāsaṅkhatato. Dutiyacatutthāni cāpi sabhāgāni hetu-apadesato. Visabhāgāni ekantakusalākusalato[3]. Paṭhamacatutthāni cāpi sabhāgāni saṅkhatato. Visabhāgāni lokiyalokuttarato. Dutiyatatiyāni cāpi sabhāgāni nevasekkhānāsekkhabhāvato. Visabhāgāni sārammaṇānārammaṇato.

Iti evaṁ pakārehi, nayehi ca vicakkhaṇo.
Vijaññā ariyasaccānaṁ, sabhāgavisabhāgatanti.

Iti sādhujanapāmojjatthāya kate Visuddhimagge

Paññābhāvanādhikāre

Indriyasaccaniddeso nāma

Soḷasamo paricchedo.

1. Sattadhā (Syā) 2. Saṁ 3. 395 piṭṭhe. 3. Ekantākusalakusalato (I)

၅၆၉။ **သဘာဂဝိသဘာဂတော**တိ သဗ္ဗာနေဝ သစ္စာနိ အညမညံ သဘာဂါနိ အဝိတထတော အတ္တသုညတော ဒုက္ခရဟဋ္ဌဝေဓတော စ။ ယထာဟ—

> "တံ ကိံ မညသိ အာနန္ဒ ကတမံ နု ခေါ ဒုက္ကရတရံ ဝါ ဒုရဘိသမ္ဘဝတရံ ဝါ၊ ယော ဝါ ဒူရတောဝ သုခုမေန တာဠစ္ဆိဂ္ဂဠေန အသနံ အတိပါတေယျ ပေါဓိနုပေါဓိံ အဝိရာဓိတံ၊ ယော ဝ သတဓာ[1] ဘိန္နဿ ဝါလဿ ကောဋိယာ ကောဋိံ ပဋိဝိဇ္ဈေယျာတိ တေဒေဝ ဘန္တေ ဒုက္ကရတရဉ္စေဝ ဒုရဘိသမ္ဘဝတရဉ္စ၊ ယော ဝ သတဓာ ဘိန္နဿ ဝါလဿ ကောဋိယာ ကောဋိံ ပဋိဝိဇ္ဈေယျာတိ တတော ခေါ တေ အာနန္ဒ ဒုပ္ပဋိဝိဇ္ဈတရံ ပဋိဝိဇ္ဈန္တိ။ ယေ ဣဒံ ဒုက္ခန္တိ ယထာဘူတံ ပဋိဝိဇ္ဈန္တိ။ပ။ အယံ ဒုက္ခနိရောဓဂါမိနီ ပဋိပဒါတိ ယထာဘူတံ ပဋိဝိဇ္ဈန္တီ"တိ[2]။

ဝိသဘာဂါနိ သလက္ခဏဝဝတ္ထာနတော။ ပုရိမာနိ စ ဒွေ သဘာဂါနိ ဒုရဝဂါဟတ္ထေန ဂမ္ဘီရတ္တာ လောကိယတ္တာ သာသဝတ္တာ စ။ ဝိသဘာဂါနိ ဖလဟေတုဘေဒတော ပရိညေယျပဟာတဗ္ဗတော စ။ ပစ္ဆိမာနိပိ ဒွေ သဘာဂါနိ ဂမ္ဘီရတ္ထေန ဒုရဝဂါဟတ္တာ လောကုတ္တရတ္တာ အနာသဝတ္တာ စ။ ဝိသဘာဂါနိ ဝိသယဝိသယီဘေဒတော သစ္ဆိကာတဗ္ဗဘာဝေတဗ္ဗတော စ။ ပဌမတတိယာနိ စာပိ သဘာဂါနိ ဖလာပဒေသတော။ ဝိသဘာဂါနိ သင်္ခတာသင်္ခတတော။ ဒုတိယစတုတ္ထာနိ စာပိ သဘာဂါနိ ဟေတုအပဒေသတော။ ဝိသဘာဂါနိ ကေန္တိ-ကုသလာကုသလတော[3]။ ပဌမစတုတ္ထာနိ စာပိ သဘာဂါနိ သင်္ခတတော။ ဝိသဘာဂါနိ လောကိယလောကုတ္တရတော။ ဒုတိယတတိယာနိ စာပိ သဘာဂါနိ နေဝသေက္ခာနာသေက္ခဘာဝတော။ ဝိသဘာဂါနိ သာရမ္မဏာနာရမ္မဏာတော။

ဣတိ ဧဝံ ပကာရေဟိ၊ နယေဟိ စ ဝိစက္ခဏော။
ဝိဇ္ဇာ အရိယသစ္စာနံ၊ သဘာဂဝိသဘာဂတန္တိ။

ဣတိ သာဓုဇနပါမောဇ္ဇတ္ထာယ ကတေ ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ
ပညာဘာဝနာဓိကာရေ

ဣန္ဒြိယသစ္စနိဒ္ဒေသော နာမ

သောဠသမော ပရိစ္ဆေဒေါ။

၁-သတ္တဓာ (သျာ) ၂-သံ ၃-၃၉၅-ပိဋ္ဌေ။ ၃-ကေန္တိကုသလ-ကုသလတော (ဋီ)

17. Paññābhūminiddesa

Paṭiccasamuppādakathā

570. Idāni “khandhāyatanadhātu-indriyasaccapaṭiccasamuppādādibhedā dhammā bhūmī”ti evaṁ vuttesu imissā paññāya bhūmibhūtesu dhammesu yasmā paṭiccasamuppādoceva, ādisaddena saṅgahitā paṭiccasamuppannā dhammā ca avasesā honti, tasmā tesaṁ vaṇṇanākkamo anuppatto.

Tattha avijjādayo tāva dhammā **paṭiccasamuppādo**ti veditabbā. Vuttañhetaṁ Bhagavatā—

> “Katamo ca bhikkhave paṭiccasamuppādo. Avijjāpaccayā bhikkhave saṅkhārā. Saṅkhārapaccayā viññāṇaṁ. Viññāṇapaccayā nāmarūpaṁ. Nāmarūpapaccayā saḷāyatanaṁ. Saḷāyatanapaccayā phasso. Phassapaccayā vedanā. Vedanāpaccayā taṇhā. Taṇhāpaccayā upādānaṁ. Upādānapaccayā bhavo. Bhavapaccayā jāti. Jātipaccayā jarāmaraṇaṁ sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā sambhavanti. Evametassa kevalassa dukkhakkhandhassa samudayo hoti, ayaṁ vuccati bhikkhave paṭiccasamuppādo”ti[1].

Jarāmaraṇādayo pana **paṭiccasamuppannā dhammā**ti veditabbā. Vuttañhetaṁ Bhagavatā—

> “Katame ca bhikkhave paṭiccasamuppannā dhammā. Jarāmaraṇaṁ bhikkhave aniccaṁ saṅkhataṁ paṭiccasamuppannaṁ khayadhammaṁ vayadhammaṁ virāgadhammaṁ nirodhadhammaṁ. Jāti bhikkhave -pa-. Bhavo. Upādānaṁ. Taṇhā. Vedanā. Phasso. Saḷāyatanaṁ. Nāmarūpaṁ. Viññāṇaṁ. Saṅkhārā, avijjā bhikkhave aniccā saṅkhatā paṭiccasamuppannā khayadhammā vayadhammā virāgadhammā nirodhadhammā. Ime vuccanti bhikkhave paṭiccasamuppannā dhammā”ti[2].

571. Ayaṁ panettha saṅkhepo. **Paṭiccasamuppādo**ti paccayadhammā veditabbā. **Paṭiccasamuppannā dhammā**ti tehi tehi paccayehi nibbattadhammā. Kathamidaṁ

---

1. Saṁ 1. 243 piṭṭhe.
2. Saṁ 1. 264 piṭṭhe.

၁၇-ပညာဘူမိနိဒ္ဒေသ

ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒကထာ

၅၇၀။ ဣဒါနိ “ခန္ဓာယတနဓာတုဣန္ဒြိယသစ္စပဋိစ္စသမုပ္ပါဒါဒိဘေဒါ ဓမ္မာ ဘူမီ”တိ ဧတံ ဝုတ္တေသု ဤမိဿာ ပညာယ ဘူမိဘူတေသု ဓမ္မေသု ယသ္မာ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒေါ ဧဝ, အာဒိသဒ္ဒေန သင်္ဂဟိတာ ပဋိစ္စသမုပ္ပန္နာ ဓမ္မာ စ အဝသေသာ ဟောန္တိ၊ တသ္မာ တေသံ ဝဏ္ဏနာက္ကမော အနုပ္ပတ္တော။

တတ္ထ အဝိဇ္ဇာဒယော တာဝ ဓမ္မာ **ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒေါ**တိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ဝုတ္တဉ္ဧတံ ဘဂဝတာ—

> “ကတမော စ ဘိက္ခဝေ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒေါ။ အဝိဇ္ဇာပစ္စယာ ဘိက္ခဝေ သင်္ခါရာ။ သင်္ခါရပစ္စယာ ဝိညာဏံ။ ဝိညာဏပစ္စယာ နာမရူပံ။ နာမရူပပစ္စယာ သဠာယတနံ။ သဠာယတနပစ္စယာ ဖဿော။ ဖဿပစ္စယာ ဝေဒနာ။ ဝေဒနာပစ္စယာ တဏှာ။ တဏှာပစ္စယာ ဥပါဒါနံ။ ဥပါဒါနပစ္စယာ ဘဝေါ။ ဘဝပစ္စယာ ဇာတိ။ ဇာတိပစ္စယာ ဇရာမရဏံ သောကပရိဒေဝဒုက္ခဒောမနဿုပါယာသာ သမ္ဘဝန္တိ။ ဧဝမေတဿ ကေဝလဿ ဒုက္ခက္ခန္ဓဿ သမုဒယော ဟောတိ၊ အယံ ဝုစ္စတိ ဘိက္ခဝေ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒေါ”တိ[1]။

ဇရာမရဏာဒယော ပန **ပဋိစ္စသမုပ္ပန္နာ ဓမ္မာ**တိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ဝုတ္တဉ္ဧတံ ဘဂဝတာ—

> “ကတမေ စ ဘိက္ခဝေ ပဋိစ္စသမုပ္ပန္နာ ဓမ္မာ။ ဇရာမရဏံ ဘိက္ခဝေ အနိစ္စံ သင်္ခတံ ပဋိစ္စသမုပ္ပန္နံ ခယဓမ္မံ ဝယဓမ္မံ ဝိရာဂဓမ္မံ နိရောဓဓမ္မံ။ ဇာတိ ဘိက္ခဝေ။ ပ ။ ဘဝေါ။ ဥပါဒါနံ။ တဏှာ။ ဝေဒနာ။ ဖဿော။ သဠာယတနံ။ နာမရူပံ။ ဝိညာဏံ။ သင်္ခါရာ၊ အဝိဇ္ဇာ ဘိက္ခဝေ အနိစ္စာ သင်္ခတာ ပဋိစ္စသမုပ္ပန္နာ ခယဓမ္မာ ဝယဓမ္မာ ဝိရာဂဓမ္မာ နိရောဓဓမ္မာ။ ဣမေ ဝုစ္စန္တိ ဘိက္ခဝေ ပဋိစ္စသမုပ္ပန္နာ ဓမ္မာ”တိ[2]။

၅၇၁။ အယံ ပနေတ္ထ သင်္ခေပေါ။ **ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒေါ**တိ ပစ္စယဓမ္မာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ **ပဋိစ္စသမုပ္ပန္နာ ဓမ္မာ**တိ တေဟိ တေဟိ ပစ္စယေဟိ နိဗ္ဗတ္တဓမ္မာ။ ကထမိဒံ

၁-သံ ၁-၂၄၃-ဝိဇ္ဇေ။
၂-သံ ၁-၂၆၄-ဝိဇ္ဇေ။

jānitabbanti ce. Bhagavato vacanena. Bhagavatā hi paṭiccasamuppādapaṭiccasamuppannadhammadesanā sutte—

> "Katamo ca bhikkhave paṭiccasamuppādo. Jātipaccayā bhikkhave jarāmaraṇaṁ, uppādā vā Tathāgatānaṁ anuppādā vā Tathāgatānaṁ ṭhitāva sā dhātu dhammaṭṭhitatā dhammaniyāmatā idappaccayatā. Taṁ Tathāgato abhisambujjhati abhisameti, abhisambujjhitvā abhisametvā ācikkhati deseti paññapeti paṭṭhapeti vivarati vibhajati uttānīkaroti, passathāti cāha. Jātipaccayā bhikkhave jarāmaraṇaṁ. Bhavapaccayā bhikkhave jāti -pa-. Avijjāpaccayā bhikkhave saṅkhārā uppādā vā Tathāgatānaṁ -pa-. Uttānīkaroti passathāti cāha. Avijjāpaccayā bhikkhave saṅkhārā. Iti kho bhikkhave yā tatra tathatā avitathatā anaññathatā idappaccayatā. Ayaṁ vuccati bhikkhave paṭiccasamuppādo"ti[1].

572. Evaṁ paṭiccasamuppādaṁ desentena tathatādīhi vevacanehi paccayadhammāva paṭiccasamuppādoti vuttā. Tasmā jarāmaraṇādīnaṁ dhammānaṁ paccayalakkhaṇo paṭiccasamuppādo, dukkhānubandhanaraso, kummaggapaccupaṭṭhānoti veditabbo.

So panāyaṁ tehi tehi paccayehi anūnādhikeheva tassa tassa dhammassa sambhavato **tathatā**ti, sāmaggiṁ upagetesu paccayesu muhuttampi tato nibbattadhammānaṁ asambhavābhāvato **avitathatā**ti, aññadhammapaccayehi aññadhammānuppattito **anaññathatā**ti, yathāvuttānaṁ etesaṁ jarāmaraṇādīnaṁ paccayato vā paccayasamūhato vā **idappaccayatā**ti vutto.

573. Tatrāyaṁ vacanattho, imesaṁ paccayā idappaccayā. Idappaccayā eva **idappaccayatā.** Idappaccayānaṁ vā samūho **idappaccayatā.** Lakkhaṇaṁ panettha saddasatthato pariyesitabbaṁ.

574. Keci pana paṭicca sammā ca titthiyaparikappitapakatipurisādikāraṇanirapekkho uppādo paṭiccasamuppādoti evaṁ uppādamattaṁ paṭiccasamuppādoti

1. Saṁ 1. 264 piṭṭhe.

ဇာနိတဗ္ဗန္တိ စေ။ ဘဂဝတော ဝစနေန။ ဘဂဝတာ ဟိ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒပဋိစ္စ-သမုပ္ပန္နဓမ္မဒေသနာ သုတ္တေ—

> "ကတမော စ ဘိက္ခဝေ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒေါ။ ဇာတိပစ္စယာ ဘိက္ခဝေ ဇရာမရဏံ၊ ဥပ္ပါဒါ ဝါ တထာဂတာနံ အနုပ္ပါဒါ ဝါ တထာဂတာနံ ဋ္ဌာဝ သာ ဓာတု ဓမ္မဋ္ဌိတတာ ဓမ္မနိယာမတာ ဣဒပ္ပစ္စယတာ။ တံ တထာဂတော အဘိသမ္ဗုဇ္ဈတိ အဘိသမေတိ၊ အဘိသမ္ဗုဇ္ဈိတ္ဝာ အဘိသမေတ္ဝာ အာစိက္ခတိ ဒေသေတိ ပညပေတိ ပဋ္ဌပေတိ ဝိဝရတိ ဝိဘဇတိ ဥတ္တာနီကရောတိ၊ ပဿထာတိ စာဟ။ ဇာတိပစ္စယာ ဘိက္ခဝေ ဇရာမရဏံ။ ဘဝပစ္စယာ ဘိက္ခဝေ ဇာတိ။ပ။ အဝိဇ္ဇာ-ပစ္စယာ ဘိက္ခဝေ သင်္ခါရာ ဥပ္ပါဒါ ဝါ တထာဂတာနံ။ပ။ ဥတ္တာနီ-ကရောတိ ပဿထာတိ စာဟ။ အဝိဇ္ဇာပစ္စယာ ဘိက္ခဝေ သင်္ခါရာ။ ဋ္ဌိတိ ခေါ ဘိက္ခဝေ ယာ တတြ တထတာ အဝိတထတာ အနညထတာ ဣဒပ္ပစ္စယတာ။ အယံ ဝုစ္စတိ ဘိက္ခဝေ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒေါ"တိ[1]။

၅၇၂။ ဧဝံ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒံ ဒေသေန္တေန တထတာဒီဟိ ဝေဝစနေဟိ ပစ္စယ-ဓမ္မာဝ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒေါတိ ဝုတ္တာ။ တသ္မာ ဇရာမရဏာဒီနံ ဓမ္မာနံ ပစ္စယ-လက္ခဏော ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒေါ၊ ဒုက္ခာနုဗန္ဓနရသော၊ ကုမ္မဂ္ဂပစ္စုပဋ္ဌာနော တိ ဝေဒိတဗ္ဗော။

သော ပနာယံ တေဟိ တေဟိ ပစ္စယေဟိ အနူနာဓိကေဟေဝ တဿ တဿ ဓမ္မဿ သမ္ဘဝတော **တထတာ**တိ, သာမဂ္ဂိံ ဥပဂတေသု ပစ္စယေသု မုဟုတ္တမ္ပိ တတော နိဗ္ဗတ္တဓမ္မာနံ အသမ္ဘဝါဘာဝတော **အဝိတထတာ**တိ, အညဓမ္မ-ပစ္စယေဟိ အညဓမ္မာနုပ္ပတ္တိတော **အနညထတာ**တိ, ယထာဝုတ္တာနံ ဧတေသံ ဇရာမရဏာဒီနံ ပစ္စယတော ဝါ ပစ္စယသမူဟတော ဝါ **ဣဒပ္ပစ္စယတာ**တိ ဝုတ္တော။

၅၇၃။ တတြာယံ ဝစနတ္ထော၊ ဣမေသံ ပစ္စယာ ဣဒပ္ပစ္စယာ။ ဣဒပ္ပစ္စယာ ဧဝ **ဣဒပ္ပစ္စယတာ**။ ဣဒပ္ပစ္စယာနံ ဝါ သမူဟော **ဣဒပ္ပစ္စယတာ**။ လက္ခဏံ ပနေတ္ထ သဒ္ဒသတ္ထတော ပရိယေသိတဗ္ဗံ။

၅၇၄။ ကေစိ ပန ပဋိစ္စ သမ္မာ စ တိတ္ထိယပရိကပ္ပိတပကတိပုရိသာဒိကာ-ရာနပေက္ခော ဥပ္ပါဒေါ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒေါတိ ဧဝံ ဥပ္ပါဒမတ္တံ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒေါတိ

၁-သံ ၁-၂၆၄-ပိဋ္ဌေ။

vadanti, taṁ na yujjati. Kasmā? Suttābhāvato, suttavirodhato, gambhīranayāsambhavato, saddabhedato ca. “Uppādamattaṁ paṭiccasamuppādo”ti hi suttaṁ natthi. Taṁ “paṭiccasamuppādo”ti ca vadantassa padesavihārasuttavirodho āpajjati. Kathaṁ? Bhagavato hi “atha kho Bhagavā rattiyā paṭhamaṁ yāmaṁ paṭiccasamuppādaṁ anulomapaṭilomaṁ manasākāsī”ti[1] ādivacanato paṭiccasamuppādamanasikāro paṭhamābhisambuddhavihāro, padesavihāro ca tassekadesavihāro. Yathāha “yena svāhaṁ bhikkhave vihārena paṭhamābhisambuddho viharāmi, tassa padesena vihāsin”ti[2]. Tatra ca paccayākāradassanena vihāsi, na uppādamattadassanenāti. Yathāha “so evaṁ pajānāmi micchādiṭṭhipaccayāpi vedayitaṁ sammādiṭṭhipaccayāpi vedayitaṁ micchāsaṅkappapaccayāpi vedayitanti[2] sabbaṁ vitthāretabbaṁ. Evaṁ uppādamattaṁ “paṭiccasamuppādo”ti vadantassa padesavihārasuttavirodho āpajjati. Tathā Kaccānasuttavirodho.

Kaccānasuttepi hi “lokasamudayaṁ kho Kaccāna yathābhūtaṁ sammappaññāya passato yā loke natthitā, sā na hotī”ti[3] anulomapaṭiccasamuppādo lokapaccayato “lokasamudayo”ti ucchedadiṭṭhisamugghātatthaṁ pakāsito, na uppādamattaṁ. Na hi uppādamattadassanena ucchedadiṭṭhiyā samugghāto hoti. Paccayānuparamadassanena pana hoti. Paccayānuparame phalānuparamatoti. Evaṁ uppādamattaṁ “paṭiccasamuppādo”ti vadantassa Kaccānasuttavirodhopi āpajjati.

Gambhīranayāsambhavatoti vuttaṁ kho panetaṁ Bhagavatā “gambhīro cāyaṁ Ānanda paṭiccasamuppādo gambhīrāvabhāso cā”ti[4]. Gambhīrattañca nāma catubbidhaṁ, taṁ parato vaṇṇayissāma. Taṁ uppādamatte natthi. Catubbidhanayapaṭimaṇḍitañcetaṁ paṭiccasamuppādaṁ vaṇṇayanti, tampi nayacatukkaṁ uppādamatte natthīti gambhīranayāsambhavatopi na uppādādamattaṁ paṭiccasamuppādo.

575. **Saddabhedato**ti paṭiccasaddo ca panāyaṁ samāne kattari pubbakāle payujjamāno atthasiddhikaro hoti. Seyyathidaṁ, “cakkhuñca paṭicca rūpe ca uppajjati cakkhuviññāṇan”ti[5]. Idha pana bhāvasādhanena

1. Vi 3. 1 piṭṭhe. 2. Saṁ 3. 11 piṭṭhe. 3. Saṁ 1. 257 piṭṭhe.
4. Dī 2. 47; Saṁ 1. 318 piṭṭhesu. 5. Saṁ 1. 300 piṭṭhādīsu.

ဝဒန္တိ၊ တံ န ယုဇ္ဇတိ။ ကသ္မာ? သုတ္တာဘာဝတော, သုတ္တဝိရောဓတော, ဂမ္ဘီရ-နယာသမ္ဘဝတော, သဒ္ဒဘေဒတော စ။ “ဥပ္ပါဒမတ္တံ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒေါ”တိ ဟိ သုတ္တံ နတ္ထိ။ တံ “ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒေါ”တိ စ ဝဒန္တဿ ပဒေသဝိဟာရသုတ္တ-ဝိရောဓော အာပဇ္ဇတိ။ ကထံ? ဘဂဝတော ဟိ “အထ ခေါ ဘဂဝါ ရတ္တိယာ ပဌမံ ယာမံ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒံ အနုလောမပဋိလောမံ မနသာကာသိ”တိ[1] အာဒि-ဝဒနတော ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒမနသိကာရော ပဌမာဘိသမ္ဗုဒ္ဓဝိဟာရော, ပဒေသ-ဝိဟာရော စ တဿေကဒေသဝိဟာရော။ ယထာဟ “ယေန သ္ဝာဟံ ဘိက္ခဝေ ဝိဟာရေန ပဌမာဘိသမ္ဗုဒ္ဓေါ ဝိဟရာမိ၊ တဿ ပဒေသေန ဝိဟာသိ”န္တိ[2]။ တတြ စ ပစ္စယာကာရဒဿနေန ဝိဟာသိ၊ န ဥပ္ပါဒမတ္တဒဿနေနာတိ။ ယထာဟ “သော ဧဝံ ပဇာနာမိ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိပစ္စယာပိ ဝေဒယိတံ သမ္မာဒိဋ္ဌိပစ္စ-ယာပိ ဝေဒယိတံ မိစ္ဆာသင်္ကပ္ပပစ္စယာပိ ဝေဒယိတန္တိ[2] သဗ္ဗံ ဝိတ္ထာရေတဗ္ဗံ။ ဧဝံ ဥပ္ပါဒမတ္တံ “ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒေါ”တိ ဝဒန္တဿ ပဒေသဝိဟာရသုတ္တဝိရောဓော အာပဇ္ဇတိ။ တထာ ကစ္စာနသုတ္တဝိရောဓော။

ကစ္စာနသုတ္တေပိ ဟိ “လောကသမုဒယံ ခေါ ကစ္စာန ယထာဘူတံ သမ္မပ္ပ-ညာယ ပဿတော ယာ လောကေ နတ္ထိတာ၊ သာ န ဟောတီ”တိ? အနုလောမပဋိစ္စသမုပ္ပါဒေါ လောကပစ္စယတော “လောကသမုဒယော”တိ ဥစ္ဆေဒဒိဋ္ဌိသမုဂ္ဃာတတ္ထံ ပကာသိတော၊ န ဥပ္ပါဒမတ္တံ။ န ဟိ ဥပ္ပါဒမတ္တဒဿနေန ဥစ္ဆေဒဒိဋ္ဌိယာ သမုဂ္ဃာတော ဟောတိ။ ပစ္စယာနုပရမဒဿနေန ပန ဟောတိ။ ပစ္စယာနုပရမေ ဖလာနုပရမတောတိ။ ဧဝံ ဥပ္ပါဒမတ္တံ “ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒေါ”တိ ဝဒန္တဿ ကစ္စာနသုတ္တဝိရောဓောပိ အာပဇ္ဇတိ။

ဂမ္ဘီရနယာသမ္ဘဝတောတိ ဝုတ္တံ ခေါ ပနေတံ ဘဂဝတာ “ဂမ္ဘီရော စာယံ အာနန္ဒ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒေါ ဂမ္ဘီရာဝဘာသော စာ”တိ[3]။ ဂမ္ဘီရတ္တဉ္စ နာမ စတုဗ္ဗိဓံ၊ တံ ပရတော ဝဏ္ဏယိဿာမ။ တံ ဥပ္ပါဒမတ္တေ နတ္ထိ။ စတုဗ္ဗိဓနယပဋိမဏ္ဍိတဉ္စေတံ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒံ ဝဏ္ဏယန္တိ၊ တမ္ပိ နယစတုက္ကံ ဥပ္ပါဒမတ္တေ နတ္ထိတိ ဂမ္ဘီရနယာ-သမ္ဘဝတောပိ န ဥပ္ပါဒမတ္တံ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒေါ။

၅၇၅။ **သဒ္ဒဘေဒတော**တိ ပဋိစ္စသဒ္ဒေါ စ ပနာယံ သမာနေ ကတ္တရိ ပုဗ္ဗကာလေ ပယုဇ္ဇမာနော အတ္ထသိဒ္ဓိကရော ဟောတိ။ သေယ္ယထိဒံ၊ “စက္ခုဉ္စ ပဋိစ္စ ရူပေ စ ဥပ္ပဇ္ဇတိ စက္ခုဝိညာဏ”န္တိ[4]။ ဣဓ ပန ဘာဝသာဓနေန

ဂ-ဝိ ၃-၁-ဝိဒ္ဓေ။ ၂-သံ ၃-၁၁-ဝိဒ္ဓေ။ ၃-သံ ၁-၂၅၇-ဝိဒ္ဓေ။
၄-ဒီ ၂-၄၇၊ သံ ၁-၃၁၈-ဝိဒ္ဓေသု။ ၅-သံ ၁-၃၀၀-ဝိဒ္ဓာဒီသု။

uppādasaddena saddhiṁ payujjamāno samānassa kattu abhāvato saddabhedaṁ gacchati, na ca kiñci atthaṁ sādhetīti saddabhedatopi na uppādamattaṁ paṭiccasamuppādoti.

Tattha siyā—"hoti-saddena saddhiṁ yojayissāma 'paṭiccasamuppādo hotī'ti", taṁ na yuttaṁ. Kasmā? Yogābhāvato ceva, uppādassa ca uppādapattidosato. "Paṭiccasamuppādaṁ vo bhikkhave desessāmi. Katamo ca bhikkhave paṭiccasamuppādo -pa-. Ayaṁ vuccati bhikkhave paṭiccasamuppādo"ti[1]. Imesu hi padesu ekenapi saddhiṁ hoti-saddo yogaṁ na gacchati, na ca uppādo hoti. Sace bhaveyya, uppādassāpi uppādo pāpuṇeyyāti.

576. Yepi maññanti "idappaccayānaṁ bhāvo idappaccayatā, **bhāvo** ca nāma yo ākāro avijjādīnaṁ saṅkhārādipātubhāve hetu, so, tasmiñca[2] saṅkhāravikāre paṭiccasamuppādasaññā"ti, tesaṁ taṁ na yujjati. Kasmā? Avijjādīnaṁ hetuvacanato. Bhagavatā hi "tasmātiha Ānanda eseva hetu, etaṁ nidānaṁ, esa samudayo, esa paccayo jarāmaraṇassa yadidaṁ jāti -pa- saṅkhārānaṁ, yadidaṁ avijjā"ti[3] evaṁ avijjādayova hetūti vuttā, na tesaṁ vikāro. Tasmā "paṭiccasamuppādoti paccayadhammā veditabbā"ti iti yaṁ taṁ vuttaṁ, taṁ sammā vuttanti veditabbaṁ.

577. Yā panettha "paṭiccasamuppādo"ti imāya byañjanacchāyāya uppādoyevāyaṁ vuttoti saññā uppajjati, sā imassa padassa evamatthaṁ gahetvā vūpasametabbā. Bhagavatā hi,

> Dvedhā tato pavatte, dhammasamūhe yato idaṁ vacanaṁ.
> Tappaccayo tatoyaṁ, phalopacārena iti vutto.

Yo hi ayaṁ paccayatāya pavatto dhammasamūho, tattha paṭiccasamuppādoti idaṁ vacanaṁ dvidhā icchanti. So hi yasmā patīyamāno hitāya sukhāya ca saṁvattati, tasmā paccetumarahanti naṁ paṇḍitāti paṭicco. Uppajjamāno ca saha sammā ca uppajjati, na ekekato, nāpi ahetutoti samuppādo. Evaṁ paṭicco ca so samuppādo cāti

1. Saṁ 1. 243 piṭṭhe. 2. Tasmiṁ (Sī, I, Ka) 3. Dī 2. 49 piṭṭhādīsu.

ဥပ္ပါဒသဒ္ဒေန သဒ္ဓိံ ပယုဇ္ဇမာနော သမာနဿ ကတ္တု၊ အဘာဝတော သဒ္ဒဘေဒံ ဂစ္ဆတိ၊ န စ ကိဉ္စိ အတ္ထံ သာဓေတီတိ သဒ္ဒဘေဒတောပိ န ဥပ္ပါဒမတ္တံ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒေါတိ။

တတ္ထ သိယာ—"ဟောတိ-သဒ္ဒေန သဒ္ဓိံ ယောဇယိဿာမ 'ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒေါ ဟောတီ'တိ"၊ တံ န ယုတ္တံ။ ကသ္မာ? ယောဂါဘာဝတော စေဝ, ဥပ္ပါဒဿ စ ဥပ္ပါဒပတ္တိဒောသတော။ "ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒံ ဝော ဘိက္ခဝေ ဒေသေဿာမိ။ ကတမော စ ဘိက္ခဝေ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒော။ပ။ အယံ ဝုစ္စတိ ဘိက္ခဝေ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒော''တိ[1]။ ဣမေသု ဟိ ပဒေသု ဧကေနပိ သဒ္ဓိံ ဟောတိ-သဒ္ဒေါ ယောဇံ န ဂစ္ဆတိ၊ န စ ဥပ္ပါဒေါ ဟောတိ။ သစေ ဘဝေယ္ယ၊ ဥပ္ပါဒဿာပိ ဥပ္ပါဒေါ ပါပုဏေယ္ယာတိ။

၅၇၆။ ယေပိ မညန္တိ "ဣဒပ္ပစ္စယာနံ ဘာဝေါ ဣဒပ္ပစ္စယတာ၊ **ဘာဝေါ** စ နာမ ယော အာကာရော အဝိဇ္ဇာဒီနံ သင်္ခါရာဒိပါတုဘာဝေ ဟေတု, သော၊ တသ္မိဉ္စ သင်္ခါရဝိကာရေ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒသညာ''တိ၊ တေသံ တံ န ယုဇ္ဇတိ။ ကသ္မာ? အဝိဇ္ဇာဒီနံ ဟေတုဝစနတော။ ဘဂဝတာ ဟိ "တသ္မာတိဟ အာနန္ဒ ဧသေဝ ဟေတု၊ ဧတံ နိဒါနံ၊ ဧသေ သမုဒယော၊ ဧသေ ပစ္စယော ဇရာမရဏဿ ယဒိဒံ ဇာတိ။ပ။ သင်္ခါရာနံ၊ ယဒိဒံ အဝိဇ္ဇာ"တိ[2] ဧဝံ အဝိဇ္ဇာဒယောဝ ဟေတူတိ ဝုတ္တာ၊ န တေသံ ဝိကာရော။ တသ္မာ "ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒေါတိ ပစ္စယဓမ္မာ ဝေဒိတဗ္ဗာ"တိ ဣတိ ယံ တံ ဝုတ္တံ၊ တံ သမ္မာ ဝုတ္တန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

၅၇၇။ ယာ ပနေတ္ထ "ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒေါ"တိ ဣမာယ ဗျဉ္ဇနစ္ဆာယာယ ဥပ္ပါဒေါယေဝါယံ ဝုတ္တောတိ သညာ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ သာ ဣမဿ ပဒဿ ဧဝမတ္ထံ ဂဟေတ္ဝာ ဝူပသမေတဗ္ဗာ။ ဘဂဝတာ ဟိ,

> ဒ္ဝေဓာ တတော ပဝတ္တေ၊ ဓမ္မသမူဟေ ယတော ဣဒံ ဝစနံ။
> တပ္ပစ္စယော တတောယံ၊ ဖလောပစာရေန ဣတိ ဝုတ္တော။

ယော ဟိ အယံ ပစ္စယတာယ ပဝတ္တော ဓမ္မသမူဟော၊ တတ္ထ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒေါတိ ဣဒံ ဝစနံ ဒ္ဝိဓာ ဣစ္ဆန္တိ။ သော ဟိ ယသ္မာ ပကိယမာနော ဟိတာယ သုခါယ စ သံဝတ္တတိ၊ တသ္မာ ပစ္စေတုမရဟန္တိ နံ ပဏ္ဍိတာ၊ ဥပ္ပဇ္ဇမာနော စ သဟ သမ္မာ စ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ န ဧကေကတော၊ နာပိ အဟေတုတောတိ သမုပ္ပါဒေါ။ ဧဝံ ပဋိစ္စော စ သော သမုပ္ပါဒေါ စာတိ

၁-သံ ၁-၂၄၃-ဗိဒ္ဓေ။ ၂-တသ္မိံ (သီ၊ ဣ၊က) ၃-ဒီ ၂-၄၉-ဗိဒ္ဓာဒီသု။

paṭiccasamuppādo. Apica saha uppajjatīti samuppādo, paccayasāmaggiṁ pana paṭicca apaccakkhāyāti evampi[1] paṭiccasamuppādo. Tassa cāyaṁ hetusamūho paccayoti tappaccayattā ayampi, yathā loke semhassa paccayo guḷo **semho guḷo**ti vuccati, yathā ca sāsane sukhappaccayo Buddhānaṁ uppādo "sukho Buddhānaṁ uppādo"ti vuccati, tathā paṭiccasamuppādo icceva phalavohārena vuttoti veditabbo.

578. Atha vā,

> Paṭimukhamitoti vutto, hetusamūho ayaṁ paṭiccoti.
> Sahite uppādeti ca, iti vutto so samuppādo.

Yo hi esa saṅkhārādīnaṁ pātubhāvāya avijjādi-ekekahetusīsena niddiṭṭho hetusamūho, so sādhāraṇaphalanipphādakaṭṭhena avekallaṭṭhena ca sāmaggi-aṅgānaṁ aññamaññena paṭimukhaṁ ito gatoti katvā paṭiccoti vuccati. Svāyaṁ sahiteyeva aññamaññaṁ avinibbhogavuttidhamme uppādetīti samuppādotipi vutto. Evampi paṭicco ca so samuppādo cāti paṭiccasamuppādo.

579. Aparo nayo—

> Paccayatā aññoññaṁ, paṭicca yasmā samaṁ saha ca dhamme.
> Ayamuppādeti tatopi, evamidha bhāsitā Muninā.

Avijjādisīsena niddiṭṭhapaccayesu hi ye paccayā yaṁ saṅkhārādikaṁ dhammaṁ uppādenti, na te aññamaññaṁ apaṭicca aññamaññavekalle sati uppādetuṁ samatthāti. Tasmā paṭicca samaṁ saha ca na ekekadesaṁ, nāpi pubbāparabhāvena ayaṁ paccayatā dhamme uppādetīti atthānusāravohārakusalena Muninā evamidha bhāsitā, paṭiccasamuppādotveva bhāsitāti attho.

580. Evaṁ bhāsamānena ca,

> Purimena sassatādīna, mabhāvo pacchimena ca padena.
> Ucchedādivighāto, dvayena paridīpito ñāyo.

1. Evampi paṭicca ca so samuppādo cāti (Syā, I)

ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒေါ။ အဝိစ သဟ ဥပ္ပဇ္ဇတီတိ သမုပ္ပါဒေါ၊ ပစ္စယသာမဂ္ဂိံ ပန ပဋိစ္စ အပစ္စက္ခာယာတိ ဧဝမ်ိဳ[1] ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒေါ။ တဿ စာယံ ဟေတုဃဋနဟော ပစ္စယောတိ တပ္ပစ္စယတ္တာ အယမ်ိဳ, ယထာ လောကေ သေမှသ္မ ပစ္စယော ဂုဠော **သေမှော ဂုဠော**တိ ဝုစ္စတိ၊ ယထာ စ သာသနေ သုခပ္ပစ္စယော ဗုဒ္ဓါနံ ဥပ္ပါဒေါ "သုခေါ ဗုဒ္ဓါနံ ဥပ္ပါဒေါ"တိ ဝုစ္စတိ၊ တထာ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒေါ ဣစ္စေဝ ဖလဝေါဟာရေန ဝုတ္တောတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။

၅၇၈။ အထ ဝါ,

> ပဋိမုခမိတောတိ ဝုတ္တော၊ ဟေတုသမူဟော အယံ ပဋိစ္စောတိ။
> သဟိတေ ဥပ္ပါဒေတိ စ၊ ဣတိ ဝုတ္တော သော သမုပ္ပါဒေါ။

ယော ဟိ ဧသ သင်္ခါရာဒီနံ ပါတုဘာဝါယ အဝိဇ္ဇာဒိကေကဟေတုသီသေန နိဒ္ဒိဋ္ဌော ဟေတုသမူဟော၊ သော သာဓာရဏဖလနိပ္ဖါဒကဋ္ဌေန အဝေကလ္လဋ္ဌေန စ သာမဂ္ဂိအင်္ဂါနံ အညမညေန ပဋိမုခံ ဣတော ဂတောတိ ကတ္ဝာ ပဋိစ္စောတိ ဝုစ္စတိ။ သွာယံ သဟိတေယေဝ အညမညံ အဝိနိဗ္ဘောဂဝုတ္တိဓမ္မေ ဥပ္ပါဒေတီတိ သမုပ္ပါဒေါတိပိ ဝုတ္တော။ ဧဝမ်ိဳ ပဋိစ္စော စ သော သမုပ္ပါဒေါ စာတိ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒေါ။

၅၇၉။ အပရော နယော—

> ပစ္စယတာ အညောညံ၊ ပဋိစ္စ ယဿာ သမံ သဟ စ ဓမ္မေ။
> အယမုပ္ပါဒေတိ တတောပိ၊ ဧဝမိဓ ဘာသိတာ မုနိနာ။

အဝိဇ္ဇာဒိသီသေန နိဒ္ဒိဋ္ဌပစ္စယေသု ဟိ ယေ ပစ္စယာ ယံ သင်္ခါရာဒိကံ ဓမ္မံ ဥပ္ပါဒေန္တိ၊ န တေ အညမညံ အပဋိစ္စ အညမညဝေကလ္လေ သတိ ဥပ္ပါဒေတုံ သမတ္ထာတိ။ တသ္မာ ပဋိစ္စ သမံ သဟ စ နံ ဧကေကဒေသံ၊ နာပိ ပုဗ္ဗာပရဘာဝေန အယံ ပစ္စယတာ ဓမ္မေ ဥပ္ပါဒေတီတိ အတ္ထာနုသာရဝေါဟာရကုသလေန မုနိနာ ဧဝမိဓ ဘာသိတာ၊ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒေါတ္ဝေဝ ဘာသိတာတိ အတ္ထော။

၅၈၀။ ဧဝံ ဘာသမာနေန စ,

> ပုရိမေန သဿတာဒိန၊ မဘာဝေါ ပစ္ဆိမေန စ ပဒေန။
> ဥစ္ဆေဒါဒိဝိဃာတော၊ ဒွယေန ပရိဒီပိတော ဉာယော။

1-ဧဝမ်ိဳ ပဋိစ္စ စ သော သမုပ္ပါဒေါ စာတိ (သျာ၊ ဋ္ဌ)

Purimenāti paccayasāmaggiparidīpakena paṭiccapadena pavattidhammānaṁ paccayasāmaggiyaṁ āyattavuttittā sassatāhetuvisamahetuvasavattivādappabhedānaṁ sassatādīnaṁ abhāvo paridīpito hoti. Kiṁ hi sassatānaṁ,[1] ahetu-ādivasena vā pavattānaṁ paccayasāmaggiyāti. **Pacchimena ca padenā**ti dhammānaṁ uppādaparidīpakena samuppādapadena paccayasāmaggiyaṁ dhammānaṁ uppattito vihatā ucchedanatthika-akiriyavādāti ucchedādivighāto paridīpito hoti. Purimapurimapaccayavasena hi punappunaṁ uppajjamānesu dhammesu kuto ucchedo,[2] natthikākiriyavādā cāti. **Dvayenā**ti sakalena paṭiccasamuppādavacanena tassā tassā paccayasāmaggiyā santatiṁ avicchinditvā tesaṁ tesaṁ dhammānaṁ sambhavato majjhimā paṭipadā, "so karoti so paṭisaṁvedeti, añño karoti añño paṭisaṁvedetī"ti vādappahānaṁ, janapadaniruttiyā anabhiniveso, samaññāya anatidhāvananti ayaṁ ñāyo paridīpito hotīti ayaṁ tāva paṭiccasamuppādoti vacanamattassa attho.

581. Yā panāyaṁ Bhagavatā paṭiccasamuppādaṁ desentena "avijjāpaccayā saṅkhārā"ti-ādinā nayena nikkhittā tanti, tassā atthasaṁvaṇṇanaṁ karontena vibhajjavādimaṇḍalaṁ otaritvā ācariye anabbhācikkhantena sakasamayaṁ avokkamantena parasamayaṁ anāyūhantena[3] suttaṁ appaṭibāhantena vinayaṁ anulomentena mahāpadese olokentena dhammaṁ dīpentena atthaṁ saṅgāhentena[4] tamevatthaṁ punarāvattetvā aparehipi pariyāyantarehi niddisantena ca yasmā atthasaṁvaṇṇanā kātabbā hoti, pakatiyāpi ca dukkarāva paṭiccasamuppādassa atthasaṁvaṇṇanā. Yathāhu porāṇā—

"Saccaṁ satto paṭisandhi, paccayākārameva ca.
Duddasā caturo dhammā, desetuṁ ca sudukkarā"ti.

Tasmā aññatra āgamādhigamappattehi na sukarā paṭiccasamuppādassatthavaṇṇanāti paritulayitvā,

1. Sassatādīnaṁ (Sī, Syā, Ka)
2. Uccheda- (Syā, Ka)
3. Anārūhantena (Syā, Ka)
4. Gāhentena (I), saṅgāhantena (Ka)

ပုရိမေနတိ ပစ္စယသာမဂ္ဂိပရိဒီပကေန ပဋိစ္စပဒေန ပဝတ္တိဓမ္မာနံ ပစ္စယသာမဂ္ဂိယံ အာယတ္တဝုတ္တိတ္တာ သဿတာဟေတုဝိသမဟေတုဝသဝတ္တိဝါဒပ္ပဘေဒါနံ သဿတာဒီနံ အဘာဝေါ ပရိဒီပိတော ဟောတိ။ ကိံ ဟိ သဿတာနံ,[1] အဟေတုအာဒိဝသေန ဝါ ပဝတ္တာနံ ပစ္စယသာမဂ္ဂိယာတိ။ **ပစ္ဆိမေန စ ပဒေန**တိ ဓမ္မာနံ ဥပ္ပါဒပရိဒီပကေန သမုပ္ပါဒပဒေန ပစ္စယသာမဂ္ဂိယံ ဓမ္မာနံ ဥပ္ပတ္တိတော ဝိဟတာ ဥစ္ဆေဒနတ္ထိကအကိရိယဝါဒါတိ ဥစ္ဆေဒါဒိဝိဃာတော ပရိဒီပိတော ဟောတိ။ ပုရိမပုရိမပစ္စယဝသေန ဟိ ပုနပ္ပုနံ ဥပ္ပဇ္ဇမာနေသု ဓမ္မေသု ကုတော ဥစ္ဆေဒေါ,[2] နတ္ထိကာကိရိယဝါဒါ စာတိ။ **ဒွယေန**တိ သကလေန ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒဝစနေန တဿာ တဿာ ပစ္စယသာမဂ္ဂိယာ သန္တတိံ အဝိစ္ဆိန္ဒိတ္ဝာ တေသံ တေသံ ဓမ္မာနံ သမ္ဘဝတော မဇ္ဈိမာ ပဋိပဒါ, "သော ကရောတိ သော ပဋိသံဝေဒေတိ၊ အညော ကရောတိ အညော ပဋိသံဝေဒေတိ"တိ ဝါဒပ္ပဟာနံ, ဇနပဒနိရုတ္တိယာ အနဘိနိဝေသော, သမညာယ အနတိဓာဝနန္တိ အယံ ဉာယော ပရိဒီပိတော ဟောတီတိ အယံ တာဝ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒေါတိ ဝစနမတ္တဿ အတ္ထော။

၅၈၁။ ယာ ပနာယံ ဘဂဝတာ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒံ ဒေသေန္တေန "အဝိဇ္ဇာပစ္စယာ သင်္ခါရာ"တိအာဒိနာ နယေန နိက္ခိတ္တာ တန္တိ၊ တဿာ အတ္ထသံဝဏ္ဏနံ ကရောန္တေန ဝိဘဇ္ဇဝါဒိမဏ္ဍလံ ဩတရိတ္ဝာ အာစရိယေ အနဇ္ဈာစိက္ခန္တေန သကသမယံ အဝေါက္ကမန္တေန ပရသမယံ အနာယူဟန္တေန[3] သုတ္တံ အပ္ပဋိဗာဟန္တေန ဝိနယံ အနုလောမေန္တေန မဟာပဒေသေ ဩလောကေန္တေန ဓမ္မံ ဒီပေန္တေန အတ္ထံ သင်္ဂဟေန္တေန[4] တမေဝတ္ထံ ပုနရာဝတ္တေတ္ဝာ အပရေဟိပိ ပရိယာယန္တရေဟိ နိဒ္ဒိသန္တေန စ ယသ္မာ အတ္ထသံဝဏ္ဏနာ ကာတဗ္ဗာ ဟောတိ၊ ပကတိယာပိ စ ဒုက္ကရာဝ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒဿ အတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။ ယထာဟ ပေါရာဏာ—

"သစ္စံ သတ္တော ပဋိသန္ဓိ၊ ပစ္စယာကာရမေဝ စ။
ဒုဒ္ဒသာ စတုရော ဓမ္မာ၊ ဒေသေတုံ စ သုဒုက္ကရာ"တိ။

တသ္မာ အညတြ အာဂမာဓိဂမပ္ပတ္တေဟိ န သုကရာ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒဿတ္ထဝဏ္ဏနာတိ ပရိတုလယိတ္ဝာ,

၁-သဿတာဒီနံ (သီ၊ သျာ၊ က)
၂-ဥစ္ဆေဒ-(သျာ၊ က)
၃-ဂါဟေန္တေန (ဋ္ဌ)၊ သင်္ဂါဟန္တေန (က)

Vattukāmo ahaṁ ajja, paccayākāravaṇṇanaṁ.
Patiṭṭhaṁ nādhigacchāmi, ajjhogāḷhova sāgaraṁ.

Sāsanaṁ panidaṁ nānā, desanānayamaṇḍitaṁ.
Pubbācariyamaggo ca, abbocchinno pavattati.

Yasmā tasmā tadubhayaṁ, sannissāyatthavaṇṇanaṁ.
Ārabhissāmi etassa, taṁ suṇātha samāhitā.

Vuttañhetaṁ pubbācariyehi—

"Yo koci maṁ aṭṭhikatvā[1] suṇeyya,
Labhetha pubbāpariyaṁ visesaṁ.
Laddhāna pubbāpariyaṁ visesaṁ,
Adassanaṁ maccurājassa gacche"ti.

582. Iti **avijjāpaccayā saṅkhārā**ti-ādīsu hi āditoyeva tāva,

Desanābhedato attha, lakkhaṇekavidhādito.
Aṅgānañca vavatthānā, viññātabbo vinicchayo.

Tattha **desanābhedato**ti Bhagavato hi vallihārakānaṁ catunnaṁ purisānaṁ valligahaṇaṁ viya ādito vā majjhato vā paṭṭhāya yāva pariyosānaṁ, tathā pariyosānato vā majjhato vā paṭṭhāya yāva ādīti catubbidhā paṭiccasamuppādadesanā.

Yathā hi vallihārakesu catūsu purisesu eko valliyā mūlameva paṭhamaṁ passati, so taṁ mūle chetvā sabbaṁ ākaḍḍhitvā ādāya kamme upaneti, evaṁ Bhagavā "iti kho bhikkhave avijjāpaccayā saṅkhārā -pa- jātipaccayā jarāmaraṇan"ti[2] ādito paṭṭhāya yāva pariyosānāpi paṭiccasamuppādaṁ deseti.

Yathā pana tesu purisesu eko valliyā majjhaṁ paṭhamaṁ passati, so majjhe chinditvā uparibhāgaññeva ākaḍḍhitvā ādāya kamme upaneti, evaṁ Bhagavā "tassa taṁ vedanaṁ abhinandato abhivadato ajjhosāya

1. Aṭṭhiṁ katvā (Syā, Ka)
2. Ma 1. 328; Saṁ 1. 246 piṭṭhesu.

ဝတ္ထုကာမော အဟံ အဇ္ဇ၊ ပစ္စယာကာရဝဏ္ဏနံ။
ပတိဋ္ဌံ နာဓိဂစ္ဆာမိ၊ အဇ္ဈောဂါဠှောဝ သာဂရံ။

သာသနံ ပနိဒံ နာနာ၊ ဒေသနာနယမဏ္ဍိတံ။
ပုဗ္ဗာစရိယမဂ္ဂေါ စ၊ အဗ္ဗောစ္ဆိန္နော ပဝတ္တတိ။

ယသ္မာ တသ္မာ တဒုဘယံ၊ သန္နိဿာယတ္ထဝဏ္ဏနံ။
အာရဘိဿာမိ ဧတဿ၊ တံ သုဏာထ သမာဟိတာ။

ဝုတ္တဉ္ဧတံ ပုဗ္ဗာစရိဉယဟိ—

"ယော ကောစိ မံ အဋ္ဌိကတ္ဝာ သုဏေယ္ယ၊
လဘေထ ပုဗ္ဗာပရိယံ ဝိသေသံ။
လဒ္ဓါန ပုဗ္ဗာပရိယံ ဝိသေသံ၊
အဒဿနံ မစ္စုရာဇဿ ဂစ္ဆေ"တိ။

၅၀၂။ ဧတ္ထ **အဝိဇ္ဇာပစ္စယာ သင်္ခါရာတိအာဒီသု** ဟိ အာဒိတောယေဝ တာဝ,

ဒေသနာဘေဒတော အတ္ထ၊ လက္ခဏေကဝိဓာဒိတော။
အင်္ဂါနဉ္စ ဝဝတ္ထာနာ၊ ဝိညာတဗ္ဗော ဝိနိစ္ဆယော။

တတ္ထ **ဒေသနာဘေဒတော**တိ ဘဂဝတော ဟိ ဝလ္လိဟာရကာနံ စတုန္နံ ပုရိသာနံ ဝလ္လိဂ်ဟဏံ ဝိယ အာဒိတော ဝါ မဇ္ဈတော ဝါ ပဋ္ဌာယ ယာဝ ပရိယောသာနံ၊ တထာ ပရိယောသာနတော ဝါ မဇ္ဈတော ဝါ ပဋ္ဌာယ ယာဝ အာဒိတိ စတုဗ္ဗိဓော ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒဒေသနာ။

ယထာ ဟိ ဝလ္လိဟာရကေသု စတူသု ပုရိသေသု ဧကော ဝလ္လိယာ မူလမေဝ ပဌမံ ပဿတိ၊ သော တံ မူလေ ဆေတ္ဝာ သဗ္ဗံ အာကဍိတ္ဝာ အာဒါယ ကမ္မေ ဥပနေတိ၊ ဧဝံ ဘဂဝါ "ဣတိ ခေါ ဘိက္ခဝေ အဝိဇ္ဇာပစ္စယာ သင်္ခါရာ။ပ။ ဇာတိပစ္စယာ ဇရာမရဏ"န္တိ အာဒိတော ပဋ္ဌာယ ယာဝ ပရိယောသာနာပိ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒံ ဒေသေတိ။

ယထာ ပန တေသု ပုရိသေသု ဧကော ဝလ္လိယာ မဇ္ဈံ ပဌမံ ပဿတိ၊ သော မဇ္ဈေ ဆိန္ဒိတ္ဝာ ဥပရိဘာဂမ္ပေဝ အာကဍိတ္ဝာ အာဒါယ ကမ္မေ ဥပနေတိ၊ ဧဝံ ဘဂဝါ "တဿ တံ ဝေဒနံ အဘိနန္ဒတော အဘိဝဒတော အဇ္ဈောသာယ

၁-အဋ္ဌိ ကတ္ဝာ (သျာ၊က)
၂-မ ၁-၃ ၂၀၊ သံ ၁-၂၄၆-ပိဋ္ဌေသု။

tiṭṭhato uppajjati nandī. Yā vedanāsu nandī, tadupādānaṁ. Tassupādānapaccayā bhavo, bhavapaccayā jātī”ti[1] majjhato paṭṭhāya yāva pariyosānāpi deseti.

Yathā ca tesu purisesu eko valliyā aggaṁ paṭhamaṁ passati, so agge gahetvā aggānusārena yāva mūlā sabbaṁ ādāya kamme upaneti, evaṁ Bhagavā “jātipaccayā jarāmaraṇanti iti kho panetaṁ vuttaṁ, jātipaccayā nu kho bhikkhave jarāmaraṇaṁ no vā kathaṁ vo ettha hotīti. Jātipaccayā bhante jarāmaraṇaṁ. Evaṁ no ettha hoti jātipaccayā jarāmaraṇanti. Bhavapaccayā jāti -pa-. Avijjāpaccayā saṅkhārāti iti kho panetaṁ vuttaṁ, avijjāpaccayā nu kho bhikkhave saṅkhārā no vā kathaṁ vo ettha hotī”ti[2] pariyosānato paṭṭhāya yāva āditopi paṭiccasamuppādaṁ deseti.

Yathā panetesu purisesu eko valliyā majjhameva paṭhamaṁ passati, so majjhe chinditvā heṭṭhā otaranto yāva mūlā ādāya kamme upaneti, evaṁ Bhagavā “ime ca bhikkhave cattāro āhārā kinnidānā, kiṁsamudayā, kiṁjātikā, kiṁpabhavā. Ime cattāro āhārā taṇhānidānā, taṇhāsamudayā, taṇhājātikā, taṇhāpabhavā. Taṇhā kinnidānā. Vedanā. Phasso. Saḷāyatanaṁ. Nāmarūpaṁ. Viññāṇaṁ. Saṅkhārā kinnidānā -pa-. Saṅkhārā avijjānidānā -pa-. Avijjāpabhavā”ti[3] majjhato paṭṭhāya yāva ādito deseti.

583. Kasmā panevaṁ desetīti. Paṭiccasamuppādassa samantabhaddakattā sayañca desanāvilāsappattattā. Samantabhaddako hi paṭiccasamuppādo, tato tato ñāyapaṭivedhāya saṁvattatiyeva. Desanāvilāsappatto ca Bhagavā catuvesārajjapaṭisambhidāyogena catubbidhagambhīrabhāvappattiyā ca. So desanāvilāsappattattā nānānayeheva dhammaṁ deseti.

Visesato panassa yā ādito paṭṭhāya anulomadesanā, sā pavattikāraṇavibhāgasaṁmūḷhaṁ veneyyajanaṁ samanupassato yathāsakehi kāraṇehi pavattisandassanatthaṁ uppattikkamasandassanatthañca pavattāti viññātabbā. Yā pariyosānato paṭṭhāya paṭilomadesanā, sā “kiccaṁ vatāyaṁ

1. Ma 1. 333; Saṁ 2. 13 piṭṭhesu. 2. Ma 1. 328 piṭṭhe. 3. Saṁ 1. 253 piṭṭhe.

တိဋ္ဌတော ဥပ္ပဇ္ဇတိ နန္ဒီ။ ယာ ဝေဒနာသု နန္ဒီ၊ တဒုပါဒါနံ။ တဿုပါဒါန-ပစ္စယာ ဘဝေါ၊ ဘဝပစ္စယာ ဇာတီ”တိ[၁] မဇ္ဈတော ပဋ္ဌာယ ယာဝ ပရိယေသာနာပိ ဒေသေတိ။

ယထာ စ တေသု ပုရိသေသု ကော ဝလ္လိယာ အဂ္ဂံ ပဌမံ ပဿတိ၊ သော အဂ္ဂေ ဂဟေတ္ဝာ အဂ္ဂါနုသာရေန ယာဝ မူလာ သဗ္ဗံ အာဒါယ ကမ္မေ ဥပနေတိ၊ ဧဝံ ဘဂဝါ “ဇာတိပစ္စယာ ဇရာမရဏန္တိ ဣတိ ခေါ ပနေတံ ဝုတ္တံ၊ ဇာတိပစ္စယာ နု ခေါ ဘိက္ခဝေ ဇရာမရဏံ နော ဝါ ကထံ ဝေါ ဣတ္ထေ ဟောတီတိ။ ဇာတိပစ္စယာ ဘန္တေ ဇရာမရဏံ။ ဧဝံ နော ဣတ္ထေ ဟောတိ ဇာတိပစ္စယာ ဇရာမရဏန္တိ။ ဘဝပစ္စယာ ဇာတိ။ ပ။ အဝိဇ္ဇာပစ္စယာ သင်္ခါရာတိ ဣတိ ခေါ ပနေတံ ဝုတ္တံ၊ အဝိဇ္ဇာပစ္စယာ နု ခေါ ဘိက္ခဝေ သင်္ခါရာ နော ဝါ ကထံ ဝေါ ဣတ္ထေ ဟောတီ”တိ[၂] ပရိယောသာနတော ပဋ္ဌာယ ယာဝ အာဒိတောပိ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒံ ဒေသေတိ၊

ယထာ ပနေတေသု ပုရိသေသု ကော ဝလ္လိယာ မဇ္ဈမေဝ ပဌမံ ပဿတိ၊ သော မဇ္ဈေ ဆိန္ဒိတ္ဝာ ဟေဋ္ဌာ ဩတရန္တော ယာဝ မူလာ အာဒါယ ကမ္မေ ဥပနေတိ၊ ဧဝံ ဘဂဝါ “ဣမေ စ ဘိက္ခဝေ စတ္တာရော အာဟာရာ ကိန္နိဒါနာ၊ ကိံသမုဒယာ၊ ကိံဇာတိကာ၊ ကိံပဘဝါ။ ဣမေ စတ္တာရော အာဟာရာ တဏှာ-နိဒါနာ၊ တဏှာသမုဒယာ၊ တဏှာဇာတိကာ၊ တဏှာပဘဝါ။ တဏှာ ကိန္နိဒါနာ။ ဖဿော။ သဋ္ဌာယတနံ။ နာမရူပံ။ ဝိညာဏံ။ သင်္ခါရာ ကိန္နိဒါနာ၊ ပ။ သင်္ခါရာ အဝိဇ္ဇာနိဒါနာ။ ပ။ အဝိဇ္ဇာပဘဝါ”တိ[၃] မဇ္ဈတော ပဋ္ဌာယ ယာဝ အာဒိတော ဒေသေတိ။

၅၇၃။ ကသ္မာ ပနေဝံ ဒေသေတီတိ။ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒဿ သမန္တဘဒ္ဒကဘာ သယဉ္စ ဒေသနာဝိလာသပ္ပတ္တတ္တာ။ သမန္တဘဒ္ဒကော ဟိ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒေါ၊ တတော တတော ဉာယပဋိဝေဓာယ သံဝတ္တတိယေဝ။ ဒေသနာဝိလာသပ္ပတ္တော စ ဘဂဝါ စတုဝေသာရဇ္ဇပဋိသမ္ဘိဒါယောဂေန စတုဗ္ဗိဓဂမ္ဘီရဘာဝပ္ပတ္တိယာ ဝါ။ သော ဒေသနာဝိလာသပ္ပတ္တတ္တာ နာနာနယေဟေဝ ဓမ္မံ ဒေသေတိ။

ဝိသေသတော ပနဿ ယာ အာဒိတော ပဋ္ဌာယ အနုလောမဒေသနာ၊ သာ ပဝတ္တိကာရဏာဝိဘာဂသံမူဠှံ ဝေနေယျဇနံ သမနုပဿတော ယထာသကေဟိ ကာရဏေဟိ ပဝတ္တိသန္ဒဿနတ္ထံ ဥပ္ပတ္တိက္ကမသန္ဒဿနတ္ထဉ္စ ပဝတ္တာတိ ဝိညာတဗ္ဗာ။ ယာ ပရိယောသာနတော ပဋ္ဌာယ ပဋိလောမဒေသနာ၊ သာ “ကိစ္ဆံ ဝတာယံ

၁-မ ၁-၃၃၃၊ သံ ၂-၁၃-ပိဋ္ဌေသု။ ၂-မ ၁-၃၂၈-ပိဋ္ဌေ။ ၃-သံ ၁-၂၅၃-ပိဋ္ဌေ။

loko āpanno jāyati ca jīyati ca mīyati ca cavati ca upapajjati cā”ti-ādinā[1] nayena kicchāpannaṁ lokaṁ anuvilokayato pubbabhāgapaṭivedhānusārena tassa tassa jarāmaraṇādikassa dukkhassa attanā adhigatakāraṇasandassanatthaṁ. Yā majjhato paṭṭhāya yāva ādi pavattā, sā āhāranidānavavatthāpanānusārena yāva atītaṁ addhānaṁ atiharitvā puna atītaddhato pabhuti hetuphalapaṭipāṭisandassanatthaṁ. Yā pana majjhato paṭṭhāya yāva pariyosānaṁ pavattā, sā paccuppanne addhāne anāgataddhahetusamuṭṭhānato pabhuti anāgataddhasandassanatthaṁ. Tāsu yā pavattikāraṇasammūḷhassa veneyyajanassa yathāsakehi kāraṇehi pavattisandassanatthaṁ uppattikkamasandassanatthañca ādito paṭṭhāya anulomadesanā vuttā, sā idha nikkhittāti veditabbā.

584. Kasmā panettha avijjā ādito vuttā, kiṁ pakativādīnaṁ pakati viya avijjāpi akāraṇaṁ mūlakāraṇaṁ lokassāti? Na akāraṇaṁ. “Āsavasamudayā avijjāsamudayo”ti[2] hi avijjāya kāraṇaṁ vuttaṁ. Atthi pana pariyāyo yena mūlakāraṇaṁ siyā, ko pana soti? Vaṭṭakathāya sīsabhāvo.

Bhagavā hi vaṭṭakathaṁ kathento dve dhamme sīsaṁ katvā katheti, avijjaṁ vā. Yathāha “purimā bhikkhave koṭi na paññāyati avijjāya ‘ito pubbe avijjā nāhosi, atha pacchā samabhavī’ti, evañcetaṁ bhikkhave vuccati, atha ca pana paññāyati idappaccayā avijjā”ti[3]. Bhavataṇhaṁ vā. Yathāha “purimā bhikkhave koṭi na paññāyati bhavataṇhāya ‘ito pubbe bhavataṇhā nāhosi, atha pacchā samabhavī’ti, evañcetaṁ bhikkhave vuccati, atha ca pana paññāyati idappaccayā bhavataṇhā”ti[4].

585. Kasmā pana Bhagavā vaṭṭakathaṁ kathento ime dve dhamme sīsaṁ katvā kathetīti. Sugatiduggatigāmino kammassa visesahetubhūtattā. Duggatigāmino hi kammassa visesahetu avijjā. Kasmā? Yasmā avijjābhibhūto puthujjano aggisantāpalaguḷābhighātaparissamābhibhūtā vajjhagāvī tāya parissamāturatāya nirassādampi attano anatthāvahampi ca

1. Dī 2. 26; Saṁ 1. 246 piṭṭhesu.
2. Ma 1. 67 piṭṭhe.
3. Aṁ 3. 346 piṭṭhe.
4. Aṁ 3. 348 piṭṭhe.

လောကော အာပန္နော ဇာယတိ စ ဇီယတိ စ မီယတိ စ စဝတိ စ ဥပပဇ္ဇတိ စာ”တိအာဒိနာ[၁] နယေန ကိစ္ဆာပန္နံ လောကံ အနုဝိလောကယတော ပုဗ္ဗဘာဂပဋိဝေဓာနုသာရေန တဿ တဿ ဇရာမရဏာဒိကဿ ဒုက္ခဿ အတ္တနာ အဓိဂတကာရဏသန္ဒဿနတ္ထံ။ ယာ မဇ္ဈတော ပဋ္ဌာယ ယာဝ အာဒိ ပဝတ္တာ၊ သာ အာဟာရနိဒါနဝဝတ္ထာပနာနုသာရေန ယာဝ အတီတံ အဒ္ဓါနံ အတိဟရိတ္ဝာ ပုန အတီတဒ္ဓတော ပဘုတိ ဟေတုဖလပဋိပါဋိသန္ဒဿနတ္ထံ။ ယာ ပန မဇ္ဈတော ပဋ္ဌာယ ယာဝ ပရိယောသာနံ ပဝတ္တာ၊ သာ ပစ္စုပ္ပန္နေ အဒ္ဓါနေ အနာဂတဒ္ဓဟေတုသမုဋ္ဌာနတော ပဘုတိ အနာဂတဒ္ဓသန္ဒဿနတ္ထံ။ တာသု ယာ ပဝတ္တိကာရဏာသမ္မူဠှဿ ဝေနေယျဇနဿ ယထာသကေဟိ ကာရဏေဟိ ပဝတ္တိသန္ဒဿနတ္ထံ ဥပ္ပတ္တိက္ကမသန္ဒဿနတ္ထဉ္စ အာဒိတော ပဋ္ဌာယ အနုလောမဒေသနာ ဝုတ္တာ၊ သာ ဣဓ နိက္ခိတ္တာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

၅၈၄။ ကသ္မာ ပနေတ္ထ အဝိဇ္ဇာ အာဒိတော ဝုတ္တာ၊ ကိံ ပကတိဝါဒိနံ ပကတိ ဝိယ အဝိဇ္ဇာပိ အကာရဏံ မူလကာရဏံ လောကဿာတိ? န အကာရဏံ။ ‘‘အာသဝသမုဒယာ အဝိဇ္ဇာသမုဒယော’’တိ[၂] ဟိ အဝိဇ္ဇာယ ကာရဏံ ဝုတ္တံ။ အတ္ထိ ပန ပရိယာယော ယေန မူလကာရဏံ သိယာ၊ ကော ပန သော’တိ? ဝဋ္ဋကထာယ သီသဘာဝေါ။

ဘဂဝါ ဟိ ဝဋ္ဋကထံ ကထေန္တော ဒွေ ဓမ္မေ သီသံ ကတ္ဝာ ကထေတိ၊ အဝိဇ္ဇံ ဝါ။ ယထာဟ “ပုရိမာ ဘိက္ခဝေ ကောဋိ န ပညာယတိ အဝိဇ္ဇာယ ‘ဣတော ပုဗ္ဗေ အဝိဇ္ဇာ နာဟောသိ၊ အထ ပစ္ဆာ သမ္ဘဝီ’တိ၊ ဧဝဉ္ဧေတံ ဘိက္ခဝေ ဝုစ္စတိ၊ အထ စ ပန ပညာယတိ ဣဒပ္ပစ္စယာ အဝိဇ္ဇာ”တိ[၃]။ ဘဝတဏှံ ဝါ။ ယထာဟ “ပုရိမာ ဘိက္ခဝေ ကောဋိ န ပညာယတိ ဘဝတဏှာယ ‘ဣတော ပုဗ္ဗေ ဘဝတဏှာ နာဟောသိ၊ အထ ပစ္ဆာ သမ္ဘဝီ’တိ၊ ဧဝဉ္ဧေတံ ဘိက္ခဝေ ဝုစ္စတိ၊ အထ စ ပန ပညာယတိ ဣဒပ္ပစ္စယာ ဘဝတဏှာ”တိ[၄]။

၅၈၅။ ကသ္မာ ပန ဘဂဝါ ဝဋ္ဋကထံ ကထေန္တော ဣမေ ဒွေ ဓမ္မေ သီသံ ကတ္ဝာ ကထေတီတိ။ သုဂတိဒုဂ္ဂတိဂါမိနော ကမ္မဿ ဝိသေသဟေတုဘူတတ္တာ။ ဒုဂ္ဂတိဂါမိနော ဟိ ကမ္မဿ ဝိသေသဟေတု အဝိဇ္ဇာ။ ကသ္မာ? ယသ္မာ အဝိဇ္ဇာဘိ-ဘူတော ပုထုဇ္ဇနော အဂ္ဂိသန္တာပလဂုဠာဘိဃာတပရိဿမာဘိဘူတာ ဝဇ္ဈဂါဝီ တာယ ပရိဿမာတုရတာယ နိရဿာဒမ္ပိ အတ္တနော အနတ္ထာဝဟမ္ပိ စ

၁-ဒီ ၂-၂၆၊ သံ ၁-၂၄၆-ပိဋ္ဌေသု။ ၂-မ ၁-၆၇-ပိဋ္ဌေ။
၃-အံ ၃-၃၄၆-ပိဋ္ဌေ။ ၄-အံ ၃-၃၄၈-ပိဋ္ဌေ။

uṇhodakapānaṁ viya kilesasantāpato nirassādampi duggatinipātanato ca attano anatthāvahampi pāṇātipātādiṁ anekappakāraṁ duggatigāmikammaṁ ārabhati. Sugatigāmino pana kammassa visesahetu bhavataṇhā. Kasmā? Yasmā bhavataṇhābhibhūto puthujjano sā vuttappakārā gāvī sītūdakataṇhāya sa-assādaṁ attano parissamavinodanañca sītūdakapānaṁ viya kilesasantāpavirahato sa-assādaṁ sugatisampāpanena attano duggatidukkhaparissamavinodanañca pāṇātipātā veramaṇi-ādiṁ anekappakāraṁ sugatigāmikammaṁ ārabhati.

586. Etesu pana vaṭṭakathāya sīsabhūtesu dhammesu katthaci Bhagavā ekadhammamūlikaṁ desanaṁ deseti. Seyyathidaṁ, "iti kho bhikkhave avijjūpanisā saṅkhārā, saṅkhārūpanisaṁ viññāṇan"ti-ādi[1]. Tathā "upādāniyesu bhikkhave dhammesu assādānupassino viharato taṇhā pavaḍḍhati, taṇhāpaccayā upādānan"ti-ādi[2]. Katthaci ubhayamūlikampi. Seyyathidaṁ, "avijjānīvaraṇassa bhikkhave bālassa taṇhāya sampayuttassa evamayaṁ kāyo samudāgato. Iti ayañceva kāyo bahiddhā ca nāmarūpaṁ itthetaṁ dvayaṁ. Dvayaṁ paṭicca phasso saḷevāyatanāni, yehi phuṭṭho bālo sukhadukkhaṁ paṭisaṁvedetī"ti-ādi[3]. Tāsu desanāsu "avijjāpaccayā saṅkhārā"ti ayamidha avijjāvasena ekadhammamūlikā desanāti veditabbā. Evaṁ tāvettha desanābhedato viññātabbo vinicchayo.

587. **Atthato**ti avijjādīnaṁ padānaṁ atthato. Seyyathidaṁ. Pūretuṁ ayuttaṭṭhena kāyaduccaritādi avindiyaṁ nāma, aladdhabbanti attho. Taṁ avindiyaṁ vindatīti **avijjā.** Tabbiparītato kāyasucaritādi vindiyaṁ nāma, taṁ vindiyaṁ na vindatīti **avijjā.** Khandhānaṁ rāsaṭṭhaṁ, āyatanānaṁ āyatanaṭṭhaṁ, dhātūnaṁ suññaṭṭhaṁ, indriyānaṁ adhipatiyaṭṭhaṁ, saccānaṁ tathaṭṭhaṁ aviditaṁ karotīti **avijjā.** Dukkhādīnaṁ pīḷanādivasena vuttaṁ catubbidhaṁ atthaṁ aviditaṁ karotīti **avijjā.** Antavirahite saṁsāre sabbayonigatibhavaviññāṇaṭṭhitisattāvāsesu satte javāpetīti **avijjā.** Paramatthato avijjamānesu itthipurisādīsu javati, vijjamānesupi khandhādīsu na javatīti **avijjā.** Apica

1. Saṁ 1. 269 piṭṭhe. 2. Saṁ 1. 311 piṭṭhe. 3. Saṁ 1. 262 piṭṭhe.

ဥဏှောဒကပါနံ ဝိယ ကိလေသသန္တာပတော နိရဿာဒမ္ပိ ဒုဂ္ဂတိနိပါတနတော စ အတ္တနော အနတ္ထာဝဟမ္ပိ ပါဏာတိပါတာဒိ အနေကပ္ပကာရံ ဒုဂ္ဂတိဂါမိကမ္မံ အာရဘတိ။ သုဂတိဂါမိနော ပန ကမ္မဿ ဝိသေသဟေတု ဘဝတဏှာ ကသ္မာ? ယသ္မာ ဘဝတဏှာဘိဘူတော ပုထုဇ္ဇနော သာ ဝုတ္တပ္ပကာရာ ဂါဝီ သီတူဒကတဏှာယ သဿာဒံ အတ္တနော ပရိဿမဝိနောဒနဉ္စ သီတူဒကပါနံ ဝိယ ကိလေသသန္တာပဝိရဟတော သဿာဒံ သုဂတိသမ္ပာပနေန အတ္တနော ဒုဂ္ဂတိဒုက္ခပရိဿမဝိနောဒနဉ္စ ပါဏာတိပါတာ ဝေရမဏိအာဒိံ အနေကပ္ပကာရံ သုဂတိဂါမိကမ္မံ အာရဘတိ။

၅၈၆။ ဧတေသု ပန ဝဋ္ဋကထာယ သီသဘူတေသု ဓမ္မေသု ကတ္ထစိ ဘဂဝါ ဧကဓမ္မမူလိကံ ဒေသနံ ဒေသေတိ။ သေယ္ယထိဒံ၊ "ဣတိ ခေါ ဘိက္ခဝေ အဝိဇ္ဇူပနိသာ သင်္ခါရာ၊ သင်္ခါရူပနိသံ ဝိညာဏ"န္တိအာဒိ[1]။ တထာ "ဥပါဒါနိယေသု ဘိက္ခဝေ ဓမ္မေသု အဿာဒါနုပဿိနော ဝိဟရတော တဏှာ ပဝဍ္ဎတိ၊ တဏှာပစ္စယာ ဥပါဒါန"န္တိအာဒိ[2]။ ကတ္ထစိ ဥဘယမူလိကမ္ပိ။ သေယ္ယထိဒံ၊ "အဝိဇ္ဇာနီဝရဏဿ ဘိက္ခဝေ ဗာလဿ တဏှာယ သမ္ပယုတ္တဿ ဧဝမယံ ကာယော သမုဒါဂတော။ ဣတိ အယဉ္စေဝ ကာယော ဗဟိဒ္ဓါ စ နာမရူပံ ဣတ္ထေတံ ဒ္ဝယံ။ ဒ္ဝယံ ပဋိစ္စ ဖဿော သဠေဝါယတနာနိ၊ ယေဟိ ဖုဋ္ဌော ဗာလော သုခဒုက္ခံ ပဋိသံဝေဒေတီ"တိအာဒိ[3]။ တာသု ဒေသနာသု "အဝိဇ္ဇာပစ္စယာ သင်္ခါရာ"တိ အယမိဓ အဝိဇ္ဇာဝသေန ဧကဓမ္မမူလိကာ ဒေသနာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ဧဝံ တာဝေတ္ထ ဒေသနာဘေဒတော ဝိညာတဗ္ဗော ဝိနိစ္ဆယော။

၅၈၇။ **အတ္ထတော**တိ အဝိဇ္ဇာဒိနံ ပဒါနံ အတ္ထတော။ သေယ္ယထိဒံ။ ပူရေတုံ အယုတ္တဋ္ဌေန ကာယဒုစ္စရိတာဒိ အဝိဇ္ဇိယံ နာမ၊ အလဋ္ဌဗ္ဘန္တိ အတ္ထော။ တံ အဝိဇ္ဇိယံ ဝိန္ဒတီတိ **အဝိဇ္ဇာ**။ တဗ္ဘိပရိတတော ကာယသုစရိတာဒိ ဝိဇ္ဇိယံ နာမ၊ တံ ဝိဇ္ဇိယံ န ဝိန္ဒတီတိ **အဝိဇ္ဇာ**။ ခန္ဓာနံ ရာသဋ္ဌံ၊ အာယတနာနံ အာယတနဋ္ဌံ၊ ဓာတူနံ သုညဋ္ဌံ၊ ဣန္ဒြိယာနံ အဓိပတိယဋ္ဌံ၊ သစ္စာနံ တထဋ္ဌံ အဝိဒိတံ ကရောတီတိပိ **အဝိဇ္ဇာ**။ ဒုက္ခာဒီနံ ပီဠနာဒိဝသေန ဝုတ္တံ စတုဗ္ဗိဓံ အတ္ထံ အဝိဒိတံ ကရောတီတိပိ **အဝိဇ္ဇာ**။ အန္တဝိရဟိတေ သံသာရေ သမ္ဘယောနိဂတိဘဝဝိညာဏဋ္ဌိတိသတ္တာဝါသေသု သတ္တေ ဇဝါပေတီတိ **အဝိဇ္ဇာ**။ ပရမတ္ထတော အဝိဇ္ဇမာနေသု ဣတ္ထိပုရိသာဒီသု ဇဝတိ၊ ဝိဇ္ဇမာနေသုပိ ခန္ဓာဒီသု န ဇဝတီတိ **အဝိဇ္ဇာ**။ အပိဇ

၁-သံ ၁-၂၆၉-ပိဋ္ဌေ။ ၂-သံ ၁-၃၁၁-ပိဋ္ဌေ။ ၃-သံ ၁-၂၆၂-ပိဋ္ဌေ။

cakkhuviññāṇādīnaṁ vatthārammaṇānaṁ
paṭiccasamuppādapaṭiccasamuppannānañca dhammānaṁ chādanatopi **avijjā.**

Yaṁ paṭicca phalameti, so **paccayo. Paṭiccā**ti na vinā apaccakkhatvāti attho. **Etī**ti uppajjati ceva pavattati cāti attho. Apica upakārakaṭṭho paccayaṭṭho. Avijjā ca sā paccayo cāti avijjāpaccayo. Tasmā **avijjāpaccayā.**

Saṅkhatamabhisaṅkharontīti **saṅkhārā.** Apica avijjāpaccayā saṅkhārā, saṅkhārasaddena āgatasaṅkhārāti duvidhā saṅkhārā. Tattha puññāpuññāneñjābhisaṅkhārā tayo, kāyavacīcittasaṅkhārā tayoti ime cha **avijjāpaccayā saṅkhārā.** Te sabbepi lokiyakusalākusalacetanāmattameva honti.

Saṅkhatasaṅkhāro,[1] abhisaṅkhatasaṅkhāro,[1] abhisaṅkharaṇakasaṅkhāro, payogābhisaṅkhāroti ime pana cattāro saṅkhāra-saddena āgatasaṅkhārā. Tattha "aniccā vata saṅkhārā"ti-ādīsu[2] vuttā sabbepi sappaccayā dhammā **saṅkhatasaṅkhārā** nāma. Kammanibbattā tebhūmakā rūpārūpadhammā **abhisaṅkhatasaṅkhārā**ti Aṭṭhakathāsu vuttā, tepi "aniccā vata saṅkhārā"ti[2] ettheva saṅgahaṁ gacchanti. Visuṁ pana nesaṁ āgataṭṭhānaṁ na paññāyati. Tebhūmikakusalākusalacetanā pana **abhisaṅkharaṇakasaṅkhāro**ti vuccati, tassa "avijjāgatoyaṁ bhikkhave purisapuggalo puññañceva saṅkhāraṁ abhisaṅkharotī"ti-ādīsu[3] āgataṭṭhānaṁ paññāyati. Kāyikacetasikaṁ pana vīriyaṁ **payogābhisaṅkhāro**ti vuccati, so "yāvatikā abhisaṅkhārassa gati, tāvatikā gantvā akkhāhataṁ maññe aṭṭhāsī"ti-ādīsu[4] āgato.

Na kevalañca eteyeva, aññepi "saññāvedayitanirodhaṁ samāpajjantassa kho āvuso Visākha bhikkhuno paṭhamaṁ nirujjhati vacīsaṅkhāro, tato kāyasaṅkhāro, tato cittasaṅkhāro"ti-ādinā[5] nayena saṅkhāra-saddena āgatā aneke saṅkhārā. Tesu natthi so saṅkhāro, yo saṅkhatasaṅkhārehi saṅgahaṁ na gaccheyya, ito paraṁ saṅkhārapaccayā viññāṇanti-ādīsu vuttaṁ vuttanayeneva veditabbaṁ.

1. ...saṅkhārā (I, Ka)
2. Dī 2. 129, 161; Saṁ 1. 160 piṭṭhādīsu.
3. Saṁ 1. 310 piṭṭhe.
4. Aṁ 1. 110 piṭṭhe.
5. Ma 1. 376 piṭṭhe.

စက္ခုဝိညာဏာဒီနံ ဝတ္ထာရမ္မဏာနံ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒပဋိစ္စသမုပ္ပန္နာနဉ္စ ဓမ္မာနံ ဆာဒနတောပိ **အဝိဇ္ဇာ**။

ယံ ပဋိစ္စ ဖလမေတိ၊ သော **ပစ္စယော**။ **ပဋိစ္စာ**တိ နဝိနာ အပစ္စက္ခတ္တာတိ အတ္ထော။ **ဧတီ**တိ ဥပ္ပဇ္ဇတိ ဧဝ ပဝတ္တတိ စာတိ အတ္ထော။ အပိစ ဥပကာရကဋ္ဌော ပစ္စယဋ္ဌော။ အဝိဇ္ဇာ စ သာ ပစ္စယော စာတိ အဝိဇ္ဇာပစ္စယော။ တသ္မာ **အဝိဇ္ဇာပစ္စယာ**။

သင်္ခတမဘိသင်္ခရොန္တီတိ **သင်္ခါရာ**။ အပိစ အဝိဇ္ဇာပစ္စယာ သင်္ခါရာ, သင်္ခါရသဒ္ဒေန အာဂဟသင်္ခါရာတိ ဒုဝိဓာ သင်္ခါရာ။ တတ္ထ ပုညာပုညာနေဉ္ဇာဘိသင်္ခါရာ တယော၊ ကာယဝစီစိတ္တသင်္ခါရာ တယောတိ ဣမေ ဆ **အဝိဇ္ဇာပစ္စယာ သင်္ခါရာ**။ တေ သဗ္ဗေပိ လောကိယကုသလာကုသလစေတနာမတ္တမေဝ ဟောန္တိ။

သင်္ခတသင်္ခါရော,[၁] အဘိသင်္ခတသင်္ခါရော,[၁] အဘိသင်္ခရဏကသင်္ခါရော၊ ပယောဂါဘိသင်္ခါရောတိ ဣမေ ပန စတ္တာရော သင်္ခါရ-သဒ္ဒေန အာဂတသင်္ခါရာ။ တတ္ထ "အနိစ္စာ ဝတ သင်္ခါရာ"တိအာဒီသု[၂] ဝုတ္တာ သဗ္ဗေပိ သပ္ပစ္စယာ ဓမ္မာ **သင်္ခတသင်္ခါရာ** နာမ။ ကမ္မနိဗ္ဗတ္တာ တေဘူမကာ ရူပါရူပဓမ္မာ **အဘိသင်္ခတသင်္ခါရာ**တိ အဋ္ဌကထာသု ဝုတ္တာ၊ တေပိ "အနိစ္စာ ဝတ သင်္ခါရာ"တိ[၂] ဧတ္ထေဝ သင်္ဂဟံ ဂစ္ဆန္တိ။ ဝိသုံ ပန နေသံ အာဂတဋ္ဌာနံ န ပညာယတိ။ တေဘူမိကကုသလာကုသလစေတနာ ပန **အဘိသင်္ခရဏကသင်္ခါရော**တိ ဝုစ္စတိ၊ တသ္မာ "အဝိဇ္ဇာဂတောယံ ဘိက္ခဝေ ပုရိသပုဂ္ဂလော ပုညဉ္ဉေဝ သင်္ခါရံ အဘိသင်္ခရောတိ"တိအာဒီသု[၃] အာဂတဋ္ဌာနံ ပညာယတိ။ ကာယိကစေတသိကံ ပန ဝိရိယံ **ပယောဂါဘိသင်္ခါရော**တိ ဝုစ္စတိ၊ သော "ယာဝတိကာ အဘိသင်္ခရဏသ ဂတိ၊ တာဝတိကာ ဂန္ဒွာ အဂ္ဂာဟတံ မညေ အဋ္ဌာသီ"တိအာဒီသု[၄] အာဂတော။

နံ ကေဝလဉ္စေတယေဝ၊ အညေပိ "သညာဝေဒယိတနိရောဓံ သမာပဇ္ဇန္တဿ ခေါ အာဝုသော ဝိသာခ ဘိက္ခုနော ပဌမံ နိရုဇ္ဈတိ ဝစီသင်္ခါရော၊ တတော ကာယသင်္ခါရော၊ တတော စိတ္တသင်္ခါရော"တိအာဒီနာ[၅] နယေန သင်္ခါရ-သဒ္ဒေန အာဂတာ အနေကေ သင်္ခါရာ။ တေသု နတ္ထိ သော သဲ့သင်္ခါရော၊ ယော သင်္ခတသင်္ခါရေဟိ သင်္ဂဟံ န ဂစ္ဆေယျ၊ ဣတော ပရံ သင်္ခါရပစ္စယာ ဝိညာဏန္တိအာဒီသု ဝုတ္တံ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

၁-....သင်္ခါရာ (ဋီ၊ က)
၂-သံ ၁-၃၁၀-ဖိဋ္ဌေ။
၃-ဒီ ၂-၁၂၉-၁၆၁၊ သံ ၁-၁၆၀-ဖိဋ္ဌာဒီသု။
၄-သံ ၁-၃၁၀-ဖိဋ္ဌေ။
၅-အံ ၁-၁၁၀-ပိဋ္ဌေ။

Avutte pana vijānātīti **viññāṇaṁ.** Namatīti **nāmaṁ.** Ruppatīti **rūpaṁ.** Āye tanoti āyatañca nayatīti **āyatanaṁ.** Phusatīti **phasso.** Vedayatīti **vedanā.** Paritassatīti **taṇhā.** Upādiyatīti **upādānaṁ.** Bhavati bhāvayati cāti **bhavo.** Jananaṁ **jāti.** Jiraṇaṁ **jarā.** Maranti etenāti **maraṇaṁ.** Socanaṁ **soko.** Paridevanaṁ **paridevo.** Dukkhayatīti **dukkhaṁ.** Uppādaṭṭhitivasena vā dvidhā khaṇatīti**pi dukkhaṁ.** Dummanabhāvo **domanassaṁ.** Bhuso āyāso **upāyāso.**

Sambhavantīti abhinibbattanti. Na kevalañca sokādīheva, atha kho sabbapadehi sambhavanti-saddassa yojanā kātabbā. Itarathā hi "avijjāpaccayā saṅkhārā"ti vutte kiṁ karontīti na paññāyeyya, sambhavantīti pana yojanāya sati avijjā ca sā paccayo cāti avijjāpaccayo. Tasmā avijjāpaccayā saṅkhārā sambhavantīti paccayapaccayuppannavavatthānaṁ kataṁ hoti. Esa nayo sabbattha.

Evanti niddiṭṭhanayanidassanaṁ. Tena avijjādīheva kāraṇehi, na issaranimmānādīhīti dasseti. **Etassā**ti yathāvuttassa. **Kevalassā**ti asammissassa, sakalassa vā. **Dukkhakkhandhassā**ti dukkhasamūhassa, na sattassa, na sukhasubhādīnaṁ. **Samudayo**ti nibbatti. **Hotī**ti sambhavati. Evamettha atthato viññātabbo vinicchayo.

588. **Lakkhaṇāditoti** avijjādīnaṁ lakkhaṇādito. Seyyathidaṁ— aññāṇalakkhaṇā **avijjā,** sammohanarasā, chādanapaccupaṭṭhānā, āsavapadaṭṭhānā. Abhisaṅkharaṇalakkhaṇā **saṅkhārā,** āyūhanarasā, cetanāpaccupaṭṭhānā, avijjāpadaṭṭhānā. Vijānanalakkhaṇaṁ **viññāṇaṁ,** pubbaṅgamarasaṁ, paṭisandhipaccupaṭṭhānaṁ, saṅkhārapadaṭṭhānaṁ, vatthārammaṇapadaṭṭhānaṁ vā. Namanalakkhaṇaṁ **nāmaṁ,** sampayogarasaṁ, avinibbhogapaccupaṭṭhānaṁ, viññāṇapadaṭṭhānaṁ. Ruppanalakkhaṇaṁ **rūpaṁ,** vikiraṇarasaṁ, abyākatapaccupaṭṭhānaṁ, viññāṇapadaṭṭhānaṁ. Āyatanalakkhaṇaṁ **saḷāyatanaṁ,** dassanādirasaṁ, vatthudvārabhāvapaccupaṭṭhānaṁ, nāmarūpapadaṭṭhānaṁ. Phusanalakkhaṇo **phasso,** saṁghaṭṭanaraso, saṅgatipaccupaṭṭhāno, saḷāyatanapadaṭṭhāno. Anubhavanalakkhaṇā **vedanā,** visayarasasambhogarasā, sukhadukkhapaccupaṭṭhānā, phassapadaṭṭhānā. Hetulakkhaṇā **taṇhā,** abhinandanarasā, atittabhāvapaccupaṭṭhānā, vedanāpadaṭṭhānā.

အဝုတ္တေ ပန ဝိဇာနာတီတိ **ဝိညာဏံ**။ နမတီတိ **နာမံ**။ ရုပ္ပတီတိ **ရူပံ**။ အာယေ တနောတိ အာယတဉ္စ နယတီတိ **အာယတနံ**။ ဖုသတီတိ **ဖဿော**။ ဝေဒယတီတိ **ဝေဒနာ**။ ပရိတဿတီတိ **တဏှာ**။ ဥပါဒိယတီတိ **ဥပါဒါနံ**။ ဘဝတိ ဘာဝယတိ စ၀ါတိ **ဘဝေါ**။ ဇနနံ **ဇာတိ**။ ဇိရဏံ **ဇရာ**။ မရန္တိ တေနာဇာဒိ **မရဏံ**။ သောစနံ **သောကော**။ ပရိဒေဝနံ **ပရိဒေဝေါ**။ ဒုက္ခယတီတိ **ဒုက္ခံ**။ ဥပ္ပါဒဋ္ဌိတိဝသေန ဝါ ဒ္ဝိဓာ ခဏတ္တီတိပိ **ဒုက္ခံ**။ ဒုမ္မနဘာဝေါ **ဒေါမနဿံ**။ ဘုသော အာယာသော **ဥပါယာသော**။

သမ္ဘ၀န္တီတိ အဘိနိပ္ဖတ္တန္တိ။ န ကေဝလဉ္စ သောကာဒီဟေ၀၊ အထ ခေါ သဗ္ဗပဒေဟိ သမ္ဘ၀န္တိ-သဒ္ဒဿ ယောဇနာ ကာတဗ္ဗာ။ ဣတရထာ ဟိ "အဝိဇ္ဇာ-ပစ္စယာ သင်္ခါရာ''တိ ဝုတ္တေ ကိံ ကရောန္တီတိ န ပညာယေယျ။ သမ္ဘ၀န္တီတိ ပန ယောဇနာယ သတိ အဝိဇ္ဇာ စ သာ ပစ္စယော စာတိ အဝိဇ္ဇာပစ္စယော။ တဉ္စာ အဝိဇ္ဇာပစ္စယာ သင်္ခါရာ သမ္ဘ၀န္တိတိ ပစ္စယပစ္စယုပ္ပန္နဝ၀တ္ထာနံ ကတံ ဟောတိ။ သေ နယော သဗ္ဗတ္ထ။

၀ေန္တီ နိဒ္ဒိဋ္ဌနယနိဒ္ဒေသနံ။ တေန အဝိဇ္ဇာဒီဟေ၀ ကာရဏေဟိ၊ န ဣဿရ-နိမ္မာနာဒီဟီတိ ဒဿေတိ။ **တေဿာ**တိ ယထာဝုတ္တဿ။ **ကေ၀လဿာ**ဘိ အသမ္မိဿဿ၊ သကလဿ ဝါ။ **ဒုက္ခက္ခန္ဓဿာ**တိ ဒုက္ခသမူဟဿ၊ န သတ္တဿ၊ န သုခသုဘာဒိနံ။ **သမုဒယော**တိ နိဗ္ဗတ္တိ။ **ဟော**တီတိ သမ္ဘ၀တိ။ ဧ၀မေတ္ထ အတ္ထတော ဝိညာတဗ္ဗော ဝိနိစ္ဆယော။

၅၈၈။ **လက္ခဏာဒိတော**တိ အဝိဇ္ဇာဒိနံ လက္ခဏာဒိတော။ သေယျထိဒံ— အညာဏလက္ခဏာ **အဝိဇ္ဇာ**၊ သမ္မောဟနရသာ၊ ဆာဒနပစ္စုပဋ္ဌာနာ၊ အာသဝ-ပဒဋ္ဌာနာ။ အဘိသင်္ခရဏလက္ခဏာ **သင်္ခါရာ**၊ အာယူဟနရသာ၊ စေတနာပစ္စု-ပဋ္ဌာနာ၊ အဝိဇ္ဇာပဒဋ္ဌာနာ။ ဝိဇာနနလက္ခဏံ **ဝိညာဏံ**၊ ပုဗ္ဗင်္ဂမရသံ၊ ပဋိသန္ဓိ-ပစ္စုပဋ္ဌာနံ၊ သင်္ခါရပဒဋ္ဌာနံ၊ ဝတ္ထာရမ္မဏပဒဋ္ဌာနံ ဝါ။ နမနလက္ခဏံ **နာမံ**၊ သမ္ပယောဂရသံ၊ အဝိနိဗ္ဘောဂပစ္စုပဋ္ဌာနံ၊ ဝိညာဏပဒဋ္ဌာနံ။ ရုပ္ပနလက္ခဏံ **ရူပံ**၊ ဝိကိရဏရသံ၊ အဗ္ယာကတပစ္စုပဋ္ဌာနံ၊ ဝိညာဏပဒဋ္ဌာနံ။ အာယတန-လက္ခဏံ **သဠာယတနံ**၊ ဒဿနာဒိရသံ၊ ဝတ္ထုဒ္ဒွါရဘာဝပစ္စုပဋ္ဌာနံ၊ နာမရူပပ-ဒဋ္ဌာနံ။ ဖုသနလက္ခဏော **ဖဿော**၊ သံဃဋ္ဋနရသော၊ သင်္ဂတိပစ္စုပဋ္ဌာ-နော၊ သဠာယတနပဒဋ္ဌာနော။ အနုဘဝနလက္ခဏာ **၀ေဒနာ**၊ ဝိသယရသ-သမ္ဘောဂရသာ၊ သုခဒုက္ခပစ္စုပဋ္ဌာနာ၊ ဖဿပဒဋ္ဌာနာ။ ဟေတုလက္ခဏာ **တဏှာ**၊ အဘိနန္ဒနရသာ၊ အတိတ္တဘာဝပစ္စုပဋ္ဌာနာ၊ ၀ေဒနာပဒဋ္ဌာနာ။

gahaṇalakkhaṇaṁ **upādānaṁ,** amuñcanarasaṁ,
taṇhādaḷhattadiṭṭhipaccupaṭṭhānaṁ, taṇhāpadaṭṭhānaṁ.
Kammakammaphalalakkhaṇo **bhavo,** bhāvanabhavanaraso,
kusalākusalābyākatapaccupaṭṭhāno, upādānapadaṭṭhāno. Jāti-ādīnaṁ
lakkhaṇādīni Saccaniddese vuttanayeneva veditabbāni. Evamettha
lakkhaṇāditopi viññātabbo vinicchayo.

589. **Ekavidhāditoti** ettha avijjā aññāṇādassanamohādibhāvato ekavidhā. Appaṭipattimicchāpaṭipattito duvidhā. Tathā sasaṅkhārāsaṅkhārato. Vedanattayasampayogato tividhā. Catusaccapaṭivedhato catubbidhā. Gatipañcakādīnavacchādanato pañcavidhā. Dvārārammaṇato pana sabbesupi arūpadhammesu chabbidhatā veditabbā.

Saṅkhārā sāsavavipākadhammadhammādibhāvato ekavidhā. Kusalākusalato duvidhā. Tathā parittamahaggatahīnamajjhimamicchatta-niyatāniyatato. Tividhā puññābhisaṅkhārādibhāvato. Catubbidhā catuyonisaṁvattanato. Pañcavidhā pañcagatigāmito.

Viññāṇaṁ lokiyavipākādibhāvato ekavidhaṁ. Sahetukāhetukādito duvidhaṁ. Bhavattayapariyāpannato, vedanattayasampayogato, ahetukadvihetukatihetukato ca tividhaṁ. Yonigativasena catubbidhaṁ, pañcavidhañca.

Nāmarūpaṁ viññāṇasannissayato kammapaccayato ca ekavidhaṁ. Sārammaṇanārammaṇato duvidhaṁ. Atītādito tividhaṁ. Yonigativasena catubbidhaṁ, pañcavidhañca.

Saḷāyatanaṁ sañjātisamosaraṇaṭṭhānato ekavidhaṁ. Bhūtappasādaviññāṇādito duvidhaṁ. Sampattāsampattanobhayagocarato tividhaṁ. Yonigatipariyāpannato catubbidhaṁ pañcavidhañcāti iminā nayena phassādīnampi ekavidhādibhāvo veditabboti evamettha ekavidhāditopi viññātabbo vinicchayo.

590. **Aṅgānañca vavatthānāti** sokādayo cettha bhavacakkassa avicchedadassanatthaṁ vuttā. Jarāmaraṇabbhāhatassa hi bālassa te sambhavanti.

ဂဟဏလက္ခဏံ ဥပါဒါနံ၊ အမုဉ္စနရသံ၊ တဏှာဒဠှတ္တဒိဋ္ဌိပစ္စုပဋ္ဌာနံ၊ တဏှာ-ပဒဋ္ဌာနံ။ ကမ္မကမ္မဖလလက္ခဏော ဘဝေါ၊ ဘာဝနဘာဝနရသော၊ ကုသလာ-ကုသလာဗျာကတပစ္စုပဋ္ဌာနော၊ ဥပါဒါနပဒဋ္ဌာနော။ ဇာတိအာဒီနံ လက္ခ-ဏာဒီနိ သစ္စနိဒ္ဒေသေ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။ ဧဝမေတ္ထ လက္ခဏာ-ဒိတောပိ ဝိညာတဗ္ဗော ဝိနိစ္ဆယော။

၅၈၉။ **ကေစိဧဝဒိတောတိ** ဣဓ အဝိဇ္ဇာ အညာဏာဒဿနမောဟာဒိ-ဘာဝတော ကေစိဧဝ။ အပ္ပဋိပတ္တိမိစ္ဆာပဋိပတ္တိတော ဒုဝိဓာ။ တထာ သဒ္ဓါရာ-သိရတော။ ဝေဒနတ္တယသမ္ပယောဂတော တိဝိဓာ။ စတုသစ္စပဋိဝေဓတော စတုဗ္ဗိဓာ။ ဂတိပဉ္စကာဒီနဝစ္ဆာဒနတော ပဉ္စဝိဓာ။ ဒွါရာရမ္မဏတော ပန သဗ္ဗေသုပိ အရူပဓမ္မေသု ဆဗ္ဗိဓတာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

သင်္ခါရာ သာသဝဝိပါကဓမ္မဓမ္မာဒိဘာဝတော ကေစိဧဓာ။ ကုသလာ-ကုသလတော ဒုဝိဓာ။ တထာ ပရိတ္တမဟဂ္ဂတဟီနမဇ္ဈိမမိစ္ဆတ္တနိယတာ-နိယတတော။ တိဝိဓာ ပုညာဘိသင်္ခါရာဒိဘာဝတော။ စတုဗ္ဗိဓာ စတုယောနि-သံဝတ္တနတော။ ပဉ္စဝိဓာ ပဉ္စဂတိဂါမိတော။

ဝိညာဏံ လောကိယဝိပါကာဒိဘာဝတော ကေစိဧံ။ သဟေတုကာဟေတု-ကာဒိတော ဒုဝိဓံ။ ဘဝတ္တယပရိယာပန္နတော, ဝေဒနတ္တယသမ္ပယောဂတော, အဟေတုကဒ္ဝိဟေတုကတိဟေတုကတော စ တိဝိဓံ။ ယောနိဂတိဝသေန စတုဗ္ဗိဓံ, ပဉ္စဝိဓဉ္စ။

နာမရူပံ ဝိညာဏသန္နိဿယတော ကမ္မပစ္စယတော စ ဧကဝိဓံ။ သာရမ္မဏ-နာရမ္မဏတော ဒုဝိဓံ။ အတီတာဒိတော တိဝိဓံ။ ယောနိဂတိဝသေန စတုဗ္ဗိဓံ, ပဉ္စဝိဓဉ္စ။

သဠာယတနံ သဉ္ဇာတိသမောသရဏဋ္ဌာနတော ကေစိဧံ။ ဘူတပ္ပသာဒ-ဝိညာဏာဒိတော ဒုဝိဓံ။ သမ္ပတ္တာသမ္ပတ္တနောဘယဂေါစရတော တိဝိဓံ။ ယောနိဂတိပရိယာပန္နတော စတုဗ္ဗိဓံ ပဉ္စဝိဓဉ္စာတိ ဤမိနာ နယေန ဖဿာဒီနမ္ပိ ဧကဝိဓာဒိဘာဝေါ ဝေဒိတဗ္ဗောတိ ဧဝမေတ္ထ ဧကဝိဓာဒိတောပိ ဝိညာတဗ္ဗော ဝိနိစ္ဆယော။

၅၉၀။ **အင်္ဂါနဉ္စ ဝဝတ္ထာနာတိ** သောကာဒယော ဧတ္ထ ဘဝစက္ကဿ အဝိစ္ဆေဒဒဿနတ္ထံ ဝုတ္တာ။ ဇရာမရဏာဘိဟတဿ ဟိ ဗာလဿ တေ သမ္ဘဝန္တိ။

yathāha “assutavā bhikkhave puthujjano sārīrikāya[1] dukkhāya vedanāya phuṭṭho samāno socati kilamati paridevati urattāḷiṁ kandati sammohamāpajjatī”ti[2]. Yāva ca tesaṁ pavatti, tāva avijjāyāti punapi avijjāpaccayā saṅkhārāti sambandhameva hoti bhavacakkaṁ. Tasmā tesaṁ jarāmaraṇeneva ekasaṅkhepaṁ katvā dvādaseva paṭiccasamuppādaṅgānīti veditabbāni. Evamettha aṅgānaṁ vavatthānatopi viññātabbo vinicchayo.

Ayaṁ tāvettha saṅkhepakathā.

Avijjāpaccayāsaṅkhārapadakathā

591. Ayaṁ pana vitthāranayo—**avijjā**ti suttantapariyāyena dukkhādīsu catūsu ṭhānesu aññāṇaṁ, abhidhammapariyāyena pubbantādīhi saddhiṁ aṭṭhasu. Vuttañhetaṁ “tattha katamā avijjā[3], dukkhe aññāṇaṁ -pa- dukkhanirodhagāminiyā paṭipadāya aññāṇaṁ, pubbante aññāṇaṁ, aparante, pubbantāparante, idappaccayatāpaṭiccasamuppannesu dhammesu aññāṇan”ti[4]. Tattha kiñcāpi ṭhapetvā lokuttaraṁ saccadvayaṁ sesaṭṭhānesu ārammaṇavasena avijjā uppajjati, evaṁ santepi paṭicchādanavaseneva idha adhippetā. Sā hi uppannā dukkhasaccaṁ paṭicchādetvā tiṭṭhati, yāthāvasarasalakkhaṇaṁ paṭivijjhituṁ na deti, tathā samudayaṁ, nirodhaṁ, maggaṁ, pubbantasaṅkhātaṁ atītaṁ khandhapañcakaṁ, aparantasaṅkhātaṁ anāgataṁ khandhapañcakaṁ, pubbantāparantasaṅkhātaṁ tadubhayaṁ, idappaccayatāpaṭiccasamuppannadhammasaṅkhātaṁ idappaccayatañceva paṭiccasamuppannadhamme ca paṭicchādetvā tiṭṭhati. “Ayaṁ avijjā, ime saṅkhārā”ti evaṁ yāthāvasarasalakkhaṇamettha paṭivijjhituṁ na deti. Tasmā dukkhe aññāṇaṁ -pa- idappaccayatāpaṭiccasamuppannesu dhammesu aññāṇanti vuccati.

592. **Saṅkhārā**ti puññādayo tayo kāyasaṅkhārādayo tayoti evaṁ pubbe saṅkhepato vuttā cha, vitthārato panettha **puññābhisaṅkhāro** dānasīlādivasena pavattā aṭṭha kāmāvacarakusalacetanā ceva bhāvanāvasena pavattā pañca rūpāvacarakusalacetanā cāti terasa cetanā honti. **Apuññābhisaṅkhāro** pāṇātipātādivasena pavattā dvādasa

1. Kāyikāya (sabbattha); Saṁ 2. 408 piṭṭhe passitabbaṁ.
2. Saṁ 2. 408 piṭṭhe.
3. Katamo avijjāsavo evamādinā Pāḷiyaṁ.
4. Abhi 1. 222 piṭṭhādīsu.

ယထာဟ ‘‘အဿုတဝါ ဘိက္ခဝေ ပုထုဇ္ဇနော သာရီရိကာယ ဒုက္ခာယ ဝေဒနာယ ဖုဋ္ဌော သမာနော သောစတိ ကိလမတိ ပရိဒေဝတိ ဥရတ္တာဠिं ကန္ဒတိ သမ္မောဟမာပဇ္ဇတီ’’တိ။ ယာဝ စ တေသံ ပဝတ္တိ၊ တာဝ အဝိဇ္ဇာယဉ္စေဝ ပုနပိ အဝိဇ္ဇာပစ္စယာ သင်္ခါရာတိ သမ္ဗန္ဓမေဝ ဟောတိ ဘဝစက္ကံ။ တသ္မာ တေသံ ဇရာမရဏေနေဝ ‘ကေသခေ်ပံ ကတ္ဝာ ဒွါဒသေဝ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒင်္ဂါနိဉ္စေဝ ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။ ဧဝမေတ္ထ အင်္ဂါနံ ဝဝတ္ထာနတောပိ ဝိညာတဗ္ဗော ဝိနိစ္ဆယော။

အယံ တာဝေတ္ထ သခေ်ပကထာ။

အဝိဇ္ဇာပစ္စယာသင်္ခါရပဒကထာ

၅၉၁။ အယံ ပန ဝိတ္ထာရနယော—**အဝိဇ္ဇာ**တိ သုတ္တန္တပရိယာယေန ဒုက္ခာဒီသု စတူသု ဌာနေသု အညာဏံ၊ အဘိဓမ္မပရိယာယေန ပုဗ္ဗန္တာဒီသု သဋ္ဌိ အဋ္ဌသု။ ဝုတ္တဉ္ဧတံ ‘‘တတ္ထ ကတမာ အဝိဇ္ဇာ၇၊ ဒုက္ခေ အညာဏံ -ပ- ဒုက္ခနိရောဓဂါမိနိယာ ပဋိပဒါယ အညာဏံ၊ ပုဗ္ဗန္တေ အညာဏံ၊ အပရန္တေ၊ ပုဗ္ဗန္တာပရန္တေ၊ ဣဒပ္ပစ္စယတာပဋိစ္စသမုပ္ပန္နေသု ဓမ္မေသု အညာဏ’’န္တိ။ ဧတ္ထ ကိဉ္စာပိ ဌပေတ္ဝာ လောကုတ္တရံ သစ္စဒ္ဝယံ သေသဋ္ဌာနေသု အာရမ္မဏဝသေန အဝိဇ္ဇာ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ ဧဝံ သန္တေပိ ပဋိစ္ဆာဒနဝသေနေဝ ဣဓ အဓိပ္ပေတာ။ သာ ဟိ ဥပ္ပန္နာ ဒုက္ခသစ္စံ ပဋိစ္ဆာဒေတ္ဝာ တိဋ္ဌတိ၊ ယာထာဝသရသလက္ခဏံ ပဋိဝိဒ္ဓိတုံ န ဒေတိ၊ တထာ သမုဒယံ, နိရောဓံ, မဂ္ဂံ၊ ပုဗ္ဗန္တသင်္ခါတံ အတီတံ ခန္ဓပဉ္စကံ, အပရန္တသင်္ခါတံ အနာဂတံ ခန္ဓပဉ္စကံ, ပုဗ္ဗန္တာပရန္တသင်္ခါတံ တဒုဘယံ, ဣဒပ္ပစ္စယတာပဋိစ္စသမုပ္ပန္နဓမ္မသင်္ခါတံ ဣဒပ္ပစ္စယတဉ္စေဝ ပဋိစ္စသမုပ္ပန္နဓမ္မေ စ ပဋိစ္ဆာဒေတ္ဝာ တိဋ္ဌတိ။ ‘‘အယံ အဝိဇ္ဇာ၊ ဣမေ သင်္ခါရာ’’တိ ဧဝံ ယာထာဝသရသလက္ခဏမေတ္ထ ပဋိဝိဇ္ဈိတုံ နံ ဒေတိ။ တသ္မာ ဒုက္ခေ အညာဏံ။ ပ။ ဣဒပ္ပစ္စယတာပဋိစ္စသမုပ္ပန္နေသု ဓမ္မေသု အညာဏန္တိ ဝုစ္စတိ။

၅၉၂။ **သင်္ခါရာ**တိ ပုညာဘိသင်္ခါရော တယော ကာယသင်္ခါရာဘိသင်္ခါရော တယောတိ ဧဝံ ပုဗ္ဗေ သခေ်ပတော ဝုတ္တာ ဆ၊ ဝိတ္ထာရတော ပနေတ္ထ **ပုညာဘိသင်္ခါရော** ဒါနသီလာဒိဝသေန ပဝတ္တာ အဋ္ဌ ကာမာဝစရကုသလစေတနာ စေဝ ဘာဝနာဝသေန ပဝတ္တာ ပဉ္စ ရူပါဝစရကုသလစေတနာ စာတိ တေရသ စေတနာ ဟောန္တိ။ **အပုညာဘိသင်္ခါရော** ပါဏာတိပါတာဒိဝသေန ပဝတ္တာ ဒွါဒသ

ဒ–ကာယိကာယ (သဗ္ဗတ္ထ)၊ သံ ၂-၄၀၈-ဖိဋ္ဌေ ပသိတဗ္ဗံ။ ၂–သံ ၂-၄၀၈-ဖိဋ္ဌေ။
၃–ကတမော အဝိဇ္ဇာသဝေါ ဧဝမာဒိနာ ပါဠိယံ။ ၄–အဘိ ၁-၂၂၂-ဖိဋ္ဌာဒီသု၊ ဗိသုဒ္ဓိ ၂–၁၁

akusalacetanā. **Āneñjābhisaṅkhāro** bhāvanāvaseneva pavattā catasso arūpāvacarakusalacetanā cāti tayopi saṅkhārā ekūnatiṁsa cetanā honti.

Itaresu pana tīsu kāyasañcetanā **kāyasaṅkhāro,** vacīsañcetanā **vacīsaṅkhāro,** manosañcetanā **cittasaṅkhāro.** Ayaṁ tiko kammāyūhanakkhaṇe puññābhisaṅkhārādīnaṁ dvārato pavattidassanatthaṁ vutto. Kāyaviññattiṁ samuṭṭhāpetvā hi kāyadvārato pavattā aṭṭha kāmāvacarakusalacetanā, dvādasa akusalacetanāti samavīsati cetanā kāyasaṅkhāro nāma. Tā eva vacīviññattiṁ samuṭṭhāpetvā vacīdvārato pavattā vacīsaṅkhāro nāma. Abhiññācetanā panettha parato viññāṇassa paccayo na hotīti na gahitā. Yathā ca abhiññācetanā, evaṁ uddhaccacetanāpi na hoti. Tasmā sāpi viññāṇassa paccayabhāve apanetabbā, avijjāpaccayā pana sabbāpetā honti. Ubhopi viññattiyo asamuṭṭhāpetvā manodvāre uppannā pana sabbāpi ekūnatiṁsati cetanā cittasaṅkhāroti. Iti ayaṁ tiko purimattikameva pavisatīti atthato puññābhisaṅkhārādīnaṁyeva vasena avijjāya paccayabhāvo veditabbo.

593. Tattha siyā—kathaṁ panetaṁ jānitabbaṁ "ime saṅkhārā avijjā paccayā hontī"ti. Avijjābhāve bhāvato. Yassa hi dukkhādīsu avijjāsaṅkhātaṁ aññāṇaṁ appahīnaṁ hoti, so dukkhe tāva pubbantādīsu ca aññāṇena saṁsāradukkhaṁ sukhasaññāya gahetvā tasseva hetubhūte tividhepi saṅkhāre ārabhati. Samudaye aññāṇena dukkhahetubhūtepi taṇhāparikkhāre saṅkhāre sukhahetuto maññamāno ārabhati. Nirodhe pana magge ca aññāṇena dukkhassa anirodhabhūtepi gativisese dukkhanirodhasaññī hutvā nirodhassa ca amaggabhūtesupi yaññāmaratapādīsu nirodhamaggasaññī hutvā dukkhanirodhaṁ patthayamāno yaññāmaratapādimukhena tividhepi saṅkhāre ārabhati.

Apica so tāya catūsu saccesu appahīnāvijjatāya visesato jātijarārogamaraṇādi-anekādīnavavokiṇṇampi puññaphalasaṅkhātaṁ dukkhaṁ dukkhato ajānanto tassa adhigamāya kāyavacīcittasaṅkhārabhedaṁ

အကုသလစေတနာ။ **အာနေဉ္ဇာဘိသင်္ခါရော** ဘာဝနာဝသေနေဝ ပဝတ္တာ စတသ္သော အရူပါဝစရကုသလစေတနာ စာတိ တယောပိ သင်္ခါရာ ကေနတိ်သ စေတနာ ဟောန္တိ။

ဣတရေသု ပန တီသု ကာယသဉ္စေတနာ **ကာယသင်္ခါရော**၊ ဝစီသဉ္စေတနာ **ဝစီသင်္ခါရော**၊ မနောသဉ္စေတနာ **စိတ္တသင်္ခါရော**။ အယံ တိကော ကမ္မာ-ယူဟနက္ခဏေ ပုညာဘိသင်္ခါရာဒီနံ ဒ္ဝါရတော ပဝတ္တိဒဿနတ္ထံ ဝုတ္တော။ ကာယဝိညတ္တိ် သမုဋ္ဌာပေတ္ဝာ ဟိ ကာယဒ္ဝါရတော ပဝတ္တာ ဒ္ဝေ့ ကာမာဝစရ-ကုသလစေတနာ, ဒ္ဝါဒသ အကုသလစေတနာတိ သမဝီသတိ စေတနာ ကာယသင်္ခါရော နာမ။ တာ ဧဝ ဝစီဝိညတ္တိ် သမုဋ္ဌာပေတ္ဝာ ဝစီဒ္ဝါရတော ပဝတ္တာ ဝစီသင်္ခါရော နာမ။ အဘိညာစေတနာ ပနေတ္ထ ပရတော ဝိညာဏဿ ပစ္စယော န ဟောတီတိ န ဂဟိတာ။ ယထာ စ အဘိညာဧဝံတနာ၊ ဧဝံ ဥဒ္ဓစ္စစေတနာပိ န ဟောတိ။ တသ္မာ သာပိ ဝိညာဏဿ ပစ္စယဘာဝေ အပနေတဗ္ဗာ၊ အဝိဇ္ဇာပစ္စယာ ပန သဗ္ဗာပေတာ ဟောန္တိ။ ဥဘောပိ ဝိညတ္တိယော အသမုဋ္ဌာပေတ္ဝာ မနောဒ္ဝါရေ ဥပ္ပန္နာ ပန သဗ္ဗာပိ ကေနတိ်သတိ စေတနာ စိတ္တသင်္ခါရောတိ။ ဣတိ အယံ တိကော ပုရိမက္ကိကမေဝ ပဝိသတီတိ အတ္ထတော ပုညာဘိသင်္ခါရာဒီနံယေဝ ဝသေန အဝိဇ္ဇာယ ပစ္စယဘာဝေါ ဝေဒိတဗ္ဗော။

၅၉၃။ တတ္ထ သိယာ—ကထံ ပနေတံ ဇာနိတဗ္ဗံ "ဣမေ သင်္ခါရာ အဝိဇ္ဇာ ပစ္စယာ ဟောန္တိ"တိ။ အဝိဇ္ဇာဘာဝေ ဘာဝတော။ ယဿ ဟိ ဒုက္ခာဒီသု အဝိဇ္ဇာသင်္ခါတံ အညာဏံ အပ္ပဟီနံ ဟောတိ၊ သော ဒုက္ခေ တာဝ ပုဗ္ဗန္တာဒီသု စ အညာဏေန သံသာရဒုက္ခံ သုခသညာယ ဂဟေတ္ဝာ တဿေဝ ဟေတုဘူတေ တိဝိဓေပိ သင်္ခါရေ အာရဘတိ။ သမုဒယေ အညာဏေန ဒုက္ခဟေတုဘူတေပိ တဏှာပရိက္ခာရေ သင်္ခါရေ သုခဟေတုတော မညမာနော အာရဘတိ။ နိရောဓေ ပန မဂ္ဂေ စ အညာဏေန ဒုက္ခဿ အနိရောဓဘူတေပိ ဂတိဝိသေသေ ဒုက္ခနိရောဓသညီ ဟုတ္ဝာ နိရောဓဿ စ အမဂ္ဂဘူတေသုပိ ယညာမရတပါဒီသု နိရောဓမဂ္ဂသညီ ဟုတ္ဝာ ဒုက္ခနိရောဓံ ပတ္ထယမာနော ယညာမရတပါဒိမုခေန တိဝိဓေပိ သင်္ခါရေ အာရဘတိ။

အပိစ သော တာယ စတူသု သစ္စေသု အပ္ပဟီနာဝိဇ္ဇတာယ ဝိသေသတော ဇာတိဇရာရောဂမရဏာဒိအနေကာဒီနဝဝေါကိဏ္ဏမ္ပိ ပုညဖလသင်္ခါတံ ဒုက္ခံ ဒုက္ခတော အဇာနန္တော တဿ အဓိဂမာယ ကာယဝစီစိတ္တသင်္ခါရဘေဒံ

puññābhisaṅkhāraṁ ārabhati devaccharakāmako viya maruppapātaṁ. Sukhasammatassāpi ca tassa puññaphalassa ante mahāpariḷāhajanikaṁ vipariṇāmadukkhataṁ appassādatañca apassantopi tappaccayaṁ vuttappakārameva puññābhisaṅkhāraṁ ārabhati salabho viya dīpasikhābhinipātaṁ, madhubindugiddho viya ca madhulittasatthadhārālehanaṁ. Kāmupasevanādīsu ca savipākesu ādīnavaṁ apassanto sukhasaññāya ceva kilesābhibhūtatāya ca dvārattayappavattampi apuññābhisaṅkhāraṁ ārabhati, bālo viya vūthakīḷanaṁ, maritukāmo viya ca visakhādanaṁ. Āruppavipākesu cāpi saṅkhāraviparināmadukkhataṁ anavabujjhamāno sassatādivipallāsena cittasaṅkhārabhūtaṁ āneñjābhisaṅkhāraṁ ārabhati, disāmūḷho viya pisācanagarābhimukhamaggagamanaṁ.

Evaṁ yasmā avijjābhāvatova saṅkhārabhāvo, na abhāvato. Tasmā jānitabbametaṁ "ime saṅkhārā avijjāpaccayā hontī"ti. Vuttampi cetaṁ "avidvā bhikkhave avijjāgato puññābhisaṅkhārampi abhisaṅkharoti, apuññābhisaṅkhārampi abhisaṅkharoti, āneñjābhisaṅkhārampi abhisaṅkharoti. Yato ca kho bhikkhave bhikkhuno avijjā pahīnā, vijjā uppannā. So avijjāvirāgā vijjuppādā neva puññābhisaṅkhāraṁ abhisaṅkharotī"ti[1].

Paṭṭhānapaccayakathā

594. Etthāha—gaṇhāma tāva etaṁ avijjā saṅkhārānaṁ paccayoti, idaṁ pana vattabbaṁ katamesaṁ saṅkhārānaṁ kathaṁ paccayo hotīti. Tatridaṁ vuccati, Bhagavatā hi "hetupaccayo, ārammaṇapaccayo, adhipatipaccayo, anantarapaccayo, samanantarapaccayo, sahajātapaccayo, aññamaññapaccayo, nissayapaccayo, upanissayapaccayo, purejātapaccayo, pacchājātapaccayo, āsevanapaccayo, kammapaccayo, vipākapaccayo, āhārapaccayo, indriyapaccayo, jhānapaccayo, maggapaccayo, sampayuttapaccayo, vippayuttapaccayo, atthipaccayo, natthipaccayo, vigatapaccayo, avigatapaccayo"ti[2] catuvīsati paccayā vuttā.

1. Esitabbā. Saṁ 1. 310 piṭṭhe Pāḷiyā pana atthato samānā. 2. Paṭṭhāna 1. 1 piṭṭhe.

ပုညာဘိသင်္ခါရံ အာရဘတိ ဒေဝစ္ဆရကာမကော ဝိယ မရုပ္ပပါတံ။ သုခသမ္မတဿာပိ စ တဿ ပုညဖလဿ အန္တေ မဟာပရိဠာဟဇနိကံ ဝိပရိဏာမဒုက္ခတံ အပဿဟ်ဘဇ္ဈ အပဿန္တော်ပိ တပ္ပစ္စယံ ဝုတ္တပ္ပကာရမေဝ ပုညာဘိသင်္ခါရံ အာရဘတိ သလဘော ဝိယ ဒီပသိခါဘိနိပါတံ, မဓုဗိန္ဒုဂိဒ္ဓေါ ဝိယ စ မဓုလိတ္တသတ္ထဓာရာလေဟနံ။ ကာမုပသေဝနာဒီသု စ သဝိပါကေသု အာဒီနဝံ အပဿန္တော သုခသညာယ ဧဝ ကိလေသာဘိဘူတတာယ စ ဒွါရတ္တယပ္ပဝတ္တမ္ပိ အပုညာဘိသင်္ခါရံ အာရဘတိ၊ ဗာလော ဝိယ ဂူထကီဋနံ, မရိတုကာမော ဝိယ စ ဝိသခါဒနံ။ အာရုပ္ပဝိပါကေသု စာပိ သင်္ခါရဝိပရိဏာမဒုက္ခတံ အနဝဗုဇ္ဈမာနော သဿတာဒိဝိပလ္လာသေန စိတ္တသင်္ခါရဘူတံ အာနေဉ္ဇာဘိသင်္ခါရံ အာရဘတိ၊ ဒိသာမူဠ္ဟော ဝိယ ဝိသာစနဂရာဘိမုခမဂ္ဂဂမနံ။

ဧဝံ ယသ္မာ အဝိဇ္ဇာဘာဝတောဝ သင်္ခါရဘာဝေါ၊ န အဘာဝတော။ တသ္မာ ဇာနိတဗ္ဗမေတံ "ဣမေ သင်္ခါရာ အဝိဇ္ဇာပစ္စယာ ဟောန္တီ"တိ။ ဝုတ္တမ္ပိ စေတံ "အဝိဒ္ဒါ ဘိက္ခဝေ အဝိဇ္ဇာဂတော ပုညာဘိသင်္ခါရမ္ပိ အဘိသင်္ခရောတိ၊ အပုညာဘိသင်္ခါရမ္ပိ အဘိသင်္ခရောတိ၊ အာနေဉ္ဇာဘိသင်္ခါရမ္ပိ အဘိသင်္ခရောတိ။ ယတော စ ခေါ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခုနော အဝိဇ္ဇာ ပဟီနာ၊ ဝိဇ္ဇာ ဥပ္ပန္နာ။ သော အဝိဇ္ဇာဝိရာဂါ ဝိဇ္ဇုပ္ပါဒါ နေဝ ပုညာဘိသင်္ခါရံ အဘိသင်္ခရောတိ"တိ ၁။

ပဋ္ဌာနပစ္စယကထာ

၅၉၄။ ဣဓ ဝုစ္စတေ—ဂဏှာမ တာဝ တံ အဝိဇ္ဇာ သင်္ခါရာနံ ပစ္စယောတိ၊ ဣဒံ ပန ဝတ္တဗ္ဗံ ကတမေသံ သင်္ခါရာနံ ကထံ ပစ္စယော ဟောတီတိ။ တတြိဒံ ဝုစ္စတိ၊ ဘဂဝတာ ဟိ "ဟေတုပစ္စယော၊ အာရမ္မဏပစ္စယော၊ အဓိပတိပစ္စယော၊ အနန္တရပစ္စယော၊ သမနန္တရပစ္စယော၊ သဟဇာတပစ္စယော၊ အညမညပစ္စယော၊ နိဿယပစ္စယော၊ ဥပနိဿယပစ္စယော၊ ပုရေဇာတပစ္စယော၊ ပစ္ဆာဇာတပစ္စယော၊ အာသေဝနပစ္စယော၊ ကမ္မပစ္စယော၊ ဝိပါကပစ္စယော၊ အာဟာရပစ္စယော၊ ဣန္ဒြိယပစ္စယော၊ ဈာနပစ္စယော၊ မဂ္ဂပစ္စယော၊ သမ္ပယုတ္တပစ္စယော၊ ဝိပ္ပယုတ္တပစ္စယော၊ အတ္ထိပစ္စယော၊ နတ္ထိပစ္စယော၊ ဝိဂတပစ္စယော၊ အဝိဂတပစ္စယော"တိ ၂ စတုဝီသတိ ပစ္စယာ ဝုတ္တာ။

၁-သေတဗ္ဗာ။ သံ ၁-၃၁၀-ဝိဒ္ဓေ ပါဠိယာ ပန အတ္ထတော သမာနာ။ ၂-ပဋ္ဌာန ၁-၁-ဝိဒ္ဓေ။

Tattha hetu ca so paccayo cāti **hetupaccayo,** hetu hutvā paccayo, hetubhāvena paccayoti vuttaṁ hoti. Ārammaṇapaccayādīsupi eseva nayo.

595. Tattha **hetū**ti vacanāvayavakāraṇamūlānametaṁ adhivacanaṁ. "Paṭiññā, hetū"ti-ādīsu hi loke vacanāvayavo hetūti vuccati. Sāsane pana "ye dhammā hetuppabhavā"ti-ādīsu[1] kāraṇaṁ. "Tayo kusalahetū, tayo akusalahetū"ti-ādīsu[2] mūlaṁ hetūti vuccati, taṁ idha adhippetaṁ. **Paccayo**ti ettha pana ayaṁ vacanattho, paṭicca etasmā etīti paccayo. Apaccakkhāya naṁ vattatīti attho. Yo hi dhammo yaṁ dhammaṁ apaccakkhāya tiṭṭhati vā uppajjati vā, so tassa paccayoti vuttaṁ hoti. Lakkhaṇato pana upakārakalakkhaṇo paccayo. Yo hi dhammo yassa dhammassa ṭhitiyā vā uppattiyā vā upakārako hoti, so tassa paccayoti vuccati. Paccayo, hetu, kāraṇaṁ, nidānaṁ, sambhavo, pabhavoti-ādi atthato ekaṁ, byañjanato nānaṁ. Iti mūlaṭṭhena hetu, upakārakaṭṭhena paccayoti saṅkhepato mūlaṭṭhena upakārako dhammo hetupaccayo.

So sāli-ādīnaṁ sālibījādīni viya, maṇipabhādīnaṁ viya ca maṇivaṇṇādayo kusalādīnaṁ kusalādibhāvasādhakoti ācariyānaṁ adhippāyo. Evaṁ sante pana taṁsamuṭṭhānarūpesu hetupaccayatā na sampajjati. Na hi so tesaṁ kusalādibhāvaṁ sādheti, na ca paccayo na hoti. Vuttañhetaṁ "hetū hetusampayuttakānaṁ dhammānaṁ taṁsamuṭṭhānānañca rūpānaṁ hetupaccayena paccayo"ti[3]. Ahetukacittānañca vinā etena abyākatabhāvo siddho, sahetukānampi ca yonisomanasikārādipaṭibaddho kusalādibhāvo, na sampayuttahetupaṭibaddho. Yadi ca sampayuttahetūsu sabhāvatova kusalādibhāvo siyā, sampayuttesu hetupaṭibaddho alobho kusalo vā siyā abyākato vā. Yasmā pana ubhayathāpi hoti, tasmā yathā sampayuttesu, evaṁ hetūsupi kusalāditā pariyesitabbā.

1. Vi 3. 51 piṭṭhe. 2. Abhi 1. 214 piṭṭhe. 3. Paṭṭhāna 1. 1 piṭṭhe.

တတ္ထ ဟေတု စ သော ပစ္စယော စာတိ **ဟေတုပစ္စယော၊** ဟေတု ဟုတ္ဝာ ပစ္စယော၊ ဟေတုဘာဝေန ပစ္စယောတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ အာရမ္မဏပစ္စယာဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။

၅၉၅။ တတ္ထ **ဟေတူ**တိ ဝစနာဝယဝကာရဏမူလာနမေတံ အဓိဝစနံ။ "ပဋိညာ, ဟေတူ''တိအာဒီသု ဟိ လောကေ ဝစနာဝယဝေါ ဟေတူတိ ဒုစ္စတိ။ သာသနေ ပန "ယေ ဓမ္မာ ဟေတုပ္ပဘဝေါ"တိအာဒီသု[၁] ကာရဏံ။ "တယော ကုသလဟေတူ၊ တယော အကုသလဟေတူ''တိ အာဒီသု[၂] မူလံ ဟေတူတိ ဝုစ္စတိ၊ တံ ဣဓ အဓိပ္ပေတံ။ **ပစ္စယော**တိ ဇာတေ ပန အယံ ဝစနတ္ထော၊ ပဋိစ္စ ဧတသ္မာ ဧတီတိ ပစ္စယော။ အပစ္စက္ခာယ နံ ဝတ္တတီတိ အတ္ထော။ ယော ဟိ ဓမ္မော ယံ ဓမ္မံ အပစ္စက္ခာယ တိဋ္ဌတိ ဝါ ဥပ္ပဇ္ဇတိ ဝါ၊ သော တဿ ပဒဋ္ဌာနတိ ဝုစ္စတိ ဟောတိ။ လက္ခဏတော ပန ဥပကာရကလက္ခဏော ပစ္စယော။ ယော ဟိ ဓမ္မော ယဿ ဓမ္မဿ ဋိတိယာ ဝါ ဥပ္ပတ္တိယာ ဝါ ဥပကာရကော ဟောတိ၊ သော တဿ ပစ္စယောတိ ဝုစ္စတိ။ ပစ္စယော, ဟေတု, ကာရဏံ, နိဒါနံ, သမ္ဘဝေါ, ပဘဝေါတိအာဒိ အတ္ထတော ဧကံ၊ ဗျဉ္ဇနတော နာနံ။ ဣတိ မူလဋ္ဌေန ဟေတု၊ ဥပကာရကဋ္ဌေန ပစ္စယောတိ သင်္ခေပတော မူလဋ္ဌေန ဥပကာရကော ဓမ္မော ဟေတုပစ္စယော။

သော သာလိအာဒီနံ သာလိဗီဇာဒီနိ ဝိယ, မဏိပဘာဒ်ီနံ ဝိယ စ မဏိဝဏ္ဏာဒယော ကုသလာဒီနံ ကုသလာဒိဘာဝသာဓကောတိ အာစရိယာနံ အဓိပ္ပါယော။ ဧဝံ သန္တေ ပန တံသမုဋ္ဌာနရူပေသု ဟေတုပစ္စယတာ န သမ္ပဇ္ဇတိ။ န ဟိ သော တေသံ ကုသလာဒိဘာဝံ သာဓေတိ၊ န စ ပစ္စယော န ဟောတိ။ ဝုတ္တဉ္စေတံ "ဟေတူ ဟေတုသမ္ပယုတ္တကာနံ ဓမ္မာနံ တံသမုဋ္ဌာနာနဉ္စ ရူပါနံ ဟေတုပစ္စယေန ပစ္စယော"တိ[၃]။ အဟေတုကစိတ္တာနဉ္စ ဝိနာ ဧတေန အဗျာကတဘာဝေါ သိဒ္ဓေါ၊ သဟေတုကာနမ်ိ စ ယောနိသောမနသိကာရာဒိပဋိပဒ္ဓေါ ကုသလာဒိဘာဝေါ၊ န သမ္ပယုတ္တဟေတုပဋိပဒ္ဓေါ။ ယဒိ စ သမ္ပယုတ္တဟေတူသု သဘာဝတောဝ ကုသလာဒိဘာဝေါ သိယ္ယာ၊ သမ္ပယုတ္တေသု ဟေတုပဋိပဒ္ဓေါ အလောဘော ကုသလော ဝါ သိယာ အဗျာကတော ဝါ။ ယသ္မာ ပန ဥဘယထာပိ ဟောတိ၊ တသ္မာ ယထာ သမ္ပယုတ္တေသု၊ ဧဝံ ဟေတူသုပိ ကုသလာဒိတာ ပရိယေသိတဗ္ဗာ။

၁-ဒိ ၃-၅၁-ပိဋ္ဌေ။ ၂-အဘိ ၁-၂၁၄-ပိဋ္ဌေ။ ၃-ပဋ္ဌာန ၁-၁-ပိဋ္ဌေ။

Kusalādibhāvasādhanavasena pana hetūnaṁ mūlaṭṭhaṁ agahetvā suppatiṭṭhitabhāvasādhanavasena gayhamāne na kiñci virujjhati. Laddhahetupaccayā hi dhammā virūḷhamūlā viya pādapā thirā honti suppatiṭṭhitā, ahetukā tilabījakādisevālā viya na suppatiṭṭhitā. Iti mūlaṭṭhena upakārakoti suppatiṭṭhitabhāvasādhanena upakārako dhammo hetupaccayoti veditabbo.

596. Tato paresu ārammaṇabhāvena upakārako dhammo **ārammaṇapaccayo.** So "rūpāyatanaṁ cakkhuviññāṇadhātuyā"ti[1] ārabhitvāpi "yaṁ yaṁ dhammaṁ ārabbha ye ye dhammā uppajjanti cittacetasikā dhammā, te te dhammā tesaṁ tesaṁ dhammānaṁ ārammaṇapaccayena paccayo"ti[2] osāpitattā na koci dhammo na hoti. Yathā hi dubbalo puriso daṇḍaṁ vā rajjuṁ vā ālambitvāva uṭṭhahati ceva tiṭṭhati ca, evaṁ cittacetasikā dhammā rūpādi-ārammaṇaṁ ārabbheva uppajjanti ceva tiṭṭhanti ca. Tasmā sabbepi cittacetasikānaṁ ārammaṇabhūtā dhammā ārammaṇapaccayoti veditabbā.

597. Jeṭṭhakaṭṭhena upakārako dhammo **adhipatipaccayo,** so sahajātārammaṇavasena duvidho. Tattha "chandādhipati chandasampayuttakānaṁ dhammānaṁ taṁsamuṭṭhānānañca rūpānaṁ adhipatipaccayena paccayo"ti-ādivacanato[3] chandavīriyacittavīmaṁsā-saṅkhātā cattāro dhammā adhipatipaccayoti veditabbā, no ca kho ekato. Yadā hi chandaṁ dhuraṁ chandaṁ jeṭṭhakaṁ katvā cittaṁ pavattati, tadā chandova adhipati, na itare. Esa nayo sesesupi.

Yaṁ pana dhammaṁ garuṁ katvā arūpadhammā pavattanti, so nesaṁ ārammaṇādhipati. Tena vuttaṁ "yaṁ yaṁ dhammaṁ garuṁ katvā ye ye dhammā uppajjanti cittacetasikā dhammā, te te dhammā tesaṁ tesaṁ dhammānaṁ adhipatipaccayena paccayo"ti[3].

598. Anantarabhāvena upakārako dhammo **anantarapaccayo.** Samanantarabhāvena upakārako dhammo **samanantarapaccayo.** Idañca

1-2. Paṭṭhāna 1. 1, 2 piṭṭhesu. 3. Paṭṭhāna 1. 2 piṭṭhe.

ကုသလာဒိဘာဝသာဓနဝသေန ပန ဟေတူနံ မူလဋ္ဌံ အဂဟေတ္ဝာ သုပ္ပတိဋ္ဌိတဘာဝသာဓနဝသေန ဂယှမာနေ န ကိဉ္စိ ဝိရုဇ္ဈတိ။ လဒ္ဓဟေတုပစ္စယာ ဟိ ဓမ္မာ ဝိရူဠှမူလာ ဝိယ ပါဒပါ ထိရာ ဟောန္တိ သုပ္ပတိဋ္ဌိတာ၊ အဟေတုကာ တိလဗီဇကာဒိသေဝါလာ ဝိယ န သုပ္ပတိဋ္ဌိတာ။ ဣတိ မူလဋ္ဌေန ဥပကာရကော တီ သုပ္ပတိဋ္ဌိတဘာဝသာဓနေန ဥပကာရကော ဓမ္မော ဟေတုပစ္စယော တိ ဝေဒိတဗ္ဗော။

၅၉၆။ တတော ပရေသု အာရမ္မဏာဘာဝေန ဥပကာရကော ဓမ္မော **အာရမ္မဏပစ္စယော။** သော ''ရူပါယတနံ စက္ခုဝိညာဏဓာတုယာ''တိ အာရဘိတ္ဝာပိ ''ယံ ယံ ဓမ္မံ အာရဗ္ဘ ယေ ယေ ဓမ္မာ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ စိတ္တစေတသိကာ ဓမ္မာ၊ တေ တေ ဓမ္မာ တေသံ တေသံ ဓမ္မာနံ အာရမ္မဏပစ္စယေန ပစ္စယော"တိ ဩသာပိတတ္တာ န ကောစိ ဓမ္မော န ဟောတိ။ ယထာ ဟိ ဒုဗ္ဗလော ပုရိသော ဒဏ္ဍံ ဝါ ရဇ္ဇုံ ဝါ အာလမ္ဗိတ္ဝာဝ ဥဋ္ဌဟတိ စေဝ တိဋ္ဌတိ စ၊ ဧဝံ စိတ္တ-စေတသိကာ ဓမ္မာ ရူပါဒိအာရမ္မဏံ အာရဗ္ဘဝ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ စေဝ တိဋ္ဌန္တိ စ။ တသ္မာ သဗ္ဗေပိ စိတ္တစေတသိကာနံ အာရမ္မဏဘူတာ ဓမ္မာ အာရမ္မဏပစ္စယော တိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

၅၉၇။ ဇေဋ္ဌကဋ္ဌေန ဥပကာရကော ဓမ္မော **အဓိပတိပစ္စယော၊** သော သဟဇာတာရမ္မဏဝသေန ဒုဝိဓော။ တတ္ထ "ဆန္ဒာဓိပတိ ဆန္ဒသမ္ပယုတ္တကာနံ ဓမ္မာနံ တံသမုဋ္ဌာနာနဉ္စ ရူပါနံ အဓိပတိပစ္စယေန ပစ္စယော"တိအာဒိဝစနတော[2] ဆန္ဒဝိရိယစိတ္တဝီမံသာသင်္ခါတာ စတ္တာရော ဓမ္မာ အဓိပတိပစ္စယော တိ ဝေဒိတဗ္ဗာ၊ နော စ ခေါ ကေတော။ ယဒါ ဟိ ဆန္ဒံ ဓုရံ ဆန္ဒံ ဇေဋ္ဌကံ ကတ္ဝာ စိတ္တံ ပဝတ္တတိ၊ တဒါ ဆန္ဒောဝ အဓိပတိ၊ န ဣတရေ။ သေ နယော သေသေသုပိ။

ယံ ပန ဓမ္မံ ဂရုံ ကတ္ဝာ အရူပဓမ္မာ ပဝတ္တန္တိ၊ သော နေသံ အာရမ္မဏာ-ဓိပတိ။ တေန ဝုတ္တံ "ယံ ယံ ဓမ္မံ ဂရုံ ကတ္ဝာ ယေ ယေ ဓမ္မာ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ စိတ္တစေတသိကာ ဓမ္မာ၊ တေ တေ ဓမ္မာ တေသံ တေသံ ဓမ္မာနံ အဓိပတိ-ပစ္စယေန ပစ္စယော"တိ[3]။

၅၉၈။ အနန္တရဘာဝေန ဥပကာရကော ဓမ္မော **အနန္တရပစ္စယော။** သမနန္တရဘာဝေန ဥပကာရကော ဓမ္မော **သမနန္တရပစ္စယော။** ဣဒဉ္စ

၁-၂-ပဋ္ဌာန ၁-၁-၂-ပိဋ္ဌေသု။ ၃-ပဋ္ဌာန ၁-၂-ပိဋ္ဌေ။

paccayadvayaṁ bahudhā papañcayanti. Ayaṁ panettha sāro, yo hi esa cakkhuviññāṇānantarā manodhātu, manodhātu-anantarā manoviññāṇadhātūti-ādi cittaniyamo, so yasmā purimapurimacittavaseneva ijjhati, na aññatā, tasmā attano attano anantaraṁ anurūpassa cittuppādassa uppādanasamattho dhammo anantarapaccayo. Tenevāha "anantarapaccayoti cakkhuviññāṇadhātu taṁsampayuttakā ca dhammā manodhātuyā taṁsampayuttakānañca dhammānaṁ anantarapaccayena paccayo"ti-ādi[1]. Yo anantarapaccayo, sveva samanantarapaccayo. Byañjanamattameva hettha nānaṁ, upacayasantatīsu viya adhivacananiruttidukādīsu viya ca. Atthato pana nānaṁ natthi.

Yampi "atthānantaratāya anantarapaccayo, kālānantaratāya samanantarapaccayo"ti ācariyānaṁ mataṁ, taṁ "nirodhā vuṭṭhahantassa nevasaññānāsaññāyatanakusalaṁ phalasamāpattiyā samanantarapaccayena paccayo"ti-ādīhi[2] virujjhati. Yampi tattha vadanti "dhammānaṁ samuṭṭhāpanasamatthatā na parihāyati, bhāvanābalena pana vāritattā dhammā samanantarā nuppajjantī"ti, tampi kālānantaratāya abhāvameva sādheti. Bhāvanābalena hi tattha kālānantaratā natthīti, mayampi etadeva vadāma. Yasmā ca kālānantaratā natthi, tasmā samanantarapaccayatā na yujjati. Kālānantaratāya hi tesaṁ samanantarapaccayo hotīti laddhi. Tasmā abhinivesaṁ akatvā byañjanamattatovettha nānākaraṇaṁ paccetabbaṁ, na atthato. Kathaṁ, natthi etesaṁ antaranti hi anantarā. Saṇṭhānābhāvato suṭṭhu anantarāti samanantarā.

599. Uppajjamānova saha uppādanabhāvena upakārako dhammo **sahajātapaccayo** pakāsassa padīpo viya. So arūpakkhandhādivasena chabbidho hoti. Yathāha "cattāro khandhā arūpino aññamaññaṁ sahajātapaccayena paccayo. Cattāro mahābhūtā aññamaññaṁ, okkantikkhaṇe nāmarūpaṁ aññamaññaṁ, cittacetasikā dhammā cittasamuṭṭhānānaṁ rūpānaṁ, mahābhūtā upādārūpānaṁ, rūpino dhammā arūpīnaṁ dhammānaṁ kiñcikāle sahajātapaccayena paccayo, kiñcikāle na sahajātapaccayena paccayo"ti[3]. Idaṁ hadayavatthumeva sandhāya vuttaṁ.

1. Paṭṭhāna 1. 2 piṭṭhe. 2. Paṭṭhāna 1. 138 piṭṭhe. 3. Paṭṭhāna 1. 5 piṭṭhe.

ပစ္ဆယဒ္ဒယံ ဗဟုဓာ ပပဉ္စယန္တိ။ အယံ ပနေတ္ထ သာရော၊ ယော ဟိ ဧသေ စက္ခု-ဝိညာဏာနန္တရာ မနောဓာတု၊ မနောဓာတုအနန္တရာ မနောဝိညာဏဓာတုတိ-အာဒိ စိတ္တနိယမော၊ သော ယသ္မာ ပုရိမပုရိမစိတ္တဝသေနေဝ ဇာယတိ၊ န အညထာ၊ တသ္မာ အတ္တနော အတ္တနော အနန္တရံ အနုရူပဿ စိတ္တုပ္ပါဒဿ ဥပ္ပါဒနသမတ္ထော ဓမ္မော အနန္တရပစ္စယော။ တေနေဝါဟ "အနန္တရပစ္စယောတိ စက္ခုဝိညာဏဓာတု တံသမ္ပယုတ္တကာ စ ဓမ္မာ မနောဓာတုယာ တံသမ္ပယုတ္ត-ကာနဉ္စ ဓမ္မာနံ အနန္တရပစ္စယေန ပစ္စယော"တိအာဒိ[၁]။ ယော အနန္တရပစ္စယော၊ သ္ဝေဝ သမနန္တရုပစ္စယော။ ဣဒ္ဓနမတ္တမေဝ ဟေတ္ထ နာနံ၊ ဥပစယသန္တတိသု ဝိယ အဓိဝစနနိရုတ္တိဒုကာဒီသု ဝိယ စ။ အတ္ထတော ပန နာနံ နတ္ထိ။

ယဒို "အတ္ထာနန္တရတာယ အနန္တရပစ္စယော၊ ကာလာနန္တရတာယ သမနန္တရပစ္စယော"တိ အာစရိယာနံ မတံ၊ တံ "နိရောဓာ ဝုဋ္ဌဟန္တဿ နေဝသညာနာသညာယတနကုသလံ ဖလသမာပတ္တိယာ သမနန္တရပစ္စယေန ပစ္စယော"တိအာဒိဟိ[၂] ဝိရုဇ္ဈတိ။ ယဒို တတ္ထ ဝဒန္တိ "ဓမ္မာနံ ဘင်္ဂုပ္ပာဒန-သမတ္ထတာ န ပရိဟာယတီ၊ ဘာဝနာဗလေန ပန ဝါရိတတ္တာ ဓမ္မာ သမနန္တရာ နုပ္ပဇ္ဇန္တီ"တိ၊ တဒို ကာလာနန္တရတာယ အဘာဝမေဝ သာဓေတိ။ ဘာဝနာ-ဗလေန ဟိ တတ္ထ ကာလာနန္တရတာ နတ္ထိတိ၊ မယမ္ပိ တေဒေဝ ဝဒါမ။ ယသ္မာ စ ကာလာနန္တရတာ နတ္ထိ၊ တသ္မာ သမနန္တရပစ္စယတာ န ယုဇ္ဇတိ။ ကာလာ-နန္တရတာယ ဟိ တေသံ သမနန္တရပစ္စယော ဟောတီတိ လဒ္ဓိ။ တသ္မာ အဘိနိဝေသံ အကတ္ဝာ ဗျဉ္ဇနမတ္တတောဝေတ္ထ နာနာကရဏံ ပစ္စေတဗ္ဗံ၊ န အတ္ထတော။ ကထံ၊ နတ္ထိ တေသံ အန္တရန္တိ ဟိ အနန္တရာ။ သဏ္ဌာနာဘာဝ-တော သုဉ္ဉာ အနန္တရာတိ သမနန္တရာ။

၅၉၉။ ဥပ္ပဇ္ဇမာနောဝ သဟ ဥပ္ပါဒနဘာဝေန ဥပကာရကော ဓမ္မော **သဟဇာတပစ္စယော** ပကာသဿ ပဒီပေါ ဝိယ။ သော အရူပက္ခန္ဓာဒိဝသေန ဆဗ္ဗိဓော ဟောတိ။ ယထာဟ "စတ္တာရော ခန္ဓာ အရူပိနော အညမညံ သဟဇာတပစ္စယေန ပစ္စယော။ စတ္တာရော မဟာဘူတာ အညမညံ၊ ဩက္ကန္တိက္ခ-ဏေ နာမရူပံ အညမညံ၊ စိတ္တစေတသိကာ ဓမ္မာ စိတ္တသမုဋ္ဌာနာနံ ရူပါနံ၊ မဟာဘူတာ ဥပါဒါရူပါနံ၊ ရူပိနော ဓမ္မာ အရူပိနံ ဓမ္မာနံ ကိဉ္စိကာလေ သဟဇာတပစ္စယေန ပစ္စယော၊ ကိဉ္စိကာလေ န သဟဇာတပစ္စယေန ပစ္စယော"တိ[၃]။ ဣဒံ ဟဒယဝတ္ထုမေဝ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။

၁-ပဋ္ဌာန ၁-၂-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ပဋ္ဌာန ၁-၁၃၈-ပိဋ္ဌေ။ ၃-ပဋ္ဌာန ၁-၅-ပိဋ္ဌေ။

600. Aññamaññaṁ uppādanupatthambhanabhāvena upakārako dhammo **aññamaññapaccayo** aññamaññūpatthambhakaṁ tidaṇḍakaṁ viya. So arūpakkhandhādivasena tividho hoti. Yathāha “cattāro khandhā arūpino aññamaññapaccayena paccayo. Cattāro mahābhūtā okkantikkhaṇe nāmarūpaṁ aññamaññapaccayena paccayo”ti[1].

601. Adhiṭṭhānākārena nissayākārena ca upakārako dhammo **nissayapaccayo** tarucittakammādīnaṁ pathavīpaṭādayo viya. So “cattāro khandhā arūpino aññamaññaṁ nissayapaccayena paccayo”ti[1] evaṁ sahajāte vuttanayeneva veditabbo. Chaṭṭho panettha koṭṭhāso “cakkhāyatanaṁ cakkhuviññāṇadhātuyā -pa- sota. Ghāna. Jivhā. Kāyāyatanaṁ kāyaviññāṇadhātuyā taṁsampayuttakānañca dhammānaṁ nissayapaccayena paccayo. Yaṁ rūpaṁ nissāya manodhātu ca manoviññāṇadhātu ca vattanti, taṁ rūpaṁ manodhātuyā ca manoviññāṇadhātuyā ca taṁsampayuttakānañca dhammānaṁ nissayapaccayena paccayo”ti[1] evaṁ vibhatto.

602. **Upanissayapaccayo**ti ettha pana ayaṁ tāva vacanattho, tadadhīnavuttitāya attano phalena nissito na paṭikkhittoti nissayo. Yathā pana bhuso āyāso upāyāso, evaṁ bhuso nissayo upanissayo, balavakāraṇassetaṁ adhivacanaṁ. Tasmā balavakāraṇabhāvena upakārako dhammo upanissayapaccayoti veditabbo.

So ārammaṇūpanissayo anantarūpanissayo pakatūpanissayoti tividho hoti. Tattha “dānaṁ datvā sīlaṁ samādiyitvā uposathakammaṁ katvā taṁ garuṁkatvā paccavekkhati, pubbe suciṇṇāni garuṁkatvā paccavekkhati, jhānā vuṭṭhahitvā jhānaṁ garuṁkatvā paccavekkhati, sekkhā gotrabhuṁ garuṁkatvā paccavekkhanti, vodānaṁ garuṁkatvā paccavekkhanti. Sekkhā maggā vuṭṭhahitvā maggaṁ garuṁkatvā paccavekkhantī”ti[2] evamādinā nayena **ārammaṇūpanissayo** tāva ārammaṇādhipatinā saddhiṁ nānattaṁ akatvāva vibhatto. Tattha yaṁ ārammaṇaṁ garuṁkatvā cittacetasikā uppajjanti, taṁ niyamato tesu[3] ārammaṇesu balavārammaṇaṁ hoti. Iti

1. Paṭṭhāna 1. 5 piṭṭhe. 2. Paṭṭhāna 1. 6 piṭṭhe. 3. Tesaṁ (I)

၆၀၀။ အညမညံ ဥပ္ပါဒနုပတ္ထမ္ဘနဘာဝေန ဥပကာရကော ဓမ္မော **အညမညပစ္စယော** အညမညူပတ္ထမ္ဘကံ တိဒဏ္ဍကံ ဝိယ။ သော အရူပက္ခန္ဓာဒိဝသေန တိဝိဓော ဟောတိ။ ယထာဟ “စတ္တာရော ခန္ဓာ အရူပိနော အညမညပစ္စယေန ပစ္စယော။ ဝတ္ထာရော မဟာဘူတာ ဩက္ကန္တိက္ခဏေ နာမရူပံ အညမညပစ္စယေန ပစ္စယော”တိ[1]။

၆၀၁။ အဓိဋ္ဌာနာကာရေန နိဿယာကာရေန စ ဥပကာရကော ဓမ္မော **နိဿယပစ္စယော** တရုစိတ္တကမ္မာဒီနံ ပထဝီပဋာဒယော ဝိယ။ သော “စတ္တာရော ခန္ဓာ အရူပိနော အညမညံ နိဿယပစ္စယေန ပစ္စယော”တိ[2] ဧဝံ သဟဇာတေ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဆဋ္ဌော ပနေတ္ထ ကောဋ္ဌာသော “စက္ခာယတနံ စက္ခုဝိညာဏဓာတုယာ။ပ။ သောတ။ ဃာန။ ဇိဝှါ။ ကာယာယတနံ ကာယဝိညာဏဓာတုယာ တံသမ္ပယုတ္တကာနဉ္စ ဓမ္မာနံ နိဿယပစ္စယေန ပစ္စယော။ ယံ ရူပံ နိဿာယ မနောဓာတု စ မနောဝိညာဏဓာတု စ ဝတ္တန္တိ၊ တံ ရူပံ မနောဓာတုယာ စ မနောဝိညာဏဓာတုယာ စ တံသမ္ပယုတ္တကာနဉ္စ ဓမ္မာနံ နိဿယပစ္စယေန ပစ္စယော”တိ[3] ဧဝံ ဝိဘတ္တော။

သော အာရမ္မဏူပနိဿယော အနန္တရူပနိဿယော ပကတူပနိဿယောတိ တိဝိဓော ဟောတိ။ တတ္ထ “ဒါနံ ဒတ္ဝာ သီလံ သမာဒိယိတ္ဝာ ဥပေါသထကမ္မံ ကတ္ဝာ တံ ဂရုံကတ္ဝာ ပစ္စဝေက္ခတိ၊ ပုဗ္ဗေ သုစိဏ္ဏာနိ ဂရုံကတ္ဝာ ပစ္စဝေက္ခတိ၊ ဈာနာ ဝုဋ္ဌဟိတ္ဝာ ဈာနံ ဂရုံကတ္ဝာ ပစ္စဝေက္ခတိ၊ သေက္ခာ ဂေါတြဘုံ ဂရုံကတ္ဝာ ပစ္စဝေက္ခန္တိ၊ ဝေဒါနံ ဂရုံကတ္ဝာ ပစ္စဝေက္ခန္တိ။ သေက္ခာ မဂ္ဂါ ဝုဋ္ဌဟိတ္ဝာ မဂ္ဂံ ဂရုံကတ္ဝာ ပစ္စဝေက္ခန္တိ”တိ[4] ဧဝမာဒိနာ နယေန **အာရမ္မဏူပနိဿယော** တာဝ အာရမ္မဏာဓိပတိနာ သဒ္ဓိံ နာနတ္တံ အကတ္ဝာဝ ဝိဘတ္တော။ တတ္ထ ယံ အာရမ္မဏံ ဂရုံကတ္ဝာ စိတ္တစေတသိကာ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ တံ နိယမတော တေသု[?] အာရမ္မဏေသု ဗလဝါရမ္မဏံ ဟောတိ။ ဣတိ

၁-ပဋ္ဌာန ၁-၅-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ပဋ္ဌာန ၁-၆-ပိဋ္ဌေ။ ၃-တေသံ (ဋီ)

garukattabbamattaṭṭhena ārammaṇādhipati, balavakāraṇaṭṭhena ārammaṇūpanissayoti evametesaṁ nānattaṁ veditabbaṁ.

Anantarūpanissayopi "purimā purimā kusalā khandhā pacchimānaṁ pacchimānaṁ kusalānaṁ khandhānaṁ upanissayapaccayena paccayo"ti-ādinā[1] nayena anantarapaccayena saddhiṁ nānattaṁ akatvāva vibhatto. Mātikānikkhepe pana nesaṁ "cakkhuviññāṇadhātu taṁsampayuttakā ca dhammā manodhātuyā taṁsampayuttakānañca dhammānaṁ anantarapaccayena paccayo"ti-ādinā[2] nayena anantarassa, "purimā purimā kusalā dhammā pacchimānaṁ pacchimānaṁ kusalānaṁ dhammānaṁ upanissayapaccayena paccayo"ti-ādinā[1] nayena upanissayassa āgatattā nikkhepe viseso atthi. Sopi atthato ekībhāvameva gacchati. Evaṁ santepi attano attano anantarā anurūpassa cittuppādassa pavattanasamatthatāya anantaratā, purimacittassa pacchimacittuppādane balavatāya anantarūpanissayatā veditabbā. Yathā hi hetupaccayādīsu kiñci dhammaṁ vināpi cittaṁ uppajjati, na evaṁ anantaracittaṁ vinā cittassa uppatti nāma atthi. Tasmā balavapaccayo hoti. Iti attano attano anantarā anurūpacittuppādanavasena anantarapaccayo, balavakāraṇavasena anantarūpanissayoti evametesaṁ nānattaṁ veditabbaṁ.

Pakatūpanissayo pana pakato upanissayo pakatūpanissayo. Pakato nāma attano santāne nipphādito vā saddhāsīlādi upasevito vā utubhojanādi. Pakatiyā eva vā upanissayo pakatūpanissayo, ārammaṇānantarehi asammissoti attho. Tassa pakatūpanissayo "saddhaṁ upanissāya dānaṁ deti, sīlaṁ samādiyati, uposathakammaṁ karoti, jhānaṁ uppādeti, vipassanaṁ uppādeti, maggaṁ uppādeti, abhiññaṁ uppādeti, samāpattiṁ uppādeti. Sīlaṁ, sutaṁ, cāgaṁ, paññaṁ upanissāya dānaṁ deti -pa- samāpattiṁ uppādeti. Saddhā, sīlaṁ, sutaṁ, cāgo, paññā saddhāya, sīlassa, sutassa, cāgassa, paññāya, upanissayapaccayena paccayo"ti-ādinā[3] nayena anekappakārato pabhedo veditabbo. Iti ime saddhādayo pakatā ceva balavakāraṇaṭṭhena upanissayā cāti pakatūpanissayoti.

1. Paṭṭhāna 1. 5 piṭṭhe. 2. Paṭṭhāna 1. 2 piṭṭhe. 3. Paṭṭhāna 1. 145 piṭṭhe.

ဂရုကတ္တဗ္ဗမတ္တဋ္ဌေန အာရမ္မဏာဓိပတိ၊ ဗလဝကာရဏာဋ္ဌေန အာရမ္မဏူပနိဿယောတိ ဧဝမေတေသံ နာနတ္တံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

အနန္တရူပနိဿယောပိ "ပုရိမာ ပုရိမာ ကုသလာ ခန္ဓာ ပစ္ဆိမာနံ ပစ္ဆိမာနံ ကုသလာနံ ခန္ဓာနံ ဥပနိဿယပစ္စယေန ပစ္စယော"တိအာဒိနာ[1] နယေန အနန္တရပစ္စယေန သဒ္ဓိံ နာနတ္တံ အကတ္ဝာဝ ဝိဘတ္တော။ မာတိကာနိက္ခေပေ ပန နေသံ "စက္ခုဝိညာဏဓာတု တံသမ္ပယုတ္တကာ စ ဓမ္မာ မနောဓာတုယာ တံသမ္ပယုတ္တကာနဉ္စ ဓမ္မာနံ အနန္တရပစ္စယေန ပစ္စယော"တိအာဒိနာ[2] နယေန အနန္တရဿ၊ "ပုရိမာ ပုရိမာ ကုသလာ ဓမ္မာ ပစ္ဆိမာနံ ပစ္ဆိမာနံ ကုသလာနံ ဓမ္မာနံ ဥပနိဿယပစ္စယေန ပစ္စယော"တိအာဒိနာ[1] နယေန ဥပနိဿယဿ အာဂတတ္တာ နိက္ခေပေ ဝိသေသော အတ္ထိ။ သောပိ အတ္ထတော ဧကီဘာဝမေဝ ဂစ္ဆတိ။ ဧဝံ သန္တေပိ အတ္တနော အတ္တနော အနန္တရာ အနုရူပဿ စိတ္တုပ္ပါဒဿ ပဝတ္တနသမတ္ထတာယ အနန္တရတာ၊ ပုရိမစိတ္တဿ ပစ္ဆိမစိတ္တုပ္ပါဒနေ ဗလဝတာယ အနန္တရူပနိဿယတာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ယထာ ဟိ ဟေတုပစ္စယာဒီသု ကိဉ္စိ ဓမ္မံ ဝိနာပိ စိတ္တံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ န ဧဝံ အနန္တရစိတ္တံ ဝိနာ စိတ္တဿ ဥပ္ပတ္တိ နာမ အတ္ထိ။ တသ္မာ ဗလဝပစ္စယော ဟောတိ။ ဣတိ အတ္တနော အတ္တနော အနန္တရာ အနုရူပစိတ္တုပ္ပါဒနဝသေန အနန္တရပစ္စယော၊ ဗလဝကာရဏဝသေန အနန္တရူပနိဿယောတိ ဧဝမေတေသံ နာနတ္တံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

ပကတူပနိဿယော ပန ပကတော ဥပနိဿယော ပကတူပနိဿယော။ ပကတော နာမ အတ္တနော သန္တာနေ နိပ္ဖါဒိတော ဝါ သဒ္ဓါသီလာဒိ ဥပသေဝိတော ဝါ ဥတုဘောဇနာဒိ။ ပကတိယာ ဧဝ ဝါ ဥပနိဿယော ပကတူပနိဿယော၊ အာရမ္မဏာနန္တရေဟိ အသမ္မိဿောတိ အတ္ထော။ တသ ပကတူပနိဿယော "သဒ္ဓံ ဥပနိဿာယ ဒါနံ ဒေတိ၊ သီလံ သမာဒိယတိ၊ ဥပေါသထကမ္မံ ကရောတိ၊ ဈာနံ ဥပ္ပါဒေတိ၊ ဝိပဿနံ ဥပ္ပါဒေတိ၊ မဂ္ဂံ ဥပ္ပါဒေတိ၊ အဘိညံ ဥပ္ပါဒေတိ၊ သမာပတ္တိံ ဥပ္ပါဒေတိ။ သီလံ၊ သုတံ၊ စာဂံ၊ ပညံ ဥပနိဿာယ ဒါနံ ဒေတိ။ပ။ သမာပတ္တိံ ဥပ္ပါဒေတိ။ သဒ္ဓါ၊ သီလံ၊ သုတံ၊ စာဂေါ၊ ပညာ သဒ္ဓါယ၊ သီလဿ၊ သုတဿ၊ စာဂဿ၊ ပညာယ၊ ဥပနိဿယပစ္စယေန ပစ္စယော"တိအာဒိနာ[3] နယေန အနေကပ္ပကာရတော ပဘေဒေါ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဣတိ ဣမေ သဒ္ဓါဒယော ပကတာ စေဝ ဗလဝကာရဏဋ္ဌေန ဥပနိဿယာ စာတိ ပကတူပနိဿယောတိ။

၁-ပဋ္ဌာန ၁-၅-ဖိဋ္ဌေ။ ၂-ပဋ္ဌာန ၁-၂-ဖိဋ္ဌေ။ ၃-ပဋ္ဌာန ၁-၁၄၅-ဖိဋ္ဌေ။

603. Paṭhamataraṁ uppajjitvā vattamānabhāvena upakārako dhammo **purejātapaccayo.** So pañcadvāre vatthārammaṇahadayavatthuvasena ekādasavidho hoti. Yathāha “cakkhāyatanaṁ cakkhuviññāṇadhātuyā taṁsampayuttakānañca dhammānaṁ purejātapaccayena paccayo. Sota -pa- ghāna, jivhā, kāyāyatanaṁ, rūpa, sadda, gandha, rasa, phoṭṭhabbāyatanaṁ kāyaviññāṇadhātuyā taṁsampayuttakānañca dhammānaṁ purejātapaccayena paccayo. Rūpa, sadda, gandha, rasa, phoṭṭhabbāyatanaṁ manodhātuyā. Yaṁ rūpaṁ nissāya manodhātu ca manoviññāṇadhātu ca vattanti, taṁ rūpaṁ manodhātuyā taṁsampayuttakānañca dhammānaṁ purejātapaccayena paccayo. Manoviññāṇadhātuyā taṁsampayuttakānañca dhammānaṁ kiñcikāle purejātapaccayena paccayo. Kiñcikāle na purejātapaccayena paccayo”ti[1].

604. Purejātānaṁ rūpadhammānaṁ upatthambhakattena upakārako arūpadhammo **pacchājātapaccayo** gijjhapotakasarīrānaṁ āhārāsācetanā viya. Tena vuttaṁ “pacchājātā cittacetasikā dhammā purejātassa imassa kāyassa pacchājātapaccayena paccayo”ti[2].

605. Āsevanaṭṭhena anantarānaṁ paguṇabalavabhāvāya upakārako dhammo **āsevanapaccayo** ganthādīsu purimapurimābhiyogo viya. So kusalākusalakiriyajavanavasena tividho hoti. Yathāha “purimā purimā kusalā dhammā pacchimānaṁ pacchimānaṁ kusalānaṁ dhammānaṁ āsevanapaccayena paccayo. Purimā purimā akusalā -pa- kiriyābyākatā dhammā pacchimānaṁ pacchimānaṁ kiriyābyākatānaṁ dhammānaṁ āsevanapaccayena paccayo”ti[2].

606. Cittapayogasaṅkhātena kiriyabhāvena upakārako dhammo **kammapaccayo.** So nānakkhaṇikāya ceva kusalākusalacetanāya sahajātāya ca sabbāyapi cetanāya vasena duvidho hoti. Yathāha “kusalākusalaṁ kammaṁ vipākānaṁ khandhānaṁ kaṭattā ca rūpānaṁ kammapaccayena paccayo. Cetanā sampayuttakānaṁ dhammānaṁ taṁsamuṭṭhānānañca rūpānaṁ kammapaccayena paccayo”ti[2].

1. Paṭṭhāna 1. 6 piṭṭhe.
2. Paṭṭhāna 1. 7 piṭṭhe.

၆၀၃။ ပဌမတရံ ဥပ္ပဇ္ဇိတ္ဝာ ဝတ္တမာနဘာဝေန ဥပကာရကော ဓမ္မော **ပုရေဇာတပစ္စယော**။ သော ပဉ္စဒ္ဝါရေ ဝတ္ထာရမ္မဏဟဒယဝတ္ထုဝသေန ဧကာဒသဝိဓော ဟောတိ။ ယထာဟ “စက္ခာယတနံ စက္ခုဝိညာဏဓာတုယာ တံသမ္ပယုတ္တကာနဉ္စ ဓမ္မာနံ ပုရေဇာတပစ္စယေန ပစ္စယော။ သောတ။ ပ။ ဃာန၊ ဇိဝှါ၊ ကာယာယတနံ၊ ရူပ၊ သဒ္ဒ၊ ဂန္ဓ၊ ရသ၊ ဖောဋ္ဌဗ္ဗာယတနံ ကာယဝိညာဏဓာတုယာ တံသမ္ပယုတ္တကာနဉ္စ ဓမ္မာနံ ပုရေဇာတပစ္စယေန ပစ္စယော။ ရူပ၊ သဒ္ဒ၊ ဂန္ဓ၊ ရသ၊ ဖောဋ္ဌဗ္ဗာယတနံ မနောဓာတုယာ။ ယံ ရူပံ နိဿာယ မနောဓာတု စ မနောဝိညာဏဓာတု စ ဝတ္တန္တိ၊ တံ ရူပံ မနောဓာတုယာ တံသမ္ပယုတ္တကာနဉ္စ ဓမ္မာနံ ပုရေဇာတပစ္စယေန ပစ္စယော။ ပနောဝိညာဏဓာတုယာ တံသမ္ပယုတ္တကာနဉ္စ ဓမ္မာနံ ကိဉ္စိကာလေ ပုရေဇာတပစ္စယေန ပစ္စယော။ ကိဉ္စိကာလေ န ပုရေဇာတပစ္စယေန ပစ္စယော”တိ[1]။

၆၀၄။ ပုရေဇာတာနံ ရူပဓမ္မာနံ ဥပတ္ထမ္ဘကတ္တေန ဥပကာရကော အရူပဓမ္မော **ပစ္ဆာဇာတပစ္စယော** ဂိဒ္ဓပေါတကသရီရာနံ အာဟာရာသာစေတနာ ဝိယ။ တေန ဝုတ္တံ “ပစ္ဆာဇာတာ စိတ္တစေတသိကာ ဓမ္မာ ပုရေဇာတဿ ဣမဿ ကာယဿ ပစ္ဆာဇာတပစ္စယေန ပစ္စယော”တိ[2]။

၆၀၅။ အာသေဝနဋ္ဌေန အနန္တရာနံ ပဂုဏဗလဝဘာဝါယ ဥပကာရကော ဓမ္မော **အာသေဝနပစ္စယော** ဂန္ထာဒီသု ပုရိမပုရိမာဘိယောဂေါ ဝိယ။ သော ကုသလာကုသလကိရိယဇဝနဝသေန တိဝိဓော ဟောတိ။ ယထာဟ “ပုရိမာ ပုရိမာ ကုသလာ ဓမ္မာ ပစ္ဆိမာနံ ပစ္ဆိမာနံ ကုသလာနံ ဓမ္မာနံ အာသေဝန-ပစ္စယေန ပစ္စယော။ ပုရိမာ ပုရိမာ အကုသလာ။ ပ။ ကိရိယာဗျာကတာ ဓမ္မာ ပစ္ဆိမာနံ ပစ္ဆိမာနံ ကိရိယာဗျာကတာနံ ဓမ္မာနံ အာသေဝနပစ္စယေန ပစ္စယော”တိ[2]။

၆၀၆။ စိတ္တပယောဂသင်္ခါတေန ကိရိယဘာဝေန ဥပကာရကော ဓမ္မော **ကမ္မပစ္စယော**။ သော နာနက္ခဏိကာယ စေဝ ကုသလာကုသလစေတနာယ သဟဇာတာယ စ သဗ္ဗာယပိ စေတနာယ ဝသေန ဒုဝိဓော ဟောတိ။ ယထာဟ “ကုသလာကုသလံ ကမ္မံ ဝိပါကာနံ ခန္ဓာနံ ကဋတ္တာ စ ရူပါနံ ကမ္မပစ္စယေန ပစ္စယော။ စေတနာ သမ္ပယုတ္တကာနံ ဓမ္မာနံ တံသမုဋ္ဌာနာနဉ္စ ရူပါနံ ကမ္မပစ္စယေန ပစ္စယော”တိ[3]။

1-ပဋ္ဌာန ၁-၆-ပိဋ္ဌေ။
2-ပဋ္ဌာန ၁-၇-ပိဋ္ဌေ။

607. Nirussāhasantabhāvena nirussāhasantabhāvāya upakārako vipākadhammo **vipākapaccayo.** So pavatte taṁsamuṭṭhānānaṁ, paṭisandhiyaṁ kaṭattā ca rūpānaṁ, sabbattha ca sampayuttadhammānaṁ paccayo hoti. Yathāha "vipākābyākato eko khandho tiṇṇannaṁ khandhānaṁ cittasamuṭṭhānānañca rūpānaṁ vipākapaccayena paccayo -pa-. Paṭisandhikkhaṇe vipākābyākato eko khandho tiṇṇannaṁ khandhānaṁ kaṭattā ca rūpānaṁ. Tayo khandhā ekassa khandhassa. Dve khandhā dvinnaṁ khandhānaṁ kaṭattā ca rūpānaṁ vipākapaccayena paccayo. Khandhā vatthussa vipākapaccayena paccayo"ti[1].

608. Rūpārūpānaṁ upatthambhakaṭṭhena upakārakā cattāro āhārā **āhārapaccayo.** Yathāha "kabaḷīkāro āhāro imassa kāyassa āhārapaccayena paccayo. Arūpino āhārā sampayuttakānaṁ dhammānaṁ taṁsamuṭṭhānānañca rūpānaṁ āhārapaccayena paccayo"ti[1]. Paññāvāre pana "paṭisandhikkhaṇe vipākābyākatā āhārā sampayuttakānaṁ khandhānaṁ kaṭattā ca rūpānaṁ āhārapaccayena paccayo"tipi[2] vuttaṁ.

609. Adhipatiyaṭṭhena upakārakā-itthindriyapurisindriyavajjā vīsatindriyā **indriyapaccayo.** Tattha cakkhundriyādayo arūpadhammānaṁyeva, sesā rūpārūpānaṁ paccayā honti. Yathāha "Cakkhundriyaṁ cakkhuviññāṇadhātuyā -pa-. Sota. Ghāna. Jivhā. Kāyindriyaṁ kāyaviññāṇadhātuyā taṁsampayuttakānañca dhammānaṁ indriyapaccayena paccayo. Rūpajīvitindriyaṁ kaṭattārūpānaṁ indriyapaccayena paccayo. Arūpino indriyā sampayuttakānaṁ dhammānaṁ taṁsamuṭṭhānānañca rūpānaṁ indriyapaccayena paccayo"ti[3]. Paññāvāre pana "paṭisandhikkhaṇe vipākābyākatā indriyā sampayuttakānaṁ khandhānaṁ kaṭattā ca rūpānaṁ indriyapaccayena paccayo"tipi[4] vuttaṁ.

610. Upanijjhāyanaṭṭhena upakārakāni ṭhapetvā dvipañcaviññāṇe sukhadukkhavedanādvayaṁ sabbānipi kusalādibhedāni satta jhānaṅgāni **jhānapaccayo.** Yathāha "jhānaṅgāni jhānasampayuttakānaṁ dhammānaṁ taṁsamuṭṭhānānañca rūpānaṁ

1. Paṭṭhāna 1. 7 piṭṭhe.
2. Paṭṭhāna 1. 156 piṭṭhe.
3. Paṭṭhāna 1. 7, 8 piṭṭhesu.
4. Paṭṭhāna 1. 157 piṭṭhe.

၆၀၇။ နိရုဿာဟသန္တဘာဝေန နိရုဿာဟသန္တဘာဝါယ ဥပကာရကော ဝိပါကဓမ္မော **ဝိပါကပစ္စယော**။ သော ပဝတ္တေ တံသမုဋ္ဌာနာနံ, ပဋိသန္ဓိယံ ကဋတ္တာ စ ရူပါနံ, သဗ္ဗတ္ထ စ သမ္ပယုတ္တဓမ္မာနံ ပစ္စယော ဟောတိ။ ယထာဟ "ဝိပါကာဗျာကတော ဧကော ခန္ဓော တိဏ္ဏန္နံ ခန္ဓာနံ စိတ္တသမုဋ္ဌာနာနဉ္စ ရူပါနံ ဝိပါကပစ္စယေန ပစ္စယော။ပ။ ပဋိသန္ဓိက္ခဏေ ဝိပါကာဗျာကတော ဧကော ခန္ဓော တိဏ္ဏန္နံ ခန္ဓာနံ ကဋတ္တာ စ ရူပါနံ။ တယော ခန္ဓာ ဧကဿ ခန္ဓဿ။ ဒွေ ခန္ဓာ ဒွိန္နံ ခန္ဓာနံ ကဋတ္တာ စ ရူပါနံ ဝိပါကပစ္စယေန ပစ္စယော။ ခန္ဓာ ဝတ္ထုဿ ဝိပါကပစ္စယေန ပစ္စယော"တိ[1]။

၆၀၈။ ရူပါရူပါနံ ဥပတ္ထမ္ဘကဋ္ဌေန ဥပကာရကာ စတ္တာရော အာဟာရာ **အာဟာရပစ္စယော**။ ယထာဟ "ကဗဠီကာရော အာဟာရော ဣမဿ ကာယဿ အာဟာရပစ္စယေန ပစ္စယော။ အရူပိနော အာဟာရာ သမ္ပယုတ္တကာနံ ဓမ္မာနံ တံသမုဋ္ဌာနာနဉ္စ ရူပါနံ အာဟာရပစ္စယေန ပစ္စယော"တိ[2]။ ပဋ္ဌာနေ ပန "ပဋိသန္ဓိက္ခဏေ ဝိပါကာဗျာကတာ အာဟာရာ သမ္ပယုတ္တကာနံ ခန္ဓာနံ ကဋတ္တာ စ ရူပါနံ အာဟာရပစ္စယေန ပစ္စယော"တိ[3] ဝုတ္တံ။

၆၀၉။ အဓိပတိယဋ္ဌေန ဥပကာရကာ ဣတ္ထိန္ဒြိယပုရိသိန္ဒြိယဝဇ္ဇာ ဝိသတိန္ဒြိယာ **ဣန္ဒြိယပစ္စယော**။ တတ္ထ စက္ခုန္ဒြိယာဒယော အရူပမ္မောနံယေဝ၊ သေသာ ရူပါ-ရူပါနံ ပစ္စယာ ဟောန္တိ။ ယထာဟ "စက္ခုန္ဒြိယံ စက္ခုဝိညာဏဓာတုယာ။ပ။ သောတ။ ဃာန။ ဇိဝှါ။ ကာယိန္ဒြိယံ ကာယဝိညာဏဓာတုယာ တံသမ္ပယုတ္တ-ကာနဉ္စ မ္မောနံ ဣန္ဒြိယပစ္စယေန ပစ္စယော။ ရူပဇီဝိတိန္ဒြိယံ ကဋတ္တာရူပါနံ ဣန္ဒြိယပစ္စယေန ပစ္စယော။ အရူပိနော ဣန္ဒြိယာ သမ္ပယုတ္တကာနံ ဓမ္မာနံ တံသမုဋ္ဌာနာနဉ္စ ရူပါနံ ဣန္ဒြိယပစ္စယေန ပစ္စယော"တိ[4]။ ပဋ္ဌာနေ ပန "ပဋိသန္ဓိက္ခဏေ ဝိပါကာဗျာကတာ ဣန္ဒြိယာ သမ္ပယုတ္တကာနံ ခန္ဓာနံ ကဋတ္တာ စ ရူပါနံ ဣန္ဒြိယပစ္စယေန ပစ္စယော"တိ[5] ဝုတ္တံ။

၆၁၀။ ဥပနိဇ္ဈာယနဋ္ဌေန ဥပကာရကာနိ ဒွေပဉ္စဝိညာဏေ သုခ-ဒုက္ခဝေဒနာဒွယံ သမ္ပယုတ္တကာနိဝိ ကုသလာဒိဘေဒါနိ သတ္တ ဈာနင်္ဂါနိ **ဈာန**ပစ္စယော။ ယထာဟ "ဈာနင်္ဂါနိ ဈာနသမ္ပယုတ္တကာနံ ဓမ္မာနံ တံသမုဋ္ဌာနာနဉ္စ ရူပါနံ

. ၁-ပဋ္ဌာန ၁-၇-ဝိဇ္ဇေ။
၂-ပဋ္ဌာန ၁-၇-၀-ဝိဇ္ဇေသု။
၂-ပဋ္ဌာန ၁-၁၅၆-ဝိဇ္ဇေ။
၄-ပဋ္ဌာန ၁-၁၅၇-ဝိဇ္ဇေ။

jhānapaccayena paccayo”ti[1]. Pañhāvārena pana “paṭisandhikkhaṇe vipākābyākatāni jhānaṅgāni sampayuttakānaṁ khandhānaṁ kaṭattā ca rūpānaṁ jhānapaccayena paccayotipi”[2] vuttaṁ.

611. Yato tato vā niyyānaṭṭhena upakārakāni kusalādibhedāni dvādasamaggaṅgāni **maggapaccayo.** Yathāha “maggaṅgāni maggasampayuttakānaṁ dhammānaṁ taṁsamuṭṭhānānañca rūpānaṁ maggapaccayena paccayo”ti[3]. Pañhāvāre pana “paṭisandhikkhaṇe vipākābyākatāni maggaṅgāni sampayuttakānaṁ khandhānaṁ kaṭattā ca rūpānaṁ maggapaccayena paccayo”tipi[4] vuttaṁ. Ete pana dvepi jhānamaggapaccayā dvipañcaviññāṇāhetukacittesu na labbhantīti veditabbā.

612. Ekavatthuka-ekārammaṇa-ekuppādekanirodhasaṅkhātena sampayuttabhāvena upakārakā arūpadhammā **sampayuttapaccayo.** Yathāha “cattāro khandhā arūpino aññamaññaṁ sampayuttapaccayena paccayo”ti[1].

613. Ekavatthukādibhāvānupagamena upakārakā rūpino dhammā arūpīnaṁ dhammānaṁ, arūpinopi rūpīnaṁ **vippayuttapaccayo.** So sahajātapacchājātapurejātavasena tividho hoti. Vuttañhetaṁ”sahajātā kusalā khandhā cittasamuṭṭhānānaṁ rūpānaṁ vippayuttapaccayena paccayo. Pacchājātā kusalā khandhā purejātassa imassa kāyassa vippayuttapaccayena paccayo”ti. Abyākatapadassa pana sahajātavibhaṅge “paṭisandhikkhaṇe vipākābyākatā khandhā kaṭattārūpānaṁ vippayuttapaccayena paccayo. Khandhā vatthussa. Vatthu khandhānaṁ vippayuttapaccayena paccayo”tipi[5] vuttaṁ. Purejātaṁ pana cakkhundriyādivatthuvaseneva veditabbaṁ. Yathāha “purejātaṁ cakkhāyatanaṁ cakkhuviññāṇassa -pa-. Kāyāyatanaṁ kāyaviññāṇassa vippayuttapaccayena paccayo. Vatthu vipākābyākatānaṁ kiriyābyākatānaṁ khandhānaṁ -pa- vatthu kusalānaṁ khandhānaṁ -pa- vatthu akusalānaṁ khandhānaṁ vippayuttapaccayena paccayo”ti[6].

614. Paccuppannalakkhaṇena atthibhāvena tādisasseva dhammassa upatthambhakattena upakārako dhammo **atthipaccayo.** Tassa arūpakkhandhamahābhūtanāmarūpacittacetasikamahābhūta-āyatanavatthuvasena sattadhā

1. Paṭṭhāna 1. 8 piṭṭhe. 2. Paṭṭhāna 1. 158 piṭṭhe. 3. Paṭṭhāna 1. 8 piṭṭhe.
4. Paṭṭhāna 1. 158 piṭṭhe. 5. Paṭṭhāna 1. 159 piṭṭhe. 6. Paṭṭhāna 1. 159, 160 piṭṭhesu.

ဈာနပစ္စယေန ပစ္စယော”တိ[၁]။ ပဉ္စဝါရေ ပန “ပဋိသန္ဓိက္ခဏေ ဝိပါကာဗျာကတာနိ ဈာနင်္ဂါနိ သမ္မယုတ္တကာနံ ခန္ဓာနံ ကဋတ္တာ စ ရူပါနံ ဈာနပစ္စယေန ပစ္စယောတိပိ”[၂] ဝုတ္တံ။

၆၁၁။ ယတော တတော ဝါ နိယျာနဋ္ဌေန ဥပကာရကာနိ ကုသလာဒိဘေဒါနိ ဒွါဒသမဂ္ဂင်္ဂါနိ **မဂ္ဂပစ္စယော**။ ယထာဟ “မဂ္ဂင်္ဂါနိ မဂ္ဂသမ္ပယုတ္တကာနံ ဓမ္မာနံ တံသမုဋ္ဌာနာနဉ္စ ရူပါနံ မဂ္ဂပစ္စယေန ပစ္စယော”တိ[၃]။ ပဉ္စဝါရေ ပန “ပဋိသန္ဓိက္ခဏေ ဝိပါကာဗျာကတာနိ မဂ္ဂင်္ဂါနိ သမ္မယုတ္တကာနံ ခန္ဓာနံ ကဋတ္တာ စ ရူပါနံ မဂ္ဂပစ္စယေန ပစ္စယော”တိပိ[၄] ဝုတ္တံ။ ဧတေ ပန ဒ္ဝေပိ ဈာနမဂ္ဂပစ္စယာ ဒ္ဝိပဉ္စဝိညာဏာဟေတုကစိတ္တေသု န လဗ္ဘန္တီတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

၆၁၂။ ကေဝလ္လကကောရမ္ဘကေပွါဒေကနိရောဓသင်္ခါတေန သမ္မယုတ္တဘာဝေန ဥပကာရကာ အရူပဓမ္မာ **သမ္မယုတ္တပစ္စယော**။ ယထာဟ “စတ္တာရော ခန္ဓာ အရူပိနော အညမညံ သမ္မယုတ္တပစ္စယေန ပစ္စယော”တိ[၁]။

၆၁၃။ ကေဝလ္လကကောဒိဘာဝါနုပဂမေန ဥပကာရကာ ရူပိနော ဓမ္မာ အရူပိနံ ဓမ္မာနံ, အရူပိနောပိ ရူပိနံ **ဝိပ္ပယုတ္တပစ္စယော**။ သော သဟဇာတပစ္ဆာဇာတပုရေဇာတဝသေန တိဝိဓော ဟောတိ။ ဝုတ္တဉ္ဧတံ“သဟဇာတာ ကုသလာ ခန္ဓာ စိတ္တသမုဋ္ဌာနာနံ ရူပါနံ ဝိပ္ပယုတ္တပစ္စယေန ပစ္စယော။ ပစ္ဆာဇာတာ ကုသလာ ခန္ဓာ ပုရေဇာတဿ ဣမဿ ကာယဿ ဝိပ္ပယုတ္တပစ္စယေန ပစ္စယော”တိ[၂]။ အဗျာကတပဒဿ ပန သဟဇာတဝိဘင်္ဂေ “ပဋိသန္ဓိက္ခဏေ ဝိပါကာဗျာကတာ ခန္ဓာ ကဋတ္တာရူပါနံ ဝိပ္ပယုတ္တပစ္စယေန ပစ္စယော။ ခန္ဓာ ဝတ္ထုဿ။ ဝတ္ထု ခန္ဓာနံ ဝိပ္ပယုတ္တပစ္စယေန ပစ္စယော”တိပိ[၅] ဝုတ္တံ။ ပုရေဇာတံ ပန စက္ခာယတနာဒိဝတ္ထုဝသေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ယထာဟ “ပုရေဇာတံ စက္ခာယတနံ စက္ခုဝိညာဏဿ။ပ။ ကာယာယတနံ ကာယဝိညာဏဿ ဝိပ္ပယုတ္တပစ္စယေန ပစ္စယော။ ဝတ္ထု ဝိပါကာဗျာကတာနံ ကိရိယာဗျာကတာနံ ခန္ဓာနံ။ပ။ ဝတ္ထု ကုသလာနံ ခန္ဓာနံ။ပ။ ဝတ္ထု အကုသလာနံ ခန္ဓာနံ ဝိပ္ပယုတ္တပစ္စယေန ပစ္စယော”တိ[၆]။

၆၁၄။ ပစ္စုပ္ပန္နလက္ခဏေန အတ္ထိဘာဝေန တာဒိသဿေဝ ဓမ္မဿ ဥပတ္ထမ္ဘကတ္တေန ဥပကာရကော ဓမ္မော **အတ္ထိပစ္စယော**။ တဿ အရူပက္ခန္ဓမဟာဘူတနာမရူပစိတ္တစေတသိကမဟာဘူတအာယတနဝတ္ထုဝသေန သတ္တဓာ

၁-ပဋ္ဌာန ၁-၈-ဖိဋ္ဌေ။ ၂-ပဋ္ဌာန ၁-၁၅၈-ဖိဋ္ဌေ။ ၃-ပဋ္ဌာန ၁-၈-ဖိဋ္ဌေ။
၄-ပဋ္ဌာန ၁-၁၅၈-ဖိဋ္ဌေ။ ၅-ပဋ္ဌာန ၁-၁၅၉-ဖိဋ္ဌေ။ ၆-ပဋ္ဌာန ၁-၁၅၉-၁၆၀-ဖိဋ္ဌေသု။

mātikā nikkhittā. Yathāha "cattāro khandhā arūpino aññamaññaṁ atthipaccayena paccayo, cattāro mahābhūtā, okkantikkhaṇe nāmarūpaṁ aññamaññaṁ. Cittacetasikā dhammā cittasamuṭṭhānānaṁ rūpānaṁ. Mahābhūtā upādārūpānaṁ. Cakkhāyatanaṁ cakkhuviññāṇadhātuyā -pa-. Kāyāyatanaṁ -pa-. Rūpāyatanaṁ -pa-. Phoṭṭhabbāyatanaṁ kāyaviññāṇadhātuyā taṁsampayuttakānañca dhammānaṁ atthipaccayena paccayo. Rūpāyatanaṁ -pa- phoṭṭhabbāyatanaṁ manodhātuyā taṁsampayuttakānañca dhammānaṁ. Yaṁ rūpaṁ nissāya manodhātu ca manoviññāṇadhātu ca vattanti, taṁ rūpaṁ manodhātuyā ca manoviññāṇadhātuyā ca taṁsampayuttakānañca dhammānaṁ atthipaccayena paccayo"ti[1].

Pañhāvāre pana sahajātaṁ purejātaṁ pacchājātaṁ āhāraṁ indriyantipi nikkhipitvā **sahajāte** tāva "eko khandho tiṇṇannaṁ khandhānaṁ taṁsamuṭṭhānānañca rūpānaṁ atthipaccayena paccayo"ti-ādinā[2] nayena niddeso kato, **purejāte** purejātānaṁ cakkhādīnaṁ vasena[2] niddeso kato. **Pacchājāte** purejātassa imassa kāyassa pacchājātānaṁ cittacetasikānaṁ paccayavasena[3] niddeso kato. **Āhārindriyesu** "kabaḷīkāro āhāro imassa kāyassa atthipaccayena paccayo. Rūpajīvitindriyaṁ kaṭattārūpānaṁ atthipaccayena paccayo"ti[4] evaṁ niddeso katoti.

615. Attano anantarā uppajjamānānaṁ arūpadhammānaṁ pavatti-okāsadānena upakārakā samanantaraniruddhā arūpadhammā **natthipaccayo.** Yathāha "samanantaraniruddhā cittacetasikā dhammā paṭuppannānaṁ cittacetasikānaṁ dhammānaṁ natthipaccayena paccayo"ti[5].

Te eva vigatabhāvena upakārakattā **vigatapaccayo.** Yathāha "samanantaravigatā cittacetasikā dhammā paṭuppannānaṁ cittacetasikānaṁ dhammānaṁ vigatapaccayena paccayo"ti[5].

Atthipaccayadhammā eva ca avigatabhāvena upakārakattā **avigatapaccayo**ti veditabbā. Desanāvilāsena pana tathā vinetabbaveneyyavasena vā ayaṁ duko vutto, ahetukadukaṁ vatvāpi hetuvippayuttaduko viyāti.

1. Paṭṭhāna 1. 8, 9 piṭṭhesu. 2. Paṭṭhāna 1. 161 piṭṭhe.
3. Paṭṭhāna 1. 160, 162 piṭṭhesu. 4. Paṭṭhāna 1. 162 piṭṭhe. 5. Paṭṭhāna 1. 9 piṭṭhe.

မာတိကာ နိက္ခိတ္တာ။ ယထာဟ "စတ္တာရော ခန္ဓာ အရူပိနော အညမညံ အတ္ထိပစ္စ-ယေန ပစ္စယော၊ စတ္တာရော မဟာဘူတာ၊ ဩက္ကန္တိက္ခဏေ နာမရူပံ အညမညံ။ စိတ္တစေတသိကာ ဓမ္မာ စိတ္တသမုဋ္ဌာနာနံ ရူပါနံ။ မဟာဘူတာ ဥပါဒါရူပါနံ။ စက္ခာယတနံ စက္ခုဝိညာဏဓာတုယာ။ပ။ ကာယာယတနံ။ပ။ ရူပါယတနံ။ပ။ ဖောဋ္ဌဗ္ဗာယတနံ ကာယဝိညာဏဓာတုယာ တံသမ္ပယုတ္တကာနဉ္စ ဓမ္မာနံ အတ္ထိပစ္စယေန ပစ္စယော။ ရူပါယတနံ။ပ။ ဖောဋ္ဌဗ္ဗာယတနံ မနောဓာတုယာ တံသမ္ပယုတ္တကာနဉ္စ ဓမ္မာနံ။ ယံ ရူပံ နိဿာယ မနောဓာတု စ မနောဝိညာဏ-ဓာတု စ ဝတ္တန္တိ၊ တံ ရူပံ မနောဓာတုယာ စ မနောဝိညာဏဓာတုယာ စ တံသမ္ပယုတ္တကာနဉ္စ ဓမ္မာနံ အတ္ထိပစ္စယေန ပစ္စယော"တိ[1]။

ပဋ္ဌာဝါရေ ပန သဟဇာတံ ပုရေဇာတံ ပစ္ဆာဇာတံ အာဟာရံ ဣန္ဒြိယန္တိပိ နိက္ခိပိတ္ဝာ **သဟဇာတေ** တာဝ "ဧကော ခန္ဓော တိဏ္ဏန္နံ ခန္ဓာနံ တံသမုဋ္ဌာနာနဉ္စ ရူပါနံ အတ္ထိပစ္စယေန ပစ္စယော"တိအာဒိနာ[2] နယေန နိဒ္ဒေသော ကတော၊ **ပုရေဇာတေ** ပုရေဇာတာနံ စက္ခာဒီနံ ဝသေန[2] နိဒ္ဒေသော ကတော။ **ပစ္ဆာ-ဇာတေ** ပုရေဇာတဿ ဣမဿ ကာယဿ ပစ္ဆာဇာတာနံ စိတ္တစေတသိကာနံ ပစ္စယဝသေန[3] နိဒ္ဒေသော ကတော။ **အာဟာရိန္ဒြိယေသု** "ကဗဠီကာရော အာဟာရော ဣမဿ ကာယဿ အတ္ထိပစ္စယေန ပစ္စယော။ ရူပဇီဝိတိန္ဒြိယံ ကဋတ္တာရူပါနံ အတ္ထိပစ္စယေန ပစ္စယော"တိ[4] ဧဝံ နိဒ္ဒေသော ကတောတိ။

၆၁၅။ အတ္တနော အနန္တရာ ဥပ္ပဇ္ဇမာနာနံ အရူပဓမ္မာနံ ပဝတ္တိဩကာသဒါ-နေန ဥပကာရကာ သမနန္တရနိရုဒ္ဓါ အရူပဓမ္မာ **နတ္ထိပစ္စယော**။ ယထာဟ "သမနန္တရနိရုဒ္ဓါ စိတ္တစေတသိကာ ဓမ္မာ ပဋုပ္ပန္နာနံ စိတ္တစေတသိကာနံ ဓမ္မာနံ နတ္ထိပစ္စယေန ပစ္စယော"တိ[3]။

တေ ဧဝ ဝိဂတဘာဝေန ဥပကာရကတ္တာ **ဝိဂတပစ္စယော**။ ယထာဟ "သမနန္တရဝိဂတာ စိတ္တစေတသိကာ ဓမ္မာ ပဋုပ္ပန္နာနံ စိတ္တစေတသိကာနံ ဓမ္မာနံ ဝိဂတပစ္စယေန ပစ္စယော"တိ[3]။

အတ္ထိပစ္စယဓမ္မာ ဧဝ စ အဝိဂတဘာဝေန ဥပကာရကတ္တာ **အဝိဂတ-ပစ္စယော**တိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ဒေသနာဝိလာသေန ပန တဓာ ဝိနေတဗ္ဗဝေနေယျ-ဝသေန ဝါ အယံ ဒုကော ဝုတ္တော၊ အဟေတုကဒုကံ ဝတ္ဝာပိ ဟေတုဝိပ္ပယုတ္တ-ဒုကော ဝိယာတိ။

၁-ပဋ္ဌာန ၁-၈-၉-ဝိဒ္ဓေသု။ ၂-ပဋ္ဌာန ၁-၁၆၁-ဝိဒ္ဓေ။ ၃-ပဋ္ဌာန ၁-၁၆၀-၁၆၂ ၂-ဝိဒ္ဓေသု။
၄-ပဋ္ဌာန ၁-၁၆၂ ၂-ဝိဒ္ဓေ။ ၅-ပဋ္ဌာန ၁-၉-ဝိဒ္ဓေ။

Avijjāpaccayāsaṅkhārapadavitthārakathā

616. Evamimesu catuvīsatiyā paccayesu ayaṁ avijjā,

Paccayo hoti puññānaṁ, duvidhānekadhā pana.
Paresaṁ pacchimānaṁ sā, ekadhā paccayo matāti.

Tattha **puññānaṁ duvidhā**ti ārammaṇapaccayena ca upanissayapaccayena cāti dvedhā paccayo hoti. Sā hi avijjaṁ khayato vayato sammasanakāle kāmāvacarānaṁ puññābhisaṅkhārānaṁ ārammaṇapaccayena paccayo hoti. Abhiññācittena samohacittaṁ jānanakāle rūpāvacarānaṁ. Avijjāsamatikkamatthāya pana dānādīni ceva kāmāvacarapuññakiriyavatthūni pūrentassa, rūpāvacarajjhānāni ca uppādentassa dvinnampi tesaṁ upanissayapaccayena paccayo hoti. Tathā avijjāsammūḷhattā kāmabhavarūpabhavasampattiyo patthetvā tāneva puññāni karontassa.

Anekadhā pana paresanti apuññābhisaṅkhārānaṁ anekadhā paccayo hoti. Kathaṁ? Esā hi avijjaṁ ārabbha rāgādīnaṁ uppajjanakāle ārammaṇapaccayena, garuṁkatvā assādanakāle ārammaṇādhipati-ārammaṇūpanissayehi, avijjāsammūḷhassa anādīnavadassāvino pāṇātipātādīni karontassa upanissayapaccayena, dutiyajavanādīnaṁ anantarasamanantara-anantarūpanissayāsevananatthivigatapaccayehi, yaṁkiñci akusalaṁ karontassa hetu sahajāta aññamañña nissaya sampayutta atthi avigatapaccayehīti anekadhā paccayo hoti.

Pacchimānaṁ sā ekadhā paccayo matāti āneñjābhisaṅkhārānaṁ upanissayapaccayeneva ekadhā paccayo matā. So panassā upanissayabhāvo puññābhisaṅkhāre vuttanayeneva veditabboti.

617. Etthāha, kiṁ panāyamekāva avijjā saṅkhārānaṁ paccayo, udāhu aññepi paccayā santīti. Kiṁ panettha, yadi tāva ekāva, ekakāraṇavādo āpajjati. Athaññepi santi, "avijjāpaccayā saṅkhārā"ti ekakāraṇaniddeso nupapajjatīti, na nupapajjati. Kasmā? Yasmā,

Ekaṁ na ekato idha, nānekamanekatopi no ekaṁ.
Phalamatthi atthi pana eka-hetuphaladīpane attho.

အဝိဇ္ဇာပစ္စယာသင်္ခါရပဒဝိတ္ထာရကထာ

၆၁၆။ ဧဝမိမေသု စတုဝီသတိယာ ပစ္စယေသု အယံ အဝိဇ္ဇာ,

ပစ္စယော ဟောတိ ပုညာနံ၊ ဒုဝိဓာနေကဓာ ပန။
ပရေသံ ပစ္ဆိမာနံ သာ၊ ဧကဓာ ပစ္စယော မတာတိ။

တတ္ထ **ပုညာနံ ဒုဝိဓာ**တိ အာရမ္မဏပစ္စယေန စ ဥပနိဿယပစ္စယေန စာတိ ဒွေဓာ ပစ္စယော ဟောတိ။ သာ ဟိ အဝိဇ္ဇံ ခယတော ဝယတော သမ္မသနကာလေ ကာမာဝစရာနံ ပုညာဘိသင်္ခါရာနံ အာရမ္မဏပစ္စယေန ပစ္စယော ဟောတိ။ အဘိညာစိတ္တေန သမောဟစိတ္တံ ဇာနနကာလေ ရူပါဝစရာနံ၊ အဝိဇ္ဇာသမတိက္ကမတ္ထာယ ပန ဒါနာဒီနိ စေဝ ကာမာဝစရပုညကိရိယဝတ္ထူနိ ပူရေန္တဿ, ရူပါဝစရဈာနာနိ စ ဥပ္ပါဒေန္တဿ ဒွိန္နမ္ပိ တေသံ ဥပနိဿယပစ္စယေန ပစ္စယော ဟောတိ။ တထာ အဝိဇ္ဇာသမ္မူဠှတ္ထာ ကာမဘဝရူပဘဝသမ္ပတ္တိယော ပတ္ထေတ္ဝာ တာနေဝ ပုညာနိ ကရောန္တဿ။

အနေကဓာ ပန ပရေသန္တိ အပုညာဘိသင်္ခါရာနံ အနေကဓာ ပစ္စယော ဟောတိ။ ကထံ? သော ဟိ အဝိဇ္ဇံ အာရဗ္ဘ ရာဂါဒီနံ ဥပ္ပဇ္ဇနကာလေ အာရမ္မဏပစ္စယေန၊ ဂရုံကတ္ဝာ အဿာဒနကာလေ အာရမ္မဏာဓိပတိ-အာရမ္မဏူပနိဿယေဟိ၊ အဝိဇ္ဇာသမ္မူဠှဿ အနာဒီနဝဒဿာဝိနော ပါဏာတိပါတာဒီနိ ကရောန္တဿ ဥပနိဿယပစ္စယေန၊ ဒုတိယဇဝနာဒီနံ အနန္တရ-သမနန္တရအနန္တရူပနိဿယာသေဝနနတ္ထိဝိဂတပစ္စယေဟိ၊ ယံကိဉ္စိ အကုသလံ ကရောန္တဿ ဟေတု သဟဇာတ အညမညနိဿယ သမ္ပယုတ္တ အတ္ထိ အဝိဂတ-ပစ္စယေဟီတိ အနေကဓာ ပစ္စယော ဟောတိ။

ပစ္ဆိမာနံ သာ ဧကဓာ ပစ္စယော မတာတိ အာနေဉ္ဇာဘိသင်္ခါရာနံ ဥပနိဿယ-ပစ္စယေနေဝ ဧကဓာ ပစ္စယော မတာ။ သော ပနဿာ ဥပနိဿယဘာဝော ပုညာဘိသင်္ခါရေ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗောတိ။

၆၁၇။ ဣဓာဟ၊ ကိံ ပနာယမေကာဝ အဝိဇ္ဇာ သင်္ခါရာနံ ပစ္စယော ဥဒါဟု အညေပိ ပစ္စယာ သန္တီတိ။ ကိံ ပနေတ္ထ၊ ယဒိ တာဝ ကောဝ ဧကကာရဏ-ဝါဒေါ အာပဇ္ဇတိ။ အထညေပိ သန္တိ၊ "အဝိဇ္ဇာပစ္စယာ သင်္ခါရာ"တိ ဧကကာရဏနိဒ္ဒေသော နုပပဇ္ဇတီတိ၊ န နုပပဇ္ဇတိ။ ကသ္မာ? ယသ္မာ,

ကေံ န ကေတော ဣဓ၊ နာနေကမနေကတောပိ နော စေံ။
ဖလမတ္ထိ အတ္ထိ ပန ဧက-ဟေတုဖလဒီပနေ အတ္ထော၊

Ekato hi kāraṇato na idha kiñci ekaṁ phalamatthi, na anekaṁ. Nāpi anekehi kāraṇehi ekaṁ. Anekehi pana kāraṇehi anekameva hoti. Tathā hi anekehi utupathavībījasalilasaṅkhātehi kāraṇehi anekameva rūpagandharasādikaṁ[1] aṅkurasaṅkhātaṁ phalaṁ uppajjamānaṁ dissati. Yaṁ panetaṁ "avijjāpaccayā saṅkhārā, saṅkhārapaccayā viññāṇan"ti ekekahetuphaladīpanaṁ kataṁ, tattha attho atthi, payojanaṁ vijjati.

Bhagavā hi katthaci padhānattā, katthaci pākaṭattā, katthaci asādhāraṇattā desanāvilāsassa ca veneyyānañca anurūpato ekameva hetuṁ vā phalaṁ vā dīpeti. "Phassapaccayā vedanā"ti hi padhānattā ekameva hetuphalamāha. Phasso hi vedanāya padhānahetu yathāphassaṁ vedanā vavatthānato. Vedanā ca phassassa padhānaphalaṁ yathāvedanaṁ phassavavatthānato. "Semhasamuṭṭhānā ābādhā"ti[2] pākaṭattā ekaṁ hetumāha. Pākaṭo hi ettha semho, na kammādayo. "Ye keci bhikkhave akusalā dhammā, sabbe te ayonisomanasikāramūlakā"ti asādhāraṇattā ekaṁ hetumāha. Asādhāraṇo hi ayonisomanasikāro akusalānaṁ, sādhāraṇāni vatthārammaṇādīnīti. Tasmā ayamidha avijjā vijjamānesupi aññesu vatthārammaṇasahajātadhammādīsu saṅkhārakāraṇesu "assādānupassino taṇhā pavaḍḍhatī"ti[3] ca "avijjāsamudayā āsavasamudayo"ti[4] ca vacanato aññesampi taṇhādīnaṁ saṅkhārahetūnaṁ hetūti padhānattā, "avidvā bhikkhave avijjāgato puññābhisaṅkhārampi abhisaṅkharotī"ti pākaṭattā, asādhāraṇattā ca saṅkhārānaṁ hetubhāvena dīpitāti veditabbā. Eteneva ca ekekahetuphaladīpanaparihāravacanena sabbattha ekekahetuphaladīpane payojanaṁ veditabbanti.

618. Etthāha, evaṁ santepi ekantāniṭṭhaphalāya sāvajjāya avijjāya kathaṁ puññāneñjābhisaṅkhārapaccayattaṁ yujjati. Na hi nimbabījato ucchu uppajjatīti. Kathaṁ na yujjissati. Lokasmiñhi,

1. Rūpagandharasādi- (Syā, Ka)
2. Aṁ 3. 343 piṭṭhe.
3. Saṁ 1. 111 piṭṭhe.
4. Ma 1. 68 piṭṭhe.

ကေတော ဟိ ကာရဏတော န ဧ့ဓ ကိဉ္စိ ကေ ဖလမတ္ထိ၊ န အနေကံ။ နာပိ အနေကေဟိ ကာရဏေဟိ ကေ။ အနေကေဟိ ပန ကာရဏေဟိ အနေကမေဝ ဟောတိ။ တထာ ဟိ အနေကေဟိ ဥတုပထဝီဗီဇသ္ဇလိလသင်္ခါ-တေဟိ ကာရဏေဟိ အနေကမေဝ ရူပဂန္ဓရသာဒိကံ[1] အင်္ကုရသင်္ခါတံ ဖလံ ဥပ္ပဇ္ဇမာနံ ဒိဿတိ။ ယံ ပနေတံ "အဝိဇ္ဇာပစ္စယာ သင်္ခါရာ၊ သင်္ခါရပစ္စယာ ဝိညာ-ဏ"န္တိ ကေကဟေတုဖလဒီပနံ ကတံ၊ တတ္ထ အတ္ထော အတ္ထိ၊ ပယောဇနံ ဝိဇ္ဇတိ။

ဘဂဝါ ဟိ ကတ္ထစိ ပဓာနတ္တာ, ကတ္ထစိ ပါကဋတ္တာ, ကတ္ထစိ အသာဓာရ-ဏတ္တာ ဒေသနာဝိလာသဿ စ ဝေနေယျာနဉ္စ အနုရူပတော ကေမေဝ ဟေတုံ ဝါ ဖလံ ဝါ ဒီပေတိ။ "ဖဿပစ္စယာ ဝေဒနာ"တိ ဟိ ပဓာနတ္တာ ကေမေဝ ဟေတုဖလမာဟ။ ဖဿော ဟိ ဝေဒနာယ ပဓာနဟေတု ယထာဖဿံ ဝေဒနာ ဝဝတ္ထာနတော။ ဝေဒနာ စ ဖဿဿ ပဓာနဖလံ ယထာဝေဒနံ ဖဿဝဝတ္ထာ-နတော။ "သေမှသမုဋ္ဌာနာ အာဗာဓာ"တိ[2] ပါကဋတ္တာ ကေ ဟေတုမာဟ။ ပါကဋော ဟိ ဣဏ္ဍော သေမှော၊ န ကမ္မာဒယော။ "ယေ ကေစိ ဘိက္ခဝေ အကုသလာ ဓမ္မာ၊ သဗ္ဗေ တေ အယောနိသောမနသိကာရမူလကာ"တိ အသာဓာရဏတ္တာ ကေ ဟေတုမာဟ။ အသာဓာရဏော ဟိ အယောနိသော-မနသိကာရော အကုသလာနံ, သာဓာရဏာနိ ဝတ္ထာရမ္မဏာဒီနိ[3]တိ။ တသ္မာ အယမိဓ အဝိဇ္ဇာ ဝိဇ္ဇမာနေသုပိ အညေသု ဝတ္ထာရမ္မဏသဟဇာတဓမ္မာဒီသု သင်္ခါရကာရဏေသု "အဿာဒါနုပဿိနော တဏှာ ပဝဍ္ဎတီ"တိ[4] စ "အဝိဇ္ဇာ-သမုဒယာ အာသဝသမုဒယော"တိ[5] စ ဝစနတော အညေသမှိ တဏှာဒိနံ သင်္ခါရဟေတူနံ ဟေတုတိ ပဓာနတ္တာ, "အဝိဇ္ဇါ ဘိက္ခဝေ အဝိဇ္ဇာဂတော ပုညာဘိသင်္ခါရမှိ အဘိသင်္ခရောတီ"တိ ပါကဋတ္တာ, အသာဓာရဏတ္တာ စ သင်္ခါရာနံ ဟေတုဘာဝေန ဒီပိတာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ဧတေနေဝ စ ကေက-ဟေတုဖလဒီပနပရိဟာရဝစနေန သဗ္ဗတ္ထ ကေကဟေတုဖလဒီပနေ ပယောဇနံ ဝေဒိတဗ္ဗန္တိ။

၆၁၈။ ဣတ္ထောဟ၊ ဧဝံ သန္တေပိ ကေန္တာနိဋ္ဌဖလာယ သာဝဇ္ဇာယ အဝိဇ္ဇာယ ကထံ ပုညာနေဉ္ဇာဘိသင်္ခါရပစ္စယတ္တံ ယုဇ္ဇတိ။ န ဟိ နိမ္မဗီဇတော ဥဒ္ဓု ဥပ္ပဇ္ဇ-တိတိ။ ကထံ န ယုဇ္ဇိဿတိ။ လောကသ္မိဉ္ဉိ,

၁-ရူပဂန္ဓရသာဒိ-(သျာ၊က)
၂-သံ ၁-၁၁၁-ဝိဋ္ဌေ။
၂-အံ ၃-၃၄၃-ဝိဋ္ဌေ။
၄-မ ၁-၆၈-ဝိဋ္ဌေ။

Viruddho cāviruddho ca, sadisāsadiso tathā.
Dhammānaṁ paccayo siddho, vipākā eva te ca na.

Dhammānaṁ hi ṭhānasabhāvakiccādiviruddho cāviruddho ca paccayo loke siddho. Purimacittaṁ hi aparacittassa ṭhānaviruddho paccayo, purimasippādisikkhā ca pacchā pavattamānānaṁ sippādikiriyānaṁ. Kammaṁ rūpassa sabhāvaviruddho paccayo, khīrādīni ca dadhi-ādīnaṁ. Āloko cakkhuviññāṇassa kiccaviruddho, guḷādayo ca āsavādīnaṁ. Cakkhurūpādayo pana cakkhuviññāṇādīnaṁ ṭhānāviruddhā paccayā. Purimajavanādayo pacchimajavanādīnaṁ sabhāvāviruddhā kiccāviruddhā ca.

Yathā ca viruddhāviruddhā paccayā, siddhā, evaṁ sadisāsadisāpi. Sadisameva hi utu-āhārasaṅkhātaṁ rūpaṁ rūpassa paccayo, sālibījādīni ca sāliphalādīnaṁ. Asadisampi rūpaṁ arūpassa, arūpañca rūpassa paccayo hoti, golomāvilomavisāṇadadhitilapiṭṭhādīni ca dubbāsarabhūtiṇakādīnaṁ[1]. Yesañca dhammānaṁ te viruddhāviruddhasadisāsadisapaccayā, na te dhammā tesaṁ dhammānaṁ vipākā eva.

Iti ayaṁ avijjā vipākavasena ekantāniṭṭhaphalā, sabhāvavasena ca[2] sāvajjāpi samānā sabbesampi etesaṁ puññābhisaṅkhārādīnaṁ yathānurūpaṁ ṭhānakiccasabhāvaviruddhāviruddhapaccayavasena, sadisāsadisapaccayavasena ca paccayo hotīti veditabbā. So cassā paccayabhāvo “yassa hi dukkhādīsu avijjāsaṅkhātaṁ aññāṇaṁ appahīnaṁ hoti, so dukkhe tāva pubbantādīsu ca aññāṇena saṁsāradukkhaṁ sukhasaññāya gahetvā tassa hetubhūte tividhepi saṅkhāre ārabhatī”ti-ādinā nayena vutto-eva.

619. Apica ayaṁ aññopi pariyāyo—

Cutūpapāte saṁsāre, saṅkhārānañca lakkhaṇe.
Yo paṭiccasamuppanna-dhammesu ca vimuyhati.

Abhisaṅkharoti so ete, saṅkhāre tividhe yato.
Avijjā paccayo tesaṁ, tividhānampi’yaṁ[3] tatoti.

1. Dabbhabhūtiṇakādīnaṁ (Sī), dabbābhūtanakādīnaṁ (Ka), dubbābhūtiṇakādīnaṁ (Syā), dubbāsarabhūtanakādīnaṁ (I), Ṭīkā passitabbā.
2. Sabhāvavasena (Sī, I, Ka) 3. Tividhānaṁ ayaṁ (Sī, Ka), tividhānamayaṁ (Syā)

ဝိရုဒ္ဓေါ စာဝိရုဒ္ဓေါ စ၊ သဒိသာသဒိသော တထာ။
ဓမ္မာနံ ပစ္စယော သိဒ္ဓေါ၊ ဝိပါကာ ဧဝ တေ စ န။

ဓမ္မာနံ ဟိ ဌာနသဘာဝကိစ္စာဒိဝိရုဒ္ဓေါ စာဝိရုဒ္ဓေါ စ ပစ္စယော လောကေ သိဒ္ဓေါ။ ပုရိမစိတ္တံ ဟိ အပရစိတ္တဿ ဌာနဝိရုဒ္ဓေါ ပစ္စယော၊ ပုရိမသိပ္ပါဒိသိက္ခာ စ ပစ္ဆာ ပဝတ္တမာနာနံ သိပ္ပါဒိကိရိယာနံ။ ကမ္မံ ရူပဿ သဘာဝဝိရုဒ္ဓေါ ပစ္စယော၊ ခီရာဒီနိ စ ဒဓိအာဒီနံ။ အာလောကော စက္ခုဝိညာဏဿ ကိစ္စဝိရုဒ္ဓေါ၊ ဂုဠာဒယော စ အာသဝါဒီနံ။ စက္ခုရူပါဒယော ပန စက္ခုဝိညာဏာဒီနံ ဌာနာဝိရုဒ္ဓါ ပစ္စယာ။ ပုရိမဇဝနာဒယော ပစ္ဆိမဇဝနာဒီနံ သဘာဝါဝိရုဒ္ဓါ ကိစ္စာဝိရုဒ္ဓါ စ။

ယထာ စ ဝိရုဒ္ဓါဝိရုဒ္ဓါ ပစ္စယာ သိဒ္ဓါ၊ ဧဝံ သဒိသာသဒိသာပိ။ သဒိသမေဝ ဟိ ဥတုအာဟာရသင်္ခါတံ ရူပံ ရူပဿ ပစ္စယော၊ သာလိဗီဇာဒီနံ စ သာလိဖလာဒီနံ။ အသဒိသမ္ပိ ရူပံ အရူပဿ၊ အရူပဉ္စ ရူပဿ ပစ္စယော ဟောတိ၊ ဂေါလောမာဝိလောမ-ဝိသာဏ-ဒဓိတိလပိဋ္ဌာဒီနိ စ ဒုဗ္ဘာ-သရ-ဘူတိဏကာဒီနံ[1]။ ယေသဉ္စ ဓမ္မာနံ တေ ဝိရုဒ္ဓါဝိရုဒ္ဓသဒိသာသဒိသပစ္စယာ၊ န တေ ဓမ္မာ တေသံ ဓမ္မာနံ ဝိပါကာ ဧဝ။

ဧတိ အယံ အဝိဇ္ဇာ ဝိပါကဝသေန ကေန္တာနိဋ္ဌဖလာ, သဘာဝဝသေန ဝ[2] သာဝဇ္ဇာပိ သမာနာ သဗ္ဗေသမ္ပိ ဧတေသံ ပုညာဘိသင်္ခါရာဒီနံ ယထာနုရူပံ ဌာနကိစ္စသဘာဝဝိရုဒ္ဓါဝိရုဒ္ဓပစ္စယဝသေန, သဒိသာသဒိသပစ္စယဝသေန စ ပစ္စယော ဟောတီတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ သော စဿာ ပစ္စယဘာဝေါ “ယဿ ဟိ ဒုက္ခာဒိသု အဝိဇ္ဇာသင်္ခါတံ အညာဏံ အပ္ပဟီနံ ဟောတိ၊ သော ဒုက္ခေ တာဝ ပုဗ္ဗန္တာဒိသု စ အညာဏေန သံသာရဒုက္ခံ သုခသညာယ ဂဟေတ္ဝာ တဿ ဟေတုဘူတေ တိဝိဓေပိ သင်္ခါရေ အာရဘတီ” တိအာဒိနာ နယေန ဝုတ္တောဝေ။

၆၁၉။ အပိစ အယံ အညောပိ ပရိယာယော—

စုတူပပါတေ သံသာရေ၊ သင်္ခါရာနဉ္စ လက္ခဏေ။
ယော ပဋိစ္စသမုပ္ပန္န-ဓမ္မေသု စ ဝိမုယ္ဟတိ။

အဘိသင်္ခရောတိ သော ဧတေ၊ သင်္ခါရေ တိဝိဓေ ယတော။
အဝိဇ္ဇာ ပစ္စယော တေသံ၊ တိဝိဓာနမ္ပ’ယံ[3] တတောတိ။

၁-ဒဗ္ဘဘူတိဏကာဒီနံ (သီ)၊ ဒဗ္ဗာဘူတနကာဒီနံ (က)၊ ဒုဗ္ဗာဘူတိဏကာဒီနံ (သျာ)၊ ဒုဗ္ဗာသရဘူတနကာဒီနံ (ဋီ)၊ ဋီကာ ပဿိတဗ္ဗာ။
၂-သဘာဝဝသေန (သီ၊ ဋီ၊ က) ၃-တိဝိဓာနံ အယံ (သီ၊ က)၊ တိဝိဓာနမယံ (သျာ)

Kathaṁ pana yo etesu vimuyhati, so tividhepete saṅkhāre karotīti ce. **Cutiyā** tāva vimūḷho "sabbattha khandhānaṁ bhedo maraṇan"ti cutiṁ aganhanto "satto marati, sattassa dehantarasaṅkamanan"ti-ādīni vikappeti.

Upapāte vimūḷho "sabbattha khandhānaṁ pātubhāvo jātī"ti upapātaṁ aganhanto "satto upapajjati, sattassa navasarīrapātubhāvo"ti-ādīni vikappeti.

Saṁsāre vimūḷho yo esa,

> "Khandhānañca paṭipāṭi, dhātu-āyatanāna ca.
> Abbocchinnaṁ vattamānā, saṁsāroti pavuccatī"ti—

Evaṁ vaṇṇito **saṁsāro,** taṁ evaṁ aganhanto "ayaṁ satto asmā lokā paraṁ lokaṁ gacchati, parasmā lokā imaṁ lokaṁ āgacchatī"ti-ādīni vikappeti.

Saṅkhārānaṁ lakkhaṇe vimūḷho saṅkhārānaṁ sabhāvalakkhaṇaṁ sāmaññalakkhaṇañca aganhanto saṅkhāre attato attaniyato dhuvato sukhato subhato vikappeti.

Paṭiccasamuppannadhammesu vimūḷho avijjādīhi saṅkhārādīnaṁ pavattiṁ aganhanto "attā jānāti vā na jānāti vā, so eva karoti ca kāreti ca. So paṭisandhiyaṁ upapajjati, tassa aṇu-issarādayo kalalādibhāvena sarīraṁ saṇṭhapento indriyāni sampādenti. So indriyasampanno phusati, vediyati, taṇhīyati, upādiyati, ghaṭiyati. So puna bhavantare bhavatī"ti vā, "sabbe sattā niyatisaṅgatibhāvapariṇatā"ti[1] vā vikappeti.

So avijjāya andhīkato evaṁ vikappento yathā nāma andho pathaviyaṁ vicaranto maggampi amaggampi thalampi ninnampi samampi visamampi paṭipajjati, evaṁ puññampi apuññampi āneñjābhisaṅkhārampi abhisaṅkharotīti.

Tenetaṁ vuccati—

---

1. Dī 1. 50; Saṁ 2. 172 piṭṭhādīsu.

ကထံ ပန ယော ဧတေသု ဝိမုယ္ဟတိ၊ သော တိဝိဓေပေတေ သင်္ခါရေ ကရောတီတိ စေ။ **စုတိယာ** တာဝ ဝိမူဠ္ဟော "သဗ္ဗတ္ထ ခန္ဓာနံ ဘေဒေါ မရဏ"န္တိ စုတိံ အဂဏှန္တော "သတ္တော မရတိ၊ သတ္တဿ ဒေဟန္တရသင်္ကမန"န္တိအာဒီနိ ဝိကပ္ပေတိ။

ဥပပါတေ ဝိမူဠ္ဟော "သဗ္ဗတ္ထ ခန္ဓာနံ ပါတုဘာဝေါ ဇာတိ"တိ ဥပပါတံ အဂဏှန္တော "သတ္တော ဥပပဇ္ဇတိ၊ သတ္တဿ နဝသရီရပါတုဘာဝေါ"တိအာဒီနိ ဝိကပ္ပေတိ။

သံသာရေ ဝိမူဠ္ဟော ယော ဧသေ,

> "ခန္ဓာနဉ္စ ပဋိပါဋိ၊ ဓာတုအာယတနာန စ။
> အဗ္ဗောစ္ဆိန္နံ ဝတ္တမာနာ၊ သံသာရောတိ ပဝုစ္စတိ"တိ—

ဧဝံ ဝတ္ထိုတော **သံသာရော**၊ တံ ဧဝံ အဂဏှန္တော "အယံ သတ္တော အသ္မာ လောကာ ပရံ လောကံ ဂစ္ဆတိ၊ ပရသ္မာ လောကာ ဣမံ လောကံ အာဂစ္ဆတိ"တိ-အာဒီနိ ဝိကပ္ပေတိ။

သဠာယတနံ လက္ခဏေ ဝိမူဠ္ဟော သင်္ခါရာနံ သဘာဝလက္ခဏံ သာမညလက္ခဏဉ္စ အဂဏှန္တော သင်္ခါရေ အတ္တတော အတ္တနိယတော ဓုဝတော သုခတော သုဘတော ဝိကပ္ပေတိ။

ပဋိစ္စသမုပ္ပန္နဓမ္မေသု ဝိမူဠ္ဟော အဝိဇ္ဇာဒီဟိ သင်္ခါရာဒီနံ ပဝတ္တိံ အဂဏှန္တော "အတ္ထာ ဇာနာတိ ဝါ န ဇာနာတိ ဝါ၊ သော ဧဝံ ကရောတိ စ ကာရေတိ စ။ သော ပဋိသန္ဓိယံ ဥပပဇ္ဇတိ၊ တဿ အဏုဏုဿရာဒယော ကလလာဒိဘာဝေန သရီရံ သဏ္ဌပေန္တော ဣန္ဒြိယာနိ သမ္ပာဒေန္တိ။ သော ဣန္ဒြိယသမ္ပန္နော ဖုသတိ၊ ဝေဒိယတိ၊ တဏှိယတိ၊ ဥပါဒိယတိ၊ ဃဋိယတိ။ သော ပုန ဘဝန္တရေ ဘဝတိ"တိ ဝါ, "သဗ္ဗေ သတ္တာ နိယတိသင်္ဂတိဘာဝပရိဏာမတာ"တိ[1] ဝါ ဝိကပ္ပေတိ။

သော အဝိဇ္ဇာယ အန္ဓီကတော ဧဝံ ဝိကပ္ပေန္တော ယထာ နာမ အန္ဓော ပထဝိယံ ဝိစရန္တော မဂ္ဂမ္ပိ အမဂ္ဂမ္ပိ ထလမ္ပိ နိန္နမ္ပိ သမမ္ပိ ဝိသမမ္ပိ ပဋိပဇ္ဇတိ၊ ဧဝံ ပုညမ္ပိ အပုညမ္ပိ အာနေဉ္ဇာဘိသင်္ခါရမ္ပိ အဘိသင်္ခရောတီတိ။

တေနေတံ ဝုစ္စတိ—

၁-ဒီ ၁-၅၀၊ သံ ၂-၁၇၂-ဝိဇ္ဇာဒီသု။

“Yathāpi nāma jaccandho, naro apariṇāyako[1].
Ekadā yāti maggena, ummaggenāpi[2] ekadā.

Saṁsāre saṁsaraṁ bālo, tathā apariṇāyako.
Karoti ekadā puññaṁ, apuññamapi[3] ekadā.

Yadā ca ñatvā so dhammaṁ, saccāni abhisamessati.
Tadā avijjūpasamā, upasanto carissatīti.

Ayaṁ avijjāpaccayā saṅkhārāti padasmiṁ vitthārakathā[4].

Saṅkhārapaccayāviññāṇapadavitthārakathā

620. Saṅkhārapaccayā viññāṇapade—**viññāṇan**ti cakkhuviññāṇādi chabbidhaṁ. Tattha cakkhuviññāṇaṁ kusalavipākaṁ akusalavipākanti duvidhaṁ hoti. Tathā sotaghānajivhākāyaviññāṇāni. Manoviññāṇaṁ kusalākusalavipākā dve manodhātuyo, tisso ahetukamanoviññāṇadhātuyo, aṭṭha sahetukāni kāmāvacaravipākacittāni, pañca rūpāvacarāni, cattāri arūpāvacarānīti bāvīsatividhaṁ hoti. Iti imehi chahi viññāṇehi sabbānipi bāttiṁsa lokiyavipākaviññāṇāni saṅgahitāni honti. Lokuttarāni pana vaṭṭakathāya na yujjantīti na gahitāni.

Tattha siyā “kathampanetaṁ jānitabbaṁ idaṁ vuttappakāraṁ viññāṇaṁ saṅkhārapaccayā hotī”ti. Upacitakammābhāve vipākābhāvato. Vipākaṁ hetaṁ, vipākañca na upacitakammābhāve uppajjati. Yadi uppajjeyya sabbesaṁ sabbavipākāni uppajjeyyuṁ, na ca uppajjantīti jānitabbametaṁ saṅkhārapaccayā idaṁ viññāṇaṁ hotīti.

Katarasaṅkhārapaccayā kataraṁ viññāṇanti ce.
Kāmāvacarapuññābhisaṅkhārapaccayā tāva kusalavipākāni pañca cakkhuviññāṇādīni, manoviññāṇe ekā manodhātu, dve manoviññāṇadhātuyo, aṭṭha kāmāvacaramahāvipākānīti soḷasa. Yathāha—

“Kāmāvacarassa kusalassa kammassa kaṭattā upacitattā vipākaṁ cakkhuviññāṇaṁ uppannaṁ hoti. Sota. Ghāna. Jivhā.

1. Aparināyako (Sī, I, Ka)
2. Kummaggenāpi (I, Ka)
3. Apuññampi ca (Sī)
4. Vitthārakathāmukhaṁ (Syā, Ka)

“ယထာပိ နာမ ဇစ္စန္ဓော၊ နရော အပရိဏာယကော[1]။
ကေဒါ ယာတိ မဂ္ဂေန၊ ဥမ္မဂ္ဂေနာပိ[2] ကေဒါ။

သံသာရေ သံသရံ ဗာလော၊ တထာ အပရိဏာယကော။
ကရောတိ ကေဒါ ပုညံ၊ အပုညမပိ[3] ကေဒါ။

ယဒါ စ ဉတွာ သော ဓမ္မံ၊ သစ္စာနိ အဘိသမေဿတိ။
တဒါ အဝိဇ္ဇူပသမာ၊ ဥပသန္တော စရိဿတီတိ။

အယံ အဝိဇ္ဇာပစ္စယာ သင်္ခါရာတိ ပဒသ္မိံ ဝိတ္ထာရကထာ[4]။

သင်္ခါရပစ္စယာဝိညာဏာပဒဝိတ္ထာရကထာ

၆၂၀။ သင်္ခါရပစ္စယာ ဝိညာဏာပဒေ—**ဝိညာဏ**န္တိ စက္ခုဝိညာဏာဒိ ဆဗ္ဗိဓံ။ တတ္ထ စက္ခုဝိညာဏံ ကုသလဝိပါကံ အကုသလဝိပါကန္တိ ဒုဝိဓံ ဟောတိ။ တထာ သောတဃာနဇိဝှါကာယဝိညာဏာနိ။ မနောဝိညာဏံ ကုသလာ-ကုသလဝိပါကာ ဒွေ မနောဓာတုယော, တိဿော အဟေတုကမနောဝိညာဏ-ဓာတုယော, အဋ္ဌ သဟေတုကာနိ ကာမာဝစရဝိပါကစိတ္တာနိ, ပဉ္စ ရူပါဝစရာနိ, စတ္တာရိ အရူပါဝစရာနီတိ ဗာဝီသတိဝိဓံ ဟောတိ။ ဣတိ ဣမေဟိ ဆဟိ ဝိညာဏေဟိ သမ္ပယုတ္တဝိပါကဝိညာဏာနိ သင်္ဂဟိတာနိ ဟောန္တိ။ လောကုတ္တရာနိ ပန ဝဋ္ဋကထာယ န ယုဇ္ဇန္တီတိ န ဂဟိတာနိ။

တတ္ထ သိယာ “ကထမ္ပနေတံ ဇာနိတဗ္ဗံ ဣဒံ ဝုတ္တပ္ပကာရံ ဝိညာဏံ သင်္ခါရ-ပစ္စယာ ဟောတီ”တိ။ ဥပစိတကမ္မာဘာဝေ ဝိပါကာဘာဝတော။ ဝိပါကံ ဟေတုံ၊ ဝိပါကဉ္စ န ဥပစိတကမ္မာဘာဝေ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ယဒိ ဥပ္ပဇ္ဇေယ္ယ သမ္ဘေသံ သမ္ဘဝိပါကာနိ ဥပ္ပဇ္ဇေယ္ယုံ၊ န စ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ တသ္မာ ဇာနိတဗ္ဗမေတံ သင်္ခါရပစ္စယာ ဣဒံ ဝိညာဏံ ဟောတီတိ။

ကတရသင်္ခါရပစ္စယာ ကတရံ ဝိညာဏန္တိ စေ။ **ကာမာဝစရပုညာဘိသင်္ခါရ-ပစ္စယာ** တာဝ ကုသလဝိပါကာနိ ပဉ္စ စက္ခုဝိညာဏာဒီနိ၊ မနောဝိညာဏေ ဧကော မနောဓာတု၊ ဒွေ မနောဝိညာဏဓာတုယော၊ အဋ္ဌ ကာမာဝစရ-မဟာဝိပါကာနီတိ သောဠသ။ ယထာဟ—

“ကာမာဝစရဿ ကုသလဿ ကမ္မဿ ကဋတ္တာ ဥပစိတတ္တာ ဝိပါကံ စက္ခုဝိညာဏံ ဥပ္ပန္နံ ဟောတိ။ သောတ။ ဃာန။ ဇိဝှါ။

1-အပရိနာယကော (သီ၊ ဋ္ဌ၊ က)
2-ကုမ္မဂ္ဂေနာပိ (ဋ္ဌ၊ က)
3-အပုညမ္ပိ စ (သီ)
4-ဝိတ္ထာရကထာမုခံ (သျာ၊ က)
ဖိသုဒ္ဓိ ၂-၁၂

kāyaviññāṇaṁ. Vipākā manodhātu uppannā hoti. Somanassasahagatā manoviññāṇadhātu uppannā hoti. Upekkhāsahagatā manoviññāṇadhātu uppannā hoti. Somanassasahagatā ñāṇasampayuttā. Somanassasahagatā ñāṇasampayuttā sasaṅkhārena. Somanassasahagatā ñāṇavippayuttā. Somanassasahagatā ñāṇavippayuttā sasaṅkhārena. Upekkhāsahagatā ñāṇasampayuttā. Upekkhāsahagatā ñāṇasampayuttā sasaṅkhārena. Upekkhāsahagatā ñāṇavippayuttā. Upekkhāsahagatā ñāṇavippayuttā sasaṅkhārenā"ti[1].

Rūpāvacarapuññābhisaṅkhārapaccayā pana pañca rūpāvacaravipākāni. Yathāha—

"Tasseva rūpāvacarassa kusalassa kammassa kaṭattā upacitattā vipākaṁ vivicceva kāmehi paṭhamaṁ jhānaṁ -pa- pañcamaṁ jhānaṁ upasampajja viharatī"ti[2]. Evaṁ puññābhisaṅkhārapaccayā ekavīsatividhaṁ viññāṇaṁ hoti.

Apuññābhisaṅkhārapaccayā pana akusalavipākāni pañca cakkhuviññāṇādīni, ekā manodhātu, ekā manoviññāṇadhātūti evaṁ sattavidhaṁ viññāṇaṁ hoti. Yathāha—

"Akusalassa kammassa kaṭattā upacitattā vipākaṁ cakkhuviññāṇaṁ uppannaṁ hoti. Sota. Ghāna. Jivhā. Kāyaviññāṇaṁ. Vipākā manodhātu vipākā manoviññāṇadhātu uppannā hotī"ti[3].

Āneñjābhisaṅkhārapaccayā pana cattāri arūpavipākānīti evaṁ catubbidhaṁ viññāṇaṁ hoti. Yathāha—

"Tasseva arūpāvacarassa kusalassa kammassa kaṭattā upacitattā vipākaṁ sabbaso rūpasaññānaṁ samatikkamā ākāsānañcāyatanasaññā sahagataṁ -pa- viññāṇañcā -pa- ākiñcaññā -pa- nevasaññānāsaññāyatana sahagataṁ sukhassa ca dukkhassa ca pahānā catutthaṁ jhānaṁ upasampajja viharatī"ti[4].

1. Abhi 1. 104, 116 piṭṭhesu.
2. Abhi 1. 116 piṭṭhe.
3. Abhi 1. 136 piṭṭhe.
4. Abhi 1. 117 piṭṭhe.

ကာယဝိညာဏံ။ ဝိပါကာ မနောဓာတု ဥပ္ပန္နာ ဟောတိ။ သော-မနဿသဟဂတာ မနောဝိညာဏဓာတု ဥပ္ပန္နာ ဟောတိ။ ဥပေက္ခာ-သဟဂတာ မနောဝိညာဏဓာတု ဥပ္ပန္နာ ဟောတိ။ သောမနဿ-သဟဂတာ ဉာဏသမ္ပယုတ္တာ။ သောမနဿသဟဂတာ ဉာဏ-သမ္ပယုတ္တာ သသင်္ခါရေန။ သောမနဿသဟဂတာ ဉာဏဝိပ္ပယုတ္တာ။ သောမနဿသဟဂတာ ဉာဏဝိပ္ပယုတ္တာ သသင်္ခါရေန။ ဥပေက္ခာ-သဟဂတာ ဉာဏသမ္ပယုတ္တာ။ ဥပေက္ခာသဟဂတာ ဉာဏသမ္ပယုတ္တာ သသင်္ခါရေန။ ဥပေက္ခာသဟဂတာ ဉာဏဝိပ္ပယုတ္တာ။ ဥပေက္ခာ-သဟဂတာ ဉာဏဝိပ္ပယုတ္တာ သသင်္ခါရေနာ''တိ[၁]။

ရူပါဝစရပုညာဘိသင်္ခါရပစ္စယာ ပန ပဉ္စ ရူပါဝစရဝိပါကာနိ။ ယထာဟ—

''တသ္သေဝ ရူပါဝစရဿ ကုသလဿ ကမ္မဿ ကတ္တာ ဥပစိတတ္တာ ဝိပါကံ ဝိဝိစ္စေဝ ကာမေဟိ ပဌမံ ဈာနံ။ပ။ ပဉ္စမံ ဈာနံ ဥပသမ္ပဇ္ဇ ဝိဟရတီ''တိ[၂]။ ဧဝံ ပုညာဘိသင်္ခါရပစ္စယာ ကေ-ဝိသတိဝိဓံ ဝိညာဏံ ဟောတိ။

အပုညာဘိသင်္ခါရပစ္စယာ ပန အကုသလဝိပါကာနိ ပဉ္စ စက္ခုဝိညာဏာဒီဒ်ို၊ ဓာတ္ဒ မနောဓာတု၊ ကော မနောဝိညာဏဓာတုတိ ဧဝံ သတ္တဝိဓံ ဝိညာဏံ ဟောတိ။ ယထာဟ—

"အကုသလဿ ကမ္မဿ ကတ္တာ ဥပစိတတ္တာ ဝိပါကံ စက္ခု-ဝိညာဏံ ဥပ္ပန္နံ ဟောတိ။ သောတ။ ဃာန။ ဇိဇ္ဝါ။ ကာယဝိညာဏံ။ ဝိပါကာ မနောဓာတု ဝိပါကာ မနောဝိညာဏဓာတု ဥပ္ပန္နာ ဟောတိ''တိ[၃]။

အာနေဉ္ဇာဘိသင်္ခါရပစ္စယာ ပန စတ္တာရိ အရူပဝိပါကာနိတိ ဧဝံ စတုဗ္ဗိဓံ ဝိညာဏံ ဟောတိ။ ယထာဟ—

"တသ္သေဝ အရူပါဝစရဿ ကုသလဿ ကမ္မဿ ကတ္တာ ဥပစိတတ္တာ ဝိပါကံ သဗ္ဗသော ရူပသညာနံ သမတိက္ကမာ အာကာသာနဉ္စာယတနသညာ သဟဂတံ။ပ။ ဝိညာဏဉ္စာ။ပ။ အာကိဉ္စညာ။ပ။ နေဝသညာနာသညာယတနသဟဂတံ သုခဿ စ ဒုက္ခဿ စ ပဟာနာ စတုတ္ထံ ဈာနံ ဥပသမ္ပဇ္ဇ ဝိဟရတီ''တိ[၄]။

၁-အာဘိ ၁-၁၀၄-၁၁၆-ပိဋ္ဌေသု။
၂-အာဘိ ၁-၁၁၆-ပိဋ္ဌေ။
၃-အာဘိ ၁-၁၃၆-ပိဋ္ဌေ။
၄-အာဘိ ၁-၁၁၇-ပိဋ္ဌေ။

621. Evaṁ yaṁ saṅkhārapaccayā yaṁ viññāṇaṁ hoti, taṁ ñatvā idānissa evaṁ pavatti veditabbā—sabbameva hi idaṁ pavattipaṭisandhivasena dvedhā pavattati. Tattha dvepañcaviññāṇāni, dve manodhātuyo, somanassasahagatā ahetukamanoviññāṇadhātūti imāni terasa pañcavokārabhave pavattiyaññeva pavattanti. Sesāni ekūnavīsati tīsu bhavesu yathānurūpaṁ pavattiyampi paṭisandhiyampi pavattanti.

Kathaṁ? Kusalavipākāni tāva cakkhuviññāṇādīni pañca kusalavipākena akusalavipākena vā nibbattassa yathākkamaṁ paripākaṁ upagatindriyassa cakkhādīnaṁ āpāthagataṁ iṭṭhaṁ iṭṭhamajjhattaṁ vā rūpādi-ārammaṇaṁ ārabbha cakkhādipasādaṁ nissāya dassana savana ghāyana sāyana phusanakiccaṁ sādhayamānāni pavattanti. Tathā akusalavipākāni pañca. Kevalañhi tesaṁ aniṭṭhaṁ aniṭṭhamajjhattaṁ vā ārammaṇaṁ hoti. Ayameva viseso. Dasapi cetāni niyatadvārārammaṇavatthuṭṭhānāni niyatakiccāneva ca bhavanti.

Tato kusalavipākānaṁ cakkhuviññāṇādīnaṁ anantarā kusalavipākā manodhātu tesaṁyeva ārammaṇaṁ ārabbha hadayavatthuṁ nissāya sampaṭicchanakiccaṁ sādhayamānā pavattati. Tathā akusalavipākānaṁ anantarā akusalavipākā. Idañca pana dvayaṁ aniyatadvārārammaṇaṁ niyatavatthuṭṭhānaṁ niyatakiccañca hoti.

Somanassasahagatā pana ahetukamanoviññāṇadhātukusalavipākamanodhātuyā anantarā tassā eva ārammaṇaṁ ārabbha hadayavatthuṁ nissāya santīraṇakiccaṁ sādhayamānā chasu dvāresu balavārammaṇe kāmāvacarasattānaṁ yebhuyyena lobhasampayuttajavanāvasāne bhavaṅgavīthiṁ pacchinditvā javanena gahitārammaṇe tadārammaṇavasena ca sakiṁ vā dvikkhattuṁ vā pavattatīti Majjhimaṭṭhakathāyaṁ vuttaṁ. Abhidhammaṭṭhakathāyampana tadārammaṇe dve cittavārā āgatā. Idampana cittaṁ tadārammaṇanti ca piṭṭhibhavaṅganti cāti dve nāmāni labhati. Aniyatadvārārammaṇaṁ niyatavatthukaṁ aniyataṭṭhānakiccañca hotīti. Evaṁ tāva terasa pañcavokārabhave pavattiyaññeva pavattantīti veditabbāni.

၆၂၁။ ဧဝံ ယံ သင်္ခါရပစ္စယာ ယံ ဝိညာဏံ ဟောတိ၊ တံ ဉတ္ဝာ ဣဒါနိဿ ဧဝံ ပဝတ္တိ ဝေဒိတဗ္ဗာ—သဗ္ဗမေဝ ဟိ ဣဒံ ပဝတ္တိပဋိသန္ဓိဝသေန ဒွေဓေ ပဝတ္တတိ။ တတ္ထ ဒွေပဉ္စဝိညာဏာနိ, ဒွေ မနောဓာတုယော, သောမနဿသဟဂတာ အဟေတုကမနောဝိညာဏဓာတူတိ ဣမာနိ တေရသ ပဉ္စဝေါကာရဘဝေ ပဝတ္တိယညေဝ ပဝတ္တန္တိ။ သေသာနိ ဧကူနဝီသတိ တီသု ဘဝေသု ယထာနုရူပံ ပဝတ္တိယမ္ပိ ပဋိသန္ဓိယမ္ပိ ပဝတ္တန္တိ။

ကထံ? ကုသလဝိပါကာနိ တာဝ စက္ခုဝိညာဏာဒီနိ ပဉ္စ ကုသလ-ဝိပါကေန အကုသလဝိပါကေန ဝါ နိမ္မတ္တဿ ယထာက္ကမံ ပရိပါကံ ဥပ-ဂတိန္ဒြိယဿ စက္ခာဒီနံ အာပါထဂတံ ဣဋ္ဌံ ဣဋ္ဌမဇ္ဈတ္တံ ဝါ ရူပါဒိအာရမ္မဏံ အာရဗ္ဘ စက္ခာဒိပသာဒံ နိဿာယ ဒဿန သဝန ဃာယန သာယန ဖုသနကိစ္စံ သာဓယမာနာနိ ပဝတ္တန္တိ။ တထာ အကုသလဝိပါကာနိ ပဉ္စ။ ကေဝလဉ္ဠိ တေသံ အနိဋ္ဌံ အနိဋ္ဌမဇ္ဈတ္တံ ဝါ အာရမ္မဏံ ဟောတိ။ အယမေဝ ဝိသေသော။ ဒသပိ စေတာနိ နိယတဒ္ဝါရာရမ္မဏဝတ္ထုဒ္ဒါနာနိ နိယတကိစ္စာနေဝ စ ဘဝန္တိ။

တတော ကုသလဝိပါကာနံ စက္ခုဝိညာဏာဒီနံ အနန္တရာ ကုသလဝိပါကာ မနောဓာတု တေသံယေဝ အာရမ္မဏံ အာရဗ္ဘ ဟဒယဝတ္ထုံ နိဿာယ သမ္ပဋိစ္ဆနကိစ္စံ သာဓယမာနာ ပဝတ္တတိ။ တထာ အကုသလဝိပါကာနံ အနန္တရာ အကုသလဝိပါကာ။ ဣဒဉ္ပန ဒွယံ အနိယတဒ္ဝါရာရမ္မဏံ နိယတဝတ္ထုဒ္ဒါနံ နိယတကိစ္စဉ္စ ဟောတိ။

သောမနဿသဟဂတာ ပန အဟေတုကမနောဝိညာဏဓာတုကုသလ-ဝိပါကမနောဓာတုယာ အနန္တရာ တဿာ ဧဝ အာရမ္မဏံ အာရဗ္ဘ ဟဒယဝတ္ထုံ နိဿာယ သန္တီရဏကိစ္စံ သာဓယမာနာ ဆသု ဒ္ဝါရေသု ဗလဝါ-ရမ္မဏေ ဂ်ာဝနာဝစရသတ္တာနံ ယေဘုယ္ယေန လောဘသမ္ပယုတ္တဇဝနာဝသာနေ ဘဝင်္ဂဝိထိံ ပစ္ဆိန္ဒိတ္ဝာ ဇဝနေန ဂဟိတာရမ္မဏေ တဒါရမ္မဏဝသေန စ သကိံ ဝါ ဒ္ဝိက္ခတ္တုံ ဝါ ပဝတ္တတီတိ မဇ္ဈိမဋ္ဌကထာယံ ဝုတ္တံ။ အဘိဓမ္မဋ္ဌကထာယမ္ပန တဒါရမ္မဏေ ဒွေ စိတ္တဝါရာ အာဂတာ။ ဣဒမ္ပန စိတ္တံ တဒါရမ္မဏန္တိ စ ပဋိဘဝင်္ဂန္တိ စာတိ ဒွေ နာမာနိ လဘတိ။ အနိယတဒ္ဝါရာရမ္မဏံ နိယတဝတ္ထုကံ အနိယတဋ္ဌာနကိစ္စဉ္စ ဟောတီတိ။ ဧဝံ တာဝ တေရသ ပဉ္စဝေါကာရဘဝေ ပဝတ္တိယညေဝ ပဝတ္တန္တီတိ ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။

Sesesu ekūnavīsatiyā[1] na kiñci attano anurūpāya paṭisandhiyā na pavattati. Pavattiyampana kusalākusalavipākā tāva dve ahetukamanoviññāṇadhātuyo pañcadvāre[2] kusalākusalavipāka-manodhātūnaṁ anantarā santīraṇakiccaṁ, chasu dvāresu pubbe vuttanayeneva tadārammaṇakiccaṁ, attanā dinnapaṭisandhito uddhaṁ asati bhavaṅgupacchedake cittuppāde bhavaṅgakiccaṁ, ante cutikiccañcāti cattāri kiccāni sādhayamānā niyatavatthukā aniyatadvārārammaṇaṭṭhānakiccā hutvā pavattanti.

Aṭṭha kāmāvacarasahetukacittāni vuttanayeneva chasu dvāresu tadārammaṇakiccaṁ, attanā dinnapaṭisandhito uddhaṁ asati bhavaṅgupacchedake cittuppāde bhavaṅgakiccaṁ, ante cutikiccañcāti tīṇi kiccāni sādhayamānāni niyatavatthukāni aniyatadvārārammaṇaṭṭhānakiccāni hutvā pavattanti.

Pañca rūpāvacarāni cattāri ca āruppāni attanā dinnapaṭisandhito uddhaṁ asati bhavaṅgupacchedake cittuppāde bhavaṅgakiccaṁ, ante cutikiccañcāti kiccadvayaṁ sādhayamānāni pavattanti. Tesu rūpāvacarāni niyatavatthārammaṇāni aniyataṭṭhānakiccāni, itarāni niyatavatthukāni niyatārammaṇāni aniyataṭṭhānakiccāni hutvā pavattantīti evaṁ tāva bāttiṁsavidhampi viññāṇaṁ pavattiyaṁ saṅkhārapaccayā pavattati. Tatrāssa te te saṅkhārā kammapaccayena ca upanissayapaccayena ca paccayā honti.

622. Yampana vuttaṁ "sesesu ekūnavīsatiyā na kiñci attano anurūpāya paṭisandhiyā na pavattatī"ti, taṁ atisaṁkhittattā dubbijānaṁ. Tenassa vitthāranayadassanatthaṁ vuccati, kati paṭisandhiyā, kati paṭisandhicittāni, kena kattha paṭisandhi hoti, kiṁ paṭisandhiyā ārammaṇanti.

Asaññapaṭisandhiyā saddhiṁ vīsati paṭisandhiyo. Vuttappakārāneva ekūnavīsati paṭisandhicittāni. Tattha akusalavipākāya ahetuka-manoviññāṇadhātuyā apāyesu paṭisandhi hoti. Kusalavipākāya manussaloke jaccandhajātibadhirajāti-ummattakajāti-eḷamūganapuṁsakādīnaṁ. Aṭṭhahi sahetukakāmāvacaravipākehi kāmāvacaradevesu ceva manussesu ca puññavantānaṁ paṭisandhi hoti. Pañcahi rūpāvacaravipākehi rūpī brahmaloke. Catūhi arūpāvacaravipākehi arūpaloketi. Yena ca yattha paṭisandhi

1. Ekūnavīsatiyā cittesu (Abhi-Ṭṭha 2. 145)
2. Pañcasu dvāresu (I)

သေသေသု ကျေနဝိသတိယာ န ကိဉ္စိ အတ္တနော အနုရူပါယ ပဋိသန္ဓိယာ န ပဝတ္တတိ။ ပဝတ္တိယမ္ပန ကုသလာကုသလဝိပါကာ တာဝ ဒ္ဝေ အဟေတုက-မနောဝိညာဏဓာတုယော ပဉ္စဒ္ဝါရေ[1] ကုသလာကုသလဝိပါကမနောဓာတုနံ အနန္တရာ သန္တီရဏကိစ္စံ၊ ဆသု ဒ္ဝါရေသု ပုဗ္ဗေ ဝုတ္တနယေနေဝ တဒါရမ္မဏကိစ္စံ၊ အတ္တနော ဒိန္နပဋိသန္ဓိဘော ဥဒ္ဒံ အသတိ ဘဝင်္ဂပစ္ဆေဒကေ စိတ္တုပ္ပါဒေ ဘဝင်္ဂကိစ္စံ၊ အန္တေ စုတိကိစ္စဉ္စာတိ စတ္တာရိ ကိစ္စာနိ သာဓယမာနာ နိယတဝတ္ထုကာ အနိယတဒ္ဝါရာရမ္မဏဒ္ဝာနကိစ္စာ ဟုတ္ဝာ ပဝတ္တန္တိ။

အဒ္ဓ ကာမာဝစရသဟေတုကစိတ္တာနိ ဝုတ္တနယေနေဝ ဆသု ဒ္ဝါရေသု တဒါရမ္မဏကိစ္စံ အတ္တနော ဒိန္နပဋိသန္ဓိကော ဥဒ္ဒံ အသတိ ဘဝင်္ဂပစ္ဆေဒကေ စိတ္တုပ္ပါဒေ ဘဝင်္ဂကိစ္စံ၊ အန္တေ စုတိကိစ္စဉ္စာတိ ဣတိ ကိစ္စာနိ သာဓယမာနာနိ နိယတဝတ္ထုကာနိ အနိယတဒ္ဝါရာရမ္မဏဒ္ဝာနကိစ္စာနိ ဟုတ္ဝာ ပဝတ္တန္တိ။

ပဉ္စ ရူပါဝစရာနိ စတ္တာရိ စ အာရုပ္ပါနိ အတ္တနော ဒိန္နပဋိသန္ဓိတော ဥဒ္ဒံ အသတိ ဘဝင်္ဂပစ္ဆေဒကေ စိတ္တုပ္ပါဒေ ဘဝင်္ဂကိစ္စံ၊ အန္တေ စုတိကိစ္စဉ္စာတိ ကိစ္စဒ္ဝယံ သာဓယမာနာနိ ပဝတ္တန္တိ။ တေသု ရူပါဝစရာနိ နိယတဝတ္ထာရမ္မဏာနိ အနိယတဒ္ဝါနကိစ္စာနိ၊ ဣတရာနိ နိယတဝတ္ထုကာနိ နိယတာရမ္မဏာနိ အနိယတဒ္ဝါနကိစ္စာနီ ဟုတ္ဝာ ပဝတ္တန္တိတိ ဧဝံ တာဝ ဗာတ္တိံသဝိဓမ္ပိ ပိဏ္ဍတ္ထံ ပဝတ္တိယံ သင်္ခိပစ္စယာ ပဝတ္တတိ။ တတြာဿ တေ တေ သင်္ခါရာ ကမ္မပစ္စယေန စ ဥပနိဿယပစ္စယေန စ ပစ္စယာ ဟောန္တိ။

၆၂၂။ ယမ္ပန ဝုတ္တံ "သေသေသု ကျေနဝိသတိယာ န ကိဉ္စိ အတ္တနော အနုရူပါယ ပဋိသန္ဓိယာ န ပဝတ္တတီ"တိ၊ တံ အတိသံခိတ္တတ္တာ ဒုဗ္ဗိဇ္ဈာနံ။ တေနဿ ဝိတ္ထာရနယဒဿနတ္ထံ ဝုစ္စတိ၊ ကတိ ပဋိသန္ဓိယော၊ ကတိ ပဋိသန္ဓိ-စိတ္တာနိ၊ ကေန ကတ္ထ ပဋိသန္ဓိ ဟောတိ၊ ကိံ ပဋိသန္ဓိယာ အာရမ္မဏန္တိ။

အသညပဋိသန္ဓိယာ သဒ္ဓိံ ဝိသတိ ပဋိသန္ဓိယော။ ဝုတ္တပ္ပကာရာနေဝ ကျေနဝိသတိ ပဋိသန္ဓိစိတ္တာနိ။ တတ္ထ အကုသလဝိပါကာယ အဟေတုကမနော-ဝိညာဏဓာတုယာ အပါယေသု ပဋိသန္ဓိ ဟောတိ။ ကုသလဝိပါကာယ မနုဿ-လောကေ ဇစ္စန္ဓဇာတိဗဓိရဇာတိဥမ္မတ္တကဇာတိဠမူဂနပုံသကာဒီနံ။ အဋ္ဌဟိ သဟေတုကကာမာဝစရဝိပါကေဟိ ကာမာဝစရဒေဝေသု စေဝ မနုဿေသု စ ပုညဝန္တာနံ ပဋိသန္ဓိ ဟောတိ။ ပဉ္စဟိ ရူပါဝစရဝိပါကေဟိ ရူပီ ဗြဟ္မလောကေ။ စတူဟိ အရူပါဝစရဝိပါကေဟိ အရူပလောကေတိ။ ယေန စ ယတ္ထ ပဋိသန္ဓိ

၁-ကျေနဝိသတိယာ ဝိဇ္ဇာသု (အဘိ-ဋ္ဌ ၂-၁၄၅)
၂-ပဉ္စသု ဒ္ဝါရေသု (ဒီ)

hoti, sā-eva tassa anurūpā paṭisandhi nāma. Saṅkhepato pana paṭisandhiyā tīṇi ārammaṇāni honti atītaṁ paccuppannaṁ navattabbañca. Asaññā paṭisandhi anārammaṇāti.

Tattha viññāṇañcāyatananevasaññānāsaññāyatanapaṭisandhīnaṁ atītameva ārammaṇaṁ. Dasannaṁ kāmāvacarānaṁ atītaṁ vā paccuppannaṁ vā. Sesānaṁ navattabbameva[1]. Evaṁ tīsu ārammaṇesu pavattamānā pana paṭisandhi yasmā atītārammaṇassa vā navattabbārammaṇassa vā cuticittassa anantarameva pavattati. Paccuppannārammaṇaṁ pana cuticittaṁ nāma natthi. Tasmā dvīsu ārammaṇesu aññatarārammaṇāya cutiyā anantarā tīsu ārammaṇesu aññatarārammaṇāya paṭisandhiyā sugatiduggativasena pavattanākāro veditabbo.

623. Seyyathidaṁ—kāmāvacarasugatiyaṁ tāva ṭhitassa pāpakammino puggalassa "tānissa tasmiṁ samaye olambantī"ti-ādivacanato[2]maraṇamañce nipannassa yathūpacitaṁ pāpakammaṁ vā kammanimittaṁ vā manodvāre āpāthamāgacchati. Taṁ ārabbha uppannāya tadārammaṇapariyosānāya javanavīthiyā anantaraṁ bhavaṅgavisayaṁ ārammaṇaṁ katvā cuticittaṁ uppajjati. Tasmiṁ niruddhe tadeva āpāthagataṁ kammaṁ vā kammanimittaṁ vā ārabbha anupacchinnakilesabalavināmitaṁ[3] duggatipariyāpannaṁ paṭisandhicittaṁ uppajjati. Ayaṁ atītārammaṇāya cutiyā anantarā atītārammaṇā paṭisandhi.

Aparassa maraṇasamaye vuttappakārakammavasena narakādīsu aggijālavaṇṇādikaṁ duggatinimittaṁ manodvāre āpāthamāgacchati, tassa dvikkhattuṁ bhavaṅge uppajjitvā niruddhe taṁ ārammaṇaṁ ārabbha ekaṁ āvajjanaṁ, maraṇassa āsannabhāvena mandībhūtavegattā pañca javanāni, dve tadārammaṇānīti tīṇi vīthicittāni uppajjanti. Tato bhavaṅgavisayaṁ ārammaṇaṁ katvā ekaṁ cuticittaṁ. Ettāvatā ekādasa cittakkhaṇā atītā honti. Athassa avasesapañcacittakkhaṇāyuke tasmiññeva ārammaṇe paṭisandhicittaṁ uppajjati. Ayaṁ atītārammaṇāya cutiyā anantarā paccuppannārammaṇā paṭisandhi.

1. Navattabbaṁ (I, Abhi-Ṭṭha 2. 149 piṭṭhepi.)
2. Ma 3. 203 piṭṭhe.
3. Vinamitaṁ (Sī, Syā, I), vanamitaṁ (Ka)

ဟောတိ၊ သာဧဝ တဿ အနုရူပါ ပဋိသန္ဓိ နာမ။ သင်္ခေပတော ပန ပဋိသန္ဓိယာ တီဏိ အာရမ္မဏာနိ ဟောန္တိ အတီတံ ပစ္စုပ္ပန္နံ နဝတ္တဗ္ဗဉ္စ။ အသညာ ပဋိသန္ဓိ အနာရမ္မဏာတိ။

တတ္ထ ဝိညာဏဉ္စာယတနနေဝသညာနာသညာယတနပဋိသန္ဓီနံ အတီတမေဝ အာရမ္မဏံ။ ဒသန္နံ ကာမာဝစရာနံ အတီတံ ဝါ ပစ္စုပ္ပန္နံ ဝါ။ သေသာနံ နဝတ္တဗ္ဗမေဝ[1]။ ဧဝံ ¤တီသု အာရမ္မဏေသု ပဝတ္တမာနာ ပန ပဋိသန္ဓိ ယသ္မာ အတီတာရမ္မဏဿ ဝါ နဝတ္တဗ္ဗာရမ္မဏဿ ဝါ စုတိစိတ္တဿ အနန္တရမေဝ ပဝတ္တတိ။ ပစ္စုပ္ပန္နာရမ္မဏံ ပန စုတိစိတ္တံ နာမ နတ္ထိ။ တသ္မာ ဒ္ဝီသု အာရမ္မဏေသု အညတရာရမ္မဏာယ စုတိယာ အနန္တရာ တီသု အာရမ္မဏေသု အညတရာရမ္မဏာယ ပဋိသန္ဓိယာ သုဂတိဒုဂ္ဂတိဝသေန ပဝတ္တနာကာရော ဝေဒိတဗ္ဗော။

၆၂၃။ သေယ္ယထိဒံ—ကာမာဝစရသုဂတိယံ တာဝ ဋ္ဌိတဿ ပါပကမ္မိနော ပုဂ္ဂလဿ "တာနိဿ တသ္မိံ သမယေ ဩလမ္ဗန္တီ"တိအာဒိဝစနတော[2] မရဏမဉ္စေ နိပန္နဿ ယထူပစိတံ ပါပကမ္မံ ဝါ ကမ္မနိမိတ္တံ ဝါ မနောဒ္ဝါရေ အာပါထမာဂစ္ဆတိ။ တံ အာရဗ္ဘ ဥပ္ပန္နာယ တဒါရမ္မဏပရိယောသာနာယ ဇဝနဝီထိယာ အနန္တရံ ဘဝင်္ဂဝိသယံ အာရမ္မဏံ ကတ္ဝာ စုတိစိတ္တံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ တသ္မိံ နိရုဇ္ဈိတ္ထေ တဒေဝ အာပါထဂတံ ကမ္မံ ဝါ ကမ္မနိမိတ္တံ ဝါ အာရဗ္ဘ အနုပစ္ဆိန္နကိလေသဗလဝိနာမိတံ[3] ဒုဂ္ဂတိပရိယာပန္နံ ပဋိသန္ဓိစိတ္တံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ အယံ အတီတာရမ္မဏာယ စုတိယာ အနန္တရာ အတီတာရမ္မဏာ ပဋိသန္ဓိ။

အပရဿ မရဏသမယေ ဝုတ္တပ္ပကာရကမ္မဝသေန နရကာဒီသု အဂ္ဂိဇာလဝဏ္ဏာဒိကံ ဒုဂ္ဂတိနိမိတ္တံ မနောဒ္ဝါရေ အာပါထမာဂစ္ဆတိ၊ တဿ ဒ္ဝိက္ခတ္တုံ ဘဝင်္ဂေ ဥပ္ပဇ္ဇိတ္ဝာ နိရုဇ္ဈေ တံ အာရမ္မဏံ အာရဗ္ဘ ကေ အာဝဇ္ဇန်, မရဏဿ အာသန္နဘာဝေန မန္ဒီဘူတဘာဝေဂတ္တာ ပဉ္စ ဇဝနာနိ, ဒ္ဝေ တဒါရမ္မဏာနီတိ တီဏိ ဝိထိစိတ္တာနိ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ။ တတော ဘဝင်္ဂဝိသယံ အာရမ္မဏံ ကတ္ဝာ ကေ စုတိစိတ္တံ။ ဧတ္တာဝတာ ကောဒသ စိတ္တက္ခဏာ အတီတာ ဟောန္တိ။ အထဿ အဝသေသပဉ္စစိတ္တက္ခဏာယုကေ တသ္မိဉ္ဝေ အာရမ္မဏေ ပဋိသန္ဓိစိတ္တံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ အယံ အတီတာရမ္မဏာယ စုတိယာ အနန္တရာ ပစ္စုပ္ပန္နာရမ္မဏာ ပဋိသန္ဓိ။

ဃ ၁-နဝတ္တဗ္ဗံ (ဗျ၊ အဘိ-ဋ္ဌ ၂-၁၄၉-ဗိဇ္ဇေပိ။) ၂-မ ၃-၂၀၃-ပိဇ္ဇေ။
၃-ဝိနမိတံ (သီ၊ သျာ၊ ဗျ)၊ ဝနမိတံ (က)

Aparassa maraṇasamaye pañcannaṁ dvārānaṁ aññatarasmiṁ rāgādihetubhūtaṁ hīnamārammaṇaṁ āpāthamāgacchati. Tassa yathākkamena uppanne voṭṭhabbanāvasāne maraṇassa āsannabhāvena mandībhūtavegattā pañca javanāni, dve tadārammaṇāni ca uppajjanti. Tato bhavaṅgavisayaṁ ārammaṇaṁ katvā ekaṁ cuticittaṁ. Ettāvatā ca dve[1] bhavaṅgāni, āvajjanaṁ, dassanaṁ, sampaṭicchanaṁ, santīraṇaṁ, voṭṭhabbanaṁ, pañca javanāni, dve tadārammaṇāni, ekaṁ cuticittanti pañcadasacittakkhaṇā atītā honti. Athāvasesa eka cittakkhaṇāyuke tasmiññeva ārammaṇe paṭisandhicittaṁ uppajjati. Ayampi atītārammaṇāya cutiyā anantarā paccuppannārammaṇā paṭisandhi. Esa tāva atītārammaṇāya sugaticutiyā anantarā atītapaccuppannārammaṇāya duggatipaṭisandhiyā pavattanākāro.

624. Duggatiyaṁ ṭhitassa pana upacitānavajjakammassa vuttanayeneva taṁ anavajjakammaṁ vā kammanimittaṁ vā manodvāre āpāthamāgacchatīti kaṇhapakkhe sukkapakkhaṁ ṭhapetvā sabbaṁ purimanayeneva veditabbaṁ. Ayaṁ atītārammaṇāya duggaticutiyā anantarā atītapaccuppannārammaṇāya sugatipaṭisandhiyā pavattanākāro.

625. Sugatiyaṁ ṭhitassa pana upacitānavajjakammassa "tānissa tasmiṁ samaye olambantī"ti-ādivacanato[2] maraṇamañce nipannassa yathūpacitaṁ anavajjakammaṁ vā kammanimittaṁ vā manodvāre āpāthamāgacchati. Tañca kho upacitakāmāvacarānavajjakammasseva. Upacitamahaggatakammassa pana kammanimittameva āpāthamāgacchati. Taṁ ārabbha-uppannāya tadārammaṇapariyosānāya suddhāya vā javanavīthiyā anantaraṁ bhavaṅgavisayaṁ ārammaṇaṁ katvā cuticittaṁ uppajjati. Tasmiṁ niruddhe tameva āpāthagataṁ kammaṁ vā kammanimittaṁ vā ārabbha anupacchinnakilesabalavināmitaṁ sugatipariyāpannaṁ paṭisandhicittaṁ uppajjati. Ayaṁ atītārammaṇāya cutiyā anantarā atītārammaṇā vā navattabbārammaṇā vā paṭisandhi.

Aparassa maraṇasamaye kāmāvacara-anavajjakammavasena manussaloke mātukucchivaṇṇasaṅkhātaṁ vā devaloke uyyānavimānakapparukkhādivaṇṇasaṅkhātaṁ vā sugatinimittaṁ manodvāre āpāthamāgacchati, tassa

1. Ettāvatā dve (Abhi-Ṭṭha 2. 150 piṭṭhe),
2. Ma 3. 210 piṭṭhe.

အပရဿ မရဏသမယေ ပဉ္စန्နံ ဒ္ဝါရာနံ အညတရသ္မိံ ရာဂါဒိဟေတုဘူတံ ဟီနမာရမ္မဏံ အာပါထမာဂစ္ဆတိ။ တဿ ယထာက္ကမေန ဇဝနေ ဝေါဋ္ဌဗ္ဗနာဝသာနေ မရဏဿ အာသန္နဘာဝေန မန္ဒီဘူတဝေဂတ္တာ ပဉ္စ ဇဝနာနိ, ဒ္ဝေ တဒါရမ္မဏာနိ စ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ။ တတော ဘဝင်္ဂဝိသယံ အာရမ္မဏံ ကတ္ဝာ စုတိစိတ္တံ။ ဧတ္တာဝတာ စ ဒ္ဝေ[1] ဘဝင်္ဂါနိ, အာဝဇ္ဇနံ, ဒဿနံ, သမ္ပဋိစ္ဆနံ, သန္တီရဏံ, ဝေါဋ္ဌဗ္ဗနံ, ပဉ္စ ဇဝနာနိ, ဒ္ဝေ တဒါရမ္မဏာနိ, ကေ စုတိစိတ္တန္တိ ပဉ္စဒသ စိတ္တက္ခဏာ အတီတာ ဟောန္တိ။ အထ၁ဝသေသ ကေ စိတ္တက္ခဏာယုကေ တသ္မိညေဝ အာရမ္မဏေ ပဋိသန္ဓိစိတ္တံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ အယမ္ပိ အတီတာရမ္မဏာယ စုတိယာ အနန္တရာ ပစ္စုပ္ပန္နာရမ္မဏာ ပဋိသန္ဓိ။ သေ ကာဝ အတီတာရမ္မဏာယ သုဂတိစုတိယာ အနန္တရာ အတီတပစ္စုပ္ပန္နာရမ္မဏာယ ဒုဂ္ဂတိပဋိသန္ဓိယာ ပဝတ္တနာကာရော။

၆၂၄။ ဒုဂ္ဂတိယံ ဋ္ဌိတဿ ပန ဥပစိတာနဝဇ္ဇကမ္မဿ ဝုတ္တနယေနေဝ တံ အနဝဇ္ဇကမ္မံ ဝါ ကမ္မနိမိတ္တံ ဝါ မနောဒ္ဝါရေ အာပါထမာဂစ္ဆတီတိ ကဏ္ဟပက္ခေ သုက္ကပက္ခံ ဌပေတ္ဝာ သဗ္ဗံ ပုရိမနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ အယံ အတီတာရမ္မဏာယ ဒုဂ္ဂတိစုတိယာ အနန္တရာ အတီတပစ္စုပ္ပန္နာရမ္မဏာယ သုဂတိပဋိသန္ဓိယာ ပဝတ္တနာကာရော။

၆၂၅။ သုဂတိယံ ဋ္ဌိတဿ ပန ဥပစိတာနဝဇ္ဇကမ္မဿ "တာနိဿ တသ္မိံ သမယေ ဩလမ္ဗန္တီ"တိအာဒိဝစနတော[2] မရဏမဉ္စေ နိပန္နဿ ယထူပစိတံ အနဝဇ္ဇကမ္မံ ဝါ ကမ္မနိမိတ္တံ ဝါ မနောဒ္ဝါရေ အာပါထမာဂစ္ဆတိ။ တဉ္စ ခေါ ဥပစိတကာမာဝစရာနဝဇ္ဇကမ္မဿေဝ။ ဥပစိတမဟဂ္ဂတကမ္မဿ ပန ကမ္မနိမိတ္တမေဝ အာပါထမာဂစ္ဆတိ။ တံ အာရဗ္ဘ ဥပ္ပန္နာယ တဒါရမ္မဏပရိယောသာနာယ သုဒ္ဓါယ ဝါ ဇဝနဝီထိယာ အနန္တရံ ဘဝင်္ဂဝိသယံ အာရမ္မဏံ ကတ္ဝာ စုတိစိတ္တံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ တသ္မိံ နိရုဒ္ဓေ တမေဝ အာပါထဂတံ ကမ္မံ ဝါ ကမ္မနိမိတ္တံ ဝါ အာရဗ္ဘ အနုပစ္ဆိန္နကိလေသဗလဝိနာမိတံ သုဂတိပရိယာပန္နံ ပဋိသန္ဓိစိတ္တံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ အယံ အတီတာရမ္မဏာယ စုတိယာ အနန္တရာ အတီတာရမ္မဏာ ဝါ နဝတ္တဗ္ဗာရမ္မဏာ ဝါ ပဋိသန္ဓိ။

အပရဿ မရဏသမယေ ကာမာဝစရအနဝဇ္ဇကမ္မဝသေန မနုဿလောကေ မာတုကုစ္ဆိဝဏ္ဏသဒိသံ ဝါ ဒေဝလောကေ ဥယ္ယာနဝိမာနကပ္ပရုက္ခာဒိဝဏ္ဏသဒိသံ ဝါ သုဂတိနိမိတ္တံ မနောဒ္ဝါရေ အာပါထမာဂစ္ဆတိ၊ တဿ

၁-ဇ္ဈောဝတဉ္စ ဒ္ဝေ (အဘိ-ဋ္ဌ ၂-၁၅၀-ဗိန္ဒေ)၊ ၂-မ ၃-၂၁၀-ဗိန္ဒေ။

duggatinimitte dassitānukkameneva cuticittānantaraṁ paṭisandhicittaṁ uppajjati. Ayaṁ atītārammaṇāya cutiyā anantarā paccuppannārammaṇā paṭisandhi.

Aparassa maraṇasamaye ñātakā "ayaṁ tāta tavatthāya Buddhapūjā karīyati cittaṁ pasādehī"ti vatvā pupphadāmapaṭākādivasena rūpārammaṇaṁ vā, dhammassavanatūriyapūjādivasena saddārammaṇaṁ vā, dhūmavāsagandhādivasena gandhārammaṇaṁ vā, "idaṁ tāta sāyassu tavatthāya dātabbadeyyadhamman"ti vatvā madhuphāṇitādivasena rasārammaṇaṁ vā, "idaṁ tāta phusassu tavatthāya dātabbadeyyadhamman"ti vatvā cīnapaṭṭasomārapaṭṭādivasena phoṭṭhabbārammaṇaṁ vā pañcadvāre upasaṁharanti, tassa tasmiṁ āpāthagate rūpādi-ārammaṇe yathākkamena uppannavoṭṭhabbanāvasāne maraṇassa āsannabhāvena mandībhūtavegattā pañca javanāni, dve tadārammaṇāni ca uppajjanti. Tato bhavaṅgavisayaṁ ārammaṇaṁ katvā ekaṁ cuticittaṁ, tadavasāne tasmiññeva ekacittakkhaṇaṭṭhitike ārammaṇe paṭisandhicittaṁ uppajjati. Ayampi atītārammaṇāya cutiyā anantarā paccuppannārammaṇā paṭisandhi.

626. Aparassa pana pathavīkasiṇajjhānādivasena paṭiladdhamahaggatassa[1] sugatiyaṁ ṭhitassa maraṇasamaye kāmāvacarakusalakamma kammanimitta gatinimittānaṁ vā aññataraṁ, pathavīkasiṇādikaṁ vā nimittaṁ, mahaggatacittaṁ vā manodvāre āpāthamāgacchati, cakkhusotānaṁ vā aññatarasmiṁ kusaluppattihetubhūtaṁ paṇītamārammaṇaṁ āpāthamāgacchati, tassa yathākkamena uppannavoṭṭhabbanāvasāne maraṇassa āsannabhāvena mandībhūtavegattā pañca javanāni uppajjanti. Mahaggatagatikānaṁ pana tadārammaṇaṁ natthi, tasmā javanānantaraṁyeva bhavaṅgavisayaṁ ārammaṇaṁ katvā ekaṁ cuticittaṁ uppajjati. Tassāvasāne kāmāvacaramahaggatasugatīnaṁ aññatarasugatipariyāpannaṁ yathūpaṭṭhitesu ārammaṇesu aññatarārammaṇaṁ paṭisandhicittaṁ uppajjati. Ayaṁ navattabbārammaṇāya sugaticutiyā anantarā atītapaccuppannanavattabbārammaṇānaṁ aññatarārammaṇā paṭisandhi.

Etenānusārena āruppacutiyāpi anantarā paṭisandhi veditabbā. Ayaṁ atītanavattabbārammaṇāya sugaticutiyā anantarā atītanavattabbapaccuppannārammaṇāya paṭisandhiyā pavattanākāro.

1. Paṭiladdhamahaggata- (Ka-Sī)

ဒုဂ္ဂတိနိမိတ္တေ ဒဿိတာနုက္ကမေနေဝ စုတိစိတ္တာနန္တရံ ပဋိသန္ဓိစိတ္တံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ အယံ အတီတာရမ္မဏာယ စုတိယာ အနန္တရာ ပစ္စုပ္ပန္နာရမ္မဏာ ပဋိသန္ဓိ။

အပရဿ မရဏသမယေ ဉာတကာ ''အယံ တာတ တဝတ္ထာယ ဗုဒ္ဓပူဇာ ကရီယတိ စိတ္တံ ပသာဒေဟီ''တိ ဝတ္ဝာ ပုပ္ဖဒါမပဋာကာဒိဝသေန ရူပါရမ္မဏံ ဝါ, ဓမ္မဿဝနတူရိယပူဇာဒိဝသေန သဒ္ဒါရမ္မဏံ ဝါ, ဓူမဝါသဂန္ဓာဒိဝသေန ဂန္ဓာရမ္မဏံ ဝါ, ''ဣဒံ တာတ သာယဿု တဝတ္ထာယ ဒါတဗ္ဗဒေယျဓမ္မ''န္တိ ဝတ္ဝာ မဓုဖာဏိတာဒိဝသေန ရသာရမ္မဏံ ဝါ, ''ဣဒံ တာတ ဖုသဿု တဝတ္ထာယ ဒါတဗ္ဗဒေယျဓမ္မ''န္တိ ဝတ္ဝာ စိနပဋ္ဋသောမာရပဋ္ဋာဒိဝသေန ဖောဋ္ဌဗ္ဗာရမ္မဏံ ဝါ ပဉ္စဒ္ဝါရေ ဥပသံဟရန္တိ၊ တဿ တသ္မိံ အာပါထဂတေ ရူပါဒိအာရမ္မဏေ ယထာက္ကမေန ဥပ္ပန္နဝေါဋ္ဌဗ္ဗနာဝသာနေ မရဏဿ အာသန္နဘာဝေန မန္ဒီဘူတဝေဂတ္တာ ပဉ္စ ဇဝနာနိ, ဒွေ တဒါရမ္မဏာနိ စ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ။ တတော ဘဝင်္ဂဝိသယံ အာရမ္မဏံ ကတ္ဝာ ဧကံ စုတိစိတ္တံ၊ တဒဝသာနေ တသ္မိညေဝ ဧကစိတ္တက္ခဏဋ္ဌိတိကေ အာရမ္မဏေ ပဋိသန္ဓိစိတ္တံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ အယမ္ပိ ဒဋ္ဌဓမ္မဝေဒနီယတ္တာရမ္မဏာယ စုတိယာ အနန္တရာ ပစ္စုပ္ပန္နာရမ္မဏာ ပဋိသန္ဓိ။

၆၂၆။ အပရဿ ပန ပထဝီကသိဏဇ္ဈာနာဒိဝသေန ပဋိလဒ္ဓမဟဂ္ဂတဿ[1] သုဂတိယံ ဋ္ဌိတဿ မရဏသမယေ ကာမာဝစရကုသလကမ္မ ကမ္မနိမိတ္တ ဂတိနိမိတ္တာနံ ဝါ အညတရံ, ပထဝီကသိဏာဒိကံ ဝါ နိမိတ္တံ, မဟဂ္ဂတစိတ္တံ ဝါ မနောဒ္ဝါရေ အာပါထမာဂစ္ဆတိ၊ စက္ခုသောတာနံ ဝါ အညတရသ္မိံ ကုသလုပ္ပတ္တိဟေတုဘူတံ ပဏီတမာရမ္မဏံ အာပါထမာဂစ္ဆတိ၊ တဿ ယထာက္ကမေန ဥပ္ပန္နဝေါဋ္ဌဗ္ဗနာဝသာနေ မရဏဿ အာသန္နဘာဝေန မန္ဒီဘူတဝေဂတ္တာ ပဉ္စ ဇဝနာနိ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ။ မဟဂ္ဂတဂတိကာနံ ပန တဒါရမ္မဏံ နတ္ထိ၊ တသ္မာ ဇဝနာနန္တရံယေဝ ဘဝင်္ဂဝိသယံ အာရမ္မဏံ ကတ္ဝာ ဧကံ စုတိစိတ္တံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ တဿာဝသာနေ ကာမာဝစရမဟဂ္ဂတသုဂတိနံ အညတရသုဂတိပရိယာပန္နံ ယထုပဋ္ဌိတေသု အာရမ္မဏေသု အညတရာရမ္မဏံ ပဋိသန္ဓိစိတ္တံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ အယံ နဝတ္တဗ္ဗာရမ္မဏာယ သုဂတိစုတိယာ အနန္တရာ အတီတပစ္စုပ္ပန္နနဝတ္တဗ္ဗာရမ္မဏာနံ အညတရာရမ္မဏာ ပဋိသန္ဓိ။

ဧတေနာနုသာရေန အာရုပ္ပစုတိယာပိ အနန္တရာ ပဋိသန္ဓိ ဝေဒိတဗ္ဗာ၊ အယံ အတီတနဝတ္တဗ္ဗာရမ္မဏာယ သုဂတိစုတိယာ အနန္တရာ အတီတနဝတ္တဗ္ဗပစ္စုပ္ပန္နာရမ္မဏာယ ပဋိသန္ဓိယာ ပဝတ္တနာကာရော။

၁-ပဋိလဒ္ဓမဟဂ္ဂတ-(က-သီ)

627. Duggatiyaṁ ṭhitassa pana pāpakammino vuttanayeneva taṁ kammaṁ kammanimittaṁ gatinimittaṁ vā manodvāre. Pañcadvāre vā pana akusaluppatti hetubhūtaṁ ārammaṇaṁ āpāthamāgacchati, athassa yathākkamena cuticittāvasāne duggatipariyāpannaṁ tesu ārammaṇesu aññatarārammaṇaṁ paṭisandhicittaṁ uppajjati. Ayaṁ atītārammaṇāya duggaticutiyā anantarā atītapaccuppannārammaṇāya paṭisandhiyā pavattanākāroti. Ettāvatā ekūnavīsatividhassāpi viññāṇassa paṭisandhivasena pavatti dīpitā hoti.

628. Tayidaṁ sabbampi evaṁ,

> Pavattamānaṁ sandhimhi, dvedhā kammena vattati.
> Missādīhi ca bhedehi, bheda'ssa duvidhādiko.

Idañhi ekūnavīsatividhampi vipākaviññāṇaṁ paṭisandhimhi pavattamānā dvedhā kammena vattati. Yathā sakañhi ekassa janakakammaṁ nānākkhaṇikakammapaccayena ceva upanissayapaccayena ca paccayo hoti. Vuttañhetaṁ "kusalākusalaṁ kammaṁ vipākassa upanissayapaccayena paccayo"ti[1]. Evaṁ vattamānassa panassa missādīhi bhedehi duvidhādikopi bhedo veditabbo.

Seyyathidaṁ—idañhi paṭisandhivasena ekadhā pavattamānampi rūpena saha missāmissabhedato duvidhaṁ. Kāmarūpārūpabhavabhedato tividhaṁ. Aṇḍajajalābuja saṁsedaja opapātikayonivasena catubbidhaṁ. Gativasena pañcavidhaṁ. Viññāṇaṭṭhitivasena sattavidhaṁ. Sattāvāsavasena aṭṭhavidhaṁ hoti.

629. Tattha,

> Missaṁ dvidhā bhāvabhedā, sabhāvaṁ tattha ca dvidhā.
> Dve vā tayo vā dasakā, omato ādinā saha.

Missaṁdvidhā bhāvabhedāti yaṁ hetaṁ ettha aññatra arūpabhavā rūpamissaṁ paṭisandhiviññāṇaṁ uppajjati, taṁ rūpabhave itthindriyapurisindriyasaṅkhātena bhāvena vinā uppattito. Kāmabhave aññatra jātipaṇḍakapaṭisandhiyā bhāvena saha uppattito sabhāvaṁ, abhāvanti duvidhaṁ hoti.

1. Paṭṭhāna 1. 147, 150 piṭṭhesu.

၆၂၇။ ဒုဂ္ဂတိယံ ဋ္ဌိတဿ ပန ပါပကမ္မိနော ဝုတ္တနယေနေဝ တံ ကမ္မံ ကမ္မနိဿိတ္တံ ဂတိနိမိတ္တံ ဝါ မနောဒ္ဝါရေ။ ပဉ္စဒ္ဝါရေ ဝါ ပန အကုသလုပ္ပတ္တိ ဟေတုဘူတံ အာရမ္မဏံ အာပါထမာဂစ္ဆတိ၊ အထဿ ယထာက္ကမေန စုတိ-စိတ္တာဝသာနေ ဒုဂ္ဂတိပရိယာပန္နံ တေသု အာရမ္မဏေသု အညတရာရမ္မဏံ ပဋိသန္ဓိစိတ္တံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ အယံ အတီတာရမ္မဏာယ ဒုဂ္ဂတိစုတိယာ အနန္တရာ အတီတာဒ္ဓုပ္ပန္နာရမ္မဏာယ ပဋိသန္ဓိယာ ပဝတ္တနာကာရောတိ။ ဧတ္တာဝတာ ကေနစိသင်္ခိတ္တဿာပိ ဝိညာဏဿ ပဋိသန္ဓိဝသေန ပဝတ္တိ ဒိပိတာ ဟောတိ။

၆၂၈။ တယိဒံ သဗ္ဗမ္ပိ ဧဝံ,

> ပဝတ္တမာနံ သန္ဓိမ္္ိ၊ ဒ္ဝေဓာ ကမ္မေန ဝတ္တတိ။
> ဒိဿာဒိဟိ စ ဘေဒေဟိ၊ ဘေဒ'ဿ ဒုဝိဓာဒိကော။

ဇာယ္ဈိ ကေနစိသတိဝိဓမ္ပိ ဝိပါကဝိညာဏံ ပဋိသန္ဓိယံ ပဝတ္တမာနာ ဒ္ဝေဓာ ကမ္မေန ဝတ္တတိ။ ယထာ သကဉ္ဈိ ကေဿ ဇနကကမ္မံ နာနာက္ခဏိကကမ္မပစ္စယေန စေဝ ဥပနိဿယပစ္စယေန ဝ ပစ္စယော ဟောတိ။ ဝုတ္တဉ္ဧတံ "ကုသလာကုသလံ ကမ္မံ ဝိပါကဿ ဥပနိဿယပစ္စယေန ပစ္စယော"တိ[1]။ ဧဝံ ဝတ္တမာနဿ ပနဿ မိဿာဒိဟိ ဘေဒေဟိ ဒုဝိဓာဒိကောပိ ဘေဒေါ ဝေဒိတဗ္ဗော။

သေယျထိဒံ—ဣဒဉ္ဧိ ပဋိသန္ဓိဝသေန ဧကဓာ ပဝတ္တမာနမ္ပိ ရူပေန သဟ မိဿာမိဿဘေဒတော ဒုဝိဓံ။ ကာမရူပါရူပဘဝဘေဒတော တိဝိဓံ။ အဏ္ဍ-ဇလာဇုဇ သံသေဒဇ ဩပပါတိကယောနိဝသေန စတုဗ္ဗိဓံ။ ဂတိဝသေန ပဉ္စဝိဓံ။ ဝိညာဏဋ္ဌိတိဝသေန သတ္တဝိဓံ။ သတ္တာဝါသဝသေန အဋ္ဌဝိဓံ ဟောတိ။

၆၂၉။ တတ္ထ,

> မိဿံ ဒ္ဝိဓာ ဘာဝဘေဒါ၊ သ-ဘာဝံ တတ္ထ စ ဒ္ဝိဓာ။
> ဒ္ဝေ ဝါ တယော ဝါ ဒသကာ၊ ဩမတော အာဒိနာ သဟ။

မိဿံ ဒ္ဝိဓာ ဘာဝဘေဒါတိ ယံ ဟေတံ ဧတ္ထ အညတြ အရူပဘဝါ ရူပမိဿံ ပဋိသန္ဓိဝိညာဏံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ တံ ရူပဘဝေ. ဣတ္ထိန္ဒြိယပုရိသိန္ဒြိယသင်္ခါတေန ဘာဝေန ဝိနာ ဥပ္ပတ္တိတော။ ကာမဘဝေ အညတြ ဇာတိပဏ္ဍကပဋိသန္ဓိယာ ဘာဝေန သဟ ဥပ္ပတ္တိတော သ-ဘာဝံ, အ-ဘာဝန္တိ ဒုဝိဓံ ဟောတိ။

၁-ပဋ္ဌာန ၁-၁၄၇-၁၅၀-ပိဋ္ဌေသု။

Sabhāvaṁ tattha ca dvidhāti tatthāpi ca yaṁ sabhāvaṁ, taṁ itthipurisabhāvānaṁ aññatarena saha uppattito duvidhameva hoti.

Dve vā tayo vā dasakā omato ādinā sahāti yaṁ hetamettha "missaṁ amissan"ti duke ādibhūtaṁ rūpamissaṁ paṭisandhiviññāṇaṁ, tena saha vatthu kāyadasakavasena dve vā, vatthu kāya bhāvadasakavasena tayo vā dasakā omato uppajjanti, natthi ito paraṁ rūpaparihānīti. Tampanetaṁ evaṁ omakaparimāṇaṁ uppajjamānaṁ aṇḍajajalābujanāmikāsu dvīsu yonīsu jāti-uṇṇāya ekena aṁsunā uddhaṭasappimaṇḍappamāṇaṁ kalalanti laddhasaṅkhaṁ hutvā uppajjati. Tattha yonīnaṁ gativasena sambhavabhedo veditabbo.

630. Etāsu hi,

Niraye bhummavajjesu, devesu ca na yoniyo.
Tisso purimikā honti, catassopi gatittaye.

Tattha **devesu cā**ti casaddena yathā niraye ca bhummavajjesu ca devesu, evaṁ nijjhāmataṇhikapetesu ca purimikā tisso yoniyo na santīti veditabbā. Opapātikā-eva hi te honti. Sese pana tiracchānapettivisayamanussasaṅkhāte gatittaye pubbe vajjitabhummadevesu ca catassopi yoniyo honti. Tattha,

Tiṁsa nava ceva rūpīsu, sattati ukkaṁsatotha rūpāni.
Saṁsedupapātayonisu[1], atha vā avakaṁsato tiṁsa.

Rūpī brahmesu tāva opapātikayonikesu cakkhusotavatthudasakānaṁ jīvitanavakassa cāti catunnaṁ kalāpānaṁ vasenatiṁsa ca nava ca paṭisandhiviññāṇena saha rūpāni uppajjanti. Rūpī brahme pana ṭhapetvā aññesu saṁsedaja-opapātikayonikesu ukkaṁsato cakkhusotaghānajivhākāyavatthubhāvadasakānaṁ vasena sattati, tāni ca niccaṁ devesu. Tattha vaṇṇo gandho raso ojā catasso cāpi dhātuyo cakkhupasādo jīvitanti ayaṁ dasarūpaparimāṇo rūpapuñjo cakkhudasako nāma. Evaṁ sesā

1. Saṁsedajopapātisu (Abhi-Ṭṭha 2. 153)

သ-ဘာဝံ တတ္ထ စ ဒွိဓာဘိ တတ္ထာပိ စ ယံ သ-ဘာဝံ၊ တံ ဇာတိပုရိသ-ဘာဝါနံ အညတရေန သဟ ဥပ္ပတ္တိတော ဒုဝိဓေဝ ဟောတိ။

ဒွေ ဝါ တယော ဝါ ဒသကာ ဩမတော အာဒိနာ သဟာတိ ယံ ဟေတ-မေတ္ထ ''မိဿံ အမိဿ''န္တိ ဒုကေ အာဒိဘူတံ ရူပမိဿံ ပဋိသန္ဓိဝိညာဏံ၊ တေန သဟ ဝတ္ထု-ကာယဒသကဝသေန ဒွေ ဝါ, ဝတ္ထု-ကာယ-ဘာဝဒသကဝသေန တယော ဝါ ဒသကာ ဩမတော ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ နတ္ထိ ဣတော ပရံ ရူပပရိဟာနီတိ။ ဟမ္ဘဂနဝံ ဧဝ ဩမကပရိမာဏံ ဥပ္ပဇ္ဇမာနံ အဏ္ဍဇဇလာဗုဇနာဒိကာသု ဒ္ဝီသု ယောနီသု ဇာတိဥဏ္ဏာယ ဧကေန အံသုနာ ဥဒ္ဓဋသပ္ပိမဏ္ဍပ္ပမာဏံ ကလလန္တိ လဒ္ဓသင်္ခံ ဟုတ္ဝာ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ တတ္ထ ယောနီနံ ဂတိဝသေန သမ္ဘဝဘေဒေါ ဝေဒိ-တဗ္ဗော။

၆၃၀။ တောသု ဟိ,

နိရယေ ဘုမ္မဝဇ္ဇေသု၊ ဒေဝေသု စ န ယောနိယော။
တိဿော ပုရိမိကာ ဟောန္တိ၊ စတဿောပိ ဂတိတ္တယေ။

ဘတ္ထ **ဒေဝေသု စာ**တိ စသဒ္ဒေန ယထာ နိရယေ စ ဘုမ္မဝဇ္ဇေသု စ ဒေဝေသု၊ ဧဝံ နိဗ္ဗာမတဏှိကပေတေသု စ ပုရိမိကာ တိဿော ယောနိယော န သန္တီတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ဩပပါတိကာဧဝ ဟိ တေ ဟောန္တိ။ သေသေ ပန တိရစ္ဆာနပေတ္တိဝိသယမနုဿသင်္ခါတေ ဂတိတ္တယေ ပုဗ္ဗေ ဝဇ္ဇိတဘုမ္မဒေဝေသု စ စတဿောပိ ယောနိယော ဟောန္တိ။ တတ္ထ,

တိံသ နဝ စေဝ ရူဂီသု၊ သတ္တတိ ဥက္ကံသတောဃ ရူပါနိ။
သံသေဒုပပါတယောနိသု[1]၊ အထ ဝါ အဝကံသတော တိံသ။

ရူပီ ဗြဟ္မေသု တာဝ ဩပပါတိကယောနိကေသု စက္ခုသောတဝတ္ထုဒသ-ကာနံ ဇီဝိတနဝကဿ စာတိ စတုန္နံ ကလာပါနံ ဝသေန တိံသ စ နဝ စ ပဋိသန္ဓိ-ဝိညာဏေန သဟ ရူပါနိ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ။ ရူပီ ဗြဟ္မေ ပန ဌပေတ္ဝာ အညေသု သံသေ-ဒဇ-ဩပပါတိကယောနိကေသု ဥက္ကံသတော စက္ခုသောတဃာနဇိဝှါကာယ-ဝတ္ထုဘာဝဒသကာနံ ဝသေန သတ္တတိ၊ တာနိ စ နိစ္စံ ဒေဝေသု။ တတ္ထ ဝဏ္ဏော ဂန္ဓော ရသော ဩဇာ စတဿော စာဂိ ဓာတုယော စက္ခုပသာဒေါ ဇီဝိတန္တိ အယံ ဒသရူပပရိမာဏော ရူပပုဉ္ဇော စက္ခုဒသကော နာမ။ ဧဝံ သေသာ

1-သံသေဒဇောပပါတီသု (အဘိ-ဋ္ဌ. ၂-၁၅၃)

veditabbā. Avakaṁsato pana jaccandhabadhira-aghānakanapuṁsakassa jivhākāyavatthudasakānaṁ vasena tiṁsa rūpāni uppajjanti. Ukkaṁsāvakaṁsānampana antare anurūpato vikappo veditabbo.

631. Evaṁ viditvā puna,

Khandhārammaṇagatihetu-vedanāpītivitakkavicārehi.
Bhedābhedaviseso, cutisandhīnaṁ pariññeyyo.

Yā hesā missāmissato duvidhā paṭisandhi, yā cassā atītānantarā cuti, tāsaṁ imehi khandhādīhi bhedābhedaviseso ñātabboti attho.

Kathaṁ? Kadāci hi catukkhandhāya āruppacutiyā anantarā catukkhandhāva ārammaṇatopi abhinnā paṭisandhi hoti. Kadāci amahaggatabahiddhārammaṇāya mahaggata-ajjhattārammaṇā. Ayaṁ tāva arūpabhūmīsuyeva nayo. Kadāci pana catukkhandhāya arūpacutiyā anantarā pañcakkhandhā kāmāvacarapaṭisandhi. Kadāci pañcakkhandhāya kāmāvacaracutiyā rūpāvacaracutiyā vā anantarā catukkhandhā arūpapaṭisandhi. Evaṁ atītārammaṇāya cutiyā paccuppannārammaṇā[1] paṭisandhi. Ekaccasugaticutiyā ekaccaduggatipaṭisandhi. Ahetukacutiyā sahetukapaṭisandhi. Duhetukacutiyā tihetukapaṭisandhi. Upekkhāsahagatacutiyā somanassasahagatapaṭisandhi. Appītikacutiyā sappītikapaṭisandhi. Avitakkacutiyā savitakkapaṭisandhi. Avicāracutiyā savicārapaṭisandhi. Avitakkāvicāracutiyā savitakkasavicārapaṭisandhīti tassa tassa viparītato ca yathāyogaṁ yojetabbaṁ.

632. Laddhapaccayamiti dhammamattametaṁ bhavantaramupeti.
Nāssa tato saṅkanti, na tato hetuṁ vinā hoti.

Iti hetaṁ laddhapaccayaṁ rūpārūpadhammamattaṁ uppajjamānaṁ bhavantaramupetīti vuccati, na satto, na jīvo. Tassa ca nāpi atītabhavato idha saṅkanti atthi. Nāpi tato hetuṁ vinā idha pātubhāvo. Tayidaṁ pākaṭena manussacutipaṭisandhikkamena pakāsayissāma.

1. Atītanavattabbapaccuppannārammaṇā (Sī, Abhi-Ṭṭha 2. 154)

ဝေဒိတဗ္ဗာ။ အဝကံသတော ပန ဇစ္စန္ဓဗဓိရအဃာနကနပုံသကဿ ဇိဝှါကာယ-ဝတ္ထုဒသကာနံ ဝသေန တိံသ ရူပါနိ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ။ ဥက္ကံသာဝကံသာနမ္ပန အန္တရေ အနုရူပတော ဝိကပ္ပေါ ဝေဒိတဗ္ဗော။

၆၃၁။ ဧဝံ ဝိဒိတ္ဝာ ပုန,

ခန္ဓာရမ္မဏဂတိဟေတု-ဝေဒနာပီတိဝိတက္ကဝိစာရေဟိ။
ဘေဒါဘေဒဝိသေသော၊ စုတိသန္ဓီနံ ပရိညေ့ယ္ယော။

ယာ ဟေသာ မိဿာမိဿတော ဒုဝိဓာ ပဋိသန္ဓိ၊ ယာ စဿာ အတီတာနန္တရာ စုတိ၊ တာသံ ဣမေဟိ ခန္ဓာဒီဟိ ဘေဒါဘေဒဝိသေသော ဉာတဗ္ဗောတိ အတ္ထော။

ကထံ? ကဒါစိ ဟိ စတုက္ခန္ဓာယ အာရုပ္ပစုတိယာ အနန္တရာ စတုက္ခန္ဓာဝ အာရမ္မဏတောပိ အဘိန္နာ ပဋိသန္ဓိ ဟောတိ။ ကဒါစိ အမဟဂ္ဂတဗဟိဒ္ဓါရမ္မဏာယ မဟဂ္ဂတအဇ္ဈတ္တာရမ္မဏာ။ အယံ တာဝ အရူပဘူမိသုယေဝ နယော။ ကဒါစိ ပန စတုက္ခန္ဓာယ အရူပစုတိယာ အနန္တရာ ပဉ္စက္ခန္ဓာ ကာမာဝစရပဋိသန္ဓိ။ ကဒါစိ ပဉ္စက္ခန္ဓာယ ကာမာဝစရစုတိယာ ရူပါဝစရ-စုတိယာ ဝါ အနန္တရာ စတုက္ခန္ဓာ အရူပပဋိသန္ဓိ။ ဧဝံ အတီတာရမ္မဏာယ စုတိယာ ပစ္စုပ္ပန္နာရမ္မဏာ[၁] ပဋိသန္ဓိ။ ကေစိ သုဂတိစုတိယာ ကေစိ ဒုဂ္ဂတိပဋိသန္ဓိ။ အဟေတုကစုတိယာ သဟေတုကပဋိသန္ဓိ။ ဒုဟေတုကစုတိယာ တိဟေတုက-ပဋိသန္ဓိ။ ဥပေက္ခာသဟဂတစုတိယာ သောမနဿသဟဂတပဋိသန္ဓိ။ အပ္ပီတိက-စုတိယာ သပ္ပီတိကပဋိသန္ဓိ။ အဝိတက္ကစုတိယာ သဝိတက္ကပဋိသန္ဓိ။ အဝိစာရ-စုတိယာ သဝိစာရပဋိသန္ဓိ။ အဝိတက္ကာဝိစာရစုတိယာ သဝိတက္ကသဝိစာရ-ပဋိသန္ဓိတိ တဿ တဿ ဝိပရိတတော စ ယထာယောဂံ ယောဇေတဗ္ဗံ။

၆၃၂။ လဒ္ဓပစ္စယမိတိ ဓမ္မ-မတ္တမေတံ ဘဝန္တရမုပေတိ။
နာဿ တတော သင်္ကန္တိ၊ န တတော ဟေတုံ ဝိနာ ဟောတိ။

ဣတိ ဟေတံ လဒ္ဓပစ္စယံ ရူပါရူပဓမ္မမတ္တံ ဥပ္ပဇ္ဇမာနံ ဘဝန္တရမုပေတီတိ ဝုစ္စတိ၊ န သတ္တောဒိ၊ န ဇီဝေါ။ တဿ စ နာပိ အတီတဘဝတော ဣဓ သင်္ကန္တိ အတ္ထိ။ နာပိ တတော ဟေတုံ ဝိနာ ဣဓ ပါတုဘာဝေါ။ တယိဒံ ပါကဋေန မနုဿစုတိပဋိသန္ဓိက္ကမေန ပကာသယိဿာမ။

၁-အတီတ-နဝတ္တဗ္ဗ-ပစ္စုပ္ပန္နာရမ္မဏာ (သီ၊အဘိ-ဋ ၂-၁၅၄)

Atītabhavasmiṁ hi sarasena upakkamena vā samāsannamaraṇassa asayhānaṁ sabbaṅgapaccaṅgasandhibandhanacchedakānaṁ māraṇantikavedanāsatthānaṁ sannipātaṁ asahantassa āhape pakkhittaharitatālapaṇṇamiva kamena upasussamāne sarīre niruddhesu cakkhādīsu indriyesu hadayavatthumatte patiṭṭhitesu kāyindriyamanindriyajīvitindriyesu taṅkhaṇāvasesahadayavatthusannissitaṁ viññāṇaṁ garuka[1] samāsevitāsannapubbakatānaṁ aññataraṁ laddhāvasesapaccayasaṅkhārasaṅkhātaṁ kammaṁ, tadupaṭṭhāpitaṁ vā kammanimittagatinimittasaṅkhātaṁ visayaṁ ārabbha pavattati. Tadevaṁ pavattamānaṁ taṇhāvijjānaṁ appahīnattā avijjā paṭicchāditādīnave tasmiṁ visaye taṇhā nāmeti, sahajātasaṅkhārā khipanti. Taṁ santativasena taṇhāya nāmiyamānaṁ saṅkhārehi khippamānaṁ orimatīrarukkhavinibaddha-rajjumālambitvā mātikātikkamako viya purimañca nissayaṁ jahati, aparañca kammasamuṭṭhāpitaṁ nissayaṁ assādayamānaṁ vā anassādayamānaṁ vā ārammaṇādīhiyeva paccayehi pavattatīti.

Ettha ca purimaṁ ca cavanato cuti. Pacchimaṁ bhavantarādi-paṭisandhānato paṭisandhīti vuccati. Tadetaṁ nāpi purimabhavā idhāgataṁ, nāpi tato kammasaṅkhāranativisayādihetuṁ vinā pātubhūtanti veditabbaṁ.

633. Siyuṁ nidassanānettha, paṭighosādikā atha.
Santānabandhato natthi, ekatā nāpi nānatā.

Ettha cetassa viññāṇassa purimabhavato idha anāgamane, atītabhavapariyāpannahetūti ca uppāde paṭighosapadīpamuddāpaṭibimbappa-kārā dhammā nidassanāni siyuṁ. Yathā hi paṭighosapadīpamuddāchāyā saddādihetukā[2] honti aññatra agantvā[2] evamevaṁ idaṁ cittaṁ.

Ettha ca **santānabandhato natthi ekatā nāpi nānatā.** Yadi hi santānabandhe sati ekantamekatā bhaveyya, na khīrato dadhi sambhūtaṁ siyā. Athāpi ekantanānatā bhaveyya, na khīrassādhīno dadhi siyā. Esa nayo sabbahetuhetusamuppannesu[3]. Evañca sati sabbalokavo-

1. Garukata (Sī), garu (I)
2-2. Honti aññatra agantvāva honti (Sī), honti aññatra agantvā honti (Syā, I, Ka), Aññatra-agantvā honti (Abhi-Ṭṭha 2. 155)
3. Sabbahetusamuppannesu (Sī, I, Ka)

အတီတဘဝသ္မိံ ဟိ သရသေန ဥပက္ကမေန ဝါ သမာသန္နမရဏဿ အသယှာနံ သဗ္ဗင်္ဂပစ္စင်္ဂသန္ဓိဗန္ဓနစ္ဆေဒကာနံ မာရဏန္တိကဝေဒနာသတ္ထာနံ သန္နိပါတံ အသဟန္တဿ အာတပေ ပက္ခိတ္တဟရိတတာလပဏ္ဏမိဝ ကမေန ဥပသုဿမာနေ သရီရေ နိရုဒ္ဓေသု စက္ခာဒီသု ဣန္ဒြိယေသု ဟဒယဝတ္ထုမတ္တေ ပတိဋ္ဌိတေသု ကာယိန္ဒြိယမနိန္ဒြိယဇီဝိတိန္ဒြိယေသု တဒ်ဏာဝသေသဟဒယဝတ္ထု-သန္နိဿိတံ ဝိညာဏံ ဂရုက[2] သမာသေဝိတာသန္နပုဗ္ဗကတာနံ အညတရံ လဒ္ဓါ-ဝသေသပစ္စယသင်္ခါရသင်္ခါတံ ကမ္မံ, တဒုပဋ္ဌာပိတံ ဝါ ကမ္မနိမိတ္တဂတိနိမိတ္တသင်္ခါတံ ဝိသယံ အာရဗ္ဘ ပဝတ္တတိ။ တဒေဝံ ပဝတ္တမာနံ တဏှာဝိဇ္ဇာနံ အပ္ပဟီနတ္တာ အဝိဇ္ဇာ ပဋိစ္ဆာဒိတာဒီနဝေ တသ္မိံ ဝိသယေ တဏှာ နာမေတိ၊ သဟဇာတ-သင်္ခါရာ ခိပန္တိ။ တံ သန္တတိဝသေန တဏှာယ နာမိယမာနံ သင်္ခါရေဟိ ခိပ္ပမာနံ ဩရိမတီရရုက္ခဝိနိဗ္ဗဒ္ဓရဇ္ဇုမာလမ္ဗိတ္ဝာ မာတိကာတိက္ကမကော ဝိယ ပုရိမဉ္စ နိဿယံ ဇဟတိ၊ အပရဉ္စ ကမ္မသမုဋ္ဌာပိတံ နိဿယံ အဿာဒယမာနံ ဝါ အနဿာဒယမာနံ ဝါ အာရမ္မဏာဒီဟိယေဝ ပစ္စယေဟိ ပဝတ္တတိတိ။

ဣတ္ထေ စ ပုရိမံ စဝနတော စုတိ။ ပစ္ဆိမံ ဘဝန္တရာဒိပဋိသန္ဓာနတော ပဋိသန္ဓိတိ ဝုစ္စတိ။ တဒေတံ နာပိ ပုရိမဘဝါ ဣဓာဂတံ၊ နာပိ တတော ကမ္မသင်္ခါရနတိ-ဝိသယာဒိဟေတုံ ဝိနာ ပါတုဘူတန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

၆၃၃။ သိယုံ နိဒဿနာနေတ္ထ၊ ပဋိဃောသာဒိကာ အထ။
သန္တာနဗန္ဓတော နတ္ထိ၊ ဧကတာ နာပိ နာနတာ။

ဣတ္ထေ စေတဿ ဝိညာဏဿ ပုရိမဘဝတော ဣဓ အနာဂမနေ, အတီတ-ဘဝပရိယာပန္နဟေတူတိ စ ဥပ္ပါဒေ ပဋိဃောသ-ပဒီပ-မုဒ္ဒါ-ပဋိဗိမ္ဗပ္ပကာရာ ဓမ္မာ နိဒဿနာနိ သိယုံ။ယထာ ဟိ ပဋိဃောသ-ပဒီပ-မုဒ္ဒါ-ဆာယာ သဒ္ဒါဒိဟေတုကာ [၂]ဟောန္တိ အညတြ အဂန္ဓာ[၂] ဧဝမေဝံ ဣဒံ စိတ္တံ။

ဣတ္ထေ စ **သန္တာနဗန္ဓတော နတ္ထိ ဧကတာ နာပိ နာနတာ။** ယဒိ ဟိ သန္တာနဗန္ဓေ သတိ ဧကန္တမေကတာ ဘဝေယ္ယ၊ န ခီရတော ဒဓိ သမ္ဘူတံ သိယာ။ အထာပိ ကေန္တနာနတာ ဘဝေယ္ယ၊ န ခီရဿာဓိနော ဒဓိ သိယာ။ သေ နယော သဗ္ဗဟေတုဟေတုသမုပ္ပန္နေသု[၃]။ ဧဝဉ္စ သတိ သဗ္ဗလောကဝေါ-

၁-ဂရုကတ (သီ)၊ ဂရု (ဈ)
၂-၂-ဟောန္တိ အညတြ အဂန္ဓာဝ ဟောန္တိ (သီ)၊ ဟောန္တိ အညတြ အဂန္ဓာ ဟောန္တိ (သျာ၊ ဈ၊ က)၊ အညတြ အဂန္ဓာ ဟောန္တိ (အဘိဋ္ဌ ၂-၁၅၅)
၃-သဗ္ဗဟေတုသမုပ္ပန္နေသု (သီ၊ ဈ၊ က)

hāralopo siyā, so ca aniṭṭho. Tasmā ettha na ekantamekatā vā nānatā vā upagantabbāti.

634. Etthāha—nanu evaṁ asaṅkantipātubhāve sati ye imasmiṁ manussattabhāve khandhā, tesaṁ niruddhattā, phalapaccayassa ca kammassa tattha agamanato aññassa aññato ca taṁ phalaṁ siyā, upabhuñjake ca asati kassa taṁ phalaṁ siyā, tasmā na sundaramidaṁ vidhānanti. Tatridaṁ vuccati—

Santāne yaṁ phalaṁ etaṁ, nāññassa na ca aññato.
Bījānaṁ abhisaṅkhāro, etassatthassa sādhako.

Ekasantānasmiṁ hi phalaṁ uppajjamānaṁ tattha ekanta-ekattanānattānaṁ paṭisiddhattā aññassāti vā aññatoti vā na hoti. Etassa ca panatthassa bījānaṁ abhisaṅkhāro sādhako. Ambabījādīnaṁ hi abhisaṅkhāresu katesu tassa bījassa santāne laddhapaccayo[1] kālantare phalaviseso uppajjamāno na aññabījānaṁ, nāpi aññābhisaṅkhārapaccayā uppajjati, na ca tāni bījāni, te abhisaṅkhārā vā[2]phalaṭṭhānaṁ pāpuṇanti, evaṁsampadamidaṁ veditabbaṁ. Vijjāsipposadhādīhi cāpi bālasarīre upayuttehi kālantare vuḍḍhasarīrādīsu phaladehi[3] ayamattho veditabbo.

Yampi vuttaṁ "upabhuñjake ca asati kassa taṁ phalaṁ siyā"ti, tattha,

Phalassuppattiyā eva, siddhā bhuñjakasammuti[4].
Phaluppādena rukkhassa, yathā phalati sammuti[4].

Yathā hi rukkhasaṅkhātānaṁ dhammānaṁ ekadesabhūtassa rukkhaphalassa uppattiyā eva rukkho phalatīti vā phalitoti vā vuccati, tathā devamanussasaṅkhātānaṁ khandhānaṁ ekadesabhūtassa upabhogasaṅkhātassa sukhadukkhaphalassa uppādeneva devo, manusso vā upabhuñjatīti vā, sukhito, dukkhitoti vā vuccati. Tasmā na ettha aññena upabhuñjakena nāma koci attho atthīti.

1. Laddhapaccayā (bahūsu)
2. Tāni bījāni abhisaṅkhārā vā (Sī, I), tāni bījāni abhisaṅkhārā (Ka)
3. Phalaṁ detīti (Sī), phalaṁ deti (Ka)
4. Sammati (Syā)

ဟာရလောပေါ သိယာ၊ သော စ အနိဋ္ဌော။ တသ္မာ ထွေ နကေန္တမေကတာ ဝါ နာနတာ ဝါ ဥပဂန္တဗ္ဗာတိ။

၆၃၄။ ထွောဟ—နနု ဧဝံ အသင်္ကန္တိပါတုဘာဝေ သတိ ယေ ဣမသ္မိံ မနုဿတ္တဘာဝေ ခန္ဓာ၊ တေသံ နိရုဒ္ဓတ္တာ, ဖလပစ္စယဿ စ ကမ္မဿ တတ္ထ အဂမနတော အညဿ အညတော စ တံ ဖလံ သိယာ၊ ဥပဘုဉ္ဇကေ စ အသတိ ကဿ တံ ဖလံ သိယာ၊ တသ္မာ န သုန္ဒရမိဒံ ဝိဓာနန္တိ။ တတြိဒံ ဝုစ္စတိ—

သန္တာနေ ယံ ဖလံ ဧတံ၊ နာညဿ န စ အညတော။
ဗီဇာနံ အဘိသင်္ခါရော၊ ဧတဿတ္ထဿ သာဓကော။

ကေသန္တာနသ္မိံ ဟိ ဖလံ ဥပ္ပဇ္ဇမာနံ တတ္ထ ကေန္တကေတ္တနာနတ္တာနံ ပဋိသိဒ္ဓတ္တာ အညဿာတိ ဝါ အညတောတိ ဝါ န ဟောတိ။ ဧတဿ စ ပနတ္ထဿ ဗီဇာနံ အဘိသင်္ခါရော သာဓကော။ အမ္ဗဗီဇာဒီနံ ဟိ အဘိသင်္ခါရေသု ကတေသု တဿ ဗီဇဿ သန္တာနေ လဒ္ဓပစ္စယော[1] ကာလန္တရေ ဖလဝိသေသော ဥပ္ပဇ္ဇမာနော န အညဗီဇာနံ, နာပိ အညာဘိသင်္ခါရပစ္စယာ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ န စ တာနိ ဗီဇာနိ, တေ အဘိသင်္ခါရာ ဝါ[2] ဖလဋ္ဌာနံ ပါပုဏန္တိ၊ ဧဝံသမ္ပဒမိဒံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဝိဇ္ဇာသိပ္ပေါသဓာဒီဟိ စာပိ ဗာလသရီရေ ဥပယုတ္တေဟိ ကာလန္တရေ ဝုဍ္ဎသရီရာဒီသု ဖလဒေဟိ[3] အယမတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။

ယမ္ပိ ဝုတ္တံ "ဥပဘုဉ္ဇကေ စ အသတိ ကဿ တံ ဖလံ သိယာ"တိ၊ တတ္ထ,

ဖလဿုပ္ပတ္တိယာ ဧဝ၊ သိဒ္ဓါ ဘုဉ္ဇကသမ္မုတိ[4]။
ဖလုပ္ပါဒေန ရုက္ခဿ၊ ယထာ ဖလတိ သမ္မုတိ[4]။

ယထာ ဟိ ရုက္ခသင်္ခါတာနံ ဓမ္မာနံ ဧကဒေသဘူတဿ ရုက္ခဖလဿ ဥပ္ပတ္တိယာ ဧဝ ရုက္ခော ဖလတီတိ ဝါ ဖလိတောတိ ဝါ ဝုစ္စတိ၊ တထာ ဒေဝမနုဿသင်္ခါတာနံ ခန္ဓာနံ ဧကဒေသဘူတဿ ဥပဘောဂသင်္ခါတဿ သုခဒုက္ခဖလဿ ဥပ္ပါဒေနေဝ ဒေဝေါ, မနုဿော ဝါ ဥပဘုဉ္ဇတီတိ ဝါ, သုခိတော, ဒုက္ခိတောတိ ဝါ ဝုစ္စတိ။ တသ္မာ န ထွေ အညေန ဥပဘုဉ္ဇကေန နာမ ကောစိ အတ္ထော အတ္ထီတိ။

၁-လဒ္ဓပစ္စယာ (ဗဟူသု) ၂-တာနိ ဗီဇာနိ အဘိသင်္ခါရာ ဝါ (သီ၊ ဣ)၊ တာနိ ဗီဇာနိ အဘိသင်္ခါရာ (က)
၃-ဖလံ ဒေတီတိ (သီ)၊ ဖလံ ဒေတိ (က) ၄-သမ္မတိ (သျာ)

635. Yopi vadeyya “evaṁ santepi ete saṅkhārā vijjamānā vā phalassa paccayā siyuṁ, avijjamānā vā, yadi ca vijjamānā pavattikkhaṇeyeva nesaṁ vipākena bhavitabbaṁ, atha avijjamānā pavattito pubbe pacchā ca niccaṁ phalāvahā siyun”ti, so evaṁ vattabbo—

Katattā paccayā ete, na ca niccaṁ phalāvahā.
Pāṭibhogādikaṁ tattha, veditabbaṁ nidassanaṁ.

Katattāyeva hi saṅkhārā attano phalassa paccayā honti, na vijjamānattā, avijjamānattā vā. Yathāha “kāmāvacarassa kusalassa kammassa katattā upacitattā vipākaṁ cakkhuviññāṇaṁ uppannaṁ hotī”ti-ādi[1]. Yathārahassa ca attano phalassa paccayā hutvā na puna phalāvahā honti vipākattā. Etassa catthassa vibhāvane idaṁ pāṭibhogādikaṁ nidassanaṁ veditabbaṁ. Yathā hi loke yo kassaci atthassa niyyātanatthaṁ pāṭibhogo hoti, bhaṇḍaṁ vā kiṇāti, iṇaṁ vā gaṇhāti, tassa taṁ kiriyākaraṇamattameva tadatthaniyyātanādimhi paccayo hoti, na kiriyāya vijjamānattaṁ, avijjamānattaṁ vā, na ca tadatthaniyyātanādito parampi dhārakova hoti. Kasmā? Niyyātanādīnaṁ katattā. Evaṁ katattāva saṅkhārāpi attano phalassa paccayā honti, na ca yathārahaṁ phaladānato parampi phalāvahā hontīti. Ettāvatā missāmissavasena dvedhāpi vattamānassa paṭisandhiviññāṇassa saṅkhārapaccayā pavatti dīpitā hoti.

636. Idāni sabbesveva tesu bāttiṁsavipākaviññāṇesu sammohavighātatthaṁ,

Paṭisandhipavattīnaṁ, vasenete bhavādisu.
Vijānitabbā saṅkhārā, yathā yesañca paccayā.

Tattha tayo bhavā, catasso yoniyo, pañca gatiyo, satta viññāṇaṭṭhitiyo, nava sattāvāsāti ete **bhavādayo** nāma. Etesu bhavādīsu paṭisandhiyaṁ pavatte ca ete yesaṁ vipākaviññāṇānaṁ paccayā, yathā ca paccayā honti, tathā vijānitabbāti attho.

1. Abhi 1. 104 piṭṭhe.

၆၃၅။ ယောပိ ဝဒေယ္ယ “ဧဝံ သန္တေပိ ဧတေ သင်္ခါရာ ဝိဇ္ဇမာနာ ဝါ ဖလဿ ပစ္စယာ သိယုံ, အဝိဇ္ဇမာနာ ဝါ၊ ယဒိ စ ဝိဇ္ဇမာနာ ပဝတ္တိက္ခဏေယေဝ နေသံ ဝိပါကေန ဘဝိတဗ္ဗံ၊ အထ အဝိဇ္ဇမာနာ ပဝတ္တိတော ပုဗ္ဗေ ပစ္ဆာ စ နိစ္စံ ဖလာဝဟာ သိယု”န္တိ၊ သော ဧဝံ ဝတ္တဗ္ဗော—

ကတတ္တာ ပစ္စယာ ဧတေ၊ န စ နိစ္စံ ဖလာဝဟာ။
ပါဋိဘောဂါဒိကံ တတ္ထ၊ ဝေဒိတဗ္ဗံ နိဒဿနံ။

ကတတ္တာယေဝ ဟိ သင်္ခါရာ အတ္တနော ဖလဿ ပစ္စယာ ဟောန္တိ၊ န ဝိဇ္ဇမာနတ္တာ, အဝိဇ္ဇမာနတ္တာ ဝါ။ ယထာဟ ‘‘ကာမာဝစရဿ ကုသလဿ ကမ္မဿ ကတတ္တာ ဥပစိတတ္တာ ဝိပါကံ စက္ခုဝိညာဏံ ဥပ္ပန္နံ ဟောတီ’’တိအာဒိ။ ယထာရဟဿ စ အတ္တနော ဖလဿ ပစ္စယာ ဟုတ္ဝာ န ပုန ဖလာဝဟာ ဟောန္တိ ဝိပါကတ္တာ။ တေဿ စတ္တဿ ဝိဘာဝနေ ဣဒံ ပါဋိဘောဂါဒိကံ နိဒဿနံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ယထာ ဟိ လောကေ ယော ကဿစိ အတ္ထဿ နိယျာတနတ္ထံ ပါဋိဘောဂေါ ဟောတိ၊ ဘဏ္ဍံ ဝါ ကိဏာတိ၊ ဣဏံ ဝါ ဂဏှာတိ၊ တဿ တံ ကိရိယာကရဏမတ္တမေဝ တဒတ္ထနိယျာတနာဒိမ္ဟိ ပစ္စယော ဟောတိ၊ န ကိရိယာယ ဝိဇ္ဇမာနတ္တံ, အဝိဇ္ဇမာနတ္တံ ဝါ၊ န စ တဒတ္ထနိယျာတနာဒိတော ပရမ္ပိ ဓာရကောဝ ဟောတိ။ ကသ္မာ? နိယျာတနာဒီနံ ကတတ္တာ။ ဧဝံ ကတတ္တာဝ သင်္ခါရာပိ အတ္တနော ဖလဿ ပစ္စယာ ဟောန္တိ၊ န စ ယထာရဟံ ဖလဒါနတော ပရမ္ပိ ဖလာဝဟာ ဟောန္တီတိ။ ဧတ္တာဝတာ မိဿာမိဿဝသေန ဒ္ဝေဓာပိ ဝတ္တမာနဿ ပဋိသန္ဓိဝိညာဏဿ သင်္ခါရပစ္စယာ ပဝတ္တိ ဒီပိတာ ဟောတိ။

၆၃၆။ ဣဒါနိ သဗ္ဗေသွေဝ တေသု ဗာတ္တိံသဝိပါကဝိညာဏေသု သမ္မောဟဝိဃာတတ္ထံ,

ပဋိသန္ဓိပဝတ္တီနံ၊ ဝသေနေတေ ဘဝါဒိသု။
ဝိဇာနိတဗ္ဗာ သင်္ခါရာ၊ ယထာ ယေသဉ္စ ပစ္စယာ။

တတ္ထ တယော ဘဝါ, စတသ္သော ယောနိယော, ပဉ္စ ဂတိယော, သတ္တ ဝိညာဏဋ္ဌိတိယော, နဝ သတ္တာဝါသာတိ ဧတေ **ဘဝါဒယော** နာမ။ ဧတေသု ဘဝါဒီသု ပဋိသန္ဓိယံ ပဝတ္တေ စ ဧတေ ယေသံ ဝိပါကဝိညာဏာနံ ပစ္စယာ၊ ယထာ စ ပစ္စယာ ဟောန္တိ၊ တထာ ဝိဇာနိတဗ္ဗာတိ အတ္ထော။

၁-အာဒိ ၁-၁၀၄-ပိဋ္ဌေ။

Tattha puññābhisaṅkhāre tāva kāmāvacara-aṭṭhacetanābhedo puññābhisaṅkhāro avisesena kāmabhave sugatiyaṁ navannaṁ vipākaviññāṇānaṁ paṭisandhiyaṁ nānakkhaṇikakammapaccayena ceva upanissayapaccayena cāti dvedhā paccayo.
Rūpāvacarapañcakusalacetanābhedo puññābhisaṅkhāro rūpabhave paṭisandhiyaṁ eva pañcannaṁ.

Vuttappabhedakāmāvacaro pana kāmabhave sugatiyaṁ upekkhāsahagatāhetumanoviññāṇadhātuvajjānaṁ sattannaṁ parittavipākaviññāṇānaṁ vuttanayeneva dvedhā paccayo pavatte, no paṭisandhiyaṁ. Sveva rūpabhave pañcannaṁ vipākaviññāṇānaṁ tatheva paccayo pavatte, no paṭisandhiyaṁ. Kāmabhave pana duggatiyaṁ aṭṭhannampi parittavipākaviññāṇānaṁ tatheva paccayo pavatte, no paṭisandhiyaṁ. Tattha niraye Mahāmoggallānattherassa narakacārikādīsu iṭṭhārammaṇasamāyoge so paccayo hoti, tiracchānesu pana petamahiddhikesu ca iṭṭhārammaṇaṁ labbhatiyeva.

Sveva kāmabhave sugatiyaṁ soḷasannampi kusalavipākaviññāṇānaṁ tatheva paccayo pavatte ca paṭisandhiyañca. Avisesena pana puññābhisaṅkhāro rūpabhave dasannaṁ vipākaviññāṇānaṁ tatheva paccayo pavatte ca paṭisandhiyañca.

Dvādasākusalacetanābhedo-apuññābhisaṅkhāro kāmabhave duggatiyaṁ ekassa viññāṇassa tatheva paccayo paṭisandhiyaṁ, no pavatte. Channaṁ pavatte, no paṭisandhiyaṁ. Sattannampi akusalavipākaviññāṇānaṁ pavatte ca paṭisandhiyañca.

Kāmabhave pana sugatiyaṁ tesaṁyeva sattannaṁ tatheva paccayo pavatte, no paṭisandhiyaṁ. Rūpabhave catunnaṁ vipākaviññāṇānaṁ tatheva paccayo pavatte, no paṭisandhiyaṁ. So ca kho kāmāvacare aniṭṭharūpadassanasaddasavanavasena, brahmaloke pana aniṭṭharūpādayo nāma natthi. Tathā kāmāvacaradevalokepi.

Āneñjābhisaṅkhāro arūpabhave catunnaṁ vipākaviññāṇānaṁ tatheva paccayo pavatte ca paṭisandhiyañca.

တတ္ထ ပုညာဘိသင်္ခါရေ တာဝ ကာမာဝစရအဋ္ဌစေတနာဘေဒေါ ပုညာဘိ-သင်္ခါရော အဝိသေသေန ကာမဘဝေ သုဂတိယံ နဝန္နံ ဝိပါကဝိညာဏာနံ ပဋိသန္ဓိယံ နာနက္ခဏိကကမ္မပစ္စယေန စေဝ ဥပနိဿယပစ္စယေန စာ'တိ ဒွေဓာ ပစ္စယော။ ရူပါဝစရပဉ္စကုသလစေတနာဘေဒေါ ပုညာဘိသင်္ခါရော ရူပဘဝေ ပဋိသန္ဓိယံ ဧဝ ပဉ္စန္နံ။

ဝုတ္တပ္ပဘေဒကာမာဝစရော ပန ကာမဘဝေ သုဂတိယံ ဥပေက္ခာသဟ-ဂတာဟေတုမနောဝိညာဏဓာတုဝဇ္ဇာနံ သတ္တန္နံ ပရိတ္တဝိပါကဝိညာဏာနံ ဝုတ္တနယေနေဝ ဒွေဓာ ပစ္စယော ပဝတ္တေ၊ နော ပဋိသန္ဓိယံ။ သ္ဝေဝ ရူပဘဝေ ပဉ္စန္နံ ဝိပါကဝိညာဏာနံ တထေဝ ပစ္စယော ပဝတ္တေ၊ နော ပဋိသန္ဓိယံ။ ကာမဘဝေ ပန ဒုဂ္ဂတိယံ အဋ္ဌန္နမ္ပိ ပရိတ္တဝိပါကဝိညာဏာနံ တထေဝ ပစ္စယော ပဝတ္တေ၊ နော ပဋိသန္ဓိယံ။ တတ္ထ နိရယေ မဟာမောဂ္ဂလ္လာနတ္ထေရဿ နရကစာရိကာဒီသု ဇဋ္ဌာရမ္မဏသမာယောဂေ သော ပစ္စယော ဟောတိ၊ တိရစ္ဆာနေသု ပန ပေတမဟိဒ္ဓိကေသု စ ဇဋ္ဌာရမ္မဏံ လဗ္ဘတိယေဝ။

သ္ဝေဝ ကာမဘဝေ သုဂတိယံ သောဠသန္နမ္ပိ ကုသလဝိပါကဝိညာဏာနံ တထေဝ ပစ္စယော ပဝတ္တေ စ ပဋိသန္ဓိယဉ္စ။ အဝိသေသေန ပန ပုညာဘိ-သင်္ခါရော ရူပဘဝေ ဒသန္နံ ဝိပါကဝိညာဏာနံ တထေဝ ပစ္စယော ပဝတ္တေ စ ပဋိသန္ဓိယဉ္စ။

ဒွါဒသာကုသလစေတနာဘေဒေါ အပုညာဘိသင်္ခါရော ကာမဘဝေ ဒုဂ္ဂတိယံ ကေဝလ ဝိညာဏသ္ဝ တထေဝ ပစ္စယော ပဋိသန္ဓိယံ၊ နော ပဝတ္တေ။ ဆန္နံ ပဝတ္တေ၊ နော ပဋိသန္ဓိယံ။ သတ္တန္နမ္ပိ အကုသလဝိပါကဝိညာဏာနံ ပဝတ္တေ စ ပဋိသန္ဓိယဉ္စ။

ကာမဘဝေ ပန သုဂတိယံ တေသံယေဝ သတ္တန္နံ တထေဝ ပစ္စယော ပဝတ္တေ၊ နော ပဋိသန္ဓိယံ။ ရူပဘဝေ စတုန္နံ ဝိပါကဝိညာဏာနံ တထေဝ ပစ္စယော ပဝတ္တေ၊ နော ပဋိသန္ဓိယံ။ သော စ ခေါ ကာမာဝစရေ အနိဋ္ဌ-ရူပဒဿနသဒ္ဒသဝနဝသေန၊ ဗြဟ္မလောကေ ပန အနိဋ္ဌရူပါဒယော နာမ နတ္ထိ။ တထာ ကာမာဝစရဒေဝလောကေပိ။

အာနေဉ္ဇာဘိသင်္ခါရော အရူပဘဝေ စတုန္နံ ဝိပါကဝိညာဏာနံ တထေဝ ပစ္စယော ပဝတ္တေ စ ပဋိသန္ဓိယဉ္စ။

Evaṁ tāva bhavesu paṭisandhipavattīnaṁ vasena ete saṅkhārā yesaṁ paccayā, yathā ca paccayā honti, tathā vijānitabbā. Eteneva nayena yoni-ādīsupi veditabbā.

637. Tatridaṁ ādito paṭṭhāya mukhamattapakāsanaṁ—imesu hi saṅkhāresu yasmā puññābhisaṅkhāro tāva dvīsu bhavesu paṭisandhiṁ datvā sabbamattano vipākaṁ janeti. Tathā aṇḍajādīsu catūsu yonīsu, devamanussasaṅkhātāsu dvīsu gatīsu, nānattakāyanānattasaññīnānattakāya-ekattasaññī-ekattakāyanānattasaññī-ekattakāya-ekattasaññīsaṅkhātāsu catūsu viññāṇaṭṭhitīsu. Asaññasattāvāse panesa rūpamattamevābhisaṅkharotīti catūsuyeva sattāvāsesu ca paṭisandhiṁ datvā sabbamattano vipākaṁ janeti. Tasmā esa etesu dvīsu bhavesu, catūsu yonīsu, dvīsu gatīsu, catūsu viññāṇaṭṭhitīsu, catūsu sattāvāsesu ca ekavīsatiyā vipākaviññāṇānaṁ vuttanayeneva paccayo hoti yathāsambhavaṁ paṭisandhiyaṁ pavatte ca.

Apuññābhisaṅkhāro pana yasmā ekasmiṁyeva kāmabhave catūsu yonīsu, avasesāsu tīsu gatīsu, nānattakāya-ekattasaññīsaṅkhātāya ekissā viññāṇaṭṭhitiyā, tādiseyeva ca ekasmiṁ sattāvāse paṭisandhivasena vipaccati, tasmā esa ekasmiṁ bhave, catūsu yonīsu, tīsu gatīsu, ekissā viññāṇaṭṭhitiyā, ekamhi ca sattāvāse sattannaṁ vipākaviññāṇānaṁ vuttanayeneva paccayo paṭisandhiyaṁ pavatte ca.

Āneñjābhisaṅkhāro pana yasmā ekasmiṁyeva arūpabhave, ekissā opapātikayoniyā, ekissā devagatiyā, ākāsānañcāyatanādikāsu tīsu viññāṇaṭṭhitīsu, ākāsānañcāyatanādikesu ca catūsu sattāvāsesu paṭisandhivasena vipaccati, tasmā esa ekasmiṁ bhave, ekissā yoniyā, ekissā gatiyā, tīsu viññāṇaṭṭhitīsu, catūsu sattāvāsesu catunnaṁ viññāṇānaṁ vuttanayeneva paccayo hoti paṭisandhiyaṁ[1] pavatte cāti[1]. Evaṁ,

1-1. Pavatte ca. Kāyasaṅkhāropi yasmā ekasmiṁ bhave -pa-. Apica puññābhisaṅkhāro asaññasattesu kaṭattārūpānaṁ nānākkhaṇikakammapaccayena paccayoti (Ka-Sī) ayaṁ pāṭhantaro Iṅgalisa-potthake adholipiyaṁ dissati. Paripuṇṇapāṭhaṁ ākaṅkhamānehi so Sammohavinodaniyaṁ 159 piṭṭhe oloketabbo.

ဧတေ တာဝ ဘဝေသု ပဋိသန္ဓိပဝတ္တိနံ ဝသေန ဧတေ သမ္မိဇာ ယေသံ ပစ္စယာ၊ ယထာ စ ပစ္စယာ ဟောန္တိ၊ တထာ ဝိဇာနိတဗ္ဗာ။ ဧတေနေဝ နယေန ယောနိအာဒီသုပိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

၆၃၇။ ဘတြိဒံ အာဒိတော ပဋ္ဌာယ မုခမတ္တပကာသနံ—ဇုမေဍ္ဎ ဟိ သမ္မိရေသု ယသ္မာ ပုညာဘိသမ္မိရော တာဝ ဒွိသု ဘဝေသု ပဋိသန္ဓိံ ဒတ္ဝာ သဗ္ဗမတ္တနော ဝိပါကံ ဇနေတိ။ တထာ အဏ္ဍဇာဒီသု စတူသု ယောနီသု၊ ဒေဝမနုဿသမ္မိတာသု ဒွိသု ဂတီသု၊ နာနတ္တကာယနာနတ္တသညီ-နာနတ္တကာယဧကတ္တသညီ- ဧကတ္တကာယနာနတ္တသညီ- ဧကတ္တကာယဧကတ္တသညီ- သမ္မိတာသု စတူသု ဝိညာဏဋ္ဌိတီသု။ အသညသတ္တာဝါသေ ပနေသ ရူပမတ္တမေဝါဘိသင်္ခရောတီတိ စတူသုယေဝ သတ္တာဝါသေသု စ ပဋိသန္ဓိံ ဒတ္ဝာ သဗ္ဗမတ္တနော ဝိပါကံ ဇနေတိ။ တသ္မာ ဧသ ဧတေသု ဒွိသု ဘဝေသု, ဧကာဒသသု ယောနီသု, ဒွိသု ဂတီသု, စတူသု ဝိညာဏဋ္ဌိတီသု, စတူသု သတ္တာဝ ဧသေသု စ ဧကဝီသတိယာ ဝိပါကဝိညာဏာနံ ဥတ္တနယေနေဝ ပစ္စယော ဟောတိ ယထာသမ္ဘဝံ ပဋိသန္ဓိယံ ပဝတ္တေ စ။

အပုညာဘိသမ္မိရော ပန ယသ္မာ ကေသ္မိံယေဝ ကာမဘဝေ စတူသု ယောနီသု, အဝသေသာသု တီသု ဂတီသု, နာနတ္တကာယဧကတ္တသညီသမ္မိတာယ ကိဿာ ဝိညာဏဋ္ဌိတိယာ, တာဒိသေယေဝ စ ကေသ္မိံ သတ္တာဝါသေ ပဋိသန္ဓိဝသေန ဝိပစ္စတိ၊ တသ္မာ ဧသ ကေသ္မိံ ဘဝေ, စတူသု ယောနီသု, တီသု ဂတီသု, ကိဿာ ဝိညာဏဋ္ဌိတိယာ, ကေသ္မိ စ သတ္တာဝါသေ ဧသ္မိန် ဝိပါကဝိညာဏာနံ ဥတ္တနယေနေဝ ပစ္စယော ပဋိသန္ဓိယံ ပဝတ္တေ ဇ။

အာနေဉ္ဇာဘိသမ္မိရော ပန ယသ္မာ ကေသ္မိံယေဝ အရူပဘဝေ, ဧကိဿာ ဩပပါတိကယောနိယာ, ကိဿာ ဒေဝဂတိယာ, အာကာသာနဉ္စာယတနာဒိကာသု တီသု ဝိညာဏဋ္ဌိတီသု, အာကာသာနဉ္စာယတနာဒိကေသု စ ဧကာဒသသု သတ္တာဝါသေသု ပဋိသန္ဓိဝသေန ဝိပစ္စတိ၊ တသ္မာ ဧသ ကေသ္မိံ ဘဝေ, ကိဿာ ယောနိယာ, ကိဿာ ဂတိယာ, တီသု ဝိညာဏဋ္ဌိတီသု, ဧကာဒသသု သတ္တာဝါသေသု စတုန္နံ ဝိညာဏာနံ ဥတ္တနယေနေဝ ပစ္စယော ဟောတိ ပဋိသန္ဓိယံ[1] ပဝတ္တေ စာတိ[2]။ ဧဝံ,

၁-၁-ပဝတ္တေ စ။ ကာယသင်္ခါရောပိ ယသ္မာ ကေသ္မိံ ဘဝေ။ပ။ အပိစ ပုညာဘိသမ္မိရော အသညသတ္တေသု ကဋတ္တာရူပါနံ နာနာက္ခဏိကကမ္မပစ္စယေန ပစ္စယောတိ (က-သီ) အယံ ပါဋန္တရော ဣင်္ဂလိသပေါတ္ထကေ အဓောလိခိတယ် ဒိဿတိ။ ပရိပုဏ္ဏပါဋိံ အာကင်္ခမာနေဟိ သော သမ္မောဟ-ဝိနောဒနိယံ ၁၅၉-ပိဋ္ဌေ ဩလောကေတဗ္ဗော။

Paṭisandhipavattīnaṁ, vasenete bhavādisu.
Vijānitabbā saṅkhārā, yathā yesañca paccayāti.

Ayaṁ "saṅkhārapaccayā viññāṇan"ti padasmiṁ vitthārakathā.

Viññāṇapaccayānāmarūpapadavitthārakathā

638. Viññāṇapaccayā nāmarūpapade—

Vibhāgā nāmarūpānaṁ, bhavādīsu pavattito.
Saṅgahā paccayanayā, viññātabbo vinicchayo.

Vibhāgā nāmarūpānanti ettha hi **nāman**ti ārammaṇābhimukhaṁ namanato vedanādayo tayo khandhā, **rūpan**ti cattāri mahābhūtāni catunnañca mahābhūtānaṁ upādāyarūpaṁ. Tesaṁ vibhāgo Khandhaniddese vuttoyevāti. Evaṁ tāvettha vibhāgā nāmarūpānaṁ viññātabbo vinicchayo.

Bhavādīsu pavattitoti ettha ca nāmaṁ ekaṁ sattāvāsaṁ ṭhapetvā sabbabhavayonigativiññāṇaṭṭhitisesasattāvāsesu pavattati, rūpaṁ dvīsu bhavesu, catūsu yonīsu, pañcasu gatīsu, purimāsu catūsu viññāṇaṭṭhitīsu, pañcasu sattāvāsesu pavattati.

Evaṁ pavattamāne ca etasmiṁ nāmarūpe yasmā abhāvakagabbhaseyyakānaṁ aṇḍajānañca paṭisandhikkhaṇe vatthukāyadasakavasena rūpato dve santatisīsāni, tayo ca arūpino khandhā pātubhavanti, tasmā tesaṁ vitthārena rūparūpato vīsati dhammā, tayo ca arūpino khandhāti ete tevīsati dhammā viññāṇapaccayā nāmarūpanti veditabbā. Aggahitaggahaṇena pana ekasantatisīsato nava rūpadhamme apanetvā cuddasa. Sabhāvakānaṁ bhāvadasakaṁ pakkhipitvā tettiṁsa, tesampi aggahitaggahaṇena santatisīsadvayato aṭṭhārasa rūpadhamme apanetvā pannarasa.

Yasmā ca opapātikasattesu brahmakāyikādīnaṁ paṭisandhikkhaṇe cakkhusotavatthudasakānaṁ, jīvitindriyanavakassa ca vasena rūpato cattāri santatisīsāni, tayo ca arūpino khandhā pātubhavanti, tasmā tesaṁ vitthārena rūparūpato ekūnacattālīsa dhammā, tayo ca arūpino

ပဋိသန္ဓိပဝတ္တိနံ၊ ဝသေနေတေ ဘဝါဒိသု။
ဝိဇာနိတဗ္ဗာ သင်္ခါရာ၊ ယထာ ယေသဉ္စ ပစ္စယာတိ။
အယံ "သင်္ခါရပစ္စယာ ဝိညာဏ"န္တိ ပဒသ္မိံ ဝိတ္ထာရကထာ။

ဝိညာဏပစ္စယာနာမရူပပဒဝိတ္ထာရကထာ

၆၃၈။ ဝိညာဏပစ္စယာ နာမရူပပဒေ—

ဝိဘာဂါ နာမရူပါနံ၊ ဘဝါဒီသု ပဝတ္တိတော။
သင်္ဂဟာ ပစ္စယနယာ၊ ဝိညာတဗ္ဗော ဝိနိစ္ဆယော။

ဝိဘာဂါ နာမရူပါနန္တိ ဣဓ ဟိ **နာမ**န္တိ အာရမ္မဏာဘိမုခံ နမနတော ဝေဒနာဒယော တယော ခန္ဓာ၊ **ရူပ**န္တိ စတ္တာရိ မဟာဘူတာနိ စတုန္နဉ္စ မဟာ-ဘူတာနံ ဥပါဒါယရူပံ။ တေသံ ဝိဘာဂေါ ခန္ဓနိဒ္ဒေသေ ဝုတ္တောယေဝါတိ။ ဧဝံ တာဝေတ္ထ ဝိဘာဂါ နာမရူပါနံ ဝိညာတဗ္ဗော ဝိနိစ္ဆယော။

ဘဝါဒီသု ပဝတ္တိတောတိ ဣဓ စ နာမံ ဧကံ သတ္တာဝါသံ ဌပေတ္ဝာ သဗ္ဗ-ဘဝယောနိဂတိဝိညာဏဋ္ဌိတိသေသသတ္တာဝါသေသု ပဝတ္တတိ၊ ရူပံ ဒ္ဝီသု ဘဝေသု, စတူသု ယောနီသု, ပဉ္စသု ဂတီသု, ပုရိမာသု စတူသု ဝိညာဏဋ္ဌိတီသု, ပဉ္စသု သတ္တာဝါသေသု ပဝတ္တတိ။

ဧဝံ ပဝတ္တမာနေ စ တေသ္မိံ နာမရူပေ ယသ္မာ အဘာဝကဂဗ္ဘသေယျကာနံ အဏ္ဍဇာနဉ္စ ပဋိသန္ဓိက္ခဏေ ဝတ္ထုကာယဒသကဝသေန ရူပတော ဒ္ဝေ သန္တတိသီ-သာနိ, တယော စ အရူပိနော ခန္ဓာ ပါတုဘဝန္တိ၊ တသ္မာ တေသံ ဝိတ္ထာရေန ရူပရူပတော ဝီသတိ ဓမ္မာ, တယော စ အရူပိနော ခန္ဓာတိ ဧတေ တေဝိသတိ ဓမ္မာ ဝိညာဏပစ္စယာ နာမရူပန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ အဂ္ဂဟိတဂ္ဂဟဏေန ပန ကေသန္တတိသီသတော နဝ ရူပဓမ္မေ အပနေတ္ဝာ စုဒ္ဒသ။ သဘာဝကာနံ ဘာဝဒသကံ ပက္ခိပိတ္ဝာ တေတ္တိံသ၊ တေသမ္ပိ အဂ္ဂဟိတဂ္ဂဟဏေန သန္တတိသီ-သဒ္ဒယတော အဋ္ဌာရသ ရူပဓမ္မေ အပနေတ္ဝာ ပန္နရသ။

ယသ္မာ စ ဩပပါတိကသတ္တေသု ဗြဟ္မကာယိကာဒီနံ ပဋိသန္ဓိက္ခဏေ စက္ခု-သောတဝတ္ထုဒသကာနံ, ဇီဝိတိန္ဒြိယနဝကဿ စ ဝသေန ရူပတော စတ္တာရိ သန္တတိသီသာနိ, တယော စ အရူပိနော ခန္ဓာ ပါတုဘဝန္တိ၊ တသ္မာ တေသံ ဝိတ္ထာရေန ရူပရူပတော ကေုနစတ္တာလီသ ဓမ္မာ, တယော စ အရူပိနော

khandhāti ete bācattālīsa dhammā viññāṇapaccayā nāmarūpanti veditabbā. Aggahitaggahaṇena pana santatisīsattayato sattavīsati dhamme apanetvā pannarasa.

Kāmabhave pana yasmā sesa-opapātikānaṁ, saṁsedajānaṁ vā sabhāvakaparipuṇṇāyatanānaṁ paṭisandhikkhaṇe rūpato satta santatisīsāni, tayo ca arūpino khandhā pātubhavanti, tasmā tesaṁ vitthārena rūparūpato sattati dhammā, tayo ca arūpino khandhāti ete tesattati dhammā viññāṇapaccayā nāmarūpanti veditabbā. Aggahitaggahaṇena pana rūpasantatisīsachakkato catupaññāsa dhamme apanetvā ekūnavīsati. Esa ukkaṁso. Avakaṁsena pana taṁtaṁrūpasantatisīsavikalānaṁ tassa tassa vasena hāpetvā hāpetvā saṅkhepato vitthārato ca paṭisandhiyaṁ viññāṇapaccayā nāmarūpasaṅkhā veditabbā.

Arūpīnaṁ pana tayova arūpino khandhā. Asaññīnaṁ rūpato jīvitindriyanavakameva ti. Esa tāva paṭisandhiyaṁ nayo.

Pavatte pana sabbattha rūpappavattidese paṭisandhicittassa ṭhitikkhaṇe paṭisandhicittena saha pavatta-ututo utusamuṭṭhānaṁ suddhaṭṭhakaṁ pātubhavati. Paṭisandhicittaṁ pana rūpaṁ na samuṭṭhāpeti. Tañhi yathā papāte patitapuriso parassa paccayo hotuṁ na sakkoti, evaṁ vatthudubbalatāya dubbalattā rūpaṁ samuṭṭhāpetuṁ na sakkoti. Paṭisandhicittato pana uddhaṁ paṭhamabhavaṅgato pabhuti cittasamuṭṭhānaṁ suddhaṭṭhakaṁ, saddapātubhāvakāle paṭisandhikkhaṇato[1] uddhaṁ pavatta-ututo ceva cittato ca saddanavakaṁ, ye pana kabaḷīkārāhārūpajīvino gabbhaseyyakasattā, tesaṁ,

> “Yañcassa bhuñjati mātā, annaṁ pānañca bhojanaṁ.
> Tena so tattha yāpeti, mātukucchigato naro”ti[2]—

Vacanato mātarā ajjhoharitāhārena anugate sarīre, opapātikānaṁ sabbapaṭhamaṁ attano mukhagataṁ kheḷaṁ ajjhoharaṇakāle āhārasamuṭṭhānaṁ suddhaṭṭhakanti idaṁ āhārasamuṭṭhānassa suddhaṭṭhakassa, utucittasamuṭṭhānānañca ukkaṁsato dvinnaṁ navakānaṁ vasena chabbīsatividhaṁ, pubbe

1. Paṭisandhikkhaṇato ca (Sī, I, Ka), paṭisandhikkhaṇatova (Syā)
2. Tiroti (Syā, I, Ṭīkā); Saṁ 1. 208 piṭṭhe.

ခန္ဓာတိ ဧတေ ဗာစတ္ထာလီသ ဓမ္မာ ဝိညာဏပစ္စယာ နာမရူပန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ အဂ္ဂဟိတဂ္ဂဟဏေန ပန သန္တတိသီသတ္တယတော သတ္တဝီသတိ ဓမ္မေ အပနေတ္ဝာ ပန္နရသ။

ကာမဘဝေ ပန ယသ္မာ သေသဩပပါတိကာနံ, သံသေဒဇာနံ ဝါ သဘာဝ-ကပရိပုဏ္ဏာယတနာနံ ပဋိသန္ဓိက္ခဏေ ရူပတော သတ္တ သန္တတိသီသာနိ, တယော စ အရူပိနော ခန္ဓာ ပါတုဘဝန္တိ၊ တသ္မာ တေသံ ဝိတ္ထာရေန ရူပ-ရူပတော သတ္တတိ ဓမ္မာ, တယော စ အရူပိနော ခန္ဓာတိ ဧတေ တေသတ္တတိ ဓမ္မာ ဝိညာဏပစ္စယာ နာမရူပန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ အဂ္ဂဟိတဂ္ဂဟဏေန ပန ရူပသန္တတိသီသဆက္ကတော စတုပညာသ ဓမ္မေ အပနေတ္ဝာ ကေနဝီသတိ။ သေ ဥက္ကံသော။ အဝကံသေန ပန တံတံရူပသန္တတိသီသဝိကလာနံ တဿ တဿ ဝသေန ဟာပေတ္ဝာ ဟာပေတ္ဝာ သင်္ခေပတော ဝိတ္ထာရတော စ ပဋိသန္ဓိယံ ဝိညာဏပစ္စယာ နာမရူပသင်္ခါ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

အရူပိနံ ပန တယောဝ အရူပိနော ခန္ဓာ။ အသညီနံ ရူပတော ဇီဝိတိန္ဒြိယ-နဝကမေဝါတိ။ သေ တာဝ ပဋိသန္ဓိယံ နယော။

ပဝတ္တေ ပန သဗ္ဗတ္ထ ရူပပ္ပဝတ္တိဒေသေ ပဋိသန္ဓိစိတ္တဿ ဋ္ဌိတိက္ခဏေ ပဋိသန္ဓိ-စိတ္တေန သဟ ပဝတ္တဥတုတော ဥတုသမုဋ္ဌာနံ သုဒ္ဓဋ္ဌကံ ပါတုဘဝတိ။ ပဋိသန္ဓိစိတ္တံ ပန ရူပံ န သမုဋ္ဌာပေတိ။ တဋ္ဌိ ယထာ ပပါတေ ပတိတပုရိသော ပရဿ ပစ္စယော ဟောတုံ န သက္ကောတိ၊ ဧဝံ ဝတ္ထုဒုဗ္ဗလတာယ ဒုဗ္ဗလတ္တာ ရူပံ သမုဋ္ဌာပေတုံ န သက္ကောတိ။ ပဋိသန္ဓိစိတ္တတော ပန ဥဒ္ဓံ ပဌမဘဝင်္ဂတော ပဘုတိ စိတ္တသမုဋ္ဌာနံ သုဒ္ဓဋ္ဌကံ၊ သဒ္ဒပါတုဘာဝကာလေ ပဋိသန္ဓိက္ခဏတော[1] ဥဒ္ဓံ ပဝတ္တဥတုတော ဧဝေ စိတ္တတော စ သဒ္ဒနဝကံ၊ ယေ ပန ကဗဠီကာရာ-ဟာရူပဇီဝိနော ဂဗ္ဘသေယျကသတ္တာ၊ တေသံ,

> “ယဿ ဘုဉ္ဇတိ မာတာ၊ အန္နံ ပါနဉ္စ ဘောဇနံ။
> တေန သော တတ္ထ ယာပေတိ၊ မာတုကုစ္ဆိဂတော နရော”တိ[2]—

ဝစနတော မာတရာ အဇ္ဈောဟရိတာဟာရေန အနုဂတေ သရီရေ, သြပပါတိကာနံ သဗ္ဗပဌမံ အတ္တနော မုခဂတံ ခေဠံ အဇ္ဈောဟရဏကာလေ အာဟာရသမုဋ္ဌာနံ သုဒ္ဓဋ္ဌကန္တိ ဧဝံ အာဟာရသမုဋ္ဌာနဿ သုဒ္ဓဋ္ဌကဿ, ဥတုစိတ္တသမုဋ္ဌာနာနဉ္စ ဥက္ကံသတော ဒွိန္နံ နဝကာနံ ဝသေန ဆဗ္ဗိသတိဝိဓံ, ပုဗ္ဗေ

၁-ပဋိသန္ဓိက္ခဏတော စ (သီ၊ ဇ၊ က)၊ ပဋိသန္ဓိက္ခဏတော၀ (သျာ)
၂-တိဧာတိ (သျာ၊ ဇ၊ ဋီကာ)၊ သံ ၁-၂၀၈-ပိဋ္ဌေ။

ekekacittakkhaṇe tikkhattuṁ uppajjamānaṁ vuttaṁ kammasamuṭṭhānañca sattatividhanti channavutividhaṁ rūpaṁ, tayo ca arūpino khandhāti samāsato navanavuti dhammā. Yasmā vā saddo aniyato kadācideva pātubhāvato, tasmā duvidhampi taṁ apanetvā ime sattanavuti dhammā yathāsambhavaṁ sabbasattānaṁ viññāṇapaccayā nāmarūpanti veditabbaṁ. Tesaṁ hi suttānampi pamattānampi khādantānampi pivantānampi divā ca rattiñca ete viññāṇapaccayā pavattanti. Tañca nesaṁ viññāṇapaccayabhāvaṁ parato vaṇṇayissāma.

Yampanetamettha kammajarūpaṁ, taṁ bhavayonigatiṭhitisattāvāsesu sabbapaṭhamaṁ patiṭṭhahantampi tisamuṭṭhānikarūpena anupatthaddhaṁ na sakkoti saṇṭhātuṁ, nāpi tisamuṭṭhānikaṁ tena anupatthaddhaṁ. Atha kho vātabbhāhatāpi catuddisā vavatthāpitā naḷakalāpiyo[1] viya, ūmivegabbhāhatāpi mahāsamudde katthaci laddhapatiṭṭhā bhinnavāhanikā[2] viya ca aññamaññupatthaddhānevetāni apatamānāni saṇṭhahitvā ekampi vassaṁ dvepi vassāni -pa- vassasatampi yāva tesaṁ sattānaṁ āyukkhayo vā puññakkhayo vā, tāva pavattantīti. Evaṁ bhavādīsu pavattitopettha viññātabbo vinicchayo.

639. **Saṅgahā**ti ettha ca yaṁ āruppe pavattipaṭisandhīsu, pañcavokārabhave ca pavattiyaṁ viññāṇapaccayā nāmameva, yañca asaññesu sabbattha, pañcavokārabhave ca pavattiyaṁ viññāṇapaccayā rūpameva, yañca pañcavokārabhave sabbattha viññāṇapaccayā nāmarūpaṁ, taṁ sabbaṁ nāmañca rūpañca nāmarūpañca nāmarūpanti evaṁ ekadesasarūpekasesanayena saṅgahetvā viññāṇapaccayā nāmarūpanti veditabbaṁ.

Asaññesu viññāṇābhāvā ayuttanti ce. Nāyuttaṁ. Idampi,

> Nāmarūpassa yaṁ hetu, viññāṇaṁ taṁ dvidhā mataṁ.
> Vipākamavipākañca, yuttameva yato idaṁ.

Yañhi nāmarūpassa hetu viññāṇaṁ, taṁ vipākāvipākabhedato dvedhā mataṁ. Idañca asaññasattesu kammasamuṭṭhānattā pañcavokārabhave pavatta-abhisaṅkhāraviññāṇapaccayā rūpaṁ. Tathā pañcavokāre pavattiyaṁ kusalādicittakkhaṇe kammasamuṭṭhānanti yuttameva idaṁ. Evaṁ saṅgahatopettha viññātabbo vinicchayo.

1. Naḷakalāpino (Sī, Ka)
2. Bhinnavahanikā (Syā, I, Ka)

ကေကစိတ္တက္ခဏေ တိက္ခတ္တုံ ဥပ္ပဇ္ဇမာနံ ဝုတ္တံ ကမ္မသမုဋ္ဌာနဉ္စ သတ္တတိဝိဓန္တိ ဆန္နဝုတိဝိဓံ ရူပံ, တယော စ အရူပိနော ခန္ဓာတိ သမာသတော နဝနဝုတိ ဓမ္မာ။ ယသ္မာ ဝါ သဒ္ဒါ အနိယတော ကဒါစိဒေဝ ပါတုဘာဝတော၊ တသ္မာ ဒုဝိဓမ္ပိ တံ အပနေတ္ဝာ ဇာမေ သတ္တနဝုတိ ဓမ္မာ ယထာသမ္ဘဝံ သဗ္ဗသတ္တာနံ ဝိညာဏ-ပစ္စယာ နာမရူပန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ တေသံ ဟိ သုတ္တာနမ္ပိ ပမတ္တာနမ္ပိ ခါဒန္တာနမ္ပိ ပိဝန္တာနမ္ပိ ဒိဝါ စ ရတ္တိဉ္စ တေ ဝိညာဏပစ္စယာ ပဝတ္တန္တိ။ တဉ္စ နေသံ ဝိညာဏပစ္စယဘာဝံ ပရတော ဝက္ခယိဿာမ။

ယမ္ပနေတမေတ္ထ ကမ္မဇရူပံ၊ တံ ဘဝယောနိဂတိဋ္ဌိတိသတ္တာဝါသေသု သဗ္ဗပဌမံ ပတိဋ္ဌဟန္တမ္ပိ တိသမုဋ္ဌာနိကရူပေန အနုပတ္ထဒ္ဓံ န သက္ကောတိ သဏ္ဌာတုံ၊ နာပိ တိသမုဋ္ဌာနိကံ တေန အနုပတ္ထဒ္ဓံ။ အထ ခေါ ဝါတက္ခာဟတာပိ စတုဒ္ဒိသာ ဝဝတ္ထာပိတာ နဋ္ဌကလာပိယော[1] ဝိယ, ဉိမိဝေဂက္ခာဟတာပိ မဟာသမုဒ္ဒေ ကတ္ထစိ လဒ္ဓပတိဋ္ဌာ ဘိန္နဝါဟနိကာ[2] ဝိယ စ အညမညုပတ္ထဒ္ဓါနေဝေတာနိ အပတ-မာနာနိ သဏ္ဌဟိတ္ဝာ ကေဝိ ဝဿံ ဒွေပိ ဝဿာနိ။ပ။ ဝဿသတမ္ပိ ယာဝ တေသံ သတ္တာနံ အာယုက္ခယော ဝါ ပုညက္ခယော ဝါ၊ တာဝ ပဝတ္တန္တိတိ။ ဧဝံ ဘဝါဒိသု ပဝတ္တိတောပေတ္ထ ဝိညာတမ္ဘော ဝိနိစ္ဆယော။

၆၃၉။ **သင်္ဂဟာ**တိ ဣတ္ထေ စ ယံ အာရုပ္ပေ ပဝတ္တိပဋိသန္ဓီသု, ပဉ္စဝေါကာရ-ဘဝေ စ ပဝတ္တိယံ ဝိညာဏပစ္စယာ နာမမေဝ၊ ယဉ္စ အသညေသု သဗ္ဗတ္ထ, ပဉ္စဝေါကာရဘဝေ စ ပဝတ္တိယံ ဝိညာဏပစ္စယာ ရူပမေဝ၊ ယဉ္စ ပဉ္စဝေါကာရ-ဘဝေ သဗ္ဗတ္ထ ဝိညာဏပစ္စယာ နာမရူပံ၊ တံ သဗ္ဗံ နာမဉ္စ ရူပဉ္စ နာမရူပန္တိ ဧဝံ ကေဒေသသရူပေကသေသနယေန သင်္ဂဟေတ္ဝာ ဝိညာဏပစ္စယာ နာမရူပန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

အသညေသု ဝိညာဏာဘာဝါ အယုတ္တန္တိ စေ။ နာယုတ္တံ။ ဣဒမ္ပိ,

> နာမရူပဿ ယံ ဟေတု၊ ဝိညာဏံ တံ ဒ္ဝိဓာ မတံ။
> ဝိပါကမဝိပါကဉ္စ၊ ယုတ္တမေဝ ယတော ဣဒံ။

ယဒ္ပိ နာမရူပဿ ဟေတု ဝိညာဏံ၊ တံ ဝိပါကာဝိပါကဘေဒတော ဒ္ဝေဓာ မတံ။ ဣဒဉ္စ အသညသတ္တေသု ကမ္မသမုဋ္ဌာနတ္တာ ပဉ္စဝေါကာရဘဝေ ပဝတ္တ-အဘိသင်္ခါရဝိညာဏပစ္စယာ ရူပံ။ တထာ ပဉ္စဝေါကာရေ ပဝတ္တိယံ ကုသလာဒိ-စိတ္တက္ခဏေ ကမ္မသမုဋ္ဌာနန္တိ ယုတ္တမေဝ ဣဒံ။ ဧဝံ သင်္ဂဟတောပေတ္ထ ဝိညာတမ္ဘော ဝိနိစ္ဆယော။

၁-နဋ္ဌကလာပိနော (သီ၊က) ၂-ဘိန္နဝဟနိကာ (သျာ၊ဣ၊က)

640. **Paccayanayā**ti ettha hi,

Nāmassa pākaviññāṇaṁ, navadhā hoti paccayo.
Vatthurūpassa navadhā, sesarūpassa aṭṭhadhā.

Abhisaṅkhāraviññāṇaṁ, hoti rūpassa ekadhā.
Tadaññampana viññāṇaṁ, tassa tassa yathārahaṁ.

Yañhetaṁ paṭisandhiyaṁ pavattiyaṁ vā vipākasaṅkhātaṁ nāmaṁ, tassa rūpamissassa vā amissassa vā paṭisandhikaṁ vā aññaṁ vā vipākaviññāṇaṁ sahajāta-aññamaññanissayasampayuttavipākāhārindriya-atthi-avigatapaccayehi navadhā paccayo hoti.

Vatthurūpassa paṭisandhiyaṁ sahajāta-aññamaññanissayavipākāhārindriyavippayutta-atthi-avigatapaccayehi navadhā paccayo hoti. Ṭhapetvā pana vatthurūpaṁ sesarūpassa imesu navasu aññamaññapaccayaṁ apanetvā sesehi aṭṭhahi paccayehi paccayo hoti.

Abhisaṅkhāraviññāṇaṁ pana asaññasattarūpassa vā pañcavokārabhave vā kammajassa rūpassa suttantikapariyāyato upanissayavasena ekadhāva paccayo hoti. Avasesaṁ paṭhamabhavaṅgato pabhuti sabbampi viññāṇaṁ tassa tassa nāmarūpassa yathārahaṁ paccayo hotīti veditabbaṁ. Vitthārato pana tassa paccayanaye dassiyamāne sabbāpi paṭṭhānakathā vitthāretabbā hotīti na naṁ ārabhāma.

Tattha siyā—kathaṁ panetaṁ jānitabbaṁ "paṭisandhināmarūpaṁ viññāṇapaccayā hotī"ti. Suttato yuttito ca. Sutte hi "cittānuparivattino dhammā"ti[1] ādinā nayena bahudhā vedanādīnaṁ viññāṇapaccayatā siddhā. Yuttito pana,

Cittajena hi rūpena, idha diṭṭhena sijjhati.
Adiṭṭhassāpi rūpassa, viññāṇaṁ paccayo iti.

Citte hi pasanne appasanne vā tadanurūpāni rūpāni uppajjamānāni diṭṭhāni. Diṭṭhena ca adiṭṭhassa anumānaṁ hotīti iminā idha diṭṭhena cittajarūpena adiṭṭhassāpi paṭisandhirūpassa viññāṇaṁ paccayo hotīti jānitabbametaṁ.

1. Abhi 1. 10 piṭṭhādīsu.

၆၄၀။ **ပစ္စယနယာ**တိ ဣတ္ထေ ဟိ,

နာမဿ ပါကဝိညာဏံ၊ နဝဓာ ဟောတိ ပစ္စယော။
ဝတ္ထုရူပဿ နဝဓာ၊ သေသရူပဿ အဋ္ဌဓာ။

အဘိသင်္ခါရဝိညာဏံ၊ ဟောတိ ရူပဿ ဧကဓာ။
တဒညမ္ပန ဝိညာဏံ၊ တဿ တဿ ယထာရဟံ။

ယဉ္ဟေတံ ပဋိသန္ဓိယံ ပဝတ္တိယံ ဝါ ဝိပါကသင်္ခါတံ နာမံ၊ တဿ ရူပမိဿဿ ဝါ အမိဿဿ ဝါ ပဋိသန္ဓိကံ ဝါ အညံ ဝါ ဝိပါကဝိညာဏံ သဟဇာတ-အညမညနိဿယသမ္ပယုတ္တဝိပါကာဟာရိန္ဒြိယအတ္ထိအဝိဂတပစ္စယေဟိ နဝဓာ ပစ္စယော ဟောတိ။

ဝတ္ထုရူပဿ ပဋိသန္ဓိယံ သဟဇာတအညမညနိဿယဝိပါကာဟာရိန္ဒြိယ-ဝိပ္ပယုတ္တအတ္ထိအဝိဂတပစ္စယေဟိ နဝဓာ ပစ္စယော ဟောတိ။ ဌပေတ္ဝာ ပန ဝတ္ထုရူပံ သေသရူပဿ ဣမေသု နဝသု အညမညပစ္စယံ အပနေတ္ဝာ သေသေဟိ အဋ္ဌဟိ ပစ္စယေဟိ ပစ္စယော ဟောတိ။

အဘိသင်္ခါရဝိညာဏံ ပန အသညသတ္တရူပဿ ဝါ ပဉ္စဝေါကာရဘဝေ ဝါ ကမ္မဇဿ ရူပဿ သုတ္တန္တိကပရိယာယတော ဥပနိဿယဝသေန ဧကဓာဝ ပစ္စယော ဟောတိ။ အဝသေသံ ပဌမဘဝင်္ဂတော ပဘုတိ သဗ္ဗမ္ပိ ဝိညာဏံ တဿ တဿ နာမရူပဿ ယထာရဟံ ပစ္စယော ဟောတီတိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဝိတ္ထာရတော ပန တဿ ပစ္စယနယေ ဒဿီယမာနေ သဗ္ဗာပိ ပဋ္ဌာနကထာ ဝိတ္ထာရေတဗ္ဗာ ဟောတီတိ န နံ အာရဘာမ။

တတ္ထ သိယာ—ကထံ ပနေတံ ဇာနိတဗ္ဗံ "ပဋိသန္ဓိနာမရူပံ ဝိညာဏပစ္စယာ ဟောတီ"တိ။ သုတ္တတော ယုတ္တိတော စ။ သုတ္တေ ဟိ "စိတ္တာနုပရိဝတ္တိနော ဓမ္မာ"တိ[2] အာဒိနာ နယေန ဗဟုဓာ ဝေဒနာဒီနံ ဝိညာဏပစ္စယတာ သိဒ္ဓါ။ ယုတ္တိတော ပန,

စိတ္တဇေန ဟိ ရူပေန၊ ဣဓ ဒိဋ္ဌေန သိဇ္ဈတိ။
အဒိဋ္ဌဿာပိ ရူပဿ၊ ဝိညာဏံ ပစ္စယော ဣတိ။

စိတ္တေ ဟိ ပသန္နေ အပ္ပသန္နေ ဝါ တဒနုရူပါနိ ရူပါနိ ဥပ္ပဇ္ဇမာနာနိ ဒိဋ္ဌာနိ။ ဒိဋ္ဌေန စ အဒိဋ္ဌဿ အနုမာနံ ဟောတီတိ ဣမိနာ ဣဓ ဒိဋ္ဌေန စိတ္တဇရူပေန အဒိဋ္ဌဿာပိ ပဋိသန္ဓိရူပဿ ဝိညာဏံ ပစ္စယော ဟောတီတိ ဇာနိတဗ္ဗမေတံ။

၁-အဘိ ၁-၁၀-ပိဋ္ဌာဒီသု။

Kammasamuṭṭhānassāpi hi tassa cittasamuṭṭhānasseva viññāṇapaccayatā paṭṭhāne āgatāti[1]. Evaṁ paccayanayatopettha viññātabbo vinicchayoti.

Ayaṁ viññāṇapaccayā nāmarūpanti padasmiṁ vitthārakathā.

Nāmarūpapaccayāsaḷāyatanapadavitthārakathā

641. Nāmarūpapaccayā saḷāyatanapade—

Nāmaṁ khandhattayaṁ rūpaṁ, bhūtavatthādikaṁ mataṁ.
Katekasesaṁ taṁ tassa, tādisasseva paccayo.

Yañhetaṁ saḷāyatanasseva paccayabhūtaṁ nāmarūpaṁ, tattha nāmanti vedanādikkhandhattayaṁ, rūpaṁ pana sasantatipariyāpannaṁ niyamato cattāri bhūtāni cha vatthūni jīvitindriyanti evaṁ bhūtavatthādikaṁ matanti veditabbaṁ. Taṁ pana nāmañca rūpañca nāmarūpañca nāmarūpanti evaṁ katekasesaṁ chaṭṭhāyatanañca saḷāyatanañca saḷāyatananti evaṁ katekasesasseva saḷāyatanassa paccayoti veditabbaṁ. Kasmā? Yasmā āruppe nāmameva paccayo, tañca chaṭṭhāyatanasseva na aññassa. "Nāmapaccayā chaṭṭhāyatanan"ti[2] hi Vibhaṅge vuttaṁ.

Tattha siyā—kathaṁ panetaṁ jānitabbaṁ "nāmarūpaṁ saḷāyatanassa paccayo"ti. Nāmarūpabhāve bhāvato. Tassa tassa hi nāmassa rūpassa ca bhāve taṁ taṁ āyatanaṁ hoti, na aññathā. Sā panassa tabbhāvabhāvitā paccayanayasmiṁyeva āvibhavissati. Tasmā,

Paṭisandhiyā pavatte vā, hoti yaṁ yassa paccayo.
Yathā ca paccayo hoti, tathā neyyaṁ vibhāvinā.

Tatrāyamatthadīpanā—

Nāmameva hi āruppe, paṭisandhipavattisu.
Paccayo sattadhā chadhā, hoti taṁ avakaṁsato.

Kathaṁ? **Paṭisandhiyaṁ** tāva avakaṁsato sahajāta-aññamaññanissayasampayuttavipāka-atthi-avigatapaccayehi sattadhā nāmaṁ chaṭṭhāyatanassa paccayo hoti. Kiñci panettha hetupaccayena, kiñci āhārapaccayenāti

1. Paṭṭhāna 1. 19, 140 piṭṭhādīsu.
2. Abhi 2. 187 piṭṭhe.

ကမ္မသမုဋ္ဌာနဿာပိ ဟိ တဿ စိတ္တသမုဋ္ဌာနဿေဝ ဝိညာဏပစ္စယတာ ပဋ္ဌာနေ အာဂတာတိ[၂]။ ဧဝံ ပစ္စယနယတောပေတ္ထ ဝိညာတဗ္ဗော ဝိနိစ္ဆယောတိ။

အယံ ဝိညာဏပစ္စယာ နာမရူပန္တိ ပဒသ္မိံ ဝိတ္ထာရကထာ။

နာမရူပပစ္စယာသဠာယတနပဒဝိတ္ထာရကထာ

၆၄၁။ နာမရူပပစ္စယာ သဠာယတနပဒေ—

နာမံ ခန္ဓတ္တယံ ရူပံ၊ ဘူတဝတ္ထာဒိကံ မတံ။
ကတေကသေသံ တံ တဿ၊ တာဒိသဿေဝ ပစ္စယော။

ယဉ္ဧတံ သဠာယတနဿေဝ ပစ္စယဘူတံ နာမရူပံ၊ တတ္ထ နာမန္တိ ဝေဒနာဒိကွန္ဓတ္တယံ၊ ရူပံ ပန သသန္တတိပရိယာပန္နံ နိယမတော စတ္တာရိ ဘူတာနိ ဆ ဝတ္ထူနိ ဇီဝိတိန္ဒြိယန္တိ ဧဝံ ဘူတဝတ္ထာဒိကံ မတန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ တံ ပန နာမဉ္စ ရူပဉ္စ နာမရူပဉ္စ နာမရူပန္တိ ဧဝံ ကတေကသေသံ ဆဠာယတနဉ္စ သဠာယတနဉ္စ သဠာယတနန္တိ ဧဝံ ကတေကသေသဿေဝ သဠာယတနဿ ပစ္စယောတိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ကသ္မာ? ယသ္မာ အာရုပ္ပေ နာမမေဝ ပစ္စယော၊ တဉ္စ ဆဠာယတနဿေဝ န အညဿ။ "နာမပစ္စယာ ဆဠာယတန"န္တိ[၂] ဟိ ဝိဘင်္ဂေ ဝုတ္တံ။

တတ္ထ သိယာ—ကထံ ပနေတံ ဇာနိတဗ္ဗံ "နာမရူပံ သဠာယတနဿ ပစ္စယော"တိ။ နာမရူပဘာဝေ ဘာဝတော။ တဿ တဿ ဟိ နာမဿ ရူပဿ စ ဘာဝေ တံ တံ အာယတနံ ဟောတိ၊ န အညထာ။ သာ ပနဿ တဒ္ဓာဝဘာဝိတာ ပစ္စယနယသ္မိံယေဝ အာဝိဘာဝိဿတိ။ တသ္မာ,

ပဋိသန္ဓိယာ ပဝတ္တေ ဝါ၊ ဟောတိ ယံ ယဿ ပစ္စယော။
ယထာ စ ပစ္စယော ဟောတိ၊ တထာ နေယျံ ဝိဘာဝိနာ။

တတြာယမတ္ထဒီပနာ—

နာမမေဝ ဟိ အာရုပ္ပေ၊ ပဋိသန္ဓိပဝတ္တိသု။
ပစ္စယော သတ္တဓာ ဆဓာ၊ ဟောတိ တံ အဝကံသတော။

ကထံ? **ပဋိသန္ဓိယံ** တာဝ အဝကံသတော သဟဇာတအညမညနိဿယသမ္ပယုတ္တ ဝိပါကအတ္ထိအဝိဂတပစ္စယေဟိ သတ္တဓာ နာမံ ဆဠာယတနဿ ပစ္စယော ဟောတိ။ ကိဉ္စိ ပနေတ္ထ ဟေတုပစ္စယေန, ကိဉ္စိ အာဟာရပစ္စယေနာတိ

၁-ပဋ္ဌာန ၁-၁၉-၁၄၀-ပိဋ္ဌာဒီသု။ ၂-အဘိ ၂-၁၈၇-ပိဋ္ဌေ။

evaṁ aññathāpi paccayo hoti, tassa vasena ukkaṁsāvakaṁso veditabbo.

Pavattepi vipāka vuttanayeneva paccayo hoti, itaraṁ pana avakaṁsato vuttappakāresu paccayesu vipākapaccayavajjehi chahi paccayehi paccayo hoti. Kiñci panettha hetupaccayena, kiñci āhārapaccayenāti evaṁ aññathāpi paccayo hoti, tassa vasena ukkaṁsāvakaṁso veditabbo.

Aññasmimpi bhave nāmaṁ, tatheva paṭisandhiyaṁ.
Chaṭṭhassa itaresaṁ taṁ, chahākārehi paccayo.

Āruppato hi aññasmimpi pañcavokārabhave taṁ vipākanāmaṁ hadayavatthuno sahāyaṁ hutvā chaṭṭhassa manāyatanassa yathā āruppe vuttaṁ, tatheva avakaṁsato sattadhā paccayo hoti. Itaresaṁ pana taṁ pañcannaṁ cakkhāyatanādīnaṁ catumahābhūtasahāyaṁ hutvā sahajāta nissayavipāka vippayutta atthi avigatavasena chahākārehi paccayo hoti. Kiñci panettha hetupaccayena, kiñci āhārapaccayenāti evaṁ aññathāpi paccayo hoti, tassa vasena ukkaṁsāvakaṁso veditabbo.

Pavattepi tathā hoti, pākaṁ pākassa paccayo.
Apākaṁ avipākassa, chadhā chaṭṭhassa paccayo.

Pavattepi hi pañcavokārabhave yathā paṭisandhiyaṁ, tatheva vipākanāmaṁ vipākassa chaṭṭhāyatanassa avakaṁsato sattadhā paccayo hoti. Avipākaṁ pana avipākassa chaṭṭhassa avakaṁsatova tato vipākapaccayaṁ apanetvā chadhā paccayo hoti. Vuttanayeneva panettha ukkaṁsāvakaṁso veditabbo.

Tattheva sesapañcannaṁ, vipākaṁ paccayo bhave.
Catudhā avipākampi, evameva pakāsitaṁ.

Tattheva hi pavatte sesānaṁ cakkhāyatanādīnaṁ pañcannaṁ cakkhupasādādivatthukaṁ itarampi vipākanāmaṁ pacchājāta vippayutta atthi avigatapaccayehi catudhā paccayo hoti. Yathā ca vipākaṁ, avipākampi evameva pakāsitaṁ. Tasmā kusalādibhedampi tesaṁ catudhā paccayo hotīti veditabbaṁ.

ဧဝံ အညထာပိ ပစ္စယော ဟောတိ၊ တဿ ဝသေန ဥက္ကံသာဝကံသော ဝေဒိတဗ္ဗော။

ပဝတ္တေပိ ဝိပါကံ ဝုတ္တနယေနေဝ ပစ္စယော ဟောတိ၊ ဣတရံ ပန အဝကံသတော ဝုတ္တပ္ပကာရေသု ပစ္စယေသု ဝိပါကပစ္စယဝဇ္ဇေဟိ ဆဟိ ပစ္စယေဟိ ပစ္စယော ဟောတိ။ ကိဉ္စိ ပနေတ္ထ ဟေတုပစ္စယေန, ကိဉ္စိ အာဟာရပစ္စယေနာတိ ဧဝံ အညထာပိ ပစ္စယော ဟောတိ၊ တဿ ဝသေန ဥက္ကံသာဝကံသော ဝေဒိတဗ္ဗော။

အညသ္မိမ္ပိ ဘဝေ နာမံ၊ တထေဝ ပဋိသန္ဓိယံ။
ဆဋ္ဌဿ ဣတရေသံ တံ၊ ဆဟာကာရေဟိ ပစ္စယော။

အာရုပ္ပတော ဟိ အညသ္မိမ္ပိ ပဉ္စဝေါကာရဘဝေ တံ ဝိပါကနာမံ ဟဒယဝတ္ထုနော သဟာယံ ဟုတ္ဝာ ဆဋ္ဌဿ မနာယတနဿ ယထာ အာရုပ္ပေ ဝုတ္တံ၊ တထေဝ အဝကံသတော သတ္တဓာ ပစ္စယော ဟောတိ။ ဣတရေသံ ပန တံ ပဉ္စန္နံ စက္ခာယတနာဒီနံ စတုမဟာဘူတသဟာယံ ဟုတ္ဝာ သဟဇာတ နိဿယဝိပါက ဝိပ္ပယုတ္တ အတ္ထိ အဝိဂတဝသေန ဆဟာကာရေဟိ ပစ္စယော ဟောတိ။ ကိဉ္စိ ပနေတ္ထ ဟေတုပစ္စယေန, ကိဉ္စိ အာဟာရပစ္စယေနာတိ ဧဝံ အညထာပိ ပစ္စယော ဟောတိ၊ တဿ ဝသေန ဥက္ကံသာဝကံသော ဝေဒိတဗ္ဗော။

ပဝတ္တေပိ တထာ ဟောတိ၊ ပါကံ ပါကဿ ပစ္စယော။
အပါကံ အဝိပါကဿ၊ ဆဓာ ဆဋ္ဌဿ ပစ္စယော။

ပဝတ္တေပိ ဟိ ပဉ္စဝေါကာရဘဝေ ယထာ ပဋိသန္ဓိယံ၊ တထေဝ ဝိပါကနာမံ ဝိပါကဿ ဆဋ္ဌာယတနဿ အဝကံသတော သတ္တဓာ ပစ္စယော ဟောတိ။ အဝိပါကံ ပန အဝိပါကဿ ဆဋ္ဌဿ အဝကံသတောဝ တတော ဝိပါကပစ္စယံ အပနေတ္ဝာ ဆဓာ ပစ္စယော ဟောတိ။ ဝုတ္တနယေနေဝ ပနေတ္ထ ဥက္ကံသာဝကံသော ဝေဒိတဗ္ဗော။

တတ္ထေဝ သေသပဉ္စန္နံ၊ ဝိပါကံ ပစ္စယော ဘဝေ။
စတုဓာ အဝိပါကမ္ပိ၊ ဧဝမေဝ ပကာသိတံ။

တတ္ထေဝ ဟိ ပဝတ္တေ သေသာနံ စက္ခာယတနာဒီနံ ပဉ္စန္နံ စက္ခုပသာဒါဒိဝတ္ထုကံ ဣတရမ္ပိ ဝိပါကနာမံ ပစ္ဆာဇာတ ဝိပ္ပယုတ္တ အတ္ထိ အဝိဂတပစ္စယေဟိ စတုဓာ ပစ္စယော ဟောတိ။ ယထာ စ ဝိပါကံ၊ အဝိပါကမ္ပိ ဧဝမေဝ ပကာသိတံ။ တသ္မာ ကုသလာဒိဘေဒမ္ပိ တေသံ စတုဓာ ပစ္စယော ဟောတီတိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

evaṁ tāva nāmameva paṭisandhiyaṁ pavatte vā yassa yassa āyatanassa paccayo hoti, yathā ca paccayo hoti, tathā veditabbaṁ.

Rūpaṁ panettha āruppe[1], bhave bhavati paccayo.
Na ekāyatanassāpi, pañcakkhandhabhave pana.

Rūpato sandhiyaṁ vatthu, chadhā chaṭṭhassa paccayo.
Bhūtāni catudhā honti, pañcannaṁ avisesato.

Rūpato hi paṭisandhiyaṁ vatthurūpaṁ chaṭṭhassa manāyatanassa sahajāta-aññamañña nissaya vippayutta atthi avigatapaccayehi chadhā paccayo hoti. Cattāri pana bhūtāni avisesato paṭisandhiyaṁ pavatte ca yaṁ yaṁ āyatanaṁ uppajjati, tassa tassa vasena pañcannampi cakkhāyatanādīnaṁ sahajāta nissaya-atthi avigatapaccayehi catudhā paccayā honti.

Tidhā jīvitametesaṁ, āhāro ca pavattiyaṁ.
Tāneva chadhā chaṭṭhassa, vatthu tasseva pañcadhā.

Etesaṁ pana cakkhādīnaṁ pañcannaṁ paṭisandhiyaṁ pavatte ca atthi avigata-indriyavasena rūpajīvitaṁ tidhā paccayo hoti. Āhāro ca atthi-avigatāhāravasena tividhā paccayo hoti, so ca kho ye sattā āhārūpajīvino, tesaṁ āhārānugate kāye pavattiyaṁyeva, no paṭisandhiyaṁ. Tāni pana pañca cakkhāyatanādīni chaṭṭhassa cakkhu sotaghāna jivhā kāya viññāṇasaṅkhātassa manāyatanassa nissaya purejāta-indriyavippayutta-atthi-avigatavasena chahākārehi paccayā honti pavatte, no paṭisandhiyaṁ. Ṭhapetvā pana pañcaviññāṇāni tasseva avasesamanāyatanassa vatthurūpaṁ nissaya purejāta vippayutta atthi-avigatavasena pañcadhā paccayo hoti pavatteyeva, no paṭisandhiyaṁ. Evaṁ rūpameva paṭisandhiyaṁ pavatte vā yassa yassa āyatanassa paccayo hoti, yathā ca paccayo hoti[2], tathā veditabbaṁ.

Nāmarūpaṁ panubhayaṁ, hoti yaṁ yassa paccayo.
Yathā ca tampi sabbattha, viññātabbaṁ vibhāvinā.

1. Āruppa- (Syā, Ka)
2. Yathā ca hoti (Ka)

ဧဝံ တာဝ နာမမေဝ ပဋိသန္ဓိယံ ပဝတ္တေ ဝါ ယဿ ယဿ အာယတနဿ ပစ္စယော ဟောတိ၊ ယထာ စ ပစ္စယော ဟောတိ၊ တထာ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

ရူပံ ပနေတ္ထ အာရုပ္ပေ[1]၊ ဘဝေ ဘဝတိ ပစ္စယော။
န ကောယတနဿာပိ၊ ပဉ္စက္ခန္ဓဘဝေ ပန။

ရူပတော သန္ဓိယံ ဝတ္ထု၊ ဆဓာ ဆဋ္ဌဿ ပစ္စယော။
ဘူတာနိ စတုဓာ ဟောန္တိ၊ ပဉ္စန္နံ အဝိသေသတော။

ရူပတော ဟိ ပဋိသန္ဓိယံ ဝတ္ထုရူပံ ဆဋ္ဌဿ မနာယတနဿ သဟဇာတ-အညမညနိဿယဝိပ္ပယုတ္တ အတ္ထိ အဝိဂတပစ္စယေဟိ ဆဓာ ပစ္စယော ဟောတိ။ စတ္တာရိ ပန ဘူတာနိ အဝိသေသတော ပဋိသန္ဓိယံ ပဝတ္တေ စ ယံ ယံ အာယတနံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ တဿ တဿ ဝသေန ပဉ္စန္နမ္ပိ စက္ခာယတနာဒီနံ သဟဇာတနိဿယ-အတ္ထိ အဝိဂတပစ္စယေဟိ စတုဓာ ပစ္စယာ ဟောန္တိ။

တိဓာ ဇီဝိတမေတေသံ၊ အာဟာရော စ ပဝတ္တိယံ။
တာနေဝ ဆဓာ ဆဋ္ဌဿ၊ ဝတ္ထု တဿေဝ ပဉ္စဓာ။

ဧတေသံ ပန စက္ခာဒီနံ ပဉ္စန္နံ ပဋိသန္ဓိယံ ပဝတ္တေ စ အတ္ထိ အဝိဂတ ဣန္ဒြိယ-ဝသေန ရူပဇီဝိတံ တိဓာ ပစ္စယော ဟောတိ။ အာဟာရော စ အတ္ထိအဝိဂတာ-ဟာရဝသေန တိဝိဓော ပစ္စယော ဟောတိ၊ သော စ ခေါ ယေ သတ္တာ အာဟာရူပဇီဝိနော၊ တေသံ အာဟာရာနုဂတေ ကာယေ ပဝတ္တိယံယေဝ၊ နော ပဋိသန္ဓိယံ။ တာနိ ပန ပဉ္စ စက္ခာယတနာဒီနိ ဆဋ္ဌဿ စက္ခု သောတ-ဃာနဇိဝှါကာယဝိညာဏသင်္ခါတဿ မနာယတနဿ နိဿယပုရေဇာတ-ဣန္ဒြိယဝိပ္ပယုတ္တအတ္ထိအဝိဂတဝသေန ဆဓာကာရေဟိ ပစ္စယာ ဟောန္တိ ပဝတ္တေ၊ နော ပဋိသန္ဓိယံ။ ဒွေပဉ္စဝိညာဏာနိ တဿေဝ အဝသေသမနာယတနဿ ဝတ္ထုရူပံ နိဿယပုရေဇာတဝိပ္ပယုတ္တ အတ္ထိ-အဝိဂတဝသေန ပဉ္စဓာ ပစ္စယော ဟောတိ ပဝတ္တေယေဝ၊ နော ပဋိသန္ဓိယံ။ ဧဝံ ရူပမေဝ ပဋိသန္ဓိယံ ပဝတ္တေ ဝါ ယဿ ယဿ အာယတနဿ ပစ္စယော ဟောတိ၊ ယထာ စ ပစ္စယော ဟောတိ[2]၊ တထာ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

နာမရူပံ ပနုဘယံ၊ ဟောတိ ယံ ယဿ ပစ္စယော။
ယထာ စ တမ္ပိ သဗ္ဗတ္ထ၊ ဝိညာတဗ္ဗံ ဝိဘာဝိနာ။

၁-အာရုပ္ပ-(သျာ၊ က)
၂-ယထာ စ ဟောတိ (က)

Seyyathidaṁ. Paṭisandhiyaṁ tāva pañcavokārabhave mandhattayavatthurūpasaṅkhātaṁ nāmarūpaṁ chaṭṭhāyatanassa sahajāta aññamaññā nissaya vipāka sampayutta vippayutta-atthi-avigatapaccayādīhi paccayo hotīti. Idamettha mukhamattaṁ. Vuttanayānusārena pana sakkā sabbaṁ yojetunti na ettha vitthāro dassitoti.

Ayaṁ nāmarūpapaccayā saḷāyatananti padasmiṁ vitthārakathā.

Saḷāyatanapaccayāphassapadavitthārakathā

642. Saḷāyatanapaccayā phassapade—

> Saḷeva phassā saṅkhepā, cakkhusamphassa-ādayo.
> Viññāṇamiva bāttiṁsa, vitthārena bhavanti te.

Saṅkhepena hi saḷāyatanapaccayā phassoti cakkhusamphasso, sotasamphasso, ghānasamphasso, jivhāsamphasso, kāyasamphasso, manosamphassoti ime cakkhusamphassādayo cha eva phassā bhavanti. Vitthārena pana cakkhusamphassādayo pañca kusalavipākā, pañca akusalavipākāti dasa, sesā bāvīsatilokiyavipākaviññāṇasampayuttā ca bāvīsatīti evaṁ sabbepi saṅkhārapaccayā vuttaviññāṇamiva bāttiṁsa honti.

Yampanetassa bāttiṁsavidhassāpi phassassa paccayo saḷāyatanaṁ, tattha,

> Chaṭṭhena saha ajjhattaṁ, cakkhādiṁ bāhirehipi.
> Saḷāyatanamicchanti, chahi saddhiṁ vicakkhaṇā.

Tattha ye tāva "upādiṇṇakapavattikathā ayan"ti sakasantatipariyāpannamega paccayaṁ paccayuppannañca dīpenti, te "chaṭṭhāyatanapaccayā phasso"ti[1] Pāḷi-anusārato āruppe chaṭṭhāyatanañca, aññattha sabbasaṅgahato saḷāyatanañca phassassa paccayoti ekadesasarūpekasesaṁ katvā chaṭṭhena saha ajjhattaṁ cakkhādiṁ saḷāyatananti icchanti. Tañhi chaṭṭhāyatanañca saḷāyatanañca saḷāyatanantveva saṅkhaṁ gacchati.

Ye pana paccayuppannameva ekasantatipariyāpannaṁ dīpenti, paccayaṁ pana bhinnasantānampi, te yaṁ yaṁ āyatanaṁ phassassa paccayo hoti, taṁ

1. Abhi 2. 187 piṭṭhe.

သေယ္ယထိဒံ။ ပဋိသန္ဓိယံ တာဝ ပဉ္စဝေါကာရဘဝေ ခန္ဓာယဝတ္ထုရူပသင်္ခါတံ နာမရူပံ ဆဋ္ဌာယတနဿ သဟဇာတ အညမညနိဿယ ဝိပါက သမ္ပယုတ္တ ဝိပ္ပ-ယုတ္တအတ္ထိအဝိဂတပစ္စယာဒီဟိ ပစ္စယော ဟောတီတိ။ ဣဒမေတ္ထ မုခမတ္တံ။ ဝုတ္တနယာနုသာရေန ပန သက္ကာ သဗ္ဗံ ယောဇေတုန္တိ န ဇ္ဈေ ဝိတ္ထာရော ဒဿိတောတိ။

အယံ နာမရူပပစ္စယာ သဠာယတနန္တိ ပဒသ္မိံ ဝိတ္ထာရကထာ။

သဠာယတနပစ္စယာဖဿပဒဝိတ္ထာရကထာ

၆၄၂။ သဠာယတနပစ္စယာ ဖဿပဒေ—

> သဠေဝ ဖဿာ သင်္ခေပါ၊ စက္ခုသမ္ဖဿအာဒယော။
> ဝိညာဏမိဝ ဗာတ္တိံသ၊ ဝိတ္ထာရေန ဘဝန္တိ တေ။

သင်္ခေပေန ဟိ သဠာယတနပစ္စယာ ဖဿောတိ စက္ခုသမ္ဖဿော၊ သောတ-သမ္ဖဿော၊ ဃာနသမ္ဖဿော၊ ဇိဝှါသမ္ဖဿော၊ ကာယသမ္ဖဿော၊ မနော-သမ္ဖဿောတိ ဣမေ စက္ခုသမ္ဖဿာဒယော ဆ ဧဝ ဖဿာ ဘဝန္တိ။ ဝိတ္ထာရေန ပန စက္ခုသမ္ဖဿာဒယော ပဉ္စ ကုသလဝိပါကာ, ပဉ္စ အကုသလဝိပါကာတိ ဒသ၊ သေသာ ဗာဝီသတိ-လောကိယဝိပါကဝိညာဏသမ္ပယုတ္တာ စ ဗာဝီသတီတိ ဧဝံ သဗ္ဗေပိ သင်္ခါရပစ္စယာ ဝုတ္တဝိညာဏမိဝ ဗာတ္တိံသ ဟောန္တိ။

ယမ္ပနေတဿ ဗာတ္တိံသဝိဓဿာပိ ဖဿဿ ပစ္စယော သဠာယတနံ၊ တတ္ထ,

> ဆဋ္ဌေန သဟ အဇ္ဈတ္တံ၊ စက္ခာဒိံ ဗာဟိရေဟိပိ။
> သဠာယတနမိစ္ဆန္တိ၊ ဆဟိ သဒ္ဓိံ ဝိစက္ခဏာ။

တတ္ထ ယေ တာဝ "ဥပါဒိဏ္ဏကပဝတ္တိကထာ အယ"န္တိ သကသန္တတိပရိယာ-ပန္နမေဝ ပစ္စယံ ပစ္စယုပ္ပန္နဉ္စ ဒီပေန္တိ၊ တေ "ဆဋ္ဌာယတနပစ္စယာ ဖဿော"တိ ပါဠိအနုသာရတော အာရုပ္ပေ ဆဋ္ဌာယတနဉ္စ, အညတ္ထ သဗ္ဗသင်္ဂဟတော သဠာယတနဉ္စ ဖဿဿ ပစ္စယောတိ ကေဒေသသရူပေကသေသံ ကတ္ဝာ ဆဋ္ဌေန သဟ အဇ္ဈတ္တံ စက္ခာဒိံ သဠာယတနန္တိ ဣစ္ဆန္တိ။ တဉ္ဧိ ဆဋ္ဌာယတနဉ္စ သဠာယတနဉ္စ သဠာယတနန္တေဝ သင်ံ ဂစ္ဆတိ။

ယေ ပန ပစ္စယုပ္ပန္နမေဝ ကေသန္တတိပရိယာပန္နံ ဒီပေန္တိ၊ ပစ္စယံ ပန ဘိန္နသန္တာနမ္ပိ၊ တေ ယံ ယံ အာယတနံ ဖဿဿ ပစ္စယော ဟောတိ၊ တံ

၁-အဘိ ၂-၁၈၇ ဗိဋ္ဌေ။

sabbampi dīpentā bāhirampi pariggahetvā tadeva chaṭṭhena saha ajjhattaṁ bāhirehipi rūpāyatanādīhi saddhiṁ saḷāyatananti icchanti. Tampi hi chaṭṭhāyatanañca saḷāyatanañca saḷāyatananti etesaṁ ekasese kate saḷāyatanantveva saṅkhaṁ gacchati.

Etthāha—na sabbāyatanehi eko phasso sambhoti, nāpi ekamhā āyatanā sabbe phassā, ayañca saḷāyatanapaccayā phassoti ekova vutto, so kasmātaṁ. Tatridaṁ vissajjanaṁ—saccametaṁ, sabbehi eko, ekamhā vā sabbe na sambhonti, sambhoti pana anekehi eko. Yathā cakkhusamphasso cakkhāyatanā rūpāyatanā cakkhuviññāṇasaṅkhātā manāyatanā avasesasampayuttadhammāyatanā cāti evaṁ sabbattha yathānurūpaṁ yojetabbaṁ. Tasmā eva hi,

> Ekopa'nekāyatana-ppabhavo[1] iti dīpito.
> Phassoyaṁ ekavacana-niddesenīdha tādinā.

Ekavacananiddesenāti saḷāyatanapaccayā phassoti iminā ekavacananiddesena anekehi āyatanehi eko phasso hotīti tādinā dīpitoti attho. Āyatanesu pana,

> Chadhā pañca tato ekaṁ, navadhā bāhirāni cha.
> Yathāsambhavametassa, paccayatte vibhāvaye.

Tatrāyaṁ vibhāvanā—cakkhāyatanādīni tāva pañca cakkhusamphassādibhedato pañcavidhassa phassassa nissaya purejātindriya vippayutta atthi-avigatavasena chadhā paccayā honti. Tato paraṁ ekaṁ vipākamanāyatanaṁ anekabhedassa vipākamanosamphassassa sahajāta aññamaññña nissayavipākāhāra-indriya sampayutta atthi avigatavasena navadhā paccayo hoti. Bāhiresu pana rūpāyatanaṁ cakkhusamphassassa ārammaṇa purejāta-atthi-avigatavasena catudhā paccayo hoti. Tathā saddāyatanādīni sotasamphassādīnaṁ. Manosamphassassa pana tāni ca dhammāyatanañca[2] tathā

1. Ekopi + anekāyatanappabhavo iti padacchedo.
2. Dhammārammaṇañca (sabbattha) Sammohavinodaniyā, Ṭīkāhi ca saṁsandetabbā, āyatanānaṁ adhikāratā ca manasikātabbā.

သဗ္ဗမွိ ဒ်ပေန္တာ ဗာဟိရမွိ ပရိဂ္ဂဟေတွာ တဒေဝ ဆဋ္ဌေန သဟ အဇ္ဈတ္တံ ဗာဟိရေဟိပိ ရူပါယတနာဒီဟိ သဒ္ဓိံ သဠာယတနန္တိ ဣစ္ဆန္တိ။ တမွိ ဟိ ဆဋ္ဌာယတနဉ္စ သဠာယတနဉ္စ သဠာယတနန္တိ ဧတေသံ ကေသေသေ ကတေ သဠာယတနန္တေဝ သခ်ံ ဂစ္ဆတိ။

ထေရာဟ—န သဗ္ဗာယတနေဟိ ဧကော ဖဿော သမ္ဘောတိ၊ နာပိ ဧကမှာ အာယတနာ သဗ္ဗေ ဖဿာ၊ အယဉ္စ သဠာယတနပစ္စယာ ဖဿောတိ ဧကော၀ ဝုတ္တော၊ သော ကသ္မာတိ။ တတြိဒံ ဝိဿဇ္ဇနံ—သစ္စမေတံ၊ သဗ္ဗေဟိ ဧကော၊ ဧကမှာ ၀ါ သဗ္ဗေ နာ သမ္ဘောန္တိ၊ သမ္ဘောတိ ပန အနေကေဟိ ဧကော။ ယထာ စက္ခုသမ္ဖဿော စက္ခာယတနာ ရူပါယတနာ စက္ခုဝိညာဏသမ်ိတာ မနာယတနာ အ၀သေသသမ္ပယုတ္တဓမ္မာယတနာ စာတိ ဧ၀ံ သဗ္ဗတ္ထ ယထာနုရူပံ ယောဇေတဗ္ဗံ။ တသ္မာ ဧ၀ ဟိ,

> ဧကောပ'နေကာယတန-ပ္ပဘ၀ေါ[1] ဣတိ ဒ်ပိတော။
> ဖဿောယံ ဧကော၀စန-နိဒ္ဒေသေနိဓ တာဒိနာ။

ဧကော၀စနနိဒ္ဒေသေနာတိ သဠာယတနပစ္စယာ ဖဿောတိ ဣမိနာ ဧကော၀စန-နိဒ္ဒေသေန အနေကေဟိ အာယတနေဟိ ဧကော ဖဿော ဟောတီတိ တာဒိနာ ဒ်ပိတောတိ အတ္ထော။ အာယတနေသု ပန,

> ဆ၁ော ပဉ္စ တတော ဧကံ၊ နော၀ော ဗာဟိရာနိ ဆ။
> ယထာသမ္ဘ၀မေတဿ၊ ပစ္စယတ္တေ ဝိဘာ၀ယေ။

တတြာယံ ဝိဘာ၀နာ—စက္ခာယတနာဒီနိ တာ၀ ပဉ္စ စက္ခုသမ္ဖဿာဒိ-ဘေဒတော ပဉ္စဝိဓဿ ဖဿဿ နိဿယပုရေဇာတိန္ဒြိယ ဝိပ္ပယုတ္တ အတ္ထိ-အဝိဂတ၀သေန ဆ၁ော ပစ္စယာ ဟောန္တိ။ တတော ပရံ ကေဝံ ဝိပါကမနာယတနံ အနေကဘေဒဿ ဝိပါကမနောသမ္ဖဿဿ သဟဇာတ အညမညနိဿယ-ဝိပါကာဟာရဣန္ဒြိယ သမ္ပယုတ္တ အတ္ထိ အဝိဂတ၀သေန နော၀ော ပစ္စယော ဟောတိ။ ဗာဟိရေသု ပန ရူပါယတနံ စက္ခုသမ္ဖဿဿ အာရမ္မဏ ပုရေဇာတ-အတ္ထိအဝိဂတ၀သေန စတုဓာ ပစ္စယော ဟောတိ။ တထာ သဒ္ဒါယတနာဒီနိ သောတသမ္ဖဿာဒီနံ။ မနောသမ္ဖဿဿ ပန တာနိ စ ဓမ္မာယတနဉ္စ[2] တထာ

၁-ကောပိ+အနေကာယတနပ္ပဘ၀ေါ-ဣတိ ပဒစ္ဆေဒေါ။

၂-ဓမ္မာရမ္မဏဉ္စ (သဗ္ဗတ္ထ) သမ္မောဟဝိနောဒနိယာ, ဋီကာဟိ စ သံသန္ဒေတဗ္ဗာ၊ အာယတနာနံ အဓိကာရတာ စ မနသိကာတဗ္ဗာ။

ca ārammaṇapaccayamatteneva cāti evaṁ bāhirāni cha yathāsambhavametassa paccayatte vibhāvayeti.

Ayaṁ saḷāyatanapaccayā phassoti padasmiṁ vitthārakathā.

Phassapaccayāvedanāpadavitthārakathā

643. Phassapaccayā vedanāpade—

Dvārato vedanā vuttā, cakkhusamphassajādikā.
Saḷeva tā pabhedena, ekūnanavutī matā.

Etassapi padassa Vibhaṅge "cakkhusamphassajā vedanā. Sota. Ghāna. Jivhā. Kāya. Manosamphassajā vedanā"ti[1] evaṁ dvārato saḷeva vedanā vuttā, tā pana pabhedena ekūnanavutiyā cittehi sampayuttattā ekūnanavuti matā.

Vedanāsu panetāsu, idha bāttiṁsa vedanā.
Vipākacittayuttāva[2], adhippetāti bhāsitā.
Aṭṭhadhā tattha pañcannaṁ, pañcadvāramhi paccayo.
Sesānaṁ ekadhā phasso, manodvārepi so tathā.

Tattha hi pañcadvāre cakkhupasādādivatthukānaṁ pañcannaṁ vedanānaṁ cakkhusamphassādiko phasso sahajāta aññamañña nissaya vipāka-āhāra sampayutta atthi avigatavasena aṭṭhadhā paccayo hoti. Sesānaṁ pana ekekasmiṁ dvāre sampaṭicchana santīraṇa tadārammaṇavasena pavattānaṁ kāmāvacaravipākavedanānaṁ so cakkhusamphassādiko phasso upanissayavasena ekadhāva paccayo hoti.

Manodvārepi so tathāti manodvārepi hi tadārammaṇavasena pavattānaṁ kāmāvacaravipākavedanānaṁ so sahajātamanosamphassasaṅkhāto phasso tatheva aṭṭhadhā paccayo hoti, paṭisandhibhavaṅgacutivasena pavattānaṁ[3] tebhūmakavipākavedanānampi. Yā pana tā manodvāre

1. Abhi 2. 143 piṭṭhe.
2. Vipākasampayuttāva (Ka-Sī, I, Ka)
3. Pavattānaṁ tesaṁ (Sī, Ka)

စ အာရမ္မဏပစ္စယမတ္တေနေဝ စာတိ ဧဝံ ဗာဟိရာနိ ဆ ယထာသမ္ဘဝမေ-တဿ ပစ္စယတ္တေ ဝိဘာဝယေတိ။

အယံ သဠာယတနပစ္စယာ ဖဿောတိ ပဒသ္မိံ ဝိတ္ထာရကထာ၊

ဖဿပစ္စယာဝေဒနာပဒဝိတ္ထာရကထာ

၆၄၃။ ဖဿပစ္စယာ ဝေဒနာပဒေ—

ဒ္ဝါရတော ဝေဒနာ ဝုတ္တာ၊ စက္ခုသမ္ဖဿဇာဒိကာ။
သဠေဝ တာ ပဘေဒေန၊ ကေူနနဝုတိ မတာ။

တေဿပိ ပဒဿ ဝိဘင်္ဂေ "စက္ခုသမ္ဖဿဇာ ဝေဒနာ။ သောတ။ ဃာန။ ဇိဝှါ။ ကာယ။ မနောသမ္ဖဿဇာ ဝေဒနာ"တိ[2] ဧဝံ ဒ္ဝါရတော သဠေဝ ဝေဒနာ ဝုတ္တာ၊ တာ ပန ပဘေဒေန ကေူနနဝုတိယာ စိတ္တေဟိ သမ္ပယုတ္တ ဘာ ကေူနနဝုတိ မတာ။

ဝေဒနာသု ပနေတာသု၊ ဣဓ ဗာတ္တိံသ ဝေဒနာ။
ဝိပါကစိတ္တယုတ္တာဝ၂၊ အဓိပ္ပေတာတိ ဘာသိတာ။

အဋ္ဌဓာ တတ္ထ ပဉ္စန္နံ၊ ပဉ္စဒ္ဝါရမှိ ပစ္စယော။
သေသာနံ ကေဓာ ဖသ္သော၊ မနောဒ္ဝါရေပိ သော တထာ။

တတ္ထ ဟိ ပဉ္စဒ္ဝါရေ စက္ခုပသာဒါဒိဝတ္ထုကာနံ ပဉ္စန္နံ ဝေဒနာနံ စက္ခု-သမ္ဖဿာဒိကော ဖဿော သဟဇာတ အညမညနိဿယ ဝိပါကအာဟာရ သမ္ပ-ယုတ္တ အတ္ထိ အဝိဂတဝသေန အဋ္ဌဓာ ပစ္စယော ဟောတိ။ သေသာနံ ပန ကေကသ္မိံ ဒ္ဝါရေ သမ္ပဋိစ္ဆန သန္တီရဏ တဒါရမ္မဏဝသေန ပဝတ္တာနံ ကာမာ-ဝစရဝိပါကဝေဒနာနံ သော စက္ခုသမ္ဖဿာဒိကော ဖဿော ဥပနိဿယဝသေန ကေဓာဝ ပစ္စယော ဟောတိ။

မနောဒ္ဝါရေပိ သော တထာတိ မနောဒ္ဝါရေပိ ဟိ တဒါရမ္မဏဝသေန ပဝတ္တာနံ ကာမာဝစရဝိပါကဝေဒနာနံ သော သဟဇာတမနောသမ္ဖဿသ-တော ဖဿော တထေဝ အဋ္ဌဓာ ပစ္စယော ဟောတိ၊ ပဋိသန္ဓိဘဝင်္ဂစုတိဝသေန ပဝတ္တာနံ[3] တေဘူမကဝိပါကဝေဒနာနမ္ပိ။ ယာ ပန တာ မနောဒ္ဝါရေ

၁-အာဘိ ၂-၁၄၃-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ဝိပါကသမ္ပယုတ္တာဝ (က-သီ၊ ဣ၊ က) ၃-ပဝတ္တာနံ တေသံ (သီ၊ ဘ)

tadārammaṇavasena pavattā kāmāvacaravedanā, tāsaṁ manodvārāvajjanasampayutto manosamphasso upanissayavasena ekadhāva paccayo hotīti.

Ayaṁ phassapaccayā vedanāti padasmiṁ vitthārakathā.

Vedanāpaccayātaṇhāpadavitthārakathā

644. Vedanāpaccayā taṇhāpade—

Rūpataṇhādibhedena, cha taṇhā idha dīpitā.
Ekekā tividhā tattha, pavattākārato matā.

Imasmiṁ hi pade seṭṭhiputto brāhmaṇaputtoti pitito nāmavasena putto viya "rūpataṇhā. Sadda. Gandha. Rasa. Phoṭṭhabba. Dhammataṇhā"ti[1] ārammaṇato nāmavasena Vibhaṅge cha taṇhā dīpitā.

Tāsu pana taṇhāsu ekekā taṇhā pavatti-ākārato kāmataṇhā, bhavataṇhā, vibhavataṇhāti evaṁ tividhā matā. Rūpataṇhāyeva hi yadā cakkhussa āpāthamāgataṁ rūpārammaṇaṁ kāmassādavasena assādayamānā pavattati, tadā **kāmataṇhā** nāma hoti. Yadā tadevārammaṇaṁ "dhuvaṁ sassatan"ti pavattāya sassatadiṭṭhiyā saddhiṁ pavattati, tadā **bhavataṇhā** nāma hoti. Sassatadiṭṭhisahagato hi rāgo bhavataṇhāti vuccati. Yadā pana tadevārammaṇaṁ "ucchijjati vinassatī"ti pavattāya ucchedadiṭṭhiyā saddhiṁ pavattati, tadā **vibhavataṇhā** nāma hoti. Ucchedadiṭṭhisahagato hi rāgo vibhavataṇhāti vuccati. Esa nayo saddataṇhādīsupīti. Etā aṭṭhārasa taṇhā honti.

Tā ajjhattarūpādīsu aṭṭhārasa, bahiddhā aṭṭhārasāti chattiṁsa. Iti atītā chattiṁsa, anāgatā chattiṁsa, paccuppannā chattiṁsāti aṭṭhasataṁ taṇhā honti. Tā puna saṁkhipamānā rūpādi-ārammaṇavasena cha, kāmataṇhādivasena vā tissova taṇhā hontīti veditabbā.

Yasmā panime sattā puttaṁ assādetvā putte mamattena dhātiyā viya rūpādi-ārammaṇavasena uppajjamānaṁ vedanaṁ assādetvā vedanāya

1. Abhi 2. 143 piṭṭhe.

တဒါရမ္မဏဝသေန ပဝတ္တာ ကာမာဝစရဝေဒနာ၊ တာသံ မနောဒ္ဝါရာဝဇ္ဇန-သမ္ပယုတ္တော မနောသမ္ဖဿော ဥပနိဿယဝသေန ဧကဓာ ပစ္စယော ဟောတီတိ။

အယံ ဖဿပစ္စယာ ဝေဒနာတိ ပဒသ္မိံ ဝိတ္ထာရကထာ။

ဝေဒနာပစ္စယာတဏှာပဒဝိတ္ထာရကထာ

၆၄၄။ ဝေဒနာပစ္စယာ တဏှာပဒေ—

ရူပတဏှာဒိဘေဒေန၊ ဆ တဏှာ ဣဓ ဒီပိတာ။
ဧကေကာ တိဝိဓာ တတ္ထ၊ ပဝတ္တာကာရတော မတာ။

ဣမသ္မိံ ဟိ ပဒေ သေဋ္ဌိပုတ္တော ဗြာဟ္မဏပုတ္တောတိ ပိတိတော နာမဝသေန ပုတ္တော ဝိယ "ရူပတဏှာ။ သဒ္ဒ။ ဂန္ဓ။ ရသ။ ဖောဋ္ဌဗ္ဗ။ ဓမ္မတဏှာ"တိ[1] အာရမ္မဏတော နာမဝသေန ဝိဘင်္ဂေ ဆ တဏှာ ဒီပိတာ။

တာသု ပန တဏှာသု ဧကေကာ တဏှာ ပဝတ္တိအာကာရတော ကာမ-တဏှာ, ဘဝတဏှာ, ဝိဘဝတဏှာတိ ဧဝံ တိဝိဓာ မတာ။ ရူပတဏှာယေဝ ဟိ ယဒါ ဃန္ဓာဿ အာပါထမာဂတံ ရူပါရမ္မဏံ ကာမဿာဒဝသေန အဿာဒယ-မာနာ ပဝတ္တတိ၊ တဒါ **ကာမတဏှာ** နာမ ဟောတိ။ ယဒါ တဒေဝါရမ္မဏံ "ဓုဝံ သဿတ"န္တိ ပဝတ္တာယ သဿတဒိဋ္ဌိယာ သဒ္ဓိံ ပဝတ္တတိ၊ တဒါ **ဘဝတဏှာ** နာမ ဟောတိ။ သဿတဒိဋ္ဌိသဟဂတော ဟိ ရာဂေါ ဘဝတဏှာတိ ဝုစ္စတိ။ ယဒါ ပန တဒေဝါရမ္မဏံ "ဥစ္ဆိဇ္ဇတိ ဝိနသ္သတိ"တိ ပဝတ္တာယ ဥစ္ဆေဒဒိဋ္ဌိယာ သဒ္ဓိံ ပဝတ္တတိ၊ တဒါ **ဝိဘဝတဏှာ** နာမ ဟောတိ။ ဥစ္ဆေဒ-ဒိဋ္ဌိသဟဂတော ဟိ ရာဂေါ ဝိဘဝတဏှာတိ ဝုစ္စတိ။ ဧသ နယော သဒ္ဒ-တဏှာဒီသုပိတိ။ ဧတာ အဋ္ဌာရသ တဏှာ ဟောန္တိ။

တာ အဇ္ဈတ္တရူပါဒီသု အဋ္ဌာရသ၊ ဗဟိဒ္ဓါ အဋ္ဌာရသာတိ ဆတ္တိံသ။ ဣတိ အတီတာ ဆတ္တိံသ၊ အနာဂတာ ဆတ္တိံသ၊ ပစ္စုပ္ပန္နာ ဆတ္တိံသာတိ အဋ္ဌသတံ တဏှာ ဟောန္တိ။ တာ ပုန သံခိပမာနာ ရူပါဒိအာရမ္မဏဝသေန ဆ၊ ကာမတဏှာဒိဝသေန ဝါ တိဿောဝ တဏှာ ဟောန္တီတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

ယသ္မာ ပနိမေ သတ္တာ ပုတ္တံ အဿာဒေတ္ဝာ ပုတ္တေ မမတ္တေန ဓာတိယာ ဝိယ ရူပါဒိအာရမ္မဏဝသေန ဥပ္ပဇ္ဇမာနံ ဝေဒနံ အဿာဒေတ္ဝာ ဝေဒနာယ

1. အဘိ ၂-၁၄၃-ပိဋ္ဌေ။

mamattena rūpādi-ārammaṇadāyakānaṁ cittakāragandhabba-gandhikasūdatantavāyarasāyanavidhāyakavejjādīnaṁ mahāsakkāraṁ karonti. Tasmā sabbāpesā vedanāpaccayā taṇhā hotīti veditabbā.

Yasmā cettha adhippetā, vipākasukhavedanā.
Ekāva ekadhāvesā, tasmā taṇhāya paccayo.

Ekadhāti upanissayapaccayeneva paccayo hoti. Yasmā vā,

Dukkhī sukhaṁ patthayati, sukhī bhiyyopi icchati.
Upekkhā pana santattā, sukhamicceva bhāsitā.

Taṇhāya paccayā tasmā, honti tissopi vedanā.
Vedanāpaccayā taṇhā, iti vuttā Mahesinā.

Vedanāpaccayā cāpi, yasmā nānusayaṁ vinā.
Hoti tasmā na sā hoti, brāhmaṇassa vucīmatoti.

Ayaṁ vedanāpaccayā taṇhāti padasmiṁ vitthārakathā.

Taṇhāpaccayā-upādānapadavitthārakathā

645. Taṇhāpaccayā upādānapade—

Upādānāni cattāri, tāni atthavibhāgato.
Dhammasaṅkhepavitthārā, kamato ca vibhāvaye.

Tatrāyaṁ vibhāvanā—kāmupādānaṁ, diṭṭhupādānaṁ, sīlabbatupādānaṁ, attavādupādānanti imāni tāvettha cattāri upādānāni. Tesaṁ ayaṁ **atthavibhāgo**—vatthusaṅkhātaṁ kāmaṁ upādiyatīti **kāmupādānaṁ,** kāmo ca so upādānañcātipi kāmupādānaṁ. **Upādānan**ti daḷhaggahaṇaṁ. Daḷhattho hettha upasaddo upāyāsa-upakaṭṭhādīsu viya. Tathā diṭṭhi ca sā upādānañcāti **diṭṭhupādānaṁ.** Diṭṭhiṁ upādiyatīti vā diṭṭhupādānaṁ. “Sassato attā ca loko cā”ti-ādīsu[1] hi purimadiṭṭhiṁ uttaradiṭṭhi upādiyati. Tathā sīlabbataṁ upādiyatīti **sīlabbatupādānaṁ.** Sīlabbatañca taṁ upādānañcātipi sīlabbatupādānaṁ. Gosīlagovatādīni hi “evaṁ suddhī”ti abhinivesato sayameva upādānāni. Tathā vadanti etenāti vādo.

1. Dī 1. 12 piṭṭhādīsu.

မမတ္တေန ရူပါဒိအာရမ္မဏဒါယကာနံ စိတ္တကာရ-ဂန္ဓဗ္ဗ-ဂန္ဓိက-သူဒ-တန္ထဝါယ-ရသာယနဝိဓာယကဝေဇ္ဇာဒီနံ မဟာသက္ကာရံ ကရောန္တိ။ တသ္မာ သဗ္ဗာပေသာ ဝေဒနာပစ္စယာ တဏှာ ဟောတီတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

ယသ္မာ စေတ္ထ အဓိပ္ပေတာ၊ ဝိပါကသုခဝေဒနာ။
ကောဝ ကေဓာဝေသာ၊ တသ္မာ တဏှာယ ပစ္စယော။

ကေဓာတိ ဥပနိဿယပစ္စယေနေဝ ပစ္စယော ဟောတိ။ ယသ္မာ ဝ

ဒုက္ခီ သုခံ ပတ္ထယတိ၊ သုခီ ဘိယ္ယောပိ ဣစ္ဆတိ။
ဥပေက္ခာ ပန သန္တတ္တာ၊ သုခမိစ္ဆေဝ ဘာသိတာ။

တဏှာယ ပစ္စယာ တသ္မာ၊ ဟොန္တိ တိဿောပိ ဝေဒနာ။
ဝေဒနာပစ္စယာ တဏှာ၊ ဣတိ ဝုတ္တာ မဟေသိနာ။

ဝေဒနာပစ္စယာ စာပိ၊ ယသ္မာ နာနုသယံ ဝိနာ။
ဟောတိ တသ္မာ န သာ ဟောတိ၊ ဗြာဟ္မဏဿ ဝုသိမတောတိ၊

အယံ ဝေဒနာပစ္စယာ တဏှာတိ ပဒသ္မိံ ဝိတ္ထာရကထာ။

တဏှာပစ္စယာဥပါဒါနပဒဝိတ္ထာရကထာ

၆၄၅။ တဏှာပစ္စယာ ဥပါဒါနပဒေ—

ဥပါဒါနာနိ စတ္တာရိ၊ တာနိ အတ္ထဝိဘာဂတော။
ဓမ္မသင်္ခေပဝိတ္ထာရာ၊ ကမတော စ ဝိဘာဝယေ။

တတြာယံ ဝိဘာဝနာ—ကာမုပါဒါနံ, ဒိဋ္ဌုပါဒါနံ, သီလဗ္ဗတုပါဒါနံ, အတ္တဝါဒုပါဒါနန္တိ ဧတ္ထာနိ တာဝေတ္ထ စတ္တာရိ ဥပါဒါနာနိ။ တေသံ ဒေယံ **အတ္ထဝိဘာဝေါ**—ဝတ္ထုသင်္ခါတံ ကာမံ ဥပါဒိယတီတိ **ကာမုပါဒါနံ၊** ကာမော စ သော ဥပါဒါနဉ္စာတိပိ ကာမုပါဒါနံ။ **ဥပါဒါန**န္တိ ဒဠှဂ္ဂဟဏံ။ ဒဋ္ဌဏ္ဍော ဟေတ္ထ ဥပသဒ္ဒေါ ဥပါယာသဥပကဋ္ဌာဒီသု ဝိယ။ တထာ ဒိဋ္ဌိ စ သော ဥပါဒါနဉ္စာတိ **ဒိဋ္ဌုပါဒါနံ**။ ဒိဋ္ဌိံ ဥပါဒိယတီတိ ဝါ ဒိဋ္ဌုပါဒါနံ။ “သဿတော အတ္တာ စ လောကော စာ”တိအာဒီသု[1] ဟိ ပုရိမဒိဋ္ဌိံ ဥတ္တရဒိဋ္ဌိ ဥပါဒိယတိ။ တထာ သီလဗ္ဗတံ ဥပါဒိယတီတိ **သီလဗ္ဗတုပါဒါနံ**။ သီလဗ္ဗတဉ္ဉ ဧတံ ဥပါဒါနဉ္စာတိပိ သီလဗ္ဗတုပါဒါနံ။ ဂေါသီလဂေါဝတာဒိနိ ဟိ “ဓေံ သုဒ္ဓိ”ဘဝါဘိနိဝေသတော သယမေဝ ဥပါဒါနာနိ။ တထာ ဝဒန္တိ တေနာတိ ဝါဒေါ။

၁-ဒီ ၁-၁၂-ဒိဋ္ဌာဒီသု။

Upādiyanti etenāti upādānaṁ. Kiṁ vadanti, upādiyanti vā? Attānaṁ. Attano vādupādānaṁ **attavādupādānaṁ.** Attavādamattameva vā attāti upādiyanti etenāti attavādupādānaṁ. Ayaṁ tāva tesaṁ atthavibhāgo.

Dhammasaṅkhepavitthāre pana kāmupādānaṁ tāva "tattha katamaṁ kāmupādānaṁ. Yo kāmesu kāmacchando kāmarāgo kāmanandī kāmataṇhā kāmasneho kāmapariḷāho kāmamucchā kāmajjhosānaṁ, idaṁ vuccati kāmupādānan"ti[1] āgatattā saṅkhepato taṇhādaḷhattaṁ vuccati. **Taṇhādaḷhattaṁ** nāma purimataṇhā-upanissayapaccayena daḷhasambhūtā uttaratanhāva. Keci panāhu "appattavisayapatthanā taṇhā andhakāre corassa hatthappasāraṇaṁ viya, sampattavisayaggahaṇaṁ upādānaṁ tasseva bhaṇḍaggahaṇaṁ viya. Appicchatāsantuṭṭhitāpaṭipakkhā ca te dhammā. Tathā pariyesanārakkhadukkhamūlā"ti. Sesupādānattayaṁ pana saṅkhepato diṭṭhimattameva.

Vitthārato pana pubbe rūpādīsu vutta-aṭṭhasatappabhedāyapi taṇhāya daḷhabhāvo kāmupādānaṁ. Dasavatthukā micchādiṭṭhi diṭṭhupādānaṁ. Yathāha "tattha katamaṁ diṭṭhupādānaṁ. Natthi dinnaṁ, natthi yiṭṭhaṁ -pa- sacchikatvā pavedentīti yā evarūpā diṭṭhi -pa- vipariyesaggāho. Idaṁ vuccati diṭṭhupādānan"ti[1]. Sīlabbatehi suddhīti parāmasanaṁ pana sīlabbatupādānaṁ. Yathāha "tattha katamaṁ sīlabbatupādānaṁ. Sīlena suddhi, vatena suddhi, sīlabbatena suddhīti yā evarūpā diṭṭhi -pa- vipariyesaggāho. Idaṁ vuccati sīlabbatupādānan"ti[1]. Vīsativatthukā sakkāyadiṭṭhi attavādupādānaṁ. Yathāha "tattha katamaṁ attavādupādānaṁ, idha assutavā puthujjano -pa- sappurisadhamme avinīto rūpaṁ attato samanupassati -pa- vipariyesaggāho, idaṁ vuccati attavādupādānan"ti[1]. Ayamettha dhammasaṅkhepavitthāro.

Kamatoti ettha pana tividho kamo uppattikkamo pahānakkamo desanākkamo ca. Tattha anamatagge saṁsāre imassa paṭhamaṁ uppattīti abhāvato kilesānaṁ nippariyāyena uppattikkamo na vuccati. Pariyāyena pana yebhuyyena ekasmiṁ bhave attaggāhapubbaṅgamo sassatucchedābhiniveso, tato "sassato ayaṁ attā"ti gaṇhato attavisuddhatthaṁ silabbatupādānaṁ, "ucchijjatī"ti gaṇhato paralokanirapekkhassa

1. Abhi 1. 241; Abhi 2. 389 piṭṭhesu.

ဥပါဒိယန္တိ တေနာတိ ဥပါဒါနံ။ ကိံ ဝဒန္တိ၊ ဥပါဒိယန္တိ ဝါ? အတ္တာနံ။ အတ္တနော ဝါဒုပါဒါနံ **အတ္တဝါဒုပါဒါနံ**။ အတ္တဝါဒမတ္တမေဝ ဝါ အတ္တာတိ ဥပါဒိယန္တိ တေနာတိ အတ္တဝါဒုပါဒါနံ။ အယံ တာဝ တေသံ အတ္ထဝိဘာဝေါ။

ဓမ္မသင်္ခေပဝိတ္ထာရေ ပန ကာမုပါဒါနံ တာဝ "တတ္ထ ကတမံ ကာမုပါဒါနံ။ ယော ကာမေသု ကာမစ္ဆန္ဒော ကာမရာဂေါ ကာမနန္ဒီ ကာမတဏှာ ကာမ-သ္နေဟော ကာမပရိဠာဟော ကာမမုစ္ဆာ ကာမဇ္ဈောသာနံ၊ ဣဒံ ဝုစ္စတိ ကာမုပါဒါန"န္တိ[1] အာဂတတ္တာ သင်္ခေပတော တဏှာဒုတိယံ ဝုစ္စတိ။ **တဏှာ-ဒုတိယံ** နာမ ပုရိမတဏှာဥပနိဿယပစ္စယေန ဒဠှသမ္ဘူတာ ဥတ္တရတဏှာဝ။ ကေစိ ပနာဟု "အပ္ပတ္တဝိသယပတ္ထနာ တဏှာ အန္ဓကာရေ စောရဿ ဟတ္ထပ္ပသာရဏံ ဝိယ၊ သမ္ပတ္တဝိသယဂ္ဂဟဏံ ဥပါဒါနံ တသ္သေဝ ဘဏ္ဍဂ္ဂ-ဟဏံ ဝိယ။ အပ္ပိစ္ဆတာသန္တုဋ္ဌိတာပဋိပက္ခာ စ တေ ဓမ္မာ။ တထာ ပရိယေ-သနာရက္ခဒုက္ခမူလာ"တိ။ သေသုပါဒါနတ္တယံ ပန သင်္ခေပတော ဒိဋ္ဌိမတ္တမေဝ။

ဝိတ္ထာရတော ပန ပုဗ္ဗေ ရူပါဒီသု ဝုတ္တအဋ္ဌသတပ္ပဘေဒါယပိ တဏှာယ ဒဠှဘာဝေါ ကာမုပါဒါနံ။ ဒသဝတ္ထုကာ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိ ဒိဋ္ဌုပါဒါနံ။ ယထာဟ "တတ္ထ ကတမံ ဒိဋ္ဌုပါဒါနံ။ နတ္ထိ ဒိန္နံ၊ နတ္ထိ ယိဋ္ဌံ။ပ။ သဗ္ဗံ ကတ္ဝာ ပဝေဒေန္တိ တိ ယာ ဧဝရူပါ ဒိဋ္ဌိ။ပ။ ဝိပရိယေသဂ္ဂါဟော။ ဣဒံ ဝုစ္စတိ ဒိဋ္ဌုပါဒါန"န္တိ[2]။ သီလဗ္ဗတေဟိ သုဒ္ဓီတိ ပရာမသနံ ပန သီလဗ္ဗတုပါဒါနံ။ ယထာဟ "တတ္ထ ကတမံ သီလဗ္ဗတုပါဒါနံ။ သီလေန သုဒ္ဓိ၊ ဝတေန သုဒ္ဓိ၊ သီလဗ္ဗတေန သုဒ္ဓီတိ ယာ ဧဝရူပါ ဒိဋ္ဌိ။ပ။ ဝိပရိယေသဂ္ဂါဟော။ ဣဒံ ဝုစ္စတိ သီလဗ္ဗတုပါဒါန"န္တိ[3]။ ဝိသတိဝတ္ထုကာ သက္ကာယဒိဋ္ဌိ အတ္တဝါဒုပါဒါနံ။ ယထာဟ "တတ္ထ ကတမံ အတ္တဝါဒုပါဒါနံ၊ ဣဓ အဿုတဝါ ပုထုဇ္ဇနော။ပ။ သပ္ပုရိသဓမ္မေ အဝိနီတော ရူပံ အတ္တတော သမနုပဿတိ။ပ။ ဝိပရိယေသဂ္ဂါဟော၊ ဣဒံ ဝုစ္စတိ အတ္တဝါဒု-ပါဒါန"န္တိ[3]။ အယမေတ္ထ ဓမ္မသင်္ခေပဝိတ္ထာရော။

ကမတောတိ ဣတ္ထေ ပန တိဝိဓော ကမော ဥပ္ပတ္တိက္ကမော ပဟာနက္ကမော ဒေသနာက္ကမော စ။ တတ္ထ အနမတဂ္ဂေ သံသာရေ ဣမဿ ပဌမံ ဥပ္ပတ္တိတိ အဘာဝတော ကိလေသာနံ နိပ္ပရိယာယေန ဥပ္ပတ္တိက္ကမော န ဝုစ္စတိ။ ပရိယာ-ယေန ပန ယေဘုယ္ယေန ကေသ္မိံ ဘဝေ အတ္တဂ္ဂါဟပုဗ္ဗင်္ဂမော သဿတုစ္ဆေဒါ-ဘိနိဝေသော၊ တတော "သဿတော အယံ အတ္တာ"တိ ဂဏှတော အတ္ထ-ဝိသုဒ္ဓတ္ထံ သီလဗ္ဗတုပါဒါနံ, "ဥစ္ဆိဇ္ဇတီ"တိ ဂဏှတော ပရလောကနိရပေက္ခဿ

၁-အဘိ ၁-၂၄၁၊ အဘိ ၂-၃၈၉-ဖိဋ္ဌေသု။

kāmupādānanti evaṁ paṭhamaṁ attavādupādānaṁ, tato diṭṭhisīlabbatakāmupādānānīti ayametesaṁ ekasmiṁ bhave uppattikkamo.

Diṭṭhupādānādīni cettha paṭhamaṁ pahīyanti sotāpattimaggavajjhattā. Kāmupādānaṁ pacchā, arahattamaggavajjhattāti ayametesaṁ pahānakkamo.

Mahāvisayattā pana pākaṭattā ca etesu kāmupādānaṁ paṭhamaṁ desitaṁ. Mahāvisayaṁ hi taṁ aṭṭhacittasampayogā, appavisayāni itarāni catucittasampayogā, yebhuyyena ca ālayarāmattā pajāya pākaṭaṁ kāmupādānaṁ, na itarāni. Kāmupādānavā[1] kāmānaṁ[2] samadhigamatthaṁ kotūhalamaṅgalādibahulo hoti, sā'ssa diṭṭhīti[3] tadanantaraṁ diṭṭhupādānaṁ, taṁ pabhijjamānaṁ[4] sīlabbata-attavādupādānavasena duvidhaṁ hoti. Tasmiṁ dvaye gokiriyaṁ kukkurakiriyaṁ vā disvāpi veditabbato oḷārikanti sīlabbatupādānaṁ paṭhamaṁ desitaṁ. Sukhumattā ante attavādupādānanti ayametesaṁ desanākkamo.

Taṇhā ca purimasse'ttha, ekadhā hoti paccayo.
Sattadhā aṭṭhadhā vāpi, hoti sesattayassa sā.

Ettha ca evaṁ desite upādānacatukke purimassa kāmupādānassa kāmataṇhā upanissayavasena ekadhāva paccayo hoti, taṇhābhinanditesu visayesu uppattito. Sesattayassa pana sahajāta aññamaññā nissaya sampayutta atthi avigatahetuvasena sattadhā vā, upanissayena saha aṭṭhadhā vāpi paccayo hoti. Yadā ca sā upanissayavasena paccayo hoti, tadā asahajātāva hotīti.

Ayaṁ taṇhāpaccayā upādānanti padasmiṁ vitthārakathā.

Upādānapaccayābhavapadavitthārakathā

646. Upādānapaccayā bhavapade—

Atthato dhammato ceva, sātthato bhedasaṅgahā.
Yaṁ yassa paccayo ceva, viññātabbo vinicchayo.

1. Kāmupādānaṁ vā (Ka)
2. Vatthukāmānaṁ (Abhi-Ṭṭha 2. 173)
3. Na sassatadiṭṭhīti (Syā), sassatanti (Ka)
4. Bhijjamānaṁ (Syā)

ကာမုပါဒါနန္တိ ဧဝံ ပဌမံ အတ္တဝါဒုပါဒါနံ၊ တတော ဒိဋ္ဌိသီလဗ္ဗတကာမုပါဒါနာနီတိ အယမေတေသံ ကေသ္မိ ဘဝေ ဥပ္ပတ္တိက္ကမော။

ဒိဋ္ဌုပါဒါနာဒီနိ စေတ္ထ ပဌမံ ပဟီယန္တိ သောတာပတ္တိမဂ္ဂဝဇ္ဈတ္တာ။ ကာမုပါဒါနံ ပစ္ဆာ, အရဟတ္တမဂ္ဂဝဇ္ဈတ္တာတိ အယမေတေသံ ပဟာနက္ကမော။

မဟာဝိသယတ္တာ ပန ပါကဋတ္တာ စ ဧတေသု ကာမုပါဒါနံ ပဌမံ ဒေသိတံ။ မဟာဝိသယံ ဟိ တံ အဋ္ဌစိတ္တသမ္ပယောဂါ၊ အပ္ပဝိသယာနိ ဣတရာနိ စတုစိတ္တသမ္ပယောဂါ၊ ယေဘုယ္ယေန စ အာလယရာမတ္တာ ပဇာယ ပါကဋံ ကာမုပါဒါနံ၊ န ဣတရာနိ။ ကာမုပါဒါနဝါ[1] ကာမာနံ[2] သမဓိဂမတ္ထံ ကောတူဟလမင်္ဂလာဒိဗဟုလော ဟောတိ၊ သာ'ဿ ဒိဋ္ဌိတိ[3] တဒနန္တရံ ဒိဋ္ဌုပါဒါနံ၊ တံ ပဘိဇ္ဇမာနံ[4] သီလဗ္ဗတအတ္တဝါဒုပါဒါနဝသေန ဒုဝိဓံ ဟောတိ။ တသ္မိံ ဒ္ဝယေ ဂေါကိရိယံ ကုက္ကုရကိရိယံ ဝါ ဒိသ္ဝာပိ ဝေဒိတဗ္ဗတော ဩဠာရိကန္တိ သီလဗ္ဗတုပါဒါနံ ပဌမံ ဒေသိတံ။ သုခုမတ္တာ အန္တေ အတ္တဝါဒုပါဒါနန္တိ အယမေတေသံ ဒေသနာက္ကမော။

. တဏှာ စ ပုရိမသ္မော'တ္ထ၊ ကေဓာ ဟောတိ ပစ္စယော။
သတ္တဓာ အဋ္ဌဓာ ဝါပိ၊ ဟောတိ သေသတ္တယဿ သာ။

ဏ္ဍေ စ ဧဝံ ဒေသိတေ ဥပါဒါနစတုက္ကေ ပုရိမဿ ကာမုပါဒါနဿ ကာမတဏှာ ဥပနိဿယဝသေန ကေဓာဝေ ပစ္စယော ဟောတိ၊ တဏှာဘိနန္ဒိတေသု ဝိသယေသု ဥပ္ပတ္တိတော။ သေသတ္တယဿ ပန သဟဇာတ အညမညဉ္စ နိဿယ သမ္ပယုတ္တ အတ္ထိ အဝိဂတဟေတုဝသေန သတ္တဓာ ဝါ၊ဥပနိဿယေန သဟ အဋ္ဌဓာ ဝါပိ ပစ္စယော ဟောတိ။ ယဒါ စ သာ ဥပနိဿယဝသေန ပစ္စယော ဟောတိ၊ တဒါ အသဟဇာတာဝ ဟောတီတိ။

အယံ တဏှာပစ္စယာ ဥပါဒါနန္တိ ပဒသ္မိံ ဝိတ္ထာရကထာ။

ဥပါဒါနပစ္စယာဘဝပဒဝိတ္ထာရကထာ

၆၄၆။ ဥပါဒါနပစ္စယာ ဘဝပဒေ—

အတ္ထတော ဓမ္မတော စေဝ၊ သာတ္ထတော ဘေဒသင်္ဂဟာ။
ယံ ယဿ ပစ္စယော စေဝ၊ ဝိညာတဗ္ဗော ဝိနိစ္ဆယော။

၁-ကာမုပါဒါနံ ဝါ (က)
၂-ဝတ္ထုကာမာနံ (အဘိ-ဋ္ဌ ၂-၁၇၃)
၃-ဒိဋ္ဌိတိ (သျာ)၊ သဿတန္တိ (က)
၄-ဘိဇ္ဇမာနံ (သျာ)

Tattha bhavatīti bhavo. So kammabhavo upapattibhavo[1] cāti duvidho hoti. Yathāha "bhavo duvidhena atthi kammabhavo, atthi upapattibhavo"ti[2]. Tattha kammameva bhavo kammabhavo, tathā upapattiyeva bhavo upapattibhavo. Ettha ca upapatti bhavatīti bhavo. Kammaṁ pana yathā sukhakāraṇattā "sukho Buddhānaṁ uppādo"ti[3] vutto, evaṁ bhavakāraṇattā phalavohārena bhavoti veditabbanti. Evaṁ tāvettha **atthato** viññātabbo vinicchayo.

647. **Dhammato** pana kammabhavo tāva saṅkhepato cetanā ceva cetanāsampayuttā ca abhijjhādayo kammasaṅkhātā dhammā. Yathāha "tattha katamo kammabhavo. Puññābhisaṅkhāro apuññābhisaṅkhāro āneñjābhisaṅkhāro [4]parittabhūmako vā mahābhūmako vā[4], ayaṁ vuccati kammabhavo. Sabbampi bhavagāmikammaṁ kammabhavo"ti[2]. Ettha hi **puññābhisaṅkhāro**ti terasa cetanā. **Apuññābhisaṅkhāro**ti dvādasa. **Āneñjābhisaṅkhāro**ti catassocetanā. Evaṁ **parittabhūmako vā mahābhūmako vā**ti etena tāsaṁyeva cetanānaṁ mandabahuvipākatā vuttā. **Sabbampi bhavagāmikamman**ti iminā pana cetanāsampayuttā abhijjhādayo vuttā.

Upapattibhavo pana saṅkhepato kammābhinibbattā khandhā, pabhedato navavidho hoti. Yathāha "tattha katamo upapattibhavo. Kāmabhavo rūpabhavo arūpabhavo saññābhavo asaññābhavo nevasaññānāsaññābhavo, ekavokārabhavo catuvokārabhavo pañcavokārabhavo, ayaṁ vuccati upapattibhavo"ti[5]. Tattha kāmasaṅkhāto bhavo kāmabhavo. Esa nayo rūpārūpabhavesu. Saññāva taṁ bhavo, saññā vā ettha bhave atthīti saññābhavo. Vipariyāyena asaññābhavo. Oḷārikāya saññāya abhāvā sukhumāya ca bhāvā neva saññā, nāsaññā asmiṁ bhaveti nevasaññānāsaññābhavo. Ekena rūpakkhandhena vokiṇṇo bhavo ekavokārabhavo. Eko vā vokāro assa bhavassāti ekavokārabhavo. Esa nayo catuvokāra pañcavokārabhavesu. Tattha kāmabhavo pañca upādiṇṇakkhandhā. Tathā rūpabhavo. Arūpabhavo

1. Uppattibhavo (Sī, Syā), evamuparipi.
2-2. Abhi 2. 143 piṭṭhe.
3. Khu 1. 42 Dhammapade.
4-4. Abhi 2. 143 Pāḷiyaṁ na dissati.
5. Abhi 2. 143 piṭṭhe.

တတ္ထ ဘဝတီတိ ဘဝေါ။ သော ကမ္မဘဝေါ ဥပပတ္တိဘဝေါ[1] စာတိ ဒုဝိဓော ဟောတိ။ ယထာဟ "ဘဝေါ ဒုဝိဓေန အတ္ထိ ကမ္မဘဝေါ၊ အတ္ထိ ဥပပတ္တိ-ဘဝေါ"တိ[2]။ တတ္ထ ကမ္မမေဝ ဘဝေါ ကမ္မဘဝေါ၊ တထာ ဥပပတ္တိယေဝ ဘဝေါ ဥပပတ္တိဘဝေါ။ ထ္ဝေ စ ဥပပတ္တိ ဘဝတီတိ ဘဝေါ။ ကမ္မံ ပန ယထာ သုခကာရ-ဏတ္တာ "သုခေါ ဗုဒ္ဓါနံ ဥပ္ပါဒေါ"တိ[3] ဝုတ္တော၊ ဧဝံ ဘဝကာရဏတ္တာ ဖလ-ဝေါဟာရေန ဘဝေါတိ ဝေဒိတဗ္ဗန္တိ။ ဧဝံ တာဝေတ္ထ **အတ္ထတော** ဝိညာတဗ္ဗော ဝိနိစ္ဆယော။

၆၄၇။ **ဓမ္မတော** ပန ကမ္မဘဝေါ တာဝ သင်ခေပတော စေတနာ စေဝ စေတနာသမ္ပယုတ္တာ စ အဘိဇ္ဈာဒယော ကမ္မသင်္ခါတာ ဓမ္မာ။ ယထာဟ "တတ္ထ ကတမော ကမ္မဘဝေါ။ ပုညာဘိသင်္ခါရော အပုညာဘိသင်္ခါရော အာနေဉာဘိ-သင်္ခါရော [4]ပရိတ္တဘူမကော ဝါ မဟာဘူမကော ဝါ[4]၊ အယံ ဝုစ္စတိ ကမ္မဘဝေါ။ သဗ္ဗမ္ပိ ဘဝဂါမိကမ္မံ ကမ္မဘဝေါ"တိ[2]။ ထ္ဝေ ဟိ **ပုညာဘိသင်္ခါရော**တိ တေရသ စေတနာ။ **အပုညာဘိသင်္ခါရော**တိ ဒ္ဝါဒသ။ **အာနေဉ္ဇာဘိသင်္ခါရော**တိ စတဿော စေတနာ။ ဧဝံ **ပရိတ္တဘူမကော ဝါ မဟာဘူမကော ဝါ**တိ ဧတေန တာသံယေဝ စေတနာနံ မန္ဒဗဟုဝိပါကတာ ဝုတ္တာ။ **သဗ္ဗမ္ပိ ဘဝဂါမိကမ္မန္တိ** ဣမိနာ ပန စေတနာသမ္ပယုတ္တာ အဘိဇ္ဈာဒယော ဝုတ္တာ။

ဥပပတ္တိဘဝေါ ပန သင်ခေပတော ကမ္မာဘိနိဗ္ဗတ္တာ ခန္ဓာ၊ ပဘေဒတော နဝဝိဓော ဟောတိ။ ယထာဟ "တတ္ထ ကတမော ဥပပတ္တိဘဝေါ။ ကာမဘဝေါ ရူပဘဝေါ အရူပဘဝေါ သညာဘဝေါ အသညာဘဝေါ နေဝသညာနာ-သညာဘဝေါ၊ ဧကဝေါကာရဘဝေါ စတုဝေါကာရဘဝေါ ပဉ္စဝေါကာရ-ဘဝေါ၊ အယံ ဝုစ္စတိ ဥပပတ္တိဘဝေါ"တိ[3]။ တတ္ထ ကာမသင်္ခါတော ဘဝေါ ကာမဘဝေါ။ သော နယော ရူပါရူပဘဝေသု။ သညာဝ တံ ဘဝေါ၊ သညာ ဝါ ထ္ဝေ ဘဝေ အတ္ထီတိ သညာဘဝေါ။ ဝိပရိယာယေန အသညာဘဝေါ။ သြဠာ-ရိကာယ သညာယ အဘာဝါ သုခုမာယ စ ဘာဝါ နေဝသညာ,နာသညာ အသ္မိံ ဘဝေတိ နေဝသညာနာသညာဘဝေါ။ ဧကေန ရူပက္ခန္ဓေန ဝေါကိ-ဏ္ဏော ဘဝေါ ဧကဝေါကာရဘဝေါ။ ဧကော ဝါ ဝေါကာရော အဿ ဘဝဿာတိ ဧကဝေါကာရဘဝေါ။ သေ နယော စတုဝေါကာရ-ပဉ္စဝေါကာရ-ဘဝေသု။ တတ္ထ ကာမဘဝေါ ပဉ္စ ဥပါဒိဏ္ဏက္ခန္ဓာ။ တထာ ရူပဘဝေါ။ အရူပဘဝေါ

၁-ဥပ္ပတ္တိဘဝေါ (သီ၊ သျာ) ဧဝမုပရိပိ။ ၂-၂-အဘိ ၂-၁၄၃-ပိဋ္ဌေ။ ၃-ခု ၁-၄၂-မြုပဒေ။
၄-၄-အဘိ ၂-၁၄၃-ပါဠိယံ နတ္ထိဿတိ၊ ၅-အဘိ ၂-၁၄၃-ပိဋ္ဌေ။

cattāro, saññābhavo pañca. Asaññā bhavo eko upādiṇṇakkhandho. Nevasaññānāsaññābhavocattāro. Ekavokārabhavādayo ekacatupañcakkhandhā upādiṇṇakkhandhehīti evamettha dhammatopi viññātabbo vinicchayo.

648. **Sātthato**ti yathā ca bhavaniddese, tatheva kāmaṁ saṅkhāraniddesepi puññābhisaṅkhārādayova vuttā, evaṁ santepi purime atītakammavasena idha paṭisandhiyā paccayattā, ime paccuppannakammavasena āyatiṁ paṭisandhiyā paccayattāti punavacanaṁ sātthakameva, pubbe vā "tattha katamo puññābhisaṅkhāro, kusalā cetanā kāmāvacarā"ti[1] evamādinā nayena cetanāva saṅkhārāti vuttā. Idha pana "sabbampi bhavagāmikamman"ti[2] vacanato cetanāsampayuttāpi. Pubbe ca viññāṇapaccayameva kammaṁ "saṅkhārā"ti vuttaṁ. Idāni asaññābhavanibbattakampi. Kiṁ vā bahunā, "avijjāpaccayā saṅkhārā"ti ettha puññābhisaṅkhārādayova kusalākusalā dhammā vuttā. "Upādānapaccayā bhavo"ti idha pana upapattibhavassāpi saṅgahitattā kusalākusalābyākatā dhammā vuttā. Tasmā sabbathāpi sātthakamevidaṁ puna vacananti evamettha sātthatopi viññātabbo vinicchayo.

649. **Bhedasaṅgahā**ti upādānapaccayā bhavassa bhedato ceva saṅgahato ca. Yañhi kāmupādānapaccayā kāmabhavanibbattakaṁ kammaṁ karīyati, so kammabhavo. Tadabhinibbattā khandhā upapattibhavo. Esa nayo rūpārūpabhavesu. Evaṁ kāmupādānapaccayā dve kāmabhavā, tadantogadhā ca[3] saññābhavapañcavokārabhavā, dve rūpabhavā, tadantogadhā ca[3] saññābhava-asaññābhava-ekavokārabhavapañcavokārabhavā, dve arūpabhavā, tadantogadhā ca[3] saññābhavanevasaññānāsaññābhavacatuvokārabhavāti saddhiṁ antogadhehi cha bhavā. Yathā ca kāmupādānapaccayā saddhiṁ antogadhehi cha bhavā. Tathā sesupādānapaccayāpīti evaṁ upādānapaccayā **bhedato** saddhiṁ antogadhehi catuvīsati bhavā.

Saṅgahato pana kammabhavaṁ upapattibhavañca ekato katvā kāmupādānapaccayā saddhiṁ antogadhehi eko kāmabhavo. Tathā rūpārūpabhavāti tayo bhavā. Tathā sesupādānapaccayā pīti. Evaṁ upādānapaccayā saṅgahato saddhiṁ antogadhehi dvādasa bhavā.

1. Abhi 2. 142 piṭṭhe. 2. Abhi 2. 143 piṭṭhe. 3. Tadantogadhāva (Abhi-Ṭṭha 2. 176)

စတ္တာရော၊ သညာဘဝေါ ပဉ္စ။ အသညာ ဘဝေါ ဧကော ဥပါဒိက္ခန္ဓောဿ။ နေဝသညာနာသညာဘဝေါ စတ္တာရော။ ကေဝေါကာရဘဝါဒယော ကေစတု-ပဉ္စက္ခန္ဓာ ဥပါဒိက္ခန္ဓေဟိတိ ဧဝမေတ္ထ ဓမ္မတောပိ ဝိညာတမ္ဗော ဝိနိစ္ဆယော။

၆၄၈။ **သာတ္ထတော**တိ ယထာ စ ဘဝနိဒ္ဒေသေ၊ တထေဝ ကာမံ သင်္ခါရနိဒ္ဒေ-သေပိ ပုညာဘိသင်္ခါရာဒယောဝ ဝုတ္တာ၊ ဧဝံ သန္တေပိ ပုရိမေ အတီတကမ္မဝသေန ဣဓ ပဋိသန္ဓိယာ ပစ္စယတ္တာ၊ ဣမေ ပစ္စုပ္ပန္နကမ္မဝသေန အာယတိံ ပဋိသန္ဓိယာ ပစ္စယတ္တာတိ ပုနဝစနံ သာတ္ထကမေဝ၊ ပုဗ္ဗေ ဝါ "ဟတ္ထ ကတမော ပုညာဘိ-သင်္ခါရော၊ ကုသလာ စေတနာ ကာမာဝစရာ"တိ[1] ဧဝမာဒိနာ နယေန စေတနာဝ သင်္ခါရာတိ ဝုတ္တာ။ ဣဓ ပန "သဗ္ဗမ္ပိ ဘဝဂါမိကမ္မ"န္တိ[2] ဝစနတော စေတနာ-သမ္ပယုတ္တာပိ။ ပုဗ္ဗေ စ ဝိညာဏပစ္စယမေဝ ကမ္မံ "သင်္ခါရာ"တိ ဝုတ္တံ။ ဣဒါနိ အသညာဘဝနိဗ္ဗတ္တကမ္ပိ။ ကိံ ဝါ ဗဟုနာ၊ "အဝိဇ္ဇာပစ္စယာ သင်္ခါရာ"တိ ဧတ္ထ ပုညာဘိသင်္ခါရာဒယောဝ ကုသလာကုသလာ ဓမ္မာ ဝုတ္တာ။ "ဥပါဒါနပစ္စယာ ဘဝေါ"တိ ဣဓ ပန ဥပပတ္တိဘဝသာဝိ သင်္ဂဟိတတ္တာ ကုသလာကုသလာ-ဗျာကတာ ဓမ္မာ ဝုတ္တာ။ တသ္မာ သဗ္ဗထာပိ သာတ္ထကမေဝိဒံ ပုန ဝစနန္တိ ဧဝမေတ္ထ သာတ္ထတောပိ ဝိညာတမ္ဗော ဝိနိစ္ဆယော။

၆၄၉။ **ဘေဒသင်္ဂဟာ**တိ ဥပါဒါနပစ္စယာ ဘဝဿ ဘေဒတော စေဝ သင်္ဂဟ-တော စ။ ယဉ္ဉိ ကာမုပါဒါနပစ္စယာ ကာမဘဝနိဗ္ဗတ္တကံ ကမ္မံ ကရီယတိ၊ သော ကမ္မဘဝေါ။ တဒဘိနိဗ္ဗတ္တာ ခန္ဓာ ဥပပတ္တိဘဝေါ။ သေ နယော ရူပါရူပဘဝေသု။ ဧဝံ ကာမုပါဒါနပစ္စယာ ဒွေ ကာမဘဝါ, တဒန္တောဂဓာ စ[3] သညာဘဝပဉ္စ-ဝေါကာရဘဝါ၊ ဒွေ ရူပဘဝါ, တဒန္တောဂဓာ စ[3] သညာဘဝအသညာဘဝ-နေဝေါကာရဘဝပဉ္စဝေါကာရဘဝါ၊ ဒွေ အရူပဘဝါ, တဒန္တောဂဓာ ဝ[3] သညာဘဝနေဝသညာနာသညာဘဝစတုဝေါကာရဘဝါတိ သဒ္ဓိံ အန္တော-ဂဓေဟိ ဆ ဘဝါ။ ယထာ စ ကာမုပါဒါနပစ္စယာ သဒ္ဓိံ အန္တောဂဓေဟိ ဆ ဘဝါ။ တထာ သေသုပါဒါနပစ္စယာပိတိ ဧဝံ ဥပါဒါနပစ္စယာ **ဘေဒတော** သဒ္ဓိံ အန္တောဂဓေဟိ စတုဝိသတိ ဘဝါ။

သင်္ဂဟတော ပန ကမ္မဘဝံ ဥပပတ္တိဘဝဉ္စ ကေတော ကတ္ဝာ ကာမု-ပါဒါနပစ္စယာ သဒ္ဓိံ အန္တောဂဓေဟိ ဧကော ကာမဘဝေါ။ တထာ ရူပါရူပဘဝါတိ တယော ဘဝါ။ တထာ သေသုပါဒါနပစ္စယာ ဝိတိ။ ဧဝံ ဥပါဒါနပစ္စယာ သင်္ဂဟတော သဒ္ဓိံ အန္တောဂဓေဟိ ဒွါဒသ ဘဝါ။

၁-အာဘိ ၂-၁၄၂-ပိဋ္ဌေ။ ၂-အာဘိ ၂-၁၄၃-ပိဋ္ဌေ။ ၃-တဒန္တောဂဓာဝ (အာဘိ-ဋ္ဌ ၂-၁၇၆)

apica avisesena upādānapaccayā kāmabhavūpagaṁ kammaṁ kammabhavo. Tadabhinibbattā khandhā upapattibhavo. Esa nayo rūpārūpabhavesu. Evaṁ upādānapaccayā saddhiṁ antogadhehi dve kāmabhavā, dve rūpabhavā, dve arūpabhavāti aparena pariyāyena saṅgatato cha bhavā. Kammabhava-upapattibhavabhedaṁ vā anupagamma saddhiṁ antogadhehi kāmabhavādivasena tayo bhavā honti. Kāmabhavādibhedampi anupagamma kammabhava-upapattibhavavasena dve bhavā honti. Kammupapattibhedañcāpi[1] anupagamma upādānapaccayā bhavoti bhavavasena ekova bhavo hotīti evamettha upādānapaccayassa bhavassa bhedasaṅgahāpi viññātabbo vinicchayo.

650. **Yaṁ yassa paccayo cevā**ti yañcettha upādānaṁ yassa paccayo hoti, tatopi viññātabbo vinicchayoti attho. Kiṁ panettha kassa paccayo hoti? Yaṁkiñci yassa kassaci paccayo hotiyeva. Ummattako viya hi puthujjano. So idaṁ yuttaṁ idaṁ ayuttanti avicāretvā yassa kassaci upādānassa vasena yaṁkiñci bhavaṁ patthetvā yaṁkiñci kammaṁ karotiyeva. Tasmā yadekacce sīlabbatupādānena rūpārūpabhavā na hontīti vadanti, taṁ na gahetabbaṁ. Sabbena pana sabbo hotīti gahetabbaṁ.

Seyyathidaṁ—idhekacco anussavavasena vā diṭṭhānusārena vā "kāmā nāmete manussaloke ceva khattiyamahāsālakulādīsu, cha kāmāvacaradevaloke ca samiddhā"ti cintetvā tesaṁ adhigamatthaṁ asaddhammassavanādīhi vañcito "iminā kammena kāmā sampajjantī"ti maññamāno kāmupādānavasena kāyaduccaritādīnipi karoti, so duccaritapāripūriyā apāye upapajjati[2]. Sandiṭṭhike vā pana kāme patthayamāno paṭiladdhe ca[3] gopayamāno kāmupādānavasena kāyaduccaritādīni karoti, so duccaritapāripūriyā apāye upapajjati. Tatrāssa upapattihetubhūtaṁ[4] kammaṁ kammabhavo. Kammābhinibbattā khandhā upapattibhavo. Saññābhavapañcavokārabhavā pana tadantogadhā eva.

1. ...bhedampi (I)
2. Uppajjati (Sī, Syā), evamuparipi.
3. Vā (Syā, Abhi-Ṭṭha 2. 177)
4. Uppattihetubhūtaṁ (Sī, Syā), evamuparipi.

အဝိစ အဝိသေသေန ' ဥပဓိနုပစ္ဆယာ ကာမဘဝူပဂံ' ကမ္မံ ကမ္မဘဝေါ။ တဒဘိနိဗ္ဗတ္တာ ခန္ဓာ ဥပပတ္တိဘဝေါ။ သေ နံယော ရူပါရူပဘဝေသု။ ဧဝံ ဥပဓိနုပစ္ဆယာ သဒ္ဓိံ အန္တောဂဓေဟိ ဒွေ ကာမဘဝါ၊ ဒွေ ရူပဘဝါ၊ ဒွေ အရူပဘဝါတိ အပရေန ပရိယာယေန သင်္ဂဟတော ဆ ဘဝါ။ ကမ္မဘဝဥပပတ္တိ-ဘဝဘေဒံ ဝါ အနုပဂမ္မ သဒ္ဓိံ အန္တောဂဓေဟိ ကာမဘဝါဒိဝသေန တယော ဘဝါ ဟောန္တိ။ ကာမဘဝါဒိဘေဒမ္ပိ အနုပဂမ္မ ကမ္မဘဝဥပပတ္တိဘဝဝသေန ဒွေ ဘဝါ ဟောန္တိ။ ကမ္မုပပတ္တိဘေဒဉ္စာပိ[1] အနုပဂမ္မ ဥပဓိနုပစ္ဆယာ ဘဝေါတိ ဘဝဝသေန ဧကောဝ ဘဝေါ ဟောတီတိ ဧဝမေတ္ထ ဥပဓိနုပစ္ဆယဿ ဘဝဿ ဘေဒဂ္ဂဟဏမ္ပိ ဝိညာတဗ္ဗော ဝိနိစ္ဆယော။

၆၅၀။ **ယံ ယဿ ပစ္စယော ဧဝေါတိ** ယဉ္စေတ္ထ ဥပဓိနုံ ယဿ ပစ္စယော ဟောတိ၊ တတောပိ ဝိညာတဗ္ဗော ဝိနိစ္ဆယောတိ အတ္ထော။ ကိံ ပနေတ္ထ ကဿ ပစ္စယော ဟောတိ? ယံကိဉ္စိ ယဿ ကဿစိ ပစ္စယော ဟောတိယေဝ။ ဥမ္မတ္တကော ဝိယ ဟိ ပုထုဇ္ဇနော။ သော ဣဒံ ယုတ္တံ ဣဒံ အယုတ္တန္တိ အဝိစာရေတ္ဝာ ယဿ ကဿစိ ဥပဓိနုဿ ဝသေန ယံကိဉ္စိ ဘဝံ ပတ္ထေတ္ဝာ ယံကိဉ္စိ ကမ္မံ ကရောတိယေဝ။ တသ္မာ ယဒေကစ္စေ သီလဗ္ဗတုပဓိနုနေန ရူပါရူပ-ဘဝါ န ဟောန္တိတိ ဝဒန္တိ၊ တံ န ဂဟေတဗ္ဗံ။ သဗ္ဗေန ပန သဗ္ဗော ဟောတီတိ ဂဟေတဗ္ဗံ။

သေယျထိဒံ—ဣဓေကစ္စော အနုဿဝဝသေန ဝါ ဒိဋ္ဌာနုသာရေန ဝါ "ကာမာ နာမေတေ မနုဿလောကေ စေဝ ခတ္တိယမဟာသာလကုလာဒီသု, ဆ ကာမာဝစရဒေဝလောကေ စ သမိဒ္ဓါ"တိ စိန္တေတ္ဝာ တေသံ အဓိဂမတ္ထံ အသဒ္ဓမ္မဿဝနာဒီဟိ ဝဉ္စိတော "ဣမိနာ ကမ္မေန ကာမာ သမ္ပဇ္ဇန္တိ"တိ မညမာနော ကာမုပဓိနံဝသေန ကာယဒုစ္စရိတာဒီနိပိ ကရောတိ၊ သော ဒုစ္စရိတပါရိပူရိယာ အပါယေ ဥပပဇ္ဇတိ[2]။ သန္ဒိဋ္ဌိကေ ဝါ ပန ကာမေ ပတ္ထယမာနော ပဋိလဒ္ဓေ စ[3] ဂေါပယမာနော ကာမုပဓိနံဝသေန ကာယဒုစ္စရိတာဒီနိ ကရောတိ၊ သော ဒုစ္စရိတပါရိပူရိယာ အပါယေ ဥပပဇ္ဇတိ။ တတြာဿ ဥပပတ္တိဟေတုဘူတံ[4] ကမ္မံ ကမ္မဘဝေါ။ ကမ္မာဘိနိဗ္ဗတ္တာ ခန္ဓာ ဥပပတ္တိဘဝေါ။ သညာဘဝပ္ပဋိသေဓကာရ-ဘာဝါ ပန တဒန္တောဂဓာ ဧဝ။

၁-....ဘေဒဉ္စိ (ဋီ)
၂-ဝါ (သျာ၊အဘိ-ဋ ၂-၁၇၇)
၃-ဥပပဇ္ဇတိ (သီ၊ သျာ)၊ ဧဝမုပရိဝိ။
၄-ဥပပတ္တိဟေတုဘူတံ (သီ၊ သျာ)၊ ဧဝမုပရိဝိ။

Aparo pana saddhammassavanādīhi upabrūhitañāṇo “iminā kammena kāmā sampajjantī”ti maññamāno kāmupādānavasena kāyasucaritādīni karoti. So sucaritapāripūriyā devesu vā manussesu vā upapajjati. Tatrāssa upapattihetubhūtaṁ kammaṁ kammabhavo. Kammābhinibbattā khandhā upapattibhavo. Saññābhavapañcavokārabhavā pana tadantogadhā eva. Iti kāmupādānaṁ sappabhedassa sāntogadhassa kāmabhavassa paccayo hoti.

Aparo “rūpārūpabhavesu tato samiddhatarā kāmā”ti sutvā parikappetvā vā kāmupādānavaseneva rūpārūpasamāpattiyo nibbattetvā samāpattibalena rūpārūpabrahmaloke upapajjati. Tatrāssa upapattihetubhūtaṁ kammaṁ kammabhavo. Kammābhinibbattā khandhā upapattibhavo. Saññā-asaññānevasaññānāsaññā-ekacatupañcavokārabhavā pana tadantogadhā eva. Iti kāmupādānaṁ sappabhedānaṁ sāntogadhānaṁ rūpārūpabhavānampi paccayo hoti.

Aparo “ayaṁ attā nāma kāmāvacarasampattibhave vā rūpārūpabhavānaṁ vā aññatarasmiṁ ucchinne su-ucchinno hotī”ti ucchedadiṭṭhiṁ upādāya tadupagaṁ kammaṁ karoti, tassa taṁ kammaṁ kammabhavo. Kammābhinibbattā khandhā upapattibhavo. Saññābhavādayo pana tadantogadhā eva. Iti diṭṭhupādānaṁ sappabhedānaṁ sāntogadhānaṁ tiṇṇampi kāmarūpārūpabhavānaṁ paccayo hoti.

Aparo “ayaṁ attā nāma kāmāvacarasampattibhave vā rūpārūpabhavānaṁ vā aññatarasmiṁ sukhī hoti vigatapariḷāho”ti attavādupādānena tadupagaṁ kammaṁ karoti, tassa taṁ kammaṁ kammabhavo. Tadabhinibbattā khandhā upapattibhavo. Saññābhavādayo pana tadantogadhā eva. Iti attavādupādānaṁ sappabhedānaṁ sāntogadhānaṁ tiṇṇaṁ bhavānaṁ paccayo hoti.

Aparo “idaṁ sīlabbataṁ nāma kāmāvacarasampattibhave vā rūpārūpabhavānaṁ vā aññatarasmiṁ paripūrentassa sukhaṁ pāripūriṁ gacchatī”ti sīlabbatupādānavasena tadupagaṁ kammaṁ karoti, tassa taṁ kammaṁ kammabhavo. Tadabhinibbattā khandhā upapattibhavo. Saññābhavādayo pana tadantogadhā eva. Iti sīlabbatupādānaṁ sappabhedānaṁ sāntogadhānaṁ tiṇṇaṁ bhavānaṁ paccayo hoti. Evamettha yaṁ yassa paccayo hoti, tatopi viññātabbo vinicchayo.

အပရော ပန သဒ္ဓမ္မဿဝနာဒီဟိ ဥပဗြူဟိတဉ္ဈော “ဣမိနာ ကမ္မေန ကာမာ သမ္ပဇ္ဇန္တီ”တိ မညမာနော ကာမုပါဒါနဝသေန ကာယသုစရိတာဒီနိ ကရောတိ။ သော သုစရိတပါရိပူရိယာ ဒေဝေသု ဝါ မနုဿေသု ဝါ ဥပပဇ္ဇတိ။ တတြဿ ဥပပတ္တိဟေတုဘူတံ ကမ္မံ ကမ္မဘဝေါ။ ကမ္မာဘိနိဗ္ဗတ္တာ ခန္ဓာ ဥပပတ္တိဘဝေါ။ သညာဘဝါဒယော ပန တဒန္တောဂဓာ ဧဝ။ ဣတိ ကာမုပါဒါနံ သပ္ပဘေဒဿ သာန္တောဂဓဿ ကာမဘဝဿ ပစ္စယော ဟောတိ။

အပရော “ရူပါရူပဘဝေသု တတော သမိဒ္ဓတရာ ကာမာ’’တိ သုတ္ဝာ ပရိကပ္ပေတ္ဝာ ဝါ ကာမုပါဒါနဝသေနေဝ ရူပါရူပသမာပတ္တိယော နိဗ္ဗတ္တေတ္ဝာ သမာပတ္တိဗလေန ရူပါရူပဗြဟ္မလောကေ ဥပပဇ္ဇတိ။ တတြဿ ဥပပတ္တိဟေတုဘူတံ ကမ္မံ ကမ္မဘဝေါ။ ကမ္မာဘိနိဗ္ဗတ္တာ ခန္ဓာ ဥပပတ္တိဘဝေါ။ သညာ-အသညာ-နေဝသညာနာသညာ-ဧက-စတု-ပဉ္စဝေါကာရဘဝါ ပန တဒန္တောဂဓာ ဧဝ။ ဣတိ ကာမုပါဒါနံ သပ္ပဘေဒါနံ သာန္တောဂဓာနံ ရူပါရူပဘဝါနမ္ပိ ပစ္စယော ဟောတိ။

အပရော “အယံ အတ္တာ နာမ ကာမာဝစရသမ္ပတ္တိဘဝေ ဝါ ရူပါရူပဘဝါနံ ဝါ အညတရသ္မိံ ဥစ္ဆိန္နေ သုဥ္ဆိန္နော ဟောတီ”တိ ဥစ္ဆေဒဒိဋ္ဌိံ ဥပါဒါယ တဒုပဂံ ကမ္မံ ကရောတိ၊ တဿ တံ ကမ္မံ ကမ္မဘဝေါ။ ကမ္မာဘိနိဗ္ဗတ္တာ ခန္ဓာ ဥပပတ္တိဘဝေါ။ သညာဘဝါဒယော ပန တဒန္တောဂဓာ ဧဝ။ ဣတိ ဒိဋ္ဌုပါဒါနံ သပ္ပဘေဒါနံ သာန္တောဂဓာနံ တိဏ္ဏမ္ပိ ကာမရူပါရူပဘဝါနံ ပစ္စယော ဟောတိ။

အပရော “အယံ အတ္တာ နာမ ကာမာဝစရသမ္ပတ္တိဘဝေ ဝါ ရူပါရူပဘဝါနံ ဝါ အညတရသ္မိံ သုခီ ဟောတိ ဝိဂတပရိဠာဟော”တိ အတ္တဝါဒုပါဒါနေန တဒုပဂံ ကမ္မံ ကရောတိ၊ တဿ တံ ကမ္မံ ကမ္မဘဝေါ။ တဒဘိနိဗ္ဗတ္တာ ခန္ဓာ ဥပပတ္တိဘဝေါ။ သညာဘဝါဒယော ပန တဒန္တောဂဓာ ဧဝ။ ဣတိ အတ္တဝါဒုပါဒါနံ သပ္ပဘေဒါနံ သာန္တောဂဓာနံ တိဏ္ဏံ ဘဝါနံ ပစ္စယော ဟောတိ။

အပရော “ဣဒံ သီလမ္ဗတံ နာမ ကာမာဝစရသမ္ပတ္တိဘဝေ ဝါ ရူပါရူပဘဝါနံ ဝါ အညတရသ္မိံ ပရိပူရေန္တဿ သုခံ ပါရိပူရိံ ဂစ္ဆတီ”တိ သီလမ္ဗတုပါဒါန-ဝသေန တဒုပဂံ ကမ္မံ ကရောတိ၊ တဿ တံ ကမ္မံ ကမ္မဘဝေါ။ တဒဘိနိဗ္ဗတ္တာ ခန္ဓာ ဥပပတ္တိဘဝေါ။ သညာဘဝါဒယော ပန တဒန္တောဂဓာ ဧဝ။ ဣတိ သီလမ္ဗတုပါဒါနံ သပ္ပဘေဒါနံ သာန္တောဂဓာနံ တိဏ္ဏံ ဘဝါနံ ပစ္စယော ဟောတိ။ ဧဝမေတ္ထ ယံ ယဿ ပစ္စယော ဟောတိ၊ တတောပိ ဝိညာတဗ္ဗော ဝိနိစ္ဆယော။

Kimpanettha kassa bhavassa kathaṁ paccayo hotīti ce.

Rūpārūpabhavānaṁ, upanissayapaccayo upādānaṁ.
Sahajātādīhipi taṁ, kāmabhavassāti viññeyyaṁ.

Rūpārūpabhavānaṁ hi, kāmabhavapariyāpannassa ca kammabhave kusalakammasseva, upapattibhavassa cetaṁ catubbidhampi upādānaṁ upanissayapaccayavasena ekadhāva paccayo hoti. Kāmabhave attanā sampayuttākusalakammabhavassa sahajāta aññamañña nissaya sampayutta atthi avigata hetupaccayappabhedehi sahajātādīhi paccayo hoti. Vippayuttassa pana upanissayapaccayenevāti.

Ayaṁ upādānapaccayā bhavoti padasmiṁ vitthārakathā.

Bhavapaccayājāti-ādivitthārakathā

651. Bhavapaccayā jātīti-ādīsu jāti-ādīnaṁ vinicchayo Saccaniddese vuttanayeneva veditabbo. **Bhavo**ti panettha kammabhavova adhippeto. So hi jātiyā paccayo, na upapattibhavo. So ca pana kammapaccaya-upanissayapaccayavasena dvedhā paccayo hotīti.

Tattha siyā—kathaṁ panetaṁ jānitabbaṁ bhavo jātiyā paccayoti ce. Bāhirapaccayasamattepi hīnapaṇītatādivisesadassanato. Bāhirānaṁ hi janakajananīsukkasoṇitāhārādīnaṁ paccayānaṁ samattepi sattānaṁ yamakānampi sataṁ hīnapaṇītatādiviseso dissati. So ca na ahetuko sabbadā ca sabbesañca abhāvato, na kammabhavato aññahetuko tadabhinibbattakasattānaṁ ajjhattasantāne aññassa kāraṇassa abhāvatoti kammabhavahetukova. Kammaṁ hi sattānaṁ hīnapaṇītatādivisesassa hetu. Tenāha Bhagavā "kammaṁ satte vibhajati yadidaṁ hīnappaṇītatāyā"ti[1]. Tasmā jānitabbametaṁ "bhavo jātiyā paccayo"ti.

Yasmā ca asati jātiyā jarāmaraṇaṁ nāma, sokādayo vā dhammā na honti. Jātiyā pana sati jarāmaraṇañceva, jarāmaraṇasaṅkhātadukkhadhammaphuṭṭhassa ca bālajanassa jarāmaraṇābhisambandhā vā tena tena dukkhadhammena

1. Ma 3. 244 piṭṭhe.

ကိမ္မနေတ္ထ ကဿ ဘဝဿ ကထံ ပစ္စယော ဟောတီတိ စေ။

ရူပါရူပဘဝါနံ၊ ဥပနိဿယပစ္စယော ဥပါဒါနံ။
သဟဇာတာဒီဟိပိ တံ၊ ကာမဘဝဿာတိ ဝိညေယ္ယံ။

ရူပါရူပဘဝါနံ ဟိ, ကာမဘဝပရိယာပန္နဿ စ ကမ္မဘဝေ ကုသလကမ္မဿေဝ, ဥပပတ္တိဘဝဿ စေတံ စတုဗ္ဗိဓမ္ပိ ဥပါဒါနံ ဥပနိဿယပစ္စယဝသေန ဧကဓာဝ ပစ္စယော ဟောတိ။ ကာမဘဝေ အတ္တနာ သမ္ပယုတ္တာကုသလကမ္မဘဝဿ သဟဇာတ အညမညနိဿယ သမ္ပယုတ္တ အတ္ထိ အဝိဂတ ဟေတုပစ္စယပ္ပဘေဒေဟိ သဟဇာတာဒီဟိ ပစ္စယော ဟောတိ။ ဝိပ္ပယုတ္တဿ ပန ဥပနိဿယပစ္စယေနေဝါတိ။

အယံ ဥပါဒါနပစ္စယာ ဘဝေါတိ ပဒသ္မိံ ဝိတ္ထာရကထာ။

ဘဝပစ္စယာဇာတိအာဒိဝိတ္ထာရကထာ

၆၅၁။ ဘဝပစ္စယာ ဇာတီတိအာဒီသု ဇာတိအာဒီနံ ဝိနိစ္ဆယော သစ္စနိဒ္ဒေသေ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗော။ **ဘဝေါ**တိ ပနေတ္ထ ကမ္မဘဝေါဝ အဓိပ္ပေတော။ သော် ဟိ ဇာတိယာ ပစ္စယော၊ နော ဥပပတ္တိဘဝေါ။ သော စ ပန ကမ္မပစ္စယ-ဥပနိဿယပစ္စယဝသေန ဒ္ဝေဓာ ပစ္စယော ဟောတီတိ။

တတ္ထ သိယာ—ကထံ ပနေတံ ဇာနိတဗ္ဗံ ဘဝေါ ဇာတိယာ ပစ္စယောတိ စေ။ ဗာဟိရပစ္စယသမတ္တေပိ ဟီနပဏီတတာဒိဝိသေသဒဿနတော။ ဗာဟိရာနံ ဟိ ဇနကဇနနီသုက္ကသောဏိတာဟာရာဒီနံ ပစ္စယာနံ သမတ္တေပိ သတ္တာနံ ယမကာနမ္ပိ သတံ ဟီနပဏီတတာဒိဝိသေသော ဒိဿတိ။ သော စ နာဟေတုကော သဗ္ဗဒါ စ သဗ္ဗေသဉ္စ အဘာဝတော၊ နော ကမ္မဘဝတော အညဟေတုကော တဒဘိနိဗ္ဗတ္တကသတ္တာနံ အဗျတ္တသန္တာနေ အညဿ ကာရဏဿ အဘာဝတောတိ ကမ္မဘဝဟေတုကော၀။ ကမ္မံ ဟိ သတ္တာနံ ဟီနပဏီတတာဒိဝိသေသဿ ဟေတု။ တေနာဟ ဘဂဝါ "ကမ္မံ သတ္တေ ဝိဘဇတိ ယဒိဒံ ဟီနပ္ပဏီတတာယာ"တိ[2]။ တသ္မာ ဇာနိတဗ္ဗမေတံ "ဘဝေါ ဇာတိယာ ပစ္စယော"တိ။

ယသ္မာ စ အသတိ ဇာတိယာ ဇရာမရဏံ နာမ, သောကာဒယော ဝါ ဓမ္မာ နော ဟောန္တိ။ ဇာတိယာ ပန သတိ ဇရာမရဏာဒ္ယော, ဇရာမရဏာသင်္ခါတဒုက္ခဓမ္မ-ဖုဋ္ဌဿ စ ဗာလဇနဿ ဇရာမရဏာဘိသမ္ဗန္ဓာ ဝါ တေန တေန ဒုက္ခဓမ္မေန

၁-မ ၃-၂၄၄-ပိဋ္ဌေ။

phuṭṭhassa anabhisambandhā vā sokādayo ca dhammā honti. Tasmā ayampi jātijarāmaraṇassa ceva sokādīnañca paccayo hotīti veditabbā. Sā pana upanissayakoṭiyā ekadhāva paccayo hotīti.

Ayaṁ bhavapaccayā jātīti-ādīsu vitthārakathā.

Bhavacakkakathā

652. Yasmā panettha sokādayo avasāne vuttā, tasmā yā sā avijjā paccayā saṅkhārāti evametassa bhavacakkassa ādimhi vuttā, sā,

Sokādīhi avijjā, siddhā bhavacakkamaviditādimidaṁ.
Kārakavedakarahitaṁ, dvādasavidhasuññatāsuññaṁ.

Satataṁ samitaṁ pavattatīti veditabbaṁ.

Kathaṁ panettha sokādīhi avijjā siddhā, kathamidaṁ bhavacakkaṁ aviditādi, kathaṁ kārakavedakarahitaṁ, kathaṁ dvādasavidhasuññatāsuññanti ce. Ettha hi sokadomanassupāyāsā avijjāya aviyogino, paridevo ca nāma mūḷhassāti tesu tāva siddhesu siddhā hoti avijjā. Apica "āsavasamudayā avijjāsamudayo"ti[1] vuttaṁ. Āsavasamudayā cete sokādayo honti.

Kathaṁ? Vatthukāmaviyoge tāva soko kāmāsavasamudayā[2] hoti. Yathāha—

"Tassa ce kāmayānassa, chandajātassa jantuno.
Te kāmā parihāyanti, sallaviddhova ruppatī"ti[3].

Yathā cāha—"kāmato jāyati soko"ti[4].

Sabbepi cete diṭṭhāsavasamudayā honti. Yathāha—

"Tassa 'ahaṁ rūpaṁ mama rūpan'ti pariyuṭṭhaṭṭhāyino rūpavipariṇāmaññathābhāvā uppajjanti sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā"ti[5].

Yathā ca diṭṭhāsavasamudayā, evaṁ bhavāsavasamudayāpi. Yathāha—

1. Ma 1. 67 piṭṭhe. 2. ...samudayo (Sī, Syā, Ka) 3. Khu 1. 399 piṭṭhe.
4. Khu 1. 45 piṭṭhe. 5. Saṁ 2. 3 piṭṭhe.

ဖုဋ္ဌဿ အနဘိသမ္ဗန္ဓာ ဝါ သောကာဒယော စ ဓမ္မာ ဟောန္တိ။ တသ္မာ အယမ္ပိ ဇာတိဇရာမရဏဿ စေဝ သောကာဒီနဉ္စ ပစ္စယော ဟောတီတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ၊ သာ ပန ဥပနိဿယကောဋိယာ ဧကဓာဝ ပစ္စယော ဟောတီတိ။

ဣဒံ ဘဝပစ္စယာ ဇာတီတိအာဒီသု ဝိတ္ထာရကထာ။

ဘဝစက္ကကထာ

၆၅၂။ ယသ္မာ ပနေတ္ထ သောကာဒယော အဝသာနေ ဝုတ္တာ၊ တသ္မာ ယာ သာ အဝိဇ္ဇာပစ္စယာ သင်္ခါရာတိ ဧဝမေတဿ ဘဝစက္ကဿ အာဒိမှိ ဝုတ္တာ သာ,

သောကာဒီဟိ အဝိဇ္ဇာ၊ သိဒ္ဓါ ဘဝစက္ကမဝိဒိတာဒိမိဒံ။
ကာရကဝေဒကရဟိတံ၊ ဒွါဒသဝိဓသုညတာသုညံ။

သတတံ သမိတံ ပဝတ္တတီတိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

ကထံ ပနေတ္ထ သောကာဒီဟိ အဝိဇ္ဇာ သိဒ္ဓါ၊ ကထမိဒံ ဘဝစက္ကံ အဝိဒိတာဒိ၊ ကထံ ကာရကဝေဒကရဟိတံ၊ ကထံ ဒွါဒသဝိဓသုညတာသုညန္တိ စေ။ ထွေ ဟိ သောကဒေါမနဿုပါယာသာ အဝိဇ္ဇာယ အဝိယောဂိနော၊ ပရိဒေဝေါ စ နာမ မူဠ္ဍဿာတိ တေသု တာဝ သိဒ္ဓေသု သိဒ္ဓါ ဟောတိ အဝိဇ္ဇာ။ အပိ စ "အာသဝသမုဒယာ အဝိဇ္ဇာသမုဒယော"တိ[1] ဝုတ္တံ။ အာသဝသမုဒယာ စေတေ သောကာဒယော ဟောန္တိ။

ကထံ? ဝတ္ထုကာမဝိယောဂေ တာဝ သောကော ကာမာသဝသမုဒယာ ဟောတိ။ ယထာဟ—

"တဿ စေ ကာမယာနဿ၊ ဆန္ဒဇာတဿ ဇန္တုနော။
တေ ကာမာ ပရိဟာယန္တိ၊ သလ္လဝိဒ္ဓော၀ ရုပ္ပတိ"တိ[2]။

ယထာ စာဟ—"ကာမတော ဇာယတိ သောကော"တိ[3]။

သဗ္ဗေပိ စေတေ ဒိဋ္ဌာသဝသမုဒယာ ဟောန္တိ။ ယထာဟ—

"တဿ 'အဟံ ရူပံ မမ ရူပ'န္တိ ပရိယုဋ္ဌာယိနော ရူပဝိပရိဏာမညထာဘာဝါ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ သောကပရိဒေဝဒုက္ခဒေါမနဿုပါယာသာ"တိ[4]။

ယထာ စ ဒိဋ္ဌာသဝသမုဒယာ၊ ဧဝံ ဘဝါသဝသမုဒယာပိ။ ယထာဟ—

၁-မ ၁-၆၇-ပိဋ္ဌေ။ ၂-....သမုဒယော (သီ၊ သျာ၊ က) ၃-ခု ၁-၃၉၉ပိဋ္ဌေ။
၄-ခု ၁-၄၅-ပိဋ္ဌေ။ ၅-သံ ၂-၃-ပိဋ္ဌေ။

"Yepi te devā dīghāyukā vaṇṇavanto sukhabahulā uccesu vimānesu ciraṭṭhitikā[1], tepi Tathāgatassa dhammadesanaṁ sutvā bhayaṁ santāsaṁ saṁvegamāpajjantī"ti[2]. Pañca pubbanimittāni disvā maraṇabhayena santajjitānaṁ devānaṁ viya.

Yathā ca bhavāsavasamudayā, evaṁ avijjāsavasamudayāpi. Yathāha—

"Sa kho so bhikkhave bālo tividhaṁ diṭṭheva dhamme dukkhaṁ domanassaṁ paṭisaṁvedetī"ti[3].

Iti yasmā āsavasamudayā ete dhammā honti, tasmā ete sijjhamānā avijjāya hetubhūte āsave sādhenti. Āsavesu ca siddhesu paccayabhāve bhāvato avijjāpi siddhāva hotīti. Evaṁ tāvettha **sokādīhi avijjā siddhā** hotīti veditabbā.

Yasmā pana evaṁ paccayabhāve bhāvato avijjāya siddhāya puna avijjāpaccayā saṅkhārā, saṅkhārapaccayā viññāṇanti evaṁ hetuphalaparamparāya pariyosānaṁ natthi. Tasmā taṁ hetuphalasambandhavasena pavattaṁ dvādasaṅgaṁ **bhavacakkaṁ aviditādī**ti siddhaṁ hoti.

Evaṁ sati avijjāpaccayā saṅkhārāti idaṁ ādimattakathanaṁ virujjhatīti ce. Nayidaṁ ādimattakathanaṁ. Padhānadhammakathanaṁ panetaṁ. Tiṇṇannaṁ hi vaṭṭanaṁ avijjā padhānā. Avijjāggahaṇena hi avasesakilesavaṭṭañca kammādīni ca bālaṁ palibodhenti[4]. Sappasiraggahaṇena sesasappasarīraṁ viya bāhaṁ. Avijjāsamucchede pana kate tehi vimokkho hoti. Sappasiracchede kate palibodhita[5]bāhāvimokkho viya. Yathāha "avijjāyatveva asesavirāganirodhā saṅkhāranirodho"ti-ādi[6]. Iti yaṁ gaṇhato bandho, muccato ca mokkho hoti, tassa padhānadhammassa kathanamidaṁ, na ādimattakathananti. Evamidaṁ **bhavacakkaṁ aviditādī**ti veditabbaṁ.

---

1. Ciraṁ dīghamaddhānaṁ tiṭṭhanti (sabbattha)
2. Saṁ 2. 70; Aṁ 1. 142 piṭṭhesu.
3. Ma 3. 202 piṭṭhe.
4. Paḷibodhenti (Sī), paliveṭhenti (Abhi-Ṭīṭha 2. 180)
5. Paḷiveṭhita- (Sī), paliveṭhita- (Abhi-Ṭīṭha 2. 180)
6. Saṁ 1. 244; Vi 3. 1 piṭṭhādīsu.

"ယေပိ တေ ဒေဝါ ဒီဃာယုကာ ဝဏ္ဏဝန္တော သုခဗဟုလာ ဥစ္စေသု ဝိမာနေသု စိရဋ္ဌိတိကာ[၁]၊ တေပိ တထာဂတဿ ဓမ္မဒေသနံ သုတ္ဝာ ဘယံ သန္တာသံ သံဝေဂမာပဇ္ဇန္တီ"တိ[၂]။ ပဉ္စ ပုဗ္ဗနိမိတ္တာနိ ဒိသွာ မရဏဘယေန သန္တဇ္ဇိတာနံ ဒေဝါနံ ဝိယ။

ယထာ စ ဘဝါသဝသမုဒယာ၊ ဧဝံ အဝိဇ္ဇာသဝသမုဒယာပိ။ ယထာဟ—

"သ ခေါ သော ဘိက္ခဝေ ဗာလော တိဝိဓံ ဒိဋ္ဌေ ဓမ္မေ ဒုက္ခံ ဒေါမနဿံ ပဋိသံဝေဒေတီ"တိ[၃]။

ဣတိ ယသ္မာ အာသဝသမုဒယာ ဧတေ ဓမ္မာ ဟောန္တိ၊ တသ္မာ ဧတေ သိဒ္ဓမာနာ အဝိဇ္ဇာယ ဟေတုဘူတေ အာသဝေ သာဓေန္တိ။ အာသဝေသု စ သိဒ္ဓေသု ပစ္စယဘာဝေ ဘာဝတော အဝိဇ္ဇာပိ သိဒ္ဓါ ဟောတီတိ။ ဧဝံ တာဝေတ္ထ **သောကာဒီဟိ အဝိဇ္ဇာ သိဒ္ဓါ** ဟောတီတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

ယသ္မာ ပန ဧဝံ ပစ္စယဘာဝေ ဘာဝတော အဝိဇ္ဇာယ သိဒ္ဓါယ ပုန အဝိဇ္ဇာပစ္စယာ သင်္ခါရာ၊ သင်္ခါရပစ္စယာ ဝိညာဏန္တိ ဧဝံ ဟေတုဖလပရမ္ပရာယ ပရိယောသာနံ နတ္ထိ။ တသ္မာ တံ ဟေတုဖလသမ္ဗန္ဓဝသေန ပဝတ္တံ ဒွါဒသင်္ဂံ **ဘဝစက္ကံ အဝိဒိတာဒီ**တိ သိဒ္ဓံ ဟောတိ။

ဧဝံ သတိ အဝိဇ္ဇာပစ္စယာ သင်္ခါရာတိ ဣဒံ အာဒိမတ္တကထနံ ဝိရုဇ္ဈတီတိ စေ။ နယိဒံ အာဒိမတ္တကထနံ။ ပဓာနဓမ္မကထနံ ပနေတံ။ တိဏ္ဏန္နံ ဟိ ဝဋ္ဋာနံ အဝိဇ္ဇာ ပဓာနာ။ အဝိဇ္ဇာဂ္ဂဟဏေန ဟိ အဝသေသကိလေသဝဋ္ဋဉ္စ ကမ္မာဒိနိ စ ဗာလံ ပလိဗောဓေန္တိ[၄]။ သပ္ပသိရဂ္ဂဟဏေန သေသသပ္ပသရီရံ ဝိယ ဗာဟံ။ အဝိဇ္ဇာသမုစ္ဆေဒေ ပန ကတေ တေဟိ ဝိမောက္ခော ဟောတိ။ သပ္ပသိရစ္ဆေဒေ ကတေ ပလိဗောဓိတ[၅]ဗာဟာဝိမောက္ခော ဝိယ။ ယထာဟ "အဝိဇ္ဇာယတ္ဝေဝ အသေသ-ဝိရာဂနိရောဓာ သင်္ခါရနိရောဓော"တိအာဒိ[၆]။ ဣတိ ယံ ဂဏှတော ဗန္ဓော, မုစ္စတော စ မောက္ခော ဟောတိ၊ တဿ ပဓာနဓမ္မဿ ကထနမိဒံ၊ န အာဒိ-မတ္တကထနန္တိ။ ဧဝမိဒံ **ဘဝစက္ကံ အဝိဒိတာဒီ**တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

၁-ဝိရံ ဒီဃမဒ္ဓါနံ တိဋ္ဌန္တိ (သဗ္ဗတ္ထ)
၂-မ. ၃-၂၀၂-ဝိဇ္ဇေ။
၃-ပဋိသံဝေဒေတီ (သီ)၊ ပလိဝေဋေန္တိ (အဘိ-ဋ္ဌ ၂-၁၈၀)
၄-သံ ၂-၇၀၊ အံ ၁-၁၄၂-ဝိဇ္ဇေသု။
၅-ပဋိဗောဓေန္တိ (သီ)၊ ပလိဝေဋေန္တိ (အဘိ-ဋ္ဌ ၂-၁၈၀)
၆-သံ ၁-၂၄၄၊ ဝိ ၃-၁-ဝိဘင်္ဂဒီသု။

Tayidaṁ yasmā avijjādīhi kāraṇehi saṅkhārādīnaṁ pavatti, tasmā tato aññena “brahmā Mahābrahmā seṭṭho sajitā”ti[1] evaṁ parikappitena brahmādinā vā saṁsārassa kārakena, “so kho pana me[2] ayaṁ attā vado vedeyyo”ti evaṁ parikappitena attanā vā sukhadukkhānaṁ vedakena rahitaṁ. Iti **kārakavedakarahitan**ti veditabbaṁ.

Yasmā panettha avijjā udayabbayadhammakattā dhuvabhāvena, saṁkiliṭṭhattā saṁkilesikattā ca subhabhāvena, udayabbayapaṭipīḷitattā sukhabhāvena, paccayāyattavuttittā vasavattanabhūtena attabhāvena ca suññā. Tathā saṅkhārādīnipi aṅgāni. Yasmā vā avijjā na attā, na attano, na attani, na attavatī. Tathā saṅkhārādīnipi aṅgāni. Tasmā **dvādasavidhasuññatāsuññā**metaṁ bhavacakkanti veditabbaṁ.

653. Evañca viditvā puna,

Tassāvijjātaṇhā, mūlamatītādayo tayo kālā.
Dve aṭṭha dve eva ca, sarūpato tesu aṅgāni.

Tassa kho panetassa bhavacakkassa avijjā taṇhā cāti dve dhammā **mūlan**ti veditabbā. Tadetaṁ pubbantāharaṇato avijjāmūlaṁ vedanāvasānaṁ, aparantasantānato taṇhāmūlaṁ jarāmaraṇāvasānanti duvidhaṁ hoti. Tattha purimaṁ diṭṭhicaritavasena vuttaṁ, pacchimaṁ taṇhācaritavasena. Diṭṭhicaritānaṁ hi avijjā, taṇhācaritānañca taṇhā saṁsāranāyikā. Ucchedadiṭṭhisamugghātāya vā paṭhamaṁ, phaluppattiyā hetūnaṁ anupacchedappakāsanato, sassatadiṭṭhisamugghātāya dutiyaṁ, uppannānaṁ jarāmaraṇappakāsanato. Gabbhaseyyakavasena vā purimaṁ, anupubbapavattidīpanato, opapātikavasena pacchimaṁ, sahuppattidīpanato.

Atītapaccuppannānāgatā cassa **tayo kālā.** Tesu Pāḷiyaṁ sarūpato āgatavasena “avijjā, saṅkhārā cā”ti **dve** aṅgāni atītakālāni. Viññāṇādīni bhavāvasānāni **aṭṭha** paccuppannakālāni. Jāti ceva jarāmaraṇañca **dve** anāgatakālānīti veditabbāni.

1. Dī 1. 17 piṭṭhe.
2. Yo me (Ma 1. 10)

တယိဒံ ယသ္မာ အဝိဇ္ဇာဒီဟိ ကာရကော‌ဟိ သင်္ခါရာဒီနံ ပဝတ္တိ၊ တသ္မာ တတော အညေန “ဗြဟ္မာ မဟာဗြဟ္မာ သေဋ္ဌော သဇိတာ”တိ[1] ဧဝံ ပရိကပ္ပိ-တေန ဗြဟ္မာဒိနာ ဝါ·သံသာရဿ ကာရကေန, “သော ခေါ ပန မေ[2] အယံ အတ္တာ ဝေဒေါ ဝေဒယျော”တိ ဧဝံ ပရိကပ္ပိတေန အတ္တနာ ဝါ သုခဒုက္ခာနံ ဝေဒကေန ရဟိတံ။ ဣတိ **ကာရကဝေဒကရဟိတ**န္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

ယသ္မာ ပနေတ္ထ အဝိဇ္ဇာ ဥဒယဗ္ဗယဓမ္မကတ္တာ ဓုဝဘာဝေန၊ သံကိလိဋ္ဌတ္တာ သံကိလေသိကတ္တာ စ သုဘဘာဝေန၊ ဥဒယဗ္ဗယပဋိပီဠိတတ္တာ သုခဘာဝေန၊ ပစ္စယာယတ္တဝုတ္တိတ္တာ ဝသဝတ္တနဘူတေန အတ္တဘာဝေန စ သုညာ။ တထာ သင်္ခါရာဒီနိပိ အင်္ဂါနိ။ ယသ္မာ ဝါ အဝိဇ္ဇာ န အတ္တာ၊ န အတ္တနော၊ န အတ္တနိ၊ န အတ္တဝတီ။ တထာ သင်္ခါရာဒီနိပိ အင်္ဂါနိ။ တသ္မာ **ဒွါဒသ-ဗိဓသုညတာသုည**မေတံ ဘဝစက္ကန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

၆၅၃။ ဧဝဉ္စ ဝိဒိတ္ဝာ ပုန,

တဿာဝိဇ္ဇာတဏှာ၊ မူလမတီတာဒယော တယော ကာလာ။
ဒွေ အဋ္ဌ ဒွေ ဧဝ စ၊ သရူပတော တေသု အင်္ဂါနိ။

တဿ ခေါ ပနေတဿ ဘဝစက္ကဿ အဝိဇ္ဇာ တဏှာ စာတိ ဒွေ ဓမ္မာ **မူလ**န္တိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ တဒေတံ ပုဗ္ဗန္တာဟရဏတော အဝိဇ္ဇာမူလံ ဝေဒနာဝ-သာနံ၊ အပရန္တသန္တာနတော တဏှာမူလံ ဇရာမရဏာဝသာနန္တိ ဒုဝိဓံ ဟောတိ။ တတ္ထ ပုရိမံ ဒိဋ္ဌစရိတဝသေန ဝုတ္တံ၊ ပစ္ဆိမံ တဏှာစရိတဝသေန။ ဒိဋ္ဌစရိတာနံ ဟိ အဝိဇ္ဇာ, တဏှာစရိတာနဉ္စ တဏှာ သံသာရနာယိကာ။ ဥဿဒ-ဒိဋ္ဌိသမုဂ္ဃာတာယ ဝါ ပဌမံ, ဖလုပ္ပတ္တိယာ ဟေတူနံ အနုပစ္ဆေဒပ္ပကာသနတော၊ သဿတဒိဋ္ဌိသမုဂ္ဃာတာယ ဒုတိယံ, ဥပ္ပန္နာနံ ဇရာမရဏပ္ပကာသနတော။ ဂဗ္ဘသေယ္ယကဝသေန ဝါ ပုရိမံ, အနုပုဗ္ဗဝုတ္တိဒီပနတော၊ သြပပါတိကဝသေန ပစ္ဆိမံ, သဟုပ္ပတ္တိဒီပနတော။

အတီတပစ္စုပ္ပန္နာနာဂတာ စဿ **တယော ကာလာ**။ တေသု ပါဋိယံ သရူပတော အာဂတဝသေန “အဝိဇ္ဇာ, သင်္ခါရာ စာ”တိ ဒွေ အင်္ဂါနိ အတီတ-ကာလာနိ။ ဝိညာဏာဒီနိ ဘဝါဝသာနာနိ **အဋ္ဌ** ပစ္စုပ္ပန္နကာလာနိ။ ဇာတိ ဧဝ ဇရာမရဏဉ္စ **ဒွေ** အနာဂတကာလာနိတိ ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။

၁-ဒီ ၁-၁၇-ပိဋ္ဌေ။
၂-ယော မေ (မ ၁-၁၀)

654. Puna,

"Hetuphalahetupubbaka-tisandhicatubhedasaṅgahañcetaṁ.
Vīsati-ākārāraṁ, tivaṭṭamanavaṭṭhita bhamati".

Itipi veditabbaṁ.

Tattha saṅkhārānañca paṭisandhiviññāṇassa ca antarā eko hetuphalasandhi nāma. Vedanāya ca taṇhāya ca antarā eko phalahetusandhi nāma. Bhavassa ca jātiyā ca antarā eko hetuphalasandhīti evamidaṁ **hetuphalahetupubbakatisandhī**ti veditabbaṁ.

Sandhīnaṁ ādipariyosānavavatthitā panassa **cattāro saṅgahā** honti. Seyyathidaṁ. Avijjāsaṅkhārā eko saṅgaho. Viññāṇanāmarūpasaḷāyatana-phassavedanā dutiyo. Taṇhupādānabhavā tatiyo. Jātijarāmaraṇaṁ catutthoti. Evamidaṁ catubhedasaṅgahanti veditabbaṁ.

Atīte hetavo pañca, idāni phalapañcakaṁ.
Idāni hetavo pañca, āyatiṁ phalapañcakanti.

Etehi pana vīsatiyā ākārasaṅkhātehi arehi **vīsati-ākārāran**ti veditabbaṁ. Tattha **atīte hetavo pañcā**ti avijjā saṅkhārā cāti ime tāva dve vuttā eva. Yasmā pana avidvā paritassati, paritassito upādiyati, tassupādānapaccayā bhavo. Tasmā taṇhupādānabhavāpi gahitā honti. Tenāha "purimakammabhavasmiṁ moho avijjā, āyūhanā saṅkhārā, nikanti taṇhā, upagamanaṁ upādānaṁ, cetanā bhavoti ime pañca dhammā purimakammabhavasmiṁ idha paṭisandhiyā paccayā"ti[1].

Tattha **purimakammabhavasmin**ti purime kammabhave, atītajātiyaṁ kammabhave kariyamāneti attho. **Moho avijjā**ti yo tadā dukkhādīsu moho, yena mūḷho kammaṁ karoti, sā avijjā. **Āyūhanā saṅkhārā**ti taṁ kammaṁ karoto yā purimacetanāyo, yathā "dānaṁ dassāmī"ti cittaṁ uppādetvā māsampi saṁvaccharampi dānupakaraṇāni sajjentassa uppannā purimacetanāyo. Paṭiggāhakānaṁ pana hatthe dakkhiṇaṁ patiṭṭhāpayato cetanā bhavoti vuccati. Ekāvajjanesu vā chasu javanesu cetanā āyūhanā

1. Paṭisaṁ 50 piṭṭhe.

၆၅၄။ ပုန,

"ဟေတုဖလဟေတုပုဗ္ဗက-တိသန္ဓိစတုဘေဒသင်္ဂဟဉ္စေတံ။
ဝိသတိအာကာရာရံ၊ တိဝဋ္ဋမနဝဋ္ဌိတံ ဘမတိ"။

ဣတိပိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

တတ္ထ သင်္ခါရာနဉ္စ ပဋိသန္ဓိဝိညာဏဿ စ အန္တရာ ဧကော ဟေတုဖလ-သန္ဓိ နာမ။ ဝေဒနာယ စ တဏှာယ စ အန္တရာ ဧကော ဖလဟေတုသန္ဓိ နာမ။ ဘဝဿ စ ဇာတိယာ စ အန္တရာ ဧကော ဟေတုဖလသန္ဓိတိ ဧဝမိဒံ **ဟေတု-ဖလဟေတုပုဗ္ဗကတိသန္ဓိ**တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

သန္ဓီနံ အာဒိပရိယောသာနဝဝတ္ထိတာ ပနဿ **စတ္တာရော သင်္ဂဟာ** ဟောန္တိ။ သေယျထိဒံ။ အဝိဇ္ဇာသင်္ခါရာ ဧကော သင်္ဂဟော။ ဝိညာဏနာမရူပသဠာယတန-ဖဿဝေဒနာ ဒုတိယော။ တဏှုပါဒါနဘဝါ တတိယော။ ဇာတိဇရာမရဏံ စတုတ္ထောတိ။ ဧဝမိဒံ စတုဘေဒသင်္ဂဟန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

အတီတေ ဟေတဝေါ ပဉ္စ၊ ဣဒါနိ ဖလပဉ္စကံ။
ဣဒါနိ ဟေတဝေါ ပဉ္စ၊ အာယတိံ ဖလပဉ္စကန္တိ။

ဧတ္ထေဟိ ပန ဝိသတိယာ အာကာရသင်္ခါတေဟိ အရေဟိ **ဝိသတိ-အာကာရာရန္တိ** ဝေဒိတဗ္ဗံ။ တတ္ထ **အတီတေ ဟေတဝေါ ပဉ္စ**တိ အဝိဇ္ဇာ သင်္ခါရာ စာတိ ဣမေ တာဝ ဒွေ ဝုတ္တာ ဧဝ။ ယသ္မာ ပန အဝိဒ္ဒါ ပရိတဿတိ၊ ပရိတဿိတော ဥပါဒိယတိ၊ တဿုပါဒါနပစ္စယာ ဘဝေါ။ တသ္မာ တဏှုပါဒါနဘဝါပိ ဂဟိတာ ဟောန္တိ။ တေနာဟ "ပုရိမကမ္မဘဝသ္မိံ မောဟော အဝိဇ္ဇာ၊ အာယူဟနာ သင်္ခါရာ၊ နိကန္တိ တဏှာ၊ ဥပဂမနံ ဥပါဒါနံ၊ စေတနာ ဘဝေါတိ ဣမေ ပဉ္စ ဓမ္မာ ပုရိမကမ္မဘဝသ္မိံ ဣဓ ပဋိသန္ဓိယာ ပစ္စယာ"တိ[2]။

တတ္ထ **ပုရိမကမ္မဘဝသ္မိ**န္တိ ပုရိမေ ကမ္မဘဝေ၊ အတီတဇာတိယံ ကမ္မဘဝေ ကရိယမာနေတိ အတ္ထော။ **မောဟော အဝိဇ္ဇာ**တိ ယော တဒါ ဒုက္ခာဒီသု မောဟော၊ ယေန မူဠှော ကမ္မံ ကရောတိ၊ သာ အဝိဇ္ဇာ။ **အာယူဟနာ သင်္ခါရာ**တိ တံ ကမ္မံ ကရောတော ယာ ပုရိမစေတနာယော၊ ယတ်ဝာ "ဒါနံ ဒဿာမိ"တိ စိတ္တံ ဥပ္ပါဒေတ္ဝာ မာသမ္ပိ သံဝစ္ဆရမ္ပိ ဒါနူပကရဏာနိ သဇ္ဇေန္တဿ ဥပ္ပန္နာ ပုရိမ-စေတနာယော။ ပဋိဂ္ဂါဟကာနံ ပန ဟတ္ထေ ဒက္ခိဏံ ပတိဋ္ဌာပယတော စေတနာ ဘဝေါတိ ဝုစ္စတိ။ ကောဝဇ္ဇနေသု ဝါ ဆသု ဇဝနေသု စေတနာ အာယူဟနာ

၁-ပဋိသံ ၅၀-ပိဋ္ဌေ၊

saṅkhārā nāma. Sattame bhavo. Yā kāci vā pana cetanā bhavo. Sampayuttā āyūhanā saṅkhārā nāma. **Nikanti taṇhā**ti yā kammaṁ karontassa phale upapattibhave nikāmanā patthanā, sā taṇhā nāma. **Upagamanaṁ upādānan**ti yaṁ kammabhavassa paccayabhūtaṁ "idaṁ katvā asukasmiṁ nāma ṭhāne kāme sevissāmi ucchijjissāmī"ti-ādinā nayena pavattaṁ upagamanaṁ gahaṇaṁ parāmasanaṁ, idaṁ upādānaṁ nāma. **Cetanā bhavo**ti āyūhanāvasāne vuttā cetanā bhavoti evamattho veditabbo.

Idāni phalapañcakanti viññāṇādivedanāvasānaṁ Pāḷiyaṁ āgatameva. Yathāha "idha paṭisandhi viññāṇaṁ, okkanti nāmarūpaṁ, pasādo āyatanaṁ, phuṭṭho phasso, vedayitaṁ vedanā, ime pañca dhammā idhūpapattibhavasmiṁ purekatassa kammassa paccayā"ti[1]. Tattha **paṭisandhi viññāṇan**ti yaṁ bhavantarapaṭisandhānavasena uppannattā paṭisandhīti vuccati, taṁ viññāṇaṁ. **Okkanti nāmarūpan**ti yā gabbhe rūpārūpadhammānaṁ okkanti āgantvā pavisanaṁ viya, idaṁ nāmarūpaṁ. **Pasādo āyatanan**ti idaṁ cakkhādipañcāyatanavasena vuttaṁ. **Phuṭṭho phasso**ti yo ārammaṇaṁ phuṭṭho phusanto uppanno, ayaṁ phasso. **Vedayitaṁ vedanā**ti yaṁ paṭisandhiviññāṇena vā saḷāyatanapaccayena vā phassena saha uppannaṁ vipākavedayitaṁ, sā vedanāti evamattho veditabbo.

Idāni hetavo pañcāti taṇhādayo Pāḷiyaṁ āgatā taṇhupādānabhavā. Bhave pana gahite tassa pubbabhāgā taṁsampayuttā vā saṅkhārā gahitāva honti. Taṇhupādānaggahaṇena ca taṁsampayuttā, yāya vā mūḷho kammaṁ karoti, sā avijjā gahitāva hotīti. Evaṁ pañca. Tenāha "idha paripakkattā āyatanānaṁ moho avijjā, āyūhanā saṅkhārā, nikanti taṇhā, upagamanaṁ upādānaṁ, cetanā bhavoti ime pañca dhammā idha kammabhavasmiṁ āyatiṁ paṭisandhiyā paccayā"ti[1]. Tattha **idha paripakkattā āyatanānan**ti paripakkāyatanassa kammakaraṇakāle sammoho dassito. Sesaṁ uttānatthameva.

Āyatiṁ phalapañcakanti viññāṇādīni pañca. Tāni jātiggahaṇena vuttāni. Jarāmaraṇaṁ pana tesaṁyeva jarāmaraṇaṁ. Tenāha "āyatiṁ paṭisandhi

1. Paṭisaṁ 50 piṭṭhe.

သင်္ခါရာ နာမ။ သတ္တမေ ဘဝေါ။ ယာ ကာစိ ဝါ ပန စေတနာ ဘဝေါ။ သမ္မယုတ္တာ အာယူဟနာ သင်္ခါရာ နာမ။ **နိကန္တိ တဏှာ**တိ ယာ ကမ္မံ ကရောန္တဿ ဖလေ ဥပပတ္တိဘဝေ နိကာမနာ ပတ္ထနာ၊ သာ တဏှာ နာမ။ **ဥပဂမနံ ဥပါဒါနန္တိ** ယံ ကမ္မဘဝဿ ပစ္စယဘူတံ ''ဣဒံ ကတ္ဝာ အသုကသ္မိံ နာမ ဌာနေ ကာမေ သေဝိဿာမိ ဥစ္ဆိဇ္ဇိဿာမီ''တိအာဒိနာ နယေန ပဝတ္တံ ဥပဂမနံ ဂဟဏံ ပရာမသနံ၊ ဣဒံ ဥပါဒါနံ နာမ။ **စေတနာ ဘဝေါ**တိ အာယူဟနာဝသာနေ ဝုတ္ထာ စေတနာ ဘဝေါတိ ဧဝမတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။

ဣဒါနိ ဖလပဉ္စကန္တိ ဝိညာဏာဒိဝေဒနာဝသာနံ ပါဠိယံ အာဂတမေဝ၊ ယထာဟ "ဣဓ ပဋိသန္ဓိ ဝိညာဏံ၊ ဩက္ကန္တိ နာမရူပံ၊ ပသာဒေါ အာယတနံ၊ ဖုဋ္ဌော ဖဿော၊ ဝေဒယိတံ ဝေဒနာ၊ ဣမေ ပဉ္စ ဓမ္မာ ဣဓူပပတ္တိဘဝဉ္စိ ပုရေကတဿ ကမ္မဿ ပစ္စယာ"တိ[1]။ တတ္ထ **ပဋိသန္ဓိ ဝိညာဏ**န္တိ ယံ ဘဝန္တရေ ပဋိသန္ဓာနဝသေန ဥပ္ပန္နတ္တာ ပဋိသန္ဓီတိ ဝုစ္စတိ၊ တံ ဝိညာဏံ။ **ဩက္ကန္တိ နာမ-ရူပ**န္တိ ယာ ဂဗ္ဘေ ရူပါရူပဓမ္မာနံ ဩက္ကန္တိ အာဂန္ဆာ ပဝိသနံ ဝိယ၊ ဣဒံ နာမရူပံ **ပသာဒေါ အာယတန**န္တိ ဣဒံ စက္ခာဒိပဉ္စာယတနဝသေန ဝုတ္တံ။ **ဖုဋ္ဌော ဖဿော**တိ ယော အာရမ္မဏံ ဖုဋ္ဌော ဖုသန္တော ဥပ္ပန္နော၊ အယံ ဖဿော **ဝေဒယိတံ ဝေဒနာ**တိ ယံ ပဋိသန္ဓိဝိညာဏေန ဝါ သဋ္ဌာယတနပစ္စယေန ဥ ဖဿေန သဟ ဥပ္ပန္နံ ဝိပါကဝေဒယိတံ၊ သာ ဝေဒနာတိ ဧဝမတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။

ဣဒါနိ ဟေတဝေါ ပဉ္စာတိ တဏှာဒယော ပါဠိယံ အာဂတာ တဏှာ-ပါဒါနဘဝါ။ ဘဝေ ပန ဂဟိတေ တဿ ပုဗ္ဗဘာဂါ တံသမ္ပယုတ္တာ ဝါ သင်္ခါရာ ဂဟိတာဝ ဟောန္တိ။ တဏှုပါဒါနဂ္ဂဟဏေန စ တံသမ္ပယုတ္တာ၊ ယာယ ဝ မူဠ္ဟော ကမ္မံ ကရောတိ၊ သာ အဝိဇ္ဇာ ဂဟိတာဝ ဟောတီတိ။ ဧဝံ ပဉ္စ တေနာဟ "ဣဓ ပရိပက္ကတ္တာ အာယတနာနံ မောဟော အဝိဇ္ဇာ၊ အာယူဟနာ သင်္ခါရာ၊ နိကန္တိ တဏှာ၊ ဥပဂမနံ ဥပါဒါနံ၊ စေတနာ ဘဝေါတိ ဣမေ ပဉ္စ ဓမ္မာ ဣဓ ကမ္မဘဝသ္မိံ အာယတိံ ပဋိသန္ဓိယာ ပစ္စယာ"တိ[2]။ တတ္ထ **ဣဓ ပရိပက္ကတ္တာ အာယတနာန**န္တိ ပရိပက္ကာယတနဿ ကမ္မကရဏကာလေ သမ္မောဟော ဒဿိတော။ ဧသေဝ ဥတ္တာနတ္ထမေဝ။

အာယတိံ ဖလပဉ္စကန္တိ ဝိညာဏာဒီနိ ပဉ္စ။ တာနိ ဇာတိဂ္ဂဟဏေန ဝုတ္တာနိ။ ဇရာမရဏံ ပန တေသံယေဝ ဇရာမရဏံ။ တေနာဟ ''အာယတိံ ပဋိသန္ဓိ

1-ပဋိသံ ၅၀-ဝိဇ္ဇေ။

viññāṇaṁ, okkanti nāmarūpaṁ, pasādo āyatanaṁ, phuṭṭho phasso, vedayitaṁ vedanā, ime pañca dhammā āyatiṁ upapattibhavasmiṁ idha katassa kammassa paccayā"ti[1]. Evamidaṁ vīsati ākārāraṁ hoti.

Tivaṭṭamanavaṭṭhitaṁ bhamatīti ettha pana saṅkhārabhavā kammavaṭṭaṁ, avijjātaṇhupādānāni kilesavaṭṭaṁ, viññāṇanāmarūpasaḷāyatanaphassavedanā vipākavaṭṭanti imehi tīhi vaṭṭehi tivaṭṭamidaṁ bhavacakkaṁ yāva kilesavaṭṭaṁ na upacchijjati, tāva anupacchinnapaccayattā anavaṭṭhitaṁ punappunaṁ parivattanato bhamatiyevāti veditabbaṁ. ( )[2]

655. Tayidamevaṁ bhamamānaṁ,

Saccappabhavato kiccā, vāraṇā upamāhi ca.
Gambhīranayabhedā ca, viññātabbaṁ yathāraha.

Tattha yasmā kusalākusalaṁ kammaṁ avisesena samudayasaccanti Saccavibhaṅge vuttaṁ[3], tasmā avijjāpaccayā saṅkhārāti avijjāya saṅkhārā dutiyasaccappabhavaṁ dutiyasaccaṁ. Saṅkhārehi viññāṇaṁ dutiyasaccappabhavaṁ paṭhamasaccaṁ.

---

1. Paṭisaṁ 51 piṭṭhe.
2. (Tattha purimakammabhavasmiṁ pañca kammasambhārā -pa- kammabhavo ceva vipākabhavo ca. **Tathā** dvīsu ṭhānesu kammaṁ kammappavattaṁ dvīsu **ṭhānesu** vipāko -pa- kammaṁ kammasantati. Dvīsu **ṭhānesu** vipāko -pa- vipākasantati ca. **Tathā** dvīsu ṭhānesu kammaṁ kiriyā nāma, dvīsu **ṭhānesu** vipāko kiriyāphalaṁ nāmāti sabbampetaṁ kiriyā ceva kiriyāphalañcāti.

Evaṁ samuppannamidaṁ sahetukaṁ -pa-.
Na hettha attā ca paro ca vijjati.
Dhammā dhamme sañjanenti -pa-.
Nevucchedo na sassataṁ.)—iti

Ayaṁ adhikapāṭho ekasmiṁ Sīhaḷa-potthake dissatīti Iṅgalisa-potthake adholipiyā pakāsito. Paripuṇṇapāṭhaṁ icchantehi pana so Sammohavinodaniyaṁ 184 piṭṭhe oloketabbo. Idha peyyālaṭṭhānikavacanāni hi tattha mudditavacanehi sabbathāpi samānāneva.
3. Abhi 2. 115 piṭṭhe.

ဝိညာဏံ၊ သြက္ကန္တိ နာမရူပံ၊ ပသာဒေါ အာယတနံ၊ ဖုဋ္ဌော ဖဿော၊ ဝေဒယိတံ ဝေဒနာ၊ ဣမေ ပဉ္စ ဓမ္မာ အာယတိံ ဥပပတ္တိဘဝသ္မိံ ဣဓ ကတဿ ကမ္မဿ ပစ္စယာ''တိ[1]။ ဧဝမိဒံ ဝီသတိ အာကာရာရံ ဟောတိ။

တိဝဋ္ဋမနဝဋ္ဌိတံ ဘမတီတိ ထ္ထေ ပန သင်္ခါရဘဝါ ကမ္မဝဋ်၊ အဝိဇ္ဇာတဏှာ-ပါဒါနာနိ ကိလေသဝဋ်၊ ဝိညာဏနာမရူပသဠာယတနဖဿဝေဒနာ ဝိပါက-ဝဋ်နိ ဣမေဟိ တီဟိ ဝဋ္ဋေဟိ တိဝဋ္ဋမိဒံ ဘဝစက္ကံ ယာဝ ကိလေသဝဋ်ံ န ဥပစ္ဆိဇ္ဇတိ၊ တာဝ အနုပစ္ဆိန္နပစ္စယတ္တာ အနဝဋ္ဌိတံ ပုနပ္ပုနံ ပရိဝတ္တနတော ဘမတီယေဝါတိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ( )[2]

၆၅၅။ တယိဒမေဝံ ဘမမာနံ,

သစ္စပ္ပဘဝတော ကိစ္စာ၊ ဝါရဏာ ဥပမာဟိ စ။
ဂမ္ဘီရနယဘေဒါ စ၊ ဝိညာတဗ္ဗံ ယထာရဟံ။

တတ္ထ ယသ္မာ ကုသလာကုသလံ ကမ္မံ အဝိသေသေန သမုဒယသစ္စန္တိ သစ္စဝိဘင်္ဂေ ဝုတ္တံ[3]၊ တသ္မာ အဝိဇ္ဇာပစ္စယာ သင်္ခါရာတိ အဝိဇ္ဇာယ သင်္ခါရာ ဒုတိယသစ္စပ္ပဘဝံ ဒုတိယသစ္စံ။ သင်္ခါရေဟိ ဝိညာဏံ ဒုတိယသစ္စပ္ပဘဝံ ပဌမသစ္စံ။

၁-ပဋိသံ ၅၁-ဝိဇ္ဇေ။

၂-(တတ္ထ ပုရိမကမ္မဘဝသ္မိံ ပဉ္စ ကမ္မသမ္ဘာရာ။ပ။ ကမ္မဘဝေါ စေဝ ဝိပါကဘဝေါ စ။ တထာ ဒ္ဝီသု ဌာနေသု ကမ္မံ ကမ္မပ္ပဝတ္တိ ဒ္ဝီသု ဌာနေသု ဝိပါကော။ပ။ ကမ္မံ ကမ္မသန္တတိ။ ဒ္ဝီသု ဌာနေသု ဝိပါကော။ပ။ ဝိပါကသန္တတိ စ။ တထာ ဒ္ဝီသု ဌာနေသု ကမ္မံ ကိရိယာ နာမ၊ ဒ္ဝီသု ဌာနေသု ဝိပါကော ကိရိယာဖလံ နာမာတိ သဗ္ဗမေတံ ကိရိယာ စေဝ ကိရိယာဖလဉ္စာတိ။

ဧဝံ သမုပ္ပန္နမိဒံ သဟေတုကံ။ပ။
န ဟေတ္ထ အတ္တာ စ ပရော စ ဝိဇ္ဇတိ။
ဓမ္မာ ဓမ္မေ သဉ္ဇနေန္တိ။ပ။
နေဝုစ္ဆေဒေါ န သဿတံ။)—ဣတိ

အယံ အဓိကပါဠိဉော ကေသ္မိံ သီဟဠပေါတ္ထကေ ဒိဿတီတိ ဣဂ်လိသပေါတ္ထကေ အဓေါလိခိယာ ပကာသိတော။ ပရိပုဏ္ဏပါဠိံ ဣစ္ဆန္တေဟိ ပန သော သမ္မောဟဝိနောဒနိယံ ၁၀၄-ဝိဇ္ဇေ ဩလောကေတဗ္ဗော။ ဣဓ ပေယျာလဝဇာနိကဝစနာနိ ဟိ တတ္ထ မုဒ္ဒိတဝစနေဟိ သဗ္ဗထာပိ သမာနာနေဝ။ ၃-အဘိ ၂-၁၁၅-ဝိဇ္ဇေ။

viññāṇādīhi nāmarūpādīni vipākavedanāpariyosānāni paṭhamasaccappabhavaṁ paṭhamasaccaṁ. Vedanāya taṇhā paṭhamasaccappabhavaṁ dutiyasaccaṁ. Taṇhāya upādānaṁ dutiyasaccappabhavaṁ dutiyasaccaṁ. Upādānato bhavo dutiyasaccappabhavaṁ paṭhamadutiyasaccadvayaṁ. Bhavato jāti dutiyasaccappabhavaṁ paṭhamasaccaṁ. Jātiyā jarāmaraṇaṁ paṭhamasaccappabhavaṁ paṭhamasaccanti evaṁ tāvidaṁ **saccappabhavato** viññātabbaṁ yathārahaṁ.

656. Yasmā panettha avijjā vatthūsu ca satte sammoheti, paccayo ca hoti saṅkhārānaṁ pātubhāvāya. Tathā saṅkhārā saṅkhatañca abhisaṅkharonti, paccayā ca honti viññāṇassa. Viññāṇampi vatthuñca paṭivijānāti[1], paccayo ca hoti nāmarūpassa. Nāmarūpampi aññamaññañca upatthambheti, paccayo ca hoti saḷāyatanassa. Saḷāyatanampi savisaye ca pavattati, paccayo ca hoti phassassa. Phassopi ārammaṇañca phusati, paccayo ca hoti vedanāya. Vedanāpi ārammaṇarasañca anubhavati, paccayo ca hoti taṇhāya. Taṇhāpi rajjanīye ca dhamme rajjati, paccayo ca hoti upādānassa. Upādānampi upādāniye ca dhamme upādiyati, paccayo ca hoti bhavassa. Bhavopi nānāgatīsu ca vikkhipati, paccayo ca hoti jātiyā. Jātipi khandhe ca janeti tesaṁ abhinibbattibhāvena pavattattā, paccayo ca hoti jarāmaraṇassa. Jarāmaraṇampi khandhānaṁ pākabhedabhāvañca adhitiṭṭhati, paccayo ca hoti bhavantarapātubhāvāya sokādīnaṁ adhiṭṭhānattā. Tasmā sabbapadesu dvedhā pavatti**kiccato**pi[2] idaṁ viññātabbaṁ yathārahaṁ.

657. Yasmā cettha avijjāpaccayā saṅkhārāti idaṁ kārakadassananivāraṇaṁ. Saṅkhārapaccayā viññāṇanti attasaṅkantidassananivāraṇaṁ. Viññāṇapaccayā nāmarūpanti "attā"ti parikappitavatthubhedadassanato ghanasaññānivāraṇaṁ. Nāmarūpapaccayā saḷāyatananti-ādi attā passati -pa- vijānāti, phusati, vedayati, taṇhiyati, upādiyati, bhavati, jāyati, jīyati, mīyatīti-evamādidassananivāraṇaṁ. Tasmā micchādassana**nivāraṇato**petaṁ bhavacakkaṁ viññātabbaṁ yathārahaṁ.

1. Paṭijānāti (Syā, I, Ka) 2. Pavattakiccatopi (Abhi-Ṭṭha 2. 185)

ဝိညာဏာဒီဟိ နာမရူပါဒိနိ ဝိပါကဝေဒနာပရိယောသာနာနိ ပဌမသစ္စပ္ပဘဝံ ပဌမသစ္စံ။ ဝေဒနာယ တဏှာ ပဌမသစ္စပ္ပဘဝံ ဒုတိယသစ္စံ။ တဏှာယ ဥပါဒါနံ ဒုတိယသစ္စပ္ပဘဝံ ဒုတိယသစ္စံ။ ဥပါဒါနတော ဘဝေါ ဒုတိယသစ္စပ္ပဘဝံ ပဌမ-ဒုတိယသစ္စဒ္ဝယံ။ ဆဝတော ဇာတိ ဒုတိယသစ္စပ္ပဘဝံ ပဌမသစ္စံ။ ဇာတိယာ ဇရာမရဏံ ပဌမသစ္စပ္ပဘဝံ ပဌမသစ္စန္တိ ဧဝံ တာဝိဒံ **သစ္စပ္ပဘဝတော** ဝိညာတဗ္ဗံ ယထာရဟံ။

၆၅၆။ ယသ္မာ ပနေတ္ထ အဝိဇ္ဇာ ဝတ္ထူသု စ သတ္တေ သမ္မောဟေတိ၊ ပစ္စယော စ ဟောတိ သင်္ခါရာနံ ပါတုဘာဝါယ။ တထာ သင်္ခါရာ သင်္ခတဉ္စ အဘိသင်္ခရောန္တိ၊ ပစ္စယာ စ ဟောန္တိ ဝိညာဏဿ။ ဝိညာဏမ်ပိ ဝတ္ထုဉ္စ ပဋိဇာနာတိ[1]၊ ပစ္စယော စ ဟောတိ နာမရူပဿ။ နာမရူပမ်ပိ အညမညဉ္စ ဥပတ္ထမ္ဘေတိ၊ ပစ္စယော စ ဟောတိ သဠာယတနဿ။ သဠာယတနမ်ပိ သဝိသယေ စ ပဝတ္တတိ၊ ပစ္စယော စ ဟောတိ ဖဿဿ။ ဖဿောပိ အာရမ္မဏဉ္စ ဖုသတိ၊ ပစ္စယော စ ဟောတိ ဝေဒနာယ။ ဝေဒနာပိ အာရမ္မဏရသဉ္စ အနုဘဝတိ၊ ပစ္စယော စ ဟောတိ တဏှာယ။ တဏှာပိ ရဇ္ဇနီယေ စ ဓမ္မေ ရဇ္ဇတိ၊ ပစ္စယော စ ဟောတိ ဥပါဒါနဿ။ ဥပါဒါနမ်ပိ ဥပါဒါနိယေ စ ဓမ္မေ ဥပါဒိယတိ၊ ပစ္စယော စ ဟောတိ ဘဝဿ။ ဘဝေါပိ နာနာဂတီသု စ ဝိက္ခိပတိ၊ ပစ္စယော စ ဟောတိ ဇာတိယာ။ ဇာတိပိ ခန္ဓေ စ ဇနေတိ တေသံ အဘိနိဗ္ဗတ္တိဘာဝေန ပဝတ္တတ္တာ၊ ပစ္စယော စ ဟောတိ ဇရာမရဏဿ။ ဇရာမရဏမ်ပိ ခန္ဓာနံ ပါကဘေဒဘာဝဉ္စ အဓိတိဋ္ဌတိ၊ ပစ္စယော စ ဟောတိ ဘဝန္တရပါတုဘာဝါယ သောကာဒီနံ အဓိဋ္ဌာနတ္တာ။ တသ္မာ သဗ္ဗပဒေသု ဒ္ဝေဓာ ပဝတ္တိ**ကိစ္စတောပိ**[2] ဣဒံ ဝိညာတဗ္ဗံ ယထာရဟံ။

၆၅၇။ ယသ္မာ စေတ္ထ အဝိဇ္ဇာပစ္စယာ သင်္ခါရာတိ ဣဒံ ကာရကဒဿနနိဝါရဏံ။ သင်္ခါရပစ္စယာ ဝိညာဏန္တိ အတ္တသင်္ကန္တိဒဿနနိဝါရဏံ။ ဝိညာဏပစ္စယာ နာမရူပန္တိ "အတ္တာ"တိပရိကပ္ပိတဝတ္ထုဘေဒဒဿနတော ဃနသညာနိဝါရဏံ။ နာမရူပပစ္စယာ သဠာယတနန္တိအာဒိ အတ္တာ ပဿတိ။ ပ။ ဝိဇာနာတိ၊ ဖုသတိ၊ ဝေဒယတိ၊ တဏှိယတိ၊ ဥပါဒိယတိ၊ ဘဝတိ၊ ဇာယတိ၊ ဇီယတိ၊ မိယတီတိ-ဧဝမာဒိဒဿနနိဝါရဏံ။ တသ္မာ မိစ္ဆာဒဿန**နိဝါရဏတော**ပေတံ ဘဝစက္ကံ ဝိညာတဗ္ဗံ ယထာရဟံ။

၁-ပဋိဇာနာတိ (သျာ၊ ဋ္ဌ၊ က) ၂-ပဝတ္တကိစ္စတောပိ (အဘိ-ဋ္ဌ ၂-၁၀၅)

658. Yasmā panettha salakkhaṇasāmaññalakkhaṇavasena dhammānaṁ adassanato andho viya avijjā. Andhassa upakkhalanaṁ viya avijjāpaccayā saṅkhārā. Upakkhalitassa patanaṁ viya saṅkhārapaccayā viññāṇaṁ. Patitassa gaṇḍapātubhāvo viya viññāṇapaccayā nāmarūpaṁ. Gaṇḍabhedapīḷakā viya nāmarūpapaccayā saḷāyatanaṁ. Gaṇḍapīḷakāghaṭṭanaṁ viya saḷāyatanapaccayā phasso. Ghaṭṭanadukkhaṁ viya phassapaccayā vedanā, dukkhassa paṭikārābhilāso viya vedanāpaccayā taṇhā. Paṭikārābhilāsena asappāyaggahaṇaṁ viya taṇhāpaccayā upādānaṁ. Upādiṇṇa-asappāyālepanaṁ viya upādānapaccayā bhavo. Asappāyālepanena gaṇḍavikārapātubhāvo viya bhavapaccayā jāti. Gaṇḍavikārato gaṇḍabhedo viya jātipaccayā jarāmaraṇaṁ. Yasmā vā panettha avijjā appaṭipattimicchāpaṭipattibhāvena satte abhibhavati paṭalaṁ viya akkhīni. Tadabhibhūto ca bālo punabbhavikehi saṅkhārehi attānaṁ veṭheti kosakārakimi viya kosappadesehi. Saṅkhārapariggahitaṁ viññāṇaṁ gatīsu patiṭṭhaṁ labhati pariṇāyakapariggahito viya rājakumāro rajje. Upapattinimittaparikappanato viññāṇaṁ paṭisandhiyaṁ anekappakāraṁ nāmarūpaṁ abhinibbatteti māyākāro viya māyaṁ. Nāmarūpe patiṭṭhitaṁ saḷāyatanaṁ vuddhiṁ virūḷhiṁ vepullaṁ pāpuṇāti subhūmiyaṁ patiṭṭhito vanappagumbo viya. Āyatanaghaṭṭanato phasso jāyati araṇisahitābhimanthanato[1] aggi viya. Phassena phuṭṭhassa vedanā pātubhavati agginā phuṭṭhassa dāho viya. Vedayamānassa taṇhā pavaḍḍhati loṇūdakaṁ pivato pipāsā viya. Tasito bhavesu abhilāsaṁ karoti pipāsito viya pānīye. Tadassupādānaṁ, upādānena bhavaṁ upādiyati āmisalobhena maccho baḷisaṁ viya. Bhave sati jāti hoti bīje sati aṅkuro viya. Jātassa avassaṁ jarāmaraṇaṁ uppannassa rukkhassa patanaṁ viya. Tasmā evaṁ **upamāhi**petaṁ bhavacakkaṁ viññātabbaṁ yathāraharaṁ.

659. Yasmā ca Bhagavatā atthatopi dhammatopi desanatopi paṭivedhatopi gambhīrabhāvaṁ sandhāya "gambhīro cāyaṁ Ānanda paṭiccasamuppādo gambhīrāvabhāso cā"ti[2] vuttaṁ, tasmā **gambhīrabhedato**petaṁ bhavacakkaṁ viññātabbaṁ yathāraharaṁ.

---

1. ...matthanato (Syā, Ka)
2. Dī 2. 47; Saṁ 1. 318 piṭṭhesu.

၆၅၈။ ယသ္မာ ပနေတ္ထ သလက္ခဏာသာမညလက္ခဏဝသေန ဓမ္မာနံ အဒဿနတော အန္ဓော ဝိယ အဝိဇ္ဇာ။ အန္ဓဿ ဥပက္ခလနံ ဝိယ အဝိဇ္ဇာပစ္စယာ သင်္ခါရာ။ ဥပက္ခလိတဿ ပတနံ ဝိယ သင်္ခါရပစ္စယာ ဝိညာဏံ။ ပတိတဿ ဂဏ္ဍပါတုဘာဝေါ ဝိယ ဝိညာဏပစ္စယာ နာမရူပံ။ ဂဏ္ဍဘေဒပီဠကာ ဝိယ နာမရူပပစ္စယာ သဠာယတနံ။ ဂဏ္ဍပီဠကာဃဋ္ဋနံ ဝိယ သဠာယတနပစ္စယာ ဖဿော။ ဃဋ္ဋနဒုက္ခံ ဝိယ ဖဿပစ္စယာ ဝေဒနာ၊ ဒုက္ခဿ ပဋိကာရာဘိလာသော ဝိယ ဝေဒနာပစ္စယာ တဏှာ။ ပဋိကာရာဘိလာသေန အသပ္ပါယဂ္ဂဟဏံ ဝိယ တဏှာပစ္စယာ ဥပါဒါနံ။ ဥပါဒိဏ္ဏအသပ္ပါယာလေပနံ ဝိယ ဥပါဒါန-ပစ္စယာ ဘဝေါ။ အသပ္ပါယာလေပနေန ဂဏ္ဍပိကာရုပါတုဘာဝေါ ဝိယ ဘဝပစ္စယာ ဇာတိ။ ဂဏ္ဍဝိကာရတော ဂဏ္ဍဘေဒေါ ဝိယ ဇာတိပစ္စယာ ဇရာမရဏံ။ ယသ္မာ ဝါ ပနေတ္ထ အဝိဇ္ဇာ အပ္ပဋိပတ္တိမိစ္ဆာပဋိပတ္တိဘာဝေန သတ္တေ အဘိဘဝတိ ပဋလံ ဝိယ အက္ခီနိ။ တဒဘိဘူတော စ ဗာလော ပုနဗ္ဘဝိကေဟိ သင်္ခါရေဟိ အတ္တာနံ ဝေဋ္ဌေတိ ကောသကာရကိမိ ဝိယ ကောသပ္ပဒေသေဟိ။ သင်္ခါရပရိဂ္ဂဟိတံ ဝိညာဏံ ဂတိသု ပတိဋ္ဌံ လဘတိ ပရိဏာယကပရိဂ္ဂဟိတော ဝိယ ရာဇကုမာရော ရဇ္ဇေ။ ဥပပတ္တိနိမိတ္တပရိကပ္ပန-တော ဝိညာဏံ ပဋိသန္ဓိယံ အနေကပ္ပကာရံ နာမရူပံ အဘိနိဗ္ဗတ္တေတိ မာယာကာရော ဝိယ မာယံ။ နာမရူပေ ပတိဋ္ဌိတံ သဠာယတနံ ဝုဋ္ဌိံ ဝိရူဠှိံ ဝေပုလ္လံ ပါပုဏာတိ သုဘူမိယံ ပတိဋ္ဌိတော ဝနပ္ပဂုမ္ဗော ဝိယ။ အာယတန-ဃဋ္ဋနတော ဖဿော ဇာယတိ အရဏိသဟိတာဘိမန္ထနတော အဂ္ဂိ ဝိယ။ ဖဿေန ဖုဋ္ဌဿ ဝေဒနာ ပါတုဘဝတိ အဂ္ဂိနာ ဖုဋ္ဌဿ ဒါဟော ဝိယ။ ဝေဒယ-မာနဿ တဏှာ ပဝဒ္ဓတိ လောဏူဒကံ ပိဝတော ပိပါသာ ဝိယ။ တသိတော ဘဝေသု အဘိလာသံ ကရောတိ ပိပါသိတော ဝိယ ပါနီယေ။ တဒဿု-ပါဒါနံ၊ ဥပါဒါနေန ဘဝံ ဥပါဒိယတိ အာမိသလောဘေန မစ္ဆော ဗဠိသံ ဝိယ။ ဘဝေ သတိ ဇာတိ ဟောတိ ဗီဇေ သတိ အင်္ကုရော ဝိယ။ ဇာတဿ အဝဿံ ဇရာမရဏံ ဥပ္ပန္နဿ ရုက္ခဿ ပတနံ ဝိယ။ တသ္မာ ဧဝံ **ဥပမာဟိ**ပေတံ ဘဝစက္ကံ ဝိညာတဗ္ဗံ ယထာရဟံ။

၆၅၉။ ယသ္မာ စ ဘဂဝတာ အတ္ထတောပိ ဓမ္မတောပိ ဒေသနတောပိ ပဋိဝေဓတောပိ ဂမ္ဘီရဘာဝံ သန္ဓာယ "ဂမ္ဘီရော စာယံ အာနန္ဒ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒော ဂမ္ဘီရာဝဘာသော စာ"တိ၂ ဝုတ္တံ၊ တသ္မာ **ဂမ္ဘီရဘေဒတော**ပေတံ ဘဝစက္ကံ ဝိညာတဗ္ဗံ ယထာရဟံ။

၁-....မတ္ထနတော (သျာ၊ က) ၂-ဒီ ၂-၄၇၊ သံ ၁-၃၁၈-ဝိဓဋ္ဌသု။

Tattha yasmā na jātito jarāmaraṇaṁ na hoti, na ca jātiṁ vinā aññato hoti, itthañca jātito samudāgacchatīti evaṁ jātipaccayasamudāgataṭṭhassa duravabodhanīyato jarāmaraṇassa jātipaccayasambhūtasamudāgataṭṭho gambhīro. Tathā jātiyā bhavapaccaya -pa- saṅkhārānaṁ avijjāpaccayasambhūtasamudāgataṭṭho gambhīro. Tasmā idaṁ bhavacakkaṁ atthagambhīranti ayaṁ tāvettha **atthagambhīratā.** Hetuphalañhi atthoti vuccati. Yathāha "hetuphale ñāṇaṁ atthapaṭisambhidā"ti[1].

Yasmā pana yenākārena yadavatthā ca avijjā tesaṁ tesaṁ saṅkhārānaṁ paccayo hoti, tassa duravabodhanīyato avijjāya saṅkhārānaṁ paccayaṭṭho gambhīro. Tathā saṅkhārānaṁ -pa- jātiyā jarāmaraṇassa paccayaṭṭho gambhīro, tasmā idaṁ bhavacakkaṁ dhammagambhīranti ayamettha **dhammagambhīratā.** Hetuno hi dhammoti nāmaṁ. Yathāha "hetumhi ñāṇaṁ dhammapaṭisambhidā"ti[1].

Yasmā cassa tena tena kāraṇena tathā tathā pavattetabbattā desanāpi gambhīrā, natattha sabbaññutaññāṇato aññaṁñāṇaṁ patiṭṭhaṁ labhati. Tathāhetaṁ katthaci sutte anulomato, katthaci paṭilomato, katthaci anulomapaṭilomato, katthaci vemajjhato paṭṭhāya anulomato vā paṭilomato vā, katthaci tisandhicatusaṅkhepaṁ, katthaci dvisandhitisaṅkhepaṁ, katthaci ekasandhidvisaṅkhepaṁ desitaṁ, tasmā idaṁ bhavacakkaṁ desanāgambhīranti ayaṁ **desanāgambhīratā.**

Yasmā cettha yo so avijjādīnaṁ sabhāvo, yena[2] paṭividdhena avijjādayo sammā salakkhaṇato paṭividdhā honti, so duppariyogāhattā gambhīro, tasmā idaṁ bhavacakkaṁ paṭivedhagambhīraṁ. Tathā hettha[3] avijjāya aññāṇādassanasaccāsampaṭivedhaṭṭho gambhīro, saṅkhārānaṁ abhisaṅkharaṇāyūhanasarāgavirāgaṭṭho, viññāṇassa suññata-abyāpāra-asaṅkantipaṭisandhipātubhāvaṭṭho, nāmarūpassa ekuppādavinibbhogāvinibbhoganamanaruppanaṭṭho, saḷāyatanassa adhipatilokadvārakhettavisayibhāvaṭṭho, phassassa

1. Abhi 2. 307 piṭṭhe. 2. Yena ca (Syā) 3. Tathā hettha yasmā (Sī, Syā, Ka)

တတ္ထ ယသ္မာ န ဇာတိတော ဇရာမရဏံ န ဟောတိ၊ န စ ဇာတိံ ဝိနာ အညတော ဟောတိ၊ ဣတ္ထဉ္စ ဇာတိတော သမုဒါဂစ္ဆတီတိ ဧဝံ ဇာတိပစ္စယသမုဒါဂတဋ္ဌေန ဒုရဝဗောဓနေယတော ဇရာမရဏဿ ဇာတိပစ္စယ-သမ္ဘူတသမုဒါဂတဋ္ဌော ဂမ္ဘီရော။ တထာ ဇာတိယာ ဘဝပစ္စယ။ပ။ သင်္ခါရာနံ အဝိဇ္ဇာပစ္စယသမ္ဘူတသမုဒါဂတဋ္ဌော ဂမ္ဘီရော။ တသ္မာ ဣဒံ ဘဝစက္ကံ အတ္ထဂမ္ဘီရန္တိ အယံ တာဝေတ္ထ **အတ္ထဂမ္ဘီရတာ**။ ဟေတုဖလဉ္ဩ အတ္ထောတိ ဝုစ္စတိ။ ယထာဟ "ဟေတုဖလေ ဉာဏံ အတ္ထပဋိသမ္ဘိဒါ"တိ[၁]။

ယသ္မာ ပန ယေနာကာရေန ယဒဝတ္ထာ စ အဝိဇ္ဇာ တေသံ တေသံ သင်္ခါရာနံ ပစ္စယော ဟောတိ၊ တဿ ဒုရဝဗောဓနေယတော အဝိဇ္ဇာယ သင်္ခါရာနံ ပစ္စယဋ္ဌော ဂမ္ဘီရော။ တထာ သင်္ခါရာနံ။ပ။ ဇာတိယာ ဇရာမရဏဿ ပစ္စယဋ္ဌော ဂမ္ဘီရော၊ တသ္မာ ဣဒံ ဘဝစက္ကံ ဓမ္မဂမ္ဘီရန္တိ အယမေတ္ထ **ဓမ္မဂမ္ဘီရတာ**။ ဟေတုနော ဟိ ဓမ္မောတိ နာမံ။ ယထာဟ "ဟေတုမှိ ဉာဏံ ဓမ္မပဋိသမ္ဘိဒါ"တိ[၁]။

ယသ္မာ စဿ တေန တေန ကာရဏေန တထာ တထာ ပဝတ္တေတဗ္ဗတ္တာ ဒေသနာပိ ဂမ္ဘီရာ၊ နု တတ္ထ သဗ္ဗညုတညာဏတော အညံ ဉာဏံ ပတိဋ္ဌံ လဘတိ။ တထာဟေတံ ကတ္ထစိ သုတ္တေ အနုလောမတော၊ ကတ္ထစိ ပဋိလောမတော၊ ကတ္ထစိ အနုလောမပဋိလောမတော၊ ကတ္ထစိ ဝေမဇ္ဈတော ပဋ္ဌာယ အနုလောမတော ဝါ ပဋိလောမတော ဝါ၊ ကတ္ထစိ တိသန္ဓိစတုသန္ဓေပံ၊ ကတ္ထစိ ဒွိသန္ဓိတိသန္ဓေပံ၊ ကတ္ထစိ ကေသဉ္စိဒွိသန္ဓေပံ ဒေသိတံ၊ တသ္မာ ဣဒံ ဘဝစက္ကံ ဒေသနာဂမ္ဘီရန္တိ အယံ **ဒေသနာဂမ္ဘီရတာ**။

ယသ္မာ စေတ္ထ ယော သော အဝိဇ္ဇာဒိနံ သဘာဝေါ၊ ယေန[၂] ပဋိဝိဒ္ဓေန အဝိဇ္ဇာဒယော သမ္မာ သလက္ခဏတော ပဋိဝိဒ္ဓါ ဟောန္တိ၊ သော ဒုပ္ပရိယော-ဂါဟတ္တာ ဂမ္ဘီရော၊ တသ္မာ ဣဒံ ဘဝစက္ကံ ပဋိဝေဓဂမ္ဘီရံ။ တထာ ဟေတ္ထ အဝိဇ္ဇာယ အညာဏာဒဿနသစ္စာသမ္ပဋိဝေဓဋ္ဌော ဂမ္ဘီရော၊ သင်္ခါရာနံ အဘိ-သင်္ခရဏာယူဟနသရာဂဝိရာဂဋ္ဌော၊ ဝိညာဏဿ သုညတအဗျာပါရအသင်္ကန္တိ-ပဋိသန္ဓိပါတုဘာဝဋ္ဌော၊ နာမရူပဿ ဧကုပ္ပါဒဝိနိဗ္ဘောဂါဝိနိဗ္ဘောဂနမနရုပ္ပ-နဋ္ဌော၊ သဠာယတနဿ အဓိပတိလောကဒွါရဓေတ္တဝိသယိဘာဝဋ္ဌော၊ ဖဿဿ

၁-အဘိ ၂-၃၀၇-ဗိဇ္ဇေ။ ၂-ယေန စ (သျာ) ၃-တထာ ဟေတ္ထ ယသ္မာ (သီ၊ သျာ၊က)

phusanasaṁghaṭṭanasaṅgatisannipātaṭṭho, vedanāya ārammaṇarasānubhavanasukhadukkhamajjhattabhāvanijjīvavedayitaṭṭho. Taṇhāya abhinandi tajjhosānasaritā latā nadītaṇhā samudda duppūraṭṭho, upādānassa ādānaggahaṇābhinivesa parāmāsa duratikkamaṭṭho, bhavassa āyūhanābhisaṅkharaṇayonigatiṭhitinivāsesukhipanaṭṭho, jātiyā jāti sañjāti okkanti nibbatti pātubhāvaṭṭho, jarāmaraṇassa khayavaya bhedavipariṇāmaṭṭho gambhīroti ayamettha **paṭivedhagambhīratā.**

660. Yasmā panettha ekattanayo, nānattanayo, abyāpāranayo, evaṁdhammatānayoti cattāro atthanayā honti, tasmā **nayabhedato**petaṁ bhavacakkaṁ viññātabbaṁ yathārahaṁ.

Tattha avijjāpaccayā saṅkhārā, saṅkhārapaccayā viññāṇanti evaṁ bījassa aṅkurādibhāvena rukkhabhāvappatti viya santānānupacchedo **ekattanayo** nāma. Yaṁ sammā passanto hetuphalasambandhena santānassa anupacchedāvabodhato ucchedadiṭṭhiṁ pajahati. Micchā passanto hetuphalasambandhena pavattamānassa santānānupacchedassa ekattagahaṇato sassatadiṭṭhiṁ upādiyati.

Avijjādīnampana yathāsakaṁ lakkhaṇavavatthānaṁ **nānattanayo** nāma. Yaṁ sammā passanto navanavānaṁ uppādadassanato sassatadiṭṭhiṁ pajahati. Micchā passanto ekasantānapatitassa bhinnasantānasseva nānattaggahaṇato ucchedadiṭṭhiṁ upādiyati.

Avijjāya saṅkhārā mayā uppādetabbā, saṅkhārānaṁ vā viññāṇaṁ amhehīti evamādibyāpārābhāvo **abyāpāranayo** nāma. Yaṁ sammā passanto kārakassa abhāvāvabodhato attadiṭṭhiṁ pajahati. Micchā passanto yo asatipi byāpāre avijjādīnaṁ sabhāvaniyamasiddho hetubhāvo, tassa aggahaṇato akiriyadiṭṭhiṁ upādiyati.

Avijjādīhi na kāraṇehi saṅkhārādīnaṁyeva sambhavo khīrādīhi dadhi-ādīnaṁ viya, na aññesanti ayaṁ **evaṁdhammatānayo** nāma. Yaṁ sammā passanto paccayānurūpato phalāvabodhā ahetukadiṭṭhiṁ akiriyadiṭṭhiñca pajahati. Micchā passanto paccayānurūpaṁ phalappavattiṁ aggahetvā yato

ဖုသနသံဃဋ္ဋနသင်္ဂတိသန္နိပါတဋ္ဌော၊ ဝေဒနာယ အာရမ္မဏရသာနုဘဝန-သုခဒုက္ခမဇ္ဈတ္တဘာဝနိဇ္ဇီဝဇေဒယိတဋ္ဌော။ တဏှာယ အဘိနန္ဒိတဗ္ဗော သာန-သရိတာ လတာ နဒီတဏှာ သမုဒ္ဒ ဒုပ္ပူရဋ္ဌော၊ ဥပဒါနဿ အာဒါနဂ္ဂဟဏာဘိ-နိဝေသ ပရာမာသ ဒုရတိက္ကမဋ္ဌော၊ ဘဝဿ အာယူဟနာဘိသင်္ခရဏယောနိ-ဂတိဋ္ဌိတိနိဝါသေသုခိပနဋ္ဌော၊ ဇာတိယာ ဇာတိ သဉ္ဇာတိ ဩက္ကန္တိ နိဗ္ဗတ္တိ ပါတု-ဘာဝဋ္ဌော၊ ဇရာမရဏဿ ခယဝယ ဘေဒဝိပရိဏာမဋ္ဌော ဂမ္ဘီရောတိ အယမေတ္ထ ပဋိဝေဓဂမ္ဘီရတာ။

၆၆၀။ ယသ္မာ ပနေတ္ထ ကေတ္တနယော, နာနတ္တနယော, အဗျာပါရနယော, ဧဝံဓမ္မတာနယောတိ စတ္တာရော အတ္ထနယာ ဟောန္တိ၊ တသ္မာ **နယဘေဒတော**-ပေတံ ဘဝစက္ကံ ဝိညာတဗ္ဗံ ယထာရဟံ။

တတ္ထ အဝိဇ္ဇာပစ္စယာ သင်္ခါရာ၊ သင်္ခါရပစ္စယာ ဝိညာဏန္တိ ဧဝံ ဗီဇဿ အင်္ကုရာဒိဘာဝေန ရုက္ခဘာဝပ္ပတ္တိ ဝိယ သန္တာနာနုပစ္ဆေဒေါ **ကေတ္တနယော** နာမ။ ယံ သမ္မာ ပဿန္တော ဟေတုဖလသမ္ဗန္ဓေန သန္တာနဿ အနုပစ္ဆေဒါဝ-ဗောဓတော ဥစ္ဆေဒဒိဋ္ဌိံ ပဇဟတိ။ မိစ္ဆာ ပဿန္တော ဟေတုဖလသမ္ဗန္ဓေန ပဝတ္တမာနဿ သန္တာနာနုပစ္ဆေဒဿ ကေတ္တဂဟဏတော သဿတဒိဋ္ဌိံ ဥပါဒိယတိ။

အဝိဇ္ဇာဒိနမ္ပန ယထာသကံ လက္ခဏဝဝတ္ထာနံ **နာနတ္တနယော** နာမ။ ယံ သ်မ္မာ ပဿန္တော နဝနဝါနံ ဥပ္ပါဒဒဿနတော သဿတဒိဋ္ဌိံ ပဇဟတိ။ မိစ္ဆာ ပဿန္တော ကေသန္တာနပတိတဿ ဘိန္နသန္တာနဿေဝ နာနတ္တဂ္ဂဟဏတော ဥစ္ဆေဒဒိဋ္ဌိံ ဥပါဒိယတိ။

အဝိဇ္ဇာယ သင်္ခါရာ မယာ ဥပ္ပါဒေတဗ္ဗာ၊ သင်္ခါရာနံ ဝါ ဝိညာဏံ အမှေဟိတိ ဧဝမာဒိဗျာပါရာဘာဝေါ **အဗျာပါရနယော** နာမ။ ယံ သမ္မာ ပဿန္တော ကာရကဿ အဘာဝါဝဗောဓတော အတ္တဒိဋ္ဌိံ ပဇဟတိ။ မိစ္ဆာ ပဿန္တော ယော အသတိပိ ဗျာပါရေ အဝိဇ္ဇာဒိနံ သဘာဝနိယမသိဒ္ဓေါ ဟေတုဘာဝေါ၊ တဿ အဂ္ဂဟဏတော အကိရိယဒိဋ္ဌိံ ဥပါဒိယတိ။

အဝိဇ္ဇာဒိဟိ ပန ကာရဏေဟိ သင်္ခါရာဒိနံယေဝ သမ္ဘဝေါ ဒီရာဒိဟိ ဒဓိအာဒိနံ ဝိယ၊ န အညေသန္တိ အယံ **ဧဝံဓမ္မတာနယော** နာမ။ ယံ သမ္မာ ပဿန္တော ပစ္စယာနုရူပတော ဖလာဝဗောဓေ အဟေတုကဒိဋ္ဌိံ အကိရိယဒိဋ္ဌိဉ္စ ပဇဟတိ။ မိစ္ဆာ ပဿန္တော ပစ္စယာနုရူပံ ဖလပ္ပဝတ္တိံ အဂ္ဂဟေတ္ဝာ ယတော

kutoci yassa kassaci asambhavaggahaṇato ahetukadiṭṭhiñceva niyatavādañca upādiyatīti evamidaṁ bhavacakkaṁ,

Saccappabhavato kiccā, vāraṇā-upamāhi ca.
Gambhīranayabhedā ca, viññātabbaṁ yathārahaṁ.

661. Idañhi abhigambhīrato agādhaṁ. Nānānayagahanato[1] duratiyānaṁ[2]. Ñāṇāsinā samādhipavarasilāyaṁ sunisitena,

Bhavacakkamapadāletvā,
Asanivicakkamiva niccanimmathanaṁ.
Saṁsārabhayamatīto, na koci supinantarepyatthi.

Vuttampi hetaṁ Bhagavatā—"gambhīro cāyaṁ Ānanda paṭiccasamuppādo gambhīrāvabhāso ca. Etassa cānanda dhammassa ananubodhā[3] appaṭivedhā evamayaṁ pajā tantākulakajātā kulāgaṇṭhikajātā[4] muñjapabbajabhūtā apāyaṁ duggatiṁ vinipātaṁ saṁsāraṁ nātivattatī"ti[5].

Tasmā attano vā paresaṁ vā hitāya ca sukhāya ca paṭipanno avasesakiccāni pahāya,

Gambhīre paccayākāra-ppabhede idha paṇḍito.
Yathā gādhaṁ labhetheva-manuyuñje sadā satoti.

Iti sādhujanapāmojjatthāya kate Visuddhimagge

Paññābhāvanādhikāre

Paññābhūminiddeso nāma

Sattarasamo paricchedo.

---

1. ...gahaṇato (Sī, Syā, Ka)
2. Durabhiyānaṁ (Syā, Ka)
3. Aññāṇā ananubodhā (Sī, Ka)
4. Guḷāguṇṭhikajātā (Sī), guḷāguṇḍikajātā (I), guṇigaṇṭhikajātā (Syā), guṇikuṇḍikajātā (Ka)
5. Dī 2. 47; Saṁ 1. 318 piṭṭhe.

ကုတောစိ ယဿ ကဿစိ အသမ္ဘဝဂ္ဂဟဏတော အဟေတုကဒိဋ္ဌိဉ္စေဝ နိယတဝါဒဉ္စ ဥပါဒိယတီတိ ဧဝမိဒံ ဘဝစက္ကံ,

သစ္စပ္ပဘဝတော ကိစ္စာ၊ ဝါရဏာဥပမာဟိ စ။
ဂမ္ဘီရနယဘေဒါ စ၊ ဝိညာတဗ္ဗံ ယထာရဟံ။

၆၆၁။ ဣဒဉ္ဟိ အဘိဂမ္ဘီရတော အဂါဓံ။ နာနာနယဂဟနတော[1] ဒုရတိ-ယာနံ[2]။ ဉာဏာသိနာ သမာဓိပဝရသိလာယံ သုနိသိတေန,

ဘဝစက္ကမပဒါလေတ္ဝာ၊ အသနိဝိစက္ကမိဝ နိစ္စနိမ္မထနံ။
သံသာရဘယမတီတော၊ န ကောစိ သုပိန္တရေပျတ္ထိ။

ဝုတ္တမ္ပိ ဟေတံ ဘဂဝတာ—"ဂမ္ဘီရော စာယံ အာနန္ဒ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒော ဂမ္ဘီရာဝဘာသော စ။ တေဿ စာနန္ဒ ဓမ္မဿ အနနုဗောဓာ[3] အပ္ပဋိဝေဓာ ဧဝမယံ ပဇာ တန္တာကုလကဇာတာ ကုလာဂဏ္ဌိကဇာတာ[4] မုဉ္ဇပဗ္ဗဇဘူတာ အပါယံ ဒုဂ္ဂတိံ ဝိနိပါတံ သံသာရံ နာတိဝတ္တတီ"တိ[5]။ တသ္မာ အတ္တနော ဝါ ပရဿ ဝါ ဟိတာယ စ သုခါယ စ ပဋိပန္နော အဝသေသကိစ္စာနိ ပဟာယ,

ဂမ္ဘီရေ ပစ္စယာကာရ-ပ္ပဘေဒေ ဣဓ ပဏ္ဍိတော။
ယထာ ဂါဓံ လဘေထေဝ-မနုယုဉ္ဇေ သဒါ သတောတိ။

ဣတိ သာဓုဇနပါမောဇ္ဇတ္ထာယ ကတေ ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ
ပညာဘာဝနာဓိကာရေ

ပညာဘူမိနိဒ္ဒေသော နာမ

သတ္တရသမော ပရိစ္ဆေဒေါ။

၁-....ဂဟဏတော (သီ၊ သျာ၊ က)
၂-အဇ္ဈာဏာ အနနုဗောဓာ (သီ၊ က)
၃-ဂုဏ္ဌိကဇာတာ (သီ)၊ ဂုဏ္ဌဂဏ္ဌိကဇာတာ (ဗွ)၊ ဂုဏိဂဏ္ဌိကဇာတာ (သျာ)၊ ဂုဏိကုဏ္ဍိကဇာတာ (က)
၄-ဒီ ၂-၄၇၊ သံ ၁-၃၁၈-ပိဋ္ဌေ။
၅-ဒုတိယာနံ (သျာ၊ က)

18. Diṭṭhivisuddhiniddesa

Nāmarūpapariggahakathā

662. Idāni yā “imesu bhūmibhūtesu dhammesu uggahaparipucchāvasena ñāṇaparicayaṁ katvā ‘sīlavisuddhi ceva cittavisuddhi cā’ti dve mūlabhūtā visuddhiyo sampādetabbā”ti vuttā. Tattha **sīlavisuddhi** nāma suparisuddhaṁ pātimokkhasaṁvarādicatubbidhaṁ sīlaṁ, tañca **sīlaniddese** vitthāritameva. **Cittavisuddhi** nāma sa-upacārā aṭṭha samāpattiyo, tāpi cittasīsena vutta**samādhiniddese** sabbākārena vitthāritā eva. Tasmā tā tattha vitthāritanayeneva veditabbā.

Yampana vuttaṁ “diṭṭhivisuddhi, kaṅkhāvitaraṇavisuddhi, maggāmaggañāṇadassanavisuddhi, paṭipadāñāṇadassanavisuddhi, ñāṇadassanavisuddhīti imā pana pañca visuddhiyo sarīran”ti, tattha **nāmarūpānaṁ yāthāvadassanaṁ diṭṭhivisuddhi** nāma.

663. Taṁ sampādetukāmena **samathayānikena** tāva ṭhapetvā nevasaññānāsaññāyatanaṁ avasesarūpārūpāvacarajjhānānaṁ aññatarato vuṭṭhāya vitakkādīni jhānaṅgāni, taṁsampayuttā ca dhammā **lakkhaṇarasādivasena** pariggahetabbā. Pariggahetvā sabbampetaṁ ārammaṇābhimukhaṁ namanato namanaṭṭhena **nāman**ti vavatthapetabbaṁ.

Tato yathā nāma puriso antogehe sappaṁ disvā taṁ anubandhamāno tassa āsayaṁ passati, evameva ayampi yogāvacaro taṁ nāmaṁ upaparikkhanto “idaṁ nāmaṁ kiṁ nissāya pavattatī”ti pariyesamāno tassa nissayaṁ hadayarūpaṁ passati. Tato hadayarūpassa nissayabhūtāni, bhūtanissitāni ca sesupādāya rūpānīti rūpaṁ pariggaṇhāti. So sabbampetaṁ ruppanato **rūpan**ti vavatthapeti. Tato namanalakkhaṇaṁ nāmaṁ, ruppanalakkhaṇaṁ rūpanti **saṅkhepato nāmarūpaṁ vavatthapeti.**

664. **Suddhavipassanāyāniko** pana ayameva vā **samathayāniko** catudhātugavatthāne vuttānaṁ tesaṁ tesaṁ dhātupariggahamukhānaṁ aññataramukhavasena saṅkhepato vā vitthārato vā catasso dhātuyo pariggaṇhāti. Athassa yāthāvasarasalakkhaṇato āvibhūtāsu dhātūsu

၁၈-ဒိဋ္ဌိဝိသုဒ္ဓိနိဒ္ဒေသ

နာမရူပပရိဂ္ဂဟကထာ

၆၆၂။ ဣဒါနိ ယာ “ဣမေသု ဘူမိဘူတေသု ဓမ္မေသု ဥဂ္ဂဟပရိပုစ္ဆာဝသေန ဉာဏပရိစယံ ကတ္ဝာ ‘သီလဝိသုဒ္ဓိ စေဝ စိတ္တဝိသုဒ္ဓိ စာ’တိ ဒွေ မူလဘူတာ ဝိသုဒ္ဓိယော သမ္ပာဒေတဗ္ဗာ”တိ ဝုတ္တာ။ တတ္ထ **သီလဝိသုဒ္ဓိ** နာမ သုပရိသုဒ္ဓံ ပါတိမောက္ခသံဝရာဒိစတုဗ္ဗိဓံ သီလံ၊ တဉ္စ **သီလနိဒ္ဒေသေ** ဝိတ္ထာရိတမေဝ။ **စိတ္တဝိသုဒ္ဓိ** နာမ သဥပစာရာ အဋ္ဌ သမာပတ္တိယော၊ တာပိ စိတ္တသီသေန ဝုတ္တ**သမာဓိနိဒ္ဒေသေ** သဗ္ဗာကာရေန ဝိတ္ထာရိတာ ဧဝ။ တသ္မာ တာ တတ္ထ ဝိတ္ထာရိတနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

ယမ္ပန ဝုတ္တံ “ဒိဋ္ဌိဝိသုဒ္ဓိ, ကင်္ခာဝိတရဏဝိသုဒ္ဓိ, မဂ္ဂါမဂ္ဂဉာဏဒဿနဝိသုဒ္ဓိ, ပဋိပဒါဉာဏဒဿနဝိသုဒ္ဓိ, ဉာဏဒဿနဝိသုဒ္ဓိတိ ဣမာ ပန ပဉ္စ ဝိသုဒ္ဓိယော သရိရ”န္တိ၊ တတ္ထ **နာမရူပါနံ ယာထာဝဒဿနံ ဒိဋ္ဌိဝိသုဒ္ဓိ** နာမ။

၆၆၃။ တံ သမ္ပာဒေတုကာမေန **သမထယာနိကေန** တာဝ ဌပေတ္ဝာ နေဝ-သညာနာသညာယတနံ အဝသေသရူပါရူပါဝစရဇ္ဈာနာနံ အညတရတော ဝုဋ္ဌာယ ဝိတက္ကာဒီနိ ဈာနင်္ဂါနိ, တံသမ္ပယုတ္တာ စ ဓမ္မာ **လက္ခဏရသာဒိဝသေန** ပရိဂ္ဂဟေတဗ္ဗာ။ ပရိဂ္ဂဟေတ္ဝာ သဗ္ဗမ္ပေတံ အာရမ္မဏာဘိမုခံ နမနတော နမနဋ္ဌေန **နာမန္တိ** ဝဝတ္ထပေတဗ္ဗံ။

တတော ယထာ နာမ ပုရိသော အန္တောဂေဟေ သပ္ပံ ဒိသ္ဝာ တံ အနုဗန္ဓ-မာနော တဿ အာသယံ ပဿတိ၊ ဧဝမေဝ အယမ္ပိ ယောဂါဝစရော တံ နာမံ ဥပပရိက္ခန္တော “ဣဒံ နာမံ ကိံ နိဿာယ ပဝတ္တတိ”တိ ပရိယေသမာနော တဿ နိဿယံ ဟဒယရူပံ ပဿတိ။ တတော ဟဒယရူပဿ နိဿယဘူတာနိ, ဘူတနိဿိတာနိ စ သေသုပါဒါယ ရူပါနိတိ ရူပံ ပရိဂ္ဂဏှာတိ။ သော သဗ္ဗမ္ပေတံ ရုပ္ပနတော **ရူပ**န္တိ ဝဝတ္ထပေတိ။ တတော နမနလက္ခဏံ နာမံ၊ ရုပ္ပနလက္ခဏံ ရူပန္တိ **သင်္ခေပတော နာမရူပံ ဝဝတ္ထပေတိ**။

၆၆၄။ **သုဒ္ဓဝိပဿနာယာနိကော** ပန အယမေဝ ဝါ **သမထယာနိကော** စတုဓာတုဝဝတ္ထာနေ ဝုတ္တာနံ တေသံ တေသံ ဓာတုပရိဂ္ဂဟမုခါနံ အညတရ-မုခဝသေန သင်္ခေပတော ဝါ ဝိတ္ထာရတော ဝါ စတဿော ဓာတုယော ပရိဂ္ဂဏှာတိ။ အထဿ ယာထာဝသရသလက္ခဏတော အာဝိဘူတာသု ဓာတူသု

kammasamuṭṭhānamhi tāva kese “catasso dhātuyo, vaṇṇo, gandho, raso ojā, jīvitaṁ, kāyappasādo”ti evaṁ kāyadasakavasena dasa rūpāni, tattheva bhāvassa atthitāya bhāvadasakavasena dasa, tattheva āhārasamuṭṭhānaṁ ojaṭṭhamakaṁ, utusamuṭṭhānaṁ, cittasamuṭṭhānanti aparānipi catuvīsatīti evaṁ catusamuṭṭhānesu catuvīsatikoṭṭhāsesu catucattālīsa catucattālīsa rūpāni, sedo, assu, kheḷo, siṅghāṇikāti imesu pana catūsu utucittasamuṭṭhānesu dvinnaṁ ojaṭṭhamakānaṁ vasena soḷasa soḷasa rūpāni, udariyaṁ, karīsaṁ, pubbo, muttanti imesu catūsu utusamuṭṭhānesu utusamuṭṭhānasseva ojaṭṭhamakassa vasena aṭṭha aṭṭha rūpāni pākaṭāni hontīti. Esa tāva **dvattiṁsākāre** nayo.

Ye pana imasmiṁ dvattiṁsākāre āvibhūte apare dasa ākārā āvibhavanti. Tattha asitādiparipācake tāva kammaje tejokoṭṭhāsamhi ojaṭṭhamakañceva jīvitañcāti nava rūpāni, tathā cittaje assāsapassāsakoṭṭhāsepi ojaṭṭhamakañceva saddo cāti nava, sesesu catusamuṭṭhānesu aṭṭhasu jīvitanavakañceva tīṇi ca ojaṭṭhamakānīti tettiṁsa rūpāni pākaṭāni honti.

Tassevaṁ vitthārato dvācattālīsākāravasena imesu bhūtupādāyarūpesu pākaṭesu jātesu vatthudvāravasena pañca cakkhudasakādayo, hadayavatthudasakañcāti aparānipi saṭṭhirūpāni pākaṭāni honti. So sabbānipi tāni **ruppanalakkhaṇena** ekato katvā “etaṁ **rūpan**”ti passati.

Tassevaṁ pariggahitarūpassa dvāravasena arūpadhammā pākaṭā honti. Seyyathidaṁ—dvepañcaviññāṇāni, tisso manodhātuyo, aṭṭhasaṭṭhi manoviññāṇadhātuyoti ekāsīti lokiyacittāni, avisesena ca tehi cittehi sahajāto phasso, vedanā, saññā, cetanā, jīvitaṁ, cittaṭṭhiti, manasikāroti ime satta satta cetasikāti. Lokuttaracittāni pana neva suddhavipassakassa, na sapathayānikassa pariggahaṁ gacchanti anadhigatattāti. So sabbepi te arūpadhamme **namanalakkhaṇena** ekato katvā “etaṁ **nāman**”ti passati. Evameko **catudhātuvavatthānamukhena vitthārato nāmarūpaṁ vavatthapeti.**

ကမ္မသမုဋ္ဌာနမှိ တာဝ ကေသေ “စတဿော ဓာတုယော, ဝဏ္ဏော, ဂန္ဓော, ရသော, သြဇာ, ဇီဝိတံ, ကာယပ္ပသာဒေါ”တိ ဧဝံ ကာယဒသကဝသေန ဒသ ရူပါနိ၊ တတ္ထေဝ ဘာဝဿ အတ္ထိတာယ ဘာဝဒသကဝသေန ဒသ၊ တတ္ထေဝ အာဟာရသမုဋ္ဌာနံ သြဇဋ္ဌမကံ, ဥတုသမုဋ္ဌာနံ, စိတ္တသမုဋ္ဌာနန္တိ အပရာနိပိ စတုဝိသတိတိ ဧဝံ စတုသမုဋ္ဌာနေသု စတုဝိသတိကောဋ္ဌာသေသု စတုစတ္တာ-လီသ စတုစတ္တာလီသ ရူပါနိ၊ သ္နေဒေါ, အဿု, ခေဠော, သိင်္ဃာဏိကာတိ ဣမေသု ပန စတူသု ဥတုစိတ္တသမုဋ္ဌာနေသု ဒ္ဝိန္နံ သြဇဋ္ဌမကာနံ ဝသေန သောဠသ သောဠသ ရူပါနိ၊ ဥဒရိယံ, ကရီသံ, ပုဗ္ဗော, မုတ္တန္တိ ဣမေသု စတူသု ဥတု-သမုဋ္ဌာနေသု ဥတုသမုဋ္ဌာနဿေဝ သြဇဋ္ဌမကဿ ဝသေန အဋ္ဌ အဋ္ဌ ရူပါနိ ပါကဋာနိ ဟောန္တိတိ။ သေ တာဝ **ဒွတ္တိံသာကာရေ** နယော။

ယေ ပန ဣမသ္မိံ ဒွတ္တိံသာကာရေ အာဝိဘူတေ အပရေ ဒသ အာကာရာ အာဝိဘဝန္တိ။ တတ္ထ အသိတာဒိပရိပါစကေ တာဝ ကမ္မဇေ တေဇောကောဋ္ဌာ-သမှိ သြဇဋ္ဌမကဥ္စေဝ ဇီဝိတဥ္စာတိ နဝ ရူပါနိ၊ တထာ စိတ္တဇေ အဿာသ-ပဿာသကောဋ္ဌာသေပိ သြဇဋ္ဌမကဥ္စေဝ သဒ္ဒေါ စာတိ နဝ၊ သေသေသု စတုသမုဋ္ဌာနေသု အဋ္ဌသု ဇီဝိတနဝကဥ္စေဝ တိဏ္ဏိ စ သြဇဋ္ဌမကာနီတိ တေတ္တိံသ ရူပါနိ ပါကဋာနိ ဟောန္တိ။

တသ္မေဝံ ဝိတ္ထာရတော ဒွါဒသဝိဓာလီသာကာရဝသေန ဣမေသု ဘူတုပါဒါယ-ရူပေသု ပါကဋေသု ဇာတေသု ဝတ္ထုဒ္ဝါရဝသေန ပဉ္စ စက္ခုဒသကာဒယော, ဟဒယဝတ္ထုဒသကဉ္စာတိ အပရာနိပိ သဋ္ဌိရူပါနိ ပါကဋာနိ ဟောန္တိ။ သော သဗ္ဗာနိပိ တာနိ **ရူပနလက္ခဏေန** ကေတော ကတ္ဝာ “ဧတံ **ရူပ**”န္တိ ပဿတိ။

တသ္မေဝံ ပရိဂ္ဂဟိတရူပဿ ဒ္ဝါရဝသေန အရူပဓမ္မာ ပါကဋာ ဟောန္တိ။ သေယျထိဒံ—ဒ္ဝေပဉ္စဝိညာဏာနိ, တိသ္သော မနောဓာတုယော, အဋ္ဌသဋ္ဌိ မနောဝိညာဏဓာတုယောတိ ဧကာသီတိ လောကိယစိတ္တာနိ၊ အဝိသေသေန စ တေဟိ စိတ္တေဟိ သဟဇာတော ဖဿော, ဝေဒနာ, သညာ, စေတနာ, ဇီဝိတံ, စိတ္တဋ္ဌိတိ, မနသိကာရောတိ ဣမေ သတ္တ သတ္တ စေတသိကာတိ။ လောကုတ္တရစိတ္တာနိ ပန နေဝ သုဒ္ဓဝိပဿကဿ၊ န သမထယာနိကဿ ပရိဂ္ဂဟံ ဂစ္ဆန္တိ အနဓိဂတတ္တာတိ။ သော သဗ္ဗေပိ တေ အရူပဓမ္မေ **နမနလက္ခဏေန** ကေတော ကတ္ဝာ “ဧတံ နာမ”န္တိ ပဿတိ။ ဧဝမေကော **စတုဓာတုဝဝတ္ထာန-မုခေန ဝိတ္ထာရတော နာမရူပံ ဝဝတ္ထပေတိ**။

665. Aparo **aṭṭhārasadhātuvasena.** Kathaṁ? Idha bhikkhu atthi imasmiṁ attabhāve cakkhudhātu -pa- manoviññāṇadhātūti dhātuyo āvajjitvā yaṁ loko setakaṇhamaṇḍalavicittaṁ āyatavitthataṁ akkhikūpake nhārusuttakena ābaddhaṁ[1] maṁsapiṇḍaṁ "cakkhū"ti sañjānāti, taṁ aggahetvā Khandhaniddese upādārūpesu vuttappakāraṁ cakkhupasādaṁ "cakkhudhātū"ti vavatthapeti.

Yāni panassa nissayabhūtā catasso dhātuyo, parivārakāni cattāri vaṇṇagandharasa-ojārūpāni, anupālakaṁ jīvitindriyanti nava sahajātarūpāni, tattheva ṭhitāni kāyadasakabhāvadasakavasena vīsati kammajarūpāni, āhārasamuṭṭhānādīnaṁ tiṇṇaṁ ojaṭṭhamakānaṁ vasena catuvīsati anupādinnarūpānīti evaṁ sesāni tepaṇṇāsa rūpāni honti, na tāni ca "cakkhudhātū"ti vavatthapeti. Esa nayo sotadhātu-ādīsupi. Kāyadhātuyaṁ pana avasesāni tecattālīsa rūpāni honti. Keci pana utucittasamuṭṭhānāni saddena saha nava nava katvā pañcacattālīsāti vadanti.

Iti ime pañca pasādā, tesañca visayā rūpa sadda gandha rasa phoṭṭhabbā pañcāti dasa rūpāni dasa dhātuyo honti. Avasesarūpāni dhammadhātuyeva honti. Cakkhuṁ pana nissāya rūpaṁ ārabbha pavattaṁ cittaṁ cakkhuviññāṇadhātu nāmāti evaṁ dvepañcaviññāṇāni pañcaviññāṇadhātuyo honti. Tīṇi manodhātucittāni ekā manodhātu, aṭṭhasaṭṭhi manoviññāṇadhātucittāni manoviññāṇadhātūti sabbānipi ekāsīti lokiyacittāni satta viññāṇadhātuyo. Taṁsampayuttā phassādayo dhammadhātūti evamettha aḍḍhekādasa dhātuyo rūpaṁ, aḍḍhaṭṭhamā dhātuyo nāmanti evameko aṭṭhārasadhātuvasena nāmarūpaṁ vavatthapeti.

666. Aparo **dvādasāyatanavasena.** Kathaṁ? Cakkhudhātuyaṁ vuttanayeneva ṭhapetvā tepaṇṇāsa rūpāni cakkhupasādamattaṁ "cakkhāyatanan"ti vavatthapeti. Tattha vuttanayeneva ca sotaghānajivhākāyadhātuyo "sotaghānajivhākāyāyatanānī"ti, tesaṁ visayabhūte pañcadhamme "rūpasaddagandharasaphoṭṭhabbāyatanānī"ti, lokiyasattaviññāṇadhātuyo "manāyatanan"ti, taṁsampayuttā phassādayo sesarūpañca "dhammāyatanan"ti

1. Ābandhaṁ (Syā, I, Ka)

၆၆၅။ အပရော **အဋ္ဌာရသဓာတုဝသေန**။ ကထံ? ဣဓ ဘိက္ခု အတ္ထိ ဣမသ္မိံ အတ္တဘာဝေ စက္ခ္ဝာဓာတုံ။ပ။ မနောဝိညာဏဓာတ္ဝာတိ ဓာတုယော အာဝဇ္ဇိတ္ဝာ ယံ လောကော သေတကဏှမဏ္ဍလဝိစိတ္တံ အာယတဝိတ္ထတံ အက္ခိကူပကေ နှာရုသုတ္တကေန အာဗဒ္ဓံ[1] မံသပိဏ္ဍံ "စက္ခု"တိ သဉ္ဇာနာတိ၊ တံ အဂ္ဂဟေတ္ဝာ ခန္ဓနိဒ္ဒေသေ ဥပါဒါရူပေသု ဝုတ္တပ္ပကာရံ စက္ခုပသာဒံ "စက္ခုဓာတူ"တိ ဝဝတ္ထပေတိ။

ယာနိ ပနဿ နိဿယဘူတာ စတဿော ဓာတုယော, ပရိဝါရကာနိ စတ္တာရိ ဝဏ္ဏ-ဂန္ဓ-ရသ-ဩဇာ-ရူပါနိ, အနုပါလကံ ဇီဝိတိန္ဒြိယန္တိ နဝ သဟဇာတရူပါနိ၊ တတ္ထေဝ ဋ္ဌိတာနိ ကာယဒသကဘာဝဒသကဝသေန ဝီသတိ ကမ္မဇရူပါနိ၊ အာဟာရသမုဋ္ဌာနာဒီနံ တိဏ္ဏံ ဩဇဋ္ဌမကာနံ ဝသေန စတုဝီသတိ အနုပါဒိန္န-ရူပါနိတိ ဧဝံ သေသာနိ တေပဏ္ဏာသ ရူပါနိ ဟောန္တိ၊ န တာနိ စ "စက္ခု-ဓာတူ"တိ ဝဝတ္ထပေတိ။ သေ နယော သောတဓာတုအာဒီသုပိ။ ကာယ-ဓာတုယံ ပန အဝသေသာနိ တေစတ္တာလီသ ရူပါနိ ဟောန္တိ။ ကေစိ ပန ဥတုစိတ္တသမုဋ္ဌာနာနိ သဒ္ဒေန သဟ နဝ နဝ ကတ္ဝာ ပဉ္စစတ္တာလီသာတိ ဝဒန္တိ။

ဣတိ ဣမေ ပဉ္စ ပသာဒါ, တေသဉ္စ ဝိသယာ ရူပ သဒ္ဒ ဂန္ဓ ရသ ဖောဋ္ဌဗ္ဗာ ပဉ္စာတိ ဒသ ရူပါနိ ဒသ ဓာတုယော ဟောန္တိ။ အဝသေသရူပါနိ ဓမ္မဓာတုယေဝ ဟောန္တိ။ စက္ခုံ ပန နိဿာယ ရူပံ အာရဗ္ဘ ပဝတ္တံ စိတ္တံ စက္ခုဝိညာဏဓာတု နာမာတိ ဧဝံ ဒွေပဉ္စဝိညာဏာနိ ပဉ္စဝိညာဏဓာတုယော ဟောန္တိ။ တီဏိ မနောဓာတုစိတ္တာနိ ဧကော မနောဓာတု၊ အဋ္ဌသဋ္ဌိ မနောဝိညာဏဓာတုစိတ္တာနိ မနောဝိညာဏဓာတူတိ သမ္ဗာနိဝိ ကောသီတိ လောကိယစိတ္တာနိ သတ္တ ဝိညာဏဓာတုယော။ တံသမ္ပယုတ္တာ ဖဿာဒယော ဓမ္မဓာတူတိ ဧဝမေတ္ထ အဓေကာဒသ ဓာတုယော ရူပံ၊ အဓိဋ္ဌာန ဓာတုယော နာမန္တိ ဧဝမေကော အဋ္ဌာရသဓာတုဝသေန နာမရူပံ ဝဝတ္ထပေတိ။

၆၆၆။ အပရော **ဒွါဒသာယတနဝသေန**။ ကထံ? စက္ခုဓာတုယံ ဝုတ္တနယေ-နေဝ ဌပေတ္ဝာ တေပဏ္ဏာသ ရူပါနိ စက္ခုပသာဒမတ္တံ "စက္ခာယတန"န္တိ ဝဝတ္ထပေတိ။ တတ္ထ ဝုတ္တနယေနေဝ စ သောတဃာနဇိဝှါကာယဓာတုယော "သောတဃာနဇိဝှါကာယာယတနာနီ"တိ၊ တေသံ ဝိသယဘူတေ ပဉ္စဓမ္မေ "ရူပသဒ္ဒဂန္ဓရသဖောဋ္ဌဗ္ဗာယတနာနီ"တိ၊ လောကိယသတ္တဝိညာဏဓာတုယော "မနာယတန"န္တိ၊ တံသမ္ပယုတ္တာ ဖဿာဒယော သေသရူပဉ္စ "ဓမ္မာယတန"န္တိ

၁-အာဗန္ဓံ (ဒဋ္ဌဗ္ဗံ)

evamettha aḍḍhekādasa āyatanāni rūpaṁ, diyaḍḍha-āyatanāni nāmanti evameko dvādasāyatanavasena nāmarūpaṁ vavatthapeti.

667. Aparo tato saṁkhittataraṁ **khandhavasena** vavatthapeti. Kathaṁ? Idha bhikkhu imasmiṁ sarīre catusamuṭṭhānā catasso dhātuyo, taṁnissito vaṇṇo, gandho, raso, ojā, cakkhupasādādayo pañca pasādā, vatthurūpaṁ, bhāvo, jīvitindriyaṁ, dvisamuṭṭhāno saddoti imāni sattarasa rūpāni **sammasanupagāni** nipphannāni rūparūpāni. Kāyaviññatti, vacīviññatti, ākāsadhātu, rūpassa lahutā, mudutā, kammaññatā, upacayo, santati, jaratā, aniccatāti imāni pana dasa rūpāni **na sammasanupagāni,** ākāravikāra-antaraparicchedamattakāni, na nipphannarūpāni, na rūparūpāni. Apica kho rūpānaṁ ākāravikāra-antaraparicchedamattato rūpanti saṅkhaṁ gatāni. Iti sabbāni petāni sattavīsati rūpāni rūpakkhandho, ekāsītiyā lokiyacittehi saddhiṁ uppannā vedanā vedanākkhandho, taṁsampayuttā saññā saññākkhandho, saṅkhārā saṅkhārakkhandho, viññāṇaṁ viññāṇakkhandhoti. Iti rūpakkhandho rūpaṁ, cattāro arūpino khandhā nāmanti evameko pañcakkhandhavasena nāmarūpaṁ vavatthapeti.

668. Aparo "yaṁkiñci rūpaṁ sabbaṁ rūpaṁ[1] cattāri mahābhūtāni catunnañca mahābhūtānaṁ upādāyarūpan"ti[2] evaṁ saṁkhitteneva imasmiṁ attabhāve rūpaṁ pariggahetvā, tathā manāyatanañceva dhammāyatanekadesañca nāmanti pariggahetvā "iti idañca nāmaṁ idañca rūpaṁ, idaṁ vuccati nāmarūpan"ti **saṅkhepato** nāmarūpaṁ vavatthapeti.

669. Sace panassa tena tena mukhena rūpaṁ pariggahetvā arūpaṁ pariggaṇhato sukhumattā arūpaṁ na upaṭṭhāti, tena dhuranikkhepaṁ akatvā rūpameva punappunaṁ sammasitabbaṁ manasikātabbaṁ pariggahetabbaṁ vavatthapetabbaṁ. Yathā yathā hissa rūpaṁ suvikkhālitaṁ hoti nijjaṭaṁ suparisuddhaṁ, tathā tathā tadārammaṇā arūpadhammā sayameva pākaṭā honti.

Yathā hi cakkhumato purisassa aparisuddhe ādāse mukhanimittaṁ olokentassa nimittaṁ na paññāyati, so "nimittaṁ na paññāyatī"ti na

1. Sabbantaṁ (Sī), sabbaṁ (Ka)
2. Ma 1. 282; Aṁ 3. 547 piṭṭhesu.

ဝေမေတ္ထ အဓေကာဒသ အာယတနာနိ ရူပံ၊ ဒ္ဝိယဓုအာယတနာနိ နာမန္တိ ဧဝမေကော ဒ္ဝါဒသာယတနဝသေန နာမရူပံ ဝဝတ္ထပေတိ။

၆၆၇။ အပရော တတော သံခိတ္တတရံ **ခန္ဓဝသေန** ဝဝတ္ထပေတိ။ ကထံ? ဣဓ ဘိက္ခု ဣမသ္မိံ သရီရေ စတုသမုဋ္ဌာနာ စ်တဿော ဓာတုယော, တံနိဿိတော ဝဏ္ဏော, ဂန္ဓော, ရသော, ဩဇာ, စက္ခုပသာဒါဒယော ပဉ္စ ပသာဒါ, ဝတ္ထုရူပံ, ဘာဝေါ, ဇီဝိတိန္ဒြိယံ, ဒ္ဝိသမုဋ္ဌာနော သဒ္ဒေါတိ ဣမာနိ သတ္တရသ ရူပါနိ **သမ္မသနူပဂါနိ** နိပ္ဖန္နာနိ ရူပရူပါနိ။ ကာယဝိညတ္တိ, ဝစီဝိညတ္တိ, အာကာသဓာတု, ရူပဿ လဟုတာ, မုဒုတာ, ကမ္မညတာ, ဥပစယော, သန္တတိ, ဇရတာ, အနိစ္စတာတိ ဣမာနိ ပန ဒသ ရူပါနိ **နာ သမ္မသနူပဂါနိ**၊ အာကာရဝိကာရ-အန္တရပရိစ္ဆေဒမတ္တကာနိ၊ နာ နိပ္ဖန္နရူပါနိ၊ နာ ရူပရူပါနိ။ အထ စ ခေါ ရူပါနံ အာကာရဝိကာရအန္တရပရိစ္ဆေဒမတ္တတော ရူပန္တိ သင်ံ ဂတာနိ။ ဣတိ သဗ္ဗာနိ ပေတာနိ သတ္တဝီသတိ ရူပါနိ ရူပက္ခန္ဓော၊ ကောသီတိယာ လောကိယစိတ္တေဟိ သဒ္ဓိံ ဥပ္ပန္နာ ဝေဒနာ ဝေဒနာက္ခန္ဓော၊ တံသမ္ပယုတ္တာ သညာ သညာက္ခန္ဓော၊ သင်ခါရာ သင်ခါရက္ခန္ဓော၊ ဝိညာဏံ ဝိညာဏက္ခန္ဓောတိ။ ဣတိ ရူပက္ခန္ဓော ရူပံ၊ စတ္တာရော အရူပိနော ခန္ဓာ နာမန္တိ ဧဝမေကော ပဉ္စက္ခန္ဓဝသေန နာမရူပံ ဝဝတ္ထပေတိ။

၆၆၈။ အပရော "ယံကိဉ္စိ ရူပံ သဗ္ဗံ ရူပံ[1] စတ္တာရိ မဟာဘူတာနိ စတုန္နဉ္စ မဟာဘူတာနံ ဥပါဒါယရူပ"န္တိ[2] ဧဝံ သံခိတ္တေနေဝ ဣမသ္မိံ အတ္တ-ဘာဝေ ရူပံ ပရိဂ္ဂဟေတ္ဝာ, တထာ မနာယတနဉ္စေဝ ဓမ္မာယတနေက-ဒေသဉ္စ နာမန္တိ ပရိဂ္ဂဟေတ္ဝာ "ဣတိ ဣဒဉ္စ နာမံ ဣဒဉ္စ ရူပံ၊ ဣဒံ ဝုစ္စတိ နာမရူပ"န္တိ **သင်ခေပတော်** နာမရူပံ ဝဝတ္ထပေတိ။

၆၆၉။ သစေ ပနဿ တေန တေန မုခေန ရူပံ ပရိဂ္ဂဟေတ္ဝာ အဒိသံ ပရိဂ္ဂဏှတော သုခုမတ္တာ အရူပံ န ဥပဋ္ဌာတိ၊ တေန ဓုရနိက္ခေပံ အကတ္ဝာ ရူပမေဝ ပုနပ္ပုနံ သမ္မသိတဗ္ဗံ မနသိကာတဗ္ဗံ ပရိဂ္ဂဟေတဗ္ဗံ ဝဝတ္ထပေတဗ္ဗံ။ ယထာ ယထာ ဟိဿ ရူပံ သုဝိက္ခာလိတံ ဟောတိ နိဇ္ဇဋံ သုပရိသုဒ္ဓံ၊ တထာ တထာ တဒါရမ္မဏာ အရူပဓမ္မာ သယမေဝ ပါကဋာ ဟောန္တိ။

ယထာ ဟိ စက္ခုမတော ပုရိသဿ အပရိသုဒ္ဓေ အာဒါသေ မုခနိမိတ္တံ ဩလောကေန္တဿ၊ နိမိတ္တံ န ပညာယတိ၊ သော "နိမိတ္တံ န ပညာယတီ"တိ န

၁-သမ္မန္တံ (သီ)၊ သဗ္ဗံ (က)
၂-မ ၁-၂၀၂၊ အံ ၃-၅၄၇-ပိဋ္ဌေသု။
8 ယုဒ္ဓိ ၂-၁၅

ādāsaṁ chaḍḍeti, atha kho naṁ punappunaṁ parimajjati. Tassa parisuddhe[1] ādāse nimittaṁ sayameva pākaṭaṁ hoti. Yathā ca telatthiko tilapiṭṭhaṁ doṇiyaṁ ākiritvā udakena paripphosetvā ekavāraṁ dvevāraṁ pīḷanamattena tele anikkhamante na tilapiṭṭhaṁ chaḍḍeti, atha kho naṁ punappunaṁ uṇhodakena paripphosetvā madditvā pīḷeti. Tassevaṁ karoto vippasannaṁ tilatelaṁ nikkhamati. Yathā vā pana udakaṁ pasādetukāmo katakaṭṭhiṁ gahetvā antoghaṭe hatthaṁ otāretvā ekadvevāre ghaṁsanamattena udake avippasīdante na katakaṭṭhiṁ chaḍḍeti, atha kho naṁ punappunaṁ ghaṁsati. Tassevaṁ karontassa kalalakaddamaṁ sannisīdati. Udakaṁ accharaṁ hoti vippasannaṁ, evamevaṁ tena bhikkhunā dhuranikkhepaṁ akatvā rūpameva punappunaṁ sammasitabbaṁ manasikātabbaṁ pariggahetabbaṁ vavatthapetabbaṁ.

Yathā yathā hissa rūpaṁ suvikkhālitaṁ hoti nijjaṭaṁ suparisuddhaṁ, tathā tathā tappaccanīkakilesā sannisīdanti, kaddamupari udakaṁ viya cittaṁ pasannaṁ hoti. Tadārammaṇā arūpadhammā sayameva pākaṭā honti. Evaṁ aññāhipi ucchucoragoṇadadhimacchādīhi upamāhi ayamattho pakāsetabbo.

Arūpadhammānaṁ upaṭṭhānākārakathā

670. Evaṁ suvisuddharūpapariggahassa panassa arūpadhammā tīhi ākārehi upaṭṭhahanti phassavasena vā vedanāvasena vā viññāṇavasena vā. Kathaṁ? Ekassa tāva "pathavīdhātu kakkhaḷalakkhaṇā"ti-ādinā nayena dhātuyo parigganhantassa paṭhamābhinipāto phasso, taṁsampayuttā vedanā vedanākkhandho, saññā saññākkhandho, saddhiṁ phassena cetanā saṅkhārakkhandho, cittaṁ viññāṇakkhandhoti upaṭṭhāti. Tathā "kese pathavīdhātu kakkhaḷalakkhaṇā -pa-[2]. Assāsapassāse pathavīdhātu kakkhaḷalakkhaṇā"ti paṭhamābhinipāto phasso, taṁsampayuttā vedanā vedanākkhandho -pa- cittaṁ viññāṇakkhandhoti upaṭṭhāti. Evaṁ arūpadhammā **phassavasena** upaṭṭhahanti.

Ekassa "pathavīdhātu kakkhaḷalakkhaṇā"ti tadārammaṇa[3]rasānubhavanakavedanā vedanākkhandho, taṁsampayuttā saññā saññākkhandho, taṁsampayutto

1. Visuddhe (Sī, Syā, Ka)
2. Visuddhi 1. 344 piṭṭhe passitvā pūretabbo.
3. Tassa (Syā, Ṭīkā)

အာဒါသံ ဆဋ္ဌေတိ၊ အထ ခေါ နံ ပုနပ္ပုနံ ပရိမဇ္ဇတိ။ တဿ ပရိသုဒ္ဓေ[1] အာဒါသေ နိမိတ္တံ သယမေဝ ပါကဋံ ဟောတိ။ ယထာ စ တေလတ္ထိကော တိလပိဋ္ဌံ ဒေဏ္ဍိယံ အာကိရိတ္ဝာ ဥဒကေန ပရိပ္ဖောသေတ္ဝာ ဧကံဝါရံ ဒွေဝါရံ ပီဠနမတ္တေန တေလေ အနိက္ခမန္တေ နံ တိလပိဋ္ဌံ ဆဋ္ဌေတိ၊ အထ ခေါ နံ ပုနပ္ပုနံ ဥဏ္ဍောဒကေန ပရိပ္ဖောသေတ္ဝာ မဒ္ဒိတ္ဝာ ပီဠေတိ။ ဘဿေဝံ ကရောတော ဝိပ္ပသန္နံ တိလတေလံ နိက္ခမတိ။ ယထာ ဝါ ပန ဥဒကံ ပသာဒေတုကာမော ကတကဋ္ဌိ[2] ဂဟေတ္ဝာ အန္တောဃဋေ ဟတ္ထံ ဩတာရေတ္ဝာ ဧကဒ္ဝိဝါရေ ဃံသနမတ္တေန ဥဒကေ အဝိပ္ပသီဒန္တေ နံ ကတကဋ္ဌိ[2] ဆဋ္ဌေတိ၊ အထ ခေါ နံ ပုနပ္ပုနံ ဃံသတိ။ တဿေဝံ ကရောန္တဿ ကလလကဒ္ဒမံ သန္နိသီဒတိ။ ဥဒကံ အစ္ဆံ ဟောတိ ဝိပ္ပသန္နံ၊ ဧဝမေဝံ တေန ဘိက္ခုနာ ဓုရနိက္ခေပံ အကတ္ဝာ ရူပမေဝ ပုနပ္ပုနံ သမ္မသိတဗ္ဗံ မနသိကာတဗ္ဗံ ပရိဂ္ဂဟေတဗ္ဗံ ဝဝတ္ထပေတဗ္ဗံ။

ယထာ ယထာ ဟိဿ ရူပံ သုဝိက္ခာလိတံ ဟောတိ နိဇ္ဇဋံ သုပရိသုဒ္ဓံ၊ တထာ တထာ တပ္ပစ္စနီကကိလေသာ သန္နိသီဒန္တိ၊ ကဒ္ဒမုပရိ ဥဒကံ ဝိယ စိတ္တံ ပသန္နံ ဟောတိ။ တဒါရမ္မဏာ အရူပဓမ္မာ သယမေဝ ပါကဋာ ဟောန္တိ။ ဧဝံ အညာဟိပိ ဥဏ္ဍုဓောရဂေါဏဒမိမစ္ဆာဒီဟိ ဥပမာဟိ အယမတ္ထော ပကာသေ-တဗ္ဗော။

အရူပဓမ္မာနံ ဥပဋ္ဌာနာကာရကထာ

၆၇၀။ ဧဝံ သုဝိသုဒ္ဓရူပပရိဂ္ဂဟဿ ပနဿ အရူပဓမ္မာ တီဟိ အာကာရေဟိ ဥပဋ္ဌဟန္တိ ဖဿဝသေန၊ ဝါ ဝေဒနာဝသေန ဝါ ဝိညာဏဝသေန ဝါ။ ကထံ? ကေဿ တာဝ "ပထဝီဓာတု ကက္ခဠလက္ခဏာ"တိအာဒိနာ နယေန ဓာတုယော ပရိဂ္ဂဏှန္တဿ ပဌမာဘိနိပါတော ဖဿော၊ တံသမ္ပယုတ္တာ ဝေဒနာ ဝေဒ-နာက္ခန္ဓော၊ သညာ သညာက္ခန္ဓော၊ သဒ္ဓိံ ဖဿေန စေတနာ သင်္ခါရက္ခန္ဓော၊ စိတ္တံ ဝိညာဏက္ခန္ဓောတိ ဥပဋ္ဌာတိ။ တထာ "ကေသေ ပထဝီဓာတု ကက္ခဠ-လက္ခဏာ။ပ။ အဿာသပဿာသေ ပထဝီဓာတု ကက္ခဠလက္ခဏာ"တိ ပဌမာဘိနိပါတော ဖဿော၊ တံသမ္ပယုတ္တာ ဝေဒနာ ဝေဒနာက္ခန္ဓော။ပ။ စိတ္တံ ဝိညာဏက္ခန္ဓောတိ ဥပဋ္ဌာတိ။ ဧဝံ အရူပဓမ္မာ **ဖဿဝသေန** ဥပဋ္ဌဟန္တိ။

ကေဿ "ပထဝီဓာတု ကက္ခဠလက္ခဏာ"တိ တဒါရမ္မဏ[2]ရသာနုဘဝန-ဝေဒနာ ဝေဒနာက္ခန္ဓော၊ တံသမ္ပယုတ္တာ သညာ သညာက္ခန္ဓော၊ တံသမ္ပယုတ္တော

၁-ဝိသုဒ္ဓေ (သီ၊ သျာ၊ က) ၂-ဝိသုဒ္ဓိ ၁-၃၄၄-ဝိဋ္ဌေ ပဿိတ္ဝာ ပူရေတဗ္ဗော။
၃-တဿ (သျာ၊ ဋီကာ)

phasso ca cetanā ca saṅkhārakkhandho, taṁsampayuttaṁ cittaṁ viññāṇakkhandhoti upaṭṭhāti. Tathā “kese pathavīdhātu kakkhaḷalakkhaṇā -pa- assāsapassāse pathavīdhātu kakkhaḷalakkhaṇā”ti tadārammaṇarasānubhavanakavedanā vedanākkhandho -pa- taṁsampayuttaṁ cittaṁ viññāṇakkhandhoti upaṭṭhāti. Evaṁ **vedanāvasena** arūpadhammā upaṭṭhahanti.

Aparassa “pathavīdhātu kakkhaḷalakkhaṇā”ti ārammaṇapaṭivijānanaṁ viññāṇaṁ viññāṇakkhandho, taṁsampayuttā vedanā vedanākkhandho, saññā saññākkhandho, phasso ca cetanā ca saṅkhārakkhandhoti upaṭṭhāti. Tathā “kese pathavīdhātu kakkhaḷalakkhaṇā -pa- assāsapassāse pathavīdhātu kakkhaḷalakkhaṇā”ti ārammaṇapaṭivijānanaṁ viññāṇaṁ viññāṇakkhandho, taṁsampayuttā vedanā vedanākkhandho, saññā saññākkhandho, phasso ca cetanā ca saṅkhārakkhandhoti upaṭṭhāti. Evaṁ **viññāṇavasena** arūpadhammā upaṭṭhahanti.

Eteneva upāyena “kammasamuṭṭhāne kese pathavīdhātu kakkhaḷalakkhaṇā”ti-ādinā nayena[1] dvācattālīsāya dhātukoṭṭhāsesu catunnaṁ catunnaṁ dhātūnaṁ vasena, sesesu ca cakkhudhātu-ādīsu rūpapariggahamukhesu sabbaṁ nayabhedaṁ anugantvā yojanā kātabbā.

671. Yasmā ca evaṁ suvisuddharūpapariggahasseva tassa arūpadhammā tīhākārehi pākaṭā honti. Tasmā suvisuddharūpapariggaheneva arūpapariggahāya yogo kātabbo, na itarena. Sace hi ekasmiṁ vā rūpadhamme upaṭṭhite dvīsu vā rūpaṁ pahāya arūpapariggahaṁ ārabhati kammaṭṭhānato parihāyati, pathavīkasiṇabhāvanāya[2] vuttappakārā pabbateyyā gāvī viya. Suvisuddharūpapariggahassa[3] pana arūpapariggahāya yogaṁ karoto kammaṭṭhānaṁ vuddhiṁ virūḷhiṁ vepullaṁ pāpuṇāti.

So evaṁ phassādīnaṁ vasena upaṭṭhite cattāro arūpino khandhe nāmanti, tesaṁ ārammaṇabhūtāni cattāri mahābhūtāni, catunnañca mahābhūtānaṁ upādāyarūpaṁ rūpanti vavatthapeti. Iti aṭṭhārasa dhātuyo dvādasāyatanāni pañcakkhandhāti sabbepi tebhūmake dhamme khaggena samuggaṁ

1. Nayena vā kesādayo (Ka)
2. Visuddhi 1. 148 piṭṭhe.
3. ...pariggahavasena (Syā, I, Ka)

ဖဿော စ စေတနာ စ သဒ္ဓါရက္ခန္ဓော၊ တံသမ္ပယုတ္တံ စိတ္တံ ဝိညာဏက္ခန္ဓောတိ ဥပဋ္ဌာတိ။ တထာ “ကေသေ ပထဝီဓာတု ကက္ခဠလက္ခဏာ။ပ။ အဿာသ-ပဿာသေ ပထဝီဓာတု ကက္ခဠလက္ခဏာ”တိ တဒါရမ္မဏရသာနုဘဝနက-ဝေဒနာ ဝေဒနာက္ခန္ဓော။ပ။ တံသမ္ပယုတ္တံ စိတ္တံ ဝိညာဏက္ခန္ဓောတိ ဥပဋ္ဌာတိ။ ဧဝံ **ဝေဒနာဝသေန** အရူပဓမ္မာ ဥပဋ္ဌဟန္တိ။

အပရဿ “ပထဝီဓာတု ကက္ခဠလက္ခဏာ”တိ အာရမ္မဏပဋိဝိဇာနနံ ဝိညာဏံ ဝိညာဏက္ခန္ဓော၊ တံသမ္ပယုတ္တာ ဝေဒနာ ဝေဒနာက္ခန္ဓော၊ သညာ သညာက္ခန္ဓော၊ ဖဿော စ စေတနာ စ သဒ္ဓါရက္ခန္ဓောတိ ဥပဋ္ဌာတိ။ တထာ “ကေသေ ပထဝီဓာတု ကက္ခဠလက္ခဏာ။ပ။ အဿာသပဿာသေ ပထဝီဓာတု ကက္ခဠလက္ခဏာ”တိ အာရမ္မဏပဋိဝိဇာနနံ ဝိညာဏံ ဝိညာဏက္ခန္ဓော၊ တံသမ္ပယုတ္တာ ဝေဒနာ ဝေဒနာက္ခန္ဓော၊ သညာ သညာက္ခန္ဓော၊ ဖဿော စ စေတနာ စ သဒ္ဓါရက္ခန္ဓောတိ ဥပဋ္ဌာတိ။ ဧဝံ **ဝိညာဏဝသေန** အရူပဓမ္မာ ဥပဋ္ဌဟန္တိ။

ဧတေနေဝ ဥပါယေန “ကမ္မသမုဋ္ဌာနေ ကေသေ ပထဝီဓာတု ကက္ခဠ-လက္ခဏာ”တိအာဒိနာ နယေန[1] ဒွါစတ္တာလီသာယ ဓာတုကောဋ္ဌာသေသု စတုန်ဒ် စတုန်ဒ် ဓာတူနံ ဝသေန, သေသေသု စ စက္ခုဓာတုအာဒီသု ရူပပရိဂ္ဂဟ-မုခေသု သဗ္ဗံ နယဘေဒံ အနုဂန္တ္ဝာ ယောဇနာ ကာတဗ္ဗာ။

၆၇၁။ ယသ္မာ စ ဧဝံ သုဝိသုဒ္ဓရူပပရိဂ္ဂဟဿေဝ တဿ အရူပဓမ္မာ တီဟာကာရေဟိ ပါကဋာ ဟောန္တိ။ တသ္မာ သုဝိသုဒ္ဓရူပပရိဂ္ဂဟေနေဝ အရူပ-ပရိဂ္ဂဟာယ ယောဂေါ ကာတဗ္ဗော၊ နိတရေန။ သစေ ဟိ ဧကသ္မိံ ဝါ ရူပဓမ္မေ ဥပဋ္ဌိတေ ဒ္ဝီသု ဝါ ရူပံ ပဟာယ အရူပပရိဂ္ဂဟံ အာရဘတိ ကမ္မဋ္ဌာန-တော ပရိဟာယတိ၊ ပထဝီကသိဏဘာဝနာယ[2] ဝုတ္တပ္ပကာရာ ပဗ္ဗတေယျာ ဂါဝီ ဝိယ။ သုဝိသုဒ္ဓရူပပရိဂ္ဂဟဿ[3] ပန အရူပပရိဂ္ဂဟာယ ယောဂံ ကရောတော ကမ္မဋ္ဌာနံ ဝုဋ္ဌိံ ဝိရူဠှိံ ဝေပုလ္လံ ပါပုဏာတိ။

သော်ဝ ဧဝံ ဖဿာဒီနံ ဝသေန ဥပဋ္ဌိတေ စတ္တာရော အရူပိနော ခန္ဓေ နာမန္တိ၊ တေသံ အာရမ္မဏဘူတာနိ စတ္တာရိ မဟာဘူတာနိ, စတုန္နဉ္စ မဟာဘူတာနံ ဥပါဒါယရူပံ ရူပန္တိ ဝဝတ္ထပေတိ။ ဣတိ အဋ္ဌာရသ ဓာတုယော ဒွါဒသာယတနာနိ ပဉ္စက္ခန္ဓာတိ သဗ္ဗေပိ တေဘူမကေ ဓမ္မေ ခဂ္ဂေန သမုဂ္ဂံ

၁-နယေန ဝါ ကေသာဒယော (က)
၂-....ပရိဂ္ဂဟဝသေန (သျာ၊ ဋီ၊ က)
၂-ဝိသုဒ္ဓိ ၁-၁၄၈-ဝိဇ္ဇေ။

vivaramāno viya yamakatālakandaṁ[1] phālayamāno viya ca nāmañca rūpañcāti dvedhā vavatthapeti. Nāmarūpamattato uddhaṁ añño satto vā puggalo vā devo vā brahmā vā natthīti niṭṭhaṁ gacchati.

Sambahulasuttantasaṁsandanā

672. So evaṁ yāthāvasarasato nāmarūpaṁ vavatthapetvā suṭṭhutaraṁ "satto puggalo"ti imissā lokasamaññāya pahānatthāya sattasammohassa samatikkamatthāya asammohabhūmiyaṁ cittaṁ ṭhapanatthāya sambahulasuttantavasena "nāmarūpamattamevidaṁ, na satto, na puggalo atthī"ti etamatthaṁ saṁsandetvā vavatthapeti. Vuttañhetaṁ—

"Yathāpi aṅgasambhārā, hoti saddo ratho iti.
Evaṁ khandhesu santesu, hoti sattoti sammutī"ti[2].

Aparampi vuttaṁ, seyyathāpi āvuso kaṭṭhañca paṭicca valliñca paṭicca mattikañca paṭicca tiṇañca paṭicca ākāso parivārito agārantveva saṅkhaṁ gacchati, evameva kho āvuso aṭṭhiñca paṭicca nhāruñca paṭicca maṁsañca paṭicca cammañca paṭicca ākāso parivārito rūpantveva saṅkhaṁ gacchatī"ti[3].

Aparampi vuttaṁ—

"Dukkhameva hi sambhoti, dukkhaṁ tiṭṭhati veti ca.
Nāññatra dukkhā sambhoti, nāññaṁ dukkhā nirujjhatī"ti[2].

Upamāhi nāmarūpavibhāvanā

673. Evaṁ anekasatehi suttantehi nāmarūpameva dīpitaṁ, na satto na puggalo. Tasmā yathā akkhacakkapañjara-īsādīsu aṅgasambhāresu ekenākārena saṇṭhitesu **ratho**ti vohāramattaṁ hoti, paramatthato ekekasmiṁ aṅge upaparikkhiyamāne ratho nāma natthi. Yathā ca kaṭṭhādīsu gehasambhāresu ekenākārena ākāsaṁ parivāretvā ṭhitesu **geha**nti vohāramattaṁ hoti, paramatthato gehaṁ nāma natthi. Yathā ca aṅguli-aṅguṭṭhādīsu ekenākārena ṭhitesu **muṭṭhī**ti vohāramattaṁ hoti. Doṇitanti-ādīsu **vīṇā**ti. Hatthi-assādīsu **senā**ti.

1. Yamakatālakkhandhaṁ (Sī) 2. Saṁ 1. 137 piṭṭhe. 3. Ma 1. 248 piṭṭhe.

ဝိဝရမာနော ဝိယ ယမကတာလကန္ဒံ[1] ဖာလယမာနော ဝိယ စ နာမဉ္စ ရူပဉ္စာတိ ဒ္વေဓာ ဝဝတ္ထပေတိ။ နာမရူပမတ္တတော ဥဒ္ဓံ အညော သတ္တော ဝါ ပုဂ္ဂလော ဝါ ဒေဝေါ ဝါ ဗြဟ္မာ ဝါ နတ္ထီတိ နိဋ္ဌံ ဂစ္ဆတိ။

သမ္ဗဟုလသုတ္တန္တသံသန္ဒနာ

၆၇၂။ သော ဧဝံ ယာထာဝသရသတော နာမရူပံ ဝဝတ္ထပေတ္ဝာ သုဋ္ဌုတရံ "သတ္တော ပုဂ္ဂလော"တိ ဣမိဿာ လောကသမညာယ ပဟာနတ္ထာယ သတ္တ-သမ္မောဟဿ သမတိက္ကမတ္ထာယ အသမ္မောဟဘူမိယံ စိတ္တံ ဌပနတ္ထာယ သမ္ဗဟုလသုတ္တန္တဝသေန "နာမရူပမတ္တမေဝိဒံ၊ နာ သတ္တော၊ နာ ပုဂ္ဂလော အတ္ထီ"တိ တေမတ္တံ သံသန္ဒေတ္ဝာ ဝဝတ္ထပေတိ။ ဝုတ္တဉ္ဟေတံ—

"ယထာပိ အင်္ဂသမ္ဘာရာ၊ ဟောတိ သဒ္ဒေါ ရထော ဣတိ။
ဧဝံ ခန္ဓေသု သန္တေသု၊ ဟောတိ သတ္တောတိ သမ္မုတိ"[2]တိ။

အပရမ္ပိ ဝုတ္တံ၊ "သေယျထာပိ အာဝုသော ကဋ္ဌဉ္စ ပဋိစ္စ ဝလ္လိဉ္စ ပဋိစ္စ မတ္တိကဉ္စ ပဋိစ္စ တိဏဉ္စ ပဋိစ္စ အာကာသော ပရိဝါရိတော အဂါရန္တ္ဝေဝ သင်္ခံ ဂစ္ဆတိ၊ ဧဝမေဝ ခေါ အာဝုသော အဋ္ဌိဉ္စ ပဋိစ္စ နှာရုဉ္စ ပဋိစ္စ မံသဉ္စ ပဋိစ္စ စမ္မဉ္စ ပဋိစ္စ အာကာသော ပရိဝါရိတော ရူပန္တ္ဝေဝ သင်္ခံ ဂစ္ဆတီ"တိ[3]။

အပရမ္ပိ ဝုတ္တံ—

"ဒုက္ခမေဝ ဟိ သမ္ဘောတိ၊ ဒုက္ခံ တိဋ္ဌတိ ဝေတိ စ။
နာညတြ ဒုက္ခာ သမ္ဘောတိ၊ နာညံ ဒုက္ခာ နိရုဇ္ဈတီ"တိ[2]။

ဥပမာဟိ နာမရူပဝိဘာဝနာ

၆၇၃။ ဧဝံ အနေကသတေဟိ သုတ္တန္တေဟိ နာမရူပမေဝ ဒီပိတံ၊ နာ သတ္တော နာ ပုဂ္ဂလော။ ဟတ္ထေါ ယထာ အက္ခစက္ကပဉ္ဇရဣသာဒီသု အင်္ဂသမ္ဘာရေသု ဧကေနာကာရေန သဏ္ဌိတေသု **ရထော**တိ ဝေါဟာရမတ္တံ ဟောတိ၊ ပရမတ္ထ-တော ဧကေကသ္မိံ အင်္ဂေ ဥပဓာရိယမာနေ ရထော နာမ နတ္ထိ။ ယထာ စ ကဋ္ဌာဒီသု ဧဟသမ္ဘာရေသု ဧကေနာကာရေန ဌာကာသံ ပရိဝါရေတ္ဝာ ဌိတေသု **ဧဟ**န္တိ ဝေါဟာရမတ္တံ ဟောတိ၊ ပရမတ္ထတော ဧဟံ.နာမ နတ္ထိ။ ယထာ စ အင်္ဂုလိအင်္ဂုဋ္ဌာဒီသု ဧကေနာကာရေန ဌိတေသု မုဋ္ဌိတိ ဝေါဟာရမတ္တံ ဟောတိ။ ဒေဝဒတ္တိအာဒီသု စီဏာတိ။ ဟတ္ထိအဿာဒီသု **သေနာ**တိ။

၁-ယမကတာလက္ခန္ဓံ (သီ) ၂-သံ ၁-၁၃၇-ပိဋ္ဌေ။ ၃-မ ၁-၂၄၈-ပိဋ္ဌေ။

Pākāragehagopurādīsu **nagaran**ti. Khandhasākhāpalāsādīsu ekenākārena ṭhitesu **rukkho**ti vohāramattaṁ hoti, paramatthato ekekasmiṁ avayave upaparikkhiyamāne rukkho nāma natthi. Evamevaṁ pañcasu upādānakkhandhesu sati "**satto, puggalo**"ti vohāramattaṁ hoti, paramatthato ekekasmiṁ dhamme upaparikkhiyamāne "asmīti vā ahantivā"ti gāhassa vatthubhūto satto nāma natthi. Paramatthato pana nāmarūpamattameva atthīti. Evaṁ passato hi dassanaṁ **yathābhūtadassanaṁ** nāma hoti.

674. Yo panetaṁ yathābhūtadassanaṁ pahāya "satto atthī"ti gaṇhāti. So tassa vināsaṁ anujāneyya avināsaṁ vā. Avināsaṁ anujānanto sassate patati. Vināsaṁ anujānanto ucchede patati. Kasmā? Khīranvayassa dadhino viya tadanvayassa aññassa abhāvato. So "sassato satto"ti gaṇhanto olīyati nāma. "Ucchijjatī"ti gaṇhanto atidhāvati nāma. Tenāha Bhagavā—

"Dvīhi bhikkhave diṭṭhigatehi pariyuṭṭhitā devamanussā olīyanti eke, atidhāvanti eke, cakkhumanto ca passanti.

Kathañca bhikkhave olīyanti eke? Bhavārāmā bhikkhave devamanussā bhavaratā bhavasamuditā. Tesaṁ bhavanirodhāya dhamme desiyamāne cittaṁ na pakkhandati nappasīdati na santiṭṭhati nādhimuccati. Evaṁ kho bhikkhave olīyanti eke.

Kathañca bhikkhave atidhāvanti eke? Bhaveneva kho paneke aṭṭīyamānā harāyamānā jigucchamānā vibhavaṁ abhinandanti, yato kira bho ayaṁ attā kāyassa bhedā ucchijjati vinassati, na hoti paraṁmaraṇā, etaṁ santaṁ, etaṁ paṇītaṁ, etaṁ yāthāvanti. Evaṁ kho bhikkhave atidhāvanti eke.

Kathañca bhikkhave cakkhumanto passanti? Idha bhikkhave bhikkhu bhūtaṁ bhūtato passati, bhūtaṁ bhūtato disvā bhūtassa nibbidāya virāgāya nirodhāya paṭipanno hoti. Evaṁ kho bhikkhave cakkhumanto passantī"ti[1].

1. Khu 1. 224 piṭṭhe.

နိဒ္ဒေသ] ဥပမာဟိ နာမရူပဝိဘာဝနာ ၂၂၉

ပါကာရဂေဟဂေါပုရာဒီသု **နဂရန္တိ**။ ခန္ဓသာခါပလာသာဒီသု ဧကေနာကာရေန ဋ္ဌိတေသု **ရုက္ခော**တိ ဝေါဟာရမတ္တံ ဟောတိ၊ ပရမတ္ထတော ဧကေကသ္မိံ အဝယဝေ ဥပပရိက္ခိယမာနေ ရုက္ခော နာမ နတ္ထိ။ ဧဝမေဝံ ပဉ္စသု ဥပါဒါနက္ခန္ဓေသု သတိ "**သတ္တော, ပုဂ္ဂလော**"တိ ဝေါဟာရမတ္တံ ဟောတိ ပရမတ္ထတော ဧကေကသ္မိံ ဓမ္မေ ဥပပရိက္ခိယမာနေ "အသ္မီတိ ဝါ အဟန္တိ ဝါ"တိ ဂါဟဿ ဝတ္ထုဘူတော သတ္တော နာမ နတ္ထိ။ ပရမတ္ထတော ပန နာမရူပမတ္တမေဝ အတ္ထီတိ။ ဧဝံ ပဿတော ဟိ ဒဿနံ **ယထာဘူတဒဿနံ** နာမ ဟောတိ။

၆၇၄။ ယော ပနေတံ ယထာဘူတဒဿနံ ပဟာယ "သတ္တော အတ္ထီ"တိ ဂဏှာတိ။ သော တဿ ဝိနာသံ အနုဇာနေယျ အဝိနာသံ ဝါ။ အဝိနာသံ အနုဇာနန္တော သဿတေ ပတတိ။ ဝိနာသံ အနုဇာနန္တော ဥစ္ဆေဒေ ပဘေတိ ကသ္မာ? ခီရန္ဝယဿ ဒဓိနော ဝိယ တဒန္ဝယဿ အညဿ အဘာဝတော။ သော "သဿတော သတ္တော"တိ ဂဏှန္တော လြီယတိ နာမ။ "ဥစ္ဆိဇ္ဇတီ"တိ ဂဏှန္တော အတိဓာဝတိ နာမ။ တေနာဟ ဘဂဝါ—

"ဒွီဟိ ဘိက္ခဝေ ဒိဋ္ဌိဂတေဟိ ပရိယုဋ္ဌိတာ ဒေဝမနုဿာ လြီယန္တိ ကေစိ၊ အတိဓာဝန္တိ ကေစိ၊ စက္ခုမန္တော စ ပဿန္တိ။

ကထဉ္စ ဘိက္ခဝေ လြီယန္တိ ကေ? ဘဝါရာမာ ဘိက္ခဝေ ဒေဝမနုဿာ ဘဝရတာ ဘဝသမုဒိတာ။ တေသံ ဘဝနိရောဓာယ ဓမ္မေ ဒေသိယမာနေ စိတ္တံ န ပက္ခန္ဒတိ နပ္ပသီဒတိ န သန္တိဋ္ဌတိ နာဓိမုစ္စတိ။ ဧဝံ ခေါ ဘိက္ခဝေ လြီယန္တိ ကေစိ။

ကထဉ္စ ဘိက္ခဝေ အတိဓာဝန္တိ ကေ? ဘဝေနေဝ ခေါ ပနေကေ အဋ္ဋီယမာနာ ဟရာယမာနာ ဇိဂုစ္ဆမာနာ ဝိဘဝံ အဘိနန္ဒန္တိ၊ ယတော ကိရ ဘော အယံ အတ္တာ ကာယဿ ဘေဒါ ဥစ္ဆိဇ္ဇတိ ဝိနဿတိ၊ န ဟောတိ ပရံမရဏာ၊ တေံ သန္တံ၊ တေံ ပဏီတံ၊ တေံ ယာထာဝန္တိ။ ဧဝံ ခေါ ဘိက္ခဝေ အတိဓာဝန္တိ ကေစိ။

ကထဉ္စ ဘိက္ခဝေ စက္ခုမန္တော ပဿန္တိ? ဣဓ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု ဘူတံ ဘူတတော ပဿတိ၊ ဘူတံ ဘူတတော ဒိသ္ဝာ ဘူတဿ နိဗ္ဗိဒါယ ဝိရာဂါယ နိရောဓာယ ပဋိပန္နော ဟောတိ။ ဧဝံ ခေါ ဘိက္ခဝေ စက္ခုမန္တော ပဿန္တီ"တိ[၁]။

၁-ခု ၁-၂၂၄-ပိဋ္ဌေ။

675. Tasmā yathā dāruyantaṁ suññaṁ nijjīvaṁ nirīhakaṁ, atha ca pana dārurajjukasamāyogavasena gacchatipi tiṭṭhatipi. Sa-īhakaṁ sabyāpāraṁ viya khāyati, evamidaṁ nāmarūpampi suññaṁ nijjīvaṁ nirīhakaṁ, atha ca pana aññamaññasamāyogavasena gacchatipi tiṭṭhatipi. Sa-īhakaṁ sabyāpāraṁ viya khāyatīti daṭṭhabbaṁ. Tenāhu porāṇā—

> “Nāmañca rūpañca idhatthi saccato,
> Na hettha satto manujo ca vijjati.
> Suññaṁ idaṁ yantamivābhisaṅkhataṁ,
> Dukkhassa puñjo tiṇakaṭṭhasādiso”ti.

Na kevalañcetaṁ dāruyantupamāya, aññāhipi naḷakalāpī-ādīhi upamāhi vibhāvetabbaṁ—yathā hi dvīsu naḷakalāpīsu aññamaññaṁ nissāya ṭhapitāsu ekā ekissā upatthambho hoti, ekissā patamānāya itarāpi patati, evamevaṁ pañcavokārabhave nāmarūpaṁ aññamaññaṁ nissāya pavattati, ekaṁ ekassa upatthambho hoti. Maraṇavasena ekasmiṁ patamāne itarampi patati. Tenāhu porāṇā—

> “Yamakaṁ nāmarūpañca, ubho aññoññanissitā.
> Ekasmiṁ bhijjamānasmiṁ, ubho bhijjanti paccayā”ti.

676. Yathā ca daṇḍābhihataṁ bheriṁ nissāya sadde pavattamāne aññā bherī, añño saddo, bherisaddā asammissā, bherī saddena suññā, saddo bheriyā suñño, evamevaṁ vatthudvārārammaṇasaṅkhātaṁ rūpaṁ nissāya nāme pavattamāne aññaṁ rūpaṁ, aññaṁ nāmaṁ, nāmarūpā asammissā, nāmaṁ rūpena suññaṁ, rūpaṁ nāmena suññaṁ, apica kho bheriṁ paṭicca saddo viya rūpaṁ paṭicca nāmaṁ pavattati. Tenāhu porāṇā—

> “Na cakkhuto jāyare phassapañcamā,
> Na rūpato no ca ubhinnamantarā.
> Hetuṁ paṭiccappabhavanti saṅkhatā,
> Yathāpi saddo pahaṭāya[1] bheriyā.

1. Pahatāya (Ka)

၆၇၅။ တသ္မာ ယထာ ဒါရုယန္တံ သုညံ နိဇ္ဇီဝံ နိရီဟကံ၊ အထ စ ပန ဒါရု-ရဇ္ဇုကသမာယောဂဝသေန ဂစ္ဆတိပိ တိဋ္ဌတိပိ။ သဉ္ဇီဟကံ သဗ္ယာပါရံ ဝိယ ခါယတိ၊ ဧဝမိဒံ နာမရူပမ္ပိ သုညံ နိဇ္ဇီဝံ နိရီဟကံ၊ အထ စ ပန အညမည-သမာယောဂဝသေန ဂစ္ဆတိပိ တိဋ္ဌတိပိ။ သဉ္ဇီဟကံ သဗ္ယာပါရံ ဝိယ ခါယတီတိ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ တေနာဟု ပေါရာဏာ—

> “နာမဉ္စ ရူပဉ္စ ဣဓတ္ထိ သစ္စတော၊
> န ဟေတ္ထ သတ္တော မနုဇော စ ဝိဇ္ဇတိ။
> သုညံ ဣဒံ ယန္တမိဝါဘိသင်္ခတံ၊
> ဒုက္ခဿ ပုဉ္ဇော တိဏကဋ္ဌသာဒိသော’’တိ။

န ကေဝလဉ္စေတံ ဒါရုယန္တူပမာယ၊ အညာဟိပိ နဠကလာပိအာဒီဟိ ဥပမာဟိ ဝိဘာဝေတဗ္ဗံ—ယထာ ဟိ ဒ္ဝီသု နဠကလာပိသု အညမညံ နိဿာယ ဌပိတာသု ကော စေါသော ဥပတ္ထမ္ဘော ဟောတိ၊ စေါသော ပတမာနာယ ဣတရာပိ ပတတိ၊ ဧဝမေဝံ ပဉ္စဝေါကာရဘဝေ နာမရူပံ အညမညံ နိဿာယ ပဝတ္တတိ၊ စေါ စေသ ဥပတ္ထမ္ဘော ဟောတိ။ မရဏဝသေန စေသ္မိံ ပတမာနေ ဣတရမ္ပိ ပတတိ။ တေနာဟု ပေါရာဏာ—

> “ယမကံ နာမရူပဉ္စ၊ ဥဘော အညောညနိဿိတာ။
> စေသ္မိံ ဘိဇ္ဇမာနသ္မိံ၊ ဥဘော ဘိဇ္ဇန္တိ ပစ္စယာ’’တိ။

၆၇၆။ ယထာ စ ဒဏ္ဍာဘိဟတံ ဘေရိံ နိဿာယ သဒ္ဒေ ပဝတ္တမာနေ အညာ ဘေရိ၊ အညော သဒ္ဒေါ၊ ဘေရိသဒ္ဒါ အသမ္မိဿာ၊ ဘေရိ သဒ္ဒေန သုညာ၊ သဒ္ဒေါ ဘေရိယာ သုညော၊ ဧဝမေဝံ ဝတ္ထုဒ္ဝါရာရမ္မဏသင်္ခါတံ ရူပံ နိဿာယ နာမေ ပဝတ္တမာနေ အညံ ရူပံ၊ အညံ နာမံ၊ နာမရူပါ အသမ္မိဿာ၊ နာမံ ရူပေန သုညံ၊ ရူပံ နာမေန သုညံ၊ အပိစ ခေါ ဘေရိံ ပဋိစ္စ သဒ္ဒေါ ဝိယ ရူပံ ပဋိစ္စ နာမံ ပဝတ္တတိ။ တေနာဟု ပေါရာဏာ—

> “န စက္ခုတော ဇာယရေ ဖဿပဉ္စမာ၊
> န ရူပတော နော စ ဥဘိန္နမန္တရာ။
> ဟေတုံ ပဋိစ္စပ္ပဘဝန္တိ သင်္ခတာ၊
> ယထာပိ သဒ္ဒေါ ပဟဋာယ[1] ဘေရိယာ။

၁–ပဟတာယ (က)

Na sotato jāyare phassapañcamā,
Na saddato no ca ubhinnamantarā -pa-.

Na ghānato jāyare phassapañcamā,
Na gandhato no ca ubhinnamantarā -pa-.

Na jivhāto jāyare phassapañcamā,
Na rasato no ca ubhinnamantarā -pa-.

Na kāyato jāyare phassapañcamā,
Na phassato no ca ubhinnamantarā -pa-.

Na vatthurūpā pabhavanti saṅkhatā,
Na cāpi dhammāyatanehi niggatā.
Hetuṁ paṭiccappabhavanti saṅkhatā,
Yathāpi saddo pahaṭāya bheriyā"ti.

677. Apicettha nāmaṁ nittejaṁ na sakena tejena pavattituṁ[1] sakkoti, na khādati, na pivati, na byāharati, na iriyāpathaṁ kappeti. Rūpampi nittejaṁ na sakena tejena pavattituṁ[1] sakkoti. Na hi tassā khāditukāmatā, nāpi pivitukāmatā, na byāharitukāmatā, na iriyāpathaṁ kappetukāmatā, atha kho nāmaṁ nissāya rūpaṁ pavattati, rūpaṁ nissāya nāmaṁ pavattati, nāmassa khāditukāmatāya pivitukāmatāya byāharitukāmatāya iriyāpathaṁ kappetukāmatāya sati rūpaṁ khādati, pivati, byāharati, iriyāpathaṁ kappeti.

Imassa panatthassa vibhāvanatthāya imaṁ upamaṁ udāharanti—yathā jaccandho ca pīṭhasappī ca disāpakkamitukāmā assu, jaccandho pīṭhasappiṁ evamāha "ahaṁ kho bhaṇe sakkomi pādehi pādakaraṇīyaṁ kātuṁ, natthi ca me cakkhūni yehi samavisamaṁ passeyyan"ti. Pīṭhasappīpi jaccandhaṁ evamāha "ahaṁ kho bhaṇe sakkomi cakkhunā cakkhukaraṇīyaṁ kātuṁ, natthi ca me pādāni yehi abhikkameyyaṁ vā paṭikkameyyaṁ vā"ti. So tuṭṭhahaṭṭho jaccandho pīṭhasappiṁ aṁsakūṭaṁ āropesi. Pīṭhasappī jaccandhassa aṁsakūṭe nisīditvā evamāha "vāmaṁ muñca dakkhiṇaṁ gaṇha, dakkhiṇaṁ muñca vāmaṁ gaṇhā"ti. Tattha jaccandhopi

1. Pavattetuṁ (Ka)

န သောတတော ဇာယရေ ဖဿပဉ္စမာ၊
န သဒ္ဒတော နော စ ဥဘိန္နမန္တရာ။ပ။

န ဃာနတော ဇာယရေ ဖဿပဉ္စမာ၊
န ဂန္ဓတော နော စ ဥဘိန္နမန္တရာ။ပ။

န ဇိဝှါတော ဇာယရေ ဖဿပဉ္စမာ၊
န ရသတော နော စ ဥဘိန္နမန္တရာ။ပ။

န ကာယတော ဇာယရေ ဖဿပဉ္စမာ၊
န ဖဿတော နော စ ဥဘိန္နမန္တရာ။ပ။

န ဝတ္ထုရူပါ ပဘဝန္တိ သင်္ခတာ၊
န စာပိ ဓမ္မာယတနေဟိ နိဂ္ဂတာ။
ဟေတုံ ပဋိစ္စပ္ပဘဝန္တိ သင်္ခတာ၊
ယထာပိ သဒ္ဒေါ ပဟဋာယ ဘေရိယာ"တိ။

၆၇၇။ အပိစေတ္ထ နာမံ နိတ္တေဇံ န သကေန တေဇေန ပဝတ္တိတုံ[1] သက္ကောတိ၊ န ခါဒတိ၊ န ပိဝတိ၊ န ဗျာဟရတိ၊ န ဣရိယာပထံ ကပ္ပေတိ။ ရူပမ္ပိ နိတ္တေဇံ န သကေန တေဇေန ပဝတ္တိတုံ[1] သက္ကောတိ။ န ဟိ တဿာ ခါဒိတုကာမတာ၊ နာပိ ပိဝိတုကာမတာ၊ န ဗျာဟရိတုကာမတာ၊ န ဣရိယာပထံ ကပ္ပေတုကာမတာ၊ အထ ခေါ နာမံ နိဿာယ ရူပံ ပဝတ္တတိ၊ ရူပံ နိဿာယ နာမံ ပဝတ္တတိ၊ နာမဿ ခါဒိတုကာမတာယ ပိဝိတုကာမတာယ ဗျာဟရိတုကာမတာယ ဣရိယာပထံ ကပ္ပေတုကာမတာယ သတိ ရူပံ ခါဒတိ၊ ပိဝတိ၊ ဗျာဟရတိ၊ ဣရိယာပထံ ကပ္ပေတိ။

ဣမဿ ပနတ္ထဿ ဝိဘာဝနတ္ထာယ ဣမံ ဥပမံ ဥဒါဟရန္တိ—ယထာ ဇစ္ဆန္ဓော စ ပီဌသပ္پီ စ ဒိသာပက္ကမိတုကာမာ အဿု၊ ဇစ္ဆန္ဓော ပီဌသပ္پိံ ဧဝမာဟ "အဟံ ခေါ ဘဏေ သက္ကောမိ ပါဒေဟိ ပါဒကရဏီယံ ကာတုံ၊ နတ္ထိ စ မေ စက္ခူနိ ယေဟိ သမဝိသမံ ပဿေယျ"န္တိ။ ပီဌသပ္پီပိ ဇစ္ဆန္ဓံ ဧဝမာဟ "အဟံ ခေါ ဘဏေ သက္ကောမိ စက္ခုနာ စက္ခုကရဏီယံ ကာတုံ၊ နတ္ထိ စ မေ ပါဒါနိ ယေဟိ အဘိက္ကမေယျံ ဝါ ပဋိက္ကမေယျံ ဝါ"တိ။ သော တုဋ္ဌဟဋ္ဌော ဇစ္ဆန္ဓော ပီဌသပ္پိံ အံသကူဋံ အာရောပေသိ။ ပီဌသပ္پီ ဇစ္ဆန္ဓဿ အံသကူဋေ နိသီဒိတ္ဝာ ဧဝမာဟ "ဝါမံ မုဉ္စ ဒက္ခိဏံ ဂဏှ၊ ဒက္ခိဏံ မုဉ္စ ဝါမံ ဂဏှာ"တိ။ တတ္ထ ဇစ္ဆန္ဓောပိ

၁-ပဝတ္တေတုံ (က)

nittejo dubbalo na sakena tejena sakena[1] balena gacchati, pīṭhasappīpi nittejo dubbalo na sakena tejena sakena[1] balena gacchati, na ca tesaṁ aññamaññaṁ nissāya gamanaṁ nappavattati, evamevaṁ nāmampi nittejaṁ na sakena tejena uppajjati, na tāsu tāsu kiriyāsu pavattati. Rūpampi nittejaṁ na sakena tejena uppajjati, na tāsu tāsu kiriyāsu pavattati, na ca tesaṁ aññamaññaṁ nissāya uppatti vā pavatti vā na hoti. Tenetaṁ vuccati—

"Na sakena balena jāyare,
Nopi[2] sakena balena tiṭṭhare.
Paradhammavasānuvattino,
Jāyare saṅkhatā attadubbalā.

Parapaccayato ca jāyare,
Para-ārammaṇato samuṭṭhitā.
Ārammaṇapaccayehi ca,
Paradhammehi cime pabhāvitā.

Yathāpi nāvaṁ nissāya, manussā yanti aṇṇave.
Evameva rūpaṁ nissāya, nāmakāyo pavattati.

Yathā ca manusse nissāya, nāvā gacchati aṇṇave.
Evameva nāmaṁ nissāya, rūpakāyo pavattati.

Ubho nissāya gacchanti, manussā nāvā ca aṇṇave.
Evaṁ nāmañca rūpañca, ubho aññoññanissitā"ti.

Evaṁ nānānayehi nāmarūpaṁ vavatthāpayato sattasaññaṁ abhibhavitvā asammohabhūmiyaṁ ṭhitaṁ nāmarūpānaṁ yāthāvadassanaṁ **diṭṭhivisuddhī**ti veditabbaṁ. **Nāmarūpavavatthānan**tipi **saṅkhāraparicchedo**tipi etasseva adhivacanaṁ.

Iti sādhujanapāmojjatthāya kate Visuddhimagge

Paññābhāvanādhikāre

Diṭṭhipisuddhiniddeso nāma

Aṭṭhārasamo paricchedo.

1. Na sakena (Syā) 2. Nāpi (Ka)

နိတ္တေဇော ဒုဗ္ဗလော န သကေန တေဇေန သကေန[1] ဗလေန ဂစ္ဆတိ၊ ပီဋသပ္ပိပိ နိတ္တေဇော ဒုဗ္ဗလော န သကေန တေဇေန သကေန[1] ဗလေန ဂစ္ဆတိ၊ န စ တေသံ အညမညံ နိဿာယ ဂမနံ နပ္ပဝတ္တတိ၊ ဧဝမေဝံ နာမမ္ပိ နိတ္တေဇံ န သကေန တေဇေန ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ န တာသု တာသု ကိရိယာသု ပဝတ္တတိ။ ရူပမ္ပိ နိတ္တေဇံ န သကေန တေဇေန ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ န တာသု တာသု ကိရိယာသု ပဝတ္တတိ၊ န စ တေသံ အညမညံ နိဿာယ ဥပ္ပတ္တိ ဝါ ပဝတ္တိ ဝါ န ဟောတိ။ တေနေတံ ဝုစ္စတိ—

"န သကေန ဗလေန ဇာယရေ၊
နောပိ[2] သကေန ဗလေန တိဋ္ဌရေ။
ပရဓမ္မဝသာနုဝတ္တိနော၊
ဇာယရေ သင်္ခတာ အတ္တဒုဗ္ဗလာ။

ပရပစ္စယတော စ ဇာယရေ၊
ပရအာရမ္မဏတော သမုဋ္ဌိတာ။
အာရမ္မဏပစ္စယေဟိ စ၊
ပရဓမ္မေဟိ စိမေ ပဘာဝိတာ။

ယထာပိ နာဝံ နိဿာယ၊ မနုဿာ ယန္တိ အဏ္ဏဝေ။
ဧဝမေဝ ရူပံ နိဿာယ၊ နာမကာယော ပဝတ္တတိ။

ယထာ စ မနုဿေ နိဿာယ၊ နာဝါ ဂစ္ဆတိ အဏ္ဏဝေ။
ဧဝမေဝ နာမံ နိဿာယ၊ ရူပကာယော ပဝတ္တတိ။

ဥဘော နိဿာယ ဂစ္ဆန္တိ၊ မနုဿာ နာဝါ စ အဏ္ဏဝေ။
ဧဝံ နာမဉ္စ ရူပဉ္စ၊ ဥဘော အညောညနိဿိတာ"တိ။

ဧဝံ နာနာနယေဟိ နာမရူပံ ဝဝတ္ထာပယတော သတ္တသညံ အဘိဘဝိတ္ဝာ အသမ္မောဟဘူမိယံ ဋ္ဌိတံ နာမရူပါနံ ယာထာဝဒဿနံ **ဒိဋ္ဌိဝိသုဒ္ဓိ**တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ **နာမရူပဝဝတ္ထာနန္တိပိ သင်္ခါရပရိစ္ဆေဒေါတိပိ** တဿေဝ အဓိဝစနံ။

ဣတိ သာဓုဇနပါမောဇ္ဇတ္ထာယ ကတေ ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ

ပညာဘာဝနာဓိကာရေ

ဒိဋ္ဌိဝိသုဒ္ဓိနိဒ္ဒေသော နာမ

အဋ္ဌာရသမော ပရိစ္ဆေဒေါ။

၁-နံ သကေန (သျာ) ၂-နာပိ (က)

19. Kaṅkhāvitaraṇavisuddhiniddesa

Paccayapariggahakathā

678. Etasseva pana nāmarūpassa paccayapariggahaṇena tīsu addhāsu kaṅkhaṁ vitaritvā ṭhitaṁ ñāṇaṁ **kaṅkhāvitaraṇavisuddhi** nāma.

Taṁ sampādetukāmo bhikkhu yathā nāma kusalo bhisakko rogaṁ disvā tassa samuṭṭhānaṁ pariyesati. Yathā vā pana anukampako puriso daharaṁ kumāraṁ mandaṁ uttānaseyyakaṁ rathikāya nipannaṁ disvā "kassa nu kho ayaṁ puttako"ti tassa mātāpitaro āvajjati, evameva tassa nāmarūpassa hetupaccayapariyesanaṁ āpajjati.

So āditova iti paṭisañcikkhati "na tāvidhaṁ nāmarūpaṁ ahetukaṁ, sabbattha sabbadā sabbesañca ekasadisabhāvāpattito, na issarādihetukaṁ, nāmarūpato uddhaṁ issarādīnaṁ abhāvato. Yepi nāmarūpamattameva issarādayoti vadanti, tesaṁ issarādisaṅkhātanāmarūpassa ahetukabhāvappattito. Tasmā bhavitabbamassa hetupaccayehi, ke nu kho te"ti.

679. So evaṁ nāmarūpassa hetupaccaye āvajjetvā[1] imassa tāva rūpakāyassa evaṁ hetupaccaye parigganhāti—"ayaṁ kāyo nibbattamāno neva uppala paduma puṇḍarīka sogandhikādīnaṁ abbhantare nibbattati, na maṇimuttāhārādīnaṁ, atha kho āmāsayapakkāsayānaṁ antare udarapaṭalaṁ pacchato piṭṭhikaṇṭakaṁ purato katvā anta-antaguṇaparivārito sayampi duggandhajegucchapaṭikkūlo duggandhajegucchapaṭikkūle paramasambādhe okāse pūtimaccha[2] pūtikummāsa-oḷigallacandanikādīsu kimiva nibbattati. Tassevaṁ nibbattamānassa, 'avijjā taṇhā upādānaṁ kamman'ti ime cattāro dhammā nibbattakattā **hetu,** āhāro upatthambhakattā **paccayo**ti pañca dhammā hetupaccayā honti. Tesupi avijjādayo tayo imassa kāyassa mātā viya dārakassa upanissayā honti. Kammaṁ pitā viya puttassa

1. Āvajjitvā (Syā, I)
2. Pūtimaccha pūtikuṇapa (Syā, I)

၁၉-ကင်္ခါဝိတရဏဝိသုဒ္ဓိနိဒ္ဒေသ

ပစ္စယပရိဂ္ဂဟကထာ

၆၇၈။ တေသော ပန နာမရူပဿ ပစ္စယပရိဂ္ဂဟဏေန တီသု အဒ္ဓါသု ကင်္ခံ ဝိတရိတ္ဝာ ဋ္ဌိတံ ဉာဏံ **ကင်္ခါဝိတရဏဝိသုဒ္ဓိ** နာမ။

တံ သမ္ပာဒေတုကာမော ဘိက္ခု ယထာ နာမ ကုသလော ဘိသက္ကော ရောဂံ ဒိသွာ တဿ သမုဋ္ဌာနံ ပရိယေသတိ။ ယထာ ဝါ ပန အနုကမ္ပကော ပုရိသော ဒဟရံ ကုမာရံ မန္ဒံ ဥတ္တာနသေယ္ယကံ ရထိကာယ နိပန္နံ ဒိသွာ "ကဿ နု ခေါ အယံ ပုတ္တကော"တိ တဿ မာတာပိတရော အာဝဇ္ဇတိ၊ ဧဝမေဝ တဿ နာမရူပဿ ဟေတုပစ္စယပရိယေသနံ အာပဇ္ဇတိ။

သော အာဒိတောဝ ဣတိ ပဋိသဉ္စိက္ခတိ "န တာဝိဓံ နာမရူပံ အဟေတုကံ, သဗ္ဗတ္ထ သဗ္ဗဒါ သဗ္ဗေသဉ္စ ဧကသဒိသဘာဝါပတ္တိတော၊ န ဣဿရာဒိဟေတုကံ, နာမရူပတော ဥဒ္ဓံ ဣဿရာဒီနံ အဘာဝတော။ ယေပိ နာမရူပမေဝ ဣဿရာဒယောတိ ဝဒန္တိ၊ တေသံ ဣဿရာဒိသင်္ခါတနာမရူပဿ အဟေတုကဘာဝပ္ပတ္တိတော။ တသ္မာ ဘဝိတဗ္ဗမဿ ဟေတုပစ္စယေဟိ၊ ကေ နု ခေါ တေ"တိ။

၆၇၉။ သော ဧဝံ နာမရူပဿ ဟေတုပစ္စယေ အာဝဇ္ဇေတ္ဝာ[1] ဣမဿ တာဝ ရူပကာယဿ ဧဝံ ဟေတုပစ္စယေ ပရိဂ္ဂဏှာတိ—"အယံ ကာယော နိဗ္ဗတ္တမာနော နေဝ ဥပ္ပလ ပဒုမ ပုဏ္ဍရီက သောဂန္ဓိကာဒီနံ အဗ္ဘန္တရေ နိဗ္ဗတ္တတိ၊ န မဏိမုတ္တာဟာရာဒီနံ၊ အထ ခေါ အာမာသယပက္ကာသယာနံ အန္တရေ ဥဒရပဋလံ ပစ္ဆတော ပိဋ္ဌိကဏ္ဋကံ ပုရတော ကတ္ဝာ အန္တအန္တဂုဏပရိဝါရိတော သယမ္ပိ ဒုဂ္ဂန္ဓေဇဂုဠပဋိကုလေ ဒုဂ္ဂန္ဓေဇဂုဠပဋိကုလေ ပရမသမ္ဗာဓေ ဩကာသေ ပူတိမစ္ဆ[2] ပူတိကုမ္မာသဩဇိဂလစန္ဒနိကာဒီသု ကိမိဝ နိဗ္ဗတ္တတိ။ တသ္မာ ဧဝံ နိဗ္ဗတ္တမာနဿ 'အဝိဇ္ဇာ တဏှာ ဥပါဒါနံ ကမ္မ'န္တိ ဣမေ စတ္တာရော ဓမ္မာ နိဗ္ဗတ္တကတ္တာ **ဟေတူ၊** အာဟာရော ဥပတ္ထမ္ဘကတ္တာ **ပစ္စယော**တိ ပဉ္စ ဓမ္မာ ဟေတုပစ္စယာ ဟောန္တိ။ တေသုပိ အဝိဇ္ဇာဒယော တယော ဣမဿ ကာယဿ မာတာ ဝိယ ဒါရကဿ ဥပနိဿယာ ဟောန္တိ။ ကမ္မံ ပိတာ ဝိယ ပုတ္တဿ

၁-အာဝဇ္ဇိတ္ဝာ (သျာ၊ ဋ)
၂-ပူတိမစ္ဆ ပူတိကုဏပ (သျာ၊ ဋ)

janakaṁ. Āhāro dhāti viya dārakassa sandhārako”ti. Evaṁ rūpakāyassa paccayapariggahaṁ katvā, puna “cakkhuñca paṭicca rūpe ca uppajjati cakkhuviññāṇan”ti-ādinā[1] nayena nāmakāyassa paccayapariggahaṁ karoti.

So evaṁ paccayato nāmarūpassa pavattiṁ disvā yathā idaṁ etarahi, evaṁ atītepi addhāne paccayato pavattittha, anāgatepi paccayato pavattissatīti samanupassati.

680. Tassevaṁ samanupassato yā sā pubbantaṁ ārabbha “ahosiṁ nu kho ahaṁ atītamaddhānaṁ, na nu kho ahosiṁ atītamaddhānaṁ, kiṁ nu kho ahosiṁ atītamaddhānaṁ, kathaṁ nu kho ahosiṁ atītamaddhānaṁ, kiṁ hutvā kiṁ ahosiṁ nu kho ahaṁ atītamaddhānan”ti[2] pañcavidhā vicikicchā vuttā, yāpi aparantaṁ ārabbha “bhavissāmi nu kho ahaṁ anāgatamaddhānaṁ, na nu kho bhavissāmi anāgatamaddhānaṁ, kiṁ nu kho bhavissāmi anāgatamaddhānaṁ, kathaṁ nu kho bhavissāmi anāgatamaddhānaṁ, kiṁ hutvā kiṁ bhavissāmi nu kho ahaṁ anāgatamaddhānan”ti[2] pañcavidhā vicikicchā vuttā, yāpi paccuppannaṁ ārabbha “etarahi vā pana paccuppannaṁ addhānaṁ ajjhattaṁ[3] kathaṁkathī hoti—ahaṁ nu khosmi, no nu khosmi, kiṁ nu khosmi, kathaṁ nu khosmi, ayaṁ nu kho satto kuto āgato, so kuhiṁ gāmī bhavissatī”ti[4] chabbidhā vicikicchā vuttā, sā sabbāpi pahīyati.

681. Aparo **sādhāraṇāsādhāraṇavasena** duvidhaṁ nāmassa paccayaṁ passati, kammādivasena catubbidhaṁ rūpassa. Duvidho hi nāmassa paccayo sādhāraṇo asādhāraṇo ca. Tattha cakkhādīni cha dvārāni, rūpādīni cha ārammaṇāni nāmassa sādhāraṇo paccayo, kusalādibhedato sabbappakārassāpi tato pavattito. Manasikārādiko asādhāraṇo. Yoniso manasikārasaddhammassavanādiko hi kusalasseva hoti, viparīto akusalassa, kammādiko vipākassa, bhavaṅgādiko kiriyassāti.

Rūpassa pana kammaṁ cittaṁ utu āhāroti ayaṁ kammādiko catubbidho paccayo. Tattha kammaṁ atītameva kammasamuṭṭhānassa rūpassa paccayo

1. Saṁ 1. 300 piṭṭhādīsu. 2. Ma 1. 10; Saṁ 1. 265 piṭṭhādīsu.
3. Addhānaṁ ārabbha ajjhattaṁ (Syā), addhānaṁ ārabbha (Sī, Ka)
4. Ma 1. 10 piṭṭhe.

ဇနကံ။ အာဟာရော ဓာတိ ဝိယ ဒါရကဿ သန္ဓာရကော”တိ။ ဧဝံ ရူပ-ကာယဿ ပစ္စယပရိဂ္ဂဟံ ကတွာ, ပုန “စက္ခုဉ္စ ပဋိစ္စ ရူပေ စ ဥပ္ပဇ္ဇတိ စက္ခု-ဝိညာဏ”န္တိအာဒိနာ[၁] နယေန နာမကာယဿ ပစ္စယပရိဂ္ဂဟံ ကရောတိ။

သော ဧဝံ ပစ္စယတော နာမရူပဿ ပဝတ္တိံ ဒိသွာ ယထာ ဣဒံ တေရဟိ၊ ဧဝံ အတီတေပိ အဒ္ဓါနေ ပစ္စယတော ပဝတ္တိတ္ထ၊ အနာဂတေပိ ပစ္စယတော ပဝတ္တိဿတီတိ သမနုပဿတိ။

၆၈၀။ တဿေဝံ သမနုပဿတော ယာ သာ ပုဗ္ဗန္တံ အာရဗ္ဘ “အဟောသိံ နု ခေါ အဟံ အတီတမဒ္ဓါနံ, နာ နု ခေါ အဟောသိံ အတီတမဒ္ဓါနံ, ကိံ နု ခေါ အဟောသိံ အတီတမဒ္ဓါနံ, ကထံ နု ခေါ အဟောသိံ အတီတမဒ္ဓါနံ, ကိံ ဟုတ္ဝာ ကိံ အဟောသိံ နု ခေါ အဟံ အတီတမဒ္ဓါန”န္တိ ၂ ပဉ္စဝိဓာ ဝိစိကိစ္ဆာ ဝုတ္တာ၊ ယာပိ အပရန္တံ အာရဗ္ဘ “ဘဝိဿာမိ နု ခေါ အဟံ အနာဂတမဒ္ဓါနံ, နာ နု ခေါ ဘဝိဿာမိ အနာဂတမဒ္ဓါနံ, ကိံ နု ခေါ ဘဝိဿာမိ အနာဂတမဒ္ဓါနံ, ကထံ နု ခေါ ဘဝိဿာမိ အနာဂတမဒ္ဓါနံ, ကိံ ဟုတ္ဝာ ကိံ ဘဝိဿာမိ နု ခေါ အဟံ အနာဂတမဒ္ဓါန”န္တိ ၂ ပဉ္စဝိဓာ ဝိစိကိစ္ဆာ ဝုတ္တာ၊ ယာပိ ပစ္စုပ္ပန္နံ အာရဗ္ဘ “တေရဟိ ဝါ ပန ပစ္စုပ္ပန္နံ အဒ္ဓါနံ အဇ္ဈတ္တံ[၃] ကထံကထီ ဟောတိ—အဟံ နု ခေါသ္မိ, နော နု ခေါသ္မိ, ကိံ နု ခေါသ္မိ, ကထံ နု ခေါသ္မိ, အယံ နု ခေါ သတ္တော ကုတော အာဂတော, သော ကုဟိံ ဂါမီ ဘဝိဿတိ”တိ[၄] ဆဗ္ဗိဓော ဝိစိကိစ္ဆာ ဝုတ္တာ၊ သာ သဗ္ဗာပိ ပဟီယတိ။

၆၈၁။ အပရော **သာဓာရဏာသာဓာရဏဝသေန** ဒုဝိဓံ နာမဿ ပစ္စယံ ပဿတိ၊ ကမ္မာဒိဝသေန စတုဗ္ဗိဓံ ရူပဿ။ ဒုဝိဓော ဟိ နာမဿ ပစ္စယော သာဓာရဏော အသာဓာရဏော စ။ တတ္ထ စက္ခာဒီနိ ဆ ဒွါရာနိ, ရူပါဒီနိ ဆ အာရမ္မဏာနိ နာမဿ သာဓာရဏော ပစ္စယော၊ ကုသလာဒိဘေဒတော သဗ္ဗပကာရဿာပိ တတော ပဝတ္တိတော။ မနသိကာရာဒိကော အသာဓာရဏော။ ယောနိသော မနသိကာရသဒ္ဓမ္မဿဝနာဒိကော ဟိ ကုသလဿေဝ ဟောတိ၊ ဝိပရီတော အကုသလဿ၊ ကမ္မာဒိကော ဝိပါကဿ၊ ဘဝင်္ဂါဒိကော ကိရိယဿာတိ။

ရူပဿ ပန ကမ္မံ စိတ္တံ ဥတု အာဟာရောတိ အယံ ကမ္မာဒိကော စတုဗ္ဗိဓော ပစ္စယော။ တတ္ထ ကမ္မံ အတီတမေဝ ကမ္မသမုဋ္ဌာနဿ ရူပဿ ပစ္စယော

၁-သံ ၁-၃၀၀-ဝိဋ္ဌာဒီသု။ ၂-မ ၁-၁၀၊ သံ ၁-၂၆၅-ဝိဋ္ဌာဒီသု။
၃-အဒ္ဓါနံ အာရဗ္ဘ အဇ္ဈတ္တံ (သျာ)၊ အဒ္ဓါနံ အာရဗ္ဘ (သီက) ၄-မ ၁-၁၀-ဝိဋ္ဌေ။

hoti. Cittaṁ cittasamuṭṭhānassa uppajjamānaṁ. Utu-āhārā utu-āhārasamuṭṭhānassa ṭhitikkhaṇe paccayā hontīti. Evameveko nāmarūpassa paccayapariggahaṁ karoti.

So evaṁ paccayato nāmarūpassa pavattiṁ disvā yathā idaṁ etarahi, evaṁ atītepi addhāne paccayato pavattittha, anāgatepi paccayato pavattissatīti samanupassati. Tassevaṁ samanupassato vuttanayeneva tīsupi addhāsu vicikicchā pahīyati.

682. Aparo tesaṁyeva nāmarūpasaṅkhātānaṁ saṅkhārānaṁ jarāpattiṁ jiṇṇānañca bhaṅgaṁ disvā idaṁ saṅkhārānaṁ jarāmaraṇaṁ nāma jātiyā sati hoti, jāti bhave sati, bhavo upādāne sati, upādānaṁ taṇhāya sati, taṇhā vedanāya sati, vedanā phasse sati, phasso saḷāyatane sati, saḷāyatanaṁ nāmarūpe sati, nāmarūpaṁ viññāṇe sati, viññāṇaṁ saṅkhāresu sati[1], saṅkhārā avijjāya satīti evaṁ **paṭilomapaṭiccasamuppādavasena** nāmarūpassa paccayapariggahaṁ karoti. Athassa vuttanayeneva vicikicchā pahīyati.

683. Aparo "iti kho avijjāpaccayā saṅkhārā"ti[2] pubbe vitthāretvā dassita-**anulomapaṭiccasamuppādavaseneva** nāmarūpassa paccayapariggahaṁ karoti. Athassa vuttanayeneva kaṅkhā pahīyati.

684. Aparo "purimakammabhavasmiṁ moho avijjā, āyūhanā saṅkhārā, nikanti taṇhā, upagamanaṁ upādānaṁ, cetanā bhavoti ime pañca dhammā purimakammabhavasmiṁ idha paṭisandhiyā paccayā, idha paṭisandhi viññāṇaṁ, okkanti nāmarūpaṁ, pasādo āyatanaṁ, phuṭṭho phasso, vedayitaṁ vedanāti ime pañca dhammā idhūpapattibhavasmiṁ purekatassa kammassa paccayā. Idha paripakkattā āyatanānaṁ moho avijjā -pa- cetanā bhavoti ime pañca dhammā idha kammabhavasmiṁ āyatiṁ paṭisandhiyā paccayā"ti[3] evaṁ **kammavaṭṭavipākavaṭṭavasena** nāmarūpassa paccayapariggahaṁ karoti.

685. Tattha catubbidhaṁ kammaṁ—diṭṭhadhammavedanīyaṁ, upapajjavedanayaṁ, aparāpariyavedanīyaṁ, ahosikammanti. Tesu ekajavanavīthiyaṁ sattasu cittesu

1. Saṅkhāre sati (Sī), saṅkhāresu santesu (I)
2. Saṁ 1. 246 piṭṭhe.
3. Paṭisaṁ 50 piṭṭhe.

ဟောတိ။ စိတ္တံ စိတ္တသမုဋ္ဌာနဿ ဥပ္ပဇ္ဇမာနံ။ ဥတုအာဟာရာ ဥတုအာဟာရ-သမုဋ္ဌာနဿ ဋ္ဌိတိက္ခဏေ ပစ္စယာ ဟောန္တီတိ။ ဧဝမေဝေကော နာမရူပဿ ပစ္စယပရိဂ္ဂဟံ ကရောတိ။

သော ဧဝံ ပစ္စယတော နာမရူပဿ ပဝတ္တိံ ဒိသွာ ယထာ ဣဒံ တေရဟိ၊ ဧဝံ အတီတေပိ အဒ္ဓါနေ ပစ္စယတော ပဝတ္တိတ္ထ၊ အနာဂတေပိ ပစ္စယတော ပဝတ္တိဿတီတိ သမနုပဿတိ။ တဿေဝံ သမနုပဿတော ဝုတ္တနယေနေဝ တီသုပိ အဒ္ဓါသု ဝိစိကိစ္ဆာ ပဟီယတိ။

၆၈၂။ အပရော တေသံယေဝ နာမရူပသင်္ခါတာနံ သင်္ခါရာနံ ဇရာဇ္ဇိံ ဇိဏ္ဏာနဉ္စ ဘင်္ဂံ ဒိသွာ ဣဒံ သင်္ခါရာနံ ဇရာမရဏံ နာမ ဇာတိယာ သတိ ဟောတိ၊ ဇာတိ ဘဝေ သတိ၊ ဘဝေါ ဥပါဒါနေ သတိ၊ ဥပါဒါနံ တဏှာယ သတိ၊ တဏှာ ဝေဒနာယ သတိ၊ ဝေဒနာ ဖဿေ သတိ၊ ဖဿော သဠာယတနေ သတိ၊ သဠာယတနံ နာမရူပေ သတိ၊ နာမရူပံ ဝိညာဏေ သတိ၊ ဝိညာဏံ သင်္ခါရေသု သတိ[1]၊ သင်္ခါရာ အဝိဇ္ဇာယ သတီတိ ဧဝံ **ပဋိလောမပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ-ဝသေန** နာမရူပဿ ပစ္စယပရိဂ္ဂဟံ ကရောတိ။ အထဿ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝိစိကိစ္ဆာ ပဟီယတိ။

၆၈၃။ အပရော "ဣတိ ခေါ အဝိဇ္ဇာပစ္စယာ သင်္ခါရာ"တိ[2] ပုဗ္ဗေ ဝိတ္ထာရေတွာ ဒဿိတ**အနုလောမပဋိစ္စသမုပ္ပါဒဝသေနေဝ** နာမရူပဿ ပစ္စယ-ပရိဂ္ဂဟံ ကရောတိ။ အထဿ ဝုတ္တနယေနေဝ ကင်္ခါ ပဟီယတိ။

၆၈၄။ အပရော "ပုရိမကမ္မဘဝသ္မိံ မောဟော အဝိဇ္ဇာ၊ အာယူဟနာ သင်္ခါရာ၊ နိကန္တိ တဏှာ၊ ဥပဂမနံ ဥပါဒါနံ၊ စေတနာ ဘဝေါတိ ဣမေ ပဉ္စ ဓမ္မာ ပုရိမကမ္မဘဝသ္မိံ ဣဓ ပဋိသန္ဓိယာ ပစ္စယာ၊ ဣဓ ပဋိသန္ဓိ ဝိညာဏံ၊ ဩက္ကန္တိ နာမရူပံ၊ ပသာဒေါ အာယတနံ၊ ဖုဋ္ဌော ဖဿော၊ ဝေဒယိတံ ဝေဒနာတိ ဣမေ ပဉ္စ ဓမ္မာ ဣဓူပပတ္တိဘဝသ္မိံ ပုရေကတဿ ကမ္မဿ ပစ္စယာ။ ဣဓ ပရိပက္ကတ္တာ အာယတနာနံ မောဟော အဝိဇ္ဇာ။ပ။ စေတနာ ဘဝေါတိ ဣမေ ပဉ္စ ဓမ္မာ ဣဓ ကမ္မဘဝသ္မိံ အာယတိံ ပဋိသန္ဓိယာ ပစ္စယာ"တိ[3] ဧဝံ **ကမ္မဝဋ္ဋ-ဝိပါကဝဋ္ဋဝသေန** နာမရူပဿ ပစ္စယပရိဂ္ဂဟံ ကရောတိ။

၆၈၅။ တတ္ထ စတုဗ္ဗိဓံ ကမ္မံ—ဒိဋ္ဌဓမ္မဝေဒနီယံ, ဥပပဇ္ဇဝေဒနီယံ, အပရာ-ပရိယဝေဒနီယံ, အဟောသိကမ္မန္တိ။ တေသု ဧကဇဝနဝီထိယံ သတ္တသု စိတ္တေသု

၁-သင်္ခါရေ သတီ (သီ)၊ သင်္ခါရေသု သန္တေသု (ဋီ) ၂-သံ ၁-၂၄၆-ပိဋ္ဌေ။ ၃-ပဋိသံ ၅၀-ပိဋ္ဌေ၊

kusalā vā akusalā vā paṭhamajavanacetanā **diṭṭhidhammavedanīyakammaṁ** nāma. Taṁ imasmiññeva attabhāve vipākaṁ deti. Tathā asakkontaṁ pana "ahosikammaṁ nāhosi kammavipāko, na bhavissati kammavipāko, natthi kammavipāko"ti[1] imassa tikassa vasena ahosikammaṁ nāma hoti. Atthasādhikā pana sattamajavanacetanā **upapajjavedanīyakammaṁ** nāma. Taṁ anantare attabhāve vipākaṁ deti. Tathā asakkontaṁ vuttanayeneva ahosikammaṁ nāma hoti. Ubhinnaṁ antare pañca javanacetanā **aparāpariyavedanīyakammaṁ** nāma. Taṁ anāgate yadā okāsaṁ labhati, tadā vipākaṁ deti. Sati saṁsārappavattiyā ahosikammaṁ nāma na hoti.

686. Aparampi catubbidhaṁ kammaṁ—yaṁ garukaṁ, yaṁ bahulaṁ, yadāsannaṁ, kaṭattā vā pana kammanti. Tattha kusalaṁ vā hotu akusalaṁ vā, garukāgarukesu **yaṁ garukaṁ** mātughātādikammaṁ vā mahaggatakammaṁ vā, tadeva paṭhamaṁ vipaccati. Tathā bahulābahulesupi **yaṁ bahulaṁ** hoti susīlyaṁ vā dussīlyaṁ vā, tadeva paṭhamaṁ vipaccati. **Yadāsannaṁ** nāma maraṇakāle anussaritakammaṁ. Yañhi āsannamaraṇo anussarituṁ sakkoti, teneva upapajjati. Etehi pana tīhi muttaṁ punappunaṁ laddhāsevanaṁ **kaṭattā vā pana kammaṁ** nāma hoti, tesaṁ abhāve taṁ paṭisandhiṁ ākaḍḍhati.

687. Aparampi catubbidhaṁ kammaṁ—janakaṁ, upatthambhakaṁ, upapīḷakaṁ, upaghātakanti. Tattha **janakaṁ** nāma kusalampi hoti akusalampi. Taṁ paṭisandhiyampi pavattepi rūpārūpavipākakkhandhe janeti. **Upatthambhakaṁ** pana vipākaṁ janetuṁ na sakkoti, aññena kammena dinnāya paṭisandhiyā janite vipāke uppajjamānakasukhadukkhaṁ upatthambheti, addhānaṁ pavatteti. **Upapīḷakaṁ** aññena kammena dinnāya paṭisandhiyā janite vipāke uppajjamānakasukhadukkhaṁ pīḷeti bādhati, addhānaṁ pavattituṁ na deti. **Upaghātakaṁ** pana sayaṁ kusalampi akusalampi samānaṁ aññaṁ dubbalakammaṁ ghātetvā tassa vipākaṁ paṭibāhitvā attano vipākassa okāsaṁ karoti. Evaṁ pana kammena kate okāse taṁ vipākaṁ uppannaṁ nāma vuccati.

1. Paṭisaṁ 271 piṭṭhe.

ကုသလာ ဝါ အကုသလာ ဝါ ပဌမဇဝနစေတနာ **ဒိဋ္ဌဓမ္မဝေဒနီယကမ္မံ** နာမ။ တံ ဋ္ဌမသ္မိညေဝ အတ္တဘာဝေ ဝိပါကံ ဒေတိ။ တထာ အသက္ကောန္တံ ပန "အဟောသိကမ္မံ နာဟောသိ ကမ္မဝိပါကော၊ န ဘဝိဿတိ ကမ္မဝိပါကော၊ နတ္ထိ ကမ္မဝိပါကော"တိ[1] ဋ္ဌမဿ တိကဿ ဝသေန အဟောသိကမ္မံ နာမ ဟောတိ။ အတ္ထသာဓိကာ ပန သတ္တမဇဝနစေတနာ **ဥပပဇ္ဇဝေဒနီယကမ္မံ** နာမ။ တံ အနန္တရေ အတ္တဘာဝေ ဝိပါကံ ဒေတိ။ တထာ အသက္ကောန္တံ ဝုတ္တနယေနေဝ အဟောသိကမ္မံ နာမ ဟောတိ။ ဥဘိန္နံ အန္တရေ ပဉ္စ ဇဝနစေတနာ **အပရာပရိယဝေဒနီယကမ္မံ** နာမ။ တံ အနာဂတေ ယဒါ ဩကာသံ လဘတိ၊ တဒါ ဝိပါကံ ဒေတိ။ သတိ သံသာရပ္ပဝတ္တိယာ အဟောသိကမ္မံ နာမ နဟောတိ။

၆၈၆။ အပရမ္ပိ စတုဗ္ဗိဓံ ကမ္မံ—ယံ ဂရုကံ, ယံ ဗဟုလံ, ယဒါသန္နံ, ကဋတ္တာ ဝါ ပန ကမ္မန္တိ။ တတ္ထ ကုသလံ ဝါ ဟောတု အကုသလံ ဝါ၊ ဂရုကာဂရုကေသု **ယံ ဂရုကံ** မာတုဃာတာဒိကမ္မံ ဝါ မဟဂ္ဂတကမ္မံ ဝါ၊ တဒေဝ ပဌမံ ဝိပစ္စတိ။ တထာ ဗဟုလာဗဟုလေသုပိ **ယံ ဗဟုလံ** ဟောတိ သုသီလျံ ဝါ ဒုဿီလျံ ဝါ၊ တဒေဝ ပဌမံ ဝိပစ္စတိ။ **ယဒါသန္နံ** နာမ မရဏကာလေ အနုဿရိတကမ္မံ။ ယဉ္ဟိ အာသန္နမရဏော အနုဿရိတုံ သက္ကောတိ၊ တေနေဝ ဥပပဇ္ဇတိ။ ဧတေဟိ ပန တီဟိ မုတ္တံ ပုနပ္ပုနံ လဒ္ဓါသေဝနံ **ကဋတ္တာ ဝါ ပန ကမ္မံ** နာမ ဟောတိ၊ တေသံ အဘာဝေ တံ ပဋိသန္ဓိံ အာကဍ္ဎတိ။

၆၈၇။ အပရမ္ပိ စတုဗ္ဗိဓံ ကမ္မံ—ဇနကံ, ဥပတ္ထမ္ဘကံ, ဥပပီဠကံ, ဥပဃာတကန္တိ။ တတ္ထ **ဇနကံ** နာမ ကုသလမ္ပိ ဟောတိ အကုသလမ္ပိ။ တံ ပဋိသန္ဓိယမ္ပိ ပဝတ္တေပိ ရူပါရူပဝိပါကက္ခန္ဓေ ဇနေတိ။ **ဥပတ္ထမ္ဘကံ** ပန ဝိပါကံ ဇနေတုံ နသက္ကောတိ၊ အညေန ကမ္မေန ဒိန္နာယ ပဋိသန္ဓိယာ ဇနိတေ ဝိပါကေ ဥပ္ပဇ္ဇမာနကသုခဒုက္ခံ ဥပတ္ထမ္ဘေတိ၊ အဒ္ဓါနံ ပဝတ္တေတိ။ **ဥပပီဠကံ** အညေန ကမ္မေန ဒိန္နာယ ပဋိသန္ဓိယာ ဇနိတေ ဝိပါကေ ဥပ္ပဇ္ဇမာနကသုခဒုက္ခံ ပီဠေတိ ဗာဓေတိ၊ အဒ္ဓါနံ ပဝတ္တိတုံ န ဒေတိ။ **ဥပဃာတကံ** ပန သယံ ကုသလမ္ပိ အကုသလမ္ပိ သမာနံ အညံ ဒုဗ္ဗလကမ္မံ ဃာတေတ္ဝာ တဿ ဝိပါကံ ပဋိဗာဟိတ္ဝာ အတ္တနော ဝိပါကဿ ဩကာသံ ကရောတိ။ ဧဝံ ပန ကမ္မေန ကတေ ဩကာသေ တံ ဝိပါကံ ဥပ္ပန္နံ နာမ ဝုစ္စတိ။

၁-ပဋိသံ ၂၇၁-ပိဋ္ဌေ။

Iti imesaṁ dvādasannaṁ kammānaṁ kammantarañceva vipākantarañca Buddhānaṁ kammavipākañāṇasseva yāthāvasarasato pākaṭaṁ hoti, asādhāraṇaṁ sāvakehi. Vipassakena pana kammantarañca vipākantarañca ekadesato jānitabbaṁ. Tasmā ayaṁ mukhamattadassanena kammaviseso pakāsitoti.

688. Iti imaṁ dvādasavidhaṁ kammaṁ kammavaṭṭe pakkhipitvā evaṁ eko kammavaṭṭavipākavaṭṭavasena nāmarūpassa paccayapariggahaṁ karoti. So evaṁ kammavaṭṭavipākavaṭṭavasena paccayato nāmarūpassa pavattiṁ disvā "yathā idaṁ etarahi, evaṁ atītepi addhāne kammavaṭṭavipākavaṭṭavasena paccayato pavattittha, anāgatepi kammavaṭṭavipākavaṭṭavaseneva paccayato pavattissatī"ti. Iti kammañceva kammavipāko ca, kammavaṭṭañca vipākavaṭṭañca, kammapavattañca vipākapavattañca, kammasantati ca vipākasantati ca, kiriyā ca kiriyāphalañca.

Kammā vipākā vattanti, vipāko kammasambhavo.
Kammā punabbhavo hoti, evaṁ loko pavattatīti—

samanupassati. Tassevaṁ samanupassato yā sā pubbantādayo ārabbha "ahosiṁ nu kho ahan"ti-ādinā nayena vuttā soḷasavidhā vicikicchā, sā sabbā pahīyati. Sabbabhavayonigatiṭṭhitinivāsesu hetuphalasambandhavasena pavattamānaṁ nāmarūpamattameva khāyati. So neva kāraṇato uddhaṁ kārakaṁ passati, na vipākappavattito uddhaṁ vipākapaṭisaṁvedakaṁ. Kāraṇe pana sati "kārako"ti, vipākappavattiyā sati "paṭisaṁvedako"ti samaññāmattena paṇḍitā voharanticcevassa sammappaññāya sudiṭṭhaṁ hoti.

689. Tenāhu porāṇā—

"Kammassa kārako natthi, vipākassa ca vedako.
Suddhadhammā pavattanti, evetaṁ sammadassanaṁ.

Evaṁ kamme vipāke ca, vattamāne sahetuke.
Bījarukkhādikānaṁva, pubbā koṭi na nāyati.
Anāgatepi saṁsāre, appavattaṁ[1] na dissati.

1. Appavatti (Ka-Sī)

ဣတိ ဣမေသံ ဒ္ဝါဒသန္နံ ကမ္မာနံ ကမ္မန္တရဉ္စေဝ ဝိပါကန္တရဉ္စ ဗုဒ္ဓါနံ ကမ္မဝိပါကဉာဏဿေဝ ယာထာဝသရသတော ပါကဋံ ဟောတိ၊ အသာဓာရဏံ သာဝကေဟိ။ ဝိပဿကေန ပန ကမ္မန္တရဉ္စ ဝိပါကန္တရဉ္စ ဧကဒေသတော ဇာနိတဗ္ဗံ။ တသ္မာ အယံ မုခမတ္တဒဿနေန ကမ္မဝိသေသော ပကာသိတောတိ။

၆၈၈။ ဣတိ ဣမံ ဒ္ဝါဒသဝိဓံ ကမ္မံ ကမ္မဝဋ္ဋေ ပက္ခိပိတ္ဝာ ဧကော ကမ္မဝဋ္ဋဝိပါကဝဋ္ဋဝသေန နာမရူပဿ ပစ္စယပရိဂ္ဂဟံ ကရောတိ။ သော ဧဝံ ကမ္မဝဋ္ဋဝိပါကဝဋ္ဋဝသေန ပစ္စယတော နာမရူပဿ ပဝတ္တိံ ဒိသ္ဝာ "ယထာ ဣဒံ ဧတရဟိ၊ ဧဝံ အတီတေပိ အဒ္ဓါနေ ကမ္မဝဋ္ဋဝိပါကဝဋ္ဋဝသေန ပစ္စယတော ပဝတ္တိတ္ထ၊ အနာဂတေပိ ကမ္မဝဋ္ဋဝိပါကဝဋ္ဋဝသေနေဝ ပစ္စယတော ပဝတ္တိဿတီ"တိ။ ဣတိ ကမ္မဉ္စေဝ ကမ္မဝိပါကော စ, ကမ္မဝဋ္ဋဉ္စ ဝိပါကဝဋ္ဋဉ္စ, ကမ္မပဝတ္တဉ္စ ဝိပါကပဝတ္တဉ္စ, ကမ္မသန္တတိ စ ဝိပါကသန္တတိ စ, ကိရိယာ စ ကိရိယာဖလဉ္စ;

ကမ္မာ ဝိပါကာ ဝတ္တန္တိ၊ ဝိပါကော ကမ္မသမ္ဘဝေါ။
ကမ္မာ ပုနဗ္ဘဝေါ ဟောတိ၊ ဧဝံ လောကော ပဝတ္တတီတိ—

သမနုပဿတိ။ တဿေဝံ သမနုပဿတော ယာ သာ ပုဗ္ဗန္တာဒယော အာရဗ္ဘ "အဟောသိံ နု ခေါ အဟ"န္တိအာဒိနာ နယေန ဝုတ္တာ သောဠသဝိဓာ ဝိစိကိစ္ဆာ၊ သာ သဗ္ဗာ ပဟီယတိ။ သဗ္ဗဘဝယောနိဂတိဋ္ဌိတိနိဝါသေသု ဟေတုဖလသမ္ဗန္ဓဝသေန ပဝတ္တမာနံ နာမရူပမတ္တမေဝ ခါယတိ။ သော နေဝ ကာရဏတော ဥဒ္ဓံ ကာရကံ ပဿတိ၊ န ဝိပါကပဝတ္တိတော ဥဒ္ဓံ ဝိပါကပဋိသံဝေဒကံ။ ကာရဏေ ပန သတိ "ကာရကော"တိ, ဝိပါကပဝတ္တိယာ သတိ "ပဋိသံဝေဒကော"တိ သမညာမတ္တေန ပဏ္ဍိတာ ဝေါဟရန္တိယေဝ သမ္မပ္ပညာယ သုဒိဋ္ဌံ ဟောတိ။

၆၈၉။ တေနာဟု ပေါရာဏာ—

"ကမ္မဿ ကာရကော နတ္ထိ၊ ဝိပါကဿ စ ဝေဒကော။
သုဒ္ဓမ္မာ ပဝတ္တန္တိ၊ ဧဝေတံ သမ္မဒဿနံ။

ဧဝံ ကမ္မေ ဝိပါကေ စ၊ ဝတ္တမာနေ သဟေတုကေ။
ဗီဇရုက္ခာဒိကာနံဝ၊ ပုဗ္ဗာ ကောဋိ န နာယတိ။
အနာဂတေပိ သံသာရေ၊ အပ္ပဝတ္တိံ[1] န ဒိဿတိ။

၁-အပ္ပဝတ္တိ (က-သီ)

Etamattham anaññāya, titthiyā asayaṁvasī.
Sattasaññaṁ gahetvāna, sassatucchedadassino.
Dvāsaṭṭhidiṭṭhiṁ gaṇhanti, aññamaññaṁ[1] virodhitā.

Diṭṭhibandhanabaddhā[2] te, taṇhāsotena vuyhare.
Taṇhāsotena vuyhantā, na te dukkhā pamuccare.

Evametaṁ abhiññāya, bhikkhu Buddhassa sāvako.
Gambhīraṁ nipuṇaṁ suññaṁ, paccayaṁ paṭivijjhati.

Kammaṁ natthi vipākamhi, pāko kamme na vijjati.
Aññamaññaṁ ubho suññā, na ca kammaṁ vinā phalaṁ.

Yathā na sūriye aggi, na maṇimhi na gomaye.
Na tesaṁ bahi so atthi, sambhārehi ca jāyati.

Tathā na anto kammassa, vipāko upalabbhati.
Bahiddhāpi na kammassa, na kammaṁ tattha vijjati.

Phalena suññaṁ taṁ[3] kammaṁ, phalaṁ kamme na vijjati.
Kammañca kho upādāya, tato nibbattate phalaṁ.

Na hettha devo brahmā vā, saṁsārassa'tthikārako.
Suddhadhammā pavattanti, hetusambhārapaccayā"ti.

690. Tassevaṁ kammavaṭṭavipākavaṭṭavasena nāmarūpassa paccayapariggahaṁ katvā tīsu addhāsu pahīnavicikicchassa sabbe atītānāgatapaccuppannadhammā cutipaṭisandhivasena viditā honti, sāssa hoti **ñātapariññā.**

So evaṁ pajānāti—ye atīte kammapaccayā nibbattā khandhā, te tattheva niruddhā, atītakammapaccayā pana imasmiṁ bhave aññe nibbattā, atītabhavato imaṁ bhavaṁ āgato ekadhammopi natthi, imasmimpi bhave kammapaccayena nibbattā khandhā nirujjhissanti, punabbhave aññe nibbattissanti, imamhā bhavā punabbhavaṁ ekadhammopi na gamissati. Apica kho yathā na ācariyamukhato sajjhāyo antevāsikassa mukhaṁ pavisati, na ca tappaccayā

1. Aññamaññaṁ (Sī, Syā, Ka) 2. Bandhā (Syā, I, Ka) 3. Suññakaṁ (Sī)

တေမတ္ထံ အနညာယ၊ ကိတ္တိယာ အသယံဝသီ။
သတ္တသညံ ဂဟေတ္ဝာန၊ သဿတုစ္ဆေဒဒဿိနော။
ဒ္ဝါသဋ္ဌိဒိဋ္ဌိ[1] ဂဏှန္တိ၊ အညမညဝိရောဓိတာ။

ဒိဋ္ဌိဗန္ဓနဗဒ္ဓါ[2] တေ၊ တဏှာသောတေန ဝုယ္ဟရေ။
တဏှာသောတေန ဝုယ္ဟန္တာ၊ န တေ ဒုက္ခာ ပမုစ္စရေ။

ဧဝမေတံ အဘိညာယ၊ ဘိက္ခု ဗုဒ္ဓဿ သာဝကော။
ဂမ္ဘီရံ နိပုဏံ သုညံ၊ ပစ္စယံ ပဋိဝိဇ္ဈတိ။

ကမ္မံ နတ္ထိ ဝိပါကမှိ၊ ပါကော ကမ္မေ န ဝိဇ္ဇတိ။
အညမညံ ဥဘော သုညာ၊ န စ ကမ္မံ ဝိနာ ဖလံ။

ယထာ န သူရိယေ အဂ္ဂိ၊ န မဏိမှိ န ဂေါမယေ။
န တေသံ ဗဟိ သော အတ္ထိ၊ သမ္ဘာရေဟိ စ ဇာယတိ။

တထာ န အန္တော ကမ္မဿ၊ ဝိပါကော ဥပလဗ္ဘတိ။
ဗဟိဒ္ဓါပိ န ကမ္မဿ၊ န ကမ္မံ တတ္ထ ဝိဇ္ဇတိ။

ဖလေန သုညံ တံ[3] ကမ္မံ၊ ဖလံ ကမ္မေ န ဝိဇ္ဇတိ။
ကမ္မဉ္စ ခေါ ဥပါဒါယ၊ တတော နိဗ္ဗတ္တတေ ဖလံ။

န ဟေတ္ထ ဒေဝေါ ဗြဟ္မာ ဝါ၊ သံသာရဿ'တ္ထိကာရကော။
သုဒ္ဓဓမ္မာ ပဝတ္တန္တိ၊ ဟေတုသမ္ဘာရပစ္စယာ"တိ။

၆၉၀။ တဿေဝံ ကမ္မဝဋ္ဋဝိပါကဝဋ္ဋဝသေန နာမရူပဿ ပစ္စယပရိဂ္ဂဟံ ကတ္ဝာ တီသု အဒ္ဓါသု ပဟီနဝိစိကိစ္ဆဿ သဗ္ဗေ အတီတာနာဂတပစ္စုပ္ပန္နဓမ္မာ စုတိပဋိသန္ဓိဝသေန ဝိဒိတာ ဟောန္တိ၊ သာဿ ဟောတိ **ဉာတပရိညာ**။

သော ဧဝံ ပဇာနာတိ— ယ အတီတေ ကမ္မပစ္စယာ နိဗ္ဗတ္တာ ခန္ဓာ၊ တေ တတ္ထေဝ နိရုဒ္ဓါ၊ အတီတကမ္မပစ္စယာ ပန ဣမသ္မိံ ဘဝေ အညေ နိဗ္ဗတ္တာ၊ အတီတဘဝတော ဣမံ ဘဝံ အာဂတော ကောဓမ္မောပိ နတ္ထိ၊ ဣမသ္မိမ္ပိ ဘဝေ ကမ္မပစ္စယေန နိဗ္ဗတ္တာ ခန္ဓာ နိရုဇ္ဈိဿန္တိ၊ ပုနဗ္ဘဝေ အညေ နိဗ္ဗတ္တိဿန္တိ၊ ဣမမှာ ဘဝါ ပုနဗ္ဘဝံ ကောဓမ္မောပိ န ဂမိဿတိ။ အပိစ ခေါ ယထာ န အာစရိယ-မုခတော သဇ္ဈာယော အန္တေဝါသိကဿ မုခံ ပဝိသတိ၊ န စ တပ္ပစ္စယာ

၁-အညမညံ (သီ၊သျာ၊က) ၂-ဗန္ဓာ (သျာ၊ဂျ၊က) ၃-သုညက် (သီ)

tassa mukhe sajjhāyo na vattati, na dūtena mantodakaṁ pītaṁ rogino udaraṁ pavisati, na ca tassa tappaccayā rogo na vūpasammati, na mukhe maṇḍanavidhānaṁ ādāsatalādīsu mukhanimittaṁ gacchati, na ca tattha tappaccayā maṇḍanavidhānaṁ na paññāyati, na ekissā vaṭṭiyā dīpasikhā aññaṁ vaṭṭiṁ saṅkamati, na ca tattha tappaccayā dīpasikhā na nibbattati, evameva na atītabhavato imaṁ bhavaṁ, ito vā punabbhavaṁ koci dhammo saṅkamati, na ca atītabhave khandhāyatanadhātupaccayā idha, idha vā khandhāyatanadhātupaccayā punabbhave khandhāyatanadhātuyo na nibbattantīti.

Yatheva cakkhuviññāṇaṁ, manodhātu-anantaraṁ.
Na ceva āgataṁ nāpi, na nibbattaṁ anantaraṁ.

Tatheva paṭisandhimhi, vattate cittasantati.
Purimaṁ bhijjate cittaṁ, pacchimaṁ jāyate tato.

Tesaṁ antarikā natthi, vīci tesaṁ na vijjati.
Na cito gacchati kiñci, paṭisandhi ca jāyatīti.

691. Evaṁ cutipaṭisandhivasena viditasabbadhammassa sabbākārena nāmarūpassa paccayapariggahañāṇaṁ thāmagataṁ hoti, soḷasavidhā kaṅkhā suṭṭhutaraṁ pahīyati. Na kevalañca sā eva, “Satthari kaṅkhatī”ti[1] ādinayappavattā aṭṭhavidhāpi kaṅkhā pahīyatiyeva, dvāsaṭṭhidiṭṭhigatāni vikkhambhanti. Evaṁ nānānayehi nāmarūpapaccayapariggahaṇena tīsu addhāsu kaṅkhaṁ vitaritvā ṭhitaṁ ñāṇaṁ **kaṅkhāvitaraṇavisuddhī**ti veditabbaṁ. **Dhammaṭṭhitiñāṇan**tipi **yathābhūtañāṇan**tipi **sammādassanan**tipi etassevādhivacanaṁ[2]. Vuttañhetaṁ—

> “Avijjā paccayo, saṅkhārā paccayasamuppannā, ubhopete dhammā paccayasamuppannāti paccayapariggahe paññā dhammaṭṭhitiñāṇan”ti[3].
>
> “Aniccato manasikaronto katame dhamme yathābhūtaṁ jānāti passati, kathaṁ sammādassanaṁ hoti, kathaṁ tadanvayena sabbe saṅkhārā aniccato sudiṭṭhā honti, kattha kaṅkhā pahīyati? Dukkhato -pa-. Anattato manasikaronto katame dhamme yathābhūtaṁ jānāti passati -pa- kattha kaṅkhā pahīyatīti?

1. Abhi 1. 208 piṭṭhe. 2. Etasseva vevacanaṁ (Syā, Ka) 3. Paṭisaṁ 50 piṭṭhe.

တဿ မုခေ သဇ္ဈာယော န ဝတ္တတိ၊ န ဒူတေန မန္တောဒကံ ပီတံ ရောဂိနော ဥဒရံ ပဝိသတိ၊ န စ တဿ တပ္ပစ္စယာ ရောဂေါ န ဝူပသမ္မတိ၊ န မုခေ မဏ္ဍနဝိဓာနံ အာဒါသတလာဒီသု မုခနိမိတ္တံ ဂစ္ဆတိ၊ န စ တတ္ထ တပ္ပစ္စယာ မဏ္ဍနဝိဓာနံ န ပညာယတိ၊ န ဧကိဿာ ဝဋ္ဋိယာ ဒီပသိခါ အညံ ဝဋ္ဋိံ သင်္ကမတိ၊ န စ တတ္ထ တပ္ပစ္စယာ ဒီပသိခါ န နိဗ္ဗတ္တတိ၊ ဧဝမေဝ နု အေတိဘာဝတော ဣမံ ဘဝံ၊ ဣတော ဝါ ပုနဗ္ဘဝံ ကောစိ ဓမ္မော သင်္ကမတိ၊ နှ စ အတီတဘဝေ ခန္ဓာယတနဓာတုပစ္စယာ ဣဓ၊ ဣဓ ဝါ ခန္ဓာယတနဓာတုပစ္စယာ ပုနဗ္ဘဝေ ခန္ဓာယတနဓာတုယော န နိဗ္ဗတ္တန္တီတိ။

ယထေဝ စက္ခုဝိညာဏံ၊ မနောဓာတုအနန္တရံ၊
န စေဝ အာဂတံ နာပိ၊ န နိဗ္ဗတ္တံ အနန္တရံ။

တထေဝ ပဋိသန္ဓိမ္ဟိ၊ ဝတ္တတေ စိတ္တသန္တတိ။
ပုရိမံ ဘိဇ္ဇတေ စိတ္တံ၊ ပစ္ဆိမံ ဇာယတေ တတော။
တေသံ အန္တရိကာ နတ္ထိ၊ ဝီစိ တေသံ န ဝိဇ္ဇတိ။
န စိတော ဂစ္ဆတိ ကိဉ္စိ၊ ပဋိသန္ဓိ စ ဇာယတီတိ။

၆၉၁။ ဧဝံ စုတိပဋိသန္ဓိဝသေန ဝိဒိတသဗ္ဗဓမ္မဿ သဗ္ဗာကာရေန နာမရူပဿ ပစ္စယပရိဂ္ဂဟဉာဏံ ထာမဂတံ ဟောတိ၊ သောဠသဝိဓာ ကင်္ခါ သုဋ္ဌုတရံ ပဟီယတိ။ န ကေဝလဉ္စ သာ ဧဝ၊ “သတ္ထရိ ကင်္ခတီ”တိ[2] အာဒိနယပ္ပဝတ္တာ အဋ္ဌဝိဓာပိ ကင်္ခါ ပဟီယတိယေဝ၊ ဒွါသဋ္ဌိဒိဋ္ဌိဂတာနိ ဝိက္ခမ္ဘန္တိ။ ဧဝံ နာနာနယေဟိ နာမရူပပစ္စယပရိဂ္ဂဟဏေန တီသု အဒ္ဓါသု ကင်္ခံ ဝိတရိတွာ ဌိတံ ဉာဏံ **ကင်္ခာဝိတရဏဝိသုဒ္ဓီ**တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ **ဓမ္မဋ္ဌိတိဉာဏန္တိပိ ယထာဘူတဉာဏန္တိပိ သမ္မာဒဿနန္တိပိ** တေသေဝါဓိဝစနံ ၂။ ဝုတ္တဉ္ဧတံ—

> “အဝိဇ္ဇာ ပစ္စယော၊ သင်္ခါရာ ပစ္စယသမုပ္ပန္နာ၊ ဥဘောပေတေ ဓမ္မာ ပစ္စယသမုပ္ပန္နာတိ ပစ္စယပရိဂ္ဂဟေ ပညာ မေဓိတိဉာဏ”န္တိ[3]။
>
> “အနိစ္စတော မနသိကရောန္တော ကတမေ ဓမ္မေ ယထာဘူတံ ဇာနာတိ ပဿတိ၊ ကထံ သမ္မာဒဿနံ ဟောတိ၊ ကထံ တဒန္ဝယေန သဗ္ဗေ သင်္ခါရာ အနိစ္စတော သုဒိဋ္ဌာ ဟောန္တိ၊ ကတ္ထ ကင်္ခါ ပဟီယတီ? ဒုက္ခတော။ပ။ အနတ္တတော မနသိကရောန္တော ကတမေ ဧေဓမ္မေ ယထာဘူတံ ဇာနာတိ ပဿတိ။ပ။ ကတ္ထ ကင်္ခါ ပဟီယတီတိ?။

၁-အဘိ ၁-၂၀၈-ဝိဋ္ဌေ။ ၂-တေသေဝ ဝေဝစနံ (သျာ၊ က) ၃-ပဋိသံ ၅၀-ဝိဋ္ဌေ။

Aniccato manasikaronto nimittaṁ yathābhūtaṁ jānāti passati, tena vuccati sammādassanaṁ, evaṁ tadanvayena sabbe saṅkhārā aniccato sudiṭṭhā honti, ettha kaṅkhā pahīyati. Dukkhato manasikaronto pavattaṁ yathābhūtaṁ jānāti passati -pa-. Anattato manasikaronto nimittañca pavattañca yathābhūtaṁ jānāti passati, tena vuccati sammādassanaṁ, evaṁ tadanvayena sabbe dhammā anattato sudiṭṭhā honti, ettha kaṅkhā pahīyati.

Yañca yathābhūtañāṇaṁ yañca sammādassanaṁ yā ca kaṅkhāvitaraṇā, ime dhammā nānatthā ceva nānābyañjanā ca, udāhu ekatthā byañjanameva nānanti? Yañca yathābhūtañāṇaṁ yañca sammādassanaṁ yā ca kaṅkhāvitaraṇā, ime dhammā ekatthā, byañjanameva nānan”ti[1].

Iminā pana ñāṇena samannāgato vipassako Buddhasāsane laddhassāso laddhapatiṭṭho niyatagatiko cūḷasotāpanno[2] nāma hoti.

Tasmā bhikkhu sadā sato, nāmarūpassa sabbaso.
Paccaye pariggaṇheyya, kaṅkhāvitaraṇatthikoti.

Iti sādhujanapāmojjatthāya kate Visuddhimagge

Paññābhāvanādhikāre

Kaṅkhāvitaraṇavisuddhiniddeso nāma

Ekūnavīsatimo paricchedo.

1. Paṭisaṁ 258 piṭṭhe.
2. Cullasotāpanno (Sī)

အနိစ္စတော မနသိကရောန္တော နိမိတ္တံ် ယထာဘူတံ ဇာနာတိ ပဿတိ၊ တေန ဝုစ္စတိ သမ္မာဒဿနံ်၊ ဧဝံ် တဒန္ဝယေန သဗ္ဗေ သင်္ခါရာ အနိစ္စတော သုဒိဋ္ဌာ ဟောန္တိ၊ ထ္ဍေ ကင်္ခါ ပဟီယတိ။ ဒုက္ခတော မနသိကရောန္တော ပဝတ္တံ် ယထာဘူတံ ဇာနာတိ ပဿတိ။ပ။ အနတ္တတော မနသိကရောန္တော နိမိတ္တဉ္စ ပဝတ္တဉ္စ ယထာဘူတံ ဇာနာတိ ပဿတိ၊ တေန ဝုစ္စတိ သမ္မာဒဿနံ်၊ ဧဝံ် တဒန္ဝယေန သဗ္ဗေ ဓမ္မာ အနတ္တတော သုဒိဋ္ဌာ ဟောန္တိ၊ ထ္ဍေ ကင်္ခါ ပဟီယတိ။

ယဉ္စ ယထာဘူတဉာဏံ် ယဉ္စ သမ္မာဒဿနံ် ယာ စ ကင်္ခါ-ဝိတရဏာ၊ ဣမေ ဓမ္မာ နာနတ္ထာ စေဝ နာနာဗျဉ္ဇနာ စ၊ ဥဒါဟု ဧကတ္ထာ ဗျဉ္ဇနမေဝ နာနန္တိ? ယဉ္စ ယထာဘူတဉာဏံ် ယဉ္စ သမ္မာဒဿနံ် ယာ စ ကင်္ခါဝိတရဏာ၊ ဣမေ ဓမ္မာ ဧကတ္ထာ၊ ဗျဉ္ဇနမေဝ နာန”န္တိ[၁]။

ဣမိနာ ပန ဉာဏေန သမန္နာဂတော ဝိပဿကော ဗုဒ္ဓသာသနေ လဒ္ဓဿာသော လဒ္ဓပတိဋ္ဌော နိယတဂတိကော စူဠသောတာပန္နော[၂] နာမ ဟောတိ။

တသ္မာ ဘိက္ခု သဒါ သတော၊ နာမရူပဿ သဗ္ဗသော။
ပစ္စယေ ပရိဂ္ဂဏှေယ္ယ၊ ကင်္ခါဝိတရဏတ္ထိကောတိ။

ဣတိ သာဓုဇနပါမောဇ္ဇတ္ထာယ ကတေ ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ
ပညာဘာဝနာဓိကာရေ

ကင်္ခါဝိတရဏဝိသုဒ္ဓိနိဒ္ဒေသော နာမ
ကြောနဝီသတိမော ပရိစ္ဆေဒေါ။

၁-ပဋိသံ ၂၅၈-ဝိဒ္ဓေ။
၂-စူလ္လသောတာပန္နော (သီ)

20. Maggāmaggañāṇadassanavisuddhiniddesa

Sammasanañāṇakathā

692. Ayaṁ maggo, ayaṁ na maggoti evaṁ maggañca amaggañca ñatvā ṭhitaṁ ñāṇaṁ pana **maggāmaggañāṇadassanavisuddhi** nāma.

Taṁ sampādetukāmena **kalāpasammasana**saṅkhātāya **nayavipassanāya** tāva yogo karaṇīyo. Kasmā, āraddhavipassakassa obhāsādisambhave maggāmaggañāṇasambhavato. Āraddhavipassakassa hi obhāsādīsu sambhūtesu maggāmaggañāṇaṁ hoti, vipassanāya ca kalāpasammasanaṁ ādi. Tasmā etaṁ kaṅkhāvitaraṇānantaraṁ uddiṭṭhaṁ. Apica yasmā tīraṇapariññāya vattamānāya[1] maggāmaggañāṇaṁ uppajjati, tīraṇapariññā ca ñātapariññānantarā, tasmāpi taṁ maggāmaggañāṇadassanavisuddhiṁ sampādetukāmena kalāpasammasane tāva yogo kātabbo.

693. Tatrāyaṁ vinicchayo—tisso hi lokiyapariññā ñātapariññā tīraṇapariññā pahānapariññā ca. Yā sandhāya vuttaṁ "abhiññāpaññā ñātaṭṭhe[2] ñāṇaṁ. Pariññāpaññā tīraṇaṭṭhe[2] ñāṇaṁ. Pahānapaññā pariccāgaṭṭhe[2] ñāṇan"ti[3]. Tattha "ruppanalakkhaṇaṁ rūpaṁ, vedayitalakkhaṇā vedanā"ti evaṁ tesaṁ tesaṁ dhammānaṁ paccattalakkhaṇasallakkhaṇavasena pavattā paññā **ñātapariññā** nāma. "Rūpaṁ aniccaṁ, vedanā aniccā"ti-ādinā nayena tesaṁyeva dhammānaṁ sāmaññalakkhaṇaṁ āropetvā pavattā lakkhaṇārammaṇikavipassanā paññā **tīraṇapariññā** nāma. Tesuyeva pana dhammesu niccasaññādipajahanavasena pavattā lakkhaṇārammaṇikavipassanā paññā **pahānapariññā** nāma.

Tattha saṅkhārapariccheda to paṭṭhāya yāva paccayapariggahā ñātapariññāya bhūmi. Etasmiṁ hi antare dhammānaṁ paccattalakkhaṇapaṭivedhasseva ādhipaccaṁ hoti. Kalāpasammasanato pana paṭṭhāya yāva udayabbayānupassanā tīraṇapariññāya bhūmi. Etasmiṁ hi antare sāmaññalakkhaṇapaṭivedhasseva ādhipaccaṁ hoti. Bhaṅgānupassanaṁ ādiṁ katvā upari pahānapariññāya

1. Pavattamānāya (I) 2. Ñātaṭṭhena (sabbattha) 3. Paṭisaṁ 84 piṭṭhe.

၂၀-မဂ္ဂါမဂ္ဂဉာဏဒဿနဝိသုဒ္ဓိနိဒ္ဒေသ

သမ္မသနဉာဏကထာ

၆၉၂။ အယံ မဂ္ဂေါ, အယံ နော မဂ္ဂေါတိ ဧဝံ မဂ္ဂဉ္စ အမဂ္ဂဉ္စ ဉတ္ဝာ ဋ္ဌိတံ ဉာဏံ ပန **မဂ္ဂါမဂ္ဂဉာဏဒဿနဝိသုဒ္ဓိ** နာမ။

တံ သမ္ပာဒေတုကာမေန **ကလာပသမ္မသန**သင်္ခါတာယ **နယဝိပဿနာယ** တာဝ ယောဂေါ ကရဏီယော။ ကသ္မာ၊ အာရဒ္ဓဝိပဿကဿ ဩဘာသာဒိသမ္ဘဝေ မဂ္ဂါမဂ္ဂဉာဏသမ္ဘဝတော။ အာရဒ္ဓဝိပဿကဿ ဟိ ဩဘာသာဒီသု သမ္ဘူတေသု မဂ္ဂါမဂ္ဂဉာဏံ ဟောတိ၊ ဝိပဿနာယ စ ကလာပသမ္မသနံ အာဒိ။ တသ္မာ ဧတံ ကင်္ခါဝိတရဏာနန္တရံ ဥဒ္ဒိဋ္ဌံ။ အပိစ ယသ္မာ တီရဏပရိညာယ ဝတ္ထုမာနာယ[1] မဂ္ဂါမဂ္ဂဉာဏံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ တီရဏပရိညာ စ ဉာတပရိညာနန္တရာ တသ္မာပိ တံ မဂ္ဂါမဂ္ဂဉာဏဒဿနဝိသုဒ္ဓိံ သမ္ပာဒေတုကာမေန ကလာပသမ္မသနေ တာဝ ယောဂေါ ကာတဗ္ဗော။

၆၉၃။ တတြာယံ ဝိနိစ္ဆယော—တီဏေါ ဟိ လောကိယပရိညာ ဉာတပရိညာ တီရဏပရိညာ ပဟာနပရိညာ စ။ ယာ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ "အဘိညာပညာ ဉာတဋ္ဌေ[2] ဉာဏံ။ ပရိညာပညာ တီရဏဋ္ဌေ[2] ဉာဏံ။ ပဟာနပညာ ပရိစ္စာဂဋ္ဌေ[2] ဉာဏ"န္တိ[3]။ တတ္ထ "ရူပံ အနိစ္စံ၊ ဝေဒနာ အနိစ္စာ"တိအာဒိနာ နယေန တေသံ တေသံ ဓမ္မာနံ ပစ္စက္ခလက္ခဏသလ္လက္ခဏဝသေန ပဝတ္တာ ပညာ **ဉာတပရိညာ** နာမ။ "ရူပံ အနိစ္စံ၊ ဝေဒနာ အနိစ္စာ"တိအာဒိနာ နယေန တေသံ တေသံ ဓမ္မာနံ သာမညလက္ခဏံ အာရောပေတ္ဝာ ပဝတ္တာ လက္ခဏာရမ္မဏိကဝိပဿနာ ပညာ **တီရဏပရိညာ** နာမ။ တေသုယေဝ ပန ဓမ္မေသု နိစ္စသညာဒိပဇဟနဝသေန ပဝတ္တာ လက္ခဏာရမ္မဏိကဝိပဿနာ ပညာ **ပဟာနပရိညာ** နာမ။

တတ္ထ သင်္ခါရပရိစ္ဆေဒတော ပဋ္ဌာယ ယာဝ ပစ္စယပရိဂ္ဂဟာ ဉာတပရိညာယ ဘူမိ။ တေသ္မိံ ဟိ အန္တရေ ဓမ္မာနံ ပစ္စတ္တလက္ခဏပဋိဝေဓဿေဝ အာဓိပစ္စံ ဟောတိ။ ကလာပသမ္မသနတော ပန ပဋ္ဌာယ ယာဝ ဥဒယဗ္ဗယာနုပဿနာ တီရဏပရိညာယ ဘူမိ။ တေသ္မိံ ဟိ အန္တရေ သာမညလက္ခဏပဋိဝေဓဿေဝ အာဓိပစ္စံ ဟောတိ။ ဘင်္ဂါနုပဿနံ အာဒိံ ကတ္ဝာ ဥပရိ ပဟာနပရိညာယ

၁-ပဝတ္တမာနာယ (ဋ္ဌ) ၂-ဉာတဋ္ဌေန (သဗ္ဗတ္ထ) ၃-ပဋိသံ ၈၄-ပိဋ္ဌေ။ ဓိသုဒ္ဓိ ၂-၁၆

bhūmi. Tato paṭṭhāya hi aniccato anupassanto niccasaññaṁ pajahati, dukkhato anupassanto sukhasaññaṁ, anattato anupassanto attasaññaṁ, nibbindanto nandiṁ, virajjanto rāgaṁ, nirodhento samudayaṁ, paṭinissajjanto ādānaṁ pajahatīti[1] evaṁ niccasaññādipahānasādhikānaṁ sattannaṁ anupassanānaṁ ādhipaccaṁ. Iti imāsu tīsu pariññāsu saṅkhārapariccheddassa ceva paccayapariggahassa ca sādhitattā iminā yoginā ñātapariññāva adhigatā hoti, itarā ca adhigantabbā. Tena vuttaṁ "yasmā tīraṇapariññāya vattamānāya maggāmaggañāṇaṁ uppajjati, tīraṇapariññā ca ñātapariññānantarā, tasmāpi taṁ maggāmaggañāṇadassanavisuddhiṁ sampādetukāmena kalāpasammasane tāva yogo kātabbo"ti.

694. Tatrāyaṁ Pāḷi—

"Kathaṁ atītānāgatapaccuppannānaṁ dhammānaṁ saṅkhipitvā vavatthāne paññā sammasane ñāṇaṁ? Yaṁkiñci rūpaṁ atītānāgatapaccuppannaṁ ajjhattaṁ vā -pa- yaṁ dūre santike vā, sabbaṁ rūpaṁ aniccato vavatthapeti[2], ekaṁ sammasanaṁ. Dukkhato vavatthapeti, ekaṁ sammasanaṁ. Anattato vavatthapeti, ekaṁ sammasanaṁ. Yā kāci vedanā -pa-. Yaṁkiñci viññāṇaṁ -pa-. Anattato vavatthapeti, ekaṁ sammasanaṁ.

Cakkhuṁ -pa-. Jarāmaraṇaṁ atītānāgatapaccuppannaṁ aniccato vavatthapeti, ekaṁ sammasanaṁ. Dukkhato anattato vavatthapeti, ekaṁ sammasanaṁ.

Rūpaṁ atītānāgatapaccuppannaṁ aniccaṁ khayaṭṭhena, dukkhaṁ bhayaṭṭhena, anattā asārakaṭṭhenāti saṅkhipitvā vavatthāne paññā sammasane ñāṇaṁ. Vedanaṁ. Viññāṇaṁ. Cakkhuṁ -pa-. Jarāmaraṇaṁ -pa- sammasane ñāṇaṁ.

Rūpaṁ atītānāgatapaccuppannaṁ aniccaṁ saṅkhataṁ paṭiccasamuppannaṁ khayadhammaṁ vayadhammaṁ virāgadhammaṁ nirodhadhammanti saṅkhipitvā vavatthāne paññā sammasane ñāṇaṁ. Vedanaṁ. Viññāṇaṁ. Cakkhuṁ. Jarāmaraṇaṁ atītānāgatapaccuppannaṁ aniccaṁ saṅkhataṁ -pa- nirodhadhammanti saṅkhipitvā vavatthāne paññā sammasane ñāṇaṁ.

1. Paṭisaṁ 55 piṭṭhe.
2. Vavaṭṭhapeti (Syā), vavattheti (Pāḷiyaṁ)

ဘူမိ။ တတော ပဋ္ဌာယ ဟိ အနိစ္စတော အနုပဿန္တော နိစ္စသညံ ပဇဟတိ၊ ဒုက္ခတော အနုပဿန္တော သုခသညံ၊ အနတ္တတော အနုပဿန္တော အတ္တသညံ၊ နိဗ္ဗိန္ဒန္တော နန္ဒိံ၊ ဝိရဇ္ဇန္တော ရာဂံ၊ နိရောဓေန္တော သမုဒယံ၊ ပဋိနိဿဇ္ဇန္တော အာဒါနံ ပဇဟတီတိ[1] ဧဝံ နိစ္စသညာဒိပဟာနသာဓိကာနံ သတ္တန္နံ အနုပဿနာနံ အာဓိပစ္စံ။ ဣတိ ဣမာသု တီသု ပရိညာသု သင်္ခါရပရိစ္ဆေဒဿ စေဝ ပစ္စယပရိဂ္ဂဟဿ စ သာဓိတတ္တာ ဣမိနာ ယောဂိနာ ဉာတပရိညာဝ အဓိဂတာ ဟောတိ၊ ဣတရာ စ အဓိဂန္တဗ္ဗာ။ တေန ဝုတ္တံ ''ယသ္မာ တီရဏပရိညာယ ဝတ္တမာနာယ မဂ္ဂါမဂ္ဂဉာဏံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ တီရဏပရိညာ စ ဉာတပရိညာနန္တရာ၊ တသ္မာပိ တံ မဂ္ဂါမဂ္ဂဉာဏဒဿနဝိသုဒ္ဓိံ သမ္ပာဒေတုကာမေန ကလာပသမ္မသနေ တာဝ ယောဂေါ ကာတဗ္ဗော''တိ။

၆၉၄။ တတြာယံ ပါဠိ—

"ကထံ အတီတာနာဂတပစ္စုပ္ပန္နာနံ ဓမ္မာနံ သင်္ခိပိတ္ဝာ ဝဝတ္ထာနေ ပညာ သမ္မသနေ ဉာဏံ? ယံကိဉ္စိ ရူပံ အတီတာနာဂတပစ္စုပ္ပန္နံ အဇ္ဈတ္တံ ဝါ။ပ။ ယံ ဒူရေ သန္တိကေ ဝါ၊ သဗ္ဗံ ရူပံ အနိစ္စတော ဝဝတ္ထပေတိ[2]၊ ဧကံ သမ္မသနံ။ ဒုက္ခတော ဝဝတ္ထပေတိ၊ ဧကံ သမ္မသနံ။ အနတ္တတော ဝဝတ္ထပေတိ၊ ဧကံ သမ္မသနံ။ ယာ ကာစိ ဝေဒနာ။ပ။ ယံကိဉ္စိ ဝိညာဏံ။ပ။ အနတ္တတော ဝဝတ္ထပေတိ၊ ဧကံ သမ္မသနံ။

စက္ခုံ။ပ။ ဇရာမရဏံ အတီတာနာဂတပစ္စုပ္ပန္နံ အနိစ္စတော ဝဝတ္ထပေတိ၊ ဧကံ သမ္မသနံ။ ဒုက္ခတော အနတ္တတော ဝဝတ္ထပေတိ၊ ဧကံ သမ္မသနံ။

ရူပံ အတီတာနာဂတပစ္စုပ္ပန္နံ အနိစ္စံ ခယဋ္ဌေန၊ ဒုက္ခံ ဘယဋ္ဌေန၊ အနတ္တာ အသာရကဋ္ဌေနာတိ သင်္ခိပိတ္ဝာ ဝဝတ္ထာနေ ပညာ သမ္မသနေ ဉာဏံ။ ဝေဒနံ။ ဝိညာဏံ။ စက္ခုံ။ပ။ ဇရာမရဏံ။ပ။ သမ္မသနေ ဉာဏံ။

ရူပံ အတီတာနာဂတပစ္စုပ္ပန္နံ အနိစ္စံ သခ်တံ ပဋိစ္စသမုပ္ပန္နံ ခယဓမ္မံ ဝယဓမ္မံ ဝိရာဂဓမ္မံ နိရောဓဓမ္မန္တိ သင်္ခိပိတ္ဝာ ဝဝတ္ထာနေ ပညာ သမ္မသနေ ဉာဏံ။ ဝေဒနံ။ ဝိညာဏံ။ စက္ခုံ။ ဇရာမရဏံ အတီတာနာဂတပစ္စုပ္ပန္နံ အနိစ္စံ သခ်တံ။ပ။ နိရောဓဓမ္မန္တိ သင်္ခိပိတ္ဝာ ဝဝတ္ထာနေ ပညာ သမ္မသနေ ဉာဏံ။

၁-ပဋိသံ ၅၅-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ဝဝဋ္ဌပေတိ (သျာ)၊ ဝဝဏ္ဏေတိ (ပါဠိယံ)

Jātipaccayā jarāmaraṇaṁ, asati jātiyā natthi jarāmaraṇanti saṅkhipitvā vavatthāne paññā sammasane ñāṇaṁ. Atītampi addhānaṁ, anāgatampi addhānaṁ jātipaccayā jarāmaraṇaṁ, asati jātiyā natthi jarāmaraṇanti saṅkhipitvā vavatthāne paññā sammasane ñāṇaṁ. Bhavapaccayā jāti -pa- avijjāpaccayā saṅkhārā, asati avijjāya natthi saṅkhārāti saṅkhipitvā vavatthāne paññā sammasane ñāṇaṁ. Atītampi addhānaṁ, anāgatampi addhānaṁ avijjāpaccayā saṅkhārā, asati avijjāya natthi saṅkhārāti saṅkhipitvā vavatthāne paññā sammasane ñāṇaṁ.

Taṁ ñātaṭṭhena ñāṇaṁ. Pajānanaṭṭhena paññā. Tena vuccati atītānāgatapaccuppannānaṁ dhammānaṁ saṅkhipitvā vavatthāne paññā sammasane ñāṇan"ti[1].

Ettha ca cakkhuṁ -pa- jarāmaraṇanti iminā peyyālena dvārārammaṇehi saddhiṁ dvārappavattā dhammā, pañcakkhandhā, cha dvārāni, cha ārammaṇāni, cha viññāṇāni, cha phassā, cha vedanā, cha saññā, cha cetanā, cha taṇhā, cha vitakkā, cha vicārā, cha dhātuyo, dasa kasiṇāni, dvattiṁsakoṭṭhāsā, dvādasāyatanāni, aṭṭhārasa dhātuyo, bāvīsati indriyāni, tisso dhātuyo, nava bhavā, cattāri jhānāni, catasso appamaññā, catasso samāpattiyo, dvādasa paṭiccasamuppādaṅgānīti ime dhammarāsayo saṁkhittāti veditabbā.

Vuttaṁ hetaṁ Abhiññeyyaniddese—

"Sabbaṁ bhikkhave abhiññeyyaṁ. Kiñca bhikkhave sabbaṁ abhiññeyyaṁ? Cakkhu bhikkhave abhiññeyyaṁ. Rūpā. Cakkhuviññāṇaṁ. Cakkhusamphasso. Yampidaṁ cakkhusamphassapaccayā uppajjati vedayitaṁ sukhaṁ vā dukkhaṁ vā adukkhamasukhaṁ vā, tampi abhiññeyyaṁ. Sotaṁ -pa-. Yampidaṁ manosamphassapaccayā uppajjati vedayitaṁ sukhaṁ vā dukkhaṁ vā adukkhamasukhaṁ vā, tampi abhiññeyyaṁ.

Rūpaṁ -pa- viññāṇaṁ. Cakkhu -pa- mano. Rūpā -pa- dhammā. Cakkhuviññāṇaṁ -pa- manoviññāṇaṁ. Cakkhusamphasso -pa- manosamphasso.

1. Paṭisaṁ 51. 52 piṭṭhesu.

ဇာတိပစ္စယာ ဇရာမရဏံ၊ အသတိ ဇာတိယာ နတ္ထိ ဇရာမရဏန္တိ သမ္မိဝိတ္ဝာ ဝဝတ္ထာနေ ပညာ သမ္မသနေ ဉာဏံ။ အတီတမ္ပိ အဒ္ဓါနံ၊ အနာဂတမ္ပိ အဒ္ဓါနံ ဇာတိပစ္စယာ ဇရာမရဏံ၊ အသတိ ဇာတိယာ နတ္ထိ ဇရာမရဏန္တိ သမ္မိဝိတ္ဝာ ဝဝတ္ထာနေ ပညာ သမ္မသနေ ဉာဏံ။ ဘဝပစ္စယာ ဇာတိ။ ပ ။ အဝိဇ္ဇာပစ္စယာ သင်္ခါရာ၊ အသတိ အဝိဇ္ဇာယ နတ္ထိ သင်္ခါရာတိ သမ္မိဝိတ္ဝာ ဝဝတ္ထာနေ ပညာ သမ္မသနေ ဉာဏံ။ အတီတမ္ပိ အဒ္ဓါနံ၊ အနာဂတမ္ပိ အဒ္ဓါနံ အဝိဇ္ဇာပစ္စယာ သင်္ခါရာ၊ အသတိ အဝိဇ္ဇာယ နတ္ထိ သင်္ခါရာတိ သမ္မိဝိတ္ဝာ ဝဝတ္ထာနေ ပညာ သမ္မသနေ ဉာဏံ။

တံ ဉာတဋ္ဌေန ဉာဏံ။ ပဇာနနဋ္ဌေန ပညာ။ တေန ဝုစ္စတိ အတီတာနာဂတပစ္စုပ္ပန္နာနံ ဓမ္မာနံ သမ္မိဝိတ္ဝာ ဝဝတ္ထာနေ ပညာ သမ္မသနေ ဉာဏ"န္တိ[1]။

ဣတ္ထေ စ စက္ခုံ။ ပ ။ ဇရာမရဏန္တိ ဣမိနာ ပေယျာလေန ဒွါရာရမ္မဏေဟိ သဒ္ဓိံ ဒွါရပ္ပဝတ္တာ ဓမ္မာ၊ ပဉ္စက္ခန္ဓာ၊ ဆ ဒွါရာနိ၊ ဆ အာရမ္မဏာနိ၊ ဆ ဝိညာဏာနိ၊ ဆ ဖဿာ၊ ဆ ဝေဒနာ၊ ဆ သညာ၊ ဆ စေတနာ၊ ဆ တဏှာ ဆ ဝိတက္ကာ၊ ဆ ဝိစာရာ၊ ဆ ဓာတုယော၊ ဒသ ကသိဏာနိ၊ ဒွတ္တိံသ-ကောဋ္ဌာသာ၊ ဒွါဒသာယတနာနိ၊ အဋ္ဌာရသ ဓာတုယော၊ ဗာဝီသတိ ဣန္ဒြိယာနိ၊ တိသ္သော ဓာတုယော၊ နဝ ဘဝါ၊ စတ္တာရိ ဈာနာနိ၊ စတသ္သော အပ္ပမညာ၊ စတသ္သော သမာပတ္တိယော၊ ဒွါဒသ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒင်္ဂါနိတိ ဣမေ ဓမ္မရာသယော သံခိတ္တာတိ ဝေဒိတမ္ဗာ။

ဝုတ္တံ ဟေတံ အဘိညေယျနိဒ္ဒေသေ—

"သဗ္ဗံ ဘိက္ခဝေ အဘိညေယ္ယံ။ ကိဉ္စ ဘိက္ခဝေ သဗ္ဗံ အဘိညေယ္ယံ? စက္ခု ဘိက္ခဝေ အဘိညေယ္ယံ။ ရူပါ။ စက္ခုဝိညာဏံ။ စက္ခုသမ္ဖဿော။ ယမ္ပိဒံ စက္ခုသမ္ဖဿပစ္စယာ ဥပ္ပဇ္ဇတိ ဝေဒယိတံ သုခံ ဝါ ဒုက္ခံ ဝါ အဒုက္ခမသုခံ ဝါ၊ တမ္ပိ အဘိညေယ္ယံ။ သောတံ။ ပ ။ ယမ္ပိဒံ မနော-သမ္ဖဿပစ္စယာ ဥပ္ပဇ္ဇတိ ဝေဒယိတံ သုခံ ဝါ ဒုက္ခံ ဝါ အဒုက္ခမသုခံ ဝါ၊ တမ္ပိ အဘိညေယ္ယံ။

ရူပံ။ပ။ ဝိညာဏံ။ စက္ခု။ပ။ မနော။ ရူပါ။ပ။ ဓမ္မာ။ စက္ခုဝိ-ညာဏံ။ပ။ မနောဝိညာဏံ။ စက္ခုသမ္ဖဿော။ပ။ မနောသမ္ဖဿော။

၁-ပဋိသံ ၅၁-၅၂-ပိဋ္ဌေသု။

Cakkhusamphassajā vedanā -pa- manosamphassajā vedanā. Rūpasaññā -pa- dhammasaññā. Rūpasañcetanā -pa- dhammasañcetanā. Rūpataṇhā -pa- dhammataṇhā. Rūpavitakko -pa- dhammavitakko. Rūpavicāro -pa- dhammavicāro.

Pathavīdhātu -pa- viññāṇadhātu. Pathavīkasiṇaṁ -pa- viññāṇakasiṇaṁ. Kesā -pa- muttaṁ. Matthaluṅgaṁ.

Cakkhāyatanaṁ -pa- dhammāyatanaṁ. Cakkhudhātu -pa- manodhātu. Manoviññāṇadhātu. Cakkhundriyaṁ -pa- aññātāvindriyaṁ.

Kāmadhātu. Rūpadhātu. Arūpadhātu. Kāmabhavo. Rūpabhavo. Arūpabhavo. Saññābhavo. Asaññābhavo. Nevasaññānāsaññābhavo. Ekavokārabhavo. Catuvokārabhavo. Pañcavokārabhavo.

Paṭhamaṁ jhānaṁ -pa- catutthaṁ jhānaṁ. Mettācetovimutti -pa- upekkhācetovimutti. Ākāsānañcāyatanasamāpatti -pa- nevasaññānāsaññā yatanasamāpatti. Avijjā abhiññeyyā -pa- jarāmaraṇaṁ abhiññeyyan”ti[1].

Taṁ tattha evaṁ vitthārena[2] vuttattā idha sabbaṁ peyyālena saṁkhittaṁ. Evaṁ saṁkhitte panettha ye lokuttarā dhammā āgatā, te asammasanupagattā imasmiṁ adhikāre na gahetabbā. Yepi ca sammasanupagā, tesu **ye yassa pākaṭāhonti sukhena pariggahaṁ gacchanti, tesu tena sammasanaṁ ārabhitabbaṁ.**

695. Tatrāyaṁ khandhavasena ārabbhavidhānayojanā—yaṁkiñci rūpaṁ -pa- sabbaṁ rūpaṁ aniccato vavatthapeti, ekaṁ sammasanaṁ. Dukkhato anattato vavatthapeti, ekaṁ sammasananti. Ettāvatā ayaṁ bhikkhu “yaṁkiñci rūpan”ti evaṁ aniyamaniddiṭṭhaṁ sabbampi rūpaṁ atītattikena ceva catūhi ca ajjhattādidukehīti ekādasahi okāsehi paricchinditvā sabbaṁ rūpaṁ aniccato vavatthapeti, aniccanti sammasati.

1. Paṭisaṁ 6. 9 piṭṭhesu; Saṁ 2. 258 piṭṭhe tannissayapāḷi.
2. Vitthāretvā (Syā, I, Ka)

စက္ခုသမ္ဖဿဇာ ဝေဒနာ။ပ။ မနောသမ္ဖဿဇာ ဝေဒနာ။ ရူပသညာ။ပ။ ဓမ္မသညာ။ ရူပသဉ္စေတနာ။ပ။ ဓမ္မသဉ္စေတနာ။ ရူပတဏှာ။ပ။ ဓမ္မတဏှာ။ ရူပဝိတက္ကော။ပ။ ဓမ္မဝိတက္ကော။ ရူပဝိစာရော။ပ။ ဓမ္မဝိစာရော။

ပထဝီဓာတု။ပ။ ဝိညာဏဓာတု။ ပထဝီကသိဏံ။ပ။ ဝိညာဏကသိဏံ။ ကေသာ။ပ။ မုတ္တံ။ မတ္ထလုင်္ဂံ။

စက္ခာယတနံ။ပ။ ဓမ္မာယတနံ။ စက္ခုဓာတု။ပ။ မနောဓာတု။ မနောဝိညာဏဓာတု။ စက္ခုန္ဒြိယံ။ပ။ အညာတာဝိန္ဒြိယံ။

ကာမဓာတု။ ရူပဓာတု။ အရူပဓာတု။ ကာမဘဝေါ။ ရူပဘဝေါ။ အရူပဘဝေါ။ သညာဘဝေါ။ အသညာဘဝေါ။ နေဝသညာနာသညာဘဝေါ။ ဧကဝေါကာရဘဝေါ။ စတုဝေါကာရဘဝေါ။ ပဉ္စဝေါကာရဘဝေါ။

ပဌမံ ဈာနံ။ပ။ စတုတ္ထံ ဈာနံ။ မေတ္တာစေတောဝိမုတ္တိ။ပ။ ဥပေက္ခာစေတောဝိမုတ္တိ။ အာကာသာနဉ္စာယတနသမာပတ္တိ။ပ။ နေဝသညာနာသညာယတနသမာပတ္တိ။ အဝိဇ္ဇာ အဘိညေယျာ။ပ။ ဇရာမရဏံ အဘိညေယျ”န္တိ[၁]။

တံ တတ္ထ ဧဝံ ဝိတ္ထာရေန[၂] ဝုတ္တတ္တာ ဣဓ သင်္ခေ ပေယျာလေန သံခိတ္တံ။ ဧဝံ သံခိတ္တေ ပနေတ္ထ ယေ လောကုတ္တရာ ဓမ္မာ အာဂတာ၊ တေ အသမ္မသနုပဂတ္တာ ဣမသ္မိံ အဓိကာရေ န ဂဟေတဗ္ဗာ။ ယေသိ စ သမ္မသနုပဂါ၊ **တေသု ယေ ယဿ ပါကဋာဟောန္တိ သုခေန ပရိဂ္ဂဟံ ဂစ္ဆန္တိ၊ တေသု တေန သမ္မသနံ အာရဘိတဗ္ဗံ။**

၆၉၅။ တတြာယံ ခန္ဓဝသေန အာရဗ္ဘဝိဓာနယောဇနာ—ယံကိဉ္စိ ရူပံ။ပ။ သင်္ခေ ရူပံ အနိစ္စတော ဝဝတ္ထပေတိ၊ ဧကံ သမ္မသနံ။ ဒုက္ခတော အနတ္တတော ဝဝတ္ထပေတိ၊ ဧကံ သမ္မသနန္တိ။ ဧတ္တာဝတာ အယံ ဘိက္ခု “ယံကိဉ္စိ ရူပ”န္တိ ဧဝံ အနိယမနိဒ္ဒိဋ္ဌံ သင်္ခေပဂံ ရူပံ အဘိတတ္တိကေန စေဝ စတူဟိ စ အဋ္ဌာဒိဒုကေဟိတိ ကောဒသဟိ ဩကာသေဟိ ပရိစ္ဆိန္ဒိတ္ဝာ သင်္ခေ ရူပံ အနိစ္စတော ဝဝတ္ထပေတိ၊ အနိစ္စန္တိ သမ္မသတိ။

၁-ဟိသံ ၆-၉-ပိဋ္ဌေသု။ သံ ၂-၂၅၈-ပိဋ္ဌေ တဿိသယပါဠိ။ ၂-ဝိတ္ထာရေတ္ဝာ (သျာ၊ ကဲ၊က)

Kathaṁ? Parato vuttanayena. Vuttañhetaṁ—"rūpaṁ atītānāgatapaccuppannaṁ **aniccaṁ khayaṭṭhenā**"ti[1].

Tasmā esa yaṁ **atītaṁ** rūpaṁ, taṁ yasmā atīteyeva khīṇaṁ, nayimaṁ bhavaṁ sampattanti aniccaṁ khayaṭṭhena.

Yaṁ **anāgataṁ** anantarabhave nibbattissati, tampi tattheva khīyissati, na tato paraṁ bhavaṁ gamissatīti aniccaṁ khayaṭṭhena.

Yaṁ **paccuppannaṁ** rūpaṁ, tampi idheva khīyati, na ito gacchatīti aniccaṁ khayaṭṭhena.

Yaṁ **ajjhattaṁ,** tampi ajjhattameva khīyati, na bahiddhābhāvaṁ gacchatīti aniccaṁ khayaṭṭhena.

Yaṁ **bahiddhā -pa- oḷārikaṁ -pa- sukhumaṁ -pa- hīnaṁ -pa- paṇītaṁ -pa- dūre -pa- santike,** tampi tattheva khīyati, na dūrabhāvaṁ gacchatīti aniccaṁ khayaṭṭhenāti sammasati.

Idaṁ sabbampi "aniccaṁ khayaṭṭhenā"ti etassa vasena ekaṁ sammasanaṁ. Bhedato pana ekādasavidhaṁ hoti.

Sabbameva ca taṁ **dukkhaṁ** bhayaṭṭhena. **Bhayaṭṭhenā**ti sappaṭibhayatāya. Yañhi aniccaṁ, taṁ bhayāvahaṁ hoti Sīhopamasutte[2] devānaṁ viya. Iti idampi "dukkhaṁ bhayaṭṭhenā"ti etassa vasena ekaṁ sammasanaṁ. Bhedato pana ekādasavidhaṁ hoti.

Yathā ca dukkhaṁ, evaṁ sabbampi taṁ **anattā** asārakaṭṭhena. **Asārakaṭṭhenā**ti "attā nivāsī kārako vedako sayaṁvasī"ti evaṁ parikappitassa attasārassa abhāvena. Yañhi aniccaṁ, dukkhaṁ, taṁ[3] attanopi aniccataṁ vā udayabbayapīḷanaṁ vā vāretuṁ[4] na sakkoti, kuto tassa kārakādibhāvo. Tenāha "rūpañca hidaṁ bhikkhave attā abhavissa. Nayidaṁ rūpaṁ ābādhāya saṁvatteyyā"ti-ādi[5]. Iti idampi "anattā

1. Paṭisaṁ 51 piṭṭhe. 2. Saṁ 2. 70; Aṁ 342 piṭṭhesu.
3. Yaṁ hi aniccaṁ taṁ dukkhaṁ (Sī, Syā, I), yañhi aniccaṁ, taṁ dukkhaṁ, taṁ (Ka)
4. Dhāretuṁ (Ka) 5. Saṁ 2. 55 piṭṭhe.

ကထံ? ပရတော ဝုတ္တနယေန။ ဝုတ္တဉ္စေတံ—"ရူပံ အတီတာနာဂတပစ္စုပ္ပန္နံ **အနိစ္စံ ခယဋ္ဌေန**ာ''တိ[1]။

တသ္မာ ဧသ ယံ **အတီတံ** ရူပံ၊ တံ ယသ္မာ အတီတေယေဝ ခီဏံ၊ နယိမံ ဘဝံ သမ္ပတ္တာနံ အနိစ္စံ ခယဋ္ဌေန။

ယံ **အနာဂတံ** အနန္တရဘဝေ နိဗ္ဗတ္တိဿတိ၊ တမ္ပိ တတ္ထေဝ ခီယိဿတိ၊ န တတော ပရံ ဘဝံ ဂမိဿတီတိ အနိစ္စံ ခယဋ္ဌေန။

ယံ **ပစ္စုပ္ပန္နံ** ရူပံ၊ တမ္ပိ ဣဓေဝ ခီယတိ၊ န ဣတော ဂစ္ဆတီတိ အနိစ္စံ ခယဋ္ဌေန။

ယံ **အဇ္ဈတ္တံ**၊ တမ္ပိ အဇ္ဈတ္တမေဝ ခီယတိ၊ န ဗဟိဒ္ဓါဘာဝံ ဂစ္ဆတီတိ အနိစ္စံ ခယဋ္ဌေန။

ယံ **ဗဟိဒ္ဓါ။ပ။ ဩဠာရိကံ။ပ။ သုခုမံ။ပ။ ဟီနံ။ပ။ ပဏီတံ။ပ။ ဥရေ။ပ။ သန္တိကေ**၊ တမ္ပိ တတ္ထေဝ ခီယတိ၊ န ဒူရဘာဝံ ဂစ္ဆတီတိ အနိစ္စံ ခယဋ္ဌေနာတိ သမ္မသတိ။

ဣဒံ သဗ္ဗမ္ပိ "အနိစ္စံ ခယဋ္ဌေန"ာတိ တေသ ဝသေန ကေ သမ္မသနံ။ ဘေဒတော ပန ကောဒသဝိဓံ ဟောတိ။

သမ္မမေဝ စ တံ **ဒုက္ခံ** ဘယဋ္ဌေန။ **ဘယဋ္ဌေန**ာတိ သပ္ပဋိဘယတာယ။ ယဉ္စိ အနိစ္စံ၊ တံ ဘယာဝဟံ ဟောတိ သီဟောပမသုတ္တေ[2] ဒေဝါနံ ဝိယ။ ဣတိ ဣဒမ္ပိ "ဒုက္ခံ ဘယဋ္ဌေန"ာတိ တေသ ဝသေန ကေ သမ္မသနံ။ ဘေဒတော ပန ကောဒသဝိဓံ ဟောတိ။

ယထာ စ ဒုက္ခံ၊ ဧဝံ သမ္မမ္ပိ တံ **အနတ္တာ** အသာရကဋ္ဌေန။ **အသာရကဋ္ဌေန**ာတိ "အတ္တာ နိဝါသီ ကာရကော ဝေဒကော သယံဝသီ"တိ ဧဝံ ပရိကပ္ပိတဿ အတ္တသာရဿ အဘာဝေန။ ယဉ္စိ အနိစ္စံ, ဒုက္ခံ၊ တံ[3] အတ္တနောပိ အနိစ္စတံ ဝါ ဥဒယဗ္ဗယပီဠနံ ဝါ ဝါရေတုံ[4] န သက္ကောတိ၊ ကုတော တဿ ကာရကာဒိဘာဝေါ။ တေနာဟ "ရူပဉ္စ ဟိဒံ ဘိက္ခဝေ အတ္တာ အဘဝိဿ။ နယိဒံ ရူပံ အာဗာဓာယ သံဝတ္တေယ္ယာ"တိအာဒိ[5]။ ဣတိ ဣဒမ္ပိ "အနတ္တာ

၁-ပဋိသံ ၅၁-ပိဋ္ဌေ။ ၂-သံ ၂-၇၀၊ အံ ၁-၃၄၂-ပိဋ္ဌေသု။
၃-ယံ ဟိ အနိစ္စံ တံ ဒုက္ခံ (သီ၊သျာ၊ဂျ)၊ ယဉ္စိ အနိစ္စံ၊ တံ ဒုက္ခံ၊ တံ (က)
၄-ဓာရေတုံ (က) ၅-သံ ၂-၅၅-ပိဋ္ဌေ။

asārakaṭṭhenā”ti etassa vasena ekaṁ sammasanaṁ. Bhedato pana ekādasavidhaṁ hoti. Esa nayo vedanādīsu.

696. Yampana aniccaṁ, taṁ yasmā niyamato saṅkhatādibhedaṁ hoti. Tenassa pariyāyadassanatthaṁ, nānākārehi vā manasikārappavatti-dassanatthaṁ “rūpaṁ atītānāgatapaccuppannaṁ aniccaṁ saṅkhataṁ paṭiccasamuppannaṁ khayadhammaṁ vayadhammaṁ virāgadhammaṁ nirodhadhamman”ti puna Pāḷi vuttā. Esa nayo vedanādīsūti.

Cattārīsākāra-anupassanā

697. So tasseva pañcasu khandhesu aniccadukkhānattasammasanassa thirabhāvatthāya, yaṁ taṁ Bhagavatā “katamehi cattārīsāya ākārehi anulomikaṁ khantiṁ paṭilabhati, katamehi cattārīsāya ākārehi sammattaniyāmaṁ okkamatī”ti[1] etassa Vibhaṅge—

“Pañcakkhandhe aniccato, dukkhato, rogato, gaṇḍato, sallato, aghato, ābādhato, parato, palokato, ītito, upaddavato, bhayato, upasaggato, calato, pabhaṅguto, addhuvato, atāṇato[2], aleṇato, asaraṇato, rittato, tucchato, suññato, anattato, ādīnavato, vipariṇāmadhammato, asārakato, aghamūlato, vadhakato, vibhavato, sāsavato, saṅkhatato, mārāmisato, jātidhammato, jarādhammato, byādhidhammato, maraṇadhammato, sokadhammato, paridevadhammato, upāyāsadhammato, saṁkilesikadhammato”ti[1]—

Cattārīsāya ākārehi,

“Pañcakkhandhe aniccato passanto anulomikaṁ khantiṁ paṭilabhati. Pañcannaṁ khandhānaṁ nirodho niccaṁ nibbānanti passanto sammattaniyāmaṁ okkamatī”ti-ādinā[1] nayena,

Anulomañāṇaṁ vibhajantena pabhedato aniccādisammasanaṁ vuttaṁ. Tassāpi vasena ime pañcakkhandhe sammasati.

1. Paṭisaṁ 411 piṭṭhe.
2. Attāṇato (Ka-Sī)

အသာရကဋ္ဌေနာ”တိ တေသ ဝသေန ကေ့ သမ္မသနံ။ ဘေဒတော ပန ကောဒသဝိဓံ ဟောတိ။ သေ နယော ဝေဒနာဒီသု။

၆၉၆။ ယမ္ပန အနိစ္စံ၊ တံ် ယသ္မာ နိယမတော သင်္ခတာဒိဘေဒံ ဟောတိ။ တေနဿ ပရိယာယဒဿနတ္ထံ, နာနာကာရေဟိ ဝါ မနသိကာရပ္ပဝတ္တိဒဿနတ္ထံ “ရူပံ အတီတာနာဂတပစ္စုပ္ပန္နံ အနိစ္စံ သင်္ခတံ ပဋိစ္စသမုပ္ပန္နံ ခယဓမ္မံ ဝယဓမ္မံ ဝိရာဂဓမ္မံ နိရောဓဓမ္မ”န္တိ ပုန ပါဠိ ဝုတ္တာ။ သေ နယော ဝေဒနာဒီသူတိ။

စတ္တာရီသာကာရအနုပဿနာ

၆၉၇။ သော တဿေဝ ပဉ္စသု ခန္ဓေသု အနိစ္စဒုက္ခာနတ္တသမ္မသနဿ ထိရဘာဝတ္ထာယ, ယံ တံ ဘဂဝတာ “ကတမေဟိ စတ္တာရီသာယ အာကာရေဟိ အနုလောမိကံ ခန္တိံ ပဋိလဘတိ၊ ကတမေဟိ စတ္တာရီသာယ အာကာရေဟိ သမ္မတ္တနိယာမံ ဩက္ကမတီ”တိ[1] တေသ ဝိဘင်္ဂေ—

“ပဉ္စက္ခန္ဓေ အနိစ္စတော, ဒုက္ခတော, ရောဂတော, ဂဏ္ဍတော, သလ္လတော, အဃတော, အာဗာဓတော, ပရတော, ပလောကတော, ဣတိတော, ဥပဒ္ဒဝတော, ဘယတော, ဥပသဂ္ဂတော, စလတော, ပဘင်္ဂုတော, အဒ္ဓုဝတော, အတာဏတော[2], အလေဏတော, အသရဏတော, ရိတ္တတော, တုစ္ဆတော, သုညတော, အနတ္တတော, အာဒီနဝတော, ဝိပရိဏာမဓမ္မတော, အသာရကတော, အဃမူလတော, ဝဓကတော, ဝိဘဝတော, သာသဝတော, သင်္ခတတော, မာရာမိသတော, ဇာတိဓမ္မတော, ဇရာဓမ္မတော, ဗျာဓိဓမ္မတော, မရဏဓမ္မတော, သောကဓမ္မတော, ပရိဒေဝဓမ္မတော, ဥပါယာသဓမ္မတော, သံကိလေသိကဓမ္မတော”တိ[2]—

စတ္တာရီသာယ အာကာရေဟိ,

“ပဉ္စက္ခန္ဓေ အနိစ္စတော ပဿန္တော အနုလောမိကံ ခန္တိံ ပဋိလဘတိ။ ပဉ္စန္နံ ခန္ဓာနံ နိရောဓော နိစ္စံ နိဗ္ဗာနန္တိ ပဿန္တော သမ္မတ္တနိယာမံ ဩက္ကမတီ”တိ-အာဒိနာ[1] နယေန,

အနုလောမဉာဏံ ဝိဘဇန္တေန ပဘေဒကော အနိစ္စာဒိသမ္မသနံ ဝုတ္တံ။ တဿာပိ ဝသေန ဣမေ ပဉ္စက္ခန္ဓေ သမ္မသတိ။

၁-ပဋိသံ ၄၁၁-ဒိဋ္ဌေ။
၂-အတ္တာဏတော (က-သီ)

698. Kathaṁ? So hi ekekaṁ khandhaṁ anaccantikatāya,[1] ādi-antavantatāya ca **aniccato.** Uppādavayapaṭipīḷanatāya, dukkhavatthutāya ca **dukkhato.** Paccayayāpanīyatāya, rogamūlatāya ca **rogato.** Dukkhatāsūlayogitāya, kilesāsucipaggharaṇatāya, uppādajarābhaṅgehi uddhumāta[2]paripakkapabhinnatāya ca **gaṇḍato.** Pīḷājanakatāya, antotudanatāya, dunnīharaṇīyatāya ca **sallato.** Vigarahaṇīyatāya, avaḍḍhi-āvahanatāya, aghavatthutāya ca **aṅghato.** Aseribhāvajanakatāya, ābādhapadaṭṭhānatāya ca **ābādhato.** Avasatāya, avidheyyatāya ca **parato.** Byādhijarāmaraṇehi palujjanatāya **palokato.** Anekabyasanāvahanatāya **ītito.** Aviditānaṁyeva vipulānaṁ anatthānaṁ āvahanato, sabbupaddavavatthutāya ca **upaddavato.** Sabbabhayānaṁ ākaratāya, dukkhavūpasamasaṅkhātassa paramassāsassa paṭipakkhabhūtatāya ca **bhayato.** Anekehi anatthehi anubaddhatāya[3], dosūpasaṭṭhatāya[4], upasaggo viya anadhivāsanārahatāya ca **upasaggato.** Byādhijarāmaraṇehi ceva lābhālābhādīhi[5] ca lokadhammehi pacalitatāya **calato.** Upakkamena ceva sarasena ca pabhaṅgupagamanasīlatāya **pabhaṅguto.** Sabbāvatthanipātitāya, thirabhāvassa ca abhāvatāya **addhuvato.** Atāyanatāya ceva, alabbhaneyyakhematāya ca **atāṇato.** Allīyituṁ anarahatāya, allīnānampi ca leṇakiccākāritāya **aleṇato.** Nissitānaṁ bhayasārakattābhāvena **asaraṇato.** Yathāparikappitehi dhuvasubhasukhattabhāvehi rittatāya **rittato.** Rittatāyeva tucchato appakattā vā, appakampi hi loke tucchanti vuccati. Sāminivāsikārakavedakādhiṭṭhāyakavirahitatāya **suññato.** Sayañca assāmikabhāvāditāya **anattato.** Pavattidukkhatāya, dukkhassa ca ādīnavatāya **ādīnavato,** atha vā ādīnaṁ vāti gacchati pavattatīti-ādīnavo, kapaṇamanussassetaṁ adhivacanaṁ, khandhāpi ca kapaṇāyevāti-ādīnavasadisatāya **ādīnavato.** Jarāya ceva maraṇena cāti dvedhā pariṇāmapakatitāya **vipariṇāmadhammato.** Dubbalatāya, pheggu viya sukhabhañjanīyatāya ca **asārakato.** Aghahetutāya **aghamūlato.**

1. Aniccantikatāya (Sī, Ka) 2. Uddhumātaka- (Sī, Syā, Ka)
3. Anubandhatāya (Syā, I, Ka) 4. Dosūpasattatāya (Ka) 5. Lābhādīhi (Sī, Ka)

၆၉၈။ ကထံ? သော ဟိ ကေကံ ခန္ဓံ အနစ္စန္တိကတာယ,[1] အာဒိအန္တ-ဝန္တတာယ စ **အနိစ္စတော**။ ဥပ္ပါဒဝယပဋိပီဠနတာယ, ဒုက္ခဝတ္ထုတာယ စ **ဒုက္ခတော**။ ပစ္စယယာပနီယတာယ, ရောဂမူလတာယ စ **ရောဂတော**။ ဒုက္ခ-တာသူလယောဂိတာယ, ကိလေသာသုစိပဂ္ဃရဏတာယ, ဥပ္ပါဒဇရာဘင်္ဂေဟိ ဥဒ္ဓုမာတ[2]ပရိပက္ကပဘိန္နတာယ စ **ဂဏ္ဍတော**။ ပီဠာဇနကတာယ, အန္တော-တုဒနတာယ, ဒုန္နီဟရဏီယတာယ စ **သလ္လတော**။ ဝိဂရဟဏီယတာယ, အဝဏ်္ဍိအာဝဟနတာယ, အဃဝတ္ထုတာ်ယ စ **အဃတော**။ အသေရိဘာ်ဝဇန-ကတာယ, အာဗာဓပဒဋ္ဌာနတာယ စ **အာဗာဓတော**။ အဝသတာယ, အဝိဓေယျတာယ စ **ပရကော**။ ဗျာဓိဇရာမရဏော်ဂိ ပလုဇ္ဇနတာယ **ပလော-ကတော**။ အနေကဗျသနာဝဟနတာယ **ဣတိတော**။ အဝိဒိတာနံယေဝ ဝိပုလာနံ အနတ္ထာနံ အာဝဟနတော, သဗ္ဗုပဒ္ဒဝဝတ္ထုတာယ စ **ဥပဒ္ဒဝတော**။ သဗ္ဘာယာနံ အာကရတာယ, ဒုက္ခူပသမသမ်ိတဿ ပရမဿာသဿ ပဋိပက္ခ-ဘူတတာယ စ **ဘယတော**။ အနေကေဟိ အနတ္ထေဟိ အနုဗန္ဓတာယ[3], ဒေါသူပသဋ္ဌတာယ[4], ဥပသဂ္ဂေါ ဝိယ အနဓိဝါသနာရဟတာယ စ **ဥပသဂ္ဂ-တော**။ ဗျာဓိဇရာမရဏေဟိ စေဝ လာဘာလာဘာဒီဟိ[5] စ လောကဓမ္မေဟိ ပစလိတတာယ **စလတော**။ ဥပက္ကမေန စေဝ သရသေန စ ပဘင်္ဂုပဂမနသီလ-တာယ **ပဘင်္ဂုတော**။ သဗ္ဗာဝတ္ထနိပါတိတာယ, ထိရဘာဝဿ စ အဘာဝတာယ **အဒ္ဓုဝတော**။ အတာယနတာယ စေဝ, အလဗ္ဘနေယျခေမတာယ စ **အတာဏ-တော**။ အလ်ိယိတုံ အနရဟတာယ, အလ်ိနာနဓိ စ လေဏကိစ္စာကာရိတာယ **အလေဏတော**။ နိဿိတာနံ ဘယသာရကတ္တာဘာဝေန **အသရဏတော**။ ယထာပရိကပ္ပိတေဟိ ဓုဝသုဘသုခတ္တဘာဝေဟိ ရိတ္တတာယ **ရိတ္တတော**။ ရိတ္တတာယေဝ တုစ္ဆတော အပ္ပကတ္တာ ဝါ၊ အပ္ပကမ်ိ ဟိ လောကေ တုစ္ဆန်္တ ဝုစ္စတိ။ သာမိ-နိဝါသိ-ကာရက-ဝေဒကာဓိဋ္ဌာယကရဟိတတာယ **သုညတော**။ သယဉ္စ အဿာမိကဘာဝါဒိတာယ **အနတ္တတော**။ ပဝတ္တိဒုက္ခတာယ, ဒုက္ခဿ စ အာဒိနဝတာယ **အာဒီနဝတော**၊ အထ ဝါ အာဒိနံ ဝါတိ ဂစ္ဆတိ ပဝတ္တတီတိ အာဒီနဝေါ၊ ကုပ္ဏမနုဿသ်ေတံ အဓိဝစနံ၊ ခန္ဓာပိ စ ကုပ္ဏာယေဝါတိ အာဒီနဝသဒိသတာယ **အာဒီနဝတော**။ ဇရာယ စေဝ မရဏေန စာတိ ဒ္ဝေဓာ ပရိဏာမပကတိတာယ **ဝိပရိဏာမဓမ္မတော**။ ဒုဗ္ဗလတာယ, ဖေဂ္ဂု ဝိယ သုခဘဉ္ဇနီယတာ်ယ စ **အသာရကတော**။ အဃဟေတုတာယ **အဃမူလတော**။

1-အနိစ္စန္တိက်တာယ (သီ၊က) 2-ဥဒ္ဓုမာတက-(သီ၊သျာ၊က) 3-အနုဗန္ဓတာယ (သျာ၊ဋ္ဌ၊က)
4-ဒေါသူပသဋ္ဌတာယ (က) 5-လာဘာဒီဟိ (သီ၊က)

Mittamukhasapatto viya vissāsaghātitāya **vadhakato.** Vigatabhavatāya, vibhavasambhūtatāya ca **vibhavato.** Āsavapadaṭṭhānatāya **sāsavato.** Hetupaccayehi abhisaṅkhatatāya **saṅkhatato.** Maccumārakilesamārānaṁ āmisabhūtatāya **mārāmisato.** Jātijarābyādhimaraṇapakatitāya **jātijarābyādhimaraṇadhammato.** Sokaparideva-upāyāsahetutāya **sokaparideva-upāyāsadhammato.** Taṇhādiṭṭhiduccaritasaṁkilesānaṁ visayadhammatāya **saṁkilesikadhammato**ti evaṁ pabhedato vuttassa aniccādisammasanassa vasena sammasati.

Ettha hi aniccato, palokato, calato, pabhaṅguto, addhuvato, vipariṇāmadhammato, asārakato, vibhavato, saṅkhatato, maraṇadhammatoti ekekasmiṁ khandhe dasa dasa katvā paññāsa **aniccānupassanāni.** Parato, rittato, tucchato, suññato, anattatoti ekekasmiṁ khandhe pañca pañca katvā pañcavīsati **anattānupassanāni.** Sesāni dukkhato, rogatoti-ādīni ekekasmiṁ khandhe pañcavīsati pañcavīsati katvā pañcavīsatisataṁ **dukkhānupassanānī**ti.

Iccassa iminā dvisatabhedena aniccādisammasanena pañcakkhandhe sammasato taṁ nayavipassanāsaṅkhātaṁ aniccadukkhānattasammasanaṁ thiraṁ hoti. Idaṁ tāvettha Pāḷinayānusārena sammasanārambhavidhānaṁ.

Indriyatikkhakāraṇanavaka

699. Yassa pana evaṁ nayavipassanāya yogaṁ karotopi nayavipassanā na sampajjati, tena "navahākārehi indriyāni tikkhāni bhavanti—uppannuppannānaṁ saṅkhārānaṁ khayameva passati, tattha ca sakkaccakiriyāya sampādeti, sātaccakiriyāya sampādeti, sappāyakiriyāya sampādeti, samādhissa ca nimittaggāhena, bojjhaṅgānañca anupavattanatāya, kāye ca jīvite ca anapekkhataṁ upaṭṭhāpeti, tattha ca abhibhuyya nekkhammena, antarā ca abyosānenā"ti[1] evaṁ vuttānaṁ navannaṁ ākārānaṁ vasena indriyāni tikkhāni katvā **Pathavīkasiṇaniddese** vuttanayena[2] satta asappāyāni vajjetvā satta sappāyāni sevamānena kālena rūpaṁ sammasitabbaṁ, kālena arūpaṁ. Rūpaṁ sammasantena rūpassa nibbatti passitabbā.

1. Accosānenāti (Sī)
2. Visuddhi 1. 123 piṭṭhe.

မိတ္တမုခသပတ္တော ဝိယ ဝိဿာသဃာတိတာယ **ဝဓကတော။** ဝိဂတဘဝတာယ, ဝိဘဝသမ္ဘူတတာယ စ **ဝိဘဝတော။** အာသဝပဒဋ္ဌာနတာယ **သာသဝတော။** ဟေတုပစ္စယေဟိ အဘိသင်္ခတတာယ **သင်္ခတတော။** မစ္စုမာရကိလေသမာရာနံ အာမိသဘူတတာယ **မာရာမိသတော။** ဇာတိ-ဇရာ-ဗျာဓိ-မရဏာပကတိတာယ **ဇာတိ-ဇရာ-ဗျာဓိ-မရဏဓမ္မတော။** သောက-ပရိဒေဝ-ဥပါယာသဟေတုတာယ **သောက-ပရိဒေဝ-ဥပါယာသဓမ္မတော။** တဏ္ဟာဒိဋ္ဌဒုစ္စရိတသံကိလေသာနံ ဝိသယဓမ္မတာယ **သံကိလေသိကဓမ္မတော**တိ ဧဝံ ပဘေဒတော ဝုတ္တဿ အနိစ္စာဒိသမ္မသနဿ ဝသေန သမ္မသတိ။

ဣတ္ထေ ဟိ အနိစ္စတော, ပလောကတော, စလတော, ပဘင်္ဂုတော, အဒ္ဓုဝတော, ဝိပရိဏာမဓမ္မတော, အသာရကတော, ဝိဘဝတော, သင်္ခတတော, မရဏ-ဓမ္မတောတိ ကေကသ္မိံ ခန္ဓေ ဒသဒသ ကတ္ဝာ ပညာသ **အနိစ္စာနုပဿနာနိ။** ပရတော, ရိတ္တတော, တုစ္ဆတော, သုညတော, အနတ္တတောတိ ကေကသ္မိံ ခန္ဓေ ပဉ္စ ပဉ္စ ကတ္ဝာ ပဉ္စဝီသတိ **အနတ္တာနုပဿနာနိ။** သေသာနိ ဒုက္ခတော, ရောဂတောတိအာဒီနိ ကေကသ္မိံ ခန္ဓေ ပဉ္စဝီသတိ. ပဉ္စဝီသတိ ကတ္ဝာ ပဉ္စဝီသတိသတံ **ဒုက္ခာနုပဿနာနီ**တိ။

ဣစ္စဿ ဣမိနာ ဒွိသတဘေဒေန အနိစ္စာဒိသမ္မသနေန ပဉ္စက္ခန္ဓေ သမ္ပ-သတော တံ နယဝိပဿနာသင်္ခါတံ အနိစ္စဒုက္ခာနတ္တသမ္မသနံ ထိရံ ဟောတိ။ ဣဒံ ဟာဝေတ္ထ ပါဠိနယာနုသာရေန သမ္မသနာရမ္ဘဝိဓာနံ။

ဣန္ဒြိယတိက္ခကာရဏာနဝက

၆၉၉။ ယဿ ပန ဧဝံ နယဝိပဿနာယ ယောဂံ ကရောတောပိ နယဝိပဿနာ န သမ္ပဇ္ဇတိ၊ တေန "နဝဟာကာရေဟိ ဣန္ဒြိယာနိ တိက္ခာနိ ဘဝန္တိ—ဥပ္ပန္နုပ္ပန္နာနံ သင်္ခါရာနံ ခယမေဝ ပဿတိ၊ တတ္ထ စ သက္ကစ္စကိရိယာယ သမ္ပာဒေတိ၊ သာတစ္စကိရိယာယ သမ္ပာဒေတိ၊ သပ္ပါယကိရိယာယ သမ္ပာဒေတိ၊ သမာဓိဿ စ နိမိတ္တဂ္ဂါဟေန၊ ဗောဇ္ဈင်္ဂါနဉ္စ အနုပဝတ္တနတာယ၊ ကာယေ စ ဇီဝိတေ စ အနပေက္ခတံ ဥပဋ္ဌာပေတိ၊ တတ္ထ စ အဘိဘုယ္ယ နေက္ခမ္မေန၊ အန္တရာ စ အမျောသာနေနာ"တိ[1] ဧဝံ ဝုတ္တာနံ နဝန္နံ အာကာရာနံ ဝသေန ဣန္ဒြိယာနိ တိက္ခာနိ ကတ္ဝာ **ပထဝီကသိဏနိဒ္ဒေသေ** ဝုတ္တနယေန[2] သတ္တ အသပ္ပါယာနိ ဝဇ္ဇေတ္ဝာ သတ္တ သပ္ပါယာနိ သေဝမာနေန ကာလေန ရူပံ သမ္မသိတဗ္ဗံ၊ ကာလေန အရူပံ။ ရူပံ သမ္မသန္တေန ရူပဿ နိဗ္ဗတ္တိ ပဿိတဗ္ဗာ။

၁-အဖျောသာနေနာတိ (သီ)
၂-ဝိသုဒ္ဓိ ၁-၁၂၃-ပိဋ္ဌေ။

Rūpanibbattipassanākāra

700. Seyyathidaṁ—idaṁ rūpaṁ nāma kammādivasena catūhi kāraṇehi nibbattati. Tattha sabbesaṁ sattānaṁ rūpaṁ nibbattamānaṁ paṭhamaṁ kammato nibbattati. Paṭisandhikkhaṇeyeva hi gabbhaseyyakānaṁ tāva tisantativasena vatthukāyabhāvadasakasaṅkhātāni tiṁsa rūpāni nibbattanti, tāni ca kho paṭisandhicittassa uppādakkhaṇeyeva. Yathā ca uppādakkhaṇe, tathā ṭhitikkhaṇepi bhaṅgakkhaṇepi.

Tattha rūpaṁ dandhanirodhaṁ garuparivatti, cittaṁ khippanirodhaṁ lahuparivatti. Tenāha "nāhaṁ bhikkhave aññaṁ ekadhammampi samanupassāmi, yaṁ evaṁ lahuparivattaṁ yathayidaṁ bhikkhave cittan"ti[1]. Rūpe dharanteyeva hi soḷasavāre bhavaṅgacittaṁ uppajjitvā nirujjhati. Cittassa uppādakkhaṇopi ṭhitikkhaṇopi bhaṅgakkhaṇopi ekasadisā. Rūpassa pana uppādabhaṅgakkhaṇāyeva lahukā, tehi sadisā. Ṭhitikkhaṇo pana mahā, yāva soḷasa cittāni uppajjitvā nirujjhanti, tāva vattati. Paṭisandhicittassa uppādakkhaṇe uppannaṁ ṭhānappattaṁ purejātaṁ vatthuṁ nissāya dutiyaṁ bhavaṅgaṁ uppajjati. Tena saddhiṁ uppannaṁ ṭhānappattaṁ purejātaṁ vatthuṁ nissāya tatiyaṁ bhavaṅgaṁ uppajjati. Iminā nayena yāvatāyukaṁ cittappavatti veditabbā. Āsannamaraṇassa pana ekameva ṭhānappattaṁ purejātaṁ vatthuṁ nissāya soḷasa cittāni uppajjanti.

Paṭisandhicittassa uppādakkhaṇe uppannaṁ rūpaṁ paṭisandhicittato uddhaṁ soḷasamena cittena saddhiṁ nirujjhati. Ṭhānakkhaṇe uppannaṁ sattarasamassa uppādakkhaṇena saddhiṁ nirujjhati. Bhaṅgakkhaṇe uppannaṁ sattarasamassa ṭhānakkhaṇaṁ patvā nirujjhati. Yāva pavatti nāma atthi, evameva pavattati. Opapātikānampi sattasantativasena sattatirūpāni evameva pavattanti.

701. Tattha kammaṁ, kammasamuṭṭhānaṁ, kammapaccayaṁ, kammapaccayacittasamuṭṭhānaṁ, kammapaccaya-āhārasamuṭṭhānaṁ, kammapaccaya-utusamuṭṭhānanti esa vibhāgo veditabbo. Tattha **kammaṁ** nāma kusalākusalacetanā. **Kammasamuṭṭhānaṁ** nāma vipākakkhandhā ca, cakkhudasakādisamasattatirūpañca. **Kammapaccayaṁ** nāma tadeva, kammaṁ hi kammasamuṭṭhānassa upatthambhakapaccayopi hoti. **Kammapaccayacittasamuṭṭhānaṁ** nāma vipākacittasamuṭṭhānaṁ rūpaṁ. **Kammapaccaya-āhārasamuṭṭhānaṁ** nāma

1. Aṁ 1. 9 piṭṭhe.

ရူပနိဗ္ဗတ္တိပဿနာကာရ

၇၀၀။ သေယ္ယထိဒံ—ဣဒံ ရူပံ နာမ ကမ္မာဒိဝသေန စတူဟိ ကာရဏေဟိ နိဗ္ဗတ္တတိ။ တတ္ထ သဗ္ဗေသံ သတ္တာနံ ရူပံ နိဗ္ဗတ္တမာနံ ပဌမံ ကမ္မတော နိဗ္ဗတ္တတိ။ ပဋိသန္ဓိက္ခဏေယေဝ ဟိ ဂဗ္ဘသေယ္ယကာနံ တာဝ တိသန္တတိဝသေန ဝတ္ထု-ကာယ-ဘာဝဒသကသင်္ခါတာနိ တိံသ ရူပါနိ နိဗ္ဗတ္တန္တိ၊ တာနိ စ ခေါ ပဋိသန္ဓိ-စိတ္တဿ ဥပ္ပါဒက္ခဏေယေဝ။ ယထာ စ ဥပ္ပါဒက္ခဏေ၊ တထာ ဌိတိက္ခဏေပိ ဘင်္ဂက္ခဏေပိ။

တတ္ထ ရူပံ ဒန္ဓနိရောဓံ ဂရုပရိဝတ္တိ၊ စိတ္တံ ခိပ္ပနိရောဓံ လဟုပရိဝတ္တိ။ တေနာဟ "နာဟံ ဘိက္ခဝေ အညံ ကေဓမ္မမ္ပိ သမနုပဿာမိ၊ ယံ ဧဝံ လဟုပရိဝတ္တံ ယထယိဒံ ဘိက္ခဝေ စိတ္တ"န္တိ[1]။ ရူပေ ဓရန္တေယေဝ ဟိ သောဠသဝါရေ ဘဝင်္ဂစိတ္တံ ဥပ္ပဇ္ဇိတ္ဝာ နိရုဇ္ဈတိ။ စိတ္တဿ ဥပ္ပါဒက္ခဏောပိ ဌိတိက္ခဏောပိ ဘင်္ဂက္ခဏောပိ ကေသဒိသာ။ ရူပဿ ပန ဥပ္ပါဒဘင်္ဂက္ခဏာယေဝ လဟုကာ၊ တေဟိ သဒိသာ။ ဌိတိက္ခဏော ပန မဟာ၊ ယာဝ သောဠသ စိတ္တာနိ ဥပ္ပဇ္ဇိတ္ဝာ နိရုဇ္ဈန္တိ၊ တာဝ ဝတ္တတိ။ ပဋိသန္ဓိစိတ္တဿ ဥပ္ပါဒက္ခဏော ဥပ္ပန္နံ ဌာနပ္ပတ္တံ ပုရေဇာတံ ဝတ္ထုံ နိဿာယ ဒုတိယံ ဘဝင်္ဂံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ တေန သဒ္ဓိံ ဥပ္ပန္နံ ဌာနပ္ပတ္တံ ပုရေဇာတံ ဝတ္ထုံ နိဿာယ တတိယံ ဘဝင်္ဂံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ဧဝမိနာ နယေန ယာဝတာယုကံ စိတ္တပ္ပဝတ္တိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ အာသန္နမရဏဿ ပန ကေမေဝ ဌာနပ္ပတ္တံ ပုရေဇာတံ ဝတ္ထုံ နိဿာယ သောဠသ စိတ္တာနိ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ။

ပဋိသန္ဓိစိတ္တဿ ဥပ္ပါဒက္ခဏေ ဥပ္ပန္နံ ရူပံ ပဋိသန္ဓိစိတ္တတော ဥဒ္ဓံ သောဠ-သမေန စိတ္တေန သဒ္ဓိံ နိရုဇ္ဈတိ။ ဌာနက္ခဏေ ဥပ္ပန္နံ သတ္တရသမဿ ဥပ္ပါဒက္ခဏေန သဒ္ဓိံ နိရုဇ္ဈတိ။ ဘင်္ဂက္ခဏေ ဥပ္ပန္နံ သတ္တရသမဿ ဌာနက္ခဏံ ပတ္ဝာ နိရုဇ္ဈတိ။ ယာဝ ပဝတ္တိ နာမ အတ္ထိ၊ ဧဝမေဝ ပဝတ္တတိ။ ဩပပါတိကာနမ္ပိ သတ္တသန္တတိဝသေန သတ္တတိရူပါနိ ဧဝမေဝ ပဝတ္တန္တိ။

၇၀၁။ တတ္ထ ကမ္မံ၊ ကမ္မသမုဋ္ဌာနံ၊ ကမ္မပစ္စယံ၊ ကမ္မပစ္စယစိတ္တသမုဋ္ဌာန်၊ ကမ္မပစ္စယအာဟာရသမုဋ္ဌာနံ၊ ကမ္မပစ္စယဥတုသမုဋ္ဌာနန္တိ သေ ဝိဘာဂေါ ဝေဒိတဗ္ဗော။ တတ္ထ **ကမ္မံ** နာမ ကုသလာကုသလစေတနာ။ **ကမ္မသမုဋ္ဌာနံ** နာမ ဝိပါကက္ခန္ဓာ စ, စက္ခုဒသကာဒိသမသတ္တတိရူပဉ္စ။ **ကမ္မပစ္စယံ** နာမ တဒေဝ၊ ကမ္မံ ဟိ ကံမ္မသမုဋ္ဌာနဿ ဥပတ္ထမ္ဘကပစ္စယောပိ ဟောတိ။ **ကမ္မပစ္စယစိတ္တ-သမုဋ္ဌာနံ** နာမ ဝိပါကစိတ္တသမုဋ္ဌာနံ ရူပံ။ **ကမ္မပစ္စယအာဟာရသမုဋ္ဌာနံ** နာမ

kammasamuṭṭhānarūpesu ṭhānappattā ojā aññaṁ ojaṭṭhamakaṁ samuṭṭhāpeti, tatrāpi ojā ṭhānaṁ patvā aññanti evaṁ catasso vā pañca vā pavattiyo ghaṭeti. **Kammapaccaya-utusamuṭṭhānaṁ** nāma kammajatejodhātu ṭhānappattā utusamuṭṭhānaṁ ojaṭṭhamakaṁ samuṭṭhāpeti, tatrāpi utu aññaṁ ojaṭṭhamakanti evaṁ catasso vā pañca vā pavattiyo ghaṭeti. Evaṁ tāva **kammajarūpassa nibbatti** passitabbā.

702. Cittajesupi cittaṁ, cittasamuṭṭhānaṁ, cittapaccayaṁ, cittapaccaya-āhārasamuṭṭhānaṁ, cittapaccaya-utusamuṭṭhānanti esa vibhāgo veditabbo. Tattha **cittaṁ** nāma ekūnanavuticittāni.

> Tesu dvattiṁsa cittāni, chabbīse'kūnavīsati.
> Soḷasa rūpiriyāpatha-viññattijanakā matā.

Kāmāvacarato hi aṭṭha kusalāni, dvādasākusalāni, manodhātuvajjā dasa kiriyā, kusalakiriyato dve abhiññācittānīti dvattiṁsa cittāni rūpaṁ, iriyāpathaṁ, viññattiñca janenti. Vipākavajjāni sesadasarūpāvacarāni, aṭṭha arūpāvacarāni, aṭṭha lokuttaracittānīti chabbīsati cittāni rūpaṁ, iriyāpathañca janayanti, na viññattiṁ. Kāmāvacare dasa bhavaṅgacittāni, rūpāvacare pañca, tisso manodhātuyo, ekā vipākāhetuka manoviññāṇadhātu somanassasahagatāti ekūnavīsati cittāni rūpameva janayanti, na iriyāpataṁ, na viññattiṁ. Dvepañcaviññāṇāni, sabbasattānaṁ paṭisandhicittaṁ, khīṇāsavānaṁ cuticittaṁ, cattāri āruppavipākānīti soḷasacittāni neva rūpaṁ janayanti, na iriyāpathaṁ, na viññattiṁ. Yāni cettha rūpaṁ janenti, tāni na ṭhitikkhaṇe, bhaṅgakkhaṇe vā[1], tadā hi cittaṁ dubbalaṁ hoti. Uppādakkhaṇe pana balavaṁ, tasmā taṁ tadā purejātaṁ vatthuṁ nissāya rūpaṁ samuṭṭhāpeti.

Cittasamuṭṭhānaṁ nāma tayo arūpino khandhā, "saddanavakaṁ, kāyaviññatti, vacīviññatti, ākāsadhātu, lahutā, mudutā, kammaññatā, upacayo, santatī"ti sattarasavidhaṁ rūpañca. **Cittapaccayaṁ** nāma "pacchājātā cittacetasikā dhammā purejātassa imassa kāyassā"ti[2] evaṁ vuttaṁ catusamuṭṭhānarūpaṁ. **Cittapaccaya-āhārasamuṭṭhānaṁ** nāma cittasamuṭṭhānarūpesu

1. Na bhaṅgakkhaṇe vā (Ka)
2. Paṭṭhāna 1. 7 piṭṭhe.

ကမ္မသမုဋ္ဌာနရူပေသု ဌာနပ္ပတ္တာ ဩဇာ အညံ ဩဇဋ္ဌမကံ သမုဋ္ဌာပေတိ၊ တတြာပိ ဩဇာ ဌာနံ ပတ္ဝာ အညန္တိ ဧဝံ စတသ္သော ဝါ ပဉ္စ ဝါ ပဝတ္တိယော ဃဋေ္ဌတိ။ **ကမ္မပစ္စယဥတုသမုဋ္ဌာနံ** နာမ ကမ္မဇတေဇောဓာတု ဌာနပ္ပတ္တာ ဥတုသမုဋ္ဌာနံ ဩဇဋ္ဌမကံ သမုဋ္ဌာပေတိ၊ တတြာပိ ဥတု အညံ ဩဇဋ္ဌမကန္တိ ဧဝံ စတသ္သော ဝါ ပဉ္စ ဝါ ပဝတ္တိယော ဃဋေ္ဌတိ။ ဧဝံ တာဝ **ကမ္မဇရူပဿ နိဗ္ဗတ္တိ** ပဿိတဗ္ဗာ။

၇၀၂။ စိတ္တဇေသုပိ စိတ္တံ, စိတ္တသမုဋ္ဌာနံ, စိတ္တပစ္စယံ, စိတ္တပစ္စယအာဟာရ-သမုဋ္ဌာနံ, စိတ္တပစ္စယဥတုသမုဋ္ဌာနန္တိ သေ ဝိဘာဂေါ ဝေဒိတဗ္ဗော။ တတ္ထ စိတ္တံ နာမ ကေုနနဝုတိစိတ္တာနိ။

> ဘေသု ဒွတ္တိံသ စိတ္တာနိ၊ ဆဇ္ဇီသေ'ကူနဝိသတိ။
> သောဠသ ရူပိရိယာပထ-ဝိညတ္တိဇနကာ မတာ။

ကာမာဝစရတော ဟိ အဋ္ဌ ကုသလာနိ, ဒွါဒသာကုသလာနိ, မနော-ဓာတုဝဇ္ဇာ ဒသ ကိရိယာ, ကုသလကိရိယတော ဒွေ အဘိညာစိတ္တာနီတိ ဒွတ္တိံသ စိတ္တာနိ ရူပံ, ဥရိယာပထံ, ဝိညတ္တိဉ္စ ဇနေန္တိ။ ဝိပါကဝဇ္ဇာနိ သေသ္ဒသရူပါဝစရာနိ, အဋ္ဌ အရူပါဝစရာနိ, အဋ္ဌ လောကုတ္တရစိတ္တာနီတိ ဆဗ္ဗီသတိ စိတ္တာနိ ရူပံ, ဥရိယာပထဉ္စ ဇနယန္တိ၊ န ဝိညတ္တိံ။ ကာမာ-ဝစရေ ဒသ ဘဝင်္ဂစိတ္တာနိ, ရူပါဝစရေ ပဉ္စ, တီသေဿ မနောဓာတုယော, ဧကော ဝိပါကာဟေတုက မနောဝိညာဏဓာတု သောမနဿသဟဂတာတိ ကေုနဝိသတိ စိတ္တာနိ ရူပမေဝ ဇနယန္တိ၊ န ဥရိယာပထံ၊ န ဝိညတ္တိံ။ ဒွေပဉ္စ-ဝိညာဏာနိ, သဗ္ဗသတ္တာနံ ပဋိသန္ဓိစိတ္တံ, ခီဏာသဝါနံ စုတိစိတ္တံ, စုတ္တာရိ အာရုပ္ပဝိပါကာနိတိ သောဠသစိတ္တာနိ နေဝ ရူပံ ဇနယန္တိ၊ န ဥရိယာပထံ၊ န ဝိညတ္တိံ။ ယာနိ စေတ္ထ ရူပံ ဇနေန္တိ၊ တာနိ န ဒ္ဝိကဇ္ဈော, ဘင်္ဂက္ခဏော ဝါ[1], တဒါ ဟိ စိတ္တံ ဒုဗ္ဗလံ ဟောတိ။ ဥပ္ပါဒက္ခဏေ ပန ဗလဝံ၊ တသ္မာ တံ တဒါ ပုရေဇာတံ ဝတ္ထုံ နိဿာယ ရူပံ သမုဋ္ဌာပေတိ။

စိတ္တသမုဋ္ဌာနံ နာမ တယော အရူပိနော ခန္ဓာ၊ "သဒ္ဒနဝကံ, ကာယဝိညတ္တိ, ဝစီဝိညတ္တိ, အာကာသဓာတု, လဟုတာ, မုဒုတာ, ကမ္မညတာ, ဥပစယော, သန္တတိ"တိ သတ္တရသဝိဓံ ရူပဉ္စ။ **စိတ္တပစ္စယံ** နာမ "ပစ္ဆာဇာတာ စိတ္တ-စေတသိကာ ဓမ္မာ ပုရေဇာတဿ ဣမဿ ကာယဿာ"တိ[2] ဧဝံ ဝုတ္တံ စတုသမုဋ္ဌာနရူပံ။ **စိတ္တပစ္စယအာဟာရသမုဋ္ဌာနံ** နာမ စိတ္တသမုဋ္ဌာနရူပေသု

၁-နု ဘင်္ဂက္ခဏော ဝါ (က)
၂-ပဋ္ဌာန ၁-၇-ပ်ဋ္ဌေ။

ṭhānappattā ojā aññaṁ ojaṭṭhamakaṁ samuṭṭhāpeti, evaṁ dve tisso pavattiyo ghaṭeti. **Cittapaccaya-utusamuṭṭhānaṁ** nāma cittasamuṭṭhāno utu ṭhānappatto aññaṁ ojaṭṭhamakaṁ samuṭṭhāpeti, evaṁ dve tisso pavattiyo ghaṭeti. Evaṁ **cittajarūpassa nibbatti** passitabbā.

703. Āhārajesupi āhāro, āhārasamuṭṭhānaṁ, āhārapaccayaṁ, āhārapaccaya-āhārasamuṭṭhānaṁ, āhārapaccaya-utusamuṭṭhānanti esa vibhāgo veditabbo. Tattha **āhāro** nāma kabaḷīkāro āhāro. **Āhārasamuṭṭhānaṁ** nāma upādiṇṇaṁ kammajarūpaṁ paccayaṁ labhitvā tattha patiṭṭhāya ṭhānappattāya ojāya samuṭṭhāpitaṁ ojaṭṭhamakaṁ, ākāsadhātu, lahutā, mudutā, kammaññatā, upacayo, santatīti cuddasavidhaṁ rūpaṁ. **Āhārapaccayaṁ** nāma "kabaḷīkāro āhāro imassa kāyassa āhārapaccayena paccayo"ti[1] evaṁ vuttaṁ catusamuṭṭhānarūpaṁ. **Āhārapaccaya-āhārasamuṭṭhānaṁ** nāma āhārasamuṭṭhānesu rūpesu ṭhānappattā ojā aññaṁ ojaṭṭhamakaṁ samuṭṭhāpeti, tatrāpi ojā aññanti evaṁ dasa dvādasa vāre pavattiṁ ghaṭeti. Ekadivasaṁ paribhuttāhāro sattāhampi upatthambheti. Dibbā pana ojā ekamāsaṁ dvemāsampi upatthambheti. Mātarā paribhuttāhāropi dārakassa sarīraṁ pharitvā rūpaṁ samuṭṭhāpeti. Sarīre makkhitāhāropi rūpaṁ samuṭṭhāpeti. Kammajāhāro upādiṇṇakāhāro nāma. Sopi ṭhānappatto rūpaṁ samuṭṭhāpeti, tatrāpi ojā aññaṁ samuṭṭhāpetīti evaṁ catasso vā pañca vā pavattiyo ghaṭeti. **Āhārapaccaya-utusamuṭṭhānaṁ** nāma āhārasamuṭṭhānā tejodhātu ṭhānappattā utusamuṭṭhānaṁ ojaṭṭhamakaṁ samuṭṭhāpeti. Tatrāyaṁ āhāro āhārasamuṭṭhānānaṁ janako hutvā paccayo hoti, sesānaṁ nissayāhāra-atthi-avigatavasenāti evaṁ **āhārajarūpassa nibbatti** passitabbā.

704. Utujesupi utu, utusamuṭṭhānaṁ, utupaccayaṁ, utupaccaya-utusamuṭṭhānaṁ, utupaccaya-āhārasamuṭṭhānanti esa vibhāgo veditabbo. Tattha **utu** nāma catusamuṭṭhānā tejodhātu, uṇha-utu sīta-utūti evaṁ panesa duvidho hoti. **Utusamuṭṭhānaṁ** nāma catusamuṭṭhāno utu upādiṇṇakaṁ paccayaṁ labhitvā ṭhānappatto sarīre rūpaṁ samuṭṭhāpeti. Taṁ saddanavakaṁ,

1. Paṭṭhāna 1. 7 piṭṭhe.

ဌာနပ္ပတ္တာ ဩဇာ အညံ ဩဇဋ္ဌမကံ သမုဋ္ဌာပေတိ၊ ဧဝံ ဒွေ တိဿော ပဝတ္တိယော ဃဋ္ဋေတိ။ **စိတ္တပစ္စယဥတုသမုဋ္ဌာနံ** နာမ စိတ္တသမုဋ္ဌာနော ဥတု ဌာနပ္ပတ္တော အညံ ဩဇဋ္ဌမကံ သမုဋ္ဌာပေတိ၊ ဧဝံ ဒွေ တိဿော ပဝတ္တိယော ဃဋ္ဋေတိ။ ဧဝံ **စိတ္တဇရူပဿ နိဗ္ဗတ္တိ** ပဿိတဗ္ဗာ။

၇၀၃။ အာဟာရဇေသုပိ **အာဟာရော**, အာဟာရသမုဋ္ဌာနံ, အာဟာရ-ပစ္စယံ, အာဟာရပစ္စယအာဟာရသမုဋ္ဌာနံ, အာဟာရပစ္စယဥတုသမုဋ္ဌာနန္တိ ဧသ ဝိဘာဂေါ ဝေဒိတဗ္ဗော။ တတ္ထ **အာဟာရော** နာမ ကဗဠီကာရော အာဟာရော။ **အာဟာရသမုဋ္ဌာနံ** နာမ ဥပါဒိဏ္ဏံ ကမ္မဇရူပံ ပစ္စယံ လဘိတ္ဝာ တတ္ထ ပတိဋ္ဌာယ ဌာနပ္ပတ္တာယ ဩဇာယ သမုဋ္ဌာပိတံ ဩဇဋ္ဌမကံ, အာကာသဓာတု, လဟုတာ, မုဒုတာ, ကမ္မညတာ, ဥပစယော, သန္တတိတိ စုဒ္ဒသဝိဓံ ရူပံ။ **အာဟာရပစ္စယံ** နာမ "ကဗဠီကာရော အာဟာရော ဣမဿ ကာယဿ အာဟာရပစ္စယေန ပစ္စယော"တိ[1] ဧဝံ ဝုတ္တံ စတုသမုဋ္ဌာနရူပံ။ **အာဟာရပစ္စယအာဟာရသမုဋ္ဌာနံ** နာမ အာဟာရသမုဋ္ဌာနေသု ရူပေသု ဌာနပ္ပတ္တာ ဩဇာ အညံ ဩဇဋ္ဌမကံ သမုဋ္ဌာပေတိ၊ တတြာပိ ဩဇာ အညန္တိ ဧဝံ ဒသ ဒွါဒသ ဝါရေ ပဝတ္တိံ ဃဋ္ဋေတိ။ ကေဒိဝသံ ပရိဘုတ္တာဟာရော သတ္တာဟမ္ပိ ဥပတ္ထမ္ဘေတိ။ ဒိဗ္ဗာ ပန ဩဇာ ကေမာသံ ဒွေမာသမ္ပိ ဥပတ္ထမ္ဘေတိ။ မာတရာ ပရိဘုတ္တာဟာရောပိ ဒါရကဿ သရီရံ ဖရိတ္ဝာ ရူပံ သမုဋ္ဌာပေတိ။ သရီရေ မက္ခိတာဟာရောပိ ရူပံ သမုဋ္ဌာပေတိ။ ကမ္မဇာဟာရော ဥပါဒိဏ္ဏကာဟာရော နာမ။ ဣသာပိ ဌာနပ္ပတ္တော ရူပံ သမုဋ္ဌာပေတိ၊ တတြာပိ ဩဇာ အညံ သမုဋ္ဌာပေတီတိ ဧဝံ စတ္တာသော ဝါ ပဉ္စ ဝါ ပဝတ္တိယော ဃဋ္ဋေတိ။ **အာဟာရပစ္စယဥတုသမုဋ္ဌာနံ** နာမ အာဟာရသမုဋ္ဌာနာ တေဇောဓာတု ဌာနပ္ပတ္တာ ဥတုသမုဋ္ဌာနံ ဩဇဋ္ဌမကံ သမုဋ္ဌာပေတိ။ တတြာယံ အာဟာရော အာဟာရသမုဋ္ဌာနာနံ ဇနကော ဟုတ္ဝာ ပစ္စယော ဟောတိ၊ သေသာနံ နိဿယာဟာရအတ္ထိအဝိဂတဝသေနာတိ ဧဝံ **အာဟာရဇရူပဿ နိဗ္ဗတ္တိ** ပဿိတဗ္ဗာ။

၇၀၄။ ဥတုဇေသုပိ ဥတု, ဥတုသမုဋ္ဌာနံ, ဥတုပစ္စယံ, ဥတုပစ္စယဥတု-သမုဋ္ဌာနံ, ဥတုပစ္စယအာဟာရသမုဋ္ဌာနန္တိ ဧသ ဝိဘာဂေါ ဝေဒိတဗ္ဗော။ တတ္ထ **ဥတု** နာမ စတုသမုဋ္ဌာနာ တေဇောဓာတု, ဥဏှဥတု သီတဥတူတိ ဧဝံ ပနေသ ဒုဝိဓော ဟောတိ။ **ဥတုသမုဋ္ဌာနံ** နာမ စတုသမုဋ္ဌာနော ဥတု ဥပါဒိဏ္ဏကံ ပစ္စယံ လဘိတ္ဝာ ဌာနပ္ပတ္တော သရီရေ ရူပံ သမုဋ္ဌာပေတိ။ တံ သဒ္ဒနဝကံ,

၁–ပဋ္ဌာန ၁–၇–ပိဋ္ဌေ။

ākāsadhātu, lahutā, mudutā, kammaññatā, upacayo, santatīti pannarasavidhaṁ hoti. **Utupaccayaṁ** nāma utu catusamuṭṭhānikarūpānaṁ pavattiyā ca vināsassa ca paccayo hoti. **Utupaccaya-utusamuṭṭhānaṁ** nāma utusamuṭṭhānā tejodhātu ṭhānappattā aññaṁ ojaṭṭhamakaṁ samuṭṭhāpeti, tatrāpi utu aññanti evaṁ dīghampi addhānaṁ anupādiṇṇapakkhe ṭhatvāpi utusamuṭṭhānaṁ pavattatiyeva. **Utupaccaya-āhārasamuṭṭhānaṁ** nāma utusamuṭṭhānā ṭhānappattā ojā aññaṁ ojaṭṭhamakaṁ samuṭṭhāpeti, tatrāpi ojā aññanti evaṁ dasa dvādasa vāre pavattiṁ ghaṭeti. Tatrāyaṁ utu utusamuṭṭhānānaṁ janako hutvā paccayo hoti, sesānaṁ nissaya atthi avigatavasenāti evaṁ **utujarūpassa nibbatti** passitabbā. Evañhi rūpassa nibbattiṁ passanto kālena rūpaṁ sammasati nāma.

Arūpanibbattipassanākāra

705. Yathā ca rūpaṁ sammasantena rūpassa, evaṁ arūpaṁ sammasantenapi arūpassa nibbatti passitabbā. Sā ca kho ekāsīti lokiyacittuppādavaseneva.

Seyyathidaṁ—idañhi arūpaṁ nāma purimabhave āyūhitakammavasena paṭisandhiyaṁ tāva ekūnavīsaticittuppādappabhedaṁ nibbattati. Nibbattanākāro panassa Paṭiccasamuppādaniddese vuttanayeneva veditabbo. Tadeva paṭisandhicittassa anantaracittato paṭṭhāya bhavaṅgavasena, āyupariyosāne cutivasena. Yaṁ tattha kāmāvacaraṁ, taṁ chasu dvāresu balavārammaṇe tadārammaṇavasena.

Pavatte pana asambhinnattā cakkhussa āpāthagatattā rūpānaṁ ālokasannissitaṁ manasikārahetukaṁ cakkhuviññāṇaṁ nibbattati saddhiṁ sampayuttadhammehi. Cakkhupasādassa hi ṭhitikkhaṇe ṭhitippattameva rūpaṁ cakkhuṁ ghaṭṭeti. Tasmiṁ ghaṭṭite dvikkhattuṁ bhavaṅgaṁ uppajjitvā nirujjhati. Tato tasmiṁyeva ārammaṇe kiriyamanodhātu āvajjanakiccaṁ sādhayamānā uppajjati. Tadanantaraṁ tadeva rūpaṁ passamānaṁ kusalavipākaṁ akusalavipākaṁ vā cakkhuviññāṇaṁ. Tato tadeva rūpaṁ sampaṭicchamānā vipākamanodhātu. Tato tadeva rūpaṁ santīrayamānā vipākāhetukamanoviññāṇadhātu. Tato tadeva rūpaṁ vavatthāpayamānā kiriyāhetukamanoviññāṇadhātu

အာကာသဓာတု, လဟုတာ, မုဒုတာ, ကမ္မညတာ, ဥပစယော, သန္တတိတိ ပန္နရသဝိဓံ ဟောတိ။ **ဥတုပစ္စယံ** နာမ ဥတု စတုသမုဋ္ဌာနိကရူပါနံ ပဝတ္တိယာ စ ဝိနာသဿ စ ပစ္စယော ဟောတိ။ **ဥတုပစ္စယဥတုသမုဋ္ဌာနံ** နာမ ဥတုသမုဋ္ဌာနာ တေဇောဓာတု ဌာနပ္ပတ္တာ အညံ သြဇဋ္ဌမကံ သမုဋ္ဌာပေတိ၊ တတြာပိ ဥတု အညန္တိ ဧဝံ ဒီဃမ္ပိ အဒ္ဓါနံ အနုပါဒိဏ္ဏပက္ခေ ဌတွာပိ ဥတုသမုဋ္ဌာနံ ပဝတ္တတိယေဝ။ **ဥတုပစ္စယအာဟာရသမုဋ္ဌာနံ** နာမ ဥတုသမုဋ္ဌာနာ ဌာနပ္ပတ္တာ သြဇာ အညံ သြဇဋ္ဌမကံ သမုဋ္ဌာပေတိ၊ တတြာပိ သြဇာ အညန္တိ ဧဝံ ဒသ ဒွါဒသ ဝါရေ ပဝတ္တိံ ဃဋေတိ။ တတြာပၸံ ဉတု ဥတုသမုဋ္ဌာနာနံ ဇနကော ဟုတွာ ပစ္စယော ဟောတိ၊ သေသာနံ နိဿယ အတ္ထိ အဝိဂတဝသေနာတိ ဧဝံ **ဥတုဇရူပဿ နိဗ္ဗတ္တိ** ပဿိတဗ္ဗာ။ ဧဝဥ္ပိ ရူပဿ နိဗ္ဗတ္တိံ ပဿန္တော ကာလေန ရူပံ သမ္မသတိ နာမ။

အရူပနိဗ္ဗတ္တိပဿနာကာရ

၇၀၅။ ယထာ စ ရူပံ သမ္မသန္တေန ရူပဿ၊ ဧဝံ အရူပံ သမ္မသန္တေနပိ အရူပဿ နိဗ္ဗတ္တိ ပဿိတဗ္ဗာ။ သာ စ ခေါ ကောသိတိ လောကိယစိတ္တုပ္ပါဒ-ဝသေနေဝ။

သေယျထိဒံ—ဣဒဉ္ဟိ အရူပံ နာမ ပုရိမဘဝေ အာယူဟိတကမ္မဝသေန ပဋိသန္ဓိယံ တာဝ ကေနဝိသတိစိတ္တုပ္ပါဒပဘေဒံ နိဗ္ဗတ္တတိ။ နိဗ္ဗတ္တနာကာရော ပနဿ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒနိဒ္ဒေသေ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗော။ တဒေဝ ပဋိသန္ဓိစိတ္တဿ အနန္တရစိတ္တတော ပဋ္ဌာယ ဘဝင်ဝသေန, အာယု-ပရိယောသာနေ စုတိဝသေန။ ယံ တတ္ထ ကာမာဝစရံ၊ တံ ဆသု ဒွါရေသု ဗလဝါရမ္မဏေ တဒါရမ္မဏဝသေန။

ပဝတ္တေ ပန အသမ္ဘိန္နတ္တာ စက္ခုဿ အာပါထဂတတ္တာ ရူပါနံ အာလောက-သန္နိဿိတံ မနသိကာရဟေတုကံ စက္ခုဝိညာဏံ နိဗ္ဗတ္တတိ သဒ္ဓိံ သမ္ပယုတ္တ-ဓမ္မေဟိ။ စက္ခုပသာဒဿ ဟိ ဋ္ဌိတိက္ခဏေ ဋ္ဌိတိပတ္တမေဝ ရူပံ စက္ခုံ ဃဋ္ဋေတိ။ တသ္မိံ ဃဋ္ဋိတေ ဒ္ဝိက္ခတ္တုံ ဘဝင်ံ ဥပ္ပဇ္ဇိတ္ဝာ နိရုဇ္ဈတိ။ တတော တသ္မိံယေဝ အာရမ္မဏေ ကိရိယမနောဓာတု အာဝဇ္ဇနကိစ္စံ သာဓယမာနာ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ တဒနန္တရံ တဒေဝ ရူပံ ပဿမာနံ ကုသလဝိပါကံ အကုသလဝိပါကံ ဝါ စက္ခု-ဝိညာဏံ။ တတော တဒေဝ ရူပံ သမ္ပဋိစ္ဆမာနာ ဝိပါကမနောဓာတု။ တတော တဒေဝ ရူပံ သန္တီရယမာနာ ဝိပါကာဟေတုကမနောဝိညာဏဓာတု။ တတော တဒေဝ ရူပံ ဝဝတ္ထာပယမာနာ ကိရိယာဟေတုကမနောဝိညာဏဓာတု

upekkhāsahagatā. Tato paraṁ kāmāvacarakusalākusalakiriyacittesu ekaṁ vā upekkhāsahagatāhetukaṁ cittaṁ pañca satta vā javanāni. Tato kāmāvacarasattānaṁ ekādasasu tadārammaṇacittesu javanānurūpaṁ yaṁkiñci tadārammaṇanti. Esa nayo sesadvāresupi. Manodvāre pana mahaggatacittānipi uppajjantīti. Evaṁ chasu dvāresu **arūpassa nibbatti** passitabbā. Evañhi arūpassa nibbattiṁ passanto kālena arūpaṁ sammasati nāma.

Evaṁ kālena rūpaṁ kālena arūpaṁ sammasitvāpi tilakkhaṇaṁ āropetvā anukkamena paṭipajjamāno eko paññābhāvanaṁ sampādeti.

Rūpasattakasammasanakathā

706. Aparo rūpasattaka-arūpasattakavasena tilakkhaṇaṁ āropetvā saṅkhāre sammasati. Tattha ādānanikkhepanato, vayovuḍḍhatthaṅgamato,[1] āhāramayato, utumayato, kammajato, cittasamuṭṭhānato, dhammatārūpatoti imehi ākārehi āropetvā sammasanto rūpasattakavasena āropetvā sammasati nāma. Tenāhu porāṇā—

> “Ādānanikkhepanato, vayovuḍḍhatthagāmito.
> Āhārato ca ututo, kammato cāpi cittato.
> Dhammatārūpato satta, vitthārena vipassatī”ti.

Tattha **ādānan**ti paṭisandhi. **Nikkhepanan**ti cuti. Iti yogāvacaro imehi **ādānanikkhepehi** ekaṁ vassasataṁ paricchinditvā saṅkhāresu tilakkhaṇaṁ āropeti. Kathaṁ? Etthantare sabbe saṅkhārā aniccā. Kasmā? Uppādavayavattito[2], vipariṇāmato, tāvakālikato, niccapaṭikkhepato ca. Yasmā pana uppannā saṅkhārā ṭhitiṁ pāpuṇanti, ṭhitiyaṁ jarāya kilamanti, jaraṁ patvā avassaṁ[3] bhijjanti, tasmā abhiṇhasampaṭipīḷanato, dukkhamato dukkhavatthuto, sukhapaṭikkhepato ca dukkhā. Yasmā ca “uppannā saṅkhārā ṭhitiṁ mā pāpuṇantu, ṭhānappattā mā jīrantu, jarappattā mā bhijjantū”ti imesu

1. Vayovuḍḍhatthagāmito (Sī), vayovuḍḍhatthagamato (Syā, I)
2. Uppādavayappattito (Sī), uppādavayappavattito (Syā, Ka)
3. Avasā (I)

ဥပေက္ခာသဟဂတာ။ တတော ပရံ ကာမာဝစရကုသလာကုသလကိရိယ-စိတ္တေသု ဧကံ ဝါ ဥပေက္ခာသဟဂတာဟေတုကံ စိတ္တံ ပဉ္စ သတ္တ ဝါ ဇဝနာနိ။ တတော ကာမာဝစရသတ္တာနံ ကောဒသသု တဒါရမ္မဏစိတ္တေသု ဇဝနာနုရူပံ ယံကိဉ္စိ တဒါရမ္မဏန္တိ။ ဧသ နယော သေသဒွါရေသုပိ။ မနောဒွါရေ ပန မဟဂ္ဂတစိတ္တာနိပိ ဥပ္ပဇ္ဇန္တီတိ။ ဧဝံ ဆသု ဒွါရေသု **အရူပဿ နိဗ္ဗတ္တိ** ပဿိတဗ္ဗာ။ ဧဝဉ္ဟိ အရူပဿ နိဗ္ဗတ္တိံ ပဿန္တော ကာလေန အရူပံ သမ္မသတိ နာမ။

ဧဝံ ကာလေန ရူပံ ကာလေန အရူပံ သမ္မသိတ္ဝာပိ တိလက္ခဏံ အာရောပေတ္ဝာ အနုက္ကမေန ပဋိပဇ္ဇမာနော ဧကော ပညာဘာဝနံ သမ္ပာဒေတိ။

ရူပသင်္ကသမ္မသနကထာ

၇၀၆။ အပရော ရူပသတ္တကအရူပသတ္တကဝသေန တိလက္ခဏံ အာရော-ပေတ္ဝာ သင်္ခါရေ သမ္မသတိ။ တတ္ထ အာဒါနနိက္ခေပနတော, ဝယောဝုဍ္ဎိ[1]-မတော,[2] အာဟာရမယတော, ဥတုမယတော, ကမ္မဇတော, စိတ္တသမုဋ္ဌာနတော, ဓမ္မတာရူပတောတိ ဇုမေဟိ အာကာရေဟိ အာရောပေတ္ဝာ သမ္မသန္တော ရူပသတ္တကဝသေန အာရောပေတ္ဝာ သမ္မသတိ နာမ။ တေနာဟု ပေါရာဏာ—

> “အာဒါနနိက္ခေပနတော၊ ဝယောဝုဋ္ဌဂါမိတော။
> အာဟာရတော စ ဥတုတော၊ ကမ္မတော စာပိ စိတ္တတော။
> ဓမ္မတာရူပတော သတ္တ၊ ဝိတ္ထာရေန ဝိပဿတီ”တိ။

တတ္ထ **အာဒါန**န္တိ ပဋိသန္ဓိ။ **နိက္ခေပန**န္တိ စုတိ။ ဣတိ ယောဂါဝစရော ဇာတိဧဝ **အာဒါနနိက္ခေပေဟိ** ဧကံ ဝဿသတံ ပရိစ္ဆိန္ဒိတ္ဝာ သင်္ခါရေသု တိလက္ခဏံ အာရောပေတိ။ ကထံ? ထောကေ့ရေ သမ္မေ သင်္ခါရာ အနိစ္စာ။ ကသ္မာ? ဥပ္ပါဒဝယ-ဝတ္ထိတော[3], ဝိပရိဏာမတော, တာဝကာလိကတော, နိစ္စပဋိက္ခေပတော စ။ ယသ္မာ ပန ဥပ္ပန္နာ သင်္ခါရာ ဌိတိံ ပါပုဏန္တိ၊ ဌိတိယံ ဇရာယ ကိလမန္တိ၊ ဇရံ ပတ္ဝာ အဝဿံ ဘိဇ္ဇန္တိ၊ တသ္မာ အဘိဏှသမ္ပဋိပီဠနတော, ဒုက္ခမတော ဒုဋ္ဌဝတ္ထုတော, သုခပဋိက္ခေပတော စ ဒုက္ခာ။ ယသ္မာ ဝ “ဥပ္ပန္နာ သင်္ခါရာ ဌိတိံ မာ ပါပုဏန္တု၊ ဌာနပ္ပတ္တာ မာ ဇီရန္တု၊ ဇရပ္ပတ္တာ မာ ဘိဇ္ဇန္တု”တိ ဇုမေသု

၁-ဝယောဝုဋ္ဌဂါမိတော (သီ)၊ ဝယောဝုဋ္ဌဂမတော (သျာ၊ ဋီ)
၂-ဥပ္ပါဒဝယပ္ပတ္တိတော (သီ)၊ ဥပ္ပါဒဝယပ္ပဝတ္တိတော (သျာ၊ က) ၃-အဝသာ (ဥ)

tīsu ṭhānesu kassaci vasavattibhāvo natthi, suññā tena vasavattanākārena, tasmā suññato, assāmikato, avasavattito, attapaṭikkhepato ca anattāti[1]. (1)

707. Evaṁ ādānanikkhepanavasena vassasataparicchinne rūpe tilakkhaṇaṁ āropetvā tato paraṁ **vayovuḍḍhatthaṅgamato** āropeti. Tattha **vayovuḍḍhatthaṅgamo** nāma vayavasena vuḍḍhassa vaḍḍhitassa[2] rūpassa atthaṅgamo. Tassa vasena tilakkhaṇaṁ āropetīti attho.

Kathaṁ? So tameva vassasataṁ paṭhamavayena majjhimavayena pacchimavayenāti tīhi vayehi paricchindati. Tattha ādito tettiṁsa vassāni paṭhamavayo nāma. Tato catuttiṁsa majjhimavayo nāma. Tato tettiṁsa pacchimavayo nāmāti. Iti imehi tīhi vayehi paricchinditvā, "paṭhamavaye pavattaṁ rūpaṁ majjhimavayaṁ appatvā tattheva nirujjhati, tasmā taṁ aniccaṁ. Yadaniccaṁ, taṁ dukkhaṁ. Yaṁ dukkhaṁ, tadanattā. Majjhimavaye pavattarūpampi pacchimavayaṁ appatvā tattheva nirujjhati, tasmā tampi aniccaṁ dukkhamanattā. pacchimavaye tettiṁsa vassāni pavattarūpampi maraṇato paraṁ gamanasamatthaṁ nāma natthi, tasmā tampi aniccaṁ dukkhamanattā"ti tilakkhaṇaṁ āropeti.

708. Evaṁ **paṭhamavayādivasena** vayovuḍḍhatthaṅgamato tilakkhaṇaṁ āropetvā puna "mandadasakaṁ, khiḍḍādasakaṁ, vaṇṇadasakaṁ, baladasakaṁ, paññādasakaṁ, hānidasakaṁ, pabbhāradasakaṁ, vaṅkadasakaṁ, momūhadasakaṁ, sayanadasakan"ti imesaṁ **dasannaṁ dasakānaṁ vasena** vayovuḍḍhatthaṅgamato tilakkhaṇaṁ āropeti.

Tattha dasakesu tāva vassasatajīvino puggalassa paṭhamāni dasavassāni **mandadasakaṁ** nāma, tadā hi so mando hoti capalo kumārako. Tato parāni dasa **khiḍḍādasakaṁ** nāma, tadā hi so khiḍḍāratibahulo hoti. Tato parāni dasa **vaṇṇadasakaṁ** nāma, tadā hissa vaṇṇāyatanaṁ vepullaṁ pāpuṇāti. Tato parāni dasa **baladasakaṁ** nāma, tadā hissa balañca thāmo ca vepullaṁ pāpuṇāti. Tato parāni dasa **paññādasakaṁ** nāma, tadā hissa paññā suppatiṭṭhitā hoti, pakatiyā kira

1. Anattā (Sī, I, Ka)
2. Vuḍḍhitassa (Syā, Ka)

တီသု ဌာနေသု ကဿစိ ဝသဝတ္တိဘာဝေါ နတ္ထိ၊ သုညာ စေန ဝသဝတ္တနာကာရေန၊ တသ္မာ သုညတော, အဿာမိကတော, အဝသဝတ္တိတော, အတ္တပဋိက္ခေပတော စ အနတ္တာတိ[1]။ (၁)

၇၀၇။ ဧဝံ အာဒါနနိက္ခေပနဝသေန ဝဿသတပရိစ္ဆိန္နေ ရူပေ တိလက္ခဏံ အာရောပေတွာ တတော ပရံ **ဝယောဝုဒ္ဓတ္ထင်္ဂမတော** အာရောပေတိ။ တတ္ထ **ဝယောဝုဒ္ဓတ္ထင်္ဂမော** နာမ ဝယဝသေန ဝုဒ္ဓဿ ဝဍ္ဎိတဿ[2] ရူပဿ အတ္ထင်္ဂမော။ တဿ ဝသေန တိလက္ခဏံ အာရောပေတီတိ အတ္ထော။

ကထံ? သော တမေဝ ဝဿသတံ ပဌမဝယေန မဇ္ဈိမဝယေန ပစ္ဆိမဝယေနာတိ တီဟိ ဝယေဟိ ပရိစ္ဆိန္ဒတိ။ တတ္ထ အာဒိတော တေတ္တိံသ ဝဿာနိ ပဌမဝယော နာမ။ တတော စတုတ္တိံသ မဇ္ဈိမဝယော နာမ။ တတော တေတ္တိံသ ပစ္ဆိမဝယော နာမာတိ။ ဣတိ ဣမေဟိ တီဟိ ဝယေဟိ ပရိစ္ဆိန္ဒိတ္ဝာ, "ပဌမဝယေ ပဝတ္တံ ရူပံ မဇ္ဈိမဝယံ အပ္ပတ္ဝာ တတ္ထေဝ နိရုဇ္ဈတိ၊ တသ္မာ တံ အနိစ္စံ။ ယဒနိစ္စံ၊ တံ ဒုက္ခံ။ ယံ ဒုက္ခံ၊ တဒနတ္တာ။ မဇ္ဈိမဝယေ ပဝတ္တရူပမ္ပိ ပစ္ဆိမဝယံ အပ္ပတ္ဝာ တတ္ထေဝ နိရုဇ္ဈတိ၊ တသ္မာ တမ္ပိ အနိစ္စံ ဒုက္ခမနတ္တာ။ ပစ္ဆိမဝယေ တေတ္တိံသ ဝဿာနိ ပဝတ္တရူပမ္ပိ မရဏတော ပရံ ဂမနသမတ္ထံ နာမ နတ္ထိ၊ တသ္မာ တမ္ပိ အနိစ္စံ ဒုက္ခမနတ္တာ"တိ တိလက္ခဏံ အာရောပေတိ။

၇၀၈။ ဧဝံ **ပဌမဝယာဒိဝသေန** ဝယောဝုဒ္ဓတ္ထင်္ဂမတော တိလက္ခဏံ အာရောပေတွာ ပုန "မန္ဒဒသကံ, ခိဍ္ဍာဒဿကံ, ဝဏ္ဏဒသကံ, ဗလဒသကံ, ပညာဒသကံ, ဟာနိဒသကံ, ပဗ္ဘာရဒသကံ, ဝင်္ကဒသကံ, မောမူဟဒသကံ, သယနဒသက"န္တိ ဣမေသံ **ဒသန္နံ ဒသကာနံ ဝသေန** ဝယောဝုဒ္ဓတ္ထင်္ဂမတော တိလက္ခဏံ အာရောပေတိ။

တတ္ထ ဒသကေသု တာဝ ဝဿသတဇီဝိနော ပုဂ္ဂလဿ ပဌမာနိ ဒသဝဿာနိ **မန္ဒဒသကံ** နာမ၊ တဒါ ဟိ သော မန္ဒော ဟောတိ စပလော ကုမာရကော။ တတော ပရာနိ ဒသ **ခိဍ္ဍာဒဿကံ** နာမ၊ တဒါ ဟိ သော ခိဍ္ဍာရတိဗဟုလော ဟောတိ။ တတော ပရာနိ ဒသ **ဝဏ္ဏဒဿကံ** နာမ၊ တဒါ ဟိဿ ဝဏ္ဏာယတနံ ဝေပုလ္လံ ဥပါပုဏာတိ။ တတော ပရာနိ ဒသ **ဗလဒဿကံ** နာမ၊ တဒါ ဟိဿ ဗလဉ္စ ထာမော စ ဝေပုလ္လံ ပါပုဏာတိ။ တတော ပရာနိ ဒသ **ပညာဒဿကံ** နာမ၊ တဒါ ဟိဿ ပညာ သုပ္ပတိဋ္ဌိတာ ဟောတိ၊ ပကတိယာ ကိရ

၁-အနတ္တာ (သီ၊ ဈ၊ က)
၂-ဝုဒ္ဓိတဿ (သျာ၊ က)

dubbalapaññassāpi[1] tasmiṁ kāle appamattakā[2] paññā uppajjatiyeva. Tato parāni dasa **hānidasakaṁ** nāma, tadā hissa khiḍḍārativaṇṇabalapaññā parihāyanti. Tato parāni dasa **pabbhāradasakaṁ** nāma, tadā hissa attabhāvo purato pabbhāro hoti. Tato parāni dasa **vaṅkadasakaṁ** nāma, tadā hissa attabhāvo naṅgalakoṭi viya vaṅko hoti. Tato parāni dasa **momūhadasakaṁ** nāma. Tadā hi so momūho hoti, kataṁ kataṁ pamussati[3]. Tato parāni dasa **sayanadasakaṁ** nāma, vassasatiko hi sayanabahulova hoti.

Tatrāyaṁ yogī etesaṁ dasakānaṁ vasena vayovuḍḍhatthaṅgamato tilakkhaṇaṁ āropetuṁ iti paṭisañcikkhati—"paṭhamadasake pavattarūpaṁ dutiyadasakaṁ appatvā tattheva nirujjhati, tasmā taṁ aniccaṁ dukkhamanattā. Dutiyadasake -pa- navamadasake pavattarūpaṁ dasamasakaṁ appatvā tattheva nirujjhati, Dasamadasake pavattarūpaṁ punabbhavaṁ appatvā idheva nirujjhati, tasmā tampi aniccaṁ dukkhamanattā"ti tilakkhaṇaṁ āropeti.

709. Evaṁ dasakavasena vayovuḍḍhatthaṅgamato tilakkhaṇaṁ āropetvā puna tadeva vassasataṁ pañcapañcavassavasena vīsatikoṭṭhāse katvā vayovuḍḍhatthaṅgamato tilakkhaṇaṁ āropeti. Kathaṁ? So hi iti paṭisañcikkhati—"paṭhame vassapañcake pavattarūpaṁ dutiyaṁ vassapañcakaṁ appatvā tattheva nirujjhati, tasmā taṁ aniccaṁ dukkhamanattā. Dutiye vassapañcake pavattarūpaṁ tatiyaṁ -pa- ekūnavīsatime vassapañcake pavattarūpaṁ vīsatimaṁ vassapañcakaṁ appatvā tattheva nirujjhati. Vīsatime vassapañcake pavattarūpaṁ maraṇato paraṁ gamanasamatthaṁ nāma natthi, tasmā tampi aniccaṁ dukkhamanattā"ti.

Evaṁ vīsatikoṭṭhāsavasena vayovuḍḍhatthaṅgamato tilakkhaṇaṁ āropetvā puna pañcavīsatikoṭṭhāse katvā catunnaṁ catunnaṁ vassānaṁ vasena āropeti. Tato tettiṁsa koṭṭhāse katvā tiṇṇaṁ tiṇṇaṁ vassānaṁ vasena, pañcāsa koṭṭhāse katvā dvinnaṁ dvinnaṁ vassānaṁ vasena, sataṁ koṭṭhāse katvā ekekavassavasena. Tato ekaṁ vassaṁ

1. Duppaññassāpi (Sī, Syā) 2. Appamattikāpi (Sī, Syā)
3. Pammussati (Sī, Syā), sammussati (I)

ဒုဗ္ဗလပညဿာပိ[1] တသ္မိံ ကာလေ အပ္ပမတ္တကာ[2] ပညာ ဥပ္ပဇ္ဇတိယေဝ။ တတော ပရာနိ ဒသ **ဟာနိဒသကံ** နာမ၊ တဒါ ဟိဿ ခိဍ္ဍာရတိဝဏ္ဏဗလပညာ ပရိဟာယန္တိ။ တတော ပရာနိ ဒသ **ပဗ္ဘာရဒသကံ** နာမ၊ တဒါ ဟိဿ အတ္တဘာဝေါ ပုရတော ပဗ္ဘာရော ဟောတိ။ တတော ပရာနိ ဒသ **ဝင်္ကဒသကံ** နာမ၊ တဒါ ဟိဿ အတ္တဘာဝေါ နင်္ဂလကောဋိ ဝိယ ဝင်္ကော ဟောတိ။ တတော ပရာနိ ဒသ **မောမူဟဒသကံ** နာမ။ တဒါ ဟိ သော မောမူဟော ဟောတိ၊ ကတံ ကတံ ပမုဿတိ[3]။ တတော ပရာနိ ဒသ **သယနဒသကံ** နာမ၊ ဝဿသတိကော ဟိ သယနဗဟုလော၀ ဟောတိ။

တတြာယံ ယောဂီ ဧတေသံ ဒသကာနံ ဝသေန ဝယောဝုဒ္ဓတ္ထင်္မတော တိလက္ခဏံ အာရောပေတုံ ဣတိ ပဋိသဉ္စိက္ခတိ—"ပဌမဒသကေ. ပဝတ္တရူပံ ဒုတိယဒသကံ အပ္ပတ္ဝာ တတ္ထေဝ နိရုဇ္ဈတိ၊ တသ္မာ တံ အနိစ္စံ ဒုက္ခမနတ္တာ။ ဒုတိယဒသကေ။ပ။ နဝမဒသကေ ပဝတ္တရူပံ ဒသမဒသကံ အပ္ပတ္ဝာ တတ္ထေဝ နိရုဇ္ဈတိ။ ဒသမဒသကေ ပဝတ္တရူပံ ပုနဘ္ဘဝံ အပ္ပတ္ဝာ ဣဓေဝ နိရုဇ္ဈတိ၊ တသ္မာ တမ္ပိ အနိစ္စံ ဒုက္ခမနတ္တာ"တိ တိလက္ခဏံ အာရောပေတိ။

၇၀၉။ ဧဝံ ဒသကဝသေန ဝယောဝုဒ္ဓတ္ထင်္မတော တိလက္ခဏံ အာရောပေတ္ဝာ ပုန တဒေဝ ဝဿသတံ ပဉ္စပဉ္စဝဿဝသေန ဝီသတိကောဋ္ဌာသေ ကတ္ဝာ ဝယောဝုဒ္ဓတ္ထင်္မတော တိလက္ခဏံ အာရောပေတိ။ ကထံ? သော ဟိ ဣတိ ပဋိသဉ္စိက္ခတိ—"ပဌမေ ဝဿပဉ္စကေ ပဝတ္တရူပံ ဒုတိယံ ဝဿပဉ္စကံ အပ္ပတ္ဝာ တတ္ထေဝ နိရုဇ္ဈတိ၊ တသ္မာ တံ အနိစ္စံ ဒုက္ခမနတ္တာ။ ဒုတိယေ ဝဿပဉ္စကေ ပဝတ္တရူပံ တတိယံ။ပ။ ဧကူနဝီသတိမေ ဝဿပဉ္စကေ ပဝတ္တရူပံ ဝီသတိမံ ဝဿပဉ္စကံ အပ္ပတ္ဝာ တတ္ထေဝ နိရုဇ္ဈတိ။ ဝီသတိမေ ဝဿပဉ္စကေ ပဝတ္တရူပံ မရဏတော ပရံ ဂမနသမတ္ထံ နာမ နတ္ထိ၊ တသ္မာ တမ္ပိ အနိစ္စံ ဒုက္ခမနတ္တာ"တိ။

ဧဝံ ဝီသတိကောဋ္ဌာသဝသေန ဝယောဝုဒ္ဓတ္ထင်္မတော တိလက္ခဏံ အာရောပေတ္ဝာ ပုန ပဉ္စဝီသတိကောဋ္ဌာသေ ကတ္ဝာ စတုန္နံ စတုန္နံ ဝဿာနံ ဝသေန အာရောပေတိ။ တတော တေတ္တိံသ ကောဋ္ဌာသေ ကတ္ဝာ တိဏ္ဏံ တိဏ္ဏံ ဝဿာနံ ဝသေန, ပဉ္စာသ ဂကောဋ္ဌာသေ ကတ္ဝာ ဒွိန္နံ ဒွိန္နံ ဝဿာနံ ဝသေန, သတံ ကောဋ္ဌာသေ ကတ္ဝာ ဧကေကဝဿဝသေန။ တတော ကေ ဝဿံ

၁-ဒုပ္ပညဿာပိ (သီ၊ သျာ) ၂-အပ္ပမတ္တိကာပိ (သီ၊ သျာ)
၃-ပမ္မုဿတိ (သီ၊ သျာ)၊ သမ္မုဿတိ (ဋ္ဌ)

tayo koṭṭhāse katvā vassānahemantagimhesu tīsu utūsu ekeka-utuvasena tasmiṁ vayovuḍḍhatthaṅgamarūpe tilakkhaṇaṁ āropeti.

Kathaṁ? **"Vassāne** catumāsaṁ pavattarūpaṁ hemantaṁ appatvā tattheva niruddha. **Hemante** pavattarūpaṁ gimhaṁ appatvā tattheva niruddhaṁ. **Gimhe** pavattarūpaṁ puna vassānaṁ appatvā tattheva niruddhaṁ, tasmā taṁ aniccaṁ dukkhamanattā"ti. Evaṁ āropetvā puna ekaṁ vassaṁ cha koṭṭhāse katvā—"**vassāne** dvemāsaṁ pavattarūpaṁ saradaṁ appatvā tattheva niruddhaṁ. **Sarade** pavattarūpaṁ hemantaṁ. **Hemante** pavattarūpaṁ sisiraṁ. **Sisire** pavattarūpaṁ vasantaṁ. **Vasante** pavattarūpaṁ gimhaṁ. **Gimhe** pavattarūpaṁ puna vassānaṁ appatvā tattheva niruddhaṁ, tasmā aniccaṁ dukkhamanattā"ti evaṁ tasmiṁ vayovuḍḍhatthaṅgamarūpe tilakkhaṇaṁ āropeti.

Evaṁ āropetvā tato kāḷajuṇhavasena—"kāḷe pavattarūpaṁ juṇhaṁ appatvā. Juṇhe pavattarūpaṁ kāḷaṁ appatvā tattheva niruddhaṁ, tasmā aniccaṁ dukkhamanattā"ti tilakkhaṇaṁ āropeti. Tato rattindivavasena—"rattiṁ pavattarūpaṁ divasaṁ appatvā tattheva niruddhaṁ. Divasaṁ pavattarūpampi rattiṁ appatvā tattheva niruddhaṁ, tasmā aniccaṁ dukkhamanattā"ti tilakkhaṇaṁ āropeti. Tato tadeva rattindivaṁ pubbaṇhādivasena cha koṭṭhāse katvā—"pubbaṇhe pavattarūpaṁ majjhanhaṁ appatvā. Majjhanhe pavattarūpaṁ sāyanhaṁ. Sāyanhe pavattarūpaṁ paṭhamayāmaṁ. Paṭhamayāme pavattarūpaṁ majjhimayāmaṁ. Majjhimayāme pavattarūpaṁ pacchimayāmaṁ appatvā tattheva niruddhaṁ. Pacchimayāme pavattarūpaṁ puna pubbaṇhaṁ appatvā tattheva niruddhaṁ, tasmā aniccaṁ dukkhamanattā"ti tilakkhaṇaṁ āropeti.

710. Evaṁ āropetvā puna tasmiṁyeva rūpe abhikkama paṭikkama-ālokana vilokanasamiñjana[1] pasāraṇavasena—"abhikkame pavattarūpaṁ paṭikkamaṁ appatvā tattheva nirujjhati. Paṭikkame pavattarūpaṁ ālokanaṁ. Ālokane pavattarūpaṁ vilokanaṁ. Vilokane pavattarūpaṁ samiñjanaṁ. Samiñjane pavattarūpaṁ pasāraṇaṁ appatvā tattheva nirujjhati. Tasmā aniccaṁ dukkhamanattā"ti tilakkhaṇaṁ āropeti.

Tato ekapadavāraṁ uddharaṇa atiharaṇa vītiharaṇa vossajjana[2] sannikkhepana sannirumbhana[3] vasena cha koṭṭhāse karoti.

1. Sammiñjana (Sī, Syā), samañchana (Ka)
2. Vossajana (Sī)
3. Sannirujjhana (I, Ka)

တယော ကောဋ္ဌာသေ ကတွာ ဝဿာနဟေမန္တဂိမှေသု တီသု ဥတူသု ဧကေက-ဥတုဝသေန တသ္မိံ ဝယောဝုဍ္ဎတ်မရူပေ တိလက္ခဏံ အာရောပေတိ။

ကထံ? "**ဝဿာန**ေ စတုမာသံ ပဝတ္တရူပံ ဟေမန္တံ အပ္ပတွာ တတ္ထေဝ နိရုဇ္ဈတိ။ **ဟေမန္တေ** ပဝတ္တရူပံ ဂိမှံ အပ္ပတွာ တတ္ထေဝ နိရုဇ္ဈတိ။ **ဂိမှေ** ပဝတ္တရူပံ ပုန ဝဿာနံ အပ္ပတွာ တတ္ထေဝ နိရုဇ္ဈတိ၊ တသ္မာ တံ အနိစ္စံ ဒုက္ခမနတ္တာ"တိ။ ဧဝံ အာရောပေတွာ ပုန ကေံ ဝဿံ ဆ ကောဋ္ဌာသေ ကတွာ—"**ဝဿာန**ေ ဒွေမာသံ ပဝတ္တရူပံ သရဒံ အပ္ပတွာ တတ္ထေဝ နိရုဇ္ဈတိ။ **သရဒေ** ပဝတ္တရူပံ ဟေမန္တံ။ **ဟေမန္တေ** ပဝတ္တရူပံ သိသိရံ။ **သိသိရေ** ပဝတ္တရူပံ ဝသန္တံ။ **ဝသန္တေ** ပဝတ္တရူပံ ဂိမှံ။ ဂိမှေ ပဝတ္တရူပံ ပုန ဝဿာနံ အပ္ပတွာ တတ္ထေဝ နိရုဇ္ဈတိ၊ တသ္မာ အနိစ္စံ ဒုက္ခမနတ္တာ"တိ ဧဝံ တသ္မိံ ဝယောဝုဍ္ဎတ်မရူပေ တိလက္ခဏံ အာရောပေတိ။

ဧဝံ အာရောပေတွာ တတော ကာဠဇုဏှဝသေန—"ကာဠေ ပဝတ္တရူပံ ဇုဏှံ အပ္ပတွာ။ ဇုဏှေ ပဝတ္တရူပံ ကာဠံ အပ္ပတွာ တတ္ထေဝ နိရုဇ္ဈတိ၊ တသ္မာ အနိစ္စံ ဒုက္ခမနတ္တာ"တိ တိလက္ခဏံ အာရောပေတိ။ တတော ရတ္တိန္ဒိဝဝသေန—"ရတ္တိံ ပဝတ္တရူပံ ဒိဝသံ အပ္ပတွာ တတ္ထေဝ နိရုဇ္ဈတိ။ ဒိဝသံ ပဝတ္တရူပမှိ ရတ္တိံ အပ္ပတွာ တတ္ထေဝ နိရုဇ္ဈတိ၊ တသ္မာ အနိစ္စံ ဒုက္ခမနတ္တာ"တိ တိလက္ခဏံ အာရော-ပေတိ။ တတော တဒေဝ ရတ္တိန္ဒိဝံ ပုဗ္ဗဏှာဒိဝသေန ဆ ကောဋ္ဌာသေ ကတွာ—"ပုဗ္ဗဏှေ ပဝတ္တရူပံ မဇ္ဈန်ံ အပ္ပတွာ။ မဇ္ဈန်ေ ပဝတ္တရူပံ သာယန်ံ။ သာယန်ေ ပဝတ္တရူပံ ပဌမယာမံ။ ပဌမယာမေ ပဝတ္တရူပံ မဇ္ဈိမယာမံ။ မဇ္ဈိမယာမေ ဖဝတ္တရူပံ ပစ္ဆိမယာမံ အပ္ပတွာ တတ္ထေဝ နိရုဇ္ဈတိ။ ပစ္ဆိမယာမေ ပဝတ္တရူပံ ပုန ပုဗ္ဗဏှံ အပ္ပတွာ တတ္ထေဝ နိရုဇ္ဈတိ၊ တသ္မာ အနိစ္စံ ဒုက္ခမနတ္တာ"တိ တိလက္ခဏံ အာရောပေတိ။

၇၁၀။ ဧဝံ အာရောပေတွာ ပုန တသ္မိံယေဝ ရူပေ အဘိက္ကမ ပဋိက္ကမ-အာလောကန ဝိလောကန သမိဉ္ဇန[1] ပသာရဏဝသေန—"အဘိက္ကမေ ပဝတ္တရူပံ ပဋိက္ကမံ အပ္ပတွာ တတ္ထေဝ နိရုဇ္ဈတိ။ ပဋိက္ကမေ ပဝတ္တရူပံ အာလောကနံ။ အာလောကနေ ပဝတ္တရူပံ ဝိလောကနံ။ ဝိလောကနေ ပဝတ္တရူပံ သမိဉ္ဇနံ။ သမိဉ္ဇနေ ပဝတ္တရူပံ ပသာရဏံ အပ္ပတွာ တတ္ထေဝ နိရုဇ္ဈတိ။ တသ္မာ အနိစ္စံ ဒုက္ခမနတ္တာ"တိ တိလက္ခဏံ အာရောပေတိ။

တတော ကေပဒဝါရံ ဥဒ္ဓရဏ အဝဟာရဏ ဝိတိဟာရဏ ဝေါဿဇ္ဇန[2]-သန္နိက္ခေပန သန္နိရုမ္ဘန[3]ဝသေန ဆ ကောဋ္ဌာသေ ကရောတိ။

၁-သမ္မိဉ္ဇန (သီ၊ သျာ)၊ သမဉ္ဇန (က) ၂-ဝေါဿဇ္ဇန (သီ) ၃-သန္နိရုဇ္ဈန (ဇ၊က)

Tattha **uddharaṇaṁ** nāma pādassa bhūmito ukkhipanaṁ. **Atiharaṇaṁ** nāma purato haraṇaṁ. **Vītiharaṇaṁ** nāma khāṇukaṇṭakadīghajāti-ādīsu kiñcideva disvā iko cito ca pādasañcāraṇaṁ. **Vossajjanaṁ** nāma pādassa heṭṭhā oropanaṁ. **Sannikkhepanaṁ** nāma pathavītale ṭhapanaṁ. **Sannirumbhanaṁ** nāma puna pāduddharaṇakāle pādassa pathaviyā saddhiṁ abhinippīḷanaṁ. Tattha uddharaṇe pathavīdhātu āpodhātūti dve dhātuyo omattā honti mandā, itarā dve adhimattā honti balavatiyo. Tathā atiharaṇa vītiharaṇesu. Vossajjane tejodhātu vāyodhātūti dve dhātuyo omattā honti mandā, itarā dve adhimattā honti balavatiyo. Tathā sannikkhepana sannirumbhanesu. Evaṁ cha koṭṭhāse katvā tesaṁ vasena tasmiṁ vayovuḍḍhatthaṅgamarūpe tilakkhaṇaṁ āropeti.

Kathaṁ? So iti paṭisañcikkhati—"yā uddharaṇe pavattā dhātuyo, yāni ca tadupādāyarūpāni, sabbe te[1] dhammā atiharaṇaṁ appatvā ettheva[2] nirujjhanti, tasmā aniccā dukkhā anattā. Tathā atiharaṇe pavattā vītiharaṇaṁ. Vītiharaṇe pavattā vossajjanaṁ. Vossajjane pavattā sannikkhepanaṁ. Sannikkhepane pavattā sannirumbhanaṁ appatvā ettheva[3] nirujjhanti. Iti tattha tattha uppannā itaraṁ itaraṁ koṭṭhāsaṁ appatvā tattha tattheva pabbaṁ pabbaṁ sandhi sandhi odhi odhi[4] hutvā tattakapāle pakkhittatilā viya taṭataṭāyantā[5] saṅkhārā bhijjanti. Tasmā aniccā dukkhā anattā"ti. Tassevaṁ pabbapabbagate saṅkhāre vipassato rūpasammasanaṁ sukhumaṁ hoti.

711. Sukhumatte ca panassa idaṁ opammaṁ, eko kira dārutiṇukkādīsu kataparicayo adiṭṭhapubbapadīpo paccantavāsiko nagaramāgamma antarāpaṇe jalamānaṁ padīpaṁ disvā ekaṁ purisaṁ pucchi ambho[6] "kiṁ nāmetaṁ evaṁ manāpan"ti. Tamenaṁ so āha "kimettha manāpaṁ, padīpo nāmesa telakkhayena vaṭṭikkhayena ca gatamaggopissa na paññāyissatī"ti. Tamañño evamāha "idaṁ oḷārikaṁ, imissā hi vaṭṭiyā anupubbena ḍayhamānāya tatiyabhāge tatiyabhāge jālā itarītaraṁ padesaṁ appatvāva nirujjhissatī"ti. Tamañño evamāha "idampi oḷārikaṁ, imissā hi aṅgulaṅgulantare

1. Sabbepete (Sī)
2. Tattheva (Sī)
3. Tattheva (Sī, I, Ka)
4. Pabbapabbaṁ sandhisandhiṁ odhi-odhiṁ (Sī)
5. Paṭapaṭāyantā (?)
6. Hambho (Sī)

တတ္ထ **ဥဒ္ဓရဏံ** နာမ ပါဒဿ ဘူမိတော ဥက္ခိပနံ။ **အတိဟရဏံ** နာမ ပုရတော ဟရဏံ။ **ဝိတိဟရဏံ** နာမ ခါဏုကကဏ္ဋကဒီဃဇာတိအာဒီသု किဉ္စိဒေဝ ဒိသ္ဝာ ဋ္ဌတော စိတော စ ပါဒသဉ္စာရဏံ။ **ဝေဿဇ္ဇနံ** နာမ ပါဒဿ ဟေဋ္ဌာ ဩရောပနံ။ **သန္နိက္ခေပနံ** နာမ ပထဝီတလေ ဌပနံ။ **သန္နိရုမ္ဘနံ** နာမ ပုန ပါဒုဒ္ဓရဏကာလေ ပါဒဿ ပထဝိယာ သဒ္ဓိံ အဘိနိပ္ပိဋ္ဌနံ။ တတ္ထ ဥဒ္ဓရဏေ ပထဝီဓာတု အာပေါဓာတူတိ ဒွေ ဓာတုယော ဩမတ္တာ ဟောန္တိ မန္ဒာ၊ ဋ္ဌတရာ ဒွေ အဓိမတ္တာ ဟောန္တိ ဗလဝတိယော်။ တထာ အတိဟရဏာဝိတိဟရဏေသု။ ဝေဿဇ္ဇနေ တေဇောဓာတု ဝါယောဓာတူတိ ဒွေ ဓာတုယော ဩမတ္တာ ဟောန္တိ မန္ဒာ၊ ဋ္ဌတရာ ဒွေ အဓိမတ္တာ ဟောန္တိ ဗလဝတိဂယာ။ တထာ သန္နိက္ခေပန သန္နိရုမ္ဘနေသု။ ဧဝံ ဆ ကောဋ္ဌာသေ ကတ္ဝာ တေသံ ဝသေန တသ္မိံ ဝယောဝုဍ္ဎတ်မရူပေ တိလက္ခဏံ အာရောပေတိ။

ကထံ? သော ဋ္ဌတိ ပဋိသဉ္စိက္ခတိ—"ယာ ဥဒ္ဓရဏေ ပဝတ္တာ ဓာတုယော, ယာနိ စ တဒုပါဒါယရူပါနိ၊ သဗ္ဗေ တေ[1] ဓမ္မာ အတိဟရဏံ အပ္ပတ္ဝာ ဇ္ဈော[2]နိရုဇ္ဈန္တိ၊ တသ္မာ အနိစ္စာ ဒုက္ခာ အနတ္တာ။ တထာ အတိဟရဏေ ပဝတ္တာ ဝိတိဟရဏံ။ ဝိတိဟရဏေ ပဝတ္တာ ဝေဿဇ္ဇနံ။ ဝေဿဇ္ဇနေ ပဝတ္တာ သန္နိက္ခေပနံ။ သန္နိက္ခေပနေ ပဝတ္တာ သန္နိရုမ္ဘနံ အပ္ပတ္ဝာ ဇ္ဈော[3]နိရုဇ္ဈန္တိ။ ဋ္ဌတိ တတ္ထ တတ္ထ ဥပ္ပန္နာ ဋ္ဌတရံ ဋ္ဌတရံ ကောဋ္ဌာသံ အပ္ပတ္ဝာ တတ္ထ တတ္ထေဝ ပဗ္ဗံ ပဗ္ဗံ သန္ဓိ သန္ဓိ ဩဓိ ဩဓိ[4] ဟုတ္ဝာ တတ္ထကပါလေ ပက္ခိတ္တတိလာ ဝိယ တဋတဋာယန္တာ[5] သင်္ခါရာ ဘိဇ္ဇန္တိ။ တသ္မာ အနိစ္စာ ဒုက္ခာ အနတ္တာ"တိ။ တသ္မေဝံ ပဗ္ဗပဗ္ဗဂတေ သင်္ခါရေ ဝိပဿတော ရူပသမ္မသနံ သုခုမံ ဟောတိ။

၇၁၁။ သုခုမတ္တေ စ ပနဿ ဣဒံ ဩပမ္မံ၊ ဧကော ကိရ ဒါရုတိဏုက္ကာဒီသု ကတပရိစယော အဒိဋ္ဌပုဗ္ဗပဒီပေါ ပစ္စန္တဝါသိကော နဂရမာဂမ္ဘ အန္တရာပဏေ ဇလမာနံ ပဒီပံ ဒိသ္ဝာ ကေ ပုရိသံ ပုစ္ဆိ အမ္ဘော[6] "ကိံ နာမေတံ ဧဝံ မနာပ"န္တိ။ တမေနံ သော အာဟ "ကိမေတ္ထ မနာပံ၊ ပဒီပေါ နာမေသ တေလက္ခယေန ဝဋ္ဋိက္ခယေန စ ဂတမဂ္ဂေါပိဿ န ပညာယိဿတီ"တိ။ တမညော ဧဝမာဟ "ဣဒံ ဩဠာရိကံ၊ ဣမိဿာ ဟိ ဝဋ္ဋိယာ အနုပုဗ္ဗေန ဍယ္ဟမာနာယ တတိယဘာဂေ တတိယဘာဂေ ဇာလာ ဣတရီတရံ ပဒေသံ, အပ္ပတ္ဝာဝ နိရုဇ္ဈိဿတီ"တိ။ တမညော ဧဝမာဟ "ဣဒမ္ပိ ဩဠာရိကံ၊ ဣမိဿာ ဟိ အင်္ဂုလင်္ဂုလန္တရေ

၁-သဗ္ဗေပေတေ (သီ)
၂-တဇ္ဇော (သီ)
၃-တဇ္ဇော (သီ၊ဋ္ဌ၊က)
၄-ပဗ္ဗပဗ္ဗံ သန္ဓိသန္ဓိ ဩဓိဩဓိ (သီ)
၅-ပဋပဋာယန္တာ (?)
၆-ဟမ္ဘော (သီ)

aḍḍhaṅgulaḍḍhaṅgulantare[1] tantumhi tantumhi aṁsumhi aṁsumhi jālā itarītaraṁ aṁsuṁ appatvāva nirujjhissati[2]. Aṁsuṁ pana muñcitvā na sakkā jālaṁ paññāpetun”ti.

Tattha “telakkhayena vaṭṭikkhayena ca padīpassa gatamaggopi na paññāyissatī”ti purisassa ñāṇaṁ viya yogino ādānanikkhepanato vassasatena paricchinnarūpe tilakkhaṇāropanaṁ. “Vaṭṭiyā tatiyabhāge tatiyabhāge jālā itarītaraṁ padesaṁ appatvāva nirujjhissatī”ti purisassa ñāṇaṁ viya yogino vassasatassa tatiyakoṭṭhāsaparicchinne vayovuḍḍhatthaṅgamarūpe tilakkhaṇāropanaṁ. “Aṅgulaṅgulantare jālā itarītaraṁ appatvāva nirujjhissatī”ti purisassa ñāṇaṁ viya yogino dasavassa pañcavassa catuvassa tivassa dvivassa ekavassa paricchinne rūpe tilakkhaṇāropanaṁ. “Aḍḍhaṅgulaḍḍhaṅgulantare jālā itarītaraṁ appatvāva nirujjhissatī”ti purisassa ñāṇaṁ viya yogino ekeka-utuvasena ekaṁ vassaṁ tidhā, chadhā ca vibhajitvā catumāsadvimāsaparicchinne rūpe tilakkhaṇāropanaṁ. “Tantumhi tantumhi jālā itarītaraṁ appatvāva nirujjhissatī”ti purisassa ñāṇaṁ viya yogino kāḷajuṇhavasena, rattindivavasena, ekarattindivaṁ cha koṭṭhāse katvā pubbaṇhādivasena ca paricchinne rūpe tilakkhaṇāropanaṁ. “Aṁsumhi aṁsumhi jālā itarītaraṁ appatvāva nirujjhissatī”ti purisassa ñāṇaṁ viya yogino abhikkamādivasena ceva uddharaṇādīsu ca ekekakoṭṭhāsavasena paricchinne rūpe tilakkhaṇāropananti. (2)

712. So evaṁ nānākārehi vayovuḍḍhatthaṅgamarūpe tilakkhaṇaṁ āropetvā puna tadeva rūpaṁ visaṅkharitvā[3] āhāramayādivasena cattāro koṭṭhāse katvā ekekakoṭṭhāse tilakkhaṇaṁ āropeti. Tatrāssa **āhāramayaṁ rūpaṁ** chātasuhitavasena pākaṭaṁ hoti. Chātakāle samuṭṭhitaṁ rūpaṁ hi jhattaṁ[4] hoti kilantaṁ, jhāmakhāṇuko viya, aṅgārapacchiyaṁ nilīnakāko viya ca dubbaṇṇaṁ dussaṇṭhitaṁ. Suhitakāle samuṭṭhitaṁ dhātaṁ pīṇitaṁ mudu siniddhaṁ phassavantaṁ hoti. So taṁ pariggahetvā

1. Aṅgulantare aṅgulantare aḍḍhaṅgulantare aḍḍhaṅgulantare (I)
2. Nirujjhissatīti (I, Ka)
3. Visaṅgharitvā (Ṭīkāyaṁ pāṭhantaraṁ)
4. Jattaṁ (Syā, Ka), jhapa + ta = jhattaṁ.

အဓုဂ််လဓုဂ််လန္တရေ[၁] တန္တုမ္ဟိ တန္တုမ္ဟိ အံၪုမ္ဟိ အံသုမ္ဟိ ဇာလာ ဣတရီတရံ အံသုံ အပ္ပတ္တာဝ နိရုဇ္ဈိဿတီ[၂]။ အံသုံ ပန မုဉ္စိတ္ဝာ န သက္ကာ ဇာလံ ပညာပေတုံ”နွိ။

တတ္ထ “တေလက္ခယေန ဝဋ္ဋိက္ခယေန စ ပဒီပဿ ဂတမဂ္ဂေါပိ န ပညာယိဿတီ”တိ ပုရိသဿ ဉာဏံ ဝိယ ယောဂိနော အာဒါနနိက္ခေပနတော ဝဿသတေန ပရိစ္ဆိန္နရူပေ တိလက္ခဏာရောပနံ။ “ဝဋ္ဋိယာ တတိယဘာဂေ တတိယဘာဂေ ဇာလာ ဣတရီတရံ ပဒေသံ အပ္ပတ္တာဝ နိရုဇ္ဈိဿတိ”တိ ပုရိသဿ ဉာဏံ ဝိယ ယောဂိနော ဝဿသတဿ တတိယကောဋ္ဌာသပရိစ္ဆိန္နေ ဝယောဝုဒ္ဓတ္ထင်္ဂမရူပေ တိလက္ခဏာရောပနံ။ “အဂ််လဂ််လန္တရေ ဇာလာ ဣတရီတရံ အပ္ပတ္တာဝ နိရုဇ္ဈိဿတိ”တိ ပုရိသဿ ဉာဏံ ဝိယ ယောဂိနော ဒသဝဿ ပဉ္စဝဿ စတုဝဿ တိဝဿ ဒွိဝဿ ဧကဝဿ ပရိစ္ဆိန္နေ ရူပေ တိလက္ခဏာရောပနံ။ “အဓုဂ််လဓုဂ််လန္တရေ ဇာလာ ဣတရီတရံ အပ္ပတ္တာဝ နိရုဇ္ဈိဿတိ”တိ ပုရိသဿ ဉာဏံ ဝိယ ယောဂိနော ကေကဥတုဝသေန ဧကံ ဝဿံ တိဓာ, ဆဓာ စ ဝိဘဇိတ္ဝာ စတုမာသ-ဒွိမာသပရိစ္ဆိန္နေ ရူပေ တိလက္ခဏာရောပနံ။ “တန္တုမ္ဟိ တန္တုမ္ဟိ ဇာလာ ဣတရီတရံ အပ္ပတ္တာဝ နိရုဇ္ဈိဿတိ”တိ ပုရိသဿ ဉာဏံ ဝိယ ယောဂိနော ကာဠဇုဏှဝသေန, ရတ္တိန္ဒိဝဝသေန, ဧကရတ္တိန္ဒိဝံ ဆ ကောဋ္ဌာသေ ကတ္ဝာ ပုဗ္ဗဏှာဒိဝသေန စ ပရိစ္ဆိန္နေ ရူပေ တိလက္ခဏာရောပနံ။ “အံသုမ္ဟိ အံသုမ္ဟိ ဇာလာ ဣတရီတရံ အပ္ပတ္တာဝ နိရုဇ္ဈိဿတိ”တိ ပုရိသဿ ဉာဏံ ဝိယ ယောဂိနော အဘိက္ကမာဒိဝသေန စေဝ ဥဒ္ဓရဏာဒီသု စ ဧကေကကောဋ္ဌာသဝသေန ပရိစ္ဆိန္နေ ရူပေ တိလက္ခဏာရောပနန္တိ။ (၂)

၇၁၂။ သော ဧဝံ နာနာကာရေဟိ ဝယောဝုဒ္ဓတ္ထင်္ဂမရူပေ တိလက္ခဏံ အာရောပေတ္ဝာ ပုန တဒေဝ ရူပံ ဝိသခ်ရိတ္ဝာ[၃] အာဟာရမယာဒိဝသေန စတ္တာရော ကောဋ္ဌာသေ ကတ္ဝာ ဧကေကကောဋ္ဌာသေ တိလက္ခဏံ အာရောပေတိ။ တတြာဿ **အာဟာရမယံ ရူပံ** ဆာတသုဟိတာဝသေန ပါကဋံ ဟောတိ။ ဆာတကာလေ သမုဋ္ဌိတံ ရူပံ ဟိ ၶုတ္တံ[၄] ဟောတိ ကိလန္တံ၊ ၶာမခါဏုကော ဝိယ, အင်္ဂါရပစ္ဆိယံ နိလီနကာကော ဝိယ စ ဒုဗ္ဗဏ္ဏံ ဒုဿဏ္ဌိတံ။ သုဟိတကာလေ သမုဋ္ဌိတံ ဓာတံ ပီဏိတံ မုဒု သိနိဒ္ဓံ ဖဿဝန္တံ ဟောတိ။ သော တံ ပရိဂ္ဂဟေတ္ဝာ

၁-အဂ််လန္တရေ အဂ််လန္တရေ အဓုဂ််လန္တရေ အဓုဂ််လန္တရေ (ဋီ)
၂-နိရုဇ္ဈိဿတီတိ (ဋီ၊က)
၃-ဝိသခ်ရိတ္ဝာ (ဋီကာယံ ပါဌန္တရံ)
၄-ဇတ္တံ (သျာ၊က)၊ ဈပ+တ=ဈတ္တံ။

“chātakāle pavattarūpaṁ suhitakālaṁ appatvā ettheva nirujjhati. Suhitakāle samuṭṭhitampi[1] chātakālaṁ appatvā ettheva nirujjhati, tasmā taṁ aniccaṁ dukkhamanattā”ti evaṁ tattha tilakkhaṇaṁ āropeti. (3)

713. **Utumayaṁ** sītuṇhavasena pākaṭaṁ hoti. Uṇhakāle samuṭṭhitaṁ rūpaṁ hi jhattaṁ[2] hoti kilantaṁ dubbaṇṇaṁ. Sīta-utunā samuṭṭhitaṁ rūpaṁ dhātaṁ pīṇitaṁ[3] siniddhaṁ hoti. So taṁ pariggahetvā “uṇhakāle pavattarūpaṁ sītakālaṁ appatvā ettheva nirujjhati. Sītakāle pavattarūpaṁ uṇhakālaṁ appatvā ettheva nirujjhati, tasmā taṁ aniccaṁ dukkhamanattā”ti evaṁ tattha tilakkhaṇaṁ āropeti. (4)

714. **Kammajaṁ** āyatanadvāravasena pākaṭaṁ hoti. Cakkhudvārasmiṁ hi cakkhu kāya bhāvadasakavasena tiṁsa kammajarūpāni, upatthambhakāni pana tesaṁ utucittāhārasamuṭṭhānāni catuvīsatīti catupaṇṇāsa honti. Tathā sota ghāna jivhādvāresu. Kāyadvāre kāya bhāvadasakavasena ceva utusamuṭṭhānādivasena ca catucattālīsa. Manodvāre hadayavatthukāya bhāvadasakavasena ceva utusamuṭṭhānādivasena ca catupaṇṇāsameva.

So sabbampi taṁ rūpaṁ pariggahetvā “cakkhudvāre pavattarūpaṁ sotadvāraṁ appatvā ettheva nirujjhati. Sotadvāre pavattarūpaṁ ghānadvāraṁ. Ghānadvāre pavattarūpaṁ jivhādvāraṁ. Jivhādvāre pavattarūpaṁ kāyadvāraṁ. Kāyadvāre pavattarūpaṁ manodvāraṁ appatvā ettheva nirujjhati, tasmā taṁ aniccaṁ dukkhamanattā”ti evaṁ tattha tilakkhaṇaṁ āropeti. (5)

715. **Cittasamuṭṭhānaṁ** somanassitadomanassitavasena pākaṭaṁ hoti, somanassitakāle uppannaṁ hi rūpaṁ[4] siniddhaṁ mudu pīṇitaṁ phassavantaṁ hoti. Domanassitakāle uppannaṁ jhattaṁ kilantaṁ dubbaṇṇaṁ hoti. So taṁ pariggahetvā “somanassitakāle pavattarūpaṁ domanassitakālaṁ appatvā ettheva nirujjhati. Domanassitakāle pavattarūpaṁ somanassitakālaṁ appatvā ettheva nirujjhati, tasmā taṁ[5] aniccaṁ dukkhamanattā”ti evaṁ tattha tilakkhaṇaṁ āropeti.

1. Pavattarūpampi (?)
2. Jattaṁ (Syā, Ka), jhapa + ta = jhattaṁ.
3. Pīṇitaṁ mudu phassavantaṁ (Sī, I)
4. Uppannarūpañhi (Ka)
5. Tampi (bahūsu)

“ဆာတကာလေ ပဝတ္တရူပံ သုဟိတကာလံ အပ္ပတ္ဝာ ဧတ္တေဝ နိရုဇ္ဈတိ။ သုဟိတ-ကာလေ သမုဋ္ဌိတမ္ပိ[1] ဆာတကာလံ အပ္ပတ္ဝာ ဧတ္တေဝ နိရုဇ္ဈတိ၊ တသ္မာ တံ အနိစ္စံ ဒုက္ခမနတ္တာ”တိ ဧဝံ တတ္ထ တိလက္ခဏံ အာရောပေတိ။ (၃)

၇၁၃။ **ဥတုမယံ** သီတုဏှဝသေန ပါကဋံ ဟောတိ။ ဥဏှကာလေ သမုဋ္ဌိတံ ရူပံ ဟိ ဇ္ဈတ္တံ[2] ဟောတိ ကိလန္တံ ဒုဗ္ဗဏ္ဏံ။ သီတဥတုနာ သမုဋ္ဌိတံ ရူပံ ခေတ္တံ ပီဏိတံ[3] သိနိဒ္ဓံ ဟောတိ။ သော တံ ပရိဂ္ဂဟေတ္ဝာ “ဥဏှကာလေ ပဝတ္တရူပံ သီတကာလံ အပ္ပတ္ဝာ ဧတ္တေဝ နိရုဇ္ဈတိ။ သီတကာလေ ပဝတ္တရူပံ ဥဏှကာလံ အပ္ပတ္ဝာ ဧတ္တေဝ နိရုဇ္ဈတိ၊ တသ္မာ တံ အနိစ္စံ ဒုက္ခမနတ္တာ”တိ ဧဝံ တတ္ထ တိလက္ခဏံ အာရောပေတိ။ (၄)

၇၁၄။ **ကမ္မဇံ** အာယတနဒ္ဝါရဝသေန ပါကဋံ ဟောတိ။ စက္ခုဒ္ဝါရသ္မိံ ဟိ စက္ခု ကာယ ဘာဝဒသကဝသေန တိံသ ကမ္မဇရူပါနိ၊ ဥပတ္ထမ္ဘကာနိ ပနေသံ ဥတုစိတ္တာဟာရသမုဋ္ဌာနာနိ စတုဝိသတိတိ စတုပဏ္ဏာသ ဟောန္တိ၊ တထာ သောတ ဃာန ဇိဝှါဒ္ဝါရေသု။ ကာယဒ္ဝါရေ ကာယ ဘာဝဒသကဝသေန စေဝ ဥတုသမုဋ္ဌာနာဒိဝသေန စ စတုစတ္တာလီသ။ မနောဒ္ဝါရေ ဟဒယဝတ္ထု-ကာယ ဘာဝဒသကဝသေန စေဝ ဥတုသမုဋ္ဌာနာဒိဝသေန စ စတုပဏ္ဏာသမေဝ။

သော သမ္ဗဒ္ဓိ တံ ရူပံ ပရိဂ္ဂဟေတ္ဝာ “စက္ခုဒ္ဝါရေ ပဝတ္တရူပံ သောတဒ္ဝါရံ အပ္ပတ္ဝာ ဧတ္တေဝ နိရုဇ္ဈတိ။ သောတဒ္ဝါရေ ပဝတ္တရူပံ ဃာနဒ္ဝါရံ။ ဃာနဒ္ဝါရေ ပဝတ္တရူပံ ဇိဝှါဒ္ဝါရံ။ ဇိဝှါဒ္ဝါရေ ပဝတ္တရူပံ ကာယဒ္ဝါရံ။ ကာယဒ္ဝါရေ ပဝတ္တရူပံ မနောဒ္ဝါရံ အပ္ပတ္ဝာ ဧတ္တေဝ နိရုဇ္ဈတိ၊ တသ္မာ တံ အနိစ္စံ ဒုက္ခမနတ္တာ”တိ ဧဝံ တတ္ထ တိလက္ခဏံ အာရောပေတိ။ (၅)

၇၁၅။ **စိတ္တသမုဋ္ဌာနံ** သောမနဿိတဒေါမနဿိတဝသေန ပါကဋံ ဟောတိ သောမနဿိတကာလေ ဥပ္ပန္နံ ဟိ ရူပံ[4] သိနိဒ္ဓံ မုဒု ပီဏိတံ ဖဿဝန္တံ ဟောတိ။ ဒေါမနဿိတကာလေ ဥပ္ပန္နံ ဇ္ဈတ္တံ ကိလန္တံ ဒုဗ္ဗဏ္ဏံ ဟောတိ။ သော တံ ပရိဂ္ဂဟေတ္ဝာ “သောမနဿိတကာလေ ပဝတ္တရူပံ ဒေါမနဿိတကာလံ အပ္ပတ္ဝာ ဧတ္တေဝ နိရုဇ္ဈတိ။ ဒေါမနဿိတကာလေ ပဝတ္တရူပံ သောမနဿိတ-ကာလံ အပ္ပတ္ဝာ ဧတ္တေဝ နိရုဇ္ဈတိ၊ တသ္မာ တံ[5] အနိစ္စံ ဒုက္ခမနတ္တာ”တိ ဧဝံ တတ္ထ တိလက္ခဏံ အာရောပေတိ။

၁-ပဝတ္တရူပမ္ပိ (?) ၂-ဇတ္တံ (သျာ၊ က)၊ ဈပ+တ=ဈတ္တံ။ ၃-ပီဏိတံ မုဒု ဖဿဝန္တံ (သီ၊ ဋ)
၄-ဥပ္ပန္နရူပမ္ပိ (က) ၅-တမ္ပိ (ဗဟူသု)

Tassevaṁ cittasamuṭṭhānarūpaṁ pariggahetvā tattha tilakkhaṇaṁ āropayato ayamattho pākaṭo hoti—

Jīvitaṁ attabhāvo ca, sukhadukkhā ca kevalā.
Ekacittasamāyuttā, lahuso vattate khaṇo.

Cullāsīti sahassāni, kappaṁ tiṭṭhanti ye marū.
Na tveva tepi tiṭṭhanti, dvīhi cittehi samohitā.

Ye niruddhā marantassa, tiṭṭhamānassa vā idha.
Sabbeva sadisā khandhā, gatā appaṭisandhikā.

Anantarā ca ye bhaggā, ye ca bhaggā anāgate.
Tadantarā niruddhānaṁ, vesamaṁ natthi lakkhaṇe.

Anibbattena na jāto, paccuppannena jīvati.
Cittabhaṅgā mato loko, paññatti paramatthiyā.

Anidhānagatā bhaggā, puñjo natthi anāgate.
Nibbattā yepi tiṭṭhanti, āragge sāsapūpamā.

Nibbattānañca dhammānaṁ, bhaṅgo nesaṁ purakkhato.
Palokadhammā tiṭṭhanti, purāṇehi amissitā.

Adassanato āyanti, bhaggā gacchantu'dassanaṁ.
Vijjuppādova ākāse, uppajjanti vayanti cāti[1]. (6)

716. Evaṁ āhāramayādīsu tilakkhaṇaṁ āropetvā puna **dhammatārūpe** tilakkhaṇaṁ āropeti. **Dhammatārūpaṁ** nāma bahiddhā anindriyabaddhaṁ aya loha tipu sīsa suvaṇṇa rajata muttā maṇi veḷuriya saṅkhasilā pavāḷa lohitaṅga masāragalla bhūmi pāsāṇa pabbata tiṇarukkha latādibhedaṁ vivaṭṭakappato paṭṭhāya uppajjanakarūpaṁ. Tadassa asokaṅkurādivasena pākaṭaṁ hoti.

Asokaṅkuraṁ hi āditova tanurattaṁ hoti, tato dvīhatīhaccayena ghanarattaṁ, puna dvīhatīhaccayena mandarattaṁ, tato taruṇapallavavaṇṇaṁ,

1. Mahāni 32 piṭṭhādīsu.

တသ္သေဝံ စိတ္တသမုဋ္ဌာနရူပံ ပရိဂ္ဂဟေတ္ဝာ တတ္ထ တိလက္ခဏံ အာရောပယတော အယမတ္ထော ပါကဋော ဟောတိ—

ဇီဝိတံ အတ္တဘာဝေါ စ၊ သုခဒုက္ခာ စ ကေဝလာ။
ကေစိတ္တသမာယုတ္တာ၊ လဟုသော ဝတ္တတေ ခဏော။

စုလ္လာသီတိ သဟဿာနိ၊ ကပ္ပံ တိဋ္ဌန္တိ ယေ မရူ။
န တ္ဝေဝ တေပိ တိဋ္ဌန္တိ၊ ဒ္ဝီဟိ စိတ္တေဟိ သမောဟိတာ။

ယေ နိရုဒ္ဓါ မရန္တဿ၊ တိဋ္ဌမာနဿ ဝါ ဣဓ။
သဗ္ဗေဝ သဒိသာ ခန္ဓာ၊ ဂတာ အပ္ပဋိသန္ဓိကာ။

အနန္တရာ စ ယေ ဘဂ္ဂါ၊ ယေ စ ဘဂ္ဂါ အနာဂတေ။
တဒန္တရာ နိရုဒ္ဓါနံ၊ ဝေသမံ နတ္ထိ လက္ခဏေ။

အနိဗ္ဗတ္တေန န ဇာတော၊ ပစ္စုပ္ပန္နေန ဇီဝတိ။
စိတ္တဘင်္ဂါ မတော လောကော၊ ပညတ္တိ ပရမတ္ထိယာ။

အနိဓာနဂတာ ဘဂ္ဂါ၊ ပုဉ္ဇော နတ္ထိ အနာဂတေ။
နိဗ္ဗတ္တာ ယေပိ တိဋ္ဌန္တိ၊ အာရဋ္ဌေ သာသပူပမာ။

နိဗ္ဗတ္တာနဉ္စ ဓမ္မာနံ၊ ဘင်္ဂေါ နေသံ ပုရက္ခတော။
ပလောကဓမ္မာ တိဋ္ဌန္တိ၊ ပုရာဏေဟိ အမိဿိတာ။

အဒဿနတော အာယန္တိ၊ ဘဂ္ဂါ ဂစ္ဆန္တု'ဒဿနံ။
ဝိဇ္ဇုပ္ပါဒေါ အာကာသေ၊ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ ဝယန္တိ စာတိ[1]။ (၆)

၇၁၆။ ဧဝံ အာဟာရမယာဒီသု တိလက္ခဏံ အာရောပေတ္ဝာ ပုန **ဓမ္မတာရူပေ** တိလက္ခဏံ အာရောပေတိ။ **ဓမ္မတာရူပံ** နာမ ဗဟိဒ္ဓါ အနိန္ဒြိယဗဒ္ဓံ အယ လောဟ တိပု သီသ သုဝဏ္ဏ ရဇတ မုတ္တာ မဏိ ဝေဠုရိယ သင်္ခသိလာ ပဝါဠ လောဟိတင်္ဂ မသာရဂလ ဘူမိ ပါသာဏ ပဗ္ဗတ တိဏရုက္ခ လတာဒိဘေဒံ ဝိဝဋ္ဋကပ္ပတော ပဋ္ဌာယ ဥပ္ပဇ္ဇနကရူပံ။ တဒဿ အသောကင်္ကုရာဒိဝသေန ပါကဋံ ဟောတိ။

အသောကင်္ကုရံ ဟိ အာဒိတောဝ တနုရတ္တံ ဟောတိ၊ တတော ဒ္ဝိဟတိဟတ္ထယေန ဃနရတ္တံ၊ ပုန ဒ္ဝိဟတိဟတ္ထယေန မန္ဒရတ္တံ၊ တတော တရုဏပလ္လဝဝဏ္ဏံ၊

1. မဟာနိ ၃၂-ဝိဋ္ဌာဒီသု။

tato pariṇatapallavavaṇṇaṁ, tato haritapaṇṇavaṇṇaṁ. Tato nīlapaṇṇavaṇṇaṁ. Tato nīlapaṇṇavaṇṇakālato paṭṭhāya sabhāgarūpasantatimanuppabandhāpayamānaṁ saṁvaccharamattena paṇḍupalāsaṁ hutvā vaṇṭato chijjitvā patati.

So taṁ pariggahetvā "tanurattakāle pavattarūpaṁ ghanarattakālaṁ appatvā nirujjhati. Ghanarattakāle pavattarūpaṁ mandarattakālaṁ. Mandarattakāle pavattarūpaṁ taruṇapallavavaṇṇakālaṁ. Taruṇapallavavaṇṇakāle pavattaṁ pariṇatapallavavaṇṇakālaṁ. Pariṇatapallavaṇṇakāle pavattaṁ haritapaṇṇavaṇṇakālaṁ. Haritapaṇṇakāle pavattaṁ nīlapaṇṇavaṇṇakālaṁ. Nīlapaṇṇavaṇṇakāle pavattaṁ paṇḍupalāsakālaṁ. Paṇḍupalāsakāle pavattaṁ vaṇṭato chijjitvā patanakālaṁ appatvāva nirujjhati, tasmā taṁ aniccaṁ dukkhamanattā"ti tilakkhaṇaṁ āropeti, evaṁ tattha tilakkhaṇaṁ āropetvā iminā nayena sabbampi dhammatārūpaṁ sammasati. (7)

Evaṁ tāva **rūpasattakavasena** tilakkhaṇaṁ āropetvā saṅkhāre sammasati.

Arūpasattakasammasanakathā

717. Yampana vuttaṁ "arūpasattakavasenā"ti, tattha ayaṁ mātikā, kalāpato, yamakato, khaṇikato, paṭipāṭito, diṭṭhi-ugghāṭanato, mānasamugghāṭanato, nikantipariyādānatoti.

Tattha **kalāpato**ti phassapañcamakā[1] dhammā. Kathaṁ kalāpato sammasatīti? Idha bhikkhu iti paṭisañcikkhati—"ye ime 'kesā aniccā dukkhā anattā'ti sammasane uppannā phassapañcamakā dhammā, ye ca 'lomā -pa- matthaluṅgaṁ aniccaṁ dukkhamanattā'ti sammasane uppannā phassapañcamakā dhammā, sabbe te itarītaraṁ appatvā pabbaṁpabbaṁ odhi-odhi[2] hutvā tattakapāle pakkhittatilā viya taṭataṭāyantā vinaṭṭhā, tasmā aniccā dukkhā anattā"ti. Ayaṁ tāva **visuddhikathāyaṁ** nayo.

Ariyavaṁsakathāyampana "heṭṭhā rūpasattake sattasuṭhānesu 'rūpaṁ aniccaṁ dukkhamanattā'ti pavattaṁ cittaṁ aparena cittena 'aniccaṁ dukkhamanattā'ti sammasanto

1. Phassapañcakā (Ka-Sī) 2. Pabbapabbaṁ odhi-odhiṁ (Sī)

တတော ပရိဏာတပလ္လဝဝဏ္ဏံ၊ တတော ဟရိတပဏ္ဏဝဏ္ဏံ။ တတော နီလပဏ္ဏ-ဝဏ္ဏံ။ တတော နီလပဏ္ဏဝဏ္ဏကာလတော ပဋ္ဌာယ သဘာဂရူပသန္တတိမနုပ-ဗန္ဓာပယမာနံ သံဝစ္ဆရမတ္တေန ပဏ္ဍုပလာသံ ဟုတ္ဝာ ဝဏ္ဏတော ဆိဇ္ဇိတ္ဝာ ပတတိ။

သော တံ ပရိဂ္ဂဟေတ္ဝာ "တနုရတ္တကာလေ ပဝတ္တရူပံ ဃနရတ္တကာလံ အပ္ပတ္ဝာ နိရုဇ္ဈတိ။ ဃနရတ္တကာလေ ပဝတ္တရူပံ မန္ဒရတ္တကာလံ။ မန္ဒရတ္တကာလေ ပဝတ္တရူပံ တရုဏပလ္လဝဝဏ္ဏကာလံ။ တရုဏပလ္လဝဝဏ္ဏကာလေ ပဝတ္တံ ပရိဏ-တပလ္လဝဝဏ္ဏကာလံ။ ပရိဏတပလ္လဝဝဏ္ဏကာလေ ပဝတ္တံ ဟရိတပဏ္ဏဝဏ္ဏ-ကာလံ။ ဟရိတပဏ္ဏကာလေ ပဝတ္တံ နီလပဏ္ဏဝဏ္ဏကာလံ။ နီလပဏ္ဏဝဏ္ဏကာလေ ပဝတ္တံ ပဏ္ဍုပလာသကာလံ။ ပဏ္ဍုပလာသကာလေ ပဝတ္တံ ဝဏ္ဏတော ဆိဇ္ဇိတ္ဝာ ပတနကာလံ အပ္ပတ္ဝာဝ နိရုဇ္ဈတိ၊ တသ္မာ တံ အနိစ္စံ ဒုက္ခမနတ္တာ"တိ တိလက္ခဏံ အာရောပေတိ၊ ဧဝံ တတ္ထ တိလက္ခဏံ အာရောပေတ္ဝာ ဣမိနာ နယေန သဗ္ဗမ္ပိ ဓမ္မတာရူပံ သမ္မသတိ။ (၇)

ဧဝံ တာဝ **ရူပသင်္ဂကဝသေန** တိလက္ခဏံ အာရောပေတ္ဝာ သမ်ာ့ေ သမ္မသတိ။

အရူပသင်္ဂကသမ္မသနကထာ

၇၁၇။ ယမ္ပန ဝုတ္တံ "အရူပသင်္ဂကဝသေနာ"တိ၊ တတ္ထ အယံ မာတိကာ၊ ကလာပတော, ယမကတော, ခဏိကတော, ပဋိပါဋိတော, ဒိဋ္ဌိဥ္ဃာဋနတော, မာနသမုဂ္ဃာဋနတော, နိကန္တိပရိယာဒါနတောတိ။

တတ္ထ **ကလာပတော**တိ ဖဿပဉ္စမကာ[1] ဓမ္မာ။ ကထံ ကလာပတော သမ္မသတီတိ? ဣမ ဘိက္ခု၊ ဣတိ ပဋိသဉ္ဇိက္ခတိ—"ယေ ဣမေ 'ကေသာ အနိစ္စာ ဒုက္ခာ အနတ္တာ'တိ သမ္မသနေ ဥပ္ပန္နာ ဖဿပဉ္စမကာ ဓမ္မာ၊ ယေ စ 'လောမာ။ ပ ။ မတ္ထလုင်္ဂံ' အနိစ္စံ ဒုက္ခမနတ္တာ'တိ သမ္မသနေ ဥပ္ပန္နာ ဖဿပဉ္စမကာ ဓမ္မာ၊ သဗ္ဗေ ဧတေ ဣတရီတရံ အပ္ပတ္ဝာ ပဗ္ဗံပဗ္ဗံ ဩဓိဩဓိ[2] ဟုတ္ဝာ တတ္ထကပါလေ ပက္ခိတ္တတိလာ ဝိယ တဋတဋာယန္တာ ဝိနဋ္ဌာ၊ တသ္မာ အနိစ္စာ ဒုက္ခာ အနတ္တာ"တိ။ အယံ တာဝ **ဝိသုဒ္ဓိကထာယံ** နယော။

အရိယဝံသကထာယမ္ပန "ဟေဋ္ဌာ ရူပသင်္ဂကေ သတ္တသု ဌာနေသု 'ရူပံ အနိစ္စံ ဒုက္ခမနတ္တာ'တိ ပဝတ္တံ စိတ္တံ အပရေန စိတ္တေန 'အနိစ္စံ ဒုက္ခမနတ္တာ'တိ သမ္မသန္တော

1–ဖဿပဉ္စကာ (က-သီ) 2–ပဗ္ဗပဗ္ဗံ ဩဓိဩဓိံ (သီ)

‘kalāpato sammasatī’ti” vuttaṁ, taṁ yuttataraṁ. Tasmā sesānipi teneva nayena vibhajissāma. (1)

718. **Yamakato**ti idha bhikkhu ādānanikkheparūpaṁ “aniccaṁ dukkhamanattā”ti sammasitvā tampi cittaṁ aparena cittena “aniccaṁ dukkhamanattā”ti sammasati. Vayovuḍḍhatthaṅgamarūpaṁ, āhāramayaṁ, utumayaṁ, kammajaṁ, cittasamuṭṭhānaṁ, dhammatārūpaṁ “aniccaṁ dukkhamanattā”ti sammasitvā tampi cittaṁ aparena cittena “aniccaṁ dukkhamanattā”ti sammasati. Evaṁ yamakato sammasati nāma. (2)

719. **Khaṇikato**ti idha bhikkhu ādānanikkheparūpaṁ “aniccaṁ dukkhamanattā”ti sammasitvā taṁ paṭhamacittaṁ dutiyacittena, dutiyaṁ tatiyena, tatiyaṁ catutthena, catutthaṁ pañcamena “etampi aniccaṁ dukkhamanattā”ti sammasati. Vayovuḍḍhatthaṅgamarūpaṁ, āhāramayaṁ, utumayaṁ, kammajaṁ, cittasamuṭṭhānaṁ, dhammatārūpaṁ “aniccaṁ dukkhamanattā”ti sammasitvā taṁ paṭhamacittaṁ dutiyacittena, dutiyaṁ tatiyena, tatiyaṁ catutthena, catutthaṁ pañcamena “etampi aniccaṁ dukkhamanattā”ti sammasati. Evaṁ rūpapariggāhakacittato[1] paṭṭhāya cattāri cattāri cittāni[2] sammasanto khaṇikato sammasati nāma. (3)

720. **Paṭipāṭito**ti ādānanikkheparūpaṁ “aniccaṁ dukkhamanattā”ti sammasitvā taṁ paṭhamacittaṁ dutiyacittena, dutiyaṁ tatiyena, tatiyaṁ catutthena -pa- dasamaṁ ekādasamena “etampi aniccaṁ dukkhamanattā”ti sammasati. Vayovuḍḍhatthaṅgamarūpaṁ, āhāramayaṁ, utumayaṁ, kammajaṁ, cittasamuṭṭhānaṁ, dhammatārūpaṁ “aniccaṁ dukkhamanattā”ti sammasitvā taṁ paṭhamacittaṁ dutiyacittena, dutiyaṁ tatiyena, tatiyaṁ catutthena -pa- dasamaṁ ekādasamena “etampi aniccaṁ dukkhamanattā”ti evaṁ[3] vipassanā paṭipāṭiyā sakalampi divasabhāgaṁ sammasituṁ vaṭṭeyya. Yāva dasamacittasammasanā pana rūpakammaṭṭhānampi arūpakammaṭṭhānampi paguṇaṁ hoti. Tasmā dasameyeva ṭhapetabbanti vuttaṁ. Evaṁ sammasanto paṭipāṭito sammasati nāma. (4)

721. **Diṭṭhi-ugghāṭanato māna-ugghāṭanato nikantipariyādānato**ti imesu tīsu visuṁ sammasananayo nāma natthi. Yampanetaṁ

1. Rūpapariggahato (I, Ka)
2. Cattāri cattāri (Syā, Ka) cattāri cittāni (I)
3. Dukkhamanattā”ti sammasati. Evaṁ (?)

‘ကလာပတော သမ္မသတီ’တိ” ဝုတ္တံ၊ တံ ယုတ္တတရံ။ တသ္မာ သေသာနိပိ တေနေဝ နယေန ဝိဘဇိဿာမ။ (၁)

၇၁၈။ **ယမကတော**တိ ဣဓ ဘိက္ခု အာဒါနနိက္ခေပရူပံ “အနိစ္စံ ဒုက္ခမနတ္တာ”တိ သမ္မသိတ္ဝာ တမ္ပိ စိတ္တံ အပရေန စိတ္တေန “အနိစ္စံ ဒုက္ခမနတ္တာ”တိ သမ္မသတိ။ ဝယောဝုဒ္ဓတ္ထင်္ဂမရူပံ, အာဟာရမယံ, ဥတုမယံ, ကမ္မဇံ, စိတ္တသမုဋ္ဌာနံ, ဓမ္မတာရူပံ “အနိစ္စံ ဒုက္ခမနတ္တာ”တိ သမ္မသိတ္ဝာ တမ္ပိ စိတ္တံ အပရေန စိတ္တေန “အနိစ္စံ ဒုက္ခမနတ္တာ”တိ သမ္မသတိ။ ဧဝံ ယမကတော သမ္မသတိ နာမ။ (၂)

၇၁၉။ **ခဏိကတော**တိ ဣဓ ဘိက္ခု အာဒါနနိက္ခေပရူပံ “အနိစ္စံ ဒုက္ခမနတ္တာ”တိ သမ္မသိတ္ဝာ တံ ပဌမစိတ္တံ ဒုတိယစိတ္တေန, ဒုတိယံ တတိယေန, တတိယံ စတုတ္ထေန, စတုတ္ထံ ပဉ္စမေန “တေပိ အနိစ္စံ ဒုက္ခမနတ္တာ”တိ သမ္မသတိ။ ဝယောဝုဒ္ဓတ္ထင်္ဂမရူပံ, အာဟာရမယံ, ဥတုမယံ, ကမ္မဇံ, စိတ္တသမုဋ္ဌာနံ, ဓမ္မတာရူပံ “အနိစ္စံ ဒုက္ခမနတ္တာ”တိ သမ္မသိတ္ဝာ တံ ပဌမစိတ္တံ ဒုတိယစိတ္တေန, ဒုတိယံ တတိယေန, တတိယံ စတုတ္ထေန, စတုတ္ထံ ပဉ္စမေန “တေပိ အနိစ္စံ ဒုက္ခမနတ္တာ”တိ သမ္မသတိ။ ဧဝံ ရူပပရိဂ္ဂါဟကစိတ္တတော[1] ပဋ္ဌာယ စတ္တာရိ စတ္တာရိ စိတ္တာနိ[2] သမ္မသန္တော ခဏိကတော သမ္မသတိ နာမ။ (၃)

၇၂၀။ **ပဋိပါဋိတော**တိ အာဒါနနိက္ခေပရူပံ “အနိစ္စံ ဒုက္ခမနတ္တာ”တိ သမ္မသိတ္ဝာ တံ ပဌမစိတ္တံ ဒုတိယစိတ္တေန, ဒုတိယံ တတိယေန, တတိယံ စတုတ္ထေန။ပ။ ဒသမံ ကောဒသမေန “တေပိ အနိစ္စံ ဒုက္ခမနတ္တာ”တိ သမ္မသတိ။ ဝယောဝုဒ္ဓတ္ထင်္ဂမရူပံ, အာဟာရမယံ, ဥတုမယံ, ကမ္မဇံ, စိတ္တသမုဋ္ဌာနံ, ဓမ္မတာရူပံ “အနိစ္စံ ဒုက္ခမနတ္တာ”တိ သမ္မသိတ္ဝာ တံ ပဌမစိတ္တံ ဒုတိယစိတ္တေန, ဒုတိယံ တတိယေန,တတိယံ စတုတ္ထေန။ပ။ ဒသမံ ကောဒသမေန “တေပိ အနိစ္စံ ဒုက္ခမနတ္တာ”တိ ဧဝံ[2] ဝိပဿနာ ပဋိပါဋိယာ သကလမ္ပိ ဒိဝသဘာဂံ သမ္မသိတုံ ဝဋ္ဋေယျ။ ယာဝ ဒသမစိတ္တသမ္မသနာ ပန ရူပကမ္မဋ္ဌာနမ္ပိ အရူပကမ္မဋ္ဌာနမ္ပိ ပဂုဏံ ဟောတိ။ တသ္မာ ဒသမေယေဝ ဌပေတဗ္ဗန္တိ ဝုတ္တံ။ ဧဝံ သမ္မသန္တော ပဋိပါဋိတော သမ္မသတိ နာမ။ (၄)

၇၂၁။ **ဒိဋ္ဌိဥဃဋ္ဋနတော မာနဥဃဋ္ဋနတော နိကန္တိပရိယာဒါန-တော**တိ ဣမေသု တီသု ဝိသုံ သမ္မသနနယော နာမ နတ္ထိ။ ယမ္ပနေတံ

1. ရူပပရိဂ္ဂဟတော (ဋီ၊က)
2. စတ္တာရိ စတ္တာရိ (သျာ၊ က) စတ္တာရိ စိတ္တာနိ (ဋီ)

၂-ဒုက္ခမနတ္တာ”တိ သမ္မသတိ။ ဧဝံ (?)

heṭṭhā rūpaṁ, idha ca arūpaṁ pariggahitaṁ, taṁ passanto rūpārūpato uddhaṁ aññaṁ sattaṁ nāma na passati. Sattassa adassanato paṭṭhāya sattasaññā ugghāṭitā hoti. Sattasaññaṁ ugghāṭitacittena saṅkhāre pariggaṇhato diṭṭhi nuppajjati. Diṭṭhiyā anuppajjamānāya **diṭṭhi ugghāṭitā** nāma hoti. Diṭṭhi-ugghāṭitacittena saṅkhāre pariggaṇhato māno nuppajjati. Māne anuppajjante **māno samugghāṭito** nāma hoti. Mānasamugghāṭitacittena saṅkhāre pariggaṇhato taṇhā nuppajjati. Taṇhāya anuppajjantiyā **nikanti pariyādiṇṇā** nāma hotīti idaṁ tāva **Visuddhikathāyaṁ** vuttaṁ.

Ariyavaṁsakathāyaṁ pana "diṭṭhi-ugghāṭanato mānasamugghāṭanato nikantipariyādānato"ti mātikaṁ ṭhapetvā ayaṁ nayo dassito.

"Ahaṁ vipassāmi, mama vipassanā"ti gaṇhato hi diṭṭhisamugghāṭanaṁ nāma na hoti. "Saṅkhārāva saṅkhāre vipassanti sammasanti vavatthapenti pariggaṇhanti paricchindantī"ti gaṇhato pana **diṭṭhi-ugghāṭanaṁ** nāma hoti.

"Suṭṭhu vipassāmi, manāpaṁ vipassāmī"ti gaṇhato mānasamugghāṭo nāma na hoti. "Saṅkhārāva saṅkhāre vipassanti sammasanti vavatthapenti pariggaṇhanti paricchindantī"ti gaṇhato pana **mānasamugghāṭo** nāma hoti.

"Vipassituṁ sakkomī"ti vipassanaṁ assādentassa nikantipariyādānaṁ nāma na hoti. "Saṅkhārāva saṅkhāre vipassanti sammasanti vavatthapenti pariggaṇhanti paricchindantī"ti gaṇhato pana **nikantipariyādānaṁ** nāma hoti.

Sace saṅkhārā attā bhaveyyuṁ, attāti gahetuṁ vaṭṭeyyuṁ, anattā ca pana attāti gahitā, tasmā te avasavattanaṭṭhena anattā, hutvā abhāvaṭṭhena aniccā, uppādavayapaṭipīḷanaṭṭhena dukkhāti passato **diṭṭhi-ugghāṭanaṁ** nāma hoti.

Sace saṅkhārā niccā bhaveyyuṁ, niccāti gahetuṁ vaṭṭeyyuṁ, aniccā ca pana niccāti gahitā, tasmā te hutvā abhāvaṭṭhena aniccā, uppādavayapaṭipīḷanaṭṭhena dukkhā, avasavattanaṭṭhena anattāti passato **mānasamugghāṭo** nāma hoti.

ဟေဋ္ဌာ ရူပံ, ဇုဓ စ အရူပံ ပရိဂ္ဂဟိတံ၊ တံ ပဿန္တော ရူပါရူပတော ဥဒ္ဓံ အညံ သတ္တံ နာမ န ပဿတိ။ သတ္တဿ အဒဿနတော ပဋ္ဌာယ သတ္တသညာ ဥဋ္ဌာဒိတာ ဟောတိ။ သတ္တသညံ ဥဋ္ဌာဒိတစိတ္တေန သမ်ာရေ ပရိဂ္ဂဏှတော ဒိဋ္ဌိ နုပ္ပဇ္ဇတိ။ ဒိဋ္ဌိယာ အနုပ္ပဇ္ဇမာနာယ **ဒိဋ္ဌိ ဥဋ္ဌာဒိတာ** နာမ ဟောတိ။ ဒိဋ္ဌိဥဋ္ဌာဒိတစိတ္တေန သမ်ာရေ ပရိဂ္ဂဏှတော မာနော နုပ္ပဇ္ဇတိ။ မာနေ အနုပ္ပဇ္ဇန္တေ **မာနော သမုဿာဒိတော** နာမ ဟောတိ။ မာနသမုဿာဒိတစိတ္တေန သမ်ာရေ ပရိဂ္ဂဏှတော တဏှာ နုပ္ပဇ္ဇတိ။ တဏှာယ အနုပ္ပဇ္ဇနကိယာ **နိကန္တိ ပရိယာဒိဏ္ဏာ** နာမ ဟောတီတိ ဣဒံ တာဝ **ဝိသုဒ္ဓိကထာယံ** ဝုတ္တံ။

အရိယဝံသကထာယံ ပန "ဒိဋ္ဌိဥဋ္ဌာဒနတော မာနသမုဿာဒနတော နိကန္တိ-ပရိယာဒါနတော"တိ မာတိကံ ဌပေတ္ဝာ အယံ နယော ဒဿိတော။

"အဟံ ဝိပဿာမိ၊ မမ ဝိပဿနာ"တိ ဂဏှတော ဟိ ဒိဋ္ဌိသမုဋ္ဌာနံ နာမ န ဟောတိ။ "သမ်ာရာဝ သမ်ာရေ ဝိပဿန္တိ သမ္မသန္တိ ဝဝတ္ထပေန္တိ ပရိဂ္ဂဏှန္တိ ပရိစ္ဆိန္ဒန္တီ"တိ ဂဏှတော ပန **ဒိဋ္ဌိဥဋ္ဌာဒနံ** နာမ ဟောတိ။

"သုဋ္ဌု ဝိပဿာမိ၊ မနာပံ ဝိပဿာမီ"တိ ဂဏှတော မာနသမုဋ္ဌာနော နာမ န ဟောတိ။ "သမ်ာရာဝ သမ်ာရေ ဝိပဿန္တိ သမ္မသန္တိ ဝဝတ္ထပေန္တိ ပရိဂ္ဂဏှန္တိ ပရိစ္ဆိန္ဒန္တီ"တိ ဂဏှတော ပန **မာနသမုဿာဒနော** နာမ ဟောတိ။

"ဝိပဿိတုံ သက္ကောမီ"တိ ဝိပဿနံ အဿာဒေန္တဿ နိကန္တိပရိယာဒါနံ နာမ န ဟောတိ။ "သမ်ာရာဝ သမ်ာရေ ဝိပဿန္တိ သမ္မသန္တိ ဝဝတ္ထပေန္တိ ပရိဂ္ဂဏှန္တိ ပရိစ္ဆိန္ဒန္တီ"တိ ဂဏှတော ပန **နိကန္တိပရိယာဒါနံ** နာမ ဟောတိ။

သစေ သမ်ာရာ အတ္တာ ဘဝေယျုံ၊ အတ္တာတိ ဂဟေတုံ ဝဋ္ဋေယျုံ၊ အနတ္တာ စ ပန အတ္တာတိ ဂဟိတာ၊ တသ္မာ တေ အဝသဝတ္တနဋ္ဌေန အနတ္တာ၊ ဟုတ္ဝာ အဘာဝဋ္ဌေန အနိစ္စာ၊ ဥပ္ပါဒဝယပဋိပီဠနဋ္ဌေန ဒုက္ခာတိ ပဿတော **ဒိဋ္ဌိ-ဥဋ္ဌာဒနံ** နာမ ဟောတိ။

သစေ သမ်ာရာ နိစ္စာ ဘဝေယျုံ၊ နိစ္စာတိ ဂဟေတုံ ဝဋ္ဋေယျုံ၊ အနိစ္စာ စ ပန နိစ္စာတိ ဂဟိတာ၊ တသ္မာ တေ ဟုတ္ဝာ အဘာဝဋ္ဌေန အနိစ္စာ၊ ဥပ္ပါဒဝယပဋိပီဠနဋ္ဌေန ဒုက္ခာ၊ အဝသဝတ္တနဋ္ဌေန အနတ္တာတိ ပဿတော **မာနသမုဿာဒနော** နာမ ဟောတိ။

Sace saṅkhārā sukhā bhaveyyuṁ, sukhāti gahetuṁ vaṭṭeyyuṁ, dukkhā ca pana sukhāti gahitā, tasmā te uppādavayapaṭipīḷanaṭṭhena dukkhā, hutvā abhāvaṭṭhena aniccā, avasavattanaṭṭhena anattāti passato **nikantipariyādānaṁ** nāma hoti.

Evaṁ saṅkhāre anattato passantassa **diṭṭhisamugghāṭanaṁ** nāma hoti. Aniccato passantassa **mānasamugghāṭanaṁ** nāma hoti. Dukkhato passantassa **nikantipariyādānaṁ** nāma hoti. Iti ayaṁ vipassanā attano attano ṭhāneyeva tiṭṭhatīti. (5-6-7)

Evaṁ **arūpasattakavasenā**pi tilakkhaṇaṁ āropetvā saṅkhāre sammasati. Ettāvatā panassa rūpakammaṭṭhānampi arūpakammaṭṭhānampi paguṇaṁ hoti.

722. So evaṁ paguṇarūpārūpakammaṭṭhāno yā upari bhaṅgānupassanato paṭṭhāya pahānapariññāvasena sabbākārato pattabbā aṭṭhārasa mahāvipassanā, tāsaṁ idheva tāva ekadesaṁ paṭivijjhanto tappaṭipakkhe dhamme pajahati.

Aṭṭhārasa mahāvipassanā nāma aniccānupassanādikā paññā. Yāsu aniccānupassanaṁ bhāvento niccasaññaṁ pajahati, dukkhānupassanaṁ bhāvento sukhasaññaṁ pajahati, anattānupassanaṁ bhāvento attasaññaṁ pajahati, nibbidānupassanaṁ bhāvento nandiṁ pajahati, virāgānupassanaṁ bhāvento rāgaṁ pajahati, nirodhānupassanaṁ bhāvento samudayaṁ pajahati, paṭinissaggānupassanaṁ bhāvento ādānaṁ pajahati, khayānupassanaṁ bhāvento ghanasaññaṁ pajahati, vayānupassanaṁ bhāvento āyūhanaṁ pajahati, vipariṇāmānupassanaṁ bhāvento dhuvasaññaṁ pajahati, animittānupassanaṁ bhāvento nimittaṁ pajahati, appaṇihitānupassanaṁ bhāvento paṇidhiṁ pajahati, suññatānupassanaṁ bhāvento abhinivesaṁ pajahati, adhipaññādhammavipassanaṁ bhāvento sārādānābhinivesaṁ pajahati, yathābhūtañāṇadassanaṁ bhāvento sammohābhinivesaṁ pajahati, ādīnavānupassanaṁ bhāvento ālayābhinivesaṁ pajahati, paṭisaṅkhānupassanaṁ bhāvento appaṭisaṅkhaṁ pajahati, vivaṭṭānupassanaṁ bhāvento saṁyogābhinivesaṁ pajahati[1].

1. Paṭisaṁ 31 piṭṭhādīsu tannissayapāḷi.

သစေ သင်္ခါရာ သုခါ ဘဝေယ္యုံ၊ သုခါတိ ဂဟေတုံ ဝဋ္ဋေယ္యုံ၊ ဒုက္ခာ စ ပန သုခါတိ ဂဟိတာ၊ တသ္မာ တေ ဥပ္ပါဒဝယပဋိပီဠနဋ္ဌေန ဒုက္ခာ၊ ဟုတ္ဝာ အဘာဝဋ္ဌေန အနိစ္စာ၊ အဝသဝတ္တနဋ္ဌေန အနတ္တာတိ ပဿတော **နိကန္တိ-ပရိယာဒါနံ** နာမ ဟောတိ။

ဧဝံ သင်္ခါရေ အနတ္တတော ပဿန္တဿ **ဒိဋ္ဌိသမုဂ္ဃါဋနံ** နာမ ဟောတိ။ အနိစ္စတော ပဿန္တဿ **မာနသမုဂ္ဃါဋနံ** နာမ ဟောတိ။ ဒုက္ခတော ပဿန္တဿ **နိကန္တိပရိယာဒါနံ** နာမ ဟောတိ။ ဣတိ အယံ ဝိပဿနာ အတ္တနော အတ္တနော ဋ္ဌာနေယေဝ တိဋ္ဌတိတိ။ (၅-၆-၇)

ဧဝံ **အရူပဿတ္တကဝသေနာ**ပိ တိလက္ခဏံ အာရောပေတ္ဝာ သင်္ခါရေ သမ္မသတိ။ တ္ထောဝတာ ပနဿ ရူပကမ္မဋ္ဌာနမ္ပိ အရူပကမ္မဋ္ဌာနမ္ပိ ပဂုဏံ ဟောတိ။

၇၂၂။ သော ဧဝံ ပဂုဏရူပါရူပကမ္မဋ္ဌာနော ယာ ဥပရိ ဘင်္ဂါနုပဿနတော ပဋ္ဌာယ ပဟာနပရိညာဝသေန သမ္ဘာဝေတဗ္ဗာ အဋ္ဌာရသ မဟာ-ဝိပဿနာ၊ တာသံ ဣဓေဝ တာဝ ကေဒေသံ ပဋိဝိဇ္ဈန္တော တပ္ပဋိပက္ခေ ဓမ္မေ ပဇဟတိ။

အဋ္ဌာရသ မဟာဝိပဿနာ နာမ အနိစ္စာနုပဿနာဒိကာ ပညာ။ ယာသု အနိစ္စာနုပဿနံ ဘာဝေန္တော နိစ္စသညံ ပဇဟတိ၊ ဒုက္ခာနုပဿနံ ဘာဝေန္တော သုခသညံ ပဇဟတိ၊ အနတ္တာနုပဿနံ ဘာဝေန္တော အတ္တသညံ ပဇဟတိ၊ နိဗ္ဗိဒါနုပဿနံ ဘာဝေန္တော နန္ဒိံ ပဇဟတိ၊ ဝိရာဂါနုပဿနံ ဘာဝေန္တော ရာဂံ ပဇဟတိ၊ နိရောဓာနုပဿနံ ဘာဝေန္တော သမုဒယံ ပဇဟတိ၊ ပဋိနိဿဂ္ဂါနုပဿနံ ဘာဝေန္တော အာဒါနံ ပဇဟတိ၊ ခယာနုပဿနံ ဘာဝေန္တော ဃနသညံ ပဇဟတိ၊ ဝယာနုပဿနံ ဘာဝေန္တော အာယူဟနံ ပဇဟတိ၊ ဝိပရိဏာမာနုပဿနံ ဘာဝေန္တော ဓုဝသညံ ပဇဟတိ၊ အနိမိတ္တာ-နုပဿနံ ဘာဝေန္တော နိမိတ္တံ ပဇဟတိ၊ အပ္ပဏိဟိတာနုပဿနံ ဘာဝေန္တော ပဏိဓိံ ပဇဟတိ၊ သုညတာနုပဿနံ ဘာဝေန္တော အဘိနိဝေသံ ပဇဟတိ၊ အဓိပညာဓမ္မဝိပဿနံ ဘာဝေန္တော သာရာဒါန-ဘိနိဝေသံ ပဇဟတိ၊ ယထာဘူတဉာဏဒဿနံ ဘာဝေန္တော သမ္မောဟာဘိနိဝေသံ ပဇဟတိ၊ အာဒီနဝါနုပဿနံ ဘာဝေန္တော အာလယာဘိနိဝေသံ ပဇဟတိ၊ ပဋိသင်္ခါ-နုပဿနံ ဘာဝေန္တော အပ္ပဋိသင်္ခံ ပဇဟတိ၊ ဝိဝဋ္ဋာနုပဿနံ ဘာဝေန္တော သံယောဂါဘိနိဝေသံ ပဇဟတိ[1]။

Tāsu yasmā iminā aniccādilakkhaṇattayavasena saṅkhārā diṭṭhā, tasmā aniccadukkha-anattānupassanā paṭividdhā honti. Yasmā ca "yā ca aniccānupassanā yā ca animittānupassanā, ime dhammā ekatthā, byañjanameva nānaṁ". Tathā "yā ca dukkhānupassanā yā ca appaṇihitānupassanā, ime dhammā ekatthā, byañjanameva nānaṁ". "Yā ca anattānupassanā yā ca suññatānupassanā, ime dhammā ekatthā, byañjanameva nānan"ti[1] vuttaṁ. Tasmā tāpi paṭividdhā honti.

Adhipaññādhammavipassanā pana sabbāpi vipassanā. Yathābhūtañāṇadassanaṁ kaṅkhāvitaraṇavisuddhiyā eva saṅgahitaṁ. Iti idampi dvayaṁ paṭividdhameva hoti. Sesesu vipassanāñāṇesu kiñci paṭividdhaṁ, kiñci appaṭividdhaṁ, tesaṁ vibhāgaṁ parato āvikarissāma.

Yadeva hi paṭividdhaṁ, taṁ sandhāya idaṁ vuttaṁ "evaṁ paguṇarūpārūpakammaṭṭhāno yā upari bhaṅgānupassanato paṭṭhāya pahānapariññāvasena sabbākārato pattabbā aṭṭhārasa mahāvipassanā. Tāsaṁ idheva tāva ekadesaṁ paṭivijjhanto tappaṭipakkhe dhamme pajahatī"ti.

Udayabbayañāṇakathā

723. So evaṁ aniccānupassanādipaṭipakkhānaṁ niccasaññādīnaṁ pahānena visuddhañāṇo sammasanañāṇassa pāraṁ gantvā, yaṁ taṁ sammasanañāṇānantaraṁ "paccuppannānaṁ dhammānaṁ vipariṇāmānupassane paññā udayabbayānupassane ñāṇan"ti[2] **udayabbayānupassanaṁ** vuttaṁ, tassa adhigamāya yogaṁ ārabhati. Ārabhamāno ca saṅkhepato tāva ārabhati. Tatrāyaṁ Pāḷi—

> "Kathaṁ paccuppannānaṁ dhammānaṁ vipariṇāmānupassane paññā udayabbayānupassane ñāṇaṁ? Jātaṁ rūpaṁ paccuppannaṁ, tassa nibbattilakkhaṇaṁ udayo, vipariṇāmalakkhaṇaṁ vayo, anupassanā ñāṇaṁ. Jātā vedanā, saññā, saṅkhārā, viññāṇaṁ. Jātaṁ cakkhu -pa- jāto bhavo paccuppanno, tassa nibbattilakkhaṇaṁ udayo, vipariṇāmalakkhaṇaṁ vayo, anupassanā ñāṇan"ti[3].

1. Paṭisaṁ 259 piṭṭhe. 2. Paṭisaṁ 1 piṭṭhe. 3. Paṭisaṁ 52 piṭṭhe.

တာသု ယသ္မာ ဣမိနာ အနိစ္စာဒိလက္ခဏတ္တယဝသေန သင်္ခါရာ ဒိဋ္ဌာ၊ ဘသ္မာ အနိစ္စ-ဒုက္ခ-အနတ္တာနုပဿနာ ပဋိဝိဒ္ဓါ ဟောန္တိ။ ယသ္မာ ဝ "ယာ ဝ အနိစ္စာနုပဿနာ ယာ စ အနိမိတ္တာနုပဿနာ၊ ဣမေ ဓမ္မာ ကေတ္ထာ ဧကဋ္ဌာ နာနံ"။ တထာ "ယာ စ ဒုက္ခာနုပဿနာ ယာ ဝ အပ္ပဏိဟိတာနုပဿနာ၊ ဣမေ ဓမ္မာ ကေတ္ထာ၊ ဧကဋ္ဌာနမေဝ နာနံ"။ "ယာ စ အနတ္တာနုပဿနာ ယာ စ သုညတာနုပဿနာ၊ ဣမေ ဓမ္မာ ကေတ္ထာ၊ ဧကဋ္ဌာနမေဝ နာန"န္တိ ဝုတ္တံ။ တသ္မာ တာပိ ပဋိဝိဒ္ဓါ ဟောန္တိ။

အဓိပညာဓမ္မဝိပဿနာ ပန သဗ္ဗာပိ ဝိပဿနာ။ ယထာဘူတဉာဏဒဿနံ ကင်္ခါဝိတရဏဝိသုဒ္ဓိယာ ဧဝ သင်္ဂဟိတံ။ ဣတိ ဣဒမ္ပိ ဒွယံ ပဋိဝိဒ္ဓမေဝ ဟောတိ။ သေသေသု ဝိပဿနာဉာဏေသု ကိဉ္စိ ပဋိဝိဒ္ဓံ၊ ကိဉ္စိ အပ္ပဋိဝိဒ္ဓံ၊ တေသံ ဝိဘာဂံ ပရတော အာဝိကရိဿာမ။

ယဒေဝ ဟိ ပဋိဝိဒ္ဓံ၊ တံ သန္ဓာယ ဣဒံ ဝုတ္တံ "ဧဝံ ပဂုဏရူပါရူပကမ္မဋ္ဌာနော ယာ ဥပရိ ဘင်္ဂါနုပဿနတော ပဋ္ဌာယ ပဟာနပရိညာဝသေန သဗ္ဗာကာရတော ပတ္တဗ္ဗာ အဋ္ဌာရသ မဟာဝိပဿနာ။ တာသံ ဣဓေဝ တာဝ ဧကဒေသံ ပဋိဝိဇ္ဈန္တော တပ္ပဋိပက္ခေ ဓမ္မေ ပဇဟတီ"တိ။

ဥဒယဗ္ဗယဉာဏကထာ

၇၂၃။ သော ဧဝံ အနိစ္စာနုပဿနာဒိပဋိပက္ခာနံ နိစ္စသညာဒီနံ ပဟာနေန ဝိသုဒ္ဓဉာဏော သမ္မသနဉာဏဿ ပါရံ ဂန္ဓွာ, ယံ တံ သမ္မသနဉာဏာနန္တရံ "ပစ္စုပ္ပန္နာနံ ဓမ္မာနံ ဝိပရိဏာမာနုပဿနေ ပညာ ဥဒယဗ္ဗယာနုပဿနေ ဉာဏ"န္တိ [1] **ဥဒယဗ္ဗယာနုပဿနံ** ဝုတ္တံ၊ တဿ အဓိဂမာယ ယောဂံ အာရဘတိ။ အာရဘမာနော စ သင်္ခေပတော တာဝ အာရဘတိ။ တတြာယံ ဠာဠိ—

> "ကထံ ပစ္စုပ္ပန္နာနံ ဓမ္မာနံ ဝိပရိဏာမာနုပဿနေ ပညာ ဥဒယဗ္ဗယာနုပဿနေ ဉာဏံ? ဇာတံ ရူပံ ပစ္စုပ္ပန္နံ၊ တဿ နိဗ္ဗတ္တိလက္ခဏံ ဥဒယော၊ ဝိပရိဏာမလက္ခဏံ ဝယော၊ အနုပဿနာ ဉာဏံ။ ဇာတာ ဝေဒနာ, သညာ, သင်္ခါရာ, ဝိညာဏံ။ ဇာတံ စက္ခု။ပ။ ဇာတော ဘဝေါ ပစ္စုပ္ပန္နော၊ တဿ နိဗ္ဗတ္တိလက္ခဏံ ဥဒယော၊ ဝိပရိဏာမလက္ခဏံ ဝယော၊ အနုပဿနာ ဉာဏ"န္တိ[2]။

၁-ပဋိသံ ၂၅၉-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ပဋိသံ ၁-ပိဋ္ဌေ။ ၃-ပဋိသံ ၄၂-ပိဋ္ဌေ။

So iminā Pāḷinayena jātassa nāmarūpassa nibbattilakkhaṇaṁ jātiṁ uppādaṁ abhinavākāraṁ "udayo"ti, vipariṇāmalakkhaṇaṁ khayaṁ bhaṅgaṁ "vayo"ti samanupassati. So evaṁ pajānāti "imassa nāmarūpassa uppattito pubbe anuppannassa rāsi vā nicayo vā natthi, uppajjamānassāpi rāsito vā nicayato vā āgamanaṁ nāma natthi, nirujjhamānassāpi disāvidisāgamanaṁ nāma natthi, niruddhassāpi ekasmiṁ ṭhāne rāsito nicayatonidhānato avaṭṭhānaṁ nāma natthi. Yathā pana vīṇāya vādiyamānāya uppannasaddassa neva uppattito pubbe sannicayo atthi, na uppajjamāno sannicayato āgato, na nirujjhamānassa disāvidisāgamanaṁ atthi, na niruddho katthaci sannicito tiṭṭhati, atha kho vīṇañca upavīṇañca purisassa ca tajjaṁ vāyāmaṁ paṭicca ahutvā sambhoti, hutvā paṭiveti. Evaṁ sabbepi rūpārūpino dhammā ahutvā sambhonti, hutvā paṭiventī"ti.

724. Evaṁ saṅkhepato udayabbayamanasikāraṁ katvā puna yāni etasseva udayabbayañāṇassa Vibhaṅge—

> "Avijjāsamudayā rūpasamudayoti paccayasamudayaṭṭhena rūpakkhandhassa udayaṁ passati. Taṇhāsamudayā. Kammasamudayā. Āhārasamudayā rūpasamudayoti paccayasamudayaṭṭhena rūpakkhandhassa udayaṁ passati. Nibbattilakkhaṇaṁ passantopi rūpakkhandhassa udayaṁ passati. Rūpakkhandhassa udayaṁ passanto imāni pañca lakkhaṇāni passati.
>
> Avijjānirodhā rūpanirodhoti paccayanirodhaṭṭhena rūpakkhandhassa vayaṁ passati. Taṇhānirodhā. Kammanirodhā. Āhāranirodhā rūpanirodhoti paccayanirodhaṭṭhena rūpakkhandhassa vayaṁ passati. Vipariṇāmalakkhaṇaṁ passantopi rūpakkhandhassa vayaṁ passati. Rūpakkhandhassa vayaṁ passantopi imāni pañca lakkhaṇāni passati"[1].
>
> Tathā "avijjāsamudayā vedanāsamudayoti paccayasamudayaṭṭhena vedanākkhandhassa udayaṁ passati. Taṇhāsamudayā. Kammasamudayā. Phassasamudayā vedanāsamudayoti paccayasamudayaṭṭhena vedanākkhandhassa udayaṁ passati. Nibbattilakkhaṇaṁ passantopi

1. Paṭisaṁ 53 piṭṭhe.

သော ဣမိနာ ပါဠိနယေန ဇာတဿ နာမရူပဿ နိဗ္ဗတ္တိလက္ခဏံ ဇာတိံ ဥပ္ပါဒံ အဘိနဝါကာရံ "ဥဒယော"တိ, ဝိပရိဏာမလက္ခဏံ ခယံ ဘင်္ဂံ "ဝယော"တိ သမနုပဿတိ။ သော ဧဝံ ပဇာနာတိ "ဣမဿ နာမရူပဿ ဥပ္ပတ္တိတော ပုဗ္ဗေ အနုပ္ပန္နဿ ရာသိ ဝါ နိစယော ဝါ နတ္ထိ၊ ဥပ္ပဇ္ဇမာနဿာပိ ရာသိတော ဝါ နိစယတော ဝါ အာဂမနံ နာမ နတ္ထိ၊ နိရုဇ္ဈမာနဿာပိ ဒိသာ-ဝိဒိသာဂမနံ နာမ နတ္ထိ၊ နိရုဒ္ဓဿာပိ ဧကသ္မိံ ဌာနေ ရာသိတော နိစယတော-နိဓာနတော အဝဋ္ဌာနံ နာမ နတ္ထိ။ ယထာ ပန ဝိဏ္ဏာယ ဝါဒိယမာနာယ ဥပ္ပန္နသဒ္ဒဿ နေဝ ဥပ္ပတ္တိတော ပုဗ္ဗေ သန္နိစယော အတ္ထိ၊ န ဥပ္ပဇ္ဇမာနော သန္နိစယတော အာဂတော၊ န နိရုဇ္ဈမာနဿ ဒိသာဝိဒိသာဂမနံ အတ္ထိ၊ န နိရုဒ္ဓော ကတ္ထစိ သန္နိစိတော တိဋ္ဌတိ၊ အထ ခေါ ဝိဏ္ဏာ ဥပဝိဏ္ဏာ ပုရိသဿ စ တဉ္စ ဝါယာမံ ပဋိစ္စ အဟုတ္ဝာ သမ္ဘောတိ၊ ဟုတ္ဝာ ပဋိဧတိ။ ဧဝံ သဗ္ဗေပိ ရူပါရူပိနော ဓမ္မာ အဟုတ္ဝာ သမ္ဘောန္တိ၊ ဟုတ္ဝာ ပဋိဝေန္တိ"တိ။

၇၂၄။ ဧဝံ သင်္ခေပတော ဥဒယဗ္ဗယမနသိကာရံ ကတ္ဝာ ပုန ယာနိ တေသေဝ ဥဒယဗ္ဗယဉာဏဿ ဝိဘင်္ဂေ—

"အဝိဇ္ဇာသမုဒယာ ရူပသမုဒယောတိ ပစ္စယသမုဒယဋ္ဌေန ရူပက္ခန္ဓဿ ဥဒယံ ပဿတိ။ တဏှာသမုဒယာ။ ကမ္မသမုဒယာ။ အာဟာရသမုဒယာ ရူပသမုဒယောတိ ပစ္စယသမုဒယဋ္ဌေန ရူပက္ခန္ဓဿ ဥဒယံ ပဿတိ။ နိဗ္ဗတ္တိလက္ခဏံ ပဿန္တောပိ ရူပက္ခန္ဓဿ ဥဒယံ ပဿတိ။ ရူပက္ခန္ဓဿ ဥဒယံ ပဿန္တော ဣမာနိ ပဉ္စ လက္ခဏာနိ ပဿတိ။

အဝိဇ္ဇာနိရောဓာ ရူပနိရောဓောတိ ပစ္စယနိရောဓဋ္ဌေန ရူပက္ခန္ဓဿ ဝယံ ပဿတိ။ တဏှာနိရောဓာ။ ကမ္မနိရောဓာ။ အာဟာရနိရောဓာ ရူပနိရောဓောတိ ပစ္စယနိရောဓဋ္ဌေန ရူပက္ခန္ဓဿ ဝယံ ပဿတိ။ ဝိပရိဏာမလက္ခဏံ ပဿန္တောပိ ရူပက္ခန္ဓဿ ဝယံ ပဿတိ။ ရူပက္ခန္ဓ-ဿ ဝယံ ပဿန္တောပိ ဣမာနိ ပဉ္စ လက္ခဏာနိ ပဿတိ"[1]။

တထာ "အဝိဇ္ဇာသမုဒယာ ဝေဒနာသမုဒယောတိ ပစ္စယသမု-ဒယဋ္ဌေန ဝေဒနာက္ခန္ဓဿ ဥဒယံ ပဿတိ။ တဏှာသမုဒယာ။ ကမ္မသမုဒယာ။ ဖဿသမုဒယာ ဝေဒနာသမုဒယောတိ ပစ္စယသမု-ဒယဋ္ဌေန ဝေဒနာက္ခန္ဓဿ ဥဒယံ ပဿတိ။ နိဗ္ဗတ္တိလက္ခဏံ ပဿန္တောပိ

1. ပဋိသံ ၅၃-ပိဋ္ဌေ။

vedanākkhandhassa udayaṁ passati. Vedanākkhandhassa udayaṁ passanto imāni pañca lakkhaṇāni passati. Avijjānirodhā. Taṇhānirodhā. Kammanirodhā. Phassanirodhā vedanānirodhoti paccayanirodhaṭṭhena vedanākkhandhassa vayaṁ passati. Vipariṇāmalakkhaṇaṁ passantopi vedanākkhandhassa vayaṁ passati. Vedanākkhandhassa vayaṁ passanto imāni pañca lakkhaṇāni passati”[1].

Vedanākkhandhassa viya ca saññāsaṅkhāraviññāṇakkhandhānaṁ. Ayaṁ pana viseso, viññāṇakkhandhassa phassaṭṭhāne “nāmarūpasamudayā, nāmarūpanirodhā”ti—

Evaṁ ekekassa khandhassa udayabbayadassane[2] dasa dasa katvā paññāsalakkhaṇāni vuttāni. Tesaṁ vasena evampi rūpassa udayo evampi rūpassa vayo, evampi rūpaṁ udeti, evampi rūpaṁ vetīti paccayato ceva khaṇato ca vitthārena manasikāraṁ karoti.

725. Tassevaṁ manasikaroto[3] “iti kirime dhammā ahutvā sambhonti, hutvā paṭiventī”ti ñāṇaṁ visadataraṁ hoti. Tassevaṁ paccayato ceva khaṇato ca dvedhā udayabbayaṁ passato saccapaṭiccasamuppādanayalakkhaṇabhedā pākaṭā honti.

726. Yañhi so avijjādisamudayā khandhānaṁ samudayaṁ, avijjādinirodhā ca khandhānaṁ nirodhaṁ passati, idamassa **paccayato** udayabbayadassanaṁ. Yaṁ pana nibbattilakkhaṇaviparināmalakkhaṇāni passanto khandhānaṁ udayabbayaṁ passati, idamassa **khaṇato** udayabbayadassanaṁ, uppattikkhaṇeyeva hi nibbattilakkhaṇaṁ. Bhaṅgakkhaṇe ca viparināmalakkhaṇaṁ.

727. Iccassevaṁ paccayato ceva khaṇato ca dvedhā udayabbayaṁ passato paccayato udayadassanena **samudayasaccaṁ** pākaṭaṁ hoti janakāvabodhato. Khaṇato udayadassanena **dukkhasaccaṁ** pākaṭaṁ hoti jātidukkhāvabodhato. Paccayato vayadassanena **nirodhasaccaṁ** pākaṭaṁ hoti paccayānuppādena[4] paccayavataṁ anuppādāvabodhato. Khaṇato vayadassanena **dukkhasaccameva** pākaṭaṁ hoti maraṇadukkhāvabodhato.

1. Paṭisaṁ 54 piṭṭhe.
2. Dassanena (Syā, Ka)
3. Tassevaṁ karoto (Sī)
4. Paccayānuppādanena (Ka)

ဝေဒနာက္ခန္ဓဿ ဥဒယံ ပဿတိ။ ဝေဒနာက္ခန္ဓဿ ဥဒယံ ပဿန္တော ဣမာနိ ပဉ္စ လက္ခဏာနိ ပဿတိ။ အဝိဇ္ဇာနိရောဓော။ တဏှာနိရောဓော။ ကမ္မနိရောဓော။ ဖဿနိရောဓော ဝေဒနာနိရောဓောတိ ပစ္စယနိရောဓဋ္ဌေန ဝေဒနာက္ခန္ဓဿ ဝယံ ပဿတိ။ ဝိပရိဏာမလက္ခဏံ ပဿန္တောပိ ဝေဒနာက္ခန္ဓဿ ဝယံ ပဿတိ။ ဝေဒနာက္ခန္ဓဿ ဝယံ ပဿန္တော ဣမာနိ ပဉ္စ လက္ခဏာနိ ပဿတီ”[1]။

ဝေဒနာက္ခန္ဓဿ ဝိယ စ သညာသင်္ခါရဝိညာဏက္ခန္ဓာနံ။ အယံ ပန ဝိသေသော၊ ဝိညာဏက္ခန္ဓဿ ဖဿဋ္ဌာနေ “နာမရူပသမုဒယာ၊ နာမရူပနိရောဓော”တိ—

ဧဝံ ဧကေကဿ ခန္ဓဿ ဥဒယဗ္ဗယဒဿနေ[2] ဒသ ဒသ ကတ္ဝာ ပညာသလက္ခဏာနိ ဝုတ္တာနိ။ တေသံ ဝသေန ဧဝမ်ိဳ ရူပဿ ဥဒယော ဧဝမ်ိဳ ရူပဿ ဝယော၊ ဧဝမ်ိဳ ရူပံ ဥဒေတိ၊ ဧဝမ်ိဳ ရူပံ ဧတီတိ ပစ္စယတော စေဝ ခဏတော စ ဝိတ္ထာရေန မနသိကာရံ ကရောတိ။

၇၂၅။ တဿေဝံ မနသိကရောတော[3] “ဣတိ ကိရိမေ ဓမ္မာ အဟုတ္ဝာ သမ္ဘောန္တိ၊ ဟုတ္ဝာ ပဋိဝေန္တိ”တိ ဉာဏံ ဝိသဒတရံ ဟောတိ။ တဿေဝံ ပစ္စယတော စေဝ ခဏတော စ ဒ္ဝေဓာ ဥဒယဗ္ဗယံ ပဿတော သစ္စပဋိစ္စသမုပ္ပါဒနယလက္ခဏဘေဒါ ပါကဋာ ဟောန္တိ။

၇၂၆။ ယဒို သော အဝိဇ္ဇာဒိသမုဒယာ ခန္ဓာနံ သမုဒယံ, အဝိဇ္ဇာဒိနိရောဓာ စ ခန္ဓာနံ နိရောဓံ ပဿတိ၊ ဣဒမဿ **ပစ္စယတော** ဥဒယဗ္ဗယဒဿနံ။ ယံ ပန နိမ္မတ္တိလက္ခဏဝိပရိဏာမလက္ခဏာနိ ပဿန္တော ခန္ဓာနံ ဥဒယဗ္ဗယံ ပဿတိ၊ ဣဒမဿ **ခဏတော** ဥဒယဗ္ဗယဒဿနံ၊ ဥပ္ပတ္တိက္ခဏေယေဝ ဟိ နိမ္မတ္တိလက္ခဏံ။ ဘင်္ဂက္ခဏေ စ ဝိပရိဏာမလက္ခဏံ။

၇၂၇။ ဣတ္ထဉ္စေဝံ ပစ္စယတော စေဝ ခဏတော စ ဒ္ဝေဓာ ဥဒယဗ္ဗယံ ပဿတော ပစ္စယတော ဥဒယဒဿနေန **သမုဒယသစ္စံ** ပါကဋံ ဟောတိ ဇနကာဝဗောဓတော။ ခဏတော ဥဒယဒဿနေန **ဒုက္ခသစ္စံ** ပါကဋံ ဟောတိ ဇာတိဒုက္ခာဝဗောဓတော။ ပစ္စယတော ဝယဒဿနေန **နိရောဓသစ္စံ** ပါကဋံ ဟောတိ ပစ္စယာနုပ္ပါဒေန[4] ပစ္စယဝတံ အနုပ္ပါဒါဝဗောဓတော။ ခဏတော ဝယဒဿနေန **ဒုက္ခသစ္စမေဝ** ပါကဋံ ဟောတိ မရဏဒုက္ခာဝဗောဓတော။

၁-ပဋိသံ ၅၄-ပိဋ္ဌေ။
၂-ဒဿနေန (သျာ၊ က)
၃-တဿေဝံ ကရောတော (သီ)
၄-ပစ္စယာနုပ္ပါဒနေန (က)

yañcassa udayabbayadassanaṁ, maggo vāyaṁ lokikoti **maggasaccaṁ** pākaṭaṁ hoti tatra sammohavighātato.

728. Paccayato cassa udayadassanena **anulomo paṭiccasamuppādo** pākaṭo hoti, "imasmiṁ sati idaṁ hotī"ti[1] avabodhato. Paccayato vayadassanena **paṭilomo paṭiccasamuppādo** pākaṭo hoti, "imassa nirodhā idaṁ nirujjhatī"ti[2] avabodhato. Khaṇato pana udayabbayadassanena **paṭiccasamuppannā** dhammā pākaṭā honti saṅkhatalakkhaṇāvabodhato. Udayabbayavanto hi saṅkhatā, te ca paṭiccasamuppannāti.

729. Paccayato cassa udayadassanena **ekattanayo** pākaṭo hoti hetuphalasambandhena santānassa anupacchedāvabodhato. Atha suṭṭhutaraṁ ucchedadiṭṭhiṁ pajahati. Khaṇato udayadassanena **nānattanayo** pākaṭo hoti navanavānaṁ uppādāvabodhato. Atha suṭṭhutaraṁ sassatadiṭṭhiṁ pajahati. Paccayato cassa udayabbayadassanena **abyāpāranayo** pākaṭo hoti dhammānaṁ avasavattibhāvāvabodhato. Atha suṭṭhutaraṁ attadiṭṭhiṁ pajahati. Paccayato pana udayadassanena **evaṁdhammatānayo** pākaṭo hoti paccayānurūpena phalassa uppādāvabodhato. Atha suṭṭhutaraṁ akiriyadiṭṭhiṁ pajahati.

730. Paccayato cassa udayadassanena **anattalakkhaṇaṁ** pākaṭaṁ hoti dhammānaṁ nirīhakattapaccayapaṭibaddhavuttitāvabodhato. Khaṇato udayabbayadassanena **aniccalakkhaṇaṁ** pākaṭaṁ hoti hutvā abhāvāvabodhato, pubbantāparantavivekāvabodhato ca. **Dukkhalakkhaṇa**mpi pākaṭaṁ hoti udayabbayehi paṭipīḷanāvabodhato. **Sabhāvalakkhaṇa**mpi pākaṭaṁ hoti udayabbayaparicchinnāvabodhato. Sabhāvalakkhaṇe **saṅkhatalakkhaṇassa** tāvakālikattampi pākaṭaṁ hoti udayakkhaṇe vayassa, vayakkhaṇe ca udayassa abhāvāvabodhatoti.

731. Tassevaṁ pākaṭībhūtasaccapaṭiccasamuppādanayalakkhaṇa-bhedassa "evaṁ kira nāmime dhammā anuppannapubbā uppajjanti, uppannā nirujjhantī"ti niccanavāva hutvā

1. Ma 1. 329; Saṁ 1. 266; Khu 1. 77 piṭṭhādīsu.
2. Ma 1. 331; Saṁ 1. 266; Khu 1. 78 piṭṭhādīsu.

ယဉ္စဿ ဥဒယဗ္ဗယဒဿနံ၊ မဂ္ဂေါ ဝါယံ လောကိကောတိ **မဂ္ဂသစ္စံ** ပါကဋံ ဟောတိ တတြ သမ္မောဟဝိဃာတတော။

၇၂၈။ ပစ္စယတော စဿ ဥဒယဒဿနေန **အနုလောမော ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒေါ** ပါကဋော ဟောတိ၊ "ဣမသ္မိံ သတိ ဣဒံ ဟောတီ"တိ[1] အဝဗောဓတော။ ပစ္စယတော ဝယဒဿနေန **ပဋိလောမော ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒေါ** ပါကဋော ဟောတိ၊ "ဣမဿ နိရောဓာ ဣဒံ နိရုဇ္ဈတီ"တိ[2] အဝဗောဓတော။ ခဏတော ပန ဥဒယဗ္ဗယဒဿနေန **ပဋိစ္စသမုပ္ပန္နာ** ဓမ္မာ ပါကဋာ ဟောန္တိ သင်္ခတလက္ခဏာ-ဝဗောဓတော။ ဥဒယဗ္ဗယဝန္တော ဟိ သင်္ခတာ၊ တေ စ ပဋိစ္စသမုပ္ပန္နာတိ။

၇၂၉။ ပစ္စယတော စဿ ဥဒယဒဿနေန **ကတ္တုနယော** ပါကဋော ဟောတိ ဟေတုဖလသမ္ဗန္ဓေန သန္တာနဿ အနုပစ္ဆေဒါဝဗောတော။ အထ သုဋ္ဌုတရံ ဥစ္ဆေဒဒိဋ္ဌိံ ပဇဟတိ။ ခဏတော ဥဒယဒဿနေန **နာနတ္တနယော** ပါကဋော ဟောတိ နဝနဝါနံ ဥပ္ပါဒါဝဗောဓတော။ အထ သုဋ္ဌုတရံ သဿတ-ဒိဋ္ဌိံ ပဇဟတိ။ ပစ္စယတော စဿ ဥဒယဗ္ဗယဒဿနေန **အဗ္ယာပါရနယော** ပါကဋော ဟောတိ ဓမ္မာနံ အဝသဝတ္တိဘာဝါဝဗောဓတော။ အထ သုဋ္ဌုတရံ အတ္တဒိဋ္ဌိံ ပဇဟတိ။ ပစ္စယတော ပန ဥဒယဒဿနေန **ဧဝံဓမ္မတာနယော** ပါကဋော ဟောတိ ပစ္စယာနုရူပေန ဖလဿ ဥပ္ပါဒါဝဗောဓတော။ အထ သုဋ္ဌုတရံ အကိရိယဒိဋ္ဌိံ ပဇဟတိ။

၇၃၀။ ပစ္စယတော စဿ ဥဒယဒဿနေန **အနတ္တလက္ခဏံ** ပါကဋံ ဟောတိ ဓမ္မာနံ နိရီဟကတ္တပစ္စယပဋိဗဒ္ဓဝုတ္တိတာဝဗောဓတော။ ခဏတော ဥဒယဗ္ဗယဒဿနေန **အနိစ္စလက္ခဏံ** ပါကဋံ ဟောတိ ဟုတ္ဝာ အဘာဝါဝ-ဗောဓတော, ပုဗ္ဗန္တာပရန္တဝိဝေကာဝဗောဓတော စ။ **ဒုက္ခလက္ခဏမ္ပိ** ပါကဋံ ဟောတိ ဥဒယဗ္ဗယေဟိ ပဋိပီဠနာဝဗောဓတော။ **သဘာဝလက္ခဏမ္ပိ** ပါကဋံ ဟောတိ ဥဒယဗ္ဗယပရိစ္ဆိန္နာဝဗောဓတော။ သဘာဝလက္ခဏေ **သင်္ခတလက္ခ-ဏဿ** တာဝကာလိကတ္တမ္ပိ ပါကဋံ ဟောတိ ဥဒယက္ခဏေ ဝယဿ, ဝယက္ခဏေ စ ဥဒယဿ အဘာဝါဝဗောဓတောတိ။

၇၃၁။ တဿေဝံ ပါကဋီဘူတသစ္စပဋိစ္စသမုပ္ပါဒနယလက္ခဏဘေဒဿ "ဧဝံ ကိရ နာမိမေ ဓမ္မာ အနုပ္ပန္နပုဗ္ဗာ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ ဥပ္ပန္နာ နိရုဇ္ဈန္တိ"တိ နိစ္ဆနဝါဝ ဟုတ္ဝာ

၁-မ ၁-၃ ၂၉၊ သံ ၁-၂၆၆၊ ခု ၁-၇၇-ပိဋ္ဌာဒီသု။ ၂-မ ၁-၃၃၁၊ သံ ၁-၂၆၆၊ ခု ၁-၇၈-ပိဋ္ဌာဒီသု။

saṅkhārā upaṭṭhahanti. Na kevalañca niccanavā, sūriyuggamane ussāvabindu viya udakabubbuḷo[1] viya udake daṇḍarāji viya āragge sāsapo viya vijjuppādo viya ca parittaṭṭhāyino. Māyā marīci supinanta alātacakka gandhabbanagara pheṇakadali-ādayo viya assārā nissārāti cāpi upaṭṭhahanti.

Ettāvatānena "vayadhammameva uppajjati, uppannañca vayaṁ upetī"ti iminā ākārena samapaññāsalakkhaṇāni paṭivijjhitvā ṭhitaṁ **udayabbayānupassanaṁ** nāma[2] **taruṇavipassanāñāṇaṁ**[3] adhigataṁ hoti, yassādhigamā **āraddhavipassako**ti saṅkhaṁ gacchati.

Vipassanupakkilesakathā

732. Athassa imāya taruṇavipassanāya āraddhavipassakassa **dasa vipassanupakkilesā** uppajjanti. Vipassanupakkilesā hi paṭivedhappattassa ariyasāvakassa ceva vippaṭipannakassa ca nikkhittakammaṭṭhānassa kusītapuggalassa nuppajjanti. Sammāpaṭipannakassa pana yuttapayuttassa āraddhavipassakassa kulaputtassa uppajjantiyeva.

Katame pana te dasa upakkilesāti? Obhāso, ñāṇaṁ, pīti, passaddhi, sukhaṁ, adhimokkho, paggaho, upaṭṭhānaṁ, upekkhā, nikantīti. Vuttañhetaṁ—

"Kathaṁ dhammuddhaccaviggahitamānasaṁ hoti? Aniccato manasikaroto obhāso uppajjati, 'obhāso dhammo'ti obhāsaṁ āvajjati, tato vikkhepo uddhaccaṁ. Tena uddhaccena viggahitamānato aniccato upaṭṭhānaṁ yathābhūtaṁ nappajānāti. Dukkhato. Anattato upaṭṭhānaṁ yathābhūtaṁ nappajānāti".

Tathā "aniccato manasikaroto ñāṇaṁ uppajjati -pa- pīti. Passaddhi. Sukhaṁ. Adhimokkho. Paggaho. Upaṭṭhānaṁ. Upekkhā. Nikanti uppajjati, 'nikanti dhammo'ti nikantiṁ āvajjati, tato vikkhepo uddhaccaṁ. Tena uddhaccena viggahitamānaso aniccato upaṭṭhānaṁ yathābhūtaṁ nappajānāti. Dukkhato. Anattato upaṭṭhānaṁ yathābhūtaṁ nappajānātī"ti[4].

1. Pupphuḷo (Ka) 2. Udayabbayānupassanā nāma (?)
3. Paṭhamaṁ taruṇavipassanāñāṇaṁ (Syā), paṭhamataruṇavipassanāñāṇaṁ (I)
4. Paṭisaṁ 291 piṭṭhe.

သမ်ိရာ ဥပ်ဒ္ဒဟန္တိ။ န ကေဝလဉ္စ နိစ္စနဝါ၊ သူရိယုဂ္ဂမနေ ဥဿာဝဗိန္ဒု ဝိယ ဥဒကပုဗ္ဗုဒ္ဗော ဝိယ ဥဒကေ ဒဏ္ဍရာဇိ ဝိယ အာရဂ္ဂေ သာသပေါ ဝိယ ဝိဇ္ဇုပ္ပါဒော ဝိယ စ ပရိတ္တဋ္ဌာယိနော။ မာယာ မရီစိ သုပိနန္တ အလာတစက္က ဂန္ဓဗ္ဗနဂရ ဖေဏကဒလိအာဒယော ဝိယ အဿာရာ နိဿာရာတိ စာပိ ဥပဋ္ဌဟန္တိ။

ထော်ဝတာနေန "ဝယဓမ္မမေဝ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ ဥပ္ပန္နဉ္စ ဝယံ ဥပေတီ"တိ ဣမိနာ အာကာရေန သမပညာသလက္ခဏာနိ ပဋိဝိဇ္ဈိတွာ ဌိတံ **ဥဒယဗ္ဗယာနုပဿနံ** နာမ[2] **တရုဏဝိပဿနာဉာဏံ**[3] အဓိဂတံ ဟောတိ၊ ယဿာဓိဂမာ **အာရဒ္ဓဝိပဿကော**တိ သင်္ခံ ဂစ္ဆတိ။

ဝိပဿနုပက္ကိလေသကထာ

၇၃၂။ အထဿ ဣမာယ တရုဏဝိပဿနာယ အာရဒ္ဓဝိပဿကဿ **ဒသ ဝိပဿနုပက္ကိလေသာ** ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ။ ဝိပဿနုပက္ကိလေသာ ဟိ ပဋိဝေဓပ္ပတ္တဿ အရိယသာဝကဿ စေဝ ဝိပ္ပဋိပန္နကဿ စ နိက္ခိတ္တကမ္မဋ္ဌာနဿ ကုသီတပုဂ္ဂလဿ နုပ္ပဇ္ဇန္တိ။ သမ္မာပဋိပန္နကဿ ပန ယုတ္တပယုတ္တဿ အာရဒ္ဓဝိပဿကဿ ကုလပုတ္တဿ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိယေဝ။

ကတမေ ပန တေ ဒသ ဥပက္ကိလေသာတိ? ဩဘာသော, ဉာဏံ, ပီတိ, ပဿဒ္ဓိ, သုခံ, အဓိမောက္ခော, ပဂ္ဂဟော, ဥပဋ္ဌာနံ, ဥပေက္ခာ, နိကန္တိတိ။ ဝုတ္တဉ္ဟေတံ—

"ကထံ ဓမ္မုဒ္ဓစ္စဝိဂ္ဂဟိတမာနသံ ဟောတိ? အနိစ္စတော မနသိကရောတော ဩဘာသော ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ 'ဩဘာသော ဓမ္မော'တိ ဩဘာသံ အာဝဇ္ဇတိ၊ တတော ဝိက္ခေပေါ ဥဒ္ဓစ္စံ။ တေန ဥဒ္ဓစ္စေန ဝိဂ္ဂဟိတမာနသော အနိစ္စံ တော ဥပဋ္ဌာနံ ယထာဘူတံ နပ္ပဇာနာတိ။ ဒုက္ခတော။ အနတ္တတော ဥပဋ္ဌာနံ ယထာဘူတံ နပ္ပဇာနာတိ"။

တထာ "အနိစ္စတော မနသိကရောတော ဉာဏံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ပ။ ပီတိ။ ပဿဒ္ဓိ။ သုခံ။ အဓိမောက္ခော။ ပဂ္ဂဟော။ ဥပဋ္ဌာနံ။ ဥပေက္ခာ။ နိကန္တိ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ 'နိကန္တိ ဓမ္မော'တိ နိကန္တိံ အာဝဇ္ဇတိ၊ တတော ဝိက္ခေပေါ ဥဒ္ဓစ္စံ။ တေန ဥဒ္ဓစ္စေန ဝိဂ္ဂဟိတမာနသော အနိစ္စံ တော ဥပဋ္ဌာနံ ယထာဘူတံ နပ္ပဇာနာတိ။ ဒုက္ခတော။ အနတ္တတော ဥပဋ္ဌာနံ ယထာဘူတံ နပ္ပဇာနာတိ"တိ[4]။

၁-ပုပ္ဖုဋ္ဌော (က) ၂-ဥဒယဗ္ဗယာနုပဿနာ နာမ (?)
၃-ပဌမံ တရုဏဝိပဿနာဉာဏံ (သျာ)၊ ပဌမတရုဏဝိပဿနာဉာဏံ (ဋီ) ၄-ပဋိသံ ၂၉၁-ပိဋ္ဌေ၊

733. Tattha **obhāso**ti vipassanobhāso. Tasmiṁ uppanne yogāvacaro “na vata me ito pubbe evarūpo obhāso uppannapubbo, addhā maggappattosmi phalapattosmī”ti amaggameva “maggo”ti, aphalameva ca “phalan”ti gaṇhāti. Tassa amaggaṁ “maggo”ti aphalaṁ “phalan”ti gaṇhato vipassanāvīthi ukkantā nāma hoti. So attano mūlakammaṭṭhānaṁ vissajjetvā obhāsameva assādento nisīdati.

So kho panāyaṁ obhāso kassaci bhikkhuno pallaṅkaṭṭhānamattameva obhāsento uppajjati. Kassaci antogabbhaṁ. Kassaci bahigabbhampi. Kassaci sakalavihāraṁ, gāvutaṁ, aḍḍhayojanaṁ, yojanaṁ, dviyojanaṁ, tiyojanaṁ -pa- kassaci pathavītalato yāva Akaniṭṭhabrahmalokā ekālokaṁ kurumāno. Bhagavato pana dasasahassilokadhātuṁ obhāsento udapādi.

Evaṁ vemattatāya cassa idaṁ vatthu—Cittalapabbate kira dvikuṭṭagehassa anto dve therā nisīdiṁsu. Taṁdivasañca kāḷapakkhuposatho hoti, meghapaṭalacchannā disā, rattibhāge caturaṅgasamannāgataṁ tamaṁ pavattati. Atheko thero āha—“bhante mayhaṁ idāni cetiyaṅgaṇamhi sīhāsane pañcavaṇṇāni kusumāni paññāyantī”ti. Taṁ itaro āha—“anacchariyaṁ āvuso kathesi, mayhaṁ panetarahi mahāsamuddamhi yojanaṭṭhāne macchakacchapā paññāyantī”ti.

Ayaṁ pana vipassanupakkileso yebhuyyena samathavipassanālābhino uppajjati. So samāpattivikkhambhitānaṁ kilesānaṁ asamudācārato “arahā ahan”ti cittaṁ uppādeti Uccavālikavāsī[1] Mahānāgatthero viya Haṁkanakavāsī[2] Mahādattatthero viya Cittalapabbate Niṁkapeṇṇaka[3]padhānagharavāsī Cūḷasumanatthero[4] viya ca.

Tatridaṁ ekavatthuparidīpanaṁ—Talaṅgaravāsī[5] Dhammadinnatthero kira nāma eko pabhinnapaṭisambhido mahākhīṇāsavo mahato bhikkhusaṁghassa

1. Uccaṅgagālikavāsī (Syā), Uccavāḷaṅkavāsī (Ka)
2. Haṅkanavāsī (Sī, I)
3. Nikapennaka (Sī, I) Niṁkāravaṇṇaka (Ka)
4. Cullasumanatthero (Sī)
5. Vāḷaṅkaravāsī (Ka)

၇၃၃။ တတ္ထ **ဩဘာသော**တိ ဝိပဿနောဘာသော။ တသ္မိံ ဥပ္ပန္နေ ယောဂါဝစရော “နဝတ မေ ဣတော ပုဗ္ဗေ ဧဝရူပော ဩဘာသော ဥပ္ပန္နပုဗ္ဗော၊ အဒ္ဓါ မဂ္ဂပ္ပတ္တောသ္မိ ဖလပတ္တောသ္မီ”တိ အမဂ္ဂမေဝ “မဂ္ဂေါ”တိ, အဖလမေဝ စ “ဖလ”န္တိ ဂဏှာတိ။ တဿ အမဂ္ဂံ “မဂ္ဂေါ”တိ အဖလံ “ဖလ”န္တိ ဂဏှတော ဝိပဿနာဝီထိ ဥက္ကန္တာ နာမ ဟောတိ။ သော ဧတ္ထန္တရော မူလကမ္မဋ္ဌာနံ ဝိဿဇ္ဇေတွာ ဩဘာသမေဝ အဿာဒေန္တော နိသီဒတိ။

သော ဧဝါ ပနာယံ ဩဘာသော ကဿစိ ဘိက္ခုနော ပလ္လင်္ကဋ္ဌာနမတ္တမေဝ ဩဘာသေန္တော ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ကဿစိ အန္တောဂဗ္ဘေ။ ကဿစိ ဗဟိဂဗ္ဘမ္ပိ။ ကဿစိ သကလဝိဟာရံ၊ ဂါဝုတံ၊ အဒ္ဓယောဇနံ၊ ယောဇနံ၊ ဒ္ဝိယောဇနံ၊ တိယောဇနံ။ပ။ ကဿစိ ပထဝီတလတော ယာဝ အကနိဋ္ဌဗြဟ္မလောကာ ဧကာလောကံ ကုရုမာနော။ ဘဂဝတော ပန ဒသသဟဿီလောကဓာတုံ ဩဘာသေန္တော ဥဒပါဒိ။

ဧဝံ ဝေမတ္တတာယ စဿ ဣဒံ ဝတ္ထု—စိတ္တလပဗ္ဗတေ ကိရ ဒ္ဝိကုဋ္ဌဂေဟဿ အန္တော ဒ္ဝေ ထေရာ နိသီဒိံသု။ တံဒိဝသဉ္စ ကာဠပက္ခုပေါသထော ဟောတိ၊ မေဃပဋလစ္ဆန္နာ ဒိသာ၊ ရတ္တိဘာဂေ စတုရင်္ဂသမန္နာဂတံ တမံ ပဝတ္တတိ။ အထေကော ထေရော အာဟ—“ဘန္တေ မယှံ ဣဒါနိ စေတိယင်္ဂဏမှိ သီဟာသနေ ပဉ္စဝဏ္ဏာနိ ကုသုမာနိ ပညာယန္တီ”တိ။ တံ ဣတရော အာဟ—“အနစ္ဆရိယံ အာဝုသော ကထေသိ၊ မယှံ ပနေတရဟိ မဟာသမုဒ္ဒမှိ ယောဇနဋ္ဌာနေ မစ္ဆကစ္ဆပါ ပညာယန္တီ”တိ။

အယံ ပန ဝိပဿနုပက္ကိလေသော ယေဘုယ်ျန သမထဝိပဿနာလာဘိနော ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ သော သမာပတ္တိဝိက္ခမ္ဘိတာနံ ကိလေသာနံ အသမုဒါစာရတော “အရဟာ အဟ”န္တိ စိတ္တံ ဥပ္ပါဒေတိ ဥစ္စဝါလိကဝါသီ[၁] မဟာနာဂတ္ထေရော ဝိယ ဟံကနကဝါသီ[၂] မဟာဒတ္တတ္ထေရော ဝိယ စိတ္တလပဗ္ဗတေ နိက်ပေဏ္ဏက[၃] ပဓာနဃရဝါသီ စူဠသုမနတ္ထေရော[၄] ဝိယ စ။

တတြိဒံ ကေဝတ္ထုပရိဒီပနံ—တလင်္ဂရဝါသီ[၅] မဟိဒ္ဓိန္နတ္ထေရော ကိရ နာမ ဧကော ပဘိန္နပဋိသမ္ဘိဒေါ မဟာခီဏာသဝေါ မဟတော ဘိက္ခုသံဃဿ

၁-ဥစ္စင်္ဂဝါလိကဝါသီ (သျာ)၊ ဥစ္စဝါဠင်္ကဝါသီ (က) ၂-နိကပေန္နက (သီ၊ ဋ္ဌ) နိကာရဝဏ္ဏက (က) ၃-ဝါဠင်္ကရဝါသီ (က) ၄-စူလ္လသုမနတ္ထေရော (သီ) ၅-ဟင်္ကနဝါသီ (သီ၊ ဋ္ဌ)

ovādadāyako ahosi. So ekadivasaṁ attano divāṭṭhāne nisīdisvā “kinnu kho amhākaṁ ācariyassa Uccavālikavāsīmahānāgattherassa samaṇabhāvakiccaṁ matthakaṁ pattaṁ, no”ti āvajjanto puthujjanabhāvamevassa disvā “mayi agacchante puthujjanakālakiriyameva karissatī”ti ca ñatvā iddhiyā vehāsaṁ uppatitvā divāṭṭhāne nisinnassa therassa samīpe orohitvā vanditvā vattaṁ dassetvā ekamantaṁ nisīdi. “Kiṁ āvuso Dhammadinna akāle āgatosī”ti ca vutte “pañhaṁ bhante pucchituṁ āgatomhī”ti āha. Tato “pucchāvuso jānamānā kathayissāmā”ti vutte pañhasahassaṁ pucchi.

Thero pucchitapucchitaṁ asajjamānova kathesi. Tato “atitikkhaṁ vo bhante ñāṇaṁ, kadā tumhehi ayaṁ dhammo adhigato”ti vutte “ito saṭṭhivassakāle āvuso”ti āha. Samādhimpi bhante vaḷañjethāti, na yidaṁ āvuso bhāriyanti. Tena hi bhante ekaṁ hatthiṁ māpethāti. Thero sabbasetaṁ hatthiṁ māpesi. Idāni bhante yathā ayaṁ hatthī añcitakaṇṇo pasāritanaṅguṭṭho soṇḍaṁ mukhe pakkhipitvā bheravaṁ koñcanādaṁ karonto tumhākaṁ abhimukho āgacchati, tathā naṁ karothāti. Thero tathā katvā vegena āgacchato hatthissa bheravaṁ ākāraṁ disvā uṭṭhāya palāyituṁ āraddho. Tamenaṁ khīṇāsavatthero hatthaṁ pasāretvā cīvarakaṇṇe gahetvā “bhante khīṇāsavassa sārajjaṁ nāma hotī”ti āha.

So tamhi kāle attano puthujjanabhāvaṁ ñatvā “avassayo me āvuso Dhammadinna hotī”ti vatvā pādamūle ukkuṭikaṁ nisīdi. “Bhante tumhākaṁ avassayo bhavissāmiccevāhaṁ āgato, mā cintayitthā”ti kammaṭṭhānaṁ kathesi. Thero kammaṭṭhānaṁ gahetvā caṅkamaṁ āruyha tatiye padavāre aggaphalaṁ arahattaṁ pāpuṇi. Thero kira dosacarito ahosi. Evarūpā bhikkhū obhāse kampanti. (1)

734. **Ñāṇan**ti vipassanāñāṇaṁ. Tassa kira rūpārūpadhamme tulayantassa tīrentassa vissaṭṭha-indavajiramiva avihatavegaṁ tikhiṇaṁ sūraṁ ativisadaṁ ñāṇaṁ uppajjati. (2)

သြဝါဒဒါယကော အဟောသိ။ သော ကေဒိဝသံ အတ္တနော ဒိဝါဋ္ဌာနေ နိသိဒိသ္မာ “ကိန္နု ခေါ အမှာကံ အာစရိယဿ ဥစ္စဝါလိကဝါသိမဟာနာဂ-တ္ထေရဿ သမဏဘာဝကိစ္စံ မတ္ထကံ ပတ္တံ, နော”တိ အာဝဇ္ဇန္တော ပုထုဇ္ဇန-ဘာဝမေဝဿ ဒိသ္မာ “မယိ အဂစ္ဆန္တေ ပုထုဇ္ဇနကာလကိရိယမေဝ ကရိဿတိ”တိ စ ဉတ္ဝာ ဣဒ္ဓိယာ ဝေဟာသံ ဥပ္ပတိတ္ဝာ ဒိဝါဋ္ဌာနေ နိသိန္နဿ ထေရဿ သမီပေ သြရောဟိတ္ဝာ ဝန္ဒိတ္ဝာ ဝတ္တံ ဒဿေတ္ဝာ ကေမန္တံ နိသီဒိ။ “ကိံ အာဝုသော ဓမ္မဒိန္န အကာလေ အာဂတောသီ”တိ စ ဝုတ္တေ “ပဉ္ဟံ ဘန္တေ ပုစ္ဆိတုံ အာဂတောမှီ”တိ အာဟ။ တတော ‘‘ပုစ္ဆာဝုသော ဇာနမာနာ ကထယိဿာမာ’’တိ ဝုတ္တေ ပဥ္ဟသဟဿံ ပုစ္ဆိ။

ထေရော ပုစ္ဆိတပုစ္ဆိတံ အသज္ဇမာနောဝ ကထေသိ။ တတော ‘‘အတိတိက္ခံ ဝေါ ဘန္တေ ဉာဏံ၊ ကဒါ တုမှေဟိ အယံ ဓမ္မော အဓိဂတော’’တိ ဝုတ္တေ ‘‘ဣတော သဋ္ဌိဝဿကာလေ အာဝုသော’’တိ အာဟ။ သမာဓိမှိ ဘန္တေ ဝဋ္ဋတ္ထေထာတိ၊ နံ ယိဒံ အာဝုသော ဘာရိယန္တိ။ တေန ဟိ ဘန္တေ ဟတ္ထိံ မာပေထာတိ။ ထေရော သဗ္ဗသေတံ ဟတ္ထိံ မာပေသိ။ ဣဒါနိ ဘန္တေ ယထာ အယံ ဟတ္ထိ အဋ္ဌိတကဏ္ဏော ပသာရိတနင်္ဂုဋ္ဌော သောဏ္ဍံ မုခေ ပက္ခိပိတ္ဝာ ဘေရဝံ ကောဉ္စနာဒံ ကရောန္တော တုမှာကံ အဘိမုခေါ အာဂစ္ဆတိ၊ တထာ နံ ကရောထာတိ။ ထေရော တထာ ကတ္ဝာ ဝေဂေန အာဂစ္ဆတော ဟတ္ထိဿ ဘေရဝံ အာကာရံ ဒိသ္ဝာ ဥဋ္ဌာယ ပလာယိတုံ အာရဒ္ဓေါ။ တမေနံ ခီဏာ-သဝတ္ထေရော ဟတ္ထံ ပသာရေတ္ဝာ စီဝရကဏ္ဏေ ဂဟေတ္ဝာ “ဘန္တေ ခီဏာသဝဿ သာရဇ္ဇံ နာမ ဟောတီ”တိ အာဟ။

သော တမှိ ကာလေ အတ္တနော ပုထုဇ္ဇနဘာဝံ ဉတ္ဝာ ‘‘အဝဿယော မေ အာဝုသော ဓမ္မဒိန္န ဟောဟီ’’တိ ဝတ္ဝာ ပါဒမူလေ ဥက္ကုဋိကံ နိသီဒိ။ “ဘန္တေ တုမှာကံ အဝဿယော ဘဝိဿာမိစ္စေဝါဟံ အာဂတော၊ မာ စိန္တယိတ္ထာ”တိ ကမ္မဋ္ဌာနံ ကထေသိ။ ထေရော ကမ္မဋ္ဌာနံ ဂဟေတ္ဝာ စင်္ကမံ အာရုယှ တတိယေ ပဒဝါရေ အဂ္ဂဖလံ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ ထေရော ကိရ ဒေါသစရိတော အဟောသိ။ ဝေရူပါ ဘိက္ခူ သြဘာသေ ကမ္မန္တိ။ (၁)

၇၃၄။ ဉာဏန္တိ ဝိပဿနာဉာဏံ။ တဿ ကိရ ရူပါရူပဓမ္မေ တုလယန္တဿ တီရေန္တဿ ဝိဿဋ္ဌဣန္ဒဝဇိရမိဝ အဝိဟတဝေဂံ တိခိဏံ သူရံ အတိဝိသဒံ ဉာဏံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ (၂)

Pītiti vipassanāpīti. Tassa kira tasmiṁ samaye khuddakāpīti, khaṇikāpīti, okkantikāpīti, ubbegāpīti, pharaṇāpītīti ayaṁ pañcavidhā pīti sakalasarīraṁ pūrayamānā uppajjati. (3)

Passaddhīti vipassanāpassaddhi. Tassa kira tasmiṁ samaye rattiṭṭhāne vā divāṭṭhāne vā nisinnassa kāyacittānaṁ neva daratho, na gāravaṁ, na kakkhaḷatā, na akammaññatā, na gelaññaṁ, na vaṅkatā hoti, atha kho panassa kāyacittāni passaddhāni lahūni mudūni kammaññāni suvisadāni ujukāniyeva honti. So imehi passaddhādīhi anuggahitakāyacitto tasmiṁ samaye amānusiṁ nāma ratiṁ anubhavati. Yaṁ sandhāya vuttaṁ—

> "Suññāgāraṁ paviṭṭhassa, santacittassa bhikkhuno.
> Amānusī rati hoti, sammā dhammaṁ vipassato.
>
> Yato yato sammasati, khandhānaṁ udayabbayaṁ.
> Labhatī pītipāmojjaṁ, amataṁ taṁ vijānatan"ti[1].

Evamassa imaṁ amānusiṁ ratiṁ sādhayamānā lahutādisampayuttā passaddhi uppajjati. (4)

Sukhanti vipassanāsukhaṁ. Tassa kira tasmiṁ samaye sakalasarīraṁ abhisandayamānaṁ atipaṇītaṁ sukhaṁ uppajjati. (5)

Adhimokkhoti saddhā. Vipassanāsampayuttāyeva hissa cittacetasikānaṁ atisayapasādabhūtā balavatī saddhā uppajjati. (6)

Paggahoti vīriyaṁ. Vipassanāsampayuttameva hissa asithilaṁ anaccāraddhaṁ supaggahitaṁ vīriyaṁ uppajjati. (7)

Upaṭṭhānanti sati. Vipassanāsampayuttāyeva hissa supaṭṭhitā supatiṭṭhitā nikhātā acalā pabbatarājasadisā sati uppajjati. So yaṁ yaṁ ṭhānaṁ āvajjati samannāharati manasikaroti paccavekkhati, taṁ taṁ ṭhānamassa okkhanditvā pakkhanditvā dibbacakkhuno paraloko viya satiyā upaṭṭhāti. (8)

---

1. Khu 1. 67 piṭṭhe.

ပီတိတိ ဝိပဿနာပီတိ။ တဿ ကိရ တသ္မိံ သမယေ ခုဒ္ဒကာပီတိ, ခဏိကာပီတိ, ဩက္ကန္တိကာပီတိ, ဥဗ္ဗေဂါပီတိ, ဖရဏာပီတိတိ အယံ ပဉ္စဝိဓာ ပီတိ သကလသရီရံ ပူရယမာနာ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ (၃)

ပဿဒ္ဓီတိ ဝိပဿနာပဿဒ္ဓိ။ တဿ ကိရ တသ္မိံ သမယေ ရတ္တိဋ္ဌာနေ ဝါ ဒိဝါဋ္ဌာနေ ဝါ နိသိန္နဿ ကာယစိတ္တာနံ နေဝ ဒရထော၊ န ဂါရဝံ၊ န ကက္ခဠတာ၊ န အကမ္မညတာ၊ န ဂေလညံ၊ န ဝင်္ကတာ ဟောတိ၊ အထ ခော ပနဿ ကာယစိတ္တာနိ ပဿဒ္ဓါနိ လဟူနိ မုဒူနိ ကမ္မညာနိ သုဝိသဒါနိ ဥဇုကာနိ-ယေဝ ဟောန္တိ။ သော ဣမေဟိ ပဿဒ္ဓါဒီဟိ အနုဂ္ဂဟိတကာယစိတ္တော တသ္မိံ သမယေ အမာနုသိံ နာမ ရတိံ အနုဘဝတိ။ ယံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ—

> "သုညာဂါရံ ပဝိဋ္ဌဿ၊ သန္တစိတ္တဿ ဘိက္ခုနော။
> အမာနုသီ ရတိ ဟောတိ၊ သမ္မာ ဓမ္မံ ဝိပဿတော။
>
> ယတော ယတော သမ္မသတိ၊ ခန္ဓာနံ ဥဒယဗ္ဗယံ။
> လဘတိ ပီတိပါမောဇ္ဇံ၊ အမတံ တံ ဝိဇာနတ"န္တိ[1]။

ဧဝမဿ ဣမံ အမာနုသိံ ရတိံ သာဓယမာနာ လဟုတာဒိသမ္ပယုတ္တာ ပဿဒ္ဓိ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ (၄)

သုခန္တိ ဝိပဿနာသုခံ။ တဿ ကိရ တသ္မိံ သမယေ သကလသရီရံ အဘိသန္ဒယမာနံ အတိပဏီတံ သုခံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ (၅)

အဓိမောက္ခောတိ သဒ္ဓါ။ ဝိပဿနာသမ္ပယုတ္တာယေဝ ဟိဿ စိတ္တစေတ-သိကာနံ အတိသယပသာဒဘူတာ ဗလဝတီ သဒ္ဓါ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ (၆)

ပဂ္ဂဟောတိ ဝီရိယံ။ ဝိပဿနာသမ္ပယုတ္တမေဝ ဟိဿ အသိထိလံ အနစ္စာရဒ္ဓံ သုပဂ္ဂဟိတံ ဝီရိယံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ (၇)

ဥပဋ္ဌာနန္တိ သတိ။ ဝိပဿနာသမ္ပယုတ္တာယေဝ ဟိဿ သုပဋ္ဌိတာ သုပတိဋ္ဌိတာ နိခါတာ အစလာ ပဗ္ဗတရာဇသဒိသာ သတိ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ သော ယံ ယံ ဌာနံ အာဝဇ္ဇတိ သမန္နာဟရတိ မနသိကရောတိ ပစ္စဝေက္ခတိ၊ တံ တံ ဌာနမဿ ဩကန္ဒိတ္ဝာ ပက္ခန္ဒိတ္ဝာ ဒိဗ္ဗစက္ခုနော ပရလောကော ဝိယ သတိယာ ဥပဋ္ဌာတိ။ (၈)

Upekkhāti vipassanupekkhā ceva āvajjanupekkhā ca. Tasmiṁ hissa samaye sabbasaṅkhāresu majjhattabhūtā vipassanupekkhāpi balavatī uppajjati. Manodvāre āvajjanupekkhāpi. Sā hissa taṁ taṁ ṭhānaṁ āvajjantassa vissaṭṭha-indavajiramiva pattapuṭe pakkhitta[1] tattanārāco viya ca sūrā tikhiṇā hutvā vahati. (9)

Nikantīti vipassanānikanti. Evaṁ obhāsādipaṭimaṇḍitāya hissa vipassanāya ālayaṁ kurumānā sukhumā santākārā nikanti uppajjati. Yā nikanti kilesoti[2] pariggahetumpi na sakkā hoti. (10)

Yathā ca obhāse, evaṁ etesupi aññatarasmiṁ[3] uppanne yogāvacaro "na vata me ito pubbe evarūpaṁ ñāṇaṁ uppannapubbaṁ, evarūpā pīti, passaddhi, sukhaṁ, adhimokkho, paggaho, upaṭṭhānaṁ, upekkhā, nikanti uppannapubbā, addhā maggappattosmi phalappattosmī"ti amaggameva "maggo"ti aphalameva ca "phalan"ti gaṇhāti. Tassa amaggaṁ "maggo"ti aphalaṁ "phalan"ti gaṇhato vipassanāvīthi ukkantā nāma hoti. So attano mūlakammaṭṭhānaṁ vissajjetvā nikantimeva assādento nisīdatīti.

735. Ettha ca obhāsādayo upakkilesavatthutāya upakkilesāti vuttā, na akusalattā. Nikanti pana upakkileso ceva upakkilesavatthu ca. Vatthuvaseneva cete dasa. Gāhavasena pana samatiṁsa honti. Kathaṁ? "Mama obhāso uppanno"ti gaṇhato hi diṭṭhigāho hoti, "manāpo vata obhāso uppanno"ti gaṇhato mānagāho, obhāsaṁ assādayato taṇhāgāho, iti obhāse diṭṭhimānataṇhāvasena tayo gāhā. Tathā sesesupīti evaṁ gāhavasena samatiṁsa upakkilesā honti. Tesaṁ vasena akusalo abyatto yogāvacaro obhāsādīsu kampati vikkhipati. Obhāsādīsu ekekaṁ "etaṁ mama, esohamasmi, eso me attā"ti[4] samanupassati. Tenāhu porāṇā—

> "Obhāse ceva ñāṇe ca, pītiyā ca vikampati.
> Passaddhiyā sukhe ceva, yehi cittaṁ pavedhati.

1. Pakkhanta (I), pakkhanda (Ka)
2. Yā kilesoti (Syā)
3. Aññataraññatarasmiṁ (Ka-Sī)
4. Ma 1. 188 piṭṭhe passitabbaṁ.

ဥပေက္ခာဘိ ဝိပဿနုပေက္ခာ စေဝ အာဝဇ္ဇနုပေက္ခာ စ။ တသ္မိံ ဟိဿ သမယေ သဗ္ဗသင်္ခါရေသု မဇ္ဈတ္တဘူတာ ဝိပဿနုပေက္ခာပိ ဗလဝတီ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ မနောဒ္ဝါရေ အာဝဇ္ဇနုပေက္ခာပိ။ သာ ဟိဿ တံ တံ ဌာနံ အာဝဇ္ဇန္တဿ ဝိဿဋ္ဌဋ္ဌဇဇိရမိဝ ပတ္တပုဋေ ပက္ခိတ္တ[1] တတ္တနာရာစော ဝိယ စ သူရာ တိခိဏာ ဟုတ္ဝာ ဝဟတိ။ (၉)

နိကန္တီတိ ဝိပဿနာနိကန္တိ။ ဧဝံ ဩဘာသာဒိပရိမဏ္ဍိတာယ ဟိဿ ဝိပဿနာယ အာလယံ ကုရုမာနာ သုခုမာ သန္တာကာရာ နိကန္တိ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ယာ နိကန္တိ ကိလေသောတိ[2] ပရိဂ္ဂဟေတုမ္ပိ န သက္ကာ ဟောတိ။ (၁၀)

ယထာ စ ဩဘာသေ၊ ဧဝံ ဧတေသုပိ အညတရသ္မိံ[3] ဥပ္ပန္နေ ယောဂါ-ဝစရော "န ဝတ မေ ဣတော ပုဗ္ဗေ ဧဝရူပံ ဉာဏံ ဥပ္ပန္နပုဗ္ဗံ၊ ဧဝရူပါ ပီတိ၊ ပဿဒ္ဓိ၊ သုခံ၊ အဓိမောက္ခော၊ ပဂ္ဂဟော၊ ဥပဋ္ဌာနံ၊ ဥပေက္ခာ၊ နိကန္တိ ဥပ္ပန္နပုဗ္ဗာ၊ အဒ္ဓါ မဂ္ဂပ္ပတ္တောသ္မိ ဖလပ္ပတ္တောသ္မီ"တိ အမဂ္ဂမေဝ "မဂ္ဂေါ"တိ အဖလမေဝ စ "ဖလ"န္တိ ဂဏှာတိ။ တဿ အမဂ္ဂံ "မဂ္ဂေါ"တိ အဖလံ "ဖလ"န္တိ ဂဏှတော ဝိပဿနာဝီထိ ဥက္ကန္တာ နာမ ဟောတိ။ သော အတ္တနော မူလကမ္မဋ္ဌာနံ ဝိဿဇ္ဇေတ္ဝာ နိကန္တိမေဝ အဿာဒေန္တော[4] နိသီဒတီတိ။

၇၃၅။ ဩဘာသာဒယော ဥပက္ကိလေသဝတ္ထုတာယ ဥပက္ကိ-လေသာတိ ဝုတ္တာ၊ န အကုသလတ္တာ။ နိကန္တိ ပန ဥပက္ကိလေသော စေဝ ဥပက္ကိလေသဝတ္ထု စ။ ဝတ္ထုဝသေနေဝ စေတေ ဒသ။ ဂါဟဝသေန ပန သမတိံသ ဟောန္တိ။ ကထံ? "မမ ဩဘာသော ဥပ္ပန္နော"တိ ဂဏှတော ဟိ ဒိဋ္ဌိဂါဟော ဟောတိ၊ "မနာပေါ ဝတ ဩဘာသော ဥပ္ပန္နော"တိ ဂဏှတော မာနဂါဟော၊ ဩဘာသံ အဿာဒယတော တဏှာဂါဟော၊ ဣတိ ဩဘာသေ ဒိဋ္ဌိမာနတဏှာဝသေန တယော ဂါဟာ။ တထာ သေသေသုပိတိ ဧဝံ ဂါဟဝသေန သမတိံသ ဥပက္ကိလေသာ ဟောန္တိ။ တေသံ ဝသေန အကုသလော အဗျတ္တော ယောဂါဝစရော ဩဘာသာဒီသု ကမ္မတိ ဝိက္ခိပတိ။ ဩဘာသာဒီသု ဧကေကံ "ဧတံ မမ၊ ဧသောဟမသ္မိ၊ ဧသော မေ အတ္တာ"တိ[5] သမနုပဿတိ။ တေနာဟု ပေါရာဏာ—

> "ဩဘာသေ စေဝ ဉာဏေ စ၊ ပီတိယာ စ ဝိကမ္ပတိ။
> ပဿဒ္ဓိယာ သုခေ စေဝ၊ ယေဟိ စိတ္တံ ပဝေဓတိ။

၁–ပက္ခန္တ (ဋီ)၊ ပက္ခန္ဒ (က)
၂–အညတရညတရသ္မိံ (က-သီ)
ဝိသုဒ္ဓိ ၂–၁၀
၃–ယာ ကိလေသောတိ (သျာ)
၄–မ ၁-၁၀၀-ပိဋ္ဌေ ပဿိတဗ္ဗံ။

Adhimokkhe ca paggāhe, upaṭṭhāne ca kampati.
Upekkhāvajjanāyañca[1], upekkhāya[2] nikantiyā"ti[3].

Maggāmaggavavatthānakathā

736. Kusalo pana paṇḍito byatto buddhisampanno yogāvacaro obhāsādīsu uppannesu "ayaṁ kho me obhāso uppanno, so kho panāyaṁ anicco saṅkhato paṭiccasamuppanno khayadhammo vayadhammo virāgadhammo nirodhadhammo"ti iti vā taṁ paññāya paricchindati upaparikkhati. Atha vā panassa evaṁ hoti, "sace obhāso attā bhaveyya, 'attā'ti gahetuṁ vaṭṭeyya. Anattā ca panāyaṁ 'attā'ti gahito. Tasmā so avasavattanaṭṭhena anattā, hutvā abhāvaṭṭhena anicco, uppādavayapaṭipīḷanaṭṭhena dukkho"ti sabbaṁ arūpasattake vuttanayena vitthāretabbaṁ. Yathā ca obhāse, evaṁ sesesupi.

So evaṁ upaparikkhitvā obhāsaṁ "netaṁ mama, nesohamasmi, na meso attā"ti[4] samanupassati. Ñāṇaṁ -pa- nikantiṁ "netaṁ mama, nesohamasmi, na meso attā"ti[4] samanupassati. Evaṁ samanupassanto obhāsādīsu na kampati na vedhati. Tenāhu porāṇā—

"Imāni dasa ṭhānāni, paññā yassa pariccitā.
Dhammuddhaccakusalo hoti, na ca vikkhepaṁ[5] gacchatī"ti[6].

So evaṁ vikkhepaṁ agacchanto taṁ samatiṁsavidhaṁ upakkilesajaṭaṁ vijaṭetvā obhāsādayo dhammā na maggo. Upakkilesavimuttaṁ pana vīthipaṭipannaṁ vipassanāñāṇaṁ maggoti maggañca amaggañca vavatthapeti. Tassevaṁ "ayaṁ maggo, ayaṁ na maggo"ti maggañca amaggañca ñatvā ṭhitaṁ ñāṇaṁ **maggāmaggañāṇadassanavisuddhī**ti veditabbaṁ.

Ettāvatā ca pana tena tiṇṇaṁ saccānaṁ vavatthānaṁ kataṁ hoti. Kathaṁ? **Diṭṭhivisuddhiyaṁ** tāva nāmarūpassa vavatthāpanena **dukkhasaccassa** vavatthānaṁ kataṁ. **Kaṅkhāvitaraṇavisuddhiyaṁ** paccayapariggahaṇena **samudayasaccassa** vavatthānaṁ. Imissaṁ **maggāmaggañāṇadassanavisuddhiyaṁ** sammāmaggassa avadhāraṇena **maggasaccassa**

1. Upekkhāvajjanāya ceva (Pāḷi)
2. Upekkhāya ca (I, Pāḷi)
3. Paṭisaṁ 292. 3 piṭṭhesu.
4. Ma 1. 189 piṭṭhe passitabbaṁ.
5. Na ca sammoha (Pāḷi)
6. Paṭisaṁ 293 piṭṭhe.

အဓိမောက္ခေ စ ပဂ္ဂါဟေ၊ ဥပဋ္ဌာနေ စ ကမ္ပတိ။
ဥပေက္ခာဝဇ္ဇနာယ[1]ဉ္စ၊ ဥပေက္ခာယ[2] နိကန္တိယာ"တိ[3]။

မဂ္ဂါမဂ္ဂဝဝတ္ထာနကထာ

၇၃၆။ ကုသလော ပန ပဏ္ဍိတော ဗျတ္တော ဗုဒ္ဓိသမ္ပန္နော ယောဂါဝစရော ဩဘာသာဒီသု ဥပ္ပန္နေသု "အယံ ခေါ မေ ဩဘာသော ဥပ္ပန္နော၊ သော ခေါ ပနာယံ အနိစ္စော သင်္ခတော ပဋိစ္စသမုပ္ပန္နော ခယဓမ္မော ဝယဓမ္မော ဝိရာဂဓမ္မော နိရောဓဓမ္မော"တိ ဣတိ ဝါ တံ ပညာယ ပရိစ္ဆိန္ဒတိ ဥပဓာရိဿတိ။ အထ ဝါ ပနဿ ဧဝံ ဟောတိ၊ "သစေ ဩဘာသော အတ္တာ ဘဝေယ္ယ၊ 'အတ္တာ'တိ ဂဟေတုံ ဝဋ္ဋေယ္ယ။ အနတ္တာ စ ပနာယံ 'အတ္တာ'တိ ဂဟိတော။ တသ္မာ သော အဝသဝတ္တနဋ္ဌေန အနတ္တာ၊ ဟုတ္ဝာ အဘာဝဋ္ဌေန အနိစ္စော၊ ဥပ္ပါဒဝယပဋိပီဠနဋ္ဌေန ဒုက္ခော"တိ သဗ္ဗံ အရူပသတ္တကေ ဝုတ္တနယေန ဝိတ္ထာရေတဗ္ဗံ။ ယထာ စ ဩဘာသေ၊ ဧဝံ သေသေသုပိ။

သော ဧဝံ ဥပဓာရိတ္ဝာ ဩဘာသံ "နေတံ မမ၊ နေသောဟမသ္မိ၊ န မေသော အတ္တာ"တိ[4] သမနုပဿတိ။ ဉာဏံ။ပ။ နိကန္တိံ "နေတံ မမ၊ နေသောဟမသ္မိ၊ န မေသော အတ္တာ"တိ[4] သမနုပဿတိ။ ဧဝံ သမနုပဿန္တော ဩဘာသံ်ာဒီသု န ကမ္ပတိ န ဝေဓတိ။ တေနာဟု ပေါရာဏာ—

"ဣမာနိ ဒသ ဌာနာနိ၊ ပညာ ယဿ ပရိစ္ဆိတာ။
ဓမ္မုဒ္ဓစ္စကုသလော ဟောတိ၊ န စ ဝိက္ခေပံ[5] ဂစ္ဆတီ"တိ[6]။

သော ဧဝံ ဝိက္ခေပံ အဂစ္ဆန္တော တံ သမတိံသဝိဓံ ဥပက္ကိလေသဇဋံ ဝိဇဋေတ္ဝာ ဩဘာသာဒယော ဓမ္မာ န မဂ္ဂေါ။ ဥပက္ကိလေသဝိမုတ္တံ ပန ဝီထိပဋိပန္နံ ဝိပဿနာဉာဏံ မဂ္ဂေါတိ မဂ္ဂဉ္စ အမဂ္ဂဉ္စ ဝဝတ္ထပေတိ။ တသ္မေဝံ "အယံ မဂ္ဂေါ၊ အယံ န မဂ္ဂေါ"တိ မဂ္ဂဉ္စ အမဂ္ဂဉ္စ ဉတ္ဝာ ဋ္ဌိတံ ဉာဏံ **မဂ္ဂါမဂ္ဂဉာဏဒဿနဝိသုဒ္ဓိ**တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

ဩဘာဝတာ စ ပန တေန တိဏ္ဏံ သစ္စာနံ ဝဝတ္ထာနံ ကတံ ဟောတိ။ ကထံ? **ဒိဋ္ဌိဝိသုဒ္ဓိ**ယံ တာဝ နာမရူပဿ ဝဝတ္ထာပနေန **ဒုက္ခသစ္စဿ** ဝဝတ္ထာနံ ကတံ။ **ကင်္ခာဝိတရဏဝိသုဒ္ဓိ**ယံ ပစ္စယပရိဂ္ဂဟဏေန **သမုဒယသစ္စဿ** ဝဝတ္ထာနံ။ ဣမိဿံ **မဂ္ဂါမဂ္ဂဉာဏဒဿနဝိသုဒ္ဓိ**ယံ သမ္မာမဂ္ဂဿ အဝဓာရဏေန **မဂ္ဂသစ္စဿ**

၁-ဥပေက္ခာဝဇ္ဇနာယ ဧဝေ (ပါဠိ) ၂-ဥပေက္ခာယ စ (ဗျ၊ ပါဠိ) ၃-ပဋိသံ ၂၉၂ ၂-၃-ပိဋ္ဌေသု။
၄-မ ၁-၁၈၉-ပိဋ္ဌေ ပဿိတဗ္ဗံ။ ၅-နာ စ သမ္မောဟ (ပါဠိ) ၆-ပဋိသံ ၂၉၃-ပိဋ္ဌေ။

vavatthānaṁ katanti, evaṁ lokiyeneva tāva ñāṇena tiṇṇaṁ saccānaṁ vavatthānaṁ kataṁ hoti.

Iti sādhujanapāmojjatthāya kate Visuddhimagge

Paññābhāvanādhikāre

Maggāmaggañāṇadassanavisuddhiniddeso nāma

Vīsatimo paricchedo.

ဝဝတ္ထာနံ ကတ္တုန္တိ၊ ဧဝံ လောကိယေနေဝ တာဝ ဉာဏေန တိဏ္ဏံ သစ္စာနံ ဝဝတ္ထာနံ ကတံ ဟောတိ။

ဒုတိ. သာဓုဇနပါမောဇ္ဇတ္ထာယ ကတေ ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ
ပညာဘာဝနာဓိကာရေ

မဂ္ဂါမဂ္ဂဉာဏဒဿနဝိသုဒ္ဓိနိဒ္ဒေသော နာမ
ဝိသတိမော ပရိစ္ဆေဒေါ။

21. Paṭipadāñāṇadassanavisuddhiniddesa

Upakkilesavimutta udayabbayañāṇakathā

737. Aṭṭhannaṁ pana ñāṇānaṁ vasena sikhāppattā vipassanā, navamañca saccānulomikañāṇanti ayaṁ **paṭipadāñāṇadassanavisuddhi** nāma. **Aṭṭhannan**ti cettha upakkilesavimuttaṁ vīthipaṭipannavipassanāsaṅkhātaṁ udayabbayānupassanāñāṇaṁ, bhaṅgānupassanāñāṇaṁ, bhayatupaṭṭhānañāṇaṁ, ādīnavānupassanāñāṇaṁ, nibbidānupassanāñāṇaṁ, muñcitukamyatāñāṇaṁ, paṭisaṅkhānupassanāñāṇaṁ, saṅkhārupekkhāñāṇanti imāni aṭṭha ñāṇāni veditabbāni. **Navamaṁ saccānulomikañāṇan**ti anulomassetaṁ adhivacanaṁ. Tasmā taṁ sampādetukāmena upakkilesavimuttaṁ udayabbayañāṇaṁ ādiṁ katvā etesu ñāṇesu yogo karaṇīyo.

738. Puna udayabbayañāṇe yogo kimatthiyoti ce. Lakkhaṇasallakkhaṇattho. Udayabbayañāṇaṁ hi heṭṭhā dasahi upakkilesehi upakkiliṭṭhaṁ hutvā yāthāvasarasato tilakkhaṇaṁ sallakkhetuṁ nāsakkhi. Upakkilesavimuttaṁ pana sakkoti. Tasmā lakkhaṇasallakkhaṇatthamettha puna yogo karaṇīyo.

739. Lakkhaṇāni pana kissa amanasikārā kena paṭicchannattā na upaṭṭhahanti? **Aniccalakkhaṇaṁ** tāva udayabbayānaṁ amanasikārā santatiyā paṭicchannattā na upaṭṭhāti. **Dukkhalakkhaṇaṁ** abhiṇhasampaṭipīḷanassa amanasikārā iriyāpathehi paṭicchannattā na upaṭṭhāti. **Anattalakkhaṇaṁ** nānādhātuvinibbhogassa amanasikārā ghanena paṭicchannattā na upaṭṭhāti. Udayabbayampana pariggahetvā santatiyā vikopitāya aniccalakkhaṇaṁ yāthāvasarasato upaṭṭhāti. Abhiṇhasampaṭipīḷanaṁ manasikatvā iriyāpathe ugghāṭite dukkhalakkhaṇaṁ yāthāvasarasato upaṭṭhāti. Nānādhātuyo vinibbhujitvā[1] ghanavinibbhoge kate anattalakkhaṇaṁ yāthāvasarasato upaṭṭhāti.

740. Ettha ca aniccaṁ, aniccalakkhaṇaṁ, dukkhaṁ, dukkhalakkhaṇaṁ, anattā, anattalakkhaṇanti ayaṁ vibhāgo veditabbo. Tattha **aniccan**ti khandhapañcakaṁ. Kasmā?

1. Vinibbhujjitvā (Syā, I, Ka)

၂၁-ပဋိပဒါဉာဏဒဿနဝိသုဒ္ဓိနိဒ္ဒေသ

ဥပက္ကိလေသဝိမုတ္တ ဥဒယဗ္ဗယဉာဏကထာ

၇၃၇။ အဋ္ဌန္နံ ပန ဉာဏာနံ ဝသေန သိခါပ္ပတ္တာ ဝိပဿနာ, နဝမဉ္စ သစ္စာနုလောမိကဉာဏန္တိ အယံ **ပဋိပဒါဉာဏဒဿနဝိသုဒ္ဓိ** နာမ။ **အဋ္ဌန္နန္တိ** စေတ္ထ ဥပက္ကိလေသဝိမုတ္တံ ဝီထိပဋိပန္နဝိပဿနာသင်္ခါတံ ဥဒယဗ္ဗယာနုပဿနာဉာဏံ, ဘင်္ဂါနုပဿနာဉာဏံ, ဘယတုပဋ္ဌာနဉာဏံ, အာဒီနဝါနုပဿနာဉာဏံ, နိဗ္ဗိဒါနုပဿနာဉာဏံ, မုဉ္စိတုကမျတာဉာဏံ, ပဋိသင်္ခါနုပဿနာဉာဏံ, သင်္ခါရုပေက္ခာဉာဏန္တိ ဣမာနိ အဋ္ဌ ဉာဏာနိ ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။ **နဝမံ သစ္စာနုလောမိကဉာဏန္တိ** အနုလောမသ္မေတံ အဓိဝစနံ။ တသ္မာ တံ သမ္ပာဒေတုကာမေန ဥပက္ကိလေသဝိမုတ္တံ ဥဒယဗ္ဗယဉာဏံ အာဒိံ ကတ္ဝာ တေသု ဉာဏေသု ယောဂေါ ကရဏီယော။

၇၃၈။ ပုန ဥဒယဗ္ဗယဉာဏေ ယောဂေါ ကိမတ္ထိယောတိ စေ။ လက္ခဏသလ္လက္ခဏတ္ထော။ ဥဒယဗ္ဗယဉာဏံ ဟိ ဟေဋ္ဌာ ဒသဟိ ဥပက္ကိလေသေဟိ ဥပက္ကိလိဋ္ဌံ ဟုတ္ဝာ ယာထာဝသရသတော ဂိလက္ခဏံ သလ္လက္ခေတုံ နာသက္ခိ။ ဥပက္ကိလေသဝိမုတ္တံ ပန သက္ကောတိ။ တသ္မာ လက္ခဏသလ္လက္ခဏတ္ထမေတ္ထ ပုန ယောဂေါ ကရဏီယော။

၇၃၉။ လက္ခဏာနိ ပန ကိဿ အမနသိကာရာ ကေန ပဋိစ္ဆန္နတ္တာ န ဥပဋ္ဌဟန္တိ? **အနိစ္စလက္ခဏံ** တာဝ ဥဒယဗ္ဗယာနံ အမနသိကာရာ သန္တတိယာ ပဋိစ္ဆန္နတ္တာ န ဥပဋ္ဌာတိ။ **ဒုက္ခလက္ခဏံ** အဘိက္ခဏမ္ပီဠိတဿ အမနသိကာရာ ဣရိယာပထေဟိ ပဋိစ္ဆန္နတ္တာ န ဥပဋ္ဌာတိ။ **အနတ္တလက္ခဏံ** နာနာဓာတုဝိနိဗ္ဘောဂဿ အမနသိကာရာ ဃနေန ပဋိစ္ဆန္နတ္တာ န ဥပဋ္ဌာတိ။ ဥဒယဗ္ဗယမ္ပန ပရိဂ္ဂဟေတ္ဝာ သန္တတိယာ ဝိကောပိတာယ အနိစ္စလက္ခဏံ ယာထာဝသရသတော ဥပဋ္ဌာတိ။ အဘိက္ခဏမ္ပီဠိတံ မနသိကတ္ဝာ ဣရိယာပထေ ဥဒ္ဓုံဒိတေ ဒုက္ခလက္ခဏံ ယာထာဝသရသတော ဥပဋ္ဌာတိ။ နာနာဓာတုယော ဝိနိဗ္ဘုဇိတ္ဝာ[1] ဃနဝိနိဗ္ဘောဂေ ကတေ အနတ္တလက္ခဏံ ယာထာဝသရသတော ဥပဋ္ဌာတိ။

၇၄၀။ တ္ထေ စ အနိစ္စံ, အနိစ္စလက္ခဏံ၊ ဒုက္ခံ, ဒုက္ခလက္ခဏံ၊ အနတ္တာ, အနတ္တလက္ခဏန္တိ အယံ ဝိဘာဂေါ ဝေဒိတဗ္ဗော။ တတ္ထ **အနိစ္စန္တိ** ခန္ဓပဉ္စကံ။ ကသ္မာ?

၁-ဝိနိဗ္ဘုဇိတ္ဝာ (သျာ၊ ဋီ၊ က)

uppādavayaññathattabhāvā, hutvā abhāvato vā. Uppādavayaññathattaṁ **aniccalakkhaṇaṁ** hutvā abhāvasaṅkhāto vā ākāravikāro.

"Yadaniccaṁ taṁ dukkhan"ti[1] vacanato pana tadeva khandhapañcakaṁ **dukkhaṁ.** Kasmā? Abhiṇhapaṭipīḷanā[2], abhiṇhapaṭipīḷanākāro **dukkhalakkhaṇaṁ.**

"Yaṁ dukkhaṁ tadanattā"ti[1] pana vacanato tadeva khandhapañcakaṁ **anattā.** Kasmā? Avasavattanato, avasavattanākāro **anattalakkhaṇaṁ.**

Tayidaṁ sabbampi ayaṁ yogāvacaro upakkilesavimuttena vīthipaṭipannavipassanāsaṅkhātena udayabbayānupassanāñāṇena yāthāvasarasato sallakkheti.

Bhaṅgānupassanāñāṇakathā

741. Tassevaṁ sallakkhetvā punappunaṁ "aniccaṁ dukkhamanattā"ti rūpārūpadhamme tulayato tīrayato taṁ ñāṇaṁ tikkhaṁ hutvā vahati, saṅkhārā lahuṁ upaṭṭhahanti, ñāṇe tikkhe vahante saṅkhāresu lahuṁ upaṭṭhahantesu uppādaṁ vā ṭhitiṁ vā pavattaṁ vā nimittaṁ vā na sampāpuṇāti. Khayavayabhedanirodheyeva sati santiṭṭhati. Tassa "evaṁ uppajjitvā evaṁ nāma saṅkhāragataṁ nirujjhatī"ti passato etasmiṁ[3] ṭhāne bhaṅgānupassanaṁ nāma[4] vipassanāñāṇaṁ uppajjati. Yaṁ sandhāya vuttaṁ—

"Kathaṁ ārammaṇapaṭisaṅkhā[5] bhaṅgānupassane paññā vipassane ñāṇaṁ? Rūpārammaṇatā cittaṁ uppajjitvā bhijjati, taṁ ārammaṇaṁ paṭisaṅkhā tassa cittassa bhaṅgaṁ anupassati. **Anupassatī**ti kathaṁ anupassati? Aniccato anupassati no niccato, dukkhato anupassati no sukhato, anattato anupassati no attato, nibbindati no nandati, virajjati no rajjati, nirodheti no samudeti, paṭinissajjati no ādiyati.

Aniccato anupassanto niccasaññaṁ pajahati. Dukkhato anupassanto sukhasaññaṁ, anattato anupassanto attasaññaṁ,

---

1. Saṁ 2. 19 piṭṭhādīsu. 2. Ettha saṁ-kāro natthi. 3. Ekasmiṁ (I, Ka)
4. Bhaṅgānupassanā nāma (?) 5. Ārammaṇaṁ paṭisaṅkhā (I, Pāḷi)

ဥပ္ပါဒဝယညထတ္တဘာဝါ, ဟုတ္ဝာ အဘာဝတော ဝါ။ ဥပ္ပါဒဝယညထတ္တံ **အနိစ္စ-လက္ခဏံ** ဟုတ္ဝာ အဘာဝသင်္ခါတော ဝါ အာကာရဝိကာရော။

"ယဒနိစ္စံ တံ ဒုက္ခ''န္တိ[1] ဝစနတော ပန တဒေဝ ခန္ဓပဉ္စကံ **ဒုက္ခံ**။ ကသ္မာ? အဘိက္ခဏပ္ပီဠနာ[2]၊ အဘိက္ခဏပ္ပီဠနာကာရော **ဒုက္ခလက္ခဏံ**။

"ယံ ဒုက္ခံ တဒနတ္တာ''တိ[3] ပန ဝစနတော ကဒေဝ ခန္ဓပဉ္စကံ **အနတ္တာ**။ ကသ္မာ? အဝသဝတ္တနတော၊ အဝသဝတ္တနာကာရော **အနတ္တလက္ခဏံ**။

တယိဒံ သဗ္ဗမ္ပိ အယံ ယောဂါဝစရော ဥပက္ကိလေသဝိမုတ္တေန ဝီထိပဋိပန္န-ဝိပဿနာသင်္ခါတေန ဥဒယဗ္ဗယာနုပဿနာဉာဏေန ယာထာဝသရသတော သလ္လက္ခေတိ။

ဘင်္ဂါနုပဿနာဉာဏကထာ

၇၄၁။ တသ္သေဝံ သလ္လက္ခေတ္ဝာ ပုနပ္ပုနံ "အနိစ္စံ ဒုက္ခမနတ္တာ"တိ ရူပါရူပ-ဓမ္မေ တုလယတော တီရယတော တံ ဉာဏံ တိက္ခံ ဟုတ္ဝာ ဝဟတိ၊ သင်္ခါရာ လဟုံ ဥပဋ္ဌဟန္တိ၊ ဉာဏေ တိက္ခေ ဝဟန္တေ သင်္ခါရေသု လဟုံ ဥပဋ္ဌဟန္တေသု ဥပ္ပါဒံ ဝါ ဋ္ဌိတိ[4] ဝါ ပဝတ္တံ ဝါ နိမိတ္တံ ဝါ န သမ္ပာပုဏာတိ။ ခယဝယဘေဒ-နိရောဓေယေဝ သတိ သန္တိဋ္ဌတိ။ တသ္သ "ဧဝံ ဥပ္ပဇ္ဇိတ္ဝာ ဧဝံ နာမ သင်္ခါရဂတံ နိရုဇ္ဈတီ"တိ ပဿတော ကတ္ထ[5] ဒွာနေ ဘင်္ဂါနုပဿနံ နာမ[6] ဝိပဿနာဉာဏံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ယံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ—

"ကထံ အာရမ္မဏပဋိသင်္ခါ[7] ဘင်္ဂါနုပဿနေ ပညာ ဝိပဿနေ ဉာဏံ? ရူပါရမ္မဏတာ စိတ္တံ ဥပ္ပဇ္ဇိတ္ဝာ ဘိဇ္ဇတိ၊ တံ အာရမ္မဏံ ပဋိသင်္ခါ တသ္သ စိတ္တဿ ဘင်္ဂံ အနုပဿတိ။ **အနုပဿတီ**တိ ကထံ အနုပဿတိ? အနိစ္စတော အနုပဿတိ နော နိစ္စတော၊ ဒုက္ခတော အနုပဿတိ နော သုခတော၊ အနတ္တတော အနုပဿတိ နော အတ္တတော၊ နိဗ္ဗိန္ဒတိ နော နန္ဒတိ၊ ဝိရဇ္ဇတိ နော ရဇ္ဇတိ၊ နိရောဓေ နော သမုဒေတိ၊ ပဋိနိဿဇ္ဇတိ နော အာဒိယတိ။

အနိစ္စတော အနုပဿန္တော နိစ္စသညံ ပဇဟတိ။ ဒုက္ခတော အနုပဿန္တော သုခသညံ၊ အနတ္တတော အနုပဿန္တော အတ္တသညံ၊

၁-သံ ၂-၁၉-ဒိဋ္ဌာဒီသု။ ၂-ဏ္ထေ သံ-ကာရော နတ္ထိ။ ၃-ဧကသ္မိံ (ဋီ၊က)
၄-ဘင်္ဂါနုပဿနာ နာမ (?) ၅-အာရမ္မဏံ ပဋိသင်္ခါ (ဋီ၊ပါဠိ)

nibbindanto nandiṁ, virajjanto rāgaṁ, nirodhento samudayaṁ paṭinissajjanto ādānaṁ pajahati.

Vedanārammaṇatā -pa-. Saññārammaṇatā. Saṅkhārārammaṇatā. Viññāṇārammaṇatā. Cakkhārammaṇatā -pa-. Jarāmaraṇārammaṇatā cittaṁ uppajjitvā bhijjati -pa- paṭinissajjanto ādānaṁ pajahati.

Vatthusaṅkamanā ceva, paññāya ca vivaṭṭanā.
Āvajjanābalañceva, paṭisaṅkhāvipassanā.

Ārammaṇa-anvayena, ubho ekavavatthanā.
Nirodhe adhimuttatā, vayalakkhaṇavipassanā.

Ārammaṇañca paṭisaṅkhā, bhaṅgañca anupassati.
Suññato ca upaṭṭhānaṁ, adhipaññāvipassanā.

Kusalo tīsu anupassanāsu, catasso ca vipassanāsu.
Tayo upaṭṭhāne kusalatā, nānādiṭṭhīsu na kampatīti.

Taṁ ñātaṭṭhena ñāṇaṁ, pajānanaṭṭhena paññā, tena vuccati ‘ārammaṇapaṭisaṅkhā bhaṅgānupassane paññā vipassane ñāṇan’ti[1]”.

742. Tattha **ārammaṇapaṭisaṅkhā**ti yaṁkiñci ārammaṇaṁ paṭisaṅkhāya jānitvā, khayato vayato disvāti attho. **Bhaṅgānupassane paññā**ti tassa, ārammaṇaṁ khayato vayato paṭisaṅkhāya uppannassa ñāṇassa bhaṅgaṁ anupassane yā paññā, idaṁ vipassane ñāṇanti vuttaṁ. Taṁ kathaṁ hotīti ayaṁ tāva kathetukamyatāpucchāya attho. Tato yathā taṁ hoti, taṁ dassetuṁ “rūpārammaṇatā”ti-ādi vuttaṁ.

Tattha **rūpārammaṇatā cittaṁ uppajjitvā bhijjatī**ti rūpārammaṇaṁ cittaṁ uppajjitvā bhijjati. Atha vā rūpārammaṇabhāve cittaṁ uppajjitvā bhijjatīti attho. **Taṁ ārammaṇaṁ paṭisaṅkhā**ti taṁ rūpārammaṇaṁ paṭisaṅkhāya jānitvā, khayato vayato disvāti attho. **Tassa cittassa bhaṅgaṁ anupassatī**ti yena cittena taṁ rūpārammaṇaṁ khayato vayato diṭṭhaṁ, tassa cittassa aparena cittena bhaṅgaṁ anupassatīti attho. Tenāhu porāṇā “ñātañca ñāṇañca ubhopi vipassatī”ti.

1. Paṭisaṁ 55 piṭṭhe.

နိဗ္ဗိန္ဒန္တော နန္ဒိ်ံ၊ ဝိရဇ္ဇန္တော ရာဂံ၊ နိရောဓေန္တော သမုဒယံ ပဋိနိဿဇ္ဇန္တော အာဒါနံ ပဇဟတိ။

ဝေဒနာရမ္မဏတာ။ပ။ သညာရမ္မဏတာ။ သင်္ခါရာရမ္မဏတာ။ ဝိညာဏာရမ္မဏတာ။ စက္ခာရမ္မဏတာ။ပ။ ဇရာမရဏာရမ္မဏတာ စိတ္တံ ဥပ္ပဇ္ဇိတ္ဝာ ဘိဇ္ဇတိ။ပ။ ပဋိနိဿဇ္ဇန္တော အာဒါနံ ပဇဟတိ။

ဝတ္ထုသင်္ကမနာ စေဝ၊ ပညာယ စ ဝိဝဋ္ဋနာ။
အာဝဇ္ဇနာဗလဉ္စေဝ၊ ပဋိသင်္ခါဝိပဿနာ။

အာရမ္မဏာနွယေန၊ ဥဘော ကေဝဝတ္ထနာ။
နိရောဓေ အဓိမုတ္တတာ၊ ဝယလက္ခဏဝိပဿနာ။

အာရမ္မဏာ ပဋိသင်္ခါ၊ ဘင်္ဂေ အနုပဿတိ။
သုညတော စ ဥပဋ္ဌာနံ၊ အဓိပညာဝိပဿနာ။

ကုသလော တီသု အနုပဿနာသု၊ စတသ္သော ဝ ဝိပဿနာသု။
တယော ဥပဋ္ဌာနေ ကုသလတာ၊ နာနာဒိဋ္ဌိသု န ကမ္ပတီတိ။

တံ ဉာတဋ္ဌေန ဉာဏံ၊ ပဇာနနဋ္ဌေန ပညာ၊ တေန ဝုစ္စတိ ‘အာရမ္မဏပဋိသင်္ခါ ဘင်္ဂါနုပဿနေ ပညာ ဝိပဿနေ ဉာဏ’န္တိ[၁]”။

၇၄၂။ တတ္ထ **အာရမ္မဏပဋိသင်္ခါ**တိ ယံကိဉ္စိ အာရမ္မဏံ ပဋိသင်္ခါယ ဇာနိတ္ဝာ၊ ခယတော ဝယတော ဒိသ္ဝာတိ အတ္ထော။ **ဘင်္ဂါနုပဿနေ ပညာ**တိ တဿ, အာရမ္မဏံ ခယတော ဝယတော ပဋိသင်္ခါယ ဥပ္ပန္နဿ ဉာဏဿ ဘင်္ဂံ အနုပဿနေ ယာ ပညာ၊ ဇာဒံ ဝိပဿနေ ဉာဏန္တိ ဝုတ္တံ။ တံ ကထံ ဟောတီတိ အယံ တာဝ ကထေတုကမ္မတာပုစ္ဆာယ အတ္ထော။ တတော ယထာ တ ဟောတိ၊ တံ ဒဿေတုံ “ရူပါရမ္မဏတာ”တိအာဒိ ဝုတ္တံ။

တတ္ထ **ရူပါရမ္မဏတာ စိတ္တံ ဥပ္ပဇ္ဇိတ္ဝာ ဘိဇ္ဇတီ**တိ ရူပါရမ္မဏံ စိတ္တံ ဥပ္ပဇ္ဇိတ္ဝာ ဘိဇ္ဇတိ။ အထ ဝါ ရူပါရမ္မဏဘာဝေ စိတ္တံ ဥပ္ပဇ္ဇိတ္ဝာ ဘိဇ္ဇတီတိ အတ္ထော။ **တံ အာရမ္မဏံ ပဋိသင်္ခါ**တိ တံ ရူပါရမ္မဏံ ပဋိသင်္ခါယ ဇာနိတ္ဝာ၊ ခယတော ဝယတော ဒိသ္ဝာတိ အတ္ထော။ **တဿ စိတ္တဿ ဘင်္ဂံ အနုပဿတီ**တိ ယေန စိတ္တေန တံ ရူပါရမ္မဏံ ခယတော ဝယတော ဒိဋ္ဌံ၊ တဿ စိတ္တဿ အပရေန စိတ္တေန ဘင်္ဂံ အနုပဿတီတိ အတ္ထော။ တေနာဟ ပေါရာဏာ “ဉာတဋ္ဌေ ဉာဏဋ္ဌေ ဥဘောပိ ဝိပဿတီ”တိ။

၁-ပဋိသံ ၅၅-ပိဋ္ဌေ။

Ettha ca **anupassatī**ti anu anu passati, anekehi ākārehi punappunaṁ passatīti attho. Tenāha—“anupassatīti kathaṁ anupassati. Aniccato anupassatī”ti-ādi.

Tattha yasmā bhaṅgo nāma aniccatāya paramā koṭi, tasmā so bhaṅgānupassako yogāvacaro sabbaṁ saṅkhāragataṁ aniccato anupassati, no niccato. Tato aniccassa dukkhattā, dukkhassa ca anattattā tadeva dukkhato anupassati, no sukhato. Anattato anupassati no attato.

Yasmā pana yaṁ aniccaṁ dukkhamanattā, na taṁ abhinanditabbaṁ. Yañca anabhinanditabbaṁ, na tattha rajjitabbaṁ. Tasmā etasmiṁ bhaṅgānupassanānusārena “aniccaṁ dukkhamanattā”ti diṭṭhe saṅkhāragate nibbindati, no nandati. Virajjati, no rajjati. So evaṁ arajjanto lokikeneva tāva ñāṇena rāgaṁ nirodheti, no samudeti. Samudayaṁ na karotīti attho.

Atha vā so evaṁ viratto yathādiṭṭhaṁ saṅkhāragataṁ, tathā adiṭṭhampi anvayañāṇavasena nirodheti, no samudeti. Nirodhatova manasikaroti. Nirodhamevassa passati, no samudayanti attho.

So evaṁ paṭipanno paṭinissajjati, no ādiyati. Kiṁ vuttaṁ hoti? Ayampi aniccādi-anupassanā tadaṅgavasena saddhiṁ khandhābhisaṅkhārehi kilesānaṁ pariccajanato, saṅkhatadosadassanena ca tabbiparīte nibbāne tanninnatāya pakkhandanato pariccāgapaṭinissaggo ceva pakkhandanapaṭinissaggo cāti vuccati. Tasmā tāya samannāgato bhikkhu yathāvuttena nayena kilese pariccajati, nibbāne ca pakkhandati. Nāpi nibbattanavasena kilese ādiyati, na adosadassitāvasena saṅkhatārammaṇaṁ. Tena vuccati “paṭinissajjati no ādiyatī”ti.

743. Idānissa tehi ñāṇehi yesaṁ dhammānaṁ pahānaṁ hoti, taṁ dassetuṁ “aniccato anupassanto niccasaññaṁ pajahatī”ti-ādi vuttaṁ. Tattha **nandin**ti sappītikaṁ taṇhaṁ. Sesaṁ vuttanayameva.

ထွေ် စ **အနုပဿတီ**တိ အနု အနု ပဿတိ၊ အနေကေဟိ အာကာရေဟိ ပုနပ္ပုနံ ပဿတီတိ အတ္ထော။ တေနာဟ—“အနုပဿတီတိ ကထံ အနုပဿတိ။ အနိစ္စတော အနုပဿတီ”တိအာဒိ။

တတ္ထ ယသ္မာ ဘင်္ဂေါ နာမ အနိစ္စတာယ ပရမာ ကောဋိ၊ တသ္မာ သော ဘင်္ဂါနုပဿကော ယောဂါဝစရော သင်္ခံ သမ်မိရဂတံ အနိစ္စတော အနုပဿတိ၊ နော နိစ္စတော။ တံတော အနိစ္စဿ ဒုက္ခတ္တာ, ဒုက္ခဿ စ အနတ္တတ္တာ တဒေဝ ဒုက္ခတော အနုပဿတိ၊ နော သုခတော။ အနတ္တတော အနုပဿတိ နော အတ္တတော။

ယသ္မာ ပန ယံ အနိစ္စံ ဒုက္ခမနတ္တာ၊ န တံ အဘိနန္ဒိတဗ္ဗံ။ ယဉ္စ အနဘိနန္ဒိ-တဗ္ဗံ၊ န တတ္ထ ရဇ္ဇိတဗ္ဗံ။ တသ္မာ ဧတသ္မိံ ဘင်္ဂါနုပဿနာနုသာရေန “အနိစ္စံ ဒုက္ခမနတ္တာ”တိ ဒိဋ္ဌေ သမ်မိရဂတေ နိဗ္ဗိန္ဒတိ၊ နော နန္ဒတိ။ ဝိရဇ္ဇတိ၊ နော ရဇ္ဇတိ။ သော ဧဝံ အရဇ္ဇန္တော လောကိကေနေဝ တာဝ ဉာဏေန ရာဂံ နိရောဓေတိ၊ နော သမုဒေတိ။ သမုဒယံ န ကရောတီတိ အတ္ထော။

အထ ဝါ သော ဧဝံ ဝိရတ္တော ယထာဒိဋ္ဌံ သမ်မိရဂတံ၊ တထာ အဝိဇ္ဇဒ္ဒိ အနွယဉာဏဝသေန နိရောဓေတိ၊ နော သမုဒေတိ။ နိရောဓတောဝ မနသိ-ကရောတိ။ နိရောဓမေဝဿ ပဿတိ၊ နော သမုဒယန္တိ အတ္ထော။

သော ဧဝံ ပဋိပန္နော ပဋိနိဿဇ္ဇတိ၊ နော အာဒိယတိ။ ကိံ ဝုတ္တံ ဟောတိ? ဒုအယမ္ပိ အနိစ္စာဒိအနုပဿနာ တဒင်္ဂဝသေန သင်္ခါ ခန္ဓာဘိသမ်မိရေဟိ ကိလေသာနံ ပရိစ္စဇနတော, သခ်တဒေါသဒဿနေန စ တပ္ပဋိပရိတေ နိဗ္ဗာနေ တန်္နိန္နတာယ ပက္ခန္ဒနတ္တော ပရိစ္စာဂပဋိနိဿဂ္ဂေါ စေဝ ပက္ခန္ဒနပဋိနိဿဂ္ဂေါ စာတိ ဝုစ္စတိ။ တသ္မာ တာယ သ်မန္နာဂတော ဘိက္ခု ယထာဝုတ္တေန နယေန ကိလေသေ ပရိစ္စဇတိ၊ နိဗ္ဗာနေ စ ပက္ခန္ဒတိ။ နာပိ နိဗ္ဗတ္တနဝသေန ကိလေသေ အာဒိယတိ၊ န အဒေါသဒဿိတာဝသေန သခ်တာရမ္မဏံ။ တေန ဝုစ္စတိ “ပဋိနိဿဇ္ဇတိ နော အာဒိယတီ”တိ။

၇၄၃။ ဣဒါနိဿ တေဟိ ဉာဏေဟိ ယေသံ ဓမ္မာနံ ပဟာနံ ဟောတိ၊ တံ ဒဿေတုံ “အနိစ္စတော အနုပဿန္တော နိစ္စသညံ ပဇဟတီ”တိအာဒိ ဝုတ္တံ။ တတ္ထ **နန္ဒီ**တိ သဠိတိကံ တဏှံ။ သေသံ ဝုတ္တနယမေဝ။

744. Gāthāsu pana **vatthusaṅkamanā**ti rūpassa bhaṅgaṁ disvā puna yena cittena bhaṅgo diṭṭho, tassāpi bhaṅgadassanavasena purimavatthuto aññavatthusaṅkamanā. **Paññāya ca vivaṭṭanā**ti udayaṁ pahāya vaye santiṭṭhanā. **Āvajjanābalañcevā**ti rūpassa bhaṅgaṁ disvā puna bhaṅgārammaṇassa cittassa bhaṅgadassanatthaṁ anantarameva āvajjanasamatthatā. **Paṭisaṅkhāvipassanā**ti esā ārammaṇapaṭisaṅkhābhaṅgānupassanā nāma.

745. **Ārammaṇa-anvayena ubho ekavavatthanā**ti paccakkhato diṭṭhassa ārammaṇassa anvayena anugamanena yathā idaṁ, tathā atītepi saṅkhāragataṁ bhijjittha, anāgatepi bhijjissatīti evaṁ ubhinnaṁ ekasabhāveneva vavatthāpananti attho.

Vuttampi cetaṁ porāṇehi—

"Saṁvijjamānamhi visuddhadassano,
Tadanvayaṁ neti atītanāgate.
Sabbepi saṅkhāragatā palokino,
Ussāvabindū suriyeva[1] uggate"ti.

Nirodhe adhimuttatāti evaṁ ubhinnaṁ bhaṅgavasena ekavavatthānaṁ katvā tasmiññeva bhaṅgasaṅkhāte nirodhe adhimuttatā taggarutā tanninnatā tappoṇatā tappabbhāratāti attho. **Vayalakkhaṇavipassanā**ti esā vayalakkhaṇavipassanā nāmāti vuttaṁ hoti.

746. **Ārammaṇañca paṭisaṅkhā**ti purimañca rūpādi-ārammaṇaṁ jānitvā. **Bhaṅgañca anupassatī**ti tassārammaṇassa bhaṅgaṁ disvā tadārammaṇassa cittassa bhaṅgaṁ anupassati. **Suññato ca upaṭṭhānan**ti tassevaṁ bhaṅgaṁ anupassato "saṅkhārāva bhijjanti, tesaṁ bhedo maraṇaṁ, na añño koci atthī"ti suññato upaṭṭhānaṁ ijjhati.

1. Sūriyeva (Ka)

၇၄၄။ ဂါထာသု ပန **ဝတ္ထုသင်္ကမနာ**တိ ရူပဿ ဘင်္ဂံ ဒိသွာ ပုန ယေန စိတ္တေန ဘင်္ဂေါ ဒိဋ္ဌော၊ တဿာပိ ဘင်္ဂဒဿနဝသေန ပုရိမဝတ္ထုတော အညဝတ္ထုသင်္ကမနာ။ **ပညာယ စ ဝိဝဋ္ဋနာ**တိ ဥဒယံ ပဟာယ ဝယေ သန္ဌိတာ။ **အာဝဇ္ဇနာဗလဉ္စေဝါ**တိ ရူပဿ ဘင်္ဂံ ဒိသွာ ပုန ဘင်္ဂါရမ္မဏဿ စိတ္တဿ ဘင်္ဂဒဿနတ္ထံ အနန္တရမေဝ အာဝဇ္ဇနသမတ္ထတာ။ **ပဋိသင်္ခါဝိပဿနာ**တိ ဧသော အာရမ္မဏပဋိသင်္ခါဘင်္ဂါနုပဿနာ နာမ။

၇၄၅။ **အာရမ္မဏာနွယေန ဥဘော ဧကဝတ္ထာနာ**တိ ပဋ္ဌမတော ဒိဋ္ဌဿ အာရမ္မဏဿ အနွယေန အနုဂမနေန ယထာ ဣဒံ၊ တထာ အတီတေပိ သင်္ခါရဂတံ ဘိဇ္ဇိတ္ထ၊ အနာဂတေပိ ဘိဇ္ဇိဿတီတိ ဧဝံ ဥဘိန္နံ ဧကသဘာဝေနေဝ ဝဝတ္ထာပနန္တိ အတ္ထော။

ဝုတ္တမ္ပိ စေတံ ပေါရာဏေဟိ—

"သံဝိဇ္ဇမာနမ္ဟိ ဝိသုဒ္ဓဒဿနော၊
တဒန္ဝယံ နေတိ အတီတနာဂတေ။
သဗ္ဗေပိ သင်္ခါရဂတာ ပလောကိနော၊
ဥဿာဝဗိန္ဒူ သုရိယေဝ[1] ဥဂ္ဂတေ"တိ။

နိရောဓေ အဓိမုတ္တတာတိ ဧဝံ ဥဘိန္နံ ဘင်္ဂဝသေန ဧကဝတ္ထာနံ ကတ္ဝာ တသ္မိညေဝ ဘင်္ဂသင်္ခါတေ နိရောဓေ အဓိမုတ္တတာ တဂ္ဂရုတာ တန်နိန္နတာ တပ္ပေါဏတာ တပ္ပဗ္ဘာရတာတိ အတ္ထော။ **ဝယလက္ခဏဝိပဿနာ**တိ သော ဝယလက္ခဏဝိပဿနာ နာမာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။

၇၄၆။ **အာရမ္မဏဉ္စ ပဋိသင်္ခါ**တိ ပုရိမဉ္စ ရူပါဒိအာရမ္မဏံ ဇာနိတွာ။ **ဘင်္ဂဉ္စ အနုပဿတီ**တိ တဿာရမ္မဏဿ ဘင်္ဂံ ဒိသွာ တဒါရမ္မဏဿ စိတ္တဿ ဘင်္ဂံ အနုပဿတိ။ **သုညတော စ ဥပဋ္ဌာနန္တိ** တသ္မေဝံ ဘင်္ဂံ အနုပဿတော "သင်္ခါရာဝ ဘိဇ္ဇန္တိ၊ တေသံ ဘေဒေါ မရဏံ၊ န အညော ကောစိ အတ္ထီ"တိ သုညတော ဥပဋ္ဌာနံ ဂစ္ဆတိ။

၁–သူရိယေဝ (က)

Tenāhu porāṇā—

“Khandhā nirujjhanti na catthi añño,
Khandhāna bhedo maraṇanti vuccati.
Tesaṁ khayaṁ passati appamatto,
Maṇiṁva vijjhaṁ vajirena yoniso”ti.

Adhipaññāvipassanāti yā ca ārammaṇapaṭisaṅkhā yā ca bhaṅgānupassanā yañca suññato upaṭṭhānaṁ, ayaṁ adhipaññāvipassanā nāmāti vuttaṁ hoti.

747. **Kusalo tīsu anupassanāsū**ti aniccānupassanādīsu tīsu cheko bhikkhu. **Catasso ca vipassanāsū**ti nibbidādīsu ca catūsu vipassanāsu. **Tayo upaṭṭhāne kusalatā**ti khayato vayato suññatoti imasmiñca tividhe upaṭṭhāne kusalatāya. **Nānādiṭṭhīsu na kampatī**ti sassatadiṭṭhi-ādīsu nānappakārāsu diṭṭhīsu na vedhati.

748. So evaṁ avedhamāno “aniruddhameva nirujjhati, abhinnameva bhijjatī”ti pavattamanasikāro dubbalabhājanassa viya bhijjamānassa, sukhumarajasseva vippakiriyamānassa, tilānaṁ viya bhajjiyamānānaṁ[1] sabbasaṅkhārānaṁ uppādaṭṭhitipavattanimittaṁ vissajjetvā bhedameva passati. So yathā nāma cakkhumā puriso pokkharaṇītīre vā nadītīre vā ṭhito thūlaphusitake deve vassante udakapiṭṭhe mahantamahantāni udakabubbuḷakāni uppajjitvā uppajjitvā sīghaṁ sīghaṁ bhijjamānāni passeyya, evameva sabbe saṅkhārā bhijjanti bhijjantīti passati. Evarūpaṁ hi yogāvacaraṁ sandhāya vuttaṁ Bhagavatā—

“Yathā bubbuḷakaṁ[2] passe, yathā passe marīcikaṁ.
Evaṁ lokaṁ avekkhantaṁ, maccurājā na passatī”ti.

749. Tassevaṁ “sabbe saṅkhārā bhijjanti bhijjantī”ti abhiṇhaṁ passato aṭṭhānisaṁsaparivāraṁ bhaṅgānupassanāñāṇaṁ balappattaṁ hoti. Tatrime aṭṭhānisaṁsā—bhavadiṭṭhippahānaṁ, jīvitanikantipariccāgo, sadāyuttapayuttatā, visuddhājīvitā, ussukkappahānaṁ, vigatabhayatā, khantisoraccapaṭilābho, aratiratisahanatāti.

1. Bhijjayamānānaṁ (Syā), bhijjamānānaṁ (I), bhajjamānānaṁ (Ka)
2. Pupphuḷakaṁ (Ka)

တေနာဟု ပေါရာဏာ—

“ခန္ဓာ နိရုဇ္ဈန္တိ န စတ္ထိ အညော၊
ခန္ဓာန ဘေဒေါ မရဏန္တိ ဝုစ္စတိ။
ဧတသံ ခယံ ပဿတိ အပ္ပမတ္တော၊
မဏိံဝ ဝိဇ္ဈံ ဝဇိရေန ယောနိသော”တိ။

အဓိပညာဝိပဿနာတိ ယာ စ အာရမ္မဏပဋိသင်္ခါ ယာ ၁ ဘင်္ဂါနုပဿနာ ယဉ္စ သုညတော ဥပဋ္ဌာနံ၊ အယံ အဓိပညာဝိပဿနာ နာမာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။

၇၄၇။ **ကုသလော တီသု အနုပဿနာသူ**တိ အနိစ္စာနုပဿနာဒီသု တီသု ဆေကော ဘိက္ခု။ **စတဿော စ ဝိပဿနာသူ**တိ နိဗ္ဗိဒါဒီသု စ ဝတ္ထူသု ဝိပဿနာသု။ **တယော ဥပဋ္ဌာနေ ကုသလတာ**တိ ခယတော ဝယတော သုညတော တိဝိဓေ ဥပဋ္ဌာနေ ကုသလတာယ။ **နာနာဒိဋ္ဌီသု န ကမ္ပတီ**တိ သဿတဒိဋ္ဌိအာဒီသု နာနပ္ပကာရာသု ဒိဋ္ဌီသု န ဝေဓတိ။

၇၄၈။ သော ဧဝံ အဝေဓမာနော “အနိရုဇ္ဈမေဝ နိရုဇ္ဈတိ၊ အဘိန္နမေဝ ဘိဇ္ဇတိ”တိ ပဝတ္တမနသိကာရော ဒုဗ္ဗလဘာဇနဿ ဝိယ ဘိဇ္ဇမာနဿ, သုခုမ-ရဇသ္သေဝ ဝိပ္ပကိရိယမာနဿ, တိလာနံ ဝိယ ဘဇ္ဇိယမာနာနံ[1] သဗ္ဗသင်္ခါရာနံ ဥပ္ပါဒဋ္ဌိတိပဝတ္တာနိမိတ္တံ ဝိဿဇ္ဇေတွာ ဘေဒမေဝ ပဿတိ။ ယော ယထာ နာမ စက္ခုမာ ပုရိသော ပေါက္ခရဏိတီရေ ဝါ နဒီတီရေ ဝါ ဋ္ဌိတော ထူလဖုသိတကေ ဒေဝေ ဝဿန္တေ ဥဒကပိဋ္ဌေ မဟန္တမဟန္တာနိ ဥဒကပုဗ္ဗုဠကာနိ ဥပ္ပဇ္ဇိတ္ဝာ ဥပ္ပဇ္ဇိတ္ဝာ သီဃံ သီဃံ ဘိဇ္ဇမာနာနိ ပဿေယျ၊ ဧဝမေဝ သဗ္ဗေ သင်္ခါရာ ဘိဇ္ဇန္တိ ဘိဇ္ဇန္တီတိ ပဿတိ။ ဧဝရူပံ ဟိ ယောဂါဝစရံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ ဘဂဝတာ—

“ယထာ ပုဗ္ဗုဠကံ ၂ ပဿေ၊ ယထာ ပဿေ မရီစိကံ။
ဧဝံ လောကံ အဝေက္ခန္တံ၊ မစ္စုရာဇာ န ပဿတီ”တိ။

၇၄၉။ တဿေဝံ “သဗ္ဗေ သင်္ခါရာ ဘိဇ္ဇန္တိ ဘိဇ္ဇန္တိ”တိ အဘိက္ခဏံ ပဿတော အဋ္ဌာနိသံသပရိဝါရံ ဘင်္ဂါနုပဿနာဉာဏံ ဗလပ္ပတ္တံ ဟောတိ။ တတြိမေ အဋ္ဌာ-နိသံသာ—ဘဝဒိဋ္ဌိပ္ပဟာနံ, ဇီဝိတနိကန္တိပရိစ္စာဂေါ, သဒါယုတ္တပယုတ္တတာ; ဝိသုဒ္ဓါဇီဝိတာ, ဥဿုက္ကပ္ပဟာနံ, ဝိဂတဘယတာ, ခန္တိသောရစ္စပဋိလာဘော, အရတိရတိသဟနတာတိ။

1. ဘိဇ္ဇယမာနာနံ (သျာ)၊ ဘိဇ္ဇမာနာနံ (ဗျ)၊ ဘဇ္ဇမာနာနံ (က) ၂-ပုပ္ဖုဠကံ (က)

Tenāhu porāṇā—

"Imāni aṭṭhagguṇamuttamāni,
Disvā tahiṁ sammasate punappunaṁ.
Ādittacelassirasūpamo Muni,
Bhaṅgānupassī amatassa pattiyā"ti.

Bhaṅgānupassanāñāṇaṁ niṭṭhitaṁ.

Bhayatupaṭṭhānañāṇakathā

750. Tassevaṁ sabbasaṅkhārānaṁ khayavayabhedanirodhārammaṇaṁ bhaṅgānupassanaṁ āsevantassa bhāventassa bahulīkarontassa sabbabhavayonigatiṭhitisattāvāsesu pabhedakā saṅkhārā sukhena jīvitukāmassa bhīrukapurisassa sīhabyagghadīpi-acchataraccha-yakkharakkhasacaṇḍagoṇacaṇḍakukkurapabhinnamadacaṇḍahatthighora-āsīvisa-asanivicakkasusānaraṇabhūmijalita-aṅgārakāsu ādayo viya mahābhayaṁ hutvā upaṭṭhahanti. Tassa "atītā saṅkhārā niruddhā, paccuppannā nirujjhanti, anāgate nibbattanakasaṅkhārāpi evameva nirujjhissantī"ti passato etasmiṁ ṭhāne **bhayatupaṭṭhānañāṇaṁ** nāma uppajjati.

Tatrāyaṁ upamā—ekissā kira itthiyā tayo puttā rājaparādhikā, tesaṁ rājā sīsacchedaṁ āṇāpesi. Sā puttehi saddhiṁ āghātanaṁ agamāsi. Athassā jeṭṭhaputtassa sīsaṁ chinditvā majjhimassa chindituṁ ārabhiṁsu. Sā jeṭṭhassa sīsaṁ chinnaṁ majjhimassa ca chijjamānaṁ disvā kaniṭṭhamhi ālayaṁ vissajji "ayampi etesaññeva sadiso bhavissatī"ti. Tattha tassā itthiyā jeṭṭhaputtassa chinnasīsadassanaṁ viya yogino atītasaṅkhārānaṁ nirodhadassanaṁ, majjhimassa chijjamānasīsadassanaṁ viya paccuppannānaṁ nirodhadassanaṁ, "ayampi etesaññeva sadiso bhavissatī"ti kaniṭṭhaputtamhi ālayavissajjanaṁ viya "anāgatepi nibbattanakasaṅkhārā bhijjissantī"ti anāgatānaṁ nirodhadassanaṁ. Tassevaṁ passato etasmiṁ ṭhāne uppajjati bhayatupaṭṭhānañāṇaṁ.

Aparāpi upamā—ekā kira pūtipajā itthī dasa dārake vijāyi. Tesu nava matā, eko hatthagato marati, aparo kucchiyaṁ. Sā nava

တေနာဟု ပေါရာဏာ—-

"ဇုမာနိ အဋ္ဌဂုဏမုတ္တမာနိ၊
ဒိသွာ တဟိံ သမ္မသတေ ပုနပ္ပုနံ။
အာဒိတ္တစေလသိရသူပမော မုနိ၊
ဘင်္ဂါနုပဿီ အမတဿ ပတ္တိယာ"တိ။

ဘင်္ဂါနုပဿနာဉာဏံ နိဋ္ဌိတံ။

ဘယတုပဋ္ဌာနဉာဏကထာ

၇၅၀။ တဿေဝံ သမ္မသမိုနာနံ ခယာပဘေဒနိရောဓာရမ္မဏံ ဘင်္ဂါ-နုပဿနံ အာသေဝန္တဿ ဘာဝေန္တဿ ဗဟုလီကရောန္တဿ သမ္ဘဝယောနိ-ဂတိဋ္ဌိတိသတ္တာဝါသေသု ပဘေဒကာ သင်္ခါရာ သုခေန ဇီဝိတုကာမဿ ဘီရုကပုရိသဿ သီဟ ဗျဂ္ဃ ဒီပိ အစ္ဆ တရစ္ဆ ယက္ခရက္ခသ စဏ္ဍဂေါဏ စဏ္ဍ-ကုက္ကုရ ပဘိန္နမဒစဏ္ဍဟတ္ထိ ဃောရအာသီဝိသ အသနိဝိစက္က သုသာန ရဏ်ဘူမိ-ဇလိတအင်္ဂါရကာသုအာဒယော ဝိယ မဟာဘယံ ဟုတ္ဝာ ဥပဋ္ဌဟန္တိ။ တဿ "အတီတာ သင်္ခါရာ နိရုဒ္ဓါ၊ ပစ္စုပ္ပန္နာ နိရုဇ္ဈန္တိ၊ အနာဂတေ နိဗ္ဗတ္တနကသင်္ခါရာပိ ဧဝမေဝ နိရုဇ္ဈိဿန္တီ"တိ ပဿတော တေသိံ ဌာနေ **ဘယတုပဋ္ဌာနဉာဏံ** နာမ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။

တတြာယံ ဥပမာ—ကေသာ ကိရ ဇာတ္တိယာ တယော ပုတ္တာ ရာဇ-ပရာဓိကာ၊ တေသံ ရာဇာ သီသစ္ဆေဒံ အာဏာပေသိ။ သာ ပုတ္တေဟိ သဒ္ဓိံ အာဃာတနံ အဂမာသိ။ အထဿာ ဇေဋ္ဌပုတ္တဿ သီသံ ဆိန္ဒိတ္ဝာ မဇ္ဈိမဿ ဆိန္ဒိတုံ အာရဘိံသု။ သာ ဇေဋ္ဌဿ သီသံ ဆိန္နံ မဇ္ဈိမဿ စ ဆိဇ္ဇမာနံ ဒိသွာ ကနိဋ္ဌမှိ အာလယံ ဝိဿဇ္ဇေ "အယမှိ တေသညေဝ သဒိသော ဘဝိဿတီ"တိ။ တတ္ထ တဿာ ဇာတ္တိယာ ဇေဋ္ဌပုတ္တဿ ဆိန္နသီသဒဿနံ ဝိယ ယောဂိနော အတီတသင်္ခါရာနံ နိရောဓဒဿနံ၊ မဇ္ဈိမဿ ဆိဇ္ဇမာနသီသဒဿနံ ဝိယ ပစ္စုပ္ပန္နာနံ နိရောဓဒဿနံ၊ "အယမှိ တေသညေဝ သဒိသော ဘဝိဿ-တီ"တိ ကနိဋ္ဌပုတ္တမှိ အာလယဝိဿဇ္ဇနံ ဝိယ "အနာဂတေပိ နိဗ္ဗတ္တနကသင်္ခါရာ ဘိဇ္ဇိဿန္တီ"တိ အနာဂတာနံ နိရောဓဒဿနံ။ တဿေဝံ ပဿတော တေသိံ ဌာနေ ဥပ္ပဇ္ဇတိ ဘယတုပဋ္ဌာနဉာဏံ။

အပရာပိ ဥပမာ—ကော ကိရ ပူတိပဇာ ဇာတ္တိ ဒသ ဒါရကေ ဝိဇာယိ။ တေသု နဝ မတာ၊ ကော ဟတ္ထဂတော မရတိ၊ အပရော ကုစ္ဆိယံ။ သာ နဝ

dārake mate dasamañca mīyamānaṁ[1] disvā kucchigate ālayaṁ vissajji “ayampi etesaññeva sadiso bhavissatī”ti. Tattha tassā itthiyā navannaṁ dārakānaṁ maraṇānussaraṇaṁ viya yogino ahītasaṅkhārānaṁ nirodhadassanaṁ, hatthagatassa mīyamānabhāvadassanaṁ viya yogino paccuppannānaṁ nirodhadassanaṁ, kucchigate ālayavissajjanaṁ viya anāgatānaṁ nirodhadassanaṁ. Tassevaṁ passato etasmiṁ khaṇe uppajjati bhayatupaṭṭhānañāṇaṁ.

751. Bhayatupaṭṭhānañāṇaṁ pana bhāyati na bhāyatīti. Na bhāyati. Tañhi atītā saṅkhārā niruddhā, paccuppannā nirujjhanti, anāgatā nirujjhissantīti tīraṇamattameva hoti. Tasmā yathā nāma cakkhumā puriso nagaradvāre tisso aṅgārakāsuyo olokayamāno sayaṁ na bhāyati, kevalaṁ hissa “ye ye ettha nipatissanti, sabbe anappakaṁ dukkhamanubhavissantī”ti tīraṇamattameva hoti. Yathā vā pana cakkhumā puriso khadirasūlaṁ ayosūlaṁ suvaṇṇasūlanti paṭipāṭiyā ṭhapitaṁ sūlattayaṁ olokayamāno sayaṁ na bhāyati, kevalaṁ hissa “ye ye imesu sūlesu nipatissanti, sabbe anappakaṁ dukkhamanubhavissantī”ti tīraṇamattameva hoti, evameva bhayatupaṭṭhānañāṇaṁ sayaṁ na bhāyati, kevalaṁ hissa aṅgārakāsuttayasadisesu, sūlattayasadisesu ca tīsu bhavesu “atītā saṅkhārā niruddhā, paccuppannā nirujjhanti, anāgatā nirujjhissantī”ti tīraṇamattameva hoti. Yasmā panassa kevalaṁ sabbabhavayonigatiṭhitinivāsagatā saṅkhārā byasanāpannā sappaṭibhayā hutvā bhayato upaṭṭhahanti, tasmā **bhayatupaṭṭhānan**ti vuccati.

Evaṁ bhayato upaṭṭhāne panassa ayaṁ Pāḷi—

> “Aniccato manasikaroto kiṁ bhayato upaṭṭhāti? Dukkhato. Anattato manasikaroto kiṁ bhayato upaṭṭhātīti? Aniccato manasikaroto nimittaṁ bhayato upaṭṭhāti. Dukkhato manasikaroto pavattaṁ bhayato upaṭṭhāti. Anattato manasikaroto nimittañca pavattañca bhayato upaṭṭhātī”ti[2].

1. Miyyamānaṁ (Syā, I, Ka)
2. Paṭisaṁ 258 piṭṭhe.

ဒါရကေ မတေ ဒသမဉ္စ မီယမာနံ[1] ဒိသွာ ကုစ္ဆိဂတေ အာလယံ ဝိဿဇ္ဇိ “အယမ္ပိ ဧတေသညေဝ သဒိသော ဘဝိဿတီ”တိ။ တတ္ထ တဿာ ဣတ္ထိယာ နဝန္နံ ဒါရကာနံ မရဏာနုဿရဏံ ဝိယ ယောဂိနော အတီတသင်္ခါရာနံ နိရောဓဒဿနံ၊ ဟတ္ထဂတဿ မီယမာနဘာဝဒဿနံ ဝိယ ယောဂိနော ပစ္စုပ္ပန္နာနံ နိရောဓဒဿနံ၊ ကုစ္ဆိဂတေ အာလယဝိဿဇ္ဇနံ ဝိယ အနာဂတာနံ နိရောဓဒဿနံ။ တဿေဝံ ပဿတော ဧတသ္မိံ ခဏေ ဥပ္ပဇ္ဇတိ ဘယတုပဋ္ဌာနဉာဏံ။

၇၅၁။ ဘယတုပဋ္ဌာနဉာဏံ ပန ဘာယတိ နာ ဘာယတီတိ။ နာ ဘာယတိ။ တဉ္ဍိ အတီတာ သင်္ခါရာ နိရုဒ္ဓါ၊ ပစ္စုပ္ပန္နာ နိရုဇ္ဈန္တိ၊ အနာဂတာ နိရုဇ္ဈိဿန္တီတိ တီရဏမတ္တမေဝ ဟောတိ။ တသ္မာ ယထာ နာမ စက္ခုမာ ပုရိသော နဂရဒ္ဝါရေ တိဿော အင်္ဂါရကာသုယော ဩလောကယမာနော သယံ နာ ဘာယတိ၊ ကေဝလံ ဟိဿ ‘‘ယေ ယေ ထ္ထေ နိပတိဿန္တိ၊ သဗ္ဗေ အနပ္ပကံ ဒုက္ခမနုဘဝိဿန္တီ’’တိ တီရဏမတ္တမေဝ ဟောတိ။ ယထာ ဝါ ပန စက္ခုမာ ပုရိသော ခဒိရသူလံ အယောသူလံ သုဝဏ္ဏသူလန္တိ ပဋိပါဋိယာ ဋ္ဌပိတံ သူလတ္တယံ ဩလောကယမာနော သယံ နာ ဘာယတိ၊ ကေဝလံ ဟိဿ ‘‘ယေ ယေ ဣမေသု သူလေသု နိပတိဿန္တိ၊ သဗ္ဗေ အနပ္ပကံ ဒုက္ခမနုဘဝိဿန္တီ’’တိ တီရဏမတ္တမေဝ ဟောတိ၊ ဧဝမေဝ ဘယတုပဋ္ဌာနဉာဏံ သယံ နာ ဘာယတိ၊ ကေဝလံ ဟိဿ အင်္ဂါရကာသုတ္တယသဒိသေသု, သူလတ္တယသဒိသေသု စ တီသု ဘဝေသု ‘‘အတီတာ သင်္ခါရာ နိရုဒ္ဓါ၊ ပစ္စုပ္ပန္နာ နိရုဇ္ဈန္တိ၊ အနာဂတာ နိရုဇ္ဈိဿန္တီ’’တိ တီရဏမတ္တမေဝ ဟောတိ။ ယသ္မာ ပနဿ ကေဝလံ သဗ္ဗဘဝယောနိဂတိဋ္ဌိတိနိဝါသဂတာ သင်္ခါရာ ဗျသနာပန္နာ သပ္ပဋိဘယာ ဟုတ္ဝာ ဘယတော ဥပဋ္ဌဟန္တိ၊ တသ္မာ **ဘယတုပဋ္ဌာန**န္တိ ဝုစ္စတိ။

ဧဝံ ဘယတော ဥပဋ္ဌာနေ ပနဿ အယံ ပါဠိ—

> ‘‘အနိစ္စတော မနသိကရောတော ကိံ ဘယတော ဥပဋ္ဌာတိ? ဒုက္ခတော။ အနတ္တတော မနသိကရောတော ကိံ ဘယတော ဥပဋ္ဌာတီတိ? အနိစ္စတော မနသိကရောတော နိမိတ္တံ ဘယတော ဥပဋ္ဌာတိ။ ဒုက္ခတော မနသိကရောတော ပဝတ္တံ ဘယတော ဥပဋ္ဌာတိ။ အနတ္တတော မနသိကရောတော နိမိတ္တဉ္စ ပဝတ္တဉ္စ ဘယတော ဥပဋ္ဌာတီ’’တိ[2]။

၁–မိယ္ယမာနံ (သျာ၊ ဣ၊ က)
၂–ပဋိသံ ၂၅၈-ဒိဋ္ဌိ၊

Tattha **nimittan**ti saṅkhāranimittaṁ. Atītānāgatapaccuppannānaṁ saṅkhārānamevetaṁ adhivacanaṁ. Aniccato manasikaronto hi saṅkhārānaṁ maraṇameva passati, tenassa nimittaṁ bhayato upaṭṭhāti. **Pavattan**ti rūpārūpabhavapavatti. Dukkhato manasikaronto hi sukhasammatāyapi pavattiyā abhiṇhapaṭipīḷanabhāvameva passati, tenassa pavattaṁ bhayato upaṭṭhāti. Anattato manasikaronto pana ubhayampetaṁ suññagāmaṁ viya marīcigandhabbanagarādīni viya ca rittaṁ tucchaṁ suññaṁ assāmikaṁ apariṇāyakaṁ passati. Tenassa nimittañca pavattañca ubhayaṁ bhayato upaṭṭhātīti.

Bhayatupaṭṭhānañāṇaṁ niṭṭhitaṁ.

Ādīnavānupassanāñāṇakathā

752. Tassa taṁ bhayatupaṭṭhānañāṇaṁ āsevantassa bhāventassa bahulīkarontassa sabbabhavayonigatiṭhitisattāvāsesu neva tāṇaṁ, na leṇaṁ, na gati, nappaṭisaraṇaṁ paññāyati. Sabbabhavayonigatiṭhitinivāsagatesu saṅkhāresu ekasaṅkhārepi patthanā vā parāmāso vā na hoti. Tayo bhavā vītaccikaṅgāra[1] puṇṇa-aṅgārakāsuyo viya, cattāro mahābhūtā ghoravisa-āsīvisā viya, pañcakkhandhā ukkhittāsikavako viya, cha ajjhattikāyatanāni suññagāmo viya, cha bāhirāyatanāni gāmaghātakacorā viya, sattaviññāṇaṭṭhitiyo, nava ca sattāvāsā ekādasahi aggīhi āditttā sampajjalitā sajotibhūtā[2] viya ca, sabbe saṅkhārā gaṇḍabhūtā rogabhūtā sallabhūtā aghabhūtā ābādhabhūtā viya ca nirassādā nirasā[3] mahā-ādīnavarāsibhūtā hutvā upaṭṭhahanti.

Kathaṁ? Sukhena jīvitukāmassa bhīrukapurisassa ramaṇīyākārasaṇṭhitampi savāḷakamiva vanagahanaṁ, sasaddūlā viya guhā, sagāharakkhasaṁ viya udakaṁ, samussitakhaggā viya paccatthikā, savisaṁ viya bhojanaṁ, sacoro viya maggo, āditttamiva agāraṁ[4], uyyuttasenā viya raṇabhūmi. Yathā hi so puriso etāni savāḷakavanagahanādīni āgamma bhīto saṁviggo lomahaṭṭhajāto samantato ādīnavameva passati, evamevāyaṁ

1. Vītaccitaṅgāra (Syā), vitacchitaṅgāra (Ka)
2. Sañjotibhūtā (?)
3. Nīrasā (Sī)
4. Aṅgāraṁ (Sī, Ka)

တတ္ထ နိမိတ္တန္တိ သင်္ခါရနိမိတ္တံ။ အတီတာနာဂတပစ္စုပ္ပန္နာနံ သင်္ခါရာနမေတေတံ အဓိဝစနံ။ အနိစ္စတော မနသိကရောန္တော ဟိ သင်္ခါရာနံ မရဏမေဝ ပဿတိ၊ တေနဿ နိမိတ္တံ ဘယတော ဥပဋ္ဌာတိ။ **ပဝတ္တန္တိ** ရူပါရူပဘဝပဝတ္တိ။ ဒုက္ခတော မနသိကရောန္တော ဟိ သုခသမ္မတာယပိ ပဝတ္တိယာ အဘိက္ခဏပိဠနဘာဝမေဝ ပဿတိ၊ တေနဿ ပဝတ္တံ ဘယတော ဥပဋ္ဌာတိ။ အနတ္တတော မနသိကရောန္တော ပန ဥဘယမ္ပေတံ သုညဂါမံ ဝိယ မရီစိဂန္ဓဗ္ဗနဂရာဒီနိ ဝိယ စ ရိတ္တံ တုစ္ဆံ သုညံ အဿာမိကံ အပရိဏာယကံ ပဿတိ။ တေနဿ နိမိတ္တဉ္စ ပဝတ္တဉ္စ ဥဘယံ ဘယတော ဥပဋ္ဌာတီတိ။

ဘယတုပဋ္ဌာနဉာဏံ နိဋ္ဌိတံ။

အာဒီနဝါနုပဿနာဉာဏကထာ

၇၅၂။ တဿ တံ ဘယတုပဋ္ဌာနဉာဏံ အာသေဝန္တဿ ဘာဝေန္တဿ ဗဟုလီကရောန္တဿ သဗ္ဗဘဝယောနိဂတိဋ္ဌိတိသတ္တာဝါသေသု နေဝ တာဏံ၊ န လေဏံ၊ န ဂတိ၊ နပ္ပဋိသရဏံ ပညာယတိ။ သဗ္ဗဘဝယောနိဂတိဋ္ဌိတိနိဝါသဂတေသု သင်္ခါရေသု ဧကသင်္ခါရေပိ ပတ္ထနာ ဝါ ပရာမာသော ဝါ န ဟောတိ။ တယော ဘဝါ ဝိတစ္ဆိကဂ်ါရ[1]ပုဏ္ဏအင်္ဂါရကာသုယော ဝိယ၊ စတ္တာရော မဟာဘူတာ ဃောရဝိသအာသီဝိသာ ဝိယ၊ ပဉ္စက္ခန္ဓာ ဥက္ခိတ္တာသိကဝဓကော ဝိယ၊ ဆ အဇ္ဈတ္တိကာယတနာနိ သုညဂါမော ဝိယ၊ ဆ ဗာဟိရာယတနာနိ ဂါမဃာတကစောရာ ဝိယ၊ သတ္တဝိညာဏဋ္ဌိတိယော, နဝ စ သတ္တာဝါသာ ကောဓသဟိအဂ္ဂိဟိ အာဒိတ္တာ သမ္ပဇ္ဇလိတာ သဇောတိဘူတာ[2] ဝိယ စ၊ သဗ္ဗေ သင်္ခါရာ ဂဏ္ဌဘူတာ ရောဂဘူတာ သလ္လဘူတာ အဃဘူတာ အာဗာဓဘူတာ ဝိယ စ နိရဿာဒါ နိရသာ[3] မဟာအာဒီနဝရာသိဘူတာ ဟုတ္ဝာ ဥပဋ္ဌဟန္တိ။

ကထံ? သုခေန ဇီဝိတုကာမဿ ဘီရုကပုရိသဿ ရမဏီယာကာရသဏ္ဌိတမ္ပိ သဝါဠကမိဝ ဝနဂဟနံ၊ သသဒ္ဒူလာ ဝိယ ဂုဟာ၊ သဂါဟရက္ခသံ ဝိယ ဥဒကံ၊ သမုဿိတခဂ္ဂါ ဝိယ ပစ္စတ္ထိကာ၊ သဝိသံ ဝိယ ဘောဇနံ၊ သစောရော ဝိယ မဂ္ဂေါ၊ အာဒိတ္တမိဝ အဂါရံ[4]၊ ဥယ္ယုတ္တသေနာ ဝိယ ရဏဘူမိ။ ယထာ ဟိ သော ပုရိသော တေသု သဝါဠကဝနဂဟနာဒီသု အာဂမ္မ ဘီတော သံဝိဂ္ဂေါ လောမဟဋ္ဌော သမန္တတော အာဒီနဝမေဝ ပဿတိ၊ ဧဝမေဝါယံ

၁-ဝိတစ္ဆိတင်္ဂါရ (သျာ)၊ ဝိတစ္ဆိတင်္ဂါရ (က)
၂-သဉ္ဇောတိဘူတာ (?)
၃-နိရသာ (သီ)
၄-အင်္ဂါရံ (သီ၊ က)

yogāvacaro bhaṅgānupassanāvasena sabbasaṅkhāresu bhayato upaṭṭhitesu samantato nirasaṁ[1] nirassādaṁ ādīnavameva passati. Tassevaṁ passato **ādīnavañāṇaṁ** nāma uppannaṁ hoti. Yaṁ sandhāya idaṁ vuttaṁ—

Kathaṁ bhayatupaṭṭhāne paññā ādīnave ñāṇaṁ? Uppādo bhayanti[2] bhayatupaṭṭhāne paññā ādīnave ñāṇaṁ. Pavattaṁ bhayanti. Nimittaṁ bhayanti. Āyūhanā bhayanti. Paṭisandhi bhayanti. Gati bhayanti. Nibbatti bhayanti. Upapatti bhayanti. Jāti bhayanti. Jarā bhayanti. Byādhi bhayanti. Maraṇaṁ bhayanti. Soko bhayanti. Paridevo bhayanti. Upāyāso bhayanti bhayatupaṭṭhāne paññā ādīnave ñāṇaṁ. Anuppādo khemanti santipade ñāṇaṁ. Appavattaṁ -pa-. Anupāyāso khemanti santipade ñāṇaṁ. Uppādo bhayaṁ anuppādo khemanti santipade ñāṇaṁ. Pavattaṁ -pa-. Upāyāso bhayaṁ, anupāyāso khemanti santipade ñāṇaṁ.

Uppādo dukkhanti bhayatupaṭṭhāne paññā ādīnave ñāṇaṁ. Pavattaṁ -pa-. Upāyāso dukkhanti bhayatupaṭṭhāne paññā ādīnave ñāṇaṁ. Anuppādo sukhanti santipade ñāṇaṁ. Appavattaṁ -pa-. Anupāyāso sukhanti santipade ñāṇaṁ. Uppādo dukkhaṁ, anuppādo sukhanti santipade ñāṇaṁ. Pavattaṁ -pa-. Upāyāso dukkhaṁ, anupāyāso sukhanti santipade ñāṇaṁ.

Uppādo sāmisanti bhayatupaṭṭhāne paññā ādīnave ñāṇaṁ. Pavattaṁ -pa-. Upāyāso sāmisanti bhayatupaṭṭhāne paññā ādīnave ñāṇaṁ. Anuppādo nirāmisanti santipade ñāṇaṁ. Appavattaṁ -pa-. Anupāyāso nirāmisanti santipade ñāṇaṁ. Uppādo sāmisaṁ, anuppādo nirāmisanti santipade ñāṇaṁ. Pavattaṁ -pa-. Upāyāso sārisaṁ, anupāyāso nirāmisanti santipade ñāṇaṁ.

1. Nīrasaṁ (Sī)
2. "Ettha ca uppādo viseso, bhayaṁ visesitabbaṁ sāmaññabhāvatoti satipi dvinnaṁ padānaṁ samānādhikaraṇabhāve liṅgabhedo gahito, yathā dukkhasamudayo ariyasaccanti" (Ṭīkā)

ယောဂါဝစရော ဘင်္ဂါနုပဿနာဝသေန သင်္ခသမ္ဘိရေသု ဘယတော ဥပဋ္ဌိတေသု သမန္တတော နိရသံ[၁] နိရဿာဒံ အာဒီနဝမေဝ ပဿတိ။ တဿေဝံ ပဿတော **အာဒီနဝဉာဏံ** နာမ ဥပ္ပန္နံ ဟောတိ။ ယံ သန္ဓာယ ဣဒံ ဝုတ္တံ—

ကထံ ဘယတုပဋ္ဌာနေ ပညာ အာဒီနဝေ ဉာဏံ? ဥပ္ပါဒေါ ဘယန္တိ ၂ ဘယတုပဋ္ဌာနေ ပညာ အာဒီနဝေ ဉာဏံ။ ပဝတ္တံ ဘယန္တိ။ နိမိတ္တံ ဘယန္တိ။ အာယူဟနာ ဘယန္တိ။ ပဋိသန္ဓိ ဘယန္တိ။ ဂတိ ဘယန္တိ။ နိဗ္ဗတ္တိ ဘယန္တိ။ ဥပပတ္တိ ဘယန္တိ။ ဇာတိ ဘယန္တိ။ ဇရာ ဘယန္တိ။ ဗျာဓိ ဘယန္တိ။ မရဏံ ဘယန္တိ။ သောကော ဘယန္တိ။ ပရိဒေဝေါ ဘယန္တိ။ ဥပါယာသော ဘယန္တိ ဘယတုပဋ္ဌာနေ ပညာ အာဒီနဝေ ဉာဏံ။ အနုပ္ပါဒေါ ခေမန္တိ သန္တိပဒေ ဉာဏံ။ အပ္ပဝတ္တံ။ပ။ အနုပါယာသော ခေမန္တိ သန္တိပဒေ ဉာဏံ။ ဥပ္ပါဒေါ ဘယံ၊ အနုပ္ပါဒေါ ခေမန္တိ သန္တိပဒေ ဉာဏံ။ ပဝတ္တံ။ပ။ ဥပါယာသော ဘယံ၊ အနုပါယာသော ခေမန္တိ သန္တိပဒေ ဉာဏံ။

ဥပ္ပါဒေါ သင်္ခတန္တိ ဘယတုပဋ္ဌာနေ ပညာ အာဒီနဝေ ဉာဏံ။ ပဝတ္တံ။ပ။ ဥပါယာသော သင်္ခတန္တိ ဘယတုပဋ္ဌာနေ ပညာ အာဒီနဝေ ဉာဏံ။ အနုပ္ပါဒေါ နိရောဓသန္တိ သန္တိပဒေ ဉာဏံ။ အပ္ပဝတ္တံ။ပ။ အနုပါယာသော နိရောဓသန္တိ သန္တိပဒေ ဉာဏံ။ ဥပ္ပါဒေါ သာမိသံ၊ အနုပ္ပါဒေါ နိရာမိသန္တိ သန္တိပဒေ ဉာဏံ။ ပဝတ္တံ။ပ။ ဥပါယာသော သာမိသံ၊ အနုပါယာသော နိရာမိသန္တိ သန္တိပဒေ ဉာဏံ။

၁-နီရသံ (သီ)

၂-"ဣတ္ထေ စ ဥပ္ပါဒေါ ဝိသေသော၊ ဘယံ ဝိသေသိတဗ္ဗံ သာမညဘာဝတောတိ သတိပိ ဒွိန္နံ ပဒါနံ သမာနာဓိကရဏဘာဝေ လိင်္ဂဘေဒေါ ဂဟိတော၊ ယထာ ဒုက္ခသမုဒယော အရိယသစ္စန္တိ"-(ဋီကာ)

Uppādo saṅkhārāti bhayatupaṭṭhāne paññā ādīnave ñāṇaṁ. Pavattaṁ -pa-. Upāyāso saṅkhārāti bhayatupaṭṭhāne paññā ādīnave ñāṇaṁ. Anuppādo nibbānanti santipade ñāṇaṁ. Appavattaṁ -pa-. Anupāyāso nibbānanti santipade ñāṇaṁ. Uppādo saṅkhārā, anuppādo nibbānanti santipade ñāṇaṁ. Pavattaṁ -pa-. Upāyāso saṅkhārā, anupāyāso nibbānanti santipade ñāṇaṁ.

Uppādañca pavattañca, nimittaṁ dukkhanti passati.
Āyūhanaṁ paṭisandhiṁ, ñāṇaṁ ādīnave idaṁ.

Anuppādaṁ appavattaṁ, animittaṁ sukhanti ca.
Anāyūhanā appaṭisandhi, ñāṇaṁ santipade idaṁ.

Idaṁ ādīnave ñāṇaṁ, pañcaṭhānesu jāyati.
Pañcaṭhāne santipade, dasa ñāṇe pajānāti.
Dvinnaṁ ñāṇānaṁ kusalatā, nānādiṭṭhīsu na kampatīti.

Taṁ ñātaṭṭhena ñāṇaṁ. Pajānanaṭṭhena paññā. Tena vuccati "bhayatupaṭṭhāne paññā ādīnave ñāṇan"ti[1].

753. Tattha **uppādo**ti purimakammapaccayā idha uppatti. **Pavattan**ti tathā uppannassa pavatti. **Nimittan**ti sabbampi saṅkhāranimittaṁ. **Āyūhanā**ti āyatiṁ paṭisandhihetubhūtaṁ kammaṁ. **Paṭisandhī**ti āyatiṁ uppatti. **Gatī**ti yāya gatiyā sā paṭisandhi hoti. **Nibbattī**ti khandhānaṁ nibbattanaṁ. **Upapattī**ti "samāpannassa vā upapannassa vā"ti[2] evaṁ vuttā vipākappavatti. **Jātī**ti jarādīnaṁ paccayabhūtā bhavapaccayā jāti. Jarāmaraṇādayo pākaṭā eva. Ettha ca uppādādayo pañceva ādīnavañāṇassa vatthuvasena vuttā. Sesā tesaṁ vevacanavasena. (Nibbatti jātīti idañhi dvayaṁ) uppādassa ceva paṭisandhiyā ca vevacanaṁ. Gati upapattīti idaṁ dvayaṁ pavattassa. Jarādayo nimittassāti. Tenāha—

"Uppādañca pavattañca, nimittaṁ dukkhanti passati.
Āyūhanaṁ paṭisandhiṁ, ñāṇaṁ ādīnave idan"ti ca.
"Idaṁ ādīnave ñāṇaṁ, pañcaṭhānesu jāyatī"ti ca.

1. Paṭisaṁ 56. 58 piṭṭhesu. 2. Abhi 1. 253-4 piṭṭhesu.

ဥပ္ပါဒေါ သင်္ခါရာတိ ဘယတုပဋ္ဌာနေ ပညာ အာဒီနဝေ ဉာဏံ။ ပဝတ္တံ။ပ။ ဥပါယာသော သင်္ခါရာတိ ဘယတုပဋ္ဌာနေ ပညာ အာဒီနဝေ ဉာဏံ။ အနုပ္ပါဒေါ နိဗ္ဗာနန္တိ သန္တိဖဒေ ဉာဏံ။ အပ္ပဝတ္တံ။ပ။ အနုပါယာသော နိဗ္ဗာနန္တိ သန္တိပဒေ ဉာဏံ။ ဥပ္ပါဒေါ သင်္ခါရာ၊ အနုပ္ပါဒေါ နိဗ္ဗာနန္တိ သန္တိပဒေ ဉာဏံ။ ပဝတ္တံ။ပ။ ဥပါယာသော သင်္ခါရာ၊ အနုပါယာသော နိဗ္ဗာနန္တိ သန္တိပဒေ ဉာဏံ။

ဥပ္ပါဒန္တု ပဝတ္တန္တု၊ နိမိတ္တံ ဒုက္ခန္တိ ပဿတိ။
အာယူဟနံ ပဋိသန္ဓိံ၊ ဉာဏံ အာဒီနဝေ ဋ္ဌံ။

အနုပ္ပါဒံ အပ္ပဝတ္တံ၊ အနိမိတ္တံ သုခန္တိ ဓ။
အနာယူဟနာ အပ္ပဋိသန္ဓိ၊ ဉာဏံ သန္တိပဒေ ဋ္ဌံ။

ဋ္ဌံ အာဒီနဝေ ဉာဏံ၊ ပဉ္စဋ္ဌာနေသု ဇာယတိ။
ပဉ္စဋ္ဌာနေ သန္တိပဒေ၊ ဒသ ဉာဏေ ပဇာနာတိ။
ဒွိန္နံ ဉာဏာနံ ကုသလတာ၊ နာနာဒိဋ္ဌိသု န ကမ္ပတီတိ။

တံ ဉာတဋ္ဌေန ဉာဏံ။ ပဇာနနဋ္ဌေန ပညာ။ တေန ဝုစ္စတိ "ဘယတု-ပဋ္ဌာနေ ပညာ အာဒီနဝေ ဉာဏ"န္တိ[1]။

၇၅၃။ တတ္ထ **ဥပ္ပါဒေါ**တိ ပုရိမကမ္မပစ္စယာ ဣဓ ဥပ္ပတ္တိ။ **ပဝတ္တန္တိ** တထာ ဥပ္ပန္နဿ ပဝတ္တိ။ **နိမိတ္တန္တိ** သဗ္ဗမ္ပိ သင်္ခါရနိမိတ္တံ။ **အာယူဟနာ**တိ အာယတိံ ပဋိသန္ဓိဟေတုဘူတံ ကမ္မံ။ **ပဋိသန္ဓီ**တိ အာယတိံ ဥပ္ပတ္တိ။ **ဂတီ**တိ ယာယ ဂတိယာ သာ ပဋိသန္ဓိ ဟောတိ။ **နိဗ္ဗတ္တီ**တိ ခန္ဓာနံ နိဗ္ဗတ္တနံ။ **ဥပပတ္တီ**တိ "သမာပန္နဿ ဝါ ဥပပန္နဿ ဝါ"တိ၂ ဧဝံ ဝုတ္တာ ဝိပါကပ္ပဝတ္တိ။ **ဇာတီ**တိ ဇာတိနံ ပစ္ဆိယဘူတာ ဘဝပစ္ဆိယာ ဇာတိ။ ဇရာမရဏာဒယော ပါကဋာ ဧဝ။ ဣတ္တေ စ ဥပ္ပါဒါဒယော ပဒ္ဓေဝ အာဒီနဝဉာဏဿ ဝတ္ထုဝသေန ဝုတ္တာ။ သေသာ တေသံ ဝေဝစနဝသေန။ နိဗ္ဗတ္တိ ဇာတိတိ ဣဒဉ္ဟိ ဒွယံ ဥပ္ပါဒဿ စေဝ ပဋိသန္ဓိယာ စ ဝေဝစနံ။ ဂတိ ဥပပတ္တိတိ ဣဒံ ဒွယံ ပဝတ္တဿ။ ဇရာဒယော နိမိတ္တဿာတိ။ တေနာဟ—

"ဥပ္ပါဒန္တု ပဝတ္တန္တု၊ နိမိတ္တံ ဒုက္ခန္တိ ပဿတိ။
အာယူဟနံ ပဋိသန္ဓိံ၊ ဉာဏံ အာဒီနဝေ ဣဒ"န္တိ စ။
"ဣဒံ အာဒီနဝေ ဉာဏံ၊ ပဉ္စဋ္ဌာနေသု ဇာယတိ"တိ စ။

၁-ပဋိသံ ၅၆-၅၈-ပိဋ္ဌေသု။ ၂-အဘိ ၁-၂၅၃-၄-ပိဋ္ဌေသု။

Anuppādo khemanti santipade ñāṇanti-ādi pana ādīnavañāṇassa paṭipakkhañāṇadassanatthaṁ vuttaṁ. Bhayatupaṭṭhānena vā ādīnavaṁ disvā ubbiggahadayānaṁ abhayampi atthi khemaṁ nirādīnavanti assāsajananatthampi etaṁ vuttaṁ. Yasmā vā panassa uppādādayo bhayato sūpaṭṭhitā[1] honti, tassa tappaṭipakkhaninnaṁ cittaṁ hoti, tasmā bhayatupaṭṭhānavasena siddhassa ādīnavañāṇassa ānisaṁsadassanatthampetaṁ vuttanti veditabbaṁ.

Ettha ca yaṁ bhayaṁ, taṁ yasmā niyamato **dukkhaṁ.** Taṁ vaṭṭāmisalokāmisakilesāmisehi avippamuttattā **sāmisameva.** Yañca sāmisaṁ, taṁ **saṅkhāramattameva.** Tasmā "uppādo dukkhanti bhayatupaṭṭhāne paññā ādīnave ñāṇan"ti-ādi vuttaṁ. Evaṁ santepi bhayākārena dukkhākārena sāmisākārenāti evaṁ ākāranānattato pavattivasenevettha nānattaṁ veditabbaṁ.

Dasañāṇe pajānātīti ādīnavañāṇaṁ pajānanto uppādādivatthukāni pañca, anuppādādivatthukāni pañcāti dasa ñāṇāni pajānāti paṭivijjhati sacchikaroti. **Dvinnaṁ ñāṇānaṁ kusalatā**ti ādīnavañāṇassa ceva santipadañāṇassa cāti imesaṁ dvinnaṁ kusalatāya. **Nānādiṭṭhīsu na kampatī**ti paramadiṭṭhadhammanibbānādivasena pavattāsu diṭṭhīsu na vedhati. Sesamettha uttānamevāti.

Ādīnavānupassanāñāṇaṁ niṭṭhitaṁ.

Nibbidānupassanāñāṇakathā

754. So evaṁ sabbasaṅkhāre ādīnavato passanto sabbabhavayonigativiññāṇaṭṭhitisattāvāsagate sabhedake saṅkhāragate nibbindati ukkaṇṭhati nābhiramati.

Seyyathāpi nāma, Cittakūṭapabbatapādābhirato suvaṇṇarājahaṁso asucimhi caṇḍālagāmadvāra-āvāṭe nābhiramati, sattasu mahāsaresuyeva abhiramati, evameva ayampi yogīrājahaṁso supariditthādīnave sabhedake saṅkhāragate nābhiramati. Bhāvanārāmatāya pana bhāvanāratiyā samannāgatattā sattasu anupassanāsuyeva ramati.

1. Suppatiṭṭhitā (Syā, Ka)

အနုပ္ပါဒေါ ခေမန္တိ သန္တိပဒေ ဉာဏန္တိအာဒိ ပန အာဒီနဝဉာဏဿ ပဋိပက္ခဉာဏဒဿနတ္ထံ ဝုတ္တံ။ ဘယတုပဋ္ဌာနေန ဝါ အာဒီနဝံ ဒိသွာ ဥဗ္ဗိဂ္ဂဟဒယာနံ အဘယမ္ပိ အတ္ထိ ခေမံ နိရာဒီနဝန္တိ အဿာသဇနနတ္ထမ္ပိ တေံ ဝုတ္တံ။ ယသ္မာ ဝါ ပနဿ ဥပ္ပါဒါဒယော ဘယတော သူပဋ္ဌိတာ ဟောန္တိ၊ တဿ တပ္ပဋိပက္ခနိန္နံ စိတ္တံ ဟောတိ၊ တသ္မာ ဘယတုပဋ္ဌာနဝသေန သိဒ္ဓဿ အာဒီနဝဉာဏဿ အာနိသံသဒဿနတ္ထမ္ပေတံ ဝုတ္တန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

ဣတ္ထေ စ ယံ ဘယံ၊ တံ ယသ္မာ နိယမတော **ဒုက္ခံ**။ တံ ဝဋ္ဋာမိသ-လောကာမိသကိလေသာမိသေဟိ အဝိပ္ပမုတ္တတ္တာ **သာမိသမေဝ**။ ယဉ္စ သာမိသံ၊ တံ **သင်္ခါရမတ္တမေဝ**။ တသ္မာ "ဥပ္ပါဒေါ ဒုက္ခန္တိ ဘယတုပဋ္ဌာနေ ပညာ အာဒီနဝေ ဉာဏ"န္တိအာဒိ ဝုတ္တံ။ ဧဝံ သန္တေပိ ဘယာကာရေန ဒုက္ခာကာရေန သာမိသာကာရေနာတိ ဧဝံ အာကာရနာနတ္တတော ပဝတ္တိဝသေနေဝေတ္ထ နာနတ္တံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

ဒသဉာဏေ ပဇာနာတီတိ အာဒီနဝဉာဏံ ပဇာနန္တော ဥပ္ပါဒါဒိဝတ္ထုကာနိ ပဉ္စ၊ အနုပ္ပါဒါဒိဝတ္ထုကာနိ ပဉ္စာတိ ဒသ ဉာဏာနိ ပဇာနာတိ ပဋိဝိဇ္ဈတိ သစ္ဆိကရောတိ။ **ဒွိန္နံ ဉာဏာနံ ကုသလတာ**တိ အာဒီနဝဉာဏဿ စေဝ သန္တိ-ပဒဉာဏဿ စာတိ ဒ္ဝမေသံ ဒွိန္နံ ကုသလတာယ။ **နာနာဒိဋ္ဌီသု န ကမ္ပတီ**တိ ပရမဒိဋ္ဌဓမ္မနိဗ္ဗာနာဒိဝသေန ပဝတ္တာသု ဒိဋ္ဌီသု န ဝေဓတိ။ သေသမေတ္ထ ဥတ္တာနမေဝါတိ။

အာဒီနဝါနုပဿနာဉာဏံ နိဋ္ဌိတံ။

နိဗ္ဗိဒါနုပဿနာဉာဏကထာ

၇၅၄။ သော ဧဝံ သဗ္ဗသင်္ခါရေ အာဒီနဝတော ပဿန္တော သဗ္ဗဘဝယောနိဂတိဝိညာဏဋ္ဌိတိသတ္တာဝါသဂတေ သဘေဒကေ သင်္ခါရဂတေ နိဗ္ဗိန္ဒတိ ဥက္ကဏ္ဌတိ နာဘိရမတိ။

သေယျထာပိ နာမ၊ စိတ္တကူဋပဗ္ဗတပါဒါဘိရတော သုဝဏ္ဏရာဇဟံသော အသုစိမ္ဟိ စဏ္ဍာလဂါမဒ္ဝါရအာဝါဋေ နာဘိရမတိ၊ သတ္တသု မဟာသရေသုယေဝ အဘိရမတိ၊ ဧဝမေဝ အယမ္ပိ ယောဂိရာဇဟံသော သုပရိဒိဋ္ဌာဒီနဝေ သဘေ-ဒကေ သင်္ခါရဂတေ နာဘိရမတိ။ ဘာဝနာရာမတာယ ပန ဘာဝနာရတိယာ သမန္နာဂတတ္တာ သတ္တသု အနုပဿနာသုယေဝ ရမတိ။

၁-သုပ္ပတိဋ္ဌိတာ (သျာ၊ က)

Yathā ca suvaṇṇapañjare pakkhitto sīho migarājā nābhiramati, tiyojanasahassavitthate pana Himavanteyeva ramati, evamayaṁ yogīsīho tividhe sugatibhavepi nābhiramati, bhīsu pana anupassanāsuyeva ramati.

Yathā ca sabbaseto sattapatiṭṭho iddhimā vehāsaṅgamo Chaddanto nāgarājā nagaramajjhe nābhiramati, Himavati Chaddantadahagahaneyeva[1] abhiramati, evamayaṁ yogīvaravāraṇo sabbasmimpi saṅkhāragate nābhiramati, anuppādo khemanti-ādinā nayena diṭṭhe santipadeyeva abhiramati, tanninna tapponā tappabbhāramānaso hotīti.

Nibbidānupassanāñāṇaṁ niṭṭhitaṁ.

755. Taṁ panetaṁ purimena ñāṇadvayena atthato ekaṁ. Tenāhu porāṇā—

"Bhayatupaṭṭhānaṁ ekameva tīṇi nāmāni labhati, sabbasaṅkhāre bhayato addasāti bhayatupaṭṭhānaṁ nāma jātaṁ. Tesuyeva saṅkhāresu ādīnavaṁ uppādetīti ādīnavānupassanā nāma jātaṁ. Tesuyeva saṅkhāresu nibbindamānaṁ uppannanti nibbidānupassanā nāma jātan"ti.

Pāḷiyampi vuttaṁ—"yā ca bhayatupaṭṭhāne paññā, yañca ādīnave ñāṇaṁ, yā ca nibbidā, ime dhammā ekatthā, byañjanameva nānan"ti[2].

Muñcitukamyatāñāṇakathā

756. Iminā pana nibbidāñāṇena imassa kulaputtassa nibbindantassa ukkaṇṭhantassa anabhiramantassa sabbabhavayonigativiññāṇaṭṭhitisattāvāsagatesu sabhedakesu saṅkhāresu ekasaṅkhārepi cittaṁ na sajjati, na laggati, na bajjhati, sabbasmā saṅkhāragatā muccitukāmaṁ[3] nissaritukāmaṁ hoti. Yathā kiṁ. Yathā nāma jālabbhantaragato maccho, sappamukhagato maṇḍūko, pañjarapakkhitto vanakukkuṭo, daḷhapāsavasagato migo, ahituṇḍikahatthagato sappo, mahāpaṅkapakkhando kuñjaro,

1. Chaddantadahagatova (Sī), Chaddantadahadahaneyeva (Ka)
2. Paṭisaṁ 259 piṭṭhe. 3. Muñcitukāmaṁ (Sī, Syā, I)

ယထာ စ သုဝဏ္ဏပဉ္ဇရေ ပက္ခိတ္တော သီဟော မိဂရာဇာ နာဘိရမတိ၊ တိယောဇနသဟဿဝိတ္ထတေ ပန ဟိမဝန္တေယေဝ ရမတိ၊ ဧဝမယံ ယောဂီ-သီဟော တိဝိဓေ သုဂတိဘဝေပိ နာဘိရမတိ၊ တီသု ပန အနုပဿနာသုယေဝ ရမတိ။

ယထာ စ သဗ္ဗသေတော သတ္တပတိဋ္ဌော ဣဒ္ဓိမာ ဝေဟာသင်္ဂမော ဆဒ္ဒန္တော နာဂရာဇာ နဂရမဇ္ဈေ နာဘိရမတိ၊ ဟိမဝတိ ဆဒ္ဒန္တဒဟဂဟနေယေဝ[1] အာဘိရမတိ၊ ဧဝမယံ ယောဂိဝရဝါရဏော သဗ္ဗသ္မိမ္ပိ သင်္ခါရဂတေ နာဘိရမတိ၊ အနုပ္ပါဒေါ ခေမန္တိအာဒိနာ နယေန ဒိဋ္ဌေ သန္တိပဒေယေဝ အာဘိရမတိ၊ တန်နိန္နံ တပ္ပေါဏာ တပ္ပဗ္ဘာရမာနသော ဟောတီတိ။

နိဗ္ဗိဒါနုပဿနာဉာဏံ နိဋ္ဌိတံ။

၇၅၅။ ဘံ ပနေတံ ပုရိမေန ဉာဏဒွယေန-အတ္ထတော ဧကံ။ တေနာဟု ပေါရာဏာ—

"ဘယတုပဋ္ဌာနံ ဧကမေဝ တီဏိ နာမာနိ လဘတိ၊ သဗ္ဗသင်္ခါရေ ဘယတော အဒ္ဒသာတိ ဘယတုပဋ္ဌာနံ နာမ ဇာတံ။ တေသုယေဝ သင်္ခါရေသု အာဒီနဝံ ဥပ္ပါဒေတီတိ အာဒီနဝါနုပဿနာ နာမ ဇာတံ။ တေသုယေဝ သင်္ခါရေသု နိဗ္ဗိန္ဒမာနံ ဥပ္ပန္နန္တိ နိဗ္ဗိဒါနုပဿနာ နာမ ဇာတ"န္တိ[2]။

ပါဠိယမ္ပိ ဝုတ္တံ— "ယာ စ ဘယတုပဋ္ဌာနေ ပညာ, ယဉ္စ အာဒီနဝေ ဉာဏံ, ယာ စ နိဗ္ဗိဒါ၊ ဣမေ ဓမ္မာ ဧကတ္ထာ၊ ဗျဉ္ဇနမေဝ နာန"န္တိ[3]။

မုဉ္စိတုကမ္မတာဉာဏကထာ

၇၅၆။ ဣမိနာ ပန နိဗ္ဗိဒါဉာဏေန ဣမဿ ကုလပုတ္တဿ နိဗ္ဗိန္ဒန္တဿ ဥက္ကဏ္ဌန္တဿ အနဘိရမန္တဿ သဗ္ဗဘဝယောနိဂတိဝိညာဏဋ္ဌိတိသတ္တာဝါသ-ဂတေသု သဘေဒကေသု သင်္ခါရေသု ကေသဉ္စိ ဧကသင်္ခါရေပိ စိတ္တံ န သဇ္ဇတိ၊ န လဂ္ဂတိ၊ န ဗဇ္ဈတိ၊ သဗ္ဗသ္မာ သင်္ခါရဂတာ မုစ္စိတုကာမံ[1] နိဿရိတုကာမံ ဟောတိ။ ယထာ ကိံ။ ယထာ နာမ ဇာလဘ္ဘန္တရဂတော မစ္ဆော၊ သပ္ပမုခ-ဂတော မဏ္ဍူကော၊ ပဉ္ဇရပက္ခိတ္တော ဝနကုက္ကုဋော၊ ဒဠှပါသဝသဂတော မိဂေါ၊ အဟိတုဏ္ဍိကဟတ္ထဂတော သပ္ပေါ၊ မဟာပင်္ကပက္ခန္ဒော ကုဉ္ဇရော၊

၁-ဆဒ္ဒန္တဒဟဂတောဝ (သီ)၊ ဆဒ္ဒန္တဒဟဒဟနေယေဝ (က)
၂-ပဋိသံ ၂၅၉-ပိဌေ။ ၃-မုဉ္စိတုကာမံ (သီ၊ သျာ၊ ဣ)

supaṇṇamukhagato nāgarājā, rāhumukhappaviṭṭho cando, sapattaparivārito purisoti evamādayo tato tato muccitukāmā[1] nissaritukāmāva honti, evaṁ tassa yogino cittaṁ sabbasmā saṅkhāragatā muccitukāmaṁ[2] nissaritukāmaṁ hoti. Athassa evaṁ sabbasaṅkhāresu vigatālayassa sabbasmā saṅkhāragatā muccitukāmassa[3] uppajjati muñcitukamyatā[4]ñāṇanti.

Muñcitukamyatā[4]ñāṇaṁ niṭṭhitaṁ.

Paṭisaṅkhānupassanāñāṇakathā

757. So evaṁ sabbabhavayonigatiṭṭhitinivāsagatehi sabhedakehi saṅkhārehi muccitukāmo sabbasmā saṅkhāragatā muccituṁ puna te evaṁ saṅkhāre paṭisaṅkhānupassanāñāṇena tilakkhaṇaṁ āropetvā pariggaṇhāti.

So sabbasaṅkhāre anaccantikato, tāvakālikato, uppādavayaparicchinnato, palokato, calato, pabhaṅguto, addhuvato, vipariṇāmadhammato, assārakato, vibhavato, saṅkhatato, maraṇadhammatoti-ādīhi kāraṇehi **aniccā**ti passati.

Abhiṇhapaṭipīḷanato, dukkhamato, dukkhavatthuto, rogato, gaṇḍato, sallato, aghato, ābādhato, ītito, upaddavato, bhayato, upasaggato, atāṇato, aleṇato, asaraṇato, ādīnavato, aghamūlato, vadhakato, sāsavato, mārāmisato, jātidhammato, jarādhammato, byādhidhammato, sokadhammato, paridevadhammato, upāyāsadhammato, saṁkilesikadhammatoti-ādīhi kāraṇehi **dukkhā**ti passati.

Ajaññato, duggandhato, jegucchato, paṭikkūlato, amaṇḍanārahato, virūpato, bībhacchato[5]ti-ādīhi kāraṇehi dukkhalakkhaṇassa parivārabhūtato **asubhato** passati.

Parato, rittato, tucchato, suññato, assāmikato, anissarato, avasavattitoti-ādīhi kāraṇehi **anattato** passati.

1. Muñcitukāmā (Sī, Syā, I)
2. Muñcitukāmaṁ (Sī, Syā, I)
3. Muñcitukāmassa (Sī, Syā, I)
4. Muccitukamyatā (Ka)
5. Vigacchato (Ka), vibhacchato (Syā)

သုပဏ္ဏမုခဂတော နာဂရာဇာ၊ ရာဟုမုခပ္ပဝိဋ္ဌော စန္ဒော၊ သပတ္တပရိဝါရိတော ပုရိသောတိ ဧဝမာဒယော တတော တတော မုစ္စိတုကာမာ[၁] နိဿရိတုကာမာဝ ဟောန္တိ၊ ဧဝံ တဿ ယောဂိနော စိတ္တံ သဗ္ဗသ္မာ သင်္ခါရဂတာ မုစ္စိတုကာမံ[၂] နိဿရိတုကာမံ ဟောတိ။ အထဿ ဧဝံ သဗ္ဗသင်္ခါရေသု ဝိဂတာလယဿ သဗ္ဗသ္မာ သင်္ခါရဂတာ မုစ္စိတုကာမဿ[၃] ဥပ္ပဇ္ဇတိ မုဉ္စိတုကမျတာ[၄]ဉာဏန္တိ။

မုဉ္စိတုကမျတာ[၄]ဉာဏံ နိဋ္ဌိတံ။

ပဋိသင်္ခါနုပဿနာဉာဏကထာ

၇၅၇။ သော ဧဝံ သဗ္ဗဘဝယောနိဂတိဋ္ဌိတိနိဝါသဂတေဟိ သဘေဒကေဟိ သင်္ခါရေဟိ မုစ္စိတုကာမော သဗ္ဗသ္မာ သင်္ခါရဂတာ မုစ္စိတုံ ပုန တေ ဧဝံ သင်္ခါရေ ပဋိသင်္ခါနုပဿနာဉာဏေန တိလက္ခဏံ အာရောပေတ္ဝာ ပရိဂ္ဂဏှာတိ။

သော သဗ္ဗသင်္ခါရေ အနစ္စန္တိကတော, တာဝကာလိကတော, ဥပ္ပါဒဝယ-ပရိစ္ဆိန္နတော, ပလောကတော, စလတော, ပဘင်္ဂုတော, အဒ္ဓုဝတော, ဝိပရိဏာမဓမ္မတော, အဿာရကတော, ဝိဘဝတော, သင်္ခတတော, မရဏ-ဓမ္မတောတိအာဒီဟိ ကာရဏေဟိ **အနိစ္စာ**တိ ပဿတိ။

အဘိဏှပဋိပီဠနတော, ဒုက္ခမတော, ဒုက္ခဝတ္ထုတော, ရောဂတော, ဂဏ္ဍ-တော, သလ္လတော, အဃတော, အာဗာဓတော, ဣတိတော, ဥပဒ္ဒဝတော, ဘယတော, ဥပသဋ္ဌတော, အတာဏတော, အလေဏတော, အသရဏတော, အာဒီနဝတော, အဃမူလတော, ဝဓကတော, သာသဝတော, မာရာမိသတော, ဇာတိဓမ္မတော, ဇရာဓမ္မတော, ဗျာဓိဓမ္မတော, သောကဓမ္မတော, ပရိဒေဝ-ဓမ္မတော, ဥပါယာသဓမ္မတော, သင်္ကိလေသိကဓမ္မတောတိအာဒီဟိ ကာရ-ဏေဟိ **ဒုက္ခာ**တိ ပဿတိ။

အဇညတော, ဒုဂ္ဂန္ဓတော, ဇေဂုစ္ဆတော, ပဋိက္ကူလတော, အမဏ္ဍနာရ-ဟတော, ဝိရူပတော, ဗီဘစ္ဆတော[၅]တိအာဒီဟိ ကာရဏေဟိ ဒုက္ခလက္ခဏဿ ပရိဝါရဘူတတော **အသုဘတော** ပဿတိ။

ပရတော, ရိတ္တတော, တုစ္ဆတော, သုညတော, အဿာမိကတော, အနီဿရတော, အဝသဝတ္တိတောတိအာဒီဟိ ကာရဏေဟိ **အနတ္တတော** ပဿတိ။

၁-မုဉ္စိတုကာမာ (သီ၊ သျာ၊ ပီ) ၂-မုဉ္စိတုကာမံ (သီ၊ သျာ၊ ပီ) ၃-မုဉ္စိတုကာမဿ (သီ၊ သျာ၊ ပီ)
၄-မုစ္စိတုကမျတာ (က) ၅-ဗိဂစ္ဆတော (က)၊ ဗိဘစ္ဆတော (သျာ)

758. Evañhi passatānena tilakkhaṇaṁ āropetvā saṅkhārā pariggahitā nāma honti. Kasmā panāyamete evaṁ pariggaṇhātīti. Muñcanassa upāyasampādanatthaṁ.

Tatrāyaṁ upamā—eko kira puriso "macche gahessāmī"ti macchakhippaṁ[1] gahetvā udake oḍḍāpesi[2] so khippamukhena hatthaṁ otāretvā anto-udake sappaṁ gīvāya gahetvā "maccho me gahito"ti attamano ahosi. So "mahā vata mayā maccho laddho"ti ukkhipitvā passanto sovatthikattayadassanena sappoti sañjānitvā bhīto ādīnavaṁ disvā gahaṇe nibbinno[3] muñcitukāmo hutvā muñcanassa upāyaṁ karonto agganaṅguṭṭhato paṭṭhāya hatthaṁ nibbeṭhetvā[4] bāhuṁ ukkhipitvā uparisīse dve tayo vāre āvijjhitvā sappaṁ dubbalaṁ katvā "gaccha duṭṭha sappā"ti nissajjitvā vegena taḷākapāḷiṁ āruyha "mahantassa vata bho sappassa mukhato muttomhī"ti āgatamaggaṁ olokayamāno aṭṭhāsi.

Tattha tassa purisassa "maccho"ti sappaṁ gīvāya gahetvā tuṭṭhakālo viya imassāpi yogino āditova attabhāvaṁ paṭilabhitvā tuṭṭhakālo, tassa khippamukhato sīsaṁ nīharitvā sovatthikattayadassanaṁ viya imassa ghanavinibbhogaṁ katvā saṅkhāresu tilakkhaṇadassanaṁ, tassa bhītakālo viya imassa bhayatupaṭṭhānañāṇaṁ. Tato ādīnavadassanaṁ viya ādīnavānupassanāñāṇaṁ, gahaṇe nibbindanaṁ viya nibbidānupassanāñāṇaṁ. Sappaṁ muñcitukāmatā viya muñcitukamyatāñāṇaṁ, muñcanassa upāyakaraṇaṁ viya paṭisaṅkhānupassanāñāṇena saṅkhāresu tilakkhaṇāropanaṁ. Yathā hi so puriso sappaṁ āvijjhitvā dubbalaṁ katvā nivattetvā ḍaṁsituṁ asamatthabhāvaṁ pāpetvā sumuttaṁ muñcati, evamayaṁ yogāvacaro tilakkhaṇāropanena saṅkhāre āvijjhitvā dubbale katvā puna niccasukhasubha-attākārena upaṭṭhātuṁ asamatthataṁ pāpetvā sumuttaṁ muñcati. Tena vuttaṁ "muñcanassa upāyasampādanatthaṁ evaṁ pariggaṇhātī"ti.

759. Ettāvatā tassa uppannaṁ hoti **paṭisaṅkhāñāṇaṁ.** Yaṁ sandhāya vuttaṁ—

1. Macchakhipaṁ (Sī, I)
2. Osāpesi (Syā, I, Ka)
3. Nibbindo (I, Ka), nibbiṇṇo (Syā)
4. Nibbedhetvā (Syā, Ka)

၇၅၈။ ဧဝဉ္ဩ ပဿတာနေန တိလက္ခဏံ အာရောပေတ္ဝာ သင်္ခါရာ ပရိဂ္ဂဟိတာ နာမ ဟောန္တိ။ ကသ္မာ ပနာယမေတေ ဧဝံ ပရိဂ္ဂဏှာတီတိ။ မုဉ္စနဿ ဥပါယ-သမ္ပာဒနတ္ထံ။

တတြာယံ ဥပမာ—ဧကော ကိရ ပုရိသော "မစ္ဆေ ဂဟေဿာမီ"တိ မစ္ဆခိပ္ပံ[1] ဂဟေတ္ဝာ ဥဒကေ ဩဒဟိတွာပေသိ[2] သော ခိပ္ပမုခေန ဟတ္ထံ ဩတာရေတ္ဝာ အန္တောဥဒကေ သပ္ပံ ဂိဝါယ ဂဟေတွာ "မစ္ဆော မေ ဂဟိတော"တိ အတ္တမနော အဟောသိ။ သော "မဟာ ဝတ မယာ မစ္ဆော လဒ္ဓေါ"တိ ဥက္ခိပိတွာ ပဿန္တော သောဝတ္ထိကတ္တယဒဿနေန သပ္ပေါကိ သဉ္ဇာနိတွာ ဘီတော အာဒီနဝံ ဒိသွာ ဂဟဏေ နိဗ္ဗိန္နော[3] မုဉ္စိတုကာမော ဟုတွာ မုဉ္စနဿ ဥပါယံ ကရောန္တော အဂ္ဂနင်္ဂုဋ္ဌတော ပဋ္ဌာယ ဟတ္ထံ နိဗ္ဗေဋ္ဌေတွာ[4] ပာဘုံ ဥက္ခိပိတ္ဝာ ဥပဓိသိသေ ဒွေ တယော ဝါရေ အာဝိဇ္ဈိတွာ ဒုဗ္ဗလံ ကတွာ "ဂစ္ဆ ဒုဋ္ဌ သပ္ပါ"ကိ နိဿဇ္ဇိတွာ ဝေဂေန တဋ္ဌာကပါဠိံ အာရုယှ "မဟန္တဿ ဝတ ဘော သပ္ပဿ မုခတော မုတ္တောမှိ"တိ အာဂတမဂ္ဂံ ဩလောကယမာနော အဋ္ဌာသိ။

တတ္ထ တဿ ပုရိသဿ "မစ္ဆော"တိ သပ္ပံ ဂိဝါယ ဂဟေတွာ တုဋ္ဌကာလော ဝိယ ဋ္ဌမဿာပိ ယောဂိနော အာဒိတော၀ အတ္တဘာဝံ ပဋိလဒ္ဓကွာ တုဋ္ဌ-ကာလော၊ တဿ ခိပ္ပမုခတော သီသံ နီဟရိတွာ သောဝတ္ထိကတ္တယဒဿနံ ဝိယ ဋ္ဌမဿ ဃနဝိနိဗ္ဘောဂံ ကတွာ သင်္ခါရေသု တိလက္ခဏဒဿနံ၊ တဿ ဘီတကာလော ဝိယ ဋ္ဌမဿ ဘယတုပဋ္ဌာနဉာဏံ။ တတော ဒေါဒီနဝဒဿနံ ဝိယ အာဒီနဝါနုပဿနာဉာဏံ၊ ဂဟဏေ နိဗ္ဗိန္ဒနံ ဝိယ နိဗ္ဗိဒါနုပဿနာဉာဏံ။ သပ္ပံ မုဉ္စိတုကာမတာ ဝိယ မုဉ္စိတုကမျတာဉာဏံ၊ မုဉ္စနဿ ဥပါယကရဏံ ဝိယ ပဋိသင်္ခါနုပဿနာဉာဏေန သင်္ခါရေသု တိလက္ခဏာရောပနံ။ ယထာ ဟိ သော ပုရိသော သပ္ပံ အာဝိဇ္ဈိတွာ ဒုဗ္ဗလံ ကတွာ နိဝတ္တေတွာ ဒုံသိတုံ အသမတ္ထဘာဝံ ပါပေတွာ သုမုတ္တံ မုဉ္စတိ၊ ဧဝမယံ ယောဂါဝစရော တိလက္ခဏာရောပနေန သင်္ခါရေ အာဝိဇ္ဈိတွာ ဒုဗ္ဗလေ ကတွာ ပုန နိစ္စသုခသုဘအတ္တာကာရေန ဥပဋ္ဌာတုံ အသမတ္ထတံ ပါပေတွာ သုမုတ္တံ မုဉ္စတိ။ တေန ဝုတ္တံ "မုဉ္စနဿ ဥပါယသမ္ပာဒနတ္ထံ ဧဝံ ပရိဂ္ဂဏှာတီ"တိ။

၇၅၉။ တ္ဝောဝတာ တဿ ဥပ္ပန္နံ ဟောတိ **ပဋိသင်္ခါဉာဏံ**။ ယံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ—

1. မစ္ဆခိပံ (သီ၊ ဋ္ဌ)
2. ဩသာပေသိ (သျာ၊ ဋ္ဌ၊ က)
3. နိဗ္ဗိန္ဒော (ဋ္ဌ၊ က)၊ နိဗ္ဗိဇ္ဈော (သျာ)
4. ဒိဗ္ဗေဒ္ဓေတွာ (သျာ၊ က)

"Aniccato manasikaroto kiṁ paṭisaṅkhā ñāṇaṁ uppajjati? Dukkhato. Anattato manasikaroto kiṁ paṭisaṅkhā ñāṇaṁ uppajjati? Aniccato manasikaroto nimittaṁ paṭisaṅkhā ñāṇaṁ uppajjati. Dukkhato manasikaroto pavattaṁ paṭisaṅkhā ñāṇaṁ uppajjati. Anattato manasikaroto nimittañca pavattañca paṭisaṅkhā ñāṇaṁ uppajjatī"ti[1].

Ettha ca **nimittaṁ paṭisaṅkhā**ti saṅkhāranimittaṁ "addhuvaṁ tāvakālikan"ti aniccalakkhaṇavasena jānitvā. Kāmañca na[2] paṭhamaṁ jānitvā pacchā ñāṇaṁ uppajjati, vohāravasena pana "manañca paṭicca dhamme ca uppajjati manoviññāṇan"ti-ādīni[3] viya evaṁ vuccati. Ekattanayena vā purimañca pacchimañca ekaṁ katvā evaṁ vuttanti veditabbaṁ. Iminā nayena itarasmimpi padadvaye attho veditabboti.

Paṭisaṅkhānupassanāñāṇaṁ niṭṭhitaṁ.

Saṅkhārupekkhāñāṇakathā

760. So evaṁ paṭisaṅkhānupassanāñāṇena "sabbe saṅkhārā suññā"ti pariggahetvā puna "suññamidaṁ attena vā attaniyena vā"ti[4] dvikoṭikaṁ suññataṁ pariggaṇhāti. So evaṁ neva attānaṁ, na paraṁ kiñci attano parikkhārabhāve ṭhitaṁ disvā puna "nāhaṁ kvacani, kassaci kiñcanatasmiṁ[5], na ca mama kvacani, kismiñci kiñcanatatthī"ti[4] yā ettha catukoṭikā suññatā kathitā, taṁ pariggaṇhāti.

Kathaṁ? Ayañhi **nāhaṁ kvacanī**ti kvaci attānaṁ na passati. **Kassaci kiñcanatasmin**ti[6] attano attānaṁ kassaci parassa kiñcanabhāve upanetabbaṁ na passati. Bhātiṭṭhānevā[7] bhātaraṁ, sahāyaṭṭhāne vā[8] sahāyaṁ, parikkhāraṭṭhāne vā parikkhāraṁ maññitvā upanetabbaṁ na passatīti attho. Na **ca mama kvacanī**ti ettha mama saddaṁ tāva ṭhapetvā **na ca kvacanī**ti[9] parassa ca attānaṁ kvaci

1. Paṭisaṁ 259 piṭṭhe.
2. Kāmañca pana (sabbattha); Paṭisambhidāmaggaṭṭhakathāya; Visuddhimaggaṭīkāya ca saṁsandetabbaṁ.
3. Ma 3. 328 piṭṭhādīsu.
4. Ma 3. 50 piṭṭhe.
5. Kiñcanatasmi (?)
6. Kiñcanatasmīti (?)
7. Bhātiṭṭhāne (Syā, I)
8. Sahāyaṭṭhāne (I)
9. Na ca kvacani (Sī, I, Ka)

"အနိစ္စတော မနသိကရောတော ကိံ ပဋိသမ္ဘိ ဉာဏံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ? ဒုက္ခတော။ အနတ္တတော မနသိကရောတော ကိံ ပဋိသမ္ဘိ ဉာဏံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ? အနိစ္စတော မနသိကရောတော နိမိတ္တံ ပဋိသမ္ဘိ ဉာဏံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ဒုက္ခတော မနသိကရောတော ပဝတ္တံ ပဋိသမ္ဘိ ဉာဏံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ အနတ္တတော မနသိကရောတော နိမိတ္တဉ္စ ပဝတ္တဉ္စ ပဋိသမ္ဘိ ဉာဏံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ"တိ[1]။

ထေ စ **နိမိတ္တံ ပဋိသင်္ခါ**တိ သမ္မာရနိမိတ္တံ "အဒ္ဓုဝံ တာဝကာလိက"န္တိ အနိစ္စလက္ခဏဝသေန ဇာနိတ္ဝာ။ ကာမဉ္စ နၛ ပဌမံ ဇာနိတ္ဝာ ပစ္ဆာ ဉာဏံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ ဝေါဟာရဝသေန ပန "မနဉ္စ ပဋိစ္စ ဓမ္မေ စ ဥပ္ပဇ္ဇတိ မနောဝိညာဏ"န္တိ-အာဒီနိ? ဝိယ ဧဝံ ဝုစ္စတိ။ ဧကတ္တနယေန ဝါ ပုရိမဉ္စ ပစ္ဆိမဉ္စ ကေ ကတ္ဝာ ဧဝံ ဝုတ္တန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဣမိနာ နယေန ဒုတရသ္မိမ္ပိ ပဒဒ္ဝယေ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗောတိ။

ပဋိသမ္ဘိနုပဿနာဉာဏံ နိဋ္ဌိတံ။

သင်္ခါရုပေက္ခာဉာဏကထာ

၇၆၀။ သော ဧဝံ ပဋိသင်္ခါနုပဿနာဉာဏေန "သဗ္ဗေ သင်္ခါရာ သုညာ"တိ ပရိဂ္ဂဟေတ္ဝာ ပုန "သုညမိဒံ အတ္တေန ဝါ အတ္တနိယေန ဝါ"တိ[2] ဒ္ဝိကောဋိကံ သုညတံ ပရိဂ္ဂဏှာတိ။ သော ဧဝံ နေဝ အတ္တာနံ၊ န ပရံ ကိဉ္စိ အတ္တနော ပရိက္ခာရဘာဝေ ဋ္ဌိတံ ဒိသ္ဝာ ပုန "နာဟံ ကွစနိ၊ ကဿစိ ကိဉ္စန-တသ္မိ[3]၊ န စ မမ ကွစနိ၊ ကိသ္မိဉ္စိ ကိဉ္စနတတ္ထိ"တိ[2] ယာ ထေ စတုကောဋိကာ သုညတာ ကထိတာ၊ တံ ပရိဂ္ဂဏှာတိ။

ကထံ? အယဉ္ဟိ **နာဟံ ကွစနိ**တိ ကွစိ အတ္တာနံ န ပဿတိ။ **ကဿစိ ကိဉ္စနတသ္မိန္တိ**[4] အတ္တနော အတ္တာနံ ကဿစိ ပရဿ ကိဉ္စနဘာဝေ ဥပနေတဗ္ဗံ န ပဿတိ။ ဘာတိဋ္ဌာနေ ဝါ[5]? ဘာတရံ, သဟာယဋ္ဌာနေ ဝါ[6] သဟာယံ, ပရိက္ခာ-ရဋ္ဌာနေ ဝါ ပရိက္ခာရံ မညိတ္ဝာ ဥပနေတဗ္ဗံ န ပဿတီတိ အတ္ထော။ **န စ မမ ကွစနိ**တိ ထေ မမ သဒ္ဒံ တာဝ ဌပေတ္ဝာ **န စ ကွစနိ**တိ[7] ပရဿ စ အတ္တာနံ ကွစိ

၁-ပဋိသံ ၂၅၉-ပိဋ္ဌေ။
၂-ကာမဉ္စ ပန (သဗ္ဗတ္ထ)၊ ပဋိသမ္ဘိဒါမဂ္ဂဋ္ဌကထာယ, ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂဋီကာယ စ သံသန္ဒေတဗ္ဗံ။
၃-မ ၃-၃၂၈-ပိဋ္ဌာဒီသု။ ၄-မ ၃-၅၀-ပိဋ္ဌေ။ ၅-ကိဉ္စနတသ္မိ (?) ၆-ကိဉ္စနတသ္မိတိ (?)
၇-ဘာတိဋ္ဌာနေ (သျာ၊ ဍ) ၈-သဟာယဋ္ဌာနေ (ဍ) ၉-န စ ကွစနိ (သီ၊ ဇ၊က)

napassatīti[1] ayamattho. Idāni mama saddaṁ āharitvā **mama kismiñci kiñcanatatthī**ti so parassa attā mama kismiñci kiñcanabhāve atthīti na passatīti. Attano bhātiṭṭhāne vā bhātaraṁ, lahāyaṭṭhāne vā sahāyaṁ parikkhāraṭṭhāne vā parikkhāranti kismiñci ṭhāne parassa attānaṁ iminā kiñcanabhāvena upanetabbaṁ na passatīti attho. Evamayaṁ yasmā neva katthaci attānaṁ passati, na taṁ parassa kiñcanabhāve upanetabbaṁ passati, [2]na parassa attānaṁ passati[2], na parassa attānaṁ attano kiñcanabhāve upanetabbaṁ passati. Tasmānena catukoṭikā suññatā pariggahitā hotīti.

761. Evaṁ catukoṭikaṁ suññataṁ pariggahetvā puna chahākārehi suññataṁ pariggaṇhāti. Kathaṁ? Cakkhusuññaṁ attena vā attaniyena vā niccena vā dhuvena vā sassatena vā avipariṇāmadhammena vā -pa-. Mano suñño. Rūpā suññā -pa-. Dhammā suññā. Cakkhuviññāṇaṁ -pa-. Manoviññāṇaṁ. Cakkhusamphassoti evaṁ yāva jarāmaraṇā nayo netabbo[3].

762. Evaṁ chahākārehi suññataṁ pariggahetvā puna aṭṭhahākārehi pariganhāti. Seyyathidaṁ—rūpaṁ asāraṁ nissāraṁ sārāpagataṁ niccasārasārena vā dhuvasārasārena vā sukhasārasārena vā attasārasārena vā niccena vā dhuvena vā sassatena vā aviparināmadhammena vā. Vedanā. Saññā. Saṅkhārā. Viññāṇaṁ. Cakkhu -pa-. Jarāmaraṇaṁ asāraṁ nissāraṁ sārāpagataṁ niccasārasārena vā dhuvasārasārena vā sukhasārasārena vā attasārasārena vā niccena vā dhuvena vā sassatena vā aviparināmadhammena vā. Yathā naḷo asāro nissāro sārāpagato. Yathā eraṇḍo. Yathā udumbaro. Yathā setavaccho. Yathā Pāḷibhaddako. Yathā pheṇapiṇḍo. Yathā udakabubbuḷaṁ. Yathā marīci. Yathā kadalikkhandho. Yathā māyā asārā nissārā sārāpagatā, evameva rūpaṁ -pa- jarāmaraṇaṁ asāraṁ nissāraṁ sārāpagataṁ niccasārasārena vā -pa- aviparināmadhammena vāti[4].

---

1. Kvaci passatīti (I, Ka)
2-2. Idaṁ vākyaṁ Sī-I-Ka-potthakesu na dissati, Ma-Ṭṭha 3. 43 piṭṭhe passitabbaṁ.
3. Cūḷani 183 piṭṭhe.
4. Cūḷani 182. 3 piṭṭhesu.

နပဿတီတိ[2] အယမတ္ထော။ ဣဒါနိ မမ သဒ္ဒံ အာဟရိတ္ဝာ **မမ ကိသ္မိဉ္စိ ကိဉ္စန-တတ္ထီ**တိ သော ပရဿ အတ္တာ မမ ကိသ္မိဉ္စိ ကိဉ္စနဘာဝေ အတ္ထီတိ န ပဿတီတိ။ အတ္တနော ဘာတိဋ္ဌာနေ ဝါ ဘာတရံ, သဟာယဋ္ဌာနေ ဝါ သဟာယံ ပရိက္ခာရဋ္ဌာနေ ဝါ ပရိက္ခာရန္တိ ကိသ္မိဉ္စိ ဌာနေ ပရဿ အတ္တာနံ ဣမိနာ ကိဉ္စနဘာဝေန ဥပနေတဗ္ဗံ န ပဿတီတိ အတ္ထော။ ဧဝမယံ ယသ္မာ နေဝ ကတ္ထစိ အတ္တာနံ ပဿတိ၊ န တံ ပရဿ ကိဉ္စနဘာဝေ ဥပနေတဗ္ဗံ ပဿတိ၊ ၂ န ပရဿ အတ္တာနံ ပဿတိ ၂၊ န ပရဿ အတ္တာနံ အတ္တနော ကိဉ္စနဘာဝေ ဥပနေတဗ္ဗံ ပဿတိ။ တသ္မာနေန စတုကောဋိကာ သုညတာ ပရိဂ္ဂဟိတာ ဟောတီတိ။

၇၆၁။ ဧဝံ စတုကောဋိကံ သုညတံ ပရိဂ္ဂဟေတ္ဝာ ပုန ဆဟာကာရေဟိ သုညတံ ပရိဂ္ဂဏှာတိ။ ကထံ? စက္ခုသုညံ အတ္တေန ဝါ အတ္တနိယေန ဝါ နိစ္စေန ဝါ ဓုဝေန ဝါ သဿတေန ဝါ အဝိပရိဏာမဓမ္မေန ဝါ။ပ။ မနော သုညော။ ရူပါ သုညာ။ပ။ ဓမ္မာ သုညာ။ စက္ခုဝိညာဏံ။ပ။ မနောဝိညာဏံ။ စက္ခု-သမ္ဖဿောတိ ဧဝံ ယာဝ ဇရာမရဏာ နယော နေတဗ္ဗော[3]။

၇၆၂။ ဧဝံ ဆဟာကာရေဟိ သုညတံ ပရိဂ္ဂဟေတ္ဝာ ပုန အဋ္ဌဟာကာ-ရေဟိ ပရိဂ္ဂဏှာတိ။ သေယ္ယထိဒံ—ရူပံ အသာရံ နိဿာရံ သာရာပဂတံ နိစ္စသာရသာရေန ဝါ ဓုဝသာရသာရေန ဝါ သုခသာရသာရေန ဝါ အတ္တသာရသာရေန ဝါ နိစ္စေန ဝါ ဓုဝေန ဝါ သဿတေန ဝါ အဝိပရိ-ဏာမဓမ္မေန ဝါ။ ဝေဒနာ။ သညာ။ သင်္ခါရာ။ ဝိညာဏံ။ စက္ခု။ပ။ ဇရာမရဏံ အသာရံ နိဿာရံ သာရာပဂတံ နိစ္စသာရသာရေန ဝါ ဓုဝသာရသာရေန ဝါ သုခသာရသာရေန ဝါ အတ္တသာရသာရေန ဝါ နိစ္စေန ဝါ ဓုဝေန ဝါ သဿတေန ဝါ အဝိပရိဏာမဓမ္မေန ဝါ။ ယထာ နဠော အသာရော နိဿာရော သာရာပဂတော။ ယထာ ရေဏ္ဍော။ ယထာ ဥဒုမ္ဗရော။ ယထာ သေတဝစ္ဆော။ ယထာ ပါဠိဘဒ္ဒကော။ ယထာ ဖေဏပိဏ္ဍော။ ယထာ ဥဒကပုဗ္ဗုဠံ။ ယထာ မရီစိ။ ယထာ ကဒလိက္ခန္ဓော။ ယထာ မာယာ အသာရာ နိဿာရာ သာရာပဂတာ၊ ဧဝမေဝ ရူပံ။ပ။ ဇရာမရဏံ အသာရံ နိဿာရံ သာရာပဂတံ နိစ္စသာရသာရေန ဝါ။ပ။ အဝိပရိဏာမဓမ္မေန ဝါတိ[4]။

၁-ကွစိ ပဿတီတိ (ဗျ၊ က)
၂-၂-ဣဒံ ဝါကျံ သီ-ဗျ-က-ပေါတ္ထကေသု န ဒိဿတိ၊ မ-ဋ္ဌ ၃-၄၃-ပိဋ္ဌေ ပဿိတဗ္ဗံ။
၃-စူဠ နိ ၁၈၃-ပိဋ္ဌေ။ ၄-စူဠ နိ ၁၈၂-၃-ပိဋ္ဌေသု။

763. So evaṁ aṭṭhahākārehi suññataṁ pariggahetvā puna dasahākārehi pariggaṇhāti, rūpaṁ rittato passati. Tucchato. Suññato. Anattato. Anissariyato. Akāmakāriyato. Alabbhanīyato. Avasavattakato. Parato. Vivittato passati. Vedanaṁ -pa- viññāṇaṁ rittato -pa- vivittato passatīti[1].

764. Evaṁ dasahākārehi suññataṁ pariggahetvā puna dvādasahākārehi pariggaṇhāti. Seyyathidaṁ. Rūpaṁ na satto, na jīvo, na naro, na māṇavo, na itthī, na puriso, na attā, na attaniyaṁ. Nāhaṁ, na mama, na aññassa[2], na kassaci, Vedanā -pa- viññāṇaṁ na kassacīti[3].

765. Evaṁ dvādasahākārehi suññataṁ pariggaṇhitvā puna tīraṇapariññāvasena dvācattālīsāya ākārehi suññataṁ pariggaṇhāti, rūpaṁ aniccato. Dukkhato. Rogato. Gaṇḍato. Sallato. Aghato. Ābādhato. Parato. Palokato. Ītito. Upaddavato. Bhayato. Upasaggato. Calato. Pabhaṅguto. Addhuvato. Atāṇato. Aleṇato. Asaraṇato. Asaraṇībhūtato. Rittato. Tucchato. Suññato. Anattato. Anassādato. Ādīnavato. Vipariṇāmadhammato. Assārakato. Aghamūlato. Vadhakato. Vibhavato. Sāsavato. Saṅkhatato. Mārāmisato. Jātidhammato. Jarādhammato. Byādhidhammato. Maraṇadhammato. Sokaparidevadukkhadomanassa-upāyāsadhammato. Samudayato. Atthaṅgamato. Anassādato. Ādīnavato. Nissaraṇato passati. Vedanaṁ -pa-. Viññāṇaṁ aniccato -pa- nissaraṇato passati.

Vuttampi cetaṁ—"rupaṁ aniccato -pa- nissaraṇato passanto suññato lokaṁ avekkhati. Vedanaṁ -pa-. Viññāṇaṁ aniccato -pa- nissaraṇato passanto suññato lokaṁ avekkhati"[4].

"Suññato lokaṁ avekkhassu, mogharāja sadā sato.
Attānudiṭṭhiṁ ūhacca, evaṁ maccutaro siyā.
Evaṁ lokaṁ avekkhantaṁ, maccurājā na passatī"ti[5].

1. Cūḷani 184 piṭṭhe. Pacchimā pana cha ākārā aññathā dissanti.
2. Na koci (Pāḷiyaṁ) 3. Cūḷa ni 184 piṭṭhe. 4. Esitabbaṁ.
5. Khu 1. 448; Cūḷa ni 180 piṭṭhesu.

၇၆၃။ သော ဧဝံ အဋ္ဌဟာကာရေဟိ သုညတံ ပရိဂ္ဂဟေတ္ဝာ ပုန ဒသဟာကာရေဟိ ပရိဂ္ဂဏှာတိ၊ ရူပံ ရိတ္တတော ပဿတိ။ တုစ္ဆတော။ သုညတော။ အနတ္တတော။ အနိဿရိယတော။ အကာမကာရိယတော။ အလဗ္ဘနီယတော။ အဝသဝတ္တကတော။ ပရတော။ ဝိဝိတ္တတော ပဿတိ။ ဝေဒနံ။ပ။ ဝိညာဏံ ရိတ္တံတော။ပ။ ဝိဝိတ္တတော ပဿတီတိ[1]။

၇၆၄။ ဧဝံ ဒသဟာကာရေဟိ သုညတံ ပရိဂ္ဂဟေတ္ဝာ ပုန ဒွါဒသဟာကာရေဟိ ပရိဂ္ဂဏှာတိ။ သေယျထိဒံ။ ရူပံ န သတ္တော၊ န ဇီဝေါ၊ န နရော၊ န မာဏဝေါ၊ န ပုတ္ထိ၊ န ပုရိသော၊ န အတ္တာ၊ န အတ္တနိယံ။ နာဟံ၊ န မမ၊ န အညဿ၂၊ န ကဿစိ။ ဝေဒနာ။ပ။ ဝိညာဏံ န ကဿစိတိ[2]။

၇၆၅။ ဧဝံ ဒွါဒသဟာကာရေဟိ သုညတံ ပရိဂ္ဂဏှိတ္ဝာ ပုန တီရဏပရိညာဝသေန ဒွါစတ္တာလီသာယ အာကာရေဟိ သုညတံ ပရိဂ္ဂဏှာတိ၊ ရူပံ အနိစ္စတော။ ဒုက္ခတော။ ရောဂတော။ ဂဏ္ဍတော။ သလ္လတော။ အဃတော။ အာဗာဓတော။ ပရတော။ ပလောကတော။ ဧတိတော။ ဥပဒ္ဒဝတော။ ဘယတော။ ဥပသဂ္ဂတော။ စလတော။ ပဘင်္ဂုတော။ အဒ္ဓုဝတော။ အတာဏတော။ အလေဏတော။ အသရဏတော။ အသရဏီဘူတတော။ ရိတ္တတော။ တုစ္ဆတော။ သုညတော။ အနတ္တတော။ အနဿာဒတော။ အာဒီနဝတော။ ဝိပရိဏာမဓမ္မတော။ အဃမူလတော။ ဝဓကတော။ ဝိဘဝတော။ သာသဝတော။ သင်္ခတော။ မာရာမိသတော။ ဇာတိဓမ္မတော။ ဇရာဓမ္မတော။ ဗျာဓိဓမ္မတော။ မရဏဓမ္မတော။ သောကပရိဒေဝဒုက္ခဒောမနဿဥပါယာသဓမ္မတော်။ သမုဒယတော။ အတ္ထင်္ဂမတော။ အနဿာဒတော။ အာဒီနဝတော။ နိဿရဏတော ပဿတိ။ ဝေဒနံ။ပ။ ဝိညာဏံ အနိစ္စတော။ပ။ နိဿရဏတော ပဿတိ။

ဝုတ္တမ္ပိ စေတံ—"ရူပံ အနိစ္စတော။ပ။ နိဿရဏတော ပဿန္တော သုညတော် လောကံ အဝေက္ခတိ။ ဝေဒနံ။ပ။ ဝိညာဏံ အနိစ္စတော။ပ။ နိဿရဏတော ပဿန္တော သုညတော လောကံ အဝေက္ခတိ"[3]။

"သုညတော လောကံ အဝေက္ခဿု၊ မောဃရာဇ သဒါ သတော။
အတ္တာနုဒိဋ္ဌိံ ဉိဟစ္စ၊ ဧဝံ မစ္စုတရော သိယာ။
ဧဝံ လောကံ အဝေက္ခန္တံ၊ မစ္စုရာဇာ န ပဿတီ"တိ[4]။

၁-စူဠ နိ ၁၈၄-ပိဋ္ဌေ။ ပစ္ဆိမာ ပန ဆ အာကာရာ အညထာ ဒိဿန္တိ။
၂-န ကော စိ (ပါဠိယံ) ၃-စူဠ နိ ၁၈၄-ပိဋ္ဌေ။ ၄-သေတဗ္ဗံ။ ၅-ခု ၁-၄၄၈၊ စူဠ နိ ၁၈၀-ပိဋ္ဌေသု။

766. Evaṁ suññato disvā tilakkhaṇaṁ āropetvā saṅkhāre parigganhanto bhayañca nandiñca vippahāya saṅkhāresu udāsīno[1] ahosi majjhatto, ahanti vā mamanti vā na gaṇhāti vissaṭṭhabhariyo viya puriso.

Yathā nāma purisassa bhariyā bhaveyya iṭṭhā kantā manāpā, so tāya vinā muhuttampi adhivāsetuṁ na sakkuṇeyya, ativiya naṁ mamāyeyya, so taṁ itthiṁ aññena purisena saddhiṁ ṭhitaṁ vā nisinnaṁ vā kathentiṁ vā hasantiṁ vā disvā kupito assa anattamano, adhimattaṁ domanassaṁ paṭisaṁvedeyya. So aparena samayena tassā itthiyā dosaṁ disvā muñcitukāmo hutvā taṁ vissajjeyya, na naṁ mamāti[2] gaṇheyya. Tato paṭṭhāya taṁ yenakenaci saddhiṁ yaṁkiñci kurumānaṁ disvāpi neva kuppeyya, na domanassaṁ āpajjeyya, aññadatthu udāsīnova bhaveyya majjhatto. Evamevāyaṁ sabbasaṅkhārehi muñcitukāmo hutvā paṭisaṅkhānupassanāya saṅkhāre parigganhanto ahaṁ mamāti[3] gahetabbaṁ adisvā bhayañca nandiñca vippahāya sabbasaṅkhāresu udāsīno hoti majjhatto.

Tassa evaṁ jānato evaṁ passato tīsu bhavesu catūsu yonīsu pañcasu gatīsu sattasu viññāṇaṭṭhitīsu navasu sattāvāsesu cittaṁ patilīyati patikuṭati[4] pativattati[5] na sampasāriyati, upekkhā vā pāṭikulyatā vā saṇṭhāti.

Seyyathāpi nāma padumapalāse īsakapoṇe udakaphusitāni patilīyanti patikuṭanti pativattanti na sampasāriyanti, evameva -pa-. Seyyathāpi nāma kukkuṭapattaṁ vā nahārudaddulaṁ vā aggimhi pakkhittaṁ patilīyati patikuṭati[4] pativattati na sampasāriyati[6], evameva tassa tīsu bhavesu cittaṁ -pa- upekkhā vā pāṭikulyatā vā saṇṭhāti. Iccassa **saṅkhārupekkhāñāṇaṁ** nāma uppannaṁ hoti.

767. Taṁ panetaṁ sace santipadaṁ nibbānaṁ santato passati, sabbaṁ saṅkhārappavattaṁ vissajjetvā[7] nibbānameva pakkhandati. No ce nibbānaṁ

1. Udāsino (Syā, Ka) 2. Mamanti (Sī) 3. Mamanti (?)
4. Paṭilīyati paṭikuṭati (Syā, I, Ka) 5. Pativaṭṭati (Sī), paṭivaṭṭati (Syā, I, Ka)
6. Aṁ 2. 435-7 piṭṭhesu. 7. Vissajitvā (Sī)

၇၆၆။ ဧဝံ သုညတော ဒိသွာ တီလက္ခဏံ အာရောပေတွာ သင်္ခါရေ ပရိဂ္ဂဏှန္တော ဘယဉ္စ နန္ဒိဉ္စ ဝိပ္ပဟာယ သင်္ခါရေသု ဥဒါသိနော[1] အဟောသိ မဇ္ဈတ္တော၊ အဟန္တိ ဝါ မမန္တိ ဝါ န ဂဏှာတိ ဝိသဒ္ဒဘရိယော ဝိယ ပုရိသော။

ယသာ နာမ ပုရိသဿ ဘရိယာ ဘဝေယ္ယ ဋ္ဌာ ကန္တာ မနာပါ၊ သော တာယ ဝိနာ မုဟုတ္တမ္ပိ အဓိဝါသေတုံ န သက္ကုဏေယ္ယ၊ အတိဝိယ နံ မမာယေယ္ယ၊ သော တံ ဣတ္ထိံ အညေန ပုရိသေန သဒ္ဓိံ ဋ္ဌိတံ ဝါ နိသိန္နံ ဝါ ကထေန္တိံ ဝါ ဟသန္တိံ ဝါ ဒိသွာ ကုဓိတော အဿ အနတ္တမနော၊ အဓိမတ္တံ ဒေါမနဿံ ပဋိသံဝေဒေယ္ယ။ သော အပရေန သမယေန တဿာ ဣတ္ထိယာ ဒေါသံ ဒိသွာ မုဋ္ဌိတုကာမော ဟုတ္ဝာ တံ ဝိဿဇ္ဇေယ္ယ၊ န နံ မမာတိ[2] ဂဏှေယ္ယ။ တတော ပဋ္ဌာယ ယံ ယေနကေနစိ သဒ္ဓိံ ယံကိဉ္စိ ကုရုမာနံ ဒိသွာပိ နေဝ ကုပ္ပေယ္ယ၊ န ဒေါမနဿံ အာပဇ္ဇေယ္ယ၊ အညဒတ္ထု ဥဒါသိနောဝ ဘဝေယ္ယ မဇ္ဈတ္တော။ ဧဝမေဝါယံ သမ္ဗသင်္ခါရေဟိ မုဋ္ဌိတုကာမော ဟုတ္ဝာ ပဋိသင်္ခါနုပဿနာယ သင်္ခါရေ ပရိဂ္ဂဏှန္တော အဟံ မမာတိ[3] ဂဟေတဗ္ဗံ အဒိသွာ ဘယဉ္စ နန္ဒိဉ္စ ဝိပ္ပဟာယ သမ္ဗသင်္ခါရေသု ဥဒါသိနော ဟောတိ မဇ္ဈတ္တော။

ဇာဿ ဧဝံ ဇာနတော ဧဝံ ပဿတော တီသု ဘဝေသု စတူသု ယောနီသု ပဉ္စသု ဂတီသု သတ္တသု ဝိညာဏဋ္ဌိတီသု နဝသု သတ္တာဝါသေသု စိတ္တံ ပတိလီယတိ ပတိကုဋတိ[4] ပတိဝတ္တတိ[5] န သမ္ပသာရိယတိ၊ ဥပေက္ခာ ဝါ ပါဋိကုလ္ယတာ ဝါ သဏ္ဌာတိ။

သေယ္ယထာပိ နာမ ပဒုမပလာသေ ဣသကပေါဏေ ဥဒကဖုသိတာနိ ပတိလီယန္တိ ပတိကုဋန္တိ ပတိဝတ္တန္တိ န သမ္ပသာရိယန္တိ၊ ဧဝမေဝ။ ပ။ သေယ္ယထာပိ နာမ ကုက္ကုဋပတ္တံ ဝါ နဟာရုဒဒ္ဒုလံ ဝါ အဂ္ဂိမှိ ပက္ခိတ္တံ ပတိလီယတိ ပတိကုဋတိ[4] ပတိဝတ္တတိ န သမ္ပသာရိယတိ[6]၊ ဧဝမေဝ တဿ တီသု ဘဝေသု စိတ္တံ။ ပ။ ဥပေက္ခာ ဝါ ပါဋိကုလ္ယတာ ဝါ သဏ္ဌာတိ။ ဣစ္စဿ **သင်္ခါရုပေက္ခာဉာဏံ** နာမ ဥပ္ပဇ္ဇတိ ဟောတိ။

၇၆၇။ တံ ပနေတံ သစေ သန္တိပဒံ နိဗ္ဗာနံ သန္တတော ပဿတိ၊ သဗ္ဗံ သင်္ခါရပ္ပဝတ္တံ ဝိဿဇ္ဇေတွာ[7] နိဗ္ဗာနမေဝ ပက္ခန္ဒတိ။ နော စေ နိဗ္ဗာနံ

၁-ဥဒါသိနော (သျာ၊က) ၂-မမန္တိ (သီ) ၃-မမန္တိ (?)
၄-ပဋိလီယတိ ပဋိကုဋတိ (သျာ၊ဋ္ဌ၊က) ၅-ပတိဝဋ္ဋတိ (သီ)၊ ပဋိဝဋ္ဋတိ (သျာ၊ဋ္ဌ၊က)
၆-အံ ၂-၄၃၅-၇-ပိဋ္ဌေသု။ ၇-ဝိဿဇိတွာ (သီ)

santato passati, punappunaṁ saṅkhārārammaṇameva hutvā pavattati sāmuddikānaṁ disākāko[1] viya. Sāmuddikā kira vāṇijakā nāvaṁ ārohantā disākākaṁ nāma gaṇhanti, te yadā nāvā vātakkhittā videsaṁ pakkhandati, tīraṁ na paññāyati, tadā disākākaṁ vissajjenti[2]. So kūpakayaṭṭhito ākāsaṁ laṅghitvā sabbā disā ca vidisā ca anugantvā sace tīraṁ passati, tadabhimukhova gacchati. No ce passati, punappunaṁ āgantvā kūpakayaṭṭhiṁyeva allīyati. Evameva sace saṅkhārupekkhāñāṇaṁ santipadaṁ nibbānaṁ santato passati, sabbaṁ saṅkhārappavattaṁ vissajjetvā nibbānameva pakkhandati. No ce passati, punappunaṁ saṅkhārārammaṇameva hutvā pavattati.

Tadidaṁ suppagge piṭṭhaṁ vaṭṭayamānaṁ[3] viya. Nibbaṭṭitakappāsaṁ[4] vihanamānaṁ[5] viya nānappakārato saṅkhāre pariggahetvā bhayañca nandiñca pahāya saṅkhāravicinane majjhattaṁ hutvā tividhānupassanāvasena tiṭṭhati. Evaṁ tiṭṭhamānaṁ tividhavimokkhamukhabhāvaṁ āpajjitvā satta-ariyapuggalavibhāgāya paccayo hoti.

768. Tatridaṁ tividhānupassanāvasena pavattanato tiṇṇaṁ indriyānaṁ ādhipateyyavasena tividhavimokkhamukhabhāvaṁ āpajjati nāma. Tisso hi anupassanā tīṇi vimokkhamukhānīti vuccanti. Yathāha—

> "Tīṇi kho panimāni vimokkhamukhāni lokaniyyānāya saṁvattanti, sabbasaṅkhāre paricchedaparivaṭumato samanupassanatāya, animittāya ca dhātuyā cittasampakkhandanatāya, sabbasaṅkhāresu manosamuttejanatāya, appaṇihitāya ca dhātuyā cittasampakkhandanatāya, sabbadhamme parato samanupassanatāya, suññatāya ca dhātuyā cittasampakkhandanatāya, imāni tīṇi vimokkhamukhāni lokaniyyānāya saṁvattantī"ti[6].

Tattha **paricchedaparivaṭumato**ti udayabbayavasena paricchedato ceva parivaṭumato ca. Aniccānupassanaṁ hi "udayato pubbe saṅkhārā natthī"ti paricchinditvā tesaṁ gatiṁ samannesamānaṁ[7] "vayato paraṁ na gacchanti, ettheva antaradhāyantī"ti parivaṭumato samanupassati.
Manosamuttejanatāyāti

1. Dī 1. 232; Aṁ 2. 323 piṭṭhesu.
2. Vissajanti (Sī), vissajjanti (Ka)
3. Vaṭṭiyamānaṁ (?)
4. Nippaṭṭitakappāsaṁ (Ca)
5. Vihatamānaṁ (Ka-Sī, Syā, I), vihaṭamānaṁ (Ka)
6. Paṭisaṁ 244 piṭṭhe.
7. Samanvesamānaṁ (Sī, Syā)

သန္တတော ပဿတိ၊ ပုနပ္ပုနံ သမ္မာရာရမ္မဏမေဝ ဟုတွာ ပဝတ္တတိ သာမုဒ္ဒိကာနံ ဝိသာကာကော[၁] ဝိယ။ သာမုဒ္ဒိကာ ကိရ ဝါဏိဇကာ နာဝံ အာရောဟန္တာ ဝိသာကာကံ နာမ ဂဏှန္တိ၊ တေ ယဒါ နာဝါ ဝါတက္ခိတ္တာ ဝိဒေသ ပက္ခန္ဒတိ တီရံ နပညာယတိ၊ တဒါ ဝိသာကာကံ ဝိဿဇ္ဇေန္တိ၂။ သော ကူပကယဋ္ဌိတော အာကာသံ လင်္ဃိတွာ သဗ္ဗာ ဒိသာ စ ဝိဒိသာ စ အနုဂန္ဓွာ သစေ တီရံ ပဿတိ တဒဘိမုခော၀ ဂစ္ဆတိ။ နော စေ ပဿတိ၊ ပုနပ္ပုနံ အာဂန္ဓွာ ကူပကယဋ္ဌိယေဝ အလ္လီယတိ။ ဧဝမေဝ သစေ သမ္မာရုပေက္ခာဉာဏံ သင်္ခါရေသု ဘယဉ္စ နန္ဒိဉ္စ ပဟာယ မဇ္ဈတ္တံ ဟုတွာ တိဝိဓာနုပဿနာဝသေန ဌတွာ သတ္တ အရိယပုဂ္ဂလဝိဘာဂာယ ပစ္စယော ဟောတိ။

၇၆၈။ တတြိဒံ တိဝိဓာနုပဿနာဝသေန ပဝတ္တနတော တိဏ္ဏံ ဣန္ဒြိယာနံ အာဓိပတေယျဝသေန တိဝိဓဝိမောက္ခမုခဘာဝံ အာပဇ္ဇတိ နာမ။ တိဿော ဟိ အနုပဿနာ တိဏိ ဝိမောက္ခမုခါနီတိ ဝုစ္စန္တိ။ ယထာဟ—

> "တိဏိ ခေါ ပနိမာနိ ဝိမောက္ခမုခါနိ လောကနိယ္ယာနာယ သံဝတ္တန္တိ၊ သဗ္ဗသင်္ခါရေ ပရိစ္ဆေဒပရိဝဋုမတော သမနုပဿနတာယ, အနိမိတ္တာယ စ ဓာတုယာ စိတ္တသမ္ပက္ခန္ဒနတာယ၊ သဗ္ဗသင်္ခါရေသု မနောသမုတ္တေဇနတာယ, အပ္ပဏိဟိတာယ စ ဓာတုယာ စိတ္တ-သမ္ပက္ခန္ဒနတာယ၊ သဗ္ဗဓမ္မေ ပရတော သမနုပဿနတာယ, သုညတာယ စ ဓာတုယာ စိတ္တသမ္ပက္ခန္ဒနတာယ၊ ဣမာနိ တိဏ္ဏံ ဝိမောက္ခမုခါနိ လောကနိယ္ယာနာယ သံဝတ္တန္တီ"တိ၃။

တတ္ထ **ပရိစ္ဆေဒပရိဝဋုမတော**တိ ဥဒယဗ္ဗယဝသေန ပရိစ္ဆေဒတော စေဝ ပရိဝဋုမတော စ။ အနိစ္စာနုပဿနံ ဟိ "ဥဒယတော ပုဗ္ဗေ သင်္ခါရာ နတ္ထိ"တိ ပရိစ္ဆိန္ဒိတွာ တေသံ ဂတိံ သမန္နေသမာနံ[၂] "ဝယတော ပရံ န ဂစ္ဆန္တိ၊ ဧတ္ထေဝ အန္တရဓာယန္တီ"တိ ပရိဝဋုမတော သမနုပဿတိ။ **မနောသမုတ္တေဇနတာယာ**တိ

၁–ဗီ ၁-၂၃၂၊ အံ ၂-၃၂၃-ပိဋ္ဌေသု။ ၂–ဝိဿဇ္ဇန္တိ (သီ)၊ ဝိဿဇ္ဇန္တိ (က) ၃–ဝဋ္ဋိယမာနံ (?)
၄–နိပ္ပဋ္ဌိတကပ္ပါသံ (က) ၅–ဝိဟတမာနံ (က-သီ၊ သျာ၊ ဣ)၊ ဝိဟဋ္ဌမာနံ (ဂ)
၆–ပဋိသံ ၂၄၄-ပိဋ္ဌေ။ ၇–သမန္ဝေသမာနံ (သီ၊ သျာ)

cittasaṁvejanatāya. Dukkhānupassanena hi saṅkhāresu cittaṁ saṁvejeti. **Parato samanupassanatāyā**ti "nāhaṁ, na mamā"ti evaṁ anattato samanupassanatāya. Iti imāni tīṇi padāni aniccānupassanādīnaṁ vasena vuttānīti veditabbāni. Teneva tadanantare pañhavissajjane vuttaṁ— "aniccato manasikaroto khayato saṅkhārā upaṭṭhahanti. Dukkhato manasikaroto bhayato saṅkhārā upaṭṭhahanti. Anattato manasikaroto suññato saṅkhārā upaṭṭhahantī"ti[1].

769. Katame pana te vimokkhā, yesaṁ imāni anupassanāni mukhānīti? Animitto, appaṇihito, suññatoti ete tayo. Vuttaṁ hetaṁ "aniccato manasikaronto adhimokkhabahulo animittaṁ vimokkhaṁ paṭilabhati. Dukkhato manasikaronto passaddhibahulo appaṇihitaṁ vimokkhaṁ paṭilabhati. Anattato manasikaronto vedabahulo suññatavimokkhaṁ paṭilabhatī"ti[2].

Ettha ca **animitto vimokkho**ti animittākārena nibbānaṁ ārammaṇaṁ katvā pavatto ariyamaggo. So hi animittāya dhātuyā uppannattā **animitto.** Kilesehi ca vimuttattā **vimokkho.** Eteneva nayena appaṇihitākārena nibbānaṁ ārammaṇaṁ katvā pavatto **appaṇihito.** Suññatākārena nibbānaṁ ārammaṇaṁ katvā pavatto **suññato**ti veditabbo.

770. Yaṁ pana abhidhamme "yasmiṁ samaye lokuttaraṁ jhānaṁ bhāveti niyyānikaṁ apacayagāmiṁ diṭṭhigatānaṁ pahānāya paṭhamāya bhūmiyā pattiyā vivicceva kāmehi paṭhamaṁ jhānaṁ upasampajja viharati appaṇihitaṁ suññatan"ti[3] evaṁ vimokkhadvayameva vuttaṁ, taṁ nippariyāyato vipassanāgamanaṁ sandhāya. Vipassanāñāṇaṁ hi kiñcāpi **Paṭisambhidāmagge**—

> "Aniccānupassanāñāṇaṁ niccato abhinivesaṁ muñcatīti[4] suññato vimokkho. Dukkhānupassanāñāṇaṁ sukhato abhinivesaṁ. Anattānupassanāñāṇaṁ attato abhinivesaṁ

1. Paṭisaṁ 244 piṭṭhe.
2. Paṭisaṁ 254 piṭṭhe.
3. Abhi 1. 84, 85 piṭṭhādīsu.
4. Abhinivesā muccatīti (Pāḷiyaṁ)

စိတ္တသံဝေဇနတာယ။ ဒုက္ခာနုပဿနေန ဟိ သင်္ခါရေသု စိတ္တံ သံဝေဇေတိ။ **ပရတော သမနုပဿနတာယာ**တိ "နာဟံ၊ န မမာ"တိ ဧဝံ အနတ္တတော သမနုပဿနတာယ။ ဣတိ ဣမာနိ တီဏိ ပဒါနိ အနိစ္စာနုပဿနာဒီနံ ဝသေန ဝုတ္တာနီတိ ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။ တေနေဝ တဒနန္တရေ ပဉ္ဟဝိဿဇ္ဇနေ ဝုတ္တံ— "အနိစ္စတော မနသိကရောတော ခယတော သင်္ခါရာ ဥပဋ္ဌဟန္တိ။ ဒုက္ခတော မနသိကရောတော ဘယတော သင်္ခါရာ ဥပဋ္ဌဟန္တိ။ အနတ္တတော မနသိကရောတော သုညတော သင်္ခါရာ ဥပဋ္ဌဟန္တိ"တိ[၁]။

၇၆၉။ ကတမေ ပန တေ ဝိမောက္ခာ၊ ယေသံ ဣမာနိ အနုပဿနာနိ မုခါနီတိ? အနိမိတ္တော, အပ္ပဏိဟိတော, သုညတောတိ တေ တယော။ ဝုတ္တံ ဟေတံ "အနိစ္စတော မနသိကရောန္တော အဓိမောက္ခဗဟုလော အနိမိတ္တံ ဝိမောက္ခံ ပဋိလဘတိ။ ဒုက္ခတော မနသိကရောန္တော ပဿဒ္ဓိဗဟုလော အပ္ပဏိဟိတံ ဝိမောက္ခံ ပဋိလဘတိ။ အနတ္တတော မနသိကရောန္တော ဝေဒဗဟုလော သုညတဝိမောက္ခံ ပဋိလဘတိ"တိ[၂]။

ဤ စ **အနိမိတ္တော ဝိမောက္ခော**တိ အနိမိတ္တာကာရေန နိဗ္ဗာနံ အာရမ္မဏံ ကတ္ဝာ ပဝတ္တော အရိယမဂ္ဂေါ။ သော ဟိ အနိမိတ္တာယ ဓာတုယာ ဥပ္ပန္နတ္တာ **အနိမိတ္တော**။ ကိလေသေဟိ စ ဝိမုတ္တတ္တာ **ဝိမောက္ခော**။ တေနေဝ နယေန အပ္ပဏိဟိတာကာရေန နိဗ္ဗာနံ အာရမ္မဏံ ကတ္ဝာ ပဝတ္တော **အပ္ပဏိဟိတော**။ သုညတာကာရေန နိဗ္ဗာနံ အာရမ္မဏံ ကတ္ဝာ ပဝတ္တော **သုညတော**တိ ဝေဒိတဗ္ဗော။

၇၇၀။ ယံ ပန အဘိဓမ္မေ "ယသ္မိံ သမယေ လောကုတ္တရံ ဈာနံ ဘာဝေတိ နိယျာနိကံ အပစယဂါမိံ ဒိဋ္ဌိဂတာနံ ပဟာနာယ ပဌမာယ ဘူမိယာ ပတ္တိယာ ဝိဝိစ္စေဝ ကာမေဟိ ပဌမံ ဈာနံ ဥပသမ္ပဇ္ဇ ဝိဟရတိ အပ္ပဏိဟိတံ သုညတ"န္တိ ဧတံ ဝိမောက္ခဒွယမေဝ ဝုတ္တံ၊ တံ နိပ္ပရိယာယတော ဝိပဿနာဂမနံ သန္ဓာယ။ ဝိပဿနာဉာဏံ ဟိ ကိဉ္စာပိ **ပဋိသမ္ဘိဒါမဂ္ဂေ**—

> "အနိစ္စာနုပဿနာဉာဏံ နိစ္စတော အဘိနိဝေသံ မုဉ္စတီတိ ဥ သုညတော ဝိမောက္ခော။ ဒုက္ခာနုပဿနာဉာဏံ သုခတော အဘိနိဝေသံ။ အနတ္တာနုပဿနာဉာဏံ အတ္တတော အဘိနိဝေသံ

၁-ပဋိသံ ၂၄၄-ပိဋ္ဌေ။
၂-အဘိ ၁-၀၄-၀၅-ပိဋ္ဌာဒီသု။
၃-ပဋိသံ ၂၅၄-ပိဋ္ဌေ။
၄-အဘိနိဝေသော မုစ္စတီတိ (ပါဠိယံ)

muñcatīti suññato vimokkho”ti[1] evaṁ abhinivesaṁ muñcanavasena **suññato vimokkho**ti ca,

“Aniccānupassanāñāṇaṁ niccato nimittaṁ muñcatīti animitto vimokkho. Dukkhānupassanāñāṇaṁ sukhato nimittaṁ, anattānupassanāñāṇaṁ attato nimittaṁ muñcatīti animitto vimokkho”ti[2] evaṁ nimittaṁ muñcanavasena **animitto vimokkho**ti ca,

“Aniccānupassanāñāṇaṁ niccato paṇidhiṁ muñcatīti appaṇihito vimokkho. Dukkhānupassanāñāṇaṁ sukhato paṇidhiṁ. Anattānupassanāñāṇaṁ attato paṇidhiṁ muñcatīti appaṇihito vimokkho”ti[2] evaṁ paṇidhiṁ muñcanavasena **appaṇihito vimokkho**ti ca—

Vuttaṁ. Tathāpi taṁ saṅkhāranimittassa avijahanato na nippariyāyena animittaṁ. Nippariyāyena pana suññatañceva appaṇihitañca. Tassa ca āgamanavasena ariyamaggakkhaṇe vimokkho uddhaṭo. Tasmā appaṇihitaṁ suññatanti vimokkhadvayameva vuttanti veditabbaṁ. Ayaṁ tāvettha vimokkhakathā.

771. Yaṁ pana vuttaṁ “satta-ariyapuggalavibhāgāya paccayo hotī”ti, tattha saddhānusārī, saddhāvimutto, kāyasakkhi[3], ubhatobhāgavimutto, dhammānusārī, diṭṭhippatto[4], paññāvimuttoti ime tāva satta ariyapuggalā, tesaṁ vibhāgāya idaṁ saṅkhārupekkhāñāṇaṁ paccayo hoti.

772. Yo hi **aniccato** manasikaronto adhimokkhabahulo **saddhindriyaṁ** paṭilabhati, so sotāpattimaggakkhaṇe **saddhānusārī** hoti. Sesesu sattasu ṭhānesu **saddhāvimutto.**

773. Yo pana **dukkhato** manasikaronto passaddhibahulo **samādhindriyaṁ** paṭilabhati, so sabbattha **kāyasakkhi** nāma hoti. Arūpajjhānaṁ pana patvā aggaphalappatto **ubhatobhāgavimutto** nāma hoti.

1. Paṭisaṁ 262 piṭṭhe.
2. Paṭisaṁ 263 piṭṭhe.
3. Kāyasakkhī (Sī, Syā, I)
4. Diṭṭhappatto (Ka)

မုဉ္စတီတိ သုညတော ဝိမောက္ခော”တိ၁ ဧဝံ အဘိနိဝေသံ မုဉ္စနဝသေန **သုညတော ဝိမောက္ခော**တိ စ,

“အနိစ္စာနုပဿနာဉာဏံ နိစ္စတော နိမိတ္တံ မုဉ္စတီတိ အနိမိတ္တော ဝိမောက္ခော။ ဒုက္ခာနုပဿနာဉာဏံ သုခတော နိမိတ္တံ၊ အနတ္တာနုပဿနာဉာဏံ အတ္တတော နိမိတ္တံ မုဉ္စတီတိ အနိမိတ္တော ဝိမောက္ခော”တိ၂ ဧဝံ နိမိတ္တံ မုဉ္စနဝသေန **အနိမိတ္တော ဝိမောက္ခော**တိ စ,

“အနိစ္စာနုပဿနာဉာဏံ နိစ္စတော ပဏိဓိံ မုဉ္စတီတိ အပ္ပဏိဟိတော ဝိမောက္ခော။ ဒုက္ခာနုပဿနာဉာဏံ သုခတော ပဏိဓိံ အနတ္တာနုပဿနာဉာဏံ အတ္တတော ပဏိဓိံ မုဉ္စတီတိ အပ္ပဏိဟိတော ဝိမောက္ခော”တိ၂ ဧဝံ ပဏိဓိံ မုဉ္စနဝသေန **အပ္ပဏိဟိတော ဝိမောက္ခော**တိ စ—

ဝုတ္တံ။ တထာပိ တံ သင်္ခါရနိမိတ္တသ အဝိဇဟနတော န နိပ္ပရိယာယေန အနိမိတ္တံ။ နိပ္ပရိယာယေန ပန သုညတဉ္စေဝ အပ္ပဏိဟိတဉ္စ။ တဿ စ အာဂမနဝသေန အရိယမဂ္ဂက္ခဏေ ဝိမောက္ခော ဥဒ္ဓဋော။ တသ္မာ အပ္ပဏိဟိတံ သုညတန္တိ ဝိမောက္ခဒ္ဝယမေဝ ဝုတ္တန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ အယံ တာဝေတ္ထ ဝိမောက္ခကထာ။

၇၇၁။ ယံ ပန ဝုတ္တံ “သတ္တအရိယပုဂ္ဂလဝိဘာဂါယ ပစ္စယော ဟောတီ”တိ၊ တတ္ထ သဒ္ဓါနုသာရီ, သဒ္ဓါဝိမုတ္တော, ကာယသက္ခိ[၃], ဥဘတောဘာဂဝိမုတ္တော, ဓမ္မာနုသာရီ, ဒိဋ္ဌိပ္ပတ္တော[၄], ပညာဝိမုတ္တောတိ ဣမေ တာဝ သတ္တ အရိယပုဂ္ဂလာ၊ တေသံ ဝိဘာဂါယ ဣဒံ သင်္ခါရုပေက္ခာဉာဏံ ပစ္စယော ဟောတိ။

၇၇၂။ ယော ဟိ **အနိစ္စတော** မနသိကရောန္တော အဓိမောက္ခဗဟုလော **သဒ္ဓိန္ဒြိယံ** ပဋိလဘတိ၊ သော သောတာပတ္တိမဂ္ဂက္ခဏေ **သဒ္ဓါနုသာရီ** ဟောတိ။ သေသေသု သတ္တသု ဌာနေသု **သဒ္ဓါဝိမုတ္တော**။

၇၇၃။ ယော ပန **ဒုက္ခတော** မနသိကရောန္တော ပဿဒ္ဓိဗဟုလော **သမာဓိန္ဒြိယံ** ပဋိလဘတိ၊ သော သဗ္ဗတ္ထ **ကာယသက္ခိ** နာမ ဟောတိ။ အရူပဈာနံ ပန ပတ္ဝာ အဂ္ဂဖလပ္ပတ္တော **ဥဘတောဘာဂဝိမုတ္တော** နာမ ဟောတိ။

၁-ပဋိသံ ၂၆၂-ဝိဒ္ဓေ။
၂-ပဋိသံ ၂၆၃-ဝိဒ္ဓေ။
၃-ကာယသက္ခိ (သီ၊သျာ၊ဂ)
၄-ဒိဋ္ဌပ္ပတ္တော (က)

774. Yo pana **anattato** manasikaronto vedabahulo **paññindriyaṁ** paṭilabhati, so sotāpattimaggakkhaṇe **dhammānusārī** hoti. Chasu ṭhānesu **diṭṭhippatto** aggaphale **paññāvimuttoti**.

775. Vuttaṁ hetaṁ—

"Aniccato manasikaroto saddhindriyaṁ adhimattaṁ hoti. Saddhindriyassa adhimattattā sotāpattimaggaṁ paṭilabhati, tena vuccati saddhānusārī"ti.

Tathā "aniccato manasikaroto saddhindriyaṁ adhimattaṁ hoti, saddhindriyassa adhimattattā sotāpattiphalaṁ sacchikataṁ hoti, tena vuccati saddhāvimutto"ti-ādi[1].

776. Aparampi vuttaṁ—

"Saddahanto vimuttoti saddhāvimutto. Phuṭṭhantaṁ[2] sacchikatoti kāyasakkhi. Diṭṭhantaṁ[3] pattoti diṭṭhippatto. Saddahanto vimuccatīti saddhāvimutto. Jhānaphassaṁ paṭhamaṁ phusati pacchā nirodhaṁ nibbānaṁ sacchikarotīti kāyasakkhi. 'Dukkhā saṅkhārā, sukho nirodho'ti ñātaṁ hoti diṭṭhaṁ viditaṁ sacchikataṁ phusitaṁ paññāyāti diṭṭhippatto"ti[4].

777. Itaresu pana catūsu saddhaṁ anusarati, saddhāya vā anusarati gacchatīti **saddhānusārī.** Tathā paññāsaṅkhātaṁ dhammaṁ anusarati, dhammena vā anusaratīti **dhammānusārī.** Arūpajjhānena ceva ariyamaggena cāti ubhatobhāgena vimuttoti **ubhatobhāgavimutto.** Pajānanto vimuttoti **paññāvimuttoti** evaṁ vacanattho veditabboti.

Saṅkhārupekkhāñāṇaṁ[5].

778. Taṁ panetaṁ purimena ñāṇadvayena atthato ekaṁ. Tenāhu porāṇā—"idaṁ saṅkhārupekkhāñāṇaṁ ekameva tīṇi nāmāni labhati,

1. Paṭisaṁ 249 piṭṭhe. 2. Phuṭṭhattā (Paṭisaṁ 248) 3. Diṭṭhattā (Paṭisaṁ 248)
4. Paṭisaṁ 248 piṭṭhe. 5. Idaṁ padaṁ katthaci Sīhaḷa-potthake natthi.

၇၇၄။ ယော ပန **အနတ္တတော** မနသိကရောန္တော ဝေဒဗဟုလော ပညိန္ဒြိယံ ပဋိလဘတိ၊ သော သောတာပတ္တိမဂ္ဂက္ခဏေ **ဓမ္မာနုသာရီ** ဟောတိ။ ဆသု ဌာနေသု **ဒိဋ္ဌိပ္ပတ္တော** အဂ္ဂဖလေ **ပညာဝိမုတ္တော**တိ။

၇၇၅။ ဝုတ္တံ ဟေတံ—

"အနိစ္စတော မနသိကရောတော သဒ္ဓိန္ဒြိယံ အဓိမတ္တံ ဟောတိ။ သဒ္ဓိန္ဒြိယဿ အဓိမတ္တတ္တာ သောတာပတ္တိမဂ္ဂံ ပဋိလဘတိ၊ တေန ဝုစ္စတိ သဒ္ဓါနုသာရီ"တိ။

တထာ "အနိစ္စတော မနသိကရောတော သဒ္ဓိန္ဒြိယံ အဓိမတ္တံ ဟောတိ၊ သဒ္ဓိန္ဒြိယဿ အဓိမတ္တတ္တာ သောတာပတ္တိဖလံ သစ္ဆိကတံ ဟောတိ၊ တေန ဝုစ္စတိ သဒ္ဓါဝိမုတ္တော"တိအာဒိ[၁]။

၇၇၆။ အပရမ္ပိ ဝုတ္တံ—

"သဒ္ဒဟန္တော ဝိမုတ္တောတိ သဒ္ဓါဝိမုတ္တော။ ဖုဋ္ဌန္တံ[၂] သစ္ဆိကတောတိ ကာယသက္ခိ။ ဒိဋ္ဌန္တံ[၃] ပတ္တောတိ ဒိဋ္ဌိပ္ပတ္တော။ သဒ္ဒဟန္တော ဝိမုစ္စတီတိ သဒ္ဓါ-ဝိမုတ္တော။ ဈာနဖဿံ ပဌမံ ဖုသတိ ပစ္ဆာ နိရောဓံ နိဗ္ဗာနံ သစ္ဆိကရောတီတိ ကာယသက္ခိ။ 'ဒုက္ခာ သင်္ခါရာ၊ သုခေါ နိရောဓော'တိ ဉာတံ ဟောတိ ဒိဋ္ဌံ ဝိဒိတံ သစ္ဆိကတံ ဖုသိတံ ပညာယာတိ ဒိဋ္ဌိပ္ပတ္တော"တိ[၄]။

၇၇၇။ ဇုတရေသု ပန စတူသု သဒ္ဓံ အနုသရတိ၊ သဒ္ဓါယ ဝါ အနုသရတိ ဂစ္ဆတီတိ **သဒ္ဓါနုသာရီ**။ တထာ ပညာသင်္ခါတံ ဓမ္မံ အနုသရတိ၊ ဓမ္မေန ဝါ အနုသရတီတိ **ဓမ္မာနုသာရီ**။ အရူပဈာနေန စေဝ အရိယမဂ္ဂေန စာတိ ဥဘတောဘာဂေန ဝိမုတ္တောတိ **ဥဘတောဘာဂဝိမုတ္တော**။ ပဇာနန္တော ဝိမုတ္တောတိ **ပညာဝိမုတ္တော**တိ ဧဝံ ဝစနတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗောတိ။

သင်္ခါရုပေက္ခာဉာဏံ[၅]။

၇၇၈။ တံ ပနေတံ ပုရိမေန ဉာဏဒ္ဒယေန အတ္ထတော ဧကံ။ တေနာဟု ပေါရာဏာ—"ဣဒံ သင်္ခါရုပေက္ခာဉာဏံ ကေမေဝ တီဏိ နာမာနိ လဘတိ၊

၁-ပဋိသံ ၂၄၉-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ဖုဋ္ဌာ (ပဋိသံ ၂၄၀) ၃-ဒိဋ္ဌာ (ပဋိသံ ၂၄၀)
၄-ပဋိသံ ၂၄၀-ပိဋ္ဌေ။ ၅-ဣဒံ ပဒံ ကတ္ထစိ သီဟဠပေါတ္ထကေ နတ္ထိ။

heṭṭhā muñcitukamyatāñāṇaṁ nāma jātaṁ, majjhe paṭisaṅkhānupassanāñāṇaṁ nāma, ante ca sikhāppattaṁ saṅkhārupekkhāñāṇaṁ nāma".

779. Pāḷiyampi vuttaṁ—

"Kathaṁ muñcitukamyatāpaṭisaṅkhāsantiṭṭhanā paññā saṅkhārupekkhāsu ñāṇaṁ? Uppādaṁ muñcitukamyatāpaṭisaṅkhāsantiṭṭhanā paññā saṅkhārupekkhāsu ñāṇaṁ. Pavattaṁ -pa- nimittaṁ -pa- upāyāsaṁ muñcitukamyatāpaṭisaṅkhāsantiṭṭhanā paññā saṅkhārupekkhāsu ñāṇaṁ. Uppādo dukkhanti -pa- bhayanti -pa- sāmisanti -pa- uppādo saṅkhārāti -pa- upāyāso saṅkhārāti muñcitukamyatāpaṭisaṅkhāsantiṭṭhanā paññā saṅkhārupekkhāsu ñāṇan"ti[1].

780. Tattha muñcitukamyatā ca sā paṭisaṅkhā ca santiṭṭhanā cāti **muñcitukamyatāpaṭisaṅkhāsantiṭṭhanā.** Iti pubbabhāge nibbidāñāṇena nibbinnassa[2] uppādādīni pariccajitukāmatā **muñcitukāmatā.** Muñcanassa upāyakaraṇatthaṁ majjhe paṭisaṅkhānaṁ **paṭisaṅkhā.** Muñcitvā avasāne ajjhupekkhanaṁ **santiṭṭhanā.** Yaṁ sandhāya "uppādo saṅkhārā, te saṅkhāre ajjhupekkhatīti saṅkhārupekkhā"ti-ādi[3] vuttaṁ. Evaṁ ekamevidaṁ ñāṇaṁ.

781. Apica imāyapi Pāḷiyā idaṁ ekamevāti veditabbaṁ. Vuttaṁ hetaṁ—"yā ca muñcitukamyatā, yā ca paṭisaṅkhānupassanā, yā ca saṅkhārupekkhā, ime dhammā ekatthā, byañjanameva nānan"ti[4].

782. Evaṁ adhigatasaṅkhārupekkhassa pana imassa kulaputtassa vipassanā sikhāppattā vuṭṭhānagāminī hoti. Sikhāppattā vipassanāti vā vuṭṭhānagāminīti vā saṅkhārupekkhādiñāṇattayasseva etaṁ nāmaṁ. Yā hi sikhaṁ uttamabhāvaṁ pattattā **sikhāppattā.** Vuṭṭhānaṁ gacchatīti **vuṭṭhānagāminī.** Vuṭṭhānaṁ vuccati bahiddhānimittabhūtato abhiniviṭṭhavatthuto ceva ajjhattapavattato ca vuṭṭhahanato maggo, taṁ gacchatīti **vuṭṭhānagāminī,** maggena saddhiṁ ghaṭiyatīti attho.

783. Tatrāyaṁ abhinivesavuṭṭhānānaṁ āvibhāvatthāya mātikā—ajjhattaṁ abhinivisitvā ajjhattā[5] vuṭṭhāti, ajjhattaṁ abhinivisitvā bahiddhā

1. Paṭisaṁ 58 piṭṭhe. 2. Nibbindantassa (I, Ka) 3. Paṭisaṁ 59 piṭṭhe.
4. Paṭisaṁ 259 piṭṭhe. 5. Ajjhattaṁ (Aṭṭhasālinī 270 piṭṭhe.)

ဟေဋ္ဌာ မုဉ္စိတုကမျတာဉာဏံ နာမ ဇာတံ၊ မဇ္ဈေ ပဋိသင်္ခါနုပဿနာဉာဏံ နာမ၊ အန္တေ စ သိခါပ္ပတ္တံ သင်္ခါရုပေက္ခာဉာဏံ နာမ''။

၇၇၉။ ပါဠိယမ္ပိ ဝုတ္တံ—

''ကထံ မုဉ္စိတုကမျတာ-ပဋိသင်္ခါ-သန္တိဋ္ဌနာ ပညာ သင်္ခါရုပေက္ခာသု ဉာဏံ? ဥပ္ပါဒံ မုဉ္စိတုကမျတာ-ပဋိသင်္ခါ-သန္တိဋ္ဌနာ ပညာ သင်္ခါရုပေက္ခာသု ဉာဏံ။ ပ ဝတ္တံ။ ပ။ နိမိတ္တံ။ ပ။ ဥပါယာသံ မုဉ္စိတုကမျတာ-ပဋိသင်္ခါ-သန္တိဋ္ဌနာ ပညာ သင်္ခါရုပေက္ခာသု ဉာဏံ။ ဥပ္ပါဒေါ ဒုက္ခန္တိ။ ပ။ ဘယန္တိ။ ပ။ သဉဓိသန္တိ။ ပ။ ဥပ္ပါဒေါ သင်္ခါရာတိ။ ပ။ ဥပါယာသော သင်္ခါရာတိ မုဉ္စိတုကမျတာ-ပဋိသင်္ခါ-သန္တိဋ္ဌနာ ပညာ သင်္ခါရုပေက္ခာသု ဉာဏ''န္တိ[1]။

၇၈၀။ တတ္ထ မုဉ္စိတုကမျတာ စ သာ ပဋိသင်္ခါ စ သန္တိဋ္ဌနာ စေတိ **မုဉ္စိတုကမျတာ-ပဋိသင်္ခါ-သန္တိဋ္ဌနာ**။ဇုတိ ပုဗ္ဗဘာဂေ နိဗ္ဗိဒါဉာဏေန နိဗ္ဗိန္ဒန္တဿ ဥပ္ပါဒါဒိနိ ပရိစ္စဇိတုကာမတာ **မုဉ္စိတုကာမတာ**။ မုဉ္စနဿ ဥပါယကရဏတ္ထံ မဇ္ဈေ ပဋိသင်္ခါနံ **ပဋိသင်္ခါ**။ မုဉ္စိတွာ အဝသာနေ အဇ္ဈုပေက္ခနံ **သန္တိဋ္ဌနာ**။ ယံ သန္ဓာယ ''ဥပ္ပါဒေါ သင်္ခါရာ၊ တေ သင်္ခါရေ အဇ္ဈုပေက္ခတီတိ သင်္ခါရုပေက္ခာ''ဘိ-အာဒိ? ဝုတ္တံ။ ဧဝံ ကေမေဝိဒံ ဉာဏံ။

၇၈၁။ အဝိစ ဇုမာယဝိ ပါဋိယာ ဇုဒံ ကေမေဝါတိ ဝေဒိတဗ္ဗံ၊ ဥတ္တံ ဟေတံ—''ယာ စ မုဉ္စိတုကမျတာ, ယာ စ ပဋိသင်္ခါနုပဿနာ, ယာ စ သင်္ခါရုပေက္ခာ၊ ဇုမေ ဓမ္မာ ကေတ္ထာ၊ ဗျဉ္ဇနမေဝ နာန''န္တိ[2]။

၇၈၂။ ဧဝံ အဓိဂတသင်္ခါရုပေက္ခဿ ပန ဇုမဿ ကုလပုတ္တဿ ဝိပဿနာ သိခါပ္ပတ္တာ ဝုဋ္ဌာနဂါမိနီ ဟောတိ။ သိခါပ္ပတ္တာ ဝိပဿနာတိ ဝါ ဝုဋ္ဌာနဂါမိနိဉာဏတ္တယဿေဝ ဧတံ နာမံ။ သာ ဟိ သိခံ ဥတ္တမဘာဝံ ပတ္တတ္တာ **သိခါပ္ပတ္တာ**။ ဝုဋ္ဌာနံ ဂစ္ဆတီတိ **ဝုဋ္ဌာနဂါမိနီ**။ ဝုဋ္ဌာနံ ဝုစ္စတိ ဗဟိဒ္ဓါ-နိမိတ္တဘူတတော အဘိနိဝိဋ္ဌဝတ္ထုတော စေဝ အဇ္ဈတ္တပဝတ္တတော စ ဝုဋ္ဌဟနတော မဂ္ဂေါ၊ တံ ဂစ္ဆတီတိ **ဝုဋ္ဌာနဂါမိနီ**၊ မဂ္ဂေန သဒ္ဓိံ ဃဋိယတီတိ အတ္ထော။

၇၈၃။ တတြာယံ အဘိနိဝေသဝုဋ္ဌာနာနံ အာဝိဘာဝတ္ထာယ မာတိကာ—အဇ္ဈတ္တံ အဘိနိဝိသိတ္ဝာ အဇ္ဈတ္တာ[3] ဝုဋ္ဌာတိ၊ အဇ္ဈတ္တံ အဘိနိဝိသိတ္ဝာ ဗဟိဒ္ဓါ

၁-ပဋိသံ ၅၈-ဝိဘင်္ဂေ။ ၂-နိဗ္ဗိန္ဒန္တဿ (ဋီ၊က) ၃-ပဋိသံ ၅၉-ဝိဘင်္ဂေ။
၄-ပဋိသံ ၂၅၉-ဝိဘင်္ဂေ။ ၅-အဇ္ဈတ္တံ (အဋ္ဌသာလိနိ ၂၇၀-ဝိဘင်္ဂေ။)

vuṭṭhāti, bahiddhā abhinivisitvā bahiddhā vuṭṭhāti, bahiddhā abhinivisitvā ajjhattā[1] vuṭṭhāti, rūpe abhinivisitvā rūpā vuṭṭhāti, rūpe abhinivisitvā arūpā vuṭṭhāti, arūpe abhinivisitvā arūpā vuṭṭhāti, arūpe abhinivisitvā rūpā vuṭṭhāti, ekappahārena pañcahi khandhehi vuṭṭhāti, aniccato abhinivisitvā aniccato vuṭṭhāti, aniccato abhinivisitvā dukkhato. Anattato vuṭṭhāti, dukkhato abhinivisitvā dukkhato. Aniccato. Anattato vuṭṭhāti, anattato abhinivisitvā anattato. Aniccato. Dukkhato vuṭṭhāti.

784. Kathaṁ? Idhekacco āditova ajjhattasaṅkhāresu abhinivisati, abhinivisitvā te passati. Yasmā pana na suddha-ajjhattadassanamatteneva maggavuṭṭhānaṁ hoti, bahiddhāpi daṭṭhabbameva, tasmā parassa khandhepi anupādiṇṇasaṅkhārepi aniccaṁ dukkhamanattāti passati. So kālena ajjhattaṁ sammasati, kālena bahiddhā. Tassevaṁ sammasato ajjhattaṁ sammasanakāle vipassanā maggena saddhiṁ ghaṭiyati. Ayaṁ **ajjhattaṁ abhinivisitvā ajjhattā vuṭṭhāti** nāma.

Sace panassa bahiddhā sammasanakāle vipassanā maggena saddhiṁ ghaṭiyati, ayaṁ **ajjhattaṁ abhinivisitvā bahiddhā vuṭṭhāti** nāma. Esa nayo bahiddhā abhinivisitvā bahiddhā ca ajjhattā ca vuṭṭhānepi.

785. Aparo āditova rūpe abhinivisati, abhinivisitvā bhūtarūpañca upādārūpañca rāsiṁ katvā passati. Yasmā pana na suddharūpadassanamatteneva vuṭṭhānaṁ hoti, arūpampi daṭṭhabbameva. Tasmā taṁ rūpaṁ ārammaṇaṁ katvā uppannaṁ vedanaṁ saññaṁ saṅkhāre viññāṇañca "idaṁ arūpan"ti arūpaṁ passati. So kālena rūpaṁ sammasati, kālena arūpaṁ. Tassevaṁ sammasato rūpasammasanakāle vipassanā maggena saddhiṁ ghaṭiyati, ayaṁ **rūpe abhinivisitvā rūpā vuṭṭhāti** nāma.

Sace panassa arūpasammasanakāle vipassanā maggena saddhiṁ ghaṭiyati, ayaṁ **arūpe abhinivisitvā arūpā vuṭṭhāti** nāma. Esa nayo arūpe abhinivisitvā arūpā ca rūpā ca vuṭṭhānepi.

786. "Yaṁkiñci samudayadhammaṁ, sabbaṁ taṁ nirodhadhamman"ti[2] evaṁ abhinivisitvā evameva vuṭṭhānakāle pana **ekappahārena pañcahi khandhehi vuṭṭhāti** nāma.

1. Ajjhattaṁ (Aṭṭhasālinī 270 piṭṭhe.)
2. Dī 1. 102 piṭṭhādīsu.

ဝုဋ္ဌာတိ၊ ဗဟိဒ္ဓါ အဘိနိဝိသိတ္ဝာ ဗဟိဒ္ဓါ ဝုဋ္ဌာတိ၊ ဗဟိဒ္ဓါ အဘိနိဝိသိတ္ဝာ အဇ္ဈတ္တာ[1] ဝုဋ္ဌာတိ၊ ရူပေ အဘိနိဝိသိတ္ဝာ ရူပါ ဝုဋ္ဌာတိ၊ ရူပေ အဘိနိဝိသိတ္ဝာ အရူပါ ဝုဋ္ဌာတိ၊ အရူပေ အဘိနိဝိသိတ္ဝာ အရူပါ ဝုဋ္ဌာတိ၊ အရူပေ အဘိနိဝိသိတ္ဝာ ရူပါ ဝုဋ္ဌာတိ၊ ကေဝဟာရေန ပဉ္စဟိ ခန္ဓေဟိ ဝုဋ္ဌာတိ၊ အနိစ္စတော အဘိနိဝိသိတ္ဝာ အနိစ္စတော ဝုဋ္ဌာတိ၊ အနိစ္စတော အဘိနိဝိသိတ္ဝာ ဒုက္ခတော။ အနတ္တတော ဝုဋ္ဌာတိ၊ ဒုက္ခတော အဘိနိဝိသိတ္ဝာ ဒုက္ခတော။ အနိစ္စတော။ အနတ္တတော ဝုဋ္ဌာတိ၊ အနတ္တတော အဘိနိဝိသိတ္ဝာ အနတ္တတော။ အနိစ္စတော။ ဒုက္ခတော ဝုဋ္ဌာတိ။

၇၁၄။ ကထံ? ဣဓေကစ္စော အာဒိတောဝ အဇ္ဈတ္တသင်္ခါရေသု အဘိနိဝိသတိ၊ အဘိနိဝိသိတ္ဝာ တေ ပဿတိ။ ယသ္မာ ပန န သုဒ္ဓအဇ္ဈတ္တဒဿနမတ္တေနေဝ မဂ္ဂဝုဋ္ဌာနံ ဟောတိ၊ ဗဟိဒ္ဓါပိ ဒဋ္ဌဗ္ဗမေဝ၊ တသ္မာ ပရဿ ခန္ဓေပိ အနုပါဒိဏ္ဏ-သင်္ခါရေပိ အနိစ္စံ ဒုက္ခမနတ္တာတိ ပဿတိ။ သော ကာလေန အဇ္ဈတ္တံ သမ္မသတိ၊ ကာလေန ဗဟိဒ္ဓါ။ တသ္ဿေဝံ သမ္မသတော အဇ္ဈတ္တံ သမ္မသနကာလေ ဝိပဿနာ မဂ္ဂေန သဒ္ဓိံ ဃဋိယတိ။ အယံ **အဇ္ဈတ္တံ အဘိနိဝိသိတ္ဝာ အဇ္ဈတ္တာ ဝုဋ္ဌာတိ** နာမ။

သစေ ပနဿ ဗဟိဒ္ဓါ သမ္မသနကာလေ ဝိပဿနာ မဂ္ဂေန သဒ္ဓိံ ဃဋိယတိ၊ အယံ **အဇ္ဈတ္တံ အဘိနိဝိသိတ္ဝာ ဗဟိဒ္ဓါ ဝုဋ္ဌာတိ** နာမ။ သေ နယော ဗဟိဒ္ဓါ အဘိနိဝိသိက္ဝာ ဗဟိဒ္ဓါ စ အဇ္ဈတ္တာ စ ဝုဋ္ဌာနေပိ။

၇၁၅။ အပရော အာဒိတောဝ ရူပေ အဘိနိဝိသတိ၊ အဘိနိဝိသိတ္ဝာ ဘူတရူပဉ္စ ဥပါဒါရူပဉ္စ ရာသိ ကတ္ဝာ ပဿတိ။ ယသ္မာ ပန န သုဒ္ဓရူပဒဿန-မတ္တေနေဝ ဝုဋ္ဌာနံ ဟောတိ၊ အရူပမ္ပိ ဒဋ္ဌဗ္ဗမေဝ။ တသ္မာ တံ ရူပံ အာရမ္မဏံ ကတ္ဝာ ဥပ္ပန္နံ ဝေဒနံ သညံ သင်္ခါရေ ဝိညာဏဉ္စ "ဣဒံ အရူပ"န္တိ အရူပံ ပဿတိ။ သော ကာလေန ရူပံ သမ္မသတိ၊ ကာလေန အရူပံ။ တသ္ဿေဝံ သမ္မသတော ရူပသမ္မသနကာလေ ဝိပဿနာ မဂ္ဂေန သဒ္ဓိံ ဃဋိယတိ၊ အယံ **ရူပေ အဘိနိဝိသိတ္ဝာ ရူပါ ဝုဋ္ဌာတိ** နာမ။

သစေ ပနဿ အရူပသမ္မသနကာလေ ဝိပဿနာ မဂ္ဂေန သဒ္ဓိံ ဃဋိယတိ၊ အယံ **အရူပေ အဘိနိဝိသိတ္ဝာ အရူပါ ဝုဋ္ဌာတိ** နာမ။ သေ နယော အရူပေ အဘိနိဝိသိတ္ဝာ အရူပါ စ ရူပါ စ ဝုဋ္ဌာနေပိ။

၇၁၆။ "ယံကိဉ္စိ သမုဒယဓမ္မံ၊ သဗ္ဗံ တံ နိရောဓဓမ္မ"န္တိ[2] ဝေ အဘိနိဝိသိတ္ဝာ ဝေမေဝ ဝုဋ္ဌာနကာလေ ပန **ကေဝဟာရေန ပဉ္စဟိ ခန္ဓေဟိ ဝုဋ္ဌာတိ** နာမ။

၁-အဇ္ဈတ္တံ (အဋ္ဌသာလိနိ ၂၇၀-ဈေ။)
၂-ဒီ ၁-၁၀၂-ပိဋ္ဌာဒီသု။

787. Eko āditova aniccato saṅkhāre sammasati. Yasmā pana na aniccato sammasanamatteneva vuṭṭhānaṁ hoti, dukkhatopi anattatopi sammasitabbameva, tasmā dukkhatopi anattatopi sammasati. Tassevaṁ paṭipannassa aniccato sammasanakāle vuṭṭhānaṁ hoti, ayaṁ **aniccato abhinivisitvā aniccato vuṭṭhāti** nāma.

Sace panassa dukkhato anattato sammasanakāle vuṭṭhānaṁ hoti, ayaṁ **aniccato abhinivisitvā dukkhato, anattato vuṭṭhāti** nāma. Esa nayo dukkhato anattato abhinivisitvā sesavuṭṭhānesupi.

788. Ettha ca yopi aniccato abhiniviṭṭho, yopi dukkhato, yopi anattato, vuṭṭhānakāle ca aniccato vuṭṭhānaṁ hoti. Tayopi janā adhimokkhabahulā honti, saddhindriyaṁ paṭilabhanti, animittavimokkhena vimuccanti, paṭhamamaggakkhaṇe saddhānusārino honti, sattasu ṭhānesu saddhāvimuttā. Sace pana dukkhato vuṭṭhānaṁ hoti, tayopi janā passaddhibahulā honti, samādhindriyaṁ paṭilabhanti, appaṇihitavimokkhena vimuccanti, sabbattha kāyasakkhino honti. Yassa panettha arūpajjhānaṁ pādakaṁ, so aggaphale ubhatobhāgavimutto hoti. Atha nesaṁ anattato vuṭṭhānaṁ hoti, tayopi janā vedabahulā honti, paññindriyaṁ paṭilabhanti, suññatavimokkhena vimuccanti, paṭhamamaggakkhaṇe dhammānusārino honti, chasu ṭhānesu diṭṭhippattā aggaphale paññāvimuttāti.

789. Idāni saddhiṁ purimapacchimañāṇehi imissā vuṭṭhānagāminiyā vipassanāya āvibhāvatthaṁ dvādasa-upamā veditabbā. Tāsaṁ idaṁ uddānaṁ—

> "Vaggulī kaṇhasappo ca, gharaṁ go yakkhi dārako.
> Khuddaṁ[1] pipāsaṁ sītuṇhaṁ, andhakāraṁ visena cā"ti.

Imā ca upamā bhayatupaṭṭhānato pabhuti yattha katthaci ñāṇe ṭhatvā āharituṁ vaṭṭeyyuṁ. Imasmiṁ pana ṭhāne āhariyamānāsu bhayatupaṭṭhānato yāva phalañāṇaṁ sabbaṁ pākaṭaṁ hoti, tasmā idheva āharitabbāti vuttā.

1. Khudaṁ (Sī, I)

၇၀၇။ ကော အာဒိတောဝ အနိစ္စတော သင်္ခါရေ သမ္မသတိ။ ယဿ ပန အနိစ္စတော သမ္မသနမတ္တေနေဝ ဝုဋ္ဌာနံ ဟောတိ၊ ဒုက္ခတောပိ အနတ္တတောပိ သမ္မသိတဗ္ဗမေဝ၊ တသ္မာ ဒုက္ခတောပိ အနတ္တတောပိ သမ္မသတိ။ တဿေဝံ ပဋိပန္နဿ အနိစ္စတော သမ္မသနကာလေ ဝုဋ္ဌာနံ ဟောတိ၊ အယံ **အနိစ္စတော အဘိနိဝိသိတ္ဝာ အနိစ္စတော ဝုဋ္ဌာတီ** နာမ။

သစေ ပနဿ ဒုက္ခတော အနတ္တတော သမ္မသနကာလေ ဝုဋ္ဌာနံ ဟောတိ၊ အယံ **အနိစ္စတော အဘိနိဝိသိတ္ဝာ ဒုက္ခတော၊ အနတ္တတော ဝုဋ္ဌာတိ** နာမ။ ဧသ နယော ဒုက္ခတော အနတ္တတော အဘိနိဝိသိတ္ဝာ သေသဝုဋ္ဌာနေသုပိ။

၇၀၈။ တ္ထေ စ ယောပိ အနိစ္စတော အဘိနိဝိဋ္ဌော၊ ယောပိ ဒုက္ခတော၊ ယောပိ အနတ္တတော၊ ဝုဋ္ဌာနကာလေ စ အနိစ္စတော ဝုဋ္ဌာန် ဟောတိ။ တယောပိ ဇနာ အမိမောက္ခမုဟုလာ ဟောန္တိ၊ သဒ္ဓိန္ဒြိယံ ပဋိလဘန္တိ၊ အန်မိဇ္ဈ-ဝိမောက္ခေန ဝိမုစ္စန္တိ၊ ပဌမမဂ္ဂက္ခဏေ သဒ္ဓါနုသာရိနော ဟောန္တိ၊ သတ္တသု ဌာနေသု သဒ္ဓါဝိမုတ္တာ။ သစေ ပန ဒုက္ခတော ဝုဋ္ဌာနံ ဟောတိ၊ တယောပိ ဇနာ ပဿဒ္ဓိမုဟုလာ ဟောန္တိ၊ သမာဓိန္ဒြိယံ ပဋိလဘန္တိ၊ အပ္ပဏိဟိတဝိမောက္ခေန ဝိမုစ္စန္တိ၊ သဗ္ဗတ္ထ ကာယသက္ခိနော ဟောန္တိ။ ယဿ ပနေတ္ထ အရူပဇ္ဈာနံ ပါဒကံ၊ သော အဂ္ဂဖလေ ဥဘတောဘာဂဝိမုတ္တော ဟောတိ။ အထ နေသံ အနတ္တတော ဝုဋ္ဌာနံ ဟောတိ၊ တယောပိ ဇနာ ဝေဒမုဟုလာ ဟောန္တိ၊ ပညိန္ဒြိယံ ပဋိလဘန္တိ၊ သုညတဝိမောက္ခေန ဝိမုစ္စန္တိ၊ ပဌမမဂ္ဂက္ခဏေ ဓမ္မာနုသာရိနော ဟောန္တိ၊ ဆသု ဌာနေသု ဒိဋ္ဌိပ္ပတ္တာ အဂ္ဂဖလေ ပညာဝိမုတ္တာတိ။

၇၀၉။ ဋ္ဌာနိ သဒ္ဓိံ ပုရိမပစ္ဆိမညာဏေဟိ ဋ္ဌမိဿာ ဝုဋ္ဌာနဂါမိနိယာ ဝိပဿနာယ အာဝိဘာဝတ္ထံ ဒွါဒသဥပမာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ တာသံ ဋ္ဌံ ဥဒ္ဒါနံ—

> "ဝဂ္ဂုလီ ကဏှသပ္ပေါ စ၊ ဃရံ ဂေါ ယက္ခိ ဒါရကော။
> ခုဒ္ဒံ[1] ပိပါသံ သီတုဏှံ၊ အန္ဓကာရံ ဝိသေန စာ"တိ။

ဋ္ဌမာ စ ဥပမာ ဘယတုပဋ္ဌာနတော ပဘုတိ ယတ္ထ ကတ္ထစိ ဉာဏေ ဌတ္ဝာ အာဟရိတုံ ဝဋ္ဋေယျုံ။ ဋ္ဌမသ္မိံ ပန ဌာနေ အာဟရိယမာနာသု ဘယတုပဋ္ဌာနတော ယာဝ ဖလဉာဏံ သဗ္ဗံ ပါကဋံ ဟောတိ၊ တသ္မာ ဋ္ဌဧဝ အာဟရိတဗ္ဗာတိ ဝုတ္တာ။

၁–ခုဒ်ံ (သီ၊ ဋ္ဌ)

790. **Vaggulī**ti ekā kira vaggulī "ettha pupphaṁ vā phalaṁ vā labhissāmī"ti pañcasākhe madhukarukkhe nilīyitvā ekaṁ sākhaṁ parāmasitvā na tattha kiñci pupphaṁ phalaṁ vā gayhupagaṁ addasa. Yathā ca ekaṁ, evaṁ dutiyaṁ. Tatiyaṁ. Catutthaṁ. Pañcamampi sākhaṁ parāmasitvā nāddasa. Sā "aphalo vatāyaṁ rukkho, natthettha kiñci gayhupagan"ti tasmiṁ rukkhe ālayaṁ vissajjetvā ujukāya sākhāya āruyha viṭapantarena sīsaṁ nīharitvā uddhaṁ ulloketvā ākāse uppatitvā aññasmiṁ phalarukkhe nilīyati.

Tattha vagguli viya yogāvacaro daṭṭhabbo, pañcasākho madhukarukkho viya pañcupādānakkhandhā, tattha vagguliyā nilīyanaṁ viya yogino khandhapañcake abhiniveso, tassā ekekaṁ sākhaṁ parāmasitvā kiñci gayhupagaṁ adisvā avasesasākhāparāmasanaṁ viya yogino rūpakkhandhaṁ sammasitvā tattha kiñci gayhupagaṁ adisvā avasesakkhandhasammasanaṁ, tassā "aphalo vatāyaṁ rukkho"ti rukkhe ālayavissajjanaṁ viya yogino pañcasupi khandhesu aniccalakkhaṇādidassanavasena nibbinnassa[1] muñcitukamyatādiñāṇattayaṁ, tassā ujukāya sākhāya upari-ārohanaṁ viya yogino anulomaṁ, sīsaṁ nīharitvā uddhaṁ ullokanaṁ viya gotrabhuñāṇaṁ, ākāse uppatanaṁ viya maggañāṇaṁ, aññasmiṁ phalarukkhe nilīyanaṁ viya phalañāṇaṁ.

791. **Kaṇhasappupamā** paṭisaṅkhāñāṇe vuttāva. Upamāsaṁsandane panettha sappavissajjanaṁ viya gotrabhuñāṇaṁ, muñcitvā āgatamaggaṁ olokentassa ṭhānaṁ viya maggañāṇaṁ, gantvā abhayaṭṭhāne ṭhānaṁ viya phalañāṇanti ayaṁ viseso.

792. **Gharan**ti gharasāmike kira sāyaṁ bhuñjitvā sayanaṁ ārūyha niddaṁ okkante gharaṁ ādittaṁ, so pabujjhitvā aggiṁ disvā "bhīto sādhu vatassa sace aḍayhamāno nikkhameyyan"ti olokayamāno maggaṁ disvā nikkhamitvā vegena khemaṭṭhānaṁ gantvā ṭhito. Tattha gharasāmikassa bhuñjitvā sayanaṁ āruyha niddokkamanaṁ viya bālaputhujjanassa khandhapañcake "ahaṁ mamā"ti gahaṇaṁ. Pabujjhitvā aggiṁ disvā bhītakālo viya sammāpaṭipadaṁ paṭipajjitvā lakkhaṇaṁ disvā bhayatupaṭṭhānañāṇaṁ, nikkhapanamaggaṁ olokanaṁ viya

1. Nibbindantassa (I, Ka)

၇၉၀။ ဝဂ္ဂုလီတိ ကော ကိရ ဝဂ္ဂုလိ "ဣတ္ထေ ပုပ္ဖံ ဝါ ဖလံ ဝါ လဘိဿာမီ"တိ ပဉ္စသာခေ မဓုကရုက္ခေ နိလီယိတ္ဝာ ကေ သာခံ ပရာမသိတ္ဝာ နု တတ္ထ ကိဉ္စိ ပုပ္ဖံ ဖလံ ဝါ ဂယှူပဂံ အဒ္ဒသ။ ယထာ စ ကေ၊ ဧဝံ ဒုတိယံ။ တတိယံ။ စတုတ္ထံ။ ပဉ္စမမ္ပိ သာခံ ပရာမသိတ္ဝာ နာဒ္ဒသ။ သာ "အဖလော ဝတာယံ ရုက္ခော၊ နတ္ထေတ္ထ ကိဉ္စိ ဂယှူပဂ"န္တိ တသ္မိံ ရုက္ခေ အာလယံ ဝိဿဇ္ဇေတ္ဝာ ဥဇုကာယ သာခါယ အာရုယှ ဝိဋပန္တရေန သီသံ နီဟရိတ္ဝာ ဥဒ္ဓံ ဥလ္လောကေတ္ဝာ အာကာသေ ဥပ္ပတိတ္ဝာ အညသ္မိံ ဖလရုက္ခေ နိလီယတိ။

တတ္ထ ဝဂ္ဂုလိ ဝိယ ယောဂါဝစရော ဒဋ္ဌဗ္ဗော၊ ပဉ္စသာခေါ မဓုကရုက္ခော ဝိယ ပဉ္စုပါဒါနက္ခန္ဓာ၊ တတ္ထ ဝဂ္ဂုလိယာ နိလီယနံ ဝိယ ယောဂိနော ခန္ဓပဉ္စကေ အဘိနိဝေသော၊ တဿာ ကေကံ သာခံ ပရာမသိတ္ဝာ ကိဉ္စိ ဂယှူပဂံ အဒိသ္ဝာ အဝသေသသာခါပရာမသနံ ဝိယ ယောဂိနော ရူပက္ခန္ဓံ သမ္မသိတ္ဝာ တတ္ထ ကိဉ္စိ ဂယှူပဂံ အဒိသ္ဝာ အဝသေသက္ခန္ဓသမ္မသနံ၊ တဿာ "အဖလော ဝတာယံ ရုက္ခော"တိ ရုက္ခေ အာလယဝိဿဇ္ဇနံ ဝိယ ယောဂိနော ပဉ္စသုပိ ခန္ဓေသု အနိစ္စ-လက္ခဏာဒိဒဿနဝသေန နိဗ္ဗိန္နဿ[1] မုဉ္စိတုကမ္မတာဒိဉာဏတ္တယံ၊ တဿာ ဥဇုကာယ သာခါယ ဥပရိအာရောဟနံ ဝိယ ယောဂိနော အနုလောမံ၊ သီသံ နီဟရိတ္ဝာ ဥဒ္ဓံ ဥလ္လောကနံ ဝိယ ဂေါတြဘုဉာဏံ၊ အာကာသေ ဥပ္ပတနံ ဝိယ မဂ္ဂဉာဏံ၊ အညသ္မိံ ဖလရုက္ခေ နိလီယနံ ဝိယ ဖလဉာဏံ။

၇၉၁။ **ကဏ္ဟသပ္ပုပမာ** ပဋိသင်္ခါဉာဏေ ဝုတ္တာဝ။ ဥပမာသံသန္ဒနေ ပနေတ္ထ သပ္ပဝိဿဇ္ဇနံ ဝိယ ဂေါတြဘုဉာဏံ၊ မုဉ္စိတ္ဝာ အာဂတမဂ္ဂံ ဩလောကေန္တဿ ဌာနံ ဝိယ မဂ္ဂဉာဏံ၊ ဂန္ဓာ အဘယဋ္ဌာနေ ဌာနံ ဝိယ ဖလဉာဏန္တိ အယံ ဝိသေသော။

၇၉၂။ **ဃရန္တိ** ဃရသာမိကေ ကိရ သာယံ ဘုဉ္ဇိတ္ဝာ သယနံ အာရုယှ နိဒ္ဒံ ဩက္ကန္တေ ဃရံ အာဒိတ္တံ၊ သော ပဗုဇ္ဈိတ္ဝာ အဂ္ဂိံ ဒိသ္ဝာ "ဘီတော သာဓု ဝတဿ သစေ အဍယှမာနော နိက္ခမေယျ"န္တိ ဩလောကယမာနော မဂ္ဂံ ဒိသ္ဝာ နိက္ခမိတ္ဝာ ဝေဂေန ခေမဋ္ဌာနံ ဂန္ဓာ ဋ္ဌိတော။ တတ္ထ ဃရသာမိကဿ ဘုဉ္ဇိတ္ဝာ သယနံ အာရုယှ နိဒ္ဒောက္ကမနံ ဝိယ ဗာလပုထုဇ္ဇနဿ ခန္ဓပဉ္စကေ "အဟံ မမာ"တိ ဂဟဏံ။ ပဗုဇ္ဈိတ္ဝာ အဂ္ဂိံ ဒိသ္ဝာ ဘီတကာလော ဝိယ သမ္မာပဋိပဒံ ပဋိပဇ္ဇိတ္ဝာ လက္ခဏံ ဒိသ္ဝာ ဘယတုပဋ္ဌာနဉာဏံ၊ နိက္ခမနမဂ္ဂံ ဩလောကနံ ဝိယ

၁-နိဗ္ဗိန္ဒန္တဿ (ဋီ၊ က)

muñcitukamyatāñāṇaṁ, maggadassanaṁ viya anulomaṁ, nikkhamanaṁ viya gotrabhuñāṇaṁ, vegena gamanaṁ viya maggañāṇaṁ, khemaṭṭhāne ṭhānaṁ viya phalañāṇaṁ.

793. **Go**ti ekassa kira kassakassa rattibhāge niddaṁ okkantassa vaja bhinditvā goṇā palātā, so paccūsasamaye tattha gantvā olokento tesaṁ palātabhāvaṁ ñatvā anupadaṁ gantvā rañño goṇe addasa. Te "mayhaṁ goṇā"ti sallakkhetvā āharanto pabhātakāle "na ime mayhaṁ goṇā, rañño goṇā"ti sañjānitvā "yāva maṁ 'coro ayan'ti gahetvā rājapurisā na anayabyasanaṁ pāpenti, tāvadeva palāyissāmī"ti bhīto goṇe pahāya vegena palāyitvā nibbhayaṭṭhāne aṭṭhāsi. Tattha "mayhaṁ goṇā"ti rājagoṇānaṁ gahaṇaṁ viya bālaputhujjanassa "ahaṁ mamā"ti khandhānaṁ gahaṇaṁ, pabhāte "rājagoṇā"ti sañjānananaṁ viya yogino tilakkhaṇavasena khandhānaṁ "aniccā dukkhā anattā"ti sañjānanaṁ, bhītakālo viya bhayatupaṭṭhānañāṇaṁ, vissajjitvā gantukāmatā viya muñcitukamyatā, vissajjanaṁ viya gotrabhu, palāyanaṁ viya maggo, palāyitvā abhayadese ṭhānaṁ viya phalaṁ.

794. **Yakkhī**ti eko kira puriso yakkhiniyā saddhiṁ saṁvāsaṁ kappesi, sā rattibhāge "sutto ayan"ti mantvā āmakasusānaṁ gantvā manussamaṁsaṁ khādati. So "kuhiṁ esā gacchatī"ti anubandhitvā manussamaṁsaṁ khādamānaṁ disvā tassā amanussibhāvaṁ ñatvā "yāva maṁ na khādati, tāva palāyissāmī"ti bhīto vegena palāyitvā khemaṭṭhāne aṭṭhāsi. Tattha yakkhiniyā saddhiṁ saṁvāso viya khandhānaṁ "ahaṁ mamā"ti gahaṇaṁ, susāne manussamaṁsaṁ khādamānaṁ disvā "yakkhinī ayan"ti jānananaṁ viya khandhānaṁ tilakkhaṇaṁ disvā aniccādibhāvajānananaṁ, bhītakālo viya bhayatupaṭṭhānaṁ, palāyitukāmatā viya muñcitukamyatā, susānavijahanaṁ viya gotrabhu, vegena palāyanaṁ viya maggo, abhayadese ṭhānaṁ viya phalaṁ.

795. **Dārako**ti ekā kira puttagiddhinī itthī, sā uparipāsāde nisinnāva antaravīthiyaṁ dārakasaddaṁ sutvā "putto nu kho me kenaci viheṭhiyatī"ti vegasā gantvā "attano putto"ti saññāya paraputtaṁ aggahesi. Sā "paraputto ayan"ti sañjānitvā ottappamānā ito

မုဉ္စိတုကမ္မတာဉာဏံ၊ မဂ္ဂဒဿနံ ဝိယ အနုလောမံ၊ နိက္ခမနံ ဝိယ ဂေါတြဘုဉာဏံ၊ ဝေဂေန ဂမနံ ဝိယ မဂ္ဂဉာဏံ၊ ခေမဋ္ဌာနေ ဋ္ဌာနံ ဝိယ ဖလဉာဏံ။

၇၉၃။ **ဂေါ**တိ ကေသ ကိရ ကဿကဿ ရတ္တိဘာဂေ နိဒ္ဒံ သြက္ကန္တဿ ဝဇ ဘိန္ဒိတ္ဝာ ဂေါဏာ ပလာတာ၊ သော ပစ္ဈူသသမယေ တတ္ထ ဂန္ဒွာ သြလောကေန္တော တေသံ ပလာတဘာဝံ ဉတ္ဝာ အနုပဒံ ဂန္ဒွာ ရညော ဂေါဏေ အဒ္ဒသ။ တေ ''မယ္ဟံ ဂေါဏာ''တိ သလ္လက္ခေတ္ဝာ အာဟရန္တော ပဘာတကာလေ "န ဣမေ မယ္ဟံ ဂေါဏာ၊ ရညော ဂေါဏာ"တိ သဉ္ဇာနိ်ဘ္ဝာ "ယာဝ မံ 'စောရော အယ'န္တိ ဂဟေတ္ဝာ ရာဇပုရိသာ န အနယဗျသနံ ပါပေန္တိ၊ တာဝဒေဝ ပလာယိဿာမီ"တိ ဘီတော ဂေါဏေ ပဟာယ ဝေဂေန ပလာယိတ္ဝာ နိဋ္ဌယဋ္ဌာနေ အဋ္ဌာသိ။ တတ္ထ ''မယ္ဟံ ဂေါဏာ''တိ ရာဇဂေါဏာနံ ဂဟဏံ ဝိယ ဗာလပုထုဇ္ဇနဿ "အဟံ မမာ"တိ ခန္ဓာနံ ဂဟဏံ၊ ပဘာဒတေ "ရာဇဂေါဏာ"တိ သဉ္ဇာနနံ ဝိယ ယောဂိနော တိလက္ခဏဝသေန ခန္ဓာနံ "အနိစ္စာ ဒုက္ခာ အနတ္တာ"တိ သဉ္ဇာနနံ၊ ဘီတကာလော ဝိယ ဘယတုပဋ္ဌာန-ဉာဏံ၊ ဝိဿဇ္ဇိတ္ဝာ ဂန္တုကာမတာ ဝိယ မုဉ္စိတုကမ္မတာ၊ ဝိဿဇ္ဇနံ ဝိယ ဂေါတြဘု၊ ပလာယနံ ဝိယ မဂ္ဂေါ၊ ပလာယိတ္ဝာ အဘယဒေသေ ဋ္ဌာနံ ဝိယ ဖလံ။

၇၉၄။ **ယက္ခီ**တိ ဧကော ကိရ ပုရိသော ယက္ခိနိယာ သဒ္ဓိံ သံဝါသံ ကပ္ပေသိ၊ သာ ရတ္တိဘာဂေ "သုတ္တော အယ"န္တိ မန္ဒွာ အာမကသုသာနံ ဂန္ဒွာ မနုဿမံသံ ခါဒတိ။ သော "ကုဟိံ သော ဂစ္ဆတီ"တိ အနုပဒွိတ္ဝာ မနုဿမံသံ ခါဒမာနံ ဒိသ္ဝာ တဿာ အမနုဿိဘာဝံ ဉတ္ဝာ "ယာဝ မံ န ခါဒတိ၊ တာဝ ပလာယိ-ဿာမီ"တိ ဘီတော ဝေဂေန ပလာယိတ္ဝာ ခေမဋ္ဌာနေ အဋ္ဌာသိ။ တတ္ထ ယက္ခိနိယာ သဒ္ဓိံ သံဝါသော ဝိယ ခန္ဓာနံ "အဟံ မမာ"တိ ဂဟဏံ၊ သုသာနေ မနုဿမံသံ ခါဒမာနံ ဒိသ္ဝာ "ယက္ခိနီ အယ"န္တိ ဇာနနံ ဝိယ ခန္ဓာနံ တိလက္ခဏံ ဒိသ္ဝာ အနိစ္စာဒိဘာဝဇာနနံ၊ ဘီတကာလော ဝိယ ဘယတုပဋ္ဌာနံ၊ ပလာယ်တု-ကာမတာ ဝိယ မုဉ္စိတုကမ္မတာ၊ သုသာနဝိဇဟနံ ဝိယ ဂေါတြဘု၊ ဝေဂေန ပလာယနံ ဝိယ မဂ္ဂေါ၊ အဘယဒေသေ ဋ္ဌာနံ ဝိယ ဖလံ။

၇၉၅။ **ဒါရကော**တိ ဧကော ကိရ ပုတ္တဂိဒ္ဓိနီ ဣတ္ထီ၊ သာ ဥပရိပါသာဒေ နိသိန္နာဝ အန္တရဝီထိယံ ဒါရကသဒ္ဒံ သုတ္ဝာ "ပုတ္တော နု ခေါ မေ ကေနစိ ဝိဟေဋ္ဌိယတီ"တိ ဝေဂသာ ဂန္ဒွာ "အတ္တနော ပုတ္တော"တိ သညာယ ပရပုတ္တံ အဂ္ဂဟေသိ။ သာ ''ပရပုတ္တော အယ''န္တိ သဉ္ဇာနိတ္ဝာ သြတ္တပ္ပမာနာ ဣတော

cito ca oloketvā “mā heva maṁ koci ‘dārakacorī ayan’ti vadeyyā”ti dārakaṁ tattheva oropetvā puna vegasā pāsādaṁ ārūyha nisīdi. Tattha attano puttasaññāya paraputtassa gahaṇaṁ viya “ahaṁ mamā”ti pañcakkhandhagahaṇaṁ, “paraputto ayan”ti sañjānanaṁ viya tilakkhaṇavasena “nāhaṁ, na mamā”ti sañjānanaṁ, ottappanaṁ viya bhayatupaṭṭhānaṁ, ito cito ca olokanaṁ viya muñcitukamyatāñāṇaṁ, tattheva dārakassa oropanaṁ viya anulomaṁ, oropetvā antaravīthiyaṁ ṭhitakālo viya gotrabhu, pāsādārūhanaṁ viya maggo, ārūyha nisīdanaṁ viya phalaṁ.

796. **Khuddaṁ pipāsaṁ sītuṇhaṁ, andhakāraṁ visena cā**ti imā pana cha upamā vuṭṭhānagāminiyā vipassanāya ṭhitassa lokuttaradhammābhimukhaninnapoṇapabbhāra bhāvadassanatthaṁ vuttā. Yathā hi khuddāya abhibhūto sujighacchito puriso sādurasaṁ bhojanaṁ pattheti, evamevāyaṁ saṁsāravaṭṭajighacchāya phuṭṭho yogāvacaro amatarasaṁ kāyagatāsatibhojanaṁ pattheti.

Yathā ca pipāsito puriso parisussamānakaṇṭhamukho anekaṅgasambhāraṁ pānakaṁ pattheti, evamevāyaṁ saṁsāravaṭṭapipāsāya phuṭṭho yogāvacaro ariyaṁ aṭṭhaṅgikamaggapānakaṁ pattheti.

Yathā pana sītasamphuṭṭho puriso uṇhaṁ pattheti, evamevāyaṁ saṁsāravaṭṭe taṇhāsinehasītena phuṭṭho yogāvacaro kilesasantāpakaṁ maggatejaṁ pattheti.

Yathā ca uṇhasamphuṭṭho puriso sītaṁ pattheti, evamevāyaṁ saṁsāravaṭṭe ekādasaggisantāpasantatto yogāvacaro ekādasaggivūpasamaṁ nibbānaṁ pattheti.

Yathā pana andhakārapareto puriso ālokaṁ pattheti, evamevāyaṁ avijjandhakārena onaddhapariyonaddho yogāvacaro ñāṇālokaṁ maggabhāvanaṁ pattheti.

Yathā ca visasamphuṭṭho puriso visaghātanaṁ bhesajjaṁ pattheti, evamevāyaṁ kilesavisasamphuṭṭho yogāvacaro kilesavisanimmathanaṁ[1] amatosadhaṁ nibbānaṁ pattheti. Tena vuttaṁ—“tassevaṁ jānato evaṁ

1. Nimmadanaṁ (Ka)

စိတော စ သြလောကေတွာ ‘‘မာ ဟေဝ မံ ကောစိ ‘ဒါရကစောရီ အယ’န္တိ ဝဒေယျာ’’တိ ဒါရကံ တတ္ထေဝ သြရောပေတ္ဝာ ပုန ဝေဂသာ ပါသာဒံ အာရုယှ နိသီဒိ။ တတ္ထ အတ္တနော ပုတ္တသညာယ ပရပုတ္တဿ ဂဟဏံ ဝိယ ‘‘အဟံ မမာ’’တိ ပဉ္စက္ခန္ဓဂဟဏံ၊ ‘‘ပရပုတ္တော အယ’’န္တိ သဉ္ဇာနနံ ဝိယ တိလက္ခဏာဝသေန ‘‘နာဟံ၊ န မမာ’’တိ သဉ္ဇာနနံ၊ သြတ္တပ္ပနံ ဝိယ ဘယတုပဋ္ဌာနံ၊ ဇူတော စိတော စ သြလောကနံ ဝိယ မုဉ္စိတုကမ္မတာဉာဏံ၊ တတ္ထေဝ ဒါရကဿ သြရောပနံ ဝိယ အနုလောမံ၊ သြရောပေတ္ဝာ အန္တရဝီထိယံ ဋ္ဌိတကာလော ဝိယ ဂေါတြဘု၊ ပါသာဒါရုဟနံ ဝိယ မဂ္ဂေါ၊ အာရုယှ နိသီဒနံ ဝိယ ဖလံ။

၇၉၆။ **ခုဒ္ဒံ ဝိပါသံ သီတုဏှံ၊ အန္ဓကာရံ ဝိသေန စာ**တိ ဇူမာ ပန ဆ ဥပမာ ဝုဋ္ဌာနဂါမိနိယာ ဝိပဿနာယ ဋ္ဌိတဿ လောကုတ္တရဓမ္မာဘိမုခနိန္နပေါဏ-ပဗ္ဘာရဘာဝဒဿနတ္ထံ ဝုတ္တာ။ ယထာ ဟိ ခုဒ္ဒါယ အဘိဘူတော သုဇ်ဃိတ္ဆိတော ပုရိသော သာဒုရသံ ဘောဇနံ ပတ္ထေတိ၊ ဧဝမေဝါယံ သံသာရဝဋ္ဋဇိဃစ္ဆာယ ဖုဋ္ဌော ယောဂါဝစရော အမတရသံ ကာယဂတာသတိဘောဇနံ ပတ္ထေတိ။

ယထာ စ ဝိပါသိတော ပုရိသော ပရိသုဿမာနကဏ္ဌတာလုမုခေါ အနေကင်-သမ္ဘာရံ ပါနကံ ပတ္ထေတိ၊ ဧဝမေဝါယံ သံသာရဝဋ္ဋပိပါသာယ ဖုဋ္ဌော ယောဂါဝစရော အရိယံ အင်္ဂဋ္ဌိကမဂ္ဂပါနကံ ပတ္ထေတိ။

ယထာ ပန သီတသမ္ဖုဋ္ဌော ပုရိသော ဥဏှံ ပတ္ထေတိ၊ ဧဝမေဝါယံ သံသာရဝဋ္ဋေ တဏှာသိနေဟသီတေန ဖုဋ္ဌော ယောဂါဝစရော ကိလေသ-သန္တာပကံ မဂ္ဂတေဇံ ပတ္ထေတိ။

ယထာ စ ဥဏှသမ္ဖုဋ္ဌော ပုရိသော သီတံ ပတ္ထေတိ၊ ဧဝမေဝါယံ သံသာရဝဋ္ဋေ ကောဓသဂ္ဂိသန္တာပသန္တတ္တော ယောဂါဝစရော ကောဓသဂ္ဂိဝူပသမံ နိဗ္ဗာနံ ပတ္ထေတိ။

ယထာ ပန အန္ဓကာရပရေတော ပုရိသော အာလောကံ ပတ္ထေတိ၊ ဧဝမေဝါယံ အဝိဇ္ဇန္ဓကာရေန သြနဒ္ဓပရိယောနဒ္ဓေါ ယောဂါဝစရော ဉာဏာ-လောကံ မဂ္ဂဘာဝနံ ပတ္ထေတိ။

ယထာ စ ဝိသသမ္ဖုဋ္ဌော ပုရိသော ဝိသဃာတနံ ဘေသဇ္ဇံ ပတ္ထေတိ၊ ဧဝမေဝါယံ ကိလေသဝိသသမ္ဖုဋ္ဌော ယောဂါဝစရော ကိလေသဝိသနိမ္မထနံ[1] အမတောသဓံ နိဗ္ဗာနံ ပတ္ထေတိ။ တေန ဝုတ္တံ—“တဿေဝံ ဇာနတော ဧဝံ

၁-နိမ္မဒနံ (က)

passato tīsu bhavesu -pa- navasu sattāvāsesu cittaṁ patilīyati patikuṭati pativattati na sampasāriyati. Upekkhā vā pāṭikulyatā vā saṇṭhāti. Seyyathāpi nāma padumapalāse īsakapoṇe"ti sabbaṁ pubbe vuttanayeneva veditabbaṁ.

797. Ettāvatā ca panesa patilīnacaro nāma hoti, yaṁ sandhāya vuttaṁ—

"Patilīnacarassa bhikkhuno,
Bhajamānassa vivittamāsanaṁ.
Sāmaggiyamāhu tassa taṁ,
Yo attānaṁ bhavane na dassaye"ti[1].

Evamidaṁ saṅkhārupekkhāñāṇaṁ yogino patilīnacarabhāvaṁ niyametvā uttari ariyamaggassāpi bojjhaṅgamaggaṅgajhānaṅgapaṭipadāvimokkhavisesaṁ niyameti. Keci hi therā bojjhaṅgamaggaṅgajhānaṅgānaṁ visesaṁ pādakajjhānaṁ niyametīti vadanti. Keci vipassanāya ārammaṇabhūtā khandhā niyamentīti vadanti. Keci puggalajjhāsayo niyametīti vadanti. Tesampi vādesu ayaṁ pubbabhāgavuṭṭhānagāminivipasanāva niyametīti veditabbā.

798. Tatrāyaṁ anupubbikathā—vipassanāniyamena hi sukkhavipassakassa uppannamaggopi, samāpattilābhino jhānaṁ pādakaṁ akatvā uppannamaggopi, paṭhamajjhānaṁ pādakaṁ katvā pakiṇṇakasaṅkhāre sammasitvā uppāditamaggopi paṭhamajjhānikāva honti. Sabbesu satta bojjhaṅgāni aṭṭha maggaṅgāni pañca jhānaṅgāni honti. Tesaṁ hi pubbabhāgavipassanā somanassasahagatāpi upekkhāsahagatāpi hutvā vuṭṭhānakāle saṅkhārupekkhābhāvaṁ patvā somanassasahagatā hoti. Pañcakanaye dutiyatatiyacatutthajjhānāni pādakāni katvā uppāditamaggesu yathākkameneva jhānaṁ caturaṅgikaṁ tivaṅgikaṁ duvaṅgikañca hoti. Sabbesu pana satta maggaṅgāni honti. Catutthe cha bojjhaṅgāni. Ayaṁ viseso pādakajjhānaniyamena ceva vipassanāniyamena ca hoti. Tesampi hi pubbabhāgavipassanā somanassasahagatāpi upekkhāsahagatāpi hoti. Vuṭṭhānagāminī somanassasahagatāva.

1. Khu 1. 406; Mahāni 100 piṭṭhesu.

ပဿတော တီသု ဘဝေသု။ပ။ နဝသု သတ္တာဝါသေသု စိတ္တံ ပတိလီယတိ ပတိကုဋတိ ပတိဝတ္တတိ န သမ္မသာရိယတိ။ ဥပေက္ခာ ဝါ ပါဋိကုလ္လတာ ဝါ သဏ္ဌာတိ။ သေယ္ယထာပိ နာမ ပဒုမပလာသေ ဣသကပေါဏေ"တိ သဗ္ဗံ ပုဗ္ဗေ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

၇၉၇။ ဧတ္တာဝတာ စ ပနေသ ပဏိလီနစရော နာမ ဟောတိ၊ ယံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ—

"ပဋိလီနစရဿ ဘိက္ခုနော၊
ဘဇမာနဿ ဝိဝိတ္တမာသနံ။
သာမဂ္ဂိယမာဟု တဿ တံ၊
ယော အတ္တာနံ ဘဝနေ န ဒဿယေ"တိ[1]။

ဧဝမိဒံ သမ်ိဟ်ရုပေက္ခာဉာဏံ ယောဂိနော ပတိလီနစရဘာဝံ နိယမေတ္ဝာ ဥတ္တရိ အရိယမဂ္ဂဿာပိ ဗောဇ္ဈင်္ဂမဂ္ဂင်္ဂဈာနင်္ဂပဋိပဒါဝိမောက္ခဝိသေသံ နိယမေတိ။ ကေစိ ဟိ ထေရာ ဗောဇ္ဈင်္ဂမဂ္ဂင်္ဂဈာနင်္ဂါနံ ဝိသေသံ ပါဒကဇ္ဈာနံ နိယမေတီတိ ဝဒန္တိ။ ကေစိ ဝိပဿနာယ အာရမ္မဏဘူတာ ခန္ဓာ နိယမေန္တီတိ ဝဒန္တိ။ ကေစိ ပုဂ္ဂလဇ္ဈာသယော နိယမေတီတိ ဝဒန္တိ။ တေသမ္ပိ ဝါဒေသု အယံ ပုဗ္ဗဘာဂ-ဝုဋ္ဌာနဂါမိနိဝိပဿနာဝ နိယမေတီတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

၇၉၈။ တတြာယံ အနုပုဗ္ဗိကထာ—ဝိပဿနာနိယမေန ဟိ သုက္ခဝိပဿ-ကဿ ဥပ္ပန္နမဂ္ဂေါပိ, သမာပတ္တိလာဘိနော ဈာနံ ပါဒကံ အကတ္ဝာ ဥပ္ပန္နမဂ္ဂေါပိ, ပဌမဈာနံ ပါဒကံ ကတ္ဝာ ပကိဏ္ဏကသမ်ိဟ်ရေ သမ္မသိတ္ဝာ ဥပ္ပါဒိတမဂ္ဂေါပိ ပဌမဈာနိကာဝ ဟောန္တိ။ သဗ္ဗေသု သတ္တ ဗောဇ္ဈင်္ဂါနိ အဋ္ဌ မဂ္ဂင်္ဂါနိ ပဉ္စ ဈာနင်္ဂါနိ ဟောန္တိ။ တေသံ ဟိ ပုဗ္ဗဘာဂဝိပဿနာ သောမနဿသဟဂတာပိ ဥပေက္ခာသဟဂတာပိ ဟုတ္ဝာ ဝုဋ္ဌာနကာလေ သမ်ိဟ်ရုပေက္ခာဘာဝံ ပတ္ဝာ သောမနဿသဟဂတာ ဟောတိ။ ပဉ္စကနယေ ဒုတိယတတိယစတုတ္ထဈာနာနိ ပါဒကာနိ ဝိတ္ဝာ ဥပ္ပါဒိတမဂ္ဂေသု ယထာက္ကမေနေဝ ဈာနံ စတုရင်္ဂိကံ တိဝင်္ဂိကံ ဒုဝင်္ဂိကဉ္စ ဟောတိ။ သဗ္ဗေသု ပန သတ္တ မဂ္ဂင်္ဂါနိ ဟောန္တိ။ စတုတ္ထေ ဆ ဗောဇ္ဈင်္ဂါနိ။ အယံ ဝိသေသော ပါဒကဈာနနိယမေန စေဝ ဝိပဿနာနိယမေန စ ဟောတိ။ တေသမ္ပိ ဟိ ပုဗ္ဗဘာဂဝိပဿနာ သောမနဿသဟဂတာပိ ဥပေက္ခာသဟဂတာပိ ဟောတိ။ ဝုဋ္ဌာနဂါမိနီ သောမနဿသဟဂတာဝ။

၁-ခု ၁-၄၀၆၊ မဟာနိ ၁၀၀-ပိဋ္ဌေသု။

Pañcamajjhānaṁ pādakaṁ katvā nibbattitamagge pana upekkhācittekaggatāvasena dve jhānaṅgāni bojjhaṅgamaggaṅgāni cha satta ceva. Ayampi viseso ubhayaniyamavasena hoti. Imasmiṁ hi naye pubbabhāgavipassanā somanassasahagatā vā upekkhāsahagatā vā hoti. Vuṭṭhānagāminī upekkhāsahagatāva. Arūpajjhānāni pādakaṁ katvā uppāditamaggepi eseva nayo. Evaṁ pādakajjhānato vuṭṭhāya yekeci saṅkhāre sammasitvā nibbattitamaggassa āsannapadese vuṭṭhitasamāpatti attano sadisabhāvaṁ karoti bhūmivaṇṇo viya godhāvaṇṇassa.

799. Dutiyattheravāde pana yato yato samāpattito vuṭṭhāya ye ye samāpattidhamme sammasitvā maggo nibbattito hoti, taṁ taṁ samāpattisadisova hoti. Tatrāpi ca vipassanāniyamo vuttanayeneva veditabbo.

800. Tatiyattheravāde attano attano ajjhāsayānurūpena yaṁ yaṁ jhānaṁ pādakaṁ katvā ye ye jhānadhamme sammasitvā maggo nibbattito, taṁ taṁ jhānasadisova hoti. Pādakajjhānaṁ pana sammasitajjhānaṁ vā vinā ajjhāsayamatteneva taṁ na ijjhati. Svāyamattho Nandakovādasuttena[1] dīpetabbo. ( )[2] etthāpi ca vipassanāniyamo vuttanayeneva veditabbo. Evaṁ tāva saṅkhārupekkhā bojjhaṅgamaggaṅgajhānaṅgāni niyametīti veditabbā.

801. Sace panāyaṁ ādito kilese vikkhambhayamānā dukkhena sappayogena sasaṅkhārena vikkhambhetuṁ asakkhi, dukkhāpaṭipadā nāma hoti. Vipariyāyena sukhāpaṭipadā. Kilese pana vikkhambhetvā vipassanāparivāsaṁ maggapātubhāvaṁ saṇikaṁ kurumānā dandhābhiññā nāma hoti. Vipariyāyena khippābhiññā. Iti ayaṁ saṅkhārupekkhā āgamanīyaṭṭhāne ṭhatvā attano attano maggassa nāmaṁ deti. Tena maggo cattāri nāmāni labhati.

1. Ma 3. 324 piṭṭhe.
2. (Vuttampi cetaṁ—seyyathāpi bhikkhave tadahuposathe pannarase -pa- niyatā sambodhiparāyaṇāti. Tāsu hi yassā bhikkhuniyā -pa- vinā ajjhāsayamatteneva taṁ na ijjhatīti.) (Syā) paripuṇṇapāṭho pana Aṭṭhasāliniyaṁ 273 piṭṭhe oloketvā gahetabbo.

ပဉ္စမဇ္ဈာနံ ပါဒကံ ကတ္ဝာ နိဗ္ဗတ္တိတမဂ္ဂေ ပန ဥပေက္ခာစိတ္တေကဂ္ဂတာဝသေန ဒွေ ဈာနင်္ဂါနိ ဗောဇ္ဈင်္ဂမဂ္ဂင်္ဂါနိ ဆ သတ္တ စေဝ။ အယမ္ပိ ဝိသေသော ဥဘယနိယမဝသေန ဟောတိ။ ဣမသ္မိံ ဟိ နယေ ပုဗ္ဗဘာဂဝိပဿနာ သောမနဿသဟဂတာ ဝါ ဥပေက္ခာသဟဂတာ ဝါ ဟောတိ။ ဝုဋ္ဌာနဂါမိနီ ဥပေက္ခာသဟဂတာဝ။ အရူပဇ္ဈာနာနိ ပါဒကံ ကတ္ဝာ ဥပ္ပါဒိတမဂ္ဂေပိ ဧသေဝ နယော။ ဧဝံ ပါဒကဇ္ဈာနတော ဝုဋ္ဌာယ ယေကေစိ သင်္ခါရေ သမ္မသိတ္ဝာ နိဗ္ဗတ္တိတမဂ္ဂဿ အာသန္နပဒေသေ ဝုဋ္ဌိတသမာပတ္တိ အတ္တနော သဒိသဘာဝံ ကရောတိ ဘူမိဝဏ္ဏော ဂိယ ဂေါဓာဝဏ္ဏဿ။

၇၉၉။ ဒုတိယတ္ထေရဝါဒေ ပန ယတော ယတော သမာပတ္တိတော ဝုဋ္ဌာယ ယေ ယေ သမာပတ္တိဓမ္မေ သမ္မသိတ္ဝာ မဂ္ဂေါ နိဗ္ဗတ္တိတော ဟောတိ၊ တံ တံ သမာပတ္တိသဒိသောဝ ဟောတိ။ တတြာပိ စ ဝိပဿနာနိယမော ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗော။

၈၀၀။ တတိယတ္ထေရဝါဒေ အတ္တနော အတ္တနော အဇ္ဈာသယာနုရူပေန ယံ ယံ ဈာနံ ပါဒကံ ကတ္ဝာ ယေ ယေ ဈာနဓမ္မေ သမ္မသိတ္ဝာ မဂ္ဂေါ နိဗ္ဗတ္တိတော၊ တံ တံ ဈာနသဒိသောဝ ဟောတိ။ ပါဒကဇ္ဈာနံ ပန သမ္မသိတဇ္ဈာနံ ဝါ ဝိနာ အဇ္ဈာသယမတ္တေနေဝ တံ နာ ဗုဇ္ဈတိ။ သွာယမတ္ထော နန္ဒကောဝါဒသုတ္တေန[1] ဒီပေတဗ္ဗော။ ( )[2] ဧတ္ထာပိ စ ဝိပဿနာနိယမော ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဧဝံ တာဝ သင်္ခါရုပေက္ခာ ဗောဇ္ဈင်္ဂမဂ္ဂင်္ဂဈာနင်္ဂါနိ နိယမေတီတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

၈၀၁။ သစေ ပနာယံ အာဒိတော ကိလေသေ ဝိက္ခမ္ဘယမာနာ ဒုက္ခေန သပ္ပယောဂေန သသင်္ခါရေန ဝိက္ခမ္ဘေတုံ အသက္ကို၊ ဒုက္ခာပဋိပဒါ နာမ ဟောတိ။ ဝိပရိယာယေန သုခါပဋိပဒါ။ ကိလေသေ ပန ဝိက္ခမ္ဘေတ္ဝာ ဝိပဿနာပရိဝါသံ မဂ္ဂပါတုဘာဝံ သဏိကံ ကုရုမာနာ ဒန္ဓာဘိညာ နာမ ဟောတိ။ ဝိပရိယာယေန ခိပ္ပါဘိညာ။ ဣတိ အယံ သင်္ခါရုပေက္ခာ အာဂမနီယဋ္ဌာနေ ဋ္ဌတ္ဝာ အတ္တနော အတ္တနော မဂ္ဂဿ နာမံ ဒေတိ။ တေန မဂ္ဂေါ စတ္တာရိ နာမာနိ လဘတိ။

၁-မ ၃-၃၂၄-ပိဋ္ဌေ။

၂-(ဝုတ္တမ္ပိ စေတံ—သေယ္ယထာပိ ဘိက္ခဝေ တဒဟုပေါသထေ ပန္နရသေ။ပ။ နိယတာ သမ္ဗောဓိပရာယဏာတိ။ တာသု ဟိ ယဿာ ဘိက္ခုနိယာ။ပ။ ဝိနာ အဇ္ဈာသယမတ္တေနေဝ တံ နာ ဗုဇ္ဈတီတိ။) (သျာ) ပရိပုဏ္ဏပါဌော ပန အင်္ဂုသာလိနိယံ ၂၇၃-ပိဋ္ဌေ ဩလောကေတ္ဝာ ဂဟေတဗ္ဗော။

Sā panāyaṁ paṭipadā kassaci bhikkhuno nānā hoti, kassaci catūsupi maggesu ekāva. Buddhānaṁ pana cattāropi maggā sukhāpaṭipadā khippābhiññāva ahesuṁ. Tathā Dhammasenāpatissa. Mahāmoggallānattherassa pana paṭhamamaggo sukhāpaṭipado khippābhiñño ahosi. Upari tayo dukkhāpaṭipadā dandhābhiññā. Yathā ca paṭipadā, evaṁ adhipatayopi kassaci bhikkhuno catūsu maggesu nānā honti. Kassaci catūsupi ekāva. Evaṁ saṅkhārupekkhā paṭipadāvisesaṁ niyameti. Yathā pana vimokkhavisesaṁ niyameti, taṁ pubbe vuttameva.

802. Apica maggo nāma pañcahi kāraṇehi nāmaṁ labhati sarasena vā paccanīkena vā saguṇena vā ārammaṇena vā āgamananena vā. Sace hi saṅkhārupekkhā aniccato saṅkhāre sammasitvā vuṭṭhāti, animittavimokkhena vimuccati. Sace dukkhato sammasitvā vuṭṭhāti, appaṇihitavimokkhena vimuccati. Sace anattato sammasitvā vuṭṭhāti, suññatavimokkhena vimuccati. Idaṁ **sarasato** nāmaṁ nāma.

Yasmā panesa aniccānupassanāya saṅkhārānaṁ ghanavinibbhogaṁ katvā niccanimittadhuvanimittasassatanimittāni pajahanto āgato, tasmā animitto. Dukkhānupassanāya pana sukhasaññaṁ pahāya paṇidhiṁ patthanaṁ sukkhāpetvā āgatattā appaṇihito. Anattānupassanāya attasattapuggalasaññaṁ pahāya saṅkhārānaṁ suññato diṭṭhattā suññatoti idaṁ **paccanīkato** nāmaṁ nāma.

Rāgādīhi panesa suññattā suññato, rūpanimittādīnaṁ rāganimittādīnaññeva vā abhāvena animitto, rāgapaṇidhi-ādīnaṁ abhāvato appaṇihitoti idamassa **saguṇato** nāmaṁ.

Svāyaṁ suññaṁ animittaṁ appaṇihitañca nibbānaṁ ārammaṇaṁ karotītipi suññato animitto appaṇihitoti vuccati. Idamassa **ārammaṇato** nāmaṁ.

803. Āgamanaṁ pana duvidhaṁ vipassanāgamanaṁ maggāgamanañca. Tattha magge vipassanāgamanaṁ labhati, phale maggāgamanaṁ. Anattānupassanā hi suññatā nāma, suññatavipassanāya maggo suññato, aniccānupassanā animittā

သာ ပနာယံ ပဋိပဒါ ကဿစိ ဘိက္ခုနော နာနာ ဟောတိ၊ ကဿစိ စတူသုပိ မဂ္ဂေသု ကောဝ။ ဗုဒ္ဓါနံ ပန စတ္တာရောပိ မဂ္ဂါ သုခါပဋိပဒါ ခိပ္ပါဘိညာဝ အဟေသုံ။ တထာ ဓမ္မသေနာပတိဿ။ မဟာမောဂ္ဂလ္လာနတ္ထေရဿ ပန ပဌမ-မဂ္ဂေါ သုခါပဋိပဒေါ ခိပ္ပါဘိညော အဟောသိ။ ဥပရိ တယော ဒုက္ခာပဋိပဒါ ဒန္ဓာဘိညာ။ ယထာ စ ပဋိပဒါ၊ ဧဝံ အဓိပတယောပိ ကဿစိ ဘိက္ခုနော စတူသု မဂ္ဂေသု နာနာ ဟောန္တိ။ ကဿစိ စတူသုပိ ကောဝ။ ဧဝံ သမ္မာပေက္ခာ ပဋိပဒါဝိသေသံ နိယမေတိ။ ယထာ ပန ဝိမောက္ခဝိသေသံ နိယမေတိ၊ တံ ပုဗ္ဗေ ဝုတ္တမေဝ။

၈၀၂။ အဝိစ မဂ္ဂေါ နာမ ပဉ္စဟိ ကာရဏေဟိ နာမံ လဘတိ သရသေန ဝါ ပစ္စနီကေန ဝါ သဂုဏေန ဝါ အာရမ္မဏေန ဝါ အာဂမနေန ဝါ။ သစေ ဟိ သမ္မာပေက္ခာ အနိစ္စတော သမ္မာရေ သမ္မသိတ္ဝာ ဝုဋ္ဌာတိ၊ အနိမိတ္တဝိမောက္ခေန ဝိမုစ္စတိ။ သစေ ဒုက္ခတော သမ္မသိတ္ဝာ ဝုဋ္ဌာတိ၊ အပ္ပဏိဟိတဝိမောက္ခေန ဝိမုစ္စတိ။ သစေ အနတ္တတော သမ္မသိတ္ဝာ ဝုဋ္ဌာတိ၊ သုညတဝိမောက္ခေန ဝိမုစ္စတိ၊ ဣဒ **သရသတော** နာမံ နာမ။

ယသ္မာ ပနေသ အနိစ္စာနုပဿနာယ သမ္မာနံ ဃနဝိနိဗ္ဘောဂံ ကတ္ဝာ နိစ္စနိမိတ္တဓုဝနိမိတ္တသဿတနိမိတ္တာနိ ပဇဟန္တော အာဂတော၊ တသ္မာ အနိ-မိတ္တော။ ဒုက္ခာနုပဿနာယ ပန သုခသညံ ပဟာယ ပဏိဓိံ ပတ္ထနံ သုက္ခာ-ပေတ္ဝာ အာဂတတ္တာ အပ္ပဏိဟိတော။ အနတ္တာနုပဿနာယ အတ္တသတ္တ-ပုဂ္ဂလသညံ ပဟာယ သမ္မာရနံ သုညတော ဒိဋ္ဌတ္တာ သုညတောတိ ဣဒံ **ပစ္စနီကတော** နာမံ နာမ။

ရာဂါဒီဟိ ပနေသ သုညတ္တာ သုညတော၊ ရူပနိမိတ္တာဒီနံ ရာဂနိမိတ္တာဒိ-နညော ဝါ အဘာဝေန အနိမိတ္တော၊ ရာဂပဏိဓိအာဒီနံ အဘာဝတော အပ္ပဏိဟိတောတိ ဣဒမသ **သဂုဏတော** နာမံ။

သ္မာယံ သုညံ အနိမိတ္တံ အပ္ပဏိဟိတဉ္စ နိဗ္ဗာနံ အာရမ္မဏံ ကရောတီတိပိ သုညတော အနိမိတ္တော အပ္ပဏိဟိတောတိ ဝုစ္စတိ။ ဣဒမသ **အာရမ္မဏတော** နာမံ။

၈၀၃။ အာဂမနံ ပန ဒုဝိဓံ ဝိပဿနာဂမနံ မဂ္ဂါဂမနဉ္စ။ တတ္ထ မဂ္ဂေ ဝိပဿနာဂမနံ လဘတိ၊ ဖလေ မဂ္ဂါဂမနံ။ အနတ္တာနုပဿနာ ဟိ သုညတာ နာမ၊ သုညတဝိပဿနာယ မဂ္ဂေါ သုညတော၊ အနိစ္စာနုပဿနာ အနိမိတ္တာ

nāma, animittavipassanāya maggo animitto. Idaṁ pana nāmaṁ na abhidhammapariyāyena labbhati, suttantapariyāyena labbhati. Tatra hi gotrabhuñāṇaṁ animittaṁ nibbānaṁ ārammaṇaṁ katvā animittanāmakaṁ hutvā sayaṁ āgamanīyaṭṭhāne ṭhatvā maggassa nāmaṁ detīti vadanti. Tena maggo animittoti vutto. Maggāgamanena pana phalaṁ animittanti yujjatiyeva. Dukkhānupassanā saṅkhāresu paṇidhiṁ sukkhāpetvā āgatattā appaṇihitā nāma, appaṇihitavipassanāya maggo appaṇihito, appaṇihitamaggassa phalaṁ appaṇihitaṁ. Evaṁ vipassanā attano nāmaṁ maggassa deti, maggo phalassāti idaṁ **āgamanato** nāmaṁ. Evamayaṁ saṅkhārupekkhā vimokkhavisesaṁ niyametīti.

Saṅkhārupekkhāñāṇaṁ niṭṭhitaṁ.

Anulomañāṇakathā

804. Tassa taṁ saṅkhārupekkhāñāṇaṁ āsevantassa bhāventassa bahulīkarontassa adhimokkhasaddhā balavatarā nibbattati, vīriyaṁ supaggahitaṁ hoti, sati sūpaṭṭhitā, cittaṁ susamāhitaṁ, tikkhatarā saṅkhārupekkhā uppajjati. Tassa "dāni maggo uppajjissatī"ti saṅkhārupekkhā saṅkhāre aniccāti vā dukkhāti vā anattāti vā sammasitvā bhavaṅgaṁ otarati. Bhavaṅgānantaraṁ saṅkhārupekkhāya katanayeneva saṅkhāre aniccāti vā dukkhāti vā anattāti vā ārammaṇaṁ kurumānaṁ uppajjati manodvārāvajjanaṁ. Tato bhavaṅgaṁ āvaṭṭetvā uppannassa tassa kiriyacittassānantaraṁ avīcikaṁ cittasantatiṁ anuppabandhamānaṁ tatheva saṅkhāre ārammaṇaṁ katvā uppajjati paṭhamaṁ javanacittaṁ, yaṁ **parikammanti** vuccati. Tadanantaraṁ tatheva saṅkhāre ārammaṇaṁ katvā uppajjati dutiyaṁ javanacittaṁ, yaṁ **upacāranti** vuccati. Tadanantarampi tatheva saṅkhāre ārammaṇaṁ katvā uppajjati tatiyaṁ javanacittaṁ, yaṁ **anulomanti** vuccati. Idaṁ nesaṁ pāṭiyekkaṁ nāmaṁ.

Avisesena pana tividhampetaṁ āsevanantipi parikammantipi upacārantipi anulomantipi vattuṁ vaṭṭati. Kissānulomaṁ? Purimabhāgapacchimabhāgānaṁ. Tañhi purimānaṁ aṭṭhannaṁ vipassanāñāṇānaṁ tathakiccatāya ca anulometi, upari ca sattatiṁsāya bodhipakkhiladhammānaṁ. Tañhi aniccalakkhaṇādivasena saṅkhāre

နာမ၊ အနိမိတ္တဝိပဿနာယ မဂ္ဂေါ အနိမိတ္တော။ ဣဒံ ပန နာမံ န အဘိဓမ္မ-ပရိယာယေန လဗ္ဘတိ၊ သုတ္တန္တပရိယာယေန လဗ္ဘတိ။ တတြ ဟိ ဂေါတြဘုဉာဏံ အနိမိတ္တံ နိဗ္ဗာနံ အာရမ္မဏံ ကတ္ဝာ အနိမိတ္တနာမကံ ဟုတ္ဝာ သယံ အာဂမန်-ယဋ္ဌာနေ ဋတ္ဝာ မဂ္ဂဿ နာမံ ဒေတီတိ ဝဒန္တိ။ တေန မဂ္ဂေါ အနိမိတ္တောတိ ဝုတ္တော။ မဂ္ဂါဂမနေန ပန ဖလံ အနိမိတ္တန္တိ ယုဇ္ဇတိယေဝ။ ဒုက္ခာနုပဿနာ သင်္ခါရေသု ပဏိဓိံ သုက္ခာပေတ္ဝာ အာဂတတ္တာ အပ္ပဏိဟိတာ နာမ၊ အပ္ပဏိ-ဟိတဝိပဿနာယ မဂ္ဂေါ အပ္ပဏိဟိတော၊ အပ္ပဏိဟိတမဂ္ဂဿ ဖလံ အပ္ပဏိ-ဟိတံ။ ဧဝံ ဝိပဿနာ အတ္တနော နာမံ မဂ္ဂဿ ဒေတိ၊ မဂ္ဂေါ ဖလဿာတိ ဋ္ဌံ **အာဂမနတော** နာမံ။ ဧဝမယံ သင်္ခါရုပေက္ခာ ဝိမောက္ခဝိသေသံ နိယမေတီတိ။

သင်္ခါရုပေက္ခာဉာဏံ နိဋ္ဌိတံ။

အနုလောမဉာဏကထာ

၈၀၄။ တဿ တံ သင်္ခါရုပေက္ခာဉာဏံ အာသေဝန္တဿ ဘာဝေန္တဿ ဗဟုလီကရောန္တဿ အဓိမောက္ခသဒ္ဓါ ဗလဝတရာ နိဗ္ဗတ္တတိ၊ ဝီရိယံ သုပဂ္ဂဟိတံ ဟောတိ၊ သတိ သုပဋ္ဌိတာ၊ စိတ္တံ သုသမာဟိတံ၊ တိက္ခတရာ သင်္ခါရုပေက္ခာ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ တဿ "ဒါနိ မဂ္ဂေါ ဥပ္ပဇ္ဇိဿတိ"တိ သင်္ခါရုပေက္ခာ သင်္ခါရေ အနိစ္စာတိ ဝါ ဒုက္ခာတိ ဝါ အနတ္တာတိ ဝါ သမ္မသိတ္ဝာ ဘဝင်္ဂံ ဩတရတိ။ ဘဝင်္ဂါနန္တရံ သင်္ခါရုပေက္ခာယ ကတနယေနေဝ သင်္ခါရေ အနိစ္စာတိ ဝါ ဒုက္ခာတိ ဝါ အနတ္တာတိ ဝါ အာရမ္မဏံ ကုရုမာနံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ မနောဒ္ဓါရာဝဇ္ဇနံ။ တတော ဘဝင်္ဂံ အာဝဋ္ဋေတ္ဝာ ဥပ္ပန္နဿ တဿ ကိရိယစိတ္တဿာနန္တရံ အဝိစိကံ စိတ္တသန္တတိ အနုပဗန္ဓမာနံ တထေဝ သင်္ခါရေ အာရမ္မဏံ ကတ္ဝာ ဥပ္ပဇ္ဇတိ ပဌမံ ဇဝနစိတ္တံ၊ ယံ **ပရိကမ္မန္တိ** ဝုစ္စတိ။ တဒနန္တရံ တထေဝ သင်္ခါရေ အာရမ္မဏံ ကတ္ဝာ ဥပ္ပဇ္ဇတိ ဒုတိယံ ဇဝနစိတ္တံ၊ ယံ **ဥပစာရန္တိ** ဝုစ္စတိ။ တဒနန္တရမ္ပိ တထေဝ သင်္ခါရေ အာရမ္မဏံ ကတ္ဝာ ဥပ္ပဇ္ဇတိ တတိယံ ဇဝနစိတ္တံ၊ ယံ **အနုလောမန္တိ** ဝုစ္စတိ။ ဣဒံ နေသံ ပါဋိယေက္ကံ နာမံ။

အဝိသေသေန ပန တိဝိဓမ္ပေတံ အာသေဝနန္တိပိ ပရိကမ္မန္တိပိ ဥပစာရန္တိပိ အနုလောမန္တိပိ ဝတ္တုံ ဝဋ္ဋတိ။ ကိဿာနုလောမံ? ပုရိမဘာဂပစ္ဆိမဘာဂါနံ။ တဉိ ပုရိမာနံ အဋ္ဌန္နံ ဝိပဿနာဉာဏာနံ တထကိစ္စတာယ စ အနုလောမေတိ, ဥပရိ စ သတ္တတိံသာယ ဗောဓိပက္ခိယဓမ္မာနံ။ တဉိ အနိစ္စလက္ခဏာဒိဝသေန သင်္ခါရေ

ārabbha pavattattā, “udayabbayavantānaṁyeva vata dhammānaṁ udayabbayañāṇaṁ uppādavaye addasā”ti ca, “bhaṅgavantānaṁyeva vata bhaṅgānupassanaṁ bhaṅgaṁ addasā”ti ca, “sabhayaṁyeva vata bhayatapaṭṭhānassa bhayato upaṭṭhitan”ti ca, “sādīna veyeva vata ādīnavānupassanaṁ ādīnavaṁ addasā”ti ca, “nibbinditabbeyeva vata nibbidāñāṇaṁ nibbinnan”ti[1] ca, “muñcitabbamhiyeva vata muñcitukamyatāñāṇaṁ muñcitukāmaṁ jātan”ti ca, “paṭisaṅkhātabbaṁyeva vata paṭisaṅkhāñāṇena paṭisaṅkhātan”ti ca, “upekkhitabbaṁyeva vata saṅkhārupekkhāya upekkhitan”ti ca atthato vadamānaṁ viya imesañca aṭṭhannaṁ ñāṇānaṁ tathakiccatāya anulometi, upari ca sattatiṁsāya bodhipakkhiyadhammānaṁ tāya paṭipattiyā pattabbattā.

Yathā hi dhammiko rājā vinicchayaṭṭhāne nisinno vohārikamahāmattānaṁ vinicchayaṁ sutvā agatigamanaṁ pahāya majjhatto hutvā “evaṁ hotū”ti anumodamāno tesañca vinicchayassa anulometi, porāṇassa ca rājadhammassa, evaṁsampadamidaṁ veditabbaṁ. Rājā viya hi anulomañāṇaṁ, aṭṭha vohārikamahāmattā viya aṭṭha ñāṇāni, porāṇo rājadhammo viya sattatiṁsa bodhipakkhiyā. Tattha yathā rājā “evaṁ hotū”ti vadamāno vohārikānañca vinicchayassa, rājadhammassa ca anulometi, evamidaṁ aniccādivasena saṅkhāre ārabbha uppajjamānaṁ aṭṭhannañca ñāṇānaṁ tathakiccatāya anulometi, upari ca sattatiṁsāya bodhipakkhiyadhammānaṁ. Teneva **saccānulomikañāṇan**ti vuccatīti.

Anulomañāṇaṁ niṭṭhitaṁ.

Vuṭṭhānagāminīvipassanākathā

805. Idañca pana anulomañāṇaṁ saṅkhārārammaṇāya vuṭṭhānagāminiyā vipassanāya pariyosānaṁ hoti. Sabbena sabbaṁ pana gotrabhuñāṇaṁ vuṭṭhānagāminiyā vipassanāya pariyosānaṁ. Idāni tassāyeva vuṭṭhānagāminiyā vipassanāya asammohatthaṁ ayaṁ suttasaṁsandanā veditabbā.

---

1. Nibbiṇṇanti (Syā), nibbindanti (I, Ka)

အာရဗ္ဘ ပဝတ္တတ္တာ, “ဥဒယဗ္ဗယဝန္တာနံယေဝ ဝတ ဓမ္မာနံ ဥဒယဗ္ဗယဉာဏံ ဥပ္ပါဒဝယေ အဒ္ဒသာ”တိ စ, “ဘင်္ဂဝန္တာနံယေဝ ဝတ ဘင်္ဂါနုပဿနံ ဘင်္ဂံ အဒ္ဒသာ”တိ စ, “သဘယံယေဝ ဝတ ဘယတုပဋ္ဌာနဿ ဘယတော ဥပဋ္ဌိတ”န္တိ စ, “သာဒီနဝေယေဝ ဝတ အာဒီနဝါနုပဿနံ အာဒီနဝံ အဒ္ဒသာ”တိ စ, “နိဗ္ဗိန္ဒိတဗ္ဗေယေဝ ဝတ နိဗ္ဗိဒါဉာဏံ နိဗ္ဗိန္ဒ”န္တိ စ, “မုဉ္စိတုကမ္မတာဉာဏံ မုဉ္စိတုကာမံ ဇာတ”န္တိ စ, “ပဋိသင်္ခါတုံယေဝ ဝတ ပဋိသင်္ခါဉာဏေန ပဋိသင်္ခါတ”န္တိ စ, “ဥပေက္ခိတဗ္ဗံယေဝ ဝတ သင်္ခါရုပေက္ခာယ ဥပေက္ခိတ”န္တိ စ အတ္ထတော ဝဒမာနံ ဝိယ ဣမေသဉ္စ အဋ္ဌန္နံ ဉာဏာနံ တထကိစ္စတာယ အနုလောမေတိ, ဥပရိ စ သတ္တတိံသာယ ဗောဓိပက္ခိယဓမ္မာနံ တာယ ပဋိပတ္တိယာ ပတ္တဗ္ဗတ္တာ။

ယထာ ဟိ ဓမ္မိကော ရာဇာ ဝိနိစ္ဆယဋ္ဌာနေ နိသိန္နော ဝေါဟာရိကမဟာမတ္တာနံ ဝိနိစ္ဆယံ သုတ္ဝာ အဂတိဂမနံ ပဟာယ မဇ္ဈတ္တော ဟုတ္ဝာ “ဧဝံ ဟောတူ”တိ အနုမောဒမာနော တေသဉ္စ ဝိနိစ္ဆယဿ အနုလောမေတိ, ပေါရာဏဿ စ ရာဇဓမ္မဿ၊ ဧဝံသမ္ပဒမိဒံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ရာဇာ ဝိယ ဟိ အနုလောမဉာဏံ၊ အဋ္ဌ ဝေါဟာရိကမဟာမတ္တာ ဝိယ အဋ္ဌ ဉာဏာနိ၊ ပေါရာဏော ရာဇဓမ္မော ဝိယ သတ္တတိံသ ဗောဓိပက္ခိယာ။ တတ္ထ ယထာ ရာဇာ “ဧဝံ ဟောတူ”တိ ဝဒမာနော ဝေါဟာရိကာနဉ္စ ဝိနိစ္ဆယဿ, ရာဇဓမ္မဿ စ အနုလောမေတိ၊ ဧဝမိဒံ အနိစ္စာဒိဝသေန သင်္ခါရေ အာရဗ္ဘ ဥပ္ပဇ္ဇမာနံ အဋ္ဌန္နဉ္စ ဉာဏာနံ တထကိစ္စတာယ အနုလောမေတိ, ဥပရိ စ သတ္တတိံသာယ ဗောဓိပက္ခိယဓမ္မာနံ။ တေနေဝ **သစ္စာနုလောမိကဉာဏန္တိ** ဝုစ္စတီတိ။

အနုလောမဉာဏံ နိဋ္ဌိတံ။

ဝုဋ္ဌာနဂါမိနိဝိပဿနာကထာ

၈၀၅။ ဣဒဉ္ပန အနုလောမဉာဏံ သင်္ခါရာရမ္မဏာယ ဝုဋ္ဌာနဂါမိနိယာ ဝိပဿနာယ ပရိယောသာနံ ဟောတိ။ သဗ္ဗေန သဗ္ဗံ ပန ဂေါတြဘုဉာဏံ ဝုဋ္ဌာနဂါမိနိယာ ဝိပဿနာယ ပရိယောသာနံ။ ဣဒါနိ တာယေဝ ဝုဋ္ဌာနဂါမိနိယာ ဝိပဿနာယ အသမ္မောဟတ္ထံ အယံ သုတ္တသံသန္ဒနာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

၁-နိဗ္ဗိဏ္ဏန္တိ (သျာ)၊ နိဗ္ဗိန္ဒန္တိ (ဋီ၊က)

Seyyathidaṁ—

Ayañhi vuṭṭhānagāminī vipassanā **Saḷāyatanavibhaṅgasutte** "atammayataṁ bhikkhave nissāya atammayataṁ āgamma yāyaṁ upekkhā ekattā ekattasitā, taṁ pajahatha taṁ samatikkamathā"ti[1] evaṁ **atammayatā**ti vuttā.

Alagaddasuttante "nibbindaṁ[2] virajjati, virāgā vimuccatī"ti[3] evaṁ **nibbidā**ti vuttā.

Susima[4]suttante "pubbe kho Susima dhammaṭṭhitiñāṇaṁ, pacchā nibbāne ñāṇan"ti[5] evaṁ **dhammaṭṭhitiñāṇan**ti vuttā.

Poṭṭhapādasuttante "saññā kho Poṭṭhapāda paṭhamaṁ uppajjati, pacchā ñāṇan"ti[6] evaṁ saññagganti vuttā.

Dasuttarasuttante "paṭipadāñāṇadassanavisuddhi pārisuddhipadhāniyaṅgan"ti[7] evaṁ **pārisuddhipadhāniyaṅgan**ti vuttā.

Paṭisambhidāmagge "yā ca **muñcitukamyatā** yā ca **paṭisaṅkhānupassanā** yā ca **saṅkhārupekkhā,** ime dhammā ekatthā byañjanameva nānan"ti[8] evaṁ tīhi nāmehi vuttā.

Paṭṭhāne **"anulomaṁ gotrabhussa,** anulomaṁ **vodānassā**"ti[9] evaṁ tīhi nāmehi vuttā.

Rathavinītasuttante "kiṁ panāvuso paṭipadāñāṇadassanavisuddhatthaṁ Bhagavati brahmacariyaṁ vussatī"ti[10] evaṁ **paṭipadāñāṇadassanavisuddhī**ti vuttā.

---

1. Ma 3. 263 piṭṭhe.
2. Nibbidā (Pāḷiyaṁ)
3. Ma 1. 192 piṭṭhe.
4. Susīma (Sī, I)
5. Saṁ 1. 344 piṭṭhe.
6. Dī 1. 172 piṭṭhe.
7. Dī 3. 252 piṭṭhe.
8. Paṭisaṁ 259 piṭṭhe.
9. Paṭṭhāna 1. 138 piṭṭhe.
10. Ma 1. 201 piṭṭhe.

သေယျထိဒံ—

အယဉ္ဟိ ဝုဋ္ဌာနဂါမိနီ ဝိပဿနာ **သဠာယတနဝိဘင်္ဂသုတ္တေ** "**အတမ္မယတံ** ဘိက္ခဝေ နိဿာယ အတမ္မယတံ အာဂမ္မ ယာယံ ဥပေက္ခာ ဧကတ္တာ ဧကတ္တ-သိတာ၊ တံ ပဇဟထ တံ သမတိက္ကမထာ"တိ[၁] ဧဝံ **အတမ္မယတာ**တိ ဝုတ္တာ။

အလဂဒူပမသုတ္တန္တေ "**နိဗ္ဗိန္ဒံ**[၂] ဝိရဇ္ဇတိ၊ ဝိရာဂါ ဝိမုစ္စတိ"တိ[၃] ဧဝံ **နိဗ္ဗိဒာ**တိ ဝုတ္တာ။

သုသိမ[၄]သုတ္တန္တေ "ပုဗ္ဗေ ခေါ သုသိမ မေဒ္ဓိတဉာဏံ၊ ပစ္ဆာ နိဗ္ဗာနေ ဉာဏ"န္တိ[၅] ဧဝံ **ဓမ္မဋ္ဌိတိဉာဏန္တိ** ဝုတ္တာ။

ပေါဋ္ဌပါဒသုတ္တန္တေ "သညာ ခေါ ပေါဋ္ဌပါဒ ဥဒ္ဓံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ ပစ္ဆာ ဉာဏ"န္တိ[၆] ဧဝံ သညဂ္ဂန္တိ ဝုတ္တာ။

ဒသုတ္တရသုတ္တန္တေ "ပဋိပဒါဉာဏဒဿနဝိသုဒ္ဓိ ပါရိသုဒ္ဓိပဓာနိယင်္ဂ"န္တိ[၇] ဧဝံ **ပါရိသုဒ္ဓိပဓာနိယင်္ဂန္တိ** ဝုတ္တာ။

ပဋိသမ္ဘိဒါမဂ္ဂေ "ယာ စ **မုဉ္စိတုကမ္မတာ** ယာ စ **ပဋိသင်္ခါနုပဿနာ** ယာ စ **သင်္ခါရုပေက္ခာ၊** ဣမေ ဓမ္မာ ဧကတ္ထာ ဗျဉ္ဇနမေဝ နာန"န္တိ[၈] ဧဝံ တီဟိ နာမေဟိ ဝုတ္တာ။

ပဋ္ဌာနေ "**အနုလောမံ ဂေါတြဘုဿ၊** အနုလောမံ **ဝေါဒါနဿာ**"တိ[၉] ဧဝံ တီဟိ နာမေဟိ ဝုတ္တာ။

ရထဝိနီတသုတ္တန္တေ "ကိံ ပနာဝုသော ပဋိပဒါဉာဏဒဿနဝိသုဒ္ဓိတ္ထံ ဘဂဝတိ ဗြဟ္မစရိယံ ဝုဿတီ"တိ[၁၀] ဧဝံ **ပဋိပဒါဉာဏဒဿနဝိသုဒ္ဓိ**တိ ဝုတ္တာ။

၁-မ ၃-၂၆၃-ပိဋ္ဌေ။
၂-နိဗ္ဗိဒါ (ပါဠိယံ)
၃-မ ၁-၁၉၂-ပိဋ္ဌေ။
၄-သုသီမ (သီ၊ ဣ)
၅-သံ ၁-၃၄၄-ပိဋ္ဌေ။
၆-ဒီ ၃-၂၅၂-ပိဋ္ဌေ။
၇-ဒီ ၃-၂၅၂-ပိဋ္ဌေ။
၈-ပဋိသံ ၂၅၉-ပိဋ္ဌေ။
၉-ပဋ္ဌာန ၁-၁၃၈-ပိဋ္ဌေ။
၁၀-မ ၁-၂၀၁-ပိဋ္ဌေ။

Itinekehi nāmehi, kittitā yā Mahesinā.
Vuṭṭhānagāminī santā, parisuddhā vipassanā.

Vuṭṭhātukāmo saṁsāra-dukkhapaṅkā mahabbhayā.
Kareyya satataṁ tattha, yogaṁ paṇḍitajātikoti.

Iti sādhujanapāmojjatthāya kate Visuddhimagge

Paññābhāvanādhikāre

Paṭipadāñāṇadassanavisuddhiniddeso nāma

Ekavīsatimo paricchedo.

ဣတိနေကေဟိ နာမေဟိ၊ ကိတ္တိတာ ယာ မဟေသိနာ။
ဝုဋ္ဌာနဂါမိနီ သန္တာ၊ ပရိသုဒ္ဓါ ဝိပဿနာ။
ဝုဋ္ဌာတုကာမော သံသာရ-ဒုက္ခပင်္ကာ မဟဗ္ဘယာ။
ကရေယ္ย သတတံ တတ္ထ၊ ယောဂံ ပဏ္ဍိတဇာတိကောတိ။
ဣတိ သာဓုဇနပါမောဇ္ဇတ္ထာယ ကတေ ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ
ပညာဘာဝနာဓိကာရေ

ပဋိပဒါဉာဏဒဿနဝိသုဒ္ဓိနိဒ္ဒေသော နာမ

ကေဝိသတိမော ပရိစ္ဆေဒေါ။

22. Ñāṇadassanavisuddhiniddesa

Paṭhamamaggañāṇakathā

806. Ito paraṁ gotrabhuñāṇaṁ hoti, taṁ maggassa āvajjanaṭṭhāniyattā neva paṭipadāñāṇadassanavisuddhiṁ na ñāṇadassanavisuddhiṁ bhajati, antarā abbohārikameva hoti. Vipassanāsote patitattā pana vipassanāti saṅkhaṁ gacchati. Sotāpattimaggo sakadāgāmimaggo anāgāmimaggo arahattamaggoti imesu pana catūsu maggesu ñāṇaṁ ñāṇadassana visuddhi nāma.

Tattha paṭhamamaggañāṇaṁ tāva sampādetukāmena aññaṁ kiñci kātabbaṁ nāma natthi. Yañhi anena kātabbaṁ siyā, taṁ anulomāvasānaṁ vipassanaṁ uppādentena katameva. Evaṁ uppanna-anulomañāṇassa panassa tehi tīhipi anulomañāṇehi attano balānurūpena thūlathūle saccapaṭicchādake tamamhi antaradhāpite sabbasaṅkhāragatesu cittaṁ na pakkhandati, na santiṭṭhati, nādhimuccati, na sajjati, na laggati, na bajjhati. Padumapalāsato udakaṁ viya patilīyati patikuṭati pativattati. Sabbaṁ nimittārammaṇampi sabbaṁ pavattārammaṇampi palibodhato upaṭṭhāti. Athassa sabbasmiṁ nimittapavattārammaṇe palibodhato upaṭṭhite anulomañāṇassa āsevanante animittaṁ appavattaṁ visaṅkhāraṁ nirodhaṁ nibbānaṁ ārammaṇaṁ kurumānaṁ puthujjanagottaṁ puthujjanasaṅkhaṁ puthujjanabhūmiṁ atikkamamānaṁ ariyagottaṁ ariyasaṅkhaṁ ariyabhūmiṁ okkamamānaṁ nibbānārammaṇe paṭhamāvaṭṭanapaṭhamābhogapaṭhamasamannāhārabhūtaṁ maggassa anantarasamanantarāsevana-upanissayanatthivigatavasena chahi ākārehi paccayabhāvaṁ sādhayamānaṁ sikhāppattaṁ vipassanāya muddhabhūtaṁ apunarāvaṭṭakaṁ uppajjati gotrabhuñāṇaṁ.

Yaṁ sandhāya vuttaṁ—

> “Kathaṁ bahiddhā vuṭṭhānavivaṭṭane paññā gotrabhuñāṇaṁ. Uppādaṁ abhibhuyyatīti gotrabhu. Pavattaṁ -pa-. Upāyāsaṁ abhibhuyyatīti gotrabhu. Bahiddhā saṅkhāranimittaṁ abhibhuyyatīti gotrabhu. Anuppādaṁ pakkhandatīti gotrabhu. Appavattaṁ -pa-. Anupāyāsaṁ nirodhaṁ nibbānaṁ

၂၂-ဉာဏဒဿနဝိသုဒ္ဓိနိဒ္ဒေသ

ပဌမမဂ္ဂဉာဏကထာ

၈၀၆။ ဣတော ပရံ ဂေါတြဘုဉာဏံ ဟောတိ၊ တံ မဂ္ဂဿ အာဝဇ္ဇနဋ္ဌာနိယတ္တာ နေဝ ပဋိပဒါဉာဏဒဿနဝိသုဒ္ဓိံ န ဉာဏဒဿနဝိသုဒ္ဓိံ ဘဇတိ၊ အန္တရာ အဗ္ဘောဟာရိကမေဝ ဟောတိ။ ဝိပဿနာသောတေ ပတိတတ္တာ ပန ဝိပဿနာတိ သင်္ခံ ဂစ္ဆတိ။ သောတာပတ္တိမဂ္ဂေါ သကဒါဂါမိမဂ္ဂေါ အနာဂါမိမဂ္ဂေါ အရဟတ္တမဂ္ဂေါတိ ဣမေသု ၎န စတူသု မဂ္ဂေသု ဉာဏံ ဉာဏဒဿန-ဝိသုဒ္ဓိ နာမ။

တတ္ထ ပဌမမဂ္ဂဉာဏံ တာဝ သမ္ပာဒေတုကာမေန အညံ ကိဉ္စိ ကာတဗ္ဗံ နာမ နတ္ထိ။ ယဉ္ဩ အနေန ကာတဗ္ဗံ သိယာ၊ တံ အနုလောမာဝသာနံ ဝိပဿနံ ဥပ္ပါဒေန္တေန ကတမေဝ။ ဧဝံ ဥပ္ပန္နအနုလောမဉာဏဿ ပနဿ တေဟိ တီဟိပိ အနုလောမဉာဏေဟိ အတ္တနော ဗလာနုရူပေန ထူလထူလေ သင်္ခါရနိမိတ္တေ ပဋိစ္ဆာဒကေ တမမ္ပိ အန္ဓကာရပဋိတေ သမ္မသမိုရဂတေသု စိတ္တံ နဝိသ္သဇ္ဇတိ၊ နဝိတိဋ္ဌတိ၊ နာဓိမုစ္စတိ၊ နသဇ္ဇတိ၊ နလဂ္ဂတိ၊ နဗဇ္ဈတိ။ ပဒုမပလာသတော ဥဒကံ ဝိယ ပတိလီယတိ ပတိကုဋတိ ပတိဝတ္တတိ။ သင်္ခ နိမိတ္တာရမ္မဏမ္ပိ သင်္ခ ပဝတ္တာရမ္မဏမ္ပိ ပလိဗောဓတော ဥပဋ္ဌာတိ။ အထဿ သင်္ခါ နိမိတ္တပဝတ္တာရမ္မဏော ပလိဗောဓတော ဥပဋ္ဌိတေ အနုလောမဉာဏဿ အာသေဝနန္တေ အနိမိတ္တံ အပ္ပဝတ္တံ ဝိသင်္ခါရံ နိရောဓံ နိဗ္ဗာနံ အာရမ္မဏံ ကုရုမာနံ ပုထုဇ္ဇနဂေါတ္တံ ပုထုဇ္ဇနသင်္ခံ ပုထုဇ္ဇနဘူမိံ အတိက္ကမမာနံ အရိယဂေါတ္တံ အရိယသင်္ခံ အရိယဘူမိံ သြက္ကမမာနံ နိဗ္ဗာနာရမ္မဏော ပဌမာဝဇ္ဇနပဌမာဘောဂပဌမ-သမန္နာဟာရဘူတံ မဂ္ဂဿ အနန္တရသမနန္တရောသေဝနဥပနိဿယနတ္ထိဝိဂတ-ဝသေန ဆဟိ အာကာရေဟိ ပစ္စယဘာဝံ သာဓယမာနံ သိခါပ္ပတ္တံ ဝိပဿနာယ မုဒ္ဓဘူတံ အပုနရာဝဋ္ဋကံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ ဂေါတြဘုဉာဏံ။

ယံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ—

> “ကထံ ဗဟိဒ္ဓါ ဝုဋ္ဌာနဝိဝဋ္ဋနေ ပညာ ဂေါတြဘုဉာဏံ။ ဥပ္ပါဒံ အဘိဘုယျတီတိ ဂေါတြဘု။ ပဝတ္တံ။ပ။ ဥပါယာသံ အဘိဘုယျတီတိ ဂေါတြဘု။ ဗဟိဒ္ဓါ သင်္ခါရနိမိတ္တံ အဘိဘုယျတီတိ ဂေါတြဘု။ အနုပ္ပါဒံ ပဋ္ဌဒ္ဓတီတိ ဂေါတြဘု။ အပ္ပဝတ္တံ။ပ။ အနုပါယာသံ နိရောဓံ နိဗ္ဗာနံ

pakkhandatīti gotrabhu. Uppādaṁ abhibhuyyitvā anuppādaṁ pakkhandatīti gotrabhū"ti sabbaṁ vitthāretabbaṁ[1].

807. Tatrāyaṁ ekāvajjanena ekavīthiyaṁ pavattamānānampi anulomagotrabhūnaṁ nānārammaṇe pavattanākāradīpikā upamā—yathā hi mahāmātikaṁ laṅghitvā paratīre patiṭṭhātukāmo puriso vegena dhāvitvā mātikāya orimatīre rukkhasākhāya bandhitvā olambitaṁ rajjuṁ vā yaṭṭhiṁ vā gahetvā ullaṅghitvā paratīraninnapoṇapabbhārakāyo hutvā paratīrassa uparibhāgaṁ patto taṁ muñcitvā vedhamāno paratīre patitvā saṇikaṁ patiṭṭhāti, evamevāyaṁ yogāvacaropi bhavayonigatiṭṭhitinivāsānaṁ paratīrabhūte nibbāne patiṭṭhātukāmo udayabbayānupassanādinā vegena dhāvitvā attabhāvarukkhasākhāya bandhitvā olambitaṁ rūparajjuṁ vā vedanādīsu aññataradaṇḍaṁ vā aniccanti vā dukkhanti vā anattāti vāti anulomāvajjanena gahetvā taṁ amuñcamānova paṭhamena anulomacittena ullaṅghitvā dutiyena paratīraninnapoṇapabbhārakāyo viya nibbānaninnapoṇapabbhāramānaso hutvā tatiyena paratīrassa uparibhāgaṁ patto viya idāni pattabbassa nibbānassa āsanno hutvā tassa cittassa nirodhena taṁ saṅkhārārammaṇaṁ muñcitvā gotrabhucittena visaṅkhāre paratarabhūte nibbāne patati. Ekārammaṇe pana aladdhāsevanatāya vedhamāno so puriso viya na tāva suppatiṭṭhito hoti, tato maggañāṇena patiṭṭhātīti.

808. Tattha anulomaṁ saccapaṭicchādakaṁ kilesatamaṁ vinodetuṁ sakkoti, na nibbānamārammaṇaṁ kātuṁ. Gotrabhu nibbānameva ārammaṇaṁ kātuṁ sakkoti, na saccapaṭicchādakaṁ tamaṁ vinodetuṁ. Tatrāyaṁ upamā—eko kira cakkhumā puriso "nakkhattayogaṁ jānissāmī"ti rattibhāge nikkhamitvā candaṁ passituṁ uddhaṁ ullokesi, tassa valāhakehi paṭicchannattā cando na paññāyittha. Atheko vāto uṭṭhahitvā thūlathūle valāhake viddhaṁseti. Aparo majjhime, aparo sukhumeti. Tato so puriso vigatavalāhake nabhe candaṁ disvā nakkhattayogaṁ aññāsi.

1. Paṭisaṁ 63 piṭṭhe.

ပကၡန္ဒတီတိ ဂေါတြဘု။ ဥပ္ပါဒံ အဘိဘုယျိတ္ဝာ အနုပ္ပါဒံ ပကၡန္ဒတီတိ ဂေါတြဘူ"တိ သဗ္ဗံ ဝိတ္ထာရေတဗ္ဗံ[1]။

၈၀၇။ တတြာယံ·ကောဝဇ္ဇနေန ကေဝိထိယံ ပဝတ္တမာနာနမ္ပိ အနုလောမ-ဂေါတြဘူနံ နာနာရမ္မဏေ ပဝတ္တနာကာရဒီပိကာ ဥပမာ—ယထာ ဟိ မဟာ-မာတိကံ လင်္ဃိတ္ဝာ ပရတီရေ ပတိဋ္ဌာတုကာမော ပုရိသော ဝေဂေန ဓာဝိတ္ဝာ မာတိကာယ သြရိမတီရေ ရုက္ခသာခါယ ဗန္ဓိတ္ဝာ သြလမ္ဗိတံ ရဇ္ဇုံ ဝါ ယဋ္ဌိံ ဝါ ဂဟေတ္ဝာ ဥလ္လင်္ဃိတ္ဝာ ပရတီရနိန္နပေါဏပဗ္ဘာရကာယော ဟုတ္ဝာ ပရတီရဿ ဥပရိဘာဂံ ပတ္တော တံ မုဉ္စိတ္ဝာ ဝေဓမာနော ပရတီရေ ပတိတ္ဝာ သဏိကံ ပတိဋ္ဌာတိ၊ ဧဝမေဝိယံ ယောဂါဝစရောပိ ဘဝယောနိဂတိဋ္ဌိတိနိဝါသာနံ ပရတီရဘူတေ နိဗ္ဗာနေ ပတိဋ္ဌာတုကာမော ဥဒယဗ္ဗယာနုပဿနာဒိနာ ဝေဂေန ဓာဝိတ္ဝာ အတ္တဘာဝရုက္ခသာခါယ ဗန္ဓိတ္ဝာ သြလမ္ဗိတံ ရူပရဇ္ဇုံ ဝါ ဝေဒနာဒီသု အညတရဒဏ္ဍံ ဝါ အနိစ္စန္တိ ဝါ ဒုက္ခန္တိ ဝါ အနတ္တာတိ ဝါတိ အနုလောမာ-ဝဇ္ဇနေန ဂဟေတ္ဝာ တံ အမုဉ္စမာနော၀ ပဌမေန အနုလောမစိတ္တေန ဥလ္လင်္ဃိတ္ဝာ ဒုတိယေန ပရတီရနိန္နပေါဏပဗ္ဘာရကာယော ဝိယ နိဗ္ဗာနနိန္နပေါဏပဗ္ဘာရ-မာနသော ဟုတ္ဝာ တတိယေန ပရတီရဿ ဥပရိဘာဂံ ပတ္တော ဝိယ ဇာဝါနိ ပတ္တဗ္ဗဿ နိဗ္ဗာနဿ အာသန္နော ဟုတ္ဝာ တဿ စိတ္တဿ နိရောဓေန တံ သင်္ခါရာရမ္မဏံ မုဉ္စိတ္ဝာ ဂေါတြဘုစိတ္တေန ဝိသင်္ခါရေ ပရဟိရဘူတေ နိဗ္ဗာနေ ပတတိ။ ကောရမ္မဏော ပန အလဒ္ဓါသေ၀နတာယ ဝေဓမာနော သော ပုရိသော ဝိယ နာ တာ၀ သုပ္ပတိဋ္ဌိတော ဟောတိ၊ တတော မဂ္ဂဉာဏေန ပတိဋ္ဌာတီတိ။

၈၀၈။ တတ္ထ အနုလောမံ သစ္စပဋိစ္ဆာဒကံ ကိလေသတမံ ဝိနောဒေတုံ သက္ကောတိ၊ န နိဗ္ဗာနမာရမ္မဏံ ကာတုံ။ ဂေါတြဘု နိဗ္ဗာနမေ၀ အာရမ္မဏံ ကာတုံ သက္ကောတိ၊ န သစ္စပဋိစ္ဆာဒကံ တမံ ဝိနောဒေတုံ။ တတြာယံ ဥပမာ—ကော ကိရ စက္ခုမာ ပုရိသော "နက္ခတ္တယောဂံ ဇာနိဿာမီ"တိ ရတ္တိဘာဂေ နိက္ခမိတ္ဝာ စန္ဒံ ပဿိတုံ ဥဒ္ဓံ ဥလ္လောကေသိ၊ တဿ ဝလာဟကေဟိ ပဋိစ္ဆန္နတ္တာ စန္ဒော နံ ပညာယိတ္ထ။ အထေကော ဝါတော ဥဋ္ဌဟိတ္ဝာ ထူလထူလေ ဝလာဟကေ ဝိဒ္ဓံသေတိ။ အပရော မဇ္ဈိမေ၊ အပရော သုခုမေတိ။ တတော သေဒ ပုရိသော၊ ဝိဂတဝလာဟကေ နဘေ စန္ဒံ ဒိသွာ နက္ခတ္တယောဂံ အညာသိ။

၁–ပဋိသံ ၆၃–ပိဋ္ဌေ။

Tattha tayo valāhakā viya saccapaṭicchādakathūlamajjhimasukhumaṁ kilesandhakāraṁ, tayo vātā viya tīṇi anulomacittāni, cakkhumā puriso viya gotrabhuñāṇaṁ, cando viya nibbānaṁ, ekekassa vātassa yathākkamena valāhakaviddhaṁsanaṁ viya ekekassa anulomacittassa saccapaṭicchādakatamavinodanaṁ, vigatavalāhake nabhe tassa purisassa visuddhacandadassanaṁ viya vigate saccapaṭicchādake tame gotrabhuñāṇassa visuddhanibbānadassanaṁ.

Yatheva hi tayo vātā candapaṭicchādake valāhakeyeva viddhaṁsetuṁ sakkonti, na candaṁ daṭṭhuṁ, evaṁ anulomāni saccapaṭicchādakaṁ tamaññeva vinodetuṁ sakkonti, na nibbānaṁ daṭṭhuṁ. Yathā so puriso candameva daṭṭhuṁ sakkoti, na valāhake viddhaṁsetuṁ, evaṁ gotrabhuñāṇaṁ nibbānameva daṭṭhuṁ sakkoti, na kilesatamaṁ vinodetuṁ. Teneva cetaṁ maggassa āvajjananti vuccati. Tañhi anāvajjanampi samānaṁ āvajjanaṭṭhāne ṭhatvā "evaṁ nibbattāhī"ti maggassa saññaṁ datvā viya nirujjhati. Maggopi tena dinnasaññaṁ amuñcitvāva avīcisantativasena taṁ ñāṇaṁ anuppabandhamāno anibbiddhapubbaṁ apadālitapubbaṁ lobhakkhandhaṁ dosakkhandhaṁ mohakkhandhaṁ nibbijjhamānova padālayamānova nibbattati.

809. Tatrāyaṁ upamā—eko kira issāso aṭṭha-usabhamatte padese phalakasataṁ ṭhapāpetvā vatthena mukhaṁ veṭhetvā saraṁ sannahitvā cakkayante aṭṭhāsi. Añño puriso cakkayantaṁ āvijjhitvā yadā issāsassa phalakaṁ abhimukhaṁ hoti, tadā tattha daṇḍakena saññaṁ deti. Issāso daṇḍakasaññaṁ amuñcitvāva saraṁ khipitvā phalakasataṁ nibbijjhati. Tattha daṇḍakasaññaṁ viya gotrabhuñāṇaṁ, issāso viya maggañāṇaṁ. Issāsassa daṇḍakasaññaṁ amuñcitvāva phalakasatanibbijjhanaṁ viya maggañāṇassa gotrabhuñāṇena dinnasaññaṁ amuñcitvāva nibbānaṁ ārammaṇaṁ katvā anibbiddhapubbānaṁ apadālitapubbānaṁ lobhadosamohakkhandhānaṁ nibbijjhanapadālanaṁ.

810. Na kevalañcesa maggo lobhakkhandhādīnaṁ nibbijjhanameva karoti, apica kho anamataggasaṁsāravaṭṭadukkhasamuddaṁ soseti, sabbaapāyadvārāni pidahati, sattannaṁ ariyadhanānaṁ sammukhībhāvaṁ karoti, aṭṭhaṅgikaṁ micchāmaggaṁ pajahati, sabbaverabhayāni vūpasameti, Sammāsambuddhassa orasaputtabhāvaṁ

တတ္ထ တယော ဝလာဟကာ ဝိယ သစ္စပဋိစ္ဆာဒကထူလမဇ္ဈိမသုခုမံ ကိလေသန္ဓကာရံ၊ တယော ဝါတာ ဝိယ တီဏိ အနုလောမစိတ္တာနိ၊ စက္ခုမာ ပုရိသော ဝိယ ဂေါတြဘုဉာဏံ၊ စန္ဒော ဝိယ နိဗ္ဗာနံ၊ ဧကေကဿ ဝါတဿ ယထာက္ကမေန ဝလာဟကဝိဒ္ဓံသနံ ဝိယ ဧကေကဿ အနုလောမစိတ္တဿ သစ္စပဋိစ္ဆာဒကတမဝိနောဒနံ၊ ဝိဂတဝလာဟကေ နဘေ တဿ ပုရိသဿ ဝိသုဒ္ဓစန္ဒဒဿနံ ဝိယ ဝိဂတေ သစ္စပဋိစ္ဆာဒကေ တမေ ဂေါတြဘုဉာဏဿ ဝိသုဒ္ဓနိဗ္ဗာနဒဿနံ။

ယထေဝ ဟိ တယော ဝါတာ စန္ဒပဋိစ္ဆာဒကေ ဝလာဟကေယေဝ ဝိဒ္ဓံသေတုံ သက္ကောန္တိ၊ န စန္ဒံ ဒဋ္ဌုံ၊ ဧဝံ အနုလောမာနိ သစ္စပဋိစ္ဆာဒကံ တမညေဝ ဝိနောဒေတုံ သက္ကောန္တိ၊ န နိဗ္ဗာနံ ဒဋ္ဌုံ။ ယထာ သော ပုရိသော စန္ဒမေဝ ဒဋ္ဌုံ သက္ကောတိ၊ န ဝလာဟကေ ဝိဒ္ဓံသေတုံ၊ ဧဝံ ဂေါတြဘုဉာဏံ နိဗ္ဗာနမေဝ ဒဋ္ဌုံ သက္ကောတိ၊ န ကိလေသတမံ ဝိနောဒေတုံ။ တေနေဝ စေတံ မဂ္ဂဿ အာဝဇ္ဇနန္တိ ဝုစ္စတိ။ တဋ္ဌိ အနာဝဇ္ဇနဗ္ဘိ သမာနံ အာဝဇ္ဇနဋ္ဌာနေ ဌတွာ "ဧဝံ နိဗ္ဗတ္တာဟိ"တိ မဂ္ဂဿ သညံ ဒတွာ ဝိယ နိရုဇ္ဈတိ။ မဂ္ဂေါပိ တေန ဒိန္နသညံ အမုဉ္စိတွာဝ အဝိစိသန္တတိဝသေန တံ ဉာဏံ အနုပ္ပဗန္ဓမာနော အနိဗ္ဗိဒ္ဓပုဗ္ဗံ အပဒါလိတပုဗ္ဗံ လောဘက္ခန္ဓံ ဒေါသက္ခန္ဓံ မောဟက္ခန္ဓံ နိဗ္ဗိဇ္ဈမာနော ပဒါလယမာနော ဝ နိဗ္ဗတ္တတိ။

၈၀၉။ တတြာယံ ဥပမာ—ဧကော ကိရ ဋ္ဌာနာသော အဋ္ဌသတဘမတ္တေ ပဒေသေ ဖလကသတံ ဌပါပေတွာ ဝတ္ထေန မုခံ ဝေဋေတွာ သရံ သန္နဟိတွာ စက္ကယန္တေ အဋ္ဌာသိ။ အညော ပုရိသော စက္ကယန္တံ အာဝိဇ္ဈိတွာ ယဒါ ဋ္ဌာနာသဿ ဖလကံ အဘိမုခံ ဟောတိ၊ တဒါ တတ္ထ ဒဏ္ဍကေန သညံ ဒေတိ။ ဋ္ဌာနာသော ဒဏ္ဍကသညံ အမုဉ္စိတွာဝ သရံ ခိပိတွာ ဖလကသတံ နိဗ္ဗိဇ္ဈတိ။ တတ္ထ ဒဏ္ဍကသညံ ဝိယ ဂေါတြဘုဉာဏံ၊ ဋ္ဌာနာသော ဝိယ မဂ္ဂဉာဏံ။ ဋ္ဌာနာသဿ ဒဏ္ဍကသညံ အမုဉ္စိတွာဝ ဖလကသတနိဗ္ဗိဇ္ဈနံ ဝိယ မဂ္ဂဉာဏဿ ဂေါတြဘုဉာဏေန ဒိန္နသညံ အမုဉ္စိတွာဝ နိဗ္ဗာနံ အာရမ္မဏံ ကတွာ အနိဗ္ဗိဒ္ဓပုဗ္ဗာနံ အပဒါလိတပုဗ္ဗာနံ လောဘဒေါသမောဟက္ခန္ဓာနံ နိဗ္ဗိဇ္ဈနပဒါလနံ။

၈၁၀။ န ကေဝလဉ္စေသ မဂ္ဂေါ လောဘက္ခန္ဓာဒီနံ နိဗ္ဗိဇ္ဈနမေဝ ကရောတိ၊ အပိစ ခေါ အနမတဂ္ဂသံသာရဝဋ္ဋဒုက္ခသမုဒ္ဒံ သောသေတိ၊ သဗ္ဗအပါယဒွါရာနိ ပိဒဟတိ၊ သတ္တန္နံ အရိယဓနာနံ သမ္မုခီဘာဝံ ကရောတိ၊ အဋ္ဌင်္ဂိကံ မိစ္ဆာမဂ္ဂံ ပဇဟတိ၊ သဗ္ဗဝေရဘယာနိ ဝူပသမေတိ၊ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿ သြရသပုတ္တဘာဝံ

upaneti, aññesañca anekasatānaṁ ānisaṁsānaṁ paṭilābhāya saṁvattatīti evaṁ anekānisaṁsadāyakena sotāpattimaggena sampayuttaṁ ñāṇaṁ sotāpattimagge ñāṇanti.

Paṭhamamaggañāṇaṁ niṭṭhitaṁ.

Sotāpannapuggalakathā

811. Imassa pana ñāṇassa anantaraṁ tasseva vipākabhūtāni dve tīṇi vā phalacittāni uppajjanti. Anantaravipākattāyeva hi lokuttarakusalānaṁ "samādhimānantarikaññamāhū"ti[1] ca "dandhaṁ ānantarikaṁ pāpuṇāti āsavānaṁ khayāyā"ti[2]ca ādi vuttaṁ. Keci pana ekaṁ dve tīṇi cattāri vā phalacittānīti vadanti, taṁ na gahetabbaṁ.

Anulomassa hi āsevanante gotrabhuñāṇaṁ uppajjati. Tasmā sabbantimena paricchedena dvīhi anulomacittehi bhavitabbaṁ. Na hi ekaṁ āsevanapaccayaṁ labhati, sattacittaparamā ca ekāvajjanavīthi. Tasmā yassa dve anulomāni, tassa tatiyaṁ gotrabhu catutthaṁ maggacittaṁ tīṇi phalacittāni honti. Yassa tīṇi anulomāni, tassa catutthaṁ gotrabhu pañcamaṁ maggacittaṁ dve phalacittāni honti. Tena vuttaṁ "dve tīṇi vā phalacittāni uppajjantī"ti.

Keci pana yassa cattāri anulomāni, tassa pañcamaṁ gotrabhu chaṭṭhaṁ maggacittaṁ ekaṁ phalacittanti vadanti, tampana yasmā catutthaṁ pañcamaṁ vā appeti, na tato paraṁ āsannabhavaṅgattāti paṭikkhittaṁ. Tasmā na sārato paccetabbaṁ.

812. Ettāvatā ca panesa **sotāpanno** nāma dutiyo ariyapuggalo hoti. Bhusampamattopi hutvā sattakkhattuṁ devesu ca manussesu ca sandhāvitvā saṁsaritvā dukkhassantassa karaṇasamattho hoti. Phalapariyosāne panassa cittaṁ bhavaṅgaṁ otarati, tato bhavaṅgaṁ upacchinditvā maggapaccavekkhaṇatthāya uppajjati manodvārāvajjanaṁ, tasmiṁ niruddhe paṭipāṭiyā satta maggapaccavekkhaṇajavanānīti. Puna bhavaṅgaṁ otaritvā teneva

1. Khu 1. 5 piṭṭhe. 2. Aṁ 1. 467 piṭṭhe.

ဝိသုဒ္ဓိနိဒ္ဒေသ] သောတာပန္နပုဂ္ဂလကထာ ၄၁၅

ဥပနေတိ၊ အညေသဉ္စ အနေကသတာနံ အာနိသံသာနံ ပဋိလာဘာယ သံဝတ္တတိတိ ဧဝံ အနေကာနိသံသဒါယကေန သောတာပတ္တိမဂ္ဂေန သမ္ပယုတ္တံ ဉာဏံ သောတာပတ္တိမဂ္ဂေ ဉာဏန္တိ။

ပဌမမဂ္ဂဉာဏံ နိဋ္ဌိတံ။

သောတာပန္နပုဂ္ဂလကထာ

၈၁၁။ ဣမဿ ပန ဉာဏဿ အနန္တရံ တဿေဝ ဝိပါကဘူတာနိ ဒွေ တီဏိ ဝါ ဖလစိတ္တာနိ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ။ အနန္တရဝိပါကတ္တာယေဝ ဟိ လောကုတ္တရကုသလာနံ "သမာဓိမာနန္တရိကညမာဟူ"တိ[1] စ "ဒန္ဓံ အာနန္တရိကံ ပါပုဏာတိ အာသဝါနံ ခယာယာ"တိ[2] စ အာဒိ ဝုတ္တံ။ ကေစိ ပန ဧကံ ဒွေ တီဏိ စတ္တာရိ ဝါ ဖလစိတ္တာနိတိ ဝဒန္တိ၊ တံ န ဂဟေတဗ္ဗံ။

အနုလောမဿ ဟိ အာသေဝနန္တေ ဂေါတြဘုဉာဏံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ တသ္မာ သဗ္ဗန္တိမေန ပရိစ္ဆေဒေန ဒ္ဝီဟိ အနုလောမစိတ္တေဟိ ဘဝိတဗ္ဗံ။ န ဟိ ဧကံ အာသေဝနပစ္စယံ လဘတိ၊ သတ္တစိတ္တပရမာ စ ဧကာဝဇ္ဇနဝီထိ။ တသ္မာ ယဿ ဒွေ အနုလောမာနိ၊ တဿ တတိယံ ဂေါတြဘု စတုတ္ထံ မဂ္ဂစိတ္တံ တီဏိ ဖလစိတ္တာနိ ဟောန္တိ။ ယဿ တီဏိ အနုလောမာနိ၊ တဿ စတုတ္ထံ ဂေါတြဘု ပဉ္စမံ မဂ္ဂစိတ္တံ ဒွေ ဖလစိတ္တာနိ ဟောန္တိ။ တေန ဝုတ္တံ "ဒွေ တီဏိ ဝါ ဖလစိတ္တာနိ ဥပ္ပဇ္ဇန္တီ"တိ။

ကေစိ ပန ယဿ စတ္တာရိ အနုလောမာနိ၊ တဿ ပဉ္စမံ ဂေါတြဘု ဆဋ္ဌံ မဂ္ဂစိတ္တံ ဧကံ ဖလစိတ္တန္တိ ဝဒန္တိ၊ တမ္ပန ယသ္မာ စတုတ္ထံ ပဉ္စမံ ဝါ အပ္ပေတိ၊ န တကော ပရံ အာသန္နဘဝင်္ဂတာတိ ပဋိက္ခိတ္တံ။ တသ္မာ န သာရတော ပစ္စေတဗ္ဗံ။

၈၁၂။ တ္ဝော၀တာ စ ပနေသ **သောတာပန္နော** နာမ ဒုတိယော အရိယပုဂ္ဂလော ဟောတိ။ ဘုသမ္ပမတ္တောပိ ဟုတ္ဝာ သတ္တက္ခတ္တုံ ဒေဝေသု စ မနုဿေသု စ သန္ဓာဝိတ္ဝာ သံသရိတ္ဝာ ဒုက္ခဿန္တဿ ကရဏသမတ္ထော ဟောတိ။ ဖလပရိယောသာနေ ပနဿ စိတ္တံ ဘဝင်ံ သြတရတိ၊ တတော ဘဝင်ံ ဥပ္ဆိန္ဒိတ္ဝာ မဂ္ဂပစ္စဝေက္ခဏတ္ထာယ ဥပ္ပဇ္ဇတိ မနောဒ္ဝါရာဝဇ္ဇနံ၊ တသ္မိံ နိရုဒ္ဓေ ပဋိပါဋိယာ သတ္တ မဂ္ဂပစ္စဝေက္ခဏဇဝနာနီတိ။ ပုန ဘဝင်ံ သြတရိတ္ဝာ တေနေဝ

၁-ခု ၁-၅-ပိဋ္ဌေ။ ၂-အံ ၁-၄၆၇-ပိဋ္ဌေ။

nayena phalādīnaṁ paccavekkhaṇatthāya āvajjanādīni uppajjanti. Yesaṁ uppattiyā esa maggaṁ paccavekkhati, phalaṁ paccavekkhati, patīnakilese paccavekkhati, avasiṭṭhakilese paccavekkhati, nibbānaṁ paccavekkhati.

So hi "iminā vatāhaṁ maggena āgato"ti maggaṁ paccavekkhati, tato "ayaṁ me ānisaṁso laddho"ti phalaṁ paccavekkhati. Tato "ime nāma me kilesā pahīnā"ti pahīnakilese paccavekkhati. Tato "ime nāma me kilesā avasiṭṭhā"ti uparimaggattayavajjhe kilese paccavekkhati. Avasāne ca "ayaṁ me dhammo ārammaṇato paṭividdho"ti amataṁ nibbānaṁ paccavekkhati. Iti sotāpannassa ariyasāvakassa pañca paccavekkhaṇāni honti. Yathā ca sotāpannassa, evaṁ sakadāgāmi-anāgāmīnampi. Arahato pana avasiṭṭhakilesapaccavekkhaṇaṁ nāma natthīti. Evaṁ sabbānipi ekūnavīsati paccavekkhaṇāni nāma.

Ukkaṭṭhaparicchedoyeva ceso. Pahīnāvasiṭṭhakilesapaccavekkhaṇañhi sekkhānampi hoti vā na vā. Tassa hi paccavekkhaṇassa abhāveneva Mahānāmo Bhagavantaṁ pucchi "kosu nāma me dhammo ajjhattaṁ appahīno, yena me ekadā lobhadhammāpi cittaṁ pariyādāya tiṭṭhantī"ti[1] sabbaṁ vitthārato veditabbaṁ.

Dutiyamaggañāṇakathā

813. Evaṁ paccavekkhitvā pana so sotāpanno ariyasāvako tasmiññeva vā āsane nisinno, aparena vā samayena kāmarāgabyāpādānaṁ tanubhāvāya dutiyāya bhūmiyā pattiyā yogaṁ karoti. So indriyabalabojjhaṅgāni samodhānetvā tadeva rūpavedanāsaññāsaṅkhāraviññāṇabhedaṁ saṅkhāragataṁ aniccaṁ dukkhamanattāti ñāṇena parimaddati, parivatteti, vipassanāvīthiṁ ogāhati. Tassevaṁ paṭipannassa vuttanayeneva saṅkhārupekkhāvasāne ekāvajjanena anulomagotrabhuñāṇesu uppannesu gotrabhu-anantaraṁ **sakadāgāmimaggo** uppajjati. Tena sampayuttaṁ ñāṇaṁ **sakadāgāmimagge ñāṇan**ti.

Dutiyañāṇaṁ niṭṭhitaṁ.

1. Ma 1. 126 piṭṭhe.

နယေန ဖလာဒီနံ ပစ္စဝေက္ခဏတ္ထာယ အာဝဇ္ဇနာဒီနိ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ။ ယေသံ ဥပ္ပတ္တိယာ သေ မဂ္ဂံ ပစ္စဝေက္ခတိ၊ ဖလံ ပစ္စဝေက္ခတိ၊ ပဟီနကိလေသေ ပစ္စဝေက္ခတိ၊ အဝသိဋ္ဌကိလေသေ ပစ္စဝေက္ခတိ၊ နိဗ္ဗာနံ ပစ္စဝေက္ခတိ။

သော ဟိ ''ဣမိနာ ဝတာဟံ မဂ္ဂေန အာဂတော''တိ မဂ္ဂံ ပစ္စဝေက္ခတိ၊ တတော ''အယံ မေ အာနိသံသော လဒ္ဓေါ''တိ ဖလံ ပစ္စဝေက္ခတိ။ တတော ''ဣမေ နာမ မေ ကိလေသာ ပဟီနာ''တိ ပဟီနကိလေသေ ပစ္စဝေက္ခတိ။ တတော ''ဣမေ နာမ မေ ကိလေသာ အဝသိဋ္ဌာ''တိ ဥပရိမဂ္ဂတ္တယဝဇ္ဈေ ကိလေသေ ပစ္စဝေက္ခတိ။ အဝသာနေ စ ''ဒံယံ မေ ဓမ္မော အာရမ္မဏတော ပဋိဝိဒ္ဓေါ''တိ အမတံ နိဗ္ဗာနံ ပစ္စဝေက္ခတိ။ ဣတိ သောတာပန္နဿ အရိယသာဝကဿ ပဉ္စ ပစ္စဝေက္ခဏာနိ ဟောန္တိ။ ယထာ စ သောတာပန္နဿ၊ ဧဝံ သကဒါဂါမိ-အနာဂါမိနမ္ပိ။ အရဟတော ပန အဝသိဋ္ဌကိလေသပစ္စဝေက္ခဏံ နာမ နတ္ထိတိ။ ဧဝံ သဗ္ဗာနိပိ ဧကူနဝီသတိ ပစ္စဝေက္ခဏာနိ နာမ။

ဥက္ကဋ္ဌပရိစ္ဆေဒေါယေဝ ဧသော။ ပဟီနာဝသိဋ္ဌကိလေသပစ္စဝေက္ခဏဥ္စ သေက္ခာနမ္ပိ ဟောတိ ဝါ န ဝါ။ တဿ ဟိ ပစ္စဝေက္ခဏဿ အဘာဝေနေဝ မဟာနာမော ဘဂဝန္တံ ပုစ္ဆိ "ကောသု နာမ မေ ဓမ္မော အဇ္ဈတ္တံ အပ္ပဟီနော၊ ယေန ''မေ ဧကဒါ လောဘဓမ္မာပိ စိတ္တံ ပရိယာဒါယ တိဋ္ဌန္တိ''တိ သဗ္ဗံ ဝိတ္ထာရကော ဝေဒိတဗ္ဗံ။

ဒုတိယမဂ္ဂညာဏကထာ

၈၁၃။ ဧဝံ ပစ္စဝေက္ခိတ္ဝာ ပန သော သောတာပန္နော အရိယသာဝကော တသ္မိညေဝ ဝါ အာသနေ နိသိန္နော,အပရေန ဝါ သမယေန ကာမရာဂဗျာပါဒါနံ တနုဘာဝါယ ဒုတိယာယ ဘူမိယာ ပတ္တိယာ ယောဂံ ကရောတိ။ သော ဥန္ဒြိယဗလဗောဇ္ဈင်္ဂါနိ သမောဓေနေတ္ဝာ တဒေဝ ရူပဝေဒနာသညာသင်္ခါရ-ဝိညာဏဘေဒံ သင်္ခါရဂတံ အနိစ္စံ ဒုက္ခမနတ္တာတိ ဉာဏေန ပရိမဒ္ဒတိ၊ ပရိဝတ္တေတိ၊ ဝိပဿနာဝီထိံ ဩဂါဟတိ။ တဿေဝံ ပဋိပန္နဿ ဝုတ္တနယေနေဝ သင်္ခါရုပေက္ခာဝသာနေ ကောဝဇ္ဇနေန အနုလောမဂေါတြဘုဉာဏေသု ဥပ္ပန္နေသု ဂေါတြဘုအနန္တရံ **သကဒါဂါမိမဂ္ဂေါ** ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ တေန သမ္ပယုတ္တံ ဉာဏံ **သကဒါဂါမိမဂ္ဂေ ဉာဏ**န္တိ။

ဒုတိယဉာဏံ နိဋ္ဌိတံ။

၁-မ ၁-၁၂၆-ဝိဒ္ဓေ။

Tatiyamaggañāṇakathā

814. Imassāpi ñāṇassa anantaraṁ vuttanayeneva phalacittāni veditabbāni. Ettāvatā cesa **sakadāgāmī** nāma catuttho ariyapuggalo hoti sakiṁdeva imaṁ lokaṁ āgantvā dukkhassantakaraṇasamattho. Tato paraṁ paccavekkhaṇaṁ vuttanayameva.

Evaṁ paccavekkhitvā ca so sakadāgāmī ariyasāvako tasmiññeva vā āsane nisinno aparena vā samayena kāmarāgabyāpādānaṁ anavasesappahānāya tatiyāya bhūmiyā pattiyā yogaṁ karoti, so indriyabalabojjhaṅgāni samodhānetvā tadeva saṅkhāragataṁ aniccaṁ dukkhamanattāti ñāṇena parimaddati, parivatteti, vipassanāvīthiṁ ogāhati. Tassevaṁ paṭipannassa vuttanayeneva saṅkhārupekkhāvasāne ekāvajjanena anulomagotrabhuñāṇesu uppannesu gotrabhu-anantaraṁ **anāgāmimaggo** uppajjati, tena sampayuttaṁ ñāṇaṁ **anāgāmimagge ñāṇan**ti.

Tatiyañāṇaṁ niṭṭhitaṁ.

Catutthamaggañāṇakathā

815. Imassapi ñāṇassa anantaraṁ vuttanayeneva phalacittāni veditabbāni. Ettāvatā cesa **anāgāmī** nāma chaṭṭho ariyapuggalo hoti opapātiko tatthaparinibbāyī anāvattidhammo paṭisandhivasena imaṁ lokaṁ puna anāgantā[1]. Tato paraṁ paccavekkhaṇaṁ vuttanayameva.

Evaṁ paccavekkhitvā ca so anāgāmī ariyasāvako tasmiññeva vā āsane nisinno, aparena vā samayena rūpārūparāgamāna-uddhacca-avijjānaṁ anavasesappahānāya catutthāya bhūmiyā pattiyā yogaṁ karoti, so indriyabalabojjhaṅgāni samodhānetvā tadeva saṅkhāragataṁ aniccaṁ dukkhamanattāti ñāṇena parimaddati, parivatteti, vipassanāvīthiṁ ogāhati. Tassevaṁ paṭipannassa vuttanayeneva saṅkhārupekkhāvasāne ekāvajjanena

1. Na yi maṁ kokaṁ punarāgantā (Sī), na imaṁ lokaṁ puna āgantā (Syā), imaṁ lokaṁ puna anāgantvā (Ka)

တတိယမဂ္ဂညာဏကထာ

၈၁၄။ ဣမဿာပိ ညာဏဿ အနန္တရံ ဝုတ္တနယေနေဝ ဖလစိတ္တာနိ ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။ ဧတ္တာဝတာ စေသ **သကဒါဂါမီ** နာမ စတုတ္ထော အရိယပုဂ္ဂလော ဟောတိ သကိ်ဒေဝ ဣမံ လောကံ အာဂန္ဆာ ဒုက္ခဿန္တကရဏသမတ္ထော။ တတော ပရံ ပစ္စဝေက္ခဏံ ဝုတ္တနယမေဝ။

ဧဝံ ပစ္စဝေက္ခိတ္ဝာ စ သော သကဒါဂါမီ အရိယသာဝကော တသ္မိညေဝ ဝါ အာသနေ နိသိန္နော အပရေန ဝါ သမယေန ကာမရာဂဗျာပါဒါနံ အနဝသေသပ္ပဟာနာယ တတိယာယ ဘူမိယာ ပတ္တိယာ ယောဂံ ကရောတိ၊ သော ဣန္ဒြိယဗလဗောဇ္ဈင်္ဂါနိ သမောဓာနေတ္ဝာ တဒေဝ သင်္ခါရဂတံ အနိစ္စံ ဒုက္ခ-မနတ္တာတိ ဉာဏေန ပရိမဒ္ဒတိ၊ ပရိဝတ္တေတိ၊ ဝိပဿနာဝီထိ ံ ဩဂါဟတိ။ တသ္သေဝံ ပဋိပန္နဿ ဝုတ္တနယေနေဝ သင်္ခါရုပေက္ခာဝသာနေ ကောဝဇ္ဇနေန အနုလောမဂေါတြဘုဉာဏေသု ဥပ္ပန္နေသု ဂေါတြဘုအနန္တရံ **အနာဂါမိမဂ္ဂေါ** ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ တေန သမ္ပယုတ္တံ ဉာဏံ **အနာဂါမိမဂ္ဂေ ဉာဏန္တိ**။

တတိယဉာဏံ နိဋ္ဌိတံ။

စတုတ္ထမဂ္ဂညာဏကထာ

၈၁၅။ ဣမဿပိ ညာဏဿ အနန္တရံ ဝုတ္တနယေနေဝ ဖလစိတ္တာနိ ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။ ဧတ္တာဝတာ စေသ **အနာဂါမီ** နာမ ဆဋ္ဌော အရိယပုဂ္ဂလော ဟောတိ ဩပပါတိကော တတ္ထပရိနိဗ္ဗာယီ အနာဝတ္တိဓမ္မော ပဋိသန္ဓိဝသေန ဣမံ လောကံ ပုန အနာဂန္ဆာ[1]။ တတော ပရံ ပစ္စဝေက္ခဏံ ဝုတ္တနယမေဝ။

ဧဝံ ပစ္စဝေက္ခိတ္ဝာ စ သော အနာဂါမီ အရိယသာဝကော တသ္မိညေဝ ဝါ အာသနေ နိသိန္နော, အပရေန ဝါ သမယေန ရူပါရူပရာဂမာနဥ္ဇ္ဈစ္စအဝိဇ္ဇာနံ အနဝသေသပ္ပဟာနာယ စတုတ္ထာယ ဘူမိယာ ပတ္တိယာ ယောဂံ ကရောတိ၊ သော ဣန္ဒြိယဗလဗောဇ္ဈင်္ဂါနိ သမောဓာနေတ္ဝာ တဒေဝ သင်္ခါရဂတံ အနိစ္စံ ဒုက္ခမနတ္တာတိ ဉာဏေန ပရိမဒ္ဒတိ၊ ပရိဝတ္တေတိ၊ ဝိပဿနာဝီထိ ံ ဩဂါဟတိ။ တသ္သေဝံ ပဋိပန္နဿ ဝုတ္တနယေနေဝ သင်္ခါရုပေက္ခာဝသာနေ ကောဝဇ္ဇနေန

၁-န ယိ မံ ကောကံ ပုနရာဂန္တာ (သီ)၊ န ဣမံ လောကံ ပုန အာဂန္တာ (သျာ)၊ ဣမံ လောကံ ပုန အနာဂန္တွာ (က)

anulomagotrabhuñāṇesu uppannesu gotrabhu-anantaraṁ **arahattamaggo** uppajjati, tena sampayuttaṁ ñāṇaṁ **arahattamagge ñāṇan**ti.

Catutthañāṇaṁ niṭṭhitaṁ.

Arahantapuggalakathā

816. Imassapi ñāṇassa anantaraṁ vuttanayeneva phalacittāni veditabbāni. Ettāvatā cesa **arahā** nāma aṭṭhamo ariyapuggalo hoti mahākhīṇāsavo antimadehadhārī ohitabhāro anuppattasadattho parikkhīṇabhavasaṁyojano sammādaññā vimutto sadevakassa lokassa aggadakkhiṇeyyoti.

Iti yaṁ taṁ vuttaṁ "sotāpattimaggo sakadāgāmimaggo anāgāmimaggo arahattamaggoti imesu pana catūsu maggesu ñāṇaṁ ñāṇadassanavisuddhi nāmā"ti, taṁ imāni iminā anukkamena pattabbāni cattāri ñāṇāni sandhāya vuttaṁ.

Bodhipakkhiyakathā

817. Idāni imissāyeva catuñāṇāya ñāṇadassanavisuddhiyā ānubhāvavijānanatthaṁ—

Paripuṇṇabodhipakkhiya, bhāvo vuṭṭhānabalasamāyogo.
Ye yena pahātabbā, dhammā tesaṁ pahānañca.

Kiccāni pariññādīni, yāni vuttāni abhisamayakāle.
Tāni ca yathāsabhāvena, jānitabbāni sabbānīti.

818. Tattha **paripuṇṇabodhipakkhiya, bhāvo**ti bodhipakkhiyānaṁ paripuṇṇabhāvo. Cattāro satipaṭṭhānā, cattāro sammappadhānā, cattāro iddhipādā, pañcindriyāni, pañca balāni, satta bojjhaṅgā, ariyo aṭṭhaṅgiko maggoti hi ime sattatiṁsa dhammā bujjhanaṭṭhena **bodho**ti laddhanāmassa ariyamaggassa pakkhe bhavattā **bodhipakkhiyā** nāma. **Pakkhe bhavattā**ti upakārabhāve ṭhitattā.

အနုလောမဂေါတြဘုဉာဏေသု ဥပ္ပန္နေသု ဂေါတြဘုအနန္တရံ **အရဟတ္တမဂ္ဂေါ** ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ တေန သမ္ပယုတ္တံ ဉာဏံ **အရဟတ္တမဂ္ဂေ ဉာဏန္တိ**။

စတုတ္ထဉာဏံ နိဋ္ဌိတံ။

အရဟန္တပုဂ္ဂလကထာ

၈၁၆။ ဣမဿပိ ဉာဏဿ အနန္တရံ ဝုတ္တနယေနေဝ ဖလစိတ္တာနိ ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။ တ္ဝာဝတာ စေသ **အရဟာ** နာမ ဒန္ဓမော အရိယပုဂ္ဂလော ဟောတိ မဟာခီဏာသဝေါ အန္တိမဒေဟဓာရီ ဩဟိတဘာရော အနုပ္ပတ္တ-သဒတ္ထော ပရိက္ခီဏဘဝသံယောဇနော သမ္မာဒညာ ဝိမုတ္တော သဒေဝကဿ လောကဿ အဂ္ဂဒက္ခိဏေယ္ယောတိ။

ဣတိ ယံ တံ ဝုတ္တံ "သောတာပတ္တိမဂ္ဂေါ သကဒါဂါမိမဂ္ဂေါ အနာဂါမိမဂ္ဂေါ အရဟတ္တမဂ္ဂေါတိ ဣမေသု ပန စတူသု မဂ္ဂေသု ဉာဏံ ဉာဏဒဿနဝိသုဒ္ဓိ နာမာ"တိ၊ တံ ဣမာနိ ဣမိနာ အနုက္ကမေန ပတ္တဗ္ဗာနိ စတ္တာရိ ဉာဏာနိ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။

မောဓိပက္ခိယကထာ

၈၁၇။ ဣဒါနိ ဣမိဿာယေဝ စတုဉာဏာယ ဉာဏဒဿနဝိသုဒ္ဓိယာ အာနုဘာဝဝိဇာနနတ္ထံ—

ပရိပုဏ္ဏမောဓိပက္ခိယ၊ ဘာဝေါ ဝုဋ္ဌာနဗလသမာယောဂေါ။
ယေ ယေန ပဟာတဗ္ဗာ၊ ဓမ္မာ တေသံ ပဟာနဉ္စ။

ကိစ္စာနိ ပရိညာဒီနိ၊ ယာနိ ဝုတ္တာနိ အဘိသမယကာလေ။
တာနိ စ ယထာသဘာဝေန၊ ဇာနိတဗ္ဗာနိ သဗ္ဗာနီတိ။

၈၁၈။ တတ္ထ **ပရိပုဏ္ဏမောဓိပက္ခိယ၊ဘာဝေါ**တိ မောဓိပက္ခိယာနံ ပရိပုဏ္ဏ-ဘာဝေါ။ စတ္တာရော သတိပဋ္ဌာနာ၊ စတ္တာရော သမ္မပ္ပဓာနာ၊ စတ္တာရော ဣဒ္ဓိပါဒါ၊ ပဉ္စိန္ဒြိယာနိ၊ ပဉ္စ ဗလာနိ၊ သတ္တ ဗောဇ္ဈင်္gါ၊ အရိယော အဋ္ဌင်္gိကော မဂ္gေါတိ ဟိ ဣမေ သတ္တတိံသ ဓမ္မာ ဗုဇ္ဈနဋ္ဌေန **ဗောဓေါ**တိ လဒ္ဓနာမဿ အရိယမဂ္gဿ ပက္ခေ ဘဝတ္တာ **ဗောဓိပက္ခိယာ** နာမ။ **ပက္ခေ ဘဝတ္တာ**တိ ဥပကာရဘာဝေ ဋ္ဌိတတ္တာ။

819. Tesu tesu ārammaṇesu okkhanditvā[1] pakkhanditvā upaṭṭhānato paṭṭhānaṁ[2]. Satiyeva paṭṭhānaṁ **satipaṭṭhānaṁ.** Kāyavedanācittadhammesu panassā asubhadukkha-anicca-anattākāragahaṇavasena subhasukhanicca-attasaññāpahānakiccasādhanavasena ca pavattito catudhā bhedo hoti. Tasmā cattāro satipaṭṭhānāti vuccanti.

820. Padahanti etenāti padhānaṁ. Sobhanaṁ padhānaṁ **sammappadhānaṁ.** Sammā vā padahanti etenāti sammappadhānaṁ. Sobhanaṁ vā taṁ kilesavirūpattavirahato padhānañca hitasukhanipphādakattena seṭṭhabhāvāvahanato padhānabhāvakāraṇato cāti sammappadhānaṁ. Vīriyassetaṁ adhivacanaṁ. Tayidaṁ uppannānuppannānaṁ akusalānaṁ pahānānuppattikiccaṁ anuppannuppannānañca kusalānaṁ uppattiṭṭhitikiccaṁ sādhayatīti catubbidhaṁ hoti, tasmā cattāro sammappadhānāti vuccanti.

821. Pubbe vuttena ijjhanaṭṭhena iddhi. Tassā sampayuttāya pubbaṅgamaṭṭhena phalabhūtāya pubbabhāgakāraṇaṭṭhena ca iddhiyā pādoti **iddhipādo.** So chandādivasena catubbidho hoti, tasmā cattāro iddhipādāti vuccanti. Yathāha "cattāro iddhipādā chandiddhipādo cittiddhipādo vīriyiddhipādo vīmaṁsiddhipādo"ti[3]. Ime lokuttarāva. Lokiyā pana "chandañce bhikkhu adhipatiṁ karitvā labhati samādhiṁ, labhati cittassa ekaggataṁ. Ayaṁ vuccati chandasamādhī"ti[4]ādivacanato chandādi-adhipativasena paṭiladdhadhammāpi honti.

822. Assaddhiya kosajja pamāda vikkhepasammohānaṁ abhibhavanato abhibhavanasaṅkhātena adhipatiyaṭṭhena **indriyaṁ.** Assaddhiyādīhi ca anabhibhavanīyato akampiyaṭṭhena **balaṁ.** Tadubhayampi saddhādivasena pañcavidhaṁ hoti, tasmā pañcindriyāni pañca balānīti vuccanti.

823. Bujjhanakasattassa pana aṅgabhāvena sati-ādayo **satta bojjhaṅgā.** Niyyānikaṭṭhena ca sammādiṭṭhi-ādayo **aṭṭha maggaṅgā** honti. Tena vuttaṁ "satta bojjhaṅgā ariyo aṭṭhaṅgiko maggo"ti.

---

1. Okkanditvā (Ka-Sī, Syā, Ka)
2. Upaṭṭhānaṁ (I)
3. Vibhaṅga 232 piṭṭhe.
4. Vibhaṅga 225 piṭṭhe.

၈၁၉။ တေသု တေသု အာရမ္မဏေသု ဩက္ခန္ဒိတ္ဝာ ပက္ခန္ဒိတ္ဝာ ဥပဋ္ဌာန-တော ပဋ္ဌာနံ[၂]။ သတိယေဝ ပဋ္ဌာနံ **သတိပဋ္ဌာနံ**။ ကာယဝေဒနာစိတ္တဓမ္မေသု ပနဿာ အသုဘ-ဒုက္ခ-အနိစ္စ-အနတ္တာကာရဂဟဏဝသေန သုဘ-သုခ-နိစ္စ-အတ္တ-သညာပဟာနကိစ္စသာဓနဝသေန စ ပဝတ္တိတော စတုဓာ ဘေဒေါ ဟောတိ။ တသ္မာ စတ္တာရော သတိပဋ္ဌာနာတိ ဝုစ္စန္တိ။

၈၂၀။ ပဒဟန္တိ ဧတေနာတိ ပဓာနံ။ သောဘနံ ပဓာနံ **သမ္မပ္ပဓာနံ**။ သမ္မာ ဝါ ပဒဟန္တိ ဧတေနာတိ သမ္မပ္ပဓာနံ။ သောဘနံ ဝါ တံ ကိလေသဝိရူပတ္တ-ဝိရဟတော ပဓာနဉ္စ ဟိတသုခနိပ္ဖါဒကတ္တေန သေဋ္ဌဘာဝါဝဟနတော ပဓာန-ဘာဝကာရဏတော စာတိ သမ္မပ္ပဓာနံ။ ဝီရိယဿေတံ အဓိဝစနံ။ တယိဒံ ဥပ္ပန္နာနုပ္ပန္နာနံ အကုသလာနံ ပဟာနာနုပ္ပတ္တိကိစ္စံ အနုပ္ပန္နုပ္ပန္နာနဉ္စ ကုသလာနံ ဥပ္ပတ္တိဋ္ဌိတိကိစ္စံ သာဓယတီတိ စတုဗ္ဗိဓံ ဟောတိ၊ တသ္မာ စတ္တာရော သမ္မပ္ပဓာနာတိ ဝုစ္စန္တိ။

၈၂၁။ ပုဗ္ဗေ ဝုတ္တေန ဣဇ္ဈနဋ္ဌေန ဣဒ္ဓိ။ တဿာ သမ္ပယုတ္တာယ ပုဗ္ဗင်္ဂမဋ္ဌေန ဖလဘူတာယ ပုဗ္ဗဘာဂကာရဏဋ္ဌေန စ ဣဒ္ဓိယာ ပါဒေါတိ **ဣဒ္ဓိပါဒေါ**။ သော ဆန္ဒာဒိဝသေန စတုဗ္ဗိဓော ဟောတိ၊ တသ္မာ စတ္တာရော ဣဒ္ဓိပါဒါတိ ဝုစ္စန္တိ။ ယထာဟ "စတ္တာရော ဣဒ္ဓိပါဒါ ဆန္ဒိဒ္ဓိပါဒေါ စိတ္တိဒ္ဓိပါဒေါ ဝီရိယိဒ္ဓိပါဒေါ ဝီမံသိဒ္ဓိပါဒေါ"တိ[၃]။ ဣမေ လောကုတ္တရာဝ။ လောကိယာ ပန "ဆန္ဒဉ္စေ ဘိက္ခု အဓိပတိံ ကရိတ္ဝာ လဘတိ သမာဓိံ၊ လဘတိ စိတ္တဿ ဧကဂ္ဂတံ။ အယံ ဝုစ္စတိ ဆန္ဒသမာဓီ"တိ[၄] အာဒိဝစနတော ဆန္ဒာဒိအဓိပတိဝသေန ပဋိလဒ္ဓဓမ္မာပိ ဟောန္တိ။

၈၂၂။ အဿဒ္ဓိယကောသဇ္ဇပမာဒဝိက္ခေပသမ္မောဟာနံ အဘိဘဝနတော အဘိဘဝနသဒ္ဓါတေန အဓိပတိယဋ္ဌေန **ဣန္ဒြိယံ**။ အဿဒ္ဓိယာဒီဟိ စ အနဘိ-ဘဝနီယတော အကမ္ပိယဋ္ဌေန **ဗလံ**။ တဒုဘယမ္ပိ သဒ္ဓါဒိဝသေန ပဉ္စဝိဓံ ဟောတိ၊ တသ္မာ ပဉ္စိန္ဒြိယာနိ ပဉ္စ ဗလာနိတိ ဝုစ္စန္တိ။

၈၂၃။ ဗုဇ္ဈနကသတ္တဿ ပန အင်္ဂဘာဝေန သတိအာဒယော **သတ္တ ဗောဇ္ဈင်္ဂါ**။ နိယျာနိကဋ္ဌေန စ သမ္မာဒိဋ္ဌိအာဒယော **အဋ္ဌ မဂ္ဂင်္ဂါ** ဟောန္တိ။ တေန ဝုတ္တံ "သတ္တ ဗောဇ္ဈင်္ဂါ အရိယော အဋ္ဌင်္ဂိကော မဂ္ဂေါ"တိ။

၁-ဩက္ကန္ဒိတ္ဝာ (က-သီ၊ သျာ၊ က) ၂-ဥပဋ္ဌာနံ (ဈ) ၃-ဗိဘင်္ဂ ၂၃၂-ပိဋ္ဌေ။ ၄-ဗိဘင်္ဂ ၂၂၅-ပိဋ္ဌေ၊

824. Iti ime sattatiṁsa bodhipakkhiyadhammā pubbabhāge lokiyavipassanāya vattamānāya cuddasavidhena kāyaṁ pariggaṇhato ca kāyānupassanāsatipaṭṭhānaṁ, navavidhena vedanaṁ pariggaṇhato ca vedanānupassanāsatipaṭṭhānaṁ, soḷasavidhena cittaṁ pariggaṇhato ca cittānupassanāsatipaṭṭhānaṁ, pañcavidhena dhamme pariggaṇhato ca dhammānupassanāsatipaṭṭhānaṁ. Imasmiṁ attabhāve anuppannapubbaṁ parassa uppannaṁ akusalaṁ disvā "yathā paṭipannassetaṁ uppannaṁ, na tathā paṭipajjissāmi evaṁ me etaṁ nuppajjissatī"ti, tassa anuppādāya vāyamanakāle paṭhamaṁ sammappadhānaṁ. Attano samudācārappattaṁ akusalaṁ disvā tassa pahānāya vāyamanakāle dutiyaṁ. Imasmiṁ attabhāve anuppannapubbaṁ jhānaṁ vā vipassanaṁ vā uppādetuṁ vāyamantassa tatiyaṁ. Uppannaṁ yathā na parihāyati, evaṁ punappunaṁ uppādentassa catutthaṁ sammappadhānaṁ. Chandaṁ dhuraṁ katvā kusaluppādanakāle chandiddhipādo. Micchāvācāya viramaṇakāle sammāvācāti evaṁ nānācittesu labbhanti. Imesaṁ pana catunnaṁ ñāṇānaṁ uppattikāle ekacitte labbhanti. Phalakkhaṇe ṭhapetvā cattāro sammappadhāne avasesā tettiṁsa labbhanti.

825. Evaṁ ekacitte labbhamānesu cetesu ekāva nibbānārammaṇā sati kāyādīsu subhasaññādippahānakiccasādhanavasena cattāro satipaṭṭhānāti vuccati. Ekameva ca vīriyaṁ anuppannānaṁ anuppādādikiccasādhanavasena cattāro sammappadhānāti vuccati. Sesesu pana hāpanavaḍḍhanaṁ natthi.

826. Apica tesu—

Nava ekavidhā eko, dvedhātha catu pañcadhā.
Aṭṭhadhā navadhā ceva, iti chaddhā[1] bhavanti te.

Nava ekavidhāti chando, cittaṁ, pīti, passaddhi, upekkhā, saṅkappo, vācā, kammanto, ājīvoti ime nava chandiddhipādādivasena ekavidhāva honti, na aññaṁ koṭṭhāsaṁ bhajanti. **Eko dvedhā**ti saddhā indriya, balavasena dvedhā ṭhitā. **Atha catu pañcadhā**ti athañño eko catudhā, añño pañcadhā ṭhitoti attho. Tattha samādhi eko indriya, bala, bojjhaṅga, maggaṅgavasena catudhā ṭhito. Paññā tesañca catunnaṁ iddhipādakoṭṭhāsassa

1. Chadhā (Syā, I, Ka)

၈၂၄။ ဣတိ ဣမေ သတ္တတိံသ ဗောဓိပက္ခိယဓမ္မာ ပုဗ္ဗဘာဂေ လောကိ-
ယဝိပဿနာယ ဝတ္တမာနာယ စုဒ္ဒသဝိဓေန ကာယံ ပရိဂ္ဂဏှတော စ ကာယာ-
နုပဿနာသတိပဋ္ဌာနံ၊ နဝဝိဓေန ဝေဒနံ ပရိဂ္ဂဏှတော စ ဝေဒနာ-
သတိပဋ္ဌာနံ၊ သောဠသဝိဓေန စိတ္တံ ပရိဂ္ဂဏှတော စ စိတ္တာနုပဿနာသတိ-
ပဋ္ဌာနံ၊ ပဉ္စဝိဓေန ဓမ္မေ ပရိဂ္ဂဏှတော စ ဓမ္မာနုပဿနာသတိပဋ္ဌာန်။ ဣမသ္မိံ
အတ္တဘာဝေ အနုပ္ပန္နပုဗ္ဗံ ပရဿ ဥပ္ပန္နံ အကုသလံ ဒိသွာ "ယထာ ပဋိပန္န-
သ္သေတံ ဥပ္ပန္နံ၊ န တထာ ပဋိပဇ္ဇိဿာမိ ဧဝံ မေ ဧတံ နုပ္ပဇ္ဇိဿတီ"တိ၊ တဿ
အနုပ္ပါဒါယ ဝါယမနကာလေ ပဌမံ သမ္မပ္ပဓာန်။ အတ္တနော သမုဒါစာရပ္ပတ္တံ
အကုသလံ ဒိသွာ တဿ ပဟာနာယ ဝါယမနကာလေ ဒုတိယံ။ ဣမသ္မိံ
အတ္တဘာဝေ အနုပ္ပန္နပုဗ္ဗံ ဈာနံ ဝါ ဝိပဿနံ ဝါ ဥပ္ပါဒေတုံ ဝါယမန္တဿ
တတိယံ။ ဥပ္ပန္နံ ယထာ န ပရိဟာယတိ၊ ဧဝံ ပုနပ္ပုနံ ဥပ္ပါဒေန္တဿ စတုတ္ထံ
သမ္မပ္ပဓာန်။ ဆန္ဒံ ဓုရံ ကတ္ဝာ ကုသလုပ္ပါဒနကာလေ ဆန္ဒိဒ္ဓိပါဒေါ။ မိစ္ဆာဝါစာယ
ဝိရမဏကာလေ သမ္မာဝါစာတိ ဧဝံ နာနာစိတ္တေသု လဗ္ဘန္တိ။ ဣမေသု ပန စတုန္နံ
ဉာဏာနံ ဥပ္ပတ္တိကာလေ ဧကစိတ္တေ လဗ္ဘန္တိ။ ဖလက္ခဏေ ဌပေတွာ စတ္တာရော
သမ္မပ္ပဓာနေ အဝသေသာ တေတ္တိံသ လဗ္ဘန္တိ။

၈၂၅။ ဧဝံ ကေစိတ္တေ လဗ္ဘမာနေသု စေတေသု ကောဝ နိဗ္ဗာနာရမ္မဏာ
သတိ ကာယာဒီသု သုဘသညာဒိပ္ပဟာနကိစ္စသာဓနဝသေန စတ္တာရော
သတိပဋ္ဌာနာတိ ဝုစ္စတိ။ ကေမေဝ စ ဝီရိယံ အနုပ္ပန္နာနံ အနုပ္ပါဒါဒိကိစ္စသာ-
ဓနဝသေန စတ္တာရော သမ္မပ္ပဓာနာတိ ဝုစ္စတိ။ သေသေသု ပန ဟာပနဝုဏ္ဍိ နတ္ထိ။

၈၂၆။ အဝိစ တေသု—

နဝ ကေဝိဓာ ကောဝ၊ ဒွေဓာထ စတု ပဉ္စဓာ။
အဋ္ဌဓာ နဝဓာ စေဝ၊ ဣတိ ဆဒ္ဓါ[1] ဘဝန္တိ တေ။

နဝ ကေဝိဓာတိ ဆန္ဒော, စိတ္တံ, ပီတိ, ပဿဒ္ဓိ, ဥပေက္ခာ, သင်္ကပ္ပေါ, ဝါစာ,
ကမ္မန္တော, အာဇီဝေါတိ ဣမေ နဝ ဆန္ဒိဒ္ဓိပါဒါဒိဝသေန ကေဝိဓာဝ ဟောန္တိ၊
န အညံ ကောဋ္ဌာသံ ဘဇန္တိ။ **ဒွေ ဓာ** တိ သဒ္ဓါ ဣန္ဒြိယ, ဗလဝသေန
ဒွေဓာ ဌိတာ။ **အထ စတု ပဉ္စဓာ**တိ အထညော ဧကော စတုဓာ၊ အညော
ပဉ္စဓာ ဌိတောတိ အတ္ထော။ တတ္ထ သမာဓိ ဧကော ဣန္ဒြိယ, ဗလ, ဗောဇ္ဈင်,
မဂ္ဂင်ဝသေန စတုဓာ ဌိတော။ ပညာ တေသဉ္စ စတုန္နံ ဣဒ္ဓိပါဒကောဋ္ဌာသဿ

1. ဆဓာ (သျာ၊ ဣ၊ က)

ca vasena pañcadhā. **Aṭṭhadhā navadhā cevā**ti aparo eko aṭṭhadhā, eko navadhā ṭhitoti attho. Catusatipaṭṭhāna, indriya, bala, bojjhaṅga, maggaṅgavasena sati aṭṭhadhā ṭhitā. Catusammappadhāna, iddhipāda, indriya, bala, bojjhaṅga, maggaṅgavasena vīriyaṁ navadhāti. Evaṁ—

Cuddaseva asambhinnā, hontete bodhipakkhiyā.
Koṭṭhāsato sattavidhā, sattatiṁsappabhedato.

Sakiccanipphādanato, sarūpena ca vuttito.
Sabbeva ariyamaggassa, sambhave sambhavanti teti.

Evaṁ tāvettha paripuṇṇabodhipakkhiyabhāvo jānitabbo.

Vuṭṭhānabalasamāyogakathā

827. **Vuṭṭhānabalasamāyogo**ti vuṭṭhānañceva balasamāyogo ca. Lokiyavipassanā hi nimittārammaṇattā ceva pavattikāraṇassa ca samudayassa asamucchindanato neva nimittā na pavattā vuṭṭhāti. Gotrabhuñāṇaṁ samudayassa asamucchindanato pavattā na vuṭṭhāti. Nibbānārammaṇato pana nimittā vuṭṭhātīti ekato vuṭṭhānaṁ hoti. Tenāha "bahiddhā vuṭṭhānavivaṭṭane paññā gotrabhuñāṇan"ti[1]. Tathā "uppādā vivaṭṭitvā anuppādaṁ pakkhandatīti gotrabhu, pavattā vivaṭṭitvā"ti[2] sabbaṁ veditabbaṁ. Imāni pana cattāripi ñāṇāni animittārammaṇattā nimittato vuṭṭhahanti, samudayassa samucchindanato pavattā vuṭṭhahantīti dubhato vuṭṭhānāni honti.

Tena vuttaṁ—

"Kathaṁ dubhato vuṭṭhānavivaṭṭane paññā magge ñāṇaṁ?

Sotāpattimaggakkhaṇe dassanaṭṭhena sammādiṭṭhi micchādiṭṭhiyā vuṭṭhāti, tadanuvattakakilesehi ca khandhehi ca vuṭṭhāti, bahiddhā ca sabbanimittehi vuṭṭhāti. Tena vuccati dubhato vuṭṭhānavivaṭṭane paññā magge ñāṇaṁ. Abhiniropanaṭṭhena sammāsaṅkappo micchāsaṅkappā -pa-. Pariggahaṭṭhena sammāvācā micchāvācāya. Samuṭṭhānaṭṭhena sammākammanto. Vodānaṭṭhena sammā-ājīvo. Paggahaṭṭhena

1. Paṭisaṁ 1 piṭṭhe. 2. Paṭisaṁ 64 piṭṭhe.

စ ဝသေန ပဉ္စဓာ။ **အဋ္ဌဓာ နဝဓာ စေဝ**တိ အပရော ဧကော အင်္ဂဓာ၊ ဧကော နဝဓာ ဌိတောတိ အတ္ထော။ စတုသတိပဋ္ဌာန, ဣန္ဒြိယ, ဗလ, ဗောဇ္ဈင်္ဂ, မဂ္ဂင်္ဂဝသေန သတိ အဋ္ဌဓာ ဌိတာ။ စတုသမ္မပ္ပဓာန, ဣဒ္ဓိပါဒ, ဣန္ဒြိယ, ဗလ, ဗောဇ္ဈင်္ဂ, မဂ္ဂင်္ဂဝသေန ဝီရိယံ နဝဓာတိ။ ဧဝံ—

စုဒ္ဒသေဝ အသမ္ဘိန္နာ၊ ဟေဒ္ဓေတေ ဗောဓိပက္ခိယာ။
ကောဋ္ဌာသတော သတ္တဝိဓာ၊ သတ္တတိံသပ္ပဘေဒတော။

သကိစ္စနိပ္ဖါဒနတော၊ သရူပေန စ ဝုတ္တိတော။
သဗ္ဗေဝ အရိယမဂ္ဂဿ၊ သမ္ဘဝေ သမ္ဘဝန္တိ တေတိ။

ဧဝံ တာဝေတ္ထ ပရိပုဏ္ဏဗောဓိပက္ခိယဘာဝေါ ဇာနိတဗ္ဗော။

ဝုဋ္ဌာနဗလသမာယောဂကထာ

၈၂၇။ **ဝုဋ္ဌာနဗလသမာယောဂေါ**တိ ဝုဋ္ဌာနဉ္စေဝ ဗလသမာယောဂေါ စ။ လောကိယဝိပဿနာ ဟိ နိမိတ္တာရမ္မဏတ္တာ စေဝ ပဝတ္တိကာရဏာဿ စ သမုဒယဿ အသမုစ္ဆိန္ဒနတော နေဝ နိမိတ္တာ န ပဝတ္တာ ဝုဋ္ဌာတိ။ ဂေါတြဘုဉာဏံ သမုဒယဿ အသမုစ္ဆိန္ဒနတော ပဝတ္တာ န ဝုဋ္ဌာတိ။ နိဗ္ဗာနာရမ္မဏတော ပန နိမိတ္တာ ဝုဋ္ဌာတီတိ ကေတော ဝုဋ္ဌာနံ ဟောတိ။ တေနာဟ "ဗဟိဒ္ဓါ ဝုဋ္ဌာန-ဝိဝဋ္ဋနေ ပညာ ဂေါတြဘုဉာဏ"န္တိ[1]။ တထာ "ဥပ္ပါဒါ ဝိဝဋ္ဋိတ္ဝာ အနုပ္ပါဒံ ပက္ခန္ဒတီတိ ဂေါတြဘု၊ ပဝတ္တာ ဝိဝဋ္ဋိတ္ဝာ"တိ[2] သဗ္ဗံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဣမာနိ ပန စတ္တာရိပိ ဉာဏာနိ အနိမိတ္တာရမ္မဏတ္တာ နိမိတ္တတော ဝုဋ္ဌဟန္တိ၊ သမုဒယဿ သမုစ္ဆိန္ဒနတော ပဝတ္တာ ဝုဋ္ဌဟန္တိတိ ဒုဘတော ဝုဋ္ဌာနာနိ ဟောန္တိ။

တေန ဝုတ္တံ—

"ကထံ ဒုဘတော ဝုဋ္ဌာနဝိဝဋ္ဋနေ ပညာ မဂ္ဂေ ဉာဏံ?

သောတာပတ္တိမဂ္ဂက္ခဏေ ဒဿနဋ္ဌေန သမ္မာဒိဋ္ဌိ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိယာ ဝုဋ္ဌာတိ၊ တဒနုဝတ္တကကိလေသေဟိ စ ခန္ဓေဟိ စ ဝုဋ္ဌာတိ၊ ဗဟိဒ္ဓါ စ သဗ္ဗနိမိတ္တေဟိ ဝုဋ္ဌာတိ။ တေန ဝုစ္စတိ ဒုဘတော ဝုဋ္ဌာနဝိဝဋ္ဋနေ ပညာ မဂ္ဂေ ဉာဏံ။ အဘိနိရောပနဋ္ဌေန သမ္မာသင်္ကပ္ပေါ မိစ္ဆာ-သင်္ကပ္ပါ။ပ။ ပရိဂ္ဂဟဋ္ဌေန သမ္မာဝါစာ မိစ္ဆာဝါစာယ။ သမုဋ္ဌာနဋ္ဌေန သမ္မာကမ္မန္တော။ ဝေါဒါနဋ္ဌေန သမ္မာအာဇီဝေါ။ ပဂ္ဂဟဋ္ဌေန

၁-ပဋိသံ ၁-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ပဋိသံ ၆၄-ပိဋ္ဌေ။

sammāvāyāmo. Upaṭṭhānaṭṭhena sammāsati. Avikkhepaṭṭhena sammāsamādhi micchāsamādhito vuṭṭhāti, tadanuvattakakilesehi ca khandhehi ca vuṭṭhāti, bahiddhā ca sabbanimittehi vuṭṭhāti. Tena vuccati "dubhato vuṭṭhānavivaṭṭane paññā magge ñāṇan"ti.

Sakadāgāmimaggakkhaṇe dassanaṭṭhena sammādiṭṭhi -pa-. Avikkhepaṭṭhena sammāsamādhi oḷārikā kāmarāgasaṁyojanā paṭighasaṁyojanā oḷārikā kāmarāgānusayā paṭighānusayā vuṭṭhāti -pa-.

Anāgāmimaggakkhaṇe dassanaṭṭhena sammādiṭṭhi -pa-. Avikkhepaṭṭhena sammāsamādhi anusahagatā kāmarāgasaṁyojanā paṭighasaṁyojanā anusahagatā kāmarāgānusayā paṭighānusayā vuṭṭhāti -pa-.

Arahattamaggakkhaṇe dassanaṭṭhena sammādiṭṭhi -pa-. Avikkhepaṭṭhena sammāsamādhi rūparāgā arūparāgā mānā uddhaccā avijjāya mānānusayā bhavarāgānusayā avijjānusayā vuṭṭhāti, tadanuvattakakilesehi ca khandhehi ca vuṭṭhāti, bahiddhā ca sabbanimittehi vuṭṭhāti. Tena vuccati "dubhato vuṭṭhānavivaṭṭane paññā magge ñāṇan"ti[1].

828. Lokiyānañca aṭṭhannaṁ samāpattīnaṁ bhāvanākāle samathabalaṁ adhikaṁ hoti. Aniccānupassanādīnaṁ bhāvanākāle vipassanābalaṁ. Ariyamaggakkhaṇe pana yuganaddhā[2] te dhammā pavattanti aññamaññaṁ anativattanaṭṭhena. Tasmā imesu catūsupi ñāṇesu ubhayabalasamāyogo hoti. Yathāha—

"Uddhaccasahagatakilesehi ca khandhehi ca vuṭṭhahato cittassa ekaggatā avikkhepo samādhi nirodhagocaro, avijjāsahagatakilesehi ca khandhehi ca vuṭṭhahato anupassanaṭṭhena vipassanā nirodhagocarā. Iti vuṭṭhānaṭṭhena samathavipassanā

1. Paṭisaṁ 66. 67 piṭṭhesu.

သမ္မာဝါယာမော။ ဥပဋ္ဌာနဋ္ဌေန သမ္မာသတိ။ အဝိက္ခေပဋ္ဌေန သမ္မာသမာဓိ ဝိစ္ဆာသမာဓိတော ဝုဋ္ဌာတိ၊ တဒနုဝတ္တကကိလေသေဟိ စ ခန္ဓေဟိ စ ဝုဋ္ဌာတိ၊ ဗဟိဒ္ဓါ စ သဗ္ဗနိမိတ္တေဟိ ဝုဋ္ဌာတိ။ တေန ဝုစ္စတိ "ဒုဘတော ဝုဋ္ဌာနဝိဝဋ္ဋနေ ပညာ မဂ္ဂေ ဉာဏ"န္တိ။

သကဒါဂါမိမဂ္ဂက္ခဏေ ဒဿနဋ္ဌေန သမ္မာဒိဋ္ဌိ။ပ။ အဝိက္ခေပဋ္ဌေန သမ္မာသမာဓိ သြဠာရိကာ ကာမရာဂသံယောဇနာ ပဋိဃသံယောဇနာ သြဠာရိကာ ကာမရာဂါနုသယာ ပဋိဃာနုသယာ ဝုဋ္ဌာတိ။ပ။

အနာဂါမိမဂ္ဂက္ခဏေ ဒဿနဋ္ဌေန သမ္မာဒိဋ္ဌိ။ပ။ အဝိက္ခေပဋ္ဌေန သမ္မာသမာဓိ အနုသဟဂတာ ကာမရာဂသံယောဇနာ ပဋိဃသံယောဇနာ အနုသဟဂတာ ကာမရာဂါနုသယာ ပဋိဃာနုသယာ ဝုဋ္ဌာတိ။ပ။

အရဟတ္တမဂ္ဂက္ခဏေ ဒဿနဋ္ဌေန သမ္မာဒိဋ္ဌိ။ပ။ အဝိက္ခေပဋ္ဌေန သမ္မာသမာဓိ ရူပရာဂါ အရူပရာဂါ မာနာ ဥဒ္ဓစ္စာ အဝိဇ္ဇာယ မာနာနုသယာ ဘဝရာဂါနုသယာ အဝိဇ္ဇာနုသယာ ဝုဋ္ဌာတိ၊ တဒနုဝတ္တကကိလေသေဟိ စ ခန္ဓေဟိ စ ဝုဋ္ဌာတိ၊ ဗဟိဒ္ဓါ စ သဗ္ဗနိမိတ္တေဟိ ဝုဋ္ဌာတိ။ တေန ဝုစ္စတိ "ဒုဘတော ဝုဋ္ဌာနဝိဝဋ္ဋနေ ပညာ မဂ္ဂေ ဉာဏ"န္တိ[၁]။

၈၂၈။ လောကိယာနဉ္စ အဋ္ဌန္နံ သမာပတ္တီနံ ဘာဝနာကာလေ သမထဗလံ အဓိကံ ဟောတိ။ အနိစ္စာနုပဿနာဒီနံ ဘာဝနာကာလေ ဝိပဿနာဗလံ။ အရိယမဂ္ဂက္ခဏေ ပန ယုဂနဒ္ဓါ[၂] တေ ဓမ္မာ ပဝတ္တန္တိ အညမညံ အနတိဝတ္တနဋ္ဌေန။ တသ္မာ ဣမေသု စတူသုပိ ဉာဏေသု ဥဘယဗလသမာယောဂေါ ဟောတိ။ ယထာဟ—

"ဥဒ္ဓစ္စသဟဂတကိလေသေဟိ စ ခန္ဓေဟိ စ ဝုဋ္ဌဟတော စိတ္တဿ ဧကဂ္ဂတာ အဝိက္ခေပေါ သမာဓိ နိရောဓဂေါစရော၊ အဝိဇ္ဇာသဟဂတကိလေသေဟိ စ ခန္ဓေဟိ စ ဝုဋ္ဌဟတော အနုပဿနဋ္ဌေန ဝိပဿနာ နိရောဓဂေါစရာ။ ဣတိ ဝုဋ္ဌာနဋ္ဌေန သမထဝိပဿနာ

၁-ပဋိသံ ၆၆-၆၇-ပိဋ္ဌေသု။ ၂-ယုဂနဒ္ဓါ (က)

ekarasā honti, yuganaddhā honti, aññamaññaṁ nātivattantīti. Tena vuccati vuṭṭhānaṭṭhena samathavipassanaṁ yuganaddhaṁ bhāvetī”ti[1].

Evamettha vuṭṭhānabalasamāyogo veditabbo.

Pahātabbadhammapahānakathā

829. **Ye yena pahātabbā dhammā, tesaṁ pahānañcā**ti imesu pana catūsu ñāṇesu ye dhammā yena ñāṇena pahātabbā, tesaṁ pahānañca jānitabbaṁ. Etāni hi yathāyogaṁ saṁyojana kilesa micchatta lokadhammamacchariya vipallāsa gantha agati āsava ogha yoga nīvaraṇa parāmāsa-upādāna anusaya mala akusalakammapatha cittuppādasaṅkhātānaṁ dhammānaṁ pahānakarāni.

Tattha **saṁyojanānī**ti khandhehi khandhānaṁ phalena kammassa dukkhena vā sattānaṁ saṁyojakattā rūparāgādayo dasa dhammā vuccanti. Yāvañhi te, tāva etesaṁ anuparamoti. Tatrāpi rūparāgo arūparāgo māno uddhaccaṁ avijjāti ime pañca uddhaṁ nibbattanakakhandhādisaṁyojakattā **uddhaṁbhāgiyasaṁyojanāni** nāma. Sakkāyadiṭṭhi vicikicchā sīlabbataparāmāso kāmarāgo paṭighoti ime pañca adhonibbattanakakhandhādisaṁyojakattā **adhobhāgiyasaṁyojanāni** nāma.

Kilesāti sayaṁ saṁkiliṭṭhattā sampayuttadhammānañca saṁkilesikattā lobho doso moho māno diṭṭhi vicikicchā thinaṁ uddhaccaṁ ahirikaṁ anottappanti ime dasa dhammā.

Micchattāti micchāpavattanato micchādiṭṭhi micchāsaṅkappo micchāvācā micchākammanto micchā-ājīvo micchāvāyāmo micchāsati micchāsamādhīti ime aṭṭha dhammā. Micchāvimutti micchāñāṇehi vā saddhiṁ dasa.

Lokadhammāti lokappavattiyā sati anuparamadhammakattā lābho alābho yaso ayaso sukhaṁ dukkhaṁ nindā pasaṁsāti ime aṭṭha. Idha pana kāraṇopacārena lābhādivatthukassa anunayassa alābhādivatthukassa paṭighassa cetaṁ lokadhammaggahaṇena gahaṇaṁ katanti veditabbaṁ.

1. Paṭisaṁ 289 piṭṭhe.

ဧကရသာ ဟောန္တိ, ယုဂနဒ္ဓါ ဟောန္တိ, အညမညံ နာတိဝတ္တန္တိ။ တေန ဝုစ္စတိ ဝုဋ္ဌာနဋ္ဌေန သမထဝိပဿနံ ယုဂနဒ္ဓံ ဘာဝေတီ”တိ[၁]။

ဧဝမေတ္ထ ဝုဋ္ဌာနဗလသမာယောဂေါ ဝေဒိတဗ္ဗော။

ပဟာတဗ္ဗမ္မပဟာနကထာ

၈၂၉။ **ယေ ယေန ပဟာတဗ္ဗာ မ္မာ၊ တေသံ ပဟာနဉ္စာ**တိ ဉာဏေသု ပန စတူသု ဉာဏေသု ယေ မ္မာ ယေန ဉာဏေန ပဟာတဗ္ဗာ၊ တေသံ ပဟာနဉ္စ ဇာနိတဗ္ဗံ။ တောနိ ဟိ ယထာယောဂံ သံယောဇန ကိလေသ မိစ္ဆတ္တ လောကဓမ္မ-မစ္ဆရိယ ဝိပလ္လာသ ဂန္ထ အဂတိ အာသဝ ဩဃ ယောဂ နီဝရဏ ပရာမာသ-ဥပါဒါန အနုသယ မလ အကုသလကမ္မပထ စိတ္တုပ္ပါဒသင်္ခါတာနံ ဓမ္မာနံ ပဟာနကရာနိ။

တတ္ထ **သံယောဇနာနီ**တိ ခန္ဓေဟိ ခန္ဓာနံ ဖလေန ကမ္မဿ ဒုက္ခေန ဝါ သတ္တာနံ သံယောဇကတ္တာ ရူပရာဂါဒယော ဒသ ဓမ္မာ ဝုစ္စန္တိ။ ယာဝဠ္ဠိ တေ၊ တာဝ ဧတေသံ အနုပရမောတိ။ တတြာပိ ရူပရာဂေါ အရူပရာဂေါ မာနော ဥဒ္ဓစ္စံ အဝိဇ္ဇာတိ ဣမေ ပဉ္စ ဥဒ္ဓံ နိဗ္ဗတ္တနကခန္ဓာဒိသံယောဇကတ္တာ **ဥဒ္ဓံဘာဂိယ-သံယောဇနာနိ** နာမ။ သက္ကာယဒိဋ္ဌိ ဝိစိကိစ္ဆာ သီလဗ္ဗတပရာမာသော ကာမရာဂေါ ပဋိဃောတိ ဣမေ ပဉ္စ အဓောနိဗ္ဗတ္တနကခန္ဓာဒိသံယောဇကတ္တာ **အဓောဘာဂိယသံယောဇနာနိ** နာမ။

ကိလေသာတိ သယံ သံကိလိဋ္ဌတ္တာ သမ္ပယုတ္တဓမ္မာနဉ္စ သံကိလေသိကတ္တာ လောဘော ဒေါသော မောဟော မာနော ဒိဋ္ဌိ ဝိစိကိစ္ဆာ ထိနံ ဥဒ္ဓစ္စံ အဟိရိကံ အနောတ္တပ္ပန္တိ ဣမေ ဒသ ဓမ္မာ။

မိစ္ဆတ္တာတိ မိစ္ဆာပဝတ္တနတော မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိ မိစ္ဆာသင်္ကပ္ပေါ မိစ္ဆာဝါစာ မိစ္ဆာကမ္မန္တော မိစ္ဆာအာဇီဝေါ မိစ္ဆာဝါယာမော မိစ္ဆာသတိ မိစ္ဆာသမာဓိတိ ဣမေ အဋ္ဌ ဓမ္မာ။ မိစ္ဆာဝိမုတ္တိ မိစ္ဆာဉာဏေဟိ ဝါ သဒ္ဓိံ ဒသ။

လောကဓမ္မာတိ လောကပဝတ္တိယာ သတိ အနုပရမဓမ္မကတ္တာ လာဘော အလာဘော ယသော အယသော သုခံ ဒုက္ခံ နိန္ဒာ ပသံသာတိ ဣမေ အဋ္ဌ။ ဣမံပန ကာရဏောပစာရေန လာဘာဒိဝတ္ထုကဿ အနုနယဿ အလာဘာဒိ-ဝတ္ထုကဿ ပဋိဃဿ စေတံ လောကဓမ္မဂ္ဂဟဏေန ဂဟဏံ ကတန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

၁-ပဋိသံ ၂၀၉-ပိဋ္ဌေ။

Macchariyānīti āvāsamacchariyaṁ kulamacchariyaṁ lābhamacchariyaṁ dhammamacchariyaṁ vaṇṇamacchariyanti imāsu āvāsādīsu aññesaṁ sādhāraṇabhāvaṁ asahanākārena pavattāni pañca macchariyāni.

Vipallāsāti aniccadukkha-anatta-asubhesuyeva vatthūsu "niccaṁ sukhaṁ attā subhan"ti evaṁ pavatto saññāvipallāso cittavipallāso diṭṭhivipallāsoti ime tayo.

Ganthāti nāmakāyassa ceva rūpakāyassa ca ganthanato abhijjhādayo cattāro. Tathā hi te abhijjhā kāyagantho, byāpādo kāyagantho, sīlabbataparāmāso kāyagantho, idaṁsaccābhiniveso kāyagantho icceva vuttā.

Agatīti chandadosamohabhayehi akattabbakaraṇassa, kattabbākaraṇassa ca adhivacanaṁ. Tañhi ariyehi agantabbattā agatīti vuccati.

Āsavāti ārammaṇavasena āgotrabhuto, ābhavaggato ca savanā, asaṁvutehi vā dvārehi ghaṭachiddehi udakaṁ viya savanato niccapaggharaṇaṭṭhena saṁsāradukkhassa vā savanato kāmarāgabhavarāgamicchādiṭṭhi-avijjānametaṁ adhivacanaṁ.

Bhavasāgare ākaḍḍhanaṭṭhena duruttaraṇaṭṭhena ca **oghā**tipi, ārammaṇaviyogassa ceva dukkhaviyogassa ca appadānato **yogā**tipi tesaññeva adhivacanaṁ.

Nīvaraṇānīti cittassa āvaraṇanīvaraṇapaṭicchādanaṭṭhena kāmacchandādayo pañca.

Parāmāsoti tassa tassa dhammassa sabhāvaṁ atikkamma parato abhūtaṁ sabhāvaṁ āmasanākārena pavattanato micchādiṭṭhiyā etaṁ adhivacanaṁ.

Upādānānīti sabbākārena Paṭiccasamuppādaniddese vuttāni kāmupādānādīni cattāri.

Anusayāti thāmagataṭṭhena kāmarāgānusayo, paṭigha, māna, diṭṭhi, vicikicchā, bhavarāga, avijjānusayoti evaṁ vuttā kāmarāgādayo

မစ္ဆရိယာနီတိ အာဝါသမစ္ဆရိယံ ကုလမစ္ဆရိယံ လာဘမစ္ဆရိယံ မွမစ္ဆရိယံ ဝဏ္ဏမစ္ဆရိယန္တိ ဣမာသု အာဝါသာဒီသု အညေသံ သာဓာရဏဘာဝံ အသဟနာကာရေန ပဝတ္တာနိ ပဉ္စ မစ္ဆရိယာနိ။

ဝိပလ္လာသာတိ အနိစ္စဒုက္ခအနတ္တအသုဘေသုယေဝ ဝတ္ထုသု 'နိစ္စံ သုခံ အတ္တာ သုဘ"န္တိ ဧဝံ ပဝတ္တော သညာဝိပလ္လာသော စိတ္တဝိပလ္လာသော ဒိဋ္ဌိဝိပလ္လာသောတိ ဣမေ တယော။

ဂန္ထာတိ နာမကာယဿ စေဝ ရူပကာယဿ စ ဂန္ထနတော အဘိဇ္ဈာဒယော စတ္တာရော။ တထာ ဟိ တေ အဘိဇ္ဈာ ကာယဂန္ထော, ဗျာပါဒေါ ကာယဂန္ထော, သီလဗ္ဗတပရာမာသော ကာယဂန္ထော, ဣဒံသစ္စာဘိနိဝေသော ကာယဂန္ထော ဣစ္စေဝ ဝုတ္တာ။

အဂတီတိ ဆန္ဒဒေါသမောဟဘယေဟိ အကတ္တဗ္ဗကရဏဿ, ကတ္တဗ္ဗာကရဏဿ စ အဓိဝစနံ။ တဉ္စိ အရိယေဟိ အဂန္တဗ္ဗတ္တာ အဂတီတိ ဝုစ္စတိ။

အာသဝါတိ အာရမ္မဏဝသေန အာဂေါတြဘုတော, အာဘဝဂ္ဂတော စ သဝနာ၊ အသံဝုတေဟိ ဝါ ဒ္ဝါရေဟိ ဃဋဆိဒ္ဒေဟိ ဥဒကံ ဝိယ သဝနတော နိစ္စပ္ပဂ္ဃရဏဋ္ဌေန သံသာရဒုက္ခဿ ဝါ သဝနတော ကာမရာဂဘဝရာဂမိစ္ဆာ-ဒိဋ္ဌိအဝိဇ္ဇာနမေတံ အဓိဝစနံ။

ဘဝသာဂရေ အာကဍ္ဎနဋ္ဌေန ဒုရုတ္တရဏဋ္ဌေန စ **ဩဃာ**တိပိ, အာရမ္မဏ-ဝိယောဂဿ စေဝ ဒုက္ခဝိယောဂဿ စ အပ္ပဒါနတော **ယောဂါ**တိပိ တေသညေဝ အဓိဝစနံ။

နိဝရဏာနီတိ စိတ္တဿ အာဝရဏနိဝရဏပဋိစ္ဆာဒနဋ္ဌေန ကာမစ္ဆန္ဒာ-ဒယော ပဉ္စ။

ပရာမာသောတိ တဿ တဿ ဓမ္မဿ သဘာဝံ အတိက္ကမ္မ ပရတော အဘူတံ သဘာဝံ အာမသနာကာရေန ပဝတ္တနတော မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိယာ ဧတံ အဓိဝစနံ။

ဥပါဒါနာနီတိ သဗ္ဗာကာရေန ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒနိဒ္ဒေသေ ဝုတ္တာနိ . ကာမု-ပါဒါနာဒီနိ စတ္တာရိ။

အနုသယာတိ ထာမဂတဋ္ဌေန ကာမရာဂါနုသယော, ပဋိဃ, မာန, ဒိဋ္ဌိ, ဝိစိကိစ္ဆာ, ဘဝရာဂ, အဝိဇ္ဇာနုသယောတိ ဧဝံ ဝုတ္တာ ကာမရာဂါဒယော

satta. Te hi thāmagatattā punappunaṁ kāmarāgādīnaṁ uppattihetubhāvena anusentiyevāti anusayā.

Malāti telañjanakalalaṁ viya sayañca asuddhattā, aññesañca asuddhabhāvakaraṇato lobhadosamohā tayo.

Akusalakammapathāti akusalakammabhāvena ceva duggatīnañca pathabhāvena pāṇātipāto adinnādānaṁ kāmesumicchācāro musāvādo pisuṇavācā pharusavācā samphappalāpo abhijjhā byāpādo micchādiṭṭhīti ime dasa.

Akusalacittuppādāti lobhamūlā aṭṭha dosamūlā dve mohamūlā dveti ime dvādasa.

830. Iti etesaṁ saṁyojanādīnaṁ dhammānaṁ etāni yathāyogaṁ pahānakarāni. Kathaṁ? Saṁyojanesu tāva sakkāyadiṭṭhi vicikicchā sīlabbataparāmāso apāyagamanīyā ca kāmarāgapaṭighāti ete pañca dhammā paṭhamañāṇavajjhā, sesā kāmarāgapaṭighā oḷārikā dutiyañāṇavajjhā, sukhumā tatiyañāṇavajjhā, rūparāgādayo pañcapi catutthañāṇavajjhā eva. Paratopi ca yattha yattha evasaddena niyamaṁ na karissāma. Tattha tattha yaṁ yaṁ "upariñāṇavajjho"ti vakkhāma, so so purimañāṇehi hatāpāyagamanīyādibhāvova hutvā upariñāṇavajjho hotīti veditabbo.

Kilesesu diṭṭhivicikicchā paṭhamañāṇavajjhā, doso tatiyañāṇavajjho, lobhamohamānathina-uddhacca-ahirika-anottappāni catutthañāṇavajjhāni.

Micchattesu micchādiṭṭhi musāvādo micchākammanto micchā-ājīvoti ime paṭhamañāṇavajjhā, micchāsaṅkappo pisuṇavācā pharusavācāti ime tatiyañāṇavajjhā, cetanāyeva cettha **vācā**ti veditabbā. Samphappalāpa micchāvāyāma sati samādhi vimutti ñāṇāni catutthañāṇavajjhāni.

Lokadhammesu paṭigho tatiyañāṇavajjho, anunayo catutthañāṇavajjho, yase ca pasaṁsāya ca anunayo catutthañāṇavajjhoti eke. Macchariyāni paṭhamañāṇavajjhāneva.

သတ္တာ။ တေ ဟိ ထာမဂတတ္တာ ပုနပ္ပုနံ ကာမရာဂါဒီနံ ဥပ္ပတ္တိဟေတုဘာဝေန အနုသေန္တိယေဝါတိ အနုသယာ။

မလာတိ တေလဉ္ဇနကလလံ ဝိယ သယဉ္စ အသုဒ္ဓတ္တာ, အညေသဉ္စ အသုဒ္ဓဘာဝကရဏတော လောဘဒေါသမောဟာ တယော။

အကုသလကမ္မပထာတိ အကုသလကမ္မဘာဝေန စေဝ ဒုဂ္ဂတီနဉ္စ ပထဘာဝေန ပါဏာတိပါတော အဒိန္နာဒါနံ ကာမေသုမိစ္ဆာစာရော မုသာဝါဒေါ ပိသုဏဝါစာ ဖရုသဝါစာ သမ္ဖပ္ပလာပေါ အဘိဇ္ဈာ ဗျာပါဒေါ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိတိ ဣမေ ဒသ။

အကုသလစိတ္တုပ္ပါဒါတိ လောဘမူလာ အဋ္ဌ ဒေါသမူလာ ဒွေ မောဟမူလာ ဒွေတိ ဣမေ ဒွါဒသ။

၈၃၀။ ဣတိ ဧတေသံ သံယောဇနာဒီနံ ဓမ္မာနံ ဧတာနိ ယထာယောဂံ ပဟာနကရာနိ။ ကထံ? သံယောဇနေသု တာဝ သက္ကာယဒိဋ္ဌိ ဝိစိကိစ္ဆာ သီလဗ္ဗတပရာမာသော အပါယဂမနီယာ စ ကာမရာဂပဋိဃာတိ ဧတေ ပဉ္စ ဓမ္မာ ပဌမဉာဏဝဇ္ဈာ၊ သေသာ ကာမရာဂပဋိဃာ သြဠာရိကာ ဒုတိယဉာဏဝဇ္ဈာ၊ သုခုမာ တတိယဉာဏဝဇ္ဈာ၊ ရူပရာဂါဒယော ပဉ္စပိ စတုတ္ထဉာဏဝဇ္ဈာ ဧဝ။ ပရတောပိ စ ယတ္ထ ယတ္ထ ဧဝသဒ္ဒေန နိယမံ န ကရိဿာမ။ တတ္ထ တတ္ထ ယံ ယံ "ဥပရိဉာဏဝဇ္ဈော"တိ ဝက္ခာမ၊ သော သော ပုရိမဉာဏေဟိ ဟတာပါယဂမနီယာဒိဘာဝေါဝ ဟုတ္ဝာ ဥပရိဉာဏဝဇ္ဈော ဟောတီတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။

ကိလေသေသု ဒိဋ္ဌိဝိစိကိစ္ဆာ ပဌမဉာဏဝဇ္ဈာ၊ ဒေါသော တတိယဉာဏဝဇ္ဈော၊ လောဘမောဟမာနထိနဥ္ဒ္ဓစ္စအဟိရိကအနောတ္တပ္ပါနိ စတုတ္ထဉာဏဝဇ္ဈာနိ။

မိစ္ဆတ္တေသု မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိ မုသာဝါဒေါ မိစ္ဆာကမ္မန္တော မိစ္ဆာအာဇီဝေါတိ ဣမေ ပဌမဉာဏဝဇ္ဈာ၊ မိစ္ဆာသင်္ကပ္ပေါ ပိသုဏဝါစာ ဖရုသဝါစာတိ ဣမေ တတိယဉာဏဝဇ္ဈာ၊ စေတနာယေဝ စေတ္ထ **ဝါစာ**တိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ သမ္ဖပ္ပလာပံ မိစ္ဆာဝါယာမံ သတိ သမာဓိဝိမုတ္တိဉာဏာနိ စတုတ္ထဉာဏဝဇ္ဈာနိ။

လောကဓမ္မေသု ပဋိဃော တတိယဉာဏဝဇ္ဈော၊ အနုနယော စတုတ္ထဉာဏဝဇ္ဈော၊ ယသေ စ ပသံသာယ စ အနုနယော စတုတ္ထဉာဏဝဇ္ဈောတိ ဧကေ။ မစ္ဆရိယာနိ ပဌမဉာဏဝဇ္ဈာနေဝ။

Vipallāsesu anicce niccaṁ, anattani attāti ca saññācittadiṭṭhivipallāsā, dukkhe sukhaṁ, asubhe subhanti diṭṭhivipallāso cāti ime paṭhamañāṇavajjhā, asubhe subhanti saññācittavipallāsā tatiyañāṇavajjhā, dukkhe sukhanti saññācittavipallāsā catutthañāṇavajjhā.

Ganthesu sīlabbataparāmasa idaṁsaccābhinivesakāyaganthā paṭhamañāṇavajjhā, byāpādakāyagantho tatiyañāṇavajjho, itaro catutthañāṇavajjho.

Agati paṭhamañāṇavajjhāva.

Āsavesu diṭṭhāsavo paṭhamañāṇavajjho, kāmāsavo tatiyañāṇavajjho, itare dve catutthañāṇavajjhā. Oghayogesupi eseva nayo.

Nīvaraṇesu vicikicchānīvaraṇaṁ paṭhamañāṇavajjhaṁ, kāmacchando byāpādo kukkuccanti tīṇi tatiyañāṇavajjhāni, thinamiddha-uddhaccāni catutthañāṇavajjhāni.

Parāmāso paṭhamañāṇavajjhova.

Upādānesu sabbesampi lokiyadhammānaṁ vatthukāmavasena kāmāti āgatattā rūpārūparāgopi kāmupādāne patati, tasmā taṁ catutthañāṇavajjhaṁ, sesāni paṭhamañāṇavajjhāni.

Anusayesu diṭṭhivicikicchānusayā paṭhamañāṇavajjhāva, kāmarāga paṭighānusayā tatiyañāṇavajjhā, māna bhavarāgāvijjānusayā catutthañāṇavajjhā.

Malesu dosamalaṁ tatiyañāṇavajjhaṁ, itarāni catutthañāṇavajjhāni.

Akusalakammapathesu pāṇātipāto adinnādānaṁ micchācāro musāvādo micchādiṭṭhīti ime paṭhamañāṇavajjhā, pisuṇavācā pharusavācā byāpādoti tayo tatiyañāṇavajjhā, samphappalāpābhijjhā catutthañāṇavajjhā.

Akusalacittappādesu cattāro diṭṭhigatasampayuttā vicikicchāsampayutto cāti pañca paṭhamañāṇavajjhāva, dve paṭighasampayuttā tatiyañāṇavajjhā, sesā catutthañāṇavajjhāti.

Yañca yena vajjhaṁ, taṁ tena pahātabbaṁ nāma. Tena vuttaṁ “iti etesaṁ saṁyojanādīnaṁ dhammānaṁ etāni yathāyogaṁ pahānakarānī”ti.

ဝိပလ္လာသေသု အနိစ္စေ နိစ္စံ, အနတ္တနိ အတ္တာတိ စ သညာစိတ္တဒိဋ္ဌိဝိပလ္လာသာ၊ ဒုက္ခေ သုခံ, အသုဘေ သုဘန္တိ ဒိဋ္ဌိဝိပလ္လာသော စာတိ ဣမေ ပဌမဉာဏဝတ္ထွာ၊ အသုဘေ သုဘန္တိ သညာစိတ္တဝိပလ္လာသာ တတိယဉာဏဝတ္ထွာ၊ ဒုက္ခေ သုခန္တိ သညာစိတ္တဝိပလ္လာသာ စတုတ္ထဉာဏဝတ္ထွာ။

ဂန္ထေသု သီလဗ္ဗတပရာမာသ ဣဒံသစ္စာဘိနိဝေသကာယဂန္ထာ ပဌမဉာဏဝတ္ထွာ၊ ဗျာပါဒကာယဂန္ထော တတိယဉာဏဝတ္ထွော၊ ဣတရော စတုတ္ထဉာဏဝတ္ထွော။

အဂတိ ပဌမဉာဏဝတ္ထွာဝ။

အာသဝေသု ဒိဋ္ဌာသဝေါ ပဌမဉာဏဝတ္ထွော၊ ကာမာသဝေါ တတိယဉာဏဝတ္ထွော၊ ဣတရေ ဒွေ စတုတ္ထဉာဏဝတ္ထွာ။ ဩဃယောဂေသုပိ ဧသေဝ နယော။

နီဝရဏေသု ဝိစိကိစ္ဆာနီဝရဏံ ပဌမဉာဏဝတ္ထုံ၊ ကာမစ္ဆန္ဒော ဗျာပါဒော ကုက္ကုစ္စန္တိ တီဏိ တတိယဉာဏဝတ္ထွာနိ၊ ထိနမိဒ္ဓဥဒ္ဓစ္စာနိ စတုတ္ထဉာဏဝတ္ထွာနိ။

ပရာမာသော ပဌမဉာဏဝတ္ထွောဝ။

ဥပါဒါနေသု သဗ္ဗေသမ္ပိ လောကိယဓမ္မာနံ ဝတ္ထုကာမဝသေန ကာမာတိ အာဂတတ္တာ ရူပါရူပရာဂေါပိ ကာမုပါဒါနေ ပတတိ၊ တသ္မာ တံ စတုတ္ထဉာဏဝတ္ထုံ၊ သေသာနိ ပဌမဉာဏဝတ္ထွာနိ။

အနုသယေသု ဒိဋ္ဌိဝိစိကိစ္ဆာနုသယာ ပဌမဉာဏဝတ္ထွာဝ၊ ကာမရာဂပဋိဃာနုသယာ တတိယဉာဏဝတ္ထွာ၊ မာနဘဝရာဂါဝိဇ္ဇာနုသယာ စတုတ္ထဉာဏဝတ္ထွာ။

မလေသု ဒေါသမလံ တတိယဉာဏဝတ္ထုံ၊ ဣတရာနိ စတုတ္ထဉာဏဝတ္ထွာနိ။

အကုသလကမ္မပထေသု ပါဏာတိပါတော အဒိန္နာဒါနံ မိစ္ဆာစာရော မုသာဝါဒေါ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိတိ ဣမေ ပဌမဉာဏဝတ္ထွာ၊ ပိသုဏဝါစာ ဖရုသဝါစာ ဗျာပါဒေါတိ တယော တတိယဉာဏဝတ္ထွာ၊ သမ္ဖပ္ပလာပါဘိဇ္ဈာ စတုတ္ထဉာဏဝတ္ထွာ။

အကုသလစိတ္တုပ္ပါဒေသု စတ္တာရော ဒိဋ္ဌဂတသမ္ပယုတ္တာ ဝိစိကိစ္ဆာသမ္ပယုတ္တော စာတိ ပဉ္စ ပဌမဉာဏဝတ္ထွာဝ၊ ဒွေ ပဋိဃသမ္ပယုတ္တာ တတိယဉာဏဝတ္ထွာ၊ သေသာ စတုတ္ထဉာဏဝတ္ထွာတိ။

ယဉ္စ ယေန ဝတ္ထုံ၊ တံ တေန ပဟာတဗ္ဗံ နာမ။ တေန ဝုတ္တံ ‘‘ဣတိ ဧတေသံ သံယောဇနာဒိနံ ဓမ္မာနံ ဧတာနိ ယထာယောဂံ ပဟာနကရာနီ’’တိ။

831. Kiṁ panetāni ete dhamme atītānāgate pajahanti udāhu paccuppanneti. Kiṁ panettha yadi tāva atītānāgate, aphalo vāyāmo āpajjati. Kasmā? Pahātabbānaṁ natthitāya. Atha paccuppanne, tathāpi aphalo, vāyāmena saddhiṁ pahātabbānaṁ atthitāya, saṁkilesikā ca maggabhāvanā āpajjati, vippayuttatā vā kilesānaṁ, na ca paccuppannakileso cittavippayutto nāma atthīti. Nāyaṁ[1] āveṇikā codanā. Pāḷiyaṁyeva[2] hi "svāyaṁ[3] kilese pajahati, atīte kilese pajahati, anāgate kilese pajahati, paccuppanne kilese pajahatī"ti vatvā, puna "hañci atīte kilese pajahati, tenahi khīṇaṁ khepeti, niruddhaṁ nirodheti, vigataṁ vigameti, atthaṅgataṁ atthaṅgameti. Atītaṁ yaṁ natthi, taṁ pajahatī"ti ca vatvā, "na atīte kilese pajahatī"ti paṭikkhittaṁ.

Tathā "hañci anāgate kilese pajahati, tenahi ajātaṁ pajahati, anibbattaṁ pajahati, anuppannaṁ pajahati, apātubhūtaṁ pajahati. Anāgataṁ yaṁ natthi, taṁ pajahatī"ti ca vatvā, "na anāgate kilese pajahatī"ti paṭikkhittaṁ.

Tathā "hañci paccuppanne kilese pajahati, tenahi ratto rāgaṁ pajahati. Duṭṭho dosaṁ, mūḷho mohaṁ, vinibaddho mānaṁ, parāmaṭṭho diṭṭhiṁ, vikkhepagato uddhaccaṁ, aniṭṭhaṅgato vicikicchaṁ, thāmagato anusayaṁ pajahati. Kaṇhasukkā dhammā yuganaddhāva vattanti. Saṁkilesikā maggabhāvanā hotī"ti ca vatvā, "na atīte kilese pajahati, na anāgate, na paccuppanne kilese pajahatī"ti sabbaṁ paṭikkhipitvā, "tenahi natthi maggabhāvanā, natthi phalasacchikiriyā, natthi kilesappahānaṁ, natthi dhammābhisamayo"ti pañhāpariyosāne "na hi natthi maggabhāvanā -pa- natthi dhammābhisamayo"ti paṭijānitvā "yathā kathaṁ viyā"ti vutte idaṁ vuttaṁ—

> "Seyyathāpi taruṇo rukkho ajātaphalo, tamenaṁ puriso mūle[4] chindeyya, ye tassa rukkhassa ajātaphalā, te ajātāyeva na jāyanti, anibbattāyeva na nibbattanti, anuppannāyeva na uppajjanti, apātubhūtāyeva na pātubhavanti,

1. Ayaṁ (Ka)
2. Paṭisaṁ 394. 5 piṭṭhesu.
3. Yvāyaṁ (Pāḷi-potthake)
4. Mūlaṁ (I, Ka)

၈၃၁။ ကိ[1] ပနေတာနိ ဧတေ ဓမ္မေ အတီတာနာဂတေ ပဇဟန္တိ ဥဒါဟု ပစ္စုပ္ပန္နေတိ။ ကိံ ပနေတ္ထ ယဒိ တာဝ အတီတာနာဂတေ၊ အဖလော ဝါယာမော အာပဇ္ဇတိ။ ကသ္မာ? ပဟာတဗ္ဗာနံ နတ္ထိတာယ။ အထ ပစ္စုပ္ပန္နေ၊ တထာပိ အဖလော, ဝါယာမေန သဒ္ဓိံ ပဟာတဗ္ဗာနံ အတ္ထိတာယ၊ သံကိလေသိကာ စ မဂ္ဂဘာဝနာ အာပဇ္ဇတိ, ဝိပ္ပယုတ္တတာ ဝါ ကိလေသာနံ၊ န စ ပစ္စုပ္ပန္န-ကိလေသော စိတ္တဝိပ္ပယုတ္တော နာမ အတ္ထိတိ။ နာယံ[2] အာဝေဏိကာ စောဒနာ။ ပါဠိယံယေဝ[3] ဟိ "သ္វာယံ[4] ကိလေသေ ပဇဟတိ၊ အတီတေ ကိလေသေ ပဇဟတိ၊ အနာဂတေ ကိလေသေ ပဇဟတိ၊ ပစ္စုပ္ပန္နေ ကိလေသေ ပဇဟတိ"တိ ဝတ္ဝာ, ပုန "ဟန္ဒိ အတီတေ ကိလေသေ ပဇဟတိ၊ တေနဟိ ခီဏ်ံ ခေပေတိ၊ နိရုဒ္ဓံ နိရောဓေတိ၊ ဝိဂတံ ဝိဂမေတိ၊ အတ္ထင်္ဂတံ အတ္ထင်္ဂမေတိ။ အတီတံ ယံ နတ္ထိ၊ တံ ပဇဟတီ"တိ စ ဝတ္ဝာ, "န အတီတေ ကိလေသေ ပဇဟတီ"တိ ပဋိက္ခိတ္တံ။

တထာ "ဟန္ဒိ အနာဂတေ ကိလေသေ ပဇဟတိ၊ တေနဟိ အဇာတံ ပဇဟတိ၊ အနိဗ္ဗတ္တံ ပဇဟတိ၊ အနုပ္ပန္နံ ပဇဟတိ၊ အပါတုဘူတံ ပဇဟတိ။ အနာဂတံ ယံ နတ္ထိ၊ တံ ပဇဟတီ"တိ စ ဝတ္ဝာ, "န အနာဂတေ ကိလေသေ ပဇဟတီ"တိ ပဋိက္ခိတ္တံ။

တထာ "ဟန္ဒိ ပစ္စုပ္ပန္နေ ကိလေသေ ပဇဟတိ၊ တေနဟိ ရတ္တော ရာဂံ ပဇဟတိ။ ဒုဋ္ဌော ဒေါသံ၊ မူဠှော မောဟံ၊ ဝိနိဗဒ္ဓော မာနံ၊ ပရာမဋ္ဌော ဒိဋ္ဌိံ၊ ဝိက္ခေပဂတော ဥဒ္ဓစ္စံ၊ အနိဋ္ဌင်္ဂတော ဝိစိကိစ္ဆံ၊ ထာမဂတော အနုသယံ ပဇဟတိ။ ကဏှသုက္ကာ ဓမ္မာ ယုဂနဒ္ဓါ ဝတ္တန္တိ။ သံကိလေသိကာ မဂ္ဂဘာဝနာ ဟောတီ"တိ စ ဝတ္ဝာ, "န အတီတေ ကိလေသေ ပဇဟတိ၊ န အနာဂတေ၊ န ပစ္စုပ္ပန္နေ ကိလေသေ ပဇဟတီ"တိ သဗ္ဗံ ပဋိက္ခိပိတ္ဝာ, "တေနဟိ နတ္ထိ မဂ္ဂဘာဝနာ၊ နတ္ထိ ဖလသစ္ဆိကိရိယာ၊ နတ္ထိ ကိလေသပ္ပဟာနံ၊ နတ္ထိ ဓမ္မာ-ဘိသမယော"တိ ပဉ္ဟာပရိယောသာနေ "န ဟိ နတ္ထိ မဂ္ဂဘာဝနာ။ပ။ နတ္ထိ ဓမ္မာဘိသမယော"တိ ပဋိဇာနိတ္ဝာ "ယထာ ကထံ ဝိယာ"တိ ဝုတ္တေ ဣဒံ ဝုတ္တံ—

> "သေယျထာပိ တရုဏော ရုက္ခော အဇာတဖလော၊ တမေနံ ပုရိသော မူလေ[5] ဆိန္ဒေယျ၊ ယေ တဿ ရုက္ခဿ အဇာတဖလာ၊ တေ အဇာတာယေဝ န ဇာယန္တိ၊ အနိဗ္ဗတ္တာယေဝ န နိဗ္ဗတ္တန္တိ၊ အနုပ္ပန္နာယေဝ န ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ အပါတုဘူတာယေဝ န ပါတုဘဝန္တိ၊

၁-အယံ (က)
၂-ယ္ဝာယံ (ပါဠိပေါတ္ထကေ)
၃-ပဋိသံ ၃၉၄-၅-ဝိဓေဿု။
၄-မူလံ (ဋီ၊က)

evameva uppādo hetu uppādo paccayo kilesānaṁ nibbattiyāti uppāde ādīnavaṁ disvā anuppāde cittaṁ pakkhandati, anuppāde cittassa[1] pakkhandattā ye āyūhanapaccayā kilesā nibbatteyyuṁ, te ajātāyeva na jāyanti -pa-. Apātubhūtāyeva na pātubhavanti, evaṁ hetunirodhā dukkhanirodho. Pavattaṁ hetu -pa-. Nimittaṁ hetu -pa-. Āyūhanā hetu -pa-. Anāyūhane cittassa[1] pakkhandattā ye āyūhanapaccayā kilesā nibbatteyyuṁ, te ajātāyeva -pa- apātubhūtāyeva na pātubhavanti, evaṁ hetunirodhā dukkhanirodho. Evaṁ atthi maggabhāvanā, atthi phalasacchikiriyā, atthi kilesappahānaṁ, atthi dhammābhisamayo"ti[2].

832. Etena kiṁ dīpitaṁ hoti? Bhūmiladdhānaṁ kilesānaṁ pahānaṁ dīpitaṁ hoti. Bhūmiladdhā pana kiṁ atītānāgatā udāhu paccuppannāti. Bhūmiladdhuppannā eva nāma te.

833. Uppannaṁ hi vattamānabhūtāpagatokāsakatabhūmiladdhavasena anekappabhedaṁ. Tattha sabbampi uppādajarābhaṅgasamaṅgisaṅkhātaṁ **vattamānuppannaṁ** nāma. Ārammaṇarasaṁ anubhavitvā niruddhaṁ anubhūtāpagatasaṅkhātaṁ kusalākusalaṁ uppādādittayaṁ anuppatvā niruddhaṁ bhūtāpagata[3] saṅkhātaṁ sesasaṅkhatañca **bhūtāpagatuppannaṁ** nāma. "Yānissa tāni pubbekatāni kammānī"ti[4] evamādinā nayena vuttaṁ kammaṁ atītampi samānaṁ aññaṁ vipākaṁ paṭibāhitvā attano vipākassokāsaṁ katvā ṭhitattā tathā katokāsañca vipākaṁ anuppannampi samānaṁ evaṁ kate okāse ekantena uppajjanato **okāsakatuppannaṁ** nāma. Tāsu tāsu bhūmīsu asamūhataṁ akusalaṁ **bhūmiladdhuppannaṁ** nāma.

834. Ettha ca bhūmiyā bhūmiladdhassa ca nānattaṁ veditabbaṁ. **Bhūmī**ti hi vipassanāya ārammaṇabhūtā tebhūmakā pañcakkhandhā. **Bhūmiladdhaṁ** nāma tesu khandhesu uppattiraham kilesajātaṁ. Tenahi sā bhūmiladdhā nāma hotīti tasmā bhūmiladdhanti vuccati, sā ca kho na ārammaṇavasena.

1. Cittaṁ (Ka) 2. Paṭilaṁ 395 piṭṭhe. 3. Hutvāpagata (I, Ka) 4. Ma 3. 203 piṭṭhe.

ဧဝမေဝ ဥပ္ပါဒေါ ဟေတု ဥပ္ပါဒေါ ပစ္စယော ကိလေသာနံ နိဗ္ဗတ္တိယာတိ ဥပ္ပါဒေ အာဒီနဝံ ဒိသွာ အနုပ္ပါဒေ စိတ္တံ ပက္ခန္ဒတိ၊ အနုပ္ပါဒေ စိတ္တဿ[2] ပက္ခန္ဒတ္တာ ယေ အာယူဟနပစ္စယာ ကိလေသာ နိဗ္ဗတ္တေယ္యုံ၊ တေ အဇာတာယေဝ နု ဇာယန္တိ။ပ။ အပါတုဘူတာယေဝ နု ပါတုဘဝန္တိ၊ ဧဝံ ဟေတုနိရောဓော ဒုက္ခနိရောဓော။ ပဝတ္တံ ဟေတု။ပ။ နိမိတ္တံ ဟေတု။ပ။ အာယူဟနာ ဟေတု။ပ။ အနာယူဟနေ စိတ္တဿ[2] ပက္ခန္ဒတ္တာ ယေ အာယူဟနပစ္စယာ ကိလေသာ နိဗ္ဗတ္တေယ္యုံ၊ တေ အဇာတာယေဝ။ပ။ အပါတုဘူယာယေဝ နု ပါတုဘဝန္တိ၊ ဧဝံ ဟေတုနိရောဓော ဒုက္ခနိရောဓော။ ဧဝံ အတ္ထိ မဂ္ဂဘာဝနာ၊ အတ္ထိ ဖလသစ္ဆိကိရိယာ၊ အတ္ထိ ကိလေသပ္ပဟာနံ၊ အတ္ထိ ဓမ္မာဘိသမယော"တိ ၂။

၈၃၂။ တေန ကိं ဒီပိတံ ဟောတိ? ဘူမိလဒ္ဓါနံ ကိလေသာနံ ပဟာနံ ဒီပိတံ ဟောတိ။ ဘူမိလဒ္ဓါ ပန ကိं အတီတာနာဂတာ ဥဒါဟု ပစ္စုပ္ပန္နာတိ။ ဘူမိလဒ္ဓုပ္ပန္နာ ဧဝ နာမ တေ။

၈၃၃။ ဥပ္ပန္နံ ဟိ ဝတ္တမာနဘူတာပဂတောကာသကတဘူမိလဒ္ဓဝသေန အနေကပ္ပဘေဒံ။ တတ္ထ သဗ္ဗမ္ပိ ဥပ္ပါဒဇရာဘင်္ဂသမင်္ဂိသင်္ခါတံ **ဝတ္တမာနုပ္ပန္နံ** နာမ။ အာရမ္မဏရသံ အနုဘဝိတ္ဝာ နိရုဒ္ဓံ အနုဘူတာပဂတသင်္ခါတံ ကုသလာကုသလံ ဥပ္ပါဒါဒိတ္တယံ အနုပ္ပတ္တွာ နိရုဒ္ဓံ ဘူတာပဂတ[3] သင်္ခါတံ သေသသင်္ခတဉ္စ **ဘူတာပဂတုပ္ပန္နံ** နာမ။ "ယာနိဿ တာနိ ပုဗ္ဗေကတာနိ ကမ္မာနိ"တိ[4] ဧဝမာဒိနာ နယေန ဝုတ္တံ ကမ္မံ အတီတမ္ပိ သမာနံ အညံ ဝိပါကံ ပဋိဗာဟိတ္ဝာ အတ္တနော ဝိပါကဿောကာသံ ကတ္ဝာ ဋ္ဌိတတ္တာ တထာ ကတောကာသဉ္စ ဝိပါကံ အနုပ္ပဒ္ဒမ္ပိ သမာနံ ဧဝံ ကတေ သြကာသေ ကေနစိနေန ဥပ္ပဇ္ဇနတော **သြကာသကတုပ္ပန္နံ** နာမ။ တာသု တာသု ဘူမီသု အသမူဟတံ အကုသလံ **ဘူမိလဒ္ဓုပ္ပန္နံ** နာမ။

၈၃၄။ ဣဓ စ ဘူမိယာ ဘူမိလဒ္ဓဿ စ နာနတ္တံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ **ဘူမီ**တိ ဟိ ဝိပဿနာယ အာရမ္မဏဘူတာ တေဘူမကာ ပဉ္စက္ခန္ဓာ။ **ဘူမိလဒ္ဓံ** နာမ တေသု ခန္ဓေသု ဥပ္ပတ္တိရဟံ ကိလေသဇာတံ။ တေနဟိ သာ ဘူမိလဒ္ဓါ နာမ ဟောတီတိ တသ္မာ ဘူမိလဒ္ဓန္တိ ဝုစ္စတိ၊ သာ စ ခေါ န အာရမ္မဏဝသေန။

၁-ဇိတ္တံ (က) ၂-ပဋိသံ ၃၉၅-ပိဋ္ဌေ။ ၃-ဟုတ္ဝာပဂတ (ဋီ၊ က) ၄-မ ၃-၂၀၃-ပိဋ္ဌေ။

Ārammaṇavasena hi sabbepi atītānāgate pariññātepi ca khīṇāsavānaṁ khandhe ārabbha kilesā uppajjanti Mahākaccāna-uppalavaṇṇādīnaṁ khandhe ārabbha Soreyyaseṭṭhi Nandamāṇavakādīnaṁ[1] viya. Yadi ca taṁ bhūmiladdhaṁ nāma siyā, tassa appaheyyato na koci bhavamūlaṁ pajaheyya. Vatthuvasena pana bhūmiladdhaṁ veditabbaṁ. Yattha yattha hi vipassanāya apariññātā khandhā uppajjanti, tattha tattha uppādato pabhuti tesu vaṭṭamūlaṁ kilesajātaṁ anuseti. Taṁ appahīnaṭṭhena bhūmiladdhanti veditabbaṁ.

835. Tattha ca yassa yesu khandhesu appahīnaṭṭhena anusayitā kilesā, tassa te eva khandhā tesaṁ kilesānaṁ vatthu, na aññesaṁ santakā khandhā. Atītakkhandhesu ca appahīnānusayitānaṁ kilesānaṁ atītakkhandhāva vatthu, na itare. Esa nayo anāgatādīsu. Tathā kāmāvacarakkhandhesu appahīnānusayitānaṁ kilesānaṁ kāmāvacarakkhandhāva vatthu, na itare. Esa nayo rūpārūpāvacaresu. Sotāpannādīsu pana yassa yassa ariyapuggalassa khandhesu taṁ taṁ vaṭṭamūlaṁ kilesajātaṁ tena tena maggena pahīnaṁ, tassa tassa te te khandhā pahīnānaṁ tesaṁ tesaṁ vaṭṭamūlakilesānaṁ avatthuto bhūmīti saṅkhaṁ na labhanti. Puthujjanassa sabbasova vaṭṭamūlakilesānaṁ appahīnattā yaṁkiñci kariyamānaṁ kammaṁ kusalaṁ akusalaṁ vā hoti. Iccassa kammakilesapaccayā vaṭṭaṁ vaṭṭati. Tassetaṁ vaṭṭamūlaṁ rūpakkhandheyeva, na vedanākkhandhādīsu. Viññāṇakkhandheyeva vā, na rūpakkhandhādīsūti na vattabbaṁ. Kasmā? Avisesena pañcasupi khandhesu anusayitattā.

836. Kathaṁ? Pathavīrasādi viya rukkhe. Yathā hi mahārukkhe pathavītalaṁ adhiṭṭhāya pathavīrasañca āporasañca nissāya happaccayā mūla khandha sākhapasākha pallava palāsa puppha phalehi vaḍḍhitvā nabhaṁ pūretvā yāva kappāvasānā bījaparamparāya rukkhapaveṇiṁ santānayamāne[2] ṭhite taṁ pathavīrasādimūleyeva, na khandhādīsu -pa- phaleyeva vā, na mūlādīsūti na vattabbaṁ. Kasmā? Avisesena sabbesu mūlādīsu anugatattāti.

Yathā pana tasseva rukkhassa pupphaphalādīsu nibbinno koci puriso catūsu disāsu maṇḍūkakaṇṭakaṁ nāma visakaṇṭakaṁ ākoṭeyya, atha

1. Dhammapada-Ṭṭha 9. 69 gāthāvaṇṇanāsu. 2. Sandhāyamāne (I, Ka)

အာရမ္မဏဝသေန ဟိ သဗ္ဗေပိ အတီတာနာဂတေ ပရိညာတေပိ စ ခီဏာသဝါနံ ခန္ဓေ အာရဗ္ဘ ကိလေသာ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ မဟာကစ္စာနဥပ္ပလဝဏ္ဏာဒီနံ ခန္ဓေ အာရဗ္ဘ သောရေယ္ယသေဋ္ဌိ နန္ဒမာဏဝကာဒီနံ[1] ဝိယ။ ယဒိ စ တံ ဘူမိလဒ္ဓံ နာမ သိယာ၊ တဿ အပ္ပဟေယ္ယတော နာ ကောစိ ဘဝမူလံ ပဇဟေယ္ယ။ ဝတ္ထုဝသေန ပန ဘူမိလဒ္ဓံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ယတ္ထ ယတ္ထ ဟိ ဝိပဿနာယ အပရိညာတာ ခန္ဓာ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ တတ္ထ တတ္ထ ဥပ္ပါဒတော ပဘုတိ တေသု ဝဋ္ဋမူလံ ကိလေသဇာတံ အနုသေတိ။ တံ အပ္ပဟီနဋ္ဌေန ဘူမိလဒ္ဓန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

၈၃၅။ တတ္ထ စ ယဿ ယေသု ခန္ဓေသု အပ္ပဟီနဋ္ဌေန အနုသယိတာ ကိလေသာ၊ တဿ တေ ဧဝ ခန္ဓာ တေသံ ကိလေသာနံ ဝတ္ထု၊ နာ အညေသံ သန္တကာ ခန္ဓာ။ အတီတက္ခန္ဓေသု စ အပ္ပဟီနာနုသယိတာနံ · ကိလေသာနံ အတီတက္ခန္ဓာဝ ဝတ္ထု၊ နာ ဇာတရေ။ သေ နယော အနာဂတာဒီသု။ တထာ ကာမာဝစရက္ခန္ဓေသု အပ္ပဟီနာနုသယိတာနံ ကိလေသာနံ ကာမာဝစရက္ခန္ဓာဝ ဝတ္ထု၊ နာ ဇာတရေ။ သေ နယော ရူပါရူပါဝစရေသု။ သောတာပန္နာဒီသု ပန ယဿ ယဿ အရိယပုဂ္ဂလဿ ခန္ဓေသု တံ တံ ဝဋ္ဋမူလံ ကိလေသဇာတံ တေန တေန မဂ္ဂေန ပဟီနံ၊ တဿ တဿ တေ တေ ခန္ဓာ ပဟီနာနံ တေသံ တေသံ ဝဋ္ဋမူလကိလေသာနံ အဝတ္ထုတော ဘူမီတိ သင်္ခံ နာ လဘန္တိ။ ပုထုဇ္ဇနဿ သဗ္ဗသောဝ ဝဋ္ဋမူလကိလေသာနံ အပ္ပဟီနတ္တာ ယံကိဉ္စိ ကရိယမာနံ ကမ္မံ ကုသလံ အကုသလံ ဝါ ဟောတိ။ ဇာစ္စာဿ ကမ္မကိလေသပစ္စယာ ဝဋ္ဋံ ဝဋ္ဋတိ။ တသ္မေတံ ဝဋ္ဋမူလံ ရူပက္ခန္ဓေယေဝ၊ နာ ဝေဒနာက္ခန္ဓာဒီသု။ ဝိညာဏက္ခန္ဓေယေဝ ဝါ၊ နာ ရူပက္ခန္ဓာဒီသူတိ နာ ဝတ္တဗ္ဗံ။ ကသ္မာ? အဝိသေသေန ပဉ္စသုပိ ခန္ဓေသု အနုသယိတတ္တာ။

၈၃၆။ ကထံ? ပထဝီရသာဒိ ဝိယ ရုက္ခေ။ ယထာ ဟိ မဟာရုက္ခေ ပထဝီတလံ အဓိဋ္ဌာယ ပထဝီရသဉ္စ အာပေါရသဉ္စ နိဿာယ တပ္ပစ္စယာ မူလ ခန္ဓ သာခ-ပသာခ ပလ္လဝ ပလာသ ပုပ္ဖ ဖလေဟိ ဝဍ္ဎိတ္ဝာ နဘံ ပူရေတ္ဝာ ယာဝ ကပ္ပါဝသာနာ ဗီဇပရမ္ပရာယ ရုက္ခပဝေဏိံ သန္ဓာနယမာနေ[2] ဋ္ဌိတေ တံ ပထဝီရသာဒိ-မူလေယေဝ၊ နာ ခန္ဓာဒီသု။ပ။ ဖလေယေဝ ဝါ၊ နာ မူလာဒီသူတိ နာ ဝတ္တဗ္ဗံ။ ကသ္မာ? အဝိသေသေန သဗ္ဗေသု မူလာဒီသု အနုဂတတ္တာတိ။

ယထာ ပန တသ္မေဝ ရုက္ခသ ပုပ္ဖဖလာဒီသု နိဗ္ဗိန္ဒနော ကောစိ ပုရိသော စတူသု ဒိသာသု မဏ္ဍူကကဏ္ဋကံ နာမ ဝိသကဏ္ဋကံ အာကောဋေ့ယျ၊ အထ

1-ခမ္ဘဝ-၄ ၉-၆၉-ဂါထာဝဏ္ဏနာသု။ 2-သန္ဓာယမာနေ (ဋ၊က)

so rukkho tena visasamphassena phuṭṭho pathavīrasa-āporasānaṁ pariyādiṇṇattā appasavanadhammataṁ āgamma puna santānaṁ nibbattetuṁ na sakkuṇeyya, evameva khandhapavattiyaṁ nibbinno kulaputto tassa purisassa catūsu disāsu rukkhe visayojanaṁ viya attano santāne catumaggabhāvanaṁ ārabhati. Athassa so khandhasantāno tena catumaggavisasamphassena sabbaso vaṭṭamūlakakilesānaṁ pariyādiṇṇattā kiriyabhāvamatta-upagatakāyakammādisabbakammappabhedo hutvā āyatiṁ punabbhavānabhinibbattanadhammataṁ āgamma bhavantarasantānaṁ nibbattetuṁ na sakkoti. Kevalaṁ carimaviññāṇanirodhena nirindhano viya jātavedo anupādāno parinibbāyati, evaṁ bhūmiyā bhūmiladdhassa ca nānattaṁ veditabbaṁ.

837. Apica aparampi samudācāra ārammaṇādhiggahita avikkhambhita-asamūhatavasena catubbidhaṁ uppannaṁ. Tattha vattamānuppannameva **samudācāruppannaṁ.** Cakkhādīnaṁ pana āpāthagate ārammaṇe pubbabhāge anuppajjamānampi kilesajātaṁ ārammaṇassa adhiggahitattā eva aparabhāge ekantena uppattito **ārammaṇādhiggahituppannan**ti vuccati, Kalyāṇigāme piṇḍāya carato Mahātissattherassa visabhāgarūpadassanena uppannakilesajātaṁ viya. Samathavipassanānaṁ aññataravasena avikkhambhitaṁ kilesajātaṁ cittasantatimanārūḷhampi uppattinivārakassa hetuno abhāvā **avikkhambhituppannaṁ** nāma. Samathavipassanāvasena pana vikkhambhitampi ariyamaggena asamūhatattā uppattidhammataṁ anatītatāya **asamūhatuppannan**ti vuccati, ākāsena gacchantassa aṭṭhasamāpattilābhino therassa kusumitarukkhe upavane pupphāni uccinantassa madhurena sarena gāyato mātugāmassa gītasavanena uppannakilesajātaṁ viya. Tividhampi cetaṁ ārammaṇādhiggahitāvikkhambhita-asamūhatuppannaṁ bhūmiladdheneva saṅgahaṁ gacchatīti veditabbaṁ.

838. Iccetasmiṁ vuttappabhede uppanne yadetaṁ vattamānabhūtāpagatokāsakatasamudācārasaṅkhātaṁ catubbidhaṁ uppannaṁ, taṁ amaggavajjhattā kenacipi ñāṇena pahātabbaṁ na hoti. Yampanetaṁ bhūmiladdhārammaṇādhiggahita-avikkhambhita-asamūhatasaṅkhātaṁ uppannaṁ, tassa taṁ uppannabhāvaṁ vināsayamānaṁ yasmā taṁ taṁ lokiyalokuttarañāṇaṁ uppajjati, tasmā taṁ sabbampi pahātabbaṁ hotīti. Evamettha ye yena pahātabbā dhammā, tesaṁ pahānañca jānitabbaṁ.

သော ရုက္ခော တေန ဝိသသမ္ဖဿေန ဖုဋ္ဌော ပထဝီရသအာပေါရသာနံ ပရိ-
ယာဒိဏ္ဏတ္တာ အပ္ပသဝနဓမ္မတံ အာဂမ္ဘ ပုန သန္တာနံ နိဗ္ဗတ္တေတုံ န သက္ကုဏေယျ၊
ဧဝမေဝ ခန္ဓပဝတ္တိယံ နိဗ္ဗိန္နော ကုလပုတ္တော တဿ ပုရိသဿ စတူသု ဒိသာသု
ရုက္ခေ ဝိသယောဇနံ ဝိယ အတ္တနော သန္တာနေ စတုမဂ္ဂဘာဝနံ အာရဘတိ။
အထဿ သော ခန္ဓသန္တာနော တေန စတုမဂ္ဂဝိသသမ္ဖဿေန သဗ္ဗသော
ဝဋ္ဋမူလကကိလေသာနံ ပရိယာဒိဏ္ဏတ္တာ ကိရိယဘာဝမတ္တဥပဂတကာယ-
ကမ္မာဒိသဗ္ဗကပ္ပဘေဒေါ ဟုတ္ဝာ အာယတိံ ပုနဗ္ဘဝါဒိနိဗ္ဗတ္တနဓမ္မတံ
အာဂမ္ဘ ဘဝန္တရသန္တာနံ နိဗ္ဗတ္တေတုံ န သက္ကောတိ။ ကေဝလံ စရိမဝိညာဏ-
နိရောဓေန နိဗ္ဗုန္ဒနော ဝိယ ဇာတဝေဒေါ အနုပါဒါနော ပရိနိဗ္ဗာယတိ၊ ဧဝံ
ဘူမိယာ ဘူမိလဒ္ဓဿ စ နာနတ္တံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

၈၃၇။ ဒုပိစ အပရမ္ပိ သမုဒါစာရ အာရမ္မဏာဓိဂ္ဂဟိတ အဝိက္ခမ္ဘိတ-
အသမူဟတဝသေန စတုဗ္ဗိဓံ ဥပ္ပန္နံ။ တတ္ထ ဝတ္တမာနုပ္ပန္နမေဝ **သမုဒါစာရုပ္ပန္နံ။**
စက္ခာဒီနံ ပန အာပါထဂတေ အာရမ္မဏေ ပုဗ္ဗဘာဂေ အနုပ္ပဇ္ဇမာနမ္ပိ ကိလေ-
သဇာတံ အာရမ္မဏဿ အဓိဂ္ဂဟိတတ္တာ ဧဝ အပရဘာဂေ ကေန္တေန
ဥပ္ပတ္တိတော **အာရမ္မဏာဓိဂ္ဂဟိတုပ္ပန္နန္တိ** ဝုစ္စတိ၊ ကလျာဏိဂါမေ ပိဏ္ဍာယ
စရတော မဟာတိဿတ္ထေရဿ ဝိသဘာဂရူပဒဿနေန ဥပ္ပန္နကိလေသဇာတံ
ဝိယ။ သမထဝိပဿနာနံ အညတရဝသေန အဝိက္ခမ္ဘိတံ ကိလေသဇာတံ စိတ္တ-
သန္တတိမနာရုဠှဘ္ပိ ဥပ္ပတ္တိနိဝါရကဿ ဟေတုနော အဘာဝါ **အဝိက္ခမ္ဘိတုပ္ပန္နံ**
နာမ။ သမထဝိပဿနာဝသေန ပန ဝိက္ခမ္ဘိတမ္ပိ အရိယမဂ္ဂေန အသမူဟတတ္တာ
ဥပ္ပတ္တိဓမ္မတံ အနတီတတာယ **အသမူဟတုပ္ပန္နန္တိ** ဝုစ္စတိ၊ အာကာသေန
ဂစ္ဆန္တဿ အဋ္ဌသမာပတ္တိလာဘိနော ထေရဿ ကုသုမိတရုက္ခေ ဥပဝနေ
ပုပ္ဖါနိ ဥစ္ခိနန္တဿ မဓုရေန သရေန ဂါယတော မာတုဂါမဿ ဂီတသဝနေန
ဥပ္ပန္နကိလေသဇာတံ ဝိယ။ တိဝိဓမ္ပိ စေတံ အာရမ္မဏာဓိဂ္ဂဟိတာဝိက္ခမ္ဘိတ-
အသမူဟတုပ္ပန္နံ ဘူမိလဒ္ဓေနေဝ သင်္ဂဟံ ဂစ္ဆတီတိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

၈၃၈။ ဧဝမေတ္ထ ယေ ယေန ပဟာတဗ္ဗာ ဓမ္မာ၊ တေသံ ပဟာနဉ္စ ဇာနိတဗ္ဗံ။

Pariññādikiccakathā

839. Kiccāni pariññādīni, yāni vuttāni abhisamayakāle.
Tāni ca yathāsabhāvena, jānitabbāni sabbānīti.

Saccābhisamayakālaṁ hi etesu catūsu ñāṇesu ekekassa ekakkhaṇe[1] pariññā pahānaṁ sacchikiriyā bhāvanāti etāni pariññādīni cattāri kiccāni vuttāni, tāni yathāsabhāvena jānitabbāni. Vuttaṁ hetaṁ porāṇehi—

"Yathā padīpo apubbaṁ acarimaṁ ekakkhaṇe[2] cattāri kiccāni karoti, vaṭṭiṁ jhāpeti, andhakāraṁ vidhamati, ālokaṁ parividaṁseti[3], sinehaṁ pariyādiyati, evameva maggañāṇaṁ apubbaṁ acarimaṁ ekakkhaṇe[2] cattāri saccāni abhisameti, dukkhaṁ pariññābhisamayena abhisameti, samudayaṁ pahānābhisamayena abhisameti, maggaṁ bhāvanābhisamayena abhisameti, nirodhaṁ sacchikiriyābhisamayena abhisameti. Kiṁ vuttaṁ hoti, nirodhaṁ ārammaṇaṁ karitvā cattāripi saccāni pāpuṇāti passati paṭivijjhatī"ti.

Vuttampi cetaṁ "yo bhikkhave dukkhaṁ passati, dukkhasamudayampi so passati, dukkhanirodhampi passati, dukkhanirodhagāminiṁ paṭipadampi passatī"ti[4] sabbaṁ veditabbaṁ.

Aparampi vuttaṁ "maggasamaṅgissa ñāṇaṁ, dukkhepetaṁ ñāṇaṁ, dukkhasamudayepetaṁ ñāṇaṁ, dukkhanirodhepetaṁ ñāṇaṁ, dukkhanirodhagāminiyā paṭipadāyapetaṁ ñāṇan"ti[5].

Tattha yathā padīpo vaṭṭiṁ jhāpeti, evaṁ maggañāṇaṁ dukkhaṁ parijānāti. Yathā andhakāraṁ vidhamati, evaṁ samudayaṁ pajahati. Yathā ālokaṁ parividaṁseti, evaṁ sahajātādipaccayatāya sammāsaṅkappādidhammasaṅkhātaṁ maggaṁ bhāveti. Yathā sinehaṁ pariyādiyati, evaṁ kilesapariyādānaṁ nirodhaṁ sacchikarotīti evaṁ upamāsaṁsandanaṁ veditabbaṁ.

840. Aparo nayo—yathā sūriyo udayanto apubbaṁ acarimaṁ saha[6] pātubhāvā cattāri kiccāni karoti, rūpagatāni obhāseti,

1. Ekakkhaṇena (Syā)
2. Ekakkhaṇena (Syā, I, Ka)
3. Pavidaṁseti (Sī, I)
4. Saṁ 3. 382 piṭṭhe.
5. Vibhaṅga 341; Paṭisaṁ 114 piṭṭhesu.
6. Sayaṁ (Ka)

ပရိညာဒိကိစ္စကထာ

၈၃၉။ ကိစ္စာနိ ပရိညာဒီနိ၊ ယာနိ ဝုတ္တာနိ အဘိသမယကာလေ။
တာနိ စ ယထာသဘာဝေန၊ ဇာနိတဗ္ဗာနိ သဗ္ဗာနီတိ။

သစ္စာဘိသမယကာလံ ဟိ ဧတ္ထေသု စတူသု ဉာဏေသု ဧကေကဿ ကေန္ဓော[1] ပရိညာ ပဟာနံ သစ္ဆိကိရိယာ ဘာဝနာတိ ဧတာနိ ပရိညာဒီနိ စတ္တာရိ ကိစ္စာနိ ဝုတ္တာနိ၊ တာနိ ယထာသဘာဝေန ဇာနိတဗ္ဗာနိ။ ဝုတ္တံ ဟေတံ ပေါရာဏေဟိ—

"ယထာ ပဒီပေါ အပုဗ္ဗံ အစရိမံ ကေန္ဓော[2] စတ္တာရိ ကိစ္စာနိ ကရောတိ၊ ဝဋ္ဋိံ ဈာပေတိ၊ အန္ဓကာရံ ဝိဓမတိ၊ အာလောကံ ပရိဝိဒံသေတိ[3]၊ သိနေဟံ ပရိယာဒိယတိ၊ ဧဝမေဝ မဂ္ဂဉာဏံ အပုဗ္ဗံ အစရိမံ ကေန္ဓော[2] စတ္တာရိ သစ္စာနိ အဘိသမေတိ၊ ဒုက္ခံ ပရိညာဘိသမယေန အဘိသမေတိ၊ သမုဒယံ ပဟာနာဘိသမယေန အဘိသမေတိ၊ မဂ္ဂံ ဘာဝနာဘိသမယေန အဘိသမေတိ၊ နိရောဓံ သစ္ဆိကိရိယာဘိသမယေန အဘိသမေတိ။ ကိံ ဝုတ္တံ ဟောတိ၊ နိရောဓံ အာရမ္မဏံ ကရိတ္ဝာ စတ္တာရိပိ သစ္စာနိ ပါပုဏာတိ ပဿတိ ပဋိဝိဇ္ဈတီ"တိ။

ဝုတ္တမ္ပိ စေတံ "ယော ဘိက္ခဝေ ဒုက္ခံ ပဿတိ၊ ဒုက္ခသမုဒယမ္ပိ သော ပဿတိ၊ ဒုက္ခနိရောဓမ္ပိ ပဿတိ၊ ဒုက္ခနိရောဓဂါမိနိံ ပဋိပဒမ္ပိ ပဿတိ"တိ[4] သဗ္ဗံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

အပရမ္ပိ ဝုတ္တံ "မဂ္ဂသမင်္ဂိဿ ဉာဏံ၊ ဒုက္ခေပေတံ ဉာဏံ၊ ဒုက္ခသမုဒယေပေတံ ဉာဏံ၊ ဒုက္ခနိရောဓေပေတံ ဉာဏံ၊ ဒုက္ခနိရောဓဂါမိနိယာ ပဋိပဒါယပေတံ ဉာဏ"န္တိ[5]။

တတ္ထ ယထာ ပဒီပေါ ဝဋ္ဋိံ ဈာပေတိ၊ ဧဝံ မဂ္ဂဉာဏံ ဒုက္ခံ ပရိဇာနာတိ။ ယထာ အန္ဓကာရံ ဝိဓမတိ၊ ဧဝံ သမုဒယံ ပဇဟတိ။ ယထာ အာလောကံ ပရိဝိဒံသေတိ၊ ဧဝံ သဟဇာတာဒိပစ္စယတာယ သမ္မာသင်္ကပ္ပါဒိဓမ္မသင်္ခါတံ မဂ္ဂံ ဘာဝေတိ။ ယထာ သိနေဟံ ပရိယာဒိယတိ၊ ဧဝံ ကိလေသပရိယာဒါနံ နိရောဓံ သစ္ဆိကရောတီတိ ဧဝံ ဥပမာသံသန္ဒနံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

၈၄၀။ အပရော နယော—ယထာ သူရိယော ဥဒယန္တော အပုဗ္ဗံ အစရိမံ သဟ[6] ပါတုဘာဝါ စတ္တာရိ ကိစ္စာနိ ကရောတိ၊ ရူပဂတာနိ ဩဘာသေတိ၊

၁-ကေန္ဓော (သျာ)
၂-ကေန္ဓော (သျာ၊ ဋ၊ က)
၃-ပဝိဒံသေတိ (သီ၊ ဋ)
၄-သံ ၃-၃၈၂-ဒိဋ္ဌေ။
၅-ဝိဘင် ၃၄၁၊ ပဋိသံ ၁၁၄-ဒိဋ္ဌေသု။
၆-သယံ (က)

andhakāraṁ vidhamati, ālokaṁ dasseti, sītaṁ paṭippassambheti, evameva maggañāṇaṁ -pa- nirodhaṁ sacchikiriyābhisamayena abhisameti. Idhāpi yathā sūriyo rūpagatāni obhāseti, evaṁ maggañāṇaṁ dukkhaṁ parijānāti. Yathā andhakāraṁ vidhamati, evaṁ samudayaṁ pajahati. Yathā ālokaṁ dasseti, evaṁ sahajātādipaccayatāya maggaṁ bhāveti. Yathā sītaṁ paṭippassambheti, evaṁ kilesapaṭippassaddhiṁ nirodhaṁ sacchikarotīti evaṁ upamāsaṁsandanaṁ veditabbaṁ.

841. Aparo nayo—yathā nāvā apubbaṁ acarimaṁ ekakkhaṇe[1] cattāri kiccāni karoti, orimatīraṁ pajahati, sotaṁ chindati, bhaṇḍaṁ vahati, pārimatīraṁ appeti, evameva maggañāṇaṁ -pa- nirodhaṁ sacchikiriyābhisamayena abhisameti. Etthāpi yathā nāvā orimatīraṁ pajahati, evaṁ maggañāṇaṁ dukkhaṁ parijānāti. Yathā sotaṁ chindati, evaṁ samudayaṁ pajahati. Yathā bhaṇḍaṁ vahati, evaṁ sahajātādipaccayatāya maggaṁ bhāveti. Yathā pārimatīraṁ appeti, evaṁ pārimatīrabhūtaṁ nirodhaṁ sacchikarotīti evaṁ upamāsaṁsandanaṁ veditabbaṁ.

842. Evaṁ saccābhisamayakālasmiṁ ekakkhaṇe[1] catunnaṁ kiccānaṁ vasena pavattañāṇassa panassa[2] soḷasahākārehi tathaṭṭhena cattāri kiccāni ekapaṭivedhāni honti. Yathāha—

> "Kathaṁ tathaṭṭhena cattāri kiccāni ekapaṭivedhāni. Soḷasahi ākārehi tathaṭṭhena cattāri kiccāni ekapaṭivedhāni. **Dukkhassa** pīḷanaṭṭho, saṅkhataṭṭho, santāpaṭṭho, vipariṇāmaṭṭho, tathaṭṭho. **Samudayassa** āyūhanaṭṭho, nidānaṭṭho, saṁyogaṭṭho, palibodhaṭṭho, tathaṭṭho. **Nirodhassa** nissaraṇaṭṭho, vivekaṭṭho, asaṅkhataṭṭho, amataṭṭho, tathaṭṭho. **Maggassa** niyyānaṭṭho, hetuṭṭho, dassanaṭṭho, adhipateyyaṭṭho, tathaṭṭho. Imehi soḷasahi ākārehi tathaṭṭhena cattāri saccāni ekasaṅgahitāni. Yaṁ ekasaṅgahitaṁ[3], taṁ ekattaṁ. Yaṁ ekattaṁ, taṁ ekena ñāṇena[3] paṭivijjhatīti cattāri saccāni ekapaṭivedhānīti[4].

1. Ekakkhaṇena (Syā)
2. Cassa (Syā, Ka)
3-3. Taṁ ekattaṁ ekena ñāṇena (Sī, I)
4. Paṭisaṁ 296 piṭṭhe.

အန္ဓကာရံ ဝိဓမတိ၊ အာလောကံ ဒဿေတိ၊ သီတံ ပဋိပ္ပဿမ္ဘေတိ၊ ဧဝမေဝ မဂ္ဂဉာဏံ။ပ။ နိရောဓံ သစ္ဆိကိရိယာဘိသမယေန အဘိသမေတိ။ ဣဓေပိ ယထာ သူရိယော ရူပဂတာနိ ဩဘာသေတိ၊ ဧဝံ မဂ္ဂဉာဏံ ဒုက္ခံ ပရိဇာနာတိ။ ယထာ အန္ဓကာရံ ဝိဓမတိ၊ ဧဝံ သမုဒယံ ပဇဟတိ။ ယထာ အာလောကံ ဒဿေတိ၊ ဧဝံ သဟဇာတာဒိပစ္စယတာယ မဂ္ဂံ ဘာဝေတိ။ ယထာ သီတံ ပဋိပ္ပဿမ္ဘေတိ၊ ဧဝံ ကိလေသပဋိပ္ပဿဒ္ဓိံ နိရောဓံ သစ္ဆိကရောတီတိ ဧဝံ ဥပမာသံသန္ဒနံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

၈၄၁။ အပရော နယော—ယထာ နာဝါ အပုဗ္ဗံ အစရိမံ ဧကက္ခဏေ[1] စတ္တာရိ ကိစ္စာနိ ကရောတိ၊ ဩရိမတီရံ ပဇဟတိ၊ သောတံ ဆိန္ဒတိ၊ ဘဏ္ဍံ ဝဟတိ၊ ပါရိမတီရံ အပ္ပေတိ၊ ဧဝမေဝ မဂ္ဂဉာဏံ။ပ။ နိရောဓံ သစ္ဆိကိရိယာဘိသမယေန အဘိသမေတိ။ ဣဓာပိ ယထာ နာဝါ ဩရိမတီရံ ပဇဟတိ၊ ဧဝံ မဂ္ဂဉာဏံ ဒုက္ခံ ပရိဇာနာတိ။ ယထာ သောတံ ဆိန္ဒတိ၊ ဧဝံ သမုဒယံ ပဇဟတိ။ ယထာ ဘဏ္ဍံ ဝဟတိ၊ ဧဝံ သဟဇာတာဒိပစ္စယတာယ မဂ္ဂံ ဘာဝေတိ။ ယထာ ပါရိမတီရံ အပ္ပေတိ၊ ဧဝံ ပါရိမတီရဘူတံ နိရောဓံ သစ္ဆိကရောတီတိ ဧဝံ ဥပမာသံသန္ဒနံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

၈၄၂။ ဧဝံ သစ္စာဘိသမယကာလသ္မိံ ဧကက္ခဏေ[1] စတုန္နံ ကိစ္စာနံ ဝသေန ပဝတ္တဉာဏဿ ပနဿ[2] သောဠသဟာကာရေဟိ တထဋ္ဌေန စတ္တာရိ ကိစ္စာနိ ဧကပဋိဝေဓာနိ ဟောန္တိ။ ယထာဟ—

> "**ကထံ** တထဋ္ဌေန စတ္တာရိ ကိစ္စာနိ ဧကပဋိဝေဓာနိ။ သောဠသဟိ အာကာရေဟိ တထဋ္ဌေန စတ္တာရိ ကိစ္စာနိ ဧကပဋိဝေဓာနိ။ **ဒုက္ခဿ** ပီဠနဋ္ဌော, သင်္ခတဋ္ဌော, သန္တာပဋ္ဌော, ဝိပရိဏာမဋ္ဌော, တထဋ္ဌော။ **သမုဒယဿ** အာယူဟနဋ္ဌော, နိဒါနဋ္ဌော, သံယောဂဋ္ဌော, ပလိဗောဓဋ္ဌော, တထဋ္ဌော။ **နိရောဓဿ** နိဿရဏဋ္ဌော, ဝိဝေကဋ္ဌော, အသင်္ခတဋ္ဌော, အမတဋ္ဌော, တထဋ္ဌော။ **မဂ္ဂဿ** နိယျာနဋ္ဌော, ဟေတုဋ္ဌော, ဒဿနဋ္ဌော, အဓိပတေယျဋ္ဌော, တထဋ္ဌော။ ဣမေဟိ သောဠသဟိ အာကာရေဟိ တထဋ္ဌေန စတ္တာရိ သစ္စာနိ ကေသင်္ဂါနိ။ ယံ ကေသင်္ဂါတံ[3]၊ တံ ကေတ္တံ။ ယံ ကေတ္တံ၊ တံ ကေန ဉာဏေန[3] ပဋိဝိဇ္ဈတီတိ စတ္တာရိ သစ္စာနိ ကေပဋိဝေဓာနိတိ[4]။

၁-ကေက္ခဏေန (သျာ)
၂-၂-တံ ကေတ္တံ ကေန ဉာဏေန (သီ၊ ဋ္ဌ)
၂-စဿ (သျာ၊က)
၄-ပဋိသံ ၂၉၆-ပိဋ္ဌေ။

843. Tattha siyā yadā dukkhādīnaṁ aññepi rogagaṇḍādayo atthā atthi, atha kasmā cattāroyeva vuttāti. Ettha vadāma, aññasaccadassanavasena āvibhāvato. “Tattha katamaṁ dukkhe ñāṇaṁ, dukkhaṁ ārabbha yā uppajjati paññā pajānanā”ti-ādinā[1] hi nayena ekekasaccārammaṇavasenāpi saccañāṇaṁ vuttaṁ. “Yo bhikkhave dukkhaṁ passati, samudayampi so passatī”ti-ādinā[2] nayena ekaṁ saccaṁ ārammaṇaṁ katvā sesesupi kiccanipphattivasenāpi vuttaṁ.

Tattha yadā ekekaṁ saccaṁ ārammaṇaṁ karoti, tadā samudayadassanena tāva sabhāvato pīḷanalakkhaṇassāpi **dukkhassa,** yasmā taṁ āyūhanalakkhaṇena samudayena āyūhitaṁ saṅkhataṁ rāsikataṁ, tasmāssa so saṅkhataṭṭho āvibhavati. Yasmā pana maggo kilesasantāpaharo susītalo, tasmāssa maggassa dassanena santāpaṭṭho āvibhavati āyasmato Nandassa accharādassanena sundariyā anabhirūpabhāvo viya. Avipariṇāmadhammassa pana nirodhassa dassanenassa vipariṇāmaṭṭho āvibhavatīti vattabbamevettha natthi.

Tathā sabhāvato āyūhanalakkhaṇassāpi **samudayassa,** dukkhadassanena nidānaṭṭho āvibhavati asappāyabhojanato uppannabyādhidassanena bhojanassa byādhinidānabhāvo viya. Visaṁyogabhūtassa nirodhassa dassanena saṁyogaṭṭho. Niyyānabhūtassa ca maggassa dassanena palibodhaṭṭhoti.

Tathā nissaraṇalakkhaṇassāpi **nirodhassa,** avivekabhūtassa samudayassa dassanena vivekaṭṭho āvibhavati. Maggadassanena asaṅkhataṭṭho, iminā hi anamataggasaṁsāre maggo nadiṭṭhapubbo, sopi ca sappaccayattā saṅkhatoyevāti appaccayadhammassa asaṅkhatabhāvo ativiya pākaṭo hoti. Dukkhadassanena panassa amataṭṭho āvibhavati, dukkhaṁ hi visaṁ, amataṁ nibbānanti.

Tathā niyyānalakkhaṇassāpi **maggassa,** samudayadassanena “nāyaṁ hetu nibbānassa pattiyā, ayaṁ hetū”ti hetuṭṭho āvibhavati. Nirodhadassanena dassanaṭṭho, paramasukhumāni rūpāni passato “vippasannaṁ vata

1. Vibhaṅga 341; Paṭisaṁ 114 piṭṭhesu. 2. Saṁ 3. 382 piṭṭhe.

၈၄၃။ တတ္ထ သိယာ ယဒါ ဒုက္ခာဒီနံ အညေပိ ရောဂဂ္ဍာဒယော အတ္ထာ အတ္ထိ၊ အထ ကသ္မာ စတ္တာရောယေဝ ဝုတ္တာတိ။ ထေ ဝဒါမ၊ အညသစ္စဒဿနဝသေန အာဝိဘာဝတော။ “တတ္ထ ကတမံ ဒုက္ခေ ဉာဏံ၊ ဒုက္ခံ အာရဗ္ဘ ယာ ဥပ္ပဇ္ဇတိ ပညာ ပဇာနနာ”တိအာဒိနာ[1] ဟိ နယေန ဧကေကသစ္စာရမ္မဏဝသေနာပိ သစ္စဉာဏံ ဝုတ္တံ။ “ယော ဘိက္ခဝေ ဒုက္ခံ ပဿတိ၊ သမုဒယမ္ပိ ယော ပဿတီ”တိအာဒိနာ[2] နယေန ဧကံ သစ္စံ အာရမ္မဏံ ကတ္ဝာ သေသေသုပိ ကိစ္စနိပ္ဖတ္တိဝသေနာပိ ဝုတ္တံ။

တတ္ထ ယဒါ ဧကေကံ သစ္စံ အာရမ္မဏံ ကရောတိ၊ တဒါ သမုဒယဒဿနေန တာဝ သဘာဝတော ပီဠနလက္ခဏသ္သာပိ **ဒုက္ခဿ,** ယသ္မာ တံ အာယူဟနလက္ခဏေန သမုဒယေန အာယူဟိတံ သခ်ံတံ ရာသိကတံ၊ တသ္မာဿ ယော သခ်ံတဋ္ဌော အာဝိဘဝတိ။ ယသ္မာ ပန မဂ္ဂေါ ကိလေသသန္တာပဟရော သုသီတလော၊ တသ္မာဿ မဂ္ဂဿ ဒဿနေန သန္တာပဋ္ဌော အာဒိဘဝေဝ အာယသ္မတော နန္ဒဿ အစ္ဆရာဒဿနေန သုန္ဒရိယာ အနဘိရူပဘာဝေါ ဝိယ။ အဝိပရိဏာမဓမ္မဿ ပန နိရောဓဿ ဒဿနေနဿ ဝိပရိဏာမဋ္ဌော အာဒိဘဝတိတိ ဝတ္တဗ္ဗမေဝေတ္ထ နတ္ထိ။

တထာ သဘာဝတော အာယူဟနလက္ခဏဿာပိ **သမုဒယဿ,** ဒုက္ခဒဿနေန နိဒါနဋ္ဌော အာဝိဘဝတိ အသပ္ပါယဘောဇနတော ဥပ္ပန္နဗျာဓိဒဿနေန ဘောဇနဿ ဗျာဓိနိဒါနဘာဝေါ ဝိယ။ ဝိသံယောဂဘူတဿ နိရောဓဿ ဒဿနေန သံယောဂဋ္ဌော[3]။ နိယျာနဘူတဿ စ မဂ္ဂဿ ဒဿနေန ပလိဗောဓဋ္ဌောတိ။

တထာ နိဿရဏလက္ခဏဿာပိ **နိရောဓဿ,** အဝိဝေကဘူတဿ သမုဒယဿ ဒဿနေန ဝိဝေကဋ္ဌော အာဝိဘဝတိ။ မဂ္ဂဒဿနေန အသခ်တဋ္ဌော၊ ဣမိနာ ဟိ အနမတဂ္ဂသံသာရေ မဂ္ဂေါ နဒိဋ္ဌပုဗ္ဗော၊ သောပိ စ သပ္ပစ္စယဇ္ဇာ သခ်တောယေဝါတိ အပ္ပစ္စယဓမ္မဿ အသခ်တဘာဝေါ အတိဝိယ ပါကဋော ဟောတိ။ ဒုက္ခဒဿနေန ပနဿ အမတဋ္ဌော အာဝိဘဝတိ၊ ဒုက္ခံ ဟိ ဝိသံ၊ အမတံ နိဗ္ဗာနန္တိ။

တတ္ထာ နိယျာနလက္ခဏဿာပိ **မဂ္ဂဿ,** သမုဒယဒဿနေန “နာယံ ဟေတု နိဗ္ဗာနဿ ပတ္တိယာ၊ အယံ ဟေတူ”တိ ဟေတုဋ္ဌော အာဝိဘဝတိ။ နိရောဓဒဿနေန ဒဿနဋ္ဌော၊ ပရမသုခုမာနိ ရူပါနိ ပဿတော “ဝိပ္ပသန္နံ ဝတ

1. ဝိဘင်္ဂ ၃၄၁၊ ပဋိသံ ၁၁၄-ပိဋ္ဌေသု။ 2. သံ ၃-၃၈၂-ပိဋ္ဌေ။

me cakkhun”ti cakkhussa vippasannabhāvo viya. Dukkhadassanena adhipateyyaṭṭho, anekarogāturakapaṇajanadassanena issarajanassa uḷārabhāvoviyāti evamettha salakkhaṇavasena ekekassa, aññasaccadassanavasena ca itaresaṁ tiṇṇaṁ tiṇṇaṁ āvibhāvato ekekassa cattāro cattāro atthā vuttā. Maggakkhaṇe pana sabbe cete atthā ekeneva dukkhādīsu catukiccena ñāṇena paṭivedhaṁ gacchantīti. Ye pana nānābhisamayaṁ icchanti, tesaṁ uttaraṁ Abhidhamme Kathāvatthusmiṁ vuttameva.

Pariññādippabhedakathā

844. Idāni yāni tāni pariññādīni cattāri kiccāri vuttāni, tesu—

Tividhā hoti pariññā, tathā pahānampi sacchikiriyāpi.
Dve bhāvanā abhimatā, vinicchayo tattha ñātabbo.

845. **Tividhā hoti pariññā**ti ñātapariññā tīraṇapariññā pahānapariññāti evaṁ pariññā tividhā hoti. Tattha “abhiññāpaññā ñātaṭṭhena ñāṇan”ti[1] evaṁ uddisitvā “ye ye dhammā abhiññātā honti, te te dhammā ñātā hontī”ti[2] evaṁ saṅkhepato, “sabbaṁ bhikkhave abhiññeyyaṁ. Kiñca bhikkhave sabbaṁ abhiññeyyaṁ. Cakkhuṁ bhikkhave abhiññeyyan”ti-ādinā[3] nayena[4] vitthārato vuttā **ñātapariññā** nāma. Tassā sappaccayanāmarūpābhijānanā āveṇikā bhūmi.

846. “Pariññāpaññā tīraṇaṭṭhena ñāṇan”ti[1] evaṁ uddisitvā pana “ye ye dhammā pariññātā honti, te te dhammā tīritā hontī”ti[2] evaṁ saṅkhepato, “sabbaṁ bhikkhave pariññeyyaṁ. Kiñca bhikkhave sabbaṁ pariññeyyaṁ. Cakkhuṁ bhikkhave pariññeyyan”ti-ādinā[5] nayena[4] vitthārato vuttā **tīraṇapariññā** nāma. Tassā kalāpasammasanato paṭṭhāya aniccaṁ dukkhamanattāti tīraṇavasena pavattamānāya yāva anulomā āveṇikā bhūmi.

847. “Pahānapaññā[6] pariccāgaṭṭhena ñāṇan”ti[1] evampana uddisitvā “ye ye dhammā pahīnā honti, te te dhammā pariccattā hontī”ti[7] evaṁ

1. Paṭisaṁ 2 piṭṭhe. 2. Paṭisaṁ 84 piṭṭhe. 3. Paṭisaṁ 6 piṭṭhe.
4. Ādināva nayena (Ka), ādinā ca nayena (?) 5. Paṭisaṁ 23 piṭṭhe.
6. Pahānapariññā (Sī, I, Ka), pahāne paññā (Pāḷiyaṁ) 7. Paṭisaṁ 85 piṭṭhe.

မေ စက္ခု”န္တိ စက္ခုဿ ဝိပ္ပသန္နဘာဝေါ ဝိယ။ ဒုက္ခဒဿနေန အဓိပတေယ္ယဋ္ဌော၊ အနေကရောဂါတုရကပဏကနဒဿနေန ဣဿရဇနဿ ဥဠာရဘာဝေါ ဝိယာတိ ဧဝမေတ္ထ သလက္ခဏာဝသေန ဧကေကဿ, အညသစ္စဒဿနာဝသေန စ ဣတရေသံ တိဏ္ဏံ တိဏ္ဏံ အာဝိဘာဝတော ဧကေကဿ စတ္တာရော စတ္တာရော အတ္ထာ ဝုတ္တာ။ မဂ္ဂက္ခဏေ ပန သဗ္ဗေ စေတေ အတ္ထာ ဧကေနေဝ ဒုက္ခာဒီသု စတုကိစ္စေန ဉာဏေန ပဋိဝေဓံ ဂစ္ဆန္တီတိ။ ယေ ပန နာနာဘိသမယံ ဣစ္ဆန္တိ၊ တေသံ ဥတ္တရံ အဘိဓမ္မေ ကထာဝတ္ထုသ္မိံ ဝုတ္တမေဝ။

ပရိညာဒိပ္ပဘေဒကထာ

၈၄၄။ ဣဒါနိ ယာနိ တာနိ ပရိညာဒီနိ စတ္တာရိ ကိစ္စာနိ ဝုတ္တာနိ၊ တေသု—

တိဝိဓာ ဟောတိ ပရိညာ၊ တထာ ပဟာနမ္ပိ သစ္ဆိကိရိယာပိ။
ဒ္ဝေ ဘာဝနာ အဘိမတာ၊ ဝိနိစ္ဆယော တတ္ထ ဉာတဗ္ဗော။

၈၄၅။ **တိဝိဓာ ဟောတိ ပရိညာ**တိ ဉာတပရိညာ တီရဏပရိညာ ပဟာနပရိညာတိ ဧဝံ ပရိညာ တိဝိဓာ ဟောတိ။ တတ္ထ “အဘိညာပညာ ဉာတဋ္ဌေန ဉာဏ”န္တိ[1] ဧဝံ ဥဒ္ဒိသိတွာ ‘‘ယေ ယေ ဓမ္မာ အဘိညာတာ ဟောန္တိ၊ တေ တေ ဓမ္မာ ဉာတာ ဟောန္တိ”တိ[2] ဧဝံ သင်္ခေပတော, “သဗ္ဗံ ဘိက္ခဝေ အဘိဇာနေယ္ယံ။ ကိဉ္စ ဘိက္ခဝေ သဗ္ဗံ အဘိဇာနေယ္ယံ။ စက္ခုံ ဘိက္ခဝေ အဘိဇာနေယ္ယ”န္တိအာဒိနာ[3] နယေန[4] ဝိတ္ထာရတော ဝုတ္တာ **ဉာတပရိညာ** နာမ။ တဿာ သပ္ပစ္စယနာမရူပါဘိဇာနနာ အာဝေဏိကာ ဘူမိ။

၈၄၆။ “ပရိညာပညာ တီရဏဋ္ဌေန ဉာဏ”န္တိ[1] ဧဝံ ဥဒ္ဒိသိတွာ ပန ‘‘ယေ ယေ ဓမ္မာ ပရိညာတာ ဟောန္တိ၊ တေ တေ ဓမ္မာ တီရိတာ ဟောန္တိ’’တိ[2] ဧဝံ သင်္ခေပတော, “သဗ္ဗံ ဘိက္ခဝေ ပရိဇာနေယ္ယံ။ ကိဉ္စ ဘိက္ခဝေ သဗ္ဗံ ပရိဇာနေယ္ယံ။ စက္ခုံ ဘိက္ခဝေ ပရိဇာနေယ္ယ”န္တိအာဒိနာ[3] နယေန[4] ဝိတ္ထာရတော ဝုတ္တာ **တီရဏပရိညာ** နာမ။ တဿာ ကလာပသမ္မသနတော ပဋ္ဌာယ အနိစ္စံ ဒုက္ခမနတ္တာတိ တီရဏဝသေန ပဝတ္တမာနာယ ယာဝ အနုလောမာ အာဝေဏိကာ ဘူမိ။

၈၄၇။ “ပဟာနပညာ[5] ပရိစ္စာဂဋ္ဌေန ဉာဏ”န္တိ[1] ဧဝမ္ပန ဥဒ္ဒိသိတွာ “ယေ ယေ ဓမ္မာ ပဟီနာ ဟောန္တိ၊ တေ တေ ဓမ္မာ ပရိစ္စတ္တာ ဟောန္တိ”တိ? ဧဝံ

၁-ပဋိသံ ၂-ဝိဋ္ဌေ။ ၂-ပဋိသံ ၈၄-ဝိဋ္ဌေ။ ၃-ပဋိသံ ၆-ဝိဋ္ဌေ။
၄-အာဒိနာဝ နယေန (က)၊ အာဒိနာ စ နယေန (?) ၅-ပဋိသံ ၂၃-ဝိဋ္ဌေ။
၆-ပဟာနပရိညာ (သီ၊ ဈ၊က)၊ ပဟာနေ ပညာ (ပါဠိယံ) ၇-ပဋိသံ ၈၅-ဝိဋ္ဌေ။

vitthārato vuttā “aniccānupassanāya niccasaññaṁ pajahatī”ti-ādinayappavattā **pahānapariññā.** Tassā bhaṅgānupassanato paṭṭhāya yāva maggañāṇā bhūmi, ayaṁ idha adhippetā.

Yasmā vā ñātatīraṇapariññāyopi tadatthāyeva, yasmā ca ye dhamme pajahati, te niyamato ñātā ceva tīritā ca honti, tasmā pariññāttayampi iminā pariyāyena maggañāṇassa kiccanti veditabbaṁ.

848. **Tathā pahānampī**ti pahānampi hi vikkhambhanappahānaṁ tadaṅgappahānaṁ samucchedappahānanti pariññā viya tividhameva hoti. Tattha yaṁ sasevāle udake pakkhittena ghaṭena sevālassa viya tena tena lokiyasamādhinā nīvaraṇādīnaṁ paccanīkadhammānaṁ vikkhambhanaṁ, idaṁ **vikkhambhanappahānaṁ** nāma. Pāḷiyampana “vikkhambhanappahānañca nīvaraṇānaṁ paṭhamaṁ jhānaṁ bhāvayato”ti[1] nīvaraṇānaññeva vikkhambhanaṁ vuttaṁ, taṁ pākaṭattā vuttanti veditabbaṁ. Nīvaraṇāni hi jhānassa pubbabhāgepi pacchābhāgepi na sahasā cittaṁ ajjhottharanti, vitakkādayo appitakkhaṇeyeva. Tasmā nīvaraṇānaṁ vikkhambhanaṁ pākaṭaṁ.

849. Yaṁ pana rattibhāge samujjalitena padīpena andhakārassa viya tena tena vipassanāya avayavabhūtena ñāṇaṅgena paṭipakkhavaseneva tassa tassa pahātabbadhammassa pahānaṁ, idaṁ **tadaṅgappahānaṁ** nāma. Seyyathidaṁ—nāmarūpaparicchedena tāva sakkāyadiṭṭhiyā. Paccayapariggahena ahetuvisamahetudiṭṭhiyā ceva kaṅkhāmalassa ca. Kalāpasammasanena “ahaṁ mamā”ti samūhagāhassa. Maggāmaggavavatthānena amagge maggasaññāya. Udayadassanena ucchedadiṭṭhiyā. Vayadassanena sassatadiṭṭhiyā. Bhayatupaṭṭhānena sabhaye abhayasaññāya. Ādīnavadassanena assādasaññāya. Nibbidānupassanena abhiratisaññāya. Muñcitukamyatāya amuñcitukāmabhāvassa. Paṭisaṅkhānena appaṭisaṅkhānassa. Upekkhāya anupekkhanassa. Anulomena saccapaṭilomagāhassa pahānaṁ.

Yaṁ vā pana aṭṭhārasasu mahāvipassanāsu aniccānupassanāya niccasaññāya. Dukkhānupassanāya sukhasaññāya. Anattānupassanāya attasaññāya. Nibbidānupassanāya nandiyā. Virāgānupassanāya rāgassa.

1. Paṭisaṁ 26 piṭṭhe.

ဝိတ္ထာရတော ဝုတ္တာ ‘‘အနိစ္စာနုပဿနာယ နိစ္စသညံ ပဇဟတီ’’တိအာဒိ-နယပ္ပဝတ္တာ **ပဟာနပရိညာ**။ တဿာ ဘင်္ဂါနုပဿနတော ပဋ္ဌာယ ယာဝ မဂ္ဂဉာဏာ ဘူမိ၊ အယံ ဣဓ အဓိပ္ပေတာ။

ယသ္မာ ဝါ ဉာတတီရဏပရိညာယောပိ တဒတ္ထာယေဝ၊ ယသ္မာ စ ယေ ဓမ္မေ ပဇဟတိ၊ တေ နိယမတော ဉာတာ ဧဝ တီရိတာ စ ဟောန္တိ၊ တသ္မာ ပရိညာတ္တယမ္ပိ ဣမိနာ ပရိယာယေန မဂ္ဂဉာဏဿ ကိစ္စန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

၈၄၈။ **တထာ ပဟာနမ္ပီ**တိ ပဟာနမ္ပိ ဟိ ဝိက္ခမ္ဘနပ္ပဟာနံ တဒင်္ဂပ္ပဟာနံ သမုစ္ဆေဒပ္ပဟာနန္တိ ပရိညာ ဝိယ တိဝိဓမေဝ ဟောတိ။ တတ္ထ ယံ သသေဝါလေ ဥဒကေ ပက္ခိတ္တေန ဃဋေန သေဝါလဿ ဝိယ တေန တေန လောကိယ-သမာဓိနာ နီဝရဏာဒီနံ ပစ္စနိကဓမ္မာနံ ဝိက္ခမ္ဘနံ၊ ဣဒံ **ဝိက္ခမ္ဘနပ္ပဟာနံ** နာမ။ ပါဠိယမ္ပန “ဝိက္ခမ္ဘနပ္ပဟာနဉ္စ နီဝရဏာနံ ပဌမံ ဈာနံ ဘာဝယတော”တိ နီဝရဏာနညေဝ ဝိက္ခမ္ဘနံ ဝုတ္တံ၊ တံ ပါကဋတ္တာ ဝုတ္တန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ နီဝရဏာနိ ဟိ ဈာနဿ ပုဗ္ဗဘာဂေပိ ပစ္ဆာဘာဂေပိ န သဟသာ စိတ္တံ အဇ္ဈောတ္ထရန္တိ၊ ဝိတက္ကာဒယော အပ္ပိတက္ခဏေယေဝ။ တသ္မာ နီဝရဏာနံ ဝိက္ခမ္ဘနံ ပါကဋံ။

၈၄၉။ ယံ ပန ရတ္တိဘာဂေ သမုဇ္ဇလိတေန ပဒီပေန အန္ဓကာရဿ ဝိယ တေန တေန ဝိပဿနာယ အဝယဝဘူတေန ဉာဏင်္ဂေန ပဋိပက္ခဝသေနေဝ တဿ တဿ ပဟာတဗ္ဗဓမ္မဿ ပဟာနံ၊ ဣဒံ **တဒင်္ဂပ္ပဟာနံ** နာမ။ သေယျထိဒံ—နာမရူပ-ပရိစ္ဆေဒေန တာဝ သက္ကာယဒိဋ္ဌိယာ။ ပစ္စယပရိဂ္ဂဟေန အဟေတုဝိသမဟေတု-ဒိဋ္ဌိယာ စေဝ ကင်္ခာမလဿ စ။ ကလာပသမ္မသနေန “အဟံ မမာ”တိ သမူဟ-ဂါဟဿ။ မဂ္ဂါမဂ္ဂဝဝတ္ထာနေန အမဂ္ဂေ မဂ္ဂသညာယ။ ဥဒယဒဿနေန ဥစ္ဆေဒ-ဒိဋ္ဌိယာ။ ဝယဒဿနေန သဿတဒိဋ္ဌိယာ။ ဘယတုပဋ္ဌာနေန သဘယေ အဘယသညာယ။ အာဒီနဝဒဿနေန အဿာဒသညာယ။ နိဗ္ဗိဒါနုပဿနေန အဘိရတိသညာယ။ မုဉ္စိတုကမ္မတာယ အမုဉ္စိတုကာမဘာဝဿ။ ပဋိသင်္ခါနေန အပ္ပဋိသင်္ခါနဿ။ ဥပေက္ခာယ အနုပေက္ခနဿ။ အနုလောမေန သစ္စပဋိလောမ-ဂါဟဿ ပဟာနံ။

ယံ ဝါ ပန အဋ္ဌာရသသု မဟာဝိပဿနာသု အနိစ္စာနုပဿနာယ နိစ္စသညာယ။ ဒုက္ခာနုပဿနာယ သုခသညာယ။ အနတ္တာနုပဿနာယ အတ္တသညာယ။ နိဗ္ဗိဒါနုပဿနာယ နန္ဒိယာ။ ဝိရာဂါနုပဿနာယ ရာဂဿ။

Nirodhānupassanāya samudayassa. Paṭinissaggānupassanāya ādānassa. Khayānupassanāya ghanasaññāya. Vayānupassanāya āyūhanassa. Vipariṇāmānupassanāya dhuvasaññāya. Animittānupassanāya nimittassa. Appaṇihitānupassanāya paṇidhiyā. Suññatānupassanāya abhinivesassa. Adhipaññādhammavipassanāya sārādānābhinivesassa. Yathābhūtañāṇadassanena sammohābhinivesassa. Ādīnavānupassanāya ālayābhinivesassa. Paṭisaṅkhānupassanāya appaṭisaṅkhāya. Vivaṭṭānupassanāya saṁyogābhinivesassa pahānaṁ. Idampi **tadaṅgappahāna**meva.

850. Tattha yathā aniccānupassanādīhi sattahi niccasaññādīnaṁ pahānaṁ hoti, taṁ bhaṅgānupassane vuttameva.

Khayānupassanāti pana ghanavinibbhogaṁ katvā aniccaṁ khayaṭṭhenāti evaṁ khayaṁ passato ñāṇaṁ. Tena ghanasaññāya pahānaṁ hoti.

Vayānupassanāti—

Ārammaṇānvayena, ubho ekavavatthānā.
Nirodhe adhimuttatā, vayalakkhaṇavipassanāti—

Evaṁ vuttā paccakkhato ceva anvayato ca saṅkhārānaṁ bhaṅgaṁ disvā tasmiññeva bhaṅgasaṅkhāte nirodhe adhimuttatā, tāya āyūhanassa pahānaṁ hoti. Yesaṁ hi atthāya āyūheyya, "te evaṁ vayadhammā"ti vipassato āyūhane cittaṁ na namati.

Vipariṇāmānupassanāti rūpasattakādivasena taṁ taṁ paricchedaṁ atikkamma aññathāpavattidassanaṁ. Uppannassa vā jarāya ceva maraṇena ca dvīhākārehi vipariṇāmadassanaṁ, tāya dhuvasaññāya pahānaṁ hoti.

Animittānupassanāti aniccānupassanāva, tāya niccanimittassa pahānaṁ hoti.

Appaṇihitānupassanāti dukkhānupassanāva, tāya sukhapaṇidhisukhapatthanāpahānaṁ hoti.

Suññatānupassanāti anattānupassanāva, tāya "atthi attā"ti abhinivesassa pahānaṁ hoti.

နိရောဓာနုပဿနာယ သမုဒယဿ။ ပဋိနိဿဂ္ဂါနုပဿနာယ အာဒါနဿ။ ခယာနုပဿနာယ ဃနသညာယ။ ဝယာနုပဿနာယ အာယူဟနဿ။ ဝိပရိဏာမာနုပဿနာယ ဓုဝသညာယ။ အနိမိတ္တာနုပဿနာယ နိမိတ္တဿ။ အပ္ပဏိဟိတာနုပဿနာယ ပဏိဓိယာ။ သုညတာနုပဿနာယ အဘိနိဝေသဿ။ အဓိပညာဓမ္မဝိပဿနာယ သာရာဒါနာဘိနိဝေသဿ။ ယထာဘူတဉာဏဒဿနေန သမ္မောဟာဘိနိဝေသဿ။ အာဒီနဝါနုပဿနာယ အာလယာဘိနိဝေသဿ။ ပဋိသင်္ခါနုပဿနာယ အပ္ပဋိသင်္ခါယ။ ဝိဝဋ္ဋာနုပဿနာယ သံယောဂါဘိနိဝေသဿ ပဟာနံ။ ဧတဒမ္ပိ **တဒင်္ဂပ္ပဟာန**မေဝ။

၈၅၀။ တတ္ထ ယထာ အနိစ္စာနုပဿနာဒီဟိ သတ္တဟိ နိစ္စသညာဒီနံ ပဟာနံ ဟောတိ၊ တံ ဘင်္ဂါနုပဿနေ ဝုတ္တမေဝ။

ခယာနုပဿနာတိ ပန ဃနဝိနိဗ္ဘောဂံ ကတ္ဝာ အနိစ္စံ ခယဋ္ဌေနာတိ ဧဝံ ခယံ ပဿတော ဉာဏံ။ တေန ဃနသညာယ ပဟာနံ ဟောတိ။

ဝယာနုပဿနာတိ—

အာရမ္မဏာန္ဝယေန၊ ဥဘော ကေဝဝတ္ထာနာ။
နိရောဓေ အဓိမုတ္တတာ၊ ဝယလက္ခဏဝိပဿနာတိ—

ဧဝံ ဝုတ္တာ ပစ္စက္ခတော စေဝ အန္ဝယတော စ သင်္ခါရာနံ ဘင်္ဂံ ဒိသ္ဝာ တသ္မိညေဝ ဘင်္ဂသင်္ခါတေ နိရောဓေ အဓိမုတ္တတာ၊ တာယ အာယူဟနဿ ပဟာနံ ဟောတိ။ ယေသံ ဟိ အတ္ထာယ အာယူဟေယျ၊ "တေ ဧဝံ ဝယဓမ္မာ"တိ ဝိပဿတော အာယူဟနေ စိတ္တံ န နမတိ။

ဝိပရိဏာမာနုပဿနာတိ ရူပသတ္တကာဒိဝသေန တံ တံ ပရိစ္ဆေဒံ အတိက္ကမ္မ အညထာပဝတ္တိဒဿနံ။ ဥပ္ပဇ္ဇဿ ဝါ ဇရာယ စေဝ မရဏေန စ ဒ္ဝီဟာကာရေဟိ ဝိပရိဏာမဒဿနံ၊ တာယ ဓုဝသညာယ ပဟာနံ ဟောတိ။

အနိမိတ္တာနုပဿနာတိ အနိစ္စာနုပဿနာဝ၊ တာယ နိစ္စနိမိတ္တဿ ပဟာနံ ဟောတိ။

အပ္ပဏိဟိတာနုပဿနာတိ ဒုက္ခာနုပဿနာဝ၊ တာယ သုခပ်ဏိဓိသုခ-ပတ္ထနာပဟာနံ ဟောတိ။

သုညတာနုပဿနာတိ အနတ္တာနုပဿနာဝ၊ တာယ "အတ္ထိ အတ္တာ"တိ အဘိနိဝေသဿ ပဟာနံ ဟောတိ။

Adhipaññādhammavipassanāti—

"Ārammaṇañca paṭisaṅkhā, bhaṅgañca anupassati.
Suññato ca upaṭṭhānaṁ, adhipaññā vipassanā"ti—

Evaṁ vuttā rūpādi-ārammaṇaṁ jānitvā tassa ca ārammaṇassa tadārammaṇassa ca cittassa bhaṅgaṁ disvā "saṅkhārāva bhijjanti, saṅkhārānaṁ maraṇaṁ, na añño koci atthī"ti bhaṅgavasena suññataṁ gahetvā pavattā vipassanā. Sā adhipaññā ca dhammesu ca vipassanāti katvā adhipaññādhammavipassanāti vuccati, tāya niccasārābhāvassa ca attasārābhāvassa ca suṭṭhu diṭṭhattā sārādānābhinivesassa pahānaṁ hoti.

Yathābhūtañāṇadassananti sappaccayanāmarūpapariggaho, tena "ahosiṁ nu kho ahaṁ atītamaddhānan"ti-ādivasena ceva, "issarato loko sambhotī"ti-ādivasena ca pavattassa sammohābhinivesassa pahānaṁ hoti.

Ādīnavānupassanāti bhayatupaṭṭhānavasena uppannaṁ sabbabhavādīsu ādīnavadassanañāṇaṁ, tena "kiñci allīyitabbaṁ na dissatī"ti ālayābhinivesassa pahānaṁ hoti.

Paṭisaṅkhānupassanāti muñcanassa upāyakaraṇaṁ paṭisaṅkhāñāṇaṁ, tena appaṭisaṅkhāya pahānaṁ hoti.

Vivaṭṭānupassanāti saṅkhārupekkhā ceva anulomañca. Tadā hissa cittaṁ īsakapoṇe padumapalāse udakabindu viya sabbasmā saṅkhāragatā patilīyati, patikuṭati, pativattatīti vuttaṁ. Tasmā tāya saṁyogābhinivesassa pahānaṁ hoti, kāmasaṁyogādikassa kilesābhinivesassa kilesappavattiyā pahānaṁ hotīti attho. Evaṁ vitthārato tadaṅgappahānaṁ veditabbaṁ. Pāḷiyaṁ pana "tadaṅgappahānañca diṭṭhigatānaṁ nibbedhabhāgiyaṁ samādhiṁ bhāvayato"ti[1] saṅkhepeneva vuttaṁ.

851. Yaṁ pana asanivicakkābhihatassa rukkhassa viya ariyamaggañāṇena saṁyojanādīnaṁ dhammānaṁ yathā na puna pavatti, evaṁ pahānaṁ, idaṁ **samucchedappahānaṁ** nāma. Yaṁ sandhāya vuttaṁ "samucchedappahānañca lokuttaraṁ khayagāmimaggaṁ

1. Paṭisaṁ 26, 27 piṭṭhesu.

အဓိပညာဓမ္မဝိပဿနာတိ—

"အာရမ္မဏဉ္စ ပဋိသင်္ခါ၊ ဘင်္ဂဉ္စ အနုပဿတိ။
သုညတော စ ဥပဋ္ဌာနံ၊ အဓိပညာ ဝိပဿနာ"တိ—

ဧဝံ ဝုတ္တာ ရူပါဒိအာရမ္မဏံ ဇာနိတ္ဝာ တဿ စ အာရမ္မဏဿ တဒါရမ္မဏဿ စ စိတ္တဿ ဘင်္ဂံ ဒိသ္ဝာ "သင်္ခါရာ ဘိဇ္ဇန္တိ၊ သင်္ခါရာနံ မရဏံ၊ နအညော ကောစိ အတ္ထီ"တိ ဘင်္ဂဝသေန သုညတံ ဂဟေတ္ဝာ ပဝတ္တာ ဝိပဿနာ။ သာ အဓိပညာ စ ဓမ္မေသု စ ဝိပဿနာတိ ကတ္ဝာ အဓိပညာဓမ္မဝိပဿနာတိ ဝုစ္စတိ၊ တာယ နိစ္စသာရာဘာဝဿ စ အတ္တသာရာဘာဝဿ စ သုဋ္ဌု ဒိဋ္ဌတ္တာ သာရာဒါနာဘိနိဝေသဿ ပဟာနံ ဟောတိ။

ယထာဘူတဉာဏဒဿနန္တိ သပ္ပစ္စယနာမရူပပရိဂ္ဂဟော၊ တေန "အဟောသိံ နု ခေါ အဟံ အတီတမဒ္ဓါန"န္တိအာဒိဝသေန စေဝ, "ဣဿရတော လောကော သမ္ဘောတီ"တိအာဒိဝသေန စ ပဝတ္တဿ သမ္မောဟာဘိနိဝေသဿ ပဟာနံ ဟောတိ။

အာဒီနဝါနုပဿနာတိ ဘယတုပဋ္ဌာနဝသေန ဥပ္ပန္နံ သဗ္ဗဘဝေသု အာဒီနဝဿနဉာဏံ၊ တေန "ကိဉ္စိ အလ္လီယိတဗ္ဗံ နဒိဿတိ"တိ အာလယာဘိနိဝေသဿ ပဟာနံ ဟောတိ။

ပဋိသင်္ခါနုပဿနာတိ မုဉ္စနဿ ဥပါယကရဏံ ပဋိသင်္ခါဉာဏံ၊ တေန အပ္ပဋိသင်္ခါယ ပဟာနံ ဟောတိ။

ဝိဝဋ္ဋာနုပဿနာတိ သင်္ခါရုပေက္ခာ စေဝ အနုလောမဉ္စ။ တဒါ ဟိဿ စိတ္တံ ဤသကပေါဏေ ပဒုမပလာသေ ဥဒကဗိန္ဒု ဝိယ သဗ္ဗသ္မာ သင်္ခါရဂတာ ပတိလီယတိ၊ ပတိကုဋတိ၊ ပတိဝတ္တတီတိ ဝုတ္တံ။ တသ္မာ ဟာယ သံယောဂါဘိနိဝေသဿ ပဟာနံ ဟောတိ၊ ကာမသံယောဂါဒိကဿ ကိလေသာဘိနိဝေသဿ ကိလေသပ္ပဝတ္တိယာ ပဟာနံ ဟောတီတိ အတ္ထော။ ဧဝံ ဝိတ္ထာရတော တဒင်္ဂပ္ပဟာနံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ပါဠိယံ ပန "တဒင်္ဂပ္ပဟာနဉ္စ ဒိဋ္ဌဂတာနံ နိဗ္ဗေဓဘာဂိယံ သမာဓိ ဘာဝယတော"တိ သမ်ေပနေဝ ဝုတ္တံ။

ဂဏ်ာ။ -ယံ ပန အသနိဝိစက္ကာဘိဟတဿ ရုက္ခဿ ဝိယ အရိယမဂ္ဂဉာဏေန သံယောဇနာဒီနံ ဓမ္မာနံ ယထာ န ပုန ပဝတ္တိ၊ ဧဝံ ပဟာနံ၊ ဣဒံ **သမုစ္ဆေဒပ္ပဟာန**ံ နာမ။ ယံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ "သမုစ္ဆေဒပ္ပဟာနဉ္စ လောကုတ္တရံ ခယဂါမိမဂ္ဂံ

၁-ပဋိသံ ၂၆-၂၇-ပိဋ္ဌေသု။

bhāvayato”ti[1]. Iti imesu tīsu pahānesu samucchedappahānameva idha adhippetaṁ. Yasmā pana tassa yogino pubbabhāge vikkhambhanatadaṅgappahānānipi tadatthāneva, tasmā pahānattayampi iminā pariyāyena maggañāṇassa kiccanti veditabbaṁ. Paṭirājānaṁ vadhitvā rajjaṁ pattena hi yampi tato pubbe kataṁ, sabbaṁ “idañcidañca raññā katan”tiyeva vuccati.

852. **Sacchikiriyāpī**ti lokiyasacchikiriyā lokuttarasacchikiriyāti dvedhā bhinnāpi lokuttarāya dassanabhāvanāvasena bhedato tividhā hoti. Tattha “paṭhamassa jhānassa lābhīmhi, vasīmhi, paṭhamajjhānaṁ sacchikataṁ mayā”ti-ādinā[2] nayena āgatā paṭhamajjhānādīnaṁ phassanā lokiyasacchikiriyā nāma. **Phassanā**ti adhigantvā “idaṁ mayā adhigatan”ti paccakkhato ñāṇaphassena phusanā. Imameva hi atthaṁ sandhāya “sacchikiriyā paññā phassanaṭṭhe[3] ñāṇan”ti[4] uddisitvā “ye ye dhammā sacchikatā honti, te te dhammā phassitā[5] hontī”ti[6] sacchikiriyaniddeso vutto.

Apica attano santāne anuppādetvāpi ye dhammā kevalaṁ aparappaccayena ñāṇena ñātā, te sacchikatā honti. Teneva hi “sabbaṁ bhikkhave sacchikātabbaṁ, kiñca bhikkhave sabbaṁ sacchikātabbaṁ. Cakkhu bhikkhave sacchikātabban”ti-ādi[7] vuttaṁ.

Aparampi vuttaṁ “rūpaṁ passanto sacchikaroti. Vedanaṁ -pa- viññāṇaṁ passanto sacchikaroti. Cakkhuṁ jarāmaraṇaṁ amatogadhaṁ nibbānaṁ passanto sacchikarotīti. Ye ye dhammā sacchikatā honti, te te dhammā phassitā[8] hontī”ti[7].

Paṭhamamaggakkhaṇe pana nibbānadassanaṁ dassanasacchikiriyā. Sesamaggakkhaṇesu bhāvanāsacchikiriyāti. Sā duvidhāpi idha adhippetā. Tasmā dassanabhāvanāvasena nibbānassa sacchikiriyā imassa ñāṇassa kiccanti veditabbaṁ.

1. Paṭisaṁ 27 piṭṭhe.
2. Vi 1. 121-2 piṭṭhādīsu.
3. Phassanaṭṭhena (sabbattha)
4. Paṭisaṁ 2 piṭṭhe.
5. Phusitā (Syā, Ka)
6. Paṭisaṁ 85 piṭṭhe.
7. Paṭisaṁ 34 piṭṭhe.
8. Phusitā (Syā, Ka)

ဘာဝယတော”တိ[1]။ ဣတိ ဣမေသု တီသု ပဟာနေသု သမုစ္ဆေဒပ္ပဟာနမေဝ ဣဓ အဓိပ္ပေတံ။ ယသ္မာ ပန တဿ ယောဂိနော ပုဗ္ဗဘာဂေ ဝိက္ခမ္ภနတဒင်္ဂပ္ပ-ဟာနာနိပိ တဒတ္ထာနေဝ၊ တသ္မာ ပဟာနတ္တယမ္ပိ ဣမိနာ ပရိယာယေန မဂ္ဂညာဏဿ ကိစ္စန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ပဋိရာဇာနံ ဝဓိတ္ဝာ ရဇ္ဇံ ပတ္တေန ဟိ ယမ္ပိ တတော ပုဗ္ဗေ ကတံ၊ သဗ္ဗံ “ဣဒဉ္စိဒဉ္စ ရညာ ကတ”န္တိယေဝ ဝုစ္စတိ။

၈၅၂။ **သစ္ဆိကိရိယာပီ**တိ လောကိယသစ္ဆိကိရိယာ လောကုတ္တရသစ္ဆိကိရိ-ယာတိ ဒွေဓာ ဘိန္နာပိ လောကုတ္တရာယ ဒဿနဘာဝနာဝသေန ဘေဒတော တိဝိဓာ ဟောတိ။ တတ္ထ “ပဌမဿ ဈာနဿ လာဘီမှိ, ဝသီမှိ, ပဌမဇ္ဈာနံ သစ္ဆိကတံ မယာ”တိအာဒိနာ[2] နယေန အာဂတာ ပဌမဇ္ဈာနာဒိနံ ဖဿနာ လောကိယသစ္ဆိကိရိယာ နာမ။ **ဖဿနာ**တိ အဓိဂန္ဒွာ “ဣဒံ မယာ အဓိဂတ”န္တိ ပစ္စက္ခတော ဉာဏဖဿေန ဖုသနာ။ ဣမမေဝ ဟိ အတ္ထံ သန္ဓာယ “သစ္ဆိကိရိယာ ပညာ ဖဿနဋ္ဌေ[3] ဉာဏ”န္တိ[4] ဥဒ္ဒိသိတ္ဝာ “ယေ ယေ ဓမ္မာ သစ္ဆိကတာ ဟောန္တိ၊ တေ တေ ဓမ္မာ ဖဿိတာ[5] ဟောန္တိ”တိ[6] သစ္ဆိကိရိယ-နိဒ္ဒေသော ဝုတ္တော။

အပိစ အတ္တနော သန္တာနေ အနုပ္ပါဒေတ္ဝာပိ ယေ ဓမ္မာ ကေဝလံ အပရပ္ပစ္စယေန ဉာဏေန ဉာတာ၊ တေ သစ္ဆိကတာ ဟောန္တိ။ တေနေဝ ဟိ “သဗ္ဗံ ဘိက္ခဝေ သစ္ဆိကာတဗ္ဗံ၊ ကိဉ္စ ဘိက္ခဝေ သဗ္ဗံ သစ္ဆိကာတဗ္ဗံ။ စက္ခု ဘိက္ခဝေ သစ္ဆိကာတဗ္ဗ”န္တိအာဒိ? ဝုတ္တံ။

အပရမ္ပိ ဝုတ္တံ “ရူပံ ပဿန္တော သစ္ဆိကရောတိ။ ဝေဒနံ။ပ။ ဝိညာဏံ ပဿန္တော သစ္ဆိကရောတိ။ စက္ခုံ ဇရာမရဏံ အမတောဂဓံ နိဗ္ဗာနံ ပဿန္တော သစ္ဆိကရောတီတိ။ ယေ ယေ ဓမ္မာ သစ္ဆိကတာ ဟောန္တိ၊ တေ တေ ဓမ္မာ ဖဿိတာ[7] ဟောန္တိ”တိ?။

ပဌမမဂ္ဂက္ခဏေ ပန နိဗ္ဗာနဒဿနံ ဒဿနသစ္ဆိကိရိယာ။ သေသမဂ္ဂက္ခဏေသု ဘာဝနာသစ္ဆိကိရိယာတိ။ သာ ဒုဝိဓာပိ ဣဓ အဓိပ္ပေတာ။ တသ္မာ ဒဿန-ဘာဝနာဝသေန နိဗ္ဗာနဿ သစ္ဆိကိရိယာ ဣမဿ ဉာဏဿ ကိစ္စန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

၁-ပဋိသံ ၂၇-ပိဋ္ဌေ။
၂-ဝိ ၁-၁၂၁-၂-ပိဋ္ဌာဒီသု။
၃-ဖဿနဋ္ဌေန (သဗ္ဗတ္ထ)
၄-ပဋိသံ ၂-ပိဋ္ဌေ။
၅-ဖုသိတာ (သျာ၊က)
၆-ပဋိသံ ၈၅-ပိဋ္ဌေ။
၇-ပဋိသံ ၃၄-ပိဋ္ဌေ။
၈-ဖုသိတာ (သျာ၊က)

853. **Dve bhāvanā abhimatā**ti bhāvanā pana lokiyabhāvanā lokuttarabhāvanāti dveyeva abhimatā. Tattha lokiyānaṁ sīlasamādhipaññānaṁ uppādanaṁ, tāhi ca santānavāsanaṁ lokiyabhāvanā. Lokuttarānaṁ uppādanaṁ, tāhi ca santānavāsanaṁ lokuttarabhāvanā. Tāsu idha lokuttarā adhippetā. Lokuttarāni hi sīlādīni catubbidhampetaṁ ñāṇaṁuppādeti. Tesaṁ sahajātapaccayādibhāya tehi ca santānaṁ vāsetīti lokuttarabhāvanāvassa kiccanti.

Evaṁ—

> Kiccāni pariññādīni, yāni vuttāni abhisamayakāle.
> Tāni ca yathāsabhāvena, jānitabbāni sabbānīti.

Ettāvatā ca—

> "Sīle patiṭṭhāya naro sapañño,
> Cittaṁ paññañca bhāvayan"ti—

Evaṁ sarūpeneva ābhatāya paññābhāvanāya vidhānadassanatthaṁ yaṁ vuttaṁ "mūlabhūtā dve visuddhiyo sampādetvā sarīrabhūtā pañca visuddhiyo sampādentena bhāvetabbā"ti, taṁ vitthāritaṁ hoti. Kathaṁ bhāvetabbāti ayañca pañho vissajjitoti.

Iti sādhujanapāmojjatthāya kate Visuddhimagge

Paññābhāvanādhikāre

Ñāṇadassanavisuddhiniddeso nāma

Bāvīsatimo paricchedo.

၈၅၃။ **ဒွေ ဘာဝနာ အဘိမတာ**တိ ဘာဝနာ ပန လောကိယဘာဝနာ လောကုတ္တရဘာဝနာတိ ဒ္ဝေယေဝ အဘိမတာ။ တတ္ထ လောကိယာနံ သီလ-သမာဓိပညာနံ ဥပ္ပါဒနံ၊ တာဟိ စ သန္တာနဝါသနံ လောကိယဘာဝနာ။ လောကုတ္တရာနံ ဥပ္ပါဒနံ၊ တာဟိ စ သန္တာနဝါသနံ လောကုတ္တရဘာဝနာ။ တာသု ဣဓ လောကုတ္တရာ အဓိပ္ပေတာ။ လောကုတ္တရာနိ ဟိ သီလာဒီနိ စတုဗ္ဗိ-ဓမ္မေတံ ဉာဏံ ဥပ္ပါဒေတိ။ တေသံ သဟဇာတပစ္စယာဒိတာယ တေဟိ စ သန္တာနံ ဝါသေတီတိ လောကုတ္တရဘာဝနာဝသ ကိစ္စန္တိ။

ဧဝံ—

> ကိစ္စာနိ ပရိညာဒီနိ၊ ယာနိ ဝုတ္တာနိ အဘိသမယကာလေ။
> တာနိ စ ယထာသဘာဝေန၊ ဇာနိတဗ္ဗာနိ သဗ္ဗာနီတိ။

ဣတ္ထာဝတာ စ—

> ''သီလေ ပတိဋ္ဌာယ နရော သပညော၊
> စိတ္တံ ပညဉ္စ ဘာဝယ''န္တိ—

ဧဝံ သရူပေနေဝ အာဘတာယ ပညာဘာဝနာယ ဝိဓာနဒဿနတ္ထံ ယံ ဝုတ္တံ "မူလဘူတာ ဒွေ ဝိသုဒ္ဓိယော သမ္ပာဒေတ္ဝာ သရီရဘူတာ ပဉ္စ ဝိသုဒ္ဓိယော သမ္ပာဒေန္တေန ဘာဝေတဗ္ဗာ"တိ၊ တံ ဝိတ္ထာရိတံ ဟောတိ။ ကထံ ဘာဝေ-တဗ္ဗာတိ အယဉ္စ ပဉ္ဟော ဝိဿဇ္ဇိတောတိ။

ဣတိ သာဓုဇနပါမောဇ္ဇတ္ထာယ ကတေ ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ
ပညာဘာဝနာဓိကာရေ

ဉာဏဒဿနဝိသုဒ္ဓိနိဒ္ဒေသော နာမ

ဗာဝီသတိမော ပရိစ္ဆေဒေါ။

23. Paññābhāvanānisaṁsaniddesa

Ānisaṁsapakāsanā

854. Yaṁ pana vuttaṁ “paññābhāvanāya ko ānisaṁso”ti, tattha vadāma. Ayañhi paññābhāvanā nāma anekasatānisaṁsā. Tassā dīghenāpi addhunā na sukaraṁ vitthārato ānisaṁsaṁ pakāsetuṁ. Saṅkhepato panassā nānākilesaviddhaṁsanaṁ, ariyaphalarasānubhavanaṁ, nirodhasamāpattisamāpajjanasamatthatā, āhuneyyabhāvādisiddhīti ayamānisaṁso veditabbo.

Nānākilesaviddhaṁsanakathā

855. Tattha yaṁ nāmarūpaparicchedato paṭṭhāya sakkāyadiṭṭhādīnaṁ vasena **nānākilesaviddhaṁsanaṁ** vuttaṁ, ayaṁ lokikāya paññābhāvanāya ānisaṁso. Yaṁ ariyamaggakkhaṇe saṁyojanādīnaṁ vasena **nānākilesaviddhaṁsanaṁ** vuttaṁ, ayaṁ lokuttarāya paññābhāvanāya ānisaṁsoti veditabbo.

Bhīmavegānupatitā, asanīva siluccaye.
Vāyuvegasamuṭṭhito, araññamiva pāvako.

Andhakāraṁ viya ravi, satejujjalamaṇḍalo.
Dīgharattānupatitaṁ, sabbānatthavidhāyakaṁ.

Kilesajālaṁ paññā hi, viddhaṁsayati bhāvitā.
Sandiṭṭhika’mato jaññā, ānisaṁsamimaṁ idha.

Phalasamāpattikathā

856. **Ariyaphalarasānubhavanan**ti na kevalañca kilesaviddhaṁsanaññeva, ariyaphalarasānubhavanampi paññābhāvanāya ānisaṁso. Ariyaphalanti hi sotāpattiphalādi sāmaññaphalaṁ vuccati. Tassa dvīhākārehi rasānubhavanaṁ hoti. Maggavīthiyañca phalasamāpattivasena ca pavattiyaṁ. Tatrāssa maggavīthiyaṁ pavatti dassitāyeva.

၂၃–ပညာဘာဝနာနိသံသနိဒ္ဒေသ

အာနိသံသပကာသနာ

၈၅၄။ ယံ ပန ဝုတ္တံ “ပညာဘာဝနာယ ကော အာနိသံသော”တိ၊ တတ္ထ ဝဒါမ။ အယဉ္ဟိ ပညာဘာဝနာ နာမ အနေကသတာနိသံသာ။ တဿာ ဒီဃေနာပိ အဒ္ဓုနာ န သုကရံ ဝိတ္ထာရတော အာနိသံသံ ပကာသေတုံ။ သခေ်ပတော ပနဿာ နာနာကိလေသဝိဒ္ဓံသနံ၊ အရိယဖလရသာနုဘဝနံ၊ နိရောဓသမာပတ္တိသမာပဇ္ဇနသမတ္ထတာ၊ အာဟုနေယျဘာဝါဒိသိဒ္ဓိတိ အယမာနိသံသော ဝေဒိတဗ္ဗော။

နာနာကိလေသဝိဒ္ဓံသနကထာ

၈၅၅။ တတ္ထ ယံ နာမရူပပရိစ္ဆေဒတော ပဋ္ဌာယ သက္ကာယဒိဋ္ဌာဒီနံ ဝသေန **နာနာကိလေသဝိဒ္ဓံသနံ** ဝုတ္တံ၊ အယံ လောကိကာယ ပညာဘာဝနာယ အာနိသံသော။ ယံ အရိယမဂ္ဂက္ခဏေ သံယောဇနာဒီနံ ဝသေန **နာနာကိလေသဝိဒ္ဓံသနံ** ဝုတ္တံ၊ အယံ လောကုတ္တရာယ ပညာဘာဝနာယ အာနိသံသောတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။

ဘီမဝေဂါနုပတိတာ၊ အသနိဝ သိလုစ္စယေ။
ဝါယုဝေဂသမုဋ္ဌိတော၊ အရညမိဝ ပါဝကော။

အန္ဓကာရံ ဝိယ ရဝိ၊ သတေဇုဇ္ဇလမဏ္ဍလော။
ဒီဃရတ္တာနုပတိတံ၊ သဗ္ဗာနတ္ထဝိဓာယကံ။

ကိလေသဇာလံ ပညာ ဟိ၊ ဝိဒ္ဓံသယတိ ဘာဝိတာ။
သန္ဒိဋ္ဌိက’မတော ဇညာ၊ အာနိသံသမိမံ ဣဓ။

ဖလသမာပတ္တိကထာ

၈၅၆။ **အရိယဖလရသာနုဘဝနန္တိ** န ကေဝလဉ္စ ကိလေသဝိဒ္ဓံသနညေဝ၊ အရိယဖလရသာနုဘဝနမ္ပိ ပညာဘာဝနာယ အာနိသံသော။ အရိယဖလန္တိ ဟိ သောတာပတ္တိဖလာဒိ သာမညဖလံ ဝုစ္စတိ။ တဿ ဒ္ဝီဟာကာရေဟိ ရသာနုဘဝနံ ဟောတိ။ မဂ္ဂဝီထိယဉ္စ ဖလသမာပတ္တိဝသေန စ ပဝတ္တိယံ။ တတြာဿ မဂ္ဂဝီထိယံ ပဝတ္တိ ဒဿိတာယေဝ။

857. Apica ye “saṁyojanappahānamattameva phalaṁ nāma, na koci añño dhammo atthī”ti vadanti, tesaṁ anunayattharn idaṁ suttampi dassetabbaṁ—“kathaṁ payogapaṭippassaddhipaññā phale ñāṇaṁ? Sotāpattimaggakkhaṇe dassanaṭṭhena sammādiṭṭhi micchādiṭṭhiyā vuṭṭhāti, tadanuvattakakilesehi ca khandhehi ca vuṭṭhāti, bahiddhā ca sabbanimittehi vuṭṭhāti. Tampayogapaṭippassaddhattā uppajjati sammādiṭṭhi, maggassetaṁ phalan”ti[1] vitthāretabbaṁ.

“Cattāro[2] maggā apariyāpannā,[2] cattāri ca sāmaññaphalāni, ime dhammā appamāṇārammaṇā”[3]. “Mahaggato dhammo appamāṇassa dhammassa anantarapaccayena paccayo”ti[4] evamādīnipi cettha sādhakāni.

858. Phalasamāpattiyaṁ pavattidassanatthaṁ panassa idaṁ pañhākammaṁ—kā phalasamāpatti, ke taṁ samāpajjanti, ke na samāpajjanti, kasmā samāpajjanti, kathañcassā samāpajjanaṁ hoti, kathaṁ ṭhānaṁ, kathaṁ vuṭṭhānaṁ, kiṁ phalassa anantaraṁ, kassa ca phalaṁ anantaranti.

859. Tattha **kā phalasamāpattī**ti yā ariyaphalassa nirodhe appanā.

860. **Ke taṁ samāpajjanti, ke na samāpajjantī**ti sabbepi puthujjanā na samāpajjanti. Kasmā? Anadhigatattā. Ariyā pana sabbepi samāpajjanti. Kasmā? Adhigatattā. Uparimā pana heṭṭhimaṁ na samāpajjanti, puggalantarabhāvupagamanena paṭippassaddhattā. Heṭṭhimā ca uparimaṁ, anadhigatattā. Attano attanoyeva pana phalaṁ samāpajjantīti idamettha sanniṭṭhānaṁ.

Keci pana “sotāpannasakadāgāminopi na samāpajjanti. Uparimā dveyeva samāpajjantī”ti vadanti. Idañca tesaṁ kāraṇaṁ, ete hi samādhismiṁ paripūrakārinoti. Taṁ puthujjanassāpi attanā paṭiladdhalokiyasamādhisamāpajjanato akāraṇameva. Kiñcettha kāraṇākāraṇacintāya. Nanu Pāḷiyaṁyeva vuttaṁ—“katame dasa gotrabhudhammā vipassanāvasena uppajjanti. Sotāpatti maggapaṭilābhatthāya uppādaṁ pavattaṁ -pa- upāyāsaṁ bahiddhā saṅkhāranimittaṁ abhibhuyyatīti gotrabhu. Sotāpattiphalasamāpattatthāya

1. Paṭisaṁ 68 piṭṭhe. 2-2. Ariyamaggā (sabbattha); Abhi 1. 271 piṭṭhe passitabbaṁ.
3. Abhi 1. 271 piṭṭhe. 4. Paṭṭhāna 2. 327 piṭṭhe.

၈၅၇။ အပိစ ယေ “သံယောဇနပ္ပဟာနမတ္တမေဝ ဖလံ နာမ၊ န ကောစိ အညော ဓမ္မော အတ္ထီ”တိ ဝဒန္တိ၊ တေသံ အနုနယတ္ထံ ဣဒံ သုတ္တမ္ပိ ဒဿေတဗ္ဗံ—“ကထံ ပယောဂပဋိပ္ပဿဒ္ဓိပညာ ဖလေ ဉာဏံ? သောတာပတ္တိမဂ္ဂက္ခဏေ ဒဿနဋ္ဌေန သမ္မာဒိဋ္ဌိ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိယာ ဝုဋ္ဌာတိ၊ တဒနုဝတ္တကကိလေသေဟိ ဝ ခန္ဓေဟိ စ ဝုဋ္ဌာတိ၊ ဗဟိဒ္ဓါ စ သဗ္ဗနိမိတ္တေဟိ ဝုဋ္ဌာတိ။ တမ္မယောဂပဋိပ္ပဿဒ္ဓတ္တာ ဥပ္ပဇ္ဇတိ သမ္မာဒိဋ္ဌိ၊ မဂ္ဂဿေတံ ဖလ”န္တိ ဝိတ္ထာရေတဗ္ဗံ။

“စတ္တာရော မဂ္ဂါ အပရိယာပန္နာ, စတ္တာရိ စ သာမညဖလာနိ၊ ဣမေ ဓမ္မာ အပ္ပမာဏာရမ္မဏာ”တိ? “မဟဂ္ဂတော ဓမ္မော အပ္ပမာဏဿ ဓမ္မဿ အနန္တရ-ပစ္စယေန ပစ္စယော”တိ ဧဝမာဒီနိပိ စေတ္ထ သာဓကာနိ။

၈၅၈။ ဖလသမာပတ္တိယံ ပဝတ္တိဒဿနတ္ထံ ပနဿ ဣဒံ ပဉ္ဉာကမ္မံ—ကာ ဖလသမာပတ္တိ၊ ကေ တံ သမာပဇ္ဇန္တိ၊ ကေ န သမာပဇ္ဇန္တိ၊ ကသ္မာ သမာပဇ္ဇန္တိ၊ ကထဉ္စဿာ သမာပဇ္ဇနံ ဟောတိ၊ ကထံ ဌာနံ၊ ကထံ ဝုဋ္ဌာနံ၊ ကိံ ဖလဿ အနန္တရံ၊ ကဿ စ ဖလံ အနန္တရန္တိ။

၈၅၉။ တတ္ထ **ကာ ဖလသမာပတ္တီ**တိ ယာ အရိယဖလဿ နိရောဓေ အပ္ပနာ။

၈၆၀။ **ကေ တံ သမာပဇ္ဇန္တိ၊ ကေ န သမာပဇ္ဇန္တီ**တိ သဗ္ဗေပိ ပုထုဇ္ဇနာ န သမာပဇ္ဇန္တိ။ ကသ္မာ? အနဓိဂတတ္တာ။ အရိယာ ပန သဗ္ဗေပိ သမာပဇ္ဇန္တိ။ ကသ္မာ? အဓိဂတတ္တာ။ ဥပရိမာ ပန ဟေဋ္ဌိမံ န သမာပဇ္ဇန္တိ၊ ပုဂ္ဂလန္တရဘာဝုပဂမနေန ပဋိပ္ပဿဒ္ဓတ္တာ။ ဟေဋ္ဌိမာ စ ဥပရိမံ၊ အနဓိဂတတ္တာ။ အတ္တနော အတ္တနောယေဝ ပန ဖလံ သမာပဇ္ဇန္တိတိ ဣဒမေတ္ထ သန္နိဋ္ဌာနံ။

ကေစိ ပန “သောတာပန္နသကဒါဂါမိနောပိ န သမာပဇ္ဇန္တိ။ ဥပရိမာ ဒ္ဝေယေဝ သမာပဇ္ဇန္တိ”တိ ဝဒန္တိ။ ဣဒ္ဓ တေသံ ကာရဏံ၊ တေ ဟိ သမာဓိသ္မိံ ပရိပူရကာရိနောတိ။ တံ ပုထုဇ္ဇနဿာပိ အတ္တနာ ပဋိလဒ္ဓလောကိယသမာဓိ-သမာပဇ္ဇနတော အကာရဏမေဝ။ ကိဉ္စေတ္ထ ကာရဏာကာရဏစိန္တာယ။ နနု ပါဠိယံယေဝ ဝုတ္တံ—“ကတမေ ဒသ ဂေါတြဘုဓမ္မာ ဝိပဿနာဝသေန ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ။ သောတာပတ္တိ မဂ္ဂပဋိလာဘတ္ထာယ ဥပ္ပါဒံ ပဝတ္တံ။ပ။ ဥပါယာသံ ဗဟိဒ္ဓါ သမ္ဘိရနိမိတ္တံ အဘိဘုယ္ယတီတိ ဂေါတြဘု။ သောတာပတ္တိဖလသမာပတ္တိတ္ထာယ

၁-ပဋိသံ ၆၈-ပိဋ္ဌေ။ ၂-၂-အရိယမဂ္ဂါ (သဗ္ဗတ္ထ)၊ အဘိ ၁-၂၇၁-ပိဋ္ဌေ ပဿိတဗ္ဗံ၊
၃-အဘိ ၁-၂၇၁-ပိဋ္ဌေ၊ ၄-ပဋ္ဌာန ၂-၃၂၇-ပိဋ္ဌေ။

sakadāgāmimaggaṁ -pa- arahattaphalasamāpattatthāya. Suññatavihārasamāpattatthāya. Animittavihārasamāpattatthāya uppādaṁ -pa- bahiddhā saṅkhāranimittaṁ abhibhuyyatīti gotrabhū”ti[1]. Tasmā sabbepi ariyā attano attano phalaṁ samāpajjantīti niṭṭhamettha gantabbaṁ.

861. **Kasmā samāpajjantī**ti diṭṭhadhammasukhavihāratthaṁ. Yathā hi rājā rajjasukhaṁ, devatā dibbasukhaṁ anubhavanti, evaṁ ariyā “ariyaṁ lokuttarasukhaṁ anubhavissāmā”ti addhānapparicchedaṁ katvā icchiticchitakkhaṇe phalasamāpattiṁ samāpajjanti.

862. **Kathañcassā samāpajjanaṁ hoti, kathaṁ ṭhānaṁ, kathaṁ vuṭṭhānan**ti dvīhi tāva ākārehi assā samāpajjanaṁ hoti—nibbānato aññassa ārammaṇassa amanasikārā nibbānassa ca manasikārā. Yathāha “dve kho āvuso paccayā animittāya cetovimuttiyā samāpattiyā sabbanimittānañca amanasikāro, animittāya ca dhātuyā manasikāro”ti[2].

863. Ayampanettha samāpajjanakkamo. Phalasamāpattatthikena hi ariyasāvakena rahogatena paṭisallīnena udayabbayādivasena saṅkhārā vipassitabbā[3]. Tassa pavattānupubbavipassanassa saṅkhārārammaṇa-gotrabhuñāṇānantarā phalasamāpattivasena nirodhe cittaṁ appeti. Phalasamāpattininnatāya cettha sekkhassāpi phalameva uppajjati, na maggo.

Ye pana vadanti “sotāpanno ‘phalasamāpattiṁ samāpajjissāmī’ti vipassanaṁ paṭṭhapetvā sakadāgāmī hoti. Sakadāgāmī ca anāgāmī”ti, te vattabbā “evaṁ sati anāgāmī arahā bhavissati, arahā Paccekabuddho, Paccekabuddho ca Buddho. Tasmā na kiñci etaṁ, Pāḷivaseneva ca paṭikkhittan”tipi na gahetabbaṁ. Idameva pana gahetabbaṁ, sekkhassāpi phalameva uppajjati, na maggo. Phalañcassa sace anena paṭhamajjhāniko maggo adhigato hoti. Paṭhamajjhānikameva uppajjati. Sace dutiyādīsu aññatarajjhāniko, dutiyādīsu aññatarajjhānikameva. Evaṁ tāvassā samāpajjanaṁ hoti.

1. Paṭisaṁ 65 piṭṭhe. 2. Ma 1. 370, 371 piṭṭhesu. 3. Passitabbā (Sī, Ka)

သကဒါဂါမိမဂ္ဂံ။ ပ။ အရဟတ္တဖလသမာပတ္တိတ္ထာယ။ သုညတဝိဟာရသမာ-ပတ္တိတ္ထာယ။ အနိမိတ္တဝိဟာရသမာပတ္တိတ္ထာယ ဥပ္ပါဒံ။ ပ။ ဗဟိဒ္ဓါ သင်္ခါရနိမိတ္တံ အဘိဘုယျတီတိ ဂေါတြဘူ”တိ[၁]။ တသ္မာ သဗ္ဗေပိ အရိယာ အတ္တနော အတ္တနော ဖလံ သမာပဇ္ဇန္တီတိ နိဋ္ဌမေတ္ထ ဂန္တဗ္ဗံ။

၈၆၁။ **ကသ္မာ သမာပဇ္ဇန္တီ**တိ ဒိဋ္ဌဓမ္မသုခဝိဟာရတ္ထံ။ ယထာ ဟိ ရာဇာ ရဇ္ဇသုခံ၊ ဒေဝတာ ဒိဗ္ဗသုခံ အနုဘဝန္တိ၊ ဧဝံ အရိယာ “အရိယံ လောကုတ္တရသုခံ အနုဘဝိဿာမာ”တိ အဒ္ဓါနပ္ပရိစ္ဆေဒံ ကတ္ဝာ ဣစ္ဆိတိစ္ဆိတက္ခဏေ ဖလသမာပတ္တိံ သမာပဇ္ဇန္တိ။

၈၆၂။ **ကထဉ္စဿာ သမာပဇ္ဇနံ ဟောတိ၊ ကထံ ဌာနံ၊ ကထံ ဝုဋ္ဌာနန္တိ** ဒ္ဝီဟိ တာဝ အာကာရေဟိ အဿာ သမာပဇ္ဇနံ ဟောတိ—နိဗ္ဗာနတော အညဿ အာရမ္မဏဿ အမနသိကာရာ နိဗ္ဗာနဿ စ မနသိကာရာ။ ယထာဟ “ဒ္ဝေ ခေါ အာဝုသော ပစ္စယာ အနိမိတ္တာယ စေတောဝိမုတ္တိယာ သမာပတ္တိယာ သဗ္ဗ-နိမိတ္တာနဉ္စ အမနသိကာရော, အနိမိတ္တာယ စ ဓာတုယာ မနသိကာရော”တိ[၂]။

၈၆၃။ အယမ္ပနေတ္ထ သမာပဇ္ဇနက္ကမော။ ဖလသမာပတ္တိတ္ထိကေန ဟိ အရိယ-သာဝကေန ရဟောဂတေန ပဋိသလ္လီနေန ဥဒယဗ္ဗယာဒိဝသေန သင်္ခါရာ ဝိပဿိ-တဗ္ဗာ[၃]။ တဿ ပဝတ္တာနုပုဗ္ဗဝိပဿနဿ သင်္ခါရာရမ္မဏဂေါတြဘုဉာဏာနန္တရာ ဖလသမာပတ္တိဝသေန နိရောဓေ စိတ္တံ အပ္ပေတိ။ ဖလသမာပတ္တိနိန္နတာယ စေတ္ထ သေက္ခဿာပိ ဖလမေဝ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ န မဂ္ဂေါ။

ယေ ပန ဝဒန္တိ “သောတာပန္နော ‘ဖလသမာပတ္တိံ သမာပဇ္ဇိဿာမီ’တိ ဝိပဿနံ ပဋ္ဌပေတ္ဝာ သကဒါဂါမီ ဟောတိ။ သကဒါဂါမိ စ အနာဂါမီ”တိ၊ တေ ဝတ္တဗ္ဗာ “ဧဝံ သတိ အနာဂါမီ အရဟာ ဘဝိဿတိ၊ အရဟာ ပစ္ဆေကဗုဒ္ဓေါ၊ ပစ္ဆေကဗုဒ္ဓေါ စ ဗုဒ္ဓေါ။ တသ္မာ န ကိဉ္စိ တေံ၊ ပါဠိဝသေနေဝ စ ပဋိက္ခိတ္တ”န္တိဝိ န ဂဟေတဗ္ဗံ။ ဣဒမေဝ ပန ဂဟေတဗ္ဗံ၊ သေက္ခဿာပိ ဖလမေဝ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ န မဂ္ဂေါ။ ဖလဉ္စဿ သစေ အနေန ပဌမဇ္ဈာနိကော မဂ္ဂေါ အဓိဂတော ဟောတိ။ ပဌမဇ္ဈာနိကမေဝ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ သစေ ဒုတိယာဒီသု အညတရဇ္ဈာနိကော၊ ဒုတိယာဒီသု အညတရဇ္ဈာနိကမေဝါတိ။ ဧဝံ တာဝဿာ သမာပဇ္ဇနံ ဟောတိ။

၁-ပဋိသံ ၆၅-ဒိဋ္ဌေ။ ၂-မ ၁-၃၇၀-၃၇၁-ဒိဋ္ဌေသု။ ၃-ပဿိတဗ္ဗာ (သီ၊ က)

864. “Tayo kho āvuso paccayā animittāya cetovimuttiyā ṭhitiyā sabbanimittānañca amanasikāro, animittāya ca dhātuyā manasikāro, pubbe ca abhisaṅkhāro”ti[1] vacanato panassā tīhākārehi ṭhānaṁ hoti. Tattha **pubbe ca abhisaṅkhāro**ti samāpattito pubbe kālaparicchedo. “Asukasmiṁ nāma kāle vuṭṭhahissāmī”ti paricchinnattā hissā yāva so kālo nāgacchati, tāva ṭhānaṁ hoti. Evamassā ṭhānaṁ hotīti.

865. “Dve kho āvuso paccayā animittāya cetovimuttiyā vuṭṭhānāya sabbanimittānañca manasikāro, animittāya ca dhātuyā amanasikāro”ti[1] vacanato panassā dvīhākārehi vuṭṭhānaṁ hoti. Tattha **sabbanimittānan**ti rūpanimittavedanāsaññāsaṅkhāraviññāṇanimittānaṁ. Kāmañca na sabbānevetāni ekato manasikaroti sabbasaṅgāhikavasena panetaṁ vuttaṁ. Tasmā yaṁ bhavaṅgassa ārammaṇaṁ hoti, taṁ manasikaroto phalasamāpattivuṭṭhānaṁ hotīti evamassā vuṭṭhānaṁ veditabbaṁ.

866. **Kiṁ phalassa anantaraṁ, kassa ca phalaṁ anantaran**ti phalassa tāva phalameva vā anantaraṁ hoti, bhavaṅgaṁ vā. Phalaṁ pana atthi maggānantaraṁ, atthi phalānantaraṁ, atthi gotrabhu-anantaraṁ, atthi nevasaññānāsaññāyatanānantaraṁ. Tattha maggavīthiyaṁ maggānantaraṁ, purimassa purimassa pacchimaṁ pacchimaṁ phalānantaraṁ. Phalasamāpattīsu purimaṁ purimaṁ[2] gotrabhu-anantaraṁ. **Gotrabhū**ti cettha anulomaṁ veditabbaṁ. Vuttañhetaṁ paṭṭhāne—“arahato anulomaṁ phalasamāpattiyā anantarapaccayena paccayo. Sekkhānaṁ anulomaṁ phalasamāpattiyā anantarapaccayena paccayo”ti[3]. Yena phalena nirodhā vuṭṭhānaṁ hoti, taṁ nevasaññānāsaññāyatanānantaranti. Tattha ṭhapetvā maggavīthiyaṁ uppannaṁ phalaṁ avasesaṁ sabbaṁ phalasamāpattivasena pavattaṁ nāma. Evametaṁ maggavīthiyaṁ phalasamāpattiyaṁ vā uppajjanavasena,

Paṭippassaddhadarathaṁ, amatārammaṇaṁ subhaṁ.
Vantalokāmisaṁ santaṁ, sāmaññaphalamuttamaṁ.

Ojavantena sucinā, sukhena abhisanditaṁ.
Yena sātātisātena, amatena madhuṁ viya.

1. Ma 1. 371 piṭṭhe. 2. Phalasamāpattīsu purimaṁ (?) 3. Paṭṭhāna 1. 138 piṭṭhe.

၈၆၄။ “တယော ခေါ အာဝုသော ပစ္စယာ အနိမိတ္တာယ စေတောဝိမုတ္တိယာ ဋိတိယာ သဗ္ဗနိမိတ္တာနဉ္စ အမနသိကာရော၊ အနိမိတ္တာယ စ ဓာတုယာ မနသိကာရော၊ ပုဗ္ဗေ စ အဘိသင်္ခါရော”တိ[1] ဝစနတော ပနဿာ တီဟာကာရေဟိ ဌာနံ ဟောတိ။ တတ္ထ **ပုဗ္ဗေ စ အဘိသင်္ခါရော**တိ သမာပတ္တိတော ပုဗ္ဗေ ကာလပရိစ္ဆေဒေါ။ “အသုကသ္မိံ နာမ ကာလေ ဝုဋ္ဌဟိဿာမီ”တိ ပရိစ္ဆိန္နတ္တာ ဟိဿာ ယာဝ သော ကာလော နာဂစ္ဆတိ၊ တာဝ ဌာနံ ဟောတိ။ ဧဝမဿာ ဌာနံ ဟောတီတိ။

၈၆၅။ “ဒ္ဝေ ခေါ အာဝုသော ပစ္စယာ အနိမိတ္တာယ စေတောဝိမုတ္တိယာ ဝုဋ္ဌာနာယ သဗ္ဗနိမိတ္တာနဉ္စ မနသိကာရော, အနိမိတ္တာယ စ ဓာတုယာ အမနသိကာရော”တိ[2] ဝစနတော ပနဿာ ဒ္ဝီဟာကာရေဟိ ဝုဋ္ဌာနံ ဟောတိ။ တတ္ထ **သဗ္ဗနိမိတ္တာနန္တိ** ရူပနိမိတ္တဝေဒနာသညာသင်္ခါရဝိညာဏနိမိတ္တာနံ။ ကာမဉ္စ နသဗ္ဗာနေဝေတာနိ ဧကတော မနသိကရောတိ သဗ္ဗသင်္ဂါဟိကဝသေန ပနေတံ ဝုတ္တံ။ တသ္မာ ယံ ဘဝင်္ဂံ အာရမ္မဏံ ဟောတိ၊ တံ မနသိကရောတော ဖလသမာပတ္တိဝုဋ္ဌာနံ ဟောတီတိ ဧဝမဿာ ဝုဋ္ဌာနံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

၈၆၆။ **ကိံ ဖလဿ အနန္တရံ၊ ကဿ စ ဖလံ အနန္တရန္တိ** ဖလဿ တာဝ ဖလမေဝ ဝါ အနန္တရံ ဟောတိ၊ ဘဝင်ံ ဝါ။ ဖလံ ပန အတ္ထိ မဂ္ဂါနန္တရံ၊ အတ္ထိ ဖလာနန္တရံ၊ အတ္ထိ ဂေါတြဘုအနန္တရံ၊ အတ္ထိ နေဝသညာနာသညာယတနာနန္တရံ။ တတ္ထ မဂ္ဂဝီထိယံ မဂ္ဂါနန္တရံ၊ ပုရိမဿ ပုရိမဿ ပစ္ဆိမံ ပစ္ဆိမံ ဖလာနန္တရံ။ ဖလသမာပတ္တိသု ပုရိမံ ပုရိမံ[3] ဂေါတြဘုအနန္တရံ။ **ဂေါတြဘူ**တိ စေတ္ထ အနုလောမံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဝုတ္တဉ္ဧတံ ပဋ္ဌာနေ—“အရဟတော အနုလောမံ ဖလသမာပတ္တိယာ အနန္တရပစ္စယေန ပစ္စယော။ သေက္ခာနံ အနုလောမံ ဖလသမာပတ္တိယာ အနန္တရပစ္စယေန ပစ္စယော”တိ[2]။ ယေန ဖလေန နိရောဓာ ဝုဋ္ဌာနံ ဟောတိ၊ တံ နေဝသညာနာသညာယတနာနန္တရန္တိ။ တတ္ထ ဌပေတ္ဝာ မဂ္ဂဝီထိယံ ဥပ္ပန္နံ ဖလံ အဝသေသံ သဗ္ဗံ ဖလသမာပတ္တိဝသေန ပဝတ္တံ နာမ။ ဧဝမေတံ မဂ္ဂဝီထိယံ ဖလသမာပတ္တိယံ ဝါ ဥပ္ပဇ္ဇနဝသေန,

ပဋိပ္ပဿဒ္ဓဒရထံ၊ အမတာရမ္မဏံ သုဘံ။
ဝန္တလောကာမိသံ သန္တံ၊ သာမညဖလမုတ္တမံ။

ဩဇဝန္တေန သုစိနာ၊ သုခေန အဘိသန္ဒိတံ။
ယေန သာတာတိသာတေန၊ အမတေန မဓုံ ဝိယ။

1-မ ၁-၃၇၁-ဝိဋ္ဌေ။ 2-ဖလသမာပတ္တိသု ပုရိမံ (?) 3-ပဋ္ဌာန ၁-၁၃၈-ဝိဋ္ဌေ။

Taṁ sukhaṁ tassa ariyassa, rasabhūtamanuttaraṁ.
Phalassa paññaṁ bhāvetvā, yasmā vindati paṇḍito.

Tasmā ariyaphalassetaṁ, rasānubhavanaṁ idha.
Vipassanābhāvanāya, ānisaṁsoti vuccati.

Nirodhasamāpattikathā

867. **Nirodhasamāpattisamāpajjanasamatthatā**ti na kolañca ariyaphalarasānubhavanaṁyeva, ayaṁ pana nirodhasamāpattiyā samāpajjanasamatthatāpi imissā paññābhāvanāya ānisaṁsoti veditabbo.

Tatridaṁ nirodhasamāpattiyā vibhāvanatthaṁ pañhākammaṁ—kā nirodhasamāpatti, ke taṁ samāpajjanti, ke na samāpajjanti, kattha samāpajjanti, kasmā samāpajjanti, kathañcassā samāpajjanaṁ hoti, kathaṁ ṭhānaṁ, kathaṁ vuṭṭhānaṁ, vuṭṭhitassa kiṁninnaṁ cittaṁ hoti, matassa ca samāpannassa ca ko viseso, nirodhasamāpatti kiṁ saṅkhatā asaṅkhatā lokiyā lokuttarā nipphannā anipphannāti.

868. Tattha **kā nirodhasamāpattī**ti yā anupubbanirodhavasena cittacetasikānaṁ dhammānaṁ appavatti. **Ke taṁ samāpajjanti, ke na samāpajjantī**ti sabbepi puthujjanā, sotāpannā, sakadāgāmino, sukkhavipassakā ca anāgāmino, arahanto na samāpajjanti. Aṭṭha samāpattilābhino pana anāgāmino, khīṇāsavā ca samāpajjanti. "Dvīhi balehi samannāgatattā, tayo ca saṅkhārānaṁ paṭippassaddhiyā, soḷasahi ñāṇacariyāhi, navahi samādhicariyāhi vasībhāvatā paññā nirodhasamāpattiyā ñāṇan"ti[1] hi vuttaṁ. Ayañca sampadā ṭhapetvā aṭṭhasamāpattilābhino anāgāmikhīṇāsave aññesaṁ natthi. Tasmā teyeva samāpajjanti, na aññe.

869. Katamāni panettha dve balāni -pa-. Katamā vasībhāvatāti. Na ettha kiñci amhehi vattabbaṁ atthi. Sabbamidaṁ etassa uddesassa niddese vuttameva. Yathāha—

1. Paṭisaṁ 3 piṭṭhe.

တံ သုခံ တဿ အရိယဿ၊ ရသဘူတမနုတ္တရံ။
ဖလဿ ပညံ ဘာဝေတ္ဝာ၊ ယသ္မာ ဝိန္ဒတိ ပဏ္ဍိတော။

ဘသ္မာ အရိယဖလဿေတံ၊ ရသာနုဘဝနံ ဣဓ။
ဝိပဿနာဘာဝနာယ၊ အာနိသံသောတိ ဝုစ္စတိ။

နိရောဓသမာပတ္တိကထာ

၈၆၇။ **နိရောဓသမာပတ္တိသမာပဇ္ဇနသမတ္ထတာ**တိ နကေဝလဉ္စ အရိယ-ဖလရသာနုဘဝနံယေဝ၊ အယံပန နိရောဓသမာပတ္တိယာ သမာပဇ္ဇနသမတ္ထတာပိ ဣမိဿာ ပညာဘာဝနာယ အာနိသံသောတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။

တတြိဒံ နိရောဓသမာပတ္တိယာ ဝိဘာဝနတ္ထံ ပဉ္ဟာကမ္မံ—ကာ နိရောဓ-သမာပတ္တိ၊ ကေ တံ သမာပဇ္ဇန္တိ၊ ကေ န သမာပဇ္ဇန္တိ၊ ကတ္ထ သမာပဇ္ဇန္တိ၊ ကသ္မာ သမာပဇ္ဇန္တိ၊ ကထဉ္စဿာ သမာပဇ္ဇနံ ဟောတိ၊ ကထံ ဌာနံ၊ ကထံ ဝုဋ္ဌာနံ၊ ဝုဋ္ဌိတဿ ကိံနိန္နံ စိတ္တံ ဟောတိ၊ မတဿ စ သမာပန္နဿ စ ကော ဝိသေသော၊ နိရောဓသမာပတ္တိ ကိံ သင်္ခတာ အသင်္ခတာ လောကိယာ လောကုတ္တရာ နိပ္ပန္နာ အနိပ္ပန္နာတိ။

၈၆၈။ တတ္ထ **ကာ နိရောဓသမာပတ္တီ**တိ ယာ အနုပုဗ္ဗနိရောဓေသေန စိတ္တ-စေတသိကာနံ ဓမ္မာနံ အပ္ပဝတ္တိ။ **ကေ တံ သမာပဇ္ဇန္တိ၊ ကေ န သမာပဇ္ဇန္တိ**တိ သဗ္ဗေပိ ပုထုဇ္ဇနာ, သောတာပန္နာ, သကဒါဂါမိနော, သုက္ခဝိပဿကာ စ အနာဂါမိနော, အရဟန္တော နသမာပဇ္ဇန္တိ။ အဋ္ဌ သမာပတ္တိလာဘိနော ပန အနာဂါမိနော, ခီဏာသဝါ စ သမာပဇ္ဇန္တိ။ "ဒွီဟိ ဗလေဟိ သမန္နာဂတတ္တာ, တယော စ သင်္ခါရာနံ ပဋိပ္ပဿဒ္ဓိယာ, သောဠသဟိ ဉာဏစရိယာဟိ, နဝဟိ သမာဓိစရိယာဟိ ဝသီဘာဝတာ ပညာ နိရောဓသမာပတ္တိယာ ဉာဏ"န္တိ[1] ဟိ ဝုတ္တံ။ အယဉ္စ သမ္ဘဒါ ဌပေတ္ဝာ အဋ္ဌသမာပတ္တိလာဘိနော အနာဂါမိခီဏာ-သဝေ အညေသံ နတ္ထိ။ တသ္မာ တေယေဝ သမာပဇ္ဇန္တိ၊ န အညေ။

၈၆၉။ ကတမာနိ ပနေတ္ထ ဒွေ ဗလာနိ။ပ။ ကတမာ ဝသီဘာဝတာတိ။ န တ္ထေ ကိဉ္စိ အမှေဟိ ဝတ္တဗ္ဗံ အတ္ထိ။ သဗ္ဗမိဒံ တဿ ဥဒ္ဒေသဿ နိဒ္ဒေသေ ဝုတ္တမေဝ။ ယထာဟ—

၁-ပဋိသံ ၃-ပိဋ္ဌေ။

"Dvīhi balehīti dve balāni samathabalaṁ vipassanābalaṁ. Katamaṁ samathabalaṁ? Nekkhammavasena cittassa ekaggatā avikkhepo samathabalaṁ. Abyāpādavasena. Ālokasaññāvasena. Avikkhepavasena -pa-. Paṭinissaggānupassi-assāsavasena. Paṭinissaggānupassipassāsavasena cittassa ekaggatā avikkhepo samathabalanti. Kenaṭṭhena samathabalaṁ? Paṭhamajjhānena nīvaraṇe na kampatīti samathabalaṁ. Dutiyajjhānena vitakkavicāre -pa-. Nevasaññānāsaññāyatanasamāpattiyā ākiñcaññāyatanasaññāya na kampatīti samathabalaṁ. Uddhacce ca uddhaccasahagatakilese ca khandhe ca na kampati na calati na vedhatīti samathabalaṁ. Idaṁ **samathabalaṁ.**

Katamaṁ vipassanābalaṁ? Aniccānupassanā vipassanābalaṁ. Dukkhānupassanā. Anattānupassanā. Nibbidānupassanā. Virāgānupassanā. Nirodhānupassanā. Paṭinissaggānupassanā vipassanābalaṁ. Rūpe aniccānupassanā -pa-. Rūpe paṭinissaggānupassanā vipassanābalaṁ. Vedanāya. Saññāya. Saṅkhāresu. Viññāṇe. Cakkhusmiṁ -pa-. Jarāmaraṇe aniccānupassanā. Jarāmaraṇe paṭinissaggānupassanā vipassanābalanti. Kenaṭṭhena vipassanābalaṁ? Aniccānupassanāya niccasaññāya na kampatīti vipassanābalaṁ. Dukkhānupassanāya sukhasaññāya na kampatīti. Anattānupassanāya attasaññāya na kampatīti. Nibbidānupassanāya nandiyā na kampatīti. Virāgānupassanāya rāge na kampatīti. Nirodhānupassanāya samudaye na kampatīti. Paṭinissaggānupassanāya ādāne na kampatīti vipassanābalaṁ. Avijjāya ca avijjāsahagatakilese ca khandhe ca na kampati na calati na vedhatīti vipassanābalaṁ. Idaṁ **vipassanābalaṁ.**

Tayo ca saṅkhārānaṁ paṭippassaddhiyāti katamesaṁ tiṇṇannaṁ saṅkhārānaṁ paṭippassaddhiyā. Dutiyajjhānaṁ samāpannassa vitakkavicārā vacīsaṅkhārā paṭippassaddhā honti. Catutthaṁ jhānaṁ samāpannassa assāsapassāsā kāyasaṅkhārā paṭippassaddhā honti. Saññāvedayitanirodhaṁ samāpannassa saññā ca vedanā ca cittasaṅkhārā paṭippassaddhā honti. Imesaṁ tiṇṇannaṁ saṅkhārānaṁ paṭippassaddhiyā.

''ဒ္ဝီဟိ ဗလေဟီတိ ဒ္ဝေ ဗလာနိ သမထဗလံ ဝိပဿနာဗလံ။ ကတမံ သမထဗလံ? နေက္ခမ္မဝသေန စိတ္တဿ ဧကဂ္ဂတာ အဗ္ယာပါဒဝသေန။ အာလောကသညာဝသေန။ အဝိက္ခေပဝသေန။ပ။ ပဋိနိဿဂ္ဂါနုပဿိအဿာသဝသေန၊ ပဋိနိဿဂ္ဂါနုပဿိပဿာသဝသေန စိတ္တဿ ဧကဂ္ဂတာ အဝိက္ခေပေါ သမထဗလန္တိ။ ကေနဋ္ဌေန သမထဗလံ? ပဌမဇ္ဈာနေန နီဝရဏေ ဧ ကမ္ပတီတိ သမထဗလံ။ ဒုတိယဇ္ဈာနေန ဝိတက္ကဝိစာရေ။ပ။ နေဝသညာနာသညာယတနသမာပတ္တိယာ အာကိဉ္စညာယတ ဧ သညာယ နံ ကမ္ပတီတိ သမထဗလံ။ ဥဒ္ဓစ္စေ စ ဥဒ္ဓစ္စသဟဂတကိလေသေ စ ခန္ဓေ စ နံ ကမ္ပတိ နံ စလတိ နံ ဝေဓေတီတိ သမထဗလံ။ ဣဒံ **သမထဗလံ။**

ကတမံ ဝိပဿနာဗလံ? အနိစ္စာနုပဿနာ ဝိပဿနာဗလံ၊ ဒုက္ခာနုပဿနာ။ အနတ္တာနုပဿနာ။ နိဗ္ဗိဒါနုပဿနာ။ ဝိရာဂါနုပဿနာ။ နိရောဓာနုပဿနာ။ ပဋိနိဿဂ္ဂါနုပဿနာ ဝိပဿနာဗလံ။ ရူပေ အနိစ္စာနုပဿနာ။ပ။ ရူပေ ပဋိနိဿဂ္ဂါနုပဿနာ ဝိပဿနာဗလံ။ ဝေဒနာယ။ သညာယ။ သင်္ခါရေသု။ ဝိညာဏေ။ စက္ခုသ္မိံ။ပ။ ဇရာမရဏေ အနိစ္စာနုပဿနာ။ ဇရာမရဏေ ပဋိနိဿဂ္ဂါနုပဿနာ ဝိပဿနာဗလန္တိ။ ကေနဋ္ဌေန ဝိပဿနာဗလံ? အနိစ္စာနုပဿနာယ နိစ္စသညာယ နံ ကမ္ပတီတိ ဝိပဿနာဗလံ။ ဒုက္ခာနုပဿနာယ သုခသညာယ နံ ကမ္ပတီတိ။ အနတ္တာနုပဿနာယ အတ္တသညာယ နံ ကမ္ပတီတိ။ နိဗ္ဗိဒါနုပဿနာယ နန္ဒိယာ နံ ကမ္ပတီတိ။ ဝိရာဂါနုပဿနာယ ရာဂေ နံ ကမ္ပတီတိ။ နိရောဓာနုပဿနာယ သမုဒယေ နံ ကမ္ပတီတိ။ ပဋိနိဿဂ္ဂါနုပဿနာယ အာဒါနေ နံ ကမ္ပတီတိ ဝိပဿနာဗလံ။ အဝိဇ္ဇာယ စ အဝိဇ္ဇာသဟဂတကိလေသေ စ ခန္ဓေ စ နံ ကမ္ပတိ နံ စလတိ နံ ဝေဓေတီတိ ဝိပဿနာဗလံ။ ဣဒံ **ဝိပဿနာဗလံ။**

တယော စ သင်္ခါရာနံ ပဋိပ္ပဿဒ္ဓိယာတိ ကတမေသံ တိဏ္ဏံ သင်္ခါရာနံ ပဋိပ္ပဿဒ္ဓိယာ။ ဒုတိယဇ္ဈာနံ သမာပန္နဿ ဝိတက္ကဝိစာရာ ဝစီသင်္ခါရာ ပဋိပ္ပဿဒ္ဓါ ဟောန္တိ။ စတုတ္ထံ ဈာနံ သမာပန္နဿ အဿာသပဿာသာ ကာယသင်္ခါရာ ပဋိပ္ပဿဒ္ဓါ ဟောန္တိ။ သညာဝေဒယိတနိရောဓံ သမာပန္နဿ သညာ စ ဝေဒနာ စ စိတ္တသင်္ခါရာ ပဋိပ္ပဿဒ္ဓါ ဟောန္တိ။ ဣမေသံ တိဏ္ဏန္နံ သင်္ခါရာနံ ပဋိပ္ပဿဒ္ဓိယာ။

Soḷasahi ñāṇacariyāhīti katamāhi soḷasahi ñāṇacariyāhi. Aniccānupassanā ñāṇacariyā. Dukkhā. Anattā. Nibbidā. Virāgā. Nirodhā. Paṭinissaggā. Vivaṭṭānupassanā ñāṇacariyā. Sotāpattimaggo ñāṇacariyā. Sotāpattiphalasamāpatti ñāṇacariyā. Sakadāgāmimaggo -pa-. Arahattaphalasamāpatti ñāṇacariyā. Imāhi soḷasahi ñāṇacariyāhi.

Navahi samādhicariyāhīti katamāhi navahi samādhicariyāhi. Paṭhamajjhānaṁ samādhicariyā. Dutiyajjhānaṁ -pa-. Nevasaññānāsaññāyatanasamāpatti samādhicariyā. Paṭhamajjhānapaṭilābhatthāya vitakko ca vicāro ca pīti ca sukhañca cittekaggatā ca -pa-. Nevasaññānāsaññāyatanasamāpattiṁ paṭilābhatthāya vitakko ca vicāro ca pīti ca sukhañca cittekaggatā ca. Imāhi navahi samādhicariyāhi.

Vasīti pañca vasiyo āvajjanavasī, samāpajjanavasī, adhiṭṭhānavasī, vuṭṭhānavasī, paccavekkhaṇavasī. Paṭhamajjhānaṁ yatthicchakaṁ yadicchakaṁ yāvaticchakaṁ āvajjati, āvajjanāya dandhāyitattaṁ natthīti āvajjanavasī. Paṭhamajjhānaṁ yatthicchakaṁ yadicchakaṁ yāvaticchakaṁ samāpajjati, samāpajjanāya dandhāyitattaṁ natthīti samāpajjanavasī -pa-. Adhiṭṭhāti adhiṭṭhāne -pa-. Vuṭṭhāti vuṭṭhāne -pa- paccavekkhati paccavekkhaṇāya dandhāyitattaṁ natthīti paccavekkhaṇavasī. Dutiyaṁ -pa- Nevasaññānāsaññāyatanasamāpattiṁ yatthicchakaṁ yadicchakaṁ yāvaticchakaṁ āvajjati -pa- paccavekkhati. Paccavekkhaṇāya dandhāyitattaṁ natthīti paccavekkhaṇavasī. Imā pañca vasiyo"ti[1].

870. Ettha ca "soḷasahi ñāṇacariyāhī"ti ukkaṭṭhaniddeso esa. Anāgāmino pana cuddasahi ñāṇacariyāhi hoti. Yadi evaṁ sakadāgāmino dvādasahi sotāpannassa ca dasahi kiṁ na hotīti. Na hoti, samādhipāribandhikassa[2] pañca kāmaguṇikarāgassa appahīnattā. Tesaṁ hi so appahīno. Tasmā samathabalaṁ na paripuṇṇaṁ hoti, tasmiṁ aparipūre dvīhi balehi samāpajjitabbaṁ nirodhasamāpattiṁ balavekallena samāpajjituṁ na sakkonti. Anāgāmissa pana so pahīno, tasmā esa

1. Paṭisaṁ 95. 97 piṭṭhesu.
2. ...paripanthikassa (Sī, Syā, I)

သောဠသဟိ ဉာဏစရိယာဟီတိ ကတမာဟိ သောဠသဟိ ဉာဏစရိယာဟိ။ အနိစ္စာနုပဿနာ ဉာဏစရိယာ။ ဒုက္ခာ။ အနတ္တာ။ နိဗ္ဗိဒါ။ ဝိရာဂါ။ နိရောဓာ။ ပဋိနိဿဂ္ဂါ။ ဝိဝဋ္ဋာနုပဿနာ ဉာဏစရိယာ။ သောတာပတ္တိမဂ္ဂေါ ဉာဏစရိယာ။ သောတာပတ္တိဖလသမာပတ္တိ ဉာဏစရိယာ။ သကဒါဂါမိမဂ္ဂေါ။ပ။ အရဟတ္တဖလသမာပတ္တိ ဉာဏစရိယာ။ ဣမာဟိ သောဠသဟိ ဉာဏစရိယာဟိ။

နဝဟိ သမာဓိစရိယာဟီတိ ကတမာဟိ နဝဟိ သမာဓိစရိယာဟိ။ ပဌမဇ္ဈာနံ သမာဓိစရိယာ။ ဒုတိယဇ္ဈာနံ။ပ။ နေဝသညာနာသညာယတနသမာပတ္တိ သမာဓိစရိယာ။ ဥဒ္ဓမဇ္ဈာနပဋိလာဘတ္ထာယ ဝိတက္ကော စ ဝိစာရော စ ပီတိ စ သုခဉ္စ စိတ္တေကဂ္ဂတာ စ။ပ။ နေဝသညာနာသညာယတနသမာပတ္တိ ပဋိလာဘတ္ထာယ ဝိတက္ကော စ ဝိစာရော စ ပီတိ စ သုခဉ္စ စိတ္တေကဂ္ဂတာ စ။ ဣမာဟိ နဝဟိ သမာဓိစရိယာဟိ။

ဝသီတိ ပဉ္စ ဝသိယော အာဝဇ္ဇနဝသီ, သမာပဇ္ဇနဝသီ, အဓိဋ္ဌာနဝသီ, ဝုဋ္ဌာနဝသီ, ပစ္စဝေက္ခဏဝသီ။ ပဌမဇ္ဈာနံ ယတ္ထိစ္ဆကံ ယဒိစ္ဆကံ ယာဝတိစ္ဆကံ အာဝဇ္ဇတိ၊ အာဝဇ္ဇနာယ ဒန္ဓာယိတတ္တံ နတ္ထိတိ အာဝဇ္ဇနဝသီ။ ပဌမဇ္ဈာနံ ယတ္ထိစ္ဆကံ ယဒိစ္ဆကံ ယာဝတိစ္ဆကံ သမာပဇ္ဇတိ၊ သမာပဇ္ဇနာယ ဒန္ဓာယိတတ္တံ နတ္ထိတိ သမာပဇ္ဇနဝသီ။ပ။ အဓိဋ္ဌာတိ အဓိဋ္ဌာနေ။ပ။ ဝုဋ္ဌာတိ ဝုဋ္ဌာနေ။ပ။ ပစ္စဝေက္ခတိ ပစ္စဝေက္ခဏာယ ဒန္ဓာယိတတ္တံ နတ္ထိတိ ပစ္စဝေက္ခဏဝသီ။ ဒုတိယံ။ပ။ နေဝသညာနာသညာယတနသမာပတ္တိ ယတ္ထိစ္ဆကံ ယဒိစ္ဆကံ ယာဝတိစ္ဆကံ အာဝဇ္ဇတိ။ပ။ ပစ္စဝေက္ခတိ။ ပစ္စဝေက္ခဏာယ ဒန္ဓာယိတတ္တံ နတ္ထိတိ ပစ္စဝေက္ခဏဝသီ။ ဣမာ ပဉ္စ ဝသိယော"တိ[1]။

၈၇၀။ ဣတ္ထေ စ "သောဠသဟိ ဉာဏစရိယာဟီ"တိ ဥဒ္ဒိဋ္ဌနိဒ္ဒေသော ဧသ။ အနာဂါမိနော ပန စုဒ္ဒသဟိ ဉာဏစရိယာဟိ ဟောတိ။ ယဒိ ဧဝံ သကဒါဂါမိနော ဒွါဒသဟိ သောတာပန္နဿ စ ဒသဟိ ကိံ န ဟောတီတိ။ န ဟောတိ၊ သမာဓိပါရိဗန္ဓိကဿ[2] ပဉ္စ ကာမဂုဏိကရာဂဿ အပ္ပဟီနတ္တာ။ တေသံ ဟိ သော အပ္ပဟီနော။ တသ္မာ သမထဗလံ န ပရိပုဏ္ဏံ ဟောတိ၊ တသ္မိံ အပရိပူရေ ဒွီဟိ ဗလေဟိ သမာပဇ္ဇိတဗ္ဗံ နိရောဓသမာပတ္တိံ ဗလဝေကလ္လေန သမာပဇ္ဇိတုံ န သက္ကောန္တိ။ အနာဂါမိဿ ပန သော ပဟီနော၊ တသ္မာ ဧသ

၁-ပဋိသံ ၉၅-၉၇-ပိဋ္ဌေသု။
၂....ပရိပန္ထိကဿ (သီ၊ သျာ၊ ဣ)

paripuṇṇabalo hoti. Paripuṇṇabalattā sakkoti. Tenāha Bhagavā—"nirodhā vuṭṭhahantassa nevasaññānāsaññāyatanakusalaṁ phalasamāpattiyā anantarapaccayena paccayo"ti[1]. Idañhi paṭṭhāne mahāpakaraṇe anāgāminova nirodhā vuṭṭhānaṁ sandhāya vuttanti.

871. **Kattha samāpajjantī**ti pañcavokārabhave. Kasmā? Anupubbasamāpattisabbhāvato. Catuvokārabhave pana paṭhamajjhānādīnaṁ uppatti natthi. Tasmā na sakkā tattha samāpajjitunti. Keci pana "vatthussa abhāvā"ti vadanti.

872. **Kasmā samāpajjantī**ti saṅkhārānaṁ pavattibhede ukkaṇṭhitvā diṭṭheva dhamme acittakā hutvā "nirodhaṁ nibbānaṁ patvā sukhaṁ viharissāmā"ti samāpajjanti.

873. **Kathañcassā samāpajjanaṁ hotī**ti samathavipassanāvasena[2] ussakkitvā katapubbakiccassa nevasaññānāsaññāyatanaṁ nirodhayato, evamassa samāpajjanaṁ hoti. Yo hi samathavaseneva ussakkati, so nevasaññānāsaññāyatanasamāpattiṁ patvā tiṭṭhati. Yo pana vipassanāvaseneva ussakkati, so phalasamāpattiṁ patvā tiṭṭhati. Yo pana ubhayavaseneva ussakkitvā pubbakiccaṁ katvā nevasaññānāsaññāyatanaṁ nirodheti, so taṁ samāpajjatīti ayamettha saṅkhepo.

874. Ayampana vitthāro—idha bhikkhu nirodhaṁ samāpajjitukāmo katabhattakicco sudhotahatthapādo vivitte okāse supaññattamhi āsane nisīdati pallaṅkaṁ ābhujitvā ujuṁ kāyaṁ paṇidhāya parimukhaṁ satiṁ upaṭṭhapetvā, so paṭhamaṁ jhānaṁ samāpajjitvā vuṭṭhāya tattha saṅkhāre aniccato dukkhato anattato vipassati.

Vipassanā panesā tividhā hoti saṅkhāraparigaṇhanakavipassanā, phalasamāpattivipassanā, nirodhasamāpattivipassanāti. Tattha saṅkhāraparigaṇhanakavipassanā mandā vā hotu tikkhā vā, maggassa padaṭṭhānaṁ hotiyeva.

1. Paṭṭhāna 1. 138 piṭṭhe. 2. Samathavipassanānaṁ vasena (Sī, Syā, I)

ပရိပုဏ္ဏဗလော ဟောတိ။ ပရိပုဏ္ဏဗလတ္တာ သက္ကောတိ။ တေနာဟ ဘဂဝါ— "နိရောဓာ ဝုဋ္ဌဟန္တဿ နေဝသညာနာသညာယတနကုသလံ ဖလသမာပတ္တိယာ အနန္တရပစ္စယေန ပစ္စယော"တိ။ ဣဒဉ္ဟိ ပဋ္ဌာနေ မဟာပကရဏေ ဩနာဂါမိနောဝ နိရောဓာ ဝုဋ္ဌာနံ သန္ဓာယ ဝုတ္တန္တိ။

၈၇၁။ **ကတ္ထ သမာပဇ္ဇန္တီ**တိ ပဉ္စဝေါကာရဘဝေ။ ကသ္မာ? အနုပုဗ္ဗ-သမာပတ္တိသဇ္ဇာဝတော။ စတုဝေါကာရဘဝေ ပန ပဌမဇ္ဈာနာဒီနံ ဥပ္ပတ္တိ နတ္ထိ။ တသ္မာ န သက္ကာ တတ္ထ သမာပဇ္ဇိတုန္တိ။ ကေစိ ပန "ဝတ္ထုဿ အဘာဝ"န္တိ ဝဒန္တိ။

၈၇၂။ **ကသ္မာ သမာပဇ္ဇန္တီ**တိ သင်္ခါရာနံ ပဝတ္တိဘေဒေ ဥက္ကဏ္ဌိတွာ ဒိဋ္ဌေဝ ဓမ္မေ အစိတ္တကာ ဟုတွာ "နိရောဓံ နိဗ္ဗာနံ ပတွာ သုခံ ဝိဟရိဿာမ"ီတိ သမာပဇ္ဇန္တိ။

၈၇၃။ **ကထဉ္စဿာ သမာပဇ္ဇနံ ဟောတီ**တိ သမထဝိပဿနာဝသေန ဥဿက္ကိတွာ ကတပုဗ္ဗကိစ္စဿ နေဝသညာနာသညာယတနံ နိရောဓေတော၊ ဧဝမဿ သမာပဇ္ဇနံ ဟောတိ။ ယော ဟိ သမထဝသေနေဝ ဥဿက္ကတိ၊ သော နေဝသညာနာသညာယတနသမာပတ္တိံ ပတွာ တိဋ္ဌတိ။ ယော ပန ဝိပဿနာ-ဝသေနေဝ ဥဿက္ကတိ၊ သော ဖလသမာပတ္တိံ ပတွာ တိဋ္ဌတိ။ ယော ပန ဥဘယဝသေနေဝ ဥဿက္ကိတွာ ပုဗ္ဗကိစ္စံ ကတွာ နေဝသညာနာသညာယတနံ နိရောဓေတိ၊ သော တံ သမာပဇ္ဇတီတိ အယမေတ္ထ သဒ္ဒေပေါ။

၈၇၄။ အယမ္ပန ဝိတ္ထာရော—ဗုဓ ဘိက္ခု နိရောဓံ သမာပဇ္ဇိတုကာမော ကတဘတ္တကိစ္စော သုဓောတဟတ္ထပါဒေါ ဝိဝိတ္တေ ဩကာသေ သုပညတ္တမ္ပိ အာသနေ နိသီဒတိ ပလ္လင်္ကံ အာဘုဇိတွာ ဥဇုံ ကာယံ ပဏိဓာယ ပရိမုခံ သတိံ ဥပဋ္ဌပေတွာ၊ သော ပဌမံ ဈာနံ သမာပဇ္ဇိတွာ ဝုဋ္ဌာယ တတ္ထ သင်္ခါရေ အနိစ္စတော ဒုက္ခတော အနတ္တတော ဝိပဿတိ။

ဝိပဿနာ ပနေသာ တိဝိဓာ ဟောတိ သင်္ခါရပရိဂ္ဂဟကဝိပဿနာ, ဖလ-သမာပတ္တိဝိပဿနာ, နိရောဓသမာပတ္တိဝိပဿနာတိ။ တတ္ထ သင်္ခါရပရိဂ္ဂဟက-ဝိပဿနံ မန္ဒာ ဝါ ဟောတု တိက္ခာ ဝါ၊ မဂ္ဂဿ ပဒဋ္ဌာနံ ဟောတိယေဝ။

၁-ပဋ္ဌာန ၁-၁၃၈-ပိဋ္ဌေ။ ၂-သမထဝိပဿနာနံ ဝသေန (သီ၊ သျာ၊ ဂျ)

Phalasamāpattivipassanā tikkhāva vaṭṭati maggabhāvanāsadisā. Nirodhasamāpattivipassanā pana nātimandanātitikkhā vaṭṭati. Tasmā esa nātimandāya nātitikkhāya vipassanāya te saṅkhāre vipassati.

Tato dutiyaṁ jhānaṁ samāpajjitvā vuṭṭhāya tattha saṅkhāre tatheva vipassati. Tato tatiyaṁ jhānaṁ -pa-. Tato viññāṇañcāyatanaṁ samāpajjitvā vuṭṭhāya tattha saṅkhāre tatheva vipassati. Tathā ākiñcaññāyatanaṁ samāpajjitvā vuṭṭhāya catubbidhaṁ pubbakiccaṁ karoti nānābaddha-avikopanaṁ, saṁghapaṭimānanaṁ, Satthupakkosanaṁ, addhānaparicchedanti.

875. Tattha **nānābaddha-avikopanan**ti yaṁ iminā bhikkhunā saddhiṁ ekābaddhaṁ na hoti, nānābaddhaṁ hutvā ṭhitaṁ pattacīvaraṁ vā mañcapīṭhaṁ vā nivāsagehaṁ vā aññaṁ vā pana kiñci parikkhārajātaṁ, taṁ yathā na vikuppati, aggi-udakavātacora-undūrādīnaṁ vasena na vinassati, evaṁ adhiṭṭhātabbaṁ.

Tatridaṁ adhiṭṭhānavidhānaṁ "idañca idañca imasmiṁ sattāhabbhantare mā agginā jhāyatu, mā udakena vuyhatu, mā vātena viddhaṁsatu, mā corehi hariyatu, mā undūrādīhi khajjatū"ti. Evaṁ adhiṭṭhite taṁ sattāhaṁ tassa na koci parissayo hoti.

Anadhiṭṭhahato pana aggi-ādīhi vinassati Mahānāgattherassa viya. Thero kira mātu-upāsikāya gāmaṁ piṇḍāya pāvisi. Upāsikā yāguṁ datvā āsanasālāya nisīdāpesi. Thero nirodhaṁ samāpajjitvā nisīdi. Tasmiṁ nisinne āsanasālāya agginā gahitāya sesabhikkhū attano attano nisinnāsanaṁ gahetvā palāyiṁsu. Gāmavāsikā sannipatitvā theraṁ disvā "alasasamaṇo"ti āhaṁsu. Aggi tiṇaveṇukaṭṭhāni jhāpetvā theraṁ parikkhipitvā aṭṭhāsi. Manussā ghaṭehi udakaṁ āharitvā nibbāpetvā chārikaṁ apanetvā paribhaṇḍaṁ katvā pupphāni vikiritvā namassamānā aṭṭhaṁsu. Thero paricchinnakālavasena vuṭṭhāya te disvā "pākaṭomhi jāto"ti vehāsaṁ uppatitvā Piyaṅgudīpaṁ agamāsi. Idaṁ nānābaddha-avikopanaṁ nāma.

Yaṁ ekābaddhaṁ hoti nivāsanapāvuraṇaṁ vā nisinnāsanaṁ vā, tattha visuṁ adhiṭṭhānakiccaṁ natthi. Samāpattivaseneva naṁ rakkhati āyasmato Sañjīvassa

ဖလသမာပတ္တိဝိပဿနာ တိက္ခာဝ ဝဋ္ဋတိ မဂ္ဂဘာဝနာသဒိသာ။ နိရောဓ-သမာပတ္တိဝိပဿနာ ပန နာတိမန္ဒနာတိတိက္ခာ ဝဋ္ဋတိ။ တသ္မာ ဧသ နာတိ-မန္ဒာယ နာတိတိက္ခာယ ဝိပဿနာယ တေ သင်္ခါရေ ဝိပဿတိ။

တတော ဒုတိယံ ဈာနံ သမာပဇ္ဇိတ္ဝာ ဝုဋ္ဌာယ တတ္ထ သင်္ခါရေ တထေဝ ဝိပဿတိ။ တတော တတိယံ ဈာနံ။ပ။ တတော ဝိညာဏဉ္စာယတနံ သမာပဇ္ဇိတ္ဝာ ဝုဋ္ဌာယ တတ္ထ သင်္ခါရေ တထေဝ ဝိပဿတိ။ တထာ အာကိဉ္စ-ညာယတနံ သမာပဇ္ဇိတ္ဝာ ဝုဋ္ဌာယ စတုဗ္ဗိဓံ ပုဗ္ဗကိစ္စံ ကရောတိ နာနာဗဒ္ဓ-အဝိကောပနံ, သံဃပရိမာနနံ, သတ္ထုပက္ကောသနံ, အဒ္ဓါနပရိစ္ဆေဒန္တိ။

၈၇၅။ တတ္ထ **နာနာဗဒ္ဓအဝိကောပန**န္တိ ယံ ဣမိနာ ဘိက္ခုနာ သဒ္ဓိံ ကောဗဒ္ဓံ န ဟောတိ၊ နာနာဗဒ္ဓံ ဟုတ္ဝာ ဋ္ဌိတံ ပတ္တစီဝရံ ဝါ မဉ္စပီဌံ ဝါ နိဝါသဂေဟံ ဝါ ဇဏ္ဍုံ ဝါ ပန ကိဉ္စိ ပရိက္ခာရဇာတံ၊ တံ ယထာ န ဝိကုပ္ပတိ၊ အဂ္ဂိဥဒကဝါတစောရဥန္ဒုရာဒီနံ ဝသေန န ဝိနဿတိ၊ ဧဝံ အဓိဋ္ဌာတဗ္ဗံ။

တတြိဒံ အဓိဋ္ဌာနဝိဓာနံ "ဣဒဉ္စ ဣဒဉ္စ ဣမသ္မိံ သတ္တာဟဗ္ဘန္တရေ မာ အဂ္ဂိနာ ဈာယတု၊ မာ ဥဒကေန ဝုယ္ဟတု၊ မာ ဝါတေန ဝိဒ္ဓံသတု၊ မာ စောရေဟိ ဟရိယတု၊ မာ ဥန္ဒုရာဒီဟိ ခဇ္ဇတူ"တိ။ ဧဝံ အဓိဋ္ဌိတေ တံ သတ္တာဟံ တဿ န ကောစိ ပရိဿယော ဟောတိ။

အနဓိဋ္ဌဟတော ပန အဂ္ဂိအာဒီဟိ ဝိနဿတိ မဟာနာဂတ္ထေရဿ ဝိယ။ ထေရော ကိရ မာတုဥပါသိကာယ ဂါမံ ပိဏ္ဍာယ ပါဝိသိ။ ဥပါသိကာ ယာဂုံ ဒတ္ဝာ အာသနသာလာယ နိသီဒါပေသိ။ ထေရော နိရောဓံ သမာပဇ္ဇိတ္ဝာ နိသီဒိ။ တသ္မိံ နိသိန္နေ အာသနသာလာယ အဂ္ဂိနာ ဂဟိတာယ သေသဘိက္ခူ အတ္တနော အတ္တနော နိသိန္နာသနံ ဂဟေတ္ဝာ ပလာယိံသု။ ဂါမဝါသိကာ သန္နိပတိတ္ဝာ ထေရံ ဒိသ္ဝာ "အလသသမဏော"တိ အာဟံသု။ အဂ္ဂိ တိဏဝေဏုကဋ္ဌာနိ ဈာပေတ္ဝာ ထေရံ ပရိက္ခိပိတ္ဝာ အဋ္ဌာသိ။ မနုဿာ ဃဋေဟိ ဥဒကံ အာဟရိတ္ဝာ နိဗ္ဗာပေတ္ဝာ ဆာရိကံ အပနေတ္ဝာ ပရိဘဏ္ဍံ ကတ္ဝာ ပုပ္ဖါနိ ဝိကိရိတ္ဝာ နမဿမာနာ အဋ္ဌံသု။ ထေရော ပရိစ္ဆိန္နကာလဝသေန ဝုဋ္ဌာယ တေ ဒိသ္ဝာ "ပါကဋော မှိ ဇာတော"တိ ဝေဟာသံ ဥပ္ပတိတ္ဝာ ဒီယဂုဒီပံ အဂမာသိ။ ဣဒံ နာနာဗဒ္ဓအဝိကောပနံ နာမ။

ယံ ကောဗဒ္ဓံ ဟောတိ နိဝါသနပါဝုရဏံ ဝါ နိသိန္နာသနံ ဝါ၊ တတ္ထ ဝိသုံ အဓိဋ္ဌာနကိစ္စံ နတ္ထိ။ သမာပတ္တိဝသေနေဝ နံ ရက္ခတိ အာယသ္မတော သဉ္ဇီဝဿ

viya. Vuttampi cetaṁ “āyasmato Sañjīvassa samādhivipphārā iddhi, āyasvato Sāriputtassa samādhivipphārā iddhī”ti.

876. **Saṁghapaṭimānanan**ti saṁghassa paṭimānanaṁ udikkhanaṁ. Yāva eso bhikkhu āgacchati, tāva saṁghakammassa akaraṇanti attho. Ettha ca na paṭimānanaṁ etassa pubbakiccaṁ, paṭimānanāvajjanaṁ pana pubbakiccaṁ. Tasmā evaṁ āvajjitabbaṁ “sace mayi sattāhaṁ nirodhaṁ samāpajjitvā nisinne saṁgho ñattikammādīsu kiñcideva kammaṁ kattukāmo hoti, yāva maṁ koci bhikkhu āgantvā na pakkosati, tāvadeva vuṭṭhahissāmī”ti. Evaṁ katvā samāpanno hi tasmiṁ samaye vuṭṭhātiyeva.

Yo pana evaṁ na karoti, saṁgho ca sannipatitvā taṁ apassanto “asuko bhikkhu kuhin”ti “nirodhasamāpanno”ti vutte saṁgho kañci bhikkhuṁ peseti “gaccha naṁ saṁghassa vacanena pakkosāhī”ti. Athassa tena bhikkhunā savanūpacāre ṭhatvā “saṁgho taṁ āvuso paṭimānetī”ti vuttamatteva vuṭṭhānaṁ hoti. Evaṁ garukā hi saṁghassa āṇā nāma. Tasmā taṁ āvajjitvā yathā sayameva vuṭṭhāti, evaṁ samāpajjitabbaṁ.

877. **Satthupakkosanan**ti idhāpi Satthupakkosanāvajjanameva imassa kiccaṁ. Tasmā tampi evaṁ āvajjitabbaṁ “sace mayi sattāhaṁ nirodhaṁ samāpajjitvā nisinne Satthā otiṇṇavatthusmiṁ sikkhāpadaṁ vā paññapeti, tathārūpāya vā atthuppattiyā dhammaṁ deseti, yāva maṁ koci āgantvā na pakkosati, tāvadeva vuṭṭhahissāmī”ti. Evaṁ katvā nisinno hi tasmiṁ samaye vuṭṭhātiyeva.

Yo pana evaṁ na karoti, Satthā ca saṁghe sannipatite taṁ apassanto “asuko bhikkhu kuhin”ti “nirodhasamāpanno”ti vutte kañci bhikkhuṁ peseti “gacchanaṁ mama vacanena pakkosā”ti. Athassa tena bhikkhunā savanūpacāre ṭhatvā “Satthā āyasmantaṁ āmantetī”ti vuttamatteva vuṭṭhānaṁ hoti. Evaṁ garukaṁ hi Satthupakkosanaṁ, tasmā taṁ āvajjitvā yathā sayameva vuṭṭhāti, evaṁ samāpajjitabbaṁ.

878. **Addhānaparicchedo**ti jīvitaddhānassa paricchedo. Iminā bhikkhunā addhānaparicchede sukusalena bhavitabbaṁ. Attano “āyusaṅkhārā

ဝိယ။ ဝုတ္တမ္ပိ စေတံ “အာယသ္မတော သဉ္ဇီဝဿ သမာဓိဝိပ္ဖါရာ ဣဒ္ဓိ၊ အာယသ္မတော သာရိပုတ္တဿ သမာဓိဝိပ္ဖါရာ ဣဒ္ဓိ”တိ။

၈၇၆။ **သံဃပဋိမာနန**န္တိ သံဃဿ ပဋိမာနနံ ဥဒိက္ခနံ။ ယာဝ ဧသော ဘိက္ခု အာဂစ္ဆတိ၊ တာဝ သံဃကမ္မဿ အကရဏန္တိ အတ္ထော။ ဣဒ္ဓေ စ န ပဋိမာနနံ ဧတဿ ပုဗ္ဗကိစ္စံ၊ ပဋိမာနနာဝဇ္ဇနံ ပန ပုဗ္ဗကိစ္စံ။ တသ္မာ ဧဝံ အာဝဇ္ဇိတဗ္ဗံ “သစေ မယိ သတ္တာဟံ နိရောဓံ သမာပဇ္ဇိတ္ဝာ နိသိန္နေ သံဃော ဉတ္တိကမ္မာဒီသု ကိဉ္စိဒေဝ ကမ္မံ ကတ္တုကာမော ဟောတိ၊ ယာဝ မံ ကောစိ ဘိက္ခု အာဂန္ဆာ န ပက္ကောသတိ၊ တာဝဒေဝ ဝုဋ္ဌဟိဿာမီ”တိ။ ဧဝံ ကတ္ဝာ သမာပန္နော ဟိ တသ္မိံ သမယေ ဝုဋ္ဌာတိယေဝ။

ယော ပန ဧဝံ န ကရောတိ၊ သံဃော စ သန္နိပတိတ္ဝာ တံ အပဿန္တော “အသုကော ဘိက္ခု ကုဟိ”န္တိ “နိရောဓသမာပန္နော”တိ ဝုတ္တေ သံဃော ကဉ္စိ ဘိက္ခုံ ပေသေတိ “ဂစ္ဆ နံ သံဃဿ ဝစနေန ပက္ကောသာဟိ”တိ။ အထဿ တေန ဘိက္ခုနာ သဝနူပစာရေ ဌတ္ဝာ “သံဃော တံ အာဝုသော ပဋိမာနေတီ”တိ ဝုတ္တမတ္တေဝ ဝုဋ္ဌာနံ ဟောတိ။ ဧဝံ ဂရုကာ ဟိ သံဃဿ အာဏာ နာမ။ တသ္မာ တံ အာဝဇ္ဇိတ္ဝာ ယထာ သယမေဝ ဝုဋ္ဌာတိ၊ ဧဝံ သမာပဇ္ဇိတဗ္ဗံ။

၈၇၇။ **သတ္ထုပက္ကောသန**န္တိ ဣဓာပိ သတ္ထုပက္ကောသနာဝဇ္ဇနမေဝ ဣမဿ ကိစ္စံ။ တသ္မာ တမ္ပိ ဧဝံ အာဝဇ္ဇိတဗ္ဗံ ‘‘သစေ မယိ သတ္ထာဟံ နိရောဓံ သမာပဇ္ဇိတ္ဝာ နိသိန္နေ သတ္ထာ ဩတိဏ္ဏဝတ္ထုသ္မိံ သိက္ခာပဒံ ဝါ ပညပေတိ၊ တထာရူပါယ ဝါ အတ္ထုပ္ပတ္တိယာ ဓမ္မံ ဒေသေတိ၊ ယာဝ မံ ကောစိ အာဂန္ဆာ န ပက္ကောသတိ၊ တာဝဒေဝ ဝုဋ္ဌဟိဿာမီ’’တိ။ ဧဝံ ကတ္ဝာ နိသိန္နော ဟိ တသ္မိံ သမယေ ဝုဋ္ဌာတိယေဝ။

ယော ပန ဧဝံ န ကရောတိ၊ သတ္ထာ စ သံဃေ သန္နိပတိတေ တံ အပဿန္တော ‘‘အသုကော ဘိက္ခု ကုဟိ’’န္တိ “နိရောဓသမာပန္နော”တိ ဝုတ္တေ ကဉ္စိ ဘိက္ခုံ ပေသေတိ ‘‘ဂစ္ဆ နံ မမ ဝစနေန ပက္ကောသာ’’တိ။ အထဿ တေန ဘိက္ခုနာ သဝနူပစာရေ ဌတ္ဝာ “သတ္ထာ အာယသ္မန္တံ အာမန္တေတီ”တိ ဝုတ္တမတ္တေဝ ဝုဋ္ဌာနံ ဟောတိ။ ဧဝံ ဂရုကံ ဟိ သတ္ထုပက္ကောသနံ၊ တသ္မာ တံ အာဝဇ္ဇိတ္ဝာ ယထာ သယမေဝ ဝုဋ္ဌာတိ၊ ဧဝံ သမာပဇ္ဇိတဗ္ဗံ။

၈၇၈။ **အဒ္ဓါနပရိစ္ဆေဒေါ**တိ ဇီဝိတဒ္ဓါနဿ ပရိစ္ဆေဒေါ။ ဣမိနာ ဘိက္ခုနာ အဒ္ဓါနပရိစ္ဆေဒေ သုကုသလေန ဘဝိတဗ္ဗံ။ အတ္တနော “အာယုသင်္ခါရာ

sattāhaṁ pavattissanti na pavattissantī”ti āvajjitvāva samāpajjitabbaṁ. Sace hi sattāhabbhantare nirujjhanake āyusaṅkhāre anāvajjitvāva samāpajjati, nāssa nirodhasamāpatti maraṇaṁ paṭibāhituṁ sakkoti. Antonirodhe maraṇassa natthitāya antarāva samāpattito vuṭṭhāti. Tasmā etaṁ āvajjitvāva samāpajjitabbaṁ. Avasesaṁ hi anāvajjitumpi vuṭṭati. Idaṁ pana āvajjitabbamevāti vuttaṁ.

879. So evaṁ ākiñcaññāyatanaṁ samāpajjitvā vuṭṭhāya imaṁ pubbakiccaṁ katvā nevasaññānāsaññāyatanaṁ samāpajjati. Athekaṁ vā dve vā cittavāre atikkamitvā acittako hoti, nirodhaṁ phusati. Kasmā panassa dvinnaṁ cittānaṁ uparicittāni na pavattantīti, nirodhassa payogattā. Idañhi imassa bhikkhuno dve samathavipassanādhamme yuganaddhe katvā aṭṭha samāpatti-ārohanaṁ anupubbanirodhassa payogo, na nevasaññānāsaññāyatanasamāpattiyāti nirodhassa payogattā dvinnaṁ cittānaṁ upari na pavattanti.

Yo pana bhikkhu ākiñcaññāyatanato vuṭṭhāya idaṁ pubbakiccaṁ akatvā nevasaññānāsaññāyatanaṁ samāpajjati, so parato acittako bhavituṁ na sakkoti, paṭinivattitvā puna ākiñcaññāyataneyeva patiṭṭhāti. Maggaṁ agatapubbapurisūpamā cettha vattabbā—

Eko kira puriso ekaṁ maggaṁ agatapubbo antarā udakakandaraṁ vā gambhīraṁ udakacikkhallaṁ atikkamitvā ṭhapitaṁ caṇḍātapasantatta[1] pāsāṇaṁ vā āgamma taṁ nivāsanapāvuraṇaṁ[2] asaṇṭhapetvāva kandaraṁ orūḷho parikkhāratemanabhayena punadeva tīre patiṭṭhāti. Pāsāṇaṁ akkamitvāpi santattapādo punadeva orabhāge patiṭṭhāti. Tattha yathā so puriso asaṇṭhapitanivāsanapāvuraṇattā kandaraṁ otiṇṇamattova, tattapāsāṇaṁ akkantamatto eva ca paṭinivattitvā oratova[3] patiṭṭhāti, evaṁ yogāvacaropi pubbakiccassa akatattā nevasaññānāsaññāyatanaṁ samāpannamattova paṭinivattitvā ākiñcaññāyatane patiṭṭhāti.

Yathā pana pubbepi taṁ maggaṁ gatapubbapuriso taṁ ṭhānaṁ āgamma ekaṁ sāṭakaṁ daḷhaṁ nivāsetvā aparaṁ hatthena gahetvā kandaraṁ uttaritvā

1. Santattaṁ (Sī, Syā, I)
2. Āgamma nivāsanapāpuraṇaṁ (Sī)
3. Orato (Sī), orabhāge (Syā)

သတ္တာဟံ ပဝတ္တိဿန္တိ န ပဝတ္တိဿန္တီ”တိ အာဝဇ္ဇိတ္ဝာ သမာပဇ္ဇိတဗ္ဗံ။ သစေ ဟိ သတ္တာဟဗ္ဘန္တရေ နိရုဇ္ဈနကေ အာယုသင်္ခါရေ အနာဝဇ္ဇိတ္ဝာဝ သမာပဇ္ဇတိ၊ နာဿ နိရောဓသမာပတ္တိ မရဏံ ပဋိဗာဟိတုံ သက္ကောတိ။ အန္တောနိရောဓေ မရဏဿ နတ္ထိတာယ အန္တရာဝ သမာပတ္တိတော ဝုဋ္ဌာတိ။ တသ္မာ ဧတံ အာဝဇ္ဇိတ္ဝာဝ သမာပဇ္ဇိတဗ္ဗံ။ အဝသေသံ ဟိ အနာဝဇ္ဇိတုမ္ပိ ဝဋ္ဋတိ။ ဣဒံ ပန အာဝဇ္ဇိတဗ္ဗမေဝါတိ ဝုတ္တံ။

၈၇၉။ ဒသာ ဧဝံ အာကိဉ္စညာယတနံ သမာပဇ္ဇိတ္ဝာ ဝုဋ္ဌာယ ဣမံ ပုဗ္ဗကိစ္စံ ကတ္ဝာ နေဝသညာနာသညာယတနံ သမာပဇ္ဇတိ။ အထေကံ ဝါ ဒွေ ဝါ စိတ္တဝါရေ အတိက္ကမိတ္ဝာ အစိတ္တကော ဟောတိ၊ နိရောဓံ ဖုသတိ။ ကသ္မာ ပနဿ ဒွိန္နံ စိတ္တာနံ ဥပရိစိတ္တာနိ န ပဝတ္တန္တီတိ၊ နိရောဓဿ ပယောဂတ္တာ။ ဣဒ္ဓိ ဣမဿ ဘိက္ခုနော ဒွေ သမထဝိပဿနာဓမ္မေ ယုဂနဒ္ဓေ ကတ္ဝာ အဋ္ဌ သမာပတ္တိ-အာရောဟနံ အနုပုဗ္ဗနိရောဓဿ ပယောဂေါ, န နေဝသညာနာသညာယတန-သမာပတ္တိယာတိ နိရောဓဿ ပယောဂတ္တာ ဒွိန္နံ စိတ္တာနံ ဥပရိ န ပဝတ္တန္တိ။

ယော ပန ဘိက္ခု အာကိဉ္စညာယတနတော ဝုဋ္ဌာယ ဣဒံ ပုဗ္ဗကိစ္စံ အကတ္ဝာ နေဝသညာနာသညာယတနံ သမာပဇ္ဇတိ၊ သော ပရတော အစိတ္တကော ဘဝိတုံ န သက္ကောတိ၊ ပဋိနိဝတ္တိတ္ဝာ ပုန အာကိဉ္စညာယတနေယေဝ ပတိဋ္ဌာတိ။ မဂ္ဂံ အဂတပုဗ္ဗပုရိသူပမာ ဧတ္ထ ဝတ္တဗ္ဗာ—

ဧကော ကိရ ပုရိသော ကေ မဂ္ဂံ အဂတပုဗ္ဗော အန္တရာ ဥဒကကန္ဒရံ ဝါ ဂမ္ဘီရံ ဥဒကစိက္ခလ္လံ အတိက္ကမိတ္ဝာ ဌပိတံ စဏ္ဍာတပသန္တတ္တ[1] ပါသာဏံ ဝါ အာဂမ္ဗ တံ နိဝါသနပါဝုရဏံ[2] အသဏ္ဌပေတ္ဝာဝ ကန္ဒရံ ဩရုဠ္ဟော ပရိက္ခာရ-တေမနဘယေန ပုနဒေဝ တီရေ ပတိဋ္ဌာတိ။ ပါသာဏံ အက္ကမိတ္ဝာပိ သန္တတ္တ-ပါဒေါ ပုနဒေဝ ဩရဘာဂေ ပတိဋ္ဌာတိ။ တတ္ထ ယထာ သော ပုရိသော အသဏ္ဌပိတနိဝါသနပါဝုရဏတ္တာ ကန္ဒရံ ဩတိဏ္ဏမတ္တောဝ, တတ္ထပါသာဏံ အက္ကန္တမတ္တော ဧဝ စ ပဋိနိဝတ္တိတ္ဝာ ဩရတောဝ[3] ပတိဋ္ဌာတိ၊ ဧဝံ ယောဂါ-ဝစရောပိ ပုဗ္ဗကိစ္စဿ အကတတ္တာ နေဝသညာနာသညာယတနံ သမာပန္န-မတ္တောဝ ပဋိနိဝတ္တိတ္ဝာ အာကိဉ္စညာယတနေ ပဝ-ဋ္ဌာတိ။

ယထာ ပန ပုဗ္ဗေပိ တံ မဂ္ဂံ ဂတပုဗ္ဗပုရိသော တံ ဌာနံ အာဂမ္ဗ ကေ သာဋကံ ဒဠှံ နိဝါသေတ္ဝာ အပရံ ဟတ္ထေန ဂဟေတ္ဝာ ကန္ဒရံ ဥတ္တရိတ္ဝာ

၁-သန္တတ္တံ (သီ၊ သျာ၊ ဋ္ဌ) ၂-အာဂမ္ဗ နိဝါသနပါဝုရဏံ (သီ)
၃-ဩရတော (သီ)၊ ဩရဘာဂေ (သျာ)

tattapāsāṇaṁ vā akkantamattakameva karitvā parato gacchati, evamevaṁ katapubbakicco bhikkhu nevasaññānāsaññāyatanaṁ samāpajjitvāva parato acittako hutvā nirodhaṁ phusitvā viharati.

880. **Kathaṁ ṭhānan**ti evaṁ samāpannāya panassā kālaparicchedavasena ceva antarā āyukkhaya saṁghapaṭimānana Satthupakkosanābhāvena ca ṭhānaṁ hoti.

881. **Kathaṁ vuṭṭhānan**ti anāgāmissa anāgāmiphaluppattiyā, arahato arahattaphaluppattiyāti evaṁ dvedhā vuṭṭhānaṁ hoti.

882. **Vuṭṭhitassa kiṁninnaṁ cittaṁ hotī**ti nibbānaninnaṁ. Vuttaṁ hetaṁ "saññāvedayitanirodhasamāpattiyā vuṭṭhitassa kho āvuso Visākha bhikkhuno vivekaninnaṁ cittaṁ hoti vivekapoṇaṁ vivekapabbhāran"ti[1].

883. **Matassa ca samāpannassa ca ko viseso**ti ayampi attho sutte vuttoyeva. Yathāha "yvāyaṁ āvuso mato kālaṅkato, tassa kāyasaṅkhārā niruddhā paṭippassaddhā, vacīsaṅkhārā. Cittasaṅkhārā niruddhā paṭippassaddhā, āyu parikkhīṇo, usmā vūpasantā, indriyāni paribhinnāni. Yo cāyaṁ[2] bhikkhu saññāvedayitanirodhaṁ samāpanno, tassapi kāyasaṅkhārā niruddhā paṭippassaddhā, vacīsaṅkhārā. Cittasaṅkhārā niruddhā paṭippassaddhā, āyu aparikkhīṇo, usmā avūpasantā, indriyāni aparibhinnānī"ti[3].

884. **Nirodhasamāpatti saṅkhatā**ti-ādipucchāyaṁ pana saṅkhatātipi asaṅkhatātipi lokiyātipi lokuttarātipi na vattabbā. Kasmā? Sabhāvato natthitāya. Yasmā panassā samāpajjantassa vasena samāpannā nāma hoti, tasmā nipphannāti vattuṁ vaṭṭati, no anipphannā.

Iti santaṁ samāpattiṁ, imaṁ ariyanisevitaṁ.
Diṭṭheva dhamme nibbāna-mitisaṅkhaṁ upāgataṁ.
Bhāvetvā ariyaṁ paññaṁ, samāpajjanti paṇḍitā.

Yasmā tasmā imissāpi, samāpattisamatthatā.
Ariyamaggesu paññāya, ānisaṁsoti vuccatīti.

1. Ma 1. 377 piṭṭhe. 2. Yvāyaṁ (sabbattha) 3. Ma 1. 370 piṭṭhe.

တတ္ထပါသာဏံ ဝါ အက္ကန္တမတ္တကမေဝ ကရိတ္ဝာ ပရတော ဂစ္ဆတိ. ဧဝမေဝံ ကတပုဗ္ဗကိစ္စော ဘိက္ခု နေဝသညာနာသညာယတနံ သမာပဇ္ဇိတ္ဝာဝ ပရေ ဘာ အစိတ္တကော ဟုတ္ဝာ နိရောဓံ ဖုသိတ္ဝာ ဝိဟရတိ။

၈၈၀။ **ကထံ ဌာနန္တိ** ဧဝံ သမာပန္နာယ ပနဿာ ကာလပရိစ္ဆေဒဝေသေန စေဝ အန္တရာ အာယုက္ခယ သံဃပရိဏာမာနန သတ္ထုပက္ကောသနာဘာဝေန စ ဌာနံ ဟောတိ။

၈၈၁။ **ကထံ ဝုဋ္ဌာနန္တိ** အနာဂါမိဿ အနာဂါမိဖလုပ္ပတ္တိယာ၊ အရဟတ္တဖလုပ္ပတ္တိယာတိ ဧဝံ ဒ္ဝေဓာ ဝုဋ္ဌာနံ ဟောတိ။

၈၈၂။ **ဝုဋ္ဌိတဿ ကိံနိန္နံ စိတ္တံ ဟောတီတိ** နိဗ္ဗာနနိန္နံ။ ဝုတ္တံ ဟေတံ "သညာဝေဒယိတနိရောဓသမာပတ္တိယာ ဝုဋ္ဌိတဿ ခေါ အာဝုသော ဝိသာခ ဘိက္ခုနော ဝိဝေကနိန္နံ စိတ္တံ ဟောတိ ဝိဝေကပေါဏံ ဝိဝေကပဗ္ဘာရ"န္တိ၊

၈၈၃။ **မတဿ စ သမာပန္နဿ စ ကော ဝိသေသော**တိ အယမ္ပိ အတ္ထော သုတ္တေ ဝုတ္တောယေဝ။ ယထာဟ "ယွာယံ အာဝုသော မတော ကာလင်္ကတော၊ တဿ ကာယသင်္ခါရာ နိရုဒ္ဓါ ပဋိပ္ပဿဒ္ဓါ၊ ဝစီသင်္ခါရာ။ စိတ္တသင်္ခါရာ နိရုဒ္ဓါ ပဋိပ္ပဿဒ္ဓါ၊ အာယု ပရိက္ခီဏော၊ ဥသ္မာ ဝူပသန္တာ၊ ဣန္ဒြိယာနိ ပရိဘိန္နာနိ။ ယော စာယံ[၂] ဘိက္ခု သညာဝေဒယိတနိရောဓံ သမာပန္နော၊ တဿပိ ကာယသင်္ခါရာ နိရုဒ္ဓါ ပဋိပ္ပဿဒ္ဓါ၊ ဝစီသင်္ခါရာ။ စိတ္တသင်္ခါရာ နိရုဒ္ဓါ ပဋိပ္ပဿဒ္ဓါ၊ အာယု အပရိက္ခီဏော၊ ဥသ္မာ အဝူပသန္တာ၊ ဣန္ဒြိယာနိ အပရိဘိန္နာနီ"တိ[၃]။

၈၈၄။ **နိရောဓသမာပတ္တိ သင်္ခတာ**တိအာဒိပုစ္ဆာယံ ပန သင်္ခတာတိပိ အသင်္ခတာတိပိ လောကိယာတိပိ လောကုတ္တရာတိပိ န ဝတ္တဗ္ဗာ။ ကသ္မာ? သဘာဝတော နတ္ထိတာယ။ ယသ္မာ ပနဿာ သမာပဇ္ဇနဿ ဝသေန သမာပန္နာ နာမ ဟော့တိ၊ တသ္မာ နိပ္ပန္နာတိ ဝတ္တုံ ဝဋ္ဋတိ၊ နော အနိပ္ပန္နာ။

ဣတိ သန္တံ သမာပတ္တိံ၊ ဣမံ အရိယနိသေဝိတံ။
ဒိဋ္ဌေဝ ဓမ္မေ နိဗ္ဗာန-မိတိသင်္ခံ ဥပါဂတံ၊
ဘာဝေတ္ဝာ အရိယံ ပညံ၊ သမာပဇ္ဇန္တိ ပဏ္ဍိတာ။

ယသ္မာ တသ္မာ ဣမိဿာပိ၊ သမာပတ္တိသမတ္ထတာ။
အရိယမဂ္ဂေသု ပညာယ၊ အာနိသံသောတိ ဝုစ္စတီတိ။

၁-မ ၁-၃၇၇-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ယွာယံ (သမ္ဗဟ္ထ) ၃-မ ၁-၃၇၀-ပိဋ္ဌေ။

Āhuneyyabhāvādisiddhikathā

885. **Āhuneyyabhāvādisiddhī**ti na kevalañca nirodhasamāpattiyā samāpajjanasamatthatāva, ayaṁ pana āhuneyyabhāvādisiddhipi imissā lokuttarapaññābhāvanāya ānisaṁsoti veditabbo. Avisesena hi catubbidhāyapi etissā bhāvitattā bhāvitapañño puggalo sadevakassa lokassa āhuneyyo hoti pāhuneyyo dakkhiṇeyyo añjalīkaraṇīyo anuttaraṁ puññakkhettaṁ lokassa.

886. Visesato panettha paṭhamamaggapaññaṁ tāva bhāvetvā mandāya vipassanāya āgato mudindriyopi **sattakkhattuparamo** nāma hoti, sattasugatikave saṁsaritvā dukkhassantaṁ karoti. Majjhimāya vipassanāya āgato majjhimindriyo **kolaṁkolo** nāma hoti, dve vā tīṇi vā kulāni sandhāvitvā saṁsaritvā dukkhassantaṁ karoti. Tikkhāya vipassanāya āgato tikkhindriyo **ekabījī** nāma hoti, ekaññeva mānusakaṁ bhavaṁ nibbattetvā dukkhassantaṁ karoti.

887. Dutiyamaggapaññaṁ bhāvetvā **sakadāgāmī** nāma hoti, sakideva imaṁ lokaṁ āgantvā dukkhassantaṁ karoti.

888. Tatiyamaggapaññaṁ bhāvetvā **anāgāmī** nāma hoti. So indriyavemattatāvasena antarāparinibbāyī, upahaccaparinibbāyī, asaṅkhāraparinibbāyī, sasaṅkhāraparinibbāyī, uddhaṁsoto Akaniṭṭhagāmīti pañcadhā. Idha vihāyaniṭṭho hoti. Tattha **antarāparinibbāyī**ti yattha katthaci suddhāvāsabhave upapajjitvā āyuvemajjhaṁ appatvāva parinibbāyati. **Upahaccaparinibbāyī**ti āyuvemajjhaṁ atikkamitvā parinibbāyati. **Asaṅkhāraparinibbāyī**ti asaṅkhārena appayogena uparimaggaṁ nibbatteti. **Sasaṅkhāraparinibbāyī**ti sasaṅkhārena sappayogena uparimaggaṁ nibbatteti. **Uddhaṁsoto Akaniṭṭhagāmī**ti yatthupapanno, tato uddhaṁ yāva Akaniṭṭhabhavā āruyha tattha parinibbāyati.

889. Catutthamaggapaññaṁ bhāvetvā koci **saddhāvimutto** hoti, koci **paññāvimutto** hoti, koci **ubhatobhāgavimutto** hoti, koci **tevijjo,** koci **chaḷabhiññho,** koci **paṭisambhidappabhedappatto** mahākhīṇāsavo. Yaṁ sandhāya vuttaṁ "maggakkhaṇe panesa taṁ jaṭaṁ vijaṭeti

အာဟုနေယျဘာဝါဒိသိဒ္ဓိကထာ

၈၈၅။ **အာဟုနေယျဘာဝါဒိသိဒ္ဓီ**တိ န केဝလဉ္စ နိရောဓသမာပတ္တိယာ သမာပဇ္ဇနသမတ္ထတာဝ၊ အယံ ပန အာဟုနေယျဘာဝါဒိသိဒ္ဓိပိ ဣမိဿာ လောကုတ္တရပညာဘာဝနာယ အာနိသံသောတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ အဝိသေသေန ဟိ စတုဗ္ဗိဓာယပိ ဧတိဿာ ဘာဝိတတ္တာ ဘာဝိတပညော ပုဂ္ဂလော သဒေဝ-ကဿ လောကဿ အာဟုနေယျော ဟောတိ ပါဟုနေယျော ဒက္ခိဏေယျော အဉ္ဇလိကရဏီယော အနုတ္တရံ ပုညက္ခေတ္တံ လောကဿ။

၈၈၆။ ဝိသေသတော ပနေတ္ထ ပဌမမဂ္ဂပညံ ဘာဝေ ဘာဝေတွာ မန္ဒာယ ဝိပဿနာယ အာဂတော မုဒိန္ဒြိယောပိ **သတ္တက္ခတ္တုပရမော** နာမ ဟောတိ၊ သတ္တသုဂတိဘဝေ သံသရိတွာ ဒုက္ခဿန္တံ ကရောတိ။ မဇ္ဈိမာယ ဝိပဿနာယ အာဂတော မဇ္ဈိမိန္ဒြိယော **ကောလံကောလော** နာမ ဟောတိ၊ ဒွေ ဝါ တီဏိ ဝါ ကုလာနိ သန္ဓာဝိတ္ဝာ သံသရိတ္ဝာ ဒုက္ခဿန္တံ ကရောတိ။ တိက္ခာယ ဝိပဿနာယ အာဂတော တိက္ခိန္ဒြိယော **ဧကဗီဇီ** နာမ ဟောတိ၊ ဧကမေဝ မာနုသကံ ဘဝံ နိဗ္ဗတ္တေတွာ ဒုက္ခဿန္တံ ကရောတိ။

၈၈၇။ ဒုတိယမဂ္ဂပညံ ဘာဝေတွာ **သကဒါဂါမီ** နာမ ဟောတိ၊ သကိဒေဝ ဣမံ လောကံ အာဂန္ဒ္ဝာ ဒုက္ခဿန္တံ ကရောတိ။

၈၈၈။ တတိယမဂ္ဂပညံ ဘာဝေတွာ **အနာဂါမီ** နာမ ဟောတိ။ သော ဣန္ဒြိယ-ဝေမတ္တတာဝသေန အန္တရာပရိနိဗ္ဗာယီ၊ ဥပဟစ္စပရိနိဗ္ဗာယီ၊ အသင်္ခါရပရိနိဗ္ဗာယီ၊ သသင်္ခါရပရိနိဗ္ဗာယီ၊ ဥဒ္ဓံသောတော အကနိဋ္ဌဂါမီတိ ပဉ္စဓာ။ ဣဓ ဝိဟာယနိဋ္ဌော ဟောတိ။ တတ္ထ **အန္တရာပရိနိဗ္ဗာယီ**တိ ယတ္ထ ကတ္ထစိ သုဒ္ဓါဝါသဘဝေ ဥပပဇ္ဇိတွာ အာယုဝေမဇ္ဈံ အပ္ပတွာဝ ပရိနိဗ္ဗာယတိ။ **ဥပဟစ္စပရိနိဗ္ဗာယီ**တိ အာယုဝေမဇ္ဈံ အတိက္ကမိတွာ ပရိနိဗ္ဗာယတိ။ **အသင်္ခါရပရိနိဗ္ဗာယီ**တိ အသင်္ခါရေန အပ္ပယော-ဂေန ဥပရိမဂ္ဂံ နိဗ္ဗတ္တေတိ။ **သသင်္ခါရပရိနိဗ္ဗာယီ**တိ သသင်္ခါရေန သပ္ပယောဂေန ဥပရိမဂ္ဂံ နိဗ္ဗတ္တေတိ။ **ဥဒ္ဓံသောတော အကနိဋ္ဌဂါမီ**တိ ယတ္ထုပပန္နော၊ တတော ဥဒ္ဓံ ယာဝ အကနိဋ္ဌဘဝါ အာရုယ္ဟ တတ္ထ ပရိနိဗ္ဗာယတိ။

၈၈၉။ စတုတ္ထမဂ္ဂပညံ ဘာဝေတွာ ကောစိ **သဒ္ဓါဝိမုတ္တော** ဟောတိ၊ ကောစိ **ပညာဝိမုတ္တော** ဟောတိ၊ ကောစိ **ဥဘတောဘာဂဝိမုတ္တော** ဟောတိ၊ ကောစိ **တေဝိဇ္ဇော**၊ ကောစိ **ဆဠဘိညော**၊ ကောစိ **ပဋိသမ္ဘိဒပ္ပဘေဒပ္ပတ္တော** မဟာခီဏာသဝေါ။ ယံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ "မဂ္ဂက္ခဏေ ပနေသ တံ ဇဋံ ဝိဇဋေတိ

nāma. Phalakkhaṇe vijaṭitajaṭo sadevakassa lokassa aggadakkhiṇeyyo hotī”ti.

Evaṁ anekānisaṁsā, ariyapaññāya bhāvanā.
Yasmā tasmā kareyyātha, ratiṁ tattha vicakkhaṇo.

890. Ettāvatā ca—

Sīle patiṭṭhāya naro sapañño, cittaṁ paññañca bhāvayaṁ.
Ātāpī nipako bhikkhu, so imaṁ vijaṭaye jaṭanti—

Imissā gāthāya sīlasamādhipaññāmukhena desite Visuddhimagge sānisaṁsā paññābhāvanā paridīpitā hotīti.

Iti sādhujanapāmojjatthāya kate Visuddhimagge

Paññābhāvanādhikāre

Paññābhāvanānisaṁsaniddeso nāma

Tevīsatimo paricchedo.

နာမ။ ဖလက္ခဏေ ဝိဇဋိတဇဋော သဒေဝကဿ လောကဿ အဂ္ဂဒက္ခိ-ဏေယ္ယော ဟောတီ”တိ။

ဧဝံ အနေကာနိသံသာ၊ အရိယပညာယ ဘာဝနာ။
ယသ္မာ တသ္မာ ကရေယျာထ၊ ရတိံ တတ္ထ ဝိစက္ခဏော။

၈၉၀။ ဣတ္တာဝတာ စ—

သီလေ ပတိဋ္ဌာယ နရော သပညော၊ စိတ္တံ ပညဉ္စ ဘာဝယံ။
အာတာပီ နိပကော ဘိက္ခု၊ သော ဣမံ ဝိဇဋယေ ဇဋန္တိ—

ဣမိဿာ ဂါထာယ သီလသမာဓိပညာမုခေန ဒေသိတေ ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ သာနိသံသာ ပညာဘာဝနာ ပရိဒီပိတာ ဟောတီတိ။

ဣတိ သာဓုဇနပါမောဇ္ဇတ္ထာယ ကတေ ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ
ပညာဘာဝနာဓိကာရေ

ပညာဘာဝနာနိသံသနိဒ္ဒေသော နာမ

တေဝိသတိမော ပရိစ္ဆေဒေါ။

Nigamanakathā

891. Ettāvatā ca—

"Sīle patiṭṭhāya naro sapañño, cittaṁ paññañca bhāvayaṁ.
Ātāpī nipako bhikkhu, so imaṁ vijaṭaye jaṭan"ti—

Imaṁ gāthaṁ nikkhipitvā yadavocumha—

"Imissā dāni gāthāya, kathitāya Mahesinā.
Vaṇṇayanto yathābhūtaṁ, atthaṁ sīlādibhedanaṁ.

Sudullabhaṁ labhitvāna, pabbajjaṁ Jinasāsane.
Sīlādisaṅgahaṁ khemaṁ, ujuṁ maggaṁ visuddhiyā.

Yathābhūtaṁ ajānantā, suddhikāmāpi ye idha.
Visuddhiṁ nādhigacchanti, vāyamantāpi yogino.

Tesaṁ pāmojjakaraṇaṁ, suvisuddhavinicchayaṁ.
Mahāvihāravāsīnaṁ, desanānayanissitaṁ.

Visuddhimaggaṁ bhāsissaṁ, taṁ me sakkacca bhāsato.
Visuddhikāmā sabbepi, nisāmayatha sādhavo"ti.

Svāyaṁ bhāsito hoti.

892. Tattha ca—

Tesaṁ sīlādibhedānaṁ, atthānaṁ yo vinicchayo.
Pañcannampi nikāyānaṁ, vutto Aṭṭhakathānaye.

Samāharitvā taṁ sabbaṁ, yebhuyyena sanicchayo.
Sabbasaṅkaradosehi, mutto yasmā pakāsito.

Tasmā visuddhikāmehi, suddhapaññehi yogihi.
Visuddhimagge etasmiṁ, karaṇīyova ādaroti.

နိဂမနကထာ

၈၉၁။ ဧတ္တာဝတာ စ—

"သီလေ ပတိဋ္ဌာယ နရော သပညော၊ စိတ္တံ ပညဉ္စ ဘာဝယံ။
အာတာပီ နိပကော ဘိက္ခု၊ သော ဣမံ ဝိဇဋယေ ဇဋ"န္တိ—

ဣမံ ဂါထံ နိက္ခိပိတ္ဝာ ယဒဝေါမှ—

"ဣမိဿာ ဒါနိ ဂါထာယ၊ ကထိတာယ မဟေသိနာ။
ဝဏ္ဏယန္တော ယထာဘူတံ၊ အတ္ထံ သီလာဒိဘေဒနံ။

သုဒုလ္လဘံ လဘိတ္ဝာန၊ ပဗ္ဗဇ္ဇံ ဇိနသာသနေ။
သီလာဒိသင်္ဂဟံ ခေမံ၊ ဥဇုံ မဂ္ဂံ ဝိသုဒ္ဓိယာ။

ယထာဘူတံ အဇာနန္တာ၊ သုဒ္ဓိကာမာပိ ယေ ဣဓ။
ဝိသုဒ္ဓိံ နာဓိဂစ္ဆန္တိ၊ ဝါယမန္တာပိ ယောဂိနော။

တေသံ ပါမောဇ္ဇကရဏံ၊ သုဝိသုဒ္ဓဝိနိစ္ဆယံ။
မဟာဝိဟာရဝါသီနံ၊ ဒေသနာနယနိဿိတံ။

ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂံ ဘာသိဿံ၊ တံ မေ သက္ကစ္စ ဘာသတော။
ဝိသုဒ္ဓိကာမာ သဗ္ဗေပိ၊ နိသာမယထ သာဓဝေါ"တိ။

သွာယံ ဘာသိတော ဟောတိ။

၈၉၂။ တတ္ထ စ—

တေသံ သီလာဒိဘေဒါနံ၊ အတ္ထာနံ ယော ဝိနိစ္ဆယော။
ပဉ္စန္နမ္ပိ နိကာယာနံ၊ ဝုတ္တော အဋ္ဌကထာနယေ။

သမာဟရိတ္ဝာ တံ သဗ္ဗံ၊ ယေဘုယ္ယေန သနိစ္ဆယော။
သဗ္ဗသင်္ကရဒေါသေဟိ၊ မုတ္တော ယသ္မာ ပကာသိတော။

တသ္မာ ဝိသုဒ္ဓိကာမေဟိ၊ သုဒ္ဓပညေဟိ ယောဂိဟိ။
ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ တေသ္မိံ၊ ကရဏီယောဝ အာဒရောတိ။

893. Vibhajjavādiseṭṭhānaṁ, theriyānaṁ yasassinaṁ.
Mahāvihāravāsīnaṁ, vaṁsajassa vibhāvino.

Bhadantasaṁghapālassa, sucisallekhavuttino.
Vinayācārayuttassa, yuttassa paṭipattiyaṁ.

Khantisoraccamettādi-guṇabhūsitacetaso.
Ajjhesanaṁ gahetvāna[1], karontena imaṁ mayā.

Saddhammaṭṭhitikāmena, yo patto puññasañcayo.
Tassa tejena sabbepi, sukhamedhantu[2] pāṇino.

894. Visuddhimaggo eso ca[3], antarāyaṁ vinā idha.
Niṭṭhito aṭṭhapaññāsa-bhāṇavārāya Pāḷiyā.

Yathā tatheva lokassa, sabbe kalyāṇanissitā.
Anantarāyā ijjhantu, sīghaṁ sīghaṁ[4] manorathāti.

895. Parama visuddha saddhā buddhi vīriya paṭimaṇḍitena[5] sīlācārajjava maddavādiguṇasamudayasamuditena sakasamaya samayantara gahanajjhogāhaṇasamatthena paññāveyyattiyasamannāgatena tipiṭakapariyattibhede sāṭṭhakathe Satthusāsane appaṭihatañāṇappabhāvena mahāveyyākaraṇena karaṇasampatti janita sukhaviniggatamadhurodāra[6] vacanalāvaṇṇayuttena yuttamuttavādinā vādīvarena mahākavinā chaḷabhiññāpaṭisambhidādi[7] bhedaguṇapaṭimaṇḍite uttarimanussadhamme appaṭihatabuddhīnaṁ Theravaṁsappadīpānaṁ therānaṁ Mahāvihāravāsīnaṁ vaṁsālaṅkārabhūtena vipulavisuddhabuddhinā **Buddhaghoso**ti garūhi gahitanāmadheyyena therena mudantakhedakavattabbena[8] kato Visuddhimaggo nāma.

896. Tāva tiṭṭhatu lokasmiṁ, lokanittharaṇesinaṁ.
Dassento kulaputtānaṁ, nayaṁ sīlādisuddhiyā[9].

1. Gahetvāva (Sī, Syā, Ka) 2. Sukhamedhentu (Sī, Syā, Ka) 3. Esova (Syā, Ka)
4. Sīghasīghaṁ (Sī) 5. Paṭimaṇḍita (I, Ka) 6. ...madhurodāta (Ka)
7. Pabhinnapaṭisambhidāparivāre chaḷābhiññādi (Syā)
8. Moraṇḍaceṭakavatthabbena (Sī), muraṇḍakheṭakavattabbena (Syā), moraṇḍakheṭakavattabbena (I)
9. Sīlavisuddhiyā (Sī, Ka)

၈၉၃။ ဝိဘဇ္ဇဝါဒိသေဋ္ဌာနံ၊ ထေရိယာနံ ယသဿိနံ။
မဟာဝိဟာရဝါသီနံ၊ ဝံသဇဿ ဝိဘာဝိနော။

ဘဒန္တသံဃပါလဿ၊ သုစိသလ္လေခဝုတ္တိနော။
ဝိနယာစာရယုတ္တဿ၊ ယုတ္တဿ ပဋိပတ္တိယံ။

ခန္တိသောရစ္စမေတ္တာဒိ-ဂုဏာဘူသိတစေတသော။
အဇ္ဈေသနံ ဂဟေတ္ဝာန[1]၊ ကရောန္တေန ဣမံ မယာ။

သဒ္ဓမ္မဋ္ဌိတိကာမေန၊ ယော ပတ္တော ပုညသဉ္စယော။
တဿ တေဇေန သဗ္ဗေပိ၊ သုခမေဓန္တု[2] ပါဏိနော။

၈၉၄။ ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေါ ဧသော စ[3]၊ အန္တရာယံ ဝိနာ ဣဓ။
နိဋ္ဌိတော အဋ္ဌပညာသ-ဘာဏဝါရာယ ပါဠိယာ။

ယထာ တထေဝ လောကဿ၊ သဗ္ဗေ ကလ္လာဏနိဿိတာ။
အနန္တရာယာ ဣဇ္ဈန္တု၊ သီဃံ သီဃံ[4] မနောရထာတိ။

၈၉၅။ ပရမ ဝိသုဒ္ဓ သဒ္ဓါ ဗုဒ္ဓိ ဝီရိယ ပဋိမဏ္ဍိတေန[5] သီလာစာရဇ္ဇဝ မဒ္ဒဝါဒိ-ဂုဏသမုဒယသမုဒိတေန သကသမယ သမယန္တရ ဂဟနဇ္ဈောဂါဟဏသမတ္ထေန ပညာဝေယ္ယတ္တိယသမန္နာဂတေန တိပိဋကပရိယတ္တိဘေဒေ သာဋ္ဌကထေ သတ္ထု-သာသနေ အပ္ပဋိဟတဉာဏပဘာဝေန မဟာဝေယ္ယာကရဏေန ကရဏ-သမ္ပတ္တိ ဇနိတ သုခဝိနိဂ္ဂတမဓုရောဒါရ[6] ဝစနလာဝဏ္ဏယုတ္တေန ယုတ္တမုတ္တဝါဒိနာ ဝါဒိဝရေန မဟာကဝိနာ ဆဠဘိညာပဋိသမ္ဘိဒါဒိ[7] ဘေဒဂုဏပဋိမဏ္ဍိတေ ဥတ္တရိမနုဿဓမ္မေ အပ္ပဋိဟတဗုဒ္ဓီနံ ထေရဝံသပ္ပဒီပါနံ ထေရာနံ မဟာဝိဟာရ-ဝါသီနံ ဝံသာလင်္ကာရဘူတေန ဝိပုလဝိသုဒ္ဓဗုဒ္ဓိနာ **ဗုဒ္ဓဃောသော**တိ ဂရုဟိ ဂဟိတနာမဓေယ္ယေန ထေရေန မုဒန္တခေဒကဝတ္တုဗ္ဘေန[8] ကတော ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေါ နာမ။

၈၉၆။ တာဝ တိဋ္ဌတု လောကသ္မိံ၊ လောကနိတ္ထရဏေသိနံ။
ဒဿေန္တော ကုလပုတ္တာနံ၊ နယံ သီလာဒိသုဒ္ဓိယာ[9]။

၁-ဂဟေတ္ဝာဝ (သီ၊ သျာ၊ က) ၂-သုခမေဓေန္တု (သီ၊ သျာ၊ က) ၃-ဧသောဝ (သျာ၊ က)
၄-သီဃသီဃံ (သီ) ၅-ပဋိမဏ္ဍိတ (ဋီ၊ က) ၆-....မဓုရောဒါတ (က)
၇-ပဘိန္နပဋိသမ္ဘိဒါပရိဝါရေ ဆဠာဘိညာဒိ (သျာ)
၈-မောရဏ္ဍစေဋကဝတ္ထုဗ္ဘေန (သီ)၊ မုရဏ္ဍခေဋကဝတ္ထုဗ္ဘေန (သျာ)၊ မောရဏ္ဍခေဋကဝတ္ထုဗ္ဘေန (ဋီ)
၉-သီလဝိသုဒ္ဓိယာ (သီ၊ က)

Yāva Buddhoti nāmampi, suddhacittassa tādino.
Lokamhi Lokajeṭṭhassa, pavattati Mahesinoti.

(Iti sādhujanapāmojjatthāya katā Visuddhimaggakathā, Pāḷigaṇanāya pana sā aṭṭhapaññāsabhāṇavārā hotīti.)[1]

Visuddhimaggapakaraṇaṁ niṭṭhitaṁ[2].

1. (Yaṁ siddhaṁ iminā puññaṁ, yaṁ caññaṁ pasutaṁ mayā.
Etena puññakammena, dutiye attasambhave.

Tāvatiṁse pamodento, sīlācāraguṇe rato.
Alaggo pañcakāmesu, patvāna paṭhamaṁ phalaṁ.

Antime attabhāvamhi, Metteyyaṁ Munipuṅgavaṁ.
Lokaggapuggalaṁ Nāthaṁ, sabbasattahite rataṁ.

Disvāna tassa dhīrassa, sutvā saddhammadesanaṁ.
Adhigantvā phalaṁ aggaṁ, sobheyyaṁ Jinasāsananti.) (Sī)

Iṅgalisakkharapotthake pana dvepime heṭṭhimuparimapāṭhā Sīhaḷikamarammikapotthakesu dissamānapāṭhabhāvena visuṁ pakāsitā. Syāmapotthake panettha na kiñcipi dissati.

2. Visuddhimaggo niṭṭhito (Sī)

ယာဝ ဗုဒ္ဓေါတိ နာမမ္ပိ၊ သုဒ္ဓစိတ္တဿ တာဒိနော။
လောကမ္ဟိ လောကဇေဋ္ဌဿ၊ ပဝတ္တတိ မဟေသိနောတိ။

(ဣတိ သာဓုဇနပါမောဇ္ဇတ္ထာယ ကတာ ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂကထာ၊
ပါဠိဂဏနာယ ပန သာ အဋ္ဌပညာသဘာဏဝါရာ ဟောတီတိ။)[1]

ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂပကရဏံ နိဋ္ဌိတံ[2]။

1. (ယံ သိဒ္ဓံ ဣမိနာ ပုညံ၊ ယံ စညံ ပသုတံ မယာ။
ဧတေန ပုညကမ္မေန၊ ဒုတိယေ အတ္တသမ္ဘဝေ။

တာဝတိံသေ ပမောဒေန္တော၊ သီလာစာရဂုဏေ ရတော။
အလဂ္ဂေါ ပဉ္စကာမေသု၊ ပတ္ဝာန ပဌမံ ဖလံ။

အန္တိမေ အတ္တဘာဝမ္ဟိ၊ မေတ္တေယ္ယံ မုနိပုင်ဂံ။
လောကဂ္ဂပုဂ္ဂလံ နာထံ၊ သမ္မသတ္တဟိတေ ရတံ။

ဒိသွာန တဿ ဓီရဿ၊ သုတ္ဝာ သဒ္ဓမ္မဒေသနံ။
အဓိဂန္တ္ဝာ ဖလံ အဂ္ဂံ၊ သောဘေယ္ယံ ဇိနသာသနန္တိ။) (သီ)

ဇုဂံလိသက္ခရပေါတ္ထကေ ပန ဒွေပိမေ ဟေဋ္ဌိမုပရိမပါဌာ သီဟဠိကမရမ္မိကပေါတ္ထကေသု ဒိဿမာန-ပါဌဘာဝေန ဝိသုံ ပကာသိတာ။ သျာမပေါတ္ထကေ ပနေတ္ထ န ကိဉ္စိပိ ဒိဿတိ။

၂-ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေါ နိဋ္ဌိတော (သီ)

Saṁvaṇṇitapadānaṁ anukkamaṇikā

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]	
Akusalakammapathā	325
Akusalacittuppādā	325
Agati	324
Aṭṭha padāni	14
Atikkantamānusikāya	37
Atthato	115-157
Attho	70
Adhipaññāvipassanā	281
Adhimokkho	272
Anaṅgaṇe	5
Anuttaraṁ	40
Anusayā	324
Anussarati	40
Anekavihitaṁ	12-40
Anekepi saṁvaṭṭakappe	43
Antogadhānaṁ pabhedā	142
Apāyo	70
Apāyaṁ	57
Appiyasampayogo	135
Abhininnāmeti	12
Amahaggataṁ	40
Amutra udapādiṁ	52
Amutrāsiṁ	52
Ariyaphalarasānubhavanaṁ	340
Ariyānaṁ upavādakā	55
Avijjāpaccayā saṅkhārā	154

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]	
Avimuttaṁ	40
Asajjamāno	23
Asamāhitaṁ	40
Ahīnindriyaṁ	34
[Ā]	
Āneñjappatte	5
Āyatanāni	112
Āyo	69
Ārammaṇañca paṭisaṅkhā	280
Ārammaṇanvayena ubho ekavavatthanā	280
Ārammaṇapaṭisaṅkhā	278
Āvajjati	15
Āvajjanābalañceva	280
Āvajjitvā ñāṇena adhiṭṭhāti	15
Āvibhāvaṁ tirobhāvaṁ	18
Āsavā	324
Āhuneyyabhāvādisiddhi	352
[I]	
Iddhipādaṁ	13
Iddhiyo	6
Iddhividhāya	6-12
Iddhividhaṁ	12
Idhūpapanno	53
Indriyāni	122

သံဝဏ္ဏိတပဒါနံ အနုက္ကမဏိကာ

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[အ]	
အကုသလကမ္မပထာ	၃၂၅
အကုသလစိတ္တုပ္ပါဒါ	၃၂၅
အဂတိ	၃၂၄
အဋ္ဌ ပဒါနိ	၁၄
အတိက္ကန္တမာနုသိကာယ	၃၇
အတ္ထတော	၁၁၅-၁၅၇
အတ္ထော	၇၀
အဓိပညာဝိပဿနာ	၂၈၁
အဓိမောက္ခော	၂၇၂
အနင်္ဂဏေ	၅
အနုတ္တရံ	၄၀
အနုသယာ	၃၂၄
အနုဿရတိ	၄၀
အနေကဝိဟိတံ	၁၂-၄၀
အနေကေသိ သံဝဋ္ဋကပ္ပေ	၄၃
အန္တောဂဓာနံ ပဘေဒါ	၁၄၂
အပါယော	၇၀
အပါယံ	၅၇
အပ္ပိယသမ္ပယောဂေါ	၁၃၅
အဘိနိန္နာမေတိ	၁၂
အမဟဂ္ဂတံ	၄၀
အမုတြ ဥဒပါဒိ	၅၂
အမုတြာသိ	၅၂
အရိယဖလရသာနုဘဝနံ	၃၄၀
အရိယာနံ ဥပဝါဒကာ	၅၅
အဝိဇ္ဇာပစ္စယာ သင်္ခါရာ	၁၅၄

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[အ]	
အဝိမုတ္တံ	၄၀
အသဇ္ဇမာနော	၂၃
အသမာဟိတံ	၄၀
အဟိနိန္ဒြိယံ	၃၄
[အာ]	
အာနေဉ္ဇပ္ပတ္တေ	၅
အာယတနာနိ	၁၁၂
အာယော	၆၉
အာရမ္မဏဉ္စ ပဋိသန္ဓိ	၂၀၀
အာရမ္မဏန္တရေန ဥဘော ကေဝဝတ္ထနာ	၂၀၀
အာရမ္မဏပဋိသန္ဓိ	၂၇၀
အာဝဇ္ဇတိ	၁၅
အာဝဇ္ဇနာဗလဇ္ဇော	၂၀၀
အာဝဇ္ဇိတ္ဝာ ဉာဏေန အဓိဋ္ဌာတိ	၁၅
အာဝိဘာဝံ တိရောဘာဝံ	၁၀
အာသဝါ	၃၂၄
အာဟုနေယျဘာဝါဒိသိဒ္ဓိ	၃၅၂
[ဣ]	
ဣဒ္ဓိပါဒံ	၁၃
ဣဒ္ဓိယော	၆
ဣဒ္ဓိဝိဓာယ	၆-၁၂
ဣဒ္ဓိဝိဓံ	၁၂
ဣဓူပပန္နော	၅၃
ဣန္ဒြိယာနိ	၁၂၂

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[U]	
Udakepi abhijjamāne	25
Upamāto	109-143
Upādānāni	324
Upāyāso	135
Upekkhā	273
Ubho sadde suṇāti	37
[E]	
Ekavacananiddesena	200
Ekavidhādīhi	144
Ekopi hutvā	13
Evamāyupariyanto	52
Evaṁ	5-159
Evaṁgotto	52
Evaṁnāmo	52
Evaṁvaṇṇo	52
Evaṁ sukhadukkhapaṭisaṁvedī	52
[Ka]	
Katividhā paññā	68
Kamato	107
Kammaniye	5
Kāyaduccaritena	55
Kāyavasena cittaṁ	33
Kāyassa bhedā	57
Kāyena vasaṁ vatteti	30
Kusalo tīsu anupassanāsu	281
[Kha]	
Khaṇikato	262
Khandhā	73

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ga]	
Ganthā	324
Gambhīranayāsambhavato	150
[Ca]	
Catasso bhūmiyo	13
Catasso ca vipassanāsu	281
Cattāro pādā	13
Cittavasena kāyaṁ pariṇāmeti	34
Citte	5
Cittaṁ abhinīharati	12
Cutūpapātañāṇāya	53
Cetasā ceto	39
Cetopariyañāṇāya	39
[Cha]	
Chandasamādhi	13
[Ja]	
Jarāpi dukkhā	132
Jātiādīnaṁ nicchayā	128
[Ña]	
Ñāṇakiccato	142
Ñāṇena adhiṭṭhahanto	15
Ñāṇaṁ	40
[Ṭha]	
Ṭhite	5
[Ta]	
Tatra tatrābhinandinī	138
Tatrāpāsiṁ	53

ပဒါနုက္ကမော	ဝိဋ္ဌကော်
[ဥ]	
ဥဒကေပိ အဘိဇ္ဇမာနေ	၂၅
ဥပမာတော	၁၀၉-၁၄၃
ဥပါဒါနာနိ	၃၂၄
ဥပါယာသော	၁၃၅
ဥပေက္ခာ	၂၇၃
ဥဘော သဒ္ဒေ သုဏာတိ	၃၇
[ဧ]	
ဧကဝစနနိဒ္ဒေသေန	၂၀၀
ဧကဝေဒီဟိ	၁၄၄
ဧကောပိ ဟုတ္ဝာ	၁၃
ဧဝမာယုပရိယန္တော	၅၂
ဧဝံ	၅-၁၅၉
ဧဝံဂေါတ္တော	၅၂
ဧဝံနာမော	၅၂
ဧဝံဝဏ္ဏော	၅၂
ဧဝံ သုခဒုက္ခပဋိသံဝေဒီ	၅၂
[က]	
ကတိဝိဓော ပညာ	၆၀
ကမတော	၁၀၇
ကမ္မနိယေ	၅
ကာယဒုစ္စရိတေန	၅၅
ကာယဝသေန စိတ္တံ	၃၃
ကာယဿ ဘေဒါ	၅၇
ကာယေန ဝသံ ဝတ္တေတိ	၃၀
ကုသလော တီသု အနုပဿနာသု	၂၈၁
[ခ]	
ခဏိကတော	၂၆၂
ခန္ဓာ	၇၃

ပဒါနုက္ကမော	ဝိဋ္ဌကော်
[ဂ]	
ဂန္ဆာ	၃၂၄
ဂမ္ဘီရနယာသမ္ဘဝတော	၁၅၀
[စ]	
စတဿော ဘူမိယော	၁၃
စတဿော စ ဝိပဿနာသု	၂၈၁
စတ္တာရော ပါဒါ	၁၃
စိတ္တဝသေန ကာယံ ပရိဏာမေတိ	၃၄
စိတ္တေ	၅
စိတ္တံ အဘိနီဟရတိ	၁၂
စုတူပပါတဉာဏာယ	၅၃
စေတသော စေတော	၃၉
စေတောပရိယဉာဏာယ	၃၉
[ဆ]	
ဆန္ဒသမာဓိ	၁၃
[ဇ]	
ဇရာပိ ဒုက္ခာ	၁၃၂
ဇာတိအာဒီနံ နိစ္ဆယာ	၁၂၈
[ဉ]	
ဉာဏကိစ္စတော	၁၄၂
ဉာဏေန အဓိဋ္ဌဟန္တော	၁၅
ဉာဏံ	၄၀
[ဋ]	
ဋ္ဌိတေ	၅
[တ]	
တတြ တတြာဘိနန္ဒိနီ	၁၃၈
တတြာပါသိ	၅၃

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ta]	
Tayo upaṭṭhāne kusalatā	281
Tirokuṭṭaṁ	23
Taṁ ārammaṇaṁ paṭisaṅkhā	278
[Da]	
Dibbāya sotadhātuyā	37
Dibbena	53
Dibbena cakkhunā	33
Dukkhaṁ	134-277
Duggate	54
Dubbaṇṇe	54
Desanābhedato	154
Domanassaṁ	135
Dvepi jātiyo	43
[Dha]	
Dhātuyo	115
[Na]	
Nandīrāgena sahagatā	138
Nava ekavidhā	320
Nānādiṭṭhīsu na kampati	281
Nikanti	273
Nikkhepanaṁ	253
Nirodhe adhimuttatā	280
Nivutthā	40
Nīvaraṇāni	324

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Pa]	
Pakkhī	25
Paggaho	272
Paccanubhoti	12
Pajānāti	39
Paññāya ca vivaṭṭanā	280
Paṭipāṭito	262
Paṭisaṅkhāvipassanā	280
Pathaviyāpi ummujjanimujjaṁ	24
Paṇīte	54
Padhānasaṅkhārā	13
Pabbato	23
Parapuggalānaṁ	39
Parammaraṇā	57
Parasattānaṁ	39
Parāmasati	26
Parāmāso	324
Paricca	39
Paridevo	134
Paripuṇṇabodhi-pakkhiyabhāvo	318
Parimajjati	26
Pariyodāte	5
Parisuddhe	5
Pallaṅkena kamati	25
Passaddhi	272
Pākāro	23
Piyavippayogo	136
Pīti	272
Puññānaṁ duvidhā	173
Pubbenivāsānussatiñāṇāya	40
Pubbenivāso	40

ပဒါနုက္ကမော	ဗိန္ဒုင်္ကော
[ပ]	
ပက္ခီ	၂၅
ပဂ္ဂဟော	၂၇၂
ပစ္စနုဘောတိ	၁၂
ပဇာနာတိ	၃၉
ပညာယ စ ဝိဝဋ္ဋနာ	၂၈၀
ပဋိပါဋိတော	၂၆၂
ပဋိသမ္ဘိဝိပဿနာ	၂၈၁
ပထဝိယာပိ ဥမ္မုဇ္ဇနိမုဇ္ဇံ	၂၄
ပဏီတေ	၅၈
ပဓာနသမ္ဘိရာ	၁၃
ပဗ္ဗတော	၂၃
ပရပုဂ္ဂလာနံ	၃၉
ပရမ္မရဏာ	၅၇
ပရသတ္တာနံ	၃၉
ပရာမသတိ	၂၆
ပရာမာသော	၃၂၄
ပရိစ္ဆ	၃၉
ပရိဒေဝေါ	၁၃၄
ပရိပုဏ္ဏာမောမိပက္ခိယဘာဝေါ	၃၁၈
ပရိမဇ္ဇတိ	၂၆
ပရိယောဒါတေ	၅
ပရိသုဒ္ဓေ	၄
ပလ္လင်္ကေန ကမတိ	၂၅
ပဿဒ္ဓိ	၂၇၂
ပါကာရော	၂၃
ပိယဝိပ္ပယောဂေါ	၁၃၆
ပီတိ	၂၇၂
ပုညာနံ ဒုဝိဓာ	၁၇၃
ပုဗ္ဗေနိဝါသာနုဿတိဉာဏာယ	၄၀
ပုဗ္ဗေနိဝါသော	၄၀

ပဒါနုက္ကမော	ဗိန္ဒုင်္ကော
[တ]	
တယော ဥပဋ္ဌာနေ ကုသလတာ	၂၈၁
တိရောကုဋ္ဋံ	၂၃
တံ အာရမ္မဏံ ပဋိသင်္ခါ	၂၇၆
[ဒ]	
ဒိဗ္ဗာယ သောတဓာတုယာ	၃၇
ဒိဗ္ဗေန	၅၃
ဒိဗ္ဗေန စက္ခုနာ	၃၃
ဒုက္ခံ	၁၃၄-၂၇၇
ဒုဂ္ဂတေ	၅၄
ဒုဗ္ဗဏ္ဏေ	၅၄
ဒေသနာဘေဒတော	၁၅၄
ဒေါမနဿံ	၁၃၅
ဒ္ဝေပိ ဇာတိယော	၄၃
[ဓ]	
ဓာတုယော	၁၁၅
[န]	
နန္ဒိရာဂေန သဟဂတာ	၁၃၈
နဝ ကေဝိဓာ	၃၂၀
နာနာဒိဋ္ဌီသု န ကမ္ပတိ	၂၈၁
နိကန္တိ	၂၇၃
နိက္ခေပနံ	၂၅၃
နိရောဓေ အဓိမုတ္တတာ	၂၈၀
နိဝုတ္ထာ	၄၀
နိဝရဏာနိ	၃၂၄

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Pa]	
Pubbenivāsaṁ	40
Ponobbhavikā	137
[Ba]	
Bahudhā	13
[Bha]	
Bhaṅgañca anupassati	280
Bhaṅgānupassane paññā	278
Bhavapaccayā jāti	210
Bhūmi	328
Bhūmito	124
Bhūmiladdhaṁ	328
[Ma]	
Macchariyāni	324
Manomayaṁ	34
Maraṇampi dukkhaṁ	133
Malā	325
Mahaggataṁ	40
Micchādiṭṭhikammasamādānā	56
Micchādiṭṭhikā	56
Mudubhūte	5
[Ya]	
Yathākammupage	54
Yamakato	262
Yampiccaṁ na labhati	136
Yāyaṁ taṇhā	137
Yāva brahmalokāpi	30
Ye dūre santike ca	37

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ra]	
Rūpakkhandho	73
[La]	
Lakkhaṇādito	116
Lakkhaṇādippabhedato	126
Lakkhaṇādīhi	123
[Va]	
Vayalakkhaṇavipassanā	280
Vasī	346
Vikkhittaṁ	40
Vigatūpakkilese	5
Viññāṇaṁ	177
Vipallāsā	324
Vibhāgato	125
Vibhāgā nāmarūpānaṁ	192
Vimuttaṁ	40
Visuddhāya	37
Vītadosaṁ	39
Vītamohaṁ	40
Vuṭṭhānabalasamāyogo	321
Vedanākkhandho	90
[Sa]	
Sa-uttaraṁ	40
Sa-uddesaṁ	53
Sakuṇo	25
Saṅkhārā	92
Saccāni	124
Saññākkhandho	91
Satte passati	54

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ပ]	
ပုဗ္ဗေနိဝါသံ	၄၀
ပေါနောဘ္ဘဝိကာ	၁၃၇
[ဗ]	
ဗဟုဓာ	၁၃
[ဘ]	
ဘင်္ဂဉ္စ အနုပဿတိ	၂၈၀
ဘင်္ဂါနုပဿနေ ပညာ	၂၇၈
ဘဝပစ္စယာ ဇာတိ	၂၁၀
ဘူမိ	၃၂၈
ဘူမိတော	၁၂၄
ဘူမိလဒ္ဓံ	၃၂၈
[မ]	
မစ္ဆရိယာနိ	၃၂၄
မနောမယံ	၃၄
မရဏမ္ပိ ဒုက္ခံ	၁၃၃
မ်လာ	၃၂၅
မဟဂ္ဂတံ	၄၀
မိဆ္ဆာဒိဋ္ဌိကမ္မသမာဒါနာ	၅၆
မိဆ္ဆာဒိဋ္ဌိကာ	၅၆
မုဒုဘူတေ	၅
[ယ]	
ယထာကမ္မူပဂေ	၅၄
ယမကတော	၂၆၂
ယမ်ိဆ်ံ န လဘတိ	၁၃၆
ယာယံ တဏှာ	၁၃၇
ယာဝ ဗြဟ္မလောကာပိ	၃၀
ယေ ဒူရေ သန်တိကေ စ	၃၇

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ရ]	
ရူပက္ခန္ဓော	၇၃
[လ]	
လက္ခဏာဒိတော	၁၁၆
လက္ခဏာဒိပ္ပဘေဒတော	၁၂၆
လက္ခဏာဒိဟိ	၁၂၃
[ဝ]	
ဝယလက္ခဏဝိပဿနာ	၂၈၀
ဝသီ	၃၄၆
ဝိကို်တ်ံ	၄၀
ဝိဂတူပက္လိလေသေ	၅
ဝိညာဏံ	၁၇၇
ဝိပလ္လာသာ	၃၂၄
ဝိဘာဂတော	၁၂၅
ဝိဘာဂါ နာမရူပါနံ	၁၉၂
ဝိမုတ်ံ	၄၀
ဝိသုဒ္ဓါယ	၃၇
ဝိတဒေါသံ	၃၉
ဝိတမောဟံ	၄၀
ဝုဋ္ဌာနဗလသမာယောဂေါ	၃၂၁
ဝေဒနာက္ခန္ဓော	၉၀
[သ]	
သဉ္ဇာ်ရံ	၄၀
သဉ္ဇဒ္ဓေသံ	၅၃
သကုဏော	၂၅
သဒ်ိရာ	၉၂
သဗ္ဗာနိ	၁၂၄
သဗ္ဗာကာရေန	၉၁
သဗ္ဗေ ပဿတိ	၅၄

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]	
Saddabhedato	150
Samannāgataṁ	13
Samāhite	5
Samāhitaṁ	40
Samohaṁ	40
Sarāgaṁ vā cittaṁ	39
Saḷāyatanapaccayā phasso	199
Sākāraṁ	53
Sukhaṁ	272
Sugate	54

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]	
Suvaṇṇe	54
Seyyathāpi ākāse	23
Seyyathidaṁ	138
So evaṁ samāhite citte	37
Soko	134
So tato cuto	53
Saṁkhittaṁ	40
[Ha]	
Hatthimpi dasseti	35
Hīne	54

ပဒါနုက္ကမော	ဗိန္ဒင်္ကော
[သ]	
သဒ္ဒဘေဒတော	၁၅၀
သမန္နာဂတံ	၁၃
သမာဟိတေ	၅
သမာဟိတံ	၄၀
သမောဟံ	၄၀
သရာဂံ ဝါ စိတ္တံ	၃၉
သဠာယတနပစ္စယာ ဖဿော	၁၉၉
သာကာရံ	၅၃
သုခံ	၂၇၂
သုဂတေ	၅၄

ပဒါနုက္ကမော	ဗိန္ဒင်္ကော
[သ]	
သုဝဏ္ဏေ	၅၄
သေယျထာပိ အာကာသေ	၂၃
သေယျထိဒံ	၁၃၈
သော ဧဝံ သမာဟိတေ စိတ္တေ	၃၇
သောကော	၁၃၄
သော တတော စုတော	၅၃
သံခိတ္တံ	၄၀
[ဟ]	
ဟတ္ထိမ္ပိ ဒဿေတိ	၃၅
ဟီနေ	၅၄

Lakkhitabbānaṁ padānaṁ visayānañca anukkamaṇikā

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]	
Akaniṭṭhagāmī	352
Akusalakammapathā (dasa)	325
Akusalacittuppādā (dvādasa)	325
Agati	324
Agginā kappanassanākāra	44
Ajjhattabahiddhābhinivesā paññā	70
Ajjhattābhinivesā paññā	68, 70
Aññamaññapaccayo	167
Aṭṭhakathāgatarūpāni	80
Attavādupādānaṁ	209
Atthapaṭisambhidā	70
Atthipaccayo	171
Attho	70
Attho (pañca dhammā)	70
Addhānaparicchedo	349
Addhāpaccuppannaṁ	62
Adhigamo	72
Adhiṭṭhānā iddhi	7
Adhipatipaccayo	165
Adhimokkho	272
Adhobhāgiyasaṁyojanāni	323
Anattalakkhaṇaṁ	277
Anattā	245, 277

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]	
Anattānupassanāni (pañcavīsati)	248
Anantarapaccayo	165
Anantarūpanissayo	168
Anāgataṁsañāṇaṁ	55, 60
Anāgāmimaggo	317
Anāgāmī	317
pañcavidho	352
Anāsavā paññā	68
Aniccaṁ	245, 276
Aniccalakkhaṇaṁ	277
Aniccānupassanāni (paññāsa)	248
Anupassati	277, 279
Anupassanā (tisso)	295
Anulomaṁ	308
Anulomañāṇaṁ	308-9
Anusayā (satta)	324
Antarāparinibbāyī	352
Aparāpariyavedanīyakammaṁ	236
Apāyakosallaṁ	70
Apāyo	70
Appamāṇārammaṇā paññā	68, 69
Apuññābhisaṅkhāro	206
Appiyasampayogo	135
Abyāpāranayo	220

လက္ခိတဗ္ဗာနံ ပဒါနံ ဝိသယာနဉ္စ အနုက္ကမဏိကာ

ပဒါနုက္ကမော	ဗိန္ဒုင်္ကော
[အ]	
အကနိဋ္ဌဂါမိ	၃၅၂
အကုသလကမ္မပထာ (ဒသ)	၃၂၅
အကုသလစိတ္တုပ္ပါဒါ (ဒွါဒသ)	၃၂၅
အဂတိ	၃၂၄
အဂ်ိနာ ကပ္ပနဿနာကာရ	၄၄····
အဇ္ဈတ္တဗဟိဒ္ဓါဘိနိဝေသာ ပညာ	၇၀
အဇ္ဈတ္တာဘိနိဝေသာ ပညာ	၆၀၊၇၀
အညမညပစ္စယော	၁၆၇
အဋ္ဌကထာဂတရူပါနိ	၈၀
အတ္ထဝါဒုပါဒါနံ	၂၀၉
အတ္ထပဋိသမ္ဘိဒါ	၇၀
အတ္ထိပစ္စယော	၁၇၁
အတ္ထော	၇၀
အတ္ထော (ပဉ္စ ဓမ္မာ)	၇၀
အဒ္ဓါနပရိစ္ဆေဒေါ	၃၄၉
အဒ္ဓါပစ္စုပ္ပန္နံ	၆၂
အဓိဂမော	၇၂
အဓိဋ္ဌာနာ ဣဒ္ဓိ	၇
အဓိပတိပစ္စယော	၁၆၅
အဓိမောက္ခော	၂၇၂
အဓေဘာဂိယ-သံယောဇနာနိ	၃၂၃
အနတ္တလက္ခဏံ	၂၇၇
အနတ္တာ	၂၄၅၊၂၇၇

ပဒါနုက္ကမော	နိဒ်ကော
[အ]	
အနတ္တာနုပဿနာနံ (ပဉ္စဝိသတိ)	၂၄၀
အနန္တရပစ္စယော	၁၆၅
အနန္တရူပနိဿယော	၁၆၀
အနာဂတံသညာဏံ	၁၂ ၆၀
အနာဂါမိမဂ္ဂေါ	၁၁၇
အနာဂါမိ	၁၁၇
ပဉ္စဝိဓော	၁၅၂
အနာသဝါ ပညာ	၆၀
အနိစ္စံ	၂၄၅ ၂၇၆
အနိစ္စလက္ခဏံ	၂၇၇
အနိစ္စာနုပဿနာနံ (ပညာသ	၂၄၀
အနုပဿတိ	၂၇၁ ၂၇၉
အနုပဿနာ (တိဿော)	၂၉၅
အနုလောမံ	၃၀၀
အနုလောမညာဏံ	၁၁၀-၉
အနုသယာ (သတ္တ)	၃၂၄
အန္တရာပရိနိဗ္ဗာယီ	၃၅၂
အပရာပရိယဝေဒနီယကံ	၂၃၆
အပါယကောသလ္လံ	၇၀
အပါယော	၇၀
အပုဗ္ဗာဏာရမ္မဏာ ပညာ	၆၁၆၉
အပုညာဘိသင်္ခါရော	၂၀၆
အပ္ပိယသမ္ပယောဂေါ	၁၃၉
အဗျာပါရနယော	၂၂၀

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]	
Abhiññā	
ārammaṇavibhāga	60
lokikā pañca	1
satta	60
Arahattamaggo	318
Arahā	318
Ariyapuggalā (satta)	297
Ariyavaṁsakathā	261, 263
Ariyā iddhi	10
Ariyūpavāda	55, 57
Avikkhambhituppannaṁ	330
Avigatapaccayo	172
Avijjā	157-9, 161
Asaṅkhāraparinibbāyī	352
Asamūhatuppannaṁ	330
Asampattavisayagāhakāni	75
Ahosikammaṁ	236
[Ā]	
Ākārā (cattārīsa)	246-8
Ākāsadhātu	78
Āgamo	72
Āciṇṇa(bahula)kamma	236
Ādīnavañāṇaṁ	285
Āneñjābhisaṅkhāro	206
Āyakosallaṁ	69
Āyatanaṁ	159
Āyatanavacanattha	112-3
Āyatanāni (dvādasa)	112
kamato vinicchayo	114

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ā]	
tāvatvato	113
daṭṭhabbako	114-5
saṅkhepavitthārato	114
Āyo	69, 112
Āraddhavipassako	269
Ārammaṇapaccayo	165
Ārammaṇapaṭipādako	96
Ārammaṇādhigatuppannaṁ	330
Ārammaṇūpanissayo	167
Āvajjanakicca	88
Āsannakamma	236
Āsavā	324
Āsevanapaccayo	169
Āhārapaccayaṁ	251
Āhārapaccaya-utusamuṭṭhānaṁ	251
Āhārapaccaya-āhāra-samuṭṭhānaṁ	251
Āhārapaccayo	170
Āhārasamuṭṭhānaṁ	251
Āhāro	251
[I]	
Itthindriyaṁ	77
Idappaccayatā	149
Iddhi	
Āvibhāvakaraṇe vatthu	19
Tirobhāvakaraṇe vatthu	21
dasa	7
padāni (aṭṭha)	14
pādā (cattāro)	13

ပဒါနုက္ကမော	ဗိန္ဒုင်္ကော
[အ]	
အဘိညာ	
အာရမ္မဏဝိဘာဂ	၆၀
လောကိကာ ပဉ္စ	၁
သတ္တ	၆၀
အရဟတ္တမဂ္ဂေါ	၃၁၈
အရဟာ	၃၁၈
အရိယပုဂ္ဂလာ (သတ္တ)	၂၉၇
အရိယဝံသကထာ	၂၆၁,၂၆၃
အရိယာ ဣဒ္ဓိ	၁၀
အရိယူပဝါဒ	၅၅,၅၇
အဝိက္ခမ္ဘိတုပ္ပန္နံ	၃၃၀
အဝိဂတပစ္စယော	၁၇၂
အဝိဇ္ဇာ	၁၅၇-၉, ၁၆၁
အသင်္ခါရပရိနိဗ္ဗာယီ	၃၅၂
အသမူဟတုပ္ပန္နံ	၃၃၀
အသမ္ပတ္တဝိသယဂါဟကာနိ	၇၅
အဟောသိကမ္မံ	၂၃၆
[အာ]	
အာကာရာ (စတ္တာရိသ)	၂၄၆-၈
အာကာသဓာတု	၇၀
အာဂမော	၇၂
အာစိဏ္ဏ(ဗဟုလ)ကမ္မ	၂၃၆
အာဒီနဝဉာဏံ	၂၀၅
အာနေဉ္ဇာဘိသင်္ခါရော	၂၀၆
အာယကော်သလ္လံ	၆၉
အာယတနံ	၁၅၉
အာယတနဝစနတ္ထ	၁၁၂-၃
အာယတနာနိ (ဒွါဒသ)	၁၁၂
ကမတော ဝိနိစ္ဆယော	၁၁၄

ပဒါနုက္ကမော	ဗိန္ဒုင်္ကော
[အာ]	
တာဝတ္တကော	၁၁၃
ဒဋ္ဌဗ္ဗတော	၁၁၄-၅
သခေ်ပဝိတ္ထာရတော	၁၁၄
အာယော	၆၉,၁၁၂
အာရဒ္ဓဝိပဿကော	၂၆၉
အာရမ္မဏပစ္စယော	၁၆၅
အာရမ္မဏပဋိပါဒကော	၉၆
အာရမ္မဏာဓိဂတုပ္ပန္နံ	၃၃၀
အာရမ္မဏူပနိဿယော	၁၆၇
အာဝဇ္ဇနကိစ္စ	၈၈
အာသန္နကမ္မ	၂၃၆
အာသဝါ	၃၂၄
အာသေဝနပစ္စယော	၁၆၉
အာဟာရပစ္စယံ	၂၅၁
အာဟာရပစ္စယဥတုသမုဋ္ဌာနံ	၂၅၁
အာဟာရပစ္စယအာဟာရ-သမုဋ္ဌာနံ	၂၅၁
အာဟာရပစ္စယော	၁၇၀
အာဟာရသမုဋ္ဌာနံ	၂၅၁
အာဟာရော	၂၅၁
[ဣ]	
ဣတ္ထိန္ဒြိယံ	၇၇
ဣဒပ္ပစ္စယတာ	၁၄၉
ဣဒ္ဓိ	
အာဝိဘာဝကရဏော ဝတ္ထု	၁၉
တိရောဘာဝကရဏေ ဝတ္ထု	၂၁
ဒသ	၇
ပဒါနိ (အဋ္ဌ)	၁၄
ပါဒါ (စတ္တာရော)	၁၃

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[I]	
bhūmiyo (catasso)	13
mūlāni (soḷasa)	14
vacanattha	6
Iddhipādo	319
Iddhividhā	12
Indriyaṁ	319
Indriyaṭṭho	122
Indriyatikkhakārakā	
nava-ākārā	248
Indriyapaccayo	170
Indriyāni (bāvīsati)	122
atthato vinicchayo	122
kiccato	123-4
bhūmito	123-4
bhedābhedato	123
lakkhaṇādito	123
[U]	
Utu	251, 256
Utupaccayaṁ	252
Utupaccaya-āhārasamuṭṭhānaṁ	252
Utupaccaya-utusamuṭṭhānaṁ	252
Utusamuṭṭhānaṁ	251
Udakena kappanassanākāra	50
Udayabbayadassana	
khaṇato	267
paccayato	267
Udayabbayānupassanaṁ	265
Uddhaṁbhāgiyasaṁyojanāni	323
Uddhaṁsoto akaniṭṭhagāmī	352

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[U]	
Upaghātakakamma	236
Upacāraṁ	308
Upaṭṭhānaṁ	272
Upathambhakakamma	236
Upanissayapaccayo	167
Upapajjavedanīyakamma	236
Upapīḷakakamma	236
Upahaccaparinibbāyī	352
Upādānaṁ	159, 160, 203
Upādānakkhandhā	108
Upādānāni (cattāri)	203
Upādānāni	324
Upādārūpaṁ	
(catuvīsatividhaṁ)	73
Upāyāso	135, 159
Upekkhā	273
Upekkhāsahagatā paññā	68
Uppannaṁ (anekappabhedaṁ)	328
(catubbidhaṁ)	330
Ubhatobhāgavimutto	297, 298, 352
[E]	
Ekakāraṇavāda	173
Ekattanayo	220
Ekabījī	352
Evaṁdhammatānayo	220
[O]	
Okāsakatuppannaṁ	328
Oghā	324
Obhāso	270

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဘ]	
ဘူမိယော (စတဿော)	၁၃
မူလာနိ (သောဠသ)	၁၄
ဝစနတ္ထ	၆
ဘဒ္ဒိပါဒေါ	၃၁၉
ဘဒ္ဒိဝိဓာ	၁၂…
ဘဒ္ဒေယျံ	၃၁၉
ဘဒ္ဒေယျဒ္ဝော	၁၂၂
ဘဒ္ဒေယတိက္ခကာရကာ နဝ-အာကာရာ	၂၄၀
ဘဒ္ဒေယျပစ္စယော	၁၇၀
ဘဒ္ဒေယာနိ (ဗာဝီသတိ)	၁၂၂
အတ္ထတော ဝိနိစ္ဆယော	၁၂၂
ကိစ္စတော	၁၂၃-၄
ဘူမိတော	၁၂၃-၄
ဘေဒါဘေဒတော	၁၂၃
လက္ခဏာဒိတော	၁၂၃
[ဓ]	
ဓတု	၂၅၁၊၂၅၆
ဓတုပစ္စယံ	၂၅၂
ဓတုပစ္စယအာဟာရသမုဋ္ဌာနံ	၂၅၂
ဓတုပစ္စယဥတုသမုဋ္ဌာနံ	၂၅၂
ဓတုသမုဋ္ဌာနံ	၂၅၁
ဓဒကေန ဂ္ဟပနဿနာကာရ	၅၀
ဓဒယဗ္ဗယဒဿန	
ခဏတော	၂၆၇
ပစ္စယတော	၂၆၇
ဓဒယဗ္ဗယာနုပဿနံ	၂၆၅
ဓဇ္ဈဘာဂိယသံယောဇနာနိ	၃၂၃
ဓဇ္ဈသောတော အကနိဋ္ဌဂါမိ	၃၅၂

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဍ]	
ဍယမာတကကမ္မ	၂၃၆
ဍပစာရံ	၃၀၈
ဍပဋ္ဌာနံ	၂၇၂
ဍပထမ္မကကမ္မ	၂၃၆
ဍပနိဿယပစ္စယော	၁၆၇
ဍပပဇ္ဇဝေဒနီယကမ္မ	၂၃၆
ဍပပီဠကကမ္မ	၂၃၆
ဍပဟစ္စပရိနိဗ္ဗာယီ	၃၅၂
ဍပါဒါနံ ၁၅၉၊ ၁၆၀၊	၂၀၃
ဍပါဒါနက္ခန္ဓာ	၁၀၈
ဍပါဒါနာနိ (စတ္တာရိ)	၂၀၃
ဍပါဒါနာနိ	၃၂၄
ဍပါဒါရုပံ (စတုဝိသတိဝိဓံ)	၇၃…
ဍပါယာသော	၁၃၅၊၁၅၉
ဍပေက္ခာ	၂၇၃
ဍပေက္ခာသဟဂတာ ပညာ	၆၈
ဍပ္ပန္နံ (အနေကပ္ပဘေဒံ)	၃၂၀
(စတုဗ္ဗိဓံ)	၃၃၀
ဍဘာတောဘာဝဝိမုတ္တော	၂၉၇၊ ၂၉၈၊၃၅၂
[ဇ]	
ကေကာရဏဝါဒ	၁၇၃
ကေတ္တနယော	၂၂၀
ကေဗိဓီ	၃၅၂
ဇံဓမ္မတာနယော	၂၂၀
[ဩ]	
ဩကာသကတုပ္ပန္နံ	၃၂၀
ဩဃာ	၃၂၄
ဩဘာသော	၂၇၀

Padānukkamo Piṭṭhaṅko

[Ka]

Kaṅkhāvitaraṇavisuddhi 233, 239
tassā aññāni nāmāni 239
Kaṭattākamma 236
Kappavivaṭṭanaṁ 47
Kabaḷīkāro āhāro 80
Kamo (bahuvidho) 107
Kammaṁ 249
Kammaṁ (catubbidhaṁ) 235, 236
Kammajaṁ 259
Kammapaccayaṁ 249
Kammapaccaya-āhāra-samuṭṭhānaṁ 2, 49, 250
Kammapaccaya-utu-samuṭṭhānaṁ 250
Kammapaccayacitta-samuṭṭhānaṁ 249
Kammapaccayo 169
Kammavipākajā iddhi 11
Kammasamuṭṭhānaṁ 249
Kalāpasammasana 241
Kāyaviññatti 78
Kāyasakkhi 297
Kāyo 74, 76, 112
Kilesā (dasa) 323
Kolaṁkolo 352

[Kha]

Khaṇapaccuppannaṁ 61
Khattiyo 49
Khandhā
atītādivibhāgo 102
atthasiddhito vinicchayo 110

Padānukkamo Piṭṭhaṅko

[Kha]

anūnādhikato 108
upamāto 109
kamato 107
daṭṭhabbato 109
visesato 108
Khiḍḍādasakaṁ 254

[Ga]

Ganthā 324
Gandho 77, 112
Garukakamma 236
Garusannissayo 72
Gotrabhu 343
Gotrabhuñāṇaṁ 312

[Gha]

Ghānaṁ 74, 76, 112
Ghāyanakicca 88

[Ca]

Cakkavatti 11
Cakkavāḷa 48
Cakkhādīnaṁ upamāyo 76
Cakkhu 54, 74, 75-6, 112, 115
Cakkhuviññāṇaṁ 85, 115
Catuttha(magga)ñāṇavajjhā dhammā 325
Cando 48
Cittaṁ 250
Cittadamanākārā (cuddasa) 2
Cittapaccayaṁ 250
Cittapaccaya-āhāra-samuṭṭhānaṁ 250
Cittapaccaya-utusamuṭṭhānaṁ 251

ပဒါနုက္ကမော ဝိဇ္ဇကော

[က]

ကင်္ခါဝိတရဏဝိသုဒ္ဓိ ၂၃၃၊ ၂၃၉
တဿာ အညာနိ နာမာနိ ၂၃၉
ကဋ္ဌကာကမ္မ ၂၃၆
ကပ္ပဝိဝဋ္ဋနံ ၄၇....
ကဗဠီကာရော အာဟာရော ၈၀
ကမော (ဗဟုဝိဓော) ၁၀၇
ကမ္မံ ၂၄၉
ကမ္မံ (စတုဗ္ဗိဓံ) ၂၃၅၊ ၂၃၆
ကမ္မဇံ ၂၅၉
ကမ္မပစ္စယံ ၂၄၉
ကမ္မပစ္စယအာဟာရ-သမုဋ္ဌာနံ ၂-၄၉-၂၅၀
ကမ္မပစ္စယဥတုသမုဋ္ဌာနံ ၂၅၀
ကပ္ပပစ္စယစိတ္တသမုဋ္ဌာနံ ၂၄၉
ကမ္မပစ္စယော ၁၆၉
ကမ္မဝိပါကဇာ ဣဒ္ဓိ ၁၁
ကမ္မသမုဋ္ဌာနံ ၂၄၉
ကလာပသမ္မသန ၂၄၁....
ကာယဝိညတ္တိ ၇၈
ကာယသင်္ခါ ၂၉၇
ကာယော ၇၄၊ ၇၆၊ ၁၁၂
ကိလေသာ (ဒသ) ၃၂၃
ကောလံကောလော ၃၅၂

[ခ]

ခဏပစ္စုပ္ပန်ံ ၆၁
ခတ္တိယော ၄၉
ခန္ဓာ
.အတီတာဒိဝိဘာဂေါ ၁၀၂
အတ္ထသိဒ္ဓိတော ဝိနိစ္ဆယော ၁၁၀

ပဒါနုက္ကမော ဝိဇ္ဇကော

[ခ]

အနုနာမိကတော ၁၀၈
ဥပမာတော ၁၀၉
ကမတော ၁၀၇
ဒဋ္ဌဗ္ဗတော ၁၀၉
ဝိသေသတော ၁၀၈
ခိဍ္ဍာဒသကံ ၂၅၄

[ဂ]

ဂန္ထော ၃၂၄
ဂန္ဓော ၇၇၊ ၁၁၂
ဂရုကကမ္မ ၂၃၆
ဂရုသန္နိဿယော ၇၂
ဂေါတြဘု ၃၄၃
ဂေါတြဘုဉာဏံ ၃၁၂

[ဃ]

ဃာနံ ၇၄၊ ၇၆၊ ၁၁၂
ဃာယနကိစ္စ ၈၈

[စ]

စက္ကဝတ္တိ ၁၁
စက္ကဝါဠ ၄၈
စက္ခာဒီနံ ဥပမာယော ၇၆
စက္ခု ၅၄၊ ၇၄၊ ၇၅-၆၊ ၁၁၂၊ ၁၁၅
စက္ခုဝိညာဏံ ၈၅၊ ၁၁၅
စတုတ္ထ(မဂ္ဂ)ဉာဏဝဇ္ဇာ ဓမ္မာ ၃၂၅
စန္ဒော ၄၈
စိတ္တံ ၂၅၀
စိတ္တဒမနာကာရ(စုဒ္ဒသ) ၂
စိတ္တပစ္စယံ ၂၅၀
စိတ္တပစ္စယအာဟာရသမုဋ္ဌာနံ ၂၅၀
စိတ္တပစ္စယဥတုသမုဋ္ဌာနံ ၂၅၁

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ca]	
Cittavisuddhi	222
Cittasamuṭṭhānaṁ	250, 259
Cintāmayā paññā	68, 69
Cutikicca	90
Cutūpapātañāṇaṁ	53
Cetopariyañāṇaṁ uppādetabbākāra	39 39
[Cha]	
Chaḷabhiñño	352
[Ja]	
Janakakamma	236
Jarā (duvidhā)	132
Jarā	159
Javanakicca	89
Javanapaṭipādako	96
Jāti	159
Jātisadda-atthuddhāra	129
Jivhā	74, 76, 112
Jīvitindriyaṁ	77
[Jha]	
Jhānapaccayo	170
[Ña]	
Ñāṇaṁ	271
Ñāṇadassanavisuddhi	312
Ñāṇavipphārā iddhi	7
Ñāṇāni (aṭṭha, nava)	276
Ñātapariññā	238, 241, 334

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ta]	
Taṇhā	159
Taṇhā (cha, tividhā, aṭṭhasataṁ)	202
Tatiya(magga)ñāṇavajjhā dhammā	325
Tattha tattha sammāpayoga-paccayā iddhi	12
Tadārammaṇakicca	89-90
Taruṇavipassanāñāṇaṁ	269
Tiracchānayoni	57, 106
Tīraṇapariññā	241-334
Tevijjo	352
[Da]	
Dasakā (dasa)	254
Dassanakicca	88
Dassanabhūmipaññā	68-69
Diṭṭhadhamma-vedanīyakamma	236
Diṭṭhippatto	298
Diṭṭhivisuddhi	222, 232
Dibba	53
Dibbacakkhuuppādanākāra	58-9
Dibbāsotadhātu uppādetabbākāra	37 37-8
Dukkhaṁ	134, 159, 245, 277
Dukkhaṭṭhādi	125
Dukkhanirodhagāminiyā paṭipadāya ñāṇaṁ	70
Dukkhanirodhe ñāṇaṁ	70
Dukkhalakkhaṇaṁ	277

ပဒါနုက္ကမော	ဝိဋ္ဌကော်
[စ]	
စိတ္တဝိသုဒ္ဓိ	၂၂၂
စိတ္တသမုဋ္ဌာနံ	၂၁၀၊ ၂၅၉
စိန္တာမယာ ပညာ	၆၈၊ ၆၉
စုတိကိစ္စ	၉၀
စုတူပပါတဉာဏံ	၅၃
စေတောပရိယဉာဏံ ဥပ္ပါဒေတဗ္ဗာကာရ	၃၉ ၃၉
[ဆ]	
ဆဋ္ဌဘိညော	၃၅၂
[ဇ]	
ဇနကကမ္မ	၂၃၆
ဇရာ(ဒုဝိဓာ)	၁၃၂
ဇရာ	၁၅၉
ဇဝနကိစ္စ	၈၉
ဇဝနပဋိပါဒကော	၉၆
ဇာတိ	၁၅၉
ဇာတိသဒ္ဒအတ္ထုဒ္ဓါရ	၁၂၉
ဇိဝှါ	၇၄၊ ၇၆၊ ၁၁၂
ဇီဝိတိန္ဒြိယံ	၇၇
[ဈ]	
ဈာနပစ္စယော	၁၇၀
[ဉ]	
ဉာဏံ	၂၇၁
ဉာဏဒဿနဝိသုဒ္ဓိ	၃၁၂
ဉာဏဝိပ္ပယုတ္တ ဧကဝိ	၇
ဉာဏာနိ(အဋ္ဌနဝ)	၂၇၆
ဉာတပရိညာ	၂၃၀၊ ၂၄၁၊ ၃၃၄

ပဒါနုက္ကမော	ဝိဋ္ဌကော်
[တ]	
တဏှာ	၁၉
တဏှာ(ဆဒ္ဓါတိဝေဒ၊ အဋ္ဌသတံ)	၁၂
တတိယ(မဂ္ဂ)ဉာဏဝဇ္ဈာ ဓမ္မာ	၂၁
တတ္ထ တတ္ထ သမ္မာပယောဂ-ပစ္စယာ ဣဒ္ဓိ	၁၂
တဒါရမ္မဏကိစ္စ	၈၉-၉၀
တရုဏဝိပဿနာဉာဏံ	၂၆၉
တိရစ္ဆာနယောနိ	၅၇ ၁၀၆
တိရဏပရိညာ	၂၄၁-၂၃၄
တေဝိဇ္ဇော	၃၅၂
[ဒ]	
ဒသကာ (ဒသ)	၂၅၄
ဒဿနကိစ္စ	၈၈
ဒဿနဘူမိပညာ	၆၈-၆၉
ဒိဋ္ဌဓမ္မဝေဒနီယကမ္မ	၂၃၆
ဒိဋ္ဌိပ္ပတ္တော	၂၉၈
ဒိဋ္ဌိဝိသုဒ္ဓိ	၂၂၂ ၂၃၂
ဒိဗ္ဗ	၅၃
ဒိဗ္ဗစက္ခုဥပ္ပါဒနာကာရ	၄၁-၄၃
ဒိဗ္ဗာသောတဓာတု ဥပ္ပါဒေတဗ္ဗာကာရ	၃၇ ၃၇-၈
ဒုက္ခံ ၁၃၄၊ ၁၅၅၊ ၂၄၅	၂၇၇
ဒုက္ခဋ္ဌာဒိ	၁၂၅
ဒုက္ခနိရောဓဂါမိနိယာ ပဋိပဒါ ဉာဏံ	၇၀
ဒုက္ခနိရောဓေ ဉာဏံ	၇၀
ဒုက္ခလက္ခဏံ	၂၇၇

Padānukkamo Piṭṭhaṅko

[Da]

Dukkhasamudaye ñāṇaṁ 70
Dukkhassa atthā 332, 333
Dukkhāni anekāni 130
Dukkhānupassanāni (pañcavīsatisataṁ) 248
Dukkhe ñāṇaṁ 70
Dutiya(magga)ñāṇavajjhā 325
Duddasā dhammā (caturo) 153
Devaloka 45
Devā 185
Desabhāsā 72
Domanassaṁ 135, 159

[Dha]

Dhammaṭṭhitiñāṇaṁ 239
Dhammatārūpaṁ 260
Dhammapaṭisambhidā 70
Dhammā 112
Dhammānusārī 298
Dhammo 70
Dhātuvacanattha 115-6
Dhātuyo (aṭṭhārasa) 115
  atthato vinicchayo 115
  kamato 116
  tāvatvato 117
  daṭṭhabbato 120
  paccayato 119
  lakkhaṇādito 116
  saṅkhato 119

Padānukkamo Piṭṭhaṅko

[Na]

Natthipaccayo 172
Nandopananda-nāgadamanaṁ 27-30
Nayavipassanā 241
Nānattanayo 220
Nānābaddha-avikopanaṁ 348
Nāmaṁ 159, 192, 196
Nāmarūpaṁ 196
Nāmavavatthāpanapaññā 68
Nikanti 273
Nibbānakathā 139
Nibbidānupassanāñāṇaṁ 288
Niruttipaṭisambhidā 71
Nirodhassa atthā 332, 333
Nirodhasamāpatti 344
  kattha samāpajjanti? 347
  kathaṁ ṭhānaṁ? 351
  kathaṁ vuṭṭhānaṁ? 351
  kathaṁ samāpajjanti? 347
  kasmā samāpajjanti? 347
  kā? 344
  kiṁ saṅkhatā? ...anipphannā? 351
  ke na samāpajjanti? 344
  ke samāpajjanti? 344
  pubbakiccaṁ (catubbidhaṁ) 348
  matassa ca samāpannassa ca ko viseso? 351
  vuṭṭhitassa kiṁ ninnaṁ cittaṁ? 351
Nissayapaccayo 167
Nīvaraṇāni 324

ပဒါနုက္ကမော ဝိဋ္ဌကော်

[ဒ]

ဒုက္ခသမုဒယေ ဉာဏံ ၇၀
ဒုက္ခဿ အတ္ထာ ၃၃၂၊၃၃၃
ဒုက္ခာနိ အနေကာနိ ၁၃၀
ဒုက္ခာနုပဿနာနိ (ပဉ္စဝိသတိသတံ) ၂၄၀
ဒုက္ခေ ဉာဏံ ၇၀
ဒုတိယ(မဂ္ဂ)ဉာဏဝဇ္ဈာ ၃၂၅
ဒုဒ္ဒသာ ဓမ္မာ(စတုရော) ၁၅၃
ဒေဝလောက ၄၅
ဒေဝါ ၁၀၅
ဒေသဘာသာ ၇၂
ဒေါမနဿံ ၁၃၅၊၁၅၉

[ဓ]

ဓမ္မဋ္ဌိတိဉာဏံ ၂၃၉
ဓမ္မတာရုပံ ၂၆၀
ဓမ္မပဋိသန္ဓိဒါ ၇၀
ဓမ္မာ ၁၁၂
ဓမ္မာနုသာရီ ၂၉၀
ဓမ္မော ၇၀
ဓာတုဝစနတ္ထ ၁၁၅-၆
ဓာတုယော (အဋ္ဌာရသ) ၁၁၅
  အတ္ထတော ဝိနိစ္ဆယော ၁၁၅
  ကမတော ၁၁၆
  တာဝတ္တတော ၁၁၇
  ဒဋ္ဌဗ္ဗတော ၁၂၀
  ပစ္စယတော ၁၁၉
  လက္ခဏာဒိတော ၁၁၆
  သင်္ခတော ၁၁၉

ပဒါနုက္ကမော ဝိဋ္ဌကော်

[န]

နတ္ထိပစ္စယော ၁၇၂
နန္ဒောပနန္ဒနာဂဒမနံ ၂၇-၃၀
နယဝိပဿနာ ၂၄၁
နာနတ္တနယော ၂၂၀
နာနာဗဒ္ဓအဝိကောပနံ ၃၄၀
နာမံ ၁၅၉၊၁၉၂၊၁၉၆
နာမရူပံ ၁၉၆
နာမဝဝတ္ထာပနပညာ ၆၀
နိကန္တိ ၂၇၃
နိဗ္ဗာနကထာ ၁၃၉
နိဗ္ဗိဒါနုပဿနာဉာဏံ ၂၀၀
နိဗ္ဗိဒါပဋိသန္ဓိဒါ ၇၁
နိရောဓဿ အတ္ထာ ၃၃၂၊၃၃၃
နိရောဓသမာပတ္တိ ၃၄၄
  ကတ္ထ သမာပဇ္ဇန္တိ? ၃၄၇
  ကထံ ဌာနံ? ၃၅၁
  ကထံ ဝုဋ္ဌာနံ? ၃၅၁
  ကထံ သမာပဇ္ဇန္တိ? ၃၄၇....
  ကဿာ သမာပဇ္ဇန္တိ? ၃၄၇
  ကာ? ၃၄၄
  ကိံသင်္ခတာ?....အနိပ္ပန္နာ? ၃၅၁
  ကေ န သမာပဇ္ဇန္တိ? ၃၄၄
  ကေ သမာပဇ္ဇန္တိ? ၃၄၄
  ပုဗ္ဗကိစ္စံ (စတုဗ္ဗိဓံ) ၃၄၈
  မတဿ စ သမာပန္နဿ စ ကော ဝိသေသော? ၃၅၁
  ဝုဋ္ဌိတဿ ကိံနိန္နံ စိတ္တံ? ၃၅၁
နိဿယပစ္စယော ၁၆၇
နိဝရဏာနိ ၂၂၄

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Pa]	
Pakativādī	144
Pakatisāvaka	41
Pakatūpanissayo	168
Paggaho	272
Paccayā (catuvīsati)	163-172
Paccayo	164
Paccekabuddha	41
Pacchājātapaccayo	169
Paññā	
kathaṁ bhāvetabbā?	73
kā?	66
kenaṭṭhena?	66
lakkhaṇarasapaccupaṭṭhāna-padaṭṭhānāni	68
pabheda	68
Paññādasakaṁ	254
Paññābhāvanānisaṁsā	340
Paññāya bhūmi	73
Paññāya mūlaṁ	73
Paññāya sarīraṁ	73
Paññāvimutto	298, 352
Paṭiccasaddo	150
Paṭiccasamuppannā dhammā	148
Paṭiccasamuppāda vinicchaya	
aṅgānaṁ vavatthānato	160-1
atthato	157
ekavidhādito	160
desanābhedato	154
lakkhaṇādito	159
Paṭiccasamuppādo	148, 151, 152

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Pa]	
Paṭicco	151
Paṭipadāñāṇadassanavisuddhi	276
Paṭibhānapaṭisambhidā	72
Paṭisaṅkhānupassanāñāṇaṁ	289
Paṭisandhikicca	88
Paṭisambhi dappabhedappatto	352
Paṭisambhidā (catasso)	70
tāsaṁ paccayā (aṭṭha)	72
visadākārā (pañca)	72
Paṭhamakappikā	11
Paṭhama(magga)ñāṇavajjhā dhammā	325
Pabbhāradasakaṁ	255
Parāmāso	324
Parikammaṁ	308
Pariññā (tividhā)	334
Parittārammaṇā paññā	68, 69
Paridevo	134, 135, 159
Paripucchā	72
Pariyatti	72
Passaddhi	272
Pahātabbā dhammā	323
Pahānaṁ (tividhaṁ)	335
Pahānapariññā	241, 334
Piyavippayogo	136
Pīti (pañcavidhā)	272
Puññavato iddhi	11
Puññābhisaṅkhāro	206
Pubbayogo	72
Pubbenivāsaṁ anussarantā cha janā	40

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ပ]	
ပကတိဝါဒီ	၁၄၄
ပကတိသာဝက	၄၁
ပကတူပနိဿယော	၁၆၈
ပဂ္ဂဟော	၂၇၂
ပစ္စယာ (စတုဝီသတိ)	၁၆၃-၁၇၂
ပစ္စယော	၁၆၄
ပစ္စေကဗုဒ္ဓ	၄၁
ပဋ္ဌာဇာတပစ္စယော	၁၆၉
ပညာ	
ကထံ ဘာဝေတဗ္ဗာ?	၇၃
ကာ?	၆၆
ကေနဋ္ဌေန?	၆၆
လက္ခဏရသပစ္စုပဋ္ဌာန-ပဒဋ္ဌာနာနိ	၆၈
ပဘေဒ	၆၈
ပညာဒသကံ	၂၅၄
ပညာဘာဝနာနိသံသာ	၃၄၀
ပညာယ ဘူမိ	၇၃
॥ မူလံ	၇၃
॥ သရီရံ	၇၃
ပညာဝိမုတ္တော	၂၉၈၊၃၅၂
ပဋိစ္စသဒ္ဒေါ	၁၅၀
ပဋိစ္စသမုပ္ပန္နာ ဓမ္မာ	၁၄၈
ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ ဝိနိစ္ဆယ	
အင်္ဂါနံ ဝဝတ္ထာနတော	၁၆၀-၁
အတ္ထတော	၁၅၇
ဧကဝိဓာဒိတော	၁၆၀
ဒေသနာဘေဒတော	၁၅၄
လက္ခဏာဒိတော	၁၅၉
ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒေါ	၁၄၈၊၁၅၁၊၁၅၂

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ပ]	
ပဋိဋ္ဌော	၁၅၁
ပဋိပဒါဉာဏဒဿနဝိသုဒ္ဓိ	၂၇၆
ပဋိဘာနပဋိသမ္ဘိဒါ	၇၂
ပဋိသမ်ဘိုနပဿနာဉာဏံ	၂၈၉
ပဋိသန္ဓိကိစ္စ	၈၈
ပဋိသမ္ဘိဒပဘေဒပတ္တော	၃၅၂
ပဋိသမ္ဘိဒါ (စတဿော)	၇၀
တာသံ ပစ္စယာ (အဋ္ဌ)	၇၂
ဝိသဒါကာရာ (ပဉ္စ)	၇၂
ပဌမကပ္ပိကာ	၁၁
ပဌမ(မဂ္ဂ)ဉာဏဝဇ္ဈာ ဓမ္မာ	၃၂၅
ပဏ္ဍာရဒဿကံ	၂၅၅
ပဏာမာသော	၃၂၄
ပဏိကမ္မံ	၃၀၈
ပဏိဉာ (တိဝိဓော)	၃၃၄
ပဏိဟာရမ္မဏာ ပညာ	၆၈၊၆၉
ပဏိဒေဝေါ	၁၃၄၊၁၃၅၊၁၅၉
ပဏိပုစ္ဆာ	၇၂
ပဏိယတ္တိ	၇၂
ပဿဒ္ဓိ	၂၇၂
ပဟာတဗ္ဗာ ဓမ္မာ	၃၂၃
ပဟာနံ (တိဝိဓံ)	၃၃၅
ပဟာနပရိညာ	၂၄၁၊၃၃၄
ဝိယဝိပ္ပယောဂေါ	၁၃၆
ဝိတိ (ပဉ္စဝိဓော)	၂၇၂
ပုဉ္ဉဝတော ဣဒ္ဓိ	၁၁
ပုဉ္ဉာဘိသင်္ခါရော	၂၀၆
ပုဗ္ဗယောဂေါ	၇၂
ပုဗ္ဗေနိဝါသံ အနုဿရန္တာ ဆ ဇနာ	၄၀····

Padānukkamo Piṭṭhaṅko

[Pa]

Pubbenivāsa sarūpaṁ 43
Pubbenivāsānussatiñāṇaṁ 40-53
uppādetabbākāra 42-3
Purisindriyaṁ 77
Purejātapaccayo 169
Peta 132

[Pha]

Phalasamāpatti 341
kathaṁ ṭhānaṁ? 343
kathaṁ vuṭṭhānaṁ? 343
kathaṁ samāpajjanaṁ? 342
kasmā samāpajjanti? 342
ke na samāpajjanti? 341
ke samāpajjanti? 341
Phassā (cha, battiṁsa) 199
Phasso 159
Phusanakicca 88
Phoṭṭhabba 112

[Ba]

Balaṁ 319
Baladasakaṁ 254
Balasamāyogo 321
Bahiddhābhinivesā paññā 70
Bāhusaccaṁ 72
Buddhakhettaṁ (tividhaṁ) 44
Bojjhaṅgā (satta) 319
Bodhipakkhiyā 318
Bodhisatto 129

Padānukkamo Piṭṭhaṅko

[Bha]

Bhaṅgānupassanāñāṇaṁ 277
aṭṭha ānisaṁsā 281
Bhayatupaṭṭhānaṁ 283
Bhayatupaṭṭhānañāṇaṁ 282
Bhavaṅgakicca 88
Bhavacakka 211
upamā 218
kicca 217
gambhīrabheda 218-220
catubhedasaṅgaha 214
tayo kālā 213
tisandhi 214
nayabheda 220
nivāraṇa 217
mūlaṁ, dve dhammā 213
Bhavo 159, 160, 206, 210
Bhavo (duvidho) 206
Bhāvanā (dve) 339
Bhāvanābhūmi paññā 68, 69
Bhāvanāmayā paññā 68, 69
Bhūtarūpaṁ (catubbidhaṁ) 73
Bhūtāpagatuppannaṁ 328
Bhūmi 328
Bhūmiladdhaṁ 328
Bhūmiladdhuppannaṁ 328

[Ma]

Maggakiccāni (cattāri) 331
Maggaṅgā 319
Magganāmalābhassa
kāraṇāni pañca 307

ပဒါနုက္ကမော ဝိဋ္ဌကော်

[ပ]

ပုဗ္ဗေနိဝါသ ဿရုပံ ၄၃....
ပုဗ္ဗေနိဝါသာနုဿတိဉာဏံ ၄၀-၅၃
ဥပ္ပါဒေတဗ္ဗာကာရ ၄၂-၃
ပုရိသိန္ဒြိယံ ၇၇
ပုရေဇာတပစ္စယော ၁၆၉
ပေတ ၁၃၂

[ဖ]

ဖလသမာပတ္တိ ၃၄၁
ကထံ ဌာနံ? ၃၄၃
ကထံ ဝုဋ္ဌာနံ? ၃၄၃
ကထံ သမာပဇ္ဇနံ? ၃၄၂
ကသ္မာ သမာပဇ္ဇန္တိ? ၃၄၂
ကေ န သမာပဇ္ဇန္တိ? ၃၄၁
ကေ သမာပဇ္ဇန္တိ? ၃၄၁
ဖဿော (ဆဖဿိံသ) ၁၉၉
ဖဿော ၁၅၉
ဖုသနကိစ္စ ၈၈
ဖောဋ္ဌဗ္ဗ ၁၁၂

[ဗ]

ဗလံ ၃၁၉
ဗလဒသကံ ၂၅၄
ဗလသမာယောဂေါ ၃၂၁
ဗဟိဒ္ဓါဘိနိဝေသာ ပညာ ၇၀
ဗဟုသစ္စံ ၇၂
ဗုဒ္ဓခေတ္တံ (တိဝိဓံ) ၄၄
ဗောဇ္ဈင်္ဂါ (သတ္တ) ၃၁၉
ဗောဓိပက္ခိယာ ၃၁၈
ဗောဓိသတ္တော ၁၂၉

ပဒါနုက္ကမော ဝိဋ္ဌကော်

[ဘ]

ဘင်္ဂါနုပဿနာဉာဏံ ၂၇၇
အဋ္ဌ အာနိသံသာ ၂၈၁
ဘယတုပဋ္ဌာနံ ၂၈၃
ဘယတုပဋ္ဌာနဉာဏံ ၂၈၂
ဘဝင်္ဂကိစ္စ ၈၈
ဘဝစက္က ၂၁၁
ဥပမာ ၂၁၈
ကိစ္စ ၂၁၇
ဂန္ထိရဘေဒ ၂၁၈-၂၂၀
စတုဘေဒသင်္ဂဟ ၂၁၄
တယော ကာလာ ၂၁၃
တိသန္ဓိ ၂၁၄
နယဘေဒ ၂၂၀
နိဝါရဏာ ၂၁၇
မူလံ,ဒွေ ဓမ္မာ ၂၁၃
ဘဝေါ ၁၅၉၊၁၆၀၊၂၀၆၊၂၁၀
ဘဝေါ (ဒွိဓာ) ၂၀၆
ဘာဝနာ (ဒွေ) ၃၃၉
ဘာဝနာဘူမိ ပညာ ၆၈၊၆၉
ဘာဝနာမယာ ပညာ ၆၈၊၆၉
ဘူတရူပံ (စတုဗ္ဗိဓံ) ၇၃
ဘူတာပဂတုပ္ပန္နံ ၃၂၈
ဘူမိ ၃၂၈
ဘူမိလဒ္ဓံ ၃၂၈
ဘူမိလဒ္ဓုပ္ပန္နံ ၃၂၈

[မ]

မဂ္ဂကိစ္စာနိ (စတ္တာရိ) ၃၃၁
မဂ္ဂင်္ဂါ ၃၁၉
မဂ္ဂနာမလာဘဿ ကာရဏာနိ
ပဉ္စ ၃၀၇

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ma]	
Maggapaccayo	171
Maggavajjhā dhammā	325
Maggā (cattāro)	312
Maggāmaggañāṇa-dassanavisuddhi	241, 274
Macchariyāni	324
Mandadasakaṁ	254
Manasikāro (tippakāro)	96
Mano	112
Manodhātu	85, 86
Manomayā iddhi	7
Manoviññāṇadhātu	85, 87
Maraṇaṁ	159
Maraṇaṁ (duvidhaṁ)	133
Malā	325
Mahaggatārammaṇā paññā	68, 69
Mahānadiyo	46
Mahāvipassanā (aṭṭhārasa)	264, 335-7
Micchattā	323
Mittasampatti	72
Middharūpapaṭikkhepa	80
Muñcitukamyatāñāṇaṁ	289
Momūhadasakaṁ	255
[Ya]	
Yathākammupagañāṇaṁ	54-5, 60
Yathābhūtañāṇaṁ	239
Yampiccha ṁ na labhati	136
Yogā	324

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ra]	
Raso	77, 112
Rājā	49
Rūpaṁ	76, 112, 115, 159, 192, 196
Rūpavavatthāpanapaññā	68
Rūpassa aniccatā	80
Rūpassa upacayo	79
Rūpassa ekavidhatādi	80
Rūpassa kammaññatā	78-9
Rūpassa jaratā	80
Rūpassa mudutā	78, 79
Rūpassa lahutā	78, 79
Rūpassa santati	79
[La]	
Lokadhammā (aṭṭha)	323
Lokapālakā dhammā	94
Lokavinassanakāraṇaṁ	52
Lokiyā paññā	68
Lokuttarā paññā	68
[Va]	
Vaṅkadasakaṁ	255
Vacīviññatti	78
Vaṭṭakathāya sīsā (dve)	156
Vaṇṇadasakaṁ	254
Vattamānuppannaṁ	328
Vayo (tividho)	254
Vātena kappanassanākāra	51
Vikubbanā iddhi	7

ပဒါနုက္ကမော	ဝိဋ္ဌကော်
[မ]	
မဂ္ဂပစ္စယော	၁၇၁
မဂ္ဂဝဇ္ဇာ ဓမ္မာ	၃၂၅
မဂ္ဂါ (စတ္တာရော)	၃၁၂
မဂ္ဂါမဂ္ဂဉာဏဒဿနဝိသုဒ္ဓိ	၂၄၁,၂၇၈
မဆ္ဆရိယာနိ	၃၂၄
မန္ဒဒသကံ	၂၅၄
မနသိကာရော (တိပ္ပကာရော)	၉၆
မနော	၁၁၂
မနောဓာတု	၀၅,၀၆
မနောမယာ ဣဒ္ဓိ	၇
မနောဝိညာဏဓာတု	၀၅,၀၇
မရဏံ	၁၅၉
မရဏံ (ဒုဝိဓံ)	၁၃၃
မလာ	၃၂၅
မဟဂ္ဂတာရမ္မဏာ ပညာ	၆၀,၆၉
မဟာနဒိယော	၄၆
မဟာဝိပဿနာ (အဋ္ဌာရသ)	၂၆၄,၂၃၅-၇
မိဆ္ဆတ္တာ	၃၂၃
မိတ္တသမ္ပတ္တိ	၇၂
မိဒ္ဓရူပပဋိက္ခေပ	၀၀
မုဋ္ဌိတုကမျတာဉာဏံ	၂၀၉
မောမူဟဒသကံ	၂၅၅
[ယ]	
ယထာကမ္မူပဂဉာဏံ	၅၄-၅,၆၀
ယထာဘူတဉာဏံ	၂၃၉
ယမိဿံ န လဘတိ	၁၃၆
ယောဂါ	၃၂၄

ပဒါနုက္ကမော	ဝိဋ္ဌကော်
[ရ]	
ရသော	၇၇,၁၁၂
ရာဇာ	၄၉
ရူပံ	၇၆,၁၁၂,၁၁၅,၁၅၉, ၁၉၂,၁၉၆
ရူပဝဝတ္ထာပနပညာ	၆၀
ရူပဿ အနိစ္စတာ	၀၀
ရူပဿ ဥပစယော	၇၉
ရူပဿ ဇာတိဓမ္မတာဒိ	၀၀····
ရူပဿ ကမ္မညတာ	၇၀-၉
ရူပဿ ဇရတာ	၀၀
ရူပဿ မုဒုတာ	၇၀,၇၉
ရူပဿ လဟုတာ	၇၀,၇၉
ရူပဿ သန္ဋတိ	၇၉
[လ]	
လောကဓမ္မာ (အဋ္ဌ)	၃၂၃
လောကပါလကာ ဓမ္မာ	၉၄
လောကဝိနဿနကာရဏံ	၅၂
လောကိယာ ပညာ	၆၀
လောကုတ္တရာ ပညာ	၆၀
[ဝ]	
ဝက်ဒသကံ	၂၅၅
ဝစီဝိညတ္တိ	၇၀
ဝဋ္ဋကထာယ သီသာ (ဒွေ)	၁၅၆
ဝဏ္ဏဒသကံ	၂၅၄
ဝတ္တမာနုပ္ပန္နံ	၃၂၀
ဝယော (တိဝိဓော)	၂၅၄
ဝါတေန ကပ္ပနဿနာကာရ	၅၁
ဝိကုဗ္ဗနာ ဣဒ္ဓိ	၇

Padānukkamo Piṭṭhaṅko

[Va]

Vikubbanāmanomayānaṁ nānākaraṇaṁ 35
Vigatapaccayo 172
Vicikicchā (soḷasavidhā) 234
Vijjādhara 12
Vijjāmayā iddhi 12
Viññāṇaṁ 82
akusalaṁ 84
abyākataṁ 84
kusalaṁ 83
Viññāṇaṁ 159, 177
Vipallāsā (tayo) 324
Vipassanupakkilesā (dasa) 269
Vipākapaccayo 170
Vippayuttapaccayo 171
Vibhajjavādī 153
Vimokkhamukhāni (tīṇi) 295
Vimokkhā (tayo) 296, 297
Vivaṭṭakappo 43
Vivaṭṭaṭṭhāyī 44-50
Vivaṭṭo 50
Visuddhikathā 261, 263
Visuddhiyo (satta) 222
mūlabhūtā (dve) 222
sarīrabhūtā (pañca) 222
Vīthipaṭipādako 96
Vuṭṭhānaṁ 321
Vuṭṭhānagāminiyā vipassanāya dvādasa upamā 301-4
Vuṭṭhānagāminī 299

Padānukkamo Piṭṭhaṅko

[Va]

Vedanā 90, 159
Pabheda 90
lakkhaṇa 90
Vedanā (cha, ekūnanavuti) 201
Voṭṭhabbanakicca 89

[Sa]

Saṁghapaṭimānanaṁ 349
Saṁyojanāni 323
Saṁvaṭṭakappo 43
Saṁvaṭṭaṭṭhāyī 44, 50
Saṁvaṭṭasīmā 44
Saṁvaṭṭā (tayo) 44
Saṁvaṭṭo 49
Saṁsāro 176
Sakadāgāmimaggo 316
Sakadāgāmī 317, 352
Saṅkhārā 92
pabheda 92
lakkhaṇādi 92
Saṅkhārā 158, 159, 161
Saṅkhārā (cha) 158
Saṅkhārupekkhāñāṇaṁ 294
tassa niyamabhāve nānāvādā 305
Saccañāṇaṁ (duvidhaṁ) 142
Saccavinicchaya
atthato 127
atthuddhārato 127
anūnādhikato 128

ပဒါနုက္ကမော ဝိဋ္ဌကော

[ဝ]

ဝိကုဗ္ဗနာမနောမယာနံ နာနာကရဏံ ၃၅
ဝိဂတပစ္စယော ၁၇၂
ဝိစိကိစ္ဆာ (သောဠသဝိဓာ) ၂၃၄
ဝိဇ္ဇာဓရေ ၁၂
ဝိဇ္ဇာမယာ ဣဒ္ဓိ ၁၂
ဝိညာဏံ ၀၂
အကုသလံ ၀၄
အဗျာကတံ ၀၄
ကုသလံ ၀၃
ဝိညာဏံ ၁၅၉၊၁၇၇
ဝိပလ္လာသာ (တယော) ၃၂၄
ဝိပဿနုပက္ကိလေသာ (ဒသ) ၂၆၉
ဝိပါကပစ္စယော ၁၇၀
ဝိပ္ပယုတ္တပစ္စယော ၁၇၁
ဝိဘင်္ဂဝါဒိ ၁၅၃
ဝိမောက္ခမုခါနိ (တီဏိ) ၂၉၅
ဝိမောက္ခာ (တယော) ၂၉၆၊၂၉၇
ဝိဝဋ္ဋကပ္ပေါ ၄၃
ဝိဝဋ္ဋဌာယီ ၄၄-၅၀
ဝိဝဋ္ဋော ၅၀
ဝိသုဒ္ဓိကထာ ၂၆၁၊၂၆၃
ဝိသုဒ္ဓိယော (သတ္တ) ၂၂၂
မူလဘူတာ (ဒွေ) ၂၂၂
သရီရဘူတာ (ပဉ္စ) ၂၂၂
ဝိဿဇ္ဇိပါဒကော ၉၆
ဝုဋ္ဌာနံ ၃၂၁
ဝုဋ္ဌာနဂါမိနိယာ ဝိပဿနာယ ဒွါဒသ ဥပမာ ၃၀၁-၄
ဝုဋ္ဌာနဂါမိနီ ၂၉၉

ပဒါနုက္ကမော ဝိဋ္ဌကော

[ဝ]

ဝေဒနာ ၉၀၊၁၅၉
ပဘေဒ ၉၀
လက္ခဏ ၉၀
ဝေဒနာ (ဆ၊ကျောနဝုတိ) ၂၀၁
ဝေါဋ္ဌဗ္ဗနကိစ္စ ၈၉

[သ]

သံဃပဋိမာနနံ ၃၄၉
သံယောဇနာနိ ၃၂၃
သံဝဋ္ဋကပ္ပေါ ၄၃
သံဝဋ္ဋဌာယီ ၄၄၊၅၀
သံဝဋ္ဋသီမာ ၄၄
သံဝဋ္ဋာ (တယော) ၄၄
သံဝဋ္ဋော ၄၉
သံသာရော ၁၅၆
သကဒါဂါမိမဂ္ဂေါ ၃၁၆
သကဒါဂါမိ ၃၁၇၊၃၅၂
သဓိရာ ၉၂
ပဘေဒ ၉၂
လက္ခဏာဒိ ၉၂
သဓိရာ ၁၅၀၊၁၅၉၊၁၆၁
သဓိရာ (ဆ) ၁၅၀
သဓိရုပေက္ခာဉာဏံ ၂၉၄
တဿ နိယမဘာဝေ နာနာဝါဒါ ၃၀၅
သဗ္ဗညုတံ (ဒုဝိဓံ) ၁၄၂
သဗ္ဗဝိနိစ္ဆယ
အတ္ထတော ၁၂၇
အတ္ထုဒ္ဓါရတော ၁၂၇
အနူနာဓိကတော ၁၂၀

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]	
antogadhānaṁ pabhedato	142
upamāto	143
ekavidhādito	144
kamato	128
catukkato	143
jātiādīnaṁ nicchayato	128
ñāṇakiccato	142
nibbacanato	125
lakkhaṇādippabhedato	126
vibhāgato	125
sabhāgavisabhāgato	147
suññato	144
Saccāni (cattāri)	124
Saccānulomikañāṇaṁ	276, 309
Sacchikiriyā (dve)	338
Saññāviññāṇapaññānaṁ nānākaraṇaṁ	66
Saññā	91
pabheda	92
lakkhaṇa	91
Satipaṭṭhānaṁ	319
Sattakkhattuparamo	352
Satthupakkosanaṁ	349
Saddo	77, 112
Saddhānusārī	297, 298
Saddhāvimutto	297, 352
Santatipaccuppannaṁ	61
Santīraṇakicca	89
Sabhāvanirutti	71

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]	
Samanantarapaccayo	165-6
Samayavādī	144
Samādhivipphārā iddhi	8
Samudayassa atthā	332, 333
Samudācāruppannaṁ	330
Sampaṭicchanakicca	88-9
Sampattavisayagāhakā	75
Sampayuttapaccayo	171
Sammappadhānaṁ	319
Sammasanañāṇaṁ	265
Sammāājīvo	141
Sammākammanto	141
Sammādassanaṁ	239
Sammādiṭṭhi	141
Sammāvācā	141
Sammāvāyāmo	141
Sammāsaṅkappo	141
Sammāsati	141, 2
Sammāsamādhi	142
Sayanadasakaṁ	255
Savanakicca	88
Sasaṅkhāraparinibbāyī	352
Sahajātapaccayo	166
Saḷāyatanaṁ	159, 196, 199, 200
Sāyanakicca	88
Sāsavā paññā	68
Sīlavisuddhi	222
Sukhaṁ	272

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[သ]	
သမနန္တရပစ္စယော	၁၆၅-၆
သမယဝါဒီ	၁၄၄
သမာဓိဝိပ္ဖါရာ ဣဒ္ဓိ	၈
သမုဒယဿ အတ္ထာ	၃၃၂, ၃၃၃
သမုဒါစာရပ္ပဒံ	၃၃၀
သမ္ပဋိစ္ဆနကိစ္စ	၈၈-၉
သမ္ပတ္တဝိသယဂါဟကာ	၇၅
သမ္ပယုတ္တပစ္စယော	၁၇၁
သမ္မပ္ပဓာနံ	၃၁၉
သမ္မသနဉာဏံ	၂၆၅
သမ္မာအာဇီဝေါ	၁၄၁
သမ္မာကမ္မန္တော	၁၄၁
သမ္မာဒဿနံ	၂၃၉
သမ္မာဒိဋ္ဌိ	၁၄၁
သမ္မာဝါစာ	၁၄၁
သမ္မာဝါယာမော	၁၄၁
သမ္မာသင်္ကပ္ပေါ	၁၄၁
သမ္မာသတိ	၁၄၁, ၂
သမ္မာသမာဓိ	၁၄၂
သယနဒသကံ	၂၅၅
သဝနကိစ္စ	၈၈
သသင်္ခါရပရိနိဗ္ဗာယီ	၃၅၂
သဟဇာတပစ္စယော	၁၆၆
သဠာယတနံ	၁၅၉, ၁၉၆, ၁၉၉, ၂၀၀
သာယနကိစ္စ	၈၈
သာသဝါ ပညာ	၆၈
သီလဝိသုဒ္ဓိ	၂၂၂
သုခံ	၂၇၂

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[သ]	
အန္တောဂဓာနံ ပဘေဒတော	၁၄၂
ဥပမာတော	၁၄၃
ဧကဝိဓာဒိတော	၁၄၄
ကမတော	၁၂၈
စတုက္ကတော	၁၄၃
ဇာတိအာဒီနံ နိစ္ဆယတော	၁၂၈
ဉာဏကိစ္စတော	၁၄၂
နိဗ္ဗစနတော	၁၂၅
လက္ခဏာဒိပဘေဒတော	၁၂၆
ဝိဘာဂတော	၁၂၅
သဘာဂဝိသဘာဂတော	၁၄၇
သုညတော	၁၄၄
သစ္စာနိ (စတ္တာရိ)	၁၂၄
သစ္စာနုလောမိကဉာဏံ	၂၇၆, ၃၀၉
သဋ္ဌိကိရိယာ (ဒွေ)	၃၃၀
သညာဝိညာဏာပညာနံ နာနာကရဏံ	၆၆
သညာ	၉၁
ပဘေဒ	၉၂
လက္ခဏ	၉၁
သတိပဋ္ဌာနံ	၃၁၉
သတ္တက္ခတ္တုပရမော	၃၅၂
သတ္ထုပက္ကောသနံ	၃၄၉
သဒ္ဒေါ	၇၇, ၁၁၂
သဒ္ဓါနုသာရီ	၂၉၇, ၂၉၈
သဒ္ဓါဝိမုတ္တော	၂၉၇, ၃၅၂
သန္တတိပစ္စုပ္ပန္နံ	၆၁
သန္တီရဏကိစ္စ	၈၉
သဘာဝနိရုတ္တိ	၇၁

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]	
Suññatapariggaṇhanākārā	
(cha, aṭṭha)	292
(dasa, dvādasa, dvācattālīsa)	293
Suññatacatukoṭikā	292
Sutamayā paññā	68, 69
Sūriyo	47
Soko	134, 135, 159
Sotaṁ	74, 76, 112
Sotādiviññāṇāni	85
Sotāpattimaggo	312
Sotāpanno	315
Somanassasahagatā paññā	68
[Ha]	
Hadayavatthu	77
Hānidasakaṁ	255
Hetu	164
Hetupaccayo	164

ပဒါနုက္ကမော	ဝိဋ္ဌကော်
[သ]	
သုညတပရိဂ္ဂဟနာကာရာ	
(ဆ၊ အဋ္ဌ)	၂၉၂
(ဒသ၊ ဒွါဒသ၊ ဒွါစတ္တာလီသ)	၂၉၃
သုညတစတုကောဋိကာ	၂၉၂
သုတမယာ ပညာ	၆၈၊ ၆၉
သူရိယော	၄၇
သောကော	၁၃၄၊ ၁၃၅၊ ၁၅၉
သောတံ	၇၄၊ ၇၆၊ ၁၁၂
သောတာဒိဝိညာဏာနိ	၈၅
သောတာပတ္တိမဂ္ဂေါ	၃၁၂
သောတာပန္နော	၃၁၅
သောမနဿသဟဂတာ ပညာ	၆၈
[ဟ]	
ဟဒယဝတ္ထု	၇၇
ဟာနိဒသကံ	၂၅၅
ဟေတု	၁၆၄
ဟေတုပစ္စယော	၁၆၄

Nāmānaṁ anukkamaṇikā

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]	
Akaniṭṭha	20, 103, 270
Aṅgulimāla	32
Anāthapiṇḍika	30
Anuruddhatthera	19
Anojā devī	21
Anotattadaha	19, 46
Avīci	57, 117
Asura	35, 132
Assaguttatthera	60
[Ā]	
Ānanda	28, 72, 147, 151, 221
Ābhassarā	44, 46
[I]	
Inda	35
Illisa	33
Issara	112
[U]	
Uttarakuru	19
Uttaramātā	11
Uttarā upāsikā	8, 9
Udena	9
Uppalavaṇṇā	239
Upāli gahapati	72

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ka]	
Kaccāna	150
Kaṇṇamuṇḍaka	46
Kapotakandarā	8
Kalyāṇagāma	330
Kākavaliya	33
Kuṇāladaha	46
[Kha]	
Khāṇukoṇḍaññatthera	8
Khujjuttarā	72
[Ga]	
Gaṅgā	33
Gūthanaraka	132
[Gha]	
Ghosita	11
[Ca]	
Catuvokārabhava	347
Candapadumasirī	11
Cātumahārājikā	46
Citta (gahapati)	6, 72
Cittakūṭa	287
Cittalapabbata	270
Cūḷa-anāthapiṇḍika	19
Cūḷanāgatthera, Tipiṭaka-	27
Cūḷapanthaka	15

နာမာနံ အနုက္ကမဏိကာ

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[အ]	
အကနိဋ္ဌ	၂၀၊၁၀၃၊၂၇၀
အင်္ဂုလိမာလ	၃၂
အနာထပိဏ္ဍိက	၃၀
အနုရုဒ္ဓတ္ထေရ	၁၉
အနောဇာ ဒေဝီ	၂၁
အနောတတ္တဒဟ	၁၉၊၄၆
အဝီစိ	၅၇၊၁၁၇
အသုရ	၃၅၊၁၃၂
အဿဂုတ္တထေရ	၆၀
[အာ]	
အာနန္ဒ	၂၀၊၇၂၊၁၄၇၊၁၅၁၊၂၂၁
အာဘဿရာ	၄၄၊၄၆
[ဣ]	
ဣန္ဒ	၃၅
ဣလ္လိသ	၃၃
ဣဿရ	၁၁၂
[ဥ]	
ဥတ္တရကုရု	၁၉
ဥတ္တရမာတာ	၁၁
ဥတ္တရာ ဥပါသိကာ	၈၊၉
ဥဒေန	၉
ဥပ္ပလဝဏ္ဏာ	၂၃၉
ဥပါလိ ဂဟပတိ	၇၂

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[က]	
ကစ္စာန	၁၅၀
ကဏ္ဏမုဏ္ဍက	၄၆
ကပေါတကန္ဒရာ	၈
ကလျာဏဂါမ	၃၃၀
ကာကဝလိယ	၃၃
ကုဏာလဒဟ	၄၆
[ခ]	
ခါဏုကောဏ္ဍညတ္ထေရ	၈
ခုဇ္ဇုတ္တရာ	၇၂
[ဂ]	
ဂင်္ဂါ	၃၃
ဂူထနရက	၁၃၂
[ဃ]	
ဃောသိတ	၁၁
[စ]	
စတုဝေါကာရဘဝ	၃၄၇
စန္ဒပဒုမသိရီ	၁၁
စာတုမဟာရာဇိကာ	၄၆
စိတ္တ (ဂဟပတိ)	၆၊၇၂
စိတ္တကူဋ	၂၈၇
စိတ္တလပဗ္ဗတ	၂၇၀
စူဠအနာထပိဏ္ဍိက	၁၉
စူဠနာဂတ္ထေရ၊ တိပိဋက-	၂၇
စူဠပန္ထက	၁၅

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ca]	
Cūḷasamuddatthera	32
Cūḷasubhaddā	19
Cūḷasumanatthera, Niṅka-peṇṇakapadhānagharavāsī	270
Cūḷābhayatthera, Tipiṭaka-	23
[Cha]	
Chaddanta (daha)	46, 288
[Ja]	
Jaṭila	11
Jambudīpa	11, 12
Jambudīpavāsino	20
Jīvaka	16
Jotika	11
[Ta]	
Tambapaṇṇiyadīpa	22
Tāvatiṁsa	19, 28
Tissadattatthera	32
Tissamahāvihāra	21
[Tha]	
Therambatthala	4
[Da]	
Dakkhiṇāpatha	113
Devadatta	35
Devarājā	20
[Dha]	
Dhanañcaya	11
Dhammaguttā	11
Dhammadinnatthera, Talaṅgaravāsī	21, 270
Dhammasenāpati	307
Dhammika	72

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Na]	
Nanda (āyasmā)	333
Nanda (māṇavaka)	329
Nandopananda	27
Nandanavana	55
Nāgasena	67
Niraya	106, 185
[Pa]	
Pañcavokārabhava	347
Pañcasikha	20
Paṇḍukambalasilātala	19
Panthaka, Cūḷa-	17
Paranimmitavasavatti	106, 206
Pāṭaliputta	32
Piṭaka	12
Piyaṅkaramātā	11
Puṇṇa (dāsa)	11
Puṇṇa (seṭṭhi)	9
[Pha]	
Phārusaka	55
Phussamittā	11
[Ba]	
Bandhumatī	64
Bandhumā	64
Bākkula	7
Bedā	12
Bārāṇasī	7
Buddhaghosa	355
Brahmakāyikā	192

ပဒါနုက္ကမော	ဝိဇ္ဇကော်
[ဝ]	
ဗုဇ္ဈသမုဒ္ဒတ္ထေရ	၃၂
ဗုဇ္ဈသုဘဒ္ဒါ	၁၉
ဗုဇ္ဈသုမနတ္ထေရ၊ နိင်္ကပေဏ္ဏက-ပဝေနဃရဝါသီ	၂၇၀
ဗုဇ္ဈာဘယတ္ထေရ၊ တိပိဋက-	၂၃
[ဆ]	
ဆဒ္ဒန္တ (ဒဟ)	၄၆၊ ၂၈၈
[ဇ]	
ဇဋိလ	၁၁
ဇမ္ဗုဒီပ	၁၁၊ ၁၂
ဇမ္ဗုဒီပဝါသိနော	၂၀
ဇီဝက	၁၆
ဇောတိက	၁၁
[တ]	
တမ္ဗပဏ္ဏိယဒီပ	၂၂
တာဝတိံသ	၁၉၊ ၂၈
တိဿဒတ္တတ္ထေရ	၃၂
တိဿမဟာဝိဟာရ	၂၁
[ထ]	
ထေရမုတ္တလ	၄
[ဒ]	
ဒက္ခိဏာပထ	၁၁၃
ဒေဝဒတ္တ	၃၅
ဒေဝရာဇာ	၂၀
[ဓ]	
ဓနဉ္ဇယ	၁၁
ဓမ္မဂုတ္တာ	၁၁
ဓမ္မဒိန္နတ္ထေရ၊ တလင်္ဂရဝါသီ	၂၁၊ ၂၇၀
ဓမ္မသေနာပတိ	၃၀၇
ဓမ္မိက	၇၂

ပဒါနုက္ကမော	ဝိဇ္ဇကော်
[န]	
နန္ဒ (အာယသ္မာ)	၃၃၃
နန္ဒ (မာဏဝက)	၃၂၉
နန္ဒောပနန္ဒ	၂၇
နန္ဒနဝန	၅၅
နာဂသေန	၆၇
နိရယ	၁၀၆၊ ၁၀၅
[ပ]	
ပဉ္စဝေါကာရဘဝ	၃၄၇
ပဉ္စသိခ	၂၀
ပဏ္ဍုကမ္ဗလသိလာတလ	၁၉
ပန္ထက (စူဠ)	၁၇
ပရနိမ္မိတဝသဝတ္တိ	၁၀၆၊ ၂၀၆
ပါဋလိပုတ္တ	၃၂
ပိဋက	၁၂
ပိယင်္ကရမာတာ	၁၁
ပုဏ္ဏ (ဒါသ)	၁၁
ပုဏ္ဏ (သေဋ္ဌိ)	၉
[ဖ]	
ဖာရုသက	၅၅
ဖုဿမိတ္တာ	၁၁
[ဗ]	
ဗန္ဓုမတီ	၆၄
ဗန္ဓုမာ	၆၄
ဗာဏ္ဍာလ	၇
ဗေဒါ	၁၂
ဗာရာဏသီ	၇
ဗုဒ္ဓဃောသ	၃၅၅
ဗြဟ္မကာယိကာ	၁၉၂

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ba]	
Brahmapārisajjā	22
Brahmaloka	19, 50
Brahmavatī	65
Brahmā	22, 185
[Bha]	
Bhaddiya	28
Bhūtapāla (āyasmā)	7
Bhūtapāla (dāraka)	8
[Ma]	
Mahaka (āyasmā)	22
Mahā-anuḷatthera	33
Mahākaccāna	329
Mahākappina	21
Mahākassapatthera	32, 33, 60
Mahādattatthera, Haṁkanakavāsī	270
Mahāpanthaka	16
Mahābodhi	32
Mahānāgatthera	348
Mahānāgatthera, Uccavālikavāsī	270, 271
Mahānāma	316
Mahābrahmā	20
Mahāmoggallānatthera	8, 19, 30, 32, 33, 307
Mahārohaṇaguttatthera	4
Mahāvihāravāsī	355
Mahāsammata	49
Mahindatthera	22

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ma]	
Māgadhikā	71
Māgaṇḍiya (brāhmaṇa)	9
Missakavana	55
Mudantakhedakavattabbena	355
Meṇḍaka	11
Metteyyo (Bhagavā)	65
[Ya]	
Yasa	21
Yugandhara	19
[Ra]	
Rakkhitatthera	4
Raṭṭhapāla	28
Rathakāradaha	46
Rājagaha	32
Rāhu	289
Rāhula	28
[La]	
Lokantara	132
Lokabyūhā	45
[Va]	
Vattaniyasenāsana	60
Vāsudeva	112
Vipassī	64
Visuddhimaggo	355
Vissakamma	19, 20
Vejayanta	28
Vehapphalā	44

ပဒါနုက္ကမော	ဝိဋ္ဌကော်
[မ]	
မာဂဓိကာ	၇၁
မာဂဏ္ဍိယ (ဗြာဟ္မဏ)	၉
မိဿကဝန	၅၅
မုဉ္စကေဒကဝတ္ထုဗ္ဘေန	၃၅၅
မေဏ္ဍက	၁၁
မေတ္တေယ္ယော (ဘဂဝါ)	၆၅
[ယ]	
ယသ	၂၁
ယုဂန္ဓရ	၁၉
[ရ]	
ရက္ခိတတ္ထေရ	၄
ရဋ္ဌပါလ	၂၀
ရထကာရဒဟ	၄၆
ရာဇဂဟ	၃၂
ရာဟု	၂၀၉
ရာဟုလ	၂၀
[လ]	
လောကန္တရ	၁၃၂
လောကဗျူဟာ	၄၅
[ဝ]	
ဝတ္တနိယသေနာသန	၆၀
ဝါသုဒေဝ	၁၁၂
ဝိပဿီ	၆၄
ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေါ	၃၅၅
ဝိဿကမ္မ	၁၉၊၂၀
ဝေဇယန္တ	၂၀
ဝေဟပ္ဖလာ	၄၄

ပဒါနုက္ကမော	ဝိဋ္ဌကော်
[ဗ]	
ဗြဟ္မပါရိသဇ္ဇာ	၂၂
ဗြဟ္မလောက	၁၉၊၅၀
ဗြဟ္မဝတီ	၆၅
ဗြဟ္မာ	၂၂၊၁၈၅
[ဘ]	
ဘဒ္ဒိယ	၂၀
ဘူတပါလ (အာယသ္မာ)	၇
ဘူတပါလ (ဒါရက)	၈
[မ]	
မဟက (အာယသ္မာ)	၂၂
မဟာအနုဠ္ဍတ္ထေရ	၃၃
မဟာကစ္စာန	၃၂၉
မဟာကပ္ပိန	၂၁
မဟာကဿပတ္ထေရ	၃၂၊၃၃၊၆၀
မဟာဒတ္တတ္ထေရ၊ဟံကနကဝါသီ	၂၇၀
မဟာပန္ထက	၁၆၀
မဟာမောဓိ	၃၂
မဟာနာဂတ္ထေရ	၃၄၈
မဟာနာဂတ္ထေရ၊ ဥစ္စဝါလိကဝါသီ	၂၇၀၊၂၇၁
မဟာနာမ	၃၁၆
မဟာဗြဟ္မာ	၂၀
မဟာမောဂ္ဂလ္လာနတ္ထေရ	၈၊၁၉၊၃၀ ၃၂၊၃၃၊၃၀၇
မဟာရောဟဏဂုတ္တတ္ထေရ	၄
မဟာဝိဟာရဝါသီ	၃၅၅
မဟာသမ္မတ	၄၉
မဟိန္ဒတ္ထေရ	၂၂

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]	
Saṁkicca	7
Saṁghapāla	355
Sakka	20
Saṅkassa	20
Sañjīva	9, 348
Sāketa	19
Sāmāvatī	8, 9
Sāriputta	8, 19, 349
Sāvatthi	19
Sineru	19, 20, 28, 29, 32, 45, 46, 48
Sirimā	9
Sīhapapāta	46
Sudassā	103
Sudassī	103
Suddhāvāsa	20
Subrahmā	65
Subhakiṇhā	44
Sumanadevī	11
Sundarī	333
Suyāma	20
Soreyya	329
[Ha]	
Haṁsapapāta	46, 48, 288

ပဒါနုက္ကမော	ဝိဋ္ဌကော်
[သ]	
သံကိစ္စ	၇
သံဃပါလ	၃၅၅
သက္က	၂၀
သက်္ကဿ	၂၀
သဉ္ဇီဝ	၉၊၃၄၈
သာကေတ	၁၉
သာမာဝတီ	၈၊၉
သာရိပုတ္တ	၈၊၁၉၊၃၄၉
သာဝတ္ထိ	၁၉
သိနေရု	၁၉၊၂၀၊၂၈၊၂၉၊၃၂၊ ၄၅၊၄၆၊၄၈
သိရိမာ	၉
သီဟပဉ်ာတ	၄၆
သုဒဿာ	၁၀၃
သုဒဿီ	၁၀၃
သုဒ္ဓါဝါသ	၂၀
သုဗြဟ္မာ	၆၅
သုဘကိဏှာ	၄၄
သုမနဒေဝီ	၁၁
သုန္ဒရီ	၃၃၃
သုယာမ	၂၀
သောရေယျ	၃၂၉
[ဟ]	
ဟံသပဉ်ာတ	၄၆၊၄၈၊၂၈၈

Visuddhimagge dutiyabhāge

Nānāpāṭhā

Paṭhamo mūlapāṭho, Sī = Sīhaḷapotthakaṁ, Syā = Syāmapotthakaṁ, Kaṁ = Kambojapotthakaṁ, I = Iṅgalisapotthakaṁ, Ka = kesuci Marammapotthakesu dissamānapāṭho, Ka-Sī = kesuci Sīhaḷapotthakesu dissamānapāṭho.

Visuddhimagge dutiyabhāge

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[A]	
Agāraṁ = Aṅgāraṁ (Sī, Ka)	284
Aññatarasmiṁ = Aññataraññatarasmiṁ (Ka-Sī)	273
Aḍḍhaṅgulaḍḍhaṅgulantare = Aṅgulantare aṅgulantare aḍḍhaṅgulantare aḍḍhaṅgulantare (I)	258
Atāṇato = Attāṇato (Ka-Sī)	246
Attanā = Attanova (Syā)	4
Atikhuddābhibhūto = Atikhudābhibhūto (Sī, I)	55
Anaccantikatāya = Aniccantikatāya (Sī, Ka)	247
Ananubodhā = Aññāṇā ananubodhā (Sī, Ka)	221
Anāyūhantena = Anārūhantena (Syā, Ka)	153
Anunnataṁ = Anuṇṇataṁ (I, Ka)	14
Anuppabandhaka = Anuppabandhakara (Sī, Ka) Anuppabandhanaka (Syā)	79
Anubaddhatāya = Anubandhatāya (Syā, I, Ka)	247
Anonataṁ = Anoṇataṁ (I, Ka)	14
Appamattakā = Appamattikāpi (Sī, Syā)	255
Appavattaṁ = Appavatti (Ka-Sī)	237
Apuññamapi = Apuññampi ca (Sī)	177
Abyosānenā”ti = Accosānenāti (Sī)	248
Abhikkamādayo = Abhikkamapaṭikkamādayo (Sī)	78
Ambho = Hambho (Sī)	257

ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ ဒုတိယဘာဂေ

နာနာပါဋာ

ပဌမော မူလပါဋော၊ သီ.....သီဟဠပေါတ္ထကံ၊ သျာ.....သျာမပေါတ္ထကံ၊ ကံ.....ကမ္ဗောဇပေါတ္ထကံ၊ ဣ.....ဣင်္ဂလိသပေါတ္ထကံ၊ က.....ကေသုစိ မရမ္မ-ပေါတ္ထကေသု ဒိဿမာနပါဋော၊ က-သီ.....ကေသုစိ သီဟဠပေါတ္ထကေသု ဒိဿမာနပါဋော။

ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ ဒုတိယဘာဂေ

နာနာပါဋာ	ဝိဉ်္ဇက်း
[အ]	
အဂါရံ = အင်္ဂါရံ (သီ၊ က)	၂၀၄
အညတရသ္မိံ = အညတရညတရသ္မိံ (က-သီ)	၂၇၃
အဖုဏ်လဖုဏ်လန္တရေ = အဏ်လန္တရေ အဏ်လန္တရေ အဖုဏ်လန္တရေ အဖုဏ်-လန္တရေ (ဣ)	၂၅၀
အတာဏတော = အတ္တာဏတော (က-သီ)	၂၄၆
အတ္တနာ = အတ္တနောဝ (သျာ)	၄
အတိခုဒ္ဒါဘိဘူတော = အတိခုဒါဘိဘူတော (သီ၊ ဣ)	၅၅
အနစ္ဆိန်္ဒကတာယ = အနိစ္ဆိန်္ဒကတာယဲ (သီ၊ က)	၂၄၇
အနနုဗောဓာ = အညာဏာ အနနုဗောဓာ (သီ၊ က)	၂၂၁
အနာယူဟန်္တေန = အနာရူဟန်္တေန (သျာ၊ က)	၁၅၃
အနုန္နတံ = အနုဏ္ဏတံ (ဣ၊ က)	၁၄
အနုပဗန္ဓက = အနုပဗန္ဓကရ (သီ၊ က) အနုပဗန္ဓနက (သျာ)	၇၉
အနုဗဇ္ဇတာယ = အနုဗန္ဓတာယ (သျာ၊ ဣ၊ က)	၂၄၇
အနောနတံ = အဓနောဏတံ (ဣ၊ က)	၁၄
အပုဗတ္တကာ = အပုဗတ္တိကာဝိ (သီ၊ သျာ)	၂၅၅
အပုဗ်ဝတ္တံ = အပုဗ်ဝတ္တိ (က-သီ)	၂၃၇
အပုညမဝိ = အပုညမိဖွိ စ (သီ)	၁၇၇
အဗျောသာနေနာ”တိ = အစ္ဆေသာနေနာတိ (သီ)	၂၄၀
အဘိက္ကမာဒယော = အဘိက္ကမပဋိက္ကမာဒယော (သီ)	၇၀
အမ္ဟော = ဟမ္ဟော (သီ)	၂၅၇

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[A]	
Araṇisahitābhimanthanato = ...matthanato (Syā, Ka)	218
Arahattapaṭilābheneva = Paṭilābhavaseneva (Syā)	4
Avassaṁ = Avasā (I)	253
Avinipatitattā = Avinipātattā (Sī, I, Ka) Avinipātitattā (Syā)	57
[Ā]	
Āgamma taṁ nivāsanapāvuraṇaṁ = Āgamma nivāsanapāpuraṇaṁ (Sī)	350
Ābaddhaṁ = Ābandhaṁ (Syā, I, Ka)	224
Ārammaṇapaṭisaṅkhā = Ārammaṇaṁ paṭisaṅkhā (I, Pāḷi)	277
Āvajjetvā = Āvajjitvā (Syā, I)	233
[I]	
Ijjhanaṭṭhena, = Ijjhanaṭṭhena iddhi, (Syā)	13
Imaṁ lokaṁ puna anāgantā = Nayimaṁ lokaṁ punarāgantā (Sī) Na imaṁ lokaṁ puna āgantvā (Syā) Imaṁ lokaṁ puna anāgantvā (Ka)	317
[U]	
Uccavālikavāsī = Uccaṅgavālikavāsī (Syā), Uccavāḷaṅkavāsī (Ka)	270
Ucchedo = Uccheda- (Syā, Ka)	153
Udakapubbuḷaṁ = Udakabubbuḷaṁ (Sī, Syā, I)	109
Udāsīno = Udāsino (Syā, Ka)	294
Udayabbayadassane = ...dassanena (Syā, Ka)	267
Udayabbayappaṭipīḷitattā = Udayabbayaparipīḷitattā (Sī, Syā)	130
Uddhumāta = Uddhumātaka- (Sī, Syā, Ka)	247
Upapattibhavo = Uppattibhavo (Sī, Syā)	206
Upapattihetubhūtaṁ = Uppattihetubhūtaṁ (Sī, Syā)	208
Upādiṇṇakaṁ = Upādinnakaṁ (Sī, Syā)	27
Uppādavayavattito = Uppādavayappattito (Sī), Uppādavayappavattito (Syā, Ka)	253

နာနာပါဌာ	ဗိန္ဒုင်္ကာ
[အ]	
အရဏိသဟိတာဘိမန္ထနတော = ····မတ္ထနတော (သျာ၊က)	၂၁၈
အရဟတ္တပဋိလာဘေနေဝ = ပဋိလာဘဝသေနေဝ (သျာ)	၄
အဝဿံ = အဝသာ (ဋ္ဌ)	၂၅၃
အဝိနိပတိတတ္တာ = အဝိနိပါတတ္တာ (သီ၊ဋ္ဌ၊က) အဝိနိပါတိတတ္တာ (သျာ)	၅၇
[အာ]	
အာဝမ္ဘ တံ နိဝါသနပါဝုရဏံ = အာဝမ္ဘ နိဝါသနပါပုရဏံ (သီ)	၃၅၀
အာဗန္ဓံ = အာဗန္ဓံ (သျာ၊ဋ္ဌ၊က)	၂၂၄
အာရပ္ပဏပဋိသဒ္ဓိ = အာရမ္ဘဏံ ပဋိသဒ္ဓိ (ဋ္ဌ၊ပါဠိ)	၂၇၇
အာဝဇ္ဇေတွာ = အာဝဇ္ဇိတွာ (သျာ၊ဋ္ဌ)	၂၃၃
[ဇ]	
ဇဏ္ဍနဇ္ဇေန, = ဇဏ္ဍနဇ္ဇေန ဇဏ္ဍိ, (သျာ)	၁၃
ဇမံ လောကံ ပုန အနာဂန္တွာ = နယိမံ လောကံ ပုနရာဂန္တွာ (သီ) နု ဇမံ လောကံ ပုန အာဂန္တွာ (သျာ) ဇမံ လောကံ ပုန အနာဂန္တွာ (က)	၃၁၇
[ဉ]	
ဉစ္စဝါလိကဝါသီ = ဉစ္စင်္ဂဝါလိကဝါသီ (သျာ)၊ ဉစ္စဝါဠင်္ကဝါသီ (က)	၂၇၀
ဉဈေဒါ = ဉဈေဒ-(သျာ၊က)	၁၅၃
ဉဒကပုဗ္ဗုဠံ = ဉဒကဗုဗ္ဗုဠံ (သီ၊သျာ၊ဋ္ဌ)	၁၀၉
ဉဒါသိနော = ဉဒါသိနော (သျာ၊က)	၂၉၄
ဉဒယဗ္ဗယဒဿနေ = ····ဒဿနေန (သျာ၊က)	၂၆၇
ဉဒယဗ္ဗယပ္ပဋိဝိဒ္ဓိတတ္တာ = ဉဒယဗ္ဗယပရိဝိဒ္ဓိတတ္တာ (သီ၊ဋ္ဌ)	၁၃၀
ဉဒ္ဓုမာတ = ဉဒ္ဓုမာတက- (သီ၊သျာ၊က)	၂၄၇
ဉပပတ္တိဘဝေါ = ဉပ္ပတ္တိဘဝေါ (သီ၊သျာ)	၂၀၆
ဉပပတ္တိဟေတုဘူတံ = ဉပ္ပတ္တိဟေတုဘူတံ (သီ၊သျာ)	၂၀၈
ဉပါဒိဏ္ဏကံ = ဉပါဒိန္နကံ (သီ၊သျာ)	၂၇
ဉပ္ပါဒဝယဝတ္တိတော = ဉပ္ပါဒဝယပ္ပတ္တိတော (သီ)၊ ဉပ္ပါဒဝယပ္ပဝတ္တိ-တော (သျာ၊က)	၂၅၃

Nānāpāṭhā Piṭṭhaṅkā

[U]

Uppannaṁ hi rūpaṁ = Uppannarūpañhi (Ka) 259
Ummaggenāpi = Kummaggenāpi (I, Ka) 177
Usmanā = Usmānā (Syā, Ka) 130

[E]

Ekakarīsamatte = Ekakasitamatte (Syā, Ka),
Aṭṭhakarīsamatte (Dhamma-Ṭṭha) 11
Ekakkhaṇe = Ekakkhaṇena (Syā) 331
Ekantakusalākusalato = Ekantākusala-kusalato (I) 147
Ekova hoti = Sakkoti (Sī, Syā), Parassa patiṭṭhā hoti (?) 4
Etasmiṁ = Ekasmiṁ (I, Ka) 227
Etassevādhivacanaṁ = Etasseva vevacanaṁ (Syā, Ka) 239
Ettheva = Tattheva (Sī, I, Ka) 257

[O]

Okkhanditvā = Okkanditvā (Ka-Sī, Syā, Ka) 319
Oḍḍāpesi = Osāpesi (Syā, I, Ka) 290
Oratova = Orato (Sī), Orabhāge (Syā) 350

[Ka]

Kāmāsavasamudayā = ...samudayo (Sī, Syā, Ka) 211
Kiñcidapi = Kiñcirapi (Sī, Ka) 132
Kilesoti = Yā kilesoti (Syā) 273
Kulāgaṇṭhikajātā = Guḷāguṇṭhikajātā (Sī), Guḷāguṇḍikajātā (I),
Guṇigaṇṭhikajātā (Syā), Guṇikuṇḍikajātā (Ka) 221

[Kha]

Khuddaṁ = Khudaṁ (Sī, I) 301

နာနာပါဠိဝါ ဒိဋ္ဌင်္ကာ

[ဥ]

ဥပ္ပန္နံ ဟိ ရူပံ = ဥပ္ပန္နရူပဉ္ဉိ (က) ၂၅၉
ဥမ္မဂ္ဂေနာပိ = ကုမ္မဂ္ဂေနာပိ (ဋ္ဌ၊ က) ၁၇၇
ဥဿနာ = ဥဿာနာ (သျာ၊ က) ၁၃၀

[ဧ]

ကေကရီသမတ္တေ = ကေကသိတမတ္တေ (သျာ၊ က)၊
အဋ္ဌကရီသမတ္တေ (ဓမ္မ-ဋ္ဌ) ၁၁
ကေက္ခဏေ = ကေက္ခဏေန (သျာ) ၃၃၁
ကေန္တကုသလာကုသလတော = ကေန္တာကုသလ-ကုသလတော (ဋ္ဌ) ၁၄၇
ကေဝ ဟောတိ = သက္ကောတိ (သီ၊ သျာ)၊ ပရဿ ပတိဋ္ဌာ
ဟောတိ (?) ၄
တေသ္မိံ = ကေသ္မိံ (ဋ္ဌ၊ က) ၂၂၇
တေသေဝါဓိဝစနံ = တေသေဝ ဝေဝစနံ (သျာ၊ က) ၂၃၉
ဒေဋ္ဌေဝ = တဋ္ဌေဝ (သီ၊ဋ္ဌ၊က) ၂၅၇

[ဩ]

ဩက္ခန္ဒိတွာ = ဩက္ကန္ဒိတွာ (က-သီ၊ သျာ၊ က) ၃၁၉
ဩဒ္ဓာပေသိ = ဩသာပေသိ (သျာ၊ဋ္ဌ၊ က) ၂၉၀
ဩရတောဝ = ဩရတော (သီ)၊ ဩရဘာဂေ (သျာ) ၃၅၀

[က]

ကာမာသဝသမုဒယာ = ····သမုဒယော (သီ၊ သျာ၊ က) ၂၁၁
ကိဋ္ဌိတပိ = ကိဋ္ဌိရပိ (သီ၊ က) ၁၃၂
ကိလေသောတိ = ယာ ကိလေသောတိ (သျာ) ၂၇၃
ကုလာဂဏ္ဌိကဇာတာ = ဂုဠာဂုဏ္ဌိကဇာတာ (သီ)၊ ဂုဠာဂုဏ္ဌိက-
ဇာတာ (ဋ္ဌ)၊ ဂုဏီဂဏ္ဌိကဇာတာ (သျာ)၊
ဂုဏီကုဏ္ဌိကဇာတာ (က) ၂၂၁

[ခ]

ခုဒ္ဒံ = ခုဒံ (သီ၊ ဋ္ဌ) ၃၀၁

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[Ga]	
Gajjato = Gajjayato (Sī), Gajjito (Syā, Ka)	9
Garuka = Garukata (Sī), Garu (I)	187
[Gha]	
Ghositassa = Ghosakassa (Syā), Ghosikassa (Ka)	11
[Ca]	
...cakkavāḷānaṁ = ...cakkavāḷaṁ (I)	50
Cattāri cattāri cittāni = Cattāri cattāri (Syā, Ka), Cattāri cittāni (I)	262
Candimasūriye = Candimasuriye (Sī, Syā, I)	26
Cittassa = Cittaṁ (Ka)	328
Cūḷasotāpanno = Cullasotāpanno (Sī)	240
Cotobādhanadukkhaṁ = ...bādhanakaṁ dukkhaṁ (Sī, Ka)	137
[Cha]	
Chaddantadahagahaneyeva = Chandantadahagatova (Sī), Chandantadahadahaneyeva (Ka)	288
Chaddhā = Chadhā (Syā, I, Ka)	320
Chaḷabhiññāpaṭisambhidādi = Pabhinnapaṭisambhidāparivāre chaḷābhiññādi (Syā)	355
[Ja]	
...jīvikabhāvaṁ = ...jīvitabhāvaṁ (I, Ka)	52
[Jha]	
Jhattaṁ = Jattaṁ (Syā, Ka) Jhapa + ta = Jhattaṁ.	258
[Ña]	
Ñāṇuppattito = Ñāṇappavattito (Ka-Sī, Syā)	7
[Ṭha]	
Ṭhitanti = Aṭṭhitanti (Sī, Ka)	77

နာနာပါဌာ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[ဂ]	
ဂဇ္ဇတော = ဂဇ္ဇယတော (သီ)၊ ဂဇ္ဇိတော (သျာ၊က)	၉
ဂရုက = ဂရုကတ (သီ)၊ ဂရု (ဋ္ဌ)	၁၈၇
[ဃ]	
ဃောသိတဿ = ဃောသကဿ (သျာ)၊ ဃောသိကဿ (က)	၁၁
[စ]	
····စက္ကဝါဠာနံ = ····စက္ကဝါဠံ (ဋ္ဌ)	၅၀
စတ္တာရိ စတ္တာရိ စိတ္တာနိ = စတ္တာရိ စတ္တာရိ (သျာ၊က)၊ စတ္တာရိ စိတ္တာနိ (ဋ္ဌ)	၂၆၂
စန္ဒိမသူရိယေ = စန္ဒိမသုရိယေ (သီ၊သျာ၊ဋ္ဌ)	၂၆
စိတ္တဿ = စိတ္တံ (က)	၃၂၀
စူဠသောတာပန္နော = စုလ္လသောတာပန္နော (သီ)	၂၄၀
စောတေဘာဓနဒုက္ခံ = ··· ဘာဓနကံ ဒုက္ခံ (သီ၊က)	၁၃၇
[ဆ]	
ဆဒ္ဒန္တဒဟဂဟနေယေဝ = ဆန္ဒန္တဒဟဂတောဝ (သီ)၊ ဆန္ဒန္တဒဟဒဟနေယေဝ (က)	၂၀၁
ဆဒ္ဓါ = ဆဓာ (သျာ၊ဋ္ဌ၊က)	၃၂၀
ဆဠဘိညာပဋိသမ္ဘိဒါဒိ = ပဘိန္နပဋိသမ္ဘိဒါပရိဝါရေ ဆဠာဘိညာဒိ (သျာ)	၃၅၅
[ဇ]	
····ဇိဝိကဘာဝံ = ····ဇိဝိတဘာဝံ (ဋ္ဌ၊က)	၅၂
[ဈ]	
ဈတ္တံ = ဇတ္တံ (သျာ၊က) ဈပ+တ = ဈတ္တံ။	၂၅၀
[ဉ]	
ဉဏုပ္ပတ္တိတော = ဉဏပ္ပဝတ္တိတော (က-သီ၊သျာ)	၇
[ဋ]	
ဋိတန္တိ = အဋ္ဌိတန္တိ (သီ၊က)	၇၇

Nānāpāṭhā Piṭṭhaṅkā

[Ta]

Tathā hettha = Tathā hettha yasmā (Sī, Syā, Ka) 219
Tadanantarā = Tadanantaraṁ (I) 66
Tadārammaṇa = Tassa (Syā, Ṭīkā) 226
Taruṇavipassanāñāṇaṁ = Paṭhamaṁ taruṇavipassanāñāṇaṁ (Syā), Paṭhamataruṇavipassanāñāṇaṁ (I) 269
Talaṅgaravāsī = Taḷaṅgaravāsī (Syā, I), Vāḷaṅgaravāsī (Ka) 21
Tassevaṁ manasikaroto = Tassevaṁ karoto (Sī) 267
Tatra = Tattha (Sī, Ka), Attha (Syā, I, Ka) 70
Tāni bījāni, te abhisaṅkhārā vā = Tāni bījāni abhisaṅkhārā vā (Sī, I), Tāni bījāni abhisaṅkhārā (Ka) 188
Tirokuṭṭaṁ = Tirokuḍḍaṁ (Sī, Syā, I) 23
Tividhānampa'yaṁ = Tividhānaṁ ayaṁ (Sī, Ka), Tividhānamayaṁ (Syā) 175
Tissadatta = Tissagutta (Sī), Tissa (Ka) 32
Tesu = Tesaṁ (I) 167

[Tha]

Thinanatā thinaṁ = Thīnanatā thīnaṁ (Sī, Syā, I) 99
Therambatthale = Therampattaleṇe (Ka) 4

[Da]

Dakkhiṇanāsa = Dakkhiṇanāsā (Sī, I) 29
Dassenti = Vadanti (Sī) 74
Diṭṭhippatto = Diṭṭhappatto (Ka) 297
Diṭṭhibandhanabaddhā = ...bandhā (Syā, I, Ka) 238
Dukkhanirodho = Dukkhanirodhaṁ (Sī, I) 124
Duṭṭhuṁ = Duṭṭhu (Sī, Ka) 55
Dubbalapañña ssāpi = Duppañña ssāpi (Sī, Syā) 255

နာနာပါဠိတော် ဖိဋ္ဌင်္ကာ

[တ]

တထာ ဟေတ္ထ = တံထာ ဟေတ္ထ ယသ္မာ (သီ၊ သျာ၊ က) ၂၁၉
တဒနန္တရာ = တဒနန္တရံ (ဋ္ဌ) ၆၆
တဒါရမ္မဏာ = တဿ (သျာ၊ ဋ္ဌိက၁) ၂၂၆
တရုဏဝိပဿနာဉာဏံ = ပဌမံ တရုဏဝိပဿနာဉာဏံ (သျာ)၊ ပဌမတရုဏဝိပဿနာဉာဏံ (ဋ္ဌ) ၂၆၉
တလင်္ဂရဝါသီ = တဋ္ဌင်္ဂရဝါသီ (သျာ၊ ဋ္ဌ)၊ ဝါဋ္ဌင်္ဂရဝါသီ (က) ၂၁
တဿေဝံ မနသိကရောတော = တဿေဝံ ကရောတော (သီ) ၂၆၇
တတြ = တတ္ထ (သီ၊ က)၊ အတ္ထ (သျာ၊ ဋ္ဌ၊ က) ၇၀
တာနိ ဗီဇာနိ, တေ အဘိသင်္ခါရာ ဝါ = တာနိ ဗီဇာနိ အဘိသင်္ခါရာ ဝါ (သီ၊ ဋ္ဌ)၊ တာနိ ဗီဇာနိ အဘိသင်္ခါရာ (က) ၁၀၀
တိရောကုဋ္ဋံ = တိရောကုဍ္ဍံ (သီ၊ သျာ၊ ဋ္ဌ) ၂၃
တိဝိဓာနမ္ပ'ယံ = တိဝိဓာနံ အယံ (သီ၊ က)၊ တိဝိဓာနမယံ (သျာ) ၁၇၅
တိဿဒတ္ထ = တိဿဂုတ္ထ (သီ)၊ တိဿ (က) ၃၂
တေသု = တေသံ (ဋ္ဌ) ၁၆၇

[ထ]

ထိနနတာ ထိနံ = ထိနနတာ ထိနံ (သီ၊ သျာ၊ ဋ္ဌ) ၉၉
ထေရမ္ဘဿလေ = ထေရမ္ဘဿလေဏေ (က) ၄

[ဒ]

ဒက္ခိဏာနံဿ = ဒက္ခိဏာနာသာ (သီ၊ ဋ္ဌ) ၂၉
ဒဿေန္တိ = ဝဒန္တိ (သီ) ၇၄
ဒိဋ္ဌိပ္ပတ္တော = ဒိဋ္ဌပ္ပတ္တော (က) ၂၉၇
ဒိဋ္ဌိဗန္ဓနဗဒ္ဓါ = ...ဗန္ဓာ (သျာ၊ ဋ္ဌ၊ က) ၂၃၀
ဒုက္ခနိရောဓော = ဒုက္ခနိရောဓံ (သီ၊ ဋ္ဌ) ၁၂၄
ဒုဋ္ဌုံ = ဒုဋ္ဌု (သီ၊ က) ၅၅
ဒုဗ္ဗလပညဿဝိ = ဒုပ္ပညဿဝိ (သီ၊ သျာ) ၂၅၅

Nānāpāṭhā — Piṭṭhaṅkā

[Da]

Dubbā-sara-bhūtiṇakādīnaṁ = Dabbhabhūtiṇakādīnaṁ (Sī), Dabbā bhūtanakādīnaṁ (Ka), Dubbābhūtiṇakādīnaṁ (Syā), Dubbāsarabhūtanakādīnaṁ (I) Ṭīkā passitabbā. 175

Duratiyānaṁ = Durabhiyānaṁ (Syā, Ka) 221

Dosūpasaṭṭhatāya = Dosūpasattatāya (Ka) 247

[Na]

Na ca kvacanīti = Na ca kvacani (Sī, I, Ka) 291

Napassatīti = Kvaci passati (I, Ka) 292

Nayena = Nayena vā kesādayo (Ka) 227

Naḷakalāpiyo = Naḷakalāpino (Sī, Ka) 194

Nānānayagahanato = ...gahaṇato (Sī, Syā, Ka) 221

Nāyaṁ = Ayaṁ (Ka) 327

Nāsavātaṁ = Nāsāvātaṁ (Sī, I) 29

Niṅkapeṇṇaka = Nikapennaka (Sī, I), Niṅkāravaṇṇaka (Ka) 270

Nibbaṭṭitakappāsaṁ = Nippaṭṭitakappāsaṁ (Ka) 295

Nibbinnan"ti = Nibbiṇṇanti (Syā), Nibbindanti (I, Ka) 309

Nibbinnassa = Nibbindantassa (I, Ka) 299

Nibbinno = Nibbindo (I, Ka), Nibbiṇṇo (Syā) 290

Nibbeṭhetvā = Nibbedhetvā (Syā, Ka) 290

Nimmathanaṁ = Nimmadanaṁ (Ka) 304

Nirasā = Nīrasā (Sī) 284

Nirassāsaṁ = Nirussāhaṁ (Sī), Nirussāsaṁ (I, Ka) 47

Nirasaṁ = Nīrasaṁ (Sī) 285

Nopi = Nāpi (Ka) 232

[Pa]

Pakiriya = Vikiriya (Sī, Syā) 135

Pakkhitta = Pakkhanta (I), Pakkhanda (Ka) 273

Pakkuthita-udakassa = Pakkaṭṭhita-udakassa (Sī), Pakkuṭṭhita-udakassa (Syā, I) 38

နာနာပါဌာ — ဝိဋ္ဌင်္ကာ

[ဒ]

ဒုဗ္ဗာ-သရ-ဘူတိဏကာဒီနံ = ဒဗ္ဘဘူတိဏကာဒီနံ (သီ)၊
ဒဗ္ဗာ ဘူတနကာဒီနံ (က)၊ ဒုဗ္ဗာဘူတိဏကာဒီနံ (သျာ)၊
ဒုဗ္ဗာသရဘူတနကာဒီနံ (ဋ္ဌ) ဋီကာ ပဿိတဗ္ဗာ။ ၁၇၅

ဒုရတိယာနံ = ဒုရဘိယာနံ (သျာ၊ က) ၂၂၁

ဒေါသူပသဋ္ဌတာယ = ဒေါသူပသတ္တတာယ (က) ၂၄၇

[န]

နစကွစနီတိ = နစကွစနိ (သီ၊ ဋ္ဌ၊ က) ၂၉၁

နပဿတီတိ = ကွစိ ပဿတိ (ဋ္ဌ၊ က) ၂၉၂

နယေန = နယေန ဝါ ကေသာဒယော (က) ၂၂၇

နဋ္ဌကလာပိယော = နဋ္ဌကလာပိနော (သီ၊ က) ၁၉၄

နာနာနယဂဟနတော = ····ဂဟဏတော (သီ၊ သျာ၊ က) ၂၂၁

နာယံ = အယံ (က) ၃၂၇

နာသဝါတံ = နာသာဝါတံ (သီ၊ ဋ္ဌ) ၂၉

နိက်ပေဏ္ဏက = နိကပေန္နက (သီ၊ ဋ္ဌ)၊ နိက်ာရဝဏ္ဏက (က) ၂၇၀

နိဗ္ဗဋ္ဋိတကပ္ပါသံ = နိပ္ပဋ္ဋိတကပ္ပါသံ (က) ၂၉၅

နိဗ္ဗိဇ္ဇ"န္တိ = နိဗ္ဗိဏ္ဏန္တိ (သျာ)၊ နိဗ္ဗိန္ဒန္တိ (ဋ္ဌ၊ က) ၃၀၉

နိဗ္ဗိဇ္ဇဿ = နိဗ္ဗိန္ဒန္တဿ (ဋ္ဌ၊ က) ၂၉၉

နိဗ္ဗိန္ဒော = နိဗ္ဗိန္ဒော (ဋ္ဌ၊ က)၊ နိဗ္ဗိဏ္ဏော (သျာ) ၂၉၀

နိမ္မေဒ္ဒေတွာ = နိမ္မေဓေတွာ (သျာ၊ က) ၂၉၀

နိမ္မထနံ = နိမ္မဒနံ (က) ၃၀၄

နိရသာ = နိရသာ (သီ) ၂၀၄

နိရဿာသံ = နိရူဿာဟံ (သီ)၊ နိရူဿာသံ (ဋ္ဌ၊ က) ၄၇

နိရသံ = နိရသံ (သီ) ၂၀၅

နောပိ = နာပိ (က) ၂၃၂

[ပ]

ပကိရိယ = ဝိကိရိယ (သီ၊ သျာ) ၁၃၅

ပက္ခိတ္တ = ပက္ခန္ဒ (ဋ္ဌ)၊ ပက္ခန္ဒ (က) ၂၇၃

ပက္ကုထိတဥဒကဿ = ပက္ကဋ္ဌိတဥဒကဿ (သီ)၊
ပက္ကုဋ္ဌိတဥဒကဿ (သျာ၊ ဋ္ဌ) ၃၀

Nānāpāṭhā Piṭṭhaṅkā

[Pa]

Paccayānuppādena = Paccayānuppādanena (Ka) 267
Paccayo hoti = Yathā ca hoti (Ka) 198
Pañcadvāre = Pañcasu dvāresu (I) 180
Paṭipātiyamanassa = Paṭipādiyamānassa (Sī, I) 131
Paṭipisanti = Paṭipiṁsanti (Sī, Syā, I) 135
Paṭivijānāti = Paṭijānāti (Syā, I, Ka) 217
Paṭisandhikkhaṇato = Paṭisandhikkhaṇato ca (Sī, I, Ka), Paṭisandhikkhaṇatova (Syā) 193
Paṭṭhānaṁ = Upaṭṭhānaṁ (I) 319
Patilīyati patikuṭati = Paṭilīyati paṭikuṭati (Syā, I, Ka) 294
Pativattati = Pativaṭṭati (Sī), Paṭivaṭṭati (Syā, I, Ka) 294
Padumaṁ = Padmaṁ (Syā, Ka) 16
Padhūmāyi = Dhūmāsi (Syā), Padhūpāsi (I), Padhūmāsi (Ka) 29
Panassa = Cassa (Syā, Ka) 332
Pabbaṁpabbaṁ odhi odhi = Pabbapabbaṁ odhiodhiṁ (Sī) 261
Pabbaṁpabbaṁ sandhi sandhi odhi odhi = Pabbapabbaṁ sandhi-sandhiṁ odhiodhiṁ (Sī) 257
Pabhijjamānaṁ = Bhijjamānaṁ (Syā) 205
Pamussati = Pammussati (Sī, Syā), Sammussati (I) 255
Paricchinnakālātikkamena = Paricchinnakālātikkame (I) 25
Parijapitvā = Parijappitvā (Syā), Parijappetvā (Ka) 12
Paribandho = Paripantho (Sī, Syā, I) 59
Parividaṁseti = Pavidaṁseti (Sī, I) 331
Parisuddhe = Visuddhe (Sī, Syā, Ka) 226
Pavattānaṁ = Pavattānaṁ tesaṁ (Sī, Ka) 201
Pavattituṁ = Pavattetuṁ (Ka) 231
Pahaṭāya = Pahatāya (Ka) 230
Pahānapaññā = Pahānapariññā (Sī, I, Ka), Pahāne paññā (Pāḷiyaṁ) 334

နာနာပါဠာ ဗိဋ္ဌင်္ကာ

[ပ]

ပစ္စယာနုပ္ပါဒေန = ပစ္စယာနုပ္ပါဒနေန (က) ၂၆၇
ပစ္စယော ဟောတိ = ယထာ စ ဟောတိ (က) ၁၉၈
ပဉ္စဒ္ဝါရေ = ပဉ္စသု ဒ္ဝါရေသု (ဋ္ဌ) ၁၈၀
ပဋိပါတိယမာနဿ = ပဋိပါဒိယမာနဿ (သီ၊ ဋ္ဌ) ၁၃၁
ပဋိဝိသန္တိ = ပဋိဝိံသန္တိ (သီ၊ သျာ၊ ဋ္ဌ) ၁၃၅
ပဋိဝိဇာနာတိ = ပဋိဇာနာတိ (သျာ၊ ဋ္ဌ၊ က) ၂၁၇
ပဋိသန္ဓိက္ခဏတော = ပဋိသန္ဓိက္ခဏတော စ (သီ၊ ဋ္ဌ၊ က)၊ ပဋိသန္ဓိက္ခဏတော၀ (သျာ) ၁၉၃
ပဋ္ဌာနံ = ဥပဋ္ဌာနံ (ဋ္ဌ) ၃၁၉
ပတိလီယတိ ပတိကုဋတိ = ပဋိလီယတိ ပဋိကုဋတိ (သျာ၊ ဋ္ဌ၊ က) ၂၉၄
ပတိ၀တ္တတိ = ပတိ၀ဋ္ဋတိ (သီ)၊ ပဋိ၀ဋ္ဋတိ (သျာ၊ ဋ္ဌ၊ က) ၂၉၄
ပဒုမံ = ပဒ္မံ (သျာ၊ က) ၁၆
ပဓူမာယိ = ဓူမာသိ (သျာ)၊ ပဓူပါသိ (ဋ္ဌ)၊ ပဓူမာသိ (က) ၂၉
ပနဿ = စဿ (သျာ၊ က) ၃၃၂
ပဗ္ဗံပဗ္ဗံ သြဓိ သြဓိ = ပဗ္ဗပဗ္ဗံ သြဓိသြဓိံ (သီ) ၂၆၁
ပဗ္ဗံပဗ္ဗံ သန္ဓိ သန္ဓိ သြဓိ သြဓိ = ပဗ္ဗပဗ္ဗံ သန္ဓိသန္ဓိံ သြဓိသြဓိံ (သီ) ၂၅၇
ပဘိဇ္ဇမာနံ = ဘိဇ္ဇမာနံ (သျာ) ၂၀၅
ပမုဿတိ = ပမ္မုဿတိ (သီ၊ သျာ)၊ သမ္မုဿတိ (ဋ္ဌ) ၂၅၅
ပရိစ္ဆိန္နကာလာတိက္ကမေန = ပရိစ္ဆိန္နကာလာတိက္ကမေ (ဋ္ဌ) ၂၅
ပရိဇဝိတ္ဝာ = ပရိဇပ္ပိတ္ဝာ (သျာ)၊ ပရိဇပ္ပေတ္ဝာ (က) ၁၂
ပရိဗန္ဓော = ပရိပန္ထော (သီ၊ သျာ၊ ဋ္ဌ) ၁၉
ပရိဝိဒံသေတိ = ပဝိဒံသေတိ (သီ၊ ဋ္ဌ) ၃၃၁
ပရိသုဒ္ဓေ = ဝိသုဒ္ဓေ (သီ၊ သျာ၊ က) ၂၂၆
ပဝတ္တာနံ = ပဝတ္တာနံ တေသံ (သီ၊ က) ၂၀၁
ပဝတ္တိတုံ = ပ၀တ္တေတုံ (က) ၂၃၁
ပဟဠာယ = ပဟတာယ (က) ၂၃၀
ပဟာနပညာ = ပဟာနပရိညာ (သီ၊ ဋ္ဌ၊ က)၊ ပဟာနေ ပညာ (ပါဠိယံ) ၃၃၄

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[Pa]	
Pāribandhikassa = Paripanthikassa (Sī, Syā, I)	346
Pīṇitaṁ = Pīṇitaṁ mudu phassavantaṁ (Sī, I)	259
Punobbhavo = Punabbhavo (Sī, Syā, I) Punobhavo (?)	137
Purakkhatvā = Purakkhitvā (Syā), Purekkhitvā (Ka)	83
Pūtimaccha = Pūtimaccha pūtikuṇapa (Syā, I)	233
Ponobbhavikā = Ponobhavikā (Sī)	137
[Pha]	
Phaladehi = Phalaṁ detīti (Sī), Phalaṁ deti (Ka)	188
Phassapañcamakā = Phassapañcakā (Ka-Sī)	261
Phassitā = Phusitā (Syā, Ka)	338
Phasseti = Phusati (Syā)	33
[Ba]	
Bībhacchato = Vigacchato (Ka), Vibhacchato (Syā)	289
Bubbuḷakaṁ = Pupphuḷakaṁ (Ka)	281
Bubbuḷo = Pupphuḷo (Ka)	269
[Bha]	
Bhaṅgakkhaṇe vā = Na bhaṅgakkhaṇe vā (Ka)	250
Bhajjiyamānānaṁ = Bhijjayamānānaṁ (Syā), Bhijjamānānaṁ (I), Bhajjamānānaṁ (Ka)	281
Bhātiṭṭhāne vā = Bhātiṭṭhāne (Syā, I)	291
Bhinnavāhanikā = Bhinnavahanikā (Syā, I, Ka)	194
Bhūtāpagata = Hutvāpagata (I, Ka)	328
[Ma]	
Macchakhippaṁ = Macchakhipaṁ (Sī, I)	290
...madhurodāra = ...madhurodāta (Ka)	355
Mamāti = Mamanti (Sī)	294
Māgaṇḍiya = Māgandiya (Sī, I)	9

နာနာပါဌာ	ဝိဋ္ဌင်္ကာ
[ပ]	
ပါရိဗန္ဓိကဿ = ပရိပန္ထိကဿ (သီ၊ သျာ၊ ဋ္ဌ)	၃၄၆
ပိဏိတံ = ပိဏိတံ မုဒု ဖဿဝန္တံ (သီ၊ ဋ္ဌ)	၂၅၉
ပုနောဘဝေါ = ပုနဗ္ဘဝေါ (သီ၊ သျာ၊ ဋ္ဌ) ပုနောဘာဝေါ (?)	၁၃၇
ပုရက္ခတွာ = ပုရက္ခိတွာ (သျာ)၊ ပုရေက္ခိတွာ (က)	၈၃
ပူတိမစ္ဆ = ပူတိမစ္ဆ ပူတိကုဏပ (သျာ၊ ဋ္ဌ)	၂၃၃
ပေါနောဘဝိကာ = ပေါနောဘာဝိကာ (သီ)	၁၃၇
[ဖ]	
ဖလဒေဟိ = ဖလံ ဒေတီတိ (သီ)၊ ဖလံ ဒေတိ (က)	၁၈၈
ဖဿပဉ္စမကာ = ဖဿပဉ္စကာ (က-သီ)	၂၆၁
ဖသိတာ = ဖုသိတာ (သျာ၊ က)	၃၃၈
ဖသေတိ = ဖုသတိ (သျာ)	၃၃
[ဗ]	
ဗိဘဇ္ဇတော = ဝိဂဇ္ဆတော (က)၊ ဝိဘဇ္ဇတော (သျာ)	၂၈၉
ဗုဗ္ဗုဠကံ = ပုပ္ဖုဠကံ (က)	၂၈၁
ဗုဗ္ဗုဠော = ပုပ္ဖုဠော (က)	၂၆၉
[ဘ]	
ဘင်္ဂက္ခဏေ ဝါ = န ဘင်္ဂက္ခဏေ ဝါ (က)	၂၅၀
ဘဇ္ဇိယမာနာနံ = ဘိဇ္ဇယမာနာနံ (သျာ)၊ ဘိဇ္ဇမာနာနံ (ဋ္ဌ)၊ ဘဇ္ဇမာနာနံ (က)	၂၈၁
ဘာဝိတ္ထာနေ ဝါ = ဘာဝိတ္ထာနေ (သျာ၊ ဋ္ဌ)	၂၉၁
ဘိန္နဝါဟနိကာ = ဘိန္နဝဟနိကာ (သျာ၊ ဋ္ဌ၊ က)	၁၉၄
ဘူတာပဂတ = ဟုတ္ဝာပဂတ (ဋ္ဌ၊ က)	၃၂၈
[မ]	
မစ္ဆခိပ္ပံ = မစ္ဆခိပံ (သီ၊ ဋ္ဌ)	၂၉၀
....မဓုရောဒါရ = ...မဓုရောဒါတ (က)	၃၅၅
မမာတိ = မမန္တိ (သီ)	၂၉၄
မာဂဏ္ဍိယ = မာဂန္ဒိယ (သီ၊ ဋ္ဌ)	၉

Nānāpāṭhā Piṭṭhaṅkā

[Ma]

Mārisā = Mārisā mārisā (Sī) 45
Middhanatā = Mijjhanatā (Syā), Middhatā (I) 99
Mīyamānaṁ = Miyyamānaṁ (Syā, I, Ka) 283
Muccitukāmā = Muñcitukāmā (Sī, Syā, I) 289
Muccitukāmaṁ = Muñcitukāmaṁ (Sī, Syā, I) 288
Mudantakhedakavattabbena = Moraṇḍaceṭakavatthabbena (Sī), Muraṇḍakheṭakavattabbena (Syā), Moraṇḍakheṭakavattabbena (I) 355
Muñcitukamyatā = Muccitukamyatā (Ka) 289
Mūle = Mūlaṁ (I, Ka) 327

[Ya]

Yamakatālakandaṁ = Yamakatālakkhandhaṁ (Sī) 228
Yañhi aniccaṁ, dukkhaṁ, taṁ = Yaṁ hi aniccaṁ taṁ dukkhaṁ (Sī, Syā, I), Yañhi aniccaṁ, taṁ dukkhaṁ, taṁ (Ka) 245
Yāva pana = Yāva ca pana (Sī, I, Ka) 62
Yuganaddhā = Yuganandhā (Ka) 322

[Ra]

Rundhanti = Rumbhenti (Sī), Rumbhanti (Syā, I), Rujjhanti (Ka) 47
Rūpagandharasādikaṁ = Rūpagandharasādi- (Syā, Ka) 174
Rūpapariggāhakacittato = Rūpapariggahato (I, Ka) 262

[La]

Lābhālābhādīhi = Lābhādīhi (Sī, Ka) 247

[Va]

Vaḍḍhitaṭṭhānassa = Vaḍḍhitavaḍḍhitaṭṭhānassa (Sī) 58
Vaḍḍhitassa = Vuḍḍhitassa (Syā, Ka) 254
Vayovuḍḍhatthaṅgamato = Vayovuḍḍhatthagāmito (Sī), Vayovuḍḍhatthāmato (Syā, I) 253

နာနာပါဋိဌာ စိတ္တင်္ကာ

[မ]

မာရိသာ = မာရိသာ မာရိသာ (သီ) ၄၅
မိဒ္ဓနတာ = မိဇ္ဈနတာ (သျာ)၊ မိဒ္ဓတာ (ဋ္ဌ) ၉၉
မိယမာနံ = မိယျမာနံ (သျာ၊ ဋ္ဌ၊ က) ၂၈၃
မုဋ္ဌိတုကာမာ = မုဋ္ဌိတုကာမာ (သီ၊ သျာ၊ ဋ္ဌ) ၂၈၉
မုဋ္ဌိတုကာမံ = မုဋ္ဌိတုကာမံ (သီ၊ သျာ၊ ဋ္ဌ) ၂၈၈
မုဒုန်္ခဏေဒကဝတ္ထုမ္ဘေန = မောရဏ္ဍကေဋကဝတ္ထုမ္ဘေန (သီ)၊ မုရဏ္ဍခေဋကဝတ္ထုမ္ဘေန (သျာ)၊ မောရဏ္ဍခေဋကဝတ္ထုမ္ဘေန (ဋ္ဌ) ၃၁၅
မုဋ္ဌိတုကမျတာ = မုဋ္ဌိတုကမျတာ (က) ၂၈၉
မူလေ = မူလံ (ဋ္ဌ၊က) ၃၂၇

[ယ]

ယမကတာလကန်္ဒံ = ယမကတာလကဏ္ဍံ (သီ) ၂၂၀
ယဋ္ဌိ အနိစ္စံ, ဒုက္ခံ၊ တံ = ယံ ဟိ အနိစ္စံ တံ ဒုက္ခံ (သီ၊ သျာ၊ ဋ္ဌ)၊ ယဋ္ဌိ အနိစ္စံ၊ တံ ဒုက္ခံ၊ တံ (က) ၂၄၅
ယာဝ ပန = ယာဝ စ ပန (သီ၊ ဋ္ဌ၊ က) ၆၂
ယုဂနဒ္ဓါ = ယုဂနန္ဓာ (က) ၃၂၂

[ရ]

ရုန္ဓန္တိ = ရုမ္ဘေန္တိ (သီ)၊ ရုမ္ဘန္တိ (သျာ၊ ဋ္ဌ)၊ ရုဇ္ဈန္တိ (က) ၄၇
ရူပဂန္ဓရသာဒိကံ = ရူပဂန္ဓရသာဒိ- (သျာ၊ က) ၁၇၄
ရူပပရိဂ္ဂါဟကစိတ္တတော = ရူပပရိဂ္ဂဟတော (ဋ္ဌ၊ က) ၂၆၂

[လ]

လာဘာလာဘာဒီဟိ = လာဘာဒီဟိ (သီ၊ က) ၂၄၇

[ဝ]

ဝဍ္ဎိတံဋ္ဌာနဿ = ဝဍ္ဎိတဝဍ္ဎိတဋ္ဌာနဿ (သီ) ၅၀
ဝဍ္ဎိတဿ = ဝုဍ္ဎိတဿ (သျာ၊ က) ၂၅၄
ဝယောဝုဍ္ဎတ္ထဂမတော = ဝယောဝုဍ္ဎဂါမိတော (သီ)၊ ဝယောဝုဍ္ဎဂမတော (သျာ၊ ဋ္ဌ) ၂၅၃

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[Va]	
Vavatthapetvā = Vavaṭṭhāpetvā (Syā)	3
...vasenevetaṁ = ...vaseneva cetaṁ (Sī), Vaseneva taṁ (I, Ka)	63
Vāyukkhitta = Vātakkhitta (Sī, I)	33
Vāyuṁ = Vāyaṁ (I, Ka)	34
Vāretuṁ = Dhāretuṁ (Ka)	245
Vikubbanappattassāpi = Iddhivikubbanappattassāpi (Syā)	4
Vijjhātaṁ = Vijjhātaṁ vijjhataṁ (Sī)	58
Vitānamatthakeneva = Vimānamatthakeneva (Sī)	28
Vitthārakathā = Vitthārakathāmukhaṁ (Syā, Ka)	177
Vipassitabbā = Passitabbā (Sī, Ka)	342
Vipākacittayuttāva = Vipākasampayuttāva (Ka-Sī, I, Ka)	201
...vināmitaṁ = ...vinamitaṁ (Sī, Syā, I), ...vanamitaṁ (Ka)	181
Vinibbhujitvā = Vinibbhujjitvā (Syā, I, Ka)	276
Vissakammunā = Vissukammunā (Syā), Visukammunā (Ka)	19
Vissajjetvā = Vissajitvā (Sī)	294
Vihanamānaṁ = Vihatamānaṁ (Ka-Sī, Syā, I), Vihaṭamānaṁ (Ka)	295
Vītaccikaṅgāra = Vītaccitaṅgāra (Syā), Vitacchitaṅgāra (Ka)	284
[Sa]	
Sakena = Na sakena (Syā)	232
Saṅkhatasaṅkhāro = ...saṅkhārā (I, Ka)	158
Saṅkhāresu sati = Saṅkhāre sati (Sī), Saṅkhāresu santesu (I)	235
Saṅgāhentena = Gāhentena (I), Saṅgāhantena (Ka)	153
Satadhā = Sattadhā (Syā)	147
Santānayamāne = Sandhāyamāne (I, Ka)	329
Sannirumbhana = Sannirujjhana (I, Ka)	256
Sabbaññutaññāṇagatikaṁ = ...samānagatikaṁ (Syā), ...samagatikaṁ (I)	64

နာနာပါဌာ	ဝိဋ္ဌင်္ကာ
[ဝ]	
ဝဝတ္ထပေတွာ = ဝဝဋ္ဌာပေတွာ (သျာ)	၃
····ဝသေနေဝေတံ = ····ဝသေနေဝ စေတံ (သီ)၊ ဝသေနေဝ တံ (ဋ္ဌ၊က)	၆၃
ဝါယုက္ခိတ္တ = ဝါတက္ခိတ္တ (သီ၊ဋ္ဌ)	၃၃
ဝါယုံ = ဝါယံ (ဋ္ဌ၊က)	၃၄
ဝါရေတုံ = ဓာရေကုံ (က)	၂၄၅
ဝိကုဗ္ဗနပ္ပတ္တဿာပိ = ဣဒ္ဓိဝိကုဗ္ဗနပ္ပတ္တဿာပိ (သျာ)	၄
ဝိဇ္ဈာတံ = ဝိဇ္ဈာတံ ဝိဇ္ဈတံ (သီ)	
ဝိတာနမတ္ထကေနေဝ = ဝိမာနမတ္ထကေနေဝ (သီ)	၂၀
ဝိတ္ထာရကထာ = ဝိတ္ထာရကထာမုခံ (သျာ၊က)	၁၇၇
ဝိပဿိတဗ္ဗာ = ပဿိတဗ္ဗာ (သီ၊က)	၃၄၂
ဝိပါကစိတ္တယုတ္တာဝ = ဝိပါကသမ္ပယုတ္တာဝ (က-သီ၊ဋ္ဌ၊က)	၂၀၁
····ဝိနာမိတံ = ····ဝိနမိတံ (သီ၊သျာ၊ဋ္ဌ)၊ ····ဝနမိတံ (က)	၁၈၁
ဝိနိဗ္ဘုဇိတ္ဝာ = ဝိနိဗ္ဘုဇိတ္ဝာ (သျာ၊ဋ္ဌ၊က)	၂၇၆
ဝိဿကမ္မုနာ = ဝိသုကမ္မုနာ (သျာ)၊ ဝိသုကမ္မုနာ (က)	၁၉
ဝိဿဇ္ဇေတွာ = ဝိဿဇ်တွာ (သီ)	၂၉၄
ဝိဟနမာနံ = ဝိဟတမာနံ (က-သီ၊သျာ၊ဋ္ဌ)၊ ဝိဟဋမာနံ (က)	၂၉၅
ဝိတစ္ဆိကင်္ဂါရ = ဝိတစ္ဆိတင်္ဂါရ (သျာ)၊ ဝိတစ္ဆိတင်္ဂါရ (က)	၂၀၄
[သ]	
သကေန = န သကေန (သျာ)	၂၃၂
သခ်တသမ်ိဳရော = ····သမ်ိဳရာ (ဋ္ဌ၊က)	၁၅၀
သမ်ိဳရေသု သတိ = သမ်ိဳရေ သတိ (သီ)၊ သမ်ိဳရေသု သန္တေသု (ဋ္ဌ)	၂၃၅
သင်္ဂါဟေန္တေန = ဂါဟေန္တေန (ဋ္ဌ)၊ သင်္ဂါဟန္တေန (က)	၁၅၃
သတဓာ = သတ္တဓာ (သျာ)	၁၄၇
သန္တာနယမာနေ = သန္ဓာယမာနေ (ဋ္ဌ၊က)	၃၂၉
သဗ္ဗဉ္ဉုတညာဏဂတိကံ = ····သမာနဂတိကံ (သျာ)၊ ····သမဂတိကံ (ဋ္ဌ)	၆၄

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[Sa]	
Sabbahetuhetusamuppannesu = Sabbahetusamuppannesu (Sī, I, Ka)	187
Sabbe te = Sabbepete (Sī)	257
Sabbaṁ rūpaṁ = Sabbantaṁ (Sī), Sabbaṁ (Ka)	225
Sabyābajjhato = Sabyāpajjato (Sī, Ka), Sabyāpajjhato (Syā, I)	104
Sabhāvavasena ca = Sabhāvavasena (Sī, I, Ka)	175
Samannesamānaṁ = Samanvesamānaṁ (Sī, Syā)	295
Samādhipāribandhikassa = ...paripanthikassa (Sī, Syā, I)	346
Samiñjana = Sammiñjana (Sī, Syā), Samañchana (Ka)	256
Sammuti = Sammati (Syā)	188
Sassatānaṁ = Sassatādīnaṁ (Sī, Syā, Ka)	153
Saha = Sayaṁ (Ka)	331
Sahāyaṭṭhānevā = Sahāyaṭṭhāne (I)	291
Sāvatthivāsike, = Sāvatthivāsike passanti (Syā)	19
Sā'ssa diṭṭhīti = Na sassatadiṭṭhīti (Syā), ...sassatanti (Ka)	205
Sīlādisuddhiyā = Sīlavisuddhiyā (Sī, Ka)	355
Sīhapapāto = Sīhapapātano (Ka-Sī, I), Sīhapātano (Syā, Ka)	46
Sukkhabhattameva = Lūkhabhattameva (Syā)	33
Sukhamedhantu = Sukhamedhentu (Sī, Syā, Ka)	355
Suññaṁ taṁ = Suññakaṁ (Sī)	238
Suvisuddharūpapariggahassa = ...pariggahavasena (Syā, I, Ka)	227
Susima = Susīma (Sī, I)	310
Susumāra = Suṁsumāra (Sī, I), Saṁsumāra (Ka)	76
Sūpaṭṭhitā = Suppatiṭṭhitā (Syā, Ka)	287
[Ha]	
Haṁkanakavāsī = Haṅkanavāsī (Sī, I)	270
Haṁsapātano = Haṁsapapāto (Sī)	46
Hoti = Sakkoti (Sī, Syā)	4

[သ]	
သဗ္ဗဟေတုဟေတုသမုပ္ပန္နေသု = သဗ္ဗဟေတုသမုပ္ပန္နေသု (သီ၊ ဋ္ဌ၊ က)	၁၀၇
သဗ္ဗေ တေ = သဗ္ဗေပေတေ (သီ)	၂၅၇
သဗ္ဗံ ရူပံ = သဗ္ဗန္တံ (သီ)၊ သဗ္ဗံ (က)	၂၂၅
သဗ္ဗာဗဇ္ဈတော = သဗ္ဗာပဇ္ဇတော (သီ၊ က)၊ သဗ္ဗာပဇ္ဇတောဝ (သျာ၊ ဋ္ဌ)	၁၀၄
သဘာဝဝသေန စ = သဘာဝဝသေန (သီ၊ ဋ္ဌ၊ က)	၁၇၅
သမန္နေသမာနံ = သမန္ဝေသမာနံ (သီ၊ သျာ)	၂၉၅
သမာဓိပါရိဗန္ဓိကဿ = ...ပရိပန္ထိကဿ (သီ၊ သျာ၊ ဋ္ဌ)	၃၄၆
သဒ္ဓိဋ္ဌန = သဒ္ဓိဋ္ဌန (သီ၊ သျာ)၊ သမဋ္ဌန (က)	၂၅၆
သမ္မုတိ = သမ္မတိ (သျာ)	၁၀၀
သဿတာနံ = သဿတဒိဋ္ဌီနံ (သီ၊ သျာ၊ က)	၁၅၃
သဟ = သယံ (က)	၃၃၁
သဟာယဋ္ဌာနေဝါ = သဟာယဋ္ဌာနေ (ဋ္ဌ)	၂၉၁
သာဝတ္ထိဝါသိကေ, = သာဝတ္ထိဝါသိကေ ပဿန္တိ (သျာ)	၁၉
သာ'ဿ ဒိဋ္ဌီတိ = န သဿတဒိဋ္ဌီတိ (သျာ)၊ ....သဿတန္တိ (က)	၂၀၅
သီလာဒိသုဒ္ဓိယာ = သီလဝိသုဒ္ဓိယာ (သီ၊ က)	၃၅၅
သီဟပဝါတော = သီဟပဝါတနော (က-သီ၊ ဋ္ဌ)၊ သီဟပါတနော (သျာ၊ က)	၄၆
သုက္ခဘတ္တမေဝ = လူခဘတ္တမေဝ (သျာ)	၃၃
သုခမေဓန္တု၊ = သုခမေဓန္တု၊ (သီ၊ သျာ၊ က)	၃၅၅
သုညံ တံ = သုညကံ (သီ)	၂၃၀
သုဝိသုဒ္ဓရူပပရိဂ္ဂဟဿ = ...ပရိဂ္ဂဟဝသေန (သျာ၊ ဋ္ဌ၊ က)	၂၂၇
သုသိမ = သုသိမ (သီ၊ ဋ္ဌ)	၃၁၀
သုသုမာရ = သုံသုမာရ (သီ၊ ဋ္ဌ)၊ သံသုမာရ (က)	၇၆
သူပဋ္ဌိတာ = သုပတိဋ္ဌိတာ (သျာ၊ က)	၂၀၇
[ဟ]	
ဟံကနကဝါသီ = ဟက်နဝါသီ (သီ၊ ဋ္ဌ)	၂၇၀
ဟံသပါတနော = ဟံသပပါတော (သီ)	၄၆
ဟောတိ = သက္ကောတိ (သီ၊ သျာ)	၄

နိုဝင်ဘာ—ဒီဇင်ဘာ—၂၀၀၀